

שבוע פרשת קרח

(30 June - 6 July 2024)

כ"ד - ל' סיון תשפ"ד

מפרי' - אוצר החסידים - ליובאוויטש

קובץ
שלשלת האור

שער
שלישי

היכל
תשיעי

דבר מלכות

מאמרי דא"ח, שיחות ואגרות קודש

מאת

כבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל שליט"א

שניאורסאהן

מליובאוויטש



יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים“

ברוקלין, נ.י.

סניף אה"ק כפר חב"ד

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות חמשים ושתיים לבריאה

הי' תהא שנת נפלאות בכל

צדי"ק שנה להולדת כ"ק אדמו"ר שליט"א

הוספות כמפורט בתוכן עניינים

סדר הנחת תפילין

אף על פי שיכולים להנחת תפילין במשך כל היום כולו (מניח החמה או עלות השחר, עד צאת הכוכבים או שקיעת החמה), הרי הזמן המובחר להנחת תפילין הוא בזמן תפילת שחרית, כמנהג ישראל שמנחים תפילין ומתפללים בהם.

משיחת י"א שבט תשכ"ח

בְּכֹל לְבַבְכֶם וּבְכֹל נַפְשְׁכֶם: וְנָתַתִּי מִמֶּר אֲרֻצְכֶם בְּעֵתוֹ יוֹרָה וּמִלְקוֹשׁ, וְאַסַּפְתָּ דָגְגָךְ וְתִירְשֶׁךְ וְיִצְהַרְךָ: וְנָתַתִּי עֵשֶׂב בְּשָׂדֶךָ לְבַהֲמֹתֶךָ, וְאִכְלֹתָ וּשְׂבַעְתָּ: הַשְּׁמֵרוּ לָכֶם פֶּן יִפְתָּה לְבַבְכֶם, וְסַרְתֶּם וּעֲבַדְתֶּם אֱלֹהִים אֲחֵרִים וְהִשְׁתַּחֲוִיתֶם לָהֶם: וְהָרָה אִפֵּי יְיָ בְּכֶם וְעָצַר אֶת הַשְּׁמַיִם וְלֹא יִהְיֶה מִטָּר וְהִאֲדָמָה לֹא תִתֵּן אֶת־יְבוּלָהּ, וְאֲבַרְתֶּם מִהָרָה מֵעַל הָאָרֶץ הַטְּבָחָה אֲשֶׁר יְיָ נָתַן לָכֶם: וּשְׂמַתֶּם אֶת דְּבָרֵי אֱלֹהֵי עַל לְבַבְכֶם וְעַל נַפְשְׁכֶם, וּקְשַׁרְתֶּם אֹתָם לְאוֹת עַל יְדֵיכֶם וְהָיוּ לְמוֹטֶפֶת בֵּין עֵינֵיכֶם: וּלְמַדְתֶּם אֹתָם אֶת בְּנֵיכֶם לְדַבֵּר בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ, וּבְלִכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ, וּבְשֹׁכְבְךָ, וּבְקוּמְךָ: וּכְתַבְתֶּם עַל מְזוּזוֹת בֵּיתְךָ, וּבְשַׁעְרֶיךָ: לְמַעַן יִרְבוּ יְמֵיכֶם וְיָמֵי בְנֵיכֶם עַל הָאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁבַּע יְיָ לְאַבְרָהָם לֵאמֹר לְתֵת לָהֶם, בְּיָמֵי הַשְּׁמַיִם עַל הָאָרֶץ:

וַיֹּאמֶר יְיָ אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר: דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם וְעָשׂוּ לָהֶם צִיצִית עַל־כַּנְפֵי בְגֵדֵיהֶם לְדַרְתָּם, וְנָתַנוּ עַל־צִיצִית הַכַּנֵּף פִּתִּיל תְּכֵלֶת: וְהָיָה לָכֶם לְצִיצִית, וּרְאִיתֶם אֹתוֹ, וּזְכַרְתֶּם אֶת כָּל מִצְוֹת יְיָ, וְעִשִּׂיתֶם אֹתָם, וְלֹא תִתּוּרוּ אַחֲרַי לְבַבְכֶם וְאַחֲרַי עֵינֵיכֶם אֲשֶׁר אֹתָם זָנִים אַחֲרֵיהֶם: לְמַעַן תִּזְכְּרוּ וְעִשִּׂיתֶם אֶת כָּל מִצְוֹתַי, וְהִייתֶם קְדָשִׁים לֵאלֹהֵיכֶם: אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם לְהִיוֹת לָכֶם לֵאלֹהִים, אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם: אָמֵן:

נכון לומר קודם התפילה:

הָרִינִי מִקְבַּל עָלַי מִצְוֹת עֲשֵׂה שֶׁל וְאַהֲבַת לְרַעַד בְּמִוֶּדֶ: מַעֲוָה לְהַתְּפַלֵּל בְּתַפִּילִין אֶת כָּל תְּפִילַת שַׁחֲרִית כּוֹלֵל שִׁיעוֹר תְּהִלִּים כְּפִי שְׂמֵתִי לִימֵי הַחֹדֶשׁ. יְהִי רִצּוֹן מִלְּפָנֶיךָ יְיָ אֱלֹהֵינוּ וְאַלְהֵינוּ אֲבוֹתֵינוּ, שִׁיבֵנָה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ, וְתֵן חֵלְקֵנוּ בְּתוֹרְתְךָ: אֵךְ צְדִיקִים יִדְרוּ לְשִׁמְךָ, וְשִׁבוּ יִשְׂרָאֵל אֶת־פָּנֶיךָ:

טוב להרגיל עצמו לומר . . . נוסח זה מודה וכו' ועל ידי זה יזכור את ה' הניצב עליו:

מוֹדָה אֲנִי לְפָנֶיךָ מֶלֶךְ חַי וְקַיִם, שֶׁהַחֲזַרְתָּ בִּי נַשְׁמַתִּי בְּחַמְלָה. רַבָּה אֱמוּנָתְךָ:

ברכות הנחת תפילין

הברכה הראשונה (באמירתה מכוונים הן על התפילין של יד והן על התפילין של ראש) נאמרת לפני הידוק הרצועה על שריר הקיבורת של היד השמאלית (איטר, הכותב ביד שמאל מניח את התפילין על יד ימין) באופן שהתפילין נוטות לעבר הגוף!

כְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו, וְצִוֵּנוּ לְהִנִּיחַ תְּפִילִין:

הברכה השנייה נאמרת (רק אם דיבר בין הנחת תפילין של יד לשל ראש) לפני הידוק הרצועה על הראש.

כְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו, וְצִוֵּנוּ עַל מִצְוֹת תְּפִילִין:

ברכת התורה

צריך לזוהר בה מאוד ואסור לדבר ולהוציא דברי תורה מפיו עד שיכרך. **כְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר פָּחַר בְּנוּ מִכָּל הָעַמִּים וְנָתַן לָנוּ אֶת תּוֹרָתוֹ. כְּרוּךְ אַתָּה יְיָ, נֹתֵן הַתּוֹרָה:**

קריאת שמע

שְׁמַע יִשְׂרָאֵל, יְיָ אֱלֹהֵינוּ, יְיָ אֶחָד:

כְּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מְלֻכּוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד:

וְאַהֲבַת אֶת יְיָ אֱלֹהֶיךָ, בְּכֹל לְבַבְךָ, וּבְכֹל נַפְשְׁךָ, וּבְכֹל מְאֹדְךָ: וְהָיוּ הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוְךָ הַיּוֹם, עַל לְבַבְךָ: וְשָׁנַתָּם לְבָנֶיךָ וּדְבַרְתָּ בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ, וּבְלִכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ, וּבְשֹׁכְבְךָ, וּבְקוּמְךָ: וּקְשַׁרְתֶּם לְאוֹת עַל יָדְךָ, וְהָיוּ לְמוֹטֶפֶת בֵּין עֵינֶיךָ: וּכְתַבְתֶּם עַל מְזוּזוֹת בֵּיתְךָ, וּבְשַׁעְרֶיךָ:

וְהָיָה אִם שָׁמַעְתָּ שְׁמַעוּ אֶל מִצְוֹתַי אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוֶּה אֶתְכֶם הַיּוֹם, לְאַהֲבָה אֶת יְיָ אֱלֹהֵיכֶם וּלְעַבְדוֹ,

כדאי שלכל ילד, בן או בת - גם קטני קטנים - וגם המבוגרים יהיה סידור (תפילה) פרטי משלו - לומר תפילה להשם, חומש - חמישה חומשי תורה (או ספר אחר של תורה) משלו ללמוד בו כל יום תורה, וכן להבדיל קופת צדקה משלו - שלתוכה נותן צדקה (לבד משבת ויום טוב), מכספו הפרטי (שניתן לו מהוריו או שקיבל כפרס . . . שכן יכול היה לקנות חיי נפשו, ולהשתמש בו לצרכיו האישיים, ושיכתבו על זה "להשם הארץ ומלואה" (או בראשי תיבות "לה"ו)) בצירוף שמם - ודברים אלו יהיו ברשותו ואחריותו ויניחם בהדרו, במקום בולט - את הקופה יש לקבוע בחדר על ידי מסמר וכדומה, ועל ידי זה החדר כולו יהפך ל"חדר ובית של צדקה".

מזמורי תהלים

קכד

א שִׁיר הַמַּעֲלוֹת לְדָוִד לִוְלִי יְיָ שְׁהִיָּה לָנוּ יְאִמְר־נָא
 יִשְׂרָאֵל: בְּלוֹלִי יְיָ שְׁהִיָּה לָנוּ בְּקוֹם עֲלֵינוּ אָדָם:
 ג אָזִי חַיִּים בְּלַעֲוֵנוּ בְּחַרֹּת אָפֶם בָּנוּ: ד אָזִי הַמּוֹם
 שְׁטַפְנוּ נַחֲלָה עֵבֶר עַל־נַפְשָׁנוּ: ה אָזִי עֵבֶר עַל־
 נַפְשָׁנוּ הַמּוֹם הַיּוֹדוּנִים: ו בְּרוּךְ יְיָ שְׁלֹא נִתְּנָנוּ טָרֶף
 לְשֹׁנֵיהֶם: ז נַפְשָׁנוּ כְּצַפּוֹר נִמְלְטָה מִפֶּח יּוֹקְשִׁים
 הַפֶּח נִשְׁבֵּר וְאִנְחָנוּ נִמְלְטָנוּ: ח עֲזָרְנוּ בְּשֵׁם יְיָ עֲשֵׂה
 שְׁמִים וְאַרְצָן:

קכג

המשורר מקונן על זמן ארוך ורב שעברו כבר בגלות:

א שִׁיר הַמַּעֲלוֹת אֶלֶיךָ נִשְׂאֲתִי אֶת עֵינֵי
 הַיֹּשְׁבֵי בַשָּׁמַיִם: ב הִנֵּה כְּעֵינֵי עֲבָדִים אֶל
 יַד אֲדוֹנֵיהֶם כְּעֵינֵי שֹׁפְחָה אֶל יַד גְּבַרְתָּהּ
 בֵּן עֵינֵינוּ אֶל יְיָ אֱלֹהֵינוּ עַד שִׁיחַנְנוּ: ג חָנְנוּ
 יְיָ חָנְנוּ כִּי רַב שָׁבְעָנוּ בּוֹז: ד רַבֹּת שֹׁבְעָה
 לָהּ נַפְשָׁנוּ הַלַּעַג הַשְּׂאֲנָנִים הַבּוֹז לַגָּאִי
 יוֹנִים:

נקודות משיחות קודש - מזמור קכג מתוך "תהילות מנחם"

א-ד - אליך נשאתי את עיני היושבי בשמים . . חננו הוי' חננו כי רב שבענו בוז.
 רבת שבעה לה נפשנו הלעג השאננים הבוז לגאי יונים

ב. על דרך זה מצינו גם בענין הגאולה ב' אופנים אלרי, מצד אחד "נשאתי בשמים", ומצד שני חודרת בגדרי המטה: א) "עני ורוכב על החומר"² - עבודה של זיכוך החומר, שהעולם אינו מזוכך מצד עצמו - "לא זכור" (מלשון אינו מזוכך³), וצריך ריבוי זמן לזככו - "בעתה"⁴. ב) "עם ענני שמיא"⁵ - גילוי מלמעלה, שגורם לחומר להיות "זכור", מלשון מזוכך, ולכן הוא באופן של "אחישנה".

והכוונה העליונה היא שב' אופנים אלו יתחברו יחד⁶. היינו, שמצד אחד יזככו את חומר העולם (עולם מלשון העלם והסתר⁷) להיות כלי לגאולה - "רוכב על החומר", ומצד שני לפועל את הגילוי ד"ענני שמיא", ואז תהי' גאולה שלימה⁸.

(1) סנהדרין צח, א.

(2) זכרי' ט, ט.

(3) ראה שערי אורה בד"ה יביאו לבוש מלכות אות צה.

(4) סנהדרין שם.

(5) דניאל ז, יג.

(6) ראה לקו"ש חל"א ע' 20 ואילך.

(7) ראה לקו"ת שלח לו, ד. ובכ"מ.

(8) משיחת ש"פ וירא היתשמ"ג.

תוכן עניינים



מתורת רבותינו נשיאי הב"ד

אדמו"ר הזקן

- 236..... שולחן ערוך עם הערות וציונים
 237..... שולחן ערוך לפי לוח 'רב יומי'
 240..... לקוטי תורה..

אדמו"ר האמצעי

- 243..... תורת חיים..

אדמו"ר ה'צמח צדק'

- 243..... דרך מצוותיך..

אדמו"ר מוהר"ש

- 244..... תורת שמואל תרל"ג..

אדמו"ר מוהרש"ב

- 245..... ספר המאמרים - המשך תער"ב..

אדמו"ר מוהרי"צ

- 247..... ספר המאמרים - תרפ"ט
 248..... לקוטי דיבורים - בלה"ק.
 250..... רשימת הרבנית רבקה
 252..... אגרות קודש - כ"ק אדמו"ר מוהרי"צ..

מאמרי ושיחות הרבי

מאמר דא"ח

- ד"ה והנה פרח מטה אהרן
 ש"פ קרח, א' דראש חודש תמוז, ה'תשל"ג. 6

התוועדיות

- שיחת יום א' פ' קרח, כ"ד סיון, ה'תשל"ג. 17
 שיחת שבת פרשת קרח, א' דר"ח תמוז, ה'תשל"ג. 21

לקוטי שיחות

- פרשת קרח, כרך כג, ב. 31
 פרשת קרח, כרך כג, ג. 39

שיעורים יומיים ע"פ תקנת רבותינו נשיאינו

- 46..... חומש יומי - פרשת קרח
 65..... לוח לתהלים היומי.
 66..... תניא יומי.
 75..... לוח 'היום יום'.

רמב"ם

- 78..... הלכה יומית לעיון ברמב"ם.
 82..... שלושה פרקים ליום.
 165..... פרק אחד ליום.
 190..... ספר המצוות.

הוספות

- 44..... ילקוט לוי יצחק על התורה
 45..... נקודות משיחות קודש בעניני גאולה ומשיח.
 197..... נביאים וכתובים.
 206..... עין יעקב - מסכת ברכות
 253..... נקודה משיחת קודש מעובדת
 254..... חומש לקריאה בציבור.
 268..... קריאת התורה למנחה בשבת קודש
 269..... ביאורים לפרקי אבות - פרק ד.
 270..... לוח זמנים
 271..... סדר מצות הדלקת נרות לערב שבת קודש

לימוד מודולק לפי ימים

- 199..... משניות עם ביאור קהתי - מסכת גיטין
 208..... גמרא עם ביאור - מסכת בבא בתרא
 237..... שולחן ערוך הרב - לפי לוח 'רב יומי'.

דברי התורה שאנו מקבלים באדיבות המוציאים לאור,
 שייכים אליהם ואסור בהחלט לעשות בהם שימוש מסחרי

סדר מפורט ליום העשירי בשבט

ב"ה, ראש חודש שבט, ה'תשי"א.

ברוקלין, נ.י.

אל אנ"ש, תלמידי התמימים, אל המקושרים או השייכים
אל כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע הכ"מ,

ה' עליהם יחיו

שלום וברכה!

אדמו"ר הכ"מ, ולשלחו (אם באפשרי - בו ביום) על מנת
לקראותו על ציון שלו.

במשך המעת לעת - ללמוד פרקי המשניות של
אותיות השם.

במשך המעת לעת - לעשות התועדות.

לקבוע שעה במשך המעת לעת - לבאר לבני ביתו
שי' אודות כ"ק מו"ח אדמו"ר הכ"מ ועבודתו אשר עבד
בה כל ימי חייו.

במשך המעת לעת - לבקר (אלו הראויים לזה) בבתי
הכנסיות ובבהמ"ד אשר בעיר לחזור שם מימרא או
פתגם מתורתו של כ"ק מו"ח אדמו"ר הכ"מ, לבאר אודות
אהבת כל ישראל שלו, להודיע ולהסביר תקנתו ע"ד
אמירת תהלים, לימוד חומש עם פירש"י - ובמקומות
המתאימים - גם ע"ד לימוד התניא כפי שחלקו לימות
השנה. - אם באפשרי לעשות כל הנ"ל מותר התועדות.

במשך המעת לעת - לבקר (המוכשרים לזה) במקום
כנוסי הנוער החרדי - ולהשתדל, ככל האפשרי בדרכי
שלום, גם במקום כנוסי הנוער שלעת עתה עדיין אינו
חרדי - ולבאר להם איך שחבה יתירה נודעת להם תמיד
מאת כ"ק מו"ח אדמו"ר הכ"מ, לבאר להם את אשר תבע
מהם והתקוה והבטחון אשר בטח בהם, אשר סוף סוף
ימלאו את תפקידם בהחזקת היהדות והפצת התורה
בכל המרץ החום והחיות שהם מסגולת הנוער.

* * *

מובן אשר, אם זהו מתאים לתנאי המקום, ימשיכו
בכל הנ"ל בימים אשר אחרי היאָרצייט ובפרט ביום
הש"ק שלאחריו.

* * *

והוי' יחיש ביאת גואלנו והקיצו ורגנו שוכני עפר,
ונשיאנו, הוא כ"ק מו"ח אדמו"ר הכ"מ, בעל ההילולא,
בתוכם ישמיענו נפלאות וינהלנו בדרך העולה בית א-ל.

מנחה מענדל שניאורסאהן

במענה על שאלת רבים אודות סדר מפורט ביום
העשירי בשבט הבע"ל, הוא יום היאָרצייט של כ"ק מו"ח
אדמו"ר הכ"מ, הנני בזה להציע:

בשבת קדש שלפני היאָרצייט ישתדלו לעלות לתורה.
אם אין מספר העלויות מספיק - יקראו בתורה בחדרים
שונים, אבל לא להוסיף על מספר הקרואים.

ישתדלו שמפטר יהי' הגדול שבחבורה - בריצוי רוב
המנין - או על פי הגורל.

יבחרו וירימו מי שיתפלל לפני התיבה ביום היאָרצייט,
ונכון לחלק שיתפלל אחד ערבית, שני - שחרית, שלישי
- מנחה כדי לזכות בזה מספר יותר גדול של אנ"ש.
להדליק נר שידלק כל המעת לעת. אם אפשר בקל -
נר של שעה.

בשעת התפלות ידלקו חמשה נרות.

אחר התפלה (בבוקר - אחר אמירת תהלים) ילמוד
(יסיים) המתפלל לפני התיבה פכ"ד דכלים ופ"ז
דמקואות. אח"כ יאמר המשנה ר' חנניא בן עקשיא כו'
ויאדיר. בלחש - איזה שורות בתניא, קדיש דרבנן.

אחר תפלת ערבית - יחזרו חלק מהמאמר דיום
ההסתלקות (ד"ה באתי לגני, נדפס בקונטרס ע"ד)
בע"פ. ואם אין מי שיחזור בע"פ ילמדוהו בפנים. וכן
אחר תפלת הבוקר. ולסיימו אחר תפלת מנחה.

בבוקר קודם התפלה - פרק תניא. וכן לאחר תפלת
מנחה.

בבוקר קודם התפלה ירים כל אחד תרומה להענינים
השייכים לנשיאנו, הוא כ"ק מו"ח אדמו"ר הכ"מ, בעד
עצמו ובעד כל אחד מבני ביתו שיחיו, וכן קודם תפלת
מנחה.

לאחר תפלת הבוקר וחזרת הדא"ח - יקרא כל אחד
פ"נ (כמובן בחגירת אבנט). אלו שזכו להכנס ליחידות,
או עכ"פ לראות את פני כ"ק מו"ח אדמו"ר הכ"מ - יצייר
עצמו, בעת קריאת הפ"נ, כאלו עומד לפניו. להניח הפ"נ
אח"כ בין דפי מאמר, קונטרס וכו' של תורת כ"ק מו"ח

חמשה נרות .. (יסיים): ראה קונטרס ב' ניסן
ה'תש"ח, וה'תש"ט.

בלחש .. בתניא: כך נהג כ"ק מו"ח אדמו"ר
הכ"מ.

יקראו .. אבל לא להוסיף: הוראת כ"ק מו"ח
אדמו"ר הכ"מ בשם אביו. ועיין שו"ת צ"צ
חאו"ח סל"ה.
של שעה: ר"ת ה'קיצו ו'רגנו שוכני ע'פר.

הנני בזה: ראה ג"כ מכ' כ"ק מו"ח אדמו"ר
הכ"מ ע"ד היאָרצייט הראשון של אביו כ"ק
אדמו"ר (מהורש"ב) נ"ע (חכמי ישראל בעש"ט
ע' לג [ולאח"ז באג"ק אדמו"ר מהורש"ב צ"ח
ע' קלח]).

מאמר דא"ח

ביאור בדרך אפשר

1 כתוב בפרשת השבוע, פרשת קורח, שבזמן מחלוקת קורח ועדתו על משה
2 רבינו, אמר הקודש ברוך הוא שכל אחד מנשיאי השבטים יביא את מטתו
3 למשכן והאיש שמטתו יפרח, בו בחר ה':
4 וְהָיָה פָּרַח מִטַּה אֶהְרֶן גֹּו' וַיִּגְמַל שְׂקָדִים¹, ומיד לאחר הפריחה

5 צמחו מהמטה פירות של שקדים
6 וּמִבְּאֵר בְּלִקוּטֵי תוֹרָה לַאֲדוֹמִי
7 הוֹקֵן, דְּבוּר הַמִּתְחִיל בַּמֵּאֵמֶר
8 חסידות הפותח בפסוק זָה²,
9 דְּהַשְׁעַם שְׂגָמַל שְׂקָדִים ומטה
10 אהרן הצמיח דְּוָקָא שקדים ולא פרי
11 אחר הוא פִּי שְׂקָדִים הֵם
12 מְמַהֲרִים לְהִגְמֵר יוֹתֵר מִקָּל
13 הַפִּירוּת³ [וּמוֹסִיף בְּלִקוּטֵי
14 תוֹרָה שָׁם⁴, שְׁלֹכֵן נִקְרָאִים
15 בְּשֵׁם שְׂקָדִים מְלִשׁוֹן שְׂקִידָה
16 וּמַהֲרִירוֹת, כְּמוֹ שְׂכָתוּב⁵
17 שהקודש ברוך הוא הראה לירמיהו
18 בנבואה מִקָּל שְׂקָד גֹּו' כִּי שׂוֹקֵד
19 מִמָּהֵר אָנִי עַל דְּבָרֵי לְעִשׂוֹתוֹ.
20 וַיֵּשׁ לֹמֵר, שֶׁהַפְּוֹנָה בְּהוֹסְפָה
21 זוּ הִיא לְרַמֵּז דְּהַמְהִירוֹת
22 שֶׁבְּשְׂקָדִים הִיא עֲנִינָם, הַתּוֹכֵן
23 וְהַמְהוּת שֶׁלֵּהֶם וְכִידּוּעֵי⁶ בתורת
24 החסידות שְׂשָׂמוּ שֵׁל דְּבָר שְׂבו
25 הוּא נִקְרָא בְּלִשׁוֹן הַקּוֹדֵשׁ מוֹרָה עַל
26 עֲנִינֵנו הַתּוֹכֵן וְהַמְהוּת שֶׁל הַדְּבָר].
27 וְלִכְּנֹן רוּמְזִים הַשְּׂקָדִים עַל
28 הַכְּהוּנָה, כִּי הַשְּׂפָעוֹת
29 הַנִּמְשָׁכוֹת עַל יְדֵי אֶהְרֶן הַכֹּהֵן
30 [אֶהְרֶן אוֹתִיּוֹת נִרְאָה⁷ לְרַמֵּז עַל
31 הַהִמְשָׁכָה וְהַגִּילוי] הֵן בְּמַהֲרִירוֹת.
32 וְעַל דֶּרֶךְ זֶה הוּא בְּנוֹגֵעַ לְכָל
33 הַכְּהֻנִּים בְּגֵי אֶהְרֶן,

בס"ד. ש"פ קרח, א' דר"ח תמוז, ה'תשל"ג*

1 וְהָיָה פָּרַח מִטַּה אֶהְרֶן גֹּו' וַיִּגְמַל שְׂקָדִים¹,
2 וּמִבְּאֵר בְּלִקוּטֵי תוֹרָה דְּבוּר הַמִּתְחִיל
3 זֶה², דְּהַשְׁעַם שְׂגָמַל שְׂקָדִים דְּוָקָא הוּא כִּי
4 שְׂקָדִים הֵם מְמַהֲרִים לְהִגְמֵר יוֹתֵר מִקָּל הַפִּירוּת³
5 [וּמוֹסִיף בְּלִקוּטֵי תוֹרָה שָׁם⁴, שְׁלֹכֵן נִקְרָאִים
6 בְּשֵׁם שְׂקָדִים מְלִשׁוֹן שְׂקִידָה וּמַהֲרִירוֹת, כְּמוֹ
7 שְׂכָתוּב⁵ מִקָּל שְׂקָד גֹּו' כִּי שׂוֹקֵד אָנִי עַל דְּבָרֵי
8 לְעִשׂוֹתוֹ. וַיֵּשׁ לֹמֵר, שֶׁהַפְּוֹנָה בְּהוֹסְפָה זוּ הִיא
9 לְרַמֵּז דְּהַמְהִירוֹת שֶׁבְּשְׂקָדִים הוּא עֲנִינָם, וְכִידּוּעֵי⁶
10 שְׂשָׂמוּ שֵׁל דְּבָר מוֹרָה עַל עֲנִינֵנו, וְלִכְּנֹן רוּמְזִים
11 עַל הַכְּהוּנָה, כִּי הַשְּׂפָעוֹת הַנִּמְשָׁכוֹת עַל יְדֵי
12 אֶהְרֶן הַכֹּהֵן [אֶהְרֶן אוֹתִיּוֹת נִרְאָה⁷] הֵן בְּמַהֲרִירוֹת.
13 וְעַל דֶּרֶךְ זֶה הוּא בְּנוֹגֵעַ לְכָל הַכְּהֻנִּים בְּגֵי אֶהְרֶן,
14 דְּכִשְׁהַכְּהֻנִּים מְבָרְכִים אֶת הָעָם, נִמְשָׁכַת הַשְּׂפָע
15 לְמִטַּה בְּמַהֲרִירוֹת גְּדוּלָּה בְּלִי עֵיפוּבִים (כְּדִלְקָמֶן
16 סְעִיף ז).

ביאור בדרך אפשר
34 דְּכִשְׁהַכְּהֻנִּים מְבָרְכִים אֶת הָעָם בְּבִרְכַת כְּהֵנִים 'בִּרְכָךְ' וכו',
35 נִמְשָׁכַת הַשְּׂפָע לְמִטַּה בְּמַהֲרִירוֹת גְּדוּלָּה בְּלִי עֵיפוּבִים מְבִלִי
36 שֶׁהַשְּׂפָעָה תִּתְעַכֵּב לְמַעַלָּה קוֹדֵם שֶׁתֵּרֵד לְמִטַּה (כְּדִלְקָמֶן סְעִיף ז) וְכִפִּי
37 שִׁיּוֹסֵבֵר לְהֵלֶן.

38 (ב) וְהָעֲנִיָּן הוּא⁸, דְּשׂוֹרֵשׁ כָּל
39 הַשְּׂפָעוֹת שִׁיּוֹרְדוֹת וְבִאֲוֹת לְעוֹלָם
40 הוּא מְמַדְתַּת חֲסִדוֹ שֶׁל הַשֵּׁם
41 יִתְבָּרֵךְ, חֲסִד דְּאֶצִּילוֹת מִידַת
42 הַחֲסִד כִּפִּי שֶׁהִיא בְּעוֹלָם הָאֶצִּילוֹת
43 (הַעוֹלָם הָרֵאשׁוֹן וְהַנְּעִלָּה בִּיּוֹתֵר
44 מֵאַרְבַּעַת הָעוֹלָמוֹת הַכְּלָלִיִּים שֶׁל 'סֹדֵר'
45 הַשְּׁתַּלְשׁוּתוֹ אֶצִּילוֹת-בְּרִיאָה-יִצִּירָה-
46 עֲשִׂיָּה). וּבְכִדֵּי שְׂיּוּמְשָׁכּוּ וִירְדוּ
47 לְמִטַּה מִהַחֲסִד שְׂבָאֶצִּילוֹת
48 שֶׁהוּא בְּחִינַת אֲלוּקִית רֹחֲמִית
49 הַשְּׂפָעוֹת גְּשָׁמִיּוֹת, בְּגֵי בָנִים
50 חַיִּי חַיִּים וְבְרִיאֹת וּמְזוּנֵי מוֹזֵן
51 וּפְרַנְסָה, הוּא עַל יְדֵי שְׂהַחֲסִד
52 הַרוּחָנִי שֶׁבְּעוֹלָם הָאֶצִּילוֹת יוֹרֵד
53 וּמְשַׁתְּלֵשֵׁל מְדוּרָה לְדוּרָה בְּכָל
54 הַמְּדַרְיָגוֹת שְׂמַאֲצִילוֹת הָעוֹלָם
55 הַעֲלִיּוֹן מֵהָעוֹלָמוֹת הַכְּלָלִיִּים וְעַד
56 עֲשִׂיָּה הָעוֹלָם הַתַּחְתּוֹן שֶׁבֵּהֶם.
57 וּבְכָל הַמְּשָׁכָה וִירִידָה שֶׁל הַחֲסִד
58 מִמְּדַרְיָגָה לְמְדַרְיָגָה יֵשׁ דִּין
59 וּמְשָׁפֵט, אִם תּוּמְשָׁף הַשְּׂפָע

38 (ב) וְהָעֲנִיָּן הוּא⁸, דְּשׂוֹרֵשׁ כָּל הַשְּׂפָעוֹת הוּא מְמַדְתַּת חֲסִדוֹ יִתְבָּרֵךְ, חֲסִד
39 דְּאֶצִּילוֹת. וּבְכִדֵּי שְׂיּוּמְשָׁכּוּ מִהַחֲסִד שְׂבָאֶצִּילוֹת הַשְּׂפָעוֹת
40 גְּשָׁמִיּוֹת, בְּגֵי חַיִּי וּמְזוּנֵי, הוּא עַל יְדֵי שְׂהַחֲסִד יוֹרֵד וּמְשַׁתְּלֵשֵׁל בְּכָל הַמְּדַרְיָגוֹת
41 שְׂמַאֲצִילוֹת וְעַד עֲשִׂיָּה. וּבְכָל הַמְּשָׁכָה מִמְּדַרְיָגָה לְמְדַרְיָגָה יֵשׁ דִּין וּמְשָׁפֵט, אִם

(* המאמר הוגה ע"י כ"ק אדמו"ר שליט"א ויצא לאור בקונטרס כ"ח סיון – תש"נ. 1) פרשתנו (קרח) יז, כג. 2) סוף פרשתנו (נה, ג ואילך). וראה גם סהמ"צ להצ"צ מצות ברכת כהנים (דרמ"צ קיב, א"ב). אוה"ת נשא כרך ו ס"ע א'תשמא ואילך. 3) קה"ר עה"פ (יב, ז) וישב העפר – הובא בלקו"ת שם. וראה גם פרש"י עה"פ פרשתנו שם. ובכ"מ. 4) ועד"ז בסהמ"צ להצ"צ שם. 5) ירמ"א, יא"יב. וראה מפרשים שם. קה"ר שם. ובכ"מ. – נסמנו בלקו"ת ש"כ"ג ע' 117 הערה 34. ח"י"ח ע' 388 הערה 70. 6) ראה עשהיה"א פ"א. תשובות וביאורים (קה"ת תשל"ד) סימן א (נדפס באג"ק ח"א ס"ע רפח ואילך). 7) זח"ג קג, א. לקו"ת וסהמ"צ שם. ובכ"מ. 8) בהבא לקמן ראה לקו"ת וסהמ"צ שם. וראה גם סהמ"צ להצ"צ מצות תגלחת

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 בְּהַמְדְּרִיגָה שְׁלֹמֶטָה על-ידי ירידה נוספת או שְׁתַּשְׂאָר ההשפעה
 2 בְּהַמְדְּרִיגָה שְׁלֹמֶטָה ולא תושפע למטה. וְזָהוּ שְׁמֵתִפְלִים
 3 וּמִבְּקָשִׁים בְּכָל יוֹם בתפילת שמונה-עשרה, בריאות ורפואה בברכת
 4 רְפָאנוּ, ופרנסה בברכת בְּרַךְ עָלֵינוּ, אִף שְׁמֹזוֹנֹתָיו שֶׁל אָדָם
 5 קְצוּבִים לוֹ מֵרֹאשׁ הַשָּׁנָה וְעַד
 6 יוֹם הַכַּפּוּרִים⁹ (וְהַכְּפוּנָה 1 וְהַכְּפוּנָה 1 תוּמֵשֶׁף הַשֶּׁפַע בְּהַמְדְּרִיגָה שְׁלֹמֶטָה או שְׁתַּשְׂאָר
 7 בְּמֹזוֹנֹתָיו כָּאֵן בַּחֲשָׁפָה זֶה הִיא 2 בְּהַמְדְּרִיגָה שְׁלֹמֶטָה. וְזָהוּ שְׁמֵתִפְלִים
 8 לְכָל שְׁלֹשֶׁת הָעֲנֻנִים דְּבָנֵי 3 וּמִבְּקָשִׁים בְּכָל יוֹם רְפָאנוּ, בְּרַךְ עָלֵינוּ, אִף
 9 חַיִּי וּמֹזוּנָיו¹⁰ ולא רק למזון 4 שְׁמֹזוֹנֹתָיו שֶׁל אָדָם קְצוּבִים לוֹ מֵרֹאשׁ הַשָּׁנָה
 10 (בלבד), וכיון שכל השפע שהאדם 5 וְעַד יוֹם הַכַּפּוּרִים⁹ (וְהַכְּפוּנָה בְּמֹזוֹנֹתָיו כָּאֵן הִיא
 11 יקבל בכל השנה כבר נקצב לו בימים 6 לְכָל שְׁלֹשֶׁת הָעֲנֻנִים דְּבָנֵי חַיִּי וּמֹזוּנָיו¹⁰), כִּי
 12 שמראש השנה עד יום הכיפורים, 7 הַכְּתִיבָה וְחֲתִימָה טוֹבָה שְׁבִרָאשׁ הַשָּׁנָה וְיוֹם
 13 לכאורה לא מובן מה ענין התפילה 8 הַכַּפּוּרִים הוּא הַמְשַׁכַּת הַחֶסֶד בְּמַלְכוּת דְּאֲצִילוֹת,
 14 בכל יום ויום, אלא הסיבה לתפילה 9 וּבְכָדֵי שְׁתֵּהִיָּה הַשֶּׁפַעַת הַחֶסֶד בְּעֲנֻנִים גְּשָׁמִים
 15 ולבקשה בכל יום מחדש היא כִּי 10 הוּא עַל יְדֵי יְרִידַת וְהַתְּלַבְּשׁוֹת הַחֶסֶד דְּמַלְכוּת
 16 הַכְּתִיבָה וְחֲתִימָה טוֹבָה 11 דְּאֲצִילוֹת בְּהַחֶסֶד דְּבִרְיָאָה, וְלֹא־חָרִי זֶה בְּהַחֶסֶד
 17 שְׁבִרָאשׁ הַשָּׁנָה וְיוֹם הַכַּפּוּרִים 12 דִּיצִירָה וְדַעֲשִׂיָּה. וְזָהוּ אָדָם נִידוֹן בְּכָל יוֹם¹¹, אִף
 18 בה נכתב ונחתם שהאדם יקבל שפע 13 שְׁכָבָר נִגְמָר דִּינֹו בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה וּבִיּוֹם הַכַּפּוּרִים,
 19 כל השנה הוא הַמְשַׁכַּת הַחֶסֶד 14 כִּי הִדִּין שְׁבִרָאשׁ הַשָּׁנָה וּבִיּוֹם הַכַּפּוּרִים הוּא
 20 האלוקי העליון בְּמַלְכוּת 15 שְׁיֹמֵשֶׁף הַחֶסֶד לְהָאָדָם בְּמַלְכוּת דְּאֲצִילוֹת,
 21 דְּאֲצִילוֹת, ספירת המלכות היא 16 וְהִדִּין שְׁאָדָם נִידוֹן בְּכָל יוֹם הוּא, אִם הוּא רְאֹוִי
 22 הספירה האחרונה, דרכה השפע עובר 17 שְׁהַחֶסֶד שְׁנֹמֵשֶׁף כְּכֹר עַל נַפְשׁוֹ לְמַעְלָה בְּרֹאשׁ
 23 מעולם האצילות לעולמות שלמטה 18 הַשָּׁנָה וְיוֹם הַכַּפּוּרִים יֹמֵשֶׁף
 24 מאצילות עד שמגיע להשפעות 19 יְצִירָה וְעֲשִׂיָּה עַד שְׁיֹמֵשֶׁף) לְמַטָּה בְּעוֹלָם הַזֶּה
 25 גשמיות ובכדי שְׁתֵּהִיָּה הַשֶּׁפַעַת 20 הַגְּשָׁמִי, או שְׁיֹשְׂפֹו לוֹ
 26 הַחֶסֶד שֶׁבְּמִקּוּרוֹ וּשְׁרוּשׁוֹ הוּא אֱלוּקֵי 21 תַעֲנוּג לְמַעְלָה. וְלִכְּנֵן מִתְּפַלְלִים בְּכָל יוֹם רְפָאנוּ
 27 ורוחני בְּעֲנֻנִים גְּשָׁמִים הוּא 22 וּבְרַךְ עָלֵינוּ וְכוּ', שְׁהַחֶסֶד שְׁנֹקְצָב לוֹ בְּרֹאשׁ
 28 עַל יְדֵי יְרִידַת וְהַתְּלַבְּשׁוֹת 23 הַשָּׁנָה וּבִיּוֹם הַכַּפּוּרִים יֹמֵשֶׁף לְמַטָּה בְּעוֹלָם הַזֶּה
 29 הַחֶסֶד דְּמַלְכוּת דְּאֲצִילוֹת 24 הַגְּשָׁמִי, וּבְעוֹלָם הַזֶּה עֲצָמוֹ — בְּעֲנֻנִים
 30 בְּהַחֶסֶד דְּבִרְיָאָה בעולם הבריאה 25 גְּשָׁמִים. וְעוֹד עֲנִין בְּהִדִּין שְׁכָבָל יוֹם¹², דְּכִיּוֹן
 31 שהוא העולם הבא שלמטה מעולם 26 שְׁהַחֶסֶד שְׁלֹמֶטָה הוּא חֶסֶד רֹחֲנִי, הָרִי גַם
 32 האצילות, וְלֹא־חָרִי זֶה תְּהִיָּה 27 וְזָהוּ הַחֶסֶד דְּבִרְיָאָה בְּהַחֶסֶד
 33 המשכה של החסד דבריאה בְּהַחֶסֶד 28 דִּיצִירָה וְדַעֲשִׂיָּה וְהַחֶסֶד דִּיצִירָה
 34 יומשך לחסד דעשיה עד להשפעת חסד 29 גְּשָׁמִי בעולם הזה הגשמי.
 35 יומשך לחסד דעשיה עד להשפעת חסד 30 וְזָהוּ הַחֶסֶד הַפְּנִימִי מְדוּעַ אָדָם נִידוֹן בְּכָל יוֹם¹¹ מְחַדֵּשׁ וּמִתְּפַלֵּל
 36 גשמי בעולם הזה הגשמי.

מצורע כשיטהר (דרמ"צ קו, א ואילך). סידור ופיה"מ שבעהרה 18. קונטרס ומעין סוף מאמר יז ואילך. (9) ביצה טז, א. (10) כ"ה בקונטרס ומעין שם מאמר כא בתחלתו. (11) ר"ה טז, א. וראה לקו"ת שם, דגם לדעת ר' יוסי (ר"ה שם) דאדם נידון בכל יום [וכן לדעת ר' נתן (ר"ה שם) דאדם נידון בכל שעה] — עיקר הדין הוא בר"ה, וכן לאידך, שגם לרבנן דפליגי אר' יוסי (ר"ה שם), יש דין בכל יום — שלכן מבקשים בכל יום הבקשות שבשמו"ע. וראה בארוכה קונטרס ומעין מאמר כ ואילך. וראה שם מאמר כב בסופו, דמר אמר חדא ומר אמר חדא ולא פליגי. וראה לקו"ש ח"ט ע' 375 [אג"ק ח"א ע' רא] ואילך. (12) ראה קונטרס ומעין שם מאמר יט בסופו.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 לְאַחֲרֵי הַפֶּסֶק דִּין בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה וְיוֹם הַכִּיפּוּרִים שְׁיִוְמָשֶׁף הַחֹסֵד
2 לְמִטָּה בְּעוֹלָם הַזֶּה, יֵשׁ דִּין וּמִשְׁפָּט בְּאִיזָה עֲנִין מִסוּרִים בִּפְרָט
3 יוֹמָשֶׁף הַחֹסֵד. וְלִכֵּן תִּיקָנָה לְהַתְּפַלֵּל בְּכָל יוֹם בְּתַפִּילַת שְׁמוֹנָה
4 עֶשְׂרֵה, מִלְּבַד שְׁלוֹשׁ הַבְּרֻכּוֹת הַרְּאֻשׁוֹנוֹת וְשְׁלוֹשׁ הַבְּרֻכּוֹת הַאֲחֵרוֹנוֹת שֶׁבָּהֵן אֵין
5 הָאָדָם מִבְּקֵשׁ אֶת צְרִיכוֹ, שְׁתִּים
6 עֲשָׂרָה בְּרֻכּוֹת אֲמֻצְעִיּוֹת שְׁיֵשׁ 1
7 בָּהֶן שְׂאֵלַת כָּל צְרִיכֵי הָאָדָם 2
8 הַפְּרִטִי וְצְרִיכֵי הַצִּיבּוֹר כּוּלָּן¹³. 3
9 (ג) וְהִנֵּה עֵיקַר הַדִּין וּמִשְׁפָּט 4
10 בְּמִשְׁךְ יְמוֹת הַשָּׁנָה בְּאִיזָה עֲנִין 5
11 יוֹמָשֶׁף הַחֹסֵד שֶׁכָּבוּ הוֹקֵצֵב בְּרֹאשׁ 6
12 הַשָּׁנָה וְיוֹם הַכִּיפּוּרִים הוּא 7
13 כְּשֶׁהַחֹסֵד שֶׁנִּקְצֵב לוֹ בְּרֹאשׁ 8
14 הַשָּׁנָה וּבְיוֹם הַכִּיפּוּרִים הוּא 9
15 חֹסֵד מְצוּמָצֵם וּמוֹעֵט בְּיֹתֵר, 10
16 שְׂאִינוּ מִסְפִּיק הַחֹסֵד כְּדִי 11
17 שְׁיִוְמָשְׁכוּ מִמֶּנּוּ הַשְּׁפֻעוֹת שֶׁל כָּל 12
18 שְׁלֹשֶׁת הָעֲנִינִים דְּבַנֵּי חַיֵּי 13
19 וּמְזוּנֵי גַם בְּנִים, גַּם חַיִּים וּבְרִיאֹת 14
20 וְגַם מְזוּן וּפְרֻסָה אֲלֵא רַק שְׁנַיִם 15
21 מֵהֶם אוֹ אֹלֵי הַחֹסֵד מִסְפִּיק רַק 16
22 כְּשֶׁבִיל הַשְּׁפֻעָה שֶׁל אֶחָד מֵהֶם, 17
23 שְׂאֵז כֹּאשֶׁר הַחֹסֵד מְצוּמָצֵם יֵשׁ דִּין 18
24 וּמִשְׁפָּט אִם הַשְּׁפֻעָת הַחֹסֵד 19
25 הַמוֹעֵט הַמְּצוּמָצֵם תִּהְיֶה בְּבָנֵי אוֹ 20
26 בְּחַיֵּי אוֹ בְּמְזוּנֵי. וְתַפִּילַת 21
27 הַצִּדִּיק מוֹעֵלַת לְהַחֲלִיף 22
28 מְעַנֵּן לְעֲנִין¹⁴ גַם אַחֲרֵי שֶׁכָּבוּ 23
29 נִקְבַּע וְהוֹחֲלֵט. [וְכַהֲסִיפּוֹר עַל 24
30 דְּבַר הַבְּעַל שֶׁם טוֹב, שְׂבָאוּ 25
31 אֱלֹוֹ אִישׁ וְאִשָּׁה חֲשׂוֹכֵי בְּנִים 26
32 לְבַקְּשׁוּ שְׁתִּתְּפַלֵּל לְה' שְׁיִהְיֶה 27
33 לָהֶם בְּנִים, וְהָאִישׁ הַהוּא הִיָּה 28
34 עֲשִׂיר גְּדוֹל, וְאָמַר הַבְּעַל שֶׁם 29
35 טוֹב שְׂבָאָם הֵם הָאִישׁ וְהָאִשָּׁה 30
36 מִסְפִּיקִים שְׁיִהְיוּ עֲנִיִּים יִהְיֶה 31
37 לָהֶם בְּנִים. וְכִשְׁקִיבֻלוּ עֲלֵיהֶם 32
38 וְהַסְכִּימוּ, נוֹלְדוּ לָהֶם בְּנִים 33
39 וְנִעֲשׂוּ עֲנִיִּים. וְהִינֵנוּ שֶׁהַבְּעַל 34
40 שֶׁם טוֹב רָאָה בְּרוּחַ הַקֹּדֶשׁ 35
41 שֶׁהַחֹסֵד שֶׁנִּקְצֵב לָהֶם מִלְּמַעְלָה 36

(13) רמב"ם הל' תפלה פ"א ה"ד. (14) קונטרס ומעין שם. וראה גם סהמ"צ להצ"צ מצות תגלחת מצורע כשיטהר שם (קז, ב).

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 כפי נשמה אלוקית כפי שירדה למטה והתלבשה בגוף גשמי) **וּבִפְרֹט לְפִי**
 2 **הַמּוֹבָא בְּלִקוּטֵי תוֹרָה** 15 לאדמו"ר הזקן **מֵהֶגְהוֹת מֵיִמוֹנֵי** 16
 3 בשם הרמב"ן **שְׂאֵדָם נִידוֹן בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה** לא על ענינים רוחניים אלא
 4 **בְּעִנְיֵי עוֹלָם הַזֶּה**, **וְהֵדִין וּמִשְׁפָּט בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה** ויום הכיפורים
 5 הוא (לא רק בְּנוֹגַע לְהַשְׁפֵּעַת
 6 הַחֹסֵד בַּמִּשְׁךְ הַשָּׁנָה בְּכָל־ל, אֲלָא
 7 הַדִּין וּמִשְׁפָּט הוּא גַם) **בְּנוֹגַע**
 8 **לְהַפְרֵטִים** 17 **וְיִכְדְּמוּכָח גַם**
 9 **מִזֶּה שְׁבִהֲתַפְלוֹת דְּרֹאשׁ**
 10 **הַשָּׁנָה וְיוֹם הַכַּפּוּרִים**
 11 **מְבַקְשִׁים גַם עַל עֲנִינֵים**
 12 **פְּרִטִים** ומאחר שמבקשים על
 13 ענינים פרטיים, מוכח שהדין ומשפט
 14 הוא גם על דברים פרטיים, היינו באיזה
 15 ענין בפרט יומשך החסד ומה תהיה
 16 מידת ההשפעה], **וְאֵף עַל פִּי כֵן**
 17 למרות שבראש השנה ויום הכיפורים
 18 יש דין ומשפט לא רק באופן כללי
 19 אלא גם באופן פרטי, בכל זאת **אֲדָם**
 20 **נִידוֹן בְּכָל יוֹם בְּאִיזָה עֲנָן**
 21 בפרט יומשך לו הַחֹסֵד שְׂנִקְצָב
 22 **עָלָיו בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה וְיוֹם**
 23 **הַכַּפּוּרִים, וְיִתִּירָה מִזֹּו, שְׁהוּא**
 24 **נִידוֹן בְּכָל יוֹם אִם הַהֲשָׁפָעָה**
 25 **שְׂנִקְצָבָה לֹו תוּמְשָׁף בְּעוֹלָם**
 26 **הַזֶּה אוֹ שְׁיוֹסִיפוֹ לֹו תַעֲנוּג**
 27 **וְכוֹ' בְּרוּחֵנוֹ לְמַעֲלָה וְדַבֵּר זֶה**
 28 צריך ביאור, מאחר שבראש השנה כבר
 29 היה דין ומשפט על פרטי השפעת
 30 החסד והכל כבר נקבע ונקצב, מדוע
 31 יש שוב דין ומשפט נוסף בכל יום
 32 מחדש?
 33 ה) **וְיִוְבֵן זֶה עֵינֵי הַדִּין וּמִשְׁפָּט בְּכָל**
 34 **יוֹם, עַל אֵף שֶׁהַהֲשָׁפָעָה כָּבֵד נִקְצָבָה**
 35 **בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה עַל פִּי מַה שְׂכַתֵּב**
 36 **בְּסִידוּר** 18 עם מאמרי חסידות
 37 הנקרא 'סידור עם דא"ח' [דברי אלוקים
 38 על הפסוק] 19 בתהלים,
- הנאמר בתפילות יום השבת **יּוֹם לְיוֹם יַבִּיעַ אִמְרוּ, שְׁבִימֵי הַחוֹל**
יִשְׁנָם כְּמָה עֵיפּוּבִים בְּהַמְשַׁכַּת הַהֲשָׁפָעָה מלמעלה, משורשה
 ומקורה הרוחני בעולמות עליונים **לְמִטָּה** לעולם הזה הגשמי, **וּכְיוֹם**
הַשַּׁבָּת, הַמְשַׁכַּת הַהֲשָׁפָעָה מלמעלה למטה היא **בְּמַהֲרֵי, וְזוֹ**
 משמעות הכתוב **יַבִּיעַ אִמְרוּ, יַבִּיעַ**
לְשׁוֹן מַהֲרֵי 20. **וּמְבּוֹאָר**
 במאמר שב'סידור' דָּוָה 21,
שְׁבִימֵי הַחוֹל אֲפֹשֶׁר יתכן
שֶׁהַהֲשָׁפָעָה הבאה מלמעלה
תַּתְּעַכֵּב וְלֹא תוּמְשָׁף לְמִטָּה
 בחסד גשמי, הוא **כְּמִשְׁלֵ אֲדָם**
שְׂדָן וּמִתְלַבֵּט בְּשִׁכְלוֹ עַל אִיזָה
דְּבָר אִם רְאוּי לַעֲשׂוֹתוֹ אִם
לֹאוֹ אוֹ שְׂאוּלֵי לֹא רְאוּי וְנִכּוֹן לַעֲשׂוֹת
 את הדבר הזה **וּכְאֵל מְסַקְנָא**
וְהַחֲלִטָּה שְׂרְאוּי לַעֲשׂוֹתוֹ,
וְאֵף עַל פִּי כֵן למרות שכבר
 החליט שראוי ונכון לעשות את הדבר,
 בכל זאת **אֲפֹשֶׁר לְהִיֹּת** יתכן
שְׂדָה יִשְׂאָר בְּשִׁכְלוֹ וְלֹא יְבוֹא
בְּמַעֲשֵׂה בְּפוֹעֵל. וְיִתִּירָה מִזֹּו,
שְׂכַתֵּב הַדְּבָר שאותו החליט
 לעשות **נִוְגַע לְמַעֲשֵׂה בְּפוֹעֵל**
 בבוא הזמן המתאים לכך הוא האדם
 שכבר החליט לעשות את הדבר
שׁוֹקֵל בְּדַעְתּוֹ עוֹד פְּעַם וחוזר
 ודן וחושב ובוחר **אִם לַעֲשׂוֹת**
בְּפוֹעֵל כְּפִי שֶׁהַחֲלִיט בְּשִׁכְלוֹ.
 ולכאורה, כיון שכבר חשב על כך וכבר
 החליט בדעתו לעשות זאת, מדוע
 כשהדבר נוגע לפועל ממש, הוא חוזר
 ודן בכך מחדש, והביאור הוא דְּהַגַּם
שֶׁהַחֲלִיט בְּשִׁכְלוֹ הֵיִתָּה
שְׂרְאוּי לַעֲשׂוֹת הַדְּבָר, מִכָּל
מְקוֹם, כִּיּוֹן שֶׁהַעֲשִׂיָּה
שְׂנִרְגְּשָׁה אֲצֵלוֹ אצל אדם זה
בְּהַחֲלִטָּה שְׁכָלוֹ היא עֲשִׂיָּה
 כמו שְׁכָלוֹהָ בְּשִׁכְלוֹ והעֲשִׂיָּה

(15) דרושים לר"ה נט, ב. 16) לרמב"ם הל' תשובה פ"ג אות א (בשם הרמב"ן בשער הגמול שלו). 17) ובקונטרס ומעין שם מאמר כא בתחלתו "דבר"ה ויוהכ"פ נגמר פרטי עניני האדם על כל השנה לחיים כו' וכן לכל המאורעות שלו". 18) סידור עם דא"ח קפ, ב [רסז, סע"ד] ואילך. וראה בארוכה פירוש המילות לאדהאמ"צ פכו' ואילך (יד, סע"ג ואילך). וראה לקו"ת פרשתנו ד"ה זה (נו, א) "ועמ"ש במ"א ע"פ יום ליום יביע אומר". 19) תהלים יט, ג. 20) ראה זח"ב קלו, ב (ובנצו"א שם) – הובא בלקו"ת, סידור ופיה"מ שם. 21) סידור שם (קפ, ד [רסח, ג ואילך]). פיה"מ שם פכ"ז.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 כפי שהיא ב'עולם השכל' היא מהות שונה מהמושג עשיה כפי שהוא במעשה
 2 בפועל ממש, לכן, קִשָּׁפָא הַדְּבָר לְיָדִי מַעֲשֵׂה בְּפוּעַל, מַעֲשֵׂה
 3 כְּמוֹ שֶׁהוּא מַהוּת בְּפִנְי עֲצָמוֹ כפי שהוא ב'עולם המעשה' (נִפְרָד
 4 מֵהַשְּׁכָל), צָרִיף לְהַתְיַעֵץ וְלָדוֹן בְּשִׁכְלוֹ עוֹד פְּעַם אִם
 5 לַעֲשׂוֹת כֵּן בְּפוּעַל כי הדין
 6 והמסקנא הקודמים היו כפי שהדברים
 7 הם בשכל, וכעת הדין הוא כפי
 8 שהדברים במעשה בפועל. ומדובר
 9 בשתי מהויות, 'שני עולמות' שונים
 10 ונפרדים זה מזה. ובִּפְרָטִיּוֹת, שְׁנֵי
 11 עֲנִינִים בְּזָה²² האמור לעיל הוא
 12 באופן כללי, ובפרטיות יותר, יש הבדל
 13 בין המעשה כפי שהוא בשכל למעשה
 14 כפי שהוא בפועל, שני ענינים שונים,
 15 כפי שממשיך ומפרט. שֶׁהַחֲלָטָה
 16 הַשְּׁכָל (שְׁרָאוֹי לַעֲשׂוֹת
 17 הַדְּבָר) אֵינָה מְחַיֶּיבֶת אֶת
 18 הַמַּעֲשֵׂה, דִּכְיִן שֶׁהַמַּעֲשֵׂה
 19 הַכָּלוּל בַּשְּׁכָל וְהַמַּעֲשֵׂה
 20 בְּפוּעַל (כְּמוֹ שֶׁהוּא בְּפִנְי
 21 עֲצָמוֹ נִפְרָד מֵהַשְּׁכָל) הֵם שְׁנֵי
 22 עֲנִינִים, כמבואר לעיל שענין השכל
 23 וענין המעשה הם שתי מהויות רשני
 24 עולמות' לכן אֶפְשָׁר יִתְכַן
 25 שֶׁהַחֲלָטָה הַשְּׁכָלִית לֹא
 26 תְּבִיא אוֹתוֹ לַמַּעֲשֵׂה בפועל,
 27 הֵינּוּ שְׁלֵא יַחֲשׁוּב אֶפִּילוֹ
 28 בְּנוֹגַע לַמַּעֲשֵׂה בְּפוּעַל וּבּוֹדָאי
 29 שְׁלֵא יְבוֹא לְיָדִי מַעֲשֵׂה בְּפוּעַל מִמֶּשׁ.
 30 וְיִתְיַדָּה מְזוֹ, שְׁגַם שֶׁאֶפִּילוֹ
 31 כִּשְׂפִיחָשׁוּב עַל דְּבָר זֶה, אֶפְשָׁר
 32 לְהִיֹּת אֶצְלוֹ סְבָרָא שְׁלֵא
 33 לַעֲשׂוֹת, וְצָרִיף לָדוֹן עוֹד פְּעַם
 34 כּדִּי לְבַחֵר בֵּין שְׁתֵּי הַאֲפִשְׁרוּיֹת שֶׁל
 35 עֲשִׂיָה אוֹ אֵי עֲשִׂיָה, כִּי עַד כִּדִּי כִּךְ רַחוּק
 36 עֵנִין הַמַּעֲשֵׂה בְּפוּעַל מֵעֵנִין הַשְּׁכָל.
 37 וְהִנֵּה הַסְּדֵר דְּשְׁלֵשָׁה לְבוּשֵׁי
 38 אֲמַצְעֵי הַבִּיטוֹי שֶׁל הַנֶּפֶשׁ הוּא
 39 מְחַשְּׁבָה שֶׁהִיא הַלְבוּשׁ הַקְּרוּב בִּיּוֹתוֹ
 40 לְנַפֵּשׁ עֲצָמָה, וְאַחֲרָיו דִּיבְרוּ
 41 וְמַעֲשֵׂה²³ שהוא הלבוש השלישי והאחרון במדרגה כי הוא לבוש יותר

42 חיצוני מהמחשבה והדיבור. וּבְכַדֵּי שְׁתֵּיהֶן הַהִמְשָׁכָה מֵהַשְּׁכָל
 43 המוחין וההבנה (או מֵהַמַּדּוּת הַרְגֵשׁ) שֶׁהֵם כּוּחַת שֶׁל הַנֶּפֶשׁ לַמַּעֲשֵׂה
 44 שהוא הלבוש השלישי, החיצוני ביותר, הוּא עַל יְדֵי הַמְחַשְּׁבָה
 45 וְהַדִּיבּוּר²⁴ והדברים באים למעשה רק לאחר קיבלו ביטוי קודם לכן
 46 במחשבה ובדיבור שהם, כאמור,
 47 לבושים יותר קרובים אל הנפש.
 48 וְהַמְחַשְּׁבָה שְׁעַל יְדָה נִמְשָׁף
 49 לְ(הַדִּיבּוּר וְ)הַמַּעֲשֵׂה הִיא
 50 שְׁחֹשֵׁב הָאָדָם אֵיף לַעֲשׂוֹת אֵת
 51 הַדְּבָר שְׁאוֹתוֹ הוּא מְבִין אוֹ מְרַגֵּשׁ
 52 בְּנַפְשׁוֹ. וְכִיּוֹן שֶׁמְחַשְּׁבָה זֶה
 53 הַמְחַשְּׁבָה אֵיךְ לַעֲשׂוֹת הִיא נִפְרָדָת
 54 מֵהַשְּׁכָל [שֶׁהַמְחַשְּׁבָה שְׁהִיָּתָה
 55 אֶצְלוֹ תְּחִלָּה, בְּתוֹר לְבוּשׁ שֶׁל
 56 הַשְּׁכָל עֲצָמוֹ כִּשְׁדָן בְּשִׁכְלוֹ
 57 וְהַחֲלִיט שְׁרָאוֹי לַעֲשׂוֹת,
 58 הִיָּתָה מְחַשְּׁבָה כּוֹ שֶׁהִיא בְּטִילָה
 59 לְהַשְּׁכָל (לְדִיּוֹן הַשְּׁכָל
 60 וְלְהַחֲלָטָה), וְעִנְיָנָה שֶׁל
 61 הַמְחַשְּׁבָה כפי שהיא בשלב זה
 62 הוּא רַק שְׁעַל יְדָה נִמְשָׁף
 63 הַשְּׁכָל וְאֵינָה אֵלָא בִיטוֹי וְלְבוּשׁ שֶׁל
 64 הַשְּׁכָל עֲצָמוֹ. מֵהַ שְׁאִיִן כֵּן
 65 הַמְחַשְּׁבָה אֵיף לַעֲשׂוֹת מְחַשְּׁבָה
 66 מְתוּךְ הַתְּבוּנָה אֵיךְ וְכִיֵּד לַעֲשׂוֹת אֵת
 67 הַדְּבָר בְּפוּעַל הוּא מַהוּת שֶׁל דְּבָר
 68 בְּפִנְי עֲצָמוֹ שֶׁנִּפְרָד מֵהַשְּׁכָל],
 69 לְכֵן הַהִמְשָׁכָה²⁵ שֶׁל הַדְּבָר
 70 שְׁאוֹתוֹ הַחֲלִיט הָאָדָם לַעֲשׂוֹת
 71 מֵהַחֲלָטָה הַשְּׁכָל לְהַמְחַשְּׁבָה
 72 לַעֲשׂוֹת הִיא לֹא יִשִּׁירָה וּמִיִּירָת
 73 עַל יְדֵי עֵיפּוּב, בְּשְׁנֵי עֲנִינִים
 74 הַנְּזָפְרִים לְעִיל. הַעֵנִין הָאֲחֵר
 75 שֶׁהַחֲלָטָה הַשְּׁכָל אֵינָה
 76 מְחַיֶּיבֶת אֶת הַמְחַשְּׁבָה שֶׁהִיא
 77 לְבוּשׁ לְשִׁכְל אֲבָל לֹא הַשְּׁכָל עֲצָמוֹ,
 78 וְהַעֵנִין הַשְּׁנִי וְיִתְיַדָּה מְזוֹ, שְׁבְּכַדֵּי
 79 לְהַמְשִׁיף הַעֵנִין מֵהַשְּׁכָל, אֵף
 80 שְׁכַבֵּר הִיָּתָה הַחֲלָטָה בְּשִׁכְל, וְלִהְיָא
 81 אוֹתוֹ בְּמְחַשְּׁבָה, צָרִיף לָדוֹן
 82 דְּבָר עוֹד פְּעַם הָאִם אֲכַן רְאוֹי לַעֲשׂוֹתוֹ אוֹ אוֹלֵי לֹא.

(22) כ"ה להדיא בפיה"מ שם (טו, ג). (23) תניא פ"ד. שעהיוה"א פ"ח (פה, ב). ובכ"מ. (24) שעהיוה"א שם. (25) בהבא לקמן ראה סידור ופיה"מ שבהערה 21.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 וְעַל דָּרָךְ זֶה בְּדוּמָה לְמַבּוּאֵר לְעִיל עַל תְּהַלִּיךְ הַמִּשְׁכַּת וּמַעֲבֵר הַדָּבָר
 2 מֵהַשְּׁכָל אֶל לְבוּשׁ הַמַּחֲשָׁבָה כֵּן הוּא בְּהִמְשָׁכָה שֶׁל הַדָּבָר שְׁאוֹתוֹ הָאֵדָם
 3 רוּעָה וְהַמַּעֲבֵר שֶׁל הָעֵינַן מִמַּחְשָׁבָה לְדִיבּוּר, דְּכִינּוֹן שֶׁהַדִּיבּוּר הוּא
 4 לְמִטָּה מִמַּחְשָׁבָה, בְּסֹדֵר לְבוּשֵׁי הַנֶּפֶשׁ דְּמַחְשָׁבָה הִיא לְעֲצָמוֹ
 5 וְהַדִּיבּוּר הוּא לְזוּלָתוֹ וְהַמַּחֲשָׁבָה
 6 שֶׁלְעֲצָמוֹ יוֹתֵר קְרוּבָה לְנֶפֶשׁ עֲצָמָה
 7 מֵאֲשֶׁר הַדִּיבּוּר, לְכֵן, הִמְשָׁכָה
 8 שְׁמִמַּחְשָׁבָה לְדִיבּוּר הִיא עַל
 9 יְדֵי עֵיפּוֹב וְהַמַּעֲבֵר מִמַּחֲשָׁבָה
 10 לְדִיבּוּר אֵינָנו יֹשֵׁר וּמִיִּיד. וְגַם בְּזֶה
 11 בְּהַמִּשְׁכָּה וְהַמַּעֲבֵר מִמַּחֲשָׁבָה לְדִיבּוּר
 12 שְׁנֵי עֲנִינִים הַנּוֹזְקִים לְעִיל
 13 לְגַבֵּי הַמַּעֲבָרִים מֵהַחֲלָטָה וְהַמִּסְקָנָה
 14 לְמַעֲשֵׂה בְּפוּעַל וּמֵהַשְּׁכָל לְמַחֲשָׁבָה.
 15 הָעֵינַן הָאֶחָד דְּהִמְשָׁכָה (מִצַּד
 16 עֲצָמָה) אֵינָה מְחַיֶּבֶת אֶת
 17 הַדִּיבּוּר, שְׁאֶפְשָׁר יִתְּכֵן שִׁישְׁאָר
 18 הָעֵינָן מִמַּחְשָׁבָתוֹ וְלֹא יִחְשׁוּב
 19 אֶפְיֻלוֹ אִם לְדָבָר בְּזֶה וְכֵן שֶׁן
 20 שִׁיתְּכֵן שֶׁהֵעֵינַן שְׁבַמַּחֲשָׁבָה לֹא יִבּוּא
 21 לְיַדֵּי דִיבּוּר, וְהָעֵינַן הַשֵּׁנִי וְיִתְּיָרָה
 22 מִזּוֹ, שֶׁבְּנוֹגֵעַ לְדִיבּוּר (גַּם
 23 בְּשִׁחּוּשָׁב אִם לְדָבָר וְיֵשׁ לוֹ
 24 מַחֲשָׁבָה אוֹלֵי כֵן לְדָבָר בְּעֵינַן
 25 שְׁבַמַּחֲשָׁבָתוֹ) יֵשׁ אֶצְלוֹ סִפֵּק
 26 וְהַתְּלַבְּטוֹת וְהוּא צָרִיף לְהַתִּיעֵץ
 27 וְלָדוֹן עַל זֶה. דְּכִינּוֹן
 28 שְׁמַחְשָׁבָה הִיא לְעֲצָמוֹ
 29 וְדִיבּוּר הוּא לְזוּלָתוֹ, כִּאֲמֹר
 30 לְעִיל, לְכֵן, גַּם לְאַחֲרֵי
 31 שֶׁהַחֲלִיט בְּנוֹגֵעַ לְמַחְשָׁבָה,
 32 הוּא מְסוּפֵק עַדִּינּוֹ אִם לְהִבְיֵא
 33 זֶה גַּם בְּדִיבּוּר, לְגַלּוֹת לְזוּלָתוֹ
 34 כִּי הַדִּיבּוּר הוּא עֵינַן נִפְרָד מִמַּחֲשָׁבָה
 35 וְהוּא לְבוּשׁ נַחוֹת יוֹתֵר מִלְּבוּשׁ
 36 הַמַּחֲשָׁבָה.
 37 וְעַל דָּרָךְ זֶה בְּדוּמָה לְמַבּוּאֵר לְעִיל
 38 עַל תְּהַלִּיךְ הַמִּשְׁכַּת וּמַעֲבֵר הַדָּבָר
 39 מֵהַשְּׁכָל אֶל לְבוּשׁ הַמַּחֲשָׁבָה, וּמִלְּבוּשׁ
 40 הַמַּחֲשָׁבָה אֶל לְבוּשׁ הַדִּיבּוּר, כֵּן הוּא
 41 בְּהִמְשָׁכָה מִדִּיבּוּר לְמַעֲשָׂה,
 42 דְּכִינּוֹן שֶׁהַמַּעֲשָׂה נִפְרָד מִהַנֶּפֶשׁ

עצמה יותר מהדיבור, לכן ההמשכה מדיבור למעשה היא
 לא המשכה ישירה ומיידית אלא המשכה על ידי עיפוב, בשני ענינים
 הנזכרים לעיל. האחד שהדיבור אינו מחייב את המעשה וגם
 לאחר הדיבור, יתכן שהדבר יבוא לידי מעשה ויתכן שלא יבוא לידי מעשה,
 והשני ושכדי להמשיך את
 הדבר מדיבור למעשה, צריך
 להתייעץ ולדון עוד פעם האם
 נכון וראוי להביא את הדבר לידי
 מעשה או לא. ועל פי הדיוע²⁶
 בתורת החסידות שמשחשבה
 ודיבור שייכים זה לזה,
 דאיתם האותיות המילים
 והתכנים שהיו תחלה במחשבה
 נמשכים אחר כך בדיבור,
 מה שאין בן המעשה הוא
 ענין בפני עצמו שנפרד מהדיבור,
 ונפרד עוד יותר מהמעשה, יש
 לומר, שהעיפוב בהמשכה
 של דבר מדיבור למעשה שאינו
 נמשך ישירות אלא מתעכב (בנוגע
 לשני ענינים הנזכרים לעיל
 שאין הכרח שתהיה המשכה מדיבור
 למעשה וכן שלאחר הדיבור צריך
 לחזור ולהתייעץ האם אכן תהיה
 המשכה למעשה) הוא עיפוב
 גדול יותר מהעיפוב
 בהמשכה מדיבור לדיבור
 כי, כאמור, המחשבה והדיבור קשורים
 זה בזה יותר מאשר הדיבור והמעשה
 קשורים זה בזה.
 (ו) ועל דרך זה הוא בהנמשל
 למעלה באלוקות, לענין הדין
 ומשפט לגבי המשכת השפע בכל יום,
 אף על פי שהדבר כבר נקבע ונקצב
 בראש השנה, דהדין ומשפט
 שבראש השנה ויום הכפורים
 הוא המשכת החסד משורשו
 ומקורו שירד ויומשך במלכות
 דאצילות (כנזכר לעיל סעיף
 ב). ודיוע²⁷ בתורת החסידות
 שאצילות ובריאה יצירה
 ועשיה הם דוגמת כחות הפנימיים (שכל

(26) לקו"ת ר"פ בלק, ובכ"מ. (27) תו"א ר"פ וירא. ובכ"מ.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 הפְּנִימִיִּים של הנפש (שְׁכָל וּמְדוּת ההבנה והרגש) וּשְׁלֵשֶׁת
 2 הַלְּבוּשִׁים מִחֻשְׁבָּה דִּיבּוּר וּמַעֲשָׂה, אצילות כנגד השכל והמידות,
 3 בריאה כנגד המחשבה, יצירה כנגד הדיבור ועשייה כנגד המעשה, וְלִכְן, אָף
 4 שֶׁהִדִּין וּמִשְׁפָּט שֶׁבְּרֵאשׁ הַשָּׁנָה יוֹם הַכַּפּוּרִים הוּא אֵין
 5 בְּנוֹגֵעַ לְהַשְׁפָּעָה של החסד
 6 בְּעוֹלָם הַזֶּה הַגָּשְׁמִי, מְכַל 1 וּמְדוּת) וּשְׁלֵשֶׁת הַלְּבוּשִׁים מִחֻשְׁבָּה דִּיבּוּר
 7 מְקוֹם, בִּיּוֹן שְׁכָלּוֹת 2 וּמַעֲשָׂה, וְלִכְן, אָף שֶׁהִדִּין וּמִשְׁפָּט שֶׁבְּרֵאשׁ
 8 הָאֲצִילוֹת עוֹלָם הָאֲצִילוֹת (גַּם) 3 הַשָּׁנָה יוֹם הַכַּפּוּרִים הוּא בְּנוֹגֵעַ לְהַשְׁפָּעָה
 9 הַמְּלֻכּוֹת דְּאֲצִילוֹת שֶׁהִיא סִיּוֹם 4 בְּעוֹלָם הַזֶּה הַגָּשְׁמִי, מְכַל מְקוֹם, בִּיּוֹן שְׁכָלּוֹת
 10 הַסְּפִירוֹת של עולם האצילות) הוּא 5 הָאֲצִילוֹת (גַּם הַמְּלֻכּוֹת דְּאֲצִילוֹת) הוּא דּוּגְמַת
 11 דּוּגְמַת כַּחוֹת הַפְּנִימִיִּים 6 כַּחוֹת הַפְּנִימִיִּים שֶׁלְּמַעַל מִמִּחֻשְׁבָּה דִּיבּוּר
 12 שֶׁלְּמַעַל מִמִּחֻשְׁבָּה דִּיבּוּר 7 וּמַעֲשָׂה, לִכְן הַכְּתִיבָה וְחַתִּימָה
 13 וּמַעֲשָׂה, לִכְן הַכְּתִיבָה וְחַתִּימָה טוֹבָה שֶׁבְּרֵאשׁ הַשָּׁנָה יוֹם
 14 טוֹבָה שֶׁבְּרֵאשׁ הַשָּׁנָה יוֹם 8 יוֹם הַכַּפּוּרִים שִׁיּוּמִשְׁוֶה שֶׁפַּע גָּשְׁמִי הִיא דּוּגְמַת
 15 הַכַּפּוּרִים שִׁיּוּמִשְׁוֶה שֶׁפַּע 9 הַחֲלֻטָּה הַשְׁכָּל שְׂרָאוֹי הַדָּבָר לַעֲשׂוֹתוֹ,
 16 גָּשְׁמִי, הִיא דּוּגְמַת הַחֲלֻטָּה 10 שֶׁהַמַּעֲשָׂה (כְּמוֹ שֶׁהוּא בְּהַחֲלֻטָּה הַשְׁכָּל) כְּלוּל
 17 הַשְׁכָּל שְׂרָאוֹי הַדָּבָר לַעֲשׂוֹתוֹ, 11 בְּהַשְׁכָּל, וּבְכַדִּי שֶׁתּוּמִשְׁוֶה הַשְׁפָּעָה בְּעוֹלָם
 18 שֶׁהַמַּעֲשָׂה (כְּמוֹ שֶׁהוּא 12 הַעֲשִׂיָה [וּבְכַפָּרְט בְּעוֹלָם הַזֶּה הַגָּשְׁמִי] צְרִיכָה
 19 בְּהַחֲלֻטָּה הַשְׁכָּל) כְּלוּל 13 לְהִיּוֹת תַּחֲלָה הַהִמְשָׁכָה בְּעוֹלָם הַמִּחֻשְׁבָּה
 20 בְּהַשְׁכָּל, וְעִדִּין אֵין הַמַּעֲשָׂה עֵינִן 14 (בְּרִיאָה) וְעוֹלָם הַדִּיבּוּר (יְצִירָה). וְהַהִמְשָׁכָה
 21 בְּפִנֵּי עֲצָמוֹ, הַנּוֹבֵדל מֵעֵינֵן הַשְׁכָּל אֵלָא 15 מִמְּלֻכּוֹת דְּאֲצִילוֹת לְבְּרִיאָה, וְעַל דֶּרֶךְ זֶה
 22 הוּא חֵלֶק מִהַשְׁכָּל עֲצָמוֹ וּבְכַדִּי 16 מִבְּרִיאָה לִיצִירָה, וּמְכַל שֶׁכֵּן מִיצִירָה לַעֲשִׂיָה,
 23 שֶׁתּוּמִשְׁוֶה הַשְׁפָּעָה בְּעוֹלָם 17 הוּא עַל יְדֵי עֵיכּוּב, בְּשָׂגֵי עֲנָנִים הַנּוֹצְפִים לְעִיל,
 24 הַעֲשִׂיָה [וּבְכַפָּרְט כִּדִּי שֶׁהַמַּשְׁכָּה 18 בְּעוֹלָם הַזֶּה הַגָּשְׁמִי] צְרִיכָה
 25 לֹא תִישָׂא בְּרוּחָנוֹת אֵלָא תּוּמִשְׁוֶה 19 וְעַל פִּי זֶה יֵשׁ לְכָאֵר, שְׁיִכּוּל לְהִיּוֹת שֶׁהַשְׁפָּע
 26 בְּעוֹלָם הַזֶּה הַגָּשְׁמִי] צְרִיכָה 20 שְׁנֹקֶצֶב בְּרֵאשׁ הַשָּׁנָה יוֹם הַכַּפּוּרִים
 27 לְהִיּוֹת תַּחֲלָה הַהִמְשָׁכָה 21 יוּמִשְׁוֶה בְּרוּחָנוֹת וְעַד שְׁאֲפָשׂר שֶׁהַהִמְשָׁכָה
 28 בְּעוֹלָם הַמִּחֻשְׁבָּה (בְּרִיאָה) 22 בְּרוּחָנוֹת תַּהִיָּה בְּגֵן עֲדָן, אָף שֶׁהִדִּין דְּרֵאשׁ
 29 וְעוֹלָם הַדִּיבּוּר (יְצִירָה). 23 הַשָּׁנָה יוֹם הַכַּפּוּרִים הוּא בְּנוֹגֵעַ לְהַשְׁפָּעָה
 30 וְהַהִמְשָׁכָה מִמְּלֻכּוֹת דְּאֲצִילוֹת 24 גָּשְׁמִית, כִּי בְּאֲצִילוֹת, וְעַל דֶּרֶךְ זֶה בְּבְרִיאָה
 31 לְבְּרִיאָה, שֶׁהִיא בְּדוּגְמַת הַהִמְשָׁכָה 25 וְיְצִירָה, גַּם עֲנָנִים הַגָּשְׁמִיִּים שֶׁדִּנִּים עֲלֵיהֶם הֵם
 32 וְהַמַּעֲבָר מִהַשְׁכָּל לְמַחֲשָׁבָה וְעַל דֶּרֶךְ 26 כְּלוּלִים בְּרוּחָנוֹת, בְּדוּגְמַת הַמַּעֲשָׂה שֶׁבְּהַחֲלֻטָּה
 33 זֶה מִבְּרִיאָה לִיצִירָה, שֶׁהִיא 27 הַשְׁכָּל, וְעַל דֶּרֶךְ זֶה בְּמִחֻשְׁבָּה וְדִיבּוּר,
 34 בְּדוּגְמַת הַהִמְשָׁכָה וְהַמַּעֲבָר מִהַמִּחֻשְׁבָּה 28 שֶׁהַמַּעֲשָׂה כְּלוּל בְּהַשְׁכָּל. וְזֶהוּ גַם שֶׁכָּל יוֹם יֵשׁ
 35 לְדִיבּוּר וּמְכַל שֶׁכֵּן מִיצִירָה 29 דִּין וּמִשְׁפָּט בְּאִיזָה עֲנָן יוּמִשְׁוֶה הַחֲסֵד, אָף
 36 לַעֲשִׂיָה, שֶׁהִיא בְּדוּגְמַת הַהִמְשָׁכָה 30 שֶׁהִדִּין וּמִשְׁפָּט שֶׁבְּרֵאשׁ הַשָּׁנָה יוֹם הַכַּפּוּרִים
 37 וְהַמַּעֲבָר מִדִּיבּוּר לְמַעֲשָׂה שֶׁהוּא מֵעֵבֶר 31 הוּא בְּנוֹגֵעַ לְכָל הַפְּרָטִים, כִּי הָעֲנָנִים דַּעֲשִׂיָה
 38 גְּדוּל עוֹד יוֹתֵר הוּא עַל יְדֵי 32 כְּמוֹ שֶׁהֵם בְּשָׂרָשָׁם בְּאֲצִילוֹת, וְעַל דֶּרֶךְ זֶה בְּבְרִיאָה וְיְצִירָה, הֵם מוּפְשָׁטִים
 39 עֵיכּוּב, בְּשָׂגֵי עֲנָנִים הַנּוֹצְפִים 33 מִצִּירָה אֹפֶן תַּצְטִיר הַשְׁפָּעָה בְּגָשְׁמִיּוֹת.
 40 לְעִיל הַעֲנָן הָאֶחָד שֶׁאֵין וְדָאוֹת 34 מוּפְשָׁטִים מִצִּירָה וְהַגְּדֵרָה גְּשְׁמִית.
 41 שֶׁהַמַּשְׁכָּה זֶה אֵין תַּהִיָּה, וְהַעֲנָן הַשְּׁנִי 35 כְּמוֹ שֶׁהֵם בְּשָׂרָשָׁם בְּאֲצִילוֹת, וְעַל דֶּרֶךְ זֶה בְּבְרִיאָה וְיְצִירָה, הֵם מוּפְשָׁטִים
 42 שְׂגָם לְאַחַר הַהַחֲלָטָה צִירָךְ לְהַתִּיעֵן 36 מִצִּירָה אֹפֶן תַּצְטִיר הַשְׁפָּעָה בְּגָשְׁמִיּוֹת.
 43 שׁוּב הָאֵם לְהַמְשִׁיךְ אֶת הַהִמְשָׁכָה, 37 מִצִּירָה לְעִיל.
 44 בְּנֹזֵק לְעִיל.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 (ז) וְהֵנָּה²⁸ הָעֵיפֹב שְׂיָכוֹל לְהִיּוֹת בְּהֶמְשָׁכָה מִמְדְּרִיגָה
 2 לְמְדְרִיגָה. מִהַתְחַלֵּת הָעֵנִין בְּשִׁכְל וְעַד הַמַּעֲשָׂה בְּפוּעַל, כַּמְבוּאֵר לַעִיל, הוּא
 3 כְּשֶׁהֲרָצוֹן שְׁלוֹ שֶׁל הָאָדָם בְּהֶדְבָּר הוּא מִצַּד הַשְּׂכָל שֶׁבֶא לְמַסְקָנָה
 4 שִׁמְעוּנִין בְּדַבָּר זֶה מְסִיבוֹת שֶׁל שִׁכְל וְהִיגִיוֹן. מֵה שְׂאִין בְּן כְּשֶׁהֲרָצוֹן
 5 שֶׁל הָאָדָם בְּדַבָּר הוּא לְפִי שְׂיֵישׁ
 6 לוֹ תַעֲנוּג בְּזָה, וּבִפְרָט פְּשִׁישׁ
 7 תַעֲנוּג עֲצָמִי הַקְּשׁוֹר בְּעַצֵּם הַנֶּפֶשׁ
 8 שְׁלִמְעֵלָה מֵהַשְּׂכָל (כִּי כוּחַ
 9 הַתַּעֲנוּג הוּא כוּחַ כְּלָלִי רִמְקִיף הַנַּעֲלָה
 10 מְכוּחַ הַשְּׂכָל שֶׁהוּא כוּחַ פְּרִטִי
 11 רִפְנִימִי), אֲזִי, הֶמְשָׁכָה וְהַמַּעֲבָר
 12 מִהֲרָצוֹן עַד לְהַמַּעֲשָׂה בְּפוּעַל
 13 הִיא בְּמַהֲיִרוֹת, בְּלִי עֵיפֹב.
 14 דְּכַשְׁעוּלָה בְּרָצוֹנוֹ לְרָצוֹת
 15 בְּהֶדְבָּר, פּוּעַל הֲרָצוֹן מִיָּד עַל
 16 הַשְּׂכָל, שְׂיָבִין בְּשִׁכְלוֹ שְׂרָאוֹי
 17 לְרָצוֹת בְּהֶדְבָּר וְיִגַּע לְמַסְקָנָה
 18 שְׂרוּצָה לַעֲשׂוֹת אֶת הַרְבֵּר, וְהַמַּשְּׂכָל
 19 נִמְשָׁךְ הַרְבֵּר מִיָּד לְהַמַּחְשָׁבָה
 20 וְהַמַּחְשָׁבָה לְדִיבּוֹר וְהַמַּדִּיבּוֹר
 21 לְמַעֲשָׂה. וְכָל הַמַּשְׁכוֹת אֵלָּה
 22 בְּכָל הַשְּׂלִבִים שֶׁמִּתְחַלֵּת הַתַּעֲוִרוֹת
 23 הָעֵנִין בְּנַפְשׁוֹ וְעַד סִיּוֹם הָעֵנִין בְּמַעֲשָׂה
 24 בְּפוּעַל הֵם בְּמַהֲיִרוֹת בְּלִי
 25 עֵיפֹב. וְשִׁנֵּי עֲנִינִים בְּזָה
 26 בְּהַמְשַׁכַּת הַדְּבָר בְּמַהֲיִרוֹת כַּאֲשֶׁר הוּא
 27 נִמְשָׁךְ (לֹא מִצַּד הַשְּׂכָל, אֲלֵא מִצַּד
 28 הָרָצוֹן (וְהַתַּעֲנוּג). הָעֵנִין אַחַד
 29 שְׁלֵאֲחֲרֵי שְׁהַחְלִיט בְּשִׁכְלוֹ
 30 כְּלָלוֹת הָעֵנִין, אֵינּוּ צָרִיף
 31 לְהַתִּיעֵץ וְלָדוֹן אִם רָאוֹי
 32 לְחָשׁוֹב לְדַבָּר וְלַעֲשׂוֹת אֲלֵא
 33 מִפְּנֵי תוֹקֵף הָרָצוֹן, בְּרוּר לוֹ שִׁמְעוּנִין
 34 בְּדַבָּר וְלִכֵּן חוֹשֵׁב, מְרַבֵּר וְעוֹשֶׂה בְּדַבָּר.
 35 וְהָעֵנִין הַשֵּׁנִי וְיִתִּירָה מִזֵּו, שְׂכָל
 36 הַמַּשְׁכוֹת אֵלָּה [וְהַמַּעֲבָרִים
 37 מֵהַשְּׂכָל לְמַחְשָׁבָה,
 38 מֵהַמַּחְשָׁבָה לְדִיבּוֹר וְהַמַּדִּיבּוֹר
 39 לְמַעֲשָׂה] הֵם בְּאֹפֶן דְּבָרָךְ

1 (ז) וְהֵנָּה²⁸ הָעֵיפֹב שְׂיָכוֹל לְהִיּוֹת בְּהֶמְשָׁכָה
 2 מִמְדְּרִיגָה לְמְדְרִיגָה הוּא כְּשֶׁהֲרָצוֹן
 3 שְׁלוֹ בְּהֶדְבָּר הוּא מִצַּד הַשְּׂכָל. מֵה שְׂאִין בְּן
 4 כְּשֶׁהֲרָצוֹן הוּא לְפִי שְׂיֵישׁ לוֹ תַעֲנוּג בְּזָה, וּבִפְרָט
 5 כְּשִׁישׁ תַעֲנוּג עֲצָמִי שְׁלִמְעֵלָה מֵהַשְּׂכָל, אֲזִי,
 6 הֶמְשָׁכָה מִהֲרָצוֹן עַד לְהַמַּעֲשָׂה הִיא בְּמַהֲיִרוֹת,
 7 בְּלִי עֵיפֹב. דְּכַשְׁעוּלָה בְּרָצוֹנוֹ לְרָצוֹת בְּהֶדְבָּר,
 8 פּוּעַל הֲרָצוֹן מִיָּד עַל הַשְּׂכָל, שְׂיָבִין בְּשִׁכְלוֹ
 9 שְׂרָאוֹי לְרָצוֹת בְּהֶדְבָּר, וְהַמַּשְּׂכָל נִמְשָׁךְ מִיָּד
 10 לְהַמַּחְשָׁבָה וְהַמַּחְשָׁבָה לְדִיבּוֹר וְהַמַּדִּיבּוֹר
 11 לְמַעֲשָׂה. וְכָל הַמַּשְׁכוֹת אֵלָּה הֵם בְּמַהֲיִרוֹת בְּלִי
 12 עֵיפֹב. וְשִׁנֵּי עֲנִינִים בְּזָה. שְׁלֵאֲחֲרֵי שְׁהַחְלִיט
 13 בְּשִׁכְלוֹ כְּלָלוֹת הָעֵנִין אֵינּוּ צָרִיף לְהַתִּיעֵץ וְלָדוֹן
 14 אִם רָאוֹי לְחָשׁוֹב לְדַבָּר וְלַעֲשׂוֹת. וְיִתִּירָה מִזֵּו,
 15 שְׂכָל הַמַּשְׁכוֹת אֵלָּה [מֵהַשְּׂכָל לְמַחְשָׁבָה,
 16 מֵהַמַּחְשָׁבָה לְדִיבּוֹר וְהַמַּדִּיבּוֹר לְמַעֲשָׂה] הֵם
 17 בְּאֹפֶן דְּבָרָךְ מִמִּילָא, כִּי מִצַּד גּוֹדֵל הָרָצוֹן
 18 וְהַתַּעֲנוּג בְּהֶדְבָּר לֹא יִשְׁקוּט וְלֹא יָנוּחַ עַד שִׁיִּהְיֶה
 19 הֶדְבָּר בְּמַעֲשָׂה בְּפוּעַל.

20 וְעַל דֶּרֶךְ זֶה הוּא בְּהַנְמָשֵׁל לְמַעֲלָה, דְּכַשְׁשׁוֹרֵשׁ
 21 הֶמְשָׁכָה הוּא מְבַחֲשֵׁת רַב חֶסֶד שְׁלִמְעֵלָה
 22 מֵהַשְׁתַּלְשְׁלוֹת, אֲזִי, נִמְשָׁכַת הַהַשְׁפָּעָה לְמַטָּה,
 23 עַל יְדֵי הַדְּרָגוֹת דְּכָל סֵדֵר הַהַשְׁתַּלְשְׁלוֹת,
 24 בְּמַהֲיִרוֹת גְּדוּלָה בְּלִי עֵיפֹבִים²⁹. דְּנוֹסָף לְזָה
 25 שְׁבַהֲמַשְׁכָּה זֹו אֵין דִּינִים שְׂיַעֲכְבוּ הֶמְשָׁכוֹת
 26 שְׁמִמְדְּרִיגָה לְמְדְרִיגָה²⁹, הֵנָּה גַם הֶמְשָׁכוֹת
 27 עֲצָמִים הֵם בְּאֹפֶן דְּבָרָךְ מִמִּילָא. וְזֶהוּ שְׁהַמַּשְׁכָּה דְּבַרְכַּת כְּהֻנִים הִיא
 28 בְּמַהֲיִרוֹת, כִּי הֶמְשָׁכָה דְּבַרְכַּת כְּהֻנִים הִיא מְלַמְעֵלָה מֵהַשְׁתַּלְשְׁלוֹת [כְּמְבוּאֵר
 29 בְּמָקוֹם אַחֲרָי³⁰ שְׁבַבְרַכַּת כְּהֻנִים יֵשׁ גַם הַמַּעֲלָה דְתַפְלָה, שְׁעַל יְדֵי הַתַּפְלָה

(28) בהבא לקמן ראה פיה"מ שם פכ"ח (טז, ב.ג.) (29) לקו"ת פרשתנו שם (נה, ד ואילך). סהמ"צ להצ"צ שבהערה 2 (קיב, ב.) (30) ד"ה אריב"ל כל כהן שמברך כו' תרכ"ט (סה"מ תרכ"ט בתחלתו). ד"ה כה תברכו תרנ"ד (סה"מ תרנ"ד ס"ע שטו ואילך). לקו"ש ח"י ס"ע 38 ואילך, ובהנסמן שם.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 חֲדָשׁ שְׁלֹמֶעֱלָה מֵהַשְּׁתַּלְשָׁלוֹת וּלְכֹן מִתְפַּלְלִים בְּלִשׁוֹן יְיָ רִצּוֹן, הֵינּוּ
 2 שְׂחֵהיָה הַמִּשְׁכָּה שֶׁל רִצּוֹן חֲדָשׁ], וְלִכֵּן מֵאֲחֵר שֶׁהִיא מִמְקוֹר שְׁלֹמֶעֱלָה מִסְדֵּר
 3 הַשְּׁתַּלְשָׁלוֹת הַהִמְשָׁכָה שֶׁל הַשְּׁפַע הַנִּמְשָׁךְ עַל יְדֵי בְרַכַּת כְּהֻנִּים הִיא
 4 בְּמַהֲיִרוֹת.
 5 (ח) וַיֵּשׁ לְהוֹסִיף עוֹד עֲנָן
 6 בְּהַמְעֵלָה דְּבִרְפַת כְּהֻנִּים,
 7 שֶׁהַהִמְשָׁכָה דְּבִרְפַת כְּהֻנִּים
 8 הִיא מְלֻמְעָלָה מְעֵלָה בִּיּוֹתֵר
 9 מִשׁוֹרֵשׁ וּמְקוֹר הַכִּי נִעְלָה [וְכַנּוּזָּךְ
 10 לְעֵיל שְׁשׁוֹרֵשׁ הַהִמְשָׁכָה הִיא
 11 לְמַעְלָה מֵהַשְּׁתַּלְשָׁלוֹת] עַד
 12 לְמִטָּה מִטָּה בִּיּוֹתֵר [וְכַנּוּזָּךְ
 13 לְעֵיל שֶׁהַהִמְשָׁכָה דְּבִרְפַת
 14 כְּהֻנִּים הִיא גַּם לְאַלֶּה שְׂמַצַּד
 15 מִדַּת הַדִּין אֵינָם רְאוּיִים וְגַם
 16 לָהֶם נִמְשָׁךְ הַשְּׁפַע כִּי אֵין הַרִינִים
 17 מֵעַכְבִּים אֶת הַהִמְשָׁכָה הַזֹּאת]. וְכִינֵן
 18 שֶׁהַהִמְשָׁכָה דְּבִרְפַת כְּהֻנִּים
 19 הִיא בְּמַהֲיִרוֹת וְאֵינָה
 20 מִתְעַכְבֶּת, לְכֹן, כְּשֶׁהַשְּׁפַע
 21 נִמְשָׁכֶת לְמִטָּה הִיא בְּרִיבּוּי
 22 וּבִשְׁפַע גְּדוֹל.
 23 וְעַל פִּי זֶה יֵשׁ לְבָאֵר הַמְּשָׁךְ
 24 הָעֲנַנִּים בְּהַדְרֹשׁ הַמֵּאֲמָר
 25 שֶׁבְּלִקוּטֵי תוֹרָה³¹, הַנּוֹכַח לְעֵיל
 26 בְּתַחֲלִיל הַמֵּאֲמָר, דִּיבּוֹר הַמִּתְחִיל יְהוּנָה
 27 פָּרַח מִטָּה אַהֲרֹן שְׁלֹאֲחֵרִי
 28 שְׂמֵבָאֵר אֲדַמּוּר הֶזְקֵן מֵאֲמָר זֶה
 29 שֶׁהַהִמְשָׁכָה דְּבִרְפַת כְּהֻנִּים
 30 הִיא בְּמַהֲיִרוֹת, מִבִּיא דְרִשְׁת
 31 רַז"ל³² בְּמִדְרַשׁ עַל הַפְּסוּק³³
 32 שֶׁל נוֹסַח בְּרַכַּת כְּהֻנִּים הָאֲמוּר בְּחֹרֶת
 33 בְּרַכָּךְ ה' וַיִּשְׁמְרֵךְ, יְבָרְכֵךְ
 34 בְּמִמּוֹן כּוֹ' יְבָרְכֵךְ בְּכַנִּים כּוֹ'
 35 וַיִּשְׁמְרֵךְ מִן הַמְּזִיקִים,
 36 דְּלִכְאוּרָה אֵינּוּ מוֹכֵן, הֵרִי
 37 בְּדִרְשַׁת רַז"ל הַנּוֹזְכֶרֶת לְעֵיל
 38 מְבוֹאֵר רַק מֵהִי הַהִמְשָׁכָה
 39 (שֶׁהַדְּבָרִים הַנִּמְשָׁכִים עַל יְדֵי בְרַכַּת
 40 כְּהֻנִּים הֵם בְּרַכָּה בְּמִמּוֹן וּבְכַנִּים
 41 וְשִׁמְרָה מִן הַמְּזִיקִים),
 42 וּבְלִקוּטֵי תוֹרָה מִבִּיא דְרִשְׁת

זו לענן שהמשכה היא במהירות ולכאורה לא מובן איך רואים
 מדברים אלה שהברכה היא במהירות, ויש לומר הביאור בזה,
 דיברךך בממון ובכנים מורה על ריבוי ההשפעה
 שההשפעה היא בכל שלושת העננים דבני חיים
 ובריאות ומזוני מוזן ופרנסה
 [דיברךךך בממון נכלל גם
 הברכה על חיי, כדברי הגמרא
 דכי יחיב רחמנא שובעא,
 לחיי הוא דיהיב³⁴ שכאשר
 הקדוש ברוך הוא נתן שובע, לחיים
 הוא נתן], וענן ושמךך מן
 המזיקין מורה שהמשכת
 ההשפעה היא למטה מטה
 ביותר, אפילו למקום כל כך
 נחות שצריך לשמירה מן
 המזיקין, כנזכר לעיל שברכת כהנים
 היא מלמעלה ביותר עד למטה מטה
 ביותר, והחיבור דשני עננים
 אלה, שגם כשהשפעה
 נמשכת למטה מטה (וישמךך
 מן המזיקין) היא בריבוי
 גדול בשפע רב (יברךךך בממון
 ובכנים), הוא לפי
 שההמשכה היא במהירות
 ואינה מתעכבת וכאמור, כשאיך
 עיכוב הרי ההשפעה היא גם במהירות
 וגם בשפע רב.
 (ט) ויש לומר, דהגם שברכת
 כהנים היתה לפני שפחה
 מטה אהרן ויגמל שקדים,
 כמו שכתוב³⁵ בתורה וישא
 אהרן את ידיו אל העם
 על חיי, דכי יחיב רחמנא שובעא, לחיי הוא דיהיב³⁴, וענן ושמךך מן
 המזיקין מורה שהמשכת ההשפעה היא למטה מטה ביותר, אפילו למקום
 שצריך לשמירה מן המזיקין, והחיבור דשני עננים אלה, שגם כשהשפעה
 נמשכת למטה מטה (וישמךך מן המזיקין) היא בריבוי גדול (יברךךך בממון
 ובכנים), הוא לפי שההמשכה היא במהירות ואינה מתעכבת.
 (ט) ויש לומר, דהגם שברכת כהנים היתה לפני שפחה מטה אהרן ויגמל
 שקדים, כמו שכתוב³⁵ וישא אהרן את ידיו אל העם ויברכם, ופירש

(31) נה, ד. (32) במדב"ר פי"א, ה. (33) נשא ו, כד. (34) תענית ח, ב. (35) שמיני ט, כב.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 וַיִּבְרַכְכֶם, וַיְפַרְשׂ רִשְׁי וַיִּבְרַכְכֶם בְּרֶפֶת כַּהֲנַיִם וְגַם אֲז בְּבִרְכַת
 2 כַּהֲנַיִם שְׁחִיתָה לִפְנֵי שְׂפָרָה מִטָּה אַהֲרֹן הֵיטָה הַהִמְשָׁכָה דְּבִרְכַת
 3 כַּהֲנַיִם בְּמַהֲרֵרוֹת], מְכַל מְקוֹם, לְאַחֲרֵי שְׂפָרָה מִטָּה אַהֲרֹן
 4 נִיתוּסָף עִילוּי נוּסָף בְּזָה שֶׁלֹּא הִיָּה קוֹדֵם לָכֵן. כִּי פִּיּוֹן שֶׁהֻעַנְּנָן
 5 דְּפָרַח מִטָּה אַהֲרֹן גּו' וַיִּגְמַל
 6 שְׁקָדִים בָּא עַל יְדֵי הָעֲרֵעוֹר 1 רִשְׁי וַיִּבְרַכְכֶם בְּרֶפֶת כַּהֲנַיִם וְגַם אֲז הֵיטָה
 7 שֶׁל קוֹרָה וְעִדְתּוֹ עַל הַכְּהוֹנָה, הָרִי 2 הַהִמְשָׁכָה דְּבִרְכַת כַּהֲנַיִם בְּמַהֲרֵרוֹת], מְכַל מְקוֹם,
 8 זָה³⁶ הַאִישׁוֹר שֶׁל כְּהוֹנֵת אַהֲרֹן עַל יְדֵי 3 לְאַחֲרֵי שְׂפָרָה מִטָּה אַהֲרֹן נִיתוּסָף עִילוּי בְּזָה. כִּי
 9 שְׂפָרָה מִטָּה וְהִגְמַת שְׁטָר שְׂאִיצָא 4 פִּיּוֹן שֶׁהֻעַנְּנָן דְּפָרַח מִטָּה אַהֲרֹן גּו' וַיִּגְמַל שְׁקָדִים
 10 עָלָיו עֲרֵעוֹר וְהוֹחֲזֵק בְּבֵית 5 בָּא עַל יְדֵי הָעֲרֵעוֹר עַל הַכְּהוֹנָה, הָרִי זָה³⁶
 11 דִּין, שְׂאִיצָא לֹו תוֹקֵף יוֹתֵר 6 הוֹגְמַת שְׁטָר שְׂאִיצָא עָלָיו עֲרֵעוֹר וְהוֹחֲזֵק בְּבֵית
 12 מִשְׁטָר שְׂאִיצָא הֵיָּה עָלָיו 7 דִּין, שְׂאִיצָא לֹו תוֹקֵף יוֹתֵר מִשְׁטָר שְׂאִיצָא הֵיָּה עָלָיו
 13 עֲרֵעוֹר³⁷. וְכִיתְרוֹן הָאוֹר הַבֵּא 8 עֲרֵעוֹר³⁷. וְכִיתְרוֹן הָאוֹר מִן הַחֲשֶׁךְ³⁸. וְעַל פִּי זָה
 14 מִן הַחֲשֶׁךְ³⁸ שִׁישׁ לֹו תוֹקֵף יוֹתֵר 9 יֵשׁ לְבָאֵר מַה שֶׁכְּתַב בְּלִקוּטֵי תוֹרָה בְּסִיּוּם
 15 מֵאוֹר רִגִּיל. 10 הַמְּאֲמָר³⁹ שְׂאִיצָא לְמוֹטָב וְלִטוֹב, וּשְׁקָדִים
 16 וְעַל פִּי זָה יֵשׁ לְבָאֵר מַה 11 דְּמִטָּה אַהֲרֹן הֵם שְׁקָדִים טוֹבִים, דִּישׁ לֹוּמֵר, דִּזָּה
 17 שֶׁכְּתַב בְּלִקוּטֵי תוֹרָה בְּסִיּוּם 12 שְׁמַבִּיא בְּהַמְּאֲמָר שְׂאִיצָא לְמוֹטָב הוּא
 18 הַמְּאֲמָר³⁹ שְׂאִיצָא שְׁקָדָה 13 לְרַמֵּז שֶׁבְּהַשְׁקָדִים טוֹבִים דְּמִטָּה אַהֲרֹן יֵשׁ גַּם
 19 לְמוֹטָב הֵיפֵךְ הַטוֹב וְלִטוֹב, 14 מְעַלֵּת הָאֶתְהַפְּכָא דְּמוֹטָב לְטוֹב.
 20 וּשְׁקָדִים דְּמִטָּה אַהֲרֹן הֵם 15 וַיֵּשׁ לְהוֹסִיף, דִּזָּה שֶׁהַקִּיּוּם דְּכַהֲנֻת אַהֲרֹן
 21 שְׁקָדִים טוֹבִים, דִּישׁ לֹוּמֵר, 16 לְאַחֲרֵי הָעֲרֵעוֹר הֵיָּה עַל יְדֵי וַיִּגְמַל שְׁקָדִים,
 22 דִּזָּה שְׁמַבִּיא בְּהַמְּאֲמָר שְׂאִיצָא 17 שֶׁעֲנִינָם שֶׁל שְׁקָדִים הוּא מְהִירוֹת (כַּנְּזָכָר לְעִיל
 23 שְׁקָדָה לְמוֹטָב הוּא לְרַמֵּז 18 סְעִיף א), הוּא לְפִי שֶׁמְעַלֵּת הָאֶתְהַפְּכָא דְּמוֹטָב
 24 שֶׁבְּהַשְׁקָדִים טוֹבִים דְּמִטָּה 19 לְטוֹב שְׂאִיצָא גַם לְעֲנִין הַמְּהִירוֹת. וַיֵּשׁ לֹוּמֵר
 25 אַהֲרֹן יֵשׁ גַּם מְעַלֵּת 20 הַבִּיאֹר בְּזָה, כִּי עֲנִין הַמְּהִירוֹת הוּא שְׂגַם
 26 הָאֶתְהַפְּכָא דְּמוֹטָב לְטוֹב 21 כְּשֶׁהַשְּׂפָעָה נִמְשַׁכֵּת לְמִטָּה מִטָּה הִיא בְּרִיבּוּי
 27 הַהִפְיָכָה שֶׁלֹּא הִלֵּא-טוֹב לְטוֹב, כִּמוֹ 22 גְּדוֹל (כַּנְּזָכָר לְעִיל סְעִיף ח). וּבְכַדִּי שְׂגַם לְמִטָּה
 28 יִתְרוֹן הָאוֹר מִן הַחֲשֶׁךְ. 23 תַּהֲיָה רִיבּוּי הַשְּׂפָעָה, צָרִיף לְהִיּוֹת הַמִּטָּה כְּלִי
 29 וַיֵּשׁ לְהוֹסִיף, דִּזָּה שֶׁהַקִּיּוּם 24 לָזָה. וַיֵּשׁ לֹוּמֵר, שֶׁמְהַטְעָמִים עַל זָה שֶׁהִסִּיּוּם וְהַחֲוֹתָם דְּבִרְכַת כַּהֲנַיִם הוּא
 30 וְהַאִישׁוֹר דְּכַהֲנֻת אַהֲרֹן לְאַחֲרֵי 25 וַיֵּשׁ לְךָ שְׁלוֹם⁴⁰, הוּא, כִּי הַכְּלִי לְרִיבּוּי בְּרִכָּה, וְעַד לְרִיבּוּי בְּלִתֵּי מוּגְבָל
 31 הָעֲרֵעוֹר מִמֵּד הַמַּחְלֻקֹּת הֵיָּה עַל 26 דְּרִיבּוּי הַשְּׂפָעָה דְּבִרְכַת כַּהֲנַיִם הוּא (בְּשֶׁרְשׁוֹ) רִיבּוּי בְּלִתֵּי מוּגְבָל,
 32 יְדֵי וַיִּגְמַל שְׁקָדִים, שֶׁעֲנִינָם 27 לְעִיל שְׂשׁוֹרֵשׁ הַשְּׂפָעָה דְּבִרְכַת כַּהֲנַיִם הוּא לְמַעְלָה מִהַשְּׂתַלְּשָׁלוֹת], הוּא
 33 שֶׁל שְׁקָדִים הוּא מְהִירוֹת 28 הַשְּׁלוֹם, דְּלֹא מְצָא הַקַּב"ה כְּלִי מִחֲזִיק בְּרִכָּה לְיִשְׂרָאֵל אֲלֵא הַשְּׁלוֹם⁴¹. וְעַל פִּי
 34 וַיֵּשׁ לְעִיל סְעִיף א), הוּא 29 זָה יֵשׁ לְבָאֵר הַשְּׂאִיכוֹת דְּמְעַלֵּת הָאֶתְהַפְּכָא לְעֲנִין הַמְּהִירוֹת דְּשְׁקָדִים, כִּי
 35 לְפִי שֶׁמְעַלֵּת הָאֶתְהַפְּכָא 30 אֲמִיתִית עֲנִין מְהִירוֹת הוּא, דִּזָּה שְׂגַם לְמִטָּה הַשְּׂפָעָה הִיא בְּרִיבּוּי הוּא לֹא
 36 דְּמוֹטָב לְטוֹב הִפְיָכָה הִלֵּא-טוֹב 31 רַק מִפְּנֵי שֶׁהַהִמְשָׁכָה שְׂמַלְמַעְלָה אֵינָה מְתַעַבְּכַת אֲלֵא גַם שֶׁהַמִּטָּה הוּא כְּלִי
 37 לְטוֹב שְׂאִיצָא גַם לְעֲנִין 38 מְהִירוֹת שֶׁהִיא עֲנִינָם שֶׁל הַשְּׁקָדִים.
 39 וַיֵּשׁ לֹוּמֵר הַבִּיאֹר בְּזָה, כִּי 39 זָה יֵשׁ לְבָאֵר הַשְּׂאִיכוֹת דְּמְעַלֵּת הָאֶתְהַפְּכָא לְעֲנִין הַמְּהִירוֹת דְּשְׁקָדִים, כִּי
 40 עֲנִין מְהִירוֹת הוּא שְׂגַם 40 אֲמִיתִית עֲנִין מְהִירוֹת הוּא, דִּזָּה שְׂגַם לְמִטָּה הַשְּׂפָעָה הִיא בְּרִיבּוּי הוּא לֹא
 41 כְּשֶׁהַשְּׂפָעָה נִמְשַׁכֵּת לְמִטָּה 41 רַק מִפְּנֵי שֶׁהַהִמְשָׁכָה שְׂמַלְמַעְלָה אֵינָה מְתַעַבְּכַת אֲלֵא גַם שֶׁהַמִּטָּה הוּא כְּלִי

(36) ראה פרש"י עה"פ פרשתנו יח, ח. וראה ספר השיחות ה'תש"א ע' 159 (בענין הגאולה דיי"ט כסלו). (37) ראה טושו"ע חו"מ רסמ"ו. (38) ע"פ לשון הכתוב – קהלת ב, יג. (39) נו, ב. (40) נשא ו, כו. (41) סוף מס' עוקצין.

ביאור בדרך אפשר

1 גבול ממקור כל כך נעלה על ידי
 2 השלום שבו, וְאִמִּיתִית עֲנִנָּן
 3 השלום הוא פְּשָׁגִם המוֹטָב
 4 נֶהְפֵּךְ לטוב היינו לא זו בלבד
 5 שהלא טוב נכנע לטוב אלא שמתהפך
 6 לטוב.
 7 וְתַקְלִית הַשְּׁלִימוֹת דְּשָׁלוֹם זֶה
 8 (שָׁגֵם הָאוֹיֵב נֶהְפֵּךְ לְאוֹהֵב)
 9 יְהִיָּה בְּבִיאַת מְשִׁיחַ צְדָקְנוּ
 10 בְּקָרוֹב מְמַשׁ, שְׂאֵז בימות

לְזֶה עַל יְדֵי הַשְּׁלוֹם שָׁבוּ, וְאִמִּיתִית עֲנִנָּן הַשְּׁלוֹם
 הוא פְּשָׁגִם המוֹטָב נֶהְפֵּךְ לטוב.
 וְתַקְלִית הַשְּׁלִימוֹת דְּשָׁלוֹם זֶה (שָׁגֵם הָאוֹיֵב
 נֶהְפֵּךְ לְאוֹהֵב) יְהִיָּה בְּבִיאַת מְשִׁיחַ
 צְדָקְנוּ בְּקָרוֹב מְמַשׁ, שְׂאֵז יְהִיָּה שְׁלוֹם בְּרִיבוֹי
 וּבְרָכָה בְּרִיבוֹי⁴², רִיבוֹי בְּלִתִּי מוּגָבֵל, כְּמוֹ
 שְׂקָתוֹב⁴³ פְּרֻזוֹת תֵּשֵׁב יְרוּשָׁלַם, בְּלִי מִדִּידוֹת
 וְהַגְּבָלוֹת.

ביאור בדרך אפשר

המשיח יְהִיָּה שְׁלוֹם בְּרִיבוֹי⁴²
 וּבְרָכָה בְּרִיבוֹי⁴², רִיבוֹי בְּלִתִּי
 מוּגָבֵל, כְּמוֹ שְׂקָתוֹב⁴³ בנבואת
 זכריה שלעתיד לבוא פְּרֻזוֹת תֵּשֵׁב
 יְרוּשָׁלַם ללא חומות, ופירוש רש"י,
 "פרוזות תשב - מאין חומה, כדי
 שיתישבו בה כל הבא ותגדל מיום אל
 יום", והפירוש הפנימי כזה הוא
 שלעתיד לבוא יהיה שפע בריבוי בְּלִי
 מִדִּידוֹת וְהַגְּבָלוֹת.

(42) אסת"ר בסופו. (43) זכרי' ב, ח. וראה פרש"י עה"פ.

המשך ביאור למס' ובא בתרא ליום שישי עמ' 1

1 הגויים נאמר וְהָסֵד לְאוֹמִים חֲטָאֵת, ללמדך, שכל צְדָקָה וְחֶסֶד
 2 שְׁעוֹבְדֵי בּוֹכְבִים עוֹשִׂין, חֲטָאֵת הוּא לְהוֹן לְפִי שְׂאִין עוֹשִׂין לְשֵׁם שָׁמַיִם
 3 אֵלָא לְהַתְיַהֵר בּוֹ - לְהַתְנַאֵת בְּחֶסֶד וְצַדִּיקוּתָם. וְכָל הַתְיַהֵר
 4 (וְהַתְנַאֵת) נּוֹפֵל בְּגִיחָתָם, שְׂנֵאֲמַר (משלי כא כד) 'זו הִיִּר לִין שָׁמוּ,
 5 עוֹשֶׂה בְּעִבְרַת דְּזוּן, כְּלוֹמַר, שְׁהַתְנַאֵת יִדוֹן ב'עֵבְרָה', וְאִין 'עֵבְרָה'
 6 אֵלָא גִיחָתָם, שְׂנֵאֲמַר (צפניה א טו) עַל יוֹם הַדִּין הַגְּדוֹל וְהַנּוֹרָא שְׁבוּ
 7 נְדוּנִים רַשְׁעִים לְגִיחָתָם, 'יוֹם עֵבְרָה הַיּוֹם הַזֶּה', הִרִי שְׁעֵבְרָה' הִיא
 8 גִיחָתָם.
 9 אֲמַר רַבִּין גְּמַלְיָא עַל אֵף כָּל הַדְּרָשׁוֹת שֶׁדְּרָשׁוּ הַתְנַאִים לְעִיל, עֲדִין
 10 אֲנִי צְרִיכִין לְמוֹדְעִי - לְדַרְשַׁת רַבִּי אֲלֵיעֶזֶר שֶׁהִיא מַהֵר הַמוֹדְעִי,
 11 וְכך שֵׁנִיג, רַבִּי אֲלֵיעֶזֶר הַמוֹדְעִי אוֹמֵר, 'צְדָקָה תְּרוּמָם גּוֹי' אֵלוֹ
 12 יִשְׂרָאֵל, דְּקָתִיב (שמואל ב' ז כג)
 13 וְיָמִי כַּעֲמֵךְ יִשְׂרָאֵל גּוֹי אֶחָד. וְעַל הַגּוֹיִים נֹאמַר, וְחֶסֶד לְאִמִּים
 14 חֲטָאֵת, לְלַמְדָךְ, שְׁכָל צְדָקָה וְחֶסֶד שְׁעוֹבְדֵי בּוֹכְבִים עוֹשִׂין חֲטָאֵת הוּא
 15 לְהוֹן, שְׂאִין עוֹשִׂין לְשֵׁם שָׁמַיִם, אֵלָא לְחֶרֶף אוֹתָנּוּ בּוֹ. שְׂנֵאֲמַר (ירמיה
 16 מ) בְּשַׁעַה שֶׁהִגְלָה נְבוּזַרְאֲדָן אֶת יִשְׂרָאֵל לְבַבְלָא, פָּתַח נְבוּזַרְאֲדָן אֶת
 17 אוֹיְבוֹי שֶׁל יִרְמִיָּהוּ, וְאָמַר לוֹ, 'וְיָבֵא וְיַעַשׂ ה' בְּאִשְׁרֵי דְבַר, כִּי חֲטָאֵתָם
 18 לְה' וְלֹא שְׂמַעְתֶּם בְּקוֹלוֹ, וְהָיָה לְכֶם הַדְּבַר הַזֶּה'. הִרִי, שֶׁאֵף בְּשַׁעַה
 19 שֶׁעָשָׂה חֶסֶד (שֶׁפָּתַח אֶת אוֹיְבֵי יִרְמִיָּהוּ) עֶסֶק בְּחִירוֹף וּגִידוּף, וּמִכָּאֵן
 20 שֶׁאִין הַגּוֹיִים עוֹשִׂים צְדָקָה אֵלָא כְּדִי לְחַרֵּף אוֹתָנּוּ.
 21 נַעֲנֵה רַבִּי נְחוּנְיָא בֶן חֲקִינָה וְאָמַר, כִּךְ מִתְפָּרֵשׁ הַפְּסוּק, 'צְדָקָה תְּרוּמָם
 22 גּוֹי וְחֶסֶד' לְיִשְׂרָאֵל - תִּיבַת 'חֶסֶד' שְׁבַפְסוּק, אֵינָה מוֹסְבַת עַל אוֹמוֹת
 23 הָעוֹלָם, אֵלָא עַל יִשְׂרָאֵל, שֶׁהַצְדָקָה וְהַחֶסֶד שֶׁהֵם עוֹשִׂים מִרוֹמְמִים
 24 אוֹתָם. וְלְאוֹמִים - לְאוֹמוֹת הָעוֹלָם נַחֲשָׁב לְהֵם הַצְדָקָה וְהַחֶסֶד
 25 לְחֲטָאֵת.
 26 אֲמַר לְהֵם רַבִּין יוֹחָנָן בֶּן זְבַאִי לְתַלְמִידָיו, נִרְאִין דְּכָרִי רַבִּי נְחוּנְיָא בֶּן
 27 חֲקִינָה מְדַבְּרֵי וּמְדַבְּרִים, לְפִי שְׁהוּא גִיתוֹן 'צְדָקָה וְחֶסֶד' לְיִשְׂרָאֵל,
 28 וְאֵילוֹ לְעוֹבְדֵי בּוֹכְבִים אֵינּוּ נוֹתֵן אֵלָא 'חֲטָאֵת' שֶׁאִין בְּהֵם חֶסֶד כָּלָל.
 29 מְדִיִּיקַת הַגְּמָרָא: מִכֵּךְ שֶׁהוֹכִיר רַבִּין יוֹחָנָן שְׁנֵרָאִים דְּכָרִי רַבִּי נְחוּנְיָא
 30 גַם 'מְדַבְּרֵי', מְקַלֵּל - מִכֵּךְ יֵשׁ לְלַמּוֹד דְּהוּא נְמִי אֲמַר - שׁוֹרְבֵן יוֹחָנָן
 31 עֲצֻמוֹ גַם דִּרְשׁ אֶת הַפְּסוּק, מָאִי הוּא - מֵהִיא דִּרְשָׁתוֹ. דְּתַנְיָא, אֲמַר
 32 לְהֵם רַבִּין יוֹחָנָן בֶּן זְבַאִי, כָּל הַפְּסוּק נִדְרַשׁ רַק עַל אוֹמוֹת הָעוֹלָם,

33 כְּשֶׁם שֶׁחֲטָאֵת מְכַפֵּרַת עַל יִשְׂרָאֵל, כִּךְ צְדָקָה מְכַפֵּרַת עַל אוֹמוֹת
 34 הָעוֹלָם.
 35 הַגְּמָרָא מְבִיאָה מַעֲשֶׂה מַעֲנִין זֶה: אִיפְרָא הוֹרְמִין (שֵׁם אִשָּׁה) אִימִיה
 36 דְּשָׁבוּר מְלָכָא - אִמּוֹ שֶׁל הַמֶּלֶךְ 'שְׁבוּר', שְׂדָרָה אַרְבַּע מָאָה דִּינָרֵי
 37 לְקָמִיָּה דְרַבִּי אָמִי - שֶׁלַחַה לְרַבִּי אָמִי אַרְבַּע מָאוֹת דִּינָרִים כְּדִי
 38 שִׁיחַלֵּק לְצַדִּיקָה, וְלֹא כְּבָלִינְהוּ - וְלֹא קִיבַל מִמֶּנָּה אֶת הַמַּעוֹת
 39 (מִהַטֵּעַם שִׁיבוֹאֵר לְהַלְזוֹן). וְשׁוֹב שְׂדָרִינְהוּ קָמִיָּה דְרַבָּא - שֶׁלַחַה
 40 מַעוֹת אֵלוֹ לְרַבָּא, וְקִיבַל הֵימֵנָה הַמַּעוֹת. וּמִפְרַשְׁת
 41 הַגְּמָרָא שֶׁלְפִיכֵךְ קִיבַל הֵימֵנָה הַמַּעוֹת (אֵף שֶׁאִסוּר לְקַבֵּל צְדָקָה
 42 מִהַגּוֹיִים כְּמִבּוֹאֵר לְהַלְזוֹן, מְשׁוּם 'שְׁלוֹם מְלָכוֹת' - שֶׁאֵילוֹ לֹא הִיא
 43 נוֹטֵל הִיתָה הַמְּלָכוֹת מִקְפִּידָה עַל יִשְׂרָאֵל.
 44 כֹּאשֶׁר שְׂמַע רַבִּי אָמִי שֶׁרַבָּא קִיבַל הֵימֵנָה אֶת הַמַּעוֹת, אִיקְפַּד -
 45 הַקְּפִיד עַל רַבָּא, וְאָמַר, לִיִּת לִיה - וְכִי רַבָּא אֵינּוּ סוֹבֵר אֶת הַדִּין
 46 שֶׁאִסוּר לִיטוֹל צְדָקָה מִהַגּוֹיִים, וְהִרִי דִין זֶה נִלְמַד מִמֶּה שֶׁנֹּאמַר
 47 (ישעיה כו יא) 'כִּיבֵשׁ קְצִירָה תִשְׁכַּבְרָנָה - כֹּאשֶׁר הֶעֱנַפִּים מִתִּיבִישִׁים, הֵם
 48 נִשְׁבָּרִים מֵאֲלִיהֵם. וּמִשָּׁל הוּא כְּלָפִי אוֹמוֹת הָעוֹלָם, שְׁכַשְׁכִּילוּ
 49 הַזְּכוּיֹת שְׁבִידִים, וַיִּבֶשׂ לְחִלּוּחִית זְכוּת מַעֲשֶׂה הַצְדָקָה שֶׁלָּהֵם, אוֹ
 50 יִשְׁבְּרוּ. וּבְשַׁעַה שִׁישְׁבְּרוּ, אִפִּילוֹ עִם קַל כְּנָשִׁים בָּאוֹת, מְאִירוֹת
 51 אוֹתָהּ' - יוֹכְלוּ לְהַבְעִירִם וְלִסְלַקֵּם מִן הָעוֹלָם. וּמִכָּאֵן, שֶׁאִין
 52 לְהַרְבוֹת זְכוּיֹת לְגוֹיִים, כְּדִי לְמַהֵר אֶת שְׁבִירָתָם, וְלִפְיֵךְ אִין
 53 לִיטוֹל מֵהֵם צְדָקָה.
 54 מְבַרְרַת הַגְּמָרָא: וְרַבָּא לְמַה לֹא חָשַׁשׁ לְאִיסוּר נְטִילַת צְדָקָה מִגּוֹי.
 55 מְבַרְרַת הַגְּמָרָא: מְשׁוּם 'שְׁלוֹם מְלָכוֹת' - שֶׁאֵילוֹ לֹא הִיא נוֹטֵל,
 56 הִיתָה הַמְּלָכוֹת מִקְפִּידָה עַל יִשְׂרָאֵל. שׁוֹאֵלַת הַגְּמָרָא: אִם כֵּן וְרַבִּי
 57 אָמִי נְמִי מְדוּעַ הַקְּפִיד עַל רַבָּא, הִרִי הִיא צְרִיךְ לְהַבִּין שֶׁרַבָּא נִטֵּל
 58 מְשׁוּם שְׁלוֹם מְלָכוֹת. מִתְרַצַּת הַגְּמָרָא: שֶׁרַבִּי אָמִי סָבַר דְּאִיבְעִי לִיה
 59 לְמַסְלַגְיָנְהוּ - שֶׁהִיא לְרַבָּא לְחַלֵּק אֶת הַמַּעוֹת לְעַנְיֵי עוֹבְדֵי בּוֹכְבִים,
 60 וּבִכֵּךְ הִיא מִמְעִיט אֶת זְכוּתָהּ שֶׁל אִיפְרָא הוֹרְמִי.
 61 וּמוֹסִיפָה הַגְּמָרָא: וְרַבָּא שֶׁקִּיבַל מִמֶּנָּה הַמַּעוֹת לְצַדִּיקָה, נְמִי לְעַנְיֵי
 62 עוֹבְדֵי בּוֹכְבִים וְהִבְיָנְהוּ - אִכֵּן חִילַק הַמַּעוֹת לְעַנְיֵי עוֹבְדֵי כּוֹכְבִים.
 63 וְרַבִּי אָמִי הִטְעֵם דְּאִיקְפַּד - שֶׁהַקְּפִיד עֲלֵיו הוּא מְשׁוּם

התוועדות

בס"ד. שיחת יום א' פ' קרח, כ"ד סיון, ה'תשל"ג.

– לתלמידות המסיימות ד"בית רבקה, ולמדריכות דמחנות "אמונה" ו"פרדס חנה" תחינה –

בלתי מוגה

- 1 א. דובר כבר כמ"פ שכיון שחיים יהודיים מיוסדים על התורה, שנקראת "תורת חיים", שהיא
- 2 הוראה¹ בכל החיים, הרי מובן, שבנוגע לכל מאורע בחיים, ובפרט מאורע הקשור עם כמה או רבים
- 3 מישראל, יש הוראה בתורה.
- 4 ובודאי יש הוראה בנוגע למאורע שאינו רגיל לגמרי, אלא מאורע גדול שיכול להביא לתוצאות גדולות
- 5 ועמוקות, ולמשך זמן ארוך – כמו בנוגע לענין הקשור עם חינוך, שכל פעולה טובה בזה פועלת על
- 6 המחונך, ועל ידו – על כל אלו שתהי' לו השפעה עליהם, כך, שהתוצאה יכולה להיות נמשכת לדורי
- 7 דורות.
- 8 ב. כיון שהתורה "ארוכה מארץ מדה ורחבה מני ים"², אפילו בכמות, ועאכו"כ באיכות – נשאלת
- 9 השאלה: היכן מחפשים למצוא הוראה בנוגע למאורע מיוחד, בה בשעה שיש בתורה חמשה חומשים,
- 10 ששה סדרי משנה, ששים מסכתות, ומאמרי חז"ל עד אין מספר – "עלמות³ אין מספר"?!
- 11 אך על זה ישנה ההוראה המפורסמת של רבינו הזקן שצריך "לחיות עם הזמן"⁴ – שלכל לראש יש
- 12 לחפש את ההוראה בפרשה שקוראים בתורה (וצריך גם ללומדה) בשבוע זה.
- 13 ולכן, כשמתעוררת המחשבה להתבונן היכן ניתן למצוא הוראה בנוגע לפגישתנו זו – הנה לכל לראש
- 14 יש לחפש זאת בפרשת השבוע שהתחילו לקרוא במנחת שבת, וממשיכים עד לשבת שלאח"ז.
- 15 וכיון שהפרשה נחלקת לשבעה חלקים-פרשיות, כנגד שבעת ימי השבוע – הרי מובן שיש להתחיל
- 16 לחפש הוראה מהחלק הראשון שבפרשת השבוע.
- 17 ובנוגע לפרשה הראשונה שגם בה יש ריבוי פסוקים – מובן גם שלכל לראש עולה במחשבה לחפש
- 18 ביאור והוראה בתוכן הכללי של הפרשה, ובענין שבהשקפה ראשונה, לפני העמקה בעיון, נראה בלתי
- 19 מובן, ועד שמעורר שאלה וקושיא: היתכן שענין זה מסופר בתורה, ומתוך הוראה שיקראו וילמדו זאת
- 20 מדור לדור, במשך מאות שנים, כדלקמן.
- 21 ג. התוכן של הפרשה הראשונה הוא – שקרח רצה לחלוק על משה רבינו, באמרו, "כי כל העדה
- 22 כולם קדושים", "כולם שמעו דברים בסיני מפי הגבורה", "ומדוע תתנשאו על קהל ה'⁵", ומזה רצה
- 23 להוכיח שמסתמא עושה זאת משה רבינו מצד שכלו ורצונו, ח"ו, ולא מצד ציווי, מצוה, מהקב"ה.
- 24 וכאן מתעוררת מיד השאלה:
- 25 מדובר אודות מאורע פראי שאירע לפני אלפי שנים, שהי' מישהו שמצד פני' אישית (שהי' נדמה לו
- 26 שפגעו בכבודו, כדברי רש"י⁶) העיז לחלוק על משה רבינו – מבלי הבט על כך שכל בני' ראו בכל יום,
- 27 גם באותו יום שבו היתה המחלוקת, ש"מן" יורד מן השמים, וכל שאר הנסים שראו מידי יום ביומו,
- 28 שעליהם התפלל וביקש ופעל משה רבינו אצל הקב"ה.

1) ראה רד"ק לתהלים יט, ח. גוי"א ר"פ בראשית (בשם 4) סה"ש תש"ב ע' 29 ואילך (נעתק ב"היום יום" ב חשון).
 2) הרד"ק. זח"ג נג, ב.
 3) איוב יא, ט.
 4) שם, א.
 5) פרשתנו (קרח) טז, ג ובפרש"י.
 6) שם, א.
 3) שה"ש ו, ח ובשהש"ר עה"פ.

1 ובהשקפה ראשונה, לא מובן, מדוע מאורע כזה צריך להיכתב בתורה לדורות עולם, ולצוות את בניי
 2 ללמוד ולהתבונן בו ולחפש בו הוראות:
 3 זהו מאורע שהוא לגמרי "יוצא-דופן", ולא מאורע שע"ד הרגיל יכול לקרות שוב, וח"ו לחשוד שיש
 4 צורך להזהיר יהודי בזמננו זה, באיזה מעמד ומצב שיהי, שלא יכשל כפי שקרח נכשל.
 5 וכיון שאין צורך לשלול זאת – מהו הצורך לכתוב זאת בתורה, ובריבוי פסוקים, בכל הפרטים,
 6 בפרטי-פרטיות, מה היתה טענת קרח, ומה השיב לו משה רבינו? !
 7 אפילו אם יש צורך לדעת כללות הענין – הי" מספיק לכתוב בתורה שקרח חלק על משה רבינו,
 8 והתברר שמשה רבינו צודק, "משה אמת ותורתו אמת"⁷, ומאז ניתוסף חוזק באהרן בתור כהן גדול,
 9 ובכניו בתור כהנים.
 10 ועכצ"ל, שיש בזה לימוד והוראה, אלא שצריך להתבונן בזה, ואז תתורץ השאלה מדוע נכתב הדבר
 11 בתורה באופן נצחי, ומצווים ללמוד זאת בכל שנה בכוא הזמן המתאים לכך, וגם ללמוד מזה הוראה
 12 בכל שנה, בכל מקום שבו נמצאים בניי.
 13 ואז נמצא בזה גם "תורה" והוראה שיכולים לנצלה בנוגע לפגישתנו זו, וכאמור, בשטח חינוך ילדי
 14 ישראל.
 15 ד. ויובן בהקדם הביאור בטענת קרח "כי כל העדה כולם קדושים גו' ומדוע תתנשאו על קהל ה'"
 16 – שלכאורה בהשקפה ראשונה גם היא אינה מובנת:
 17 קרח בעצמו ידע – והתנהג בהתאם לכך – שהוא לוי, והרי הלויים היו כבר אז מובדלים משאר בניי
 18 (שאר השבטים) בענינים הקשורים עם קדושה, כמו שמירת המשכן (כמסופר בפרשיות שלפנ"ז⁸). וכיון
 19 שכן, הרי אין מקום שיבוא בטענה ש"כל העדה כולם קדושים" – שהפירוש בזה בהשקפה ראשונה
 20 שכולם שוים בקדושתם – בה בשעה שהוא בעצמו מתנהג באופן אחר? !
 21 והביאור בזה:
 22 קרח לא טען שכל בניי שוים תמיד בכל עניניהם. – בודאי יש ענינים שנמסרו ללויים בלבד, כמו
 23 בנוגע לשמירת המשכן, שהקב"ה הבדיל את הלויים משאר שבטי ישראל בשייכות לקדושת המשכן
 24 לשמור שלא יכנסו אליו אלו שעליהם נאמר⁸ "הזר הקרב יומת";
 25 אלא טענתו היתה בנוגע לענינים שבהם כולם קדושים, ולדוגמא – כפי שמביא רש"י בדברי קרח:
 26 "כולם שמעו דברים בסיני מפי הגבורה" (כל עשה"ד, החל מ"אנכי ה' אלקיך"⁹) – שבענינים אלו לא
 27 צריך להיות חילוק בין כהן לוי וישראל, שאחד יחזיק את עצמו גדול יותר מחבירו.
 28 וכיון ששמע משה שיש חילוק גם בענינים ש"כולם קדושים", שקדושתו של פלוני גדולה יותר
 29 וממנו נדרש יותר – הנה על זה טען, שזהו דבר שאינו מתקבל בשכל, ומזה רצה להוכיח שיש למשה
 30 רבינו איזו פניי ח"ו¹⁰.
 31 ה. וזהו גם תוכן המשל שמביא רש"י⁶ (מדברי המדרש¹¹) – "טלית שכולה של תכלת חייבת בציצית
 32 או פטורה":
 33 בטעם הציווי "ועשו להם ציצית על כנפי בגדיהם גו' ונתנו על ציצית הכנף פתיל תכלת"¹² (כשצבע
 34 התכלת היי קיים) – מבאר רש"י¹³ ש"צבע התכלת דומה לרקיע המשחיר לעת ערב", וכאשר מסתכלים

7 תנחומא פרשתנו (קרח) יא.

8 במדבר ג, ו ואילך. בהעלותך ח, ו ואילך.

9 יתרו כ, ב.

10 ראה גם שיחת ש"פ קרח תשכ"ב ס"ג (תורת מנחם –

התוועדיות חל"ד ע' 92 ואילך). וש"נ.

11 במדבר פ"ח, ג. תנחומא פרשתנו (קרח) ב.

12 שלח טו, לח.

13 שם, מא.

1 על צבע התכלת שדומה לרקיע, אזי נזכרים על כסא הכבוד (שהרי "רקיע דומה לכסא הכבוד" 14) שקשור
 2 עם השראת השכינה, ועי"ז – "וזכרתם את כל מצוות ה'" 15.

3 וזו היתה טענת קרח, שטלית שכולה של תכלת פטורה מציצית – שאין צורך בחוט אחד בצבע תכלת
 4 שיזכיר את הרקיע ועל ידו את כסא הכבוד, בה בשעה שהטלית כולה היא באותו צבע, כך, שהטלית
 5 עצמה שכולה של תכלת מזכירה את הרקיע וכסא הכבוד.

6 ו. אך על זה השיב לו משה: הן אמת שזהו אותו צבע, שדומה לרקיע ולכסא הכבוד ומזכיר על
 7 הקב"ה ומצוותיו, אבל אעפ"כ, פתיל התכלת שצוה הקב"ה ליתן על ציצית הכנף, קדוש יותר, ומעורר
 8 ("גיט א' טרייסל") יהודי יותר מאשר צבע התכלת שבטלית כולה, שלא צוה הקב"ה.

9 ודוגמתו בנוגע לכללות שאלת קרח – שגם בענין שמצינו אצל שני הסוגים של בני, כהנים ולויים
 10 וגם ישראלים, כמו הענין שכולם שמעו "אנכי הוי' אלקיך" (כפי שמביא רש"י 5), אין הקדושה שוה
 11 בכלם, אלא מלוי וכהן נדרש יותר, ולכן צריך להתנהג באופן של זהירות וקדושה יותר, לא רק בנוגע
 12 לשמירת המשכן, אלא אפילו בענינים פשוטים.

13 ז. וכאן באה ההוראה הנפלאה בנוגע לחיי היום-יום של כל אחד מישראל, שיש לה משמעות
 14 וחשיבות מיוחדת בנוגע לחינוך, הן חינוך עצמו והן חינוך הילדים:

15 בדרך כלל רגילים, שכאשר כל אחד צריך לחנך את עצמו שיהודי הוא שונה משאר העמים, ועליו
 16 לזכור תמיד ש"הנה ה' נצב עליו .. ומביט עליו ובוטח כליות ולב אם עובדו כראוי" 16 – הנה בהשקפה
 17 ראשונה, ללא הסברה מיוחדת, נראה שענין זה קשור ונוגע בשעה שצריך לקיים מצוה או ללמוד תורה,
 18 כמובן בפשטות, שצריך לידע ולזכור מיהו שנתן את התורה וצוה לקיים את המצוה, ולעשות זאת במלוא
 19 ההתלהבות ומס"נ, כיון שיש לו קשר ישיר עם הקב"ה שצוה עליו ישירות לקיים מצוותיו וללמוד תורתו;
 20 אבל בנוגע לענינים שקבע הקב"ה בטבע העולם, שבהם שוים לכאורה יהודים ואינם-יהודים, כמו
 21 לדוגמא אכילה ושתי' ודומיהם – נוגע רק שצריך להתנהג כבן-אדם, לא לגנוב ולא לגזול וכיו"ב בשבע
 22 המצוות שצריכים לקיים גם בני נח, כל מי שמתנהג כמו בן-אדם; ולאחרי שמתנהג כן, שוב אין צורך
 23 שיהי' מובדל וקדוש יותר בענינים שהקב"ה בעצמו קבע בטבע העולם שכל אדם, הן יהודי והן אינו
 24 יהודי, חייב לאכול ולשתות כדי שהנשמה תהי' קשורה עם הגוף.

25 וכמו"כ בנוגע לחינוך הילדים: מובן מעצמו שיהודי לא זקוק להסברה מיוחדת שצריך לחנך את ילדיו
 26 ללמוד תורה ולקיים מצוות; אבל יש צורך בהסברה מיוחדת לפעול להרגיל את הילדים מקטנותם שאפילו
 27 בשעה שאוכל ושותה או משחק עם חבירו, והילדה עם חברתה – גם אז צריך להיות ניכר במשחק
 28 ובאכילה ושתי' שהוא קדוש ומובדל מהחבר או החברה.

29 וזה הי' החילוק בין טענת קרח למענה של משה רבינו:

30 קרח טען, שבענינים הקשורים עם קדושה שבהם קיבלו כולם הוראה מהקב"ה, כמו בנוגע לגניבה
 31 וגזילה וכיו"ב – "מדוע תתנשא" – למה צריך לדרוש מעצמו ולחנך את הילדים להיות קדושים
 32 ומובדלים יותר מאחרים?! די בכך שיהיו כמו כולם; ואילו התבטאות הקדושה שלו תהי' – אצל לויים
 33 למשל – בשעה שצריך לשמור על המשכן, אבל לא בדברים אחרים.

34 ועל זה השיב משה רבינו, שכיון שהקב"ה בחר מצות ציצית, אזי נעשים כל פרטי המצוה קדושים
 35 יותר מאותם פרטים כפי שהם בטלית, כנ"ל בנוגע לצבע התכלת.

36 ועד"ז בנוגע לבחירת הקב"ה בבני, "אשר בחר בנו מכל העמים" – שבחר בהם להיות שונים מכולם
 37 לא רק בשעה שמתפללים, לומדים תורה ומקיימים מצוות, אלא השוני שלהם הוא בכל פרטיהם, אפילו

16 תניא רפ"א.

14 סוטה ז', ט"א. וש"נ.

15 שם, לט ובפרש"י.

1 באכילה ושתי', וכן במסחר, כשמזדמן לו לסחור עם אינו יהודי, ועד שנעשים שותפים במסחר – צריך
 2 להיות ניכר שהם מובדלים לגמרי גם בהנהגת המסחר מצד מוסר ויושר יהודי.

3 ה. ועד"ז בענין הקרוב יותר אלינו וליכך במיוחד – בנוגע לחינוך ילדים, תלמידים ותלמידות,
 4 שקשור גם עם חינוך עצמו:

5 הקב"ה ברך וזיכה אתכן בזכות גדולה בנתנו בכן אימון, שבמשך כמה שבועות יהיו תחת הנהגתכן
 6 והשפעתכן ילדי ישראל הקטנים,

7 – שכל אחד מהם נחשב לכן יחיד אצל הקב"ה, וכידוע פתגם הרב המגיד¹⁷, שמתברך שבזמן הקדוש
 8 ביותר בשנה תהי' לו אהבת ישראל כפי שהיתה לבעש"ט (עוד לפני התגלותו) בשעה שהי' מוליך ילדי
 9 ישראל הקטנים ל"חדר" ואומר עמהם "אמן יהא שמ"י רבא"¹⁸ –

10 באופן שתראו בהם איך שע"י החינוך כדבעי, הנה "זה הקטן גדול יהי"¹⁹, שאז תהי' לכן זכות
 11 בגדלות שלהם ובפעולותיהם בעניני יהדות, תורה ומצוות.

12 אך כאן יכולה להיות טעות, שמספיק לחנך את הילד שידע שבכל יום צריך ללמוד תורה ולקיים את
 13 המצוות השייכות ליום זה, אבל לא כ"כ חשוב שגם באכילתו ושתייתו ומשחקיו יהי' מובדל מכל שאר
 14 העמים, שלכן צריך להיות גם המשחק באופן שיהי' ניכר שמשחק ילד יהודי, בן אברהם יצחק ויעקב
 15 ובת שרה רבקה רחל ולאה.

16 ועל זה באה ההוראה מהפרשה – שגם בנוגע לאכילה ושתי' וטיול ומשחק ואפילו שינה, שכבר
 17 נקבעה אצל כל המחנכות, גם אינם-יהודים, הדרך הראוי' להנהגת הילדים בענינים אלו – אין זה מספיק
 18 כלל עבור ילדי ישראל, להיותם "גוי קדוש"²⁰, וכדברי רבינו הזקן²¹ שעל כל אחד מישראל נאמר²² "גוי
 19 אחד בארץ", שממשיך את האחדות של "ה' אחד" גם "בארץ", בעניני ארציות, שגם בהם צריך להיות
 20 ניכר שכל פרט קשור עם הקב"ה, שנתן "תורה אחת לכולנה"²³, שלא משתנית מצד שינויי הזמן והמקום,
 21 אלא היא תמיד אותה "תורת אמת".

22 וזוהי ההוראה לכל אחת שנמצאת באמצע החינוך של עצמה ושל משפחתה, ויתירה מזה, אלו שהם
 23 מחנכים ומחנכות של תלמידים ותלמידות, וגם אלו שמתכוננות מצעירותן לכך שבמשך הזמן יהיו
 24 מחנכים ומחנכות, או בחוג קטן – שלאחרי החתונה תהי' כל אחת מהן "עקרת הבית"²⁴, והרי הנהגת
 25 הבית מתבטאת לא רק בנוגע לעניני תורה ומצוות, אלא גם ובעיקר בנוגע לאופן האכילה והשינה, וכללות
 26 ההנהגה במשך השעות לאחרי שחזורים מבית-ספר, "חדר", או "בית רבקה", "בית יעקב" וכיו"ב.

27 וברור הדבר שכל אחד שיש לו בהשגחה פרטית מהקב"ה שליחות ותפקיד לעסוק בעבודה של חינוך
 28 ילדים, נותן הקב"ה גם את הכחות וכל המצטרך כדי שיוכל למלא את השליחות במילואה, בשמחה רבה
 29 ובטוב לבב, מתוך התלהבות גדולה, ובאופן טוב ובריא.

30 ט. ויהי רצון, שלכל אחת מכן ולכולכן יחד – שעל ידכן תגיע שליחות זו שע"פ הוראת התורה לכל
 31 אלו שיכולים לעסוק בחינוך – יתן הקב"ה הצלחה רבה וגדולה בחינוך עצמו ובחינוך והדרכת התלמידים
 32 והתלמידות, להשפיע עליהם להתנהג באופן המתאים לילדי ישראל, במשך כל כ"ד שעות המעת-לעת,
 33 לא רק בשעת התפלה, לימוד התורה וקיום המצוות, אלא גם בשעת האכילה ושתי' וטיול ומשחק עם
 34 החברים או עם החברות,

(21) ראה תניא אגה"ק רס"ט. ובכ"מ.

(22) שמואל-ב ז, כג. ועוד.

(23) ראה תניא רפמ"ד. ספמ"ו.

(24) ראה ב"ר פע"א, ב. זח"א קנד, א. אוה"ת נ"ך ח"ב ע'

תתעא. ע' תתנח ואילך.

(17) ראה כש"ט בהוספות סר"צ. וש"נ (נעתק ב"היום יום" טז

תמוז).

(18) ראה גם כש"ט שם סרפ"ה ואילך. וש"נ.

(19) נוסח הברכות בברי"מ.

(20) יתרו יט, ו.

1 ולהעמיד מהם ילדים ש"כל רואיהם" – כל מי שיפגוש אותם, לא רק ב"שיבה" או ב"חדר", אלא
 2 גם באכילתם ושתייתם ומשחיקיהם – "יכירום כי הם זרע ברך ה'"²⁵,
 3 וכך יעמידו דורות של "צבאות השם", שעל ידם יכבשו את כל העולם, שהעולם כולו יהי דירה לו
 4 יתברך²⁶, שתהי' ניכרת נוכחותו של הקב"ה בכל הפינות ובכל הפרטים של העולם.
 5 וזו תהי' ההכנה האמיתית והטובה ביותר לזכות בקרוב ממש לביאת משיח צדקנו,
 6 – שאז יתגלה גם מה שאמר כ"ק מו"ח אדמו"ר [שבעוד שבועיים, י"ב-י"ג תמוז, הוא חג הגאולה
 7 שלו], בשם אביו²⁷, שנשמתו של איש ישראל לא גלתה מעולם, והיא תמיד במעמד ומצב של חירות,
 8 ויש לה את מלוא האפשרות להתנהג כפי שיהודי צריך להתנהג, ללא הפרעה ע"י גוי; צריך רק לפעול
 9 שהנשמה תשלוט על הגוף (שנמצא בגלות), שגם הגוף יציית להוראות של הנשמה –
 10 שאז יוכר בגלוי ש"והיתה לה' המלוכה"²⁸, שכולם יכירו שהקב"ה הוא בעל-הבית, המלך והמנהיג
 11 של כל העולם.
 12 תנצלו את הזכות הגדולה שביכלתכן לפעול ע"י חינוך על טהרת הקודש במלוא המדה, ויהי' לכם
 13 קיץ מוצלח, והצלחה תמיד כל הימים, ונשמע מכן בשורות טובות.



בס"ד. שיחת ש"פ קרח, אדר"ח תמוז, ה'תשל"ג.

בלתי מוגה

14 א. התוועדות זו קשורה עם ר"ח תמוז, שבנוגע אלינו, הרי זה חודש הגאולה,
 15 – ואף שענין זה נתגלה בזמננו זה, הרי כיון ש"אין כל חדש תחת השמש"¹, עכצ"ל שזהו ענין שהי'
 16 תמיד, אלא שבמשך הדורות הי' בהעלם, עד שנתגלה בזמננו זה. ומובן, שזה גופא הוא חידוש נפלא,
 17 שענין שהי' בהעלם במשך כמה דורות, בא מן ההעלם אל הגילוי –
 18 וכדברי רבינו נשיאנו במכתבו לחג הגאולה הראשון²: "לא אותי בלבד גאל הקב"ה וכו'", אלא זוהי
 19 גאולה ששייכת לכל איש ישראל, כולל "אשר בשם ישראל יכונה",
 20 שיש בזה ב' פרטים: (א) "שם ישראל", ששם הוא ענין חיצוני שאינו נוגע לעצם האדם, אלא כל
 21 ענינו הוא לצורך הזולת, (ב) ובזה גופא – "בשם ישראל יכונה", היינו, ששם ישראל הוא באופן של כינוי
 22 בלבד, כידוע הנפק"מ להלכה בין שם לכינוי (שרק "מתקרי" בשם זה)³, וכמובן גם ממ"ש בספרים
 23 ש"כינוי" בגימטריא אלקים⁴, שעז"נ⁵ "שמש ומגן הוי' אלקים", היינו, ששם אלקים הוא מגן ונרתק
 24 שמכסה על שם הוי', שם העצם, שם המפורש ושם המיוחד⁶, כך, שהחילוק שביניהם הוא חילוק שבאין
 25 ערוך, ועי"ז נעשה גם החילוק בין שמות לכינויים בכל העולמות.

וש"נ.

(4) זח"א כ, ב. תקו"ז בהקדמה (טו, סע"א). תכ"ב בתחלתו.
 תכ"ו (עא, ב). וראה מאו"א מע' כנוי. הובא בלקוטי לוי"צ הערות
 לתניא ע' נב, ולזח"ב ע' קנח. אג"ק ע' רנד. ועוד.
 (5) תהלים פד, יב. וראה תניא שעהיחיה"א רפ"ד. ובכ"מ.
 (6) סוטה לח, א. סנהדרין ס, א. רמב"ם הלי' יסוה"ת פ"ו ה"ב.
 הלי' ע"ז פ"ב ה"ז ובכס"מ שם. הלי' נשיאת כפים פ"ד ה"י. מו"נ
 ח"א פס"א ואילך. פרס שי"ט בתחלתו. עיקרים מ"ב פכ"ח.

(25) ישע"י סא, ט.

(26) ראה תנחומא בחוקותי ג. נשא טז. ב"ר ספ"ג. במדב"ר
 פ"ג, ו. תניא רפ"ו. ובכ"מ.
 (27) ראה סה"ש תרפ"ז ריש ע' 70. וש"נ.
 (28) עובדי' בסופו.
 (1) קהלת א, ט.
 (2) אג"ק שלו ח"ב ע' פ. וש"נ.
 (3) ראה שו"ע אה"ע סקכ"ט סט"ז ובנ"כ. וראה גם שיחת י"ב
 תמוז דאשתקד ס"ג (תורת מנחם – התוועדויות חס"ט ע' 38).

- 1 ומובן, שענין הגאולה צריך להתחיל מתלמידיו וההולכים בעקבותיו, ובפרט אלו שזכו לשמוע תורה
2 מפיו הק' בחיים חיותו בעלמא דין, ועל ידם הופצו הדברים בכל קצוי תבל, עד שהגיעו למי שעליו
3 נאמר ש"אע"פ שחטא ישראל הוא⁷, ועד לדרגא ששם ישראל הוא אצלו באופן של כינוי בלבד.
- 4 ב. ובר"ח תמוז עצמו – שיש בו ב' ימים (כמובא בכ"מ⁸ וגם בסידור של רבינו הזקן⁹) – עומדים
5 אנו ביום ראשון של ר"ח:
- 6 מעלת יום ראשון של ר"ח תמוז היא – שמחבר את חודש תמוז עם חודש סיון שלפניו, שהרי יום
7 ראשון של ר"ח תמוז הוא גם יום שלושים של חודש סיון, וידוע שכל ממוצע שמחבר שני דברים צ"ל
8 למעלה משניהם¹⁰.
- 9 ובפרטיות יותר: כיון שחודש הוא כ"ט יום י"ב שעות ותשצ"ג חלקים (כמ"ש הרמב"ם¹¹), נמצא,
10 שחלקו הראשון של היום הוא גמר וסיום חודש סיון, וחלקו השני הוא התחלת חודש תמוז, ויתירה מזה:
11 לא רק התחלת החודש, אלא ראש חודש, כמבואר הדיוק בזה (בדרושי ר"ה בלקו"ת¹² ועט"ר¹³) שהוא
12 בדוגמת הראש שכולל את החיות של כל אברי הגוף, וגם כשאברי הגוף פועלים פעולתם הרי הם מונהגים
13 ע"י הראש, וכן הוא בענין הזמן, שראש חודש כולל את כל ימי החודש (אלא שזהו רק בתור התחלה
14 וראשית הגילוי).
- 15 והענין בזה:
- 16 ענינו של חודש סיון הו"ע התורה, שהרי חודש סיון הוא "ירחא תליתאי", שבו ניתנה "אוריין תליתאי
17 לעם תליתאי ע"י תליתאי¹⁴ (משה תליתאי לבטן¹⁵; וגם ענין זה שייך לכל אחד מישראל, שיש בו מבחי'
18 משה¹⁶). וזהו גם הקישור עם חודש תמוז, חודש הגאולה – שהרי "אין לך בן חורין אלא מי שעוסק
19 בתלמוד תורה"¹⁷.
- 20 וכזה גופא יש עליו מיוחד בגמר וסיום של חודש סיון, יום השלושים שבו [כידוע בהדרושים מעלת
21 הענין ד'ויהי בשלושים שנה¹⁸, וכמרומו במשנה¹⁹ "שהמלכות נקנית בשלושים מעלות"], שמורה על
22 השלימות והגדלות שבענין התורה – "גדול תלמוד שמביא לידי מעשה"²⁰, והיינו, שלא די בשלימות
23 של לימוד התורה כשלעצמו, אלא יש צורך בשלימות הלימוד כפי שבא לידי מעשה.
- 24 וזהו גם הקשר עם ענין הגאולה – שהרי הגאולה של כל ניצוצות הקדושה שנפלו בענינים הגשמיים
25 שלמטה היא ע"י מעשה המצוות של האדם, שגם הוא נמצא ב"בירא עמיקתא"²¹, ובלשון חז"ל²²:
26 "למצרים ירדתם", וע"י עבודתו באופן ש"בכל דרכיך דעהו"²³, ולפנ"ז, באופן ש"כל מעשיך יהיו לשם
27 שמים"²⁴ – ה"ה פועל גאולת והעלאת הניצוצות כו'.
- 28 וכפי שהי' גם בפשטות אצל בעל הגאולה – שבנוגע לכל הפעולות שפעל בהיותו במצב של מאסר,
29 פעלה הגאולה שיהיו באופן של חירות, וכזה גופא – לא רק מצב של חירות שלפניו לא הי' ענין של
30 שעבוד, כמו לפני המאסר, וכמו לפני הזמן שבנ"י היו תחת סבלות מצרים, שמזה לא עושים חגיגה

7) סנהדרין מד, רע"א.

8) טווא"ח רסתכ"ח.

9) סידור תורה אור סט, ב (בהוצאת תש"א); עב, ב (בהוצאת תשמ"ז ואילך).

10) ראה גם תורת מנחם – התוועדויות חנ"א ס"ע 141.

11) שם מ"ו.

12) הלי' קידוה"ח פ"ו ה"ג. רפ"ח.

13) נח, א ואילך. ובכ"מ.

14) בתחלתו.

15) שבת פח, א.

16) פרש"י שם.

16) תניא רפמ"ב.

17) אבות פ"ו מ"ב.

18) יחזקאל א, א. וראה קיצורים והערות לתניא ע' עו. וראה גם שיחת ש"פ קרה, מבה"ח תמוז תשי"ז בתחלתה (תורת מנחם

– התוועדויות ח"כ ע' 84). וש"נ.

19) שם מ"ו.

20) קידושין מ, ב. וש"נ.

21) חגיגה ה, ב.

22) שבת פח, סע"ב.

23) משלי ג, ו.

24) אבות פ"ב מ"ב. וראה לקו"ש ח"י ע' 104. וש"נ.

1 מיוחדת ("פֶּאֶרְאֵד"), אלא באופן שתחילה הי' מצב של שעבוד ועבדות, ואח"כ נעשית גאולה מעבדות
2 לחירות, שדוקא אז ישנו כל ה"שטורעם" של "יתרון האור מן החושך"²⁵.

3 וכן הוא בנוגע אלינו – שהפעולה דמעשה המצוות צריכה להיות באופן של חירות אמיתית, ללא
4 הגבלות כלל.

5 ג. ובנוגע לפועל – בקשר להתוועדות זו – כיון שמפקחין על צרכי ציבור בשבת²⁶:

6 בהמשך למכתב די"ב סיון²⁷ (סוף ימי התשלומין) אודות ההשתדלות בנוגע לחינוך ילדי ישראל,
7 ובפרט בימי החופש²⁸ – הנה כיון שנמצאים כבר בסוף החודש, ומסתמא סיימו (או שעומדים לסיים)
8 את ההכנות בזה, יש להתחיל מיד לחנך את הילדים כפי ההוראות של בעל הגאולה די"ב תמוז, כמודגש
9 במאמר הידוע דפורים-קטן תרפ"ז²⁹ (שמאמר זה פעל הבלבול ("צעטומלעניש") שבדרך הטבע גרמה
10 אח"כ לענין המאסר³⁰), שבו דובר אודות ענין החינוך באופן ד"מפי עוללים ויונקים יסדת עוז להשביט
11 אויב ומתנקם"³¹, והיינו, שעוד בהיותו "עולל" ו"יונק", לפני הזמן שמתחיל לדבר שאז אביו מלמדו
12 תורה³², צריך להיות כבר ענין החינוך.

13 וההתעסקות בזה צריכה להיות באופן שלא מתחשבים בסדר מסודר, ולדוגמא: לדבר תחילה עם אבי
14 הילד בנוגע לחינוכו וכו', אלא להתחיל מיד להתעסק עם הילד בעצמו, וכדברי כ"ק אדמו"ר (מהורש"ב)
15 נ"ע במבוא לקונטרס ומעין³³ שעכשיו אין סדר בעבודת הברורים, אלא צריך לחטוף כל דבר הבא ליד
16 – "חטוף ואכול חטוף ושת"י"³⁴.

17 וע"י החינוך הראוי – שזוהי הערכות על נתינת התורה, "בנינו עורבים אותנו"³⁵ – מעמידים דור של
18 צבאות ה', והולכים כולם ביחד לקבל פני משיח צדקנו.

19 * * *

20 ד. ההוראה³⁶ מפרשת השבוע: פרשת קרח³⁷ – מהסיבה³⁸ שבגללה היתה המחלוקת על כהונת
21 אהרן – שהיו מבקשים כהונה גדולה (שעל זה אמר משה "אף אני רוצה בכך"³⁹), דכיון שבמ"ת
22 נאמר לכל בניי "ואתם תהיו לי ממלכת כהנים"⁴⁰, שפירושו כהנים גדולים⁴¹, צריך כל יהודי לרצות

(25) קהלת ב, יג.
 (26) ראה שו"ע אדה"ז או"ח ס"ש"ו סי"ב. וש"נ.
 (27) אג"ק חכ"ח ע' רלג ואילך.
 (28) ראה גם תורת מנחם – התוועדויות ח"ב ריש ע' 346.
 וש"נ.
 (29) סה"מ תרפ"ז ע' קי ואילך.
 (30) ראה "קטעים מיומנו של כ"ק אדמו"ר מוהריי"צ מחודש
 אדר ראשון תרפ"ז" (סה"ש תרפ"ז ע' 128 ואילך, ובהערה 57
 שם. וש"נ). וראה גם תורת מנחם – התוועדויות ח"א ס"ע 256
 ואילך. וש"נ.
 (31) תהלים ת, ג.
 (32) סוכה מב, א. ועוד.
 (33) ע' 22. ולאח"ז באג"ק שלו ח"א ע' רסו.
 (34) לשון חז"ל – עירובין נד, א.
 (35) שהש"ר פ"א, ד. תנחומא ויגש ו.
 (36) לכל אחד מישראל, אפילו לפשוט שבפשוטים שלא ידע
 מאי קאמר – שגם הוא עולה לתורה ומברך ברכת התורה, כפי
 שמבאר רבינו הזקן בשו"ע (הל' ת"ת פ"ב הי"ב. וש"נ) ובארוכה
 בלקו"ת (ויקרא ה, ב. שה"ש כח, א) בנוגע ל"מקרא", שבו לא
 נוגע כ"כ ענין ההבנה וההשגה כמו ב"תלמוד".

(37) שאף שיש בה כמה פסוקים ששוללים לגמרי את עניני
 של קרח, מ"מ, נקראת הפרשה כולה בשם קרח, ולהיותו השם
 של כל עניני הפרשה, יש לו שייכות לכל עניני הפרשה. ומודגש
 ביותר ע"פ תורת הבעש"ט (ראה כש"ט בהוספות סקע"ט ואילך.
 וש"נ) שכל מאורע שבעולם הוא בהשגחה פרטית ובכוונה
 מיוחדת (ולא "נקרה נקרי" ח"ו), ומכ"ש שכן הוא בענינים
 הקשורים עם תומ"צ.
 (38) והרי ידוע שהסיבה מוכרחת להיות בתוקף יותר מאשר
 המסובב, ובדוגמת שליח ומשלח, שהשליח לא יכול להיות חזק
 יותר מאשר המשלח, ובלשון הגמרא (עירובין צב, א. וש"נ):
 "רבי לא שנה, רבי חייא מנא לי".
 (39) תנחומא פרשתנו ה. במדבר"ר פ"ח, ח. פרש"י טז, ו.
 (40) יתרו יט, ו ובפי' בעה"ט.
 (41) וזהו הטעם שהכ"ג בעבודתו ביוהכ"פ הי' יכול להוציא
 י"ח את כל בניי, אף שלכאורה הרי זה בסתירה לכלל ש"לא משוי
 איניש שליח אלא במילתא דמצוי עביד" (נזיר יב, ריש ע"ב) –
 כיון שבשעת מ"ת היו כל בניי בדרגת כה"ג (אלא שלאחרי החטא
 ירדו ממדרגתם כו' (ועי"ז היתה גם ירידה אצל משה (כיון
 שהיירדה ברגל פועלת ירידה גם בראש, כמבואר בדרושי חסידות
 (ראה לקו"ת דרושי ש"ש טז, ד. ובכ"מ) בענין "שובה ישראל גו'

1 שעבודתו הרוחנית תהי' בדרגת כה"ג⁴² – הוגה ע"י כ"ק אדמו"ר שליט"א, ונדפס⁴³ בלקו"ש חי"ח
2 ע' 187 ואילך.

3 ה. והוראה נוספת – מהמסופר בהמשך הפרשה⁴⁴ שלאחרי המאורע דמחלוקת קרח על אהרן, נצטווה
4 משה ליקח מנשיאי ישראל "מטה לנשיא אחד גו' שנים עשר מטות ומטה אהרן בתוך מטותם", ולהניחם
5 "לפני ה' באוהל העדות", ויהי ממחרת. . והנה פרח מטה אהרן. . ויוצא פרח ויצץ ציץ ויגמול שקדים":
6 כאשר נותנים ליהודי "מטה", הרי זה צריך להיות באופן ש"ויוצא פרח ויצץ ציץ ויגמול שקדים",
7 שזה מורה על זריזות יתירה, באופן ש"עד מהרה ירוץ דברו"⁴⁵, וכידוע בפירוש "יום ליום יביע אומר"⁴⁶
8 (שאומרים ביום השבת) שיביע הוא לשון מהירות⁴⁷ – שקשור גם עם ענין התשובה כדי לתקן הענין
9 הבלתי רצוי דמחלוקת קרח, שהרי תשובה היא "בשעתא חדא וברגע חדא"⁴⁸ – כמרומו בענין השקדים,
10 ש"הוא הפרי הממהר להפריח מכל הפירות"⁴⁹, שזמן הצמיחה הוא במשך כ"א יום בלבד⁵⁰, ויתירה מזה,
11 שבמטה אהרן נעשה כל זה תיכף ומיד, בו ביום!

12 הן אמת שלא מתבטלים כל פרטי סדר ההשתלשלות שבענין הצמיחה, שתחילה "ויוצא פרח" ואח"כ
13 "ויצץ ציץ" ואח"כ "ויגמול שקדים", אבל כל זה נעשה במהירות עצומה. וע"ד שמצינו לעתיד לבוא
14 שאשה תהי' "הרה ויולדת יחדיו"⁵¹ (ביום שהרה זה יולדת ולד אחר⁵²), וכפי שמבאר הצ"צ ברשימותיו
15 לתהלים⁵³ שגם אז יהי' צורך בסדר השתלשלות של ט' דרגות, אלא שזה יהי' במהירות עצומה – ט'
16 שעות במקום ט' חדשים!

17 וענין זה נוגע גם להאמור לעיל אודות ההתעסקות בענין החינוך:
18 יכול מישהו לחשוב שענין החינוך הוא אמנם דבר מאד חשוב והכרחי, אבל, מהי המהירות? ... עליו
19 תחילה להתבונן בדבר, ואח"כ להחליט אם לעסוק בזה מיד היום או לדחות למחר; וגם בנוגע להתעסקות
20 עצמה – האם מספיק ליתן אצבע, יד או רגל, או שיכול לצאת י"ח כדיבור או אפילו במחשבה בלבד.
21 ועל זה באה ההוראה – שהפעולה בזה צריכה להיות בתכלית הזריזות (ומה גם שישנו החשש שמא
22 יקדמנו אחר), ועד לאופן שלמעלה מהגבלות הטבע.

23 והכח לזה – לפי שהנחת המטות "לפני ה' באוהל העדות" היא "למשמרת גו"⁵⁴, היינו, שנמשך גם
24 בדורות שלאח"ז, וגם לאחרי שחרב ביהמ"ק – בכח התורה, כמובן ממארוז⁵⁵ ש"משחרב ביהמ"ק אין

(45) תהלים קמז, טו. וראה לקו"ת סוף פרשתנו.

(46) שם יט, ג.

(47) ראה במאמר פ"ה, ובהנסמן שם (תורת מנחם –

התועודיות חע"ב ע' 377 ואילך).

(48) זח"א קכט, סע"א.

(49) פרש"י פרשתנו שם, כג.

(50) ירושלמי תענית פ"ד ה"ה. פתיחתא דאיכ"ר כג. קה"ר

פי"ב, ז. רש"י ירמ"א, יב.

(51) ירמ"א לא, ז.

(52) פרש"י שבת ל, ב.

(53) יהל אור ע' תריט. וראה ביאורו"ז להצ"צ ח"ב ע' תכז.

(54) פרשתנו שם, כה.

(55) ברכות ח, א.

כי כשלת בעונך" (הושע יד, ב). כמארוז"ל (ברכות לב, א) "כלום נתתי לך גדולה אלא בשביל ישראל", ומצד ירידה זו באה אח"כ מחלוקת קרח על נתינת הכהונה לאהרן).

(42) ומהענינים בזה – שהכה"ג צריך ש"יהי' ביתו בירושלים" (רמב"ם הל' כלי המקדש פ"ה ה"ז), שענינה שלימות היראה*
שזהו תכלית הביטול, שאינו מציאות לעצמו כלל, אלא כל מציאותו היא מציאות האדון, שאז מקיים פקודת האדון ללא מניעות ועיכובים מבפנים (כמו עצלות ועצבות) או מבחוץ, כיון שאין דבר שתופס מקום להיות נחשב למציאות שתוכל למנוע ולעכב כו' (כמובן ממה שמצינו גבי אורי' החתי, שכאשר קרא ליואב "שר" בפני דוד המלך, נחשב הדבר למרידה במלכות (שבת נו, א)).

(43) בשילוב שיחת ש"פ קרח תשל"ד.

(44) יז, יז ואילך.

(* וכיון ש"יראת ה' לחיים" (משלי יט, כג) – שזהו הטעם שמצינו שמלאכים הם נצחיים (בערך האדם), כיון שענין היראה אצלם הוא בתוקף יותר (ראה אוה"ת חנוכה (כרך ה) תתקמו. א. סה"מ עטר"ת ע' רסט. תרפ"ז ע' קיט. ועוד) – אין מלינים את המת בירושלים (ב"ק פב, ב). היינו שאין שם נתינת מקום לענין דהיפך החיים (ראה גם תורת מנחם – התועודיות ח"ב ע' 55 ואילך. וש"נ).

1 לו להקב"ה בעולמו אלא ד' אמות של הלכה" (תורה, ועד"ז גם תפלה וגמ"ח), כפי שמבאר רבינו הזקן
2 בתניא⁵⁶ בנוגע להשראת השכינה למטה, ועי"ז נעשית היציאה מהגבלות הטבע.

3 ועי"ז שיעסקו בזריזות בענין החינוך להעמיד "זרע ברך ה'"⁵⁷, נזכה לקיום היעוד⁵⁸ "והשיב לב אבות
4 על בנים", "ע"י בנים"⁵⁹, ובקרוב ממש נלך לקראת משיח צדקנו.

5 * * *

6 ו. מאמר (כעין שיחה) ד"ה והנה פרח מטה אהרן וגו' (הוגה ע"י כ"ק אדמו"ר שליט"א).

7 * * *

8 ז. כרגיל לבאר בהתוועדות ענין בפירוש רש"י בפרשת השבוע, ולאחרונה – להתעכב על ענין
9 בפשטות הכתובים שלכאורה אינו מובן, ורש"י אינו מבארו:

10 בהתחלת הפרשה מסופר אודות מחלוקת קרח – "ויקח קרח גו' ודתן ואבירם ואון בן פלת בני ראובן"
11 (ומפרש רש"י, ש"בני ראובן" קאי על "דתן ואבירם ואון בן פלת"). וצריך להבין: מדוע בהמשך הפרשה
12 מדובר רק אודות קרח, דתן ואבירם, ולא נזכר בכל המשך הסיפור מה אירע עם און בן פלת. והרי זוהי
13 שאלה שמתעוררת אצל בן חמש למקרא, ואעפ"כ לא מצינו שרש"י יבהיר זאת.

14 ואין לומר שבהמשך הכתובים אין צורך לפרט אודות און בן פלת בפ"ע, כיון שהסיפור אודות דתן
15 ואבירם כולל גם את און בן פלת (ע"ד מ"ש הרמב"ן⁶⁰ בביאור הטעם ששלח משה לקרוא לדתן ואבירם,
16 ולא שלח אליו) – דממה-נפשך: או שאין צורך להזכירו בפ"ע גם בהתחלת הענין, או שיש צורך להזכירו
17 בפ"ע גם בהמשך הסיפור (בנוגע לעונש כו').

18 ה. גם צריך להבין כללות הענין שמשה רבינו צוה "קחו לכם מחתות קרח וכל עדתו ותנו בהן אש
19 ושימו עליהן קטורת לפני ה'"⁶¹:

20 היתכן שמשה רבינו צוה למאתיים וחמישים איש זרים להכנס למשכן להקטיר קטורת?!

21 והגע עצמך: משה עצמו הי' משבט לוי, שתפקידו לשמור שלא יכנסו זרים למשכן – "והזר הקרב
22 יומת"⁶²; ואילו כאן, לא זו בלבד שאינו שומר שלא יכנסו למשכן, אלא הוא זה שמציע להם כל הענין,
23 היפך הציווי⁶³ "לפני עור לא תתן מכשול"!

24 ואם מפני שיש צורך בבחינה מסוימת כו' – הי' הדבר יכול להיעשות באופנים אחרים, כמו ע"י
25 המטות⁶⁴, ולא באופן שמשה רבינו, ש"אוהב ישראל הי"⁶⁵, מציע בחינה כזו שרק "מי⁶⁶ שיבחר בו
26 (הקב"ה) יצא חי, וכולכם אוכדים"⁶⁷.

(64) ראה גם רמב"ן פרשתנו יז, ו.

(65) מנחות סה, א"ב.

(66) פרש"י שם טז, ו.

(67) חסר השקו"ט איך היו יכולים להקטיר הקטורת – הן מצד

הזמן, שהרי הקטירו כבר הקטורת דיום זה, והן מצד המקום,

שצ"ל ע"ג מזבח הפנימי (ונזכר גם פי' הרמב"ן (פסוק ה) ש"התיר

לאהרן להקטיר אותה לצורך השעה, או שהיתה קטורת הבקר*

כו"). – המו"ל.

(56) פל"ד.

(57) ישע"י סא, ט.

(58) מלאכי בסופו.

(59) פרש"י עה"פ.

(60) בפסוק יב.

(61) פרשתנו שם, ר"ז.

(62) במדבר ג, י"ד ובפרש"י שם, ו. פרשתנו יח, ז ובפרש"י

שם, א.

(63) קדושים יט, יד.

(* וראו פי' הטור: "ונ"ל שאי אפשר לומר שהי' קטורת הבוקר, שאותו הוא על מזבח הזהב, ואהרן במחתה הקטיר").

ט. גם צריך להבין בנוגע לקרח עצמו אם הי' מן הנבלעים או מן הנשרפים – שבפשטות הכתובים
 מצינו סתירות בזה, כפי שמציינים גם פשטי המקרא, כמו הראב"ע⁶⁸, ואילו רש"י לא מתייחס כלל לענין
 זה.
 וכמדובר כמ"פ שכל הענינים הקשורים עם פירוש רש"י צריכים להיות מובנים בפשטות הכתובים,
 וכפי שיתבאר לקמן.
 י. בהערות על הזהר דבפרשת השבוע מתעכב אאמו"ר⁶⁹ על מאמר הזהר⁷⁰ על הפסוק⁷¹ "הנחמדים
 מזהב ומפז רב", "כמה עלאין פתגמי אורייתא . . וכל מאן דאשתדל באורייתא וכו'", ומבאר הענין ע"פ
 קבלה.
 אך עדיין צריך להבין הדיוק בלשון הזהר "פתגמי אורייתא", ולא בלשון הרגיל בכ"מ "מילי
 דאורייתא" וכו"ב.
 וכמדובר כמ"פ שאאמו"ר לא ביאר ענינים שיכולים להבינם לבד, או ע"פ המבואר במ"א, וכפי
 שיתבאר לקמן.
 יא. ובהמשך להמוזכר אודות ההשתדלות בפתגמי אורייתא – הנה כאן המקום לחזור ולהזכיר אודות
 ענין החינוך, "ושננתם לבניך"⁷², באופן ש"גם כי יזקין לא יסור ממנה"⁷³ (כפי שצויין במכתב של י"ב
 סיון⁷⁴).
 ולכל לראש – בנוגע לילדות שנסעו השבוע למחנה־קייץ⁷⁵ כדי ללמוד ולקבל חינוך טוב, ועד"ז בנוגע
 לילדים שעומדים לנסוע בשבוע הבא – שלא יסתפקו במספר הילדים והילדות שישנם עד עתה, אלא
 יהי' זה באופן ש"מי שיש לו מנה רוצה מאתיים, מאתיים רוצה ד' מאות"⁷⁶, וכהנה וכהנה⁷⁷, מד' פעמים
 ככה – לח' פעמים ככה, ועד לט"ז ול"ב פעמים ככה.
 וע"י ההתעסקות בחינוך הילדים יתוסף עליו גם אצל המתעסקים עצמם, ובאופן שיפעל לא רק במשך
 ימי הקייץ, אלא יומשך על כל השנה כולה.
 יב. ובהמשך למכתב הנ"ל – הקשור עם התוועדות ז'26 – יש להתעכב על מה ששאלו בנוגע לסיום
 ימי התשלומין:
 במכתב⁷⁸ צויין לדברי רבינו הזקן בסידורו⁷⁹ שימי התשלומין הם "עד י"ב סיון ועד בכלל כי החג
 יש לו תשלומין כל שבעה", ודלא כי"א דגם ביי"ג משום ספיקא דיומא⁸⁰. וי"ל דטעמי' דאדה"ז מפני
 דכל ענין תשלומין אלו הוא בענין הקרבנות, ולית תמן ספיקא דיומא.
 ושאלו על זה:
 ידועה השאלה מדוע קבעו בחג השבועות יו"ט שני של גלויות, בה בשעה שלא שייך בו ספיקא
 דיומא, שהרי כל הענין של ספיקא דיומא הוא בגלל שיש מקומות שלא ידעו באיזה יום קבעו ר"ח,
 ובמילא לא ידעו מתי יום ט"ו בתשרי או בניסן, ולכן הוצרכו להוסיף יום אחד. אבל לאחר שיעבר חודש
 ימים, בודאי ידעו כבר בכל המקומות (ע"י שלוחי ב"ד) באיזה יום הי' ר"ח הקודם [דאל"כ, יצטרכו
 להוסיף יום שלישי מצד ספיקא דיומא: בפסח – בגלל הספק לא רק בנוגע לר"ח ניסן, אלא גם בנוגע

(76) ראה קה"ר פ"א, יג. פ"ג, יו"ד. רמב"ן ובחיי ס"פ חיי שרה. ועוד.
 (77) ראה גם סנהדרין כא, א.
 (78) אג"ק שם ע' רלג (בהערה). וראה גם לקו"ש חכ"ח ע' 76 ואילך. וש"נ.
 (79) לפני ובא לציון גואל.
 (80) הובא בשע"ת או"ח סקל"א סקי"ט. וראה מחה"ש שם.

(68) שם, לה.
 (69) לקוטי לוי"צ הערות לזח"ג ע' שעח ואילך.
 (70) ח"ג קעו, א.
 (71) תהלים יט, יא.
 (72) ואתחנן ו, ז.
 (73) משלי כב, ו.
 (74) אג"ק חכ"ח ריש ע' רלד (בהערה).
 (75) ראה גם תורת מנחם – התוועדויות חע"ב ע' 367 ואילך.

1 לר"ח אדר, ובסוכות – בגלל הספק לא רק בנוגע לר"ח תשרי, אלא גם בנוגע לר"ח אלול. וכיון שחודש
2 לאחרי פסח ידעו בכל המקומות אימתי נקבע ר"ח ניסן וחג הפסח, הרי ידעו בוודאות אימתי היא
3 הקביעות דחג השבועות – ביום החמישים לספירת העומר (ממחרת הפסח), כך, שאין מקום לספיקא
4 דיומא?

5 ומבואר ברמב"ם⁸¹, ש"כדי שלא לחלוק במועדות, התקינו חכמים שכל מקום שאין שלוחי תשרי
6 מגיעין שם עושין שני ימים, אפילו יום טוב של עצרת".

7 וכיון שהיו"ט שני דחג השבועות אינו מצד ספיקא דיומא, אלא כדי שלא לחלוק במועדות – לא
8 שייך לומר שהטעם שיי"ג סיון אינו מימי התשלומין הוא מפני שענין התשלומין הוא בנוגע לקרבנות,
9 ולית תמן ספיקא דיומא, שהרי בשבועות לא שייך כלל ספיקא דיומא?

10 אבל באמת אין זו שאלה, כי, אף שיו"ט שני דשבועות אינו מצד ספיקא דיומא, אלא כדי שלא לחלוק
11 במועדות (בין שבועות לפסח וסוכות), הרי ענין ספיקא דיומא בפסח וסוכות גופא הוא רק לגבי איסור
12 עשיית מלאכה (כולל גם בחוה"מ בדבר שאינו אבוד⁸²), או לגבי תפלת יו"ט, אבל לא לגבי קרבנות
13 (שהיו בביהמ"ק), שבזה לא הי' ספיקא דיומא (גם בפסח וסוכות), ובמילא אין מקום לומר שיי"ג סיון
14 יהי' בכלל ימי התשלומין (שהוא ענין השייך לקרבנות) כדי שלא לחלוק בין שבועות לפסח וסוכות
15 (שבהם הי' ספיקא דיומא), שהרי גם בפסח וסוכות גופא לא הי' ספיקא דיומא לגבי קרבנות.

16 כמו"כ שאלו, שאם יו"ט שני של גליות אינו שייך לקרבנות – מדוע מתפללים בו תפלת מוסף
17 שבפשוט קשורה עם ענין הקרבנות?

18 אבל גם זו אינה שאלה, כי, קביעת תפלת מוסף ביו"ט שני היא כדי שלא אתי לזלזולי, אלא יהי'
19 חשוב כמו יו"ט ראשון (כפי שמצינו בנוגע לברכת שהחיינו⁸³), כך, שאין זה (רק) מצד ענין הקרבנות,
20 אלא זהו גם ענין של תפלת יו"ט.

21 יג. המשך הביאור בנוגע להנדפס בלקו"ש השבועי⁸⁴ בפירוש הכתוב⁸⁵ "א-ל אלקי הרוחות וגו'",
22 מדוע נאמר כאן "לכל בשר", שכולל גם אוה"ע – כיון שמזה מובן שגם כשבנ"י נמצאים במעמד ומצב
23 ד"והסתרת פני גו"⁸⁶, יש השגחה עליונה על כל פרט ופרט⁸⁷ (אלא שהיא בהעלם כו'⁸⁸), ובנדו"ד, לידע
24 מי חטא ומי לא חטא – הוגה ע"י כ"ק אדמו"ר שליט"א, ונדפס בלקו"ש ח"י"ח ע' 196 ואילך.

25 יד. בהמשך להמוזכר לעיל (ס"ד) אודות דברי משה לעדת קרח: "אתם מאתיים וחמישים איש
26 מבקשים כהונה גדולה, אף אני רוצה בכך" – יש לבאר הסיבה לכך שאצל קרח היתה תוצאה בלתי-רצויה:

27 אצל קרח התערב ענין צדדי – שרצונו בכהונה גדולה הי' לא רק מצד עצם מעלת הכהונה, אלא
28 רצונו הי' גם בענין הנשיאות. וכיון שנתערבה פני' אישית, שזהו"ע של שוחד, הרי זה גרם לו לתעות
29 ולהתרחק כל כך עד כדי סתירת עצמו – שמחד גיסא, הסכים לדברי משה "קחו לכם מחתות גו' והי'
30 האיש אשר יבחר ה' הוא הקדוש"⁶¹, "מי שיבחר בו יצא חי וכולכם אוכדים"⁶⁶, ולאידך גיסא, חלק עליו
31 ורצה לבטל את דבריו, באמרו שאין זה ציווי הקב"ה אלא משה בדה את הדברים מלבו⁸⁹.

כ"ו, וזוהי מעלת בעלי תשובה לגבי צדיקים, שגם אצלם ישנו ענין
התשובה (ועד שמשיח אתא לאתבא צדיקיא בתיובתא) –
שהתשובה צדיקים היא רק כדי לפעול שלימות בעבודה, ואילו
אצל בע"ת (שהתשובה היא מצד עוצם הריחוק) נוגע ענין
התשובה לעיקר וכללות העבודה.

88 וכידוע שיש חילוקי דרגות בענין ההשגחה – ראי'
(שקשורה עם הענין ד"כשם שבא לראות כך בא לראות") בעין
אחת או בשתי עינים (ראה תורת מנחם – התוועדויות תפארת
לוי"צ פקודי סקכ"ד ס"ב (ע' רפד). וש"נ), ועד לענין ד"ישיר יחזו
פנימו" (תהלים יא, ז).
89 חסר קצת (המו"ל?).

81 ה' קידוה"ח פ"ג הי"ב.
82 רמב"ם ה' יו"ט פ"ז ואילך. טוש"ע או"ח תקנ"ל
ואילך.
83 ראה שו"ע אדה"ז או"ח סתרמ"ט סכ"א. וש"נ.
84 נדפס לאח"ז בלקו"ש ח"י"ג ע' 51 ואילך.
85 פרשתנו טז, כב.
86 וילך לא, יז.

87 ועפ"ז מובן שגם במעמד ומצב כזה יכול ליפול הרהור
תשובה – כי הענין ד"והסתרת פני גו'" גופא בא מהקב"ה, ולכן
ההתבוננות בענין זה יכולה להביא להתעוררות תשובה. ויתירה
מזה – שעיקר ושלימות ענין התשובה הוא מצד עוצם הריחוק

וכן הוא בנוגע לענין של מיהו יהודי:

מחד גיסא, מתגאה פלוני בכך שיש לו סמיכה מרבנים, כלומר, שהוא מתגאה בציות לשו"ע, ולאידך גיסא, אומר דברים שהם היפך "דבר ה' זו הלכה"⁹⁰; והסיבה לכך היא מצד ענין השוחד כו'. ומסביב עומדים מאתיים וחמישים איש, וכולם שותקים... ומה שטוענים שלא רוצים לגרום פירוד הלבבות בישראל – הנה אדרבה: ענין הפירוד – כפירוש התרגום על "ויקח קרח"⁹¹: "ואתפלג" – הוא כשהולכים נגד התורה!

וכאן רואים עד היכן הדברים מגיעים – שלאחרונה אירע דבר מבהיל בלוס-אנג'לס או בס. פרנציסקו, שהיתה שם נערה שאמרה שהיא מרגישה את עצמה יהודי'... ואח"כ נסעה לארץ ישראל, ושם נתנו לה מיד תעודת-זהות שבה נרשם שהיא יהודי', ללא ענין של גיור כלל!

ויה"ר שילמדו מההוראה של פרשת קרח, שבה רואים מהי התוצאה מזה שחולקים על דבר ה'⁹².

* * *

טו. בנוגע לפירוש רש"י – הנה הסיבה לכך שבהמשך סיפור הפרשה לא נתפרש מה שאירע עם און בן פלת, היא, לפי שהדבר מובן מעצמו:

ויש לבאר תחילה מ"ש בהמשך הפרשה⁹³ "וישלח משה לקרוא לדתן ולאבירם", דלכאורה, כיון שבתחילה נאמר "ויקח קרח .. ודתן ואבירם .. ויקומו לפני משה", היינו, שדתן ואבירם עמדו יחד עם קרח לפני משה, א"כ, למה הוצרך משה לשלוח לקרוא לדתן ולאבירם – כי, מזה גופא שנאמר "וישלח משה לקרוא לדתן ולאבירם", מוכח, שלאחרי שעמדו לפני משה, חזרו לאהליהם, ולכן הוצרך משה לקרוא להם. והיינו, שהכתוב לא צריך לפרש תחילה שדתן ואבירם חזרו לאהליהם, כיון שזה מובן מעצמו ממ"ש לאח"י "וישלח משה לקרוא לדתן ולאבירם".

[וע"ד מ"ש⁹⁴ "ויאמר למך לנשיו .. איש הרגתי לפצעי וילד לחבורתי", ורש"י מפרש שלמך "הרג את קין ואת תובל קין בנו" – אף שלא נתפרש הדבר בפסוקים שלפנ"ז].

ואילו קרח – לא חזר לאהלו, אלא נשאר להקהיל את כל העדה אל פתח אוהל מועד⁹⁵, יחד עם החמישים ומאתיים איש שלקחו איש מחתתו והקריבו הקטורת, כמ"ש⁹⁶ "ואתה ואהרן איש מחתתו".

ועפ"ז מתורצת גם השאלה אם קרח הי' מהשרופים או מהבלועים⁹⁷ – כי, בנוגע למאורע ש"ותבקע האדמה .. ותפתח הארץ את פי' ותבלע גו"⁹⁸, נאמר⁹⁹ "העלו מסביב למשכן קרח דתן ואבירם", וכיון שקרח לא הי' סמוך לאהלו (אלא פתח אוהל מועד), הרי מובן בפשטות הכתובים שלא הי' מן הבלועים; ולאידך גיסא, כאשר "ואש יצאה מאת ה' ותאכל את החמשים ומאתים איש מקריבי הקטורת"¹⁰⁰, מובן מעצמו (ועד שהכתוב לא צריך לפרש זאת) שגם קרח הי' ביניהם, שהרי גם הוא (שעורר את כל המחלוקת כו') הקריב הקטורת יחד עמהם, ולכן נענש עמהם באותו עונש.

ובנוגע לאון בן פלת – כיון שלא הקריב קטורת כמו קרח והמאתיים וחמישים איש, ורק עמד פתח אוהל מועד יחד עם כל העדה, הרי מעצמו מובן שלא נענש¹⁰¹.

טז. ובנוגע לשאלה איך הי' משה יכול לצוות את המאתיים וחמישים איש, שהיו זרים, ליכנס למשכן ולהקריב קטורת – הנה:

(90) שבת קלח, ב.	(96) שם, יז.
(91) ריש פרשתנו.	(97) להעיר מלקר"ש חל"ג 171 הערה 17.
(92) חסר הסיום (המו"2).	(98) שם לא-לב.
(93) שם, יב.	(99) שם, כד.
(94) בראשית ד, כג.	(100) שם, לה.
(95) פרשתנו שם, יט (ובפרש"י).	(101) להעיר מלקר"ש שם ע' 172 הערה 22.

- 1 מצינו בתורה כמה ציווים שמשה צוה לבנ"י, אף שלא נתפרש בכתוב לפנ"ז שהקב"ה אמר לו לצוותם
2 על זה – כיון שמובן מעצמו שכל ענין שצוה משה לבנ"י הי' ע"פ ציווי ה', גם אם לא נתפרש בכתוב¹⁰².
- 3 ועד"ז בנוגע לעניננו: כיון שמשה צוה למאתיים וחמישים איש להקריב קטורת, ברור הדבר שהי' זה
4 ע"פ ציווי ה', גם אם לא נתפרש הדבר בכתוב. ובפרט שבנדוד מדגיש משה בעצמו "בזאת תדעון כי
5 ה' שלחני לעשות את כל המעשים האלה כי לא מלבי"י¹⁰³. ולכן אין מקום לשאלה שזהו היפך הציווי
6 "והזר הקרב יומת", והיפך הציווי ד"לפני עור" – כיון שהי' זה ע"פ ציווי ה', בתור הוראת שעה (ע"ד
7 שמצינו אצל אליהו בהר הכרמל¹⁰⁴ ובכ"מ)¹⁰⁵.
- 8 [ועפ"ז יש לבאר דיוק לשון רש"י¹⁰⁶ "הא לכם תשמיש חביב מכל היא הקטורת כו'", "תשמיש" דייקא,
9 ולא עבודה או מצוה – כיון שהקטורת שהקריבו עדת קרח לא היתה בגדר של עבודה, כיון שהיתה
10 הוראת שעה].
- 11 ומובן בפשטות הטעם שהקב"ה בחר לערוך את הבחינה בענין הקטורת דוקא (אף שבשביל זה יש
12 צורך בהוראת שעה כו') – דכיון שמחלוקת קרח היתה בגלל שביקש (לא רק כהונה סתם, אלא) כהונה
13 גדולה, הוצרכה להיות הבחינה בענין שבו חלוק הכה"ג מסתם כהנים, שזהו ענין הקטורת, שזוהי העבודה
14 המיוחדת של הכה"ג.
- 15 ויש דבר נפלא שלמדים מכללות הענין, כפי שיתבאר לקמן.
- 16 יז. הביאור בדיוק לשון הזהר "פתגמי אורייתא" – יובן ע"פ מ"ש אאמו"ר בא' ממכתביו¹⁰⁷ בנוגע
17 למ"ש במגילה¹⁰⁸ "פתגם המלך", ש"פתגם" הוא "פ"ת ג"ם, שפת הוא לחם המזל נוצר חסד שממנו יונק
18 אבא, והוא בחי' ג"ם", והו"ע מוחין דגדלות כו'.
- 19 וכיון שמדובר כאן אודות דרגת התורה (חכמה) כפי שהיא למעלה מזהב ופז רב (בינה ודעת), לכן
20 מדייק הלשון "פתגמי אורייתא", שמורה על מוחין דגדלות.
- 21 ועפ"ז יומתק גם דיוק הלשון בהמשך מאמר הזהר: "כל מאן דאשתדל באורייתא כו'", כי, כדי לבוא
22 לבחי' זו יש צורך בהשתדלות שהו"ע היגיעה כו', "דחקין למלה דחכמתא"¹⁰⁹.
- 23 יח. בנוגע ל"יינה של תורה" שבפירושו רש"י – רואים כאן עד כמה השתדל משה רבינו בכל האופנים
24 למנוע מעדת קרח לעשות דבר בלתי-רצוי:
- 25 גודל המעלה שבכהונה גדולה, ידע משה רבינו – והשתוקק לכך בתשוקה גדולה (באמרו "אף אני
26 רוצה בכך") – יותר מכולם, ואעפ"כ לא לקח בעצמו מחתה עם קטורת כו', כדי להראות להם, שכיון
27 שיודע שהקב"ה בחר באהרן בלבד לכהונה גדולה, לא יעלה על דעתו ליטול ח"ו כהונה גדולה, למרות
28 גודל תשוקתו כו'. ובכך רצה לפעול על עדת קרח שגם הם יתנהגו כך, ולא יחלקו על כהונת אהרן.
- 29 ולא עוד אלא שאפילו בנוגע לדתן ואבירם – השתדל משה ביותר למנוע אותם מעשיית דבר בלתי
30 רצוי:
- 31 בנוגע לדתן ואבירם מעידה התורה שהיו מבקשים את נפשו של משה רבינו, כפי שפירש רש"י על
32 הפסוק¹¹⁰ "כי מתו האנשים המבקשים את נפשך", "מי הם – דתן ואבירם", וכן פירש רש"י על הפסוק¹¹¹

(107) אג"ק ע' שסב. וראה גם לקוטי לוי"צ על פסוקי תנ"ך ומארז"ל ע' קפה.

(108) אסתר א, כ.

(109) זח"א קל, ב. וראה המשך תרס"ו ע' עח [קד] ואילך.

(110) שמות ד, יט.

(111) שם ה, כ (ובפרש"י).

(102) ראה גם תורת מנחם – התוועדויות חס"ח ע' 199. רש"י.

(103) שם, כח.

(104) ראה פרש"י: פ' ראה יב, יג; פ' שופטים יח, כב.

(105) ראה גם שיחת ש"פ קרח, ג' תמוז תשל"א ס"י (תורת

מנחם – התוועדויות חס"ד ס"ע 369). וש"נ.

(106) פרשתנו שם, ו.

1 "ויפגעו (אנשים מישראל) את משה ואת אהרן נצבים לקראתם בצאתם מאת פרעה", "כל נצים ונצבים,
 2 דתן ואבירם היו, שנאמר בהם יצאו נצבים".

3 וכפי שרואים במחלוקת קרח, שדתן ואבירם לא רצו כלל להיות כהנים כו', והראי', שלא נטלו מחתות
 4 כו', אלא כל כוונתם היתה לחלוק על משה רבינו.

5 ואעפ"כ, "וישלח משה לקרוא לדתן ולאבירם"⁹³, "שהי' משה מחזור אחריהם להשלימם בדברי
 6 שלום"¹¹², ולא עוד אלא שגם לאחרי שלא שמעו לשלוחי משה (שלוחי ב"ד) וביזו אותם, אזי "ויקם
 7 משה וילך אל דתן ואבירם"¹¹³ – שכל זה הו"ע של העדר הכבוד, והרי יש דעה ש"רב שמחל על כבודו
 8 אין כבודו מחול", ועאכ"כ מלך שבדאי "אין כבודו מחול"¹¹⁴, ומשה רבינו הי' מלך, כא' הפירושים
 9 עה"פ¹¹⁵ "ויהי כישורון מלך", שקאי על משה, ואעפ"כ, מבלי הבט על כהנ"ל, מחל משה רבינו על
 10 כבודו ועשה ענינים שיש בהם העדר הכבוד, כדי שכולי האי ואולי לא יכשלו בענין בלתי רצוי!
 11 ומזה למדים הוראה נפלאה – עד כמה צריך להשתדל כדי שיהודי לא יכשל בענין בלתי רצוי.
 12 יט. ולסיים בדבר טוב:

13 בסיום הפרשה מדובר אודות החיזוק שניתוסף בכהונת אהרן.
 14 וכללות הענין של אהרן כה"ג הוא – "בהעלותך את הנרות"¹¹⁶, ש"נרות" קאי על נש"י¹¹⁷, וצריך
 15 לפעול בכולם ש"יאירו" "אל מול פני המנורה"¹¹⁶.

16 וענין זה מתאים עם שיטת אהרן – "אוהב שלום כו' אוהב את הבריות ומקרבן לתורה"¹¹⁸, היינו,
 17 לקרב את הבריות לתורה¹¹⁹, ולא להיפך כו'¹²⁰.

18 ובפרט כשנכנסים עתה לחודש תמוז, חודש הגאולה – גאולה שתביא אח"כ לגאולה הכללית של כל
 19 בני"י שילכו לקבל פני משיח צדקנו, ו"משה ואהרן עמהם"¹²¹, בקרוב ממש.
 20 [לאחרי תפלת מנחה התחיל כ"ק אדמו"ר שליט"א לנגן הניגון "אימתי קאתי מר"].



- (112) פרש"י עה"פ.
 (113) פרשתנו שם, כה.
 (114) קידושין לב, סע"א ואילך. וש"נ.
 (115) ברכה לג, ה ובראב"ע ורמב"ן (ועוד) עה"פ.
 (116) ר"פ בהעלותך.
 (117) ראה לקו"ת ר"פ בהעלותך. ובכ"מ.
 (118) אבות פ"א מי"ב.
 (119) נזכר גם אודות הנהגת הבעש"ט – קודם התגלותו –
 בתנועה של אהבה ביחס לילדי ישראל בחינוכם לתורה כו' (ראה
 גם תורת מנחם – התוועדויות חע"ב ע' 372. וש"נ).
 (120) ראה גם תורת מנחם – התוועדויות חס"ו ע' 114. וש"נ.
 (121) ראה יומא ה, ב. תוס' פסחים קיד, סע"ב.

המשך ביאור למס' ברא בתרא ליום שבת קודש עמ' א

- 1 ארבע אמות נוספים בחצר. משיבה הגמרא: אמר אפי', ה"כי קאמר,
 2 נוטל שמונה אמות באורך הַחֲצַר על פני רוחב הפתח, וְאַרְבַּע אֲמוֹת
 3 בְּרוֹחַב הַחֲצַר, דהיינו שמונה אמות על ארבע אמות.
 4 הגמרא עוברת לדון בשותפים שאחד מהם נוטל חפירה בקרקע,
 5 היכן הוא נוטל את הארבע אמות לפתחו: אָמַר אַמְיָר, הָאֵי שְׂרִיא
 6 דְסוּפְלִי – חפירה בחצר ובה גרעיני תמרים למאכל בהמה, וְשׁ לֹ
- 7 – לבעליה אַרְבַּע אֲמוֹת בחצר לְכָל רוּחַ וְרוּחַ סביבות החפירה, כדי
 8 שיוכל לזרוק דרכם את הגרעינים. וְלֹא אֲמָרְן שהוא נוטל ארבע
 9 אמות בכל רוח, אֲלֵא דְלֹא מְיַחֵד לִיה שְׂתָהָא – כאשר אינו מייחד
 10 פתח מביתו לאותה חפירה, אלא יוצא אל החצר וממנה פונה
 11 לחפירה, לפיכך נותנים לו אפשרות להשתמש בה מכל רוח,

לקוטי שיחות

פרשת קרח

כרך כג, ב

מתורגם ללשון הקודש

19 יש להבין: לכאורה, אין קשר בין שני ענינים אלו,
20 וכפי שאנו אכן רואים, שהם מופיעים בספרי בדרשות
21 נפרדות, ועל מילים שונות – אך רש"י מביאם באותו
22 "דבור המתחיל", ובהמשך אפוא?

ב.

"בא הכתוב ונתן לו כ"ד מתנות כהונה..."

23 כן יש להבין:
24 לאחר שמובא בספרי המשל, הוא מסיים את הנמשל,
25 ואלה דבריו "בא קרח וערער על הכהונה כנגדו, אמר לו
26 המקום: כל מי שירצה יערער כנגדך על הכהונה, בוא"
27 ואני כותב ואני חותם ואני מעלה לך בערכים".
28 ואילו רש"י מסיים את הנמשל, כאמור: "אף כאן לפי
29 שבא קרח וערער כנגד אהרן² על הכהונה בא הכתוב ונתן
30 לו כ"ד מתנות כהונה בברית מלח עולם".
31 מובן מדוע אין רש"י מסיים בלשון הספרי "ואני
32 כותב... חותם..." אלא במילים "בא הכתוב ונתן לו..."
33 כי ברצונו לפרש⁸ את הענין של "כותב... בנמשל
34 באמצעות הענין של "נתן לו כ"ד מתנות כהונה בברית
35 מלח עולם".
36 ואילו בספרי אין צורך לומר זאת, כי בספרי ידוע ענין

א.

"ואני הנה נתתי לך"

1 מן הפסוק¹ "וידבר ה' אל אהרן ואני הנה נתתי לך את
2 משמרת תרומותי..." מצטט רש"י את המילים "ואני הנה
3 נתתי לך" ומביא שני ענינים המופיעים שניהם בספרי,
4 בהבדלי ניסוח:
5 (א) שהמשמעות של "ואני הנה נתתי לך" היא "בשמחה
6 .. כמו הנה² הוא יוצא לקראתך וראך ושמת בלבך",
7 אלא שרש"י מרחיב ומוסיף על דברי הספרי –
8 "בשמחה, לשון שמחה הוא זה"³, כי בדרך הפשט אין
9 המילה "הנה" בכל מקום "לשון שמחה", אלא רק במקום
10 שהכרחי לפרש כך, ולכן מדייק רש"י ואומר "לשון שמחה
11 הוא זה"⁴.
12 (ב) שהסיבה לסמיכות שבין פרשה זו, העוסקת במתנות
13 כהונה, לבין מעשה קרח, מובנת מ"משל למלך שנתן שדה
14 לאוהבו ולא כתב... בא אחד וערער... אמר לו המלך: כל
15 מי שירצה יבוא ויערער לנגדך, הריני כותב וחותם לך
16 ומעלה בערכאין, אף כאן לפי שבא קרח וערער כנגד אהרן
17 על הכהונה, בא הכתוב ונתן לו כ"ד מתנות כהונה בברית
18 מלח עולם⁵, ולכן נסמכה פרשה זו לכאן".

מ"ואני הנני מביא את המבול גר" (נח ו, יז). וראה גם לך טז, ב. ועוד).
וראה לקמן סעיף ז.
5 לקמן פסוק יט.
6 חיבה זו חסרה בדפוס ראשון הספרי. אבל ישנה בכת"י (ראה
ספרי מהדרת הארואויטק). ובי"ש: כך אני.
7 הטעם שהעתיק רש"י (ע"ד) לשון הספרי שלפנ"ז, ולא לשון
הספרי בהנמשל ("על הכהונה כנגדו") – להדגיש שמחלוקת קרח לא
היתה על הכהונה (שאינה כרבעי), כ"א על אהרן, "ומדוע תתנשאר".
8 אבל לאידך – השנויט אריכות לשון הספרי (בהנמשל) "כל מי
שרוצה יערער" – כי הכונה בלשון זה היא, שמה שכותב וחותם כו' הוא
כדי שלא יערערו אחרים, ובנמשל פשוט הוא, שהרי מפורש בכתוב שקרח
מת.

1 פרשתנו יח, ח.

2 שמות ד, יד.

3 כפי הלשון ברש"י – "בשמחה, לשון שמחה הוא זה" – יש לומר,
כי כוונת רש"י היא שהפירוש בכתוב הוא כאילו כתוב "ואני .. לך
בשמחה" * (ע"ד פרש"י וראו ו, ג) ועוד), ואח"כ מבסס פירושו: לשון
שמחה כו' כמו כו'.

ועפ"ז מתורג"ג כ"למה העתיק רש"י בהד"ה גם התיבות "נתתי לך"
– אף שלכאורה מפרש רק התיבות "ואני" (בתוס' וא"ו – הסמיכות
ללפנ"ז) ו"הנה" (לשון שמחה).

4 דברי דוד (להט"ז) כאן (וראה גם שפ"ח כאן בשם קצ"מ). –
ועפ"ז מתורג"ג כ"מש"נ לעיל (פסוק ו) "ואני הנה לקחתי גו" ולא פרש"י
שהוא לשון שמחה, וכן בעוד הרבה מקומות כיו"ב שלא שייך בהם לשון
שמחה, ובכמה מהם – הם ענין של צער (וכמו שהקשה בספרי כאן

* להעיר מתיב"ע כאן: ואני בחזותא יהיבית לך.

31 וכיון שרש"י סובר שפרשה זו רק "נסמכה .. לכאן",
 32 לכן הוא מדייק בלשונו ואומר "בא הכתוב ונתן לו..."¹³ –
 33 כי עצם ההוראה על מתנות כהונה, המופיעה בפרשה, לא
 34 נאמרה בסמוך למעשה קרח, אלא התורה ("כתוב")
 35 הסמיכה פרשה זו לכאן, כדי ללמד שנתנת מתנות הכהונה
 36 בברית מלח עולם מבטלת את אפשרות הערעור על
 37 הכהונה.

38 אך עדיין אין מובן – עצם שינוי זה טעון הסבר: מנין
 39 לומר רש"י בפשוטו של מקרא את החידוש, שפרשה זו לא
 40 נאמרה בסמוך למעשה קרח, כנאמר בספרי, אלא רק
 41 "נסמכה .. לכאן"?

ד.

כ"ד מתנות כהונה בשלמות – כאן, או מאוחר יותר
 42 לכאורה ניתן היה לומר, שההסבר לכך כרוך בהבדל
 43 נוסף בין הספרי לבין פירוש רש"י. וכדי להבין זאת יש
 44 להקדים:

45 מפשטות לשון הפסוק⁵ "כל תרומות הקדשים... נתתי
 46 לך... לחק עולם ברית מלח..." מובן, שדברים אלו אינם
 47 אמורים על חלק בלבד, אלא על כל מתנות הכהונה. וגם
 48 מתוכן הענין מובן כך – כי אין הגיון לחלק בין מתנות
 49 הכהונה, שרק חלק מהן ניתנו כ"ברית מלח עולם".
 50 ולפי זה יוצא, שכאשר נאמרה הפרשה, כבר נצטוו
 51 לפני כן על כל כ"ד מתנות הכהונה, ולפי זה אומרת
 52 התורה, ש"כל תרומות הקדשים... נתתי לך... ברית מלח
 53 עולם".

54 וההבדל בין ספרי לבין רש"י הוא: על הפסוק¹⁴ "כל
 55 חלב יצהר... ראשיתם אשר יתנו לה' לך נתתם", נאמר
 56 בספרי "ראשיתם – זו ראשית הגז, אשר יתנו – זה הזרוע
 57 והלחיים והקיבה, לה' – זו חלה"¹⁵. כלומר, שבפרשה
 58 עצמה כבר מופיעים כל כ"ד מתנות הכהונה¹⁶. לפיכך
 59 מסביר הספרי, שהפרשה, שבה נכתב "ברית מלח עולם",
 60 נאמרה "כאן".

1 זה מקודם: לפני המשל, מקדימים ואומרים שם "כרת
 2 הכתוב ברית עם אהרן על קדשי הקדשים .. לפי שבא קרח
 3 כנגד אהרן וערער על הכהונה...", לכן אין צורך לחזור על
 4 כך שוב לאחר מכן.

5 אך אין מובן:
 6 (א) מדוע אומר רש"י "בא הכתוב ונתן לו..." ואינו
 7 אומר, בספרי, "המקום"?

8 (ב) מדוע אומר רש"י "כ"ד מתנות כהונה" – לשם מה
 9 חשוב לציין כאן את מספר מתנות הכהונה? רש"י צריך
 10 היה לומר "ונתן לו מתנות כהונה בברית מלח עולם".

11 יותר מכך: בפסוקים כאן, אין מפורטות כל כ"ד מתנות
 12 הכהונה – אין מוזכרות כאן המתנות של חלה, ראשית הגז,
 13 זרוע לחיים וקיבה? ואם כך, כיצד אומר רש"י, שמשום
 14 הערעור של קרח "בא הכתוב ונתן לו כ"ד מתנות כהונה
 15 בברית..."?

16 והתמיהה אף גדולה יותר: על ראשית הגז ועל הזרוע
 17 לחיים והקיבה צייתה התורה רק מאוחר יותר¹⁰, בפרשת
 18 שופטים¹¹!

ג.

"נסמכה" או "נאמרה... סמוך"

19 על הדיוק בלשונו של רש"י באומרו "בא הכתוב
 20 ונתן..." אפשר לומר, שהוא קשור להבדל נוסף בלשונו של
 21 רש"י בפירושו לעומת הניסוח בספרי:

22 בספרי מסיימים ואומרים "לכך נאמרה פרשה זו סמוך
 23 לקרח", ואילו רש"י משנה מן הנאמר בספרי ואומר "ולכך
 24 נסמכה פרשה זו לכאן".

25 ההבדל הפשוט בין שני ביטויים אלו, "נאמרה"
 26 ו"נסמכה", הוא: המשמעות של "נאמרה פרשה זו סמוך
 27 לקרח" היא, שהפרשה נאמרה בסמיכות למאורע של קרח.
 28 ואילו המשמעות של "נסמכה .. לכאן" היא, שהפרשה
 29 נסמכה בתורה¹²: היא נכתבה בתורה במקום זה, אך נאמרה
 30 לפני כן או אחרי כן.

⁵ ל"נסמכה" מדגיש שהמדובר הוא רק בסמיכות הפרשיות בתורה.
 13 להעיר שגם במדרש לקח טוב כאן הלשון: בא הכתוב כו' לפיכך

נסמכה כו'.

14 ית, יב.

15 וגם תרומת מעשר נכלל בהתחלת הכתוב "כל חלב יצהר וכל

חלב תירוש" (ספרי שם).

16 וכ"ה גם בדעת זקנים בעה"ת כאן.

9 וגם תרומת מעשר נאמרה רק לקמן בפרשתנו (יה, כה ואילך). וראה
 הערה 15.

10 משא"כ חלה שנאמרה לעיל (שלה טו, יז ואילך) – פשוט
 שהברית היא גם עלי, ונכללה במש"נ "כל תרומות הקדשים גו'" (אף
 שלא נמנית בפירוש. ואכ"מ). וראה לקמן סעיף ד.

11 יה, גזר. וברש"י שם (בשם דורשי רשומות) שזרוע לחיים וקיבה
 הם כנגד מעשה פנחס. וראה לקמן בפנים.

12 גם "נסמכה" אפ"ל פירושו באמירה. אבל השינוי מ"נאמרה"

24 לאהרן²², ומוכן שהוא נאמר לפני מעשה פינחס, אשר
 25 התרחש לאחר מות אהרן,
 26 הסבר זה אינו סותר את דברי רש"י שהזרוע וכו' ניתנו
 27 כשכר על מעשה פינחס, כדלעיל, כי ניתן לומר, שננתנו
 28 זאת לאהרן מפני זכותו של פינחס בעתיד²³, בדומה²⁴
 29 לפירושו של רש"י לפני כן²⁵ לגבי יציאת מצרים, שהיא
 30 ארעה בזכות קבלת התורה מאוחר יותר.
 31 ואם כך, אי אפשר לומר, שפרשה זו נאמרה בתקופה
 32 שהיא מאוחרת מאוד לאחר מעשה קרח. ולפי זה יוצא,
 33 להיפך – שדברי רש"י "נסמכה .. לכאן" (ולא: "נאמרה")
 34 הם מפני שהוא סובר שפרשה זו נאמרה לפני ענין קרח –
 35 ואין מוכן, כדלעיל: מהו ההכרח של רש"י בפשוטו
 36 של מקרא להסביר שפרשה זו נאמרה לפני כן, ורק "נסמכה
 37 .. לכאן"?

ו.

הכתוב מספר על מה ש"כבר נתתי"

38 ויש לומר, שההסבר לכך הוא:
 39 בפסוקים שבפרשה זו, אין מתווספת, לפי פשוטו של
 40 מקרא,
 41 שום מתנה שלא נאמרה לפני כן²⁶. נוספו²⁷ רק ההתחלה
 42 והסיום, שמתנות הכהונה ניתנו לאהרן ולבניו "למשחה"²⁸,
 43 ו"לחק עולם ברית מלח עולם", כנאמר בסיום הענין.
 44 והכרחי לומר, שמשמעותו של הפסוק "ואני הנה
 45 נתתי..." איננה שמתנות אלו ניתנות עתה²⁹, אלא שכבר
 46 נתתי³⁰, בעבר.

1 לעומת זאת רש"י, שאינו מביא דרשה זו¹⁷, ואדרבה,
 2 הוא מפרש "ראשיתם, היא תרומה גדולה", ולפי פירושו
 3 אין יודעים אודות החובה של ראשית הגז ושל הזרוע
 4 הלחיים והקיבה, מפרשה זו, אלא רק בפרשת שופטים –
 5 הכרחי לומר, שהפרשה על "ברית מלח עולם" לא נאמרה
 6 בסמוך למעשה קרח, כאשר עדיין לא נצטוו על כל מתנות
 7 הכהונה, אלא רק לאחר פרשת שופטים.
 8 ולמרות שרש"י כבר פירש לפני כן¹⁸ ש"כולן נאמרו
 9 כללותיהן ודקדוקיהן מסיני" – הרי רש"י אומר בפרשת
 10 שופטים¹⁹, שהמתנות של זרוע לחיים וקיבה נקבעו כשכר
 11 על מעשה פינחס – "זרוע תחת יד .. לחיים תחת תפלה
 12 .. והקיבה תחת .. קבתה", ובפשוטו²⁰ מסתבר לומר, שרק
 13 אז, לאחר מעשה פינחס, התחדשה²¹ החובה הזו –
 14 ומשום כך אומר רש"י "לכך נסמכה פרשה זו לכאן".

ה.

הפרשה נאמרה לפני מעשה קרח

15 אך לאחר עיון מדוקדק, אי אפשר לומר כך, כי:
 16 (א) אם נאמר שהפרשה נאמרה רק לאחר פרשת
 17 שופטים, או לפחות, לאחר מעשה פינחס – הרי יוצא
 18 שה"מלך" עיכב את הענין של "כותב וחותם לך ומעלה
 19 בערכאין", כדי למנוע אפשרות לערעור, שלשים ושמונה
 20 שנים, לאחר ערעורו של קרח!
 21 (ב) ועיקר: בפסוק המופיע בפרשה זו נאמר "וידבר...
 22 אל אהרן ואני הנה נתתי לך", שהמילה "נתתי" – הכוללת
 23 את כל כ"ד מתנות הכהונה, כדלעיל. מכוונת "לך",

התורה.

(25) שמות ג, יב.

(26) כי הצויי על תרומת מעשר (לקמן פסוק כה ואילך) הוא בפרשה
 בפ"ע, לאחר הכר"ב על מת"כ. כדמוכח ג"כ מדרשת הספרי הג"ל הערה
 15.

ואף שבפדיון בכור ופטר חמור (יח, ט"טז) לא נאמר בפ' בא (ג, יג),
 (ג) שהם לכהן – י"ל שמוכן הוא מפדיון בכורות דלעיל (במדבר ג, נא),
 כיון שסיבת (הטעם ל)כולם אחת – מכת בכורות.

(27) בנתינת המתנות. – אף שנתחדשו (גם בפש"מ) כמה פרטי דינים
 (ראה רש"י יח: י, יא, יח).

ואף שמצינו פרשה נשנית בשביל דבר אחד שנתחדש בה (רש"י נשא
 ה, ו. ובכ"מ) – מוכן אשר אינו כלל מרווח, ואמרינן כן רק במקום
 המוכרח.

(28) לגדולה (רש"י).

(29) ע"ד בראשית א, כט. תשא לא, ב. וכיו"ב בכ"מ.

(30) להעיר מרש"י לך טו, יח.

(17) במלאכת הקודש (על פרש"י) כאן משמע שמפרש גם בפרש"י
 בכספרי, ד"הכא נרמזו כל הכ"ד". אבל בפרש"י אין כל רמז לזה. וראה
 רא"ם כאן.

(18) ר"פ בהר.

(19) שם.

(20) ואף שגם בספרי שופטים שם הובאה דרשה זו – הרי: (א) היא
 דעת יחיד – ר' יהודה: (ב) על כרחו צריך לתרין שנתחייב עתה על שם
 העתיד, כדלקמן סעיף ה.

(21) ע"ד פ' נחלות ועוד – שעכצ"ל שלא נכללו במ"ש רש"י "כולן
 נאמרו .. מסיני" (כמשנ"ת בלק"ש [המתורגם] ח"ז ע' 299 הערה 25.
 וראה לקו"ש ח"ג ע' 93 הערה 5).

(22) ובפרט שרש"י כאן גופא מדייק "ונתן לו כ"ד מתנות כהונה".
 – ואף שנתחייבו בפועל בכ"כ מהן רק בביאתם לארץ, מ"מ, הציווי
 עליהן ה' בחיי אהרן, ולכן מתאים הלשון "נתתי לך". וראה לקמן הערה
 55.

(23) עדמ"ש ברמב"ן שופטים שם.

(24) אבל לא ממש, שהרי שם אותם שיצאו ממצרים הם הם שקבלו

23 – קיצור של "הנה אני" – הרי כאן, מוכן ומזומן. כגון
 24 "הנה אשתך קח ולך"³⁴, "וירא והנה איל"³⁵.
 25 וכאשר מדובר על פעולה שעומדים לבצעה (או שכבר
 26 נעשתה) – מצביעה המילה "הנה" על ההכנה של מבצע
 27 הפעולה, שהוא "מוכן" לכך. ויש צורך להדגיש את הכנותו,
 28 מפני שבדרך כלל מדובר על פעולה שיש בה חידוש, שלא
 29 כפי שהיה צריך להיות, לכאורה.
 30 לדוגמא: "ואני הנני מביא את המבול..."³⁶ – זהו
 31 חידוש, מפני שזהו ההיפך מן הנאמר לפני כן "וירא אלקים
 32 את כל אשר עשה והנה טוב מאד"³⁷; "ותאמר שרי... הנה
 33 נא עצרני ה' מלדת"³⁸ – זהו ההיפך מטבעה של האשה
 34 באופן כללי ללדת ילדים, ובמיוחד כאן – זהו ההיפך
 35 מהבטחת הקדוש-ברוך-הוא בברית בין הבתרים "כה יהיה
 36 זרעך"³⁹; ובדומה לכך גם בפרשתנו עצמה⁴⁰: "ואני הנה
 37 לקחתי את אחיכם הליים... לכם מתנה..." – למרות
 38 ש"אתה ובניך... תשאו את עון המקדש..."⁴¹, ששמירת
 39 המקדש מוטלת דוקא על הכהנים, ואף-על-פי-כן, "לקחתי
 40 את אחיכם הלוים"⁴² לעזור לכהנים.
 41 אך בעניינו, בפסוק "ואני הנה נתתי..."⁴³, אין לכאורה
 42 שום חידוש, שהוא להיפך מן הנאמר לפני כן⁴³. ואם כך,
 43 כיצד מתאימה לכאן המילה "הנה"?

44 לכן אומר רש"י "לשון שמחה הוא זה", שכאשר
 45 כרוכה שמחה בענין, מתאים להשתמש בביטוי "הנה" אף
 46 כאשר אין כלל חידוש בפעולה זו, כי שמחה המלווה את

1 ולכן מסתבר לומר, בדרך הפשוט, שהפסוקים של
 2 פרשה זו, שבה מפורטות מתנות הכהונה, לא נאמרו כאן,
 3 אל "נסמכה .. לכאן": התורה כתבה כאן את הדיבורים
 4 הקודמים של הקדוש-ברוך-הוא, על המתנות אשר כבר
 5 "נתתי"³¹.
 6 ואילו לפי הספרי, המסביר שבפסוקים כאן נרמזים גם
 7 ראשית הגז וכן הזרוע הלחיים והקיבה, אשר עדיין לא
 8 נכתבו בתורה לפני כן, כדלעיל – הרי הפרשה נאמרה כאן,
 9 כדי להשלים את ענין מתנות הכהונה, כולל את המתנות
 10 שלא נכתבו עד עתה בתורה³¹.
 11 אמנם, גם לפי רש"י נאמרה כריתת הברית על מתנות
 12 הכהונה "כאן"³², אבל לפי רש"י חשובה לצורך ביטול
 13 האפשרות לערעור, לא רק כריתת הברית על מתנות
 14 הכהונה, אלא גם נתינת מתנות הכהונה, כפי שיוסבר להלן
 15 בהרחבה.
 16 ולכן מדייק רש"י ואומר "בא הכתוב ונתן לו... ולכן
 17 נסמכה פרשה זו לכאן", כי לגבי נתינת מתנות הכהונה,
 18 התחדש כאן רק הענין של "בא הכתוב ונתן לו":
 19 שה"כתוב" מספר כאן אודות הנתינה, שכבר ניתנה לפני
 20 כן³³.

ז.

"הנה" – חידוש או שמחה בפעולה

21 ההסבר לכך הוא:
 22 המשמעות הפשוטה של "הנה" היא, בדומה ל"הנני"

(36) נח ו, יז. וברש"י שם: הנני מוכן כו'. וראה רש"י וירא כב, א. ולהעיר מכלי יקר פרשתנו יז, כג.
 (37) בראשית א, לא.
 (38) לך טו, ב.
 (39) שנאמר חיבך לפניו – שם טו, ה.
 (40) יח, ו.
 (41) שם, א.

(42) ולהעיר שלשון זה ("ואני הנה לקחתי את הלוים גוי") נאמר כבר לפניו בפ' במדבר (ג, יב), וברש"י שם: "ואני מהיכן זכיתי בהן". ואכ"מ.
 (43) בדברי דוד ורש"פ שמת"כ כבר ניתנו לפניו ("כנ"ל סעיף ה). אבל בזה אפ"ל שנתחדש כאן ענין הברית. והכוונה בפנים, שגם בענין הברית אין שום חידוש (היפך סברא קיימת).

(31) ראה עדי"ז משיכלי דוד (לעיל יח, א) * – ואז נאמרו גם שאר המתנות הכהונה, אלא שכאן לא נימנו בפירוש (ונכללו במש"נ "כל תרומות הקדשים"**, כרגיל בכ"כ מקומות לפני זה). ואכ"מ.
 * (31) ראה ספרי לקמן פסוק ט. ולהעיר מתורה זה – מנחות עג, א.
 (32) דאין טעם (מקור) לחדש (ג"ז) נכתב שלא ע"פ סדר.
 (33) ואין להקשות שא"כ אין זה דומה להמשל ש"כותב וחותם כו"ל לאחרי הערעור, ואילו כנמשל כבר נתן המתנות לפני הערעור*** (ורק שנכתב בתורה אחרי הערעור) – כי כל זמן שלא נכתב בתורה אי"ז נק' "נותב וחותם כו"ל". ואף שכולן כבר כתובים לעיל כנ"ל – הרי דוקא בפרשה זו כתובים (א) כולן יחד ("ב"שטר" אחד), (ב) בסגנון המדגיש (רק) נתינתן להכהן (ולא שאר הפרטים שבהן). וראה לקמן הערה 55.
 (34) לך יב, יט.
 (35) וירא כב, יג (ובפרש"י).

* בפרש"י ובחז"ס מ"ד ב ד"ה זה גזל: "חטאת כו' בהדיא כתיב כאו"א במקומו וסדרן לו הכתוב לאהרן כאן מפני מחלקותו של קרח כו". אבל אין כונת רש"י בזה שנאמרו במק"א ורק נכתבו כאן. כ"א שנשנו כאן "מפני מחלקותו של קרח" (ומה שנקט הלשון "וסיידרן לו הכתוב" הוא בהמשך ללשונו לפניו "בהדיא כתיב"). (** ובכל אופן צריך לומר כן בנוגע לחלה (שלא נמנית כאן בפירוש). כ"ל הערה 10. ובפרט שבפ' שלח לא נאמר בפירוש שריא לכהן (אף ש"ל שמוכן הוא מאמרו (טו, ב) "כתרומת גורן"). ולהעיר מתיב"ע כאן (יח, ח) "הלתא ובכוריא". (***) ולהעיר מרש"י וירא כט. לד (ממדרש אגדה): נתן לו כ"ד מתנות כהונה.

28 מניעת ערעור בלבד, אלא היתה זו נתינה ביד רחבה,
29 המצביעה על כך שהיא נעשית מתוך שמוחה⁵³.

ט.

שלש פעולות במשל ובנמשל

30 אך לפי זה יוצא, שיש הבדל בין רש"י לבין הספרי,
31 לגבי ההסבר באמצעות מה מבטלים את האפשרות
32 לערער:

33 בספרי מוזכר רק ענין כריתת הברית עם אהרן – ברית
34 מלח עולם – על כל קדשי הקדשים, שכריתת הברית
35 מבטלת את האפשרות לערער.

36 אבל לפי רש"י יוצא, שהיו כאן שני דברים לצורך
37 ביטול אפשרות הערער: "בא הכתוב (א) ונתן לו כ"ד
38 מתנות כהונה, (ב) בברית מלח עולם".

39 ולכן משנה רש"י מלשון הספרי, ומדייק ואומר "בא
40 הכתוב ונתן לו... ולכך נסמכה פרשה זו לכאן" – כי עצם
41 נתינת מתנות הכהונה כבר היתה לפני כן, לפני ערעורו של
42 קרח, אך רק עתה "בא הכתוב ונתן...", כדלעיל בסעיף ו'.

43 בכך יובן גם מדוע צריך רש"י להביא את המשל עם
44 כל פרטיו. שהרי, לכאורה, אילו היה רש"י מביא את
45 הנמשל בלבד⁵⁴ – "לפי שבא קרח וערער כנגד אהרן על
46 הכהונה בא הכתוב ונתן לו כ"ד מתנות כהונה בברית מלח
47 עולם" – לא היה, לכאורה, חסר דבר להבנת הענין
48 בשלמותו. מה מוסיף המשל על המלך אשר אמר "הריני
49 כותב וחותרם...?"

50 ולמרות שהמשל מופיע בספרי, הרי רש"י אינו מצטט
51 סתם דרשות מספרי, ובמיוחד בענינו, כאשר אין הוא
52 מציין את הספרי כמקור לפירושו,

53 אלא בכך מתכוון רש"י להבהיר⁵⁵ מדוע היה צורך
54 בשני הענינים – נתן לו כ"ד מתנות כהונה, וברית מלח

1 הפעולה מביאה לידי זריזות והוספה וכדומה בהכנה לבצע
2 את הפעולה, ולפיכך מתאימה לכאן המילה "הנה" – מוכן
3 ומזומן⁴⁴.

ח.

כ"ד מתנות – מתוך שמחה

4 אך על כך מתעורר השאלה: היכן אנו רואים שנתינת
5 מתנות הכהונה היתה בשמחה?

6 יותר מכך: מעצם העובדה שרק במקומות ספורים
7 בלבד, לפי הפשט⁴⁵, משתמשים במילה "הנה" כלשון
8 שמחה, מובן, שזהו דבר יוצא דופן, שמחה באופן מיוחד
9 ושונה מן הרגיל –

10 וכפי שאכן רואים בפסוק שמביא רש"י כהוכחה לכך
11 – "הנה הוא יוצא לקראתך וראך ושמח בלבו", שאהרן
12 לא יתחשב בכך ש"הוא (אהרן) יוצא לקראתך"⁴⁶, ומשה
13 עומד להיות גואלם של ישראל, שזהו להיפך מכבוד האח
14 הגדול – למרות כל זאת, לא תתעורר אצלו קפידה וכעס
15 וכדומה⁴⁷, אלא להיפך – "וראך⁴⁸ ושמח בלבו".

16 היכן רואים שמחה גדולה בנתינת מתנות כהונה?

17 על כך מביא רש"י, שענין מתנות הכהונה גרם לתועלת
18 עצומה של ביטול ומניעת הערער על הכהונה⁴⁹. והשמחה
19 הרבה בנתינת מתנות הכהונה מתבטאת בכך שלאחר ש"בא
20 קרח וערער כנגד אהרן על הכהונה" אז "בא הכתוב ונתן
21 לו כ"ד מתנות כהונה – מתנות רבות:

22 זה עתה למדנו, שכדי שבני ישראל ידעו "שבחרתי
23 באהרן הכהן ולא ילינו עוד על הכהונה"⁵⁰ די בפעולה
24 אחת – פרח מטה אהרן⁵¹ –

25 ואילו כאן ניתנות לצורך אותו ענין – כ"ד⁵² מתנות
26 כהונה!

27 זוהי הוכחה לכך, שלא היתה זו נתינה רגילה לצורך

49 ראה עד"ז נחלת יעקב כאן (וראה גם שפ"ח). אלא שהוא מפרש שהשמחה היא רק מזה "שלא יהא עוד ערער על המתנה". אבל מהלשון "ואני הנה נתתי" מוכח שהנתינה גופא היתה בשמחה; ואילו לפירושו ענין זה נעשה רק אח"כ (כאשר כרת ברית – כתב וחותרם כו' – על המת"כ).
50 ל' רש"י יז, כה.

51 שם, כג.

52 ראה פרש"י תשא לא, יח סד"ה ככלותו.

53 להעיר ממקץ מג, לד: וישא משאות גו' וישכרו עמו, מג"א ב, יח: ויעש המלך משתה גדול גו' ויתן משאת גו'.

54 וכבמדרש לקח טוב כאן.

55 הטעם שרש"י העתיק גם "משל למוך": "ולא "משל לאדם" (עד"ד פרש"י ס"פ נצבים) וכיו"ב) – יש לומר (נוסף לטעם הפשוט כי הנמשל

44 ראה גם גו"א כאן. וכן במלבי"ם.

45 בספרי הובא זה גם לקמן עה"פ יח, כא. תבוא כו, י (ומקושיית הספרי כאן ממש"ג "ואני הנני" במבול משמע שכן פירושו בכ"מ. אבל ראה נחלת יעקב על פרש"י כאן) – אבל בכל מקומות אלה לא הביאו רש"י.

46 עפ"ז יומתק למה העתיק רש"י גם תיבות אלו ולא כתב בקיצור

"הנה גו' ושמח בלבו". וראה הערה 48.

47 נ"ד פרש"י שמות שם.

48 הטעם שרש"י מעתיק גם תיבת "וראך" – יש לומר, שזה מתרץ מה שלכאורה מבטל ההשוואה של ב' הענינים (אף – שלא הראי'): באהרן מקום לשמחה שהרי מקיים ציווי ה' – שמחה של מצוה, ומה זה שייך כאן. אלא שגם שם השמחה היא חזראי. וק"ל.

25 וזוהי המשמעות של שני הענינים "ברית" – "כחותם",
26 ו"מלח עולם" – תוקף של "מעלה בערכאין":

27 הקדוש-ברוך-הוא כרת עם אהרן ברית, שהכהונה של
28 אהרן ושל זרעו אחריו היא באופן שאינו ניתן לשינוי –
29 "חרטה" – כפי שניטלה העבודה מן הבכורות⁵⁹.

30 אך ייתכן, שלמרות שלא תהיה "חרטה" על הכהונה
31 מצד הנותן, בכל זאת יוצר מצב שעלול לגרום לביטול
32 ענין הכהונה בכלל, בדומה לערעור על שטר: הקרב⁶⁰
33 אליך את אהרן אחיך... מתוך בני ישראל לכהנו לי – שירות
34 לי – ענין זה בטל משחרב בית במקדש, ואין עבודת
35 הכהנים מתקיימת, ולכאורה, בטל ח"ו ענין הכהונה,

36 בדומה למלכות, אשר ניתנה לשבט יהודה, ונאמר "לא
37 יסור שבט מיהודה"⁶¹, אך למרות זאת הגיעה תקופה של
38 ביטול המלוכה, שאין כלל מלכים, ואפילו לא "ראשי
39 גלויות"⁶² –

40 לכך נעשתה הברית באופן של "מלח עולם" – כריתת
41 ברית "בדבר הבריא ומתקיים... שאינו מסריח לעולם"⁶³,
42 בדומה לפעולה של "מעלה בערכאין" המביאה לידי קיום
43 השטר.

יא.

שנים עשר פעמים כפל – כ"ד מתנות כהונה

44 בפירוש רש"י ישנן "נפלאות" של כל חלקי התורה.
45 ויש לומר, שבפירוש רש"י זה, חלק מה"נפלאות" הוא:
46 ביטול ערעורו של קרח קשור למתנות הכהונה דוקא
47 באמצעות המספר כ"ד⁶⁴:

1 עולם. ויותר מכך – מדוע לא הספיק האות והמופת הקודם
2 של פרח מטה אהרן –

3 שכשם שבמשל נדרשים שלשה ענינים: (א) כותב, (ב)
4 וחותם, (ג) ומעלה בערכאין, כך גם בנמשל: נתינת כ"ד
5 מתנות כהונה – בדומה ל"כותב"; כריתת ברית –
6 "וחותם"; והברית היא באופן של "מלח עולם" – "ומעלה
7 בערכאין"⁵⁶, וכפי שיוסבר להלן.

הכתובה בתוקף של "מעלה בערכאין"

8 מהותו של שטר – "כותב" – היא, שלבעל השדה יש
9 הוכחה שהשדה אכן שייך לו, אף כאשר הוא נמצא רחוק
10 ממקום השדה. כאשר הוא נמצא בשדה או בסביבתו, אין
11 כל כך צורך למנוע ערעור על בעלותו. ערעור עלול
12 להתעורר בעיקר כאשר הוא מתרחק משדהו – וערעור זה
13 נמנע באמצעות שטר.

14 ובדומה לכך בנמשל: כדי שכהנים, בכל מקום שהם
15 נמצאים, ולא רק בעת עבודתם בבית המקדש – תהיה להם
16 "הוכחה"⁵⁷ שהם כהנים לה' – לשם כך "נתן .. כ"ד מתנות
17 כהונה", אשר רבות מהן אינן קשורות דוקא לבית המקדש
18 ולירושלים, וחלק מהן חלות אפילו בחוץ לארץ⁵⁸.

19 אך אין די בענין של "כותב" בלבד, כי: (א) כל עוד
20 השטר איננו חתום, הרי הבעלות אינה סופית, והנותן עלול
21 עדיין להתחרט. (ב) אף לאחר החתימה, מונעים את
22 האפשרות שהנותן יתחרט, אך עדיין קיימת אפשרות
23 שמישהו יערער על השטר ויבטלו – ולשם כך יש צורך
24 להבטיח לשטר קיום בבית דין – "מעלה בערכאין".

(כרת הכתוב ברית), ומעתיק לשון הכתוב (ברית מלח עולם) – כי לשון
זה כולל ב' פרטים: ברית, מלח עולם (כנגד: חותם, ומעלה בערכאין),
ככפנים.

(57) להעיר משו"ע אדה"ז תאו"ח סק"ח סנ"ט: כל כהן יש לו ..
פ"א בשנה להחזיק א"ע בכהונה כגון ליקח מתנות כו'.

(58) פדין בכור וכו'.

(59) רש"י במדבר ג, יב.

(60) תצוה כח, א ובפרש"י.

(61) ויחי מט, י (מדוד ואילך – רש"י שם).

(62) רש"י שם.

(63) רש"י עה"פ שם.

(64) להעיר שמחלוקת קרח באה ע"י שראה כ"ד משמרות עומדות
לכני בניו (רש"י לעיל טז, ז).

הוא הקב"ה), שזה ממתיק למה לא נתן השדה מתחלה בשטר כו' כי
המדובר במלך, ולכן אינו חושש לערעור (כי מי יערער נגד נתינת
המלך*). וזהו גם מה שהמלך אומר "כל מי שירצה יבוא ויערער" – כי
עתה נתגלה שגם על נתינה זו דמלך שייך ערעור.

ומה שמדייק רש"י "שנתן שדה" (ולא "מתנה") – יש לומר, שזה
מכוון לנתינת כ"ד מתנות כהונה לאהרן, שלא כולם ניתנו לו בפועל (שהרי
כמה מהן נתחייבו רק בכואם לארץ, כנ"ל הערה 22): בדוגמת נתינת
שדה, שההנאה ממנה (התבואה) באה רק לאחר (זמן) חרישה וזריעה כו'.
ובזה מרמז רש"י גם את הביאור בזה שנתינת המת"כ היא בדוגמת
"כותב" שבא לאחרי הערעור (אף שהנתינה היתה כבר לפני הערעור,
כנ"ל סעיף ו והערה 33) – כי הוא ע"ד שדה שההנאה ממנה באה לאחרי
זמן, כנ"ל.

(56) ע"פ המבואר בפנים יומתק הטעם שרש"י שינה מלשון הספרי

(* עפ"י מובן הטעם שבט"פ נציבים נקט רש"י "כאדם" (ומשנה מספרי ר"פ ראה: משל למלך) – כי שם נוגע לענין הבחירה (ובחירת בחיים). ובאם הבורר הוא מלך ה"ז שולל ענין הבחירה.

יב.

תרומת מעשר - מאת בני ישראל

22 אך עדין אפשר לשאול:
 23 אחת ממתנות הכהונה היא תרומת מעשר, שאותה אין
 24 נותנים הישראלים, אלא רק הלויים - "ואל הלויים
 25 תדבר"⁷⁴. ויוצא, כל שנים עשר השבטים נותנים רק כ"ג
 26 מתנות כהונה?
 27 אלא, כאן אנו רואים שוב, כיצד לפי פשוטו של מקרא
 28 כל דבר הוא מדוייק: בעיני תרומת מעשר מדגישה התורה
 29 פעמיים⁷⁵, שהיא באה מן המעשר אשר "תקחו מאד בני
 30 ישראל". ולכאורה, מדוע מודגש ומוכפל כאן שהמעשר בא
 31 מאת בני ישראל?
 32 אלא בכך מדגישה התורה, שהחובה של תרומת מעשר
 33 חלה על התבואה עוד בהיותה ברשות הישראל, אלא
 34 שהלוי מפריש אותה בפועל, כיון שהוא מקבל את
 35 המעשר.
 36 בכך מובנת ההלכה⁷⁶ ש"יש לו רשות לבעל הבית
 37 לתרום תרומת מעשר", ואין הוא נחשב כ"תורם"⁷⁷ שלא
 38 מדעת⁷⁸ - החובה על תרומת המעשר נובעת מכך
 39 שהמעשר בא "מאת בני ישראל", והחובה כבר חלה כאשר
 40 התבואה היתה ברשות ישראל.
 41 ויוצא, שכל כ"ד מתנות הכהונה קשורות לישראלים.

1 ערעורו של קרח על כהונת אהרן נעשה באופן של
 2 גניבה. לא היתה זו מרידה כלפי הקדוש-ברוך-הוא באופן
 3 גלוי, כגזילה בריש גלי, אלא בהסתר, ב"טענה שכלית"
 4 מוגנבת - "רב לכם כי כל העדה כולם קדושים..."⁶⁵.
 5 ואז "ויקהל עליהם קרח את כל העדה"⁶⁶ - "הלך אצל
 6 השבטים ופיתה אותם .. עד שנתפתו כולם"⁶⁷ - כל
 7 השבטים היו שותפים ל"גניבה",
 8 ולכן כולם נתחייבו ב"כפל" - "שנים ישלם"⁶⁸ - שנים
 9 עשר פעמים כפל, כ"ד מתנות כהונה.
 10 ולכאורה, קרח ושבט לוי היו מראשי המערערים, ואם
 11 כך הרי היו י"ג שבטים⁶⁹, ולפי זה היו צריכות להיות כ"ו
 12 מתנות כהונה?
 13 - אך מכיון שמטרת מתנות כהונה היא למנוע ערעור
 14 בעתיד, כלשון רש"י במשל "אמר לו המלך כל מי שירצה
 15 יבוא ויערער"⁷⁰, ולגבי העתיד היה צורך לחשוש לערעור
 16 רק על ידי שאר השבטים, אך לא על ידי שבט לוי
 17 - כפי שמוכח מכך שמטה שבט לוי הוא מטה אהרן⁷¹,
 18 אשר הוא, להיפך, מבטל את "תלונות בני ישראל"⁷² -
 19 עונש קרח ועדתו בטל את אפשרות הערעור של בני
 20 לוי, הם הפכו ל"מטה אחד" עם אהרן, ולאחר מכן היה
 21 צורך למנוע רק את תלונות שאר השבטים⁷³.

צריך ליתן ב' מתנות (וכמו י"ב אנשים שגנבו)
 - ואף שברוח הני גדול י"ל שזהו הדיק "נתן לו", שלכהן ניתנו כ"ד
 מתנות כהונה, כיון שיש י"ב מערערים (ובדרך הרמז ג"ז מספיק?! -
 אבל בזה התירוץ פשוט ע"פ פרש"י שלפנינו: הערעור שצריך לשלול
 אותו ע"י מת"כ - הוא "לפי שבא קרח וערער" - היינו בדוגמת ערעור
 קרח, שרש"י מבארו (כנ"ל) שהלך ופתה כל השבטים. היינו בנוגע לעת"ל?
 - דירצה בעצמו לערער ופתה כולם עד שיתפתו (שיתוף רצונו ברצון שאר
 הי"א שבטים).
 (71) יז יח (וברש"י).
 (72) שם, כ.
 (73) ראה פענח רזא (בהגהה) שם. ביאור מהרא"י וצידה לדרך שם.
 (74) לקמן יח, כו.
 (75) שם, כו. שם, כת.
 (76) גיטין לא, א.
 (77) רש"י שם, ל, סע"ב.
 (78) בגמ' שם נלמד זה ממש"נ (פרשתנו שם, כז) ונחשב לכם
 תרומתכם. אבל ע"ד הפשט יש לומר, שמוכן הוא מעצם גדר החיוב
 דתרו"מ שהיא "מאת בני", ככפנים.

(65) טז, ג. וראה רש"י ריש פרשתנו (ד"ה דתן ואבירים) שנתקנא על
 נשיותו של אליצפן. ע"ש.
 (66) טז, יט.
 (67) רש"י שם.
 (68) משפטים כב, ג.
 (69) ואף שלעיל גבי פרשה מטה אהרן, לקחו שנים עשר מטות (זו,
 יז) וברמב"ן שם (וכ"ה בראב"ע שם, כ) שמטה לוי בכלל הי"ב מטות,
 כי לקחו רק מטה אחד לשבט יוסף -
 הרי מרשתיק רש"י ערכ"ז, אע"פ שזהו חידוש גדול מובן שלא ס"ל
 כן, כ"א היו אפרים ומנשה כ"א בפ"ע ובמילא היו י"ג מטות כפשוטן
 הכתובים.
 והרי לא מצינו בפשט"מ שבט לוי ימנה בכלל הי"ב שבטים, ובפרט
 לאחרי המנין דר"פ במדבר. ובפ' מטות (לא, ד) הרי צ"ל ע"ז ריבוי מיוחד
 "כ"ל".
 וגם: א"כ הו"ל לרש"י לפרש איזה נשיא נתן מטהו לשבט יוסף, אם
 נשיא אפרים (כבר"פ במדבר: לבני יוסף לאפרים) או נשיא מנשה (כבר"פ
 שלח: למטה יוסף למטה מנשה).
 (70) ואין להקשות שלפ"ז בטל כל הרמז, כי באם מת"כ באו לשלול
 ערעורו של כל מי שירצה* של כאו"א מהי"ב שבטים - א"כ כאו"א מהם

* ואף שאין כאן גניבה בפועל - הרי בדרך הרמז מספיק גם זה שרוצה לערער. לגנוב.

יג.

המאסר חזיק את הפעילות

9 וכך היה אצל הרבי⁸⁰, שדוקא על ידי ה"ערעור" של
10 המאסר, נגרמה הגאולה שגרמה בודאות לכך שעבודתו
11 בהרבצת התורה וחיוזוק היהדות תימשך, ובאופן של "ברית
12 עולם",
13 ובעוצמה נעלית יותר מאשר לפני כן – באופן
14 שמעיינות התורה יוכלו להגיע לכל קצוי תבל, כך
15 שהגאולה היא הכנה קרובה לגאולה האמיתית והשלימה
16 והכללית על ידי משיח צדקנו, במהרה בימינו ממש.
17 (משיחות ש"פ קרח וש"פ חוקת תשכ"ז)

1 פרשת קרח נקראת בחודש תמוז, או בשבת מברכים
2 חודש תמוז – חודש הגאולה של כ"ק מורי וחמי אדמו"ר.
3 אחד הרמזים למאסר ולגאולה מצוי בפירוש רש"י זה,
4 שבו רואים, שלא זו בלבד שערעורו של קרח לא החליש
5 את כהונת אהרן, אלא להיפך, הוא חזיק אותה והביא לה
6 עוצמה גדולה ביותר⁷⁹, עד כדי היותה "ברית מלח עולם",
7 בדומה לשטר שיצא עליו ערעור, אשר נקבע ונתקיים בבית
8 דין.

שהיא ע"ד שטר שיצא עליו ערעור ונתקיים ב"ד, שיש לו תוקף יותר משטר שלא יצא עליו ערעור.

79 ראה ספרי לקמן פסוק כ: שמחה גדולה היתה לו לאהרן כו' לטובתי נשברה רגל פרחי, לטובתו של אהרן בא קרח וערער על הכהונה.
80 וע"ד שיחתו (לקו"ד ח"ג שצ, א"ב) בנוגע לגאולת י"ט כסלו

המשך ביאור למס' בנא בתרא ליום שלישי עמ' א

15 היא קרויה 'בית בור'. וכן אמר 'פרדס אני מוכר לך', אף על פי
16 שאין בו רמונים, הניעו, שלא מבר לו אלא שמה – מקום ששמו
17 'פרדס', והוא דאכן מיתקרי 'פרדס'. וכן אמר 'כרם אני מוכר
18 לך', אף על פי שאין בו גפנים, הניעו, שלא מבר לו אלא שמה, והוא
19 דמיתקרי 'כרמא'. ואף כאן מבר לו מקום ששמו 'אספלידא', ואף
20 לאחר ההחשכה שמו 'אספלידא'.
21 מקשה הגמרא: מי דמי – וכי הנידונים דומים, והרי התם, במוכר
22 'בית בור' או 'פרדס' מצי אמר ליה מוכר ללוקח 'שמה וביני לך' –
23 מכרתי לך דבר ששמו כך, אבל הכא, מצי אמר ליה בעל
24 האספלידא לאחיו, אדעתא דהכי פלגי – החלוקה היתה רק על
25 דעת דדארינא ביה כי היכי דדרו אבהתן – שאדור במקום זה כפי
26 שדרו אבותינו, ויהיה לי אור ואויר כפי שהיה להם, ומדוע התייר
27 רב חמא לבעל הגינה לבנות כותל ולהחשיכו. מתרצת הגמרא:
28 אמרו ליה

1 והקורות שיש בטרקלין ואין בגינה, אך דמי אוירא לא עלו להרדי
2 – לא שמו את שווי האור והאוריר שבטרקלין, ולכן אין בעל
3 הטרקלין מעכב את בעל הגינה מלבנות כותל.
4 מקשה הגמרא: לויא ליה בעל הטרקלין, מעיקרא אספלידא פלגת
5 לי – כשחלקנו מתחילה, שילמתי לך כדי לקבל 'טרקלין', שיש בו
6 אור, והשתא שבנית כותל, משיית לי – הפכת את המקום
7 ל'אדרינא' – חדר אפל, והרי זה מקח טעות. מתרצת הגמרא: אמר
8 רב ישי בר אשי, שמה בעלמא פלג ליה – בחלוקה נטל הלה דבר
9 ששמו 'אספלידא', ואף לאחר בניית הכותל שם המקום
10 'אספלידא'. ומוכיחה זאת הגמרא: מי לא תניא דין דומה לזה,
11 המוכר קרקע ואמר ללוקח, בית בור עפר אני מוכר לך, אף על פי
12 שהתברר שאינו אלא בגודל לתך – חצי בור, הניעו – חלה המכירה,
13 ואין כאן מקח טעות, כיון שלא מבר לו אלא שמה – שדה ששמה
14 'בית בור', אף שאין בה שיעור זה. והוא – ובתנאי דאכן מיתקרי –

המשך ביאור למס' בנא בתרא ליום חמישי עמ' א

18 (ישעיה נח ז) 'הלוא פרוש לרעב לחםך', ואם לא זכה, נוטלים הגויים
19 את כספו, ומתקיים בו סוף הפסוק (שם) 'ועניים מרודים תביא בית',
20 זו מלכות רומי הצועקת תמיד ואומרת 'הבו הבר' לנו את ממונכם.
21 אמר להו רבא לכני מחוזא ו-שם עירא, כמטותא מנייכו – בבקשה
22 מכם, עושו ביהדי הרדי – תגבו צדקה זה מזה, כי היכי דליתו לנו
23 שלמא במלכותא – כדי שיהיה לכם שלום עם המלכות. כפי
24 שדרשת הגמרא לעיל, שאם לא נותנים צדקה, אזי באה המלכות
25 לתבוע את ממונם.
26 עוד בגודל מעלת הצדקה: ואמר רבי אלעזר, בזמן שפית המקדש
27 קיים, אדם שיקל שקלו – מחצית השקל לקרבנות, ומתפטר לו
28 עונותיו. עכשיו שאין בית המקדש קיים, אם עושין צדקה, מוטב,
29 ומתכפרים עונותיהם, ואם לאו, באין עובדי בוכבים ונומלין בורעא,
30 וכפי שדרשה הגמרא לעיל מהפסוק. ואף על פי כן שנוטלים
31 עובדי בוכבים את ממונם, נחשב להן ישראל אותה נטילת ממון
32 לצדקה, שנאמר (ישעיה ס ז) 'ונגשיף צדקה'.
33 אמר רבא, האי מילתא – דבר זה והמבואר להלן, אישתעי לי –
34 סיפר לי רב ששת, המכונה 'עולא' – עולל

1 אמר רב אסי, לעולם אל ימנע אדם עצמו [מלתת] שלישית השקל
2 בשנה לצדקה, שנאמר (נחמיה י א) על ההוצאות לעבודת בך
3 הבית, והעמדנו עלינו מצות, לתת עלינו שלישית השקל בשנה
4 לעבדת בית אלהינו, ואם לבדק הבית כן, כל שכן לצדקה.
5 הגמרא מביאה כמה מאמרים במעלת הצדקה: ואמר רב אסי,
6 שקולה צדקה כנגד כל המצות, שנאמר (שם) 'העמדנו עלינו מצות'
7 וגו', 'מצות' אין כתיב כאן אלא 'מצות' לשון רבים, ומכאן ששקולה
8 הצדקה כנגד כל מצות התורה.
9 [בזמן לזכירת שלשת המימרות הבאות בגמרא, גדול 'מקדש'
10 'משה']
11 אמר רבי אלעזר, גדול המעשה – המזרו אחרים ומתרימם לצדקה,
12 יותר מן העושה – מנותן הצדקה. שנאמר (ישעיה לב ז) 'והיה מעשה
13 הצדקה שלום, ועבדת הצדקה השקט וקטח עד עולם'. מעשה
14 הצדקה, הוא מי שמעשה אחרים ומתרימם לצדקה, ועליו נאמרה
15 ברכת 'שלום', שהיא הברכה הגדולה מכל הברכות, הרי שגדול
16 המעשה יותר מהעושה.
17 ומוסיפה הגמרא: אם זכה האדם לתת צדקה, מתקיים בו הפסוק

לקוטי שיחות

פרשת קרה

כרך כג, ג

מתורגם ללשון הקודש

24 אלא לומר בקצרה: "אף הבכור כן"⁶, או להשמיט את כל
25 הסיוס "אף הבכור..."⁷.

26 והתמיהה אף גדולה יותר: המקור לפירוש רש"י זה
27 הוא ב"ספרי"⁸ ובגמרא⁹, ובשני מקומות אלו אין מוזכר
28 כלל הפרט של "נאכלים לכהנים לנשיהם ולבניהם
29 ולעבדיהם" לא לגבי שלמים ולא לגבי בכור. שם נאמר
30 רק "מה שלמים נאכלים לשני ימים ולילה אחד אף בכור
31 נאכל לשני ימים ולילה אחד", ורש"י משנה מן הנאמר
32 ב"ספרי" ובגמרא ומוסיף בפירושו פרט זה.

ב.

"לך יהיה" – השאלות על דברי רש"י

33 לאחר מכן מצטט רש"י את המילים "לך יהיה",
34 ומפרש: "בא רבי עקיבא ולמד: הוסיף לך הכתוב הוי'
35 אחרת שלא תאמר כחזה ושוק של תודה שאינו נאכל אלא
36 ליום ולילה".

37 יש להבין:

38 (א) כאמור מספר פעמים, מציין רש"י את שמו של בעל
39 המאמר רק כאשר פרט זה מוסיף להבנת הפירוש,
40 ובענינו: מה מובן כאן טוב יותר באמצעות המידע
41 שמאמר זה נאמר על-ידי רבי עקיבא?

42 (ב) מדוע מאריך רש"י בלשונו ואומר "בא רבי עקיבא
43 ולמד" – רש"י צריך היה לומר בקצרה, כדרכו במקומות
44 אחרים "אמר רבי עקיבא"?

45 המקור לדברי רבי עקיבא הוא ב"ספרי"⁸ ובגמרא⁹, וגם
46 שם מופיע ביטוי מיוחד "קפץ רבי עקיבא". אך שם מובן

א.

דין השלמים והבכורים

1 בפרשתנו¹ קובעת התורה את דינם של "בכור שור או
2 בכור כשב או בכור עז", ש"לא תפדה, קודש הם, את דמם
3 תזרוק... ואת חלבם תקטיר... ובשרם יהיה לך (לכהנים)
4 כחזה התנופה וכשוק הימין לך יהיה".

5 רש"י מצטט את המילים "כחזה התנופה וכשוק
6 הימין", ומפרש: "של שלמים, שנאכלים לכהנים לנשיהם
7 ולבניהם ולעבדיהם לשני ימים ולילה אחד, אף הבכור
8 נאכל לשני ימים ולילה אחד".

9 יש להבין:

10 רש"י מתחיל בענין השלמים בשני פרטים: (א) מן
11 רשאי לאכלם – "לכהנים לנשיהם ולבניהם ולעבדיהם"².
12 (ב) מתי רשאים הם לאכלם – "לשני ימים ולילה אחד" –
13 ומסיים רק בפרט אחר: "אף הבכור נאכל לשני ימים
14 ולילה אחד";

15 ותמוה – ממה נפשך: אם רש"י משמיט מילים אלו
16 לגבי הבכור, כי, לשיטתו³, הבכור נאכל רק לזכרי כהונה⁴,
17 ואם כך – הוא לא היה צריך לכתוב מילים אלו בענין
18 השלמים⁵, ואם גם בכור נאכל "לכהנים לנשיהם..." –
19 מדוע הוא משמיט מילים אלו לגבי הבכור?

20 ומובן שאין לומר, שרש"י משמיט הלכה כדי לקצר
21 בדבריו!

22 ובנוסף לכך – לפי זה לא היה צריך רש"י לומר גם
23 את המילים "אף הבכור נאכל לשני ימים ולילה אחד",

עכ"ל דלא קאי אכולן (ראה רש"י שם "כללה בתחלה וכללה בסוף", והרי "בתחלה" איירי במתנות שנאכלות רק לזכרי כהונה (לעיל פסוק ט"ו)).

(5) ובריב"א עה"ת כאן משמע שלא גריס תיבות אלו ברש"י.

(6) ובריב"א משמע דכן היתה גירסתו בפירוש רש"י.

(7) ולהעיר שכה"ב כתיב רש"י שח"י.

(8) עה"פ.

(9) זבחים נז, א.

(1) יח, ידיח.

(2) כ"ה בדפוסים שלפנינו. אבל בדפוס ראשון (ורוב כתיבי רש"י שח"י. וכ"ה גירסת הרא"ם) – "לכהנים ולנשיהם". ובדפוס שני "לכהנים לנשיהם ולבניהם". ובא' מכת"י רש"י (שח"י) "לנשיהם לבניהם ולעבדיהם" (בלי תיבת "לכהנים").

(3) ע"ד ההלכה י"א כן (רשב"א נדרים יא, ב בשם הראב"ד. אבל ראה לח"מ להלי' נדרים פ"א הי"א).

(4) ומש"נ בפסוק שלאח"ז "כל תרומות הקדשים גו' ולבנותיך" –

25 "כחזה התנופה וכשוק הימין", ובמיוחד שאז לא כל-כך
26 ברור אם הכוונה היא "של שלמים שנאכלים .. לשני ימים
27 ולילה אחד" או "של תודה"¹⁵ שאינו נאכל אלא ליום
28 ולילה", ויש צורך להוסיף ולהסיק "לך יהיה - הוי'
29 אחרת".

30 התורה היתה צריכה לומר באופן ברור ובקצרה -
31 "ביום הקריבו יאכל ומחרת"¹⁶:

32 מכך מסיק רש"י, שמהמילים "כחזה התנופה וכשוק
33 הימין" יש ללמוד לא רק הלכה אחת, אלא יותר מכך -
34 שתי הלכות: "שנאכלים (א) לכהנים ולנשיהם ולבניהם
35 ולעבדיהם. (ב) לשני ימים ולילה אחד".

ד.

"לך יהיה" מבהיר את זמן אכילת הבכור

36 לפי זה מובן מדוע לומד רש"י את הענין "שלא תאמר
37 כחזה ושוק של תודה" דוקא מן המילים "לך יהיה" ואינו
38 מסתמך רק על הפסוק שבפרשת ראה "שנה בשנה":

39 אם נאמר שבפסוקנו אין נלמד זמן אכילת הבכור,
40 יוצא, שבמילים "כחזה התנופה וכשוק הימין" נלמדת
41 הלכה אחת בלבד - "נאכל לכהנים ולנשיהם ולבניהם
42 ולעבדיהם".

43 ושוב קשה, כדלעיל; מדוע מציינת התורה דין זה ברמז
44 - "כחזה התנופה וכשוק הימין" ולא בפירוש. ובמיוחד
45 כאשר לפני כן, בענין "תרומת מתנם לכל תנופות בני
46 ישראל" נאמר במפורש¹⁷ "לך נתתם ולבניך ולבנותיך",
47 ובמילא ניתן היה להבין שהכוונה היא גם לנשיהם
48 ולעבדיהם¹⁸?

1 הדבר, משום שהמאמר מופיע בתוך דין-ודברים: בתחילה
2 נשאלה השאלה "לפני חכמים בכרם ביבנה"¹⁰... נענה רבי
3 טרפון...", ורבי יוסי הגלילי שאל שאלה אשר רבי טרפון
4 לא יכול היה להשיב עליה¹¹, ואז נכנס אחר לתוך הדיון
5 - "קפץ רבי עקיבא .. אמר...". אך מדוע מתאים בפירוש
6 רש"י כאן הביטוי "בא רבי עקיבא", כאשר הדיון כולו
7 איננו מוזכר?

8 ג) כדי להבין שהבכור נאכל לשני ימים ולילה אחד
9 אין צורך בתוספת "לך יהיה" - "הוסיף לך הכתוב הוי'
10 אחרת". הרי הלכה זו נלמדת מן הפסוק, שבפרשת ראה¹²,
11 "שנה בשנה", ששם מפרש רש"י "למד שנאכל (בכור)
12 לשני ימים ולילה אחד"¹³.

13 ד) בדרך הפשט - מדוע הכרחי לומר ש"לך יהיה" היא
14 תוספת - "הוסיף לך הכתוב הוי' אחרת"?

ג.

המילים "כחזה התנופה וכשוק הימין" מלמדות שתי הלכות

15 ההסבר לכל זה הוא:
16 קשה לרש"י כפילות הלשון בפסוקינו¹⁴. שהרי,
17 לכאורה, לאחר שנאמר "ובשרם יהיה לך" - שבשר הבכור
18 שייך לכהן - מה מוסיפות המילים "כחזה התנופה וכשוק
19 הימין לך יהיה"? לפיכך מסביר רש"י, שמילים אלו באות
20 כדי ללמד הלכה, לגבי האופן של אכילת "בשרם".

21 אם נאמר שמילים אלו מציינות רק את זמן האכילה -
22 "לשני ימים ולילה אחד" כחזה ושוק של שלמים - הרי
23 אין מובן: מדוע צריכה התורה לרמוז זאת, ולקבוע את
24 ההלכה באמצעות השוואה לקרבן אחר, על-ידי המילים

(14) ראה גם באר יצחק לפרש"י כאן.

(15) ואף שחזה ושוק נאמר גבי שלמים (צו ז, כט ואילך) - הרי ע"פ פרש"י (שם, יד) "חוץ מחזה ושוק שזה כמו שמופדש למטה .. והתורה קרוי שלמים" - גם תודה בכלל זה [משא"כ ע"ד ההלכה שנק' דבר הלמד ממ"א (בהיקש) - ספרי וזבחים שם. וראה המשך הגמ' דגם לרע"ק נק' (עכ"פ) "הימנו ודבר אחר"]. ולהעיר מפרש"י פרשתנו לעיל (יה, יא) - שמתחיל בתודה.

(16) ע"ד צו ז, טז.

(17) פרשתנו יח, יא. ועד"ז לקמן פסוק יט.

(18) מכיון שאין ההגבלה דזכרי כהונה. ולהעיר מרש"י לעיל שם "לרבות אשתו". ואכ"מ.

(10) כ"ה בזבחים שם. ו"ג כן גם בספרי (ראה ספרי מהדורת האראוויץ).

(11) ו"נסתלק (נשתתק) ר' טרפון" (זבחים שם. ועד"ז בספרי (ראה מהדורת הג"ל)).

(12) טו, כ.

(13) במפרשים (ר"א, ר"ם, גו"א ועוד) הקשו ל"ל ב' לימודים (ולהעיר שבספרי כאן (וכן בבכורות כז, ב) הם ב' דיעות, נלמד מכתוב דידן, או מהכתוב "שנה בשנה"*).. אבל ע"ד הפשט י"ל שאין זו קושיא (כ"כ), כי כו"כ מצות ודינים נשנו במשנה תורה.

והקושיא שבפנים היא - מנ"ל לרש"י (ע"ד פש"מ) לדרוש התיבות "לך יהי" לריבוי, והלימוד ("שלא תאמר כחזה ושוק של תודה") לשלול הספק בקרא ללמוד מן הכתוב "שנה בשנה". וראה לקמן בפנים סעיף ו.

(* בגו"א (וראה נחלת יעקב) תי' דב' הפירוש רש"י הם לב' הדיעות. אבל כמדובר כמ"פ (וראה הנעתק בלקו"ש (המתורגמן) חט"ו ע' 423 הערה 13). אין לומר שרש"י מפרש במקום א' כדיעה א' ובמ"א כדיעה הפכית, שהרי מפרש פש"מ, ואא"פ שפשוטו של מקרא אחד - יסתור פשוטו דמקרא שני.

28 רש"י מתרץ²⁴ את השאלה על "לשני ימים ולילה
29 אחד" – מדוע משווים את הבכור לשלמים ולא לתודה –
30 ואומר: "בא רבי עקיבא ולמד הוסיף לך הכתוב הוי'
31 אחרת...".

ו.

רבי עקיבא – הכפילות אינו להדגשה בלבד

32 לאחר כל האמור לעיל עשוי תלמיד ממולח לשאול,
33 שלשון הפסוק אינו לגמרי ברורה:

34 כיון שהתורה חוזרת על אותו ביטוי "יהיה לך .. לך
35 יהיה", סביר לומר, שמדובר כאן על אותו ענין, כדי
36 להדגישו²⁵.

37 בדומה לתחילת פרשת שלח²⁶, כאשר נאמר "איש אחד
38 איש אחד למטה", וכן נאמר לגבי קרבנות הנשיאים²⁷
39 "נשיא אחד ליום נשיא אחד ליום", ורש"י אינו מפרש שם
40 את כפילות הלשון, כי בדרך הפשט הכפילות היא כדי
41 לחזק ולהדגיש את הענין.

42 ואילו לפי ההסבר שלעיל יוצא, שהחלק הראשון של
43 הפסוק – "ובשרם יהיה לך כחזה התנופה וכשוק הימין"
44 אינו פרט מסויים, אלא ענין כללי, השוואה כללית לחזה
45 ולשוק של השלמים ביותר מפרט אחד: נאכל לכהנים
46 לנשיהם וכו', נאכל לשני ימים וכו'. בעוד אשר המילים
47 "לך יהיה" שבסוף הפסוק באות להוסיף פרט אחד לגבי
48 זמן אכילת הבכור?

49 לפיכך מדגיש רש"י, שמאמר זה נאמר על-ידי רבי
50 עקיבא, ההולך בשיטתו, שאינו סובר ש"דברה תורה
51 בלשון בני אדם"²⁸, וכפילות לשון בתורה אינה באה לשם
52 חיזוק וכדומה, אלא כדי להרבות ענין נוסף – "לשונות
53 ריבויין הן"²⁹. ולפיכך הוא מסביר גם בענינו³⁰. "שלך
54 יהיה" הוא ריבוי – "הוסיף לך הכתוב הוי' אחרת".

ולדוגמא לעיל (יח, ו): לכם כו' יכול כו' ת"ל – כי פש"מ של
"לכם" מנריח הפי' "הדיוט".

(25) בסגנון חזיל (יומא נא, ב. ושי"ג) שנה הכתוב עליו לעכב.

(26) יג, ב.

(27) נשא ז, יא.

(28) תוד"ה רבי יונתן (הא') סוטה כד, ב. ושי"ג. וראה הנסמך בהערה
הבאה. אנציקלופדי' תלמודית ע' דברה תורה כלשון בני אדם, ושי"ג. הדרן
(הא') לפסחים שנרפס בהגש"פ (קה"ת, תשל"ט) ע' תקכא.

(29) ירושלמי שבת פי"ט ה"ב. יבמות פ"ח ה"א. ריש נדרים. סוטה
פ"ז ה"ה (וראה פני משה שם. ושם, דכן צריך לגרוס בתוד"ה טורטיני
סוטה לד, א).

(30) לדעת כמה ראשונים גם הסוברים דברה תורה כלשון בני"א ואין
דורשין הכפילות היינו דוקא כאשר הדרשה היא נגד משמעות הכתוב

1 לפיכך מסביר רש"י, שהמילים "לך יהיה" באות
2 להבהיר את ההלכה של "שני ימים ולילה אחד", וממילא,
3 במילים "כחזה התנופה וכשוק הימין"¹⁹ מלמדת התורה
4 שתי הלכות²⁰, הן שהבכור נאכל לכהנים לנשיהם ולבניהם
5 ולעבדיהם, והן שהבכור נאכל "לשני ימים ולילה אחד".

6 אך עדיין אין מובן, כדלעיל, מדוע מסיים רש"י את
7 דבריו בפרט אחד בלבד – "אף הבכור נאכל לשני ימים
8 ולילה אחד"?

ה.

שני פירושי רש"י – המשך אחד

9 ההסבר לכך הוא:

10 שני פירושי רש"י הללו, על "כחזה התנופה וכשוק
11 הימין" ועל "לך יהיה", אינם שני פירושים נפרדים זה מזה,
12 אלא הם מהווים המשך אחד²¹: רש"י מסיק את הנלמד לגבי
13 שלמים, והסיום של לימוד זה הוא במילים "אף הבכור"²².

14 – כדני החזה והשוק של השלמים כך הם דיני הבכור.
15 ולאחר מכן מתחיל רש"י ואומר ענין נוסף: לגבי
16 ההלכה הנ"ל "נאכל לשני ימים ולילה אחד", יש המשך
17 ופירושו²³ – "לך יהיה בא רבי עקיבא ולמד...".

18 בפרט זה אין די במה שנלמד מן המילים "כחזה
19 התנופה וכשוק הימין (של שלמים)", כי ניתן לחשוב
20 שהכוונה היא "כחזה וכשוק של תודה שאינו נאכל אלא
21 ליום ולילה" – אלא יש צורך במילים "לך יהיה", "הוסיף
22 לך הכתוב הוי' אחרת".

23 לפי זה ניתן להבין מדוע מדייק רש"י ואומר "בא רבי
24 עקיבא ולמד": הוא רוצה להדגיש בכך שפירוש זה אינו
25 התחלת הענין – שאז אין מתאים הביטוי "בא רבי עקיבא"
26 – אלא שזהו המשך הפירוש בקשר למילים הקודמות
27 "לשני ימים ולילה אחד".

(19) כי מהתיבות "לך יהי" בפ"ע אין יודעים שנאכל לשני ימים כו'.

(20) ופשט שאין להקשות על הפסוק עצמו: למה אמר הדין (דנאכל
לשני ימים כו') גם כאן (כיון שנשנה במשנה תורה) – שהרי אדרבא מקום
אמירת דיני בכור הוא כאן.

(21) ע"ד רש"י שלפני זה (יח, ט) – ג' ד"ה: כל, מנחתם, אשר. ובכ"ו.

(22) ובפרט לגירסת הריב"א בפרש"י (בנ"ל הערה 6) "אף הבכור כן".
ובאר"א קצת י"ל ש"אף הבכור" הוא התחלת הענין שלאח"ז (כדלקמן).

(23) אבל להעיר דבב' כת"י רש"י שתח"י כל ד"ה זה ליתא (וכן צויין
לכמה כת"י עד"ז בבערלינער מהד"ק). כן להעיר מב' כת"י רש"י (הנ"ל
הערה 7) שהתיבות (אף הבכור) נאכל .. אחד" ליתא.

(24) כדרכו בפירושו על התורה (ועל הש"ס) – ששולל הקושיות מבני
להביאם (ולא כסגנון התוס' – "וא"ת כו' וי"ל") מלבד במקומות ספורים
מפני טעם מיוחד שבכאו"א מהם.

המילים "כחזה התנופה וכשוק הימין", שאינן יכולות
להתפרש ובהשוואה לחטאת ולאשם, השייכים לגמרי
לכהן³⁸. ואילו בספרי ובגמרא אין ההשוואה של הבכור
מבוססת על הפסוק "כחזה התנופה...", אלא על הסברה.
אך יש לומר, שניתן ללמוד מכך ענין נוסף בדרך
הרמז:

"בכור" הוא רמז לישראל – בני³⁹ בכורי ישראל⁴⁰.
בכור אדם – על שם אדמה לעליון⁴¹, חלק אלקה ממעל
– היא הנפש האלקית, ובכור בהמה טהורה הוא הנפש
הבהמית של היהודי, ולכן אומרת התורה "בכור שור ..
נשב .. עז", שאלה הם, כידוע⁴², שלשת הסוגים הכלליים
של הנפש הבהמית שבישראל.

ורש"י בפירושו על התורה אינו צריך לשלול את
ההשוואה של הבכור לחטאת ולאשם, כי לפי פשוטו של
מקרא, שבדרך זו מודגשת הפשטות של היהודי, לא עולה
כלל על הדעת שליהודי כשלעצמו יש קשר כלשהו לחטאת
ולאשם.

לגבי הנפש האלקית של היהודי, נאמר בזהר⁴³ בפשטות
ובוודאות על הפסוק⁴⁴ "נפש כי תחטא" – "תוהא"
(=תמוה), שאפילו בדרגה של "נפש", הדרגה הנמוכה
ביותר מבין חמשת⁴⁵ השמות שבהם נקראת הנפש
האלקית, הרי זו תמיהה ופלא כיצד ניתן להכשל בחטא.

ע"ד הפשט יש לחלק בין הכפלת תיבה אחת להכפלת כמה תיבות
(כבנוד"ד. וכן הא דפ' שלח וקרבנות הנשיאים).

ואולי גם ע"ד ההלכה כן הוא, ולכן גם ר' ישמעאל שס"ל דברה תורה
כלשון בנ"א (תור"ה רבי יונתן הנ"ל. וראה מקומות שבהערה 29.
אנציקלופדי (שם), דריש "לך יהי" לרבות בכור בעל מום שהוא מתנה
לכהן (זבחים שם). אלא שבספרי כאן לפנינו לימוד זה אינו לר"י ("ד"א
.. להביא את הבכור בעל מום כו"), ועפ"ז ר"י לא דריש "לך יהי".
ולהעיר ממדרש לקח טוב כאן.

(38) ברא"ם כאן "לא ידענו מזה אם .. של שלמים אם לזוהו ושוק של
חטאת". וכבר תמה עליו בנחלת יעקב כאן, ע"ש באורך.

(39) שמות ד, כב.

(40) ולהעיר שכללות דין בכור הוא מפני דויהרוג ה' כל בכור בארץ
מצרים (בא יג, טו), שמכה זו היא מפני ש'ותמאן לשלחו (בני בכורי
ישראל, ולכן) הנה אנכי הורג את בנך בכורך" (שמות שם, כג).
(41) של"ה (כ, ב. שא, ב. ובכ"מ).

(42) קונטרס התפלה פ"ח. ספר השיחות תורת שלום ע' 10.

(43) ח"ג יג, ריש ע"ב. טז, א.

(44) ויקרא ד, ב.

(45) ב"ר פי"ד, ט.

1 ואין לשאול: כיצד יכול רש"י להסביר כאן לפי שיטת
2 רבי עקיבא, שאין אומרים שדברה תורה כלשון בני אדם,
3 כאשר רש"י סובר בדרך הפשט שדברה תורה כלשון בני
4 אדם, כפי שמוכח מן העובדה³¹, שרבי עקיבא מסביר³²,
5 שכפילות הלשון "איש אחד למטה איש אחד למטה" באה
6 לרבות שהיו עשרים וארבעה מרגלים, ורש"י מסביר
7 בפשוטו של מקרא³³ שהיו רק שנים עשר³⁴ מרגלים?

8 – משום ששם מדובר על שנים עשר שבטים³⁵ שונים
9 במעלתם³⁶, ומוכן לפי הפשט שהתורה רוצה להדגיש
10 שלכל שבט היה "איש אחד", ולכן היא כופלת "איש אחד
11 איש אחד", וכן "נשיא אחד ליום נשיא אחד ליום" לגבי
12 קרבנות הנשיאים. ואילו בענינו הכפילות וההדגשה "לך
13 יהיה" מיותרת³⁷.

ז.

גם הנפש הבהמית אינה קשורה לחטא

14 מיינה של תורה שבפירושו רש"י:

15 בספרי⁸ ובגמרא⁹ מועלית האפשרות להשוות את
16 הבכור לחטאת ולאשם. משום שכל אלה הם "מתנה
17 לכהנים", וללמוד מכך "מה חטאת ואשם ליום ולילה אף
18 בכור ליום ולילה". אך רש"י בפירושו שולל רק "שלא
19 תאמר כחזה ושוק של תודה".

20 הסיבה הפשוטה לכך היא, משום שרש"י מסביר את

(ראה אנציקלופדי" שם ע' פ"א, ו"ש"), ועפ"ז בנוד"ד לכו"ע דרשינן "לך
יהי" (וראה לקמן הערה 37).

אבל לדעת רש"י* (נדרים ג, א. וראה ר"ן שם ד"ה הניחא), למ"ד זה
– בכ"מ לא דרשינן.

(31) וכדמוכח ג"כ מזה שלא פרש"י הלשונות כפולין שנחלקו בהם
רע"ק ור"י (ועוד) – ראה המובא באנציקלופדי" שם (אבל י"ל שמשם אין
ראי' לנוד"ד, כבהערה 37).

(32) ירושלמי סוטה שם.

(33) ד"ואלה שמותם" (שלח יג, ד) ומונה רק י"ב, ומסיים עוה"פ (שם,
טז) "אלה שמות האנשים גו".

(34) ראה רש"י שלח שם, כג. יד, כז.

(35) במעלות השייכות לריגול ולכיבוש הארץ. כמו הגבורים יותר,
ראשי הדגלים וכו'.

(36) לכאורה קשה מפרשות המשכן (תרומה כה, לבי"ג; שם לה
(משולש!) וכ"פ לאח"ז) –

ר"ל דשם הוא מפני החיבה, וכפרש"י ("ח"ש כד, מב) יפה שיחתן כו'
כפולה בתורה.

ועפ"ז מובן ג"כ זה (ורובם של) פרשות המשכן נכפלו ונשלשו בתורה
(כמשנית בארוכה בלקו"ש [המתורגם] חט"ז ע' 494 ואילך).

(37) ואינו דומה להרבה לשונות כפולין שלא פרש"י בהם כלום – כי

(* אבל ראה שד"ך ח"ב ט' כללי הפוסקים (ס"ח אות ד) – אם הפירוש לנדרים הוא מרש"י.

22 אינו קשור כלל לחטאת ולאשם, אך מצד גופו ונפשו
 23 הבהמית הוא עלול להגיע לנסיגות ולמצב של סכנה, כך,
 24 שה"ש"למים" - השלום בעולם - שהוא יוצר, קשורים
 25 לענין של "נס" וקרבת תודה -
 26 ורש"י שולל גם אפשרות זו, כי מצד "פשטותו" של
 27 היהודי, מאירה בו האמונה הפשוטה בה' אחד, והוא
 28 "באמנה אתו יתברך" בכל המעמדים והמצבים עד כדי כך,
 29 שאין אצלו מלכתחילה מקום לענינים של ההיפך מ"עודנו
 30 ביהדותו"⁵⁰.
 31 עצם העובדה שיהודי חש במציאות של נסיון וכדומה
 32 שממנו עליו להציל את עצמו, ובמיוחד, כאשר הוא חש
 33 שהוא זקוק ל"נס", מוכיחה שהתערב בו איזשהו ענין
 34 שאיננו יהודי, בדומה לחטאת ואשם, שהיהודים כלשעצמו
 35 אינו קשור אליהם, משום שבטבעו של היהודי אין לו שום
 36 קשר לענינים של היפך הטוב.
 37 ומכך נובע גם בגשמיות, שכאשר יהודי נוהג כראוי,
 38 אין הוא נזקק לנסים (ולקרבת תודה) לגבי מצבו הגשמי,
 39 כי בדרך הטבע 'ה' עמו', ובמילא - 'ה' שמרך ה' צלך
 40 על יד ימינך"⁵¹.
 41 ו"באור פני מלך חיים"⁵², הקדוש־ברוך־הוא נותן לו
 42 את כל הענינים של בני חיי ומוזני, וכולם - רוויחי.
 (משיחת מוצש"ק פ' קרח תשל"ח)

1 וכאן מחדש רש"י חידוש גדול יותר, שאפילו בכור
 2 בהמה - הנפש הבהמית של היהודי - אינו קשור כלל,
 3 כשלעצמו, לחטא⁴⁶. ואף יותר מכך: אפילו לגבי "בשרם"
 4 - הגוף⁴⁶ הגשמי שלו - אין קיימת כלל האפשרות
 5 להשוואה - יצירת קשר - בינו לבין החטאת והאשם.
 6 אלא "כחזה התנופה וכשוק הימין" - של שלמים:
 7 הנפש האלקית של היהודי ירדה ונתלכשה בנפש הבהמית
 8 ובגוף הגשמי כדי ליצור מהם שלמים - שלום בעולם⁴⁷ -
 9 שגם העולם הזה התחתון, הגשמי והחומרי, ייעשה דירה
 10 לה' יתברך.

ה.

בפשטות נשללת גם אפשרות של "תודה"

11 האפשרות שאותה בכל זאת צריך רש"י לשלול היא
 12 "שלא תאמר כחזה ושוק של תודה":
 13 גם התודה היא קרבן שלמים⁴⁸, אך משמעותה היא,
 14 שבתחילה היא האדם במצב של סכנה, והוא ניצל מכך
 15 באופן מיוחד, בדרך נס⁴⁹, ולכן הוא מביא קרבן תודה.
 16 בעבודה הרוחנית הכוונה היא, שלאדם יש נסיגות וקשיים
 17 גדולים בעבודת ה', המסכנים את חייו הרוחניים, אך הוא
 18 "ניצל" ממצב זה בדרך "נס" - באמצעות עבודה בלתי
 19 רגילה (שהרגל נעשה טבע), על ידי מסירות נפש שלמעלה
 20 מטעם ודעת.
 21 ולפיכך קיימת המחשבה, שלמרות שיהודי כשלעצמו

התודה קרוי שלמים.

(49) ראה רש"י צו שם, יב: דבר הודאה על נס שנעשה לו.

(50) ראה תניא פכ"ד, כה.

(51) תהלים קכא, ה.

(52) משלי טז, טו.

(46) ראה תניא (פ"א, פ"ז) דנה"ב וגוף שבישראל הוא מק"נ, שהיא
 שד משרין יהודאין שענינו היצה"ר לתאוות היותו (שם פ"ח), והיצה"ר
 לתאוות איטור הוא שד משרין ונכראין (תניא שם).

(47) רש"י ויקרא ג, א. וראה ג"כ רש"י תצוה כט, כב.

(48) ראה רש"י צו, ז, יב: נדר שלמים הללו, שלמי תודה הן. שם, יד:

המשך ביאור למס' בנא בתרא ליום שני עמ' א

14 בכל החצר. ורב יוסף חלק ואמר, אפילו אחוּק לְשַׁפְּי, אחוּק גם
 15 לְנַטְפִי, ואף שהוא מוסיף על חוּק, שבוין שהחויק בשפיכת מים
 16 לחצר הבירו, רשאי לעשות זאת בכל אופן שירצה.
 17 איבא דְאָמְרִי, אָמַר רב נחמן, אחוּק לְשַׁפְּי, אחוּק לְנַטְפִי, וכן אם
 18 החוּק לְנַטְפִי, אחוּק לְשַׁפְּי. אָבַל אם רוצה להחליף את גגו
 19 מקורות עץ לְצִרְיָא דְאֹרְבָנִי - לגג של צריף שמכסים אותו בענפי
 20 ערבה, לא, לפי שהטיפות הנוטפות מענפי הערבה סמוכות מאד זו
 21 לזו, ואין בעל החצר יכול להשתמש תחתיהם. ורב יוסף אָמַר,
 22 רשאי לעשות אפילו צְרִיפָא דְאֹרְבָנִי. מסיימת הגמרא: עָבַד רב
 23 יוסף עֹבְדָא - עשה רב יוסף מעשה בְּצִרְיָא דְאֹרְבָנִי, שהתיר
 24 לאדם לשנות את גגו מקורות עץ לענפי ערבה.
 25 הגמרא עוברת לדון בדין אחר: אָמַר רב נחמן אָמַר רב אַבְהוּ,
 26 הַמְשִׁיב בַּיָּת לְהַבְרִי

1 אחוּק לְהוֹרְדֵי, אחוּק לְבְּשׂוּרֵי, ויכול להחליף את הקורות הדקות
 2 בכבדות, לפי שמסתבר שכשקנה בתחילה זכות להנחת קורות,
 3 קנה קנין גמור גם להנחת קורות כבדות. איבא דְאָמְרִי, אָמַר רב
 4 נחמן, אחוּק לְהוֹרְדֵי אחוּק גם לְבְּשׂוּרֵי, וכן אם החוּק לְבְּשׂוּרֵי
 5 אחוּק גם לְהוֹרְדֵי, והיינו כדברי רב יוסף בלשון הראשונה.
 6 דין נוסף בהלכות 'חוקת תשמישין': אָמַר רב נחמן, היו מי הגשמים
 7 שבגן ראובן נשפכים לחצר שמעון, ושתק שמעון, הרי החוּק
 8 ראובן בשימוש זה, ואם אחוּק לְנַטְפִי - לטפטוף מי גשמים בחצר
 9 שמעון, אחוּק גם לְשַׁפְּי - לשפיכת מים דרך מרזב, שרשאי
 10 לעשות מרזב מגגו לחצר שמעון, שאינו מוסיף בזה נזק לבעל
 11 החצר, ואדרבה, נוח לו שישפכו המים למקום אחד ולא יטפטפו
 12 לאורך כל חצירו. אך אם אחוּק לְשַׁפְּי, לא אחוּק לְנַטְפִי, שיתכן
 13 שהתרצה בעל החצר לשפיכת מים במקום אחד, ולא לטפטוף

ילקוט לוי יצחק על התורה

שמות כה, ט - ככל אשר אני מראה אותך את תבנית המשכן ואת תבנית כל כליו וכן תעשו

יא

ביאור המשנה (תמיד פ"ז מ"ג) "בזמן שכהן גדול רוצה להקטיר . . נתנו לו יין לנסך, הסגן עומד על הקרן והסודרים בידו . . והניף הסגן בסודרין והקיש בן ארזא בצלצל וכו", ומבאר יותר מ"עשרים וחמש" שאלות ודיוקים בהמשנה

בזמן שכהן גדול רוצה להקטיר, היה עולה בכבש, והסגן

(1 ביאור המשנה [עפ"י משניות מבוארות]: בזמן שכהן גדול רוצה להקטיר (היינו להקריב את אברי התמיד ומנחתו על גבי המזבח, שכן הכהן הגדול רשאי להקריב כל זמן וכל קרבן שירצה) עיין משנה יומא פ"א מ"ב), היה עולה בכבש, והסגן בימינו (הסגן היינו הממונה תחת כהן גדול, שיהא ממלא מקומו אם יארע בו פסול (יומא פ"א מ"א)). הגיע (הכהן הגדול), למוחצית הכבש (וכבר התעייף קצת), אחז הסגן בימינו והעלהו (ה' אוהו הסגן יד ימינו של הכהן גדול, והעלהו לראש הכבש) . .

בא לו להקיף את המזבח (הכהן הגדול העומד בראש הכבש שהוא לדרומו של המזבח, מקיף את המזבח דרך ימין, כדי להגיע לקרן מערבית דרומית, מקום ניסוך היין). מהיכן הוא מתחיל? מקרן דרומית מזרחית (שהיא לצד ימינו והולך לקרן) מזרחית צפונית (משם לקרן) צפונית מערבית (ומשם לקרן) מערבית דרומית (ודוקא כהן גדול מקיף, הואיל ואינו נוטל עמו את הנסכים, אבל כהן הדיוט המנסך, הואיל והנסכים בידו, אינו מקיף, אלא פונה מיד לצד שמאל, לקרן מערבית דרומית כמו ששנינו (זבחים ו, ג) "כל העולין למזבח עולין דרך ימין ומקיפין ויורדין דרך שמאל, חוץ מן העולה לשלשה דברים, והם: ניסוך היין וניסוך המים, ומליקת עולת העוף, שהיה עולה מיד דרך שמאל לקרן מערבית דרומית, ולאחר סיום עבודתו היה חוזר בדרך שעלה; ומבואר הטעם בגמרא (זבחים סד, א) בניסוך היין והמים – שמא יתעשנו מעשן המערכה, כלומר שחוששים שמא עד שיקיף את המזבח כדי להגיע לקרן דרומית מערבית יתקלקלו הנסכים, וכתוב (במדבר כה, לא) "תמימים יהיו לכם ונסכיהם", ומכאן שאף הנסכים יהיו תמימים; ובעולת העוף – שמא ימות העוף מעשן המערכה. וכשהגיע הכהן הגדול לקרן דרומית מערבית,

נתנו לו יין לנסך (נתנו להכהן גדול היין לנסך, שבקרו דרומית מערבית היו בראש המזבח שני ספלים של כסף, אחד לצד מערב, שהיה משמש

בימינו. הגיע למוחצית הכבש, אחז הסגן בימינו והעלהו . . בא לו להקיף את המזבח. מהיכן הוא מתחיל, מקרן דרומית מזרחית, מזרחית צפונית, צפונית מערבית, מערבית דרומית.

נתנו לו יין לנסך. הסגן עומד על הקרן, והסודרים בידו, ושני כהנים עומדים על שלחן החלבים, ושתי הצוצרות של כסף בידם, תקעו, והריעו, ותקעו; באו ועמדו אצל בן ארזא, אחד מימינו, ואחד משמאלו. שקה לנסך, והניף הסגן בסודרין, והקיש בן ארזא בצלצל, ודברו הלויים בשיר. תמיד פרק ז משנה ג

לניסוך המים בחג הסוכות, ואחד לצד מזרח, שהיה בשביל ניסוך היין בכל יום; בכל ספל היה כעין חוטם ובו נקב, ומה שהיו מנסכים לתוכו, היה יורד דרך הנקב על גג המזבח ומשם לחלל העמוק שמתחת למזבח, הנקרא "שיתין"; ובשעה שקיבל הכהן הגדול יין לנסך, הסגן עומד על הקרן (הסגן כהן גדול עומד על הקרן של המזבח, אצל הכהן הגדול, משום כבודו), והסודרים בידו (וסודרים בידו של הסגן כהן גדול, להניף בהם כשינסך הכהן, כדי שידעו הלוויים לפתוח אותה שעה בשיר), ושני כהנים עומדים על שלחן החלבים (שכן שנינו (שקלים ו, ד), שבמערבו של הכבש היו שני שולחנות, אחד של כסף, שהיו נותנים עליו את כלי השרת שהיו מוציאים בכל בוקר מלשכת הכלים, והם תשעים ושלושה כלי כסף וכלי זהב שהשתמשו בהם לעבודת המקדש, כמו שכבר הזכרנו (פרק ג משנה ד. ראה לעיל סי' י), ואחד של שיש, שהיו נותנים עליו את האיברים של כל קרבן, עד שיעלו אותם על גבי המזבח, והוא הנקרא "שולחן החלבים"; ומספרת משנתנו, שבשעה שבא הכהן לנסך את היין, היו עומדים שני כהנים על שולחן החלבים), ושתי הצוצרות של כסף בידם, תקעו, והריעו, ותקעו (ושתי הצוצרות של כסף היו ביד כל אחד מהכהנים, אף זה כדי לעורר את המשוררים, שיתנו לבם לראות בהנפת הסודרים ולפתוח אותה שעה בשירה). באו (אותם שני הכהנים התוקעים בחצוצרות), ועמדו אצל בן ארזא (הממונה על הצלצל), אחד מימינו, ואחד משמאלו (של בן ארזא). שחה (התכוּפף הכהן) לנסך (את היין), והניף הסגן בסודרין (להודיע על כך למשוררים), והקיש בן ארזא בצלצל (והכהנים תקעו בחצוצרות, ואף שאר כלי הזמר התחילו לנגן (עיין תוספות יום טוב)), ודברו הלויים בשיר (והלויים פתחו בשירה, ואמרו שיר של יום, כמבואר במשנה הבאה).

נקודות משיחות קודש בעניני גאולה ומשיח

לְעוֹלָם, מֵעַל לְמִצְרַי וּגְבוּלֵי הַגְּלוּת. מִשׁוּם כִּךָ שֶׁלֹּךְ יַעֲקֹב אָבִינוּ אֶת יְהוּדָה "לְהוֹרֵת לְפָנָיו גִּשְׁנָה", "לְהַתְקִין לוֹ בֵּית תְּלָמוּד . . שְׁיִהוּ הַשְּׂבָטִים הוֹגִים בַּתּוֹרָה", שֶׁכֵּן עַל יְדֵי עֵינֵי וַיְגִיעָה בַּתּוֹרָה אֵין הַגְּלוּת יְכוּלָה לְשַׁלֵּט עַל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל.

(לקוטי שיחות ויגש תש"ג. מתוך לקראת שבת)

גַּם כְּשֶׁהַמָּצָב בְּגָלוּת טוֹב

הוֹרָאָה לְיָמֵינוּ אֵלֶּה, בְּגָלוּת זוֹ הַאֲחֻרֹּנָה: כִּכֵּל שְׁיִהְיֶה מִצְבּוֹ שֶׁל יְהוּדֵי בְּגָלוּת טוֹב - הֵן בְּגִשְׁמִיּוֹת וְהֵן בְּרוּחָנִיּוֹת - וַיֵּשׁ לוֹ "טוֹב אֶרֶץ מִצְרַיִם גו' חֵלֶב הָאֶרֶץ"; הוּא לומֵד תּוֹרָה וּמְקַיֵּם מִצְוֹת בְּאִפְסוֹ שְׁחֵי בְּחֵיים רוּחָנִיִּים אֲמִתִּיִּים, עִם זֹאת עֲלָיו לְדַעַת וּלְזַכֵּר תְּמִיד שֶׁגַּם בְּמַעֲמַד וּמִצְבָּב זֶה נִדְרָשֶׁת בַּתְּקוּף הַדְרִישָׁה שֶׁל "וּנְשֹׂאתֵי מִמִּצְרַיִם", עַד לַתְּקוּף שֶׁל שְׁבוּעָה, מִפְּנֵי שְׁזוּהֵי גְלוּת, שֶׁהוּא הַמְּקוֹם הַלֵּא טְבָעֵי עֲבוּר יְהוּדֵי, וְהוּא מְכַרַח "לְהַנְשֵׂא" מִכָּאן.

(לקוטי שיחות כה ע' 274. מתוך לקראת שבת)

אֵין צִרְיָה בְּסִפְרִים

בְּזִמְן הַגְּאֻלָּה נִלְמַד תּוֹרָה מִבְּלֵי שְׁנִצְטָרָה לְהַשְׁתַּמֵּשׁ בְּסִפְרִים וּכְדוּמָה. אֲנַחְנוּ נִקְלַט אֶת חֲדוּשֵׁי הַתּוֹרָה הָאֱלֹקִיִּים הַמְּפֹלְאִים בְּאִפְסוֹ שֶׁל "רְאִיָּה". כְּלוֹמֵר: מֵהוּתוֹ הָאֲמִתִּית שֶׁל הַמְּסֹרֵת תְּהִיָּה מוֹחֲשִׁית לְעֵינֵינוּ כִּי שֶׁלֵּא נִזְדַּקֵּק לְמַלִּים שֶׁיִּסְבְּרוּ אוֹתוֹ.

מִי שֶׁיַּחֲשֶׁף כִּפְּנֵינוּ אֶת הַמְּסֹרִים הָאֱלֹקִיִּים וַיִּצְלִיחַ לְחַבֵּר אוֹתָנוּ אֵלֵיהֶם - זֶהוּ מְלַךְ הַמְּשִׁיחַ.

(משיחת שבת פרשת עקב תש"א. מתוך לקראת שבת)

כֹּל יָמֵי חַיֶּיךָ - לְהִבְיֵא לִימֹת הַמְּשִׁיחַ

"כֹּל יָמֵי חַיֶּיךָ" - פְּרוּשׁוֹ בְּכָל רִגְעַ וְרִגְעַ שֶׁהָאָדָם חֵי, הֵן בַּיּוֹם וְהֵן בְּלַיְלָה, הֵן עַר וְהֵן יָשׁוּ, שֶׁגַּם אִזְ הַרִי הוּא חֵי עַל יְדֵי נְשִׁימַת הָאִוִיר, שֶׁמְכַרַח לְהִיּוֹת בְּכָל רִגְעַ וְרִגְעַ (מֵה שְׂאִין כֵּן אֲכִילָה וְשִׁתְיָה), וְ"כֹל יָמֵי חַיֶּיךָ לְהִבְיֵא לִימֹת הַמְּשִׁיחַ" - פְּרוּשׁוֹ, שֶׁהַחַיּוּת שֶׁלוֹ (בְּכָל רִגְעַ וְרִגְעַ) הִיא בְּהִבָּאת יְמֹת הַמְּשִׁיחַ, כְּלוֹמֵר, לֹא רַק בְּשִׁעָה שְׁחוּשָׁב וּמְדַבֵּר וְעוֹשֶׂה פְּעֻלוֹת לְהִבָּאת הַמְּשִׁיחַ אֲלָא עֲצֵם חַיּוּתוֹ ("חַיֶּיךָ") הוּא לְהִבְיֵא לִימֹת הַמְּשִׁיחַ.

(ש"פ תולדות תשנ"ב. מתוך לקראת שבת)

'לִילָךְ בַּהּ וּלְחֻזֵק בְּדַקָּה'

הַמְּלָךְ הַמְּשִׁיחַ עֵתִיד לְעַמְד... וְכִיף כֹּל יִשְׂרָאֵל לִילָךְ בַּהּ וּלְחֻזֵק בְּדַקָּה (רַמְבַּ"ם הַלְכוֹת מַלְכִים יא, א) 'כִּיף כֹּל יִשְׂרָאֵל' - שֶׁךָ בְּמִיחָד לְמְשִׁיחַ, כִּיּוֹן שְׂאֵחַת מִסְבּוֹת הַחֶרֶבֶן הִיא שֶׁהַשָּׂרִים לֹא הוֹכִיחוּ אֶת הָעַם. 'לִילָךְ בַּהּ' - לְאֵלֶּה שֶׁלֵּא חָטְאוּ, צְדִיקִים, וּלְחֻזֵק בְּדַקָּה' - לְאֵלֶּה שֶׁעֲבָרוּ וּפְרָצוּ, בְּעַלֵּי תְשׁוּבָה.

(ע"פ לקוטי שיחות ח"ח ע' 362. מתוך לקראת שבת)

"גּוֹלָה" בְּתוֹסַפֵּת אֶל"ף

כֹּל הָעֲנִינִים הַחַיּוּבִיִּים שֶׁבְּגָלוּת נִשְׁפָּרִים גַּם הַלְּאָה, אֲלָא שְׁיִתְבַטֵּל מִצְבֶּכֶם הַגְּלוּתִי; שְׁיִבְטֵל הַהַעֲלָם וְהַסְתָּר הַמְּכַסֵּה עַל מִצְיֹאוֹתֵם הָאֲמִתִּית וְהַפְּנִימִית, וְהַשְּׁעָבוּד לְדַרְכֵי הַטְּבַע וּגְשָׁמֵי הָעוֹלָם הַמְּשַׁתְּלֵשֵׁל מִזָּה. עַל פִּי זֶה מוּבָן מְדוּעַ תַּבַּת "גּוֹלָה" כּוֹלֶלֶת אֶת תַּבַּת "גּוֹלָה", אֲבָל - בְּתוֹסַפֵּת אֶל"ף: הַגּוֹלָה אֵינָה מְכַבֵּלֶת הַ(עֲבוּדָה ב) גְּלוּת, אֲדַרְבָּה: עֲנִינָה לְהַעֲלוֹת אֶת הַ(חַיִּים ב) "גּוֹלָה" (עַל יְדֵי שְׁחֻרוֹר כֹּל הָעֲנִינִים מֵהַגְּלוּת) וּמִזָּה גּוֹפָא לְעֲשׂוֹת גּוֹלָה.

(ש"פ אחרי קדושים ה'תשנ"א. מתוך לקראת שבת)

הַחֻזְרַת הַצְּדִיקִים בְּתְשׁוּבָה

כְּסִפְרָה הַזֶּהר נֶאֱמַר "מְשִׁיחַ אֲתָא לְאַתְבָּא צְדִיקֵיךָ בְּתוֹיְבָתָא" - מְשִׁיחַ יְבוֹא לְחַזְרִי אֶת הַצְּדִיקִים בְּתְשׁוּבָה. וְדַאי שְׂאִין הַכּוֹנֵה לְחֻזְרָה בְּתְשׁוּבָה עַל עֲוֹנוֹת, שֶׁכֵּן אֵלֶּה אֵינֵן מִצְוִיִּים כִּלְל בְּצְדִיקִים שֶׁלֵּא טַעְמוֹ טַעַם חָטָא. הַכּוֹנֵה הִיא לְשִׁיבָה וְלְהַתְקַרְבוּת נְשָׁמוֹת הַצְּדִיקִים לְבוֹרָא הָעוֹלָם - בְּרָמָה גְבוּהָ עוֹד יוֹתֵר. זֶהוּ גְלוּי קָשֶׁר פְּנִימִי וְעַמֵּק יוֹתֵר בֵּין הַצְּדִיקִים לְהַקְבָּ"ה, בְּכַחֲנִת "וְהָרוּחַ תְּשׁוּב אֶל הָאֱלֹקִים אֲשֶׁר נִתְּנָה".

מְשִׁיחַ יְעוֹרֵר בְּצְדִיקִים "תְּשׁוּבָה" נִפְלְאָה זֹו, בְּכַח נְשָׁמָתוֹ הַגְּבוּהָה.

(מאמר ד"ה ציון במשפט. מתוך לקראת שבת)

"הוֹגָה בַּתּוֹרָה"

וְהִנֵּה דוֹקָא הִיגִיעָה בַּתּוֹרָה תֹּאפְשֶׁר לְמְשִׁיחַ לְגַאֵל אֶת יִשְׂרָאֵל (אֶף שֶׁעַקֵּר עֲנִינוּ לְכַאוּרָה הוּא הִיּוֹתוֹ מְלָךְ "מְלָךְ מִבֵּית דָּוִד"). שֶׁכֵּן הַתּוֹרָה קוֹדְמָה לְעוֹלָם וְהִיא מְעַל

חומש יומי

פרשת קרח

~ יום ראשון כ"ד סיון ~

א ואתפלג קרח בר יצהר בר קהת בר לוי ודתן ואבירם בני אליאב ואון בר פלת בני ראובן:

טז (א) ויקח קרח בן-יצהר בן-קהת בן-לוי ודתן ואבירם בני אליאב ואון בר פלת בני ראובן:

נתקנא על נשיאותו של אליצפן בן עזיאל, שמנהגו משה נשיא על בני קהת על פי הדבור. אמר קרח: אחי אבא ארבעה היו, שנאמר (שמות ו): "ובני קהת וגו'". עמרם הבכור נטלו שני בניו גדלה: אחד מלך ואחד כהן גדול; מי ראוי לטל את השנייה? לא אני, שאני בן יצהר, שהוא שני לעמרם? והוא מנה נשיא את בן אחיו הקטן מפלם! הריני חולק עליו ומבטל את דבריו! מה עשה? עמד וכנס מאתים וחמשים ראשי סנהדראות, רבן משבט ראובן שכניו, והם אליצור בן שדאור ודבריו וכיוצא בו, שנאמר: "נשיאי עדה קריאי מועד", ויהללן הוא אומר (במדבר א): "אלה קרואי העדה". והלבישן טליתות שפלן תכלת, באו ועמדו לפני משה, אמרו לו: טלית שפלה של תכלת, חיבת בציצית או פטורה? אמר להם: חיבת! התחילו לשחק עליו. אפשר, טלית של מין אחר, חוט אחד של תכלת פוטרה. זו שפלה תכלת, לא תפטר את עצמה? בני ראובן • דתן ואבירם ואון בן פלת.

כ"ט ויקח קרח • פרשה זו יפה נדרשת במדרש רבי תנחומא. ויקח קרח • לקח את עצמו לצד אחד להיות נחלק מתוך העדה לעורר על הפהגה, וזהו שתרגם אונקלוס "ואתפלג", נחלק משאר העדה להחזיק במחלקת. וכן (איוב טו): "מה יקחך לבדך", לוקח אותך להפליגך משאר בני אדם. דבר אחר: "ויקח קרח" משך ראשי סנהדראות שבהם בדברים, כמו שנאמר (במדבר כ): "קח את-אהרן", (הושע יד): "קחו עמכם דברים". בן-יצהר בן-קהת בן-לוי • ולא הזכיר "בן-יעקב", שבקש רחמים על עצמו, שלא יזכר שמו על מחלקתם, שנאמר (בראשית מט): "בקהלם אל-תחד כבדי". והיכן נזכר שמו על קרח? בהתייחסם על הדוכן ב'דברי הימים', שנאמר (דה"א יא): "בן-אביסף בן-קרח בן-יצהר בן-קהת בן-לוי בן-ישראל". ודתן ואבירם • (תנחומא) בשביל שהיה שבט ראובן שרוי בחנייתם תימנה, שכן לקהת ובניו החונים תימנה, נשתתפו עם קרח במחלקתו: אוי לרשע, אוי לשכנו. ומה ראה קרח לחלק עם משה?

דעת זקנים מבעלי התוספות - עוז והדר

קרח רבא את תלמידא. אמר לה ומאי (איעבד) [אעבד], דהואי בעצה ואישתפעי לי בהדיה. אמרה ליה: ידענא דכולה בנישתא קדישתא היא, שנאמר (פסוק א) כי כל העדה פלם קדושים, תיב בביתך ואנא מצילנא לך. אשקיתיה חמרא ואריותיה ואגניתיה בביתא, תבא אבבא וסתרא לשערא, פל דאתא חזי לה רישא פרוע וחזור, אדחכי והכי נבלעו והוא ניצול, וקזימה בנפשה חממות נשים בנתה ביתה (משלי יד א). ואנלת בנידיה

שנאמר (בראשית מט ו) בקהלם אל תחד כבדי. ודתן, שעבר על דת. ואבירם, שאיבר לבו מלעשות תשובה. ואון, שישב כל ימיו באגניות. בן פלת, בן שנעשו לו פלאות. בני ראובן, בן שראה והבין. מדרש, לפי שהיה ראובן בכור אמרו יש לנו חלק בפהגה, לפיכך החזיקו במחלוקת גם הם: ואמר רב, און בן פלת אשתו הצילתו, אמרה ליה: מאי נפקא לך מיניה, אי משה רבא את תלמידא, אי

טז (א) ויקח קרח. איתא בחלק (סנהדרין קט), ויקח, אמר ריש לקיש שלקח מקח רע לעצמו. קרח, שעשה קרחה בישראל. דבר אחר, קרח עולה בגימטריא 'שדר', ששדר ולא שמר מצוותיו של הקדוש ברוך הוא. בן יצהר, שהרתים את העולם בפגרים. בן קהת, שקיחה שיני מולידיו. בן לוי, שעשה לויה לגיהנם. ופריד, ולדרוש נמי בן יעקב, בן שעקב עצמו לגיהנם, ומשני, אמר רבי שמואל בר יצחק יעקב ביקש רחמים על עצמו

~ נקודות משיחות קודש ~

השמירה לתורה - אהבת ה' ויראתו

ויקח קרח (טו, א)

ויקח קרח . . קפץ קרח ואמר למשה . . בית מלא ספרים מהו שיהא פטור מן המזוזה (במדב"ר פי"ח) ויש לבאר הענין בדרך הדרוש: טענת קרח היתה, "בית מלא ספרים", היינו אדם שמלא וגדוש בתורה, יכול להסתפק בהיותו בעל תורה ו"פטור ממזוזה" מאהבת ה' ויראתו, דפרשיות "שמע" "והיה אם שמוע" שבמזוזה ענינם אהבה ויראה, בפרשת "שמע" נאמר "ואהבת",

ופרשת "והיה אם שמוע" - ענינה יראה.

ועל זה ענה משה רבנו, "חייב במזוזה" שאהבה ויראה מכרחים ללמוד התורה, דכמו שהמזוזה שומרת על כל מה שבבית, כן "בית מלא ספרים" אדם המלא בתורה צריך לאהבה ויראה שישמרו על תורתו, וכמארז"ל (אבות ג, ט) "כל שייראתו קודמת לחכמתו, חכמתו מתקמת".

(ע"פ לקו"ש ח"ב עמ' 329 - מתוך לקראת שבת)

(ב) ויקמו ל לפני משה ואנשים מבני ישראל חמשים ומאתים נשיאי עדה קראי מועד אנשי-שם:

ב וקמו לאפי משה וגבריא מבני ישראל מאתן וחמשים ברבכי כנשתא מערעי זמן אנשין דשמא:

(א) ויקהליו על משה ועל אהרן ויאמרו אלהם רב לכם פי כל העדה כלם קדשים ובתוכם יהוה ומדוע תתנשאו על קהל יהוה:

ג ואתקנשו על משה ועל אהרן ואמרו להון סגי לכון ארי כל כנשתא פלהון קדישין וביניהון שריא שכנתא דיי ומא דין אתון מתברבבין על קהלא דיי:

דעת זקנים מבעלי התוספות - עוז והדר

תהרסנו (שם) זו אשתו של קרח שהחזיקה יד בעלה במחלוקת, ואמרה ליה: חזי מאי עביד משה, איהו הנה מלפא, לאחווה שוניה כהנא רבא, לבני אחווה שוניהו סגני כהונה, אי אתיא תרומה אמר תהא לכהן, ביפורים לכהן, מעשר ראשון נמי דשקליתון אתון אמר חד מן עשרא תהוי לכהנא, ועוד גייזו לכו למזייה שנאמר (לעיל ח ט) והעבירו תער על כל בשרם, ומטלטל לכו כי כופתא שנאמר (שם פסוק א) והנפת אתם תנופה. אמר לה איהו נמי קא עביד הכי, אמרה ליה: איהו פיון דרבא הוא וכולה דידיה הוא, תמות נפשי עם פלשתים (שופטים טו ל) הוא דקאמר; ועוד דקאמר לכו עבירו תכלתא, ואי סלקא דעתך תכלתא חשיבא אפיק גלימא דתכלתא ולבשינהו לכולהו בני מתיבתך (סנהדרין קט):

המחלוקת, כי באותה שעה עשה קרח משתה לכל אותם מאתים וחמשים איש ונתעטפו כולם טליתות שכולה הללו פטורין מן התכלת אם לא, אמר לו חייבין, אמר לו ארבע חוטין של תכלת פוטרין, טלית שכולה תכלת אינו דין שתפטור עצמה. אמר לו בית שהוא מלא ספרים פטור מן המזוזה או לא, אמר לו חייב, אמר לו כל התורה כולה, מאתים ושבעים וחמש פרשיות, אין פוטרין את הבית, ושתי פרשיות שבמזוזה פוטרין את הבית, אין אתה מצוה עלינו אלא מלבד

(במדב"ר יח א: תורה ב)

(ב) ואנשים מבני ישראל. ומי הם, אליצור בן שדיאור וחביריו. ואף-על-פי שלא פרסמן הכתוב נתן בהם סימנין, כתיב הלא ואנשים מבני ישראל, וכתיב התם (לעיל א יז) האנשים האלה אשר נקבו בשמות. כתיב הלא

כדפרשינן לעיל (בראשית יח א): תורה ג

וְהָבֹוּ בְהוֹן אֶשְׁתָּא וְשׂוּי עֲלֵיהוֹן קְטוֹרֶת
בּוֹסְמִין קְדָם יְיָ מִחַר וַיְהִי גִבְרָא דִּיתְרַעִי יְיָ
הוּא קְדִישׁ סְגִי לְכוּן בְּגִי לְוִי:

(ז) וְתִנּוּ-בְהֵן | אִשׁ וְשִׂימוּ עֲלֵיהֶן | קְטוֹרֶת לְפָנֵי יְהוָה |
מִחַר וְהָיָה הָאִישׁ אֲשֶׁר-יִבְחַר יְהוָה הוּא תְקַדּוֹשׁ
רַב-לְכֶם בְּגִי לְוִי:

שְׁנַאמַר (ד"ה א כח): "כֹּל-אֵלֶּה בְּנִים לְהִימָן". אָמַר:
אֶפְשָׁר כָּל הַגְּדֻלָּה הַזֹּאת עֲתִידָה לְעַמְד מִמֶּנִּי, וְאֲנִי
אָדָם? לְכָף נִשְׁתַּתֵּף לְבָא לְאוֹתָהּ חִזְקָה שְׁשַׁמַּע מִפִּי
מֹשֶׁה שְׂכֵלָם אוֹבְדִים וְאֶחָד נִמְלֹט: "אֲשֶׁר-יִבְחַר ה'
הוּא תְקַדּוֹשׁ" – טַעַמָּה וְתִלָּה בַּעֲצָמוֹ. וְלֹא רָאָה יָפָה,
לְפִי שְׂבָנִיו עֲשׂוּ תִשׁוּבָה, וּמֹשֶׁה הָיָה רוֹאֶה יָפָה.
(תְּחִיבֵימָא). רַב-לְכֶם • דְּבַר גְּדוּל נְטִלְתֶּם בַּעֲצָמְכֶם לְחֵלֶק
עַל תְּקַדּוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא.

כ"ט • רַב-לְכֶם בְּגִי לְוִי • דְּבַר גְּדוּל אִמְרַתִּי לְכֶם. וְלֹא
טַפְשִׁים הָיוּ, שְׂפָךְ הַתְּרָה בָּהֶם וְקָבְלוּ עֲלֵיהֶם לְקַרְבֵּי,
אֵלָּא הֵם חֲטָאוּ עַל נַפְשׁוֹתָם, שְׁנַאמַר: "אֵת מַחְתּוֹת
הַחֲטָאִים הָאֵלֶּה בְּנַפְשׁוֹתָם". וְקִרַח שְׂפָקַת הָיָה, מָה
רָאָה לְשִׁטוֹת זֶה? עֵינָיו הִטְעָתוּ, רָאָה שְׁלִשְׁלֹת גְּדוּלָּה
יוֹצֵאָה מִמֶּנּוּ: שְׁמוּאֵל שְׁשַׁקוּל כְּגִנְד מֹשֶׁה וְאֶהֱרֹן.
אָמַר: בְּשִׁבִילֹו אֲנִי נִמְלֹט! וְעֲשָׂרִים וָאַרְבָּעָה מִשְׁמֵרוֹת
עוֹמְדוֹת לְבְּגֵי בְּנָיו, כָּלֶם מִתְּנַבְּאִים בְּרוּחַ תְּקַדּוֹשׁ,

ח וְאָמַר מֹשֶׁה לְקִרַח שְׁמַעוּ כַעַן בְּגִי לְוִי:
עֲמוּ, אֲדַבֵּר גַּם אֵל כָּלֶם. הַתְּחִיל לְזַרוּ בָּהֶם:
"שְׁמַעוּ-נָא בְּגִי לְוִי."

(ח) וְיֹאמַר מֹשֶׁה אֶל-קִרַח שְׁמַעוּ-נָא בְּגִי לְוִי •
כ"ט • וְיֹאמַר מֹשֶׁה אֶל-קִרַח שְׁמַעוּ-נָא בְּגִי לְוִי •
הַתְּחִיל לְדַבֵּר עִמּוֹ דְּבָרִים רַכִּים. כִּינּוּן שְׂרָאָהוּ קֹשֶׁה
עַרְף, אָמַר: עַד שְׁלֹא יִשְׁתַּתְּפוּ שְׂאָר הַשְּׂבָטִים וְיֹאבְדוּ

ט הַזֶּעַר לְכוּן אָרִי אֶפְרַשׁ אֵלֶּהָ דִּישְׂרָאֵל
תְּחִיבֵימָא מִכְּנִשְׁתָּא דִּישְׂרָאֵל לְקַרְבָּא תְּחִיבֵי
קְדֻמּוּהִי לְמַפְלַח תַּת פְּלִתָן מִשְׁכָּנָא דִּינִי
וְלִמְקָם קְדָם כְּנִשְׁתָּא לְשִׁמּוֹשׁוֹתֵיהוֹן:

(ט) הַמַּעֲט מִכֶּם כִּי-הִבְדִּיל אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל אֶתְכֶם
מֵעַדְת יִשְׂרָאֵל לְהַקְרִיב אֶתְכֶם אֵלָיו לְעַבְד אֶת-
עַבְדַּת מוֹשֶׁבֶן יְהוָה וְלַעֲמֹד לְפָנֵי הָעֵדָה לְשִׁרְתָּם:
כ"ט • וְלַעֲמֹד לְפָנֵי הָעֵדָה • לְשִׁיר עַל הַדּוּכָן.

י וַיִּקְרַב יְתָר וְתַת כָּל אֲחֵיךָ בְּגִי לְוִי עִמָּךְ וְכַעַן
אֲתוּן בְּעֵן אַף כְּהַנְתָּא רַבְתָּא:

(י) וַיִּקְרַב אֶתְךָ וְאֶת-כָּל-אֲחֵיךָ בְּגִי-לְוִי אֲתָךְ
וּבְקִשְׁתָּם גַּם-כְּהֵנָּה:

כ"ט • וַיִּקְרַב אֶתְךָ • לְאוֹתוֹ שְׂרוּת שְׁהִרְחִיק מִמֶּנּוּ שְׂאָר עַדְת יִשְׂרָאֵל.

דעת זקנים מבעלי התוספות - עוז והדר

לְמַעְלָה, וְאִם כֵּן (ד"י) [דִּינִי] לְהִיּוֹת
לְמַעְלָה מִכָּלֶן. וְלֹא עוֹד אֵלָּא שְׁנַאמַר
(וכריה ד' ד'י) אֵלֶּה [שְׁנִי] בְּגִי הַיִּצְהָר, וְכִי
יֵשׁ בְּנִים לְשִׁמּוֹן, אֵלָּא אֵלוֹ אֶהֱרֹן וְדוֹד
שְׁנַמְשַׁחוּ בְּשִׁמּוֹן הַמִּשְׁחָה, אֶהֱרֹן נָטַל
כְּהוֹנָה וְדוֹד נָטַל מַלְכוּת, וּמָה אֵלוֹ
שְׁלֹא נִמְשַׁחוּ אֵלָּא בְּשִׁמּוֹן בְּלָבָד נָטְלוּ
כְּהוֹנָה וּמַלְכוּת, אֲנִי שְׂאֲנִי כֵּן הַשְׁמָן
אֵינוֹ דִּין שְׂאֲהִיב כְּהֵן גְּדוּל אוֹ מִלְךָ,
מִיד חֵלֶק עַל מֹשֶׁה (במדב'ר יח טו): תורה ח

הַחֲטָאִים הָאֵלֶּה בְּנַפְשׁוֹתָם, שְׂכַבְר
הַתְּרָה בָּהֶם.
וְאִם תֹּאמַר, קִרַח שְׂפָקַת הָיָה, מָה
רָאָה לְעֲשׂוֹת שְׁטוֹת כְּזֹה, אֵלָּא עֵינָיו
הִטְעָתוּ שְׂרָאָה שְׁלִשְׁלֹת גְּדוּלָּה יוֹצֵאָה
מִמֶּנּוּ כְּדִפְרִישׁ רִש"י ו"ל. וְעוֹד דְּרַשׁ,
אֲנִי כֵּן יִצְהָר כְּמָה דְּאֵת אָמַר (וכריה ד'
כ"ט) תִּירְשָׁךְ וְיִצְהָרְךָ, תִּירוּשׁ זֶה הִינּוּ,
יִצְהָר זֶה הַשְּׁמָן, וּבְכָל הַמִּשְׁקִין
כְּשִׁתְּתֶן בָּהֶם שְׁמָן הַשְּׁמָן עוֹלָה

(ז) וְהָיָה הָאִישׁ אֲשֶׁר יִבְחַר ה'. וְכִי
אֵינֶם יוֹדְעִים זֶה, אֵלָּא כִּף אָמַר:
מִתְרָה אֲנִי בְּכֶם שְׁלֹא תַחֲיִיבוּ עַצְמְכֶם,
כִּי תִדְעוּ שְׁהַקְטוֹרֶת חִיבִי לְפָנֵי
תְקַדּוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא יוֹתֵר מִכָּל
הַקְּרָבָנוֹת, וְכוּ נִתּוּן סַם הַמָּוֶת שְׁבוּ
נִשְׂרָפוּ נָדָב וְאִבִּיהוּא, וְכָל מִי שִׁיבְחַר
תְקַדּוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא מִכֶּם הוּא תְקַדּוֹשׁ,
כְּלוּמַר יֵצֵא חִי, וְכָלֶם אוֹבְדִים.
וְאִפִּילוּ הִכִּי קָבְלוּ עֲלֵיהֶם הַתְּרָאָה
וְהַקְרִיבוּ, וְזֶהוּ שְׂאָמַר הַכְּתוּב (להלן א' ט)

(יא) לָכֵן אֶתְּהָ וְכָל־עֲדֹתֶיךָ הַנֹּעְדִים עַל־יְהוָה וְאַהֲרֹן יֵאָבְדוּ אֶתְּךָ וְכָל פְּנֵשֶׁתְךָ דֹּאדֹמֶנְתוֹן עַל יְיָ וְאַהֲרֹן מָה הוּא אֲרִי אֲתֵרְעֵמְתוֹן עַל־וְהִי: מַה־הוּא כִּי תִלְנֹנוּ עָלָיו:

כ"ט - לָכֵן • בַּשְּׂבִיל כֶּף, "אֶתְהָ וְכָל־עֲדֹתֶיךָ הַנֹּעְדִים" אֶתְךָ, עַל־ה', כִּי בַשְּׂלִיחוֹתוֹ עֲשִׂיתִי לְתֵת כְּהֵנָּה לְאַהֲרֹן, וְלֹא לָנוּ הוּא הַמַּחְלֶקֶת הַזֶּה.

(יב) וַיִּשְׁלַח מֹשֶׁה לְקַרְא לְדָתָן וְלֵאבִירָם בְּנֵי אֶלְיָאב וַיֹּאמְרוּ לֹא נַעֲלֶה:

כ"ט - וַיִּשְׁלַח מֹשֶׁה וַגּוֹ' • (סנהדרין ק) מִכָּאן, שָׁאִין מִחֲזִיקִין בְּמַחְלֶקֶת, שֶׁהִיא מֹשֶׁה מְחַזֵּר אֲחֵרֵיהֶם לְהַשְׁלִימָם בְּדַבְּרֵי שְׁלוֹם. לֹא נַעֲלֶה • פִּיהֶם הַכְּשִׁילָם, שָׁאִין לָהֶם אֵלָּא יְרִידָה.

~ נקודות משיחות קודש ~

לְכַאוֹרָה כָּל לִימוֹד זְכוּת, בְּכָל זֹאת עָלָיו לְהַפְךָ בְּזְכוּתוֹ, וּכְתוּבָה מִזֶּה – הִרִי גַם יַעֲשֶׂה כָּל הַתְּלוּי בּוֹ לְהַחֲזִירוֹ וְלִהְיוֹתוֹ בְּדֶרֶךְ הַיְשָׁרָה.

(לקוטי־שיחות, כרך יג, פרשת קרח)

הַהוֹרָאָה עַד כַּמָּה צָרִיךְ כָּל אֶחָד וְאֶחָד (שֶׁבְּכָל אֶחָד וְאֶחָד יֵשׁ בּוֹ מִבְּחִינַת מֹשֶׁה רַבִּינוּ עַל־יְהוָה) לְפַעוּל וְלִהְיוֹת בְּנַפְשׁוֹ מִדָּה זו – לְדוֹן אֶת חֲבִירוֹ לְכַף זְכוּת, וְעַד שֶׁאֵפִילוֹ כְּשֶׁהִתְנַהֵּג חֲבִירוֹ הִיא בְּאוֹפֵן הַשׁוֹלָל

(יג) הַמַּעֲט כִּי הֵעֲלִיתָנוּ מֵאֶרֶץ זְבַת חֶלֶב וְדָבָשׁ לְהַמִּיתָנוּ בַּמִּדְבָּר כִּי־תִשְׁתַּרְרַר עָלֵינוּ גַם־הַשְּׁתַּרְרָה:

יג הַיְזַעַר אֲרִי אֶסְקַתְנָא מֵאֲרַעָא עֲבָדָא חֶלֶב וְדָבָשׁ לְקַשְׁלוֹתְנָא בַּמִּדְבָּרָא אֲרִי אֲתֵרְבַּרְבְּתָא עֲלֵנָא אַף אֲתֵרְבַּרְבָּא:

~ יום שני כ"ה סיון ~

(יד) אֵף לֹא אֶל־אֶרֶץ זְבַת חֶלֶב וְדָבָשׁ הֵבִיאָתָנוּ וְתַתֵּן־לָנוּ נַחֲלַת שְׂדֵה וְכָרֶם הַעֵינִי הָאֲנָשִׁים הָהֵם תִּנְקַר לֹא נַעֲלֶה:

לְהַמִּיתָנוּ בַּמִּדְבָּר, שָׁאֲמַרְתָּ לָנוּ (במדבר יד): "בַּמִּדְבָּר הַזֶּה יִפְּלוּ פְּגָרֵיכֶם". הַעֵינִי הָאֲנָשִׁים הֵם תִּנְקַר וַגּוֹ' • אֲפִלוּ אֶתְהָ שׁוֹלַח לְנַקֵּר אֶת עֵינֵינוּ אִם לֹא נַעֲלֶה אֲלֵיךָ, לֹא נַעֲלֶה. הָאֲנָשִׁים הֵם • כְּאֵדָם הַתּוֹלֵה קַלְתּוֹ בְּחִבּוֹ.

כ"ט - וְתַתֵּן־לָנוּ • הַדָּבָר מוֹסֵב עַל "לֹא" הָאָמֹר לְמַעַלָּה, כְּלוּמַר לֹא הֵבִיאָתָנוּ וְלֹא נָתַתָּ לָנוּ נַחֲלַת שְׂדֵה וְכָרֶם, אֲמַרְתָּ לָנוּ (שמות א): "אֲעֲלֶה אֶתְכֶם מֵעֵנִי מִצְרַיִם אֶל־אֶרֶץ טוֹבָה וַגּוֹ'" – מִשֵּׁם הוּצֵאתָנוּ וְלֹא אֶל אֶרֶץ זְבַת חֶלֶב וְדָבָשׁ הֵבִיאָתָנוּ, אֵלָּא גְזַרְתָּ עָלֵינוּ

(טו) וַיַּחַר לְמֹשֶׁה מְאֹד וַיֹּאמֶר אֶל־יְהוָה אֶל־הַתַּן אֶל־מִנְחָתָם לֹא חֲמוֹר אֶחָד מֵהֶם נִשְׂאתִי וְלֹא הִרְעִיתִי אֶת־אֶחָד מֵהֶם:

טו וַיַּחַדְךָ לְמֹשֶׁה לְחַדָּא וַאֲמַר קָדָם יְיָ לֹא תִקַּבְל בְּרַעְיוֹא קְרִיבְהוֹן לֹא חֲמוֹר דְּחַד מִנְהוֹן שְׁחֵרִית וְלֹא אֲבֵאֵשִׁית יָת חַד מִנְהוֹן:

נְטַלְתִּי, (תחומא) אָפְלוּ פֶשְׁהֶלְכְתִּי מִמְדִּינָן לְמִצְרַיִם וְהִרְכַּבְתִּי אֶת אֲשֵׁתִי וְאֶת בְּנֵי עַל הַחֲמוֹר וְהָיָה לִי לְטַל אוֹתוֹ הַחֲמוֹר מִשְׁלָהֶם, לֹא נְטַלְתִּי אֲלָא מִשְׁלִי. וְתַרְגּוּם אוֹנְקֵלוֹס: "שְׁחַרִית", לְשׁוֹן אֲרָמִי כִּף נִקְרָאת אֲנִגְרָא שֶׁל מֶלֶךְ שַׁחֲרָ (כ"ב מ"ו).

כִּי וַיַּחַר לְמֹשֶׁה מְאֹד • נִצְטַעַר עַד לְמָאֵד. אֶל־תִּפְּן אֶל־מִנְחָתָם • לְפִי פְשׁוּטוֹ: הַקְטֹרֶת שֶׁהֵם מִקְרִיבִים לְפָנֶיךָ מִחֶר, אֵל תִּפְּן אֲלֵיהֶם. וּמִדְרָשׁוֹ: אָמַר: יוֹדַע אֲנִי שֶׁיֵּשׁ לָהֶם חֵלֶק בְּתַמִּידֵי צְבוּר, אִף חֵלֶקם לֹא יִקְבַּל לְפָנֶיךָ לְרִצּוֹן, תִּנְיַחְנוּ הָאֵשׁ וְלֹא תֹאכְלֵנוּ. לֹא חֲמוֹר אַחַד מֵהֶם נִשְׁאֵתִי • לֹא חֲמוֹרוֹ שֶׁל אַחַד מֵהֶם

טז וַאֲמַר מֹשֶׁה לְקָרַח אֵת וְכָל כְּנֹשְׁתּוֹ הוּוּ זְמִינִין לְקָדָם יי אֵת וְאִינוּן וְאַהֲרֹן מִחֶר:

(טז) וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־קָרַח אַתָּה וְכָל־עַדְתְּךָ הִיוּ לִפְנֵי יְהוָה אַתָּה וְהֵם וְאַהֲרֹן מִחֶר:

כִּי וְהֵם • עַדְתְּךָ.

יז וְסָבַר גְּבַר מַחְתִּיתָהּ וּתְשׁוּיָן עֲלֵיהוֹן קְטֹרֶת בּוֹסְמִין וְתִקְרְבוּן קָדָם יי גְּבַר מַחְתִּיתָהּ מֵאֲתָן וְתִמְשִׁין מַחְתִּינָן וְאֵת וְאַהֲרֹן גְּבַר מַחְתִּיתָהּ:

(יז) וַיִּקְחוּ אִישׁ מִחֲתָתוֹ וּנְתַתָּם עֲלֵיהֶם קְטֹרֶת וְהִקְרַבְתֶּם לִפְנֵי יְהוָה אִישׁ מִחֲתָתוֹ חֲמִשִּׁים וּמֵאֲתָיִם מַחְתָּת וְאַתָּה וְאַהֲרֹן אִישׁ מִחֲתָתוֹ:

כִּי וְהִקְרַבְתֶּם וְגו' אִישׁ מִחֲתָתוֹ • הַחֲמִשִּׁים וּמֵאֲתָיִם אִישׁ שְׂבָכְכֶם.

יח וְנִסְבּוּ גְבַר מַחְתִּיתָהּ וַיִּהְיֻוּ עֲלֵיהוֹן אֲשֵׁתָא וְשׁוּיָאוּ עֲלֵיהוֹן קְטֹרֶת בּוֹסְמִין וְקָמוּ בְתַרְע מִשְׁפָּן זְמַנָּא וּמִשָּׁה וְאַהֲרֹן:

(יח) וַיִּקְחוּ אִישׁ מִחֲתָתוֹ וַיִּתְּנוּ עֲלֵיהֶם אֵשׁ וַיִּשְׂימוּ עֲלֵיהֶם קְטֹרֶת וַיַּעֲמֻדוּ פֶתַח אֹהֶל מוֹעֵד וּמֹשֶׁה וְאַהֲרֹן:

יט וְאֶכְנַשׁ עֲלֵיהוֹן קָרַח יֵת כָּל כְּנֹשְׁתָא לְתַרְע מִשְׁפָּן זְמַנָּא וְאַתְגְּלִי יִקְרָא דִּי לְכָל כְּנֹשְׁתָא:

(יט) וַיִּקְהַל עֲלֵיהֶם קָרַח אֶת־כָּל־הָעֵדָה אֶל־פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד וַיִּרְא כְבוֹד־יְהוָה אֶל־כָּל־הָעֵדָה: ׀

אֲלָא בְשָׁבִיל כְּלָכְם! אֵלּוּ בָּאִין וְנוֹטְלִין כָּל הַגְּדֵלוֹת: לוּ הַמְּלָכוֹת וְלֹאֲחִיו הִפְהִינָה! " עַד שֶׁנִּתְפַּתּוּ כָּלֶם. וַיִּרְא־כְבוֹד ה' • כָּא בְעַמּוּד עֲנָן.

כִּי וַיִּקְהַל עֲלֵיהֶם קָרַח • בְּדַבְרֵי לְצַנּוֹת; כָּל הַלִּיזָה הַהוּא הֵלֶךְ אֲצֵל הַשְּׂבָטִים וּפְתָה אוֹתָם: "כְּסָבוֹרִין אַתֶּם שְׁעָלִי לְבִדִי אֲנִי מִקְפִּיד? אִינִי מִקְפִּיד



~ יום שלישי כ"ו סיון ~

כ ומליל יי עם משה ועם אהרן למימר:

(ב) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה וְאֶל־אַהֲרֹן לֵאמֹר:

כא אתפּרשו מגו כְּנֹשְׁתָא הָדָא וְאֲשַׁצִּי תַהוֹן כְּשָׁעָה:

(כא) הַבְּדִלוּ מִתּוֹךְ הָעֵדָה הַזֹּאת וְאִכְלֶה אֹתָם כְּרָגַע:

כב וּנְפְלוּ עַל אֶפְיָהוֹן וְאָמְרוּ אֵל אֵלֶּה וַיִּחַזַּק לְכָל בְּשָׂרָא גְבַרָא חַד יְחֹב וְעַל כָּל כְּנֹשְׁתָא יְהִי רְגָזָא:

(כב) וַיִּפְּלוּ עַל־פְּנֵיהֶם וַיֹּאמְרוּ אֵל אֱלֹהֵי הַרוּחֹת לְכָל־בָּשָׂר הָאִישׁ אַחַד יַחַזֵּא וְעַל כָּל־הָעֵדָה תִּקְצֹף: ׀

המחשבות, ויודע אתה מי החוטא. האיש אחד • הוא החוטא, ואתה על כל העדה תקצה? אמר הקדוש ברוך הוא: קפה אמרת, אני יודע ומודיע מי חטא ומי לא חטא.

כ"ט • אל אלהי הרוחת • יודע מחשבות. אין מדתך כמדת בשר ודם: מלך בשר ודם שפחה עליו מקצת מדינה, אינו יודע מי החוטא, לפיכך קשה הוא כועס נפרע מפלם, אבל אתה לפניך גלויות כל

כג ומליל יי עם משה למימר:

(כג) וידבר יהוה אל משה לאמר:

כד מלל עם פנשתא למימר אסתלקו מסחור סחור למשכנא דקרח דתן ואבירים:

(כד) דבר אל העדה לאמר העלו מסביב למשכן קרח דתן ואבירים:

כ"ט • העלו וגו' • פתרגומו: "אסתלקו" מסביבות משכן קרח.

כה יקם משה ואזל לנת דתן ואבירים ואזלו בתרוהי סבי ישראל:

(כה) ויקם משה וילך אל דתן ואבירים וילכו אחריו זקני ישראל:

כ"ט • ויקם משה • (מדרש רבה) כסבור שישאו לו פנים, ולא עשו.

כו ומליל עם פנשתא למימר זורו קען מעלוי משכני גבריא חביאי האלין ולא תקרבון בכל די להון דלמא תלקון בכל חוביהון:

(כו) וידבר אל העדה לאמר סורו נא מעל אהלי האנשים הרשעים האלה ואל תגעו בכל אשר להם פן תספו בכל חטאתם:

כז ואסתלקו מעלוי משכנא דקרח דתן ואבירים מסחור סחור ודתן ואבירים נפקו קימין בתרע משכניהון ונשיהון ובניהון וטפלהון:

(כז) ויעלו מעל משפך קרח דתן ואבירים מסביב ודתן ואבירים יצאו נצבים פתח אהליהם ונשיהם ובניהם וטפם:

המתלקת: שהרי בית דין של משה אין עונשין אלא עד שיביא שתי שערות, ובית דין של מעלה עד עשרים שנה, וכאן אבדו אף יונקי שדים.

כ"ט • יצאו נצבים • (תנחומא) בקומה זקופה לקרף ולגדרף, כמו (שמואל א ט'): "וייתי צב ארבעים יום" דגלית. ונשיהם ובניהם וטפם • בא וראה כמה קשה

כח ואמר משה בדא תדעון ארי יי שלחני למעבד ית כל עובדיא האלין ארי לא מרעותי:

(כח) ויאמר משה בזאת תדעון כיהוה שלחני לעשות את כל המעשים האלה כיהוה:

כ"ט • לעשות את כל המעשים האלה • שעשיתי על פי הדבור לתת לאהרן כהנה גדולה, ובניו – סגני כהנה, ואליצפן – נשיא הקהתי.

כט אם פמותא דכל אנשא ימותון אלין וסערא דכל אנשא יסתער עליהון לא יי שלחני:

(כט) אם כמות כל האדם ימתון אלה ופקדת כל האדם יפקד עליהם לא יהוה שלחני:

כ"ט • לא ה' שלחני • אלא אני עשיתי הכל מדעתי, וכדין הוא חולק עלי.

לֹאִם בְּרִיאָה יִכְרָא יְיָ וּפְתַחַת אֲרֻעָא יָת פּוּמָה וּבְלַעַת יְתַהוֹן וְיָת כָּל דִּי לַהוּן וַיַּחְתוּן כַּד חֵיין לְשִׂאוּל וְתַדְעוּן אַרְי אַרְגִּיזוּ גְבַרְיָא הָאֵלִין קָדָם יְיָ:

ל) וְאִם-בְּרִיאָה יִכְרָא יְהוָה וּפְצָתָה הָאֲדָמָה אֶת-פִּיהָ וּבִלְעָה אֶת־כָּל-אֲשֶׁר לָהֶם וַיִּרְדּוּ חַיִּים שְׂאֵלָה וַיִּדְעֻתֶם כִּי נֶאֱצוּ הָאֲנָשִׁים הָאֵלֶּה אֶת-יְהוָה:

פִּירְשׁוּ (סנהדרין ק): "אם בְּרִיאָה" פֶּה לְאָרְץ מִשְׁשֵׁת יָמֵי בְּרִאשִׁית – מוֹטָב, וְאִם לֹא "יִכְרָא ה'". (ר"ל יִכְרָא ה' הַפֶּה לְכָאן).

כש"כ וְאִם בְּרִיאָה • חֲדָשָׁה. יִכְרָא ה' • לְהִמִּית אוֹתָם בְּמִיתָה שְׁלֵא מֵת בָּה אָדָם עַד הַנְּהָ, וּמָה הִיא הַבְּרִיאָה? "וּפְצָתָה הָאֲדָמָה אֶת-פִּיהָ" וּתְבַלְעֶם, אִזּוּ "וַיִּדְעֻתֶם כִּי נֶאֱצוּ" הֵם אֵת ה', וְאִנִּי מִפִּי הַגְּבוּרָה אֲמַרְתִּי. וְרַבּוֹתֵינוּ

~ נקודות משיחות קודש ~

הָאָדָם חֵי. זְהוּ שְׁנֶאֱמַר (פינחס כו, יא) "וּכְנִי קִרַח לֹא מֵתוּ", "נִתְבַּצֵּר לָהֶם מְקוֹם גְּבוּהָ בְּגִיּהוֹם וַיֵּשְׁבוּ שָׁם" (רש"י), וְעָשׂוּ תְּשׁוּבָה.

וַיִּרְדּוּ חַיִּים שְׂאֵלָה (טז, ל) גַּם מִי שְׁמַצוּי ב'שִׂאוּל' חוֹשֵׁב שֶׁהוּא חֵי. אִף גַּם בְּרַכָּה זֶש בְּכָבֵד, וְהִיא, שָׁגַם ב'שִׂאוּל' יְהִיו חַיִּים, וַיּוֹכְלוּ לַעֲשׂוֹת תְּשׁוּבָה (שְׁהִרִי תְּשׁוּבָה מוֹעִילָה רַק כָּל עוֹד

(היום-יום, כ"ו בסיוון)

לֹא וְהוּהָ כַּד שְׂעִי לְמַלְלָא יָת כָּל פְּתַגְמָא? הָאֵלִין וְאִתְבְּזַעַת אֲרֻעָא דִּי תַחוּתִיהוֹן:

לא) וַיְהִי כִּבְלָתוֹ לְדַבָּר אֶת כָּל-הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה וַתִּבְקַע הָאֲדָמָה אֲשֶׁר תַּחְתֵּיהֶם:

לכּ וּפְתַחַת אֲרֻעָא יָת פּוּמָה וּבְלַעַת יְתַהוֹן וְיָת אַנְשׁ בְּתִיּהוֹן וְיָת כָּל אַנְשָׂא דִּי לְקִרַח וְיָת כָּל קְנִינָא:

לב) וַתִּפְתַּח הָאֲרֶץ אֶת-פִּיהָ וַתִּבְלַע אֶת־אֶת־וַתִּבְקַע הָאֲדָמָה אֲשֶׁר לְקִרַח וְאֶת כָּל-הַרְכֹּשׁ:

~ נקודות משיחות קודש ~

טעם בליעת בני קרח באדמה

אֲשֶׁר עַל כֵּן, נִתְקַיֵּם בָּהֶם מִדָּה כַּנֶּגֶד מִדָּה: כִּינּוּן שְׁלֻעִינֵי הַרְוָאִים עֲדִין הַחֲזִיקוּ בַּמַּחְלָקָת, עַל-כֵּן כְּשֶׁנִּצְנְשׁוּ לַעֲיִנֵי כָּל יִשְׂרָאֵל נִבְלָעוּ יַחַד עִם בְּעַלֵי הַמַּחְלָקָת בְּאֲדָמָה. אִף כִּפְעַל כִּינּוּן שְׁהִרְהוּ תְּשׁוּבָה בְּלִבָּם, לֹא הָיָה עֲלֵיהֶם דִּין מִיָּתָה וְלָכֵן "נִתְבַּצֵּר לָהֶם מְקוֹם גְּבוּהָ בְּגִיּהוֹם".

וַתִּפְתַּח הָאֲרֶץ אֶת-פִּיהָ וַתִּבְלַע אֶת־וַתִּבְקַע הָאֲדָמָה אֲשֶׁר לְקִרַח וְאֶת כָּל-הַרְכֹּשׁ: . . וַיִּאֲבְדוּ מֵתוֹךְ הַקֶּהֱל: (טז, לב-לג)

וּמַעֲמָה יִדְּיָק לְשׁוֹן הַפְּסוּק "וַיִּאֲבְדוּ מֵתוֹךְ הַקֶּהֱל", דְּלִכְאוּ" מֵה חֶסֶר בְּהַלְשׁוֹן "וַיִּאֲבְדוּ" סָתֵם. וּלְפִי הַנ"ל שְׁפִיר, דְּכַנִּי קִרַח לֹא מֵתוּ וְנֶאֱבְדוּ מִן הָעוֹלָם. רַק כִּינּוּן שְׁ"הַקֶּהֱל" חֲשַׁב שֶׁהֵם בַּמַּחְלָקָת וּמִגִּיעַ לָהֶם עֲנָשׁ כְּאַבְיָהֶם, עַל-כֵּן (רַק) "מֵתוֹךְ הַקֶּהֱל" הֵם נֶאֱבְדוּ. וּמִשְׁעַם זֶה חֲכָמָה הַתּוֹרָה לְסַפֵּר שְׁ"כַנִּי קִרַח לֹא מֵתוּ" רַק בְּפִרְשַׁת פְּנִיחָס, בָּהּ אוֹחֲזִים כְּשֶׁכְּבָר "כְּלוּ מֵתֵי מִדְּבָר" (רש"י חוקת פֶּרַק כ, כב), וְכָל הַדּוֹר שֶׁהָיָה חֵי בְּשַׁעַת מַעֲשֵׂה כְּבָר אָבֵד מִן הָעוֹלָם, שְׂאִזּוּ שׁוֹב אֵין עוֹד צִרְף לְהַחֲזִיקֶם בְּגִיּהוֹם.

כָּאֵן נֶאֱמַר עַל כֵּנִי קִרַח שְׁנִבְלָעוּ עִמּוֹ, וְאֵלוּ בְּפִרְשַׁת פְּנִיחָס (כ, יא) נֶאֱמַר: "וּכְנִי קִרַח לֹא מֵתוּ". וּמִפְּרֵשׁ רִש"י (שם): "הֵם הָיוּ כְּעֵצָה תַּחֲלָה, וּבְשַׁעַת הַמַּחְלָקָת הִרְהִירוּ תְּשׁוּבָה בְּלִבָּם. לְפִיכֹף נִתְבַּצֵּר לָהֶם מְקוֹם גְּבוּהָ בְּגִיּהוֹם וַיֵּשְׁבוּ שָׁם".

וְלִכְאוּרָה תְּמוּהָ בִּיּוֹתֵר: אִם הֵם חֲזָרוּ בְּתְּשׁוּבָה – לְמָה כִּכְלָל נִבְלָעוּ, וּכְאִם לֹא – בְּמָה זָכוּ שְׁנִשְׁאַרוּ בְּחַיִּים. וְהַבְּאוּר בָּהּ:

אֲכֹן וּדְאִי שְׁבַגִי קִרַח חֲזָרוּ בָּהֶם מִמַּחְלָקָתָם וְעָשׂוּ תְּשׁוּבָה, דְּבִלְעָדֵי זֶה אֵין לָהֶם שׁוּם זְכוּת, אֲלֵא שְׁלֵא הָרָאוּ זֹאת בְּגִלּוּי וּבְחִיצוּנִיּוֹת אֲלֵא שָׁבוּ רַק בְּסִתְרָ לִבָּם, וּכְדִיּוֹק לְשׁוֹן רִש"י (שם) "הִרְהִירוּ תְּשׁוּבָה בְּלִבָּם".

(ע"פ לקו"ש ח"ג עמ' 170 - מתוך 'לקראת שבת')

לג ונחתו אנון וכל די להון פד חיינ לשאול
וחפת עליהון ארעא ואברו מגו קהלא :

(ג) וַיִּרְדּוּ הֵם וְכָל־אֲשֶׁר לָהֶם חַיִּים שְׂאֵלָה וְהִכֶּם
עֲלֵיהֶם הָאָרֶץ וַיֹּאבְדוּ מִתּוֹךְ הַקְּהָל:

לד וכל ישראל די בסחרניהון ערקו לקלהון
ארי אמרו דלמא תבלענא ארעא :

(ד) וְכָל־יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר סְבִיבֹתֵיהֶם נָסוּ לְקִלְמֹם פִּי
אָמְרוּ פִּן־תִּבְלַעְנוּ הָאָרֶץ:

כ"ט • נסו לקלם • בשביל הקול היוצא על בליעתן.

לה ואשתא נפקת מן קדם יי ואכלת ית
מאתן ומשיין גברא מקרבי קטרת
בוסמיא :

(ה) וַאֲשֶׁר יֵצֵא מֵאֵת יְהוָה וְהֵאֵכַל אֵת הַחַמְּשִׁים
וּמֵאֲתַיִם אִישׁ מִקְרִיבֵי הַקְּמֹרֹת: ׀ ׀

א ומליל יי עם משה למימר :

(א) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר:

ב אמר לאלעזר בר אהרן פהנא ויפרש ית
מחתיקא מבין יקידיא ונת אשתא נרסח
להלא ארי אתקדשו :

(ב) אָמַר אֶל־אֱלֵעָזָר בֶּן־אַהֲרֹן הַכֹּהֵן וַיֹּרֶם אֶת־
הַמִּחְתָּה מִבֵּין הַשְּׂרָפָה וְאֶת־הָאֵשׁ זָרַה־הַלְּאָה פִּי
קִדְּשׁוּ:

כ"ט • ואתהאש • שבתוך המחנות. זרההלאה • לארץ מעל המחנות. פי קדשו • המחנות. ואסורין
בהנאה, שהרי עשאוים כלי שרת.

ג ית מחתית חיביא האלין דאתחיבו
פנפשתיהון ויעבדון יתהון טסין רדידין
חופאה למדבחה ארי קרבנון קדם יי
ואתקדשו ויהיון לאת לבני ישראל :

(ג) אֵת מִחְתֹּת הַחַטָּאִים הָאֵלֶּה בְּנַפְשֹׁתָם וְעָשׂוּ
אֹתָם רִקְעֵי פָחִים צְפוּי לְמִזְבֵּחַ פִּי־הַקְּרִיבִים לְפָנָי
יְהוָה וַיִּקְדְּשׁוּ וַיְהִיוּ לְאוֹת לְבָנֵי יִשְׂרָאֵל:

ד ונסיב אלעזר פהנא ית מחתיקא דנחשא
דקריבו יקידיא ורדידנון חופאה
למדבחה :

כ"ט • החטאים האלה בנפשתיכם • (ימא לה) שנעשו
פושעים בנפשותם, שנחלקו על הקדוש-ברוך-הוא.
רקעי • רדידין. פחים • טסין מרדידין טינכיש

(ד) וַיִּקַּח אֱלֵעָזָר הַכֹּהֵן אֵת מִחְתֹּת הַנְּחֹשֶׁת אֲשֶׁר
הַקְּרִיבֵי הַשְּׂרָפִים וַיִּרְקְעוּם צְפוּי לְמִזְבֵּחַ:

כ"ט • וירקעום • אינטינדר"ש בלעז.

ה דקרנא לבני ישראל בדיל די לא יקרב
גבר חלוני די לא מזרעא דאהרן הוא
לאסקא קטרת בוסמין קדם יי ולא יהי
קקרח וכןשתה פמא די מליל יי בידיא
דמשה לה :

(ה) זָכָרוֹן לְבָנֵי יִשְׂרָאֵל לְמַעַן אֲשֶׁר לֹא־יִקְרַב אִישׁ
זָר אֲשֶׁר לֹא מִזֶּרַע אַהֲרֹן הוּא לְהַקְטִיר קְטֹרֶת לְפָנָי
יְהוָה וְלֹא־יְהִיֶּה כְקִרְחַ וְכַעֲדָתוֹ כִּאֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה
בְּיַד־מֹשֶׁה לֹּ: פ

דעת זקנים מבעלי התוספות - עזו והדר

יז (ד"ה) פאשר דבר ה' ביד משה לו. פשטיה דקרא קאי אדלעיל, כלומר ויקח אלעזר את המחנות, פאשר דבר ה'
ביד משה: תורה ו

נה
פְּתוּרֹנָם כְּמוֹ "עַל". וּמִדְרָשׁוֹ: עַל קֶרַח. וּמֵהוּ "בְּיַד מֹשֶׁה", וְלֹא כְּתֹב "אֶל מֹשֶׁה"? רָמַז לְחֻלְקִים עַל הַהֲנָחָה, שְׁלוֹקִין בְּצִרְעָתוֹ, כְּמוֹ שְׁלֵקָה מֹשֶׁה בְּיָדוֹ, שְׁנֵאמַר (שְׁמוֹת ח'): "וַיִּצְיֵאָהּ וְהִנֵּה יָדוֹ מִצִּרְעַת כְּשֵׁלֵג". וְעַל כֵּן לָקַח עֲזִיָּה בְּצִרְעָתוֹ.

כִּי-יִלְנֶה וְלֹא-יִהְיֶה כְּקֶרַח • כִּדְי שֶׁלֹּא יִהְיֶה כְּקֶרַח. כְּאֲשֶׁר דִּבֶּר ה' בְּיַד-מֹשֶׁה לוֹ • כְּמוֹ "עֲלִי", עַל אֲהָרֹן דִּבֶּר אֶל מֹשֶׁה, שִׁיְהִיָּה הוּא וּבָנָיו כְּהֹנִים, לְפִיכָף "לֹא-יִקְרַב אִישׁ זָר אֲשֶׁר לֹא מִזֶּרַע אֲהָרֹן וְגו'". וְכֵן כֹּל "לִי" וְ"לוֹ" וְ"לָהֶם" הַסְּמוּכִים אֶצֶל "דְּבֹר" –

~ נקודות משיחות קודש ~

בטול המחוצות מפלג

לְמַדְדָּךְ, שֶׁבִטּוֹל הַמְּחוּצוֹת שֶׁקִּבְּעָה הַתּוֹרָה בֵּין הַסּוּגִים הַשּׁוֹנִים שֶׁבְּעַם-יִשְׂרָאֵל (כְּהֹנִים, לְוִיִּם, יִשְׂרָאֵלִים, רְאִישִׁיכֶם", "שׂוֹאֵב מִמִּיכֶם") לֹא זֶה בְּלִבְד שְׁאִינוֹ גֹּרָם לְאַחֲדוּת, אֲלֵא גֹרָם לְפִלּוּג וּפְרוּד בֵּינֵיהֶם. וְדָקָא כְּשֶׁכֹּל אֶחָד מִבְּצַע אֶת תְּפִקִּידוֹ הֲרָאִי לוֹ, בְּזָה הוּא מְמַלֵּא אֶת שְׁלֵמוֹת כְּנֹחַ הַבְּרִיאָה, שֶׁלְשִׁמָּה בְּרָאוּ הַקְּב"ה. וְלֹא – גֹּרָם הוּא לְבִלְבּוֹל סְדְרֵי בְּרִיאִית.

וְלֹא-יִהְיֶה קֶרַח וְכַעֲדָתוֹ (ז', ח)
טַעֲנַתוֹ שֶׁל קֶרַח הִיְתָה: אַחֲדוּת. הוּא דָרַשׁ שֶׁכֹּל הָעַם יִהְיוּ שׁוּיִם בְּמַעֲלָה וּמִדְרָגָה, כְּאִמְרוּ "כֹּל הַעֲדָה כָּלָם קְדוּשִׁים וּבְתוֹכָם ה' וּמִדּוּעַ תִּתְנַשְׂאוּ עַל קַהֲל ה'".
אֶף-עַל-פִּי-כֵן, הוּא עֲצָמוֹ נִעֲשֶׂה סִמּוֹל לְמַחֲלַקַּת וּלְפְרוּד. וְכִפִּי שֶׁמִּתְרַגֵּם אוֹנְקֹלוֹס: "וַיִּקַּח קֶרַח" – "וְאֵתְפִלֵּג". וְעַד שְׁאִמְרוּ חַז"ל "כֹּל הַמְּחֻזָּק בְּמַחֲלַקַּת עוֹבֵר בְּלֹא, שְׁנֵאמַר וְלֹא יִהְיֶה קֶרַח וְכַעֲדָתוֹ" (פְּנִיחֵרִין ק').

(ע"פ לקו"ש ח"ח עמ' 204 - מתוך 'לקראת שבת)

וְאֵתְרַעְמוּ כָּל כְּנִשְׂתָּא דְבְנֵי יִשְׂרָאֵל מִיּוֹמָא דְבִתְרוּהֵי עַל מֹשֶׁה וְעַל אֲהָרֹן לְמִימְרֵי אֲתוּן גְּרַמְתוּן דְּמִית עָמָא דִּינִי:

(ו) וַיִּלְנֶה כָּל-עֵדֶת בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל מִמַּחֲרַת עַל-מֹשֶׁה וְעַל-אֲהָרֹן לֵאמֹר אַתֶּם הַמֵּתִים אֶת-עַם יְהוָה:

וְהִנֵּה בְּאֵתְכֻנְשׁוֹת כְּנִשְׂתָּא עַל מֹשֶׁה וְעַל אֲהָרֹן וְאֵתְפִנִיאֵו לְמִשְׁפַּח וּמְנָא וְהָא חֲפָהֵי עֲנָנָא וְאֵתְגַלִּי יִקְרָא דִּינִי:

(ז) וַיְהִי בְּחֻקְהֶל הָעֵדָה עַל-מֹשֶׁה וְעַל-אֲהָרֹן וַיִּפְּנוּ אֶל-אֹהֶל מוֹעֵד וְהִנֵּה כֶּסֶהוּ הָעֲנָן וַיִּרְא כְבוֹד יְהוָה:

ח ועל משה ואהרן לקדם משפח זמנא:

(ח) וַיָּבֵא מֹשֶׁה וְאֲהָרֹן אֶל-פְּנֵי אֹהֶל מוֹעֵד: ם

~ יום רביעי כ"ז סיון ~

ט ומליל יי עם משה למימר:

(ט) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה לֵאמֹר:

י אֵתְפִרְשׁוּ מִגּוֹ כְּנִשְׂתָּא הָדָא וְאֲשַׁצִּי יְתֵהוּן כְּשַׁעָה וּנְפִלוּ עַל אֶפְיֵהוּן:

(י) הִרְמֹו מִתּוֹךְ הָעֵדָה הַזֹּאת וְאֹכְלָה אֶתֶם כִּרְעָה וַיִּפְּלוּ עַל-פְּנֵיהֶם:

דעת זקנים מבעלי התוספות - עוז והדר

יִשְׂרָאֵל וְקַח מֵאֵתֶם מִטָּה [מִטָּה] מֵאֵת כָּל נְשִׂיאָהֶם (פסוק ז'), וּכְתִיב בְּתַרְיֵה (פסוק ט) וְהִשְׁכַּחְתִּי מֵעַלִי אֶת תְּלֻנוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: תורה ז

קִטְרַת (פסוק יא), וַיִּרְאוּ שְׂאִין הַקְּטוֹרֶת מִמִּית אֲלֵא חֲטָא מִמִּית. אִמְרוּ אִין כְּאֵן הוֹכְחָה שְׂאִין אֵלוֹ רְאוּיִין לְכַהוֹנָה, הַמְּטוֹת יוֹכִיחוּ, וּלְכָף צִינָה הַקְּדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא דִּבֶּר אֶל בְּנֵי

(ו) אַתֶּם הַמֵּתִים אֶת עַם ה'. לְדַעַת, לְפִי שְׁאִמְרָתֶם לְהִבְיֵא קְטוֹרֶת, וְהוּא סֵם הַמּוֹת שְׂבוּ נִשְׂרְפוּ נִדָּב וְאִבִּיהוּא שְׁהִיּוּ כְּהֹנִים, וּלְכָף וַיִּאמֶר מֹשֶׁה אֶל אֲהָרֹן קַח אֶת הַמִּחְתָּה וְגו' וְשִׁים

יא ואמר משה לאהרן סב ית מחתיתא והב עלה אשתא מעלוי מדבחה ושו קטרת בוסמיא ואוביל בפריע לכנשתא וכפר עליהון ארי נפק רגזא מן קדם יי שרי מותנא :

(יא) וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־אֶהֱרֹן קַח אֶת־הַמַּחְתָּה וְתֵן עָלֶיהָ אֵשׁ מֵעַל הַמִּזְבֵּחַ וְשִׂים קִטְרֹת וְהוֹלֵךְ מִהֲרָה אֶל־הָעֵדָה וְכַפֵּר עֲלֵיהֶם כִּי־יֵצֵא הַקֶּצֶף מִלִּפְנֵי יְהוָה הַחֵל הַגִּגֵּף:

תבונה. וכזה מתורץ מה שכתב אחר-כך שלא הניח המלאך את אהרן לעצר בקטרת, והלא הוא מסר לו רז זה? אלא שהיה גזרת הקדוש-ברוך-הוא, כמו שאמר: אני שלוחו של מקום, ודו"ק) כדאיתא במסכת שבת (שבת פט).

כ"י • וכפר עליהם. רז זה מסר לו מלאך המות כשעלה לרקיע, שהקטרת עוצר המגפה (ר"ל כשנתן רשות למשחית, אז אין מבחין בין טוב לרע. ועל מה שמוסיף מדיליה יש תקון בקטרת, אבל מה שגזר הקדוש-ברוך-הוא בהדיא, אין חכמה ואין

יב ונסיב אהרן כמא די מליל משה ויהט לגו קהלא והא שרי מותנא בעמא ויהב ית קטרת בוסמיא וכפר על עמא :

(יב) וַיִּקַּח אֶהֱרֹן כַּאֲשֶׁר ׀ דִּבֶּר מֹשֶׁה וַיֵּרֶץ אֶל־תּוֹךְ הַקֶּהֱל וְהִנֵּה הַחֵל הַגִּגֵּף בָּעַם וַיִּתֵּן אֶת־הַקִּטְרֹת וַיִּכַּפֵּר עַל־הָעַם:

יג וקם בין מתיא ובין חייא ואתפלי מותנא :

(יג) וַיַּעֲמֹד בֵּין־הַמּוֹתִים וּבֵין־הַחַיִּים וַתַּעֲצֵר הַמַּגֵּפָה:

שנאמר: "וישב אהרן אל-משה" (מכילתא). דבר אחר: למה בקטרת? לפי שהיו ישראל מליזין ומרגנים אחר הקטרת, לומר: סם המות הוא, על-ידו מתו נדב ואביהוא, על-ידו נשרפו חמשים ומאתים איש. אמר הקדוש-ברוך-הוא: תראו שעוצר מגפה הוא, והחטא הוא הממית!

כ"י • ויעמד בין המתים וגו'. אחז את המלאך והעמידו על כרחו. אמר לו המלאך: הנח לי לעשות שליחותי! אמר לו: משה צוני לעב על ירך! אמר לו: אני שלוחו של מקום, ואפה שלוחו של משה! אמר לו: אין משה אומר כלום מלבד, אלא מפי הגבורה. אם אין אפה מאמין, הרי הקדוש-ברוך-הוא ומשה אל פתח אהל מועד, בא עמי ושאל. וזהו

יד ויהו דמיתו במותנא ארבעת עשר אלפין ושבע מאה בר מדמיתו על פלגתא דקרח :

(יד) וַיְהִי־ו הַמּוֹתִים בַּמַּגֵּפָה אַרְבַּעַת עָשָׂר אֶלֶף וְשֶׁבַע מֵאוֹת מִלְבָּד הַמּוֹתִים עַל־דַּבַּר־קִרַח:

טו ותב אהרן למשה לתרע משפן זמנא ומותנא אתפלי :

(טו) וַיָּשָׁב אֶהֱרֹן אֶל־מֹשֶׁה אֶל־פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד וְהַמַּגֵּפָה נִעְצְרָה: פ

~ יום חמישי כ"ח סיון ~

טז ומליל יי עם משה למימר :

(טז) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר:

יז מלל עם בני ישראל וסב מנהון חטרא חטרא לבית אפא מן פל רברבניהון לבית אבתהון תרי עשר חטרין גבר ית שמיה תקתוב על חטרה :

(יז) דִּבֶּר ׀ אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְקַח מֵאֲתֶם מִטָּה מִטָּה לְבַיִת אָב מֵאֵת כָּל־נְשֵׂי־אֵיהֶם לְבַיִת אֲבֹתָם שָׁנִים עָשָׂר מִטּוֹת אִישׁ אֶת־שְׁמוֹ תִּכְתֹּב עַל־מִטָּהוּ:

(יח) וְאֵת שֵׁם אֶהֱרֹן תִּכְתֹּב עַל־מִטָּה לְיוֹי בִּי מִטָּה אֶחָד לְרֹאשׁ בֵּית אֲבוֹתָם:

יח וְיָת שְׂמָא דְאַהֲרֹן תִּכְתֹּב עַל חֲטָרָא דְלוֹי אַרְי חֲטָרָא חַד לְרִישׁ בֵּית אַבְהֵתְהוֹן:

כ"ט • פי מטה אחד • אף-על-פי שחלקתים לשתי משפחות – משפחת כהנה לבד ולויה לבד, מכל-מקום שֶׁבָט אֶחָד הוּא.

(יט) וְהִנַּחְתֶּם בְּאֶהֱל מוֹעֵד לִפְנֵי הָעֵדוּת אֲשֶׁר אֹנֵעַד לָכֶם שָׁמָּה:

יט וְתַצְנַעְנִינוּ בְּמִשְׁכַּן זְמַנָּא קָדָם סְהִדוּתָא דֵי אֲזַמְן מִימְרֵי לְכוּן תַּמָּן:

(כ) וְהָיָה הָאִישׁ אֲשֶׁר אֶבְחַר־בּוֹ מִמֶּהוּ יִפְרַח וְהִשְׁפַּתִּי מֵעַל־י אֶת־תְּלֻנּוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר הֵם מְלִינִים עֲלֵיכֶם:

כ וְיִהִי גְבֵרָא דְאַתְרַעֲזֵי בֵּה חֲטָרָה יִנְעִי וְאַנִּיחַ מִן קַדְמֵי יָת תְּרַעַמַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל דֵי אֲנִינוּ מִתְרַעַמִין עֲלֵיכוּן:

כ"י • וְהִשְׁפַּתִּי • כְּמוֹ (בראשית ח) "וַיִּשְׁכְּבוּ הַמַּיִם", (אסתר ז) : "וַחֲמַת הַמֶּלֶךְ שָׁכְבָה".

(כא) וַיִּדְבֹר מֹשֶׁה אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּתְּנוּ אֵלָיו כָּל־נִשְׂיֵאִיהֶם מִטָּה לְנִשְׂיֵאִי אֶחָד מִטָּה לְנִשְׂיֵאִי אֶחָד לְבֵית אֲבֹתָם שְׁנַיִם עֶשֶׂר מִטּוֹת וּמִטָּה אֶהֱרֹן בְּתוֹךְ מִטּוֹתָם:

כא וּמְלִיל מֹשֶׁה עִם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּהְיוּ לֵהּ כָּל רִבְרִבְנֵיהוֹן חֲטָרָא לְרִבָּא חַד חֲטָרָא לְרִבָּא חַד לְבֵית אַבְהֵתְהוֹן תְּרִי עֶשֶׂר חֲטָרִין וְחֲטָרָא דְאַהֲרֹן בְּגוֹ חֲטָרֵיהוֹן:

כ"ב • בְּתוֹךְ מִטּוֹתָם • הִנִּיחוֹ בְּאֲמֻצָּע, שְׁלֵא יֵאמְרוּ: מִפְּנֵי שֶׁהִנִּיחוֹ בְּצַד שְׂכִינָה, פָּרַח.

(כב) וַיִּנַּח מֹשֶׁה אֶת־הַמִּטּוֹת לִפְנֵי יְהוָה בְּאֶהֱל הָעֵדֻת:

כב וְאַצְנַע מֹשֶׁה יָת חֲטָרֵיא קָדָם יְיָ בְּמִשְׁכַּנָּא דְסְהִדוּתָא:

(כג) וַיְהִי מִמַּחֲרַת וַיָּבֵא מֹשֶׁה אֶל־אֶהֱל הָעֵדוּת וְהִנֵּה פָּרַח מִטָּה־אֶהֱרֹן לְיוֹי וַיֵּצֵא פָּרַח וַיֵּצֵן צִיץ וַיִּגְמַל שְׂקָדִים:

כג וַיְהִי בְּיוֹמָא דְבִתְרוּהִי וְעַל מֹשֶׁה לְמִשְׁכַּנָּא דְסְהִדוּתָא וְהָא נֵצַא חֲטָרָא דְאַהֲרֹן לְבֵית לוֹי וְאַפֵּק לְכַלְבִּין וְאַנְצֵן גַּץ וְכַפַּת שְׂגָדִין:

כ"ד • וַיֵּצֵא פָּרַח • כְּמִשְׁמַעוֹ. צִיץ • הוּא חֲנֻטַת הַפָּרִי כְּשֶׁהִפְרַח נוֹפֵל. וַיִּגְמַל שְׂקָדִים • כְּשֶׁהִפְרַח הַפָּרִי, הִפְרַ שְׁהֵן שְׂקָדִים, לְשׁוֹן (בראשית כא) : "וַיִּגְדַּל הַיָּלֵד וַיִּגְמַל", וְלְשׁוֹן זֶה מְצוּי בַּפָּרִי הָאֵילָן, כְּמוֹ (ישעיה יח) : "וּבִסָּר גַּמֵּל יִהְיֶה נֹצֵחַ". וְלָמָּה שְׂקָדִים? הוּא הַפָּרִי הַמְמַמְהָר

לְהַפְרִיחַ מְכַל הַפְּרוֹת, אִף הַמְעוֹרָר עַל הַכֹּהֵנָה פְּרַעְנוֹתוֹ מִמַּהֲרַת לְבָא, כְּמוֹ שְׂמַצִּינוּ בְּעֻזָּה (ד"ה ב כח) : "וְהַצְרַעַת זָרְחָה בְּמַצְחוֹ". וְתַרְגּוּמוֹ: "וְכַפִּית שְׂגָדִין", כְּמִין אֲשֶׁפּוֹל שְׂקָדִים יַחַד כְּפוֹתִים זֶה עַל זֶה.

דעת זקנים מבעלי התוספות - עוז והדר

(כג) וְהִנֵּה פָּרַח מִטָּה אֶהֱרֹן. מִשְׁמַע דְתְרִי עֲנִינֵי פָּרַח הָיָה שֵׁם, דְּמַצַּד אֶחָד פָּרַח וְאוֹתָן פְּרָחִים עָמְדוּ וְלֹא נָפְלוּ לְעוֹלָם, וּמַצַּד אֶחָד וַיֵּצֵא פָּרַח, וְנָפַל

כְּדָרְךָ כָּל פְּרָחֵי אֵילָנוֹת, וַיֵּצֵן צִיץ וַיִּגְמַל שְׂקָדִים. וְרָאָה מִיּוֹמָא (כב) וּמִפְּרָק מְקוּם שְׁנֵהֲגוּ, דְּמַסִּיק עַל אוֹתָן דְּכָרִים שְׁנֵהֲגוּ, וַיֵּשׁ אוֹמְרִים אִף מְקַלּוּ

שֶׁל אֶהֱרֹן שְׂקָדִיָּה וּפְרָחִיָּה נִגְנָזוּ, מְכַלֵּל דְּפְרָחִים הָיוּ וְעָמְדוּ לְעוֹלָם, וּמַצַּד אֶחָד הַשְׂקָדִים: תורה כד

~ נקודות משיחות קודש ~

הגם שברכת כהנים היתה לפני שפרח מטה אהרן ויגמל שקדים, כמו שכתוב וישא אהרן את ידיו אל העם ויברכם, ופירש רש"י ויברכם ברכת כהנים ונגם אז היתה ההמשכה דברכת כהנים במהירות, מפל-מקום לאחרי שפרח מטה אהרן נתוסף עליו בזה. כי כיון שהענין דפרח מטה אהרן גוי' ויגמל שקדים בא על-ידי הערעור על הכהונה, הרי זה דוגמת שטר שיצא עליו ערעור והוחזק בבית-דין, שיש לו תוקף יותר משטר שלא היה עליו ערעור, וכיתרון האור מן החושך.

והטעם שגמל שקדים דוקא הוא כי שקדים הם ממהרים להגמר יותר מכל הפרות ומוסיף ב'לקוטי תורה' שם, שלכן נקראים בשם שקדים מלשון שקידה ומהירות, כמו שכתוב מקל שקד גוי' כי שוקד אני על דברי לעשותו. ויש לומר, שהכונה בהוספה זו היא לרמוז דהמהירות שבשקדים הוא ענינם, וכדוע ששמו של דבר מורה על ענינו, ולכן רומזים על הכהונה, כי ההשפעות הנמשכות על-ידי אהרן הפהן [אהרן אותיות נראה] הן במהירות. ועל-דרך-זה הוא בנוגע לכל הכהנים בני אהרן, דכשהכהנים מברכים את העם, נמשך השפע למטה במהירות גדולה בלי עכובים.

(ממאמר ש"פ קרח, א' דר"ח תמוז ה'תשל"א)

כד ואפק משה ית כל חטביא מן קדם יי לות כל בני ישראל ואשתמודעו ונסיבו גבר חטרה:

(כד) ויצא משה את-כל-המפות מלפני יהוה אל- כל-בני ישראל ויראו ויקחו איש מפתו: פ

~ יום שישי כ"ט סיון ~

כה ואמר יי למשה אתב ית חטרא דאהרן לקדם סהדימא למטרא לאת לעמא סרבנא ויסופן תרעמיהון מן קדמי ולא ימותין:

(כה) ויאמר יהוה אל-משה השב את-מטה אהרן לפני העדות למשמרת לאות לבני-מרי ותכל תלונתם מעלי ולא ימתו:

תלונתם מרמורי"ש בלעז. ויש חלוק בין "תלונותם" ל"תלנתם"; "תלנתם" – תלונה אחת, "תלונותם" – שם דבר בלשון יחיד, ואפלו הם תלונות הרבה.

יש"י ◀ למשמרת לאות • לזכרון שבחתי באהרן לכהן, ולא ילוננו עוד על הכהנה. ותכל תלונתם • כמו ותכלה תלונתם. לשון זה שם מפעל יחיד לשון נקבה, כמו

כו ועבד משה כמא די פקיד יי יתה פן עבד:

(כו) ויעש משה כאשר צוה יהוה אתו פן עשה:

כז ואמרו בני ישראל למשה למימר הא מננא קטלת חרבא הא מננא בלעת ארעא והא מננא דמיתו במותנא:

(כז) ויאמרו בני ישראל אל-משה לאמר הן גוענו אבדנו בלנו אבדנו:

כח כל דקרב מקרב למשכנא דיי מאית הא אנחנא סיפין לממת:

(כח) כל הקרב | הקרב אל-משכן יהוה ימות האם תמנו לגוע: ם

מועד, ימות. האם תמנו לגוע • שמא הפקרנו למיתה.

יש"י ◀ כל הקרב הקרב וגוי' • אין אנו יכולין להיות זהירין בכך, בלנו רשאים להפגס לחצר אהל מועד, ואחד שיקריב עצמו יותר מחבריו ויפגס לתוך אהל

יח (א) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־אַהֲרֹן אַתָּה וּבְנֵיךָ וּבֵית אָבִיךָ אֲתָד תִּשָּׂאוּ אֶת־עֹן הַמִּקְדָּשׁ וְאֵתָהּ וּבְנֵיךָ אֲתָד תִּשָּׂאוּ אֶת־עֹן פְּהַנְתְּכֶם:

א וַיֹּאמֶר יְיָ לְאַהֲרֹן אַתָּה וּבְנֵיךָ וּבֵית אָבִיךָ עִמָּךְ תִּסְלַחֲוּן עַל חוֹבֵי מִקְדָּשָׁא וְאֵת וּבְנֵיךָ עִמָּךְ תִּסְלַחֲוּן עַל חוֹבֵי כְהוֹנְתְכוֹן:

המסורים לכם, הוא האהל והארון והשלחן וכלי הקדש – אתם תשבו ותזהירו על כל זר הבא לגע. ואתה ובניך. הפהנים. תשארו את-עון פהנתכם. שאינה מסורה ללויים. ותזהירו הלויים השוגגים, שלא יגעו אליכם בעבודתכם.

כ"ט◀ וַיֹּאמֶר ה' אֶל־אַהֲרֹן • (ספרי) לְמִשָּׁה אָמַר, שִׂיאֵמֹר לְאַהֲרֹן, לְהַזְהִירוֹ עַל תַּקְנַת יִשְׂרָאֵל שְׁלֹא יִפְגְּסוּ לְמִקְדָּשׁ. אֵתָהּ וּבְנֵיךָ וּבֵית־אָבִיךָ • הֵם בְּנֵי קֹהַת אָבִי עִמָּרָם. תִּשָּׂאוּ אֶת־עֹן הַמִּקְדָּשׁ • עֲלֵיכֶם אָנִי מֵטִיל עֲנֹשׁ הַזָּרִים שִׂיחֻטָּאוּ בְּעִסְקֵי הַדְּבָרִים הַמִּקְדָּשִׁים

וְגַם אֶת־אַחִיךָ מִפְּהָה לְוִי שִׁבְטֵי אָבִיךָ הַקָּרֵב אֲתָד וַיִּלְווּ עִלְיָךְ וַיִּשְׁרְתוּךָ וְאֵתָהּ וּבְנֵיךָ אֲתָד לִפְנֵי אֹהֶל הָעֵדוּת:

ב וַיֹּאף יְת אַחִיךָ שִׁבְטָא דְלוֹי שִׁבְטָא דְאָבִיךָ קָרֵב לְוֹתָךְ וַיִּתְוֹסְפוּן עֲלֶיךָ וַיִּשְׁמַשְׁנֶךָ וְאֵת וּבְנֵיךָ עִמָּךְ קָדָם מִשְׁפָּנָא דְסַהְדוּתָא:

כ"ט◀ וְגַם אֶת־אַחִיךָ • בְּנֵי גֵרְשׁוֹן וּבְנֵי מֵרָרִי. וַיִּלְווּ • וַיִּתְחַבְּרוּ אֲלֵיכֶם לְהַזְהִיר גַּם אֶת הַזָּרִים מִלְּהַתְקַרֵּב

אֲלֵיהֶם. וַיִּשְׁרְתוּךָ • בְּשִׁמְרֵת הַשְּׁעָרִים וּלְמַנּוֹת מַהֵם גְּזָבְרִין וְאִמְרָפְלִין (ובחים כז) •

~ נקודות משיחות קודש ~

אָלָא הִיא הַנּוֹתְנַת: מִכִּינּוֹן שְׁהִלְוִיִּים רַק עֲזָרוּ לַכֹּהֲנִים, שֶׁהֵם יוֹכְלוּ לְהִיּוֹת מְשָׁרְתֵי עֲלִיּוֹן - לֹא הִרְגִּישׁוּ אֶת עֲצָמָם 'מְצִיאוֹת' כָּלֵל, אֲפִילוֹ לֹא מְצִיאוֹת דְקָדוּשָׁה (מְשָׁרְתִים בְּקִדְשׁ); דוֹקָא הַתְּבַטְלוֹת מַחְלָטָת זֹו מְבִיאָה לְדְבָקוֹת אֲמַתִּית בְּקַב"ה.

(לקוטי־שיחות כרך כח, עמ' 115)

וְגַם אֵת אַחִיךָ מִטָּה לְוִי... הַקָּרֵב אֲתָד וַיִּלְווּ עֲלֵיךָ וַיִּשְׁרְתוּךָ (יח, ב)

'לוי' מוֹרָה עַל הַתְּקַשְׁרוֹת וּדְבָקוֹת בְּהַקַּב"ה (כְּמוֹ "הַפְּעַם יִלְוֶה אִישִׁי אִלִּי"). מִצַּד שֵׁנִי, עֲבוּדַת הַלְוִיִּים הִיא רַק לְסִיעַ לַכֹּהֲנִים, וְאִילוֹ הֵם עֲצָמָם אֵינָם מְשָׁרְתִים בְּקִדְשׁ; אִיךְ מְחַנְשִׁבִים שְׁנֵי הַדְּבָרִים?

וַשְׁמָרוּ מִשְׁמֵרְתְךָ וּמִשְׁמֵרַת כָּל־הָאֹהֶל אַף אֶל־כְּלֵי הַקִּדְשׁ וְאֶל־הַמִּזְבֵּחַ לֹא יִקְרְבוּ וְלֹא־יָמְתוּ גַם־הֵם גַּם־אַתֶּם:

ג וַיִּטְרוּן מִטְרְתָךְ וּמִטְרַת כָּל מִשְׁפָּנָא בְּרַם לְמַנִּי קוּדְשָׁא וּלְמַדְבְּחָא לֹא יִקְרְבוּן וְלֹא יָמוּתוּן אַף אַנְוֹן אַף אַתְוֹן:

וַנִּלְווּ עִלְיָךְ וַשְׁמָרוּ אֶת־מִשְׁמֵרַת אֹהֶל מוֹעֵד לְכֹל עֲבֹדַת הָאֹהֶל וְזָר לֹא־יִקְרַב אֲלֵיכֶם:

ד וַנִּלְווּ עִלְיָךְ וַשְׁמָרוּ אֶת־מִשְׁמֵרַת אֹהֶל מוֹעֵד לְכֹל עֲבֹדַת הָאֹהֶל וְזָר לֹא־יִקְרַב אֲלֵיכֶם.

כ"ט◀ וְזָר לֹא־יִקְרַב אֲלֵיכֶם • אֲתַכֶּם אָנִי מִזְהִיר עַל כָּךְ.

וַשְׁמָרְתֶם אֶת מִשְׁמֵרַת הַקִּדְשׁ וְאֵת מִשְׁמֵרַת הַמִּזְבֵּחַ וְלֹא־יִהְיֶה עוֹד קֶצֶף עַל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:

ה הַיִּטְרוּן יְת מִטְרַת קוּדְשָׁא וְיְת מִטְרַת מַדְבְּחָא וְלֹא יִהְי עוֹד רִגְזָא עַל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:

כ"ט◀ וְלֹא־יִהְיֶה עוֹד קֶצֶף • (ספרי) כְּמוֹ שֶׁהִיָּה כָּבֵד, שְׁנַאֲמַר (במדבר יז) : "כִּי־יֵצֵא הַקֶּצֶף".

(ו) וְאֲנִי הִנֵּה לְקַחְתִּי אֶת־אֲחֵיכֶם הַלְוִיִּם מִתּוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לָכֶם מִתְּנָה נְתָנִים לַיהוָה לַעֲבֹד אֶת־עַבְדֹת אֱהִל מוֹעֵד:

כ"ט"ו ◀ לָכֶם מִתְּנָה נְתָנִים • יָכוֹל לַעֲבוֹדְתְכֶם שֶׁל הַדְּיוּט? תִּלְמוּד־לוֹמַר: "לֹה", כְּמוֹ שֶׁמִּפְרָשׁ לְמַעַלָּה, לְשֹׁמֵר מִשְׁמֵרֵת גִּזְבְּרִין וְאַמְרָפְלִין.

(ז) וְאַתָּה וּבְנֵיךָ אֲתִידָּהּ תִּשְׁמְרוּ אֶת־כְּהֻנַּתְכֶם לְכָל־ דְּבַר הַמִּזְבֵּחַ וְלַמִּבְּיֹת לַפָּרֹכֶת וְעַבְדְּתֶם עַבְדֹת מִתְּנָה אֶתֶן אֶת־כְּהֻנַּתְכֶם וְהִזְרֵה הַקָּרֵב יוֹמֵת: פ

כ"ט"ז ◀ עַבְדֹת מִתְּנָה • בְּמִתְנָה נְתִיחָה לָכֶם.

(ח) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־אַהֲרֹן וְאֲנִי הִנֵּה נָתַתִּי לָךְ אֶת־מִשְׁמֵרֵת תְּרוּמֹתַי לְכָל־קֹדְשֵׁי בְנֵי־יִשְׂרָאֵל לָךְ נְתָתִים לְמִשְׁחָה וּלְבָנֶיךָ לְחֻק־עוֹלָם:

כ"ט"ח ◀ וְאֲנִי הִנֵּה נָתַתִּי לָךְ • (פסוק) בְּשִׁמְחָה. לְשׁוֹן שִׁמְחָה הוּא זֶה, כְּמוֹ (שְׁמוֹת ד): "הִנֵּה הוּא יוֹצֵא לְקִרְיַתךָ וְרִאֲךָ וְשִׂמְחָה בְּלִבּוֹ". מִשָּׁל לְמַלְךְ שֶׁנָּתַן שָׂדֶה לְאוֹהֲבּוֹ, וְלֹא כְּתָב וְלֹא חָתַם וְלֹא הֶעֱלָה בְּעַרְפְּאִין. בָּא אַחַד וְעָרַעַר (עֲלִיו) עַל הַשָּׂדֶה, אָמַר לוֹ הַמֶּלֶךְ: כָּל מִי שִׁירְצָה יָבֹא וְיַעֲרַעַר לְנִגְדֶךָ? הִרְיִנִי כּוֹתֵב וְחוֹתֵם לָךְ וּמַעֲלָה

בְּעַרְפְּאִין. אֵף כָּאֵן, לְפִי שְׂבָא קִרַח וְעָרַעַר כְּנִגְדֵי אַהֲרֹן עַל הַכְּהֻנָּה, בָּא הַפְּתוּב וְנָתַן לוֹ (חולין קלג) עֲשָׂרִים וְאַרְבָּעָה מִתְּנוֹת כְּהֻנָּה בְּ"בְרִית מְלַח עוֹלָם", וְלִכְךָ נִסְמְכָה פְּרָשָׁה זוֹ לְכָאֵן. מִשְׁמֵרֵת תְּרוּמֹתַי • שְׂאֵתָה צָרִיד לְשִׁמְרֵן בְּטִהְרָה. לְמִשְׁחָה • לְגִדְלָה (פסוק).

~ נקודות משיחות קודש ~

מִהֶעוֹלָם. לְפִיכָךְ נִתְּנוּ מִתְּנוֹת כְּהֻנָּה לְאַחַר מִחְלַקַת קִרַח, כִּי הֵן מִבְּטָאוֹת אֶת הַקָּשֶׁר שֶׁבִין יִשְׂרָאֵל לְכֹהֲנִים: יְהוּדִי מִפְּרִישׁ מְרֻכָּשׁוֹ הַגִּשְׁמִי לְכַהֵן, וְכֵּן מְרוֹמֵם כּוֹשֵׁה זֶה. (לקוטי שׂיחוֹת, כֹּרֵךְ יח, עמ' 219)

וְאֲנִי הִנֵּה נָתַתִּי לָךְ אֶת מִשְׁמֵרֵת תְּרוּמֹתַי (יה, ח) טַעַנְתּוּ שֶׁל קִרַח הִיזְתָּה: הַכְּהֻנִּים מִנְּתָקִים מִהֶעוֹלָם וְעוֹסְקִים בַּקְּדוּשָׁה, וְאֵלּוּ כָּל הַעֲדָה עוֹסְקִים עִם עֲנִינֵי הָעוֹלָם עַל מִנַּת לְעִשׂוֹת מִהֶם כְּלִים לְאַלְקוֹת. וְאֵם כֵּן, מִדּוּעַ צָרִיכִים אֶת הַשְּׁפָעַת הַכְּהֻנִּים עַל יִשְׂרָאֵל? שְׂגַם הֵם יִתְעַלּוּ

(ט) זֶה יְהִי לָךְ מִקֹּדֶשׁ הַקְּדוּשִׁים מִן־הָאֵשׁ כָּל־קָרְבָּנִם לְכָל־מִנְחָתָם וְלְכָל־חַטָּאתָם וְלְכָל־אֲשָׁמֹם אֲשֶׁר יֵשִׁיבוּ לִי קֹדֶשׁ קְדוּשִׁים לָךְ הוּא וְלְבָנֶיךָ:

ט דִּין יְהִי לָךְ מִקֹּדֶשׁ קֹדֶשׁ מוֹתֵר מִן אֲשָׁמֹת כָּל קָרְבָּנֵיהוֹן לְכָל מִנְחָתוֹהוֹן וְלְכָל חַטָּאתוֹהוֹן וְלְכָל אֲשָׁמֵהוֹן דִּי יִתִּיבוֹן קְדָמַי קְדֹשׁ קֹדֶשׁ דִּי לָךְ הוּא וְלְבָנֶיךָ:

דעת זקנים מבעלי התוספות - עוז והדר

יח (ח) וְאֲנִי הִנֵּה נָתַתִּי לָךְ. דוֹק וְתִשְׁכַּח כֵּהָאִי פְּרָשְׁתָא עֲשָׂרִים וְאַרְבָּע מִתְּנוֹת כְּהֻנָּה, תְּרוּמָה, וְחֻלָּה שְׂגַם נִקְרְאוֹת תְּרוּמָה: תּוֹרָה ט

(ט) מִן הָאֵשׁ כָּל קָרְבָּנִם. בְּכֹלֵל זֶה יֵשׁ מִנְחַת סוּלַת, וּמִנְחַת מֵאֶפֶס תְּנוּרָה, וּמִנְחַת מִחְבַּת וּמִנְחַת מִרְחֶשֶׁת: וְלְכָל חַטָּאתָם. אֵלּוּ חַטָּאוֹת:

וְלְכָל אֲשָׁמֹם. אֵלּוּ אֲשָׁמוֹת: אֲשֶׁר יֵשִׁיבוּ לִי. זֶה גִּזְלֵי הַגֵּר, דְּכֹתִיב בְּפָרְשַׁת נִשְׂא (לעיל ה ח) הָאֵשׁ הַמוֹשֵׁב לֹה' לְכַהֵן (זכחים מד): תּוֹרָה י

שיעור יומי ליום שישי כ"ט סיון ושנים מקרא ואחד תרגום - יח - פרשת קרח
 כש"י • מן-הָאֵשׁ • לְאַחַר הַקְּטֹרֶת הָאֵשִׁים. כָּל-קֶרְבָּנָם • כַּגֹּזֶן זֶבְחֵי שְׁלָמֵי צִבּוּר. מִנְחַתֶּם חֲטָאתֶם וְאֲשָׁמֶם • כְּמִשְׁמְעוּ. אֲשֶׁר יֵשִׁיבוּ לִי • זֶה גִזְלֵי הַגֵּר.

(י) בְּקֹדֶשׁ הַקְּדָשִׁים תֹּאכְלֶנּוּ כָּל-זֶכֶר יֹאכַל אֹתוֹ
 קֹדֶשׁ יִהְיֶה-לָּךְ:
 י בְּקֹדֶשׁ קוֹדְשֵׁיין תִּכְלְמֶנּוּ כָּל דְּכוּרָא יִיכּוּל
 יתה קודשא יהי לך:

כש"י • בְּקֹדֶשׁ הַקְּדָשִׁים תֹּאכְלֶנּוּ וְגו' • לִמַּד עַל קֹדְשֵׁי קֹדְשִׁים, שְׂאִין נֹאכְלִין אֵלָא בְּעִזְרַהּ וּלְזִכְרֵי כְּהֻנָּה.
 (יא) וְזֶה-לָּךְ תְּרוּמַת מִתְּנֶם לְכָל-תְּנוּפֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
 לָךְ גַּתִּים וּלְבַנְיָךְ וּלְבַנְיֹתְךָ אֶתְךָ לְחֶק-עוֹלָם
 כָּל-טְהוֹר בְּבֵיתְךָ יֹאכַל אֹתוֹ:
 יא ודין לך אפרשות מתנתהון לכל ארמות
 בני ישראל לך בהתננות ולבניך ולבנותיך
 עמך לקנים עלם כל דדכי בביתך ייכול
 יתה:

כש"י • תְּרוּמַת מִתְּנֶם • הַמּוֹרָם מִן הַתּוֹדָה וּמִהַשְּׁלָמִים
 וְאֵיל נְזִיר. לְכָל תְּנוּפֹת • שִׁהְרֵי אֱלוֹי טְעוּנֵין תְּנוּפָה.
 כָּל-טְהוֹר • (ספר) • וְלֹא טְמְאִים. דְּבָר אַחֵר: כָּל-טְהוֹר,
 לְרִבּוֹת אֲשֶׁתוֹ.

(יב) כָּל חֶלֶב יִצְהָר וְכָל-חֶלֶב תִּירוֹשׁ וְדִגְנָן רֵאשִׁיתָם
 אֲשֶׁר-יִתְּנוּ לַיהוָה לָךְ גַּתִּים:
 כש"י • רֵאשִׁיתָם • הִיא תְּרוּמָה גְדוֹלָה.
 יב כל טוב משח וכל טוב חמר ועפור
 ראשיתהון די תננות קדם יי לך בהתננות:

~ נקודות משיחות קודש ~

<p>שְׁלֹמֹדֵי הַקְּדֹשׁ יִתְקַיְמוּ בַּבֶּקֶר, שְׂאֵז הָרֵאשׁ צָלוּל, וְאֱלוֹי לְמוֹדֵי חֹחַל יִתְקַיְמוּ אַחַר הַצְּהָרִים. וְטַעְמוֹ וְנִמְקוֹ עִמּוֹ: אֵת הַזְּמַן הַמְּבַקֵּר וְהַמְּשַׁבֵּחַ, שֶׁהוּא בְּחִינַת 'חֶלֶב', יֵשׁ לְהַקְדִּישׁ לְגִבּוֹהַ.</p> <p>(לקוטי משיחות, כרך ב, עמ' 326)</p>	<p>כָּל חֶלֶב יִצְהָר... אֲשֶׁר יִתְּנוּ לָהּ' (יח, יב) וְהוּא-הַדִּין כָּכָל דְּבָר שֶׁהוּא לְשֵׁם הָאֵל-הַטּוֹב, שִׁיחִיָּה מִן הַנְּאִי וְהַטּוֹב... וְכֵן הוּא אוֹמֵר כָּל חֶלֶב לָהּ' (רמב"ם סוף הלכות אסורי מזבח). כְּשֶׁהַתְּעוּרָה שְׁאֵלַת סֹדֵר הַלְמוּדִים בְּיִשׁוּבוֹת וּבְתִי-הַסֶּפֶר הַדְּתִיִּים בְּאַרְצוֹת-הַבְּרִית, עָמַד אֲדַמּוֹר הַרְנִי"צ עַל כֶּן</p>
--	--

(יג) בְּבוּרֵי כָּל-אֲשֶׁר בְּאַרְצָם אֲשֶׁר-יִבְיֹאוּ לַיהוָה לָךְ
 יִהְיֶה כָּל-טְהוֹר בְּבֵיתְךָ יֹאכְלֶנּוּ:
 יג בפורי כל די בארעהון די יתנון קדם יי
 די לך יהי כל דדכי בביתך ייכלנה:

(יד) כָּל-חֶרֶם בְּיִשְׂרָאֵל לָךְ יִהְיֶה:
 יד כל חרמא בישראל די לך יהי:

(טו) כָּל-פֶּטֶר רְחֵם לְכָל-בֶּשֶׂר אֲשֶׁר-יִקְרִיבוּ לַיהוָה
 בְּאָדָם וּבְבַהֲמָה יִהְיֶה-לָּךְ אֵף | פָּדָה תְּפִדֶּה אֵת
 בְּכוֹר הָאָדָם וְאֵת בְּכוֹר-הַבְּהֵמָה הַטְּמֵאָה תְּפִדֶּה:
 טו כל פטר רחם לכל בשר די יקרבו
 קדם יי באנשא ובבעירא יהי לך פרם
 מפרק תפרוק ית בוכרא דאנשא וית בוכרא
 דבעירא מסאבא תפרוק:

דעת זקנים מבעלי התוספות - עוז והדר

<p>(טו) כָּל פֶּטֶר רְחֵם. זֶה פְּדִיּוֹן בְּכוֹר אָדָם בְּחֻמְשַׁת שְׁקָלִים: וְאֵת בְּכוֹר [ה]בְּהֵמָה הַטְּמֵאָה. זֶה פֶּטֶר חֲמוֹר אֲשֶׁר תְּפִדֶּה: תּוֹרָה טו</p>	<p>(יג) בְּבוּרֵי כָּל וְגו'. זֶה הַבִּיכּוּרִים הַמּוּבָאִים מִשְׁבַּע מִיָּנִים: תּוֹרָה יד</p>	<p>(יא) תְּרוּמַת מִתְּנֶם. זֶה הַמּוֹרָם מִן הַתּוֹדָה וּמִן הַשְּׁלָמִים חֲזָה וְשׁוֹק, וּמּוֹרָם מִלְחָמֵי תּוֹדָה, וְזוֹרֵעַ בְּשִׁלָּה מְאִיל נְזִיר: מִתְּנֶם. זֶה זָרֹעַ לְחַיִּים וְקִיבָה: תּוֹרָה יב</p>
--	--	---

טז ופרקנה מבר ירחא תפרוק בפרסנה פספ
חמש סלעין בסלעי קודשא עשרין מעין
הוא :

(מז) ופרויו מבן חדש תפדה בערפך כסף חמשת
שקלים בשקל הקדש עשרים גרה הוא :

יז בום בוכרא דתורא או בוכרא דאמרא או
בוכרא דעזא לא תפרוק קודשא אנון ית
דמהון תזרוק על מדבחה ונת תרביהון תסק
קרפז לאתקבלא ברענא קדם יי :

(יח) אך בכור שור או בכור פֶּשֶׁב או בכור עז לא
תפדה קדש הם את דמם תזרק על המזבח
ואת חלבם תקטיר אשה לריח ניחח ליהוה :

יח ובשרהון יהי לה פחיה דארמותרא
וכשוקא דזמינא לה יהי :

(יח) ובשרם יהיה לך פחזה התנופה וכשוק הימין
לה יהיה :

עקיבא ולמד : הוסיף לה הפתוב "הויה" אחרת, שלא
תאמר : פחזה ושוק של תודה, שאינו נאכל אלא
ליום ולילה.

כ"ט פחזה התנופה וכשוק הימין • (זכרים טז) של
שלמים שנאכלים לפהנים לנשיהם ולבניהם
ולעבדיהם לשני ימים ולילה אחד, אף הבכור נאכל
לשני ימים ולילה אחד. לה יהיה • (ספרי) בא רבי

יט כל אפרשות קודשאי די זפרשוין בני
ישראל קדם יי יהבית לה ולבניה ולבנותיה
עמך לקים עלם קים מלח עלם הוא קדם
יי לה ולבניה עמך :

(יט) כל תרומת הקדשים אשר ירימו בני ישראל
ליהוה נתתי לה ולבניה ולבנותיה אתה לחק עולם
ברית מלח עולם הוא לפני יהוה לה ולזרעה אתה :

ומתקנים ומבריא את אחרים. ברית מלח • פברית
הפרותה למלח, שאינו מסריח לעולם.

כ"ט כל תרומת הקדשים • מחבתה של פרשה זו,
כללה בתחלה וכללה בסוף ופרט באמצע. ברית
מלח עולם • פרת ברית עם אהרן בדבר הבריא

כ"אמר יי לאהרן בארעהון לא תחסינ
וחלק לא יהי לה פיניהון מתנן די יהבית
לה אנון חלקך ואחסנתך בגו בני ישראל :

(כ) ויאמר יהוה אל-אהרן בארצם לא תחל וחלק
לא יהיה לה בתוכם אני חלקך ונחלתך בתוך בני
ישראל :

כ"ט וחלק לא יהיה לה בתוכם • (ספרי) אף בבנה.



~ שבת קודש ל' סיון ~

כ"א ולבני לוי הא יהבית כל מעשרא
בישראל לאחסנא חלה פלחנהון די אנון
פלחין ית פלחן משפן זמנא :

(כ"א) ולבני לוי הנה נתתי כל מעשר בישראל לנחלה
חלה עבדתם אשריהם עבדים את עבדת אהל
מועד :

דעת זקנים מבעלי התוספות - עוז והדר

(יז) בכור שור [או] בכור פֶּשֶׁב [או] בכור עז. אלו בכורות בהמה טהורה. (מעשר מן המעשר): תורה יח
חסלת פרשת קרח

כב וְלֹא יִקְרְבוּ עוֹד בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מוֹעֵד זְמַנָּא לְקַבְּלָא חוּבָא לְמַמַּת:

(כב) וְלֹא יִקְרְבוּ עוֹד בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶל־אֹהֶל מוֹעֵד לְשֵׁאת חַטָּא לְמוֹת:

כג וַיִּפְלְחוּן לְנָאִי אַנְוִן יַת פְּלַחַן מִשְׁפַּן זְמַנָּא וְאַנְוִן זְקַבְּלוּן חוּבִיהוֹן קָנִים עַלְמִם לְדַרְיִכוֹן וּבְגוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל לֹא זְהִסְנוֹן אַחְסָנָא:

(כג) וְעִבְדוּ הַלְוִי הוּא אֶת־עֲבֹדַת אֹהֶל מוֹעֵד וְהֵם יִשְׂאוּ עוֹנֵם חֶקֶת עוֹלָם לְדַרְתֵיכֶם וּבַתּוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֹא יִנְחֻלוּ נַחֲלָה:

כד • הַלְוִיִּם יִשְׂאוּ עוֹנֵם שֶׁל יִשְׂרָאֵל, שְׁעֲלֵיהֶם לְהַזְהִיר הַזְּרִים מִגִּשְׁת אֲלֵיהֶם.

כד אַרְי יַת מַעֲשָׂרָא דְבְנֵי יִשְׂרָאֵל דִּי יִפְרְשׁוֹן קָדָם יִי אַפְרָשׁוּתָא יְהִבִית לְלוֹאִי לְאַחְסָנָא עַל כֵּן אַמְרִית לְהוֹן בְּגוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל לֹא זְהִסְנוֹן אַחְסָנָא:

(כד) כִּי אֶת־מַעֲשֵׂר בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר יִרְמוּ לַיהוָה תְּרוּמָה נְתַתִּי לְלוֹיִם לְנַחֲלָה עַל־כֵּן אִמַּרְתִּי לָהֶם בַּתּוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֹא יִנְחֻלוּ נַחֲלָה: פ

כה • אֲשֶׁר יִרְמוּ לַה' תְּרוּמָה • (ספרי) הַפְּתוּב קָרָאוּ "תְּרוּמָה" עַד שִׁפְרִישׁ מִמֶּנּוּ תְּרוּמַת מַעֲשֵׂר.

כה וּמְלִיל יִי עִם מִשָּׁה לְמִימַר:

(כה) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר:

כו וְלְלוֹאִי תְמַלֵּל וְתִימַר לְהוֹן אַרְי תִּסְבּוּן מִן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל יַת מַעֲשָׂרָא דִּי יְהִבִית לְכוֹן מִנְהוֹן בְּאַחְסָנְתְּכוֹן וְתִפְרְשׁוֹן מִנְהָא אַפְרָשׁוּתָא קָדָם יִי מַעֲשָׂרָא מִן מַעֲשָׂרָא:

(כו) וְאֶל־הַלְוִיִּם תְּדַבֵּר וְאִמַּרְתָּ אֲלֵיהֶם כִּי־תִקְחוּ מֵאֵת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל אֶת־הַמַּעֲשֵׂר אֲשֶׁר נְתַתִּי לָכֶם מֵאִתְּכֶם בְּנַחֲלַתְכֶם וְהִרְמַתֶּם מִמֶּנּוּ תְּרוּמַת יְהוָה מַעֲשֵׂר מִן־הַמַּעֲשֵׂר:

כו וְתִתְחַשֵּׁב לְכוֹן אַפְרָשׁוּתְכוֹן כְּעַבְדִּירָא מִן אַדְרָא וּבְמִלְאָתָא מִן מַעֲצָרְתָא:

(כו) וַנְּחַשֵּׁב לָכֶם תְּרוּמַתְכֶם כַּדְגָן מִן־הַגֶּרֶן וּכְמִלְאָה מִן־הַיָּקֵב:

תְּבוּאָה שְׁנַתְמַלְאָתָא. יָקֵב • הוּא הַבּוֹר שֶׁלִּפְנֵי הַגֶּת, שֶׁהֵינָן יוֹרֵד לְתוֹכוֹ. וְכָל לְשׁוֹן יָקֵב חֲפִירַת קֶרֶקַע הוּא, וְכֵן (זכריה יד): "קָבֵי הַמֶּלֶךְ הוּא יָם" – אוֹקֵינּוּס חֲפִירָה שֶׁחָפַר מִלְכוּ שֶׁל עוֹלָם.

כז • וַנְּחַשֵּׁב לָכֶם תְּרוּמַתְכֶם כַּדְגָן מִן־הַגֶּרֶן • תְּרוּמַת מַעֲשֵׂר שֶׁלָּכֶם אֲסוּרָה לְזָרִים וּלְטֻמְאִין, וְחִיבִין עֲלֵיהֶם מִיִּתְּהוּ וְחִמְשׁ כְּתוּרָמָה גְדוּלָה שְׁנַקְרָאת "רֵאשִׁית דְּגָן" מִן הַגֶּרֶן. וּכְמִלְאָה מִן־הַיָּקֵב • כְּתוּרַת תִּירוֹשׁ וַיִּצְהַר הַנְּשֻׁלַת מִן הַיָּקֵבִים. מִלְאָה • לְשׁוֹן בְּשׁוּל,

~ נקודות משיחות קודש ~

רְעָה, כִּי נוֹסֵף עַל חֲמֵר הַדְּבָר מִצַּד עֲצֻמוֹ, יֵשׁ בּוֹ גִּזְק לְעוֹלָם שְׁמֻסְבִּיב. וְכֵן - גְּדֵל הַנְּחִיצוֹת שֶׁל מַחְשָׁבָה טוֹבָה, לְחֻשָׁב טוֹב עַל הַזּוּלָת, כִּי גַם מַחְשָׁבָה טוֹבָה מוֹעִילָה הַרְבֵּה.

וַנְּחַשֵּׁב לָכֶם תְּרוּמַתְכֶם (יה, כז) מִכָּאן לְמַדוּ חֲזו"ל שֶׁ"בְּמַחְשָׁבָה בְּלִבְד תִּהְיֶה תְּרוּמָה". וְגַם לְדַעוֹת שְׂאִין תְּרוּמָה בְּמַחְשָׁבָה, מוֹעִילָה הַמַּחְשָׁבָה לְהַתִּיר אֶת הַטָּבָל, שְׁנוֹתָן עֵינָיו בְּצַד זֶה וְאוֹכֵל בְּצַד זֶה (וְגַם זֶה נִלְמַד מִ"וַנְּחַשֵּׁב"). וּמִכָּאן הוֹרָאָה עַד כַּמָּה יֵשׁ לִיְזַהַר מִמַּחְשָׁבָה

(לקוטי שיחות, כרך לה, עמ' 63)

כח כן תִּפְרְשׁוּן אֶף אֶתְּוֹן אֶפְרָשׁוּתָא קְדָם יי
 מכל מעשרתיכון די תסבין מן בני ישראל
 ותתנון מנה ית אפרשותא קדם יי לאהרן
 כהנא:

כח) כֵּן תִּרְיָמוּ גַם־אֲתֶם תְּרוּמַת יְהוָה מִכֹּל
 מַעֲשֵׂרְתֵיכֶם אֲשֶׁר תִּקְחוּ מֵאֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְנָתַתֶּם
 מִמֶּנּוּ אֶת־תְּרוּמַת יְהוָה לְאַהֲרֹן הַכֹּהֵן:

כט) כֵּן תִּרְיָמוּ גַם־אֲתֶם • כְּמוֹ שִׂישְׂרָאֵל מְרִימִים מִגְרָנָם וּמִקְבִּיָּהֶם, תִּרְיָמוּ גַם אֲתֶם מִמַּעֲשֵׂר שְׁלֹכֶם, כִּי
 הוּא נִחְלָתְכֶם.

כט) מִכֹּל מִתְּנַתֵּיכֶם תִּרְיָמוּ אֶת כָּל־תְּרוּמַת יְהוָה
 מִכָּל־חִלְבּוֹ אֶת־מִקְדָּשׁוֹ מִמֶּנּוּ:

כט מפל מתנתכון תפרשון ית כל אפרשותא
 דיני מקל שופרה ית מקדשה מנה:

כ"א) מכל מתנתיכם תרימו את כל־תְרוּמַת ה' •
 בתְרוּמָה גְדוּלָה - הַפְּתוּב מְדַבֵּר, שְׁאֵם הַקְּדִים לְוִי
 אֶת הַכֹּהֵן בְּכָרִי וְקָבַל מַעֲשֵׂרְתֵי קֹדֶם שִׁטַּל כַּהֵן

תְרוּמָה גְדוּלָה מן הַכָּרִי, צָרִיף לְהַפְרִישׁ הַלְוִי מן
 הַמַּעֲשֵׂר תַּחֲלָה אֶחָד מִמְּמִשִּׁים לְתְרוּמָה גְדוּלָה, וַיִּחְזֹר
 וַיַּפְרִישׁ תְּרוּמַת מַעֲשֵׂר.

ל) וְאָמַרְתָּ אֱלֹהִים בְּהַרְיַמְכֶם אֶת־חִלְבּוֹ מִמֶּנּוּ וְנִחְשַׁב
 לְלוֹאִים כְּתַבּוּאֹת גֵּרָן וְכְתַבּוּאֹת יָקָב:

ל ותימר להון באפרשותכון ית שופרה מנה
 ויתחשב ללואי פעללת אדרא וכעללת
 מעצרתא:

כ"א) בְּהַרְיַמְכֶם אֶת־חִלְבּוֹ מִמֶּנּוּ • לְאַחַר שִׁפְרִימוֹ
 תְרוּמַת מַעֲשֵׂר מִמֶּנּוּ. וְנִחְשַׁב • הַמּוֹתֵר לְלוֹאִים חֲלִין
 גְּמוּרִין. כְּתַבּוּאֹת גֵּרָן • לְיִשְׂרָאֵל, שְׁלֹא תֹאמַר: הוֹאִיל
 וַיִּקְרָאוּ הַפְּתוּב "תְרוּמָה", שְׁנֹאמַר: "כִּי אֶת־מַעֲשֵׂר

בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר יְרִימוּ לַה' תְרוּמָה". יָכוֹל יְהֵא כְּלוֹ
 אָסוּר? תְּלַמּוּד־לוֹמַר "וְנִחְשַׁב לְלוֹאִים כְּתַבּוּאֹת גֵּרָן".
 מַה שֶּׁל יִשְׂרָאֵל - חֲלִין, אֶף שֶׁל לְוִי - חֲלִין.

לא) וְאָכַלְתֶּם אֹתוֹ בְּכָל־מְקוֹם אֲתֶם וּבֵיתְכֶם כִּי
 שָׂכַר הוּא לְכֶם חֶלֶף עֲבַדְתֶּם בְּאֶהָל מוֹעֵד:

כ"א) בְּכָל־מְקוֹם • אֶפְלוּ בְּבֵית הַקְּבָרוֹת.

לא) וְלֹא־תִשְׂאוּ עָלָיו חֲטָא בְּהַרְיַמְכֶם אֶת־חִלְבּוֹ
 מִמֶּנּוּ וְאֶת־קֹדְשֵׁי בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל לֹא תַחֲלִלוּ וְלֹא
 תָמוּתוּ:

כ"א) וְלֹא־תִשְׂאוּ עָלָיו חֲטָא וְגו' • (יבמות פט) הָא אִם לֹא תִרְיָמוּ, תִּשְׂאוּ חֲטָא. וְלֹא תָמוּתוּ • (בכורות נו) הָא אִם
 תַּחֲלִלוּ, תָמוּתוּ:

לב) וְלֹא תִקְלוּן עֲלוּהִי חוּבָא בְּאֶפְרָשׁוּתְכוֹן
 ית שופרה מנה ונת קודשיא דבני ישראל
 לא תחלוין ולא תמותון: פ פ פ

כ"א) וְלֹא־תִשְׂאוּ עָלָיו חֲטָא וְגו' • (יבמות פט) הָא אִם לֹא תִרְיָמוּ, תִּשְׂאוּ חֲטָא. וְלֹא תָמוּתוּ • (בכורות נו) הָא אִם
 תַּחֲלִלוּ, תָמוּתוּ:

צ"ה פסוקים, דניא"ל סימן. חסלת פרשת קרח

הפטרה לציבור ולשמו"ת לקמן עמודים רנח - רסח

לוח תהלים

יום ראשון, כ"ד סיון < מפרק קיג עד סוף פרק קיח

יום שני, כ"ה סיון < פרק קיט, מתחילת הפרק עד סוף פסוק צו

יום שלישי, כ"ו סיון < פרק קיט, מפסוק צז עד סוף הפרק

יום רביעי, כ"ז סיון < מפרק קכ עד סוף פרק קלד

יום חמישי, כ"ח סיון < מפרק קלה עד סוף פרק קלט

יום שישי, כ"ט סיון < מפרק קמ עד סוף פרק קמד

שבת קודש, ל' סיון < פרק כ, מפרק קמה עד סוף פרק קנ

ממכתבי כ"ק אדמו"ר מוהריי"צ

שמעתי מזקני ארץ שבימיהם
היה המנהג שכל אחד היה
אומר בכל יום את הקאפיטל
[פרק] תהילים לפי שנות חייו.
למשל אם מלאו לו כ' שנה ונכנס
לשנת הכ"א היה אומר פרק
כ"א בתהילים וכן היו אומרים
גם את התהילים לפי שנות בניו
ובנותיו שזוהי סגולה שלא ייצאו
לתרבות רעה....

(תמוז תרס"ו)

...בראשית שנת תרפ"ז באתי בבקשה
לכללות אנ"ש שי' אשר יקבעו, שבבתי-
הכנסת אחר תפילת שחרית בכל מנין
מתפללים יאמרו שיעורי תהלים (כמו
שנחלק לימי החודש), ולאמר אחר זה קדיש
כנהוג. ובקשתי זאת בתקפה עומדת, לזכות
הרבים, (וראוי הי' לעשות כן בכל בית כנסת,
כי איננו ענין פרטי של מפלגת החסידים יחיו
בפרט), ובגלל זאת יתברכו ממקור הברכות
בכל מיילי דמיטב מנפש ועד בשר...

(ט"ו סיון, תרפ"ח)

~ יום ראשון כ"ד סיון ~

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' פג, והנה מכאן... עד עמ' 166, ודעתו הכל א'.

מתבטא הדבר? – לפי סגנונם הוא למשל כמלך היושב בהיכלו ומסתכל משם על הדברים שמחוץ להיכל. כלומר, המלך עצמו אינו נמצא מחוץ להיכל, למרות שהשגחתו היא גם מחוץ להיכל. כך, הם אומרים, משגיח הקב"ה על כל הנבראים שהם חסוֹשֵׁלֹם מחוץ

ל"היכל" שלו. וְהִנֵּה, מְלֻבֵד שְׂאֵי אֶפְשָׁר כָּלֵל לֵאמֹר עֲנִין הַצְּמִצּוּם כְּפִשּׁוּמוֹ שֶׁהוּא מִמְקָרֵי הַגּוֹף – מי שנתון תחת מקרי הגוף יכול להיות בו ענין הצמצום וההסתלקות כפשוטו: בתחילה הוא היה כאן, ולאחר מכן הסתלק משם ואינו נמצא שם יותר – דבר זה אי אפשר, אבל, לומר כלל על תְּקוּדוֹשׁ בְּרוּךְ־הוּא, הַנִּבְדָּל מֵהֶם – ממקרי הגוף, רְפוּאָה רַבּוּת הַבְּדֻלוֹת עַד אֵין קִין;

נוסף על כך, אֵף גַם זֹאת, לֹא בְּדַעַת יִדְבְּרוּ, מֵאַחַר שֶׁהֵם מֵאֲמִינִים בְּנֵי מֵאֲמִינִים שֶׁתְּקוּדוֹשׁ בְּרוּךְ־הוּא יוֹדֵעַ כָּל הַיְצוּרִים שֶׁבְּעוֹלָם הֵנָּה הַשֶּׁפֶל וּמְשֻׁנֵּי עֲלֵיהֶם, – הרי שהם מודים שידיעתו והשגחתו ישנן כאן בעולם הזה השפל, וְעַל בְּרִיךְָ – מן ההכרח לומר שְׂאֵין יִדְעוּתוֹ אוֹתָם – את כל הנבראים, מוֹסִיפָה בּוֹ רַבּוּי וְחִדּוּשׁ, – וכל זה מדוע? – מִפְּנֵי שִׁיּוֹדֵעַ כָּל בְּיַדֵּיעַת עֲצָמוֹ – אילו ידיעתו את הנבראים לא היתה "בידיעת עצמו", היתה אז בידיעה זו משום ריבוי וחיידוש: נוספה ידיעה זו, והיא ענין של חיידוש, שהרי לפני כן לא היתה ידיעה זו ועתה היא כן ישנה; אך כיוון שמושגל למעלה לגמרי ענין של ריבוי וחיידוש, מן ההכרח שידיעת הקב"ה את הנבראים היא באופן שהוא יודע אותם בידיעת עצמו – וממילא, הַרְי כְּבִיכּוֹל מְהוּתוֹ וְעֲצָמוֹתוֹ – הוא עצמו, וְדַעַתוֹ – שיוודע את הנבראים שבעולם הזה, הַבֵּל אֶחָד. – כיוון שידיעתו והשגחתו ישנן בעולם הזה, וידיעתו

וְהִנֵּה, מִכָּאן¹⁸ – ממה שהוסבר, שידיעתו של הקב"ה היא דבר אחד עם הקב"ה עצמו, שהרי אם לא כך, היתה הידיעה חסוֹשֵׁלֹם עֲנִין של ריבוי והרכבה – ודבר זה לא שייך בהקב"ה, כי הוא יתברך הוא אחד הפשוט – הנה מענין זה,

יֵשׁ לְהִבִּין שְׁנֵנֵת מְקַצֵּת חֲכָמִים בְּעֵינֵיהֶם, – וכיוון שגם שוגג זקוק לכפרה, לכן ה' יִכְפֹּר בְּעַדָם, – על טעותם, שִׁשְׁגוּ וְטָעוּ בְּעֵינֵיהֶם בְּכַתְבֵי הָאֲרִיזוֹל, וְהִבִּינוּ עֲנִין הַצְּמִצּוּם הַמְזוֹכֵר שֶׁם כְּפִשּׁוּמוֹ, – בכתבי האריז"ל מוזכר, שבתחילת בריאת העולמות, היה אור איך סוף ממלא "מקום" העולמות, ולא היה שום נתינת מקום למציאות העולמות, שכן עולמות הם בבחינת גבול – ואור

איך־סוף ברוך הוא, הוא הרי איך־סוף, בלי גבול. לכן, נאמר שם, היה ענין הצמצום, שאור איך־סוף "נסתלק", כדי שיהיה מקום למציאות העולמות. לאמיתו של דבר הכוונה במה שאור איך־סוף "נסתלק" היא, שאור איך־סוף אינו מאיר בגילוי – "איך־סוף" ויבלי גבול" אינם בהתגלות – רק מתגלה כוח הגבול, הנותן מקום למציאות עולמות בעלי גבול. – ואילו ה"חכמים בעיניהם" טעו, בסברם שענין הצמצום וההסתלקות הוא שם במוכנם הפשוט – שֶׁתְּקוּדוֹשׁ בְּרוּךְ־הוּא סִלַק עֲצָמוֹ וּמְהוּתוֹ חֲסוֹשֵׁלֹם מְעוֹלָם הֵנָּה¹⁹, – שלא כפי האמת, שמשמעות "סילק" היא, כאמור, שהעלים את האור ואת ההתגלות, שענין אור איך־סוף לא יהיה בגילוי, אלא הם הבינו כפשוטו, שהוא סילק חסוֹשֵׁלֹם את עצמו מעולם הזה, רַק שִׁמְשֻׁנֵּי מְלַמְעֵלָה בְּהַשְׁגָּחַה פְּרִטִית עַל כָּל הַיְצוּרִים בָּלֵם, אֲשֶׁר בְּשָׂמִים מִמְעַל וְעַל הָאָרֶץ מִתַּחַת. – על כל אלה משגיח הקב"ה מלמעלה בהשגחה פרטית, אך כיצד

18. על השאלה: אם "מכאן" הכוונה למה שרבונו הזקן מביא בשם הרמב"ם ש"הוא ודעתו אחד", או שהכוונה היא על ביאורו הכללי של רבנו הזקן ב"שער היחוד והאמונה", שהנבראים בטלים במציאות לו יתברך, ענה כ"ק אדמו"ר שליט"א: "הרי מפורש מכאן (ולא – מכללות כו') – דכיון שמאמינים שיוודע כו' וע"כ אין כו' בידיעת עצמו כו' (שביאר כאן)". 19. בתשובה על השאלה, מדוע מביא

ומורגש כ"ש" ו"מציאות", ורק על-ידי עבודה צריכים לעשות את העולם דירה לו יתברך, מקום של התגלות לו יתברך, הרי הוא עצמו ברוך הוא נמצא כאן בעולם הזה באותה מדה שהוא נמצא בעולמות העליונים.

היא דבר אחד אתו, הרי שהוא עצמו יתברך ישנו בעולם הזה. אין זה, כמו שהם מדמים, כמלך היושב בהיכלו ורק השגחתו היא מחוץ להיכל, אלא המלך עצמו נמצא במקום שהשגחתו נמצאת. כך, שגם בעולם הזה השפל, שמצד עצמו הוא נראה

~ יום שני כ"ה סיון ~

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' 166, ו"ש בתקונים... עד עמ' 166, המלא לון.

וְהוּא שְׁפָתוֹב בְּתַקְוֵי תַקְוָן נִזְ: "דְּלִית אֲתָר פְּנֵי מִינְיָה, לֹא בְּעֵלְאִין וְלֹא בְּתַתְּאִין"; – אין מקום פנוי ממנו יתברך לא בעליונים ולא בתחתונים. הרי נאמר בתיקוני זהר, שהוא עצמו נמצא בעולמות התחתונים; וּבְרַעֲיָא מְהִימְנָא פְּרִשְׁתַּ

פִּינְחָם: – כתוב: "אִיהוּ תְּפִיס בְּבִלְא וְלִית מְאֵן דְּתְּפִיס בֵּיה כּו', – הוא (הקב"ה) תופס בכל דבר ואין מי שיתפוס בו, אִיהוּ סוֹכֵב כָּל עֲלְמִין כּו', – הוא (הקב"ה) "סוכב" ומקיף את כל העולמות כו', וְלִית מְאֵן דְּנְפִיק מְרִשְׁתֵּיהּ לְבַר, – ואין מי שיוצא מחוץ לרשותו, אִיהוּ מְמַלְא כָּל עֲלְמִין כּו', – הוא (הקב"ה)

שער היחוד והאמונה

ו"ש בתקונים תיקון נ"ז דלית אתר פנוי מיניה לא בעילאין ולא בתתאין ובר"מ פ' פנחם איהו תפיס בכלא ולית מאן דתפיס ביה כו' איהו סוכ"ע כו' ולית מאן דנפיק מרשותי לבר איהו ממכ"ע כו' איהו מקשר ומיחד זינא לזיניה עילא ותתא ולית קורבא בד' יסודין אלא בקב"ה כד איהו בנייהו עכ"ל. ור"ל לית מאן דתפיס ב' שאין מי שיתפוס בהשגת שכלו מכל שכלים העליונים במהותו ועצמותו של הקב"ה כמ"ש בתקונים סתימא דכל סתימין ולית מחשבה תפיסא כך כלל וגם בתחתונים

זהר: "סְתִימָא דְּכָל סְתִימִין, – שגם העולמות הסתומים לגבינו, אין השגתם יכולה "לתפוס" את הקב"ה והוא "סתום" מהם, וְלִית מְחִשְׁבָּה תְּפִיסָא כְּד כְּלָל". – אין שום מחשבה (גם לא של "עלמין סתימין") יכולה "לתפוס" בהקב"ה עצמו. בענין של "תפיסא", לתפוס בשכל והשגה,

הרכותא היא שגם העליונים בשכלם והשגתם הגדולים, אינם יכולים לתפוס ולהבין את הקב"ה. ברם, פירוש נוסף ב"תפיסא", כשאומרים שאין דבר תופס בו, הכוונה היא גם, ששום דבר אינו מחזיק בו ואינו פועל בו שום תפיסה ושינוי. שהרי כשהאדם יוצר ועושה דבר הרי הוא נתפס ביצירתו, הוא משתנה לפי מה שיצירת הדבר דורשת. ואילו פעולתו של הקב"ה בהתהוות והחייאת כל הנבראים, אינה פועלת בו שום תפיסה ושינוי – בכך מתבטאת הרבותא של העולמות התחתונים, שגם הם, שליצירתם נדרש יותר צמצום והתלבשות, ובכל זאת גם הם אינם פועלים בו יתברך שום תפיסה ושינוי. וכדלהלן: וְגַם בְּתַתְּוֹנִים, – אין אף אחד שיתפוס בו,

ממלא את כל העולמות, ומחיה אותם בחיות פנימית מותאמת לכל נברא, אִיהוּ מְקַשֵּׁר וּמְיַחַד זִינָא לְזִינְיָה עֵלְא וְתַתְּא, – הוא (הקב"ה) מקשר ומיחד מין אחד במין שני, את העליון עם התחתון, וְלִית קוֹרְבָא בְּד' יְסוּדִין, אֲלֵא בְּקַרְנֵי שְׂאֵרֵי דְּהוּא כְּד אִיהוּ בְּיַנְיָהוּ, – ואין שום קירבה ואיחוד בארבעה היסודות (מהם מורכב כל נברא) אלא על-ידי הקב"ה כשהוא נמצא ביניהם, על-ידי כוח האין-סוף בארבעה היסודות – מתהווה התחברות ביניהם, למרות שמצד עצמם הם הפכיים אחד לשני, כמו אש ומים, עַד פְּאֵן לְשׁוֹנו – של הזהר שם. וְרוֹצֵה לְזַמְר: – במה שהוא אומר, "לִית מְאֵן דְּתְּפִיס בֵּיה" – הכוונה היא, שְׁאִין מִי שְׁיַתְּפֵם בְּהַשְׁגַּת שְׁכָלוֹ מְכָל

כאן דוקא רבנו הזקן עולם הזה, אף שלכאורה הדיעה של הטועים בענין ה"צמצום" תופסת גם בשייכות לכל העולמות (כלומר, הסילוק הוא מכל העולמות) – כתב כ"ק אדמו"ר שליט"א: "הרי א"ח" חזר והאיר (אלא שבאופן דקו קצר), ולכל הדיעות בג"ע וביהמ"ק וכו' נאמר ושכנתי בתוכם, אף שבשעת הצמצום – ה' רק חלל". במקום אחר (לקו"ש חט"ו ע' 472) כתב כ"ק אדמו"ר שליט"א ביתר פירוט: "י"ל שני טעמים בדבר (א) מה שהכריח הג"ל לפרש הצמצום כפשוטו, הוא זה דא"א לומר דלא סילק עצומ"ה מעוה"ז דא"כ נמצא הוא "גם בגשמיים השפלים הבלתי נכבדים ואף הנבזים" – ותפס אדה"ז התחלת ויסוד שיטתם. (ב) בשאר העולמות י"ל דלאחר הצמצום חזר והמשיך עצמו"ה, וא"כ אין להקשות מת"ז ומר"מ שמקשה לקמן, משא"כ בעוה"ז דא"א לומר דחזר והמשיך עצמו"ה כי א"א, לשיטתם, שימצא בגשמיים כו' כנ"ל. ולא מבעי דבעולם האצ"י יוכלו לתרוץ דחזר והמשיך, אלא אפילו בעולמות שבהם אין איהו וחיהו וגרמוהי חד י"ל כך, וע"ד שאנו אומרים כך בנוגע להארת הקו בעולמות ביי"ע."

קְרִירוֹת – שהגוף סובל, או חֲמִימוֹת הָאֵשׁ וְכִיּוּצָא, –
 סובל הגוף משפיע גם על הנפש. מֵה שְׂאִין בֶּן פְּתָקְדוֹשׁ
 בְּרוּךְ־הוּא, – שלמרות שהוא ממלא כל העולמות ומתלבש

בהם, כפעולת הנשמה
 בגוף, אף על פי כן שונה
 הדבר בהקב"ה, שְׂאִינוּ
 מְקַבֵּל שׁוּם שְׁנוּי –
 ואינו מושפע מְשֻׁנוּי
 עוֹלָם הָהָא, מן השינויים
 המתהווים מִקִּיּוֹן לְהִרְפָּה
 וּמִיּוֹם לְלַיְלָה, כְּדָרְכֵיב: –
 כמו שכתוב²⁰: "גַּם
 חֲשֵׁךְ לֹא יִחְשֵׁךְ מִמֶּךָ,
 וְלַיְלָה כִּיּוֹם יֵאָדָר", לְפִי
 שְׂאִינוּ נִתְפַּס כְּלָל תוֹךְ הָעוֹלָמוֹת אֶת־עַל־גַּב דְּמַמְלָא לִזְנוּ.
 – למרות שהוא "ממלא" אותם.

אֶת־עַל־גַּב דְּאִיהוּ מְמַלָּא כָּל עֲלָמִין – למרות שהוא יתברך
 "ממלא" את כל העולמות והנבראים, ומחייב אותם בחיות
 מותאמת לכל נברא, והחיות מתלבשת בפנימיות בנברא – הרי

לכאורה יכול הדבר
 לפעול תפיסה ושינוי בו
 יתברך מצד העולמות
 התחתונים יותר מאשר
 מצד העולמות העליונים,
 אין הדבר כך, שכן,
 האופן איך שהוא ממלא
 כל עלמין – אִינוּ
 בְּנִשְׁמַת הָאָדָם –
 המתלבשת תוֹךְ גּוּפוֹ,
 שְׁהִיא – הנשמה,

נִתְפַּסַּת תוֹךְ הַגּוּף עַד שֶׁמִתְפַּעֲלָת וּמְקַבֵּלָת שְׁנוּיִים
 מְשֻׁנוּי הַגּוּף וְצִעְרוֹ, מֵהַכָּאוֹת – שהגוף מקבל, או

שער היחוד והאמונה

אֵע"ג דאיהו ממכ"ע אינו כנשמת האדם תוך גופו
 שהיא נתפסת תוך הגוף עד שמתפעלת ומקבלת
 שינויים משינויי הגוף וצערו מהכאות או קרירות או
 חמימות האש וכיוצא משא"כ בהקב"ה שאינו מקבל
 שום שינוי משינויי עוה"ז מקיץ לחורף ומוים ללילה
 כדכתיב גם חשך לא יחשך ממך ולילה כיום יאיר
 לפי שאינו נתפס כלל תוך העולמות אע"ג דממלא
 לִזְנוּ



~ יום שלישי כ"ו סיון ~

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' 166, וזהו ג"כ ענין... עד עמ' פד, בפועל ממש.

מְחַשְׁבֵיכֶם וְגו' – שהמחשבה שלמעלה היא באופן אחר
 לגמרי מאשר, להבדיל, מחשבתו של אדם, הנה מְחַשְׁבֵיכֶם
 וְיִדְעֵתוּ שְׂיִדְעוּ כָּל הַנְּבִרָאִים, מִקְּפַת כָּל נְבִרָא וְנְבִרָא
 בְּפִעֵל מְמַשׁ, שְׁתַּרְי הִיא – המחשבה שלמעלה, היא חיותו
 וְהַתְּהוּוֹתוֹ מֵאִין לִישׁ
 בְּפִעֵל מְמַשׁ. – שלא כפי
 שהדבר אצל האדם,
 שהדבר המצוייר עצמו
 אינו נמצא במחשבתו
 ואין מחשבתו משפיעה
 על הדבר, רק ציורו של
 הדבר נמצא במחשבתו.
 ואילו המחשבה שלמעלה
 מקיפה את הנברא ממש,
 והיא משפיעה בנברא
 להוותו מ"אין" ל"יש"

ולהחיותו. אך אין זה באופן שהחיות מצטמצמת בהתאם
 לנברא, שאז היא יכולה להיקלט בפנימיותו של הנברא, אלא
 חיות זו נשארת במדרגתה הנעלה, שהיא למעלה מעלה
 מלהצטמצם עד שתוכל להיקלט בהתלבשות בפנימיותו של
 הנברא – ובהיותה במדרגתה, היא משפיעה בנברא את ענין
 ההתהוות והחיות.

וְזֶה גַם־כֵּן עֲנִין "סוֹבֵב כָּל עֲלָמִין", – שהוא מקיף וסובב
 את כל העולמות, פְּרוּשׁ, – "סובב כל עלמין" אין הכוונה
 שהוא לא נמצא חסודשלוש בעולם עצמו ורק מקיף עליו בלבד,
 וכך משפיע בו, אלא המשמעות של "סובב" היא: דְּרָךְ מְשָׁל,

בְּשָׂאֲדָם מִתְבַּוֵּן כְּאִיזוֹ
 דְּבַר חֲכָמָה בְּשִׁכְלוֹ או
 כְּדָבָר גִּשְׁמִי מְחַשְׁבֵיכֶם,
 אִזוּ שִׁכְלוֹ וּמְחַשְׁבֵיכֶם
 מְקִיפִים עַל הַדָּבָר
 הַהוּא הַמְצִייר
 בְּמְחַשְׁבֵיכֶם או בְּשִׁכְלוֹ,
 – שהרי הדבר נמצא
 בשכלו ובמחשבתו, אֵךְ
 אִין – השכל והמחשבה,
 מְקִיפִים עַל הַדָּבָר
 הַהוּא מְמַשׁ בְּפִעֵל

מְמַשׁ; – הם מקיפים את ה"ציור" בלבד של הדבר, אבל לא
 את הדבר עצמו. דבר זה מובן במיוחד בדבר גשמי, שהדבר
 הגשמי עצמו הרי נמצא בפועל ממש במקום אחר, לא
 במחשבתו, שבה נמצא רק "ציורו" של הדבר, ורק את
 ה"ציור" בלבד מקיפה מחשבתו, אֲבָל תְּקַדּוּשׁ־בְּרוּךְ־הוּא
 דְּכִתִּיב בִּיה – שלגביו כתוב²¹: "כִּי לֹא מְחַשְׁבֵיכֶם

20. תהלים קלט, יב. 21. ישעי' נה, ח.

~ יום רביעי כ"ז סיון ~

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' פד, וממלא כל עלמין... עד עמ' פד, גבול ותכלית.

גם-כן יש לו גבול עד כמה יוכל להאיר, כי לא יאיר לבלתי תכלית, מאחר שהוא נברא – ונברא הוא הרי מוגבל – ואם אמנם השמש מאירה למרחק רב, אבל בכל זאת בהגבלה. וכן כל הנבראים הם בעלי גבול ותכלית, כי

ו"ממלא כל עלמין" – היא בחינת החיות המתלבשת בפנימיות, תוך עצם הנברא, שהיא – החיות שמבחינת "ממלא כל עלמין", מצמצמת בתוכו – של הנברא, בצמצום רב, כפי ערך מהות הנברא, – שכן, כיוון שעל החיות להתלבש בפנימיותו של הנברא ולהתאחד אתו, מן ההכרח שהיא תצטמצם לפי ערך מהותו של הנברא – והנברא הוא הרי בעל גבול, הרי מן ההכרח שחיות זו תבוא באופן של גבול, בצורה מוגבלת, כדלהלן: שהוא – הנברא, בעל גבול ותכלית בכמותו ואיכותו, דהיינו – המשמעות של "איכותו" היא מעלתו וחשיבותו – של הנברא, שגם

שער היחוד והאמונה

וממלא כל עלמין היא בחי' החיות המתלבשת תוך עצם הנברא שהיא מצומצמת בתוכו בצמצום רב כפי ערך מהות הנברא שהוא בעל גבול ותכלית בכמותו ואיכותו דהיינו מעלתו וחשיבותו כגון השמש שגופו יש לו גבול ותכלית בכמותו שהוא כמו קס"ז פעמים כגודל כדור הארץ ואיכותו ומעלתו הוא אורו ג"כ יש לו גבול עד כמה יוכל להאיר כי לא יאיר לבלתי תכלית מאחר שהוא נברא וכן כל הנבראים הם בעלי גבול ותכלית כי מהארץ לרקיע מהלך ת"ק שנה כו'. וא"כ החיות המלוכשת בהם היא בבחי' צמצום רב ועצום כי צריכה תחלה להתצמצם צמצומים רבים ועצומים עד שיתהווה מפקחה ואזרה – של חיות זו, עצם הנבראים כמות שהם, בעלי גבול אינה מוגבלת ולא בעלת תכלית, וכדי שיתהווה ממנה נברא מוגבל, מן ההכרח שהיא תצטמצם בצמצומים רבים, עד שתוכל להתלבש בנברא ולהתאחד אתו – כפי שיוסבר להלן:

החיות להתלבש בפנימיותו של הנברא ולהתאחד אתו, מן ההכרח שהיא תצטמצם לפי ערך מהותו של הנברא – והנברא הוא הרי בעל גבול, הרי מן ההכרח שחיות זו תבוא באופן של גבול, בצורה מוגבלת, כדלהלן: שהוא – הנברא, בעל גבול ותכלית בכמותו ואיכותו, דהיינו – המשמעות של "איכותו" היא מעלתו וחשיבותו – של הנברא, שגם האיכות והחשיבות אינן החיות של הנברא, הן באות רק מצד גוף הנברא, כגון השמש, שגופו יש לו גבול ותכלית בכמותו, – בגודל השמש, שהוא כמו קסז פעמים כגודל כדור הארץ²², ואיכותו ומעלתו, – של השמש, הוא אורו,

~ יום חמישי כ"ח סיון ~

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' פד, כי מקור החיות... עד עמ' 168, שהן מדותיו.

כי מקור החיות הוא רוח פיו של הקב"ה המתלבש בעשרה מאמרות שבתורה ורוח פיו ית' היה יכול להתפשט לאין קץ ותכלית, ולברוא עולמות אין קץ ותכלית לכמותם ואיכותם ולהחיותם עדי עד ולא הי' נברא עוה"ז כלל (שכמו שהקב"ה נקרא א"ס כך

המתלבש בעשרה מאמרות שבתורה, – בהם נבראו כל הנבראים, ורוח פיו יתברך היה יכול להתפשט לאין קץ ותכלית, ולברא עולמות אין קץ ותכלית לכמותם ואיכותם, ולהחיותם

שער היחוד והאמונה

22. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "והנה ברמב"ם יסודה"ת (פ"ג ה"ח) כמו קע פעמים וכ"ה בהל' שבועות (פ"ה הכ"ב) קע פעמים. ול"ק על אדה"ה, כי בהקדמת פיה"מ להרמב"ם (ד"ה והגני נושא) נחית הרמב"ם לדייק יותר וכתב: קסו ושלוש שימניות פעם."

העולם, כְּהִדִּין קִמְצָא דְלְבוּשִׁיה מִיְנִיה וּבִיה²⁵ – כאותו צב, שלבושו הוא ממנו ובו עצמו. כך "רוח פיו" הוא לבוש וכלי המאוחד עם מדת החסד, שממנה מתהווה העולם – הרי, שמהחיות שמ"רוח פיו" היו יכולים להיברא עולמות בלי גבול ותכלית, אֵלָא שְׁצַמְצַם

וְהַחַיִּים, אֵלָא שְׁצַמְצַם

הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא

הַאֲזֵר וְהַחַיִּים שְׂיֻכְל

לְהַתְּפַשֵּׁט מְרוּחַ פִּי, וְהַלְבִּישׁוּ תוֹךְ צְרוּפֵי

אוֹתִיּוֹת שֶׁל עֲשֵׂרָה

מֵאֲמֵרוֹת וְצִרוּפֵי

צְרוּפֵיהֶן בְּחִלּוּפֵי

וְתַמּוּרוֹת הָאוֹתִיּוֹת

עֲצָמָן וּבְחֻשְׁבוֹנָן

וּמִסְפָּרָן. שְׂכָל חִלּוּף

וְתַמּוּדָה – שֶׁל הָאוֹתִיּוֹת,

מוֹדָה עַל יְרִידַת הָאוֹר

וְהַחַיִּים מְפַדְּנָה

לְמַדְרָגָה, דְּהֵינּוּ שְׂיֻכְל

– הָאוֹר וְהַחַיִּים, לְבָרָא

וְלְהַחַיִּים בְּרוּאִים –

כֵּאלֵה, שְׁמַדְרָגוֹת

אֵיכוֹתָם וּמַעְלָתָם הִיא

פְּחוּתָהּ מִמְדְּרָגוֹת אֵיכוֹת וּמַעְלַת הַבְּרוּאִים הַנִּכְבָּרִים

מֵאוֹתִיּוֹת וְתִיבוֹת עֲצָמָן שְׁפַעְשֵׁרָה מֵאֲמֵרוֹת, שְׂבָהֶן –

ב"עשרה מאמרות", מְתַלְבֵּשׁ הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּכַבּוּדוֹ

וּבְעֲצָמוֹ שְׂהֵן מְדוּתָיו – שֶׁהֵן דָּבָר אֶחָד אֲתוֹ יִתְבַּרֵךְ "בְּכַבּוּדוֹ

וּבְעֲצָמוֹ"

ומחמת הצטמצמות החיות שמ"רוח פיו" יתברך, נתהווה העולם הזה עם נבראים בעלי גבול ותכלית. טעמו של דבר, מדוע היו יכולים להיברא עולמות בלי גבול ותכלית מבחינת "רוח פיו" יתברך (בלי צמצומים) – אומר רבנו הזקן במוסגר:

(שְׂכַמּוֹ שְׁהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ

הוּא נִקְרָא "אֵין-סוּף",

כִּי כָּל מְדוּתָיו

וּפְעוּלוֹתָיו, – הֵן אֵין

סוּף, דְּאִיהוּ וְגִרְמוּדָהּ

חַד, – הוּא וּמְדוּתָיו הֵם

דָּבָר אֶחָד, הֵינּוּ – כְּלוּמֵר,

הַחַיִּים הַנִּמְשָׁכֵת

מִמְדוּתָיו, שְׂהֵן חֶסֶד

וְרַחֲמִים וְשָׂאֵר מְדוּתָיו

הַקְדוּשׁוֹת, – נִמְשַׁכְת

הַחַיִּים מֵהֵן עַל-יְדֵי

הַתְּלַבְּשׁוֹתָן

שְׁמַתְלַבְּשׁוֹת – הַמְדוּת

בְּרוּחַ פִּי – בְּסַפִּירַת

הַמַּלְכוּת, הַהִתְהוּוֹת הִיא

מֵמֵאֵר ו"רוח פיו"

יִתְבַּרֵךְ, כְּכַתוּב²³: "כִּי

הוּא אָמַר וַיְהִי,"

ו"עוֹלָם" – עַל-יְדֵי – "חֶסֶד יִבְנֶה"²⁴, – שֶׁהָעוֹלָם נִבְנָה

עַל-יְדֵי מֵדַת הַחֶסֶד. כִּיצַד, אֵיפֹא, זֶה בָּא מִשְׁנִיחֵם – מִחֶסֶד

וּמִדָּבָר ה' (מַלְכוּת)? – אֵלָא הַכוּוֹנָה הִיא שְׁמַדַת הַחֶסֶד

מֵתַלְבֵּשֵׁת דְּבַר ה' ו"רוח פיו" – שֶׁהִתְהוּוֹת הִיא, בְּרִבְרָה ה'

וְרוּחַ פִּי הַנִּעֲשֵׂה בְּלִי וְלְבוּשׁ לְחֶסֶד זֶה, – שֶׁמִּמֶּנּוּ נִבְרָא

שַׁעַר הַיְחוּד וְהָאֱמוּנָה

כָּל מְדוּתָיו וּפְעוּלוֹתָיו דְּאִיהוּ וְגִרְמוּהֵי חַד הֵינּוּ הַחַיִּים הַנִּמְשַׁכְת מִמְדוּתָיו שֶׁהֵן חֶסֶד וְרַחֲמִים וְשָׂאֵר מְדוּתָיו הַקְדוּשׁוֹת ע"י הַתְּלַבְּשׁוֹת שֶׁמֵתַלְבְּשׁוֹת בְּרוּחַ פִּי כִּי הוּא אָמַר וַיְהִי וְעוֹלָם ע"י חֶסֶד יִבְנֶה דְּבַר ה' וְרוּחַ פִּי הַנִּעֲשֵׂה כָּלִי וְלְבוּשׁ לְחֶסֶד זֶה כְּהִדִּין קִמְצָא דְלְבוּשִׁיה מִיְנִיה וּבִיה²⁵ אֵלָא שְׁצַמְצַם הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא הַחַיִּים שְׂיֻכְל לְהַתְּפַשֵּׁט מְרוּחַ פִּי וְהַלְבִּישׁוּ תוֹךְ צְרוּפֵי אוֹתִיּוֹת שֶׁל עֲשֵׂרָה מֵאֲמֵרוֹת וְצִרוּפֵי צְרוּפֵיהֶן בְּחִלּוּפֵי צִרוּפֵי אוֹתִיּוֹת עֲצָמָן וּבְחֻשְׁבוֹנָן וּמִסְפָּרָן. שְׂכָל חִלּוּף וְתַמּוּדָה – שֶׁל הָאוֹתִיּוֹת, מוֹדָה עַל יְרִידַת הָאוֹר וְהַחַיִּים מְפַדְּנָה לְמַדְרָגָה דְּהֵינּוּ שְׂיֻכְל לְבָרָא וְלְהַחַיִּים בְּרוּאִים שֶׁמִּמֶּנּוּ הִיא פְּחוּתָהּ מִמְדְּרָגוֹת אֵיכוֹתָם וּמַעְלָתָם הִיא פְּחוּתָהּ מִמְדְּרָגוֹת אֵיכוֹת וּמַעְלַת הַבְּרוּאִים הַנִּכְבָּרִים מֵאוֹתִיּוֹת וְתִיבוֹת עֲצָמָן שְׁפַעְשֵׁרָה מֵאֲמֵרוֹת שֶׁבֵּהֵן מֵתַלְבֵּשׁ הַקְב"ה בְּכַבּוּדוֹ וּבְעֲצָמוֹ שֶׁהֵן מְדוּתָיו

וְהַחַיִּים מְפַדְּנָה לְמַדְרָגָה דְּהֵינּוּ שְׂיֻכְל לְבָרָא וְלְהַחַיִּים בְּרוּאִים – כֵּאלֵה, שְׁמַדְרָגוֹת אֵיכוֹתָם וּמַעְלָתָם הִיא פְּחוּתָהּ מִמְדְּרָגוֹת אֵיכוֹת וּמַעְלַת הַבְּרוּאִים הַנִּכְבָּרִים מֵאוֹתִיּוֹת וְתִיבוֹת עֲצָמָן שְׁפַעְשֵׁרָה מֵאֲמֵרוֹת, שְׂבָהֶן – ב"עשרה מאמרות", מְתַלְבֵּשׁ הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּכַבּוּדוֹ וּבְעֲצָמוֹ שְׂהֵן מְדוּתָיו – שֶׁהֵן דָּבָר אֶחָד אֲתוֹ יִתְבַּרֵךְ "בְּכַבּוּדוֹ וּבְעֲצָמוֹ"

~ יום שישי כ"ט סיון ~

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' 168, והחשבון מורה על... עד עמ' פה, האותיות עצמן:

וְהַחֻשְׁבוֹן – גַּם בְּלִי חִלּוּפֵי אוֹתִיּוֹת, אֵלָא חֻשְׁבוֹן הַמִּסְפָּר שֶׁל הַחֻשְׁבוֹן מוֹרָה עַל... עַד עַמ' פֶּה, הָאוֹתִיּוֹת עֲצָמָן: – עַל כֵּךְ מוֹרָה הַחֻשְׁבוֹן –

הֵרִי שׁוֹ זֶשׁוּ יְרִידָה אַחַר

יְרִידָה וּמִיעוּט אַחַר

מִיעוּט. (וְאַחַר כָּל

הַצְּמִצּוּמִים הָאֵלֶּה

וְכִיּוּצָא בְּהֵן, פֶּאֶשֶׁר

נִזְרָה חֻקְמָתוֹ וְתַבְרָה, –

כִּמָּה וְאִיזָה צְמִצּוּמִים

יְהִי, הוּא, שְׁתֵּיהֶן יוֹבֵל

הָאוֹתִיּוֹת, מוֹרָה עַל

מְעוּט הָאוֹר וְהַחַיִּים,

מְעוּט אַחַר מְעוּט, עַד

שְׂלֵא נִשְׂאֵר מִמֶּנּוּ –

מֵהַחַיִּים, אֵלָא בְּחִינָה

אַחֲרֹנָה, שֶׁהוּא בְּחִינַת

הַחֻשְׁבוֹן וּמִסְפָּר, כִּמָּה

מִיְנֵי פְחוּת וּמְדְרָגוֹת

כְּלוּלוֹת בְּאוֹר וְחַיִּים

שַׁעַר הַיְחוּד וְהָאֱמוּנָה

וְהַחֻשְׁבוֹן מוֹרָה עַל מִיעוּט הָאוֹר וְהַחַיִּים מִיעוּט אַחַר מִיעוּט עַד שְׂלֵא נִשְׂאֵר מִמֶּנּוּ אֵלָא בְּחִי' אַחֲרֹנָה שֶׁהוּא בְּחִי' הַחֻשְׁבוֹן וּמִסְפָּר כִּמָּה מִיְנֵי כְחוֹת וּמְדְרָגוֹת כְּלוּלוֹת בְּאוֹר וְחַיִּים הַזֶּה הַמְלוּבֵשׁ בְּצִירוּף זֶה שֶׁל תִּיבָה זוֹ (וְאַחַר כָּל הַצְּמִצּוּמִי' הָאֵלֶּה וְכִיּוּצָא בְּהֵן כֵּאֲשֶׁר גִּזְרָה חֻקְמָתוֹ ית' וְהַחַיִּים מְפַדְּנָה לְמַדְרָגָה דְּהֵינּוּ שְׂיֻכְל לְבָרָא וְלְהַחַיִּים בְּרוּאִים – כֵּאלֵה, שְׁמַדְרָגוֹת אֵיכוֹתָם וּמַעְלָתָם הִיא פְּחוּתָהּ מִמְדְּרָגוֹת אֵיכוֹת וּמַעְלַת הַבְּרוּאִים הַנִּכְבָּרִים מֵאוֹתִיּוֹת וְתִיבוֹת עֲצָמָן שְׁפַעְשֵׁרָה מֵאֲמֵרוֹת, שְׂבָהֶן – ב"עשרה מאמרות", מְתַלְבֵּשׁ הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּכַבּוּדוֹ וּבְעֲצָמוֹ שְׂהֵן מְדוּתָיו – שֶׁהֵן דָּבָר אֶחָד אֲתוֹ יִתְבַּרֵךְ "בְּכַבּוּדוֹ וּבְעֲצָמוֹ"

23. תהלים לג, ט. 24. שם פט, ג. 25. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "כדלעיל ח"א ספכ"א. ל' ב"ר פכ"א, ה'.

המצומצמת ביותר להחיות ולהוות את הנבראים, היא פְּחִינַת "מְמַלָּא כָּל עֲלָמִין", – ממלא כל העולמות. מִה־שְּׂאִינְכֵן פְּחִינַת "סוּבְב כָּל עֲלָמִין". – בה החיות אינה מצומצמת בהתאם לנברא, אלא היא משפיעה בנברא כפי שהיא

במדריגתה העצמית, בלי צמצום. הרי שמבחינת החיות היו יכולים להתהוות עולמות בלי גבול ותכלית, ודוקא כשהיא מתלבשת באותיות "עשרה מאמרות" ובחילופיהן וחילופי חילופיהן, מתהווים אז מהן נבראים בעלי גבול ותכלית, כפי שיוסבר להלן: וְכָל פֶּחַ וּמְדֻרָּה – שאחרי הצמצומים, בבחינת חשבון האותיות בלבד, יָכוֹל לִבְרֵא בְּרוּאִים כְּפִי פְּחִינַת מְדֻרָּה זו גַּם־כֵּן לְאִין קִין וְתַכְלִית בְּכַמוּתָם

וְאִיכוּתָם, לְחַיּוֹת – אותם, עָדִי עַד, מֵאַחַר שֶׁהוּא כֶּחַ ה' הַמְתַּפְּשֵׁט וְנִאֶצֶל – וּמוֹפְרֵשׁ, מְרוּחַ פִּי, וְאִין מַעְצוֹר כּוּ, – אין מעצור לפניו מלהתפשט בצורה כזו, אֲךֵּ שְׁלֵא יִהְיֶה אִיכוּתָם בְּמַעֲלָה גְדוּלָּה כָּל כֶּה, בְּאִיכוּת וּמַעֲלַת בְּרוּאִים שִׁינְכֵלוּ לְהַבְרָאוֹת מִפְּחִינַת כֶּחַ וּמְדֻרַת הָאוֹתִיוֹת עֲצֻמָּן: – ואילו הנבראים המתהווים מחילופי האותיות, ומה גם מחשבון האותיות, הם למטה באיכות ובמעלה.

הָאוֹר וְהַחַיּוֹת לְהַתְּלַבֵּשׁ גַּם בְּתַחְתּוֹנִים, כְּמוֹ אֲבָנִים וְעֵפֶר הַדּוֹמָם, – ובהם אינה נראית שום חיות רוחנית, כלומר, בנבראים התחתונים עצמם, הם מהסוג הנחות ביותר, כִּי "אֲבָן, דְּרָךְ מְשָׁל, שְׂמָה – שיש בה האותיות כִּי"ת וּגוֹ"ן, מוֹרָה כִּי שְׂרָשָׁה – של האבן, מִשֵּׁם הָעוֹלָה בִּין – חמשים ושנים, בְּמִסְפָּרוֹ, – השם בִּין – בא מאופן מילוי מסויים של שם הוי', וְעוֹד אֶלֶף – במלה "אבן", נוספת מִשֵּׁם אַחֲרָיִךְ²⁶, (לישעם) [נִרְאָה דְּצִרִיךְ לְהוֹיֹת: "לְמַעַם"] הַיְדוּעַ לְיוֹצְרָה. – מדוע נוסף למלה "אבן" האל"ף, למרות ששרשה הוא משום בִּין, בלי אל"ף. וְהִנֵּה, שֵׁם בִּין בְּעֲצֻמּוֹ הוּא בְּעוֹלָמוֹת עֲלִיוֹנִים מְאֹד, – כיצד, איפוא, מתהווה ממנו אבן גשמית? רַק שְׁעֲלִידֵי

צְמֻצוּמִים רַבִּים וְעֲצוּמִים מְדֻרָּה – עליונה יותר, לְמְדֻרָּה, – תחתונה יותר, יֵרֵד מִמֶּנּוּ – מהשם בִּין שבעולמות העליונים, חַיּוֹת מוֹעֵט בְּמֵאֹד מְאֹד, עַד שִׁינְכֵל לְהַתְּלַבֵּשׁ בְּאֲבָן. וְזוֹ הִיא נֶפֶשׁ הַדּוֹמָם – החיות המצומצמת, תַּמְחִיָּה וּמַחִיָּה אוֹתוֹ – את האבן, מֵאִין לִישׁ בְּכָל רֵנֵעַ, וְכִמוֹ שְׂנַתְּבָאָר לְעִיל. – שגם בדומם יש נפש רוחנית המחיה ומהווה אותו מאין ליש. וְזוֹ – החיות

הוא שהי' יכול האור והחיות להתלבש גם בתחתוני' כמו אבנים ועפר הדומם כי אבן ד"מ שמה מורה כי שרשה משם העולה בִּין במספרו ועוד אלף נוספת משם אחר (לישעם) [נר' דצ"ל למעם] הידוע ליוצרה. והנה שם בִּין בעצמו הוא בעולמות עליונים מאד רק שע"י צמצומי' רבים ועצומים ממדרגה למדרגה ירד ממנו חיות מועט במאד מאד עד שיוכל להתלבש באבן וזו היא נפש הדומם המחי' ומהוה אותו מאין ליש בכל רגע וכמש"ל וזו היא בחי' ממכ"ע משא"כ בחי' סוכ"ע) וכל כח ומדרגה יכול לברוא ברואים כפי בחי' מדרגה זו גם כן לאין קץ ותכלית ככמותם ואיכותם להחיות עדי עד מאחר שהוא כח ה' המתפשט ונאצל מרוח פיו ואין מעצור כו'. אך שלא יהי' איכותם במעלה גדולה כ"כ כאיכות ומעלת ברואים שיוכלו להבראות מבחי' כח ומדריגת האותיות עצמן:

שער היחוד והאמונה

~ שבת קודש ל' סיון ~

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' פה, פרק ח. והנה... עד עמ' פו, ומקור החיות:

היא דבר אחד עם הקב"ה עצמו (אין זה כמו שהדבר אצל האדם, שהידיעה היא דבר נוסף בנפשו, כי נפשו של האדם היא מורכבת, ולא אחדות פשוטה). כיוון שאחדותו יתברך היא אחדות פשוטה, בלי שום הרכבה, מן ההכרח לומר שידעתו היא סוג ידיעה אחר לגמרי: בידיעת עצמו הוא יודע כל הנבראים המתהווים ממנו, ו"ידיעת עצמו" הרי ישנה גם

פְּרָק ח. בפרק הקודם, פרק ז', הסביר רבנו הזקן, שמשמעות הכתוב "אני ה' לא שנית" היא, שהתהוות העולם לא "פעלה" שום שינוי באחדותו של הקב"ה – לא בו עצמו ולא בדעתו ובידיעתו. שהרי, למרות שיש מקום לומר, שבמה שנתהוו נבראים שהקב"ה יודע אותם, נוסף בידיעה שלמעלה – ידיעת הנבראים – הנה באמת אין הדבר כך, שכן, הידיעה שלמעלה

26. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ראה אוה"ת להצ"צ עה"פ ויקח מאבני המקום שאל"ף משם מ"ה. עד"ז בתו"א משפטים (עח, סע"ב). במאו"א (א, ד) מפרש באופן אחר. וראה ג"כ לקו"ת שה"ש (יג, ב) קה"י מע' אבן ועוד. וי"ל שלכן כתב כאן סתם משם אחר כי אית אבן ואית אבן (זח"ג רעט, ב)."

עצמותו ומהותו ורצונו ותקמתו ובינתו ודעתו, ומדת חסדו וגבורתו ורחמנותו, ותפארתו הכלולה מחסדו וגבורתו, וכן שאר מדותיו הקדושות – הרי עצמותו ומהותו וכל כוחותיו, רצון וספירות, חב"ד ומדות, הם הכל

אחדות פשוטה ממש,

שהיא היא עצמותו

ומהותו, וכמו שכתב

הרמב"ם ז"ל, שדבר זה

– שדעתו וכדומה של

הקב"ה, הם דבר אחד

אתו, אין בן בפה

לאמרו, ולא באזן

לשמעו, ולא בלב

האדם להכירו על

בוריו. – וכל כך למה?

כי האדם מציד בשכלו

כל המשכלות שרוצה

להשגיל ולהבין –

הכל פמות שהם בו, –

כל רעיון והבנה שהוא

רוצה להבין הוא מצויר

אותו לעצמו כפי שהוא

בו עצמו, כגון שרוצה

– האדם, לצויר בשכלו

מהות הרצון, או מהות

הקמה, או בינה, או

דעת, או מהות מדת

חסד ורחמים וכיוצא

בהן – שאר המדות, הוא

מצויר בלן פמות שהן

בו. – ולכן כשם שהדבר

הוא ביחס לשכל ומדות

סתם, כך גם כשרוצה

האדם להבין הענין של

שכל ומדות שלמעלה,

שהוא מנסה להשיג אותם על-ידי ציורו את מהות השכל

והמדות כפי שהם בו. אבל באמת הקדוש-ברוך-הוא הוא

רם ונשא וקדוש שמו, כלומר שהוא – הקב"ה, קדוש

ומבדל רבוא רבבות עד אין קץ ותכלית מדרגות

הבדלות, למעלה מעלה מערך וסוג ומין כל התשבחות

והמעלות שיוכלו הנבראים להשיג ולצויר בשכלם. –

לכן הוא נקרא "הקדוש ברוך הוא", כי הוא קדוש ומובדל

מכל מדרגה ומעלה שבגדר השגתו של נברא;

כי המעלה ומדרגה הראשונה אצל הנבראים היא

לפני שנתהוו הנבראים, כך שבידיעת הנבראים לא נוסף בו שום דבר. אופן זה של ידיעה, הסביר, אין ביכולת השכל האנושי להבין ולהשיג. בפרק זה, פרק ח', יסביר רבנו הזקן, שמה שאומר הרמב"ם בנוגע לידיעה שלמעלה: "הוא המדע

הוא הידוע בו" הוא לא

רק ביחס לדעתו של

הקב"ה, אלא הדבר הוא

כך גם ביחס לכל מדותיו

ושמותיו, וגם ביחס

לחכמתו ולרצונו, שהם

כולם דבר אחד עם

הקב"ה עצמו.

ותנה, מה שכתב

הרמב"ם וברונר

לברכה שהקדוש

ברוך-הוא מהותו

ועצמותו ודעתו הכל

אחד ממש, אחדות

פשוטה ולא מרובת

כלל – בן הענין ממש

בכל מדותיו של

הקדוש-ברוך-הוא,

ובכל שמותיו

הקדושים והכפונים

שכנו לו הנביאים

והחכמים וברונר

לברכה, כגון – מה

שהנביאים והחכמים ז"ל

מכנים את הקב"ה בתור:

"תנון" ו"רחום"

ו"חסיד" וכיוצא בהן,

– מדות בהן מכנים את

הקב"ה, וכן מה שנקרא

– הקב"ה, "תקם",

דכתיב: – כמו שכתוב:

"וְגַם הוּא תָקַם וְגו'" וכן – גם, רצונו – כמו שכתוב:

"כִּי רוּצָה ה' אֶת יִרְאָיו" ו"הפין חסד הוא"³ – לעשות

חסד עם נבראים, ו"רוצה בתשובתם של רשעים ואינו

הפין במיתתם וברשעתם"⁴ – הרי יש כאן שני הענינים,

מה שהוא רוצה ומה שהוא לא רוצה ו"מהור עינים מראות

ברע"⁵ – דבר שאין הוא רוצה בו. הרי שמייחסים להקב"ה

גם מדות, גם חכמה ושכל וגם רצון – אך אין רצונו

והקמתו ומדת חסדו ורחמנותו ושאר מדותיו מוסיפים

בו רבוי והרבה חסד ושכלו במהותו ועצמותו, אלא

שער היחוד והאמונה

פרק ח והנה מ"ש הרמב"ם ז"ל שהקב"ה מהותו

ועצמותו ודעתו הכל אחד ממש

אחדות פשוטה ולא מורכבת כלל בן הענין ממש

בכל מדותיו של הקב"ה ובכל שמותיו הקדושים

והכפונים שכינו לו הנביאים וחז"ל כגון חנון ורחום

וחסיד וכיוצא בהן וכן מה שנקרא חכם דכתיב

וגם הוא חכם וגו' וכן רצונו כי רוצה ה' את יראיו

והפין חסד הוא ורוצה בתשובתם של רשעים ואינו

הפין במיתתם וברשעתם וטהור עינים מראות ברע

אין רצונו וחכמתו ומדת חסדו ורחמנותו ושאר

מדותיו מוסיפים בו ריבוי והרכבה ח"ו במהותו ועצמותו

אלא עצמותו ומהותו ורצונו וחכמתו ובינתו ודעתו

ומדת חסדו וגבורתו ורחמנותו ותפארתו הכלולה

מחסדו וגבורתו וכן שאר מדותיו הקדושות הכל

אחדות פשוטה ממש שהיא היא עצמותו ומהותו

וכמו ש הרמב"ם ז"ל שדבר זה אין כח בפה לאמרו

ולא באזן לשמעו ולא בלב האדם להכירו על בוריו

כי האדם מצויר בשכלו כל המושכלות שרוצה

להשגיל ולהבין הכל כמות שהם בו כגון שרוצה

לצויר בשכלו מהות הרצון או מהות חכמה או בינה

או דעת או מהות מדת חסד ורחמים וכיוצא בהן

הוא מצויר כולן כמות שהן בו אבל באמת הקדוש

ב"ה הוא רם ונשא וקדוש שמו כלומר שהוא קדוש

ומובדל ריבוא רבבות עד אין קץ ותכלית מדרגות

הבדלות למעלה מעלה מערך וסוג ומין כל התשבחות

והמעלות שיוכלו הנבראים להשיג ולצויר בשכלם

כי המעלה ומדרגה הראשונה אצל הנבראים היא

1. ישע"י לא, ב. 2. תהלים קמז, יא. 3. מיכה ז, יח. 4. ראה יחזקאל יח, כג. תפילת נעילה. 5. חבוקק א, יג.

והדבור מביא לידי מעשה הצדקה וחסד, כגון המלך שמצוה לעבדיו ליתן. – דבר של טוב וחסד, הרי זה, שציווי המלך "פועל" שמחשבת המלך תבוא עליי דיבורו במעשה בפועל, וגם בשהאדם עושה פעמו איזה דבר – את מה שהוא חושב לעשות –

שבמקרה זה אין זה צריך לכאורה לעבור דרך הדיבור, אלא ממחשבה מיד למעשה: הוא חושב לעשות מעשה והוא עושה אותו, מוסבר מיד להלן, שגם במקרה כזה, כדי שהכוח והחיות יבואו ממחשבה למעשה, מן ההכרח שהם יעברו השתלשלות וירידה כזו בדוגמת הירידה שישנה בדיבור, כשהוא מדבר ומצווה לזולת לתת, הרי כח הנפש וחיותה המתלבש בעשייה זו, – בעשיית הדבר, הוא כאין ממש לגבי כח הנפש וחיותה המתלבש בדיבור האדם, וכעבור ומשל הגוף לנשמה, – כשם שאין שום השתוות בין הגוף לנשמה, כך לא שייך להשוות את הכוח והחיות של הנפש המתלבשים במעשה, לגבי הכוח והחיות

המתבטאים בדיבור; וכשהכוח וחיות הנפש ירדו עד לעשיית הדבר במעשה, עבר כבר הכוח צמצום גדול בהרבה מאשר הכוח שבדיבור; וכן ערך אותיות הדבור לאותיות המחשבה, – אותיות הדיבור לגבי אותיות המחשבה, אין להן ערך כלל, כשם שאין שום ערך לאותיות הדיבור לגבי אותיות המחשבה, וכן ערך אותיות המחשבה למהות המדה המתלבשת בה ומהות אותה, – כאמור לעיל, שהמדה היא החיות של המחשבה שהוא חושב, כך שאין למחשבה שום ערך כלל לגבי המדה, וכן ערך מהות וחיות המדה לגבי החכמה ובינה ודעת, שכללותן הוא השכל שממנו נמשכה מדה זו – הרי, שבכל סדר ירידת המדרגות מלמעלה למטה, אין למדרגה התחתונה שום ערך כלל לגבי המדרגה שמעליה:

החכמה, שלכן נקראת – החכמה, "ראשית", – "ראשית חכמה", ועל "בראשית (ברא אלקים)" אומר תרגום יונתן: "בחכמתא" – משמעות המלה "ראשית" היא לא רק ראשונה, אלא – הנעלית ביותר והמקור של כל השאר, ובגלל כך נקראת

חכמה "ראשית", כי באמת היא – חכמה, ראשית ומקור כל החיות בנבראים, כי מהחכמה נמשכות בינה ודעת, ומתן – (חכמה) בינה ודעת, נמשכות כל המדות שבנפש המשכלת, כמו אהבה וחסד ורחמים וכיוצא בהן, – כל המדות באות מהשכל – חכמה, בינה ודעת. ובנראה – כפי שרואים, בחוש, שהקטן שאין בו דעת הוא ככעס תמיד ואכזרי, וגם אהבתו היא לדברים קטנים שאין ראוי לאהבתם, וכל כך למה? מפני שאין בו דעת לאהב דברים הראויים לאהבתם, שהאהבה פני הדעת. – כשיש לאדם יותר דעת, מתבטאת גם אהבתו לדברים יקרי ערך יותר; ואם דעתו פחותה, גם אהבתו היא לדברים

פחותי ערך. כלומר, המדות תלויות בשכל, בדעת – מפני שהן נמשכות משכל ודעת. ומהמדות שבנפש נמשכות בה תבות ואותיות המחשבה, – מן המדות נוצרות בנפש האותיות והמלים של המחשבה, שהנפש מחשבת בדבר שאוהבת, או איך לפעל החסד ורחמים, וכן בשאר מדות. – שמהן באות האותיות שבמחשבה, ומחשבתו של אדם קשורה במדות. ובכל מחשבה שבעולם – מלבשת בה איזו מדה המביאה לחשב מחשבה זו, ומדה זו היא חיותה של מחשבה זו. – המדה שהביאה את המחשבה הזו היא המחיה אותה, ומאותיות המחשבה – שהאדם חושב, נמשכות אותיות הדבור, – שהאדם מדבר, והן – האותיות שבמחשבה, חיותן ממש. – של אותיות הדבור שהאדם דובר.

שער היחוד והאמונה

החכמה שלכן נקראת ראשית כי באמת היא ראשית ומקור כל החיות בנבראים כי מהחכמה נמשכות בינה ודעת ומתן ומהן נמשכות כל המדות שבנפש המשכלת כמו אהבה וחסד ורחמים וכיוצא בהן וכנראה בחוש שהקטן שאין בו דעת הוא בכעס תמיד ואכזרי וגם אהבתו היא לדברים קטנים שאין ראוי לאהבתם מפני שאין בו דעת לאהוב דברים הראויים לאהבתם שהאהבה כפי הדעת ומהמדות שבנפש נמשכות בה תיבות ואותיות המחשבה שהנפש מחשבת בדבר שאוהבת או איך לפעול החסד ורחמים וכן בשאר מדות ובכל מחשבה שבעולם מלובשת בה איזו מדה המביאה לחשוב מחשבה זו ומדה זו היא חיותה של מחשבה זו ומאותיות המחשבה נמשכות אותיות הדבור והן חיותן ממש והדבור מביא לידי מעשה הצדקה וחסד כגון המלך שמצוה לעבדיו ליתן וגם כשהאדם עושה בעצמו איזה דבר הרי כח הנפש וחיותה המתלבש בעשייה זו הוא כאין ממש לגבי כח הנפש וחיותה המתלבש בדבור האדם וכערך ומשל הגוף לנשמה וכן ערך אותיות הדבור לאותיות המחשבה וכן ערך אותיות המחשבה למהות המדה המלובשת בה ומחיה אותה וכן ערך מהות וחיות המדה לגבי החכמה ובינה ודעת שכללותן הוא השכל שממנו נמשכה מדה זו וכל זה בנפש האדם ונפש כל

6. תהלים קיא, א.

למדות אין שום ערך לגבי שכל, למחשבה אין שום ערך לגבי המדה, וכך לדיבור לגבי המחשבה, ולמעשה לגבי דיבור. וְכֵן זֶה – הוּא, בְּנֶפֶשׁ הָאָדָם וּנְפֶשׁ כָּל הַבְּרִיּוֹת שֶׁכָּפֵל

העולמות עליונים ותחתונים, שפכלים החכמה היא ראשית ומקור החיות: – ואילו הקב"ה – יסביר רבנו הזקן בפרק הבא – הוא כל כך נעלה מחכמה, שהיא לגביו כעשיה ממש.

שער היחוד והאמונה

הברואים שבכל העולמות עליונים ותחתונים שבכולם החכמה היא ראשית ומקור החיות:

המשך ביאור למס' בנא בתרא ליום וביעי עמ' א

46 חדשים, לפסי העיר – עבור הוצאות חיזוק שערי העיר. הרי לנו, 47 שאף קודם שנים עשר חודש נחשב הוא כבני העיר לגבי כמה 48 חיובים, ואילו ממשנתנו משמע שלגבי כל החיובים, אינו נחשב 49 כבן העיר אלא לאחר שנים עשר חודש. 50 מתרצת הגמרא: אָמַר רַבִּי אֲסִי אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, כִּי תֵּנּוּ נַמֵּי מִתְּנִיתִין 51 – אכן גם מה ששנינו במשנתנו, שאינו נחשב כאנשי העיר אלא 52 לאחר שנים עשר חודש, לפסי העיר תֵּנּוּ – אין הכוונה אלא לענין 53 חיוב הוצאות חיזוק שערי העיר בלבד, מה שאין כן בשאר חיובי 54 בני העיר, הרי הוא מחוייב אף קודם לכן, וכמו שנתבאר 55 בברייתא. 56 הגמרא מביאה את דברי רבי יוחנן, לגבי חובות בני העיר: וְאָמַר 57 רַבִּי אֲסִי אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, הַבַּל לְפָסֵי הָעִיר – כל בני העיר חייבים 58 להשתתף בהוצאות חיזוק שערי העיר, וְאֵפִילוּ מִיְתָמִי, כִּיּוֹן שִׁישׁ 59 להם הנאה מכן. אָכֵל דְּרַבְּנָן לֹא צְרִיכִים לְהִשְׁתַּתֵּף בְּהוּצְאוֹת אֵלוֹ, 60 משום דְּרַבְּנָן לֹא צְרִיכִי נְמִירוּתָא – אינם צריכים שמירה, שתורתם 61 משמרתם. 62 רב פפא אף הוא סובר כרבי יוחנן, ומונה מיני שמירה נוספים 63 הנצרכים עבור שמירת העיר: אָמַר רַב פַּפָּא, לְשׁוֹרָא – לתיקון 64 החומה, וּלְפִרְשָׁאָה – ולשכור פרש הרוכב סביב העיר לשומרה, 65 ולדעת מה הם צרכי העיר, וּלְמַרְיוּנָא – ולשכור אדם שישב בבית 66 אצל שער העיר, וישמור את כלי הזין של בני העיר, גובים מכל 67 בני העיר, וְאֵפִילוּ מִיְתָמִי. אָכֵל דְּרַבְּנָן לֹא צְרִיכִי נְמִירוּתָא. 68 ומוסיפה הגמרא: כָּלֵל הַדְּבַר, עֲבוּר אֵלוֹ הוּצְאוֹת 69 גובים אף מן היתומים, כֵּל מִלְּתָא דְּמִילְתָא – להו הנאה מיניה – כל 70 הוצאה שמוציאים בני העיר ויש ליתומים הנאה מהוצאה זו, 71 גובים אֵפִילוּ מִיְתָמִי. 72 רַבָּה רַבָּא (הטיל) צְדָקָה אִיתָמֵי דְּבִי בַר מְרִיוֹן, כְּלוּמַר, שִׁכַּפָּה אֵת 73 היתומים בני 'בר מריון' לתת צדקה. אָמַר לִיה אֲבִי, וְהִתְנֵי – והרי 74 שנה רב שמואל בר יהודה ברייתא, אִין פּוֹסְקִין צְדָקָה עַל הִיתּוּמִים, 75 וְאֵפִילוּ לְפִדְיוֹן שְׁבוּיִם שְׁהִיא מִצְוָה גְדוּלָּה, מִכָּל מִקּוּם אִין גּוֹבִים 76 עבורה מהיתומים, לפי שאינם בני מצוה. אָמַר לִיה רַבְּה לַאֲבִי, 77 אמנם אין גובים צדקה מהיתומים, אֲךָ אֲנָא – אני, לא גביתי מהם 78 משום חובתם לצדקה, אלא לְאַחֲשׁוּבֵינְהוּ קָא עֲבִידְנָא – עשיתי כן 79 כדי להחשיבם בעיני הציבור, שיאמרו על היתומים האלו שהם 80 בעלי צדקה, ולצורך זה שפיר מותר לגבות מהם. 81 מלשון הברייתא 'אין פוסקים צדקה על היתומים אפילו לפדיון 82 שבויים', מוכח שפדיון שבויים חשוב יותר משאר צדקה, הגמרא 83 מביאה מעשה בענין זה: אִפְרָא הוֹרְמִיו (שם אשה) אִימֵיהּ דְּשָׁבוּר 84 מְלָכָא – אמו של המלך 'שבור', שָׂרְדָה אֲרִינְקָא דְּרִינְרִי – שלהם 85 ארנק מלא דינרים לְקַמֵּיהּ דְּרַב יוֹסֵף, אָמְרָה, לִיתָוִי – יהיו מעות 86 אלו לְמַצּוֹת רַבָּה – למצוה גדולה. וְתִיב רַב יוֹסֵף וְקָא מַעֲזִין קָה – 87 ישב רב יוסף ועין בדבר, מֵאִי מַצּוֹת רַבָּה – מה נחשב למצוה 88 גדולה. אָמַר לִיה אֲבִי, וְהִי מִרְתִּי – מתוך ששנה רב שמואל בר 89 יהודה ברייתא ולעיל, אִין פּוֹסְקִין צְדָקָה עַל הִיתּוּמִים, אֵפִילוּ 90 לְפִדְיוֹן שְׁבוּיִם, שְׁמַע מִיָּנָה – יש לך ללמוד

1 יום ששודה אדם בעיר, נחשב כבר כאנשי העיר: וְרִמִּינְהּ, ששנינו 2 בברייתא, בדין עיר הנדחת (עיר שלימה שעבדה עבודה זרה), 3 שהדין הוא שכל אנשי העיר נהרגים בסיף, ויש לשרוף ולאבד 4 את ממונם, מה שאין כן יחיד שעבד עבודה זרה, דינו בסקילה. 5 הַחֲמִרְתָּ וְהִנְמַלְתָּ – שיריה של חמרים וגמלים העוברת מִקָּמוֹם 6 לְמָקוֹם, וְלָנָה פְּתוּחָה (בתוך עיר הנדחת), וְהוֹדְקָה עִמָּהּ – ועבדו 7 עם אנשי העיר עבודה זרה, הֵן (החמרים והגמלים) בְּסִקְלָהּ, 8 וּמִמּוֹנֵן פְּלִמֵּי – וממונם ניצל, שכיון שאינם מבני העיר, אין דינם 9 אלא ביחידים העובדים עבודה זרה. וְאֵילוֹ אִם נִשְׁתַּחוּ שָׁם שְׁלֹשִׁים 10 יוֹם, הֲרִי הֵם נִחְשָׁבִים כְּאֲנָשֵׁי הָעִיר, וּלְכֵן הֵן נִהְרָגִים בְּסִיף, וּמִמּוֹנֵן 11 אָכֵד – יש לשרוף את ממונם כדין אנשי עיר הנדחת. הרי לנו שדי 12 בשלושים יום, ושלא כמבואר במשנתנו שרק לאחר שנים עשר 13 חודש נחשב כאנשי העיר. 14 מתרצת הגמרא: אָמַר רַבָּא, לֹא קָשְׁיָא, הָא – מה ששנינו במשנתנו 15 שצריך שנים עשר חודש, היינו לְבִנֵי מִתָּא – להיחשב מבני 16 העיר, ששל בני העיר בלבד מוטל הוצאות העיר. וְהָא – ומה 17 ששנינו לגבי עיר הנדחת, שדי בשלושים יום, היינו לְיִתּוּבֵי מִתָּא 18 – להיחשב כ'יושבי העיר', כמו שנאמר (דברים יג ט) לגבי דין עיר 19 הנדחת 'הִנֵּה תִּהְיֶה אֵת יִשְׁבֵי הָעִיר הַהוּא', שלכך די שישב שם 20 שלושים יום. 21 הגמרא מוכיחה שיש חילוק בין הזמן הנצרך על מנת להיחשב 22 מבני העיר' לבין להיחשב מ'יושבי העיר': וּבְרִיתָא בְּבֵרִיתָא, 23 הַמוֹרֵד הִנְנָה מֵאֲנָשֵׁי הָעִיר, כְּגוֹן שֶׁאֲמַר 'קוֹנֵם עַלִי דְּבַר פְּלוּנִי, אִם 24 אֶהְיֶה מֵאֲנָשֵׁי הָעִיר', כֵּל אֲדָם שֶׁנִּשְׁתַּתְּהָא שָׁם בְּעִיר שְׁנַיִם עָשָׂר חֹדֶשׁ 25 הֲרִי הוּא בְּכָלֵל נִדְרוֹ וְאִסוּר לְנוֹדֵד לִיהֲנֹת מִמֶּנּוּ, שֶׁאִם יִהְיֶה מִמֶּנּוּ 26 יֵאֵסֵר עֲלָיו הַדְּבַר שֶׁאִסֵּר בְּקוֹנָם. אֲבָל אִם שָׁהָה שָׁם אֲדָם פְּחוֹת 27 מִמֶּנּוּ (מִשְׁנַיִם עֶשְׂרֵי חוֹדֶשׁ), מוֹתֵר לְנוֹדֵד לְהִנֹּת מִמֶּנּוּ. אֲבָל אִם 28 נִדַּר הִנָּה מִיּוֹשְׁבֵי הָעִיר, כֵּל אֲדָם שֶׁנִּשְׁתַּתְּהָא שָׁם אֵפִילוּ שְׁלֹשִׁים יוֹם 29 בְּלִבָּד, הֲרִי הוּא בְּכָלֵל נִדְרוֹ וְאִסוּר לִיהֲנֹת מִמֶּנּוּ. אֲבָל אִם שָׁהָה שָׁם 30 אֲדָם פְּחוֹת מִמֶּנּוּ (מִשְׁלֹשִׁים יוֹם), מוֹתֵר לִיהֲנֹת מִמֶּנּוּ. הֲרִי 31 שֶׁמְפּוֹרֵשׁ בְּבֵרִיתָא זו, כֵּל אֲדָם לְהִחְשָׁב מֵאֲנָשֵׁי הָעִיר' צָרִיךְ שִׁישְׁהָה 32 שָׁם שְׁנַיִם עֶשְׂרֵי חוֹדֶשׁ, אֲךָ כִּדִּי לְהִחְשָׁב מִיּוֹשְׁבֵי הָעִיר' דִּי שִׁישְׁהָה 33 שָׁם שְׁלוּשִׁים יוֹם. 34 הגמרא מביאה ברייתא המחלקת בין מיני החיובים המוטלים על 35 בני העיר, כמה זמן לאחר ששהה אדם בעיר, נתחייב בהם, ומקשה 36 על משנתנו שסתמה שרק לאחר שנים עשר חודש הריהו מתחייב 37 בחיובי בני העיר. מקשה הגמרא: וְלָכֵל מִיָּלֵי מִי פְּעִינָן שְׁנַיִם עָשָׂר 38 חֹדֶשׁ – האם אכן לגבי כל חיובי העיר, הדין הוא שאינו מתחייב 39 עד שיהיה בעיר שנים עשר חודש, וכסתימת לשון המשנה 'וכמה 40 יהא בעיר ויהא כאנשי העיר, שנים עשר חודש' וְהִתְנָא בְּבֵרִיתָא, 41 שְׁלֹשִׁים יוֹם, לְתַמְחוּי – אדם שבא לעיר ושהה בה שלושים יום, 42 גובים ממנו גבאי התמחווי מאכל עבור עניי העיר. שְׁלֹשָׁה חֹדֶשִׁים, 43 לְקוּפָה – ולאחר שלושה חודשים, גובים ממנו גם מעות צדקה 44 לקופת העיר. שְׁשָׁה חֹדֶשִׁים, לְכֹסֶת – עבור בגדי העניים. תְּשַׁעָה 45 חֹדֶשִׁים, לְקַבּוּרָה – עבור הוצאות קבורת העניים. וְשְׁנַיִם עָשָׂר

לוח היום יום ...

<p>ה'תש"ג</p>	<p>כד סיון</p> <p>שיעורים. חומש: קרח, פרשה ראשונה עם פירש"י. תהלים: קיג-קיא. תניא: והנה מכאן . . . 166- הכל א'.</p> <p>השואל במה היא ההתקשרות שלו אלי מאחר שאין אני מכיר פנים. ..ההתקשרות האמתית היא על ידי לימוד התורה, כשהוא לומד המאמרי חסידות שלי, קורא את השיחות ומתחבר עם ידידי, אנ"ש [=אנשי שלומנו, חסידי הב"ד] ותלמידי התמימים יחיו, בלמודם ובהתעודותם, ומקיים בקשתי באמירת תהלים ובשמירת זמני הלמודים, הנה בזה היא ההתקשרות.</p>	<p>יום ראשון</p>
---------------	---	------------------

<p>ה'תש"ג</p>	<p>כה סיון</p> <p>שיעורים. חומש: קרח, שני עם פירש"י. תהלים: קיט, אשרי . . . מצותך מאד. תניא: וז"ש בתקונים . . . 166- דמלא לון.</p> <p>"דאגה בלב איש ישחנה", ואמרו רבותינו זכרונם לברכה שני פרושים: פסיחנה מדעתו, ישחנה לאחרים. ופרש ה"צמח צדק": לאחרים רק בגוף, אבל מאחדים אתו עמו, שמרגישים את ענינו.</p>	<p>יום שני</p>
---------------	--	----------------

<p>ה'תש"ג</p>	<p>כו סיון</p> <p>שיעורים. חומש: קרח, שלישי עם פירש"י. תהלים: קיט, מה . . . לא שכחתי. תניא: וזה ג"כ ענין . . . פד- בפועל ממש.</p> <p>"וירדו חיים שאולה" - שגם בשאול חושבים שהם חיים. הברכה ב"וירדו חיים שאולה", כמו "בני קרח לא מתו", מקום נתבצר להם ועשו תשובה, כי תשובה מועלת רק כל עוד שהוא חי, וזוהי הברכה, שגם בשאול יהיו חיים ויוכלו לעשות תשובה.</p>	<p>יום שלישי</p>
---------------	---	------------------

<p>ה'תש"ג</p>	<p>כז סיון</p> <p>שיעורים. חומש: קרח, רביעי עם פירש"י. תהלים: קכ-קלד. תניא: ומלא . . . פד- ותכלית.</p> <p>כתיב "ויברכה ה' אלקיך בכל אשר תעשה". האדם, עליו רק לעשות כלי לפרנסתו, ולהשתדל בכל כחו אשר הכלי יהיה טהור מכל סיג ופסלת דאונאה</p>	<p>יום רביעי</p>
---------------	---	------------------

כו', הִינּוּ שִׁיחָהּ הַפֶּלַעַל פִּי דִינֵי הַתּוֹרָה, אֲשֶׁר אָז הוּא פְּלֵי רְאוּי לְבָרְכָה הֶעֱלִינָה בְּשָׁנִים: פְּרֻנְסָה בְּרוֹת, וְאֲשֶׁר הַפְּרֻנְסָה תִלְךָ לְמָקוֹם הָרְאוּי.

ה'תש"ג

כח סיון

יום חמישי

יום חמישי

שיעורים. חומש: קרח, חמישי עם פירש"י.

תהלים: קלה־קלט.

תניא: כי מקור . . . "168" מדותיו.

הצ"צ בספרו לבנו אאזמו"ר מאורע מחייו, סיים: מיט דעם וואָס מען העלפט א אידען אין פרנסה, אפילו פאַרדינען זיבעציג קאָפּיקעס (מטבע קטנה ברוסיא) אין א קעלבעל, איז אלע שערי היכלות העליונים זיינען פאר איהם אָפּען.

כעבור כמה שנים סיפר אאזמו"ר כל הנ"ל לאאמו"ר והוסיף: מ'באדארף אפילו וויסען די וועג צו די היכלות העליונים, נאָר דאָס מאַכט ניט אויס, עס דארף זיין דער עיקר, העלפען בלבב שלם מיט א געפיל, האָבען א געשמאַק אין א אידען טאָן א טובה.

תרגום

ה"צמח צדק" בספרו לִבְנוֹ אֲדֹנָי אָבִי זְקֵנִי מוֹרֵי וְרַבֵּי [מַהֲרַ"ש] מְאֲרָע מַחֲיֵיו, סִיּוֹם: בְּזֶה שְׁמִסְיָעִים לִיהוּדֵי בְּפֻרְנֻסָתוֹ, אֶפְלוּ לְהַרְוִיחַ שְׁבָעִים "קֶאָפּיקֶעס" (מַטְבֵּעַ קֶטְנָה בְּרוֹסִיָא) בְּסֹחַר עֲגָלִים, כָּל שְׁעָרֵי הַהִיכָלוֹת הֶעֱלִינִים פְּתוּחִים עֲבוּרוֹ.

כְּעִבּוּר כַּמָּה שָׁנִים סִפֵּר אֲדֹנָי אָבִי זְקֵנִי מוֹרֵי וְרַבֵּי [מַהֲרַ"ש] כָּל הַנִּזְכָּר לְעֵיל לְאֲדֹנָי אָבִי מוֹרֵי וְרַבֵּי [הַרְש"ב], וְהוֹסִיף: צָרִיךְ גַּם לְדַעַת אֶת הַדְרָךְ לְהִיכָלוֹת הֶעֱלִינִים, אֲךָ אֵין זֶה מְשֻׁנָּה, צָרִיךְ שִׁיחָהּ הֶעֱקָר לְסִיעַ בְּלִבָּב שְׁלֵם בְּרַגְשׁ, שִׁיחָהּ תַעֲנוּג בַּעֲשִׂית טוֹבָה לִיהוּדֵי.

ה'תש"ג

כט סיון

יום שישי

יום שישי

שיעורים. חומש: קרח, ששי עם פירש"י.

תהלים: קמ"קמד.

תניא: וההשבון . . . האותיות עצמן.

עֲבוּדַת הָאָדָם עַל פִּי תוֹרַת הַחֲסִידוֹת, לְהַרְגִיל אֶת עַצְמוֹ לְרְאוּת עֲנִיָּן הַשְּׁגָחָה פְּרֻטִית, אִיךְ כִּי בְטוֹבוֹ יִתְבָּרַךְ מִחֲדָשׁ אֶת הָעוֹלָם וְהַנְּבִרָאִים בְּכָל רֵגַע בְּהַשְּׁגָחָתוֹ הַפְּרֻטִית, אֲשֶׁר זֶה אֲךָ זֶה הוּא מְצִיאוֹת הַנְּבִרָאִים חֲיֹתָם וְקִיּוּמָם.

ה'תש"ג

ל סיון, שר"ח

שבת

שבת קודש

שיעורים. חומש: קרח, שביעי עם פירש"י.

תהלים: קמה"קב.

תניא: פרק ח. והנה . . . ומקור החיות.

העברת הפרשה שמו"ת – פסוק פסוק. וקורין גם ההפטרָה, או שתי ההפטרות אם הוא שבת ר"ח, או פרשיות מחוברות וכיוצא בזה.

מענה רבינו הזקן לאברך עילוי מצוין ובעל כשרון מפורסם כשנכנס ליחידות

שלו הראשונה – בשנת תקנ"ה בליאזנא: רוחניות וגשמיות זיינען הפכים בעצם מהותם. דאָס וואָס עס איז א מעלה אין גשמיות, איז א חסרון אין רוחניות. אין גשמיות איז א שמח בחלקו דער גרעסטער בעל מעלה. און דורך עבודה וועט אזא איינער צוקומען צו די העכסטע מדריגות. אין רוחניות אָבער איז א שמח בחלקו דער גרעסטער חסרון, און ער ווערט, ר"ל, א יורד ונופל.

תרגום

העֲבֵרַת הַפְּרָשָׁה שְׁנַיִם מִקְרָא וְאַחַד תַּרְגוּם – פֶּסוּק פֶּסוּק. וְקוֹרֵין גַּם הַהֶפְטָרָה, אוֹ שְׁתֵּי הַהֶפְטָרוֹת אִם הוּא שְׁבַת ראש חֹדֶשׁ, אוֹ פְּרָשִׁיּוֹת מִחֲבֵרוֹת וְכִיּוֹצֵא בָּזֶה. מַעֲנֵה רַבְּנֵי הַזֶּקֶן לְאַבְרָהָם עֲלוּי מִצֵּין וּבַעַל כְּשָׂרוֹן מִפְּרָסָם, כְּשֶׁנֶּכְנַס לִיחִידוֹת שְׁלוֹ הָרֵאשׁוֹנָה – בְּשַׁנַּת תַּקְנִי"ה בְּלִיאֲזָנָא: רוֹחַנִיּוֹת וְגַשְׁמִיּוֹת הֵם הַפְּכִים בְּעֵצָם מֵהוּתָם. מֵה שְׁהוּא מַעֲלָה בְּגַשְׁמִיּוֹת, הוּא חֶסְרוֹן בְּרוֹחַנִיּוֹת. בְּגַשְׁמִיּוֹת – הַשְּׂמִחַ בְּחֻלְקוֹ הוּא בְּעַל מַעֲלָה הַגְּדוּלָה בְּיוֹתֵר, וְעַל יְדֵי 'עֲבוּדָה' יִגִּיעַ אַחַד כְּזֶה לְמַדְרָגוֹת הַגְּבֹהוֹת בְּיוֹתֵר. אֲבָל בְּרוֹחַנִיּוֹת – הַשְּׂמִחַ בְּחֻלְקוֹ הוּא הַחֶסְרוֹן הַגְּדוֹל בְּיוֹתֵר, וְהוּא נִהְיָה, רַחֲמֵנָא לְצַלָּן, יוֹרֵד וְנוֹפֵל.

המשך ביאור למס' בנא בתרא ליום שלישי עמ' 1

34 בבית קרוב יותר אל החומה משלם יותר, מפני שהוא צריך לחומת
 35 העיר יותר, שכאשר הגייס בא, הריהו פושט ידו תחילה בבתיים
 36 החיצוניים, או דילמא – או שמוא לפי ממון גובין, ומי שיש לו יותר
 37 ממון משלם יותר, מפני שהוא צריך יותר לשמירת החומה. אמר
 38 ליה רבי יוחנן, לפי קרוב פתים הן גובין, ואלעזר גני, קבע בה
 39 מספרות – זוהר לרון כן, ואל תזוז מהלכה זו.
 40 הגמרא דנה האם תלמידי חכמים צריכים להשתתף בבניית
 41 החומה: רבי יהודה נשיאה, רמא דשורא אדרבנן – הטיל את
 42 הוצאות בניית חומת העיר אף על התלמידי חכמים שבעיר. אמר
 43 לו ריש לקיש, רבנן לא צריכי נמירותא – תלמידי חכמים אינם
 44 צריכים שמירה, וממילא אין להטיל עליהם הוצאה זו. דבתיב
 45 בתהלים (קלט יח) בענין הצדיקים אספרם מחול ירבון.
 46 ריש לקיש מסיים את דבריו, ומבאר את הוכחתו מן הפסוק:
 47 אספרם למאן – למי, אלימא – אם תאמר שהכונה לצדיקים,
 48 דנפיש מחלא – שעליהם אמר הפסוק שהם רבים יותר מחול הים.
 49 הרי אי אפשר לפרש כן, דהשתא בוליהו ישראל כתיב בהו – הרי
 50 על כל ישראל נאמר (בראשית כב יז) שהם 'בחול אשר על שפת הים',
 51 ואם כן, וכי נאמר שעל צדיקים עצמם אמר הפסוק 'מחול ירבון',
 52 והלא אין הם אלא חלק מכלל ישראל. אלא על כרחך הכי קאמר
 53 הפסוק, אספרם למעשיהם של צדיקים, מחול ירבון, כלומר,
 54 שמעשי הצדיקים רבים יותר מחול הים. ואם כן הרי קל וחומר
 55 הוא, ומה חול שפועט הוא ממעשיהם של צדיקים, הרי הוא מגין
 56 על הים שלא ישטוף את היבשה, שנאמר (ירמיה ה ב) 'אשר שמתי
 57 חול גבול לים', אם כן מעשיהם של צדיקים שהם קרובים יותר
 58 מחול הים, לא כל שכן שפועט עליהם, ואם כן אין התלמידי
 59 חכמים צריכים שמירה, ואין מחויבים להשתתף בהוצאות בניית
 60 החומה.
 61 כי אתא – כאשר בא ריש לקיש לקמיה ו-לפניו דרבי יוחנן, אמר
 62 ליה רבי יוחנן לריש לקיש, מאי מעמא לא תיקא ליה מהא – מדוע
 63 שלא תאמר לרבי יהודה נשיאה, שהמקור לכך שתלמידי חכמים
 64 אינם צריכים שמירה הוא מהפסוק הבא, שנאמר בשיר השירים (ה
 65 א) 'אני חומה ושרי פמגדלות', שכן הוא פירוש הפסוק, 'אני חומה'
 66 זו תורה, שמגינה על לומדיה כחומת העיר, ו'שרי פמגדלות'

1 לפתוח המגעול ולהכנס ולצעוק אל בעל הבית.
 2 שנינו במשנה: כופין אותו לבנות בית שער ודלת לחצר:
 3 תניא בברייתא, רבן שמעון בן גמליאל אומר, לא כל חצרות ראיות
 4 ו-צריכות לבית שער, אלא, חצר הסמוכה לרשות הרבים ראויה
 5 לבית שער, כדי להגן מהיוק הראיה של החולפים ליד החצר
 6 ומביטים לתוכה. וחצר שאינה סמוכה לרשות הרבים אינה ראויה
 7 לבית שער, מפני שאין רבים חולפים שם, ומשום כן בחצר זו אין
 8 כופים לבנות בית שער.
 9 מבררת הגמרא: ורבנן שבמשנתנו, הסוברים שכל חצר צריכה
 10 בית שער, מה טעמם. משיבה הגמרא: וימנין דדחקו ו-לפעמים
 11 נדחקים גני רשות הרבים, ועיילו ואתו – והם נכנסים ובאים עד
 12 סמוך לחצר, ונמצא שיש היוק ראה לבני החצר.
 13 שנינו במשנה: כופין אותו לבנות לעיר בו' חומה ודלתים ובריה:
 14 (תנו רבנן, כופין אותו לעשות לעיר דלתים ובריה) ותניא
 15 בברייתא, ורבן שמעון בן גמליאל אומר, לא כל העיירות ראיות
 16 לחומה, אלא עיר הסמוכה לפקר ו-לגבול המדינה ראויה לחומה,
 17 ושאניה סמוכה לפקר ראויה לחומה. מבררת הגמרא, ורבנן
 18 שבמשנתנו, הסוברים שכל עיר צריכה חומה, מה טעמם. משיבה
 19 הגמרא: אף בעיר שאינה סמוכה לגבול, וימנין דמקרו ואתי גייסא
 20 – פעמים שאף לשם מזדמן גייס מלחמה, ולכך כל הערים צריכות
 21 חומה.
 22 בעא מיניה רבי אלעזר מרבי יוחנן, בשנה גובין – כשבני העיר גובים
 23 מעות עבור בניית חומת העיר, לפי מה נקבע הסכום המוטל על
 24 כל בית מבתי העיר, האם לפי נפשות גובין – מי שיש לו יותר
 25 נפשות בביתו משלם יותר, או דילמא לפי שבה ממון גובין – מי
 26 שיש לו יותר ממון משלם יותר, מפני שהוא צריך יותר לשמירת
 27 החומה על ממונו. אמר ליה רבי יוחנן לרבי אלעזר, לפי ממון גובין,
 28 כיון שגייס הבא על העיר, אין כוונתו להורגם, אלא ליטול את
 29 ממונם, ולפיכך מי שיש לו יותר ממון זקוק לשמירה יותר. והוסיף
 30 רבי יוחנן, אלעזר גני, קבע בה מספרות – זוהר לרון כן, ואל תזוז
 31 מהלכה זו.
 32 איבא דאמר, בעא מיניה רבי אלעזר מרבי יוחנן, בשנה גובין מעות
 33 עבור בניית חומת העיר, האם לפי קרוב פתים הן גובין, שמי שגר

הלכה יומית לעיון ברמב"ם

~ יום ראשון כ"ד סיון ~

שיעורי משקה באיסורים

אך לדעת אדמו"ר הזקן (הובאה ב'שארית יהודה' אר"ח סי' טו) איסורי שתייה שיעורם כזית כאיסורי אכילה, שהרי הרמב"ם לא חילק בין דם קרוש לדם צלול. וכן כתב בהלכות תרומות (פ"י ה"ב): "כשם שאכילת תרומה בכזית, כך שתייה בכזית". וכן דעת הפנים מאירות (ח"א סי' קלז) שכל איסורי השתייה בתורה שיעורם כזית חוץ מאיסור שתיית יין לנכנס למקדש, וכן שלא יורה שתיי יין – כי האיסור הוא שלא יבוא לידי שכרות, ושכרות היא על ידי שתיית רביעית. אמנם, יש איסורים ששיעורם רביעית, וביאר הגלות עליית' (פ"י מ"ז פסקא ב) שזהו כאשר האיסור נאמר בלשון שתייה, והיינו "חומץ יין וחומץ שכר לא ישתה" (במדבר ו, ג) האמור בנויר והאיסור "יין ושכר אל תשת" (ויקרא י, ט) האמור בכניסת שתיי יין למקדש, וכן "השותה מסתם יינם רביעית, מכין אותו מכת מרדות" (להלן פ"א ה"ג) – "ישתו יין נסיכם" (דברים לח, לב), אך כל שאר איסורי שתייה שיעורם כזית. ומה שאמרו בגמרא (יבמות שם) שאיסור דם שיעורו רביעית, יש לומר שזהו לענין טומאה.

הלכות מאכלות אסורות פרק ו, הלכה א: האוכל פירות מן הדרם – במזיד, חֵבֶב פֶּרֶת; פְּשׁוּנָה, מִבֵּיא חֲמָאֵת קְבוּעָה. אף שהדם הוא משקה, כתב הרמב"ם ששיעור איסור אכילתו הוא כזית (ולא רביעית). והקשה ה'ערוך לנר' (יבמות קיד, ב): הרי בגמרא (שם) נאמר שאיסור דם שיעורו רביעית ולא כזית (ששיעורו כשליש משיעור רביעית)! וביאר על פי דברי הגמרא (שבת עז, א) שדם שיש בו רביעית יכול לקרוש ולעמוד על כזית, היינו שברביעית דם צלול יש שיעור כזית דם קרוש. ואם כן, כשהדם קרוש שיעורו כזית וכשהוא צלול שיעורו רביעית. ובספרו 'בנין ציון' (סי' נא, תשובת הגר"ג הכהן אדלר) הוסיף: בהלכות נזירות (פ"ב ה"ב) כתב הרמב"ם – "אם שתה רביעית יין או אכל כזית מייין קרוש... הרי זה לוקה". ומזה מובן שייך צלול הוא משקה ששותים אותו ושיעורו רביעית, ואילו יין קרוש הוא מאכל ושיעורו כזית. וכך הוא בכל איסורי תורה – אוכל אסור בכזית, ושתייה אסורה ברביעית, ודברי הגמרא (יבמות שם) ששיעור איסור דם הוא רביעית, נאמרו משום שהדם מטבעו הוא משקה.

~ יום שני כ"ה סיון ~

מדוע אסור לבשל בשר בחלב?

אך מדברי ה'חינוך' (מצוה צב) נראה שהבישול הוא איסור בפני עצמו, ללא שייכות לאיסור האכילה, אלא משום עצם העירוב של מרכיבים שונים שאסור לחבר ביניהם, בדוגמת איסור כלאי זרעים וכלאי בהמה. וכן נאמר בספרי קבלה שחלב הוא בחינת 'חסד' ובשר הוא בחינת 'גבורה' שהן מידות מנוגדות ולכן אין לערב אותם זה בזה (ראה רבינו בחיי, קדושים יט, יט, לקו"ש כט עמ' 125).

ויתכן כי יש לתלות בכך את מחלוקת הפוסקים, האם חייבים על איסור בישול בשר בחלב לא נאסר מצד עצמו אלא (בישול אחר בישול): אם יסוד איסור הבישול הוא כדי שלא יבוא לאכול, מסתבר שהאיסור חל רק על הבישול הראשון המכשיר אותו לאכילה, אך אם האיסור הוא בבישול מצד עצמו, יש מקום לאסור גם בישול לאחר בישול (משיב נפש ח"ב, עמ' 237).

ובשו"ת 'דובב משרים' (ח"א ס"ל) נשאל האם מותר לבצע בדיקה כימית באמצעות בישול כדי לברר האם יש במוצר

הלכות מאכלות אסורות פרק ט, הלכה ב: לא שִׁתַּךְ הַכֶּתֵּיב מִלְּאִסֵּר הָאֲכִילָה, אֲלֵא מִפְּנֵי שְׁאִסֵּר הַבְּשׁוּל – גְּלוּמֵר; וְאִפְלוּ בְּשׁוּלוֹ אִסוּר, וְאֵין צִרְיָה לִזְמַר אֲכִילָתוֹ; כְּמוֹ שֶׁשִּׁתַּךְ מִלְּאִסֵּר הַבֵּת, מֵאַחַר שְׁאִסֵּר בֵּת הַבֵּת.

מדברי הרמב"ם מבואר כי מבין שני האיסורים שנאמרו בבשר בחלב, איסור הבישול ואיסור האכילה – איסור האכילה הוא החמור והעיקרי, ולכן לא נכתב בפירוש בתורה שהרי הוא נלמד מאיסור הבישול.

יתירה מכך: בישול בשר בחלב לא נאסר מצד עצמו אלא מחמת איסור האכילה, ובדומה לדוגמה שמביא הרמב"ם מאיסורי חיתוך: "ששתק מלאסור הבת מאחר שאסר בת הבת". והרי לא מדובר בשני איסורים נפרדים אלא איסור 'בת הבת' (הנכדה) ונבלע מאיסור הבת, כי אין הנכדה אסורה אלא משום שאמה אסורה. וכך גם איסור בישול בשר בחלב נובע מאיסור האכילה, כי התורה אסרה את הבישול כסייג כדי שלא יבוא לידי אכילה (כסף משנה הל' טומאת מת פ"א ה"ב).

זה הוא כדי להימנע מאיסור בשר בחלב, אין חשש שיבוא על ידי כך לאכילתו, וכמו שאמרו בגמרא (פסחים יא, א) שהבודק את ביתו מחמץ בפסח אין חשש שיבוא לאוכלו, מאחר וכל ההתעסקות בו היא כדי לבערו.

בשר וחלב, שהרי לכאורה אם אכן הם קיימים בו הרי בעצם הבדיקה הוא עובר על איסור בישול בשר בחלב? והשיב כי לפי דברי ה'כסף משנה' שאיסור הבישול הוא כדי שלא יבוא לידי אכילה יש מקום להקל בדבר, כי מאחר ותכלית בישול

~ יום שלישי כ"ו סיון ~

להריח ריח של איסור

סו, ב. ויש שכתבו שדווקא הרחת יין מותרת משום שחריפותו של היין גורמת נזק לאדם וזה גובר על תועלת הנאת הריח, אך הרחת שאר דברים אסורה (תוספות שם יב, ב). ולגבי הרחת חמץ: לפי ההסבר הראשון מותר שהרי עיקרו אינו לריח אלא לאכילה, אך לפי ההסברים האחרים יש לאסור שהרי מריח דרך פיו ואין הריח גורם נזק. ולהלכה: בשלחן-ערוך (י"ד סי' קח, ז) נפסק שאסור להריח בשמים של עבודה-זרה, ופירש הש"ך (סקכ"ז) שדווקא בשמים העומדים לריח אסורים אך דבר שאינו עומד לריח מותר. ולפי זה מותר להריח חמץ בפסח. אמנם, לכמה דעות (יד יהודה י"ד סי' קח פיה"א ס"ק כח) ההיתר הוא רק כאשר אין כוונתו ליהנות אלא לבדוק אם היין טוב או לא, אך כשמתכוון ליהנות אסור. ולכן יש להזהר שלא לעבור בכוונה ליד החמץ כדי ליהנות מריחו.

הלכות מאכלות אסורות פרק יג, הלכה יד: וּמִתָּרֵי לְיִשְׂרָאֵל לְהַרִיחַ בְּחֵבִית שֶׁל יַיִן נֶסֶךְ, וְאִין בְּזַח שֶׁם אִסוּר – שְׂאִין הַרִיחַ בָּלוּם, לְפִי שְׂאִין בּוֹ מִמֶּשׁ. האם מותר לעבור בפסח ליד חנויות של גויים שנודף מהן ריח של חמץ? בהלכה זו נאמר שמותר להריח בחבית של יין נסך, ולפי זה ריח אינו נחשב הנאה אסורה. מאידך, נאמר בגמרא (ע"ז יב, ב) שאסור ליהנות מריח של ורד והדס המשמשים לעבודה-זרה. ובטעם החילוק, כתבו התוספות שם ד"ה אלא) שורד והדס נועדו לריח, ולכן יש בריחם חשיבות ואסור ליהנות ממנו, אך יין עומד לשתייה ולא לריח, ולכן אין לריחו חשיבות ומותר ליהנות ממנו. ויש שכתבו שכאן מדובר כשמריח באמצעות קנה דרך פיו כדי לבדוק את טיב היין (ואין היין עצמו נכנס לפיו אלא רק הריח) ורק הרחה זו מותרת, אך הרחה רגילה דרך האף אסורה (רי"ן ע"ז

~ יום רביעי כ"ז סיון ~

חתיכה הראויה להתכבד

וגם חתיכת בשר הראויה להתכבד שנתבשלה בחלב אינה בטלה כיון שהאיסור הוא מחמת עצמו, כי כאשר נתבשלו זה עם זה חזר הכל להיות כגוף אחד של איסור. אך ה'מרדכי' (חולין סי' תרמד) הביא בשם ראב"ה ש'חתיכה הראויה להתכבד' אינה בטלה אף אם אין איסורה מחמת עצמה אלא מבליעת איסור. וה'טור' וה'בית יוסף' (י"ד סי' קא) פסקו כדעת הראשונים ש'חתיכה הראויה להתכבד' אינה בטלה אלא אם איסורה מחמת עצמה. וכתב ה'בית יוסף' (בסי' קה ד"ה וכל זה) שדעת הראב"ה היא דעת יחיד. וכן נפסק ב'שלחן ערוך' (סי' קא סי"ב) ש'חתיכה הראויה להתכבד' אינה בטילה רק כ"שאיסורה מחמת עצמה כגון נבלה ובשר בחלב, אבל אם נאסרה מחמת שקבלה טעם מאיסור... אין לה דין חתיכה הראויה להתכבד". והוסיף הרמ"א (שם, בשם התוספות): גם חתיכה שנאסרה רק

הלכות מאכלות אסורות פרק טז הלכות ה - ו: חֲתִיכָה שֶׁל נְבֵלָה, או שֶׁל בֶּשֶׂר בְּהֵמָה או חֵיָה או עוֹף או דָג הַטְּמֵאִין, שֶׁנִּתְעַרְבָה בְּכֶמֶה אֲלֵפִים חֲתִיכוֹת – הַכֹּל אִסוּר עַד שִׁנְגִיבִיה אֹתָהּ חֲתִיכָה... שְׂאֵם לֹא הִנְגִיבֶהָ, הָרִי הִדְבֵּר הָאִסוּר עוֹמֵד וְלֹא נִשְׁתַּנָּה; וְחֲתִיכָה חֲשׂוּבָה אֲצֵלוֹ, שֶׁהָרִי מִתְכַבֵּד בָּהּ לְפָנֵי הָאוֹרְחִין. וְהוּא הָרִין בְּחֲתִיכָה שֶׁל בֶּשֶׂר בְּחֵלֶב... אוֹסְרִין בְּכָל שֶׁהוּא, עַד שִׁנְגִיבִיה אֹתָהּ. לדעת כמה ראשונים (ספר התרומה סי' ג, רא"ש ורשב"א חולין ק, א ועוד) 'חתיכה הראויה להתכבד' אינה בטלה רק בחתיכה האסורה מחמת עצמה, כגון בשר נבלה או דג טמא, אבל חתיכת היתר שנאסרה משום שקיבלה טעם מן האיסור, אף לסוברים ש'חתיכה עצמה נעשית כנבלה', הרי היא בטלה בשישים כשאר איסורים, שהרי האיסור הבלוע בה אינו ראוי להתכבד.

כדי קליפה, בטלה אף אם היא 'חתיכה הראויה להתכבד'.
וביאר אחרונים (ש"ך סק"ו, יד אברהם ס"ו) דהיינו אף כשהקליפה
אסורה בפני עצמה, כגון שהיא בשר וחלב או כאשר התבשיל
נאסר כדי קליפה בבישול בשבת ע"י עירוי מכלי ראשון (ראה
ש"ע אר"ח סי' שיה סי"ט), מכל-מקום היא בטלה כי הרי
הקליפה אינה ראויה להתכבד.



~ יום חמישי כ"ח סיון ~

האם אדם אוסר את בהמת חברו?

הרמב"ם אכן פוסק שאדם אינו יכול לאסור דבר שאינו
שלו, אולם לדעתו טעם זה מועיל רק כדי שהבהמה לא
תיאסר בהנאה, כדין בהמה שנשחטה לעבודה-זרה, כי אין
בכוחו להחיל על בהמת חברו איסור שלא היה עליה, אך מכל
מקום תיאסר באכילה, שהרי מלכתחילה אסורה באכילה
והשחיטה צריכה להתיר אותה, ומאחר ולא נשחטה כדין הרי
היא אסורה באכילה, ולכן מוסיף הרמב"ם את הטעם "שאין
כוונתו אלא לצערו" ונמצא שהשחיטה היתה כשרה ולכן היא
מותרת אף באכילה (עונג יום טוב סי' נט ד"ה והשתא).

ויש מבארים:

אדם יכול לאסור דבר שאינו שלו על ידי מעשה רק כאשר
"מחשבתו ניכרת מתוך מעשיו", היינו שניכר ממעשיו
שמתכוון לשם עבודה-זרה, וזהו שכתב הרמב"ם שישאל
השוחט את בהמת חברו לשם איסור אינו אוסר אותה משום
שאין מחשבתו ניכרת מתוך מעשיו, שהרי הרואה סבור שלא
חשב באמת לשם עבודה-זרה, אלא רק כדי לצערו (אחיעזר ח"ב
סי' ה סק"ד).

הלכות שחיטה פרק ב, הלכה כא: וכן אם שחט זה
אחר זה, והתכוון האחד מהן לשם דבר הפסול - פוסל. כמה
דברים אמורים? ששחט זה לא היה שחט; אבל אם אין לו מה
שחט - אינה אסורה, שאין אדם מיישראל אוסר דבר שאינו
שלו, שאין כוונתו אלא לצערו.

בגמרא (חולין מ"גא) נאמרו שני טעמים מדוע השוחט בהמת
חברו בכוונה אסורה, איננו אוסר אותה: א. אין בכוח אדם
לאסור דבר שאינו שלו. ב. אמנם באיסור החל על ידי מעשה
כגון שחיטה, יכול לאסור אף דבר שאינו שלו, אולם בשוחט
יהודי מניחים שלא התכוון לשחוט לשם עבודה-זרה, אלא רק
רצה לצער את בעל הבהמה שיחשוב שממונו נאסר.

ולפי זה, צריך ביאור בדברי הרמב"ם שהרכיב את שני
הטעמים יחד: "שאין אדם מיישראל אוסר דבר שאינו שלו,
שאין כוונתו אלא לצערו", והרי אם אינו יכול לאסור דבר
שאינו שלו אפילו אם התכוון לאיסור (ולא רק כדי לצער)
אין הבהמה נאסרת, ולמה הוסיף "שאין כוונתו אלא לצערו"?
והביאור:



~ יום שישי כ"ט סיון ~

שחיטת נכרי

לדעת הרא"ש שחיטתו פסולה מהתורה שהרי הוא עצמו אינו
מצווה על 'זובחת', אך לדעת הרמב"ם שלמדים זאת מהכתוב
'וקרא לך ואכלת מזבח' הרי כתוב זה מדבר על גוי העובד
עבודה-זרה, כפי שכותב הרמב"ם בהלכה הבאה שגוי שאינו
עובד עבודה-זרה שחיטתו אסורה מדרבנן (ט"ז יו"ד סי' ב סק"א).
ומדוע לא הביא הרמב"ם את הדרשה של הרא"ש, והרי
מקורה מפורש ב'תוספתא'?

מבאר ה'בית הלוי' (ח"א סי' טו):

לעיל (ה"ה) מבואר שחרש שוטה וקטן ששחטו כשאחרים
רואים אותם, שחיטתם כשרה (כדברי הגמרא בתחילת מסכת חולין),
ומכך קשה לשיטת הרא"ש: הרי הקטן אינו מצווה מהתורה
על שחיטה, כשם שאינו מצווה על כל דיני התורה, ומדוע
שחיטתו כשרה, אלא שלדעת הרא"ש אף שהקטן עצמו אינו

הלכות שחיטה פרק ד, הלכה יא: נכרי ששחט...
שחיטתו נבלה... שנאמר: 'וקרא לך, ואכלת מזבח'; מאחר
שהחזיר שפא יאכל מזבח, אתה למד שזבחו אסור.

נחלקו ראשונים מהו מקור הפסול של שחיטת עכו"ם:

לדעת הרא"ש (חולין פ"א סי' א) למדים זאת מהכתוב 'זובחת
ואכלת' - מי שמצווה על 'זובחת' מותר לאכול משחיטתו,
אך נכרי שהוא עצמו אינו מצווה על השחיטה, גם אינו שוחט
לאחרים.

והרמב"ם כאן כתב שלמדים זאת מהכתוב 'וקרא לך
ואכלת מזבח', ומאחר שהזהירה התורה שלא לאכול מזבח,ו,
למדנו שזבחו אסור.

ר'נפקא מינה' בין השיטות בגר תושב שקיבל על עצמו
לא לעבוד עבודה-זרה אך הוא מותר באכילת נבלות וטרפות:

מוזהר, מאחר ולגדול אסור להאכילו נבלות די בכך להחשיבו
בר זביחה' ושחיטתו כשרה.
אך לדעת הרמב"ם, מן התורה אין אסור להאכיל לקטן
נבלות והאיסור הוא מדרבנן, ולכן לשיטתו אין לקבל להלכה
את הדרשה של 'זובחת ואכלת', שהרי הקטן אינו מצווה על
הזביחה ועם זאת שחיטתו כשרה.



~ שבת קודש ל' סיון ~

ריאה נקובה על ידי תולעת

משום שהריאה שהיא איבר הנשימה פעילה באופן תמידי ואי אפשר שהתולעת תצא בעוד הבהמה בחיים.

והביא הש"ך (שם סקט"ז) מה שכתב מהרש"ל (חולין פ"ג סי'
נא) כי רק אם התולעת נמצאת סמוך לריאה הרי זו הוכחה
שהתולעת ניקבה את הריאה, אבל אם לא נמצאה בסמיכות,
אין תולים את הנקב בתולעת והבהמה טריפה (והב"ח הוסיף: צריך
שיהא התולע מקצתה בנקב ומקצתה חוץ לנקב). אך לדעת המהר"ם
מלובלין (תשובה קכו), גם אם נמצאו התולעים שלא בסמוך
לנקבים, תולים שהנקבים נעשו על ידם "כיון שאנו מוצאים
התולעים בפנינו על הריאה, יש הוכחה גלויה שהנקבים באו
על ידי התולעים", והסכים עמו הש"ך שכתב "וכן ראיתי
נוהגין". אמנם, אם לא נמצאו תולעים כלל, אין להקל ולומר
שהנקבים נעשו על ידי תולעים, אפילו אם יאמרו הבורקים
ש"הם בקיאים לידע איזה נקב בא מחמת תולעים".

הלכות שחיטה פרק ז, הלכה טו: תולעת שחיתה
בְּרֵאָה, וְנִקְבָהּ וַיֵּצֵאָהּ, וְהָרִי תְרֵאָה נְקוּבָה פְתוּלְעָת - הָרִי זֶה
מְתָרֵת; חֲזוּקָתָה שְׂאֵחַר הַשְּׁחִיטָה תִּקָּב וְתֵצֵא.

כתב הש"ך (יור"ד סי' לו סקט"ו):

מלשון הטור (שם) משמע שתולעת שניקבה את הריאה,
הבהמה כשרה כי אף שספק מתי ניקבה את הריאה, תולים
להקל שלאחר שחיטה יצאה מן הריאה וניקבה ומותרת. וכתב
ה'מרומי שדה' (חולין מט, א) שאמנם אין וודאות מתי ניקבה
התולעת אלא שמתברר לומר שלאחר השחיטה יצאה, כיון
שאחר מות הבהמה מורגש קור בחלל הריאה, והתולעת
נדחת לצאת החוצה לאוויר חם יותר. וטעם זה הובא ב'בית
יוסף' (יור"ד שם) בשם ה'כלבו'.

אך מלשון הרמב"ם, "חזקתה שאחר השחיטה תיקוב
ותצא", משמע שכך הוא בוודאות, שיציאת התולעת היא
לאחר שחיטה, וטעם הדבר הוא (כחסבר השני של 'כלבו' הנ"ל)



אגרות קודש

[כ"ט סיון תשי"ז]

... במענה על מכתבה, בו מודיעה מקביעות זמן חתונתה ליום שהוכפל בו כי טוב...

הנה יהי רצון שיהי בשעה טובה ומוצלחת בכל הפרטים.

תקותי שסיומה במכתבה - שמחוסר זמן חדלה להתעסק באיזה ענינים, לא יגע זה
בעסקנותה בפעולות דהחזקת היהדות והפצתה, ובכללן פעולות במסגרת נשי ובנות חב"ד, שהרי
התעסקות בפעולות כאלו - זהו מההכנות המתאימות לחתונה ולבנין בית בישראל בנין עדי עד
מאושר בגשמיות וברוחניות. והשי"ת יצליחה לבשר טוב.

שיעורי רמב"ם - ג' פרקים ליום

~ יום ראשון כ"ד סיון ~

הלכות מאכלות אסורות

פרק חמישי

(1) יבאר איסור אבר מן החי ובשר המדולדל בבהמה; המושיט ידו למעי הבהמה וחתך מן הטחול והכליות והניחו בתוכה; ודין ביצים שניתקן; עובר שהוציא ידו שנאסר אותו אבר ואח"כ נולד; השוחט בהמה מעוברת ומצאה בה שליל או בן תשעה חי.

א. מפי השמועה² למדו, שזה שנתאמר בתורה: לא תאכל הנפש עם הבשר - לאסור אבר שנתתך מן החי³. ועל אבר מן החי⁴ הוא אומר לנח: אף בשר בנפשו דמו לא תאכלו. ואסור אבר מן החי נוהג בבהמה חיה ועוף, בטוהורים אכל לא בטמאים⁵.

(2) תורה שבעל פה. (3) "דאבר חי מקרי נפש שאם יתכנו אינו עושה חליפין שלא ישוב עור, כנפש הנוטלה שאינה חוזרת והכי משמע לא תאכל הנפש בעודו עם הבשר בעוד החיות עם הבשר". (4) אבר מן החי היא אחת משבע מצוות שבני נח נצטוו עליהן. (5) מחלוקת תנאים בדבר, ופסק כחכמים.

ב. אחד אבר שיש בו בשר וגידים ועצמות, כגון היד והרגל, ואחד אבר שאין בו עצם⁶, כגון הלשון והביצים והטחול והכליות והלב⁷ וכיוצא בהן. אלא שהאבר שאין בו עצם - בין שחתך כלו בין שחתך מקצתו⁸, הרי זה אסור משום אבר מן החי; והאבר שיש בו עצם - אינו חייב עליו משום אבר מן החי עד שיפרש פכריתו: בשר וגידים ועצמות; אכל אם פרש מן החי הבשר בלבד - חייב עליו משום טרפה, כמו שבארנו, לא משום אבר מן החי.

(6) "אכל חלב מן החי מן הטרפה חייב שלוש" (משום חלב ומשום טרפה ומשום אבר מן החי). הרי דגם באבר שאין בו עצם חייב משום אבר מן החי, שהלא אין עצם בחלב. (7) "כגון שתלש ממנה אבר וטרפה בו ... איסור אבר ואיסור טרפה בהדי הדדי קאתו" (שחלו בבת אחת), הרי שאם חתך ממנה אבר שהיא נטרפת מנטילתה חייב משום אבר מן החי כשאכלו (אמנם בגיליון נדפס: "מצאתי כתוב בגליון ספר אחד וזה לשונו, והלב, נראה לי שצריך להיות והחלב כי הלב עושה טרפה אם ניטל", אבל הדברים תמוהים, כי מה בכך אם הבהמה נטרפת, וכי משום זה אין איסור אבר מן החי? (8) "אכל חלב מן החי", משמע אפילו מקצת. הרי שבאבר שאין בו עצם, כמו חלב, חייב משום אבר מן החי אפילו אם חתך מקצתו.

ג. האוכל מאבר מן החי פזיז⁹ - לוקה. ואפלו אכל אבר שלם: אם יש בו פזיז¹⁰ - חייב, פחות מפזיז - פטור¹¹. חתך מן האבר פכריתו בשר וגידים ועצמות פזיז ואכלו - לוקה, אף על פי שאין בו בשר אלא כל שהוא¹². אכל אם הפריד האבר אחר שתלשו מן החי והפריד הבשר מן הגידים ומן העצמות - אינו לוקה¹³ עד שיאכל פזיז מן הבשר לבדו, ואין העצמות והגידים מצטרפין בו לפזיז, מאחר ששנה פכריתו¹⁴.

(9) ככל איסורי תורה. (10) וגידים ועצמות מצטרפים לכזית. (11) אף על פי שאכל אבר שלם. (12) שגידים ועצמות מצטרפים. (13) "חלקו מבחוץ פטור". ואפילו אם החלק הוא יותר מכזית, אין עליו כבר שם אבר מן החי אלא בשר מן החי, והגידים והעצמות אין מצטרפים. (14) האבר נברא בשר ועצמות וגידים מחוברים, ועכשיו הם נפרדים ולפיכך אין לו דין אבר מן החי.

ד. חלקו לאבר זה¹⁵ ואכלו מעט מעט: אם יש כמה שאכל פזיז בשר - חייב, ואם לאו - פטור¹⁶. לקח פזיז מן האבר פכריתו בשר וגידים ועצמות ואכלו, אף על פי שנתחלק בפיו בפנים קדם שיבלענו - חייב¹⁷.

(15) ולא הפריד הבשר מן הגידים והעצמות, ואין בכל חלק כזית. אין לו דין אבר מן החי, אלא דין בשר מן החי, ולפיכך דייק רבינו וכתב: "שאל כל זכית בשר", כי הגידים והעצמות אינם מצטרפים. אבל אם יש בכל חלק כזית, הרי הוא אבר מן החי, מכיוון שלא הפריד הבשר מן הגידים והעצמות. (16) שגידים ועצמות אין מצטרפים בבשר מן החי. (17) "חלקו מבפנים חייב".

ה. תלש אבר מן החי ונטרפה בנטילתו ואכלו - חייב שתים: משום אבר מן החי, ומשום טרפה; שהרי שני האסורין באין פאחת¹⁸. וכן התולש חלב מן החי ואכלו - לוקה שתים: משום אבר מן החי, ומשום חלב¹⁹. תלש חלב מן הטרפה ואכלו - לוקה שלש²⁰.

(18) כלומר, בבת אחת, ש"בהמה בחייה לאו לאיברים עומדת", ואיסור אבר מן החי חל רק בשעה שהופרש האבר ובאותה שעה היא נטרפה ובאיסור בת אחת איסור חל על איסור לכל הדעות. (19) ואף על פי שאיסור אבר מן החי חל בשעה שנתחך האבר ואיסור חלב הרי חל משעת יציאת הבהמה לאוויר העולם, חל איסור אבר מן החי על איסור חלב, מפני שאבר מן החי נאסר גם לגויים, ומתוך שהוא חל על הגויים חל גם על היהודים, אף על פי שכבר נאסר עליהם משום חלב. (20) משום טרפה ומשום חלב ומשום אבר מן החי.

ו. בשר המדלדל²¹ בבהמה ואבר המדלדל בה, אם

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

וְאִחֵר כֶּף שִׁחְטָה - הָרִי אוֹתָן הַחֲתִיכוֹת אֲסוּרוֹת מִשּׁוּם אֲבָר מִן הַחִי³⁹, וְאִף עַל פִּי שֶׁהוּא בְּתוֹךְ מַעֲיָה. אֲבָל אִם חֶמֶךְ מִן הָעֶבֶר שֶׁבְּמַעֲיָה וְלֹא הוֹצִיאָו, וְאִחֵר כֶּף שִׁחְטָה - הָרִי חֲתִיכַת הָעֶבֶר אוֹ אִיבְרוּ מִתֵּר, הוֹאִיל וְלֹא יֵצֵא⁴⁰. עֶבֶר שֶׁהוֹצִיא יָדוֹ אוֹ רִגְלוֹ - נֶאֱסָר אוֹתוֹ אֲבָר לְעוֹלָם, בֵּין שִׁחְתָּכוּ קִדְּם שֶׁתִּשְׁחַט אִמּוֹ בֵּין שִׁחְתָּכוּ אַחֵר שֶׁנִּשְׁחַטָה אִמּוֹ⁴¹. וְאִפְלוּ הַחֲזִיר אוֹתוֹ אֲבָר לְמַעַי אִמּוֹ וְאִחֵר כֶּף נִשְׁחַט⁴², אוֹ נוֹלַד הַגֹּלֶד וְחָיָה פְּמָה שְׁנַיִם - הָרִי אוֹתוֹ הָאֲבָר אֲסוּר מִשּׁוּם טְרֵפָה. שֶׁכֹּל בֶּשָׂר שֶׁיֵּצֵא חוּץ לְמַחְצוֹתָ - נֶאֱסָר כִּבְשָׂר שֶׁפָּרַשׁ מִן הַחִי; שֶׁנֶּאֱמָר: וּבֶשָׂר בְּשָׂרָה טְרֵפָה - פִּיּוֹן שֶׁיֵּצֵא לְמָקוֹם שֶׁהוּא לוֹ כְּשָׂרָה נִעֲשֶׂה טְרֵפָה, כִּמּוֹ שֶׁבְּאֲרָנוֹ.

(38) איברים שנטילתם אינה מטריפה את הבהמה. (39) והשחיטה אינה מתירה אותן. (40) וניתר בשחיטת אמו. (41) אכן יש הבדל בין חתכו קודם שחיטת אמו, לחתכו אחר שנשחטה אמו, שאם נחתך לפני שנשחטה אמו, אסור משום טרפה כדמסיים בסוף ההלכה. ובחתכו לאחר שחיטת אמו חייב משום אבר מן החי. (42) כלומר, שהוולד יצא חי לאוויר העולם אחרי שחיטת אמו, אז נשאר האבר היוצא באיסורו לעולם ושחיטת אמו אינה מתירתו מכיוון שהאבר לא היה בפנים הבהמה בשעת שחיטה, והוולד עצמו, הרי נחשב כשחוט, מפני שהוא היה בפנים [=הבהמה] בשעת שחיטה, ואין לו דין שחיטה. אבל אם הוולד יצא לפני ששחטו את אמו, הרי יש לוולד דין שחיטה, ששחיטת אמו לא התירתו, ואז שחיטתו מתירה גם את האבר היוצא.

י. הוֹצִיא מִקְצַת הָאֲבָר וְנִשְׂאָר מִקְצָתוֹ בְּפָנִים, אִפְלוּ לֹא נִשְׂאָר אֶלָּא מֵעוֹטוֹ⁴³ - הַיּוֹצֵא אֲסוּר, וְשֶׁבְּפָנִים מִתֵּר⁴⁴. וְאִם חֶמֶךְ הַיּוֹצֵא מִן הָאֲבָר אַחֵר שֶׁהַחֲזִירוֹ וְנִשְׁחַטָה - אוֹתוֹ שֶׁיֵּצֵא בְּלִבֵּד אֲסוּר⁴⁵, וְשֶׂאֵר הָאֲבָר מִתֵּר; וְאִם לֹא הַחֲזִירוֹ וְחִתְּכוּ וְהוּא בַּחוּץ, בֵּין שִׁחְתָּכוּ קִדְּם שְׁחִיטָה אוֹ אַחֵר שְׁחִיטָה - מְקוֹם הַחֶמֶךְ אֲסוּר. וְהוּא הַמְּקוֹם שֶׁנֶּגְדַ הָאִוִיר⁴⁶, אַחֵר שֶׁיַּחְתֵּךְ הַיּוֹצֵא חוּצָה וְחוֹתְךָ מְקוֹם הַחֶמֶךְ.

(43) כלומר, אף על פי שבלידה אומרים אנו "יצא רובו הרי זה כילוד". (44) כי אין לידה לאברים ואין הרוב היוצא עושה כילוד את המיעוט שנשאר בפנים. (45) ומצמצם וחותר ומקום החתך גם כן ניתר בשחיטת הבהמה. (46) "מפני שהוא עומד על שפת הרחם ולא קרינא ביה בהמה בבהמה, דלאו בתוכה הוא".

יא. כֹּל אֲבָר עֶבֶר שֶׁיֵּצֵא, וְחִתְּכוּ קִדְּם שְׁחִיטָה וְהוּא בַּחוּץ - הָרִי זֶה אֲבָר מִן הַחִי⁴⁷ וְלוֹקִין עָלָיו, וְאִפְלוּ מִתֵּר⁴⁸ הָעֶבֶר קִדְּם שְׁחִיטָה. וְאִם נִחְתְּךְ אַחֵר שְׁחִיטָה - הַאֲזוּכָלוּ אִינוֹ לוֹקָה⁴⁹, וְאִפְלוּ מִתֵּר. וְאִם מִתֵּר,

אִינוֹ יָכוֹל לְחַזֵּר וְלַחֲיוֹת²², אִף עַל פִּי שֶׁלֹּא פָּרַשׁ אֶלָּא אַחֵר שֶׁנִּשְׁחַטָה - אֲסוּר²³, וְאִין לוֹקִין עָלָיו. וְאִם מִתֵּר הִבְהֵמָה - רוֹאִין אוֹתוֹ כְּאִלוֹ נֶפֶל מַחֲיִים²⁴. לְפִיכֶךָ לוֹקִין עָלָיו מִשּׁוּם אֲבָר מִן הַחִי. אֲבָל הַיָּכוֹל לְחַזֵּר וְלַחֲיוֹת, אִם נִשְׁחַטָה הִבְהֵמָה - הָרִי זֶה מִתֵּר²⁵.

(21) נתלש מן הגוף, אבל לא לגמרי אלא מחובר עוד ברצועות בשר קטנות. (22) להתחבר אל הגוף ולהידבק בו. (23) מדרבנן. (24) "מיתה עושה ניפול שחיטה אין עושה ניפול", כלומר, אם מתה אנו רואים כאילו האבר נפל מחיים והרי זה אבר מן החי, אבל בשחיטה אין אנו אומרים, כאילו נפל מחיים, וממילא אין זה אבר מן החי. (25) הואיל ויכול האבר לחזור ולחיות, השחיטה מתירתו ונחשב כגוף הבהמה. ובמתה אינו חייב אלא משום נבלה ולא משום אבר מן החי.

ז. שֶׁמֵט²⁶ אֲבָר אוֹ מַעְכּוֹ אוֹ דָכוּ, כְּגוֹן הַבֵּיצִים שֶׁמַּעַף אוֹתָן אוֹ נִתְקַן²⁷ - הָרִי זֶה אִינוֹ אֲסוּר מִן הַתּוֹרָה, שֶׁהָרִי יֵשׁ בוֹ מִקְצַת חַיִּים, וְלְפִיכֶךָ²⁸ אִין מִסְרִית. וְאִף עַל פִּי כֵן אֲסוּר לְאָכְלוֹ מִמֶּנְהֶג שֶׁנֶּהְגוּ כֹּל יִשְׂרָאֵל מִקִּדְּם, שֶׁהָרִי הוּא דוֹמָה לְאֲבָר מִן הַחִי.

(26) אבל לא תלשו. (27) ונשחטה הבהמה. (28) מפני שיש בו מקצת חיים.

ח. עֵצִים שֶׁנִּשְׁפָּר: אִם הָיָה הַבֶּשָׂר אוֹ הָעוֹר חוֹפָה²⁹ רֹב עֵבִיּוֹ³⁰ שֶׁל עֵצִים הַנִּשְׁפָּר וְרֹב הַקֶּף הַשֶּׁבֶר³¹ - הָרִי זֶה מִתֵּר; וְאִם יֵצֵא הָעֵצִים לְחוּץ³² - הָרִי הָאֲבָר אֲסוּר. וְכִשִּׁינִשְׁחַט הִבְהֵמָה אוֹ הָעוֹף - יַחְתֵּךְ מִמְּקוֹם הַשֶּׁבֶר וְיִשְׁלִיכוֹ, וְהִשְׂאָר מִתֵּר. נִשְׁפָּר הָעֵצִים, וְהַבֶּשָׂר חוֹפָה אֶת רֹבוֹ, אֲבָל הָיָה אוֹתוֹ בֶּשָׂר מְרֻסָּס³³ אוֹ נִתְאָכַל, כִּבְשָׂר שֶׁהוֹרָפָא גוֹרְרוֹ, אוֹ שֶׁהָיָה מִתְלַקֵּט³⁴ הָרֹב מִמְּקוֹמוֹת הַרְבֵּה, אוֹ שֶׁהָיָה הַבֶּשָׂר שֶׁעָלָיו נִקְבִים נִקְבִים³⁵, אוֹ שֶׁנִּסְדַּק הַבֶּשָׂר, אוֹ שֶׁנִּקְדַּר כְּמִין טַבְעַת, אוֹ שֶׁנִּגְרַר הַבֶּשָׂר מִלְּמַעְלָה עַד שֶׁלֹּא נִשְׂאָר מִן הַבֶּשָׂר אֶלָּא כְּקִלְפָה, אוֹ שֶׁנִּתְאָכַל הַבֶּשָׂר מִלְּמַטָּה מֵעַל הָעֵצִים שֶׁנִּשְׁפָּר עַד שֶׁנִּמְצָא הַבֶּשָׂר הַחוֹפָה אִינוֹ נוֹגַע בְּעֵצִים - כֹּכָל אֵלוֹ מוֹרִין לְאֲסוּר³⁶, עַד שֶׁיִּתְרַפָּא הַבֶּשָׂר³⁷. וְאִם אֲבָל מִכָּל אֵלוֹ - מִפִּין אוֹתוֹ מִבַּת מְרֵדוֹת.

(29) מכסה. (30) שלא יצא רוב עובי השבירה לחוץ אלא מיעוט חלל העצם נגלה ורובו מכוסה. (31) רוב היקף הבשר שעל השבר - קיים. (32) הבשר אינו מכסה אותו. (33) כלומר, שהיה הבשר מרודד וקלוש אבל מכסה את רוב העצם. (34) בשר הנותר לכסות הרוב אינו יחד אלא כאן מעט וכאן מעט ואם תצרפו הרי רוב היקפו נכסה. (35) בלא חיסרון. (36) כל אלו בעיות הן בגמרא שם ומספק מחמירים. (37) "מסרטו בעצם ומעלה ארוכה", הרי שאם מעלה ארוכה (מתרפא) - כשר.

ט. הַמּוֹשֵׁיט יָדוֹ לְמַעַי הִבְהֵמָה וְחֶתְךָ מִן הַטְּחוּל וּמִן הַפְּלִיּוֹת וְכִיּוֹצֵא בְּהֵן³⁸, וְהַנִּיחַ הַחֲתִיכוֹת בְּתוֹךְ מַעֲיָה,

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שתצא נפשה; ודין מליחת הבשר; ואם מולחין דגים ועופות ביחד; וראש שצלהו בתנור; עופות שהניחן שלמים ומילא חללן בשר וביצים או שטפלן בבצק; סכין ששחט בה אם יחתוך בה רותח.

א. האוכל פזית מן הדם: במוזיד - חזב פרת³, בשוגג - מביא חטאת קבועה. ודכר מפדש פתורה, שאינו חזב אלא על דם בהמה חיה ועוף בלבד, בין טמאין בין טהורין. שגאמר: וכל דם לא תאכלו בכל מושבתיכם לעוף ולבהמה; וחיה בכלל בהמה, שגאמר: זאת הבהמה אשר תאכלו שור וגומר אצל וצבי וגומר. אבל דם דגים וחסגבים ושקצים ורמשים ודם האדם⁴ - אין חזבין עליו⁵ משום דם. לפיכך: דם דגים וחסגבים טהורים - מותר לאכלו. ואפלו פנסו בכלי ושתהו - מותר⁷. ודם חגבים ודגים טמאים - אסור, משום שהוא תמצית גופן, פחלב בהמה טמאה⁸. ודם שקצים - כפשרן, כמו שבארנו.

2) שיעור איסור אכילת דם בכזית, אף-על-פי שהוא משקה, וכל המשקים שיעורם רביעית. וטעמו של דבר, מפני שהתורה כתבה בלשון אכילה "כל נפש אשר תאכל כל דם ונכרתה". "דמו הוא כל אוכליו יכרת" וכל אכילה שיעורה בכזית, וכן כתב פרק ב הלכה ט"י, וכן משמע מגמרא כריתות כא: כב. ורק לענין טומאה שיעורו ברביעית. וכן בנזיר לח. בסוגיא של עשר רביעיות. אולם ביבמות קיד: גרסינן "דם עד דאיכא רביעית", ושם המדובר באיסורי אכילה. וכיצד משערים אותו? שינו בתוספתא נזיר, ששמים זית בכוס מלאה משקה, והכמות הנשפכת מהכוס הוא שיעור כזית. 3) משנה כריתות ב. כשלא התרו בו שעבירה זו עונשה מלקות, אבל כשהתרו בו למלקות, בית-דין מלקים אותו ונפטר מכרת. 4) בלשון הגמרא: דם מהלכי שמים. 5) אבל הוא אסור כשפירש, כמבואר בהלכה ב. 6) ברייתא בכריתות כא. דם דגים וחסגבים מותר לכתחילה. ובגמרא שם מפרשים, כגון "דאית ביה קשקשים", ולפיכך אין לחוש משום מראית עין, אפילו כנסו בכלי. 7) רבינו אינו מחלק בדם דגים טהורים, בין כנסו ובין לא כנסו. 8) ואין לוקין עליו, כמו שכתב בפרק ג הלכה א, ו, אבל אין בו איסור דם.

~ נקודות משיחות קודש ~

"האוכל פזית מן הדם: במוזיד - חזב פרת."

ואינו חייב אלא על דם חיה ועוף, אבל דם חגבים ושקצים ורמשים ודם האדם, אין חייבין עליהם משום דם. ובהלכה שאח"כ ממשיך "דם האדם אסור מדברי סופרים. . ומכין אותו מכת מרדות".

נמצא שבאיסור דם יש הבדל בין בעלי חיים גדולים - חיה ועוף, ובין דגים חגבים שקצים ורמשים. ולאידך, דם האדם "אין חייבים עליו אלא מדברי סופרים".

הבהמה ואחר פך חתכו - האוכלו לוקה משום אבר מן החי⁵⁰.

47) וכמו שביארנו למעלה שהאיסור של "ובשר בשדה טרפה" אינו אלא כשנחתך אחרי שחיטת אמו, אבל בנחתך לפני השחיטה הרי זה אבר מן החי. 48) "דעובר שבפנים אפילו מת חשיב כחי דהא מהני ליה שחיטת אמו להתירו אף באכילה". 49) משום אבר מן החי. אבל לוקה משום טריפה. 50) דמיתה עושה ניפול ורואים כאילו נפל מחיים.

יב. עבר שהוציא אבר ונאסר האבר, ואחר פך נולד והרי היא נקבה - החלב שלה אסור לשתותו מספק, הואיל והוא פא מקלל האיברין ויש בה אבר אחד אסור. והרי זה פחלב טרפה שנתערב בפחלב טהורה.

יג. השוחט בהמה מעפרת ומצא בה שליל⁵¹, בין חי בין מת - הרי זה מותר באכילה. ואפלו שליא⁵² מתרת באכילה. ושליא שניצאת מקצתה ושחט את הבהמה: אם היתה שליא זו קשורה⁵³ בולד - מה שניצא ממנה אסור⁵⁴, והשאר מותר; ואם לא היתה קשורה בו - כלל אסורה; שמה שליא זו שניצאת מקצתה הלך לו ולד שהיה בה⁵⁵, וולד זה שגמץא בפטן הלכה שליא שלו. ואין צריך לומר, שאם לא נמצא בפטן ולד כלל, שהשליא כלל אסורה.

51) עובר. 52) "והוא הכיס שבתוכו יהיה העובר". 53) ואם כן השלייה היא חלק מהולד שנמצא בתוך הבהמה. 54) שהרי הוא כאבר מן העובר שיצא. 55) ולא נותר בשחיטת האם ולפיכך גם שלייתו אסורה.

יד. מצא בה עבר חי, אף על פי שהוא בן תשעה חדשים גמורין ואפשר שחיה - אינו צריך שחיטה, אלא שחיטת אמו מטהרתו. ואם הפריס על גבי קרקע - צריך שחיטה⁵⁶.

56) ושחיטה זו היא מדרבנן משום מראית עין.

טו. קרע את הבהמה או שחט בהמה טרפה ומצא בה בן תשעה חי - צריך שחיטה⁵⁷ להתירו, ואין שחיטת אמו מועלת לו. ואם לא גמרו לו חדשיו, אף על פי שהוא חי במעי הטרפה - הרי זה אסור, מפני שהוא כאבר מאמו. כל עבר שהוציא ראשו והחזירו, ואחר פך שחט את אמו - אין שחיטת אמו מועלת לו, והרי הוא פלוד וצריך שחיטה.

57) שאין הולד נותר בשחיטת אמו טרפה.

פרק ששי

1) יבאר האוכל כזית מן הדם ועל איזה דם חייב; ודיני הלב הטחול והכבד ודגים וחסגבים; השובר מפרקת בהמה עד

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ב. דם האדם - אסור מדברי סופרים, אם פָּרַשׁ, ומְכִינְ עָלָיו מִפֶּת מְרֻדוֹת⁹. אָבַל דָּם הַשְּׂנִיָּים¹⁰ - בּוֹלְעוֹ וְאִינוֹ נִמְנָע. הָרִי שֶׁנִּשְׁפָּךְ בְּפֶת וּמִצָּא עָלֶיהָ דָּם - גּוֹרֵר אֶת הַדָּם וְאַחַר כֵּן אוֹכֵל, שֶׁהָרִי פָּרַשׁ.

(9) מלקות מדרבנן, כדי לרדות את החוטאים העוברים על דברי חכמים. (10) בגמרא: דם שבין השנייים.

ג. אִין חִיבִין פֶּרֶת אֱלָא עַל דָּם הַיּוֹצֵא בְּשַׁעַת שְׁחִיטָה וְנִחְיָה אוֹ הַתְּזַת הָרֹאשׁ¹¹, כֹּל זְמַן שְׁלִישׁ בּוֹ אֲדַמּוּמִית¹²; וְעַל הַדָּם הַפְּנוּס בְּתוֹךְ הַלֵּב¹³; וְעַל דָּם הַקְּזָה, כֹּל זְמַן שֶׁהוּא מְקַלֵּחַ וְיוֹצֵא¹⁴. אָבַל הַדָּם הַשּׁוֹתֵת¹⁵ בְּתַחֲלַת הַקְּזָה קֹדֵם שֶׁיִּתְחַלֵּל לְקַלֵּחַ, וְדָם הַשּׁוֹתֵת בְּסוֹף הַקְּזָה כִּשְׁחִיטָה הַדָּם לְפָסֵק - אִין חִיבִין עָלָיו, וְהָרִי הוּא פְּדֵם הָאֵיבָרִים¹⁶; שְׁדָם הַקְּלוּחַ הוּא הַדָּם שֶׁהִנְפֵּשׁ¹⁷ יוֹצֵאָה בּוֹ.

(11) כל אלה הם דם שהנשמה יוצאה בו, כמו ששינוי בדם הקזה ונקרא דם הנפש. (12) שהוא דם של חיות הבהמה, אבל הליחה שאין בה אדמימות המטפטפת אינה דם. (13) שם כב. שנמצא תמיד בלב, אבל דם שמתכנס מאליו בשעת שחיטה, אינו חייב כרת אלא בלאו, כמו שכתב בהלכה ד. בגמרא שם גירסת רבינו היא: "כי קאמר רב (שחייב כרת) בדם דלילה (דם של), כי קתני "אין חייבין" דאתי מעלמא (שבא מבחוץ). ובספרים שלפנינו הגירסא הפוכה, ראה שם. ופירשה רש"י שדם דלילה זהו דם של בשר הלב, ודינו כדם איברים שאין חייבים עליו כרת, ודם שחייב עליו כרת הוא הדם הכנוס בחלל הלב. (14) הקילוח רצוף, שרק דם זה הנפש יוצאה בו. כמו שמיים רבינו. כרכי יוחנן שם. (15) מטפטף. (16) בהלכה הסמוכה. (17) הנשמה.

ד. דָּם הַתְּמַצִּית¹⁸ וְדָם הָאֵיבָרִין, כְּגוֹן דָּם הַשְּׁחוּל וְדָם הַפְּלִיּוֹת וְדָם בִּיצִים¹⁹, וְדָם הַמֶּתַפְנֵס לֵיֵב בְּשַׁעַת שְׁחִיטָה, וְדָם הַנִּמְצָא בְּכַבֵּד²⁰ - אִין חִיבִין עָלָיו פֶּרֶת. אָבַל הָאוֹכֵל מִמֶּנּוּ פְּזִית - לוֹקָה²¹, שֶׁנֶּאֱמַר: וְכָל דָּם לֹא תֹאכְלוּ. וּבְחִיבּוֹב פֶּרֶת הוּא אוֹמֵר: פִּי נִפֵּשׁ הַבֶּשָׂר בְּדָם הִיא²² - אִינוֹ חִיב פֶּרֶת אֱלָא עַל הַדָּם שֶׁהִנְפֵּשׁ יוֹצֵאָה בּוֹ.

(18) דם השותת שאין הנפש יוצאה בו. (19) ביצי זכר. (20) במשנה ובכרייתא שם, לא נמנה דם הכבד בדין דם האיברים. ורבינו-תם למד מזה, שדם הכבד אף-על-פי שפירש, מותר מן התורה. מפני שהכבד כולו דם, והתורה התירה לאכלו. ראה תוספות חולין קי: דיבור-המתחיל כבדא. ורבינו מסתמך כנראה, על מה שאמרו שם קיא. לענין דם הכבד: "דם דאורייתא הוא." (21) כריתות כא: הרי אלו בלא-תעשה. (22) ולפני-זה (פסוק י) כתוב: והכרת אותה מקרב עמה.

ה. הַשְּׁלִיל הַנִּמְצָא בְּמַעֵי הַבְּהֵמָה - הָרִי דָמוֹ פְּדֵם

תוכן זה מצינו גם בהלכה שלפני זה "כל האוכל מבשר בהמה וחיה טמאה כזית, לוקה מן התורה". אבל "האוכל מבשר האדם. . אינו לוקה, אלא שאסור הוא בעשה".

וביאר הענין: טומאה וטהרה שייך רק בדברים השייכים לקדושה - אצל בני ישראל דוקא, כי רוח הטומאה והלעו"ז מתאוה לדבר כדי לקבל יניקה מקדושה, משא"כ בדבר שאין בו קדושה אין השתדלות מצד רוח הטומאה והלעו"ז לקבל ממנו, ועד"ז בענין הגלות ושליטת אוה"ע על ישראל בסיבת החטאים - "מפני חטאינו גלינו מארצנו" כי כשיהודי עובר על המצוות, אזי יש יניקה ללעו"ז. ובזה יובן גם ההבדל שבין דם בהמה חיה ועוף לדם דגים וחגבים כו', כי בריה קטנה אין בה ריבוי חיות, ומעט הדם שבו הוא להחיות מציאותו של החגב, ובוודאי שאין בו חיות מספקת כדי שיוכל אחר לקבל ולינוק חיותו ממנו, ולכן אין איסור בדמו.

בנוסף, אי אפשר לינוק ממנו מאומה כיון שהחיות שישנה בעצם מציאות הדם אינה קשורה עם ג' קליפות הטמאות אלא עם הכח האלקי המהוה מציאות זו מאין ליש, ומלבד זאת אינו מקבל שום חיות והשפעה כו'. אבל בדם בהמה ועוף הגדולים ישנה חיות מרובה ויש מקום ללעו"ז לינוק ממנו ולכן אסור לשתותו. אלא שלפני-זה צריך להבין, מדוע הותר דם האדם ונאסר רק מדברי סופרים.

והביאור בזה: אמרו חז"ל "חמורים דברי סופרים יותר מדברי תורה", ונמצא שלא זו בלבד שאיסורו של דם האדם חמור יותר משל בהמה חיה ועוף להיותו איסור מדברי סופרים, אלא זה שאין בו עונש חמור כמו בדם בהמה וחיה הוא מצד שאיסורו חמור כל כך עד שאי אפשר לתקנו על ידי עונש.

וא"כ צריך להבין, מדוע מסיים הרמב"ם "ומכין אותו מכת מרדות" ומדוע לצערו ללא תועלת. אלא, מה שכתב אודות חומר האיסור של "דם האדם" שלכן אין מועיל בו עונש - הוא לפני עבודת התשובה, אבל על ידי עבודת התשובה שהיא למעלה ממדידה והגבלה הקשורה עם בחי' יחידה שבנפש הרי ש"אין לך דבר העומד בפני התשובה", וענינן של מכות מרדות שאינן מלקות ממש כי אינן כעונש כיון שאינן מכפרות על חומר הדבר, ואם כדי לצערו על שעשה דבר בלתי רצוי - הרי אין זו דרך התורה.

אלא שהוא כדברי הרמב"ם כדי לעוררו לתשובה, שעל ידי זה יבוא הדבר על תיקונו ואף יתהפך לטוב.

(יין מלכות, ספר קדושה, סימן ז'
מתוך רמב"ם "פרס המלך")

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

מזמיתה הים שבכבד עצמה, והדם אינו יוצא והרי הוא כדם האיברים שלא פירש שמותר, אבל הרי יש דם בסמפונות הכבד והוא ככנוס בכלי, ולפיכך צריך להתוך אותה כדי שיצא הדם שבסמפונות. (35) בגמרא הלשון: חלטה. (36) ולא פורשים, עיין הלכה י. (37) אבל לצלי, דין הכבד כדין בשר ואינה צריכה חתיכה. ויש אומרים, שכבד צריכה חתיכה אפילו לצלי. (38) בבה"ג מביא תשובות הגאונים: שלחו מישיבה, שעכשיו אין אנו בקיאים בחליטה וספק איסור להחמיר, ומותר לאכול כבד מבושלת אלא אם צלאוה תחלה ואחר-כך בשלוה, אבל לבשלה לכתחלה (בלי צליה) אסור, וכן המנהג בכל ישראל. ור' אלפסי כתב מנהג ישראל שלא לבשל את הכבד בקדירה אלא לאחר צליה ולא לאחר מליחה, אבל רבינו-תם אומר שאם נמלחה הכבד, מותר לבשלה כמו אחר צליה, שגם המלח מוציא דם. (39) אבל לא פשט בכל ישראל. (40) צולין. (41) ועכשיו נוהגים שמוציאים המוח מקדרת הראש שהוא נתון בו ואחר-כך הקרום מעליו ומולחו, ומותר בזה אף לקדרה.

ח. הכבד שִׁבְשָׁלוּ וְלֹא הִבְהִיבָהּ עַל הָאוֹר וְלֹא חִלְטָהּ⁴² בְּחִמְיָן אוּ בְּרוֹתְחִין - הֲרִי הִקְדְּרָה פְּלֵה אֲסוּרָה, הַכְּבֵד וְכָל שֶׁנִּתְבַּשַׁל עִמָּה⁴³. וּמִתֵּר לְצִלּוֹת⁴⁴ כְּבֵד עִם הַבֶּשֶׂר בְּשִׁפּוֹד אֶחָד, וְהוּא שֶׁתְּהִיָּה הַכְּבֵד לְמִטָּה⁴⁵. וְאִם עֵבֵר וְצִלָּה לְמַעַל מִבֶּשֶׂר - הֲרִי זֶה אוֹכְלוֹ⁴⁶.

(42) וגם לא חלטה, אבל אם חלטה כדין הגמרא, מותרת הכבד וכל שנתבשל עמה, שמה שתיקנו הגאונים והמנהג הנהוג שלא לבשל כבד אפילו לאחר חליטה, אינו אלא לכתחילה. אבל בדיעבד, אם נתבשלה מותר. (43) כר' ישמעאל בנו של ר' יוחנן בן ברוקה, שאמר: שלוקה אוסרת ונאסרת. (44) לכתחילה. (45) שהדם הזב מן הכבד, אינו נוטף על הבשר אלא זב לחלל התנור, שם. ודווקא אם השפוד מונח או תלוי בתנור זקוף וחודו למטה, אבל אם השפוד כולו מונח לרוחב התנור על גבי האש ואין כאן מעלה ומטה, בכל אופן אסור לכתחילה, מגיד משנה. והרשב"א כתב: הוא הדין שאסור למלוח לכתחילה את הכבד על הבשר, וכן נהגו. (46) שהדם הזב אגב צליה, אינו נבלע בבשר אלא מחליק ונופל, בגמרא: מישרק שריק.

ט. הַטְּחוּל - מִתֵּר לְבַשְׁלוֹ אֶפְלוֹ עִם הַבֶּשֶׂר; שְׂאִינוֹ דָם, אֲלֵא בֶּשֶׂר⁴⁷ הַדּוּמָה לְדָם. הַשׁוֹבֵר מִפְּרֻקַת פְּהֵמָה קָדָם שֶׁתִּצָּא נִפְשָׁה - הֲרִי הִדָּם נִבְלָע בְּאֵבָרִים⁴⁸, וְאֲסוּר לְאָכַל מִמֶּנָּה בֶּשֶׂר חַי⁴⁹, וְאֶפְלוֹ לְחִלְטָהּ⁵⁰. אֲלֵא פִּיצֵד יַעֲשֶׂה⁵¹? יַחֲתֵךְ הַחֲתִיכָה⁵² וְיִמְלַח לָפָה יַפָּה⁵³, וְאַחַר כֵּן יִבְשֵׁל אוּ יִצְלָה⁵⁴. וּכְבֵד בְּאֲרָנוֹ, שֶׁהַשׁוֹחֵט בְּהֵמָה חַיָּה וְעוֹף וְלֹא יֵצֵא מִהֶן דָּם, שֶׁהֵן מִתְרִין⁵⁵.

(47) ואף שהוא אדום מאד, ונראה כאילו כולו דם. בגמרא חולין שם: "טחלא שומנא בעלמא הוא". ורבינו כתב: "בשר", שצריך מליחה כשאר בשר. והדם שבו הוא כדם האיברים, כמו שכתב בהלכה ד. (48) לפי שבשעת

הַיְלּוּד²³. לְפִיכָף: הִדָּם הַנִּמְצָא פְּנוּס בְּתוֹךְ לְבוֹ - חֲבִיבִין עָלָיו²⁴ פְּרֵת²⁵, אֲבָל שְׂאֵר דָּמוֹ - הֲרִי הוּא פְּדָם הָאֲבָרִין²⁶.

(23) ואפילו הוא בן שמונה שלא שלמו לו חדשיו, שחלבו מותר, כמבואר בפרק ז הלכה ג - דמו אסור. (24) כר' יוחנן חולין עד: וטעם ההבדל בין חלב לדם בשליל שלא שלמו לו חדשיו, שבחלב פירט הכתוב שור או כשב או עז, ושליל שלא שלמו לו חדשיו אינו חלב שור כשב ועז אלא חלב אבר מאיברי אמו, שהתירתו התורה מקרא "וכל... בבמה אותה תאכלו", אבל בדם נאמר "כל דם" ואפילו של שליל משמע, תשובת הרשב"ץ הובאה ב'לחם משנה'. (25) כמבואר בהלכה ג. (26) שעובר בלא-תעשה, אבל אינו חייב כרת.

ו. הֵלֵב, בֵּין לְצִלָּה²⁷ בֵּין לְקַדְרָה²⁸ - קוֹרְעוֹ וּמוֹצִיא אֶת דָּמוֹ, וְאַחַר כֵּן מוֹלַחוֹ²⁹. וְאִם בִּשְׁל הֵלֵב וְלֹא קָרְעוֹ - קוֹרְעוֹ אַחַר שֶׁבִשְׁלוֹ וּמִתֵּר³⁰; וְאִם לֹא קָרְעוֹ וְאֶכְלוּ³¹ - אִינוֹ חֲבִיב עָלָיו פְּרֵת³². בְּמָה דְבָרִים אֲמוּרִים? בְּלֵב הָעוֹף, שְׂאִין בּוֹ פְּזִית דָּם³³; אֲבָל אִם הָיָה לֵב בְּהֵמָה - חֲבִיב פְּרֵת; שְׂהָרִי יֵשׁ בּוֹ פְּזִית מִדָּם שֶׁבְּתוֹךְ הֵלֵב, שֶׁחֲבִיבִין עָלָיו פְּרֵת.

(27) לצלות אותו. (28) לבשלו. (29) מלשון רבינו נראה שמולחו בין לצלי ובין לקדירה, שאף לצלות את הבשר צריך למלחו קודם, כמו שכתב רבינו בהלכה יב, וראה מה שכתבתי שם. (30) משום שבשר הלב חלק ואינו בולע את הדם (פסחים עד), ולפי-זה רק הלב אינו נאסר, אבל אם לא בשלו עמו דברים אחרים נאסרים, שהדם היוצא מן הלב נבלע בהם ואוסר אותם (רשב"א). (31) בבא בפני עצמה ואינו מוסב על בשלו, דמיירי בלא בישול, שהרי הדם שבשלו אסור רק מדרבנן (מנחות כא. מגיד משנה). ובי'לחם משנה' כאן מביא בשם הרלב"ח, שרבינו לא קיבל להלכה את המימרא של ר' חנינא במנחות שהזכרנו, וסובר שגם דם שבישלו, אסור מן התורה וחיביבין עליו כרת. (32) ואפילו מלקות אין בו, כיון שאין בו כזית. (33) בתוך הלב. ואם יש בו כזית מדם שבתוכו ומתכנס אליו בשעת שחיטה ביחד, עובר בלאו וחיביב מלקות, אבל כרת אין בו, שעל הדם המתכנס אין חיביבין כרת כמו שכתב למעלה הלכה ד, ובדם שבתוכו אין שיעור כזית. תשובות ר' לוי בן חביב הובאה ב'לחם משנה'.

ז. הַכְּבֵד, אִם חֲתִיכָה³⁴ וְהַשְׁלִיכָה לְתוֹךְ הַחִמְיָן³⁵ אוּ לְתוֹךְ מַיִם רוֹתְחִין³⁶ עַד שֶׁתִּתְלַבֵּן - הֲרִי זֶה מִתֵּרַת לְבַשֵּׁל אוֹתָהּ³⁷ אַחַר כֵּן. וּכְבֵד נִהְגוּ כָּל יִשְׂרָאֵל³⁸ לְהִבְהִיבָהּ עַל הָאוֹר וְאַחַר כֵּן מְבַשְׁלִין אוֹתָהּ. בֵּין שֶׁבִשְׁלָה לְבָדָה בֵּין שֶׁבִשְׁלָה עִם בֶּשֶׂר אַחַר. וְכֵן מְנַהֵג פְּשוּט³⁹, שְׂאִין מְבַשְׁלִין הַמַּחַ שֶׁל רֹאשׁ וְלֹא קוֹלִין⁴⁰ אוֹתוֹ עַד שֶׁמִּהִבְהִיבִין אוֹתוֹ פְּאוּרִין⁴¹.

(34) אע"פ שחולט אותה בחומץ או במים רותחים, צריך לפני כן לחתוך הכבד ואז מותר לבשל אותה, החליטה רק

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

והטעם, שהמלח הדקה נבלעת ואינה מוציאה דם. (61) שנאמר מפני שנבלע בו דם. (62) אפילו בכלי שאינו מנוקב.

יב. פֶּל הַדְּבָרִים הָאֵלֶּוּ - לְבֶשֶׂת שְׂצָרִיף לְבָשָׁלוּ; אֲבָל לְצִלִּי - מוֹלֶחַ וְצוֹלָה מִיָּד.⁶³ וְהָרוּצָה לְאָכַל בֶּשֶׂר חַי - מוֹלֶחַו יָפָה יָפָה⁶⁴ וּמְדִיחוּ יָפָה יָפָה, וְאַחַר כֵּן יֵאָכְלוּ. וְאִם חָלְטוּ בְּחֻמְצִים⁶⁵ - מִתָּר לְאָכְלוּ⁶⁶ כְּשֶׁהוּא חַי. וּמִתָּר לְשִׁתוֹת הַחֻמְצִים⁶⁷ שֶׁחָלְטוּ בוֹ, שְׂאִין הַחֻמְצִים מוֹצִיא הַדָּם.

(63) שאין צריך לשהות במלחו כדי הילוך מיל, האמור בהלכה י. נראה מזה שדעת רבינו, שאף לצלי צריך מליחה. ובמנחות כא. גורס "אמר אביי, וכן לצלי" שמולחו וצולוהו מיד, מגיד משנה. ואפשר לפרש אחרת בדברי רבינו: אם רצה למלוח ולצלות מיד, בלא הדחה רשא, שהמלח הנשאר על הבשר לא נאסר. אבל אם שהה במלחו, המלח בולע הדם ונאסר, ולפיכך מדיחו יפה יפה וצולוהו ואוכל. ולפי פירוש זה, אין ללמוד מדבריו אם לצלי צריך מליחה או לא, שהרי כאן המדובר במקרה שהוא רוצה למלוח, והשאלה היא אם צריך להדיח לפני הצליה. (64) והראב"ד משיג ואומר, שמותר לאכול בשר חי בלא מליחה, שדם האברים שלא פירש מותר, והסוגיא דחולין שם, מדברת בבשר מבית השחיטה שבולע יותר כמו חתיכה שהאדימה בהלכה הסמוכה, ולפיכך מולחו יפה יפה, מגדל עזו. ודעת רבינו, שדם האברים אף-על-פי שלא פירש אסור, אם הוא ראוי (יכול) לפרוש. (65) פסחים עד: האי אומצא וכי. (66) שהחומץ מצמית את הדם ולא יפרוש יותר. ודם האברים שאינו ראוי לפרוש, גם לדעת רבינו מותר, כסף משנה. (67) שם: "הוא וחליה שרי", שהדם לא נבלע בחומץ.

יג. חֻמְצִים שֶׁחָלְטוּ בוֹ בֶּשֶׂר - לֹא יִחַלְטוּ בוֹ פְּעַם שְׁנִיָּה.⁶⁸ וְחֻתְכִּיכָה שֶׁהֵאֱדִימָה⁶⁹ בְּתוֹף הַחֻמְצִים - הִיא וְהַחֻמְצִים אֲסוּרִין⁷⁰, עַד שֶׁיִּמְלָחוּ⁷¹ אוֹתָהּ יָפָה יָפָה וְיִצְלָה⁷². בֶּשֶׂר שֶׁהֵאֱדִים⁷³, וְכֵן פִּינְי בְּהֵמָה וְחִיָּה⁷⁴ בְּקִלְפָה שֶׁעֲלִיהֶן⁷⁵, וְכֵן הָעֶרְף שֶׁבוֹ הַמְזוּרְקִים⁷⁶ שֶׁהֵן מְלֵאִים דָּם, אִם חֲתַכֶּן וּמְלַחֶן פְּדָת - מִתָּר לְבָשָׁלוּ⁷⁷. וְאִם לֹא חֲתַכֶּן⁷⁸ וְצִלְאֵן בְּשִׁפּוּד, וְצִלָּה הָעֶרְף וּפִיו לְמִטָּה⁷⁹, אוֹ שֶׁצִּלְאֵן פִּלְזָן עַל הַגְּחָלִים⁸⁰ - הָרִי אֵלָיו מִתְרִין.

(68) בשר כדי להתיירו כשהוא חי, לפי שנחלש כוחו בחליטה הראשונה, רש"י שם. (69) בגמרא פסחים שם: "אומצא דאסמיק". ורבינו מפרש, שהכוונה להאדים בתוך החומץ. (70) רבינו גורס: "הוא וחליה אסור". כשנותנים בשר חי לתוך החומץ, ואינו שוהה בתוכו, הדם נצמת בתוך הבשר ואינו פולט כלום, ולפיכך הכל מותר שהדם לא פירש. ואם שוהה בתוכו עד שהתאדם, נעקר הדם מהבשר ונפלט בחוץ, ולפיכך גם החתיכה וגם החומץ אסורים. (71) כבשר שלא נחלט. (72) נראה שהכוונה או יצלה, כי לפי פירושו של

שחיתתה היא טרודה להוציא דם. וכששבר מפרקתה, מתוך צרתה אין בה כוח להתאגד ולהוציא דם, והיא נחה ושוקטת והדם נבלע באבריה, רש"י. (49) בעיה בגמרא שם קיג. ומשום ספק איסור - מחמירים ואוסרים. (50) שהחליטה אינה מוציאה את הדם אלא מצמיתו במקומו, ודם זה שנבלע באיברים אינו דומה לדם האיברים שלא פירש, ו'מגיד משנה' מפרש בדעת רבינו, שכל דם האיברים שלא פירש אסור, ולכן אסור לאכול כל בשר חי בלא מליחה או חליטה, אבל בשובר מפרקתה אפילו חליטה אינה מועילה אלא מליחה. וראה להלן הלכה יב ו'כסף משנה' שם. (51) כיון שאפילו חליטה אינה מותרת. (52) לדעת ה'מגיד משנה' החתיכה אינה מעכבת כלל. וה'לחם משנה' מפרש, שצריך לחתוך כמו בכבד למעלה הלכה ז. (53) אבל חליטה, אפילו אחר החיתוך אינה מועילה. ואין זה דומה לכבד, מפני ששבר המפרקת ונבלע בבשרה דם האיברים שפירש ממקומו כדי לצאת, ולפיכך דינו כדם האיברים שפירש, שאסור. והחליטה אינה מוציאו, אלא מצמיתו במקומו, כמו שנתבאר למעלה. מה-שאיין-כן בכבד שדם הכבד שלא פירש מותר, שהרי כולו דם הוא והתורה התירתו, וראה לקמן בהלכה יב בדין חליטה של בשר. (54) שאפילו לצלי צריך מליחה קודם בשובר מפרקתה, וב'לחם משנה' מפרש שלצלי לא צריך חתיכה ומליחה כלל, אלא צולה כשאר הבשר. (55) ואין אומרים שמה מתים היו, כמו שכתב רבינו שם. וגם אין אנו חוששין שמה נבלע דם באיבריה ולא יצא כמו בשובר מפרקתה.

יד. אִין הַבֶּשֶׂר יוֹצֵא מִיָּדֵי דָמוֹ אֶלָּא אִם פֶּן מוֹלֶחַו יָפָה יָפָה וּמְדִיחוּ יָפָה יָפָה. פִּינְי עוֹשָׂה? מְדִיחַ הַבֶּשֶׂר תְּחִלָּה, וְאַחַר כֵּן מוֹלֶחַו יָפָה יָפָה⁵⁶, וּמְדִיחוּ בְּמִלְחוֹ כְּדֵי הַלּוֹף מִלֵּיל⁵⁷, וְאַחַר כֵּן מְדִיחוּ יָפָה יָפָה⁵⁸ עַד שֶׁיֵּצְאוּ הַמִּים זָכִים, וּמְשַׁלְּכוּ מִיָּד⁵⁹ לְתוֹף מִים רוֹתְחִין, אֲבָל לֹא לְפוֹשְׁרִין, כְּדֵי שֶׁיִּתְלַבֵּן מִיָּד וְלֹא יֵצֵא דָם.

(56) מכל צדדיו עד שיהיה אינו נאכל מחמת מלחו, הגהות מיימוניות. (57) שמליח הרי הוא כרותח דצלי, שם קיא: ושיעור צליה, פירשו הגאונים: כדי הילוך מיל. (58) להדיח שתי פעמים, ראשונה להעביר המלח הבלוע מדם, ושניה להעביר לחלוותי המים הראשונים האסורים הנשארים על הבשר, הגהות מיימוניות. (59) חומרת רבינו, אבל הראב"ד כתב: לא שמענו ולא ראינו מימינו. וכל האדמיות שיצא אחר מליחה ממנו אינו אלא חמר בשר. והמחמיר יותר מכן, עליו להביא ראיה. וכן דעת כל האחרונים, שאחר מליחה אין צריך שום דבר. ואין מקור לדברי רבינו, מגיד משנה.

יא. כְּשֶׁמוֹלְחִין הַבֶּשֶׂר - אִין מוֹלְחִין אוֹתוֹ אֶלָּא בְּכָלִי מְנַקֵּב. וְאִין מוֹלְחִין אֶלָּא בְּמִלְחָ עֶבֶה פְּחוּל הַגֶּסֶם⁶⁰; שֶׁהִמְלַח דֵּק כְּקִמַח יִבְלַע בְּבֶשֶׂר וְלֹא יוֹצֵא דָם. וְצִרְיָה לְנִפְץ הַבֶּשֶׂר מִן הַמִּלְחָ⁶¹ וְאַחַר כֵּן יִדְחֶנּוּ⁶².

(60) "מילחא גללינתא". והערך פירש גללינתא חזק כאבן.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

השומן העליון בנחת מכלי אל כלי, כדי שלא יתערב הדם בו. (90) צריך להיות: אסורים.

טז. פת שחתך עליה בשר צלוי⁹¹ - מתר לאכלה, שאינה⁹² אלא שמנונית⁹³. דגים ועופות שמלחן זה עם זה, אפלו בכלי מנגב - הדגים אסורין⁹⁴; שהדג רפה⁹⁵, ובולע דם היוצא מן העוף. ואין צריך לומר אם מלח דג עם בשר בהמה או חיה⁹⁶.

91) שם. והיינו שנצלה עד שיהא ראוי לאכילה. ויש מי שכתב, כל שהגיע לשליש בישולו, מגיד משנה. ובלשון התלמוד: "כמאכל בן דרוסאי", שהיה אוכל בשר כשהגיע לשליש בישולו. (92) האדמימות. (93) הואיל ונצלה. בגמרא: רבא אכל, וקרא לזה יין של בשר. (94) אבל העופות מותרים. (95) שהקרום שלו רפה, כמבואר בגמרא. (96) אבל בהמה ועוף, מותר למלוח ביחד בכלי נקוב, מפני שהעופות פולטים ציר כל זמן שבשר בהמה פולט דם, ומתוך שטרוד לפלוט אינו בולע את הדם, מגיד משנה.

יז. עופות שהניחן שלמים ומלא חללן בשר וביצים ובשלן - אסורות, שהרי דם יוצא לתוכן⁹⁷. ואף על פי שמלחן יפה יפה⁹⁸. ואפלו היה הבשר שבתוכן שלוק או צלוי⁹⁹. ואם צלאן - הרי אלו מתרות¹⁰⁰, אף על פי שהבשר שבתוכן חיה¹⁰¹, ואפלו פיהן למעלה¹⁰².

97) כלומר, הדם יוצא מן העופות לתוך הבשר וביצים של המלוי, מגדל עוז. (98) לפני בישולם, שאין המליח מפליט את כל הדם בשיעור המליחה, כמו שכתב רבינו בהלכה י, שאחרי המליחה משליך את הבשר מיד לתוך רותחין, כדי שיתלבן מיד ולא יצא דם. וכשחללן מלא מבשר, אין המים הרותחים נכנסים לתוכן יפה, מגיד משנה. והוא מוסיף וכותב, שכל האחרונים חולקים על רבינו וסוברים, שלאחר המליחה אין כל דם בבשר, ונהגו כדבריהם. (99) ואין אומרים שבשר שלוק או צלי הוא רך ואינו מעכב על המים הרותחים מלהכנס לפנים. ומה שכתב המגיד משנה כאן: "מה לי מבושל, מה לי אינו מבושל" וכו', אי אפשר ליישבו עם פירושו בעיקר הדין שלפניו. (100) שם. והלכתא מולייתא שריא, ופירש הרי"ף: ודוקא לצלי כעין פסח שהוא צלי, אבל לקדירה לא, מגיד משנה. (101) דקיימאלן ככולעו כך פולטו. (102) שהאור שואב הדם ומציאו.

יח. בני מעים שמלאן על דרך זו בבשר צלוי או שלוק¹⁰³, או שמלאן בביצים ושלקן או קלאן¹⁰⁴ - הרי אלו מתרין; שאין מחזיקין דם בבני מעים¹⁰⁵. וכן הורו הגאונים.

103) אבל בבשר מלוח, אנו חוששים משום דם היוצא מן הבשר ובולעים בני המעים, שאין המלח מפליט את כל הדם, כמו שכתבנו בהלכה יז, מגיד משנה. (104) צלאן. (105) האיברים הפנימיים, שהמאכל סובב בחללם, כמו שכתב בפרק ז הלכה טו.

ה'מגיד משנה' שאנו הולכים כאן בעקבותיו, מותר גם לבשלו אחרי המליחה. וב'ספ משנה' פירוש אחר, ולדעתו רק לצלייה מותר. וכן כתב בפירוש ב'טור' יורה דעה סי' סז, וראה 'לחם משנה' כאן. (73) פסחים שם: אומצא דאמיק חתכיה וכו'. (74) של זכר, רש"י שם. (75) הקרום שעליהם, שאסור משום דם, כמבואר בחולין צג. וזהו כפירוש רבינו חננאל שם ולא כפירוש רש"י, ראה תוספות שם. (76) כן מפרש רבינו "ומזוקי" שם עד: אבל רש"י מפרש חוטים גסים שהם ורידים שבבית השחיטה. (77) בגמרא, חתכיה ומלחיה אפילו לקדירה שרי, דין זה כולל בשר שהאדים בתוך החומץ, לחם משנה. וכנראה גם ה'מגיד משנה' מפרש כך. (78) לבשלו צריך גם חתיכה, אבל לצלי לא. ובתוספות חולין צג. דיבור-המתחיל חתכיה, כתבו שגם לצלי צריך חתיכה, אבל לא מליחה. (79) בגמרא שם, בית השחיטה למטה שהדם זב דרך החתך, ורבינו אומר ופיו למטה שהמדבר במזוקי העורף. ראה מה שכתבנו למעלה. (80) מחלוקת רב אחא ורבינא שם, והלכה כרב אחא להקל.

יד. ראש הבהמה שצלהו בתנור או בכבשן, אם תלהו ובית שחיטתו למטה⁸¹ - מתר; שהדם יוצא ושותת. ואם היה בית השחיטה מן הצד: מחו - אסור⁸², שהדם מתקבץ לתוכו; ושאר הבשר שעל העצמות מבחוץ - מתר⁸³. הניח חטמו למטה⁸⁴: אם הניח בו גמי או קנה פדי שישאר פתוח ויצא דמו דרך חטמו - מתר, ואם לאו - מחו אסור.

81) והוא הדין אם ניקב העצם שהמוח מונח בו, וצלאו כשהנקב למטה - מותר (רשב"א). (82) אבל ראשו מותר, וכן כתב בהלכות גדולות בפירוש הסוגיא, ואם בישל את הראש אחרי צלייתו, הכל אסור אם אין ששים נגד המוח, ואף-על-פי שמונח בקדרתו, רמב"ן. (83) בצלי. (84) שם, כלשון ראשון להחמיר.

טו. אין מניחין כלי תחת הצלי לקבל מימיו⁸⁵ עד שתכלה פל מראה אדמומית שבו. וכיצד עושין? משליכין לתוף הפלי⁸⁶ מעט מלח⁸⁷, ומניח הפלי עד שיצלה, ולוקח השמנונית⁸⁸ של מעלה⁸⁹, והמים של מטה שתחת השמנונית אסורה⁹⁰.

85) השמנונית של הצלי, ואסור מפני שמעורב בה דם. (86) ורש"י שם פירש בין על הבשר ובין בתוך הכלי. (87) בגמרא: "תרי גללי דמליחא". והדם נגרר אל המלח בשולים, ודווקא מעט מלח, אבל כשנותן הרבה מלח מתערב הדם בשומן. רש"י שם (מגיד משנה בשם הלכות גדולות). (88) ויש לשאול: הרי מיד כשנטף קצת שומן מן הבשר נאסר מחמת איסורו, על-פי הכלל "אפשר לסוחטו אסור"? בעלי התוספות הרגישו בקושיא זו שם דיבור-המתחיל תרי, ותירצו שהדם נפרד לגמרי מן השמנוניות ולא נשאר אפילו משהו, ובכונן זה לא אמרו אפשר לסוחטו אסור. (89) בגמרא שם: ומשפיה. ופירש רש"י יערה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

(מגיד משנה). (120) משמע שמדבר בכלי חרס, ולפיכך כתב "אסור לעולם", כי כלי חרס ניתרים בהגעלה במים ורתחים (מגיד משנה).

פָּרֵק שְׁבִיעִי

1) יבאר האוכל כזית חלב משלשה מיני בהמה; השוחט בהמה ונמצא בה שליל חי או מת אם חלבו מותר; החלבים שחייב עליהם כרת מן התורה; חוטיץ האסורין משום דם וחלב; מליחת חלבים עם בשר; וסכין שחתך בה חלבים אם יחתוך בה בשר; ודין טבח שדרכו לנקר הבשר ומצאו אחריו חלב.

א. הָאוֹכֵל פְּזִית חֵלֶב²: פְּמִזִּיד - חֵיב פְּרֵת³, בְּשׁוּגָג - מִבֵּיא חֲטָאת קְבוּעָה⁴. וּבִפְרוֹשׁ אֲמָרָה תּוֹרָה שְׁאִינוּ חֵיב אֲלֵא עַל שְׁלֹשָׁה מִינֵי בְּהֵמָה טְהוֹרָה בְּלִבָּד⁵, שְׁנֵאמַר: כָּל חֵלֶב שׁוֹר וְכֶשֶׁב וְעִז לֹא תֹאכְלוּ. בֵּין שְׁאֲכַל מִחֵלֶב שְׁחוּטָה בֵּין שְׁאֲכַל מִחֵלֶב נִבְלָה וּטְרֵפָה⁶ שְׁלֵהָ⁷. אֲכַל שְׂאֵר בְּהֵמָה וְחֵיָה, בֵּין טְמֵאָה בֵּין טְהוֹרָה - חֵלֶבָה בְּבִשְׂרָה⁸. וְכֵן גַּפְלָה⁹ שֶׁל שְׁלֹשָׁה מִינֵי בְּהֵמָה טְהוֹרָה - חֵלְבּוֹ בְּבִשְׂרוֹ¹⁰, וְהָאוֹכֵל מִחֵלְבּוֹ פְּזִית - לוֹקֵה מִשׁוּם אוֹכֵל נִבְלָה.

2) כל איסורי אוכלין שיעורם בכזית. 3) משנה כריתות ב, א. 4) כבשה או שעירה, שם. יש שני סוגי קרבן חטאות, קבועה ועולה ויורד, חטאת קבועה בין עני בין עשיר מביא בהמה, וקרבן עולה ויורד - עשיר מביא בהמה, ועני מביא שני תורים או שני בני יונה. ויש קרבנות שעני שקשה לו להביא עופות, מביא סולת למנחה, וזה נקרא בתלמוד "דלי דלות". 5) שם ד, א. 6) ככתוב (ויקרא ז, כד) "וחלב נבלה וחלב טריפה . . . ואכול לא תאכלוהו". 7) ראה הלכה ב. 8) בחיה טהורה מותר לאכול אפילו החלב, ובבהמה וחיה טמאות אסור לאכול החלב כבשרן, משום טומאה, אבל אין בו כרת. 9) שלא נגמרו חדשי הריונו. 10) ואין בו עונש כרת של חלב. ודוקא נפל שלא נגמרו חדשי הריונו, אבל כשנגמרו חדשיו - אסרה התורה את חלבו, כרבי יוחנן בחולין עה, א. וכלשון אחרון.

ב. הָאוֹכֵל מִחֵלֶב נִבְלָה וּטְרֵפָה - חֵיב מִשׁוּם אוֹכֵל חֵלֶב וּמִשׁוּם אוֹכֵל נִבְלָה וּטְרֵפָה. מִתּוֹךְ שְׁנוֹסֵף הָאִסוּר בְּבִשְׂרָה¹¹ שְׁהֵיָה מִתְּרָה¹², נוֹסֵף עַל הַחֵלֶב, וּלְפִיכָף לוֹקֵה שְׁתֵּימָם.

11) כלומר, אף-על-פי שכלל בדינו ש"אין איסור חל על איסור", ולמה כאן חל איסור נבילה או טריפה על איסור חלב? ומבאר, מתוך שנוסף וכו'. ובתלמוד זה נקרא "איסור כולל", מפני שהאיסור השני כולל דברים שהאיסור הראשון לא חל עליהם. "ואיסור מוסיף" זהו ענין אחר. ובפירוש המשניות לכריתות פ"ג מ"ד, מגדיר את שלושת האופנים, שאיסור חל על איסור, היינו: כולל, מוסיף ובת-אחת. ולפי הגדרתו שם, המקרה שלפנינו נקרא "איסור כולל". וראה 'מגיד משנה' ו'כסף משנה' כאן. ויש לדייק בדברי רבינו, למה הוא מנמק דין זה מפני שהוא "מוסיף", הלא בחולין

יט. עופות ששטפֵלן בְּכֶזֶק וְצִלְאָן, בֵּין שְׁלָמִים בֵּין מִחְתָּכִין: אִם טְפֵלָן בְּסֵלֶת גֶּסֶה, אֶפְלוּ הַסְּמִיקָה¹⁰⁶ הַטְּפֵלָה - אוֹכֵל אֶת הַטְּפֵלָה, מִפְּנֵי שְׁסֵלֶת גֶּסֶה מִתְּפָרְתָה¹⁰⁷ וְיוֹצֵא הֶדֶם. וְאִם טְפֵלָן בְּקִמַח חֲטִיִּם שְׁלֵתָתָן¹⁰⁸: אִם הֵיָתָה הַטְּפֵלָה לְבָנָה כְּמוֹ הַפְּסֵף¹⁰⁹ - מִתֵּר לְאֹכֵל מִמֶּנָּה, וְאִם לֹא - אֲסוּרָה¹¹⁰. טְפֵלָן בְּשֵׂאֵר קְמָחִין: אִם הָאֲדִימֹו - אֲסוּרִין, וְאִם לֹא הָאֲדִימֹו¹¹¹ - מִתְּרִין.

106) האדימה. 107) אינה נדבקת כל-כך ומלחלה, והדם זב דרך הרווחים הזעירים וכבולעו כך פולטו. 108) הקמח דק, והבצק נדבק ואינו פולט מה שבלע. 109) בגמרא: "דזיג כוזא חיורוא". 110) אף בצלי, מה-שאיין-כן במולייתא שמותרת בצלי, כמו שנתבאר בהלכה זו. וכל דינים אלה, אף אם העופות מלוחים ומוכשרים לקדירה כמו שביארנו בדעת רבינו, מגיד משנה. 111) אף שאינו לבן ככסף.

כ. סִפִּין שְׁשֻׁחַט בְּהֵיָה¹¹² - אֲסוּר לְחַתֵּךְ בָּהּ רוֹתַח¹¹³, עַד שְׁלִבָּן הַסִּפִּין בְּאוּר, אוֹ לְשִׁיזְנָה בְּמִשְׁחָזָת, אוֹ לְנִעְצָנָה בְּקַרְקַע¹¹⁴ קִשָּׁה עֶשֶׂר פְּעָמִים. וְאִם חָתַךְ בָּהּ רוֹתַח - מִתְּרָה¹¹⁵. וְכֵן אִינוּ חוֹתֵךְ בָּהּ צִנּוֹן¹¹⁶ וְכִיּוֹצֵא בּוֹ מְדַבְּרִים הַחֲרִיפִים לְכַתְחֵלָה. וְאִם הִדִּיחַ הַסִּפִּין¹¹⁷ אוֹ שְׁקַנְחָה בְּכִלִּי - מִתֵּר לְחַתֵּךְ בָּהּ צִנּוֹן וְכִיּוֹצֵא בּוֹ¹¹⁸, אֲכַל לֹא רוֹתַח.

112) והסכין בולעת מן הדם, רש"י. 113) חולין קיא: מפני שחורות ופולטת בו, רש"י. 114) כיון שהיא רק חומרא בעלמא כמו שיתבאר, מספיקה נעיצה בקרקע. אבל מסכין שבלעה איסור רותח ממש, צריך ללבנה באור אם רוצה לחתוך בה רותח, ולחתוך צונן מספיקה נעיצה בקרקע. 115) לאכול, מפני שבית השחיטה צונן, והסכין לא בלעה דם בשעת השחיטה, אלא לכתחילה אנו מחמירים (מגיד משנה). 116) שם קיב. "צנון, אגב חורפיה בלע". 117) שם קיא: כפירוש התוספות שם ח: דיבור-המתחיל והלכתא, ולא כפירוש רש"י שהצנון שנחתך טעון הדחה. 118) נראה שרבינו גורס שם בגמרא "צנון" ולא "צונן" כגירסתנו. וסתם צנון אינו חריף כל כך. ויש ספרים שגורסים ברבינו "צונן", אבל הסיום "וכיוצא בו", מראה שגירסא זו מוטעית. וה'מגיד משנה' מקיים גירסא זו, ואם-כן לכל צונן צריך הדחת סכין לכתחלה או קינוח.

כא. קְעָרָה שְׁמֵלַח בָּהּ בְּשֵׂר, אֶפְלוּ הֵיָתָה שׁוּעָה בְּאָבָר - אֲסוּר לְאֹכֵל בָּהּ רוֹתַח¹¹⁹ לְעוֹלָם, שְׁפָבָר נִבְלָע הֶדֶם בְּחֲרָסְתָהּ¹²⁰.

119) חולין שם. מפני שדם הנבלע בכלי חוזר ונפלט בו. ויש אומרים שאף בצונן אסור להשתמש בה, שמא יבא להשתמש בחמין. ולפיכך שבר ר' אמי הקערה שמלח בה. יש אומרים דוקא כשאין הקערה מנוקבת, אבל אם היתה מנוקבת לא נאסרה. והרשב"א אוסר אפילו אם היא מנוקבת

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

21) חולין קיז, א. 22) כן מפרש רבינו את תשובת רב זבד לרב מרי שם. ראה שם בסוגיא. 23) לענין קרבן, שם. למדו שיש מעילה בכליות ויותרת הכבד של קדשים קלים, מפסוק "כל חלב לה'" לרבות אימורי קדשים-קלים למעילה. 24) כלומר, פירושו של חלב האמור לענין קרבן טובה של הבהמה, היינו המורם לשם. 25) בראשית מה, יח. 26) דברים לב, יד. 27) ראה פ"א מהל' יסודי התורה הערה ד. 28) מובא ב'תוספות' שם צב, ב: חלב שאין ראוי ליקרב לא אמרתי לך.

ו. חלב שפעל המסס ושעל בית הפוסות - הוא החלב שעל הקרב²⁹. וחלב שבעקרי הירכות מבפנים³⁰ - חיבין עליו פרת, והוא החלב שעל הפסלים. ויש שם חלב על הקבה עקם כמו קשת, והוא האסורי³¹; וחוט משוף כמו יתר, והוא מתר³². חוטיין שפחלב - אסורי³³, ואין חיבין עליהן פרת.

29) שם צג, א. 30) שם: תרבו דקליבוסתא. וביהלכות גדולות ובישאלות כתבו: חלב הקלבוסתא במקום שהירכים מתחברות. 31) שם מט, ב. 32) בגמרא שם, שבני כבל נהגו בו איסור שלא מן הדין, ואין אנו נגזרים אחר בני כבל במנהג שלא מן הדין, ובזמננו נהגו לאסור (מגיד-משנה). 33) מדרבנן, רש"י שם צב, ב.

ז. חלב שהבשר חופה אותו - מתר; שעל הפסלים אסור הפתוב, לא שבתוף הפסלים³⁴. וכן חלב שעל הפליות נאסר, ולא שבתוף הפליות³⁵. ואף על פי כן, נוטל אדם לבן שבתוף הפליות³⁶ ואחר כך אוכל אותה, ואינו צריך לחטט³⁷ אחריו.

34) שם צג, א. 35) שם. 36) שיש להחמיר בלובן כוליא. וכן דעת רש"י, ועי' בתוספות' שם צב, ב דיבור- המתחיל אמר אביי, שביארו הדברים בהרחבה. 37) כרב אסי, שם.

ח. יש כמו שתי פתילות של חלב בעקרי המתנים³⁸ סמוך לראש הירף. פשהבהמה חיה - חלב זה נראה במעיים³⁹, וקשתמות - ידבק בשר בשר ויתפסה חלב זה, ואינו נראה עד שיתפרק הבשר מן הבשר. ואף על פי כן הרי זה אסור, שאין זה חלב שהבשר חופה אותו⁴⁰. וכל מקום שתמצא בו החלב תחת הבשר, והבשר מקיף אותו מפל סביביו, ולא יראה עד שיקרע הבשר - הרי זה מתר.

38) שם צג, ב: תרבו דתותי מתני. 39) מפני שבחייה, מפורק הבשר מן הבשר. "בהמה בחייה, אפרוקי מיפרקא". 40) כיון שבחיים, אין הבשר חופהו.

ט. חלב הלב⁴¹ וחלב המעיים⁴², והן הדקין המלפפין⁴³ - פלן מתרין, והרי הם פשמן שהוא מתר. חוץ מראש המעי שפמוך לקבה⁴⁴, שהוא תחלת בני מעים, שצריך לגרו החלב שעליו⁴⁵. וזהו

לז, א - אמר רבא, אמרה התורה יב איסור נבילה ויחול על איסור חלב, שנאמר (ויקרא ז, כד) "וחלב נבילה וחלב טריפה . . . ואכול לא תאכלוהו", והוא חידוש שאין אומרים כאן "אין איסור חל על איסור", כמו שפירש רש"י שם, וכן פירשו 'תוספות' במעילה טז, א. דיבור-המתחיל אמר. וכנראה רבינו מפרש טעם הפסוק על-פי הכלל, שב"איסור כולל" איסור חל על איסור, ואיסור נבילה חל על איסור חלב משום שנבילה "איסור כולל" הוא. 12) אחר שחיטה.

ג. השוחט בהמה ומצא בה שליל¹³ - כל חלבו מתר, ואפלו מצאו חי, מפני שהוא כאבר ממונה¹⁴. ואם שלמו לו חדשיו ומצאו חי, אף על פי שלא הפריס¹⁵ על הקרקע ואינו צריך שחיטה¹⁶ - חלבו אסור¹⁷, וחיבין עליו פרת. ומוציאין ממנו כל החוטיין והקרומות האסורי¹⁸, כשאר הבהמות¹⁹.

13) שלא שלמו לו חדשיו. 14) ואין איסור חלב בו. 15) עמד על פרסותיו, רש"י. 16) כמו שכתב פ"ב הי"ד. 17) כרבי יוחנן וכלשון אחרון, חולין עה, א - שסובר שחדשים גורמים באיסור חלב, וכיון ששלמו לו חדשיו אף-על-פי שלא יצא לאור העולם - החלב אסור. וסובר רבינו שאפילו בנשחטה האם ונמצא העובר בתוכה, גם כן חלבו אסור. אבל מפרשים אחרים אמרו, שכשנשחטה האם - חלבו מותר, ורבי יוחנן לא אמר אלא בשלא נשחטה האם, וכגון שהושיט ידו למעי בהמה ותלש חלב של העובר החי ואכלו, אבל נשחטה ועוד העובר במעיה - הכל מותר, כמו שדרשו חכמינו: כל בהמה תאכלו (מגיד-משנה). 18) שיש בהם משום חלב, וכל-שכן הקרומות האסורים משום דם, כמו שכתב בפ"ו ה"ה. 19) הילודות.

ד. הושיט ידו למעי בהמה וחתף מחלב העפר שפלו לו חדשיו והוציאו²⁰ - הרי זה חיב עליו פאלו חתכו מחלב האם עצמה; שהחדשים הן הגורמין לאסור החלב.

20) משמע דוקא כשהוציאו לחוץ ואכלו, אבל אם תלשו והניחו במעי בהמה, מותר לאכול את החלב שניתר בשחיטת האם, מן הדרש "כל בהמה תאכלו". וכן כתבו הרא"ש ורמב"ן. ואף-על-פי שכתב רבינו בהלכה הקודמת שאין חלב השליל נותר בשחיטת האם - כאן, בחלב שנחתך ונשאר במעיה - מותר (כסף-משנה).

ה. שלשה חלבים הן שחיבין עליהן פרת: חלב שעל הקרב, ושעל שתי הפליות, ושעל הפסלים. אבל האליה מתרת באכילה²¹. לא נקראת חלב²² אלא לענין קרבן פלנד, כמו שנקראו חלבים פליות ויותרת הפנד²³ לענין קרבן. כמו שאתה אומר²⁴: חלב הארץ²⁵ וחלב פליות חטה²⁶, שהוא טובם. ולפי שמרימין דברים אלו מן הקרבן לשרפה לשם נקראו חלב, שאין שם²⁷ דבר טוב אלא המורם לשם²⁸. ולכך נאמר פתוימת מצער: בהרימכם את חלבו ממנו.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

חֶלֶב שֶׁעַל הַדֶּקֶיץ⁴⁶ שְׁאָסוּר. וַיֵּשׁ מִן הַגְּאוּנִים שְׂאוֹמֵר, שְׂרָאשׁ הַמְעִי שְׁצָרִיף לְגִרְרוֹ הוּא הַמְעִי שְׂעִיצָא בּוֹ הָרְעִי, שְׂהוּא סוּף הַמְעִים⁴⁷.

53) שם: "בכפלי" (בארמית). 54) על מקום עבוי (רש"י שם). 55) שעל הטחול. 56) שם.

יב. וּשְׁנֵי קְרוֹמוֹת יֵשׁ לְפָלְיָא: הַעֲלִיּוֹן⁵⁷ - חֲזִיבִין עֲלִיו פְּרָת, פְּחֶלֶב שֶׁעַל הַפְּלִיָּא; וְהַתַּחְתּוֹן - הָרִי הוּא כְּשֶׂאָר קְרוֹמוֹת. וְחוּטִין שְׂבָהָן - אֲסוּרִין, וְאִין בְּהֵן פְּרָת.

57) שעל הכליות יש חלב דק והוא חלב גמור, שם.

יג. חוּטֵי הַלֶּב⁵⁸ וְחוּטֵי הַיֵּד⁵⁹ וְחוּטֵי הַעֵקֶץ⁶⁰ וְחוּטֵי הַלְּחִי הַתַּחְתּוֹן⁶¹ שְׂפֻצְד הַלְּשׁוֹן מִפֶּן וּמִפֶּן, וְכֵן חוּטִין הַדֶּקֶיץ⁶² שֶׁהֵן בְּתוֹף חֶלֶב הַדֶּקֶין כְּמוֹ בֵּית עֶבְדֵי מִסְבָּכִין זֶה בְּזֶה, וְקָרוֹם שֶׁעַל הַמַּחֶ⁶³ שְׂבָבָדְקָד, וְקָרוֹם שֶׁעַל הַבִּיצִים - הַפֶּל אֲסוּרִין מִשּׁוֹם דָּם.

58) שהן מלאים דם. בגמרא לא מוזכרים חוטי הלב, אבל לפי שמלאים דם - דינם כדן שאר החוטים. וכן נוטה דעת הראב"ד, אבל הרשב"א כתב שאינן אסורים אלא הנזכרים בגמרא (ביאור הגר"א). 59) רש"י חולין צג, א. 60) שם: חוטין שבעוקץ, אסורין. ומפרש רבינו שאסורים משום דם, אבל רש"י שם מפרש חוטין שבעוקץ היינו ה' חוטין שבכפלי, ואם כן אסורים משום חלב. וכוונתו לקרום שאנו נוטלים מן הכסלים שקורים פלאנקש, ועב וחזק הוא, לכן אסור שחלב נבלע בו, כמו שכתב רש"י שם ח, ב. אבל אין זה חלב הכפלא ממש. ובוזה תתיישב תמיהת ה'לחם משנה' וה'בית יוסף' על רש"י. ולפירוש רבינו, עוקץ לחוד וכפלי לחוד. 61) בגמרא: דלועה. 62) היא הוראת הגאונים שאסור חלב הדקין מפני ריבוי החוטין הדקים שיש בהם דם. ועכשיו נהגו בהם היתר, והבקי בחוטים אלו שולפם היטב עד שלא ישאר אחד מהם (מגיד-משנה). וב'בית יוסף' יו"ד ס' סה, מביא בשם 'הרוקח' ס' סט: יש בבהמה נ"א חוטין, כ"ה מצד זה וכ"ה מצד זה, ואחד בתוך האליה. וסימנך: אל תאכלו נ"א. 63) חולין, שם.

יד. בִּיצֵי גְדִי אוֹ טֹלָה⁶⁴ שְׂלֵא הַשְּׁלִים שְׁלֵשִׁים יוֹם - מִתָּר לְבִשְׁלָן בְּלֵא קְלָפָה⁶⁵. לְאַחַר שְׁלֵשִׁים יוֹם: אִם נִרְאָה בְּהֵן חוּטִין דֶּקֶין אֲדָמִים⁶⁶ - בְּיָדוֹעַ שֶׁהֵלֶף בָּהֶם הַדָּם, וְלֹא יִבְשַׁל עַד שְׂיִקְלָף⁶⁷ אוֹ עַד שְׂיַחְתֵּף וְיִמְלַח, כְּמוֹ שְׂבָאֲרָנוּ; וְאִם עֲדִין לֹא נִרְאָו בְּהֵן חוּטִין הָאֲדָמִים - מִתְרִין.

64) שם צג, ב: ביצי דגדיא. משמע דוקא בהמה דקה כמו גדי או טלה, ודינה של בהמה גסה לא נתפרש (מגיד-משנה). 65) בלא קליפת הקרום (רש"י). ואפילו נראים בהם חוטים אדומים, שאין זה אודם אלא שומן (מגיד-משנה בשם הרשב"א). 66) בגמרא שם: "אי אית בהו שורייקי סומקיי". 67) את הקרום.

41) וכן פסק רבינו בהל' שחיטה פ"ו ה"ו, ולמד דין זה ממה שאמרו בגמרא שם מט, ב - שלב שניקב וחלב הלב סותמו - טריפה, שאין זו סתימה טובה. ולמה צריך להשמיענו במיוחד דין זה, הלא כבר נאמר למעלה שחלב אסור אינו סותם? ומוכח מכאן שחלב הלב מותר באכילה, ואף-על-פי-כן אינו סותם. 42) בחולין צג, א - אמרו: בראש המעים צריך גרידה, ודנו מזה ששאר חלב המעים מותר (מגיד-משנה). 43) היינו "כנתא דהדוריי", וכיון שבשעה שמפרישים את החלב, נשאר מן החלב על המעים ואינו תותב קרום ונקלף כחלב המכסה את הקרב - אינו אסור (רש"י שם מט:). 44) כשהדקין יוצאין מן הקיבה (רש"י שם צג). 45) שם הגירסא: ריש מעיא באמתא בעי גרידה, ופירש רש"י: לגרור חלב שעליהן אורך אמה. ורבינו לא כתב באורך אמה, ונראה שהוא מפרש "באמתא" בכני מעיים, שלבני מעיים קורא אמתא, כמו אמת המים (כסף-משנה בשם הרא"ש). 46) כרבי ישמעאל, שאומר שם מט, ב: "את כל החלב", להביא חלב שעל גבי הדקין. ופירשו שם צג, א בראש המעיים בלבד. 47) וכן פירשו הראב"ד ורבינו חננאל בפירוש שני. וכתב ה'מגיד משנה' שרבינו הביא שני הפירושים, שיש לחוש לשניהם. אבל בפ"ו מהל' שחיטה ה"י הוא מונה חלב המעי האחרון, בין החלבים המתרים.

ל. יֵשׁ בְּגוֹף הַבְּהֵמָה חוּטִין וְקְרוֹמוֹת שֶׁהֵן אֲסוּרִין. מֵהֶם מִשּׁוֹם חֶלֶב, וּמֵהֶן מִשּׁוֹם דָּם⁴⁸. וְכָל חוּט אוֹ קָרוֹם שְׂאָסוּר מִשּׁוֹם פֶּל דָּם לֹא תֹאכְלוּ - צָרִיף לְנִטְלוֹ וְאַחַר כֵּן יִמְלַח וְיִבְשַׁל הַבֶּשָׂר, כְּמוֹ שְׂאֲמַרְנוּ⁴⁹. וְאִם חֲתָכוּ וּמְלַחוּ⁵⁰ - אִינוֹ צָרִיף לְנִטְלוֹ. וְכֵן לְצָלִי - (אִינוֹ צָרִיף לְנִטְלוֹ)⁵¹. וְכָל חוּט אוֹ קָרוֹם שֶׂהוּא אֲסוּר מִשּׁוֹם פֶּל חֶלֶב, בֵּין לְצָלִי בֵּין לְבִשּׁוֹל - צָרִיף לְנִטְלוֹ⁵² מִן הַבְּהֵמָה.

48) שם צג, א. 49) פ"ו ה"י. 50) שם. חתכו ומלחו אפילו לקדירה - שפיר דמי. 51) שהצלי מוציא הדם, וכן שם קלג, א. בחוטי לחי אם בצלי הדם זה, ואם לבשל צריך חתיכה ומליחה. וראה למעלה פ"ו ה"ג בענין מזרקים. ודעת הרשב"א שאפילו לצלי צריך חתיכה, אבל אינו טעון מליחה. וראה ב'תוספות' שם צג, א דיבור-המתחיל חתיכה. 52) שם.

יא. חֲמִשָּׁה חוּטִין יֵשׁ בְּכֶסְלִים⁵³: שְׁלֵשָׁה מִן הַיָּמִין, וּשְׁנַיִם מִן הַשְּׂמָאל. הַשְּׁלֵשָׁה שְׁמֵן הַיָּמִין - מִתְפַּצֵּל כֹּל אֶחָד מֵהֶם לְשְׁנַיִם שְׁנַיִם, וְהַשְּׁנַיִם שְׁמֵן הַשְּׂמָאל - מִתְפַּצֵּלִין לְשְׁלֹשָׁה שְׁלֵשָׁה. וְכֵלֶן מִשּׁוֹם חֶלֶב. וְחוּטֵי הַטְּחוּל וְחוּטֵי הַפְּלִיּוֹת - מִשּׁוֹם חֶלֶב. וְכֵן קָרוֹם שֶׁעַל הַטְּחוּל וְקָרוֹם שֶׁעַל הַכֶּסְלִים וְקָרוֹם שֶׁעַל הַפְּלִיּוֹת - אֲסוּרִין מִשּׁוֹם חֶלֶב. וְקָרוֹם שֶׁעַל יַד

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

טו. וְכָל בְּנֵי מַעֲיִם שֶׁהִמְאָכְלוּ סוֹבְבֵי בַחֲלָלִין⁶⁸ - אֵינן מְחַזְקִין בָּהֶן דָּם⁶⁹.
פְּדֵי לְנֵאוֹתוֹ; שֶׁהָקְרוּם שְׁעַל הַחֲלָב דֶּק, וְיִתְמַעֵף בְּיַד הַטֹּבַח⁸², וְיִזוּב הַחֲלָב וְיִבְלַע בְּבֶשֶׂר⁸³. וְכָל הַדְּבָרִים הָאֵלּוּ⁸⁴ אֲסוּר לַעֲשׂוֹתָן, וְאִם נֶעֱשׂוּ - לֹא נֶאֱסַר הַבֶּשֶׂר⁸⁵. וְאֵינן מְפִינִין⁸⁶ אֶת הַעוֹשֶׂה, אֲלֵא מְלַמְדֵינָן⁸⁷ אוֹתוֹ שֶׁלֹּא יַעֲשֶׂה.

81) בגמרא שם: לסחוף. 82) כיון שיד הטבח ממשתמש בו. 83) יש אומרים: דוקא בעוד שהם חמים, אבל אחר שנצטננו מותר, שהרי כתוב (ויקרא ט, כ) "וישימו את החלבים על החזות" (מגיד-משנה). וכן כתבו ה'תוספות' שם. וכנראה כן דעת רבינו שכתב "טבח", היינו אחר ששחטו שעוד חמים (לחם-משנה). 84) אין מולחים ולא מדיחים חלב עם בשר, סכין שחתך בה חלבים לא יחתוך בה בשר, כלי שהדיח בו חלבים לא ידיח בו בשר, וכן אסור לפרוש חלב הכסלים על הבשר. 85) ויש חולקים בדין חלב הכסלים, וסוברים שהבשר בלע חלב וצריך קליפה (מגיד-משנה בשם הרשב"א). ודעת רבינו שהיא בליעה מועטת ובטלה, ולפיכך אין צריך אלא הדחה כדין בשר למליחה. 86) מכות מרדות, כטבח שנמצא אחריו כזית חלב, כמו שמסיים רבינו בהכ"א. 87) משמע שאין מעבירין אותו, ראה בהכ"א.

כ. וְכֵן אֵינן מוֹלְחִין⁸⁸ אֶת הַבֶּשֶׂר קִדְם שֶׁיִּסֵּר מִמֶּנּוּ אֶת הַקְּרוֹמוֹת וְאֶת הַחוּטִין הָאֲסוּרִין. וְאִם מְלַח - מְסִירֵם אַחַר שֶׁנִּמְלְחוּ⁸⁹. וְאִפְלוּ הֵיךְ בָּהֶן גֵּיד הַנְּשֵׂה - מְסִירוֹ אַחַר שֶׁנִּמְלַח וּמְבַשֵּׁל.

88) לכתחילה. משמענו כאן רבינו שגם חוטים וקרומות אסור למלוח עם בשר לכתחילה ולא רק חלב, וצריך לטרוח ולהסירם לפני מליחת הבשר. 89) ודעת הרשב"א, שצריך להסיר משהו מן הבשר כנגד כל החוטין והקרומות מפני שאוסרים בקליפה (מגיד-משנה).

כא. וְטַבַּח שֶׁדָּרְכוּ לְנִקּוֹת הַבֶּשֶׂר, וְנִמְצָא אַחֲרָיו חוּט אוֹ קְרוֹם - מְלַמְדֵינָן אוֹתוֹ⁹⁰ וּמְזַהְרִין אוֹתוֹ שֶׁלֹּא יִזְלַל בְּאֲסוּרֵינָן. אֲבָל אִם נִמְצָא אַחֲרָיו חֲלָב, אִם הֵיךְ פְּשֵׁעוֹרָה⁹¹ - מְעַבְרִין אוֹתוֹ. וְאִם נִמְצָא אַחֲרָיו פְּזִיזַת חֲלָב, אֲפְלוּ בְּמִקּוֹמוֹת הַרְבֵּה - מְפִינִין אוֹתוֹ מִפְּתַי מְרֻדוֹת⁹² וּמְעַבְרִין אוֹתוֹ. מְפִינֵי שֶׁהִטְבַּח נֶאֱמָר⁹³ עַל הַחֲלָב.

90) שרק בטבח שנמצא חלב אחריו, אמרו "מכין אותו" או "מעבירין אותו" מפני שחלב אסור מן התורה, אבל חוטין וקרומות שאיסורם מדרבנן - לא אמרו (מגיד-משנה). 91) חולין צג, ב. 92) מפני שעובר על "לפני עור לא תתן מכשול", אבל אינו חייב מלקות מן התורה, מפני שלא זה כולל כמה דינים, כגון: ליעץ עצה לא נכונה, ללוות ולהלוות בריבית, וכל הלאווין הכלולים כמה איסורים, אין לוקים עליהם. ולא כזה נקרא "לאו שבכללות". ספר המצוות' שורש ט, ולא-תעשה רצ"ח. 93) כחכמים שם, שעד אחד נאמן באיסורין, ואע"פ שיש טורח לחטט אחרי החלב, הואיל והוא איבד את נאמנותו וחשוד הוא, לפיכך

טז. וְרָאָה לִי, שֶׁכָּבַל אֱלוֹ הַחוּטִין וְהַקְּרוֹמוֹת - אֲסוּרִין מְדַבְּרֵי סוֹפְרִים⁷⁰. וְאִם תֵּאֵמַר שֶׁהֵן אֲסוּרִין מִן הַתּוֹרָה⁷¹ בְּכָלֵל כָּל חֲלָב וְכָל דָּם⁷² - אֵינן לוֹקִין עֲלֵיהֶן אֲלֵא מִפְּתַי מְרֻדוֹת; וְיִהְיוּ פְּחָצֵי שְׁעוֹר⁷³, שֶׁהוּא אֲסוּר מִן הַתּוֹרָה וְאֵינן לוֹקִין עֲלָיו.

68) כגון לחולת, קיבה, כרס ומעיים, שם קיג, א. 69) ואינם צריכים מליחה, כמו שכתב למעלה בפ"ו הי"ח, אבל הכרס ושאר המעיים צריכים מליחה (מגיד-משנה). וכתב הרשב"א, דוקא במעיים עצמם אין דם, אבל בשומן שעליהם יש דם, והעין מעידה על כך, ולפיכך שמולחים כרכשתא מולחים אותה בצד החיצון ששם נמצא השומן.

70) שאין אלו דם גמור היוצא צלול, ואינו דומה לדם האיברים שעובר בלא-תעשה, כמו שנתבאר למעלה פ"ו ה"ד, שחוטין וקרומות אינם קרויים דם (מגיד-משנה) וכן כתב רש"י שם צב, ב שאסורים מדרבנן. 71) רבינו אינו מכריע, אלא שדעתו נוטה שהוא מדברי סופרים. 72) שנאמר "כל", לרבות חוטין וקרומות. 73) שגם כן בא מריבוי הכתוב. וכן כתב ה'מגיד משנה' בפ"ג ה"ו שנקט רבינו לשון דומה. [וראה 'ספר המצוות' לרבינו שורש ב, הגדרה מדויקת בדבר הדינים שלמדו ב"ג מידות, איזהו מדאורייתא ואיזהו מדרבנן.]

74) עם הבשר, ולא מדיחין⁷⁵ חֲלָבִים עִם בֶּשֶׂר. וְסָפִין שֶׁחַתְּךָ בָּהֶם חֲלָבִים - לֹא יִחַתְּךָ בָּהֶם בֶּשֶׂר⁷⁶, וְכָלֵי שֶׁהִדִּיחַ בּוֹ חֲלָבִים - לֹא יִדִּיחַ בּוֹ בֶּשֶׂר⁷⁷. לְפִיכֵךְ צָרִיךְ הַטֹּבַח⁷⁸ לְהַתְקִין שְׁלֵשׁ סַפִּינִין: אַחַת - שֶׁשׁוּחַט בָּהֶן⁷⁹, וְאַחַת - שֶׁמְחַתְּךָ בָּהֶם בֶּשֶׂר, וְאַחַת - שֶׁמְחַתְּךָ בָּהֶם חֲלָבִים.

75) אין מוֹלְחִין חֲלָבִים עִם הַבֶּשֶׂר, וְלֹא מְדִיחִין⁷⁵ חֲלָבִים עִם בֶּשֶׂר. וְסָפִין שֶׁחַתְּךָ בָּהֶם חֲלָבִים - לֹא יִחַתְּךָ בָּהֶם בֶּשֶׂר⁷⁶, וְכָלֵי שֶׁהִדִּיחַ בּוֹ חֲלָבִים - לֹא יִדִּיחַ בּוֹ בֶּשֶׂר⁷⁷. לְפִיכֵךְ צָרִיךְ הַטֹּבַח⁷⁸ לְהַתְקִין שְׁלֵשׁ סַפִּינִין: אַחַת - שֶׁשׁוּחַט בָּהֶן⁷⁹, וְאַחַת - שֶׁמְחַתְּךָ בָּהֶם בֶּשֶׂר, וְאַחַת - שֶׁמְחַתְּךָ בָּהֶם חֲלָבִים.

74) שם צז, ב. שהבשר בולע קימעה מן החלב, וגם נדבק בבשר. ואם עבר ומלח לא נאסר הבשר, כמו שיתבאר לקמן בהי"ט. ורבים חולקים בזה על רבינו, וגם לדעתו, צריך לשפשף את הבשר יפה יפה, כדי להוריד את החלב שנדבק עליו מבחוץ (מגיד-משנה). 75) שם ח, ב. 76) בלא קינות, רש"י. 77) שם. שמה ידיח חלבים תחילה, ויקלטו המים מן השמנונית ע"י השפשוף בידים, ואע"ג שאין החלב נבלע בבשר, נדבק הוא מבחוץ (רש"י). 78) שם. 79) ולא ינקנה על-ידי חיתוך דבר אחר, כדי שלא תיפגם ותתקלקל, ופעמים שיבוא לידי איסור, שישחוט בלא בדיקה (רש"י).

יח. וְאִם דָּרְךָ אוֹתוֹ מְקוֹם שֶׁיִּדִּיחַ הַטֹּבַח הַבֶּשֶׂר בְּחִנּוּת, צָרִיךְ לְהַתְקִין לוֹ שְׁנֵי פְּלִים שֶׁל מַיִם⁸⁰: אֶחָד - שֶׁמְדִיחַ בּוֹ בֶּשֶׂר, וְאֶחָד - שֶׁמְדִיחַ בּוֹ חֲלָבִים.

80) ועושה באחד מהם סימן (רש"י שם).

יט. וְאֲסוּר לְטַבַּח לְפָרְשֵׁי⁸¹ חֲלָב הַכֶּסְלִים עַל הַבֶּשֶׂר

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

9) ומדובר כשהתרו על כל אכילה ואכילה בפני עצמה.
 ד. העוף - אין בו משום גיד הנשה; מפני שאין לו פה ירף¹⁰, אלא ירכו ארף. ואם נמצא עוף שירכו כירף הבהמה שיש לו פה - גיד הנשה שלו אסור, ואין לוקין עליו¹¹. וכן בהמה¹² שפה ירכה ארף כשל עוף - גיד הנשה שלה אסור, ואין לוקין עליו.

10) שיש לו כף, אבל אינו עגול. 11) שהיא בעיניי שלא נפשטה בגמרא; ואסור מספק, אבל אין לוקין על הספק. 12) גם זו בעיניי שלא נפשטה בגמרא.

ה. האוכל גיד הנשה מבהמה וחייה הטמאים - פטור; לפי שאינו נוהג בטמאה, אלא בבהמה שכלה מתרת¹³. ואינו פאוכל משאר גופה, שאין הגידים מפלל הבשר, כמו שבארנו. ואם אכל מחלב שעל הגיד - הרי זה פאוכל מבשרה¹⁴.

13) דרשו דין זה מן המקרא. ואין לומר משום שאין איסור גיד הנשה שבא אחרי שנקשרו הגידין חל על איסור בהמה טמאה שקדם לו, שהרי לדעת רבינו אין עליו איסור טמאה כלל. 14) וחייב משום בהמה טמאה.

ו. האוכל גיד הנשה של נבלה או של טרפה או של עולה - חיב שתיים¹⁵. מתוך שנקבלל באסור¹⁶ שאר גופה שהיה מתר, נכלל גם הגיד ונוסף עליו אסור אחר¹⁷.

15) משום גיד הנשה ומשום נבילה או טריפה או עולה. 16) ואיסור כולל חל על איסור. 17) אין זה איסור מוסף, אלא איסור כולל.

ז. הנוטל גיד הנשה צריך לחטט אחריו עד שלא ישאר ממנו פלום. ונאמן הטבח על גיד הנשה, כשם שנאמן על החלב. ואין לוקחין בשר מפל טבח¹⁸; אלא אם היה אדם פשר ומחזק בכשרות - הוא ששוחט לעצמו ומזכר¹⁹ ונאמן.

18) מקור הדין בעבודה זרה לט: (מגיד משנה כאן), [תוספתא שם, הובאה בגמרא: אין לוקחים ימ"ח מה"ג (ראשי תיבות של ישיה דברים) וכו' אלא מן המומחה, פירוש: בני אדם שהם בחזקת כשרות ואינם חשודים להאכיל איסורים, ובשר לא נמנה בין ששת הדברים, ורק בדין לשלוח על ידי נכרי נזכר בשר. אבל רבינו תפס כאן גירסת התוספתא, שבמקום "חלב" כתוב "חתיכה", היינו חתיכת בשר או חתיכת דג, לפי גירסת התוספות שם ודין בשר כדין דג]. ולקמן בפרק י"א הלכה כ"ה, השיג הראב"ד על רבינו, שהרי לא נחשדו עמי הארץ על איסורים חוץ ממעשרות, ובמגיד משנה שם מבאר, שכל ששת הדברים שנמנו שם כבריינתא, שאין לוקחים אותם אלא מן המומחה, רגילים עמי הארץ להקל בהם ולכן אין לוקחים מהם. ונראה שבבשר החמיר רבינו ביותר ודורש שיהיה אדם כשר ומחזק בכשרות כי שמה אינו בקי או אינו זהיר בהלכות

מעבירין אותו. ונקט רבינו "טבח", מפני שדרכו לנקות הבשר, כמו שכתב בראש דבריו "וסומכים עליו", ולפיכך אם מצאו חלב אחריו מעבירים אותו, וכן כתב רש"י שם שדרך הטבח לנקות הבשר.

~ יום שני כ"ה סיון ~

פרק שמיני

1) יבאר דיני גיד הנשה ובמה נוהג; טבח שיצאה טרפה מתחת ידו ומאי תקנתיה; קבוע כמחצה על מחצה דמי ואם מצא בשר בין החנויות; בשר הנעלם מן העין; ואם עושין סחורה בנבלות וטרפות.

א. גיד הנשה נוהג בבהמה וחייה הטהורין², ואפלו בנבלות וטרפות שלהן. ונוהג בשליל ובמקדשין, בין קדשים הנאכלים בין קדשים שאינם נאכלין. ונוהג בירף של ימין ובירף של שמאל. ואין אסור מן התורה אלא שעל פה הירף בלבד, שנאמר: אשר על פה הירף. אבל שאר הגיד שלמעלה מן הפה ושלמטה עד סופו, וכן חלב שעל הגיד - אינו אסור אלא מדברי סופרים. ושני גידין הן: הפנימי³ הסמוך לעצם - אסור מן התורה⁴, והעליון פלו⁵ - אסור מדבריהם⁶.

2) ולא הטמאין. ולמדו דין זה מן הפסוק: על כן לא יאכלו בני ישראל את גיד הנשה. ודרשו: מי שבשרו מותר גידו אסור. ובמשנה שם: אמר ר' יהודה והלא מבני יעקב נאסר גיד הנשה, ועדיין בהמה טמאה מותרת להם. אמרו לו: בסיני נאמר אלא שנכתב במקומו. 3) הגיד הארוך והוא בצד פנימי של ירך. הצד שכלפי ירך חברתה כשהבהמה מחוברת קורא לה פנימי. 4) שהוא על הכף. 5) גיד הקצר שבסוף השופי (=הבשר העב הסובב את הקולית לרחבו). וראשו מחובר בעצם אליה ויורד ומתפשט על הכף וכשמגיע למקום חיבור הקולית ועצם הירך שם הוא סמוך לעצם ומשם ואילך נכנס בצד פנימי של ירך שתחת הבשר לאורך הירך עד הארכובה התחתונה לצומת הגידין. 6) שאינו על הכף אלא מובלע בתוך בשר הכף.

ב. האוכל מגיד הנשה הפנימי ממקום שעל הפה - לוקה. ואם אכל מחלבו או משאר הגיד הפנימי או מפל החיצון - מפין אותו מפת מרדות⁷. וכמה שעור אכילה? פזית. ואם אכל הגיד שעל הפה פלו, אף על פי שאין בו פזית - לוקה⁸, מפני שהוא כפריה בפני עצמה.

7) כעובר על איסור מדברי סופרים. 8) שכל דבר ששמו עליו כשהוא שלם, וכשאינו שלם אבד את שמו, נקרא "בריה", וגיד הנשה כשאינו שלם אינו קרוי גיד אלא חתיכת גיד.

ג. אכל פזית מגיד של ימין וכזית מגיד של שמאל⁹, או שאכל שני גידים פלן אף על פי שאין בהן פזית - לוקה שמונים. (וכן הוא לוקה על פל גיד וגיד).

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

יב. וְכֵן בְּשָׂרַי הַנִּמְצָא בְּיַד עוֹבְדֵי פִּזְבָּי פִּזְבָּי וּמְזֻלוֹת וְאֵינוֹ יָדוּעַ מִמֵּי לִקְחָה³¹, אִם הָיוּ מוֹכְרֵי הַבְּשָׂרַי וְשָׂרְאֵל³² - מִתֵּר. זֶה הוּא דִּין תּוֹרָה. וְכִבֵּר אָסְרוּ חֻמְרֵי³³ כָּל הַבְּשָׂרַי הַנִּמְצָא, בֵּין בְּשׂוֹק בֵּין בְּיַד עוֹבְדֵי פִּזְבָּי וּמְזֻלוֹת³⁴, אֶף עַל פִּי שֶׁכָּל הַשּׂוֹחֲטִין³⁵ וְכָל הַמּוֹכְרִין וְשָׂרְאֵל. וְלֹא עוֹד, אֲלֹא הַלּוֹקֵחַ בְּשָׂר³⁶ וְהַנִּיחוֹ בְּבֵיתוֹ וְנִעְלַם מִן הָעֵינַי - אָסוּר, אֲלֹא אִם כֵּן הָיָה לוֹ בּוֹ סִימָן, אוֹ שֶׁהָיָה לוֹ בּוֹ טְבִיעַת עֵינַי³⁷ וְהוּא מְפִירוֹ וְדַאי שֶׁהוּא זֶה, אוֹ שֶׁהָיָה צָרוּר וְתוֹתוֹם.

(31) הגוי. (32) כלומר, רוב מוכרי הבשר. (33) כבשר שנתעלם מן העין. (34) בנמצא ביד גוי לא אסור רב, והטעם פירש רש"י שם הואיל שהייתה בחזקת המשתמר והוא לא שחטה וטריפה לא מכרו לו למוכרה כאן, אבל בשר המונח [=סתם, שאינו נשמר] שמה עורבים החליפוהו. אבל רבינו פוסק שאסור משום בשר שנתעלם מן העין מפני שסומך על סוגיית הירושלמי שקלים פרק ז הלכה ד, שרב מחמיר אף בנמצא ביד גוי, לפיכך ראוי להחמיר בכל אופן. והכסף משנה מיישב שיש חילוק בין אם נוהגים להכריז בעיר שיש טריפה ואז אם לא הכריזו נמצא ביד גוי מותר שכן הסתם אינו טריפה, ובכגון זה עוסקת סוגיית הגמרא שם, מה שאין כן במקום שאין מנהג להכריז, ואם כן אפילו לא הכריזו יש חשש טריפה, לפיכך אפילו נמצא ביד גוי אסור, ורבינו מדבר במקום שאין מכריזין. (35) ולא רק רובם. (36) מאדם שהחזיק בכשרות. (37) ומשמע שכל אדם נאמן לאמר טביעות עין יש לי בו ואפילו אינו תלמיד חכם, כי עד אחד נאמן באיסורין, אבל באבידה אין סומכין אלא על תלמיד חכם שאין לחשוד בו שמה משקר הוא, כי בדברי ממון אין עד אחד נאמן.

יג. תְּלַח כְּלֵי מְלֵא חֲתִיכוֹת בְּשָׂר, וְנִשְׁפַּר הַכְּלֵי וְנִפְלוּ הַחֲתִיכוֹת לְאָרֶץ, וְכֵא מִצָּא חֲתִיכוֹת וְאֵין לוֹ בְּהֵן סִימָן וְלֹא טְבִיעַת עֵינַי - הָרִי זֶה אָסוּר; שְׂנִיש לֹמֵר: אוֹתוֹ בְּשָׂר שֶׁהָיָה בְּכֵלֵי גְרִירָתוֹ חִזָּה אוֹ שְׂרִץ, וְזֶה בְּשָׂר אַחֵר הוּא.

יד. גִּיד הַנְּשֵׂה מִתֵּר בְּהִנְאָה³⁸. לְפִיכָּה מִתֵּר לְאָדָם לְשַׁלַּח לְעוֹבְדֵי פִּזְבָּי וּמְזֻלוֹת נֶרֶף שֶׁגִּיד הַנְּשֵׂה בְּתוֹכָהּ. וְנוֹתֵן לוֹ הַנֶּרֶף שֶׁלְמָה בְּפִנֵּי וְשָׂרְאֵל, וְאֵין חוֹשְׁשִׁין³⁹ שֶׁמָּא יֵאכַל מִמֶּנָּה וְשָׂרְאֵל זֶה⁴⁰ קָדָם שֶׁיִּטְלֵל הַגִּיד, שֶׁהָרִי מְקוֹמוֹ נִפְרָד⁴¹. לְפִיכָּה, אִם הָיְתָה הַנֶּרֶף חֲתוּכָה - לֹא יִתְנַהֵג לְעוֹבְדֵי פִּזְבָּי וּמְזֻלוֹת בְּפִנֵּי וְשָׂרְאֵל עַד שֶׁיִּטְלֵל הַגִּיד, שֶׁמָּא יֵאכַל מִמֶּנָּה וְשָׂרְאֵל⁴².

(38) במתנה או במכירה. (39) בשלימה. (40) כלומר, ישראל שראה שהיך באה לידו [=לידי הגוי] מישראל יקנה מן הגוי ויאכל. (41) אילו ניטל הגיד. (42) שישראל הירואה סובר שכבר ניטל גידה. כי אין המקום ניכר. טו. כָּל מְקוֹם שֶׁנִּמְצָא בְּתוֹרָה: לֹא תֵאכַל, לֹא

שחיטה. (19) אבל אם אינו מוחזק בכשרות ישחוט אחר והוא ימכור.

ח. בְּמָה דְּכָרִים אֲמוּרִים? בְּחוּצָה לְאָרֶץ²⁰; אֲכָל בְּאָרֶץ וְשָׂרְאֵל בְּזִמְן שֶׁכָּלָה לְשָׂרְאֵל - לֹקְחִין מִכָּל אָדָם.

(20) שמעורבים בין הגויים ויש חשש של חילוף עם גוי או שיקנו מן הגוי.

ט. טַבַּח הַנֶּאֱמָן לְמַכֵּר בְּשָׂר, וְנִמְצָא בְּשָׂר נִבְלָה אוֹ בְּשָׂר טְרֵפָה יוֹצֵא מִתַּחַת יָדוֹ - מְחִזֵּיר אֶת הַדָּמִים²¹ לְבַעֲלֵים, וּמְשַׁמְתִּין אוֹתוֹ וּמְעִבְרִין אוֹתוֹ. וְאֵין לוֹ תַּקְנָה לְעוֹלָם לִקְחַ מִמֶּנּוּ בְּשָׂר, עַד שֶׁיִּלָּךְ לְמִקוֹם וְשָׂאִין מִפִּירִין אוֹתוֹ וְיִחְזִיר אֲבֵדָה בְּדָבָר חָשׁוּב, אוֹ יִשְׁחוֹט לְעַצְמוֹ וְיוֹצֵא טְרֵפָה לְעַצְמוֹ בְּמִוֶן חָשׁוּב; שְׂוֵדַי עֲשֵׂה תְּשׁוּבָה בְּלֹא הַעֲרָמָה²².

(21) ואף על פי שאכלו הבשר. (22) אבל אם יש ספק שהערים, אין תשובתו מועילה.

י. הַלּוֹקֵחַ בְּשָׂר וְשַׁלְּחוֹ בְּיַד אַחַד מֵעַמֵּי הָאָרֶץ - הָרִי זֶה נֶאֱמָן עָלָיו. וְאֶף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ מְחִזֵּק בְּכִשְׁרוֹת - אֵין חוֹשְׁשִׁין לוֹ שֶׁמָּא יִחְלִיף²³. וְאֶפְלוּ עֲבָדֵי וְשָׂרְאֵל²⁴ וְאִמְהוּתֵיהֶן נֶאֱמָנִין בְּדָבָר זֶה²⁵; אֲכָל לֹא לְעוֹבְדֵי פִּזְבָּי וּמְזֻלוֹת, שֶׁמָּא יִחְלִיף²⁶.

(23) כיוון שאינו חשוד על הגזל לא יקח את הבשר של חבירו ויחליפו באיסור, שהרי גזלו, ואם אינו מרוויח בזה למה לו להחליף, הרי אין אדם חוטא ולא לו. (24) נכרים שנמכרו לישראל לעבדים. שבכל מקום שעד אחד נאמן אפילו עבד או שפחה נאמנים. (25) אף על פי שבכל מקום שנוגע לאיסורי תורה אין העבדים נאמנים, אך כאן נאמנים מפני שאינם חשודים על הגזל. (26) שגוי אינו נאמן כלל.

יא. עֲשֵׂר תְּנִיחוֹת, תִּשְׁעַ מוֹכְרוֹת בְּשָׂר שְׁחוּטָה וְאַחַת מוֹכְרַת נְבִלוֹת, וְלִקְחַ בְּשָׂר מֵאַחַת מֵהֶן וְאֵינוֹ יָדוּעַ מֵאִיזָה מֵהֶן לִקְחַ - הָרִי זֶה אָסוּר; שֶׁכָּל קְבוּעַ - מְחַחֵצָה עַל מְחַחֵצָה דְמִי²⁷. אֲכָל בְּשָׂר הַנִּמְצָא מִשְׁלָךְ בְּשׂוֹק²⁸ - הַלֶּךְ אַחֵר הָרֵב; דְּכָל דְּפָרֵשׁ - מִרְבָּא פְרָשׁ²⁹. אִם הָיוּ רֵב הַמּוֹכְרִים³⁰ עוֹבְדֵי פִּזְבָּי וּמְזֻלוֹת - אָסוּר, וְאִם הָיוּ רֵב הַמּוֹכְרִים וְשָׂרְאֵל - מִתֵּר.

(27) והחנניות של השחוטות ושל הנבלות הן קבועות במקומן והרי זה כספק השקול, וספק איסור של תורה אסור. (28) ואין אנו יודעים מאין בא. (29) כלומר, פירש מן הרוב, היינו מחנות כשרה ודווקא כשלא ראינו שפירש אלא מצאנוהו כך, אבל אם בפנינו לקח מחנות ולא ידענו אם המקום שממנו לקח הייתה חנות מוכרת שחוטת או חנות מוכרת נבלה, דינו כקבוע מכיוון שנולד הספק במקום קביעות. (30) של אותה עיר.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק
לכן משמיענו רבינו שמתירים בסחורה, והטעם הוא, כי אין זה ספק גמור, אלא חששו רבנן לכך וגזרו עליהם איסור אכילה, אבל לא איסור סחורה].

יח. זה הפלל: כל שאסורו מן התורה⁵⁰ - אסור לעשות בו סחורה; וכל שאסורו מדבריהם - מתר לעשות בו סחורה, בין בספקו בין בודאו.

(50) ואפילו בספק איסור אסור לעשות סחורה.

פרק השיעוי

1) יבאר בשר בחלב ואם ניער וכסה; הכחל צלוי ומבושל; ודין המעמיד בעור קיבת נבלה; ואם מותר לצרוו בשר וגבינה במטפחת אחת; מליח אם הוא כרותח; ואם מעלים העוף עם הגבינה בשולחן; אם לשיין העיסה בחלב; ופת שאפאה עם הצלי; סכין שחתך בה צלי וחזר וחתך בה צנון; ואם מניחין כד של מלח בצד כד של כמך; מי שאכל גבינה אם יאכל אחריה בשר או איפכא.

א. בשר בחלב - אסור לבשלו, ואסור לאכלו מן התורה, ואסור בהנאה, וקוברין אותו, ואפרו אסור כאפר כל הנקברין. ומי שיבשל משניהם פזית כאחד² - לוקה³, שגאמר: לא תבשל גדי בחלב אמו. וכן האוכל⁴ פזית משניהם, מהבשר והחלב שנבשלו כאחד⁵ - לוקה, ואף על פי שלא בשלו.

2) הבשר והחלב ביחד. ואיך משערים חלב שהוא משקה בשיעור כזית? מביא כוס מלא משקין ומביא זית ונותנין לתוכו, המשקה היוצא לחוץ הוא שיעור כזית. 3) שמצטרפים, כלוי שם. 4) משמע רק אוכל, אבל נהנה אינו לוקה אף על פי שאסור מן התורה בהנאה, שעל הנאת איסור אין לוקין אפילו בבשר ובחלב. למעלה בפרק ח הלכה טז כתב רבינו שהנהנה מאיסורי הנאה אינו לוקה. ומנמק המגיד משנה, שכל הנאה מדבר מאכל הוא שלא כדרך הנאתו, ואם כן יש לשאול למה הנהנה מבשר בחלב אינו לוקה? הלא בשר בחלב אסור אפילו כדרך הנאתו, כמו שמבואר לקמן בפרק יד הלכה י? ובלחם משנה כתב שרבינו סובר כאיסי בן יהודה בחולין קטו: שלומד איסור הנאה בבשר בחלב בקל וחומר מערלה, ואין עונשין מן הדין, כלומר, אין מטילין ענשי הגוף על עבירות שלא נאמרו בפירוש בתורה, אלא נלמדו מקל וחומר. אמנם בספר המצוות לא-תעשה קפו, כתב רבינו כדברי המכילתא פרשת משפטים, שלמדנו איסור הנאה ממה שנכפל בתורה שלש פעמים הפסוק "לא תבשל גדי בחלב אמו". 5) שלא אסרה תורה אלא דרך בישול, שם קת. 6) אלא אחרים בישלו.

ב. לא שתק הכתוב מלאסור האכילה אלא מפני שאסור הבשול. פלומר: ואפלו בשולו אסור, ואין צריך לומר אכילתו. כמו ששתק מלאסור הבת מאחר שאסור בת הבת.

7) זה ביאור למה שכתב בהלכה הקודמת, שהאוכל בשר

תאכלו, לא יאכלו, לא יאכל - אַחַד אֲסוּר אֲכִילָה וְאַחַד אֲסוּר הִנָּאָה בְּמִשְׁמַע, עַד שִׁפְרַט לָךְ הַכְּתוּב בְּדִרְךָ שִׁפְרַט לָךְ בְּנִבְלָה, שְׁנֵאמַר: לִגְרַם אֲשֶׁר בְּשַׁעֲרֶיךָ תִּתְּנֶנָּה וְאֲכִילָה, וּכְחֵלֵב שְׁנֵאמַר בו: יַעֲשֶׂה לְכָל מְלֹאכָה. או עד שיתפרש בתורה שבעל פה שהוא מתר בהנאה. כגון שקצים ורמשים ודם ואבר מן החי וגידי הנפשה, שכל אלו מתרין בהנאה מפני הקבלה אף על פי שהן אסורין באכילה.

טז. כל מאכל שהוא אסור בהנאה, אם נהנה ולא אכל, כגון שקמבר או נתן לעובד כוכבים ומזלות או לכלבים - אינו לוקה⁴³. ומכין אותו מכת מרדות⁴⁴, והדמים מתרין⁴⁵. וכל דבר שאסור באכילה ומתיר בהנאה, אף על פי שהוא מתר בהנאה - אסור לעשות בו סחורה, ולכונן מלאכתו⁴⁶ בדברים אסורים. חוץ מן החלב, שהרי נאמר בו: יַעֲשֶׂה לְכָל מְלֹאכָה⁴⁷. לפיכך, אין עושין סחורה⁴⁸ לא בנבלות ולא בטרפות ולא בשקצים ולא ברמשים.

43) מפני שדבר מאכל דרכו לאכילה ועיקרו לא יאכל נאמר על איסור אכילה אלא שנכלל בזה גם איסור הנאה, וכל דבר הראוי לאכילה אין דרך הנאתו אלא דרך אכילה כתקנו, ולמדנו: כל איסורין שבתורה אין לוקין עליהם אלא כדרך הנאתן. לפיכך אסור מן התורה ואין לוקין עליו. 44) כמו חצי שיעור. 45) שחליפי איסורי הנאה מלבד עבודה זרה מותרים, ויש אומרים שהמוכר עצמו אסור לו ליהנות מדמיהם, אבל אחרים מותרים, ומדברי רבינו משמע, שאפילו המוכר מותר בהם. 46) לקבוע עסק, אבל אם נודמן לו דבר איסור מותר לסחור, שהרי התורה אמרה בנבילה "או מכור לנכרי". 47) רבינו מביא ראייה מן התורה שבחלב מותר לסחור. ומוכח מזה, שאיסור סחורה בדברים האסורים הוא מן התורה, כי אם הוא מדרבנן, אין ראייה ממה שהתורה התירה מלאכה בחלב. 48) דין זה נאמר רק בדבר שהוא אסור באכילה ואינו עומד למלאכה, אבל מה שעומד למלאכה כמו חמור או גמל מותר, שהרי אין לחוש בהם לאכילה.

יז. הצייד שגזזמנו לו חיה או עוף ודג טמאים וצדן, או שגזזדו לו טמאים וטהורים - מתר למכרן. אכל לא כון מלאכתו לטמאים. ומתיר לעשות סחורה בחלב שחלבו עובד כוכבים ומזלות ואין ישראל רואהו ובגבינות העובדי כוכבים ומזלות⁴⁹ וכיוצא בהן.

49) כי חלב וגבינת גויים אסורים מדבריהם ומותר לעשות בהם סחורה, כמו שמסיים רבינו בהלכה הסמוכה. [ולמה משמיענו רבינו דין חלב וגבינת גויים לחוד? והלא כתוב בהלכה יח, שכל איסורי דרבנן מותרים בסחורה? מפני שחלב וגבינות של גויים נאסרו משום שמא נתערב בהם דבר האסור מן התורה, וספק איסורי תורה אסורין בסחורה,

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

מגיד משנה בשם רשב"א. עיין בפרק ב הלכה ז במגיד משנה שם.

ו. המְעֻשֵׁן וְהַמְבֻשָּׁל בְּחָמֵי טְבָרְיָא וְכִיּוֹצֵא בָהֶן - אֵין לֹקֵינן עֲלֵיהֶן¹⁸. וְכֵן הַמְבֻשָּׁל בְּשֵׁר בְּמֵי חֲלָב¹⁹ אוּ בְּחֲלָב מִתְּהוֹ²⁰ אוּ בְּחֲלָב זָכָר²¹, אוּ שֶׁבֻשָּׁל דָּם בְּחֲלָב - פְּטוּר, וְאֵינוֹ לֹקֵה עַל אֲכִילָתוֹ מִשּׁוּם בְּשֵׁר בְּחֲלָב²². אֲבָל הַמְבֻשָּׁל בְּשֵׁר מִתְּהוֹ אוּ חֲלָב וְכִיּוֹצֵא בָהֶן בְּחֲלָב - לֹקֵה עַל בִּישׁוּל²³, וְאֵינוֹ לֹקֵה עַל אֲכִילָתוֹ מִשּׁוּם בְּשֵׁר בְּחֲלָב; שְׂאִין אֲסוּר בְּשֵׁר בְּחֲלָב חַל עַל אֲסוּר נִבְלָה אוּ אֲסוּר חֲלָב, שְׂאִין כֵּאֵן לֹא אֲסוּר פּוֹלֵל וְלֹא אֲסוּר מוֹסִיף²⁴ וְלֹא אֲסוּר בֵּת אַחַת.

18) לא על הבישול משום לא תבשל ולא על האכילה אם אכל מעושרן שעשנו בחלב וכן מבושל בחמי טבריה עם חלב, שלא אסרה תורה כשר בחלב אלא דרך בישול. מעושר בעיא היא בירושלמי נדרים פרק ה אם חשוב בישול. ומספק אסור ואין לוקין עליו, ומבשל בחמי טבריה אינו בישול לענין חיוב מלקות כמו ששינונו בהלכות שבת פרק ט הלכה ג: המבשל בחמי טבריה פטור. 19) מים המתחמצים מן הקפאת הגבינה ונשארים אחרי שהוציאו את הגבינה פטור ואינו לוקה, מפני שמי חלב אינם כחלב אבל אסור מדרבנן, שהרי כותח עושים ממי חלב, וקיימא לן אסור לאכול בשר בכותח. 20) בגמרא שם ק"ג: בחלב אמו להוציא חלב שחוטה, שכתוב אמו הראויה להיות אם ולא משנשחטה (רש"י) והוא הדין מתה. 21) אבל אסור. כל אלו שאנו ממעטים בחלב אמו הוא פטור אבל אסור. 22) אבל לוקה משום נבלה בחלב מתה. 23) שהרי לא נאסר לבשל אלא בשר בחלב בלבד, לפיכך לענין בישול אין כאן אלא איסור בשר בחלב, רש"י שם. ופסק רבינו כלשון אחרון שם ק"ד. שלא נחלקו כלל ר' אמי ור' אסי ושניהם סוברים שלוקה על בישולו ואינו לוקה על אכילתו. 24) (ואם תשאל, הלא דעת רבינו שאיסור הנאה נקרא מוסיף, כמו שכתב בפירוש המשניות כריתות פרק ג וכאן ניתוסף איסור הנאה כשבישול החלב או הנבילה בחלב ולמה לא חל איסור בשר בחלב? יש לומר, שמפני שאין לוקין על הנאת בשר בחלב (ראה הלכה א) אין חיוב מלקות כאן גם באכילה, כי כל איסור האכילה בא מתוך שניתוסף איסור הנאה, ולא יהא טפל חמור מן העיקר. ובפירוש המשניות הנ"ל מבאר רבינו בעצמו טעמו של דבר ואומר, שמכיון שאיסור הנאה בבשר וחלב כלול באיסור אכילה, לפיכך אם לא חל איסור אכילה, לא נקרא שם בשר בחלב עליו ומותר בהנאה ואין כאן "מוסיף", אבל מדסתם רבינו כאן ולא כתב "מותר בהנאה" כמו שכתב בהלכה ג גבי בשר בהמה טמאה, משמע שאסור בהנאה. וכנראה חזר בו מדבריו שבפירוש המשניות. כידוע רבים הם המקומות ביד החזקה המנוגדים לפירוש המשניות, שחיבר בצעירותו).

ז. הַמְבֻשָּׁל שְׁלֵיל²⁵ בְּחֲלָב - חֵיב²⁶. וְכֵן הָאוֹכֵל²⁷. אֲבָל הַמְבֻשָּׁל שְׁלֵיא²⁷ אוּ עוֹר וְגִידִין²⁸ וְעֵצְמוֹת וְעֵקְרֵי קֶרְנִים²⁹ וְטֻלְפִים הַרְפִּים בְּחֲלָב - פְּטוּר. וְכֵן הָאוֹכֵל³⁰ - פְּטוּר.

בחלב לוקה והלא איסור אכילה אינו מפורש בתורה ורק נדרשת ממדות התורה ומדוע לוקה? ולזה כתב, שאכילה נכללת באיסור הבישול, ופירוש הפסוק "לא תבשל" הוא שאף הבישול אסור ואין צריך לומר האכילה, כמו באיסור הבת שהתורה כתבה רק בת הבת ונכללה בזה הבת. ואין לראות בכך מידת קל וחומר ולומר אין עונשין מין הדין, ובלשון התלמוד זה נקרא "גילוי מילתא בעלמא". וראה פרק ב מהלכות איסורי ביאה הלכה ו.

ג. אֵין אֲסוּר מִן הַתּוֹרָה אֲלָא בְּשֵׁר בְּהֵמָה טְהוֹרָה בְּחֲלָב בְּהֵמָה טְהוֹרָה, שְׂנַאֲמַר: לֹא תִבְשַׁל גְּדֵי בְּחֲלָב אִמּוֹ⁸. וְגַדִּי הוּא כּוֹלֵל⁹ וְלֹד הַשּׁוֹר וְלֹד הַשֶּׁה וְלֹד הָעֵז, עַד שְׁפִירְט וְיֵאמַר גְּדֵי עֵזִים. וְלֹא נֵאמַר גְּדֵי בְּחֲלָב אִמּוֹ, אֲלָא שְׂדֵבֵר הַפְּתוּב בְּהוֹה. אֲבָל בְּשֵׁר בְּהֵמָה טְהוֹרָה (שֶׁבֻשָּׁלוֹ)¹⁰ בְּחֲלָב בְּהֵמָה טְמֵאָה, אוּ בְּשֵׁר בְּהֵמָה טְמֵאָה (שֶׁבֻשָּׁלוֹ) בְּחֲלָב בְּהֵמָה טְהוֹרָה - מִתְּרָ לְבִשָּׁל, וּמִתְּרָ בְּהִנְיָה, וְאֵין חֵיבִין עַל אֲכִילָתוֹ מִשּׁוּם בְּשֵׁר בְּחֲלָב¹¹.

8) גדי להוציא בהמה טמאה, חולין ק"ג: 9) שם. נאמר "וישלח יהודה את גדי העזים" וכן נאמר, "את עורות גדי העזים" ולמדנו מכאן שבכל מקום שנאמר גדי סתם, אפילו פרה ורחל במשמע. 10) בספרים אחרים אינו, והוא הנכון. 11) אלא יש בו איסור בהמה טמאה.

ד. וְכֵן בְּשֵׁר חֵיָה וְעוֹף¹², בֵּין בְּחֲלָב חֵיָה בֵּין בְּחֲלָב בְּהֵמָה - אֵינוֹ אֲסוּר בְּאֲכִילָה מִן הַתּוֹרָה. לְפִיכָּךְ מִתְּרָ לְבִשָּׁלוֹ¹³ וּמִתְּרָ בְּהִנְיָה. וְאֲסוּר בְּאֲכִילָה מִדְּבָרֵי סוּפְרִים, כְּדֵי שְׁלֹא יִפְשְׁעוּ הָעַם וְיִבּוֹאוּ לְיַדֵּי אֲסוּר בְּשֵׁר בְּחֲלָב שֶׁל תּוֹרָה, וְיֵאכְלוּ בְּשֵׁר בְּהֵמָה טְהוֹרָה בְּחֲלָב בְּהֵמָה טְהוֹרָה, שְׁהָרִי אֵין מִשְׁמַע¹⁴ הַפְּתוּב אֲלָא גְּדֵי בְּחֲלָב אִמּוֹ מִמֶּשׁ, לְפִיכָּךְ אֲסוּר¹⁵ כָּל בְּשֵׁר בְּחֲלָב¹⁶.

12) אין בו איסור בשר בחלב מן התורה, כרבי עקיבא במשנה שם. ה'כסף משנה' מקשה, והרי בהלכות ממרים פ"ב ה"ט כתב רבינו: "הרי כתוב בתורה לא תבשל גדי וכו' שזה הכתוב אסר לבשל ולאכול בשר בחלב בין בשר בהמה בין בשר חיה", מפורש שבשר חיה אסור מן התורה, הפך ממה שכתב כאן, ראה לחם משנה כאן שתיריך. 13) אפילו מדרבנן, שלא גזרו חכמים אלא באכילה לבד. ומה ששינונו שבשר חיה ועוף אסור לבשל בחלב, הכוונה לבשל ולאכול, אבל בישול עצמו לא אסור. 14) כלומר, הם יאמרו כן ויכשלו באיסור בשר בחלב. 15) באכילה. 16) אפילו בשר חיה ועוף.

ה. דְּגָיִים וְחַגְבִּים - מִתְּרָ לְאֲכֹלָן בְּחֲלָב. וְהַשּׁוֹחֵט עוֹף וְנִמְצָא בּוֹ בִּיצִים גְּמוּרוֹת¹⁷ - מִתְּרָ לְאֲכֹלָן בְּחֲלָב.

17) שיש להן חלמון וחלבון ואף על פי שהן מעורות בגידין. אבל אם אין לה אלא חלמון עדיין היא בשר ואסור לאכלה בחלב, וטעונה מליחה לבישול בקדירה כדין בשר,

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שבארנו. (44) שהיא כבר נעשית דבר אסור, כיון שהיה בה טעם חלב, בלשון התלמוד והפוסקים: "חתיכה נעשית נבילה", ולהלן נשתמש במשפט זה. (45) ואם אין ששים הכל אסור.

י. בַּמָּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּשֵׁלָא נֶעַר אֶת הַקֶּדְרָה בַּתְּחִלָּה⁴⁶ בְּשֵׁנֶפֶל הַחֶלֶב אֲלָא לְבַסּוּף⁴⁷, וְלֹא כְּפָה⁴⁸; אֲבָל אִם נֶעַר מִתְחִלָּה וְעַד סוּף⁴⁹, או שְׂכַפְסָה מְשַׁעַת נְפִילָה עַד סוּף - הֲרֵי זֶה בְּנוֹתָן טַעַם⁵⁰. וְכֵן אִם נָפַל חֶלֶב לְתוֹךְ הַמֶּרְק או לְכָל הַחֲתִיכוֹת וְלֹא נִודַע לְאִי זו חֲתִיכָה נָפַל - נִוְעָר⁵¹ אֶת הַקֶּדְרָה כְּלָה עַד שֵׁשׁוּבוּ וַיִּתְעַרְבּ הַכֹּל. אִם יֵשׁ בְּקֶדְרָה כְּלָה טַעַם חֶלֶב⁵² - אֲסוּרָה, וְאִם לֹא - מִתְרַת. אִם לֹא נִמְצָא נִכְרִי שְׂוִיטָעַם וְנִסְמָךְ עֲלָיו⁵³ - מְשַׁעְרִים בְּשֵׁשִׁים. בֵּין בְּשֵׁר לְתוֹךְ חֶלֶב בֵּין חֶלֶב לְתוֹךְ בְּשֵׁר, אֶחָד מְשַׁשִׁים - מִתְרַת, פְּחוֹת מְשַׁשִׁים - אֲסוּר.

(46) הרי זאת החתיכה כדבר נפרד בפני עצמו והחלב אינו מפעפע לשאר החתיכות ולמרק ולפיכך בה לבדה משערים, ואם אין בחתיכה ששים כנגד החלב נעשית כל החתיכה כנבלה. (47) אחר שכבר נאסרה זאת החתיכה, זה הניעור גורם לכך, שהחתיכה שנאסרה חוזרת ואוסרת כל מה שבקדרה אם אין בכולה ששים כנגדה, שאם לא ניער כלל אינה פולטת כלום לתוך הקדירה, מכיון שהיא כדבר נפרד, כמו שאמרנו למעלה, שמטעם זה אין שאר החתיכות מצטרפות לבטל את טיפת החלב. (48) בתחלה. (49) והטור ביורה דעה סימן צב כתב, שמספיק אם ניער או יכסה מיד בשעת נפילה ואפילו פסק אחר כך מלנער כבר נתערב הטעם בכל מה שבקדירה ונתבטל, ובכסף משנה כאן מפרש, שגם דעת רבינו כך. (50) אם הטיפה נותנת טעם בכל הקדרה אוסרת, ואם אין בה כדי ליתן טעם בכלה, הכל מותר אף על פי שיש בה כדי ליתן טעם באותה חתיכה לבדה, שכיון שניער או כיסה מיד בשעת נפילה באותה שעה נעשה כל דבר שבקדרה כחתיכה אחת. (51) מיד כשראה נפילת הטיפה לקדירה ולא השגיח על איזו חתיכה נפלה ימחר לנער או לכסות ובזה מצטרף כל מה שבקדרה לבטל את החלב. (52) יטעום נכרי. (53) מזה הלשון משמע שלא כל נכרי נאמן, אלא "קפילא ארמאה" שעליו אנו סומכים וזה מנוגד למה שנתבאר למעלה בהלכה ח, וצריך עיון.

יא. קֶדְרָה שֶׁבִשְׁלָה בָּהּ בְּשֵׁר - לֹא יִבְשַׁל בָּהּ חֶלֶב. וְאִם בְּשֵׁל - בְּנוֹתָן טַעַם⁵⁴.

(54) אם יש נכרי טועם ואם אין משערים בששים, גמרא שם. יב. הַפְּחֹל⁵⁵ אֲסוּר מִדְּבָרֵי סוּפְרִים⁵⁶; שְׂאִין בְּשֵׁר שֶׁנִּתְבַּשַׁל בְּחֶלֶב שְׁחוּטָה⁵⁷ אֲסוּר מִן הַתּוֹרָה, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוּ. לְפִיכֵן, אִם קָרְעוּ וּמְרָק⁵⁸ הַחֶלֶב שָׁבוּ - מִתְרַת לְצִלוֹתוֹ וְלֹאֲכָלוֹ. וְאִם קָרְעוּ שְׂתֵי וְעָרְבוּ⁵⁹ וְשָׂחוּ בַּכֶּתֶל⁶⁰ עַד שֶׁלֹּא נִשְׂאָר בּוֹ לְחִלּוּחֵית חֶלֶב - מִתְרַת לְבִשְׁלוֹ עִם הַבְּשֵׁר. וְכִחַל שֶׁלֹּא קָרְעוּ, בֵּין שֶׁל קִטְנָה

(25) עובר. (26) ששליל גם כן נקרא גדי. (27) מפני שאינה ראויה לאכילה וכן כתב רבינו פרק ד הלכה יח. (28) שם קיד. לא נזכר בביריתא שם, אלא ודאי עור כדין גידים ועצמות שמשוה אותם בכל מקום. (29) בביריתא שם, קרנים, וכן כתב רבינו שם ולמה כתב כאן עיקרי קרנים? אפשר שקרנים יבשים שם ואין בהם כל לחלוחית ולא צריך להשמיענו. ולכן כתב, שהכוונה עיקריהם הדקים וכן כתב בטלפים הרכים, אבל עור מדובר בקשה, שהרי עורות רכים דינם כבשר.

ח. בְּשֵׁר שֶׁנָּפַל לְתוֹךְ הַחֶלֶב או חֶלֶב שֶׁנָּפַל לְתוֹךְ הַבְּשֵׁר וְנִתְבַּשַׁל עִמּוֹ - שְׁעוּרוֹ בְּנוֹתָן טַעַם³⁰. פִּיּוּד? חֲתִיכָה שֶׁל בְּשֵׁר שֶׁנָּפַלָה לְקֶדְרָה רוֹתַחַת³¹ שֶׁל חֶלֶב - טוֹעַם הַנִּכְרִי³² אֶת הַקֶּדְרָה: אִם אָמַר שְׂוִישׁ בָּהּ טַעַם בְּשֵׁר - אֲסוּרָה, וְאִם לֹא - מִתְרַת. וְאוֹתָהּ חֲתִיכָה - אֲסוּרָה³³. בַּמָּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? שֶׁקֶדַם וְהוֹצִיא אֶת הַחֲתִיכָה קֶדַם שֶׁתְּפֹלֵט חֶלֶב שְׂבֻלָּה³⁴; אֲבָל אִם לֹא סִלַּק - מְשַׁעְרִים אוֹתָהּ³⁵ בְּשֵׁשִׁים³⁶, מִפְּנֵי שֶׁהַחֶלֶב שֶׁנִּבְלַע בָּהּ וְנִאֲסַר יֵצֵא וְנִתְעַרַב עִם שְׂאֵר הַחֶלֶב³⁷.

(30) בבשר שנפל לתוך חלב אם יש בבשר כדי לתת טעמו בחלב, ובחלב שנפל לתוך בשר אם יש בחלב כדי לתת טעמו בבשר. (31) שהצונן אינו בולע ואינו פולט. (32) בגמרא שם צז. גרסינן "קפילא ארמאה", היינו נכרי מומחה בטעמי המאכלים. מדברי רבינו משמע שכל נכרי נאמן, אבל בתוספות שם דבור המתחיל קפילא, כתבו, שרק מומחה נאמן, כי חושש הוא שמא יערער את האיומן במומחיותו או בנאמנותו, ולפיכך לא ישקר. (33) שהרי נבלע בה חלב. (34) לא ביאר רבינו כמה זמן תשעה. (35) את החתיכה. (36) אם יש בקדרה ששים כנגדה, היינו שביחד יהיו ששים ואחד, וראה פרק טז הלכה יז. (37) ואי אפשר להבחין בטעמו, כי טעמם שוים ולפיכך משערים בששים, וידוע היה לחז"ל, שביותר מששים אין נתינת טעם (והסמיכו זאת על דין זרוע בשילה באיל נזיר, שם צח.).

ט. נָפַל חֶלֶב לְתוֹךְ קֶדְרָה שֶׁל בְּשֵׁר³⁸ - טוֹעַמִין אֶת הַחֲתִיכָה³⁹ שֶׁנָּפַל עֲלֶיהָ חֶלֶב: אִם אִין בָּהּ טַעַם חֶלֶב - הַכֹּל מִתְרַת; וְאִם יֵשׁ בְּחֲתִיכָה טַעַם חֶלֶב, אֵף עַל פִּי שְׂאֵם תִּסְחַט הַחֲתִיכָה⁴⁰ לֹא יִשְׂאָר בָּהּ טַעַם, הוֹאִיל וְיֵשׁ בָּהּ עֵתָה טַעַם חֶלֶב - נִאֲסָרָה אוֹתָהּ חֲתִיכָה. וּמְשַׁעְרִין בְּכֹלָהּ⁴¹: אִם הָיָה בְּכָל שְׂוִישׁ בְּקֶדְרָה מִן הַחֲתִיכוֹת וְהִמְרָק וְהַתְּבָלִין כְּדִי שֶׁתְּהִיָּה חֲתִיכָה זו אֶחָד מְשַׁשִׁים⁴² מִן הַכֹּל⁴³ - הַחֲתִיכָה אֲסוּרָה⁴⁴, וְהִשְׂאָר מִתְרַת⁴⁵.

(38) כלומר, על חתיכה אחת של בשר. (39) כלומר, נכרי, כמבואר למעלה. (40) ותפלוט את החלב שבלעה, בגמרא שם: "אפשר לסוחטו אסור". (41) שהחתיכה עצמה נעשית כולה חתיכת אסור ואוסרת כל החתיכות. (42) וטעימה אינה מועילה, שהרי הבשר עצמו אסור ואי אפשר לעמוד על טעם בשר בבשר. (43) וביחד יהיה ששים ואחד כמו

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

יד. אין צולין את הפחל שחכתו⁷³ [למעלה] מן הפשר⁷⁴ בשפוד; ואם צלהו - הכל מתר⁷⁵.

(73) כלומר, שקרעו כדין כחל לצליה, ראה בהלכה הקודמת. (74) אף על פי שחכתו אסור לכתחילה שעדיין נוטף חלב מן הכחל על הבשר (שם קיא.) ובקרעו וחכתו וטחו, מותר אפילו למעלה מן הבשר (כסף משנה). (75) כמרימר שם. הכל מותר אפילו הבשר ואין אומרים הרי החלב ודאי נבלע בבשר ואסור - כיון שכחל איסורו מדברי סופרים לא גזרו אלא לכתחילה.

טו. קבה שבשלה פחלב שפה⁷⁶ - מתרת; שאינו חלב, אלא הרי הוא פטנפת⁷⁷, שהרי ישפנה במעים.

(76) המכונס בה. (77) בגמרא: "חלב המכונס בה פירשא בעלמא הוא". ומשמע אפילו אם החלב צלול גם כן פרש הוא, ולא כשיטת רבינו תם שבחלב צלול עדיין שם חלב עליו ואסור (כסף משנה).

טז. אסור להעמיד הגבינה בעור הקבה⁷⁸ של שחוטתה. ואם העמיד - טועם⁷⁹ את הגבינה: אם יש בה טעם פשר - אסורה, ואם לאו - מתרת. מפני שהמעמיד⁸⁰ דבר המתור הוא, שקבת שחוטתה היא, ואין כאן אלא אסור פשר בחלב⁸¹, ששעורו בנותן טעם. אבל המעמיד בעור קבת נבלה וטרפה ובהמה טמאה, הואיל והמעמיד דבר האסור בפני עצמו - נאסרה הגבינה משום נבלה, לא משום פשר בחלב. ומפני חשש זה אסרו גבינת עובדי כוכבים ומזלות, כמו שבארנו.

(78) שבשר גמור הוא (פי' הרב"ז). (79) נכרי. (80) שלא תאמר הרי כלל בידינו שדבר המעמיד אסור בכל שהוא ועור הקיבה מעמיד הוא, לפיכך מבאר רבינו שזה נאמר כשהמעמיד הוא דבר האסור, אבל כשהוא בפני עצמו מותר כגון בשר בחלב, אסור בנותן טעם בלבד. (81) ואם אינו נותן טעם אין זה בשר בחלב.

יז. הפשר לבדו מתר, והחלב לבדו מתר, ובהתערב שניהן על ידי בשול - נאסרו שניהם. פמה דברים אמורים? שנתבשלו שניהם⁸² ביחד, או שנפל חם לתוף חם⁸³, או צונן לתוף חם⁸⁴; אבל אם נפל אחד משניהם והוא חם לתוף השני והוא צונן - קולף הפשר פלו⁸⁵ שנגע בו החלב, ואוכל השאר. ואם נפל צונן לתוף צונן - מדיח⁸⁶ החתיקה ואוכלה. לפיכך⁸⁷ מתר לצרר פשר וגבינה במטפחת אחת, והוא שלא יגעו זה בזה. ואם נגעו - מדיח הפשר⁸⁸ ומדיח הגבינה⁸⁹ ואוכל.

(82) גמרא שם קח. "דרך בישול אסרה תורה". (83) שבולע, והרי הוא כבישול. (84) כשמואל פסחים עו. שסובר תתאה גבר (התחתון גובר), וכיון שלמטה חם הרי הוא בולע. ואף על פי שבכל מקום הלכה כרב באיסורים,

שלא הניקה⁶¹ בין של גדולה - אסור לבשלו. ואם עבר ובשלו בפני עצמו⁶² - מתר לאכלו; ואם בשלו עם פשר אחר⁶³ - משערין אותו⁶⁴ בששים, וכחל מן המנין⁶⁵.

(55) שד הבהמה. (56) שם קט: רבינו כותב בראש ההלכה: "אסור מדברי סופרים" ולאחר מכאן הוא מברר את פרטי דין הכחל. (57) החלב שנשאר בכחל אחרי שחיטת הבהמה. (58) ומיצה. (59) שלבישול עם בשר לא די במריקה משום טעם בשר הנבלע בחלב שבכחל ויש בו טעם בבשר בחלב. (60) לחצו בכוח אל הכותל והוציא כל מה שעומד לצאת. (61) שם קי. כחל של מניקה שניתי לו. וראה שם בתוספות. (62) ואינו אסור אפילו מדברי סופרים כר' זירא אמר רב, כלשון ראשון, שם קט: כיון שאפילו נסחט ויצא ממנו חלב שחוטתה אסור רק מדרבנן, וזה שמובלע ולא פירש אפילו מדברי סופרים מותר (רש"י שם) (אמנם דרכו של רבינו לפסוק כלשון אחרון, אבל כאן פסק כלשון ראשון מפני ששנינו בברייתא כמותו). (63) ולא קרעו. (64) כל הכחל לא רק בחלב שייצא ממנו, כי אין אנו יודעים כמה חלב פלט, שם צז. (65) כלומר, אם יש חמשים ותשעה נגד הכחל, מצרפים גם את הכחל עצמו ומתבטל בששים. ובפרק טו הלכה יח מבאר רבינו: הואיל והכחל מדבריהם, כמו שביארנו, הקלו בשיעורו. ויש מפרשים, מפני שלא הכחל אסור אלא החלב שבו, לפיכך הכחל עצמו שהוא בשר, מצטרף לבטל את החלב. (רבו הפירושים בסוגיא של כחל, ודעתו של רבינו, כפי פירושו של המגיד משנה כאן, היא: לכתחילה צריך לצלי קריעה ומירוק, ולבישול אפילו לבדו צריך קריעה שתי וערב וטחו בכותל, ובדיעבד בין צלאו בין בישלו לבדו אפילו בלא קריעה כלל מותר, אבל אם בשלו עם בשר ולא קרעו שתי וערב וטחו בכותל, אסור אם אין שישים נגדו).

יג. כיצד⁶⁶? אם היה הכל עם הפחל כמו ששים בפחל - הפחל אסור⁶⁷, והשאר מתר; ואם היה בפחות מששים - הכל אסור. ובין פך ובין פך⁶⁸, אם נפל לקדרה אחת - אסור אותה, ומשערין בו בששים כבראשונה⁶⁹; שהפחל עצמו שנתבשל נעשה פחתיקה האסורה⁷⁰. ואין משערין בו אלא פמות שהוא⁷¹ בעת שנתבשל, לא פמות שהיה בשעה שנפל⁷².

(66) מוסב על ההלכה הקודמת. (67) מפני שהבשר נתן טעם בחלב שבתוך הכחל, רש"י שם. והר"ן מפרש: מפני מראית העין. (68) בין שיש ששים ובין שאין ששים. (69) ששים ביחד עם הכחל. (70) כיון שאסרוה חכמים היא אוסרת עד ששים, שם מימרא של ר' יצחק. (71) שם צז: בדידה משערין. (72) אין משערים את הפרש הכמות שבין שעת הנפילה ובין השעה שהביאוהו לפנינו, אלא משערים לפי כל כמותו כמו שהוא לפנינו, כך פירש במגיד משנה.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

כאן הלכה כשמואל ששינונו כמותו בברייתא שם. (85) שעד אשר הצונן שהוא למטה מקרר את החם שעליו, בולע החם קצת המצונן והבליעה מתפשטת עד כדי קליפה. ורק הבשר צריך קליפה שהוא דבר שאפשר לקלוף אותו אבל החלב שאין שייך בו קליפה מותר. (86) להסיר את החלב שיש בעין על הבשר (שם). (87) מפני שצונן בצונן מספיקה הדחה מותר לצרור וכו' ואין חוששין שמא יאכל בלי הדחה, מפני שהיא טירחה קלה (רדב"ז). (88) שם בסוגיא: "הדחה מי לא בעי". (89) וגבי חלב שלא שייך בו הדחה אין צריך שום דבר ומותר כמו שנתבאר למעלה.

יח. מליח שאינו נאכל⁹⁰ מחמת מלחו - הרי הוא פרוחה⁹¹. ואם נאכל כמות שהוא⁹², כמו הפוחח⁹³ - אינו פרוחה⁹⁴.

(90) כמליחת בשר לשימור, שאינו נוח להאכל מרוב מלח שבו עד ששורים ומדיחים אותו במים. (91) ובולע ופולט ואוסר. (92) בלא הדחה. (93) שנאכל אף על פי שמליח הוא. ולשון הגמרא הוא שם קיב. "האי כותחא הרי נאכל מחמת מלחו הוא". כותח יש בו נסיוב של חלב והוא מליח ועשוי לטבל בו. (94) והוא כצונן שצריך קליפה או הדחה כמבואר בהלכה יז.

יט. עוף שחוט שגפול לחלב או לכותח שיש בו חלב⁹⁵: אם חי הוא - מדיחו ומתרו⁹⁶; ואם צלי - קולפו⁹⁷. ואם היו בו פלחים פלחים⁹⁸, או שהיה מתפל בתבלין⁹⁹, ונפל לחלב או לכותח - הרי זה אסור.

(95) אף על פי שהכותח מליח הוא כיון שנאכל מחמת מלחו אינו כרותח אלא הוא כצונן. (96) כדין צונן בצונן. (97) בבית יוסף יו"ד סימן צא הביא בשם הרא"ש, שאפילו צלי צונן צריך קליפה, כי הוא רך ובולע. והר"ן אומר שהגמרא עומדת בצלי חם. ורבינו סתם ולא נתבררה דעתו. (98) בגמרא שם "פילי פילי" ורש"י מפרש: בקעים בקעים. (99) שהתבלין מרככים אותו נוח לבלוע, וכשנפל לכותח היה צמא לבלוע ונבלע (רש"י שם).

כ. אסור להעלות העוף¹⁰⁰ עם הגבינה על השלחן שהוא אוכל עליו¹⁰¹. גזרה משום הרגל עברה¹⁰², שמא יאכל זה עם זה¹⁰³. אף על פי שהעוף בחלב אסור מדברי סופרים¹⁰⁴.

(100) משנה שם קד: וכבית הלל שאוסרים, שהלכה זו מקולי בית שמאי ומחומרי בית הלל. (101) אבל שלחן שמסדר עליו את התבשיל נותן זה בצד זה ואינו חושש (משנה שם). (102) מביא לידי עבירה. (103) העוף עם הגבינה. (104) כלומר, מדברי סופרים בלבד כמבואר בהלכה ד. כאן בדין זה ובדומה לו עשו חיזוק לדבריהם כשל תורה שקרוב לבוא לידי איסור תורה ולאכול גם בשר בהמה שאינו גדי מפני שבתורה נאמר רק גדי (רדב"ז). יוצא מלשוננו של רבינו שהגזירה היא העלאת עוף משום אכילתו ואכילתו משום אכילת בשר בהמה עם הגבינה, אבל בגמרא כאן

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

כז. בַּמָּה דְּבָרִים אֲמֹרִים? בְּבֶשֶׂר בְּהֵמָה אוֹ תִיָּה¹²⁹; אֲכַל אִם אֲכַל בֶּשֶׂר עוֹף אַחַר שְׂאֵכַל הַגְּבִינָה אוֹ הַחֲלָב - אֵינּוּ צָרִיף לֹא קִנּוּחַ הִפָּה וְלֹא נְטִילַת יָדַים.

129) צריך קניוח והדחה, אף על פי שבשר חיה בחלב אסור רק מדברי סופרים כמו שכתב רבינו בהלכה ד. ומה ההבדל בין בשר חיה לבשר עוף, יש לומר משום שבשר חיה דומה לבשר בהמה, לכן עשו חיה כבהמה (כסף משנה בשם הר"ן). ובתוספות שם קד: ד"ה עוף, כתבו בשם רבינו תם שאגרא התיר בשר עוף בלבד מפני שאינו נדבק בחניכיים, אבל בשר חיה נדבק ולכן אסור לאכול אחריו גבינה.

כח. מִי שְׂאֵכַל בֶּשֶׂר בַּתְּחִלָּה, בֵּין בֶּשֶׂר בְּהֵמָה בֵּין בֶּשֶׂר עוֹף¹³⁰ - לֹא יֵאָכַל אַחֲרָיו חֲלָב עַד שִׁיְהִיָּה בִּיְגִיחָן כְּדִי שְׂעוֹר סֶעֱדָה אַחֲרָת¹³¹, וְהוּא כְּמוֹ שֶׁשֶׁ שְׂעוֹת, מִפְּנֵי הַבֶּשֶׂר שֶׁל בֵּין הַשְּׂעוֹת¹³² שְׂאֵינּוּ סוֹר בְּקִנּוּחַ.

130) צריך להמתין שיעור האמור כאן. (131) "אמר מר עוקבא וכו' בסעודתא אחריתא אכילנא". ובין סעודה לסעודה הפסק של שש שעות. וכתב הר"ף שכן צריך לנהוג ורבינו הולך בשיטתו ומחמיר גם בבשר עוף לחכות שש שעות ולאחר ששה שעות נתעכל הבשר הזה. (132) ולטעם זה אפילו לא בלע אלא לעס לאכיל לתינוק גם כן צריך לחכות שש שעות. ויש מפרשים שטעם הבשר נמשך בפה כשיעור הזה. ולדבריהם אם לעס ולא בלע מותר לאכול גבינה אחרי קניוח והדחה (וראה כסף משנה וטור יורה דעה סימן פט).

פֶּרֶק עֲשִׂירִי

1) יבאר דיני החדש וכלאי הכרם והערלה, ואם נוהגים בארץ ובחוצה לארץ; נטע רבעי ופדיונו ואם נוהג בארץ ובחוץ לארץ; האוכל כזית טבל; וטבל שיש בו מיתא או לא; משקין היוצאין מהטבל והחדש וספחיו שביעית כו'.

א. כָּל אֲסוּרִין שְׂאֲמַרְנוּ² הֵן בְּמִינֵי נֶפֶשׁ חַיָּה³. וְיֵשׁ אֲסוּרִין אַחֲרֵים שֶׁל תּוֹרָה בְּזֵרַע הָאָרֶץ, וְהֵן: הַחֲדָשׁ, וְכֵלָאֵי הַפָּרֶם, וְהַטָּבָל, וְהָעֲרֵלָה⁴.

2) בתשעת הפרקים הקודמים. (3) כלומר, בעל-חיים וחלקי הגוף שלהם. (4) בהלכות שלפנינו, מפרש רבינו לפי הסדר את כל דיני האיסורים הללו. וישנם עוד איסורים אחרים בזרע הארץ, כגון תרומה, תרומת מעשר וביכורים, אלא שאיסורם מוגבל לזרים, אבל לכהנים מותרים. ורבינו קבע להם הלכות מיוחדות בספר זרעים. ויש גם איסורים במיני בעל-חיים שלא נתבארו בתשעת הפרקים הקודמים, וכולם במוקדשין - כגון פיגול, נותר וטמא, ונתבארו בספר עבודה.

ב. הַחֲדָשׁ פִּיזָד? כָּל אֶחָד מִחֲמִשָּׁה מִינֵי תְבוּאָה בְּלִבְדֵי אֲסוּר לְאָכַל מִהַחֲדָשׁ שֶׁלּוֹ קֵדָם שִׁיִּקְרַב הָעֹמֵר בְּשִׁשָּׁה עָשָׂר בְּנִיסָן, שְׁנֵאמַר: וְלָחֶם וְקָלִי וְכֶרְמֶל לֹא תֹאכְלוּ⁶. וְכָל הָאוֹבֵל פְּזִית חֲדָשׁ קֵדָם הַקְּרַבְתָּ הָעֹמֵר

סימן צה, בשם הר"ן והרשב"א). והכלל הוא: נ"ט בר נ"ט הדיתירא - מותר, נ"ט בר נ"ט דאיסורא - אסור.

כד. סְפִינֵי שֶׁחֲתַף בָּהּ בֶּשֶׂר צְלִי¹¹⁹, וְחִזַּר וְחֲתַף בָּהּ צְנוּן וְכִיּוּצָא בּוֹ מִדְּבָרִים חֲרִיפִין¹²⁰ - אֲסוּר לְאָכְלָן בְּכוּתָח¹²¹. אֲכַל אִם חֲתַף בָּהּ בֶּשֶׂר, וְחִזַּר וְחֲתַף בָּהּ קִשּׁוֹת אוֹ אֲבִטִיחַ - גּוֹרֵד מְקוֹם הַחֲתָף¹²² וְאוֹכַל הַשָּׂאֵר בְּחֲלָב.

119) שהוא חם. צלי לאו דוקא והוא הדין בשר מבושל חם (כסף משנה ורדב"ז). (120) כגון שומים ובצלים. (121) שם קיא: הלכה בשם אביי. וטעמו של דבר, שהצנון בולע משמנונית הסכין הקרושה עליה ולפעמים אינה ניכרת ויש כאן טעם הבא מן הממש ואינו בגדר נ"ט. ורש"י שם קיב. מוסיף עוד טעם, מפני שהדבר חריף בולע יותר מדגים חמים. ומשמע מדברי רבינו, שכל הצנון אסור לאכול בחלב וכן דעת הרשב"א ור"ן, ויש חולקים עליהם ואוסרים רק כדי קליפה או נטילה (כעובי אצבע, ראה בית יוסף יורה דעה סימן צו). (122) בגמרא שם. וזה רק בחתך בשר חם, אבל בחתך בשר צונן מספיקה הדחת הקישות, מפני שלא נדבקה שמנונית הרבה על הסכין. (וגרידה פחותה מקליפה שבהלכה זו, קליפה עבה קצת, כדי שתוכל להינטל כולה כאחת (ר"ן)).

כה. אֵין מְגִיחִין כְּדִי שֶׁל מְלַח בְּצַד כְּדִי שֶׁל כְּמֶף¹²³, מִפְּנֵי שִׁשׁוּאֵב מִמְּנוֹ¹²⁴, וְנִמְצָא מְבַשֵּׁל הַבֶּשֶׂר בְּמֶלַח זֶה שֵׁישׁ בּוֹ טַעַם הַחֲלָב. אֲכַל מְגִיחַ כְּדִי הַחֲמִץ בְּצַד כְּדִי הַכְּמֶף, שְׂאֵין הַחֲמִץ שׁוֹאֵב מִמְּנוֹ¹²⁵.

123) כותח בלשון הגמרא בצורה ארמית - כמכא, ורבינו נתן לה צורה עברית, שם קיב. (124) דרך דפנות הכלים שואב המלח מן הכותח. כתב הרדב"ז, לפי טעם רבינו אסור רק בכדים של חרס, אבל כלי מתכות מותר מפני שאין שואבים זה מזה. אבל לפירוש רש"י ותוספות שאסור להניח שמא יפול מן הכותח לתוך המלח והוא לא ידע וימלח ממנו בשר, אין חילוק בין כדי חרס לכדי מתכות. (125) רש"י ותוספות מפרשים לפי גירסתם בגמרא, שאפילו אם יפול מן הכותח לתוך החומץ יטבל בששים, אבל במלח ניכר הכותח הסמיך במקומו ולפיכך אינו מתבטל. ברור, שרבינו אינו גורס בגמרא את המשפט: האי איתיה לאיסורא בעיניה והאי ליתיה לאיסורא בעיניה (וראה רבב"ד וכוסף משנה).

כו. מִי שְׂאֵכַל גְּבִינָה אוֹ חֲלָב תְּחִלָּה - מִתֵּר לְאָכַל אַחֲרָיו בֶּשֶׂר מִדֵּי. וְצָרִיף שְׂעִידִית יְדִי¹²⁶ וְיִקְנַח פִּי¹²⁷ בֵּין הַגְּבִינָה וּבֵין הַבֶּשֶׂר. וּבַמָּה מְקַנְחַת פִּי¹²⁸? בַּפֶּת אוֹ בַּפְּרוֹת, שְׁלוּעֵסן וּבוֹלְעָן אוֹ פוֹלְטָן. וּבַפֶּל מְקַנְחִין אֶת הַפָּה, חוּץ מִתְמָרִים אוֹ קֶמַח אוֹ יִרְקוֹת, שְׂאֵין אֵלוֹ מְקַנְחִין יָפָה.

126) רש"י פירש מדיח שאומרים בית הלל, היינו הדחת פה, ורבינו מפרש "מדיח" שאמרו בית הלל, היינו הדחת ידים. (127) לדעת הר"ף ורש"י צריך גם הדחת הפה וגם קינוחו. (128) שם בסוגיא.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

על פי שלא נגמרה אלא אחר שקרב - מתרת באכילה²¹ משקרב העמר. ותבואה שהשרישה אחר שקרב העמר, אף על פי שהיתה זרועה²² קדם שקרב העמר - הרי זו אסורה עד שיקרב העמר של שנה הבאה. ודין זה בכל מקום²³ ובכל זמן²⁴ מן התורה.

20) אע"פ שכבר נקצר העומר, כרבי יונה מנחות ע, ב. משנה, חלה פ"א מ"א, ומנחות שם, אם השרישו קודם לעומר - העומר מתירן. (22) שם. (23) [אפילו במקומות שזמני הזריעה וההשרשה שונים מזמנים שבארץ ישראל]. 24) אע"פ שאין העומר קרב, תבואה שהשרישה קודם לטז בניסן, מותרת ביז בניסן לערב, ותבואה שלא השרישה עד טז בניסן, אסורה עד יז בניסן בערב לשנה הבאה.

ה. תבואה שהשרישה אחר העמר²⁵, וקצרה, וזרע מן החטים בקרקע, ואחר כך קרב העמר הבא²⁶ ועדין החטים בקרקע²⁷ - הרי אלו ספק²⁸ אם התיך העמר²⁹ כאלו הרי מנחין בכד³⁰, או לא יתיר אותן מפני שבטלו בקרקע³¹. לפיכך, אם לקט מהם ואכל - אינו לוקה, ומפני אותו מפת מרדות³². וכן שבלת שהביאה שלישי³³ מלפני העמר, ועקרה ושלתה אחר שקרב העמר, והוסיפה - הרי זו ספק³⁴ אם תהיה אסורה³⁵ מפני התוספת³⁶ עד שיבוא העמר הבא, או לא תהיה אסורה, שהרי השרישה קדם העמר³⁷.

25) ולא התירה העומר העבר. (26) שהיה מתיר את החטים לולא זרען. (27) ולא הושרשו (כסף-משנה). 28) אם החטים שנזרעו מותרות, בעיא היא במנחות טט, א - ולא איפשטא. (29) הבא. (30) ולא זרען. (31) והרי זו זריעה חדשה, ולא השרישו קודם העומר הבא ואינו מתירן. 32) כדין כל ספק 'איסור תורה'. (33) שלישי בישול הגרענין, שזה חשוב כגמר פרי והעומר מתיר, ואם לא הביאה שלישי ועקרה, הרי זה כקוצר שחת ולא תבואה ואין העומר מתיר (רש"י שם). (34) בעיא, שם. (35) כולה. 36) שהולכים אחר התוספת, גמרא שם. (37) והולכים אחר העיקר.

ו. פלאי הפרים ביצר? מין ממיני תבואה או מיני ירקות³⁸ שגזרעו עם הגפן, בין שזרע ישאל בין שזרע נכרי³⁹, בין שעלו מאליהן בין שנטע הגפן בתוך הירק⁴⁰ - שניהם אסורין באכילה ובהנאה. שגמרא: פן תקדש המלאה הזרע אשר תזרע ותבואת הפרים. פלומר: פן תתרחק⁴¹ ותאסר שניהם.

38) משמע אפילו מין אחד בגפן, אסור באכילה ובהנאה. ואע"פ שרבינו פסק בפ"ה מהל' כלאים ה"א, שאינו חייב על זריעת כלאי הכרם עד שיזרע חיטה ושעורה וחרצן במפולת יד, על אכילתם לוקה אפילו נזרע רק מין אחד בכרם, ואפילו עלו מאליהם (לחם-משנה ורדב"ז). 39) שאין איסור האכילה תלוי באיסור זריעה. בירושלמי קידושין פ"א ה"ח, שנינו: "נוהג בגויים", כנראה מפרש

לוקה מן התורה, בכל מקום⁸ ובכל זמן, בין בארץ בין בחוצה לארץ⁹, בין בפני הפית¹⁰ בין שלא בפני הפית. אלא שבזמן שיש מקדש - משיקרב העמר החר החדש בירושלים, והמקומות הרחוקין¹¹ מתירין אחר חצות¹², שאין בית דין מתעצלין בו עד אחר חצות; ובזמן שאין בית המקדש - כל היום פלו אסור מן התורה¹³. ובזמן ההוא, במקומות שעושין שני ימים טובים - החדש אסור כל יום שבועה עשר בניסן עד לערב¹⁴, מדברי סופרים¹⁵.

5) חלה פ"א, מ"א: החיטים, והשעורים, והכוסמים, ושיבולת שועל, והשיפון. (6) ומסיים הפסוק: עד עצם היום הזה, עד הביאכם את קרבן אלהיכם וגו', והיינו קרבן עומר שהקריבו בט"ז בניסן. ובמנחות ע, ב - דריש, אתיא "לחם" "לחם" ממצה, בחדש כתוב לחם וקלי, ובמצה כתוב לחם עני, מה מצה הלחם הנאכל בפסח אינו בא אלא מחמשת מינים, אף חדש נוהג בחמשת המינים בלבד (פירוש המשניות חלה פ"א, מ"א). (7) שכל איסורי אכילה בכזית, כמבואר בכמה מקומות. (8) משנה, ערלה פ"ג, מ"ט. (9) פירוש של בכל מקום. (10) פירוש של בכל זמן (משנה מנחות סח). (11) שאינם יודעים אם כבר קרב העומר או לא. (12) שם: מפני מה הרחוקים מותרים מחצות היום ולהלן? מפני שהן יודעים שאין בית-דין מתעצלים בו. (13) שנאמר (ויקרא כג): "עד עצם היום הזה" עד עצומו של יום, היינו כל היום. פלוגתא של אמוראים שם: ופסק כרבינא שהוא אחרון (כסף-משנה). (14) ואם תאמר: והרי רבינו סובר "חדש אסור מן התורה" אפילו בחוץ לארץ, ואם-כן אסור מפני הספק, שמה הוא יום טז, ולמה אמר "מדברי סופרים" ולא אמר שזה ספק איסור תורה? יש לומר שעכשיו בקיאים אנו בקביעות החודש, ואין אנו מסופקים ביום יז שמה הוא טז לחודש, ומה שאנו עושים שני ימים טובים הוא, כדי שלא לשנות מנהג אבותינו, לפיכך אומר רבינו שאסור רק מדברי סופרים (רדב"ז). (15) כרבינא, שם.

ג. האוכל לחם וקלי¹⁶ וברמל¹⁷, פזית מפל אחד ואחד - לוקה שלש מלקיות¹⁸; שגמרא וליחם וקלי וברמל לא תאכלו. מפני השמועה למדור¹⁹, ששולשתן בלאוין חלוקין זה מזה.

16) גרעיני תבואה קלויים באש. (17) שבלים קלויים. (18) ודוקא בשלש התראות, ואם לאו אינו לוקה אלא אחת (רדב"ז). ואע"פ ששלשתם נכללו בלאו אחד, וכלל בדינו "אין לוקין על לאו שבכללות", כאן לוקין - מפני שמצאו חכמים (כריתות ה) פסוקים מיותרים, ופירשו שבאו לחלק לשלשה לאוין. וזה שסיים רבינו "מפי השמועה למדור". (19) רצונו לומר, כל לימוד שאינו יוצא ברור מן המקרא שחז"ל מסתמכים עליו, אומר רבינו: מפי השמועה למדור (יד מלאכי, כללי הרמב"ם). וראה מה שכתב רבינו בשורש תשיעי מ'ספר המצוות.

ד. פל תבואה שהשרישה קדם הקרבת העמר²⁰, אף

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

53) משעת ביאה (פ"י מהל' מעשה שני ה"ט). ואפילו בי"ד שנים שכבשו וחילקו את ארץ ישראל, נוהגת ערלה במקומות שכבשו (ערלה פ"א, מ"ב). (54) כך נאמרה: ודאה אסור, ספיקה מותר (קידושין לט.). (55) ובסוריא - ראה הלכה הבאה.

יא. ספק ערלה וכלאי הכרם: בארץ ישראל - אסור; בסוריא, והיא ארצות שפכש דוד⁵⁶ - מותר. כיצד? היה כרם⁵⁷ וערלה⁵⁸ וענבים נמכרות הוצעה לו, היה ירק זרוע בתוכו⁵⁹ וירק נמכר הוצעה לו, שומא ממונה⁶⁰ הוא זה שומא מאחר - בסוריא מותר. ובחוצה לארץ, אפילו ראה הענבים יוצאות מכרם ערלה, או ירק יוצא מן הכרם - לוקח מהן⁶¹; והוא שלא יראה אותו בוצר מן הערלה או לוקח הירק בידו⁶².

56) מחוץ לגבולות ארץ ישראל שנקבעו בתורה, ונקראת כיבוש יחיד ולא נתקדשה בקדושת הארץ, ולפיכך ספיקה מותר. (57) שאינו כלאים. (58) והכרם הוא ערלה. (59) והירק אסור משום כלאי הכרם, כמו שנתבאר בה"ו. (60) כלומר, מאותו הכרם שאילנותיו ערלה או מהירקות שגדלו בו האסורים משום כלאים. (61) שאפילו ספק כמו זה, שאין שני הצדדים שקולים, והדעת נוטה שהפירות הם מכרם זה שהוא ערלה או כלאים, אלא שיש אפשרות רחוקה שהפירות האלו הם מכרם אחר והובאו לכאן, התיירה ההלכה, שכן נאמרה - כל מיני ספקות מותר (רדב"ז בה"ג). (62) שזהו ודאי ערלה או כלאי הכרם, ואסור אפילו בחוצה לארץ. הרמ"ך משיג על רבינו שהשווה דין ערלה לכלאי הכרם, והלא בגמרא קידושין לו, ב - אמרו שלדעת הסוברים ערלה בחוץ לארץ הלכה למשה מסיני, אין דין ספיקם שווה. ורבינו סובר הלכה למשה מסיני, ולמה השווה כאן דינם? והר"ן שם מתרץ שרבינו סובר כמו בריה דרבינא שפוסק להקל בשניהם. ובתשובות הרמב"ם המסופחות לספר קדושה, הוצאת שולזינגר סימן כב, מסתמך רבינו על ה"ירושלמי" ואומר: "למדנו התלמוד, שהדין בערלה ובכלאי הכרם שווין, דהיינו ודאן אסור בכל מקום, אבל ספקן הוא אסור בארץ ישראל ומותר בסוריא וכו' עד שנראה לקיטתן". רבינו גילה איפוא כאן את מקור שיטתו, והסיר את ההשגה.

יב. כרם שהוא ספק ערלה⁶³ או ספק כלאים⁶⁴: בארץ ישראל - אסור, ובסוריא - מותר⁶⁵, ואין צריך לומר בחוצה לארץ.

63) ספק עבר על הכרם שלש שנים. (64) ספק אם נזרע בכרם ירק קודם או לא. (65) משמע מותר בכל אופן, אפילו ראה אותו בוצר או לוקח בידו. בהלכה הקודמת מדובר בכרם שהוא ודאי ערלה או כלאים, והספק נפל בפירות אם הם מאותו הכרם או ממקום אחר, ולפיכך אם רואה אותו קוצר או לוקח ביד, הרי זה ודאי ערלה או כלאים, ואסור אפילו בחוצה לארץ, ובסוריא אסור אפילו אם ראה הפירות יוצאים מכרם זה ולא ראה הלקיטה. אבל

רבינו, בין אם זרע גוי ובין אם הכרם הוא של גוי. (40) "ירושלמי" כלאים פ"א ה"ח. (41) בראש הפסוק כתוב "לא תזרע כרמך כלאים", ומפרש רבינו: פן תתרחק מהם כי תאסור שניהם. ובחולין קטו, א - דרשו אסור אכילה והנאה מן "פן תקדש" "תוקד אש" שתצטרך לשורפן, ונפלא הדבר למה לא הביא רבינו דרשה זו (וראה רדב"ז).

ז. והאוכל פזית⁴² מכלאי הכרם, בין מן הירק בין מן הענבים - לוקח מן התורה⁴³. ושניהם מצטרפין⁴⁴ זה עם זה.

(42) אע"פ שלא נזכר בו לשון אכילה, שאיסור אכילה נלמד מ"פן תקדש", שיעורו כשאר איסורי אכילה, שסתם אכילה בכזית. (43) שנאמר "פן תקדש", וכלל הוא בידנו (מכות יג, ובמקבילות) השמר, פן, אל - לא-תעשה. (44) אם אכל חצי זית ירק, וחצי זית ענבים - מצטרפים לכזית, שהכל איסור אחד הוא.

ח. במה דברים אמורים? שזרעו בארץ ישראל⁴⁵; אבל בחוצה לארץ - כלאי הכרם מדברי סופרים⁴⁶. ובהלכות כלאים⁴⁷ יתבאר: אי זה מין אסור בכלאי הכרם ואי זה מין אינו אסור, והיאך יאסר, ומתי יאסר, ואי זה דבר מקדש⁴⁸ ואי זה אינו מקדש.

(45) שכלאי הכרם הוא מסוג המצוות התלויות בארץ, ואינן נוהגות אלא בארץ (משנה, קידושין סוף פ"א). (46) משנה, ערלה פ"ג, מ"ט. (47) בספר זרעים, וכאן אנו עוסקים רק בדיני איסור אכילה והנאה של כלאי הכרם. (48) כלאי הכרם שאסורים מן התורה באכילה ובהנאה וטעונים שריפה, על-פי לשון הכתוב: "פן תקדש".

ט. הערלה כיצד? כל הנוטע אילן מאכל - כל פרות שעושה אותו אילן שלש שנים⁴⁹ משנטע הרי הן אסורין באכילה ובהנאה⁵⁰, שנאמר: שלש שנים יהיה לכם ערלים לא יאכל. וכל האוכל⁵¹ מהם כזית⁵² - לוקח מן התורה.

(49) הפרשה מתחילה: וכי תבואו אל הארץ ונטעתם כל עץ מאכל. ומונים משעת נטיעה. "ירושלמי" ערלה פ"א ה"ב (כסף-משנה). אבל אינו יוצא מאיסור ערלה עד חנטת הפירות בטו שבט של השנה הרביעית, והפירות שחנטו לפני כן אף-על-פי שנגמרו אחרי טו שבט, אסורים משום ערלה (ראה ראש-השנה י:). (50) ברייתא, קידושין נו, ב. (51) אבל הנהגה אינו לוקח, כמו שכתב רבינו בפ"ח הט"ז. (52) שסתם אכילה בכזית, כמבואר בכמה מקומות.

י. במה דברים אמורים? בנוטע בארץ ישראל, שנאמר: פי תבואו אל הארץ⁵³ וגומר; אבל אסור ערלה בחוצה לארץ - הלכה למשה מסיני⁵⁴, שנדאי הערלה בחוצה לארץ אסורה, וספקה מותר⁵⁵. ובהלכות מעשר שני יתבאר דברים האסורין משום ערלה ודברים המתירין.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

הַדְּבָרִים: וְזֶה פִּירְיָא, שְׁהִיא חֵיבָת בְּמַעֲשְׂרוֹת, וּבְשִׁבְעֵי ת מִדְּבָרֵיהֶם, אֵינָה חֵיבָת⁷⁵ בְּנִטְע רְבִיעִי, כְּמוֹ שִׁיתָבָא בְּהִלְכוֹת מַעֲשֵׂר שְׁנִי; חוּצָה לְאַרְץ - לֹא כָּל שֶׁכֶּן שְׁלֹא יִהְיֶה נִטְע רְבִיעִי נוֹהֵג בָּהּ? ! אֲכַל בְּאַרְץ יִשְׂרָאֵל - נוֹהֵג בָּהּ בֵּין בְּפָנֵי הַבַּיִת בֵּין שְׁלֹא בְּפָנֵי הַבַּיִת⁷⁶. וְהוּרָו מִקְצַת גְּאוּנִים⁷⁷, שְׁפָרִם רְבִיעִי לְבִדּוֹ⁷⁸ פּוֹדִין אוֹתוֹ⁷⁹ בְּחוּצָה לְאַרְץ וְאַחַר כֵּן יִהְיֶה מִתָּר בְּאֵיכָלָה. וְאֵין לְדָבָר זֶה עֶקֶר.

74) טעמו מפני שלומדים נטע רבעי ממעשר שני באזרה-שוה 'קודש' 'קודש' בקידושין נד, א. יש ללמוד גם מה מעשר שני אין נוהג בחוצה לארץ, כך נטע רבעי אינו נוהג בחוץ לארץ (כסף-משנה בשם הרשב"א). ולפי זה, גם כרם רבעי אינו נוהג בחוץ לארץ, שגם כרם רבעי לומדים שם מ'אזרה-שוה' 'קודש' 'קודש'. וחלקו על רבינו כמה מגדולי הפוסקים, ומחלקים בין כרם רבעי לנטע רבעי (שאר אילנות, לא גפנים) וסוברים שכרם רבעי נוהג בחוץ לארץ, אבל לא בשאר אילנות. וכן כתבו ה'תוספות' ברכות לה, א. ד"ה ולמאן. 75) רבינו למד דין סוריא, מ'ירושלמי' מעשר שני פ"ה (ר"ן סוף קידושין). 76) מעשר שני פ"ה מ"ב, וכן משמע מגמרא ביצה ה, א. בכרם רבעי של רבי אליעזר, והרי הוא היה אחרי חורבן בית שני. 77) רב אחאי גאון (כסף-משנה). 78) כלומר, רק בכרם ולא בשאר אילנות, ראה מה שכתבנו למעלה בזה. 79) מחללין אותו על שוה פרוטה ושוחק ומטיל לנהר, שאילנות דרב אחאי פרשת קדושים ס"ק. וכן כתב רבינו בה"ז בארץ ישראל בזמן הזה.

טז. פְּרוֹת שְׁנָה רְבִיעִית⁸⁰ בְּלֶה⁸¹ - אֲסוּר לְאֹכַל מֶהֵן בְּאַרְץ יִשְׂרָאֵל עַד שִׁפְדוֹ. וּבְהִלְכוֹת מַעֲשֵׂר שְׁנִי יתְבָּא מִשְׁפָּטֵי פְדִיּוֹן, וְדִין אֲכִילָתוֹ, וּמֵאִמְתֵי מוּנִין לְעֶרְלָה וְלִרְבִיעִי.

80) של כל אילנות ולא רק כרם רבעי (ברכות לה). 81) אפילו אם חנטו ברביעית ונכנסו לחמישית, אין אוכלים אותם בלא פדיון (רדב"ז).

יז. בַּיַצַד פּוֹדִין פְּרוֹת נִטְע רְבִיעִי בְּזֶמַן הַזֶּה? אַחַר שְׂאוּסָף אוֹתָן⁸² מְבָרָךְ: בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מְלֶכֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ עַל פְּדִיּוֹן נִטְע רְבִיעִי. וְאַחַר כֵּן פּוֹדֶה אֶת פְּלוֹן, וְאֶפְלוֹ בְּפְרוּטָה אַחַת⁸³, וְאוֹמֵר: הֲרִי אֵלוֹ פְּדוּיִין בְּפְרוּטָה זוֹ. וּמְשַׁלְּףֶה אוֹתָהּ פְּרוּטָה לְפָנֵי הַמֶּלֶךְ⁸⁴. אוֹ מְחַלְלֵן עַל שְׁנֵי פְּרוּטָה מִפְּרוֹת אַחֲרוֹת, וְאוֹמֵר: הֲרִי כָּל הַפְּרוֹת הָאֵלוֹ מְחַלְלִין⁸⁵ עַל חֲטָיִם אֵלוֹ⁸⁶ אוֹ עַל שְׁעוּרִים אֵלוֹ וּכְיֹצֵא כְּהֵן. וְשׁוֹרְף אוֹתָן, כְּדִי שְׁלֹא יִהְיֶה תְּקֵלָה לְאַחֲרֵימ⁸⁷. וְאוֹכַל כָּל הַפְּרוֹת.

82) שאין פודים במחובר לקרקע כדאיתא בתוספתא (כסף-משנה). 83) שבזמן הזה מותר אפילו לכתחילה לחלל שוה מנה על שוה פרוטה כמו בהקדש (ערכין כט).

כאן מדובר כשהספק בכרם עצמו, אם הוא ערלה או כלאים, ולכן אפילו רואה אותו קוצר או לוקט ביד, הוא עומד בספקו - והלכה "ספק בחוץ לארץ ואפילו בסוריא מותר" (כסף-משנה).

יג. חֵבִית יֵין הַנִּמְצָאת טְמוּנָה בְּפָרְדֵס⁶⁶ שֶׁל עֶרְלָה - אֲסוּרָה בְּשִׁתְיָה⁶⁷ וּמִתַּרְת בְּהִנָּה; שְׁאֵין הַגִּנֵּב גוֹנֵב⁶⁸ מִמְּקוֹם וְטוּמָן בּוֹ. אֲכַל עֲנָבִים הַנִּמְצָאִין טְמוּנִים שָׁם - אֲסוּרִים; שְׁמָא מִשָּׁם נִלְקָטוּ וְהִצְנִיעַן שָׁם.

66) בבא-בתרא כד, א. 67) כך היא גירסת הב"ח ב'טור' יו"ד ס' רצד. ובספרים אחרים הגירסא: מותרת בשתיה ומותרת בהנאה, וכן גורסים ה'לחם משנה' והרדב"ז. וכן משמע ממה שכתב רבינו "אבל ענבים וכו' אסורים", ולגירסת הב"ח - הלא גם יין אסור, ומה "אבל"? ואם תשאל: למה אין אסורים היין משום חשש יין נסך? ה'תוספות' שם הקשו כך, ותירצו: רוב גנבי ישראל גינהו (עבודה זרה ע.ו). פירוש: רובם של הגנבים הם יהודים, אמנם בזמנו ובמקומו של רבינו נשתנה המצב, ולפיכך אומר רבינו לקמן בסוף פ"ב בחבית שפתחוה גנבים: אם רוב גנבי העיר ישראל - היין מותר, ואם לאו - אסור. וכאן עוסק רבינו בדיני ערלה בלבד, ולא נכנס לדיני יין נסך, וסומך על מה שכתב שם (וראה לחם-משנה ורדב"ז). 68) בגמרא בבא-בתרא כד, א. אומר זה הטעם למאן-דאמר רוב וקרוב הולכים אחר הקרוב, ואם כן לולא הטעם שאין הגנב טומן שם, היה אסור משום שפרדס זה של ערלה הוא הקרוב והוא כוודאי ערלה, כמו שמפרשים ה'תוספות' (ובלחם-משנה מתמה, הלא בגמרא שם נאמר טעם זה להסוברים רוב וקרוב - הולכים אחר הקרוב, ודעת רבינו היא שהולכים אחר הרוב, ראה שם).

יד. נִכְרִי וְיִשְׂרָאֵל שֶׁהָיוּ שִׁתְפִין בְּנִטְעָה⁶⁹: אִם הִתְנוּ מִתְחִלַּת הַשְּׁתַפּוֹת שִׁיְהִיה הַנִּכְרִי אוֹכַל שְׁנֵי עֶרְלָה⁷⁰ וְיִשְׂרָאֵל אוֹכַל שְׁלֹשׁ שָׁנִים מִשְׁנֵי הַתָּר כִּנְגַד שְׁנֵי הָעֶרְלָה - הֲרִי זֶה מִתָּר⁷¹; וְאִם לֹא הִתְנוּ מִתְחִלָּה - אֲסוּר⁷². וּבְלִבְד שְׁלֹא יָבִאוּ לְחִשְׁבוֹן⁷³. בַּיַצַד? כְּגוֹן שִׁיְחָשֵׁב כְּמָה פְּרוֹת אֲכַל הַנִּכְרִי בְּשְׁנֵי עֶרְלָה עַד שִׁיאֲכַל? יִשְׂרָאֵל כִּנְגַד אוֹתָן הַפְּרוֹת. אִם הִתְנוּ כְּזֶה - אֲסוּר, שֶׁהֲרִי זֶה כְּמִתְלִיף פְּרוֹת עֶרְלָה.

69) ע"ז כב, א. 70) ומתעסק בנטיעה באותן השנים (רש"י שם). 71) ואינו כנהנה מערלה, שכן המשפט לפי התנאי שהגוי יאכל בשני ערלה שהתעסק בנטיעות, והישראל בשנות היתר כשהוא עובר. 72) שנהנה מחליפת אכילת שני ערלה באכילת שנים המותרות. 73) ואפילו התנו כך, מכיון שמחשבים פירות כנגד פירות, הרי זה חילופי פירות ערלה ממש, וערלה חליפיה אסורים, כמו שמסיים רבינו.

טו. יִרְאֶה לִי, שְׁאֵין דִּין נִטְע רְבִיעִי נוֹהֵג בְּחוּצָה לְאַרְץ⁷⁴, אֲלֹא אוֹכַל פְּרוֹת שְׁנָה רְבִיעִית בְּלֹא פְדִיּוֹן כְּלָל; שְׁלֹא אָמְרוּ אֲלֹא הָעֶרְלָה. וְקַל וְחֹמֶר

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

~ נקודות משיחות קודש ~

"ולא יחללו את קדשי בני ישראל וכו' והשיאו אותם עון אשמה".

והוא כדרשת הגמרא (סנהדרין פג, א.) "בעתידים לתרום הכתוב מדבר", אבל רש"י בפירושו על התורה (ויקרא כב, טו.) פירש הפסוק "שהוא איסור להאכילו לזרים". ולכאורה צ"ע כיון שאיסור טבל הוא מצד התרומה המעורבת בו, למה דחק רש"י לפרש שהוא איסור להאכיל תרומה לזרים, ולא פירש כהגמרא שמדבר באיסור אכילת טבל, ונקרא "קדשי בני ישראל" מצד חלק התרומה שבו.

ויש לומר שלשיטת רש"י בפשוטו של מקרא, יש חילוק בין טבל לתרומה גדולה ומעשר הטבול לתרומת מעשר, כי בפשוטו של מקרא לא מסתבר לומר שרק מצד החיוב להפריש תרומה כבר ישנו בפועל חלק תרומה בטבל, ולכן אי אפשר לפרש הכתוב "ולא יחללו את קדשי בני ישראל" על איסור טבל כי אין כאן קודש. משא"כ לגבי מעשר שכבר נעשית פעולת ההפרשה, הרי בהפרשה זו כבר נכללת גם הפרשת תרומת מעשר, אלא שהיא מעורבת במעשר, ופעולת הלוי היא רק שמברר חלק תרומת מעשר מן המעשר, ולכן לא מצינו בפשוטו של מקרא חיוב מיתה על אכילת טבל, כי בגמרא סנהדרין (שם) למדו "חילול חילול מתרומה", לחייבו עונש מיתה (או מ"והשיאו אותם עון אשמה באכלם את קדשיהם") אבל לפי רש"י לא איירי שם בטבל.

(לקוטי שיחות, חלק ל"ח עמוד 69 הערה 56)

מתוך רמב"ם "פרס המלך"

91) משנה, מכות פ"ג מ"א, כחכמים. 92) סנהדרין סג, א. 93) ולומדים "חילול" "חילול" מטמא שאכל תרומה טהורה, שנאמר בו (ויקרא כב, ט) "ומתו בו כי יחלוהו" (רש"י שם).

כ. אָבֵל הָאוֹכֵל מְדַבֵּר שְׁנֵטְלָה מִמֶּנּוּ תְרוּמָה גְדוּלָה וְתְרוּמַת מַעֲשֵׂר וְעֵדִין לֹא הִפְרִישׁ מִמֶּנּוּ מַעֲשֵׂרוֹת⁹⁴, וְאָפְלוּ לֹא נִשְׁאַר בּוֹ אֶלָּא מַעֲשֵׂר עֲנִי⁹⁵ - הָרִי זֶה לִזְקָה מִשּׁוֹם אוֹכֵל טַבֵּל⁹⁶, וְאֵין בּוֹ מִיתָה; שְׂאִין עֹון מִיתָה אֶלָּא בְתְרוּמָה גְדוּלָה וְתְרוּמַת מַעֲשֵׂר⁹⁷.

94) כגון שעבר והפריש תרומת מעשר מן הכרי לפני שהפריש מעשר ראשון. 95) אע"פ שאין בו קדושה, ומותר לזרים ונאכל בכל מקום (רש"י). 96) שם טז, ב. להלן בהכ"א מבאר רבינו שהאזהרה לאוכל טבל, למדנו מן הכתוב (דברים יב, יז) לא תוכל לאכול בשעריך, ולהלן הוא אומר הגו והיתום והאלמנה אשר בשעריך ואכלו ושבעו (שם יד, כט), וזהו מעשר עני. וזהו פירושו של הפסוק: לא

84) כדי שלא ימצאנה אדם ויבוא לידי תקלה. 85) [הראב"ד משיג, שהרי נטע רבעי למדנו ממעשר שני, ואין פודים מעשר שני אלא בכסף. וביותר קשה, שרבינו עצמו אומר בהל' מעשר שני פ"ד ה"ט: אין פודין מעשר שני אלא בכסף. אולם באותו פרק עצמו ה"ב, הוא כותב: וכן אם רצה לחלל על פירות אחרות יעלו וכו' בירושלים, וראה רדב"ז שם שמחלק בין פדיון לחילול, פדיון רק בכסף - וחילול מותר רק על פירות. וראה סיני כרך מה, מאמר פדיון מעשר שני, מאת משה רייך]. 86) אף-על-פי שחייטים הוא אינו מינו, ומעשר שני אין מחללין מין על שאינו מינו, כמו שפסק בפ"ג מהל' מעשר שני, כיון שבזמן שבית-המקדש קיים - בדיעבד אם חיללו מחולל, מחללים בזמן הזה לכתחילה (כמו שכתב הכסף-משנה כאן לתרץ השגת הראב"ד, וכן כתב ביו"ד סי' שלא) (לחם-משנה). 87) ואם תאמר, בכל דבר שהוא משום תקלה - ההלכה היא שקוברים ולא שורפים, ראה עבודה זרה סב, ב. ושנינו במשנה תמורה לד, א: כל הנקברים לא ישרפו, וכן פסק רבינו. ולמה כתב כאן "ישורף אותן"? אולם רבינו למד מגמרא עבודה זרה סב, ב - שבתבואה אין הקבורה מונעת את התקלה, כי המוצא אותה יחשוב שנגבים הטמינה ויאכלוה (ראה שם).

יח. הוֹרוּ מִקְצַת הַגְּאוּנִים, שְׂאָף עַל פִּי שְׂפָדָה פְּרוֹת שְׁנָה רְבִיעִית אוּ חֶלְלִין - אֶסוּר לְאַכְלֵן עַד שֶׁתִּפְנֵס שְׁנָה חֲמִישִׁית. וְדָבָר זֶה אֵין לוֹ עֶקֶר. וְיִרְאֶה לִי, שְׂוֹז שִׁגְגַת הוֹרְאָה. וְהַטַּעַם⁸⁸: לְפִי שְׂפָתוֹב: וּבְשִׁנָּה הַחֲמִישִׁית תֵּאָכְלוּ אֶת פְּרִי⁸⁹. וְאֵין עֲגֻנָן הַפְּתוּב אֶלָּא שְׂבִשְׁנָה הַחֲמִישִׁית תֵּאָכְלוּ פְּרִי⁹⁰ בְּלֹא פְדִיוֹן, כְּכֹל חֶלְיִן שְׂבִעוּלָם. וְאֵין רְאוּי לְחַשׁ לְהוֹרְאָה זֶה.

88) כלומר, טעמם של מקצת הגאונים. 89) ופירושו שהכתוב מדבר בפירות שנה רביעית, ואמרה תורה לאכול אותם בשנה החמישית אחרי שפדאם, ולא ברביעית. 90) פירוש, פירות של השנה החמישית ובלא פדיון, אבל פירות של הרביעית שנפדו - אוכלים אותן גם ברביעית.

ט. הַטַּבֵּל פִּיעֵד? כֹּל אֶכֶל שֶׁהוּא חֵיב לְהִפְרִישׁ מִמֶּנּוּ תְרוּמָה וּמַעֲשֵׂרוֹת - קָדֵם שֶׁיִּפְרִישׁ מִמֶּנּוּ נִקְרָא טַבֵּל, וְאֶסוּר לְאַכֵּל מִמֶּנּוּ. שְׁנֵאָמַר: וְלֹא יִחְלְלוּ אֶת קְדָשֵׁי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת אֲשֶׁר יָרִימוּ לֵינִי. פְּלוֹמֵר: לֹא יִנְהַגוּ בְּהֵן מְנַהֵג חֶלְיִן וְעֵדִין קְדָשִׁים שְׁעֵתִידִין לְהִתְרַם לֹא הוֹרְמוּ. וְהָאוֹכֵל פְּזוּת!⁹¹ מִן הַטַּבֵּל קָדֵם שֶׁיִּפְרִישׁ מִמֶּנּוּ תְרוּמָה גְדוּלָה וְתְרוּמַת מַעֲשֵׂר - חֵיב מִיתָה בְּיַד שְׂמִימִים⁹²; שְׁנֵאָמַר: וְלֹא יִחְלְלוּ⁹³ אֶת קְדָשֵׁי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְגוֹמֵר, וְהִשְׂיאוּ אוֹתָם עֹון אֲשָׁמָה.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

האיסור. וראה רש"י תמורה לג, ב - שלמדנו ערלה טעונה שריפה מכלאי הכרם בהיקש. ומכאן אפשר ללמוד כלאי הכרם מערלה לענין מלקות ביין, בלי כל הפלפול של הלחם משנה[ן].

כג. ויש בקדשים אסורין אחרים במאכלות, וכלן של תורה הן. פגון אסורין שיש פאכילת תרומות ובכפורים וכלה ומעשר שני, ואסורין שיש בקדשי מזבח, פגון פגול ונותר וטמא. וכל אחד מהן יתבאר במקומו.

כד. ושעור פל אכילה מהן - פזית, בין למלקות בין לקרת. וכבר בארנו אסור חמץ בפסח ודיניו בהלכות חמץ ומצה¹⁰⁸. אבל אסור אכילה ביום הכפורים - אסור מין בפני עצמו¹⁰⁹; וכן אסור יוצא מגפן על הנזיר אינו שוה בכל. ולפיכך¹¹⁰ יתבאר אסור פל אחד מהן ושעורו ודיניו במקומו הראוי לו.

108) ולפיכך לא נכתבו כאן. (109) שאין שם איסור על המאכל, אלא שביום זה נאסרה אכילה ושתייה בכלל. (110) מפני שישנם הבדלים עקרוניים בין אלה ובין שאר איסורי אכילה.

~ יום שלישי כ"ו סיון ~

פרק אחד עשר

1) יבאר יין שנתנסך לעבודה זרה וסתם יינם; וגוי שנגע ביין שלא בכוונה; ודין הלוקח עבדים מהגוי ומלו וטבלו וגר תושב, שנגעו ביין; אם נתערב ביין ישראל מעט דבש ומעט שאור; גוי שדרך וישראל עומד על גביו, וחומץ הגוי; הכשר כלי הגויים אשר לחרש ולעץ ולאבן; בזמן הזה אין לוקחין אלא מאדם שהחזק בכשרות; והמתארח אצל בעל הבית.

א. יין? שנתנסף לעבודת כוכבים - אסור בהנחה, והשתיה ממנו פל שהוא - לוקה מן התורה³. וכן האוכל פל שהוא מתקרבת עבודת כוכבים, מפשור או מפרות, אפלו מים ומלח, האוכל מהן פל שהוא - לוקה; שגאמר: אשר חלב זבחימו יאכלו, ושתו יין נסיכם, יקומו וגומר⁵.

2) ניסוך יין הוא אחת מארבע עבודות של עבודה זרה שחייבין עליהן סקילה אפילו אם אין דרך עבודתו של אותו אליל בכך. (3) שתי מלקות, אחת משום לא תביא תועבה אל ביתך ואחת משום ולא ידבק בידך מאומה מן החרם. ואף על פי שכתב כאן סתם "לוקה" נתכווין לשתי מלקות. (4) מה שמקריבים לעבודה זרה. (5) ומה שהביא כאן פסוק זה, הרי זה רק כדי ללמוד ממנו שיין נסך דינו כובח.

תוכל לאכול טבל בעוד שהמעשר שכתוב בו "בשעריך" - בתוכו (רש"י שם) ולפיכך לוקה משום לאו ד"לא תוכל לאכול". (97) שזר חייב על אכילתן מיתה בידי שמים, אבל מעשרות אין בהם מיתה. ואפילו לרבי מאיר האוסר מעשר ראשון לזרים - אין חיוב מיתה על אכילתו, ולמדו זה ביבמות פו, א - ממה שכתוב בתרומה "ומתו בו כי יחלוהו", ודרשו: "בו" ולא במעשר.

כא. אזהרה לאוכל טבל שלא הורמו ממנו מעשרות - בכלל שגאמר: לא תוכל לאכול⁸ בשעריך מעשר דגנך וגומר. ובהלכות תרומות ומעשרות⁹ יתבאר: אי זה דבר חייב בתרומה ובמעשרות ואי זה דבר פטור, ואי זה דבר הוא חייב מן התורה ואי זהו החייב מדברי סופרים. והאוכל פזית מטבל של דבריהם או מפלאי הפרם¹⁰ וערלה של חוצה לארץ¹⁰¹ - מפין אותו מפת מרדות.

98) ראה מה שכתבנו בהלכה הקודמת. (99) בספר זרעים. (100) בחוץ לארץ - מדברי סופרים, כמ"ש בה"ה. (101) ערלה בחוץ לארץ אסורה - הלכה למשה מסיני, כמבואר בה"י, אבל כיון שאין כאן לאו מפורש בתורה, אינו לוקה מלקות מן התורה אלא מכת מרדות, כדין חצי שיעור. וכן כתב רבינו למעלה בפ"ג ה"ו. ובכמה מקומות אחרים.

כב. הטבל והחדש וההקדש וספיחי שביעית והפלאים¹⁰² והערלה - משקין היוצאין מפרותיהן¹⁰³ אסורים פמותם¹⁰⁴, ואין לוקין עליהן¹⁰⁵. חוץ מין ושמן של ערלה¹⁰⁶ ויין של פלאי הפרם¹⁰⁷, שלוקין עליהן פדרך שלוקין על הזיתים ועל הענבים שלהן.

102) פירוש, הירק הנזרע בכרם שאסור משום כלאי הכרם. ואין לפרש שהמדובר בכלאי זרעים, שהרי כלאי זרעים מותרים באכילה (ראה פ"א מהל' כלאים ה"ז). (103) כגון: תותים, תאנים ורמונים. (104) חולין כו, ב. (105) שהוא שלא כדרך אכילתו, ואין לוקין עליו כמ"ש הרב המגיד למעלה בפ"ח הט"ז לדעת רבינו בדין אין לוקין על הנאה. (106) שלמדים בגזירה-שוה' "פרי" "פרי" מביכורים, וביכורים מתרומה, ובתרומה כתיב "תירוש ויצהר", תירוש הוא יין, ויצהר הוא שמן, כמבואר שם קכא, א. ו'גזירה-שוה' היא כמפורש בתורה, ולפיכך לוקים על יין ושמן. (107) דקיימא-לן כלאי הכרם לוקה עליהם אפילו שלא כדרך הנאתם. וכן פסק בפט"ו. ולכך לוקין על המשקין היוצאים מהם שאסורים כמותם (לחם-משנה). [אולם נשאר עוד לבאר למה כתב רבינו בתחילת הלכה זו שאין לוקין על משקה היוצא מירקות שנזרעו בכרם כפי שפירשנו שם דבריו, והלא דינם כדין הענבים. והרגיש בזה הלחם משנה עצמו. ונראה שרבינו נוקט כאן שיטתו של אב"י בפסחים כד, ב - שמיץ פירות "זיעה בעלמא", כלומר אין בו ממשות

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

לְמַדְתָּ¹⁶, שְׁיִין יִשְׂרָאֵל שְׁנַגַע בּוֹ הָעוֹבֵד פּוֹכְבִים וּמְזֵלוֹת - דִּינוֹ כְּסֹתָם יֵינָם שֶׁהוּא אָסוּר בְּהִנְיָהּ.

12) נגיעה משמעותה שכשוך. 13) בגמרא אמרו, רבא שהתיר בהנאה חזר בו. 14) אם נגע בו בכוונה וידע שזהו יין. 15) אפילו שלא בפני עבודה זרה. 16) שלא יין של גוי בלבד אסור אלא אפילו יין של ישראל שנגע בו גוי ואין הישראל יכול לומר לו אין בכוחך לאסור ייני שלא בהסכמתי. ולפיכך חוששים שמא נסך ודינו כסתם יינם.

ה. עוֹבֵד פּוֹכְבִים וּמְזֵלוֹת שְׁנַגַע בֵּינָם שְׁלֵא בְּכוֹנְהָ¹⁷, וְכֵן תִּינוּק¹⁸ עוֹבֵד פּוֹכְבִים וּמְזֵלוֹת שְׁנַגַע בֵּינָם - אָסוּר בְּשִׁתְיָהּ¹⁹ וּמִתָּר בְּהִנְיָהּ²⁰. הַלּוֹקֵחַ עֲבָדִים מִן הָעוֹבְדֵי פּוֹכְבִים וּמְזֵלוֹת וּמְלוֹ וְטַבְלוֹ - מִיָּד אֵין מְנַסְּכִין, וְיֵין שְׁנַגַעוֹ בּוֹ מִתָּר בְּשִׁתְיָהּ, וְאִף עַל פִּי שְׁעֵדִין לֹא נִהְיֹו בְּדַתִּי יִשְׂרָאֵל וְלֹא פְּסָקָה עֲבוֹדַת פּוֹכְבִים מִפִּיהֶם²¹.

17) שלא כיוון לנגוע ביין ונגע במקרה. או שהושיט ידו לחבית וחשב שיש בה שמן ונמצא יין. 18) לא תינוק ממש אלא כל שאינו יודע בטיב עבודה זרה ומשמשיה, דינו כד. 19) והטעם משום הרחקת עבירה כמבואר בגמרא: "לך לך אמרין נזירא סחור סחור לכרמא לא תקרב" (לנזיר אומרים: לך מסביב לכרם ואל הכרם לא תקרב) להרחיקו מן העבירה, שהנזיר אסור ביין. 20) ודאי לא נתנסך כיון שהיה שלא בכוונה. 21) כרב, ולא כשמואל שאומר עושן יין נסך עד שתשקע [=תישכח] עבודה זרה מפייהם. וטעמו של דבר מכיוון שملו וטבלו ודאי לא ניסכו לשם עבודה זרה.

ו. פְּנֵי הַשְּׁפָחוֹת הָעוֹבְדוֹת פּוֹכְבִים וּמְזֵלוֹת שְׁנוֹלְדוּ בְּרִשּׁוֹת יִשְׂרָאֵל וּמְלוֹ וְעֵדִין לֹא טַבְלוֹ²² - הַגְּדוֹלִים אוֹסְרִין הֵינָן כְּשִׁנְיָהּ בּוֹ, וְהִקְטִינָם אֵינָן אוֹסְרִין²³.

22) אבל אם לא מלו ולא טבלו אפילו קטנים אוסרים במגעם לשתייה כדין גוי קטן. 23) דווקא בני שפחות שملו ולא טבלו שגדלו ברשות ישראל, קטנים אינם אוסרים, אבל הלוקח עבד מן הגוי ומלו ולא טבלו אפילו קטנים עושים יין נסך לאסור בשתייה כשאר גוי קטן.

ז. גַּר תּוֹשֵׁב, וְהוּא שֶׁקֶבֶל עָלָיו שְׁבַע מְצוֹת כְּמוֹ שְׂבָאֲרָנָה²⁴ - יֵינּוּ אָסוּר בְּשִׁתְיָהּ וּמִתָּר בְּהִנְיָהּ²⁵. וּמִתְּדִין אֲצִלוֹ²⁶, וְאֵין מִפְּקִידֵין אֲצִלוֹ²⁷. וְכֵן כָּל גּוֹי שְׁאֵינּוּ עוֹבֵד עֲבוֹדַת פּוֹכְבִים וּמְזֵלוֹת, כְּגוֹן אֵלוֹ הַיִּשְׁמַעֲאֵלִים²⁸ - יֵינָן אָסוּר בְּשִׁתְיָהּ וּמִתָּר בְּהִנְיָהּ. וְכֵן הוֹרֵי כָּל הַגְּאוּנִים, אֲבָל אוֹתָם הָעוֹבְדִים עֲבוֹדַת פּוֹכְבִים וּמְזֵלוֹת - סֹתָם יֵינָם אָסוּר בְּהִנְיָהּ.

24) "אי זה הוא גר תושב? זה גוי שקיבל עליו שלא יעבוד עבודה זרה עם שאר המצוות שנצטוו בני נח". 25) והטעם שגזירה ראשונה על יין גויים משום בנותיהם, בשתייה בלבד אסורו וגזירה זו כוללת גם גר תושב. אבל אסור הנאה בסתם יינם שגזרו בית דין שלאחריהם משום חשש ניסוך,

~ נקודות משיחות קודש ~
 "האובל מהן כל שהוא - לוקה בו".
 ידוע הכלל ש'העצם כשאתה תופס במקצתו אתה תופס בכולו'. ולכן, אם פוגע אדם בענין כללי ואפי' במשהו קטן ממנו הוא פוגע בכולו.
 על פי נגלה, מתבטא הדבר באיסור משהו, שכאשר נוגעים במשהו נוגעים בדבר כולו, ולכן הדין בעבודה-זרה שאיסורה במשהו "לא ידבק בידך מאומה".
 ומסביר הרמב"ם במו"נ שיש שני אופני "משהו", משהו המתחלק ממשהו אחר, ומשהו שאינו מתחלק ואינו נפרד כי בכל נקודה ונקודה ממנו נמצא עצם הדבר. וי"ל שכך הוא גם בעבודה-זרה שאיסורה חודר בכל נקודה ונקודה שבה ולכן נאסרה גם במשהו.
 על-פי לקו"ש חלק כ"ט עמוד 155
 מתוך רמב"ם "פרס המלך"

ב. יֵין שְׁתַּנְסַף לָהּ - פְּזַבַח שֶׁקָּרַב לָהּ. וְכֵינָן שְׁאִסוּר זֶה מְשׁוּם עֲבוֹדַת פּוֹכְבִים הוּא - אֵין לוֹ שְׁעוֹר⁶, שְׁנַאֲמַר בְּעֲבוֹדַת פּוֹכְבִים: וְלֹא יִדְבַק בְּיָדָךְ מְאוּמָה מִן הַחֵרֶם⁷.

6) טעם למה שאמר בהלכה הקודמת, שלוקה אפילו בכל שהוא ואין צריך שיעור. 7) בעיר הנידחת שהיא גם כן מעין עבודה זרה.

ג. יֵין הָעוֹבְדֵי פּוֹכְבִים שְׁאֵין אָנוּ יוֹדְעִין אִם נִתְּנַסַף אוֹ לֹא נִתְּנַסַף, וְהוּא הַנִּקְרָא סֹתָם יֵינָם⁸ - אָסוּר בְּהִנְיָהּ כְּמוֹ יֵין שְׁתַּנְסַף⁹. וְדָבָר זֶה מְגִזְרוֹת סוֹפְרִים הוּא¹⁰. וְהַשּׁוֹתָהּ מִסֹּתָם יֵינָם רְבִיעִית¹¹ - מִפְּנֵי אוֹתוֹ מִפֶּת מְרֻדוֹת.

8) ודניאל פירש ממנו שנאמר: "אשר לא יתגאל בפתג המלך וביין משתיו". 9) משום חומרת איסור עבודה זרה עשאוהו חכמים כיון נסך גמור שנתנסך לעבודה זרה שאסור מן התורה. 10) גזרו החכמים על יינם של גויים משום בנותיהם. פירושו: שתיית יין מביא לקירוב לבבות ויביא לחיתון עם בנותיהם. והיא אחת משמונה עשר גזירות שגזרו בעליית חנניא בן גוריון: וגזרו מתחילה על השתייה בלבד, אבל בית דין שלאחריהם ראו שהגויים מרבים בניסוך וגזרו איסור הנאה אף בסתם יינם. 11) אבל השותה פחות מרביעית אינו לוקה מכת מרדות ואף על פי שעל יין נסך ממש לוקה בכל שהוא וסתם יינם עשו חכמים כיון נסך, לא החמירו חכמים לעניין שיעורו, מפני שלא נאסר משום עבודה זרה אלא משום חשש חיתון.

ד. וְכָל יֵין שְׁנַגַע¹² בּוֹ הָעוֹבֵד פּוֹכְבִים וּמְזֵלוֹת - הָרִי זֶה אָסוּר¹³, שְׁמָא נִסַף אוֹתוֹ¹⁴; שְׁמַחְשַׁבֵת הָעוֹבֵד פּוֹכְבִים וּמְזֵלוֹת לְעֲבוֹדַת פּוֹכְבִים וּמְזֵלוֹת¹⁵. הָא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ממנו נחש, וגויים אינם מקפידים לכסות, אבל לא אסרוהו משום בנותיהם או משום גזירת יין נסך, ולפיכך אם ידוע שלא נתגלה או במקומות שאין נחשים מצויים מותר לשתותו.

יא. מאימתי יאסר יין העובד פוכבים ומזלות?
משירף וימשף היין³⁶. אף על פי שלא ירד לבור, אלא עדן הוא בגת - הרי זה אסור. לפיכך אין דורכין עם העובד פוכבים בגת, שמא יגע בידו³⁷ וינסף. ואפלו היה כפות³⁸. ואין לוקחין ממנו גת דרוכה³⁹, ואף על פי שעדין היין מערב עם התרצנים וזגין ולא ירד לבור.

(36) מימרא של רב הונא: ופירש רש"י הגת עשויה כמדרון ומשעה שהיוצא מן הענבים נמשך מצד העליון לצד התחתון נקרא יין ונגיעת גוי אוסרתו ואף על פי שעדיין הוא בגת. ורבינו תם מפרש משהתחיל היין לקלח מן הגת אל הבור, וקודם לכן הם ענבים דרוכים ולא יין ולפיכך אינם נעשים יין נסך. (37) משמע שאם ניסך ברגלו שהוא דורך בה אינו יין נסך שכלל בידו ניסוך ברגל אינו נקרא ניסוך... ומותר בהנאה, אבל בשתייה אסור. [=והטור סימן כג נוקט שיטה אחרת לגמרי, ודעתו שניסוך ברגל אסור בהנאה וכאן מותר בהנאה מפני שהגוי טרוד בדריכה ואינו מנסך, אבל נגיעה ברגל שלא אגב דריכה אוסרת כמו ביד]. (38) ידיו קשורות שגזורים כפות משום אינו כפות ואסור אפילו בהנאה. (39) והיין מושך מחלק העליון לתחתון.

יב. עובד פוכבים ומזלות שדרכו היין ולא נגע בו, והרי ישראל עומד על גביו⁴⁰, וישראל⁴¹ הוא שפנסו בקבית - הרי זה אסור בשתייה.

(40) ומשמרו שלא יגע בידו. (41) לכדו.

יג. החמץ של עובדי פוכבים ומזלות - אסור בהנאה, מפני שעששה יין נסך קדם שתימין. עובד פוכבים ומזלות שהיה דורס ענבים בקבית, אף על פי שהיין צף על גבי ידיו - אין חוששין משום יין נסך. היה אוכל מן הספלים⁴² והותר פסאה וקסאתים וזרקן בגת, אף על פי שהיין מגתו⁴³ על הענבים - אין עושה יין נסך⁴⁴.

(42) שהביאו ענבים לגת. (43) בדפוס רומי ר"מ וכן בתוספתא שם: מנתו. וכן נכון. (44) תוספתא שם: גוי שהיה מעלה ענבים בסלים ובדרורין לגת אף על פי שניפצן לגת והיין מנתו על גבי ענבים מותר שאין דרכם מנסכין כן.

יד. התרצנים והזגין של עובדי פוכבים ומזלות - אסורים⁴⁵ כל שנים עשר חדש⁴⁶; ולאחר שנים עשר חדש - כפר יבשו ולא נשארה בהן לחלוהית, ומתרין באכילה. וכן שמרים של יין שיבשו לאחר שנים עשר חדש - מתרין; שהרי לא נשארה בהן ריח יין, והרי הן כעפר וכאדמה⁴⁷.

לא גזרו אלא בעובד עבודה זרה בלבד. (26) מניח בחנותם זמן מה עד שילך כדי מיל בערך. והטעם, כיון שאינו עובד עבודה זרה, אינו נוגע ביין ולא ינסך וגם לא יניח לגוי אחר לנגוע ולנסך, שהרי אין לו כל הנאה בזה. (27) בביתו לזמן מרובה, שמא יחליף יין זה ביינו, ויינו אסור בשתייה. אבל בזמן מועט אין חוששים לחילוף. (28) ומה שכתב רבינו בתחילת הלכה זו "שקיבל עליו שבע מצוות" ומשמע מדבריו שאם קיבל עליו שלא לעבוד עבודה זרה בלבד אסור בהנאה, זה נאמר רק בגר תושב בן אומה עובדת עבודה זרה, אבל אם כל אומתו אינה עובדת עבודה זרה, אינו אסור במגעו בהנאה וגם לא צריך קבלה בפני שלושה חברים.

ח. כל מקום שנאמר בענין זה²⁹ שהיין אסור, אם היה העובד פוכבים ומזלות שנאסר היין בגללו עובד עבודת פוכבים ומזלות - הרי הוא אסור בהנאה; ואם אינו עובד עבודת פוכבים ומזלות - הרי הוא אסור בשתייה בלבד. וכל מקום שנאמר נכרי סתם - הרי זה עובד עבודת פוכבים ומזלות.

(29) בענין ניסוך היין.

ט. אין מתנסף לעבודת פוכבים ומזלות אלא יין שראוי להקריב על גבי המזבח. ומפני זה, כשגזרו על סתם יינם וגזרו על כל יין שיגע בו שיהיה אסור בהנאה - לא גזרו אלא על היין הראוי להתנסף. לפיכך, יין מבשול³⁰ של ישראל שנגע בו העובד פוכבים ומזלות - אינו אסור. ומתן לשתותו עם העובד פוכבים ומזלות³¹ ככוס אחד. אבל יין מזוג³² ויין שהתחיל להחמיץ ואפשר שישתה³³, אם נגע בו - נאסר.

(30) מאימתי נקרא מבושל? משהרתיה על גבי האש. (31) וכתב הרא"ש: הדבר תמוה כיון שגזרו על יינם בשתייה משום בנותיהם וכי משום שהרתיהו לא שייך לגזור בזה? ואפשר לפי שהמבושל אינו מצוי כל כך ובדבר שאינו מצוי לא גזרו חכמים. [=ואולי אפשר לומר שיין מבושל אינו גורם לקירוב לבבות]. (32) במים, אם יש בו טעם ומראה יין. (33) שלושה ימים הראשונים יש בו משום יין נסך, שכל שלושה ימים הראשונים עדיין טעמו טעם יין.

י. הורו גאוני המערב, שאם נתערב ביין ישראל מעט דבש או מעט שאור, הואיל ואינו ראוי למזבח³⁴ - הרי הוא פמבשל או פשקר³⁵, ואינו מתנסף, ומתן לשתותו עם העובד פוכבים ומזלות.

(34) הרמב"ן, הרא"ש והר"ן חולקים על רבינו ואוסרים, ונימוקם, שהרי הגויים מקריבים פירות לעבודה זרה שאסורים להקרבה על גבי המזבח, גם יין מזוג פסול למזבח ויש בו משום יין נסך. (35) סתם שכר בתלמוד הוא מתמרים או משעורים ואין דרכם לנסכו לעבודה זרה, שלא אסרו שכר של גויים, אלא משום שחוששים שמא שתה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

וּמְזֻלוֹת - אָסוּר לְשִׁתּוֹת בּוֹ. הִדְיָחוּ פַעַם רֵאשׁוֹנָה וּשְׁנִיָּה וּשְׁלִישִׁית - מִתֵּר, שֶׁכִּבְר הִלְכוּ צִחְצוּחֵי הַיַּיִן שָׁבוּ⁶⁵. וְהוּא שֶׁהִיא מְצַפֶּה בְּאָכְרָה⁶⁶, כְּדִרְךָ שֶׁהַיּוֹצֵרִין⁶⁷ עוֹשִׂין, אוֹ שֶׁהִיא מְזַפֶּת⁶⁸; אֲכָל שֶׁל חֶרֶס⁶⁹ - צְרִיף הִדְחָה⁷⁰.

(65) אבל בפעם ראשונה ושנייה נשאר עור טיפות זעירות של יין. (66) בבדיל. (67) עושי כלי חרס. (68) ובכלים ישנים, צריכים שלוש הדחות. (69) בלא ציפוי ואינו מזופת. (70) פעם אחת בלבד. שיותר בולע מצופה באבר או מזופת מאינו מצופה באבר, והמדובר כשאין הציפוי חלק כל כך, אבל כאשר הוא חלק לגמרי בולע פחות מחרס ונקרא "שוע" שיחבאר דינו בהלכה יט.

יט. כְּלֵי חֶרֶס הַשּׁוֹעִים⁷¹ בְּאָכְרָה שֶׁנִּשְׁתַּמְשׁוּ בָּהֶן בְּיַיִן נֶסֶף; אִם הָיוּ לְבָנִים אוֹ אֲדָמִים⁷² אוֹ שְׁחָרִים - מְתַרְיִין⁷³; וְאִם הָיוּ יִרְקִין - אֲסוּרִין⁷⁴, מִפְּנֵי שֶׁהֵן בּוֹלְעִים. וְאִם יֵשׁ בָּהֶם מְקוֹם מְגֻלָּה שֶׁל חֶרֶס⁷⁵, בֵּין לְבָנִים בֵּין יִרְקִים - אֲסוּרִים⁷⁶, מִפְּנֵי שֶׁהֵם בּוֹלְעִין. וְיִרְאֶה לִי, שֶׁאֵין הִדְבָר אֵלָּא בְּשִׁכְנוֹס בָּהֶם לְקִיּוּם⁷⁷; אֲכָל לֹא כְּנוֹס בָּהֶם לְקִיּוּם - מְדִיחֵן וּמְתַרְיִין וְאֶפְלוּ הֵם שֶׁל חֶרֶס⁷⁸.

(71) חלקים ומצופים יפה. (72) בגמרא נזכר רק לבנים ושחורים. (73) בהדחה בלבד. (74) "משום דמיצירין". [פירוש רש"י, שיש בהם תערובת קרקע של מחפורת צריך, היינו נתר שבולע הרבה. ומשמע מדבריו, שאפילו הגעלה ברותחים אינה מועילה. ... ומכל שכן שמילוי ועירוי או יישון אינם מועילים. אולם רבינו כאן בדין "מקום מגולה" כלל ביחד ירוקים ולבנים ומשמע שמשווה דינם, ולבנים בוודאי שמועיל בהם עירוי ויישון. (75) היינו שיש בקעים וסדקים בציפוי. (76) ואפילו כמה הדחות אינן מועילות וצריכים מילוי ועירוי ג' מעת לעת או יישון. (77) כלומר, בכלים העשויים להכניס בהם לקיום. ... כל דבר שמכניס לקיום אפילו לפי שעה גזרו בו חכמים. ולבנים ושחורים שאין בהם מקום מגולה אפילו במכניסם לקיום מותרים בשכשוך בעלמא שהם ככלי מתכות מפני שהם מצופים באבר, ומדבריו למדנו שכלי מתכות אפילו במכניס לקיום אין צריך מילוי ועירוי אלא בהדחה בעלמא די. (78) פירוש: אף על פי שהם של חרס.

כ. גַּת שֶׁל אֶבֶן וְשֶׁל עֵץ שֶׁדִּרְךָ בָּהֶן הַעוֹבֵד פּוֹכְבִים וּמְזֻלוֹת⁷⁹, אוֹ גַת שֶׁל אֶבֶן שֶׁזִּפְתָּהּ הַעוֹבֵד פּוֹכְבִים וּמְזֻלוֹת⁸⁰ אֵף עַל פִּי שֶׁלֹּא דִרְךָ בָּהּ - מְדִיחֵן⁸¹ בְּמִים וּבְאָפֶר אֲרַבַּע פְּעָמִים⁸² וְדוֹרְךָ בָּהֶן. וְאִם הִיָּתָה בָּהֶם לְחִלּוּחֵית - מְקַדִּים הָאָפֶר⁸³ לְמִים; וְאִם לֹא - מְקַדִּים הַמִּים⁸⁴.

(79) ואינם זפוחים. (80) ודרך לשים בגת מעט יין כדי להעביר את ריח העשן של הזפת. (81) כדי להעביר צחצוחי היין שעל הזפת. ודווקא גת של אבן שזפתה די

(45) אפילו בהנאה. (46) שהם לחים, כחכמים, שאמרו לחים אסורים, יבשים מותרים. ופירשו בגמרא: לחים - כל י"ב חודש, יבשים - לאחר י"ב חודש. (47) משמע אפילו לא נתן עליהם מים מותרים ולא כדעת רבינו תם.

טו. נִאדוֹת הַעוֹבְדֵי פּוֹכְבִים וּמְזֻלוֹת וּקְנָגְיָהֶן שֶׁהִכְנִיסוּ בָּהֶן הַעוֹבְדֵי פּוֹכְבִים וּמְזֻלוֹת יַיִן - אָסוּר לָתֵן לְתוֹכָן יַיִן עַד שֶׁיִּשְׁטַנְּנוּ שְׁנַיִם עֶשְׂרֵי הַדָּשׁ⁴⁸; אוֹ עַד שֶׁיִּחְזְרוּן לְאוּר⁴⁹ עַד שֶׁיִּתְרַפֶּה הַזֶּפֶת⁵⁰ שֶׁעָלִיָּהֶן אוֹ שֶׁיִּחְמוּ⁵¹; אוֹ עַד שֶׁיִּתֵּן לְתוֹכָן מִים שֶׁלֶּשָׁה יָמִים מֵעַת לְעַת⁵², וּמְעָרָה הַמִּים וּמְחַלֵּף מִים אַחֲרֵים כֹּל מֵעַת לְעַת שְׁלֹשׁ פְּעָמִים בְּשִׁלְשַׁת הַיָּמִים. בֵּין שֶׁהָיוּ הַכֵּלִים שֶׁלָּהֶן בֵּין שֶׁהָיוּ שֶׁל יִשְׂרָאֵל וְשֶׁאֵלוֹ אוֹתָן וְהִכְנִיסוּ בָּהֶן יַיִן. וְאִם נָתַן לְתוֹכָם יַיִן⁵³ קִדְּם שִׁיטְהֵר אוֹתָן - הָרִי זֶה אָסוּר בְּשִׁתְּהָ.

(48) ואז יוצא ריח היין מהם ומתנדף. (49) שהחזירן לכבשן האש. (50) שבפנים וזהו סימן שנתלבנו הכלים. (51) אם אין הכלים מזופתים אבל הוחמו בשיעור כזה, שאילו היו מזופתים היה הזפת מתרפה. (52) שהמים יהיו בכלים שלושה ימים מעת לעת. (53) מלשון רבינו נראה שאפילו נתן בהם רק לזמן קצר גם כן אסור.

טז. וּמִתֵּר לָתֵן לְתוֹכָן שֶׁכָּר⁵⁴ אוֹ צִיר⁵⁵ אוֹ מוּרִיס⁵⁶ מְדִיחֵן⁵⁷, וְאֵין צְרִיף לְכֻלָּם. וּמִתֵּר לָתֵן הַיַּיִן לְתוֹכָן אַחֵר שְׁנוֹתָ הַצִּיר אוֹ הַמוּרִיס⁵⁸, שֶׁהַמִּלַּח שׁוֹרְפֵן.

(54) כי השכר מבטל טעמו של היין. (55) המתמצה מדגים שנמלחו. (56) שומן של דגים. (57) ואף על פי שלא מילאוהו מים, מפני שהם שורפין את היין הנבלע בכלים ומכלין אותו. (58) ואין צריך הכשר קודם נתינת היין, מפני שהמלח שבציר ובמוריס שורף את היין שהיה מובלע בכלים, אבל אם נתן שכר טעון הכשר אם רצה לתת בו יין, שהשכר רק מבטל טעם היין אבל אינו מכלהו.

יז. הַלוֹקַח פְּלִים חֲדָשִׁים שֶׁאֵינָם מְזַפְתִּים מִן הַעוֹבְדֵי פּוֹכְבִים וּמְזֻלוֹת - נוֹתֵן לְתוֹכָן יַיִן מְדִיחֵן⁵⁹, וְאֵינוֹ חוֹשֵׁשׁ שֶׁמָּא נִתְּנוּ בָּהֶן יַיִן נֶסֶף. וְאִם הָיוּ מְזַפְתִּין - מְדִיחֵן⁶⁰, וְאֵף עַל פִּי שֶׁהֵן חֲדָשִׁים⁶¹. וְכֵן כְּלֵי שְׁנוֹתָנוּ בּוֹ יַיִן נֶסֶף וְאֵין מְכַנְסוֹ לְקִיּוּם⁶², כְּגוֹן כְּלֵי שְׁחוּשָׁף בּוֹ⁶³ אוֹ הַמְשַׁפֵּף וְכִיּוֹצֵא בָּהּ - מְשַׁכְּשְׁכוּ⁶⁴ בְּמִים וְדִיּוֹ.

(59) ואין צריכים הדחה. (60) ואין צריך עירוי מים שלוש פעמים, כיוון שהגוי לא הכניס לתוכם יין לקיום, כי אחרת לא היו נראים הכלים כחדשים, מספיקה הדחה לבדה. (61) כלומר, נראים כחדשים. (62) הגוי אינו מכניס בהם יין על מנת לשהותו בהם זמן רב. (63) כלי שדולים [=שואבים] בו מן הבור. (64) למרות שהם ישנים, מספיק שכשוך.

יח. וְכֵן פּוֹס שֶׁל חֶרֶס שֶׁשִׁתָּהּ בּוֹ הַעוֹבֵד פּוֹכְבִים

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

רצה לטהרן מיד - מגעילן ברותחין, או חולטן במי זיתים¹⁰⁹, או מניחן תחת צנור שמיימו מקלחין¹¹⁰ או במעין שמיימו רודפין¹¹¹ שתים עשרה שעות¹¹², ואחר כך יתרו¹¹³.

103) כעין דלת שנותנים על הענבים. 104) מטאטא שמאספים בו את הענבים המתפורים, או שמנקים בו את הגת. 105) במים. 106) שקושרים בהם את הקף סביב הזיתים שלא יתפורו בשעת הדריכה. וכנראה גם בגת השתמשו בכלי כזה שלא יתפורו הענבים מכובד הקורה. 107) קנבוס שבולע יותר. 108) מין עשב הגדל במים. 109) דרך לבשל זיתים להיות רכים להוציא שומנם. 110) בורס חזק בלתי פוסק. 111) שוטפים. 112) עונה, יום או לילה בתקופת תשיר וניסן שהיום והלילה שווים, והעיקר שישוהו במים שתים עשרה שעות. 113) שקילוח המים ורדיפתם במשך י"ב שעות מבטל ומפליט את היין.

כה. בזמן שהיתה ארץ ישראל בלה לישראל - היו לוקחין היין מפל אדם מישראל ואין חוששין לו, ובחוצה לארץ לא היו לוקחין אלא מאדם שהחזק בכשרות; ובזמן הזה - אין לוקחין יין בכל מקום אלא מאדם שהחזק בכשרות. וכן הבשר והגבינה וחתוכת דג שאין בה סימן, כמו שבארנו.

כו. המתארח אצל בעל הבית בכל מקום ובכל זמן, והביא לו יין או בשר או גבינה וחתוכת דג - הרי זה מתר¹¹⁴, ואינו צריך לשאל עליו, אף על פי שאינו מפירו, אלא יודע שהוא יהודי בלבד. ואם החזק שאינו בשר ולא מדקדק בדברים אלו - אסור להתארח אצלו. ואם עבר ונתארח אצלו - אינו אוכל בשר ולא שותה יין על פיו עד שיעיד לו אדם בשר עליהם.

114) סתמו אוכל כשר ונותן לו ממה שהוא אוכל. אבל אין לוקחים דברים אלו בחוץ לארץ ובארץ ישראל בזמן הזה אלא ממי שהחזק בכשרות, מפני שעמי הארץ אינם מקפידים על לפני עיוור לא תיתן מכשול ושמא קנה מהגוי ומוכרם לישראל ואינו מקפיד על מה שהישראל יאכל דבר איסור.

פרק שנים עשר

1) יבאר כיצד היא הנגיעה, שאוסר בה הגוי היין; וניצוק אי הוי חיבור; הנמיח יינו בקרון או בספינה וכנס לעיר לעשות צרכיו; היה שוהה עם הגוי ושמע קול תפלה ויצא; גדוד שנכנס למדינה דרך שלום או מלחמה; חבית שצפה בנהר כנגד עיר שרובה ישראל.

א. כיצד היא הנגיעה שאוסר בה העובד כוכבים ומזלות² היין? הוא שייגע ביין עצמו³, בין בידו בין בשאר איבריו שדרבן לנסף⁴ בהן, וישכשך⁵. אבל אם פשט ידו לחבית⁶, ותפסו את ידו קדם שיוציאה

בהדחה, אבל גת של עץ אם זפתה אף על פי שלא דרך בה צריך לקלוף את הזפת, מפני שנבלע בה הרבה יין. 82) כלומר, שתי פעמים מים ושתי פעמים אפר. 83) היינו, נותן אפר ומים אפר ומים. 84) נותן מים ואפר מים ואפר.

כא. גת של אבן מזפפת⁸⁵ שדרף בה העובד כוכבים ומזלות, או גת של עץ זפופתה אף על פי שלא דרף בה - צריך לקלוף⁸⁶ את הזפת. ואם ישנה שנים עשר חדש או נתן בה מים שלשה ימים מעת לעת - אינו צריך לקלוף. לא תהיה הגת חמורה⁸⁷ יתר מן הנקננים. לא נאמר יקלוף אלא להתיירה מיד⁸⁸.

85) שאפילו גת של אבן בולעת הרבה אם דרך בה הגוי. 86) אפילו בגת של עץ. 87) שהרי בגת אין מעכבים את היין כל כך כמו בקננים. 88) בלי יישון ועירו.

כב. גת של חרס⁸⁹, אף על פי שקלוף את הזפת - אסור לדרף בה מיד, עד שייחם אותה באש עד שייפה הזפת⁹⁰. ואם ישנה שנים עשר חדש או נתן בה מים שלשה ימים - מתרת, כמו שבארנו.

89) במשנה שם: ושל חרס אף על פי שקלוף את הזפת הרי זו אסורה. והקליפה אינה מתירה אותה. 90) הראב"ד תמה הלא המדובר בקלוף ואין כאן זפת? אבל רבינו דייק בלשונו וכתב "עד שייחם אותה באש עד שירפה" וכוונתו עד שיתחמם כדי שיתרפה הזפת אילו היה נמצא שם.

כג. משמרת⁹¹ של יין של עובד כוכבים ומזלות: אם היתה של שער⁹² - מדיחה⁹³ ומשמר בה; ואם היתה של צמור⁹⁴ - מדיחה במים ובאפר⁹⁵ ארבע פעמים, ומניחה עד שתנגב ומשמר בה; ואם היתה של שש⁹⁶ - מישנה שנים עשר חדש. ואם יש בהן קשרים - מתירן⁹⁷. וכן פלי חלה⁹⁸ והוצים⁹⁹ וכיוצא בהן מפספופות¹⁰⁰ שדורכין בהן יין: אם היו תפורין בחבלים - מדיחין; ואם היו אחוזות זו בזו בסבוב קשה - מדיחין באפר¹⁰¹ ובמים ארבע פעמים, ומנגנן ומשתמש בהן; ואם היו תפורות בפשתן - מישנן שנים עשר חדש. ואם יש בהן קשרים - מתירן¹⁰².

91) מסנת. 92) משמע כל מיני שער, ורש"י פירש שער אדם. 93) שהשער אינו בולע כלל. 94) בולע קצת. 95) היינו ניגוב. 96) של פשתן. 97) ואחר כך מנגבן שהיין נבלע בקשרים. 98) מין צמת. 99) סיבים הנכרכים סביב הדקלים. 100) סלים קלועים. 101) מנגבן שהיין מתעכב יותר. 102) ואחר כך מנגבן.

כד. פלי הגת שדרף בהן העובד כוכבים ומזלות יין נסף, כיצד מטהרין אותן כדי שידרף בהן הישראל? הדפין¹⁰³ והעדשים והלולבין¹⁰⁴ - מדיחין¹⁰⁵. העקלין¹⁰⁶: של נסרין ושל בצבוי¹⁰⁷ - מנגבן; של שיפה¹⁰⁸ ושל גמי - מישנן שנים עשר חדש. ואם

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

דיבור-המתחיל ואי. כלומר, כנוגע על ידי דבר אחר בקילוח (הגהות מיימוניות). ואין לומר שמשום הנדנדו נאסר היין שבכלי, כמו שמשמע מפשטות לשונו של רבינו, שהרי נענוע קל אינו אוסר, אלא שכשוך כמו שנתבאר למעלה.

ד. פְּלִי סְתוּם¹⁷ - מִתֵּר לְטַלְטְלוֹ הַעוֹבֵד פּוֹכְבִים וּמְזוֹלוֹת מִמְקוֹם לְמִקוֹם, וְאֵף עַל פִּי שְׁהִיִּן מִתְּנַדְּנָד; שְׂאִין זֶה דֶּרֶךְ הַנְּסוּף. הַעֲבִיר נוֹד שֶׁל יֵיִן מִמְקוֹם לְמִקוֹם וְהוּא אוֹחֵז פִּי הַנּוֹד בְּדוֹ¹⁸, בֵּינָה שְׁהִיָּה הַנּוֹד מִלֵּא אוֹ חֶסֶר - מִתֵּר, וְאֵף עַל פִּי שְׁהִיִּן מִתְּנַדְּנָד. הַעֲבִיר פְּלִי חֶרֶס פְּתוּחַ מִלֵּא יֵיִן - אָסוּר, שְׂמָא נִגַּע בּוֹ¹⁹. וְאֵם הָיָה חֶסֶר²⁰ - מִתֵּר, אֲלֵא אִם כֵּן שְׂכֻשְׁכוֹ²¹.

(17) מבואר למעלה. (18) הרי הוא כסתום, וכן אם פיו קשור. ירושלמי שם: והוא דקטור פומיה. (19) שם: כיון שהוא מלא יין ופתוח, קרוב הדבר שיגע ביין. ודווקא שהעביר כלי בידיו, אבל אם העבירו בחוט או דרך טבעות מותר, שאין לחשוש שמה נגע בו. (20) אין לחשוש שמה נגע בו. (21) נתבאר למעלה בהלכה א, ששכשוך בכלי פתוח אוסר אפילו בלא נגיעה ביין עצמו.

ה. עוֹבֵד פּוֹכְבִים וּמְזוֹלוֹת שֶׁנִּגַּע בֵּינָה וְלֹא נִתְפַּנֵּן לְזֶה - הָרִי הֵיִן מִתֵּר בְּהִנְיָה בְּלִבְד²². פִּיצֵד? כְּגוֹן שֶׁנִּפְלַע עַל נוֹד שֶׁל יֵיִן²³, אוֹ שְׁהוֹשִׁיט יָדוֹ לְחִבִּית עַל מְנַת²⁴ שְׁהִיא שְׂמָן וְנִמְצָאת יֵיִן.

(22) אבל אסור בשתיה, כמו שנתבאר בפרק יא, הלכה ה. (23) פתוח. (24) כלומר, נדמה היה לו שהיא של שמן.

ו. פֶּא הֵיִן מְפָחוֹ שֶׁל עוֹבֵד פּוֹכְבִים וּמְזוֹלוֹת בְּלֵא פְּנֵה, הוֹאִיל וְלֹא נִגַּע בֵּינָה - הָרִי זֶה מִתֵּר בְּשִׁתְּהוֹ²⁵. פִּיצֵד? כְּגוֹן שְׁהִגְבִּיָּה פְּלִי שֶׁל יֵיִן וְיִצֵק לְכָלִי אַחֵר, וְהוּא מְדַמָּה שְׁהוּא שְׂכָר אוֹ שְׂמָן - הָרִי זֶה מִתֵּר.

(25) אפילו בשתיה. כוחו של גוי בלי נגיעה ביין מותר מן התורה, וחכמים אסרוהו וגזרו על כוחו ככוונה בלבד, אבל שלא ככוונה לא אסרו חכמים, שם.

ז. נִכְנַס הַעוֹבֵד פּוֹכְבִים וּמְזוֹלוֹת לְבֵית אוֹ לְחִנּוֹת לְבָקֵשׁ יֵיִן, וּפָשַׁט יָדוֹ כְּשֶׁהוּא מְחַפֵּשׁ וְנִגַּע בֵּינָה²⁶ - אָסוּר; שְׁהִרִי לֵיִן נִתְפַּנֵּן²⁷, וְאִין זֶה נִגַּע בְּלֵא פְּנֵה.

(26) בנגיעה האוסרת, כלומר, על ידי שכשוך. שם נז: מעשה שהיה במחזוא, ונפסקה הלכה שאסור בהנאה. (27) אף-על-פי שבשעת הנגיעה לא ידע שבחבית זו יין, שהרי היה מחפש יין, אין זה נוגע שלא ככוונה, כיון שנתכוין ליין בכלל. והראב"ד סובר שמה שאמרו בגמרא שם "שכשך ביה", פירושו ששכשך אחרי שהכיר שבחבית זו יש יין, אבל אם אחר שנודע הוציא ידו ולא שכשך מותר, כמו שהביא הטור בשמו. וזו היא כוונת דבריו בהשגתו על רבינו כאן. ובוה מיושבת תמיהת ה'כסף משנה' על הראב"ד.

ח. חִבִּית שֶׁנִּסְדְּקָה לְאֶרְכָּה, וְקָדַם הַעוֹבֵד פּוֹכְבִים וּמְזוֹלוֹת וְחִבְקָה²⁸ פְּדִי שְׂלֵא יִתְפָּרְדוּ הַחֶרְסִים²⁹ - הָרִי

וְלֹא יִנְדָּה, וּפְתַחוּ הַחִבִּית מִלְמַטָּה עַד שְׂיִצָּא הֵיִן וְיָרַד לְמַטָּה מִיָּדוֹ - לֹא נֶאֱסַר הֵיִן. וְכֵן אִם אָחֵז פְּלִי פְּתוּחַ שֶׁל יֵיִן וְשִׁכְשְׁכוֹ, אֵף עַל פִּי שְׂלֵא הַגְּבִיָּה⁸ הַכָּלִי וְלֹא נִגַּע בֵּינָה - נֶאֱסַר הֵיִן⁹.

(2) אפילו בהנאה. (3) אבל אם נגע בנוד שיש בו יין, ופי הנוד סתום ואפילו אינו מלא והניע דפנותיו זה לזה והיין התנדנד על ידי ההנעה מותר. (4) אבל ברגל אין דרך ניסוך בכך, ואם נגע גוי ביין ברגלו אין היין נאסר, כמו שנתבאר למעלה בפרק יא, הלכה יא. (5) וינדנד ויניע היין בחזק, אבל נגיעה בלא שכשוך, ואפילו נענוע קל הבא על ידי הכנסת היד בלבד - אינם אוסרים בהנאה, אבל בשתיה אסור. (6) עבודה זרה נט: מעשה שהיה. (7) בהנאה, אבל בשתיה אסור, כמו שנתבאר למעלה. (8) שהגבהה לא מעלה ולא מורידה, בין לאיסור ובין להיתר, והעיקר נדנדו היין ופי הכלי פתוח. רבינו למד דין זה מגמרא שם ס. בדין גוי הנושא נאד יין, והתיר רב אשי מפני שאין דרך ניסוך בכך, ופירש רבינו שהמדובר בנאד סגור ואין דרך ניסוך בכלי סגור, ומכאן שבכלי פתוח דרך ניסוך בשכשוך. (9) והרשב"א בתורת הבית חולק, וסובר שאין דרך ניסוך בכך לנסך בהנעת כלי בין פתוח בין סתום, אלא על ידי שכשוך גופו של יין באחד מאבריו, שדרכם לנסך בהם או על ידי דבר אחר. וכן כתב הטור ביוורה-דעה סימן קכה בשם הרא"ש.

ב. נִטְלַ פְּלִי שֶׁל יֵיִן¹⁰ וְהַגְּבִיָּה¹¹ וְיִצֵק הֵיִן, אֵף עַל פִּי שְׂלֵא שְׂכֻשְׁכוֹ¹² - נֶאֱסַר; שְׁהִרִי פֶּא הֵיִן מְפָחוֹ¹³. הַגְּבִיָּה וְלֹא שְׂכֻשְׁכוֹ וְלֹא נִגַּע - מִתֵּר¹⁴.

(10) פתוח. (11) נתבאר למעלה, שהגבהה אינה קובעת כלל, ומשום שדרך יציקה על ידי הגבהה, כתב "ההגביהו". (12) אפילו בהנאה. (13) והרי הוא כאילו נגע בו. (רבינו סתם ולא פירש אם גם היין שנשארו בכלי שממנו יצק נאסר, או רק היין שיצא ממנו. בגמרא שם מפרש רב ששת, שגוי המערה מכלי אל כלי נאסר רק היין שיצא מן הכלי, אבל הנשארו מותר, מפני שאיסור כוחו הוא רק מדרבנן, גזרו רק ביין שיצא. וכתב רבינו ירוחם, שמשמע מלשונו של רבינו שהכל אסור. אבל הרא"ש והמרדכי מתירים את הנשארו אפילו בשתיה, וכן דעת רש"י שם ותוספות שם ס. דיבור-המתחיל גוי). (14) גיטין נג. שהגבהה בעצמה אינה ניסוך עד שיעשה מעשה ניסוך. ומותר אפילו בשתיה, ואין זה דומה לפשט ידו בחבית שבהלכה הקודמת, מפני ששם נגע ביד אלא שלא שכשך, אבל כאן לא נגע כלל, והגבהה אינה אוסרת.

ג. עוֹבֵד פּוֹכְבִים וּמְזוֹלוֹת שְׁהִיָּה אוֹחֵז הַכָּלִי בְּקַרְקַע, וְיִשְׂרָאֵל יִצֵק לְתוֹכוֹ יֵיִן - הֵיִן מִתֵּר¹⁵. וְאִם נִדְּנָד הַעוֹבֵד פּוֹכְבִים וּמְזוֹלוֹת הַכָּלִי - נֶאֱסַר הֵיִן¹⁶.

(15) אפילו בשתיה, שהרי לא נגע בו ולא שכשכו. ראה ההלכה הקודמת. (16) מימרא של רב פפא ע"ז ס. כיון שנדנדו בשעת הקילוח הרי הוא כנוגע בקנה. תוספות שם

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

אסרו חיבורו, וגם לא אסרוהו משום שמתערב היין התחתון בעליון.

יא. מינְקַת כפופה⁴², שעושיין אותה ממתכת או מזכוכית וכיוצא בהם, שהניח ראשה לתוך היין שפחית והראש האחר חוץ לחבית, ומצץ היין והתחיל היין לירד פדרך שעושיין תמיד, ובא העובד פוכבים והניח אצבעו על פי המינְקַת ומנע היין מליירד - נאָסר פל היין שפחית; שהכל היה יוצא ונגרר⁴³ לולי ירו, ונמצא הכל כבא מכחו.

42) בגמרא שם עב: "גישתא ובת גישתא" (43) והרי הוא כנוגע בחבית ממש, שזו היא כמו חבית ארוכה. ומשום ניצוק אינו אסור היין כמו שנתבאר בהלכה הקודמת, כיון שאינו נוגע ממש, ונאסר רק כבא מכוחו, וגם אין כאן כוונה לנסך, לא אסרו בו חכמים משום ניצוק חיבור.

יב. המערה יין לתוך פלי שיש בו יין עובדי פוכבים ומזלות⁴⁴ - נאָסר⁴⁵ פל היין שפכלי העליון; שהרי העמוד הנצוק⁴⁶ מחבר⁴⁷ בין היין שפכלי העליון ובין היין שפכלי התחתון. לפיכך, המודד לעובד פוכבים ומזלות לתוך פלי שפידו - ינפץ נפיעה⁴⁸ או זרק זריקה⁴⁹, פדי שלא יהיה נצוק חבור ויאסר עליו מה שישאר בפלי העליון.

44) (אפילו סתם יינם, והרשב"א בשם הגאונים, מובא בטור יורה דעה סימן קכה, כתב, שניצוק אוסר רק ביין נסך ממש, אבל בסתם יינם מותר אפילו בשתיה. וראה בית יוסף שם.)
45) בהנאה. והראב"ד משיג ואומר שאסור בשתיה בלבד.
46) עמוד של יין המקלח. (47) כרב הונא, ומעשה רב של רב חסדא שם. (48) שיפסיק ראש העליון של הניצוק קודם שיגיע ראש התחתון לכלי, כדי שלא יחבר את היין שבשני הכלים. (49) מרחוק. בגמרא שם: "קטפי קטופי או נפצי נפוצי". ומפרש רבינו ש"קטפי" היינו זריקה, ו"נפצי" משמעותה להפסיק. ורש"י פירש להיפך.

יג. משפך⁵⁰ שמדד בו לעובד פוכבים ומזלות, אם יש בקצה המשפך עקבת יין⁵¹ - לא ימדד בו לישראל עד שדיחנו וינגב⁵². ואם לא הדיח⁵³ - הרי זה אסור.

50) כלי שלמעלה פיו רחב ומלמטה נקב קצר, ומושיבים אותו על פי צלוחית של לוקחים שפיה צר, ושופכים היין מן המידה לתוכו והוא יורד לתוך הצלוחית. (51) מקום שמתעכבת שם טיפת יין. והיא אסורה משום ניצוק חיבור. (52) סתם ניגוב האמור בגמרא היינו במים ואפר, כמו שנתבאר בפרק יא הלכה ג. ובלא עכבת יין אין צורך ניגוב, ומספיקה הדחה בלבד, ומה ששינונו בברייתא שם עד המשפך של עץ ושל אבן ינגב, ומשמע אף-על-פי שאין שם עכבת יין, היינו במשפך של גוי שנשתמש בו הרבה, אבל משפך של ישראל שאין בו עכבת יין, ומדד בו פעם אחת לגוי, מדיחו ודיו. (הכסף-משנה מדייק מלשונו של רבינו,

זה מתר בהנייה³⁰. אבל אם נסדקה לרחפה, ותפס בסדק העליון פדי שלא יפל - הרי זה מתר בשתיה; שהרי אין היין על פחו של עובד פוכבים ומזלות³¹.

28) לחצה בין זרועותיו, וחיבר חלקי החרס שלא ישפך היין, רש"י שם (ראה ערוך, ערך חבק). (29) המדובר בחבית של חרס. (30) כנוגע שלא בכוונה, שהרי נתכוין להציל היין בלבד. (31) שהרי גם בלי מעשה הגוי אין היין נשפך, כל זמן שלא נפל החלק העליון, והוא רק מכביד עליו, כדי שלא יפול. בגמרא שם: מעשה לבינה קעביד, פירוש כאילו ניתנת לבינה על החבית, כדי להכביד. ורש"י מוסיף ואומר שאף-על-פי שיוצא מעט יין, מותר בשתיה.

ט. עובד פוכבים ומזלות שנפל לבור של יין³² והעלוהו משם מת, או שמדד חבור שיש בו היין בקנה³³, או שהתיו את הזכוב והצרעה מעליו³⁴ בקנה, או שהיה מטפח³⁵ על פי החבית הרותחת³⁶ פדי שתנוח הרתיחה³⁷, או שנטל חבית וזרקה בתמתו לבור³⁸ - הרי זה מתר בהנייה בלבד. ואם עלה העובד פוכבים ומזלות חי³⁹ - היין אסור בהנייה.

32) משנה שם: ואף-על-פי שנגע ממש ביין מותר בהנאה, מכיון שהוא נוגע שלא בכוונה, כמו שנתבאר בהלכה ה. (33) שמודדין בו את היין. ונגיעה על ידי דבר אחר אוסרת בשתיה אבל לא בהנאה, ואין זה דומה לכוחו שלא בכוונה שבהלכה ו, שהרי כאן נתכוון לנגוע ביין. (34) מעל היין. (35) בידו. (36) התוססת ומעלה בועות, והגוי מטפח בידו על הרתיחות (הבועות). (37) אין דרך ניסוך בכך. (38) שם: "זה היה מעשה והכשירו". ומפרש רבינו, והכשירו בהנאה אבל בשתיה אסור. והטעם מפני שזה נגיעה על ידי דבר אחר, אבל שלא בחמתו חוששים שמא נגע בידו ביין, ואסור גם בשתיה. (וראה כסף-משנה, רדב"ז ולחם-משנה, שהאריכו בדברי רבינו אלה, כדי להסיר מעליו השגת הראב"ד, וראה ט"ז יורה-דעה סימן קכה, סעיף-קטן ה וש"ך שם). (39) הוא שמח שניצול, ומודה לאליל שלו ומנסך לו את היין. שם: אמר רב פפא, דמי עליה כיום אידם, וכפירוש רש"י שם.

י. חבית שהיה נקב בצדה, ונשמט הפקק מן הנקב, והניח העובד פוכבים ומזלות אצבעו במקום הנקב פדי שלא יצא היין. פל היין שמראש החבית עד הנקב⁴⁰ - אסור, ושתחת הנקב - מתר בשתיה⁴¹.

40) אפילו בהנאה. והטעם, שאילו לא הניח אצבעו, היה יוצא כל אותו היין ונמצא כולו בא מכחו. (41) ואף שרבינו פוסק בהלכה ב ניצוק חיבור, שאם יוצקים יין כשר לתוך כלי שבו יין נסך בקילוח בלתי פוסק, נאסר כל היין, והיין שלמעלה מתחבר עם היין שלמטה, וכל-שכן כאן שכל היין מחובר, לא אסרו כאן מה שלמטה מן הנקב, מפני שהיין שלמעלה מן הנקב נאסר רק מדרבנן כבא מכוחו, לא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

בן גמליאל שם. (67) שמא פתחו את פי הכד ונגעו ביין ואחר-כך סתמוהו, אבל בהנאה מותר, מפני שחתימת הכד הרי הוא כחותם אחד, ורבינו פוסק להלן בפרק יג הלכה ט, שיין המופקד אצל גוי בחותם אחד, אסור בשתייה ומותר בהנאה. (68) אפילו בשתייה.

יז. וכן המניח עובד פוככים ומזלות פחנותו, אף על פי שהוא יוצא ונכנס כל היום פלו - היין מתר⁶⁹; ואם מודיעו שהוא מפליג⁷⁰, ושהה פדי שיפתח ויגוף ותגב - היין אסור בשתייה. וכן המניח יינו בקרון או בספינה עם העובד פוככים ומזלות, ונכנס לעיר לעשות צרכיו⁷¹ - היין מתר; ואם הודיעו שהוא מפליג, ושהה פדי שיפתח⁷² ויגוף⁷³ ותגב - היין אסור בשתייה. וכל הדברים האלו בחביות סתומות⁷⁴; אבל פתוחות, אפלו לא שהה, מאחר שהודיען שהוא מפליג - היין אסור.

(69) אפילו בשתייה, שמתירא הגוי לנגוע ביין, פן יכנס הישראל. (70) שהוא מתרחק. (71) במשנה: הלך לו בקפנדריא נכנס לעיר ורוחץ. פירוש, הלך בדרך עקלתון קצרה. ורבינו לא הזכיר קפנדריא, ומשמע שאפילו הלך בדרך הרגילה מותר, וקפנדריא שאמרו במשנה לאו דוקא, ואין בזה כל ניגוד לדברי רבא שם: שהמדובר רק בבא בדרך עקלתון, כי דבריו נאמרו לענין טהרות הטעונות על החמור, והפועלים עמי הארץ ומטמאים בנגיעתם, אבל לענין יין נסך לא צריכים דרך עקלתון. והטעם, כתב הכסף-משנה, שבטהרות בנגיעה בלבד כהרף עין נטמאות, מה שאין-כן ביין אינו נאסר אלא-אם-כן יגע הגוי וישכשך, וחושש הוא שמה בינתיים יבוא הישראל ויראהו, ונוסף לכך, הרי כאן המדובר בחביות סתומות כמו שמסיים וצריך זמן מסוים כדי לפתוח ולסתום, ולכן מותר אפילו אם לא בא הישראל דרך עקלתון, ומותר בשתייה. והר"ן והרא"ש חולקים על רבינו, וסוברים שגם ביין נסך רק בדרך עקלתון מותר בשתייה. (72) החבית. (73) יעשה מגופה חדשה. (74) בסוף המשנה: חביות פתוחות אסורות, סתומות מותרות. משמע שעל כל הבבות מוסבים הדברים.

יח. ישראל שהיה אוכל עם העובד פוככים, והניח יין פתוח על השלחן ויין פתוח על הדולפקי⁷⁵ ויצא - שעל השלחן אסור⁷⁶, ושעל הדולפקי מתר. ואם אמר לו: מזג ושתייה⁷⁷ - כל היין הפתוח שבפית אסור.

(75) כגירסת הערוך. ופירושו, כלי עץ שמניח בו כלי יין. (76) שמתירא הגוי לנגוע בו, פן יכנס הישראל. (77) הואיל שחזיק את ידיו ברשות במקצת, סומך דעתו ונוגע בכל היין.

יט. היה שותה עם העובד פוככים⁷⁸, ושמע קול תפלה בבית הפנסת ויצא - אף היין הפתוח מתר. שהנכרי אומר: עתה יזכר היין ויבוא במהרה, וימצא אותי נוגע ביינו, ולפי זה אינו זז ממקומו, ואין נאסר אלא מה שלפניו בלבד⁷⁹.

שכתב "דיחנו וינגב", שניגוב לבדו אינו מועיל, ומתוך כך נכנס לפירוש דחוק קצת, אבל מפירושו הקצר של הלכה-משנה משמע שאין כל קושי, ומה שאמר רבינו שיריחנו וינגב היינו סתם ניגוב, האמור בגמרא, שהוא הדחה וניגוב, ולהלן בהלכה כז כותב רבינו גם כן "להדיח וינגב". (53) אבל אם הדיח, אף-על-פי שלא ניגב, מותר בדיעבד.

יד. פלי שיש לו פמין שגני חטמין⁵⁴ יוצאין ממנו, כמו הפלים שנוטלין בהם לידים, שהיה מלא יין ביד ישראל, והיה ישראל מוצץ ושותה מהחטם זה, והעובד פוככים ומזלות מוצץ ושותה מן החטם השני - הרי זה מתר⁵⁵. והוא שנקדים הישראל ויפסק ועדן העובד פוככים ומזלות שותה; שמשפסק העובד פוככים ומזלות - יחזר היין שישאר בחטם⁵⁶ לפלי ויאסר כל מה שישאר בו, שהרי פא היין מכחו⁵⁷.

(54) בגמרא שם עב: קנישקנין. (55) ואין זה דומה לניצוק שבהלכה יב, מפני ששם כל היין סופו לרדת באותה דרך, אבל כאן הקילות הנמשך לפיו של ישראל, שוטף בכיוון אחר מזה שנמשך לפיו של הגוי. (56) אף-על-פי שלא נגע בפיו הגוי. ורש"י שם מפרש שהיין הנוגע בפיו גוי חוזר למטה. (57) לשיטתו שחוששים ליין שנשאר בחוטם, אבל לשיטת רש"י שחוששין ליין שנגע בפיו שחוזר למטה, אין צריך לזה, אלא פשוט משום שמתערב היין בכל החבית.

טו. עובד פוככים ומזלות שמצץ היין מן החבית במינקת⁵⁸ - אסר כל היין שבה; שמשפסק - יחזר היין שעלה במינקת⁵⁹ במציצתו ויפל לחבית ויאסר הכל⁶⁰.

(58) קנה חלול שנותנים לחבית דרך נקב שבמגופה, ומוצצים בו ומעלה יין. (59) ואפילו לא הגיע לפיו נאסר משום שבא מכחו, כמו שנתבאר בהלכה הקודמת. ושיטת רש"י משום שמעלה במינקת היין עד לפיו. וראה מה שכתבנו למעלה בהלכה יד. (60) אפילו בהנאה.

טז. עובד פוככים ומזלות שהיה מעביר עם ישראל פדי יין ממקום למקום, והוא הולך אחריהן לשמרן⁶¹, אפלו הפליגו⁶² ממנו פדי מיל⁶³ - הרי אלו מתרות; שאימתו עליהן, ואומר: עתה יצא לפנינו ויראה אותנו. ואם אמר להם: לכו ואני אבוא אחריכם - אם נתעלמו מעיניו פדי שיפתחו⁶⁴ פי הפד ויחזרו ויגיפו⁶⁵ אותה ותגב⁶⁶ - הרי היין פלו אסור בשתייה⁶⁷; אם פחות מכן - מתר⁶⁸.

(61) במשנה: אם היה בחזקת המשתמר. (62) התרחקו. (63) בגירסתנו שם כברייתא כתוב: אפילו הפליג מהם יותר ממיל. ורבינו גורס כדי מיל, וכן גירסת הר"ף והרא"ש. וכן מפרש רש"י במשנה. (64) פירוש, שיפתח את כל פי הכד. (65) ויסתמו במגופה אחרת. (66) ותתייבש, אבל אם שהה כדי לעשות חור במגופה ולסתומה לא נאסר, כרבן שמעון

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

90) שם, מעשה שהיה. גם כאן הגירסא בגמרות שלפנינו: מחמרא דישראל. ורבינו גורס: דישראל ודגוי. 91) פונדק הוא מחסן גדול ובו כמה אוצרות, היינו פינות להעמיד בהן יין. בדין שלפנינו, היה באותו פונדק אוצר יין של ישראל וגם אוצר יין של גוי, ומצאו את הגוי עומד בין החביות הפתוחות של הישראל. 92) והסימן שנבהל כשנמצא, ואף-על-פי שנכנס ברשות לפונדק, מתיירא הוא מפני שנכנס לאוצר שאינו שלו. 93) בין שנתפס כגנב, בין שלא נתפס כגנב. 94) מפני שעיקר מגע התינוק אינו אוסר היין אלא בשתיה (ראה למעלה פרק יא הלכה ה), לפיכך אם הדבר ספק אם נגע או לו, מותר אפילו בשתיה, דכיון שאין לו דעת לנסך, אינו טורח ליגע ביין. והראב"ד בהשגתו סובר שרק שנתפס כגנב מותר, ואם לא נתפס כגנב אפילו בתינוק אסור.

כד. גְדוּד שְׁנַכְנַס לְמִדְיָה דִּרְךָ שְׁלוֹם 95 - פֶּל הַחֲבִיּוֹת הַפְתוּחוֹת שֶׁבְּחִיּוֹת 96 אֲסוּרוֹת, וְסִתּוּמוֹת מִתּוֹרוֹת 97. וּבְשִׁעַת מְלַחְמָה, אִם פָּשַׁט הַגְּדוּד בְּמִדְיָה וְעָבַר - אֵלּוֹ וְאֵלּוֹ 98 מִתּוֹרוֹ, שְׁאִין פְּנָאֵי לְנִסְפָּה 99.

95) במשנה: בשעת שלום. 96) משמע מלשון רבינו, שהחביות הפתוחות שבחביות מותרות. 97) שאילו פתוחן לא טרחו לסתמן, שאין אימת אדם עליהם. ודוקא סתומות במגופה של טיט, אבל בפקק של עץ אסורות, מפני שבני אדם רגילים להחזיר את הפקק למקומו, ואין בזה כל טורח. ולפיכך אע"פ שהחביות סתומות, אפשר שפתוחן ונגעו ביין וחזרו ופקקו. 98) בין סתומות בין פתוחות. 99) ודוקא פתוחות מתחילתן, אבל סתומות שנפתחו - חוששים להן ואסורות, שהרי אנו רואים שהיה להם פנאי לפתוח.

כה. עוֹבֵד פּוֹכְבִּים שְׁנִמְצָא עוֹמֵד בְּצַד הַבּוֹר שֶׁל יֵין: אִם יֵשׁ לוֹ מְלֵאָה עַל אוֹתוֹ הֵינָן 100 - הָרִי זֶה אֲסוּר 101; מִפְּנֵי שְׁלֵבוֹ גַם בּוֹ, שׁוֹלֵחַ יָדוֹ וּמְנַסֵּךְ; וְאִם אֵין לוֹ עֲלָיו מְלֵאָה - הֵינָן מִתֵּר בְּשִׁתְיָה 102.

100) במשנה כתוב: "אם יש לו עליו מלוה". ושמואל שם בגמרא אומר: והוא שיש לו מלוה על אותו יין, ופירש רש"י, שהישראל שיעבד לו על אותו היין לגבות ממנו, ולפיכך סומך דעתו ונוגע בו ואינו מתיירא. אבל לא היתה לו מלוה על אותו יין, אף-על-פי שיש לו מלוה על בעליו, מותר בשתיה שמפחד ואינו נוגע. 101) כיון שיש לו מלוה עליו, אינו נתפס כגנב. 102) אם נתפס עליו כגנב.

כו. זוֹנָה עוֹבֵדֶת פּוֹכְבִּים בְּמִסְבָּה שֶׁל יִשְׂרָאֵל - הֵינָן מִתֵּר; שְׁאִימְתָן עֲלֶיהָ וְלֹא תִגַּע 103. אֲבָל זוֹנָה יִשְׂרָאֵלִית בְּמִסְבַּת עוֹבְדֵי פּוֹכְבִּים - יֵינָה שְׁלִפְנֵיהָ בְּכֻלֶּיהָ אֲסוּר, מִפְּנֵי שֶׁהִן נוֹגְעִין בּוֹ שְׁלֹא מִדַּעְתָּה 104.

103) בגמרא נותן טעם: אמנם יצר הזנות תקפם, אבל יצר של עבודה-זרה לא, וכיון שאין מסכימים לניסוך, מפחדת הזונה הגויה מפניהם ואינה נוגעת ביין. 104) כלומר, שלא ברשותה ואינם מתייראים מפניה, הואיל והיא זולה

78) שם ע. מעשה שהיה, והתיר רבא. 79) ומה שלפניו אסור, שהרי שותה עמו. כמו שנתבאר בהלכה הקודמת, שעל השולחן אסור.

כז. עוֹבֵד פּוֹכְבִּים וְיִשְׂרָאֵל שֶׁהָיוּ דְרִין בְּחֻצַּר אֲמַתּוֹ 80, וְיִצְאוּ שְׁנֵיהֶם 81 בְּהִלָּה לְרֵאוֹת חֲתָן אוֹ הַסֵּפֶד, וְחִזּוּר הָעוֹבֵד פּוֹכְבִּים וְסָגַר הַפֶּתַח 82, וְאַחַר כֵּן יִשְׂרָאֵל - הָרִי הֵינָן הַפְתוּחַ שֶׁבְּבֵית יִשְׂרָאֵל בְּהִתְרוֹ 83; שְׁלֹא סָגַר הָעוֹבֵד פּוֹכְבִּים אֶלָּא עַל דַּעַת שֶׁכָּבַר נִכְנַס הַיִּשְׂרָאֵלִי לְבֵיתוֹ וְלֹא נִשְׁאַר אָדָם בַּחוּץ, וְכִמְדַּמָּה לוֹ שֶׁהוּא קָדְמוֹ 84.

80) שם, מעשה שהיה. 81) ולא סגר הישראל את ביתו. 82) של החצר. 83) כמו שהיה קודם לפני יציאתו בבהלה, ראה לקמן פרק יג הלכה א. ואין חוששין שמא נכנס הגוי לביתו של ישראל ונגע בינו, מכיון שסגר את הפתח בפניו. 84) שמתוך הבהלה אינו מרגיש בו, אם חזר או לא. בגמרא המדובר, כשישראל גר למעלה והגוי למטה. ורבינו סתם, ומשמע שגם בשני בתים סמוכים זה לזה, הדין כך. ודעת רש"י שעליונה ותחתונה דוקא, והיין בתחתונה והישראל רואהו מלמעלה.

כח. יֵין שֶׁל יִשְׂרָאֵל וְשֶׁל עוֹבֵד פּוֹכְבִּים בְּבֵית אֲחֵר 85, וְהָיוּ חֲבִיּוֹת פְּתוּחוֹת 86, וְנִכְנַס הָעוֹבֵד פּוֹכְבִּים לְבֵית וְנִעַל הַדְּלֵת בְּעֵדוֹ - נֶאֱסַר כֹּל הֵינָן 87. וְאִם יֵשׁ חֵלּוֹן 88 בְּדֵלֶת שֶׁמִּסְתַּכַּל מִמֶּנּוּ הָעוֹמֵד אַחֲרֵי הַפֶּתַח וְרוֹאֶה כְּנִגְדּוֹ - כֹּל הַחֲבִיּוֹת שֶׁכְּנִגְדּוֹ חֵלּוֹן מִתּוֹרוֹ, וְשִׁמְן הַצְּדִינִין אֲסוּרוֹת; שֶׁהָרִי מִפְּחַד מִן הַרוֹאֶה אוֹתוֹ.

85) שם בגמרא שלפנינו הגירסא: ההוא ביתא דיתבי ביה חמרא דישראל, על גוי. אולם רבינו גורס "דיתבי ביה חמרא דישראל וגוי", וכן היא גירסת הר"ף והרשב"א. 86) אבל בסתומות אינו אסור אלא אם שהה כשיעור שיפתח ויגוף ותיבש, כמו בהלכה זו. 87) שהרי אין הגוי מפחד שמא יראה אותו ישראל, וכוודאי נסך. 88) שם. שהרי מפחד - נימוק להיתרן של החביות שכנגד החלון.

כט. וְכֵן אִם שָׂאָג אֲרִי 89 וְכִיּוֹצֵא בּוֹ, וְכִרְחַ הָעוֹבֵד פּוֹכְבִּים וְנִחְבֵּא בֵּין הַחֲבִיּוֹת הַפְּתוּחוֹת - הֵינָן מִתֵּר; שֶׁהוּא אוֹמֵר: שְׁמָא יִשְׂרָאֵל אַחַר נִחְבֵּא בָּאֵן, וְהוּא רוֹאֶה אוֹתִי כְּשֶׁאֲנִי.

89) שם, מעשה שהיה.

כג. אוֹצֵר שֶׁל יֵין 90 שֶׁהָיוּ חֲבִיּוֹתָיו פְּתוּחוֹת, וְיֵשׁ לְעוֹבֵד פּוֹכְבִּים חֲבִיּוֹת אַחֲרוֹת בְּאוֹתוֹ הַפְּנֵדֶק 91, וְנִמְצָא הָעוֹבֵד פּוֹכְבִּים עוֹמֵד בֵּין חֲבִיּוֹת יִשְׂרָאֵל הַפְּתוּחוֹת: אִם נִבְהַל כְּשֶׁנִּמְצָא וְנִתְפַּשׁ עֲלָיו כְּנִגְבּוֹ 92 - הֵינָן מִתֵּר בְּשִׁתְיָה, שֶׁמִּפְּחַדוֹ וְיִרְאַתּוֹ אֵין לוֹ פְּנָאֵי לְנִסְפָּה; וְאִם לֹא נִתְפַּשׁ כְּנִגְבּוֹ, אֶלָּא הָרִי הוּא בּוֹטֵחַ שֶׁם - הֵינָן אֲסוּר. וְתִינוּק הַנְּמִצָּא בֵּין הַחֲבִיּוֹת, בֵּין כֵּן וּבֵין כֵּן 93 - כֹּל הֵינָן מִתֵּר 94.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ודין דבר שהוא בהנייה ועבר ומכרו; גר וגוי שירשו את אביהם גוי; המוכר יינו לגוי ומודד לו בכליו או בכלי הגוי; גוי שנגע בינו של ישראל לאונסו.

א. הלוֹקֵחַ בֵּיתוֹ או שְׁשֹׁכְרֵי בֵּית בְּחִצְרוֹ שֶׁל עוֹבֵד כּוֹכְבִים וּמְלַאָּהוּ יֵינן: אִם הָיָה הַיִּשְׂרָאֵלִי דָר בְּאוֹתָהּ חֲצֵר, אָף עַל פִּי שֶׁהִפְתַּח פְּתוּחַ³ - הֵינָן מְתָר; מִפְּנֵי שֶׁהָעוֹבֵד כּוֹכְבִים מִפְּחַד תְּמִיד וְאוֹמֵר: עֲתָה יִכְנַס לְבֵיתוֹ פְּתָאָם וְיִמְצָא אוֹתִי בְּתוֹךְ בֵּיתוֹ. וְאִם הָיָה דָר בְּחִצְרֵי אַחֲרָת - לֹא יֵצֵא עַד שֶׁיִּסְגֵר הַבַּיִת, וְיִהְיֶה הַמְּפָתָח וְהַחֹתֶם בְּיָדוֹ⁴. וְאֵינוֹ חוֹשֵׁשׁ שֶׁמָּא יִזְיָהּ הָעוֹבֵד כּוֹכְבִים מִפְּתַח הַבַּיִת.

(2) עבודה זרה סא, א. 3) בברייתא שם: ואף-על-גב שאין מפתח וחותרם בידו. 4) מפתח וחותרם הם שני סימנים, והרי זה כחותם בתוך חותרם (ר"ן). ועיין לקמן בה"ח וב'לחם משנה' שם, ה"ט. 5) כיון שהיין של ישראל, מתיירא הוא לזייף שמא ירגיש בו הישראל הדר בחצר אחרת. פסק כרבי מאיר שם: ואע"פ שחכמים חולקים עליו שם לפי מה שפירשו בגמרא דבריהם, ורבינו דרכו לפסוק כחכמים נגד רבי מאיר, אבל כאן הוא מסתמך על הסוגיא שם דף לא, א - שממנה יש ללמוד שחכמים מתירים ביין של ישראל כשמפתח וחותרם ביד ישראל (לחם-משנה).

ב. יֵצֵא וְלֹא סִגַר הַפְּתַח, או שְׁסִגַר וְהֵנִיחַ הַמְּפָתָח בְּיַד עוֹבֵד כּוֹכְבִים - הֵרִי הֵינָן אֲסוּר בְּשִׁתְּיָהּ⁶; שְׁמָא נִכְנַס הָעוֹבֵד כּוֹכְבִים וְנִסְף, שֶׁהִרִי אֵין הַיִּשְׂרָאֵלִי שָׁם. וְאִם אָמַר לוֹ: אֲחֹזֵ לִי מִפְּתַח זֶה עַד שֶׁאָבּוּא - הֵינָן מְתָר; שֶׁלֹּא מָסַר לוֹ שְׁמִירַת הַבַּיִת, אֶלֶּא שְׁמִירַת הַמְּפָתָח⁷.

(6) ובהנאה מותר מן הספק, דיינו שנאסור בשתיה עד שנדע שוודאי נגע (רדב"ן). בהלכה זו מדובר בדין השני שבהלכה הקודמת, היינו כשהישראל גר בחצר אחרת. (7) אבל לא שמירת הבית, ולפיכך הגוי מפחד ליכנס בבית שלא יהיה נחפס כגב, שם ע, ב - מעשה שהיה. וסובר רבינו שהתירו בשתיה רק כשאמר לגוי בפירוש אחוז לי מפתח זה, אבל כשמסר לו סתם את המפתח - אין הגוי מפחד להכנס לבית, משום שהישראל מסר לו שמירת הבית. [וה'כסף משנה' כתב, שהמדובר בבית של גוי המושכר לישראל, ומכיון שיש לו קצת שייכות בבית, וגם נמסר לו המפתח - אינו מפחד להכנס, אבל כשהבית של ישראל מותר בשתיה אפילו אם לא אמר כלום לגוי בשעת מסירת המפתח].

ג. עוֹבֵד כּוֹכְבִים שְׁשֹׁכְרֵי יִשְׂרָאֵל⁸ לְדַרְךָ לוֹ יֵינן בְּטִהְרָה כְּדִי שִׁיְהִיָּה מְתָר לְיִשְׂרָאֵל וְיִקְחוּהוּ מִמֶּנּוּ, וְהָיָה הֵינָן כְּבֵיתוֹ שֶׁל עוֹבֵד כּוֹכְבִים⁹; אִם הָיָה יִשְׂרָאֵל זֶה שְׁשׂוּמֵר הֵינָן דָר בְּאוֹתָהּ חֲצֵר¹⁰ - הֵינָן מְתָר, וְאָף עַל פִּי שֶׁהִפְתַּח פְּתוּחַ¹¹ וְהִשׁוּמֵר נִכְנַס וְיֹוצֵא; וְאִם הָיָה הַשׁוּמֵר דָר בְּחִצְרֵי אַחֲרָת¹² - הֵינָן אֲסוּר, וְאָף עַל פִּי שֶׁהִמְפָתַח וְהַחֹתֶם בְּיַד יִשְׂרָאֵל.

בעיניהם, והיא נגרת אחריהם. ופירש רש"י שהיא אינה מוחה בהם כשמנסכים את היין.

כז. עוֹבֵד כּוֹכְבִים הַנְּמָצָא בְּבֵית הַגֵּת¹⁰⁵: אִם יֵשׁ שָׁם לְחִלּוּחִית יֵינן כְּדִי לְבַלֵּל הַפֶּה¹⁰⁶ עַד שֶׁתְּבַלֵּל הַפֶּה לְכַף שְׁנִיָּה - צָרִיךְ לְהִדִּיחַ כָּל בֵּית הַגֵּת וְיִנְגַב¹⁰⁷; וְאִם לֹא - מְדִיחַ בְּלִבָּד. וְזוֹ הִרְחֵקָה יְתָרָה¹⁰⁸.

(105) שאין בו יין, שם ס: 106) להרטיב את כף היד. בגמרא: טופח על-מנת להטפוח. 107) במים ואפר. ראה למעלה פרק יא, הלכה כ. 108) מפני שאם אין טופח על-מנת להטפוח לא נחשב יין כלל ולמה צריך הרחה, אלא משום הרחקה יתרה.

כח. חֲבִית שֶׁצָּפָה בְּנֶהֱרָ: אִם נִמְצָאת כְּנֶגֶד עֵיר שְׂרָפָה יִשְׂרָאֵל - מְתָרַת בְּהִנְיָה¹⁰⁹; כְּנֶגֶד עֵיר שְׂרָפָה עוֹבְדֵי כּוֹכְבִים - אֲסוּרָה.

(109) כרב, נגד דעת שמואל, בהתאם למקובל שהלכה כרב נגד שמואל באיסורים. (בגמרא שם אמרו, שרב התיר רק במקרה שהספינות הבאות ממקומות רחוקים קשה להן להגיע למקום שנמצאה החבית (מפני מכשולות שברוך - בלשון הגמרא: "דאיכא עקולי ופשוירי") אבל כשאין עיכובים, הולכים אחר רוב הסביבות, כר' חנינא שרוב וקרוב הולכים אחר הרוב. וראה לחם-משנה שתמה, למה סתם רבינו ולא חילק בין יש עקולי ופשוירי או אין).

כט. מְקוֹם שֶׁהָיָה רַב מוֹכְרֵי הֵינָן בּוֹ יִשְׂרָאֵלִים¹¹⁰, וְנִמְצָאוּ בּוֹ פְּלִים גְּדוֹלִים מְלֵאִים יֵינן, וְהֵם פְּלִים שְׂדֵרָף הַמוֹכְרִין לְבָדָם לְכַנַּס בָּהֶם הֵינָן - הֵרִי אֵלוֹ מְתָרִין בְּהִנְיָה¹¹¹. חֲבִית שֶׁפְּתַחוּהָ גְּנָבִים: אִם רַב גְּנָבֵי הָעֵיר יִשְׂרָאֵל - הֵינָן מְתָר בְּשִׁתְּיָהּ¹¹²; וְאִם לֹא - אֲסוּר.

(110) שם: רוב שפוכאי ישראל. (111) הקנקנים והיין. (אף-על-פי שרוב תושבי העיר הם גוים, הולכים רוב המוכרים, משום שרק מוכרים משתמשים בכלים כאלה, ורוב המוכרים הם ישראלים. ובשתיה אסור, מפני שרוב התושבים הם גויים. דין זה דומה לדין שבהלכה הקודמת, וגם שם התיר בהנאה בלבד ולא בשתיה, מפני רוב הסביבות שתושביהן גויים. וראה כסף-משנה שצידד לפרש, שרבינו התיר את הקנקנים בלבד ולא את היין. ונראה שאין כן דעת הלחם-משנה והרדב"ן.) (112) (קשה למצוא את הסברא המבדילה בין דין זה לדין שלמעלה ושבהלכה כח, למה שם אסר בשתיה וכאן התיר, ולא חילק בין רוב תושבי העיר ישראלים ובין רוב גויים).

פֶּרֶק שְׁלִשִׁי עֶשְׂרִי

1) יבאר השוכר בית בחצרו של גוי ומלאה יין; גוי ששכר ישראל לדרוך לו יינו בטהרה למוכרו לישראל; אם היה היין ברשות הרבים או בבית הפתוח לרשות הרבים; חותם בתוך חותם באיסור תורה, וחותרם אחד באיסור דרבנן; דברים שאסרו אותם חכמים אע"פ שאין בהם איסור נחסוק כלל;

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

פּוֹכְכִים הַנְּמַצָּא שָׁם - אֵינּוּ אוֹסְרָהּ; וּבֵית הַפְּתוּחַ לְשָׁם - הֲרִי הוּא פְּתוּחַ לְיִשׁוּת הַרְבִּים.

23) מימרא של רב יוסף, שם. גם בהלכה זו מדובר כשהיין לא נכנס עדיין לרשותו של הגוי. (24) בגמרא שם: "פסיק רישיה". (25) רבינו מפרש, מה שאמרו בגמרא: "אשפה חלון ודקל", היינו בין כשהיין נמצא שם, ובין אם מקומו של היין פתוח להם. בשני המקרים האלה, דינם כמו בהלכה הקודמת.

ז. הַצָּר הַחֲלוּקָה²⁶ בְּמִסְפִּיס²⁷, וְעוֹבֵד פּוֹכְכִים בְּצַד זֶה וְיִשְׂרָאֵל בְּצַד אַחֵר; וְכֵן שְׁנֵי גִגִּיז, שְׁהָיָה גִגִּיז וְיִשְׂרָאֵל לְמַעְלָה וְגַם הָעוֹבֵד פּוֹכְכִים לְמַטָּה²⁸, או שְׁהָיָה זֶה בְּצַד זֶה וְיִשׂ בְּיַגִּיזֵהוּ מִסְפִּיס²⁹; אָף עַל פִּי שְׂיַד הָעוֹבֵד פּוֹכְכִים מַגְעַת לְחֻלְקָה וְיִשְׂרָאֵל - אֵינּוּ הוֹשֵׁשׁ מְשׁוּם יֵינן נֶפֶס³⁰ וְלֹא מְשׁוּם טְהוּרוֹת³¹.

26) שם ע, ב. (27) מחיצה נמוכה (רש"י שם). וה'ערוך' פירש בשם גאון, כותל שיש בו חלונות (כסף-משנה). (28) ואע"פ שהגוי אינו מפחד כל-כך להושיט ידו ולנגוע ביין מפני שיוכל להתנצל בטענה שכונתו היתה להתמודד או למדוד הגובה - היין מותר, וכל-שכן כשגג גוי למעלה ושל ישראל למטה (ב"ח יו"ד סי' קטט). (29) בברייתא שם לא נזכר מסיפס גבי שני גגים, אלא גבי חצר שחלקו. וסובר רבינו שגם בשני גגים הסמוכים זה לזה, הדין כך. ונביית יוסף יו"ד סי' קטט, פירש שגם בגג גוי למעלה ושל ישראל למטה, מותר רק כשיש מחיצה, וכן פסק באותו סי' סט"ז בישולחן ערוך]. (30) מפני שנתפס עליו כגנב אם ישלה ידו לגג אחר או לחצר אחרת כדי לנגוע ביין. (31) פסק כרבנן שם החולקים על רבי שמעון בן גמליאל (ראה כסף-משנה ולחם-משנה).

ח. מִתֵּר לְיִשְׂרָאֵל לְהַפְקִיד יֵינּוּ בְּכָלִי סְתוּם בְּיַד עוֹבֵד פּוֹכְכִים. וְהוּא שְׁהָיָה לוֹ בּוֹ שְׁנֵי סִמְנִין³². וְזֶה הוּא הַנְּקָרָא חוֹתֶם בְּתוֹף חוֹתֶם³³. בְּצִדָּה? סְתֵם הַקְּבִית בְּכָלִי שְׁאֵינּוּ מְהַדֵּק, בְּדֶרֶךְ שְׁפוֹתְמִין פֶּל אָדָם, וְטָח בְּטִיט - הֲרִי זֶה חוֹתֶם אֶחָד³⁴; הֲיָה פְּלִי מְהַדֵּק וְטָח עָלָיו מְלַמְעָלָה - הֲרִי זֶה חוֹתֶם בְּתוֹף חוֹתֶם. וְכֵן אִם צָר פִּי הַנּוֹד - הֲרִי זֶה חוֹתֶם אֶחָד; הַפֶּף פִּי הַנּוֹד לְתוֹכוֹ וְצָר עָלָיו - הֲרִי זֶה חוֹתֶם בְּתוֹף חוֹתֶם. וְכֵן פֶּל שְׁנַיִם³⁵ שְׁמֻשָּׁה מְדַבְּרִים שְׁאֵינן דֶּרֶךְ פֶּל אָדָם - הֲרִי הֵן פְּחוֹתֶם אֶחָד, וְהַטִּיחָה אוֹ הַקְּשִׁיחָה - חוֹתֶם שְׁנֵי.

32) שם לא, א. מחלוקת של רבי אליעזר ורבנן. וכתב הר"ן שם שנראה שרבינו גורס בברייתא "מפתח וחותם בידו", שהם שני סימנים, כמו שנתבאר למעלה בה"א בשם הר"ן. וכן היא גם גירסת ה'תוספות' שם ד"ה תירויהו. ופסק רבינו כרבי אליעזר, משום שבגמרא שם אמרו: הלכה כרבי אליעזר. (33) שם, כרבי יוחנן. (34) שם. (35) שהגוי לא יטרח לזייף כל-כך.

שְׁפִינן שְׁהֵינן שֶׁל עוֹבֵד פּוֹכְכִים וּבְרִשׁוֹתוֹ, אֵינּוּ מִפְּחַד לְזַיְהָ¹³ וּלְהַכְנֵס לְבֵיתוֹ, וְיֵאמַר: וְיָהִי מָה, אִם יִדְעוּ בּוֹ - לֹא יִקְחוּ מִמֶּנִּי¹⁴.

(8) משנה וברייתא שם סא, א. (9) אפילו בכיתו של גוי (רדב"ז). (10) הרי הוא כשומר קבוע, שדי ביוצא ונכנס (רבינרתם ב'תוספות' שם ד"ה המטהר). רבינו סובר ששני התנאים מעכבים, היינו א. ישראל יוצא ונכנס. ב. הישראל דר באותה חצר. (11) כרבי יוחנן שם שאמר: אע"פ שאין מפתח וחותם בידו. (12) אינו שומר קבוע, ומשום כך לא מועיל יוצא ונכנס (לחם-משנה). והבדל זה בין שומר קבוע לאינו קבוע, אנו לומדים מלשון המשנה שם על-פי הגירסא בספרי המשניות: "עד שיושיב שומר", ולא כגירסתנו במשנה שבגמרא "עד שישב ומשמר", והיינו שיהיה שומר ממונה וקבוע. ודעת הראב"ד שאם ישראל יוצא ונכנס, היין מותר בשתיה אפילו אם הוא דר בחצר אחרת. (13) להתקין מפתח אחר. (14) ולא ייתפס כגנב, מכיון שהיין שלו.

ד. אֶפְלוּ פְּתַב הָעוֹבֵד פּוֹכְכִים¹⁵ לְיִשְׂרָאֵל שְׁנַתְקַבֵּל מִמֶּנּוּ הַמְּעוֹת¹⁶ לְמַכּוֹר לוֹ בְּהֵן יֵינן, הוֹאִיל וְאֵינן הַיִּשְׂרָאֵלִי יָכוֹל לְהוֹצִיאָו מִרְשׁוֹת הָעוֹבֵד פּוֹכְכִים עַד שְׁתֵּתן לוֹ הַמְּעוֹת - הֲרִי הוּא שֶׁל עוֹבֵד פּוֹכְכִים וְאִסוּר¹⁷, אֲלֵא אִם הָיָה הַשּׁוֹמֵר דֶּר שָׁם בְּחֶצֶר. וְאֵינן הַשּׁוֹמֵר צָרִיף לְהִיּוֹת יוֹשֵׁב וּמְשַׁמֵּר תְּמִיד, אֲלֵא נִכְנָס וְיוֹצֵא¹⁸, כְּמוֹ שְׁבִאֲרָנוּ¹⁹. בֵּין בְּרִשׁוֹת בַּעַל הַיֵּינן בֵּין בְּרִשׁוֹת עוֹבֵד פּוֹכְכִים אַחֵר²⁰.

(15) משנה, שם. (16) והיין נשאר ביד הגוי כמשכון (רש"י). (17) משמע, אפילו אם מפתח וחותם ביד ישראל. והטעם, כיון שיש לו מלוה על אותו היין, אינו מתיירא הגוי לנגוע בו, שהרי יש לו שייכות בו, כמו שנתבאר למעלה בפ"ב הכ"ה. (18) כמו שביארנו למעלה, שצריך שני דברים, גם דר בחצר וגם יוצא ונכנס, ואם לאו - אסור. (19) בהלכה הקודמת. (20) גמרא שם: מפני שחוששים לגומלים, ואין גוי אחד מתיירא מפני גוי חבירו, כי הפעם הוא אינו מפריע לנפקד, ובפעם אחרת כשיופקד בידו יין של אותו הנפקד - לא יפריע לו לנסך.

ה. הֲיָה יֵינן זֶה הַטְּהוּר²¹ שֶׁל עוֹבֵד פּוֹכְכִים מְנַח בְּרִשׁוֹת הַרְבִּים אוֹ בְּבֵית הַפְּתוּחַ לְרִשׁוֹת הַרְבִּים, וְיִשְׂרָאֵל הוֹלְכִים וְשָׁבִים - מִתֵּר; שְׁעָדִין לֹא נִכְנָס בְּרִשׁוֹת הָעוֹבֵד פּוֹכְכִים²².

(21) במשנה שם. ומותר אפילו כשאין מפתח וחותם ביד ישראל, וגם לא כתב לו התקבלתי (לחם-משנה). (22) ולפיכך הוא מתיירא פן יראוהו ישראל העוברים ושבים ויתפס כגנב. ורש"י פירש אחרת, ראה שם. אבל כשנכנס לרשותו, נתבאר כבר בה"ג שאינו מפחד פן יאסר יינו.

ו. וְאִשְׁפָּה וְחֲלוּץ²³ וְדָקֵל אָף עַל פִּי שְׁאֵינן בּוֹ פְּרוֹת²⁴ - הֲרִי אֵלּוּ בְּרִשׁוֹת הַרְבִּים: וְהִקְבִּית יֵינן שָׁם²⁵ וְעוֹבֵד

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

עמו והפליג, או שהניח ביתו פתוח בחדר גר תושב - הרי זה אסור בשתייה⁴⁸. שכל חשש של חלופה וזיוף - יראה לי, שכל העובדי פוכבים שונים בו. הואיל ונעשה היין ברשותו⁴⁹, נאסר בשתייה על כל פנים.

47) שקיבל עליו שבע מצוות, ודינו כגוי שאינו עובד אלילים, כמו שנתבאר בפ"א ה"ז. (48) שמא יחליף בינו, שאסור משום סתם יינם. (49) יכול הוא להחליף מבלי שירגיש בזה הישראל.

יג. יש דברים שאין בהם אסור נסוף פלל, ואסור אותם חכמים כדי להרחיק מן הנסוף⁵⁰. ואלו הן: לא ימזג⁵¹ העובד פוכבים המים לתוף היין שבידו ישראל, שפא יבוא לצוק היין לתוף המים. ולא יוליף העובד פוכבים⁵² ענבים לגת, שפא יבוא לדרף או לגע. ולא יסיע לישראל⁵³ בפעשה שמריק מקלי לכלי, שפא יניח הקלי ביד העובד פוכבים ונמצא היין בא מכחו. ואם סיע או מזג המים או הביא ענבים - מתיר⁵⁴.

50) משום הרחקת עבירה. (51) שם נח, ב. משום לך לך אמרין נזירא, סחור סחור לכרמא לא תקרב. (52) שם נט, א. (53) שם עב, ב. וראה למעלה פי"ב ה"ג. (54) דעת רבינו שאסור רק לכתחילה משום הרחקת עבירה, ובדיעבד מותר. ושיטת רש"י שם נח, ב - שייך שמזגו גוי, אסור בשתייה ובהנאה מותר. וב'תוספות' שם ד"ה שמסכו, כתבו שהיין אסור אף בהנאה. [בגמרא שם: אמר רבי יוחנן, יין שמזגו גוי אסור, משמע שגם בדיעבד אסור, ורבינו פסק שכל מה שאסור משום לך לך אמרין נזירא וכו' מותר בדיעבד, ולמד זאת מדין הולכת ענבים לגת, שם נט, ב - שאסור משום לך לך אמרין וכו', ואמרו שם בפירוש שבדיעבד מותר. וכן משמע גם בדין סיוע, שם עב, ב - שאם לא הניח הכלי ביד הגוי - מותר (כסף-משנה)].

יד. וכן מתיר שיריח העובד פוכבים⁵⁵ בחבית של יין שלנו. ומתיר לישראל⁵⁶ להריח בחבית של יין נסוף, ואין בזה שם אסור; שאין הריח פלום, לפי שאין בו ממש⁵⁷.

55) ולא נחשב כנגיעה, שם סו, ב. (56) כרבא, שם. (57) בגמרא שם: "ריחא לאו מילתא", ומפרש רבינו, שאין בו ממש. וזה נאמר רק בדברים שעיקרם אינם להריח, כמו יין וכדומה, אבל בדברים שעיקרם להריח, כגון מיני בושם - לא אמרו. ולפיכך פוסק רבינו בהל' מעילה סוף פ"ה, שהמריח בקטורת של הקדש, חייב אשם מעילות. ראה רש"י ו'תוספות' פסחים כו, א. ולמעלה בפ"ט הכ"ג, כתב רבינו: פת שאפאה עם הצלי, אסור לאכלה בחלב. והסתמך בזה על דעת רביה דרביה, הרי"ף, שאפילו רבא מודה בזה (כסף-משנה). וראה לחם-משנה כאן.

טו. כבר בארנו⁵⁸, שכל דבר שהוא אסור בהנחה,

ט. ואם הפקיד ביד עובד פוכבים בחותם אחד - הרי זה אסור בשתייה ומתיר בהנחה. והוא שישחד לו קרן וזוית³⁶.

36) שאם לא כן, אין הגוי מפחד לנגוע בו, ואסור אפילו בהנאה (גמרא שם). אבל אסור בשתייה, כי רבי אליעזר מתיר בשתייה רק כשיש בו שני סימנים, היינו חותם בתוך חותם.

ל. יין מבשל והשקר, או יין שערכו עם דברים אחרים³⁷, כגון דבש ושמן, וכן החמץ³⁸ והגבינה³⁹ והחלב וכל שאסור מדברי סופרים, שהפקידו ביד עובד פוכבים - אינו צריך שגני חותמות, אלא חותם אחד בלבד דתיר⁴⁰. אבל היין⁴¹ והבשר וחתוכת דג שאין בה סימן⁴² שהפקידו ביד עובד פוכבים - צריכין שגני חותמות⁴³.

37) שאין בהם משום ניסוך, כמבואר למעלה פי"א ה"ט. (38) למעלה שם. (39) למעלה פ"ג. (40) גמרא שם לט, ב. כדי לנסך, טורח ומזיף חותם אחד, אבל כדי להחליף לא יטרח, ולפיכך חותם אחד מועיל ביין מבושל וחומץ יין, אבל יין הראוי לניסוך טרח ומזיף ומנסך. וברשב"א, הובא ב'טור', מרחיב הדברים ומבאר: כל דבר שאם הוחלף יש בו איסור תורה, כגון בשר שאם הוחלף בבשר נבילה, ודג שהוחלף בדג טמא, ודאי צריך שני חותמות. אבל דבר שאם הוחלף אין בו אלא איסור מדברי סופרים, כגון גבינה שהוחלפה בגבינת גוי, וכן בחומץ שהוחלף בחומץ של גוי שהיה יין מתחילתו האסור משום סתם יינם, אין חוששים לחלופה בחותם אחד שלא יטרח הגוי בזה (לחם-משנה). (41) אע"פ שסתם יינם אינו אסור אלא מדברי סופרים, החמירו בו כמו בשל תורה, משום שחביב על הגוי ניסוך, וטורח ומזיף בחותם אחד (כסף-משנה). (42) ואפשר להחליפה בחתיכת דג טמא. (43) כמו שביארנו, שאלה הם איסורי תורה, וחוששים שמא יחליף.

יא. יראה לי, שכל מקום שאמרנו בענין זה ביין שלנו שהוא אסור בשתייה ומתיר בהנחה מפני צד נגיעה⁴⁴ שנגע בו העובד פוכבים - פשהיה העובד פוכבים עובד עבדת פוכבים; אבל אם היה אסור בגלל עובד פוכבים שאינו עובד עבדת פוכבים, כגון ישמעאלי⁴⁵ שנגע ביין שלנו שלא בכונה או שטפח על פי החבית - הרי זה מתיר בשתייה⁴⁶. וכן כל פיוצא בזה.

44) כגון גוי שנגע ביין שלא בכונה, וכן תינוק גוי שנגע ביין, פי"א ה"ה, ופי"ב ה"ה; חבית שנסדקה וקדם הגוי וחבקה, שם ה"ח, וכדומה. (45) רבינו גילה בכמה מקומות, ולמעלה בפ"א ה"ז, שמאמיני דת מוחמד, אינם עובדי עבודה-זרה. (46) שאין כאן איסור של חתנות מפני שהיין הוא של ישראל, והנגיעה אינה אוסרת מכיון שאינו עובד עבודה-זרה.

יב. אבל המפקיד יין ביד גר תושב⁴⁷, או ששלחו

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ולפיכך מותר למוכרו לגוי ויותר לו על דמי יין נסך שבו, ונמצא שאינו נהנה מן האיסור כלל, אבל כאן שלא נתברר מעולם שכר ההיתר לבדו ולא נבדל מעולם שכר האיסור, שהרי מתחילה שכרו בשכירות אחת, מאה חביות במאה פרוטות, הרי כל פרוטה ופרוטה היא גם שכר של יין נסך, שהכל שכירות אחת היא (מגדל עוז) בשם רבותינו הראשונים).

יט. אָמַר לוֹ: הַעֲבֹר לִי חֲבִית בְּפוּטָה חֲבִית בְּפוּטָה⁷², וְהַעֲבִיר, וְנִמְצָא בִּינֵיהֶן חֲבִית שֶׁל יֵין - שֶׁכֶר חֲבִית שֶׁל יֵין אָסוּר, וְשָׂאָר שֶׁכֶר מִתֵּר.

(72 שם סה, א.)

כ. אָמַנִי יִשְׂרָאֵל שֶׁשָּׁלַח לָהֶם עוֹבֵד פּוֹכְבִים חֲבִית שֶׁל יֵין בְּשֶׁכֶר - מִתֵּר שִׁיאֲמָרוּ לוֹ⁷³: תָּן לָנוּ אֶת דְּמֵיהָ. וְאִם מִשְׁנֹכְנֶסָה לְרִשׁוֹתָן - אָסוּר⁷⁴.

(73) שהאומנים לא קנו את היין, והגוי חייב להם מעות, ולפיכך המעות שיתן להם אינם חליפים של יין ששלח להם (משנה, שם עא.). (74) כיון שהיין נכנס כבר לרשות האומנין, קיבלוהו בשכרם. וכשיתן להם הגוי כסף ויקח את היין בחזרה, הרי הכסף חליפי יין נסך ואסור.

כא. יִשְׂרָאֵל שֶׁהָיָה נוֹשֶׂה⁷⁵ בְּעוֹבֵד פּוֹכְבִים מְנָה, הֵלֵךְ הָעוֹבֵד פּוֹכְבִים וּמְכַר עֲבוֹדַת פּוֹכְבִים וַיֵּין נֶסֶךְ וְהֵבִיא לוֹ דְּמֵיהֶן - הֲרִי זֶה מִתֵּר⁷⁶. וְאִם אָמַר לוֹ קִדְּם שְׂמִימָר: הִמְתֵּן לִי עַד שְׂאֲמַכֵּר עֲבוֹדַת פּוֹכְבִים אוֹ יֵין נֶסֶךְ שִׁישׁ לִי וְאֵבִיא לָךְ, אָף עַל פִּי שֶׁהוּא סִתֵּם יֵינוּ⁷⁷, וּמְכַר וְהֵבִיא לוֹ - הֲרִי זֶה אָסוּר; מִפְּנֵי שֶׁהֵיִשְׂרָאֵלִי רוֹצֵה בְּקִיּוּמוֹ כְּדִי שִׁפְרַע מִמֶּנּוּ חוֹבוֹ.

(75) שם סד, א. (76) מימרא של רב נחמן: דמי עבודה-זרה ביד גוי מותרים. (77) גם בסתם יינם אסור כשרוצה בקיומו.

כב. וְכֵן גַּר וְעוֹבֵד פּוֹכְבִים⁷⁸ שֶׁהָיוּ שֹׁתְפִין וּבָאוּ לְחֶלֶק - אֵין הִגֵּר יְכוֹל לֹאמַר לְעוֹבֵד פּוֹכְבִים: טַל אֲתָה עֲבוֹדַת פּוֹכְבִים וְאֲנִי מְעוֹת, אֲתָה יֵין וְאֲנִי פְרוֹת; שֶׁהָיָה רוֹצֵה בְּקִיּוּמָן כְּדִי שִׁיטֵּל כְּנֶגְדָן. אֲבָל גַּר וְעוֹבֵד פּוֹכְבִים⁷⁹ שֶׁיִּדְּשׁוּ אֶת אֲבֵיהֶן עוֹבֵד פּוֹכְבִים - יְכוֹל לֹאמַר לוֹ: טַל אֲתָה עֲבוֹדַת פּוֹכְבִים וְאֲנִי מְעוֹת, אֲתָה יֵין וְאֲנִי שְׂמֵן. קַל הוּא שֶׁהִקְלוּ בִּירִשׁוֹת הַגֵּר, כְּדִי שֶׁלֹּא יִחְזַר לְסוּרוֹ. וְאִם מִשְׁפָּאוֹ לְרִשׁוֹת הַגֵּר - אָסוּר⁸⁰.

(78) שם סד, ב. (79) שם. (80) שזהו חילופי עבודה-זרה ממש, ולא הקילו כל-כך אפילו בגר. [בגמרא שם הקדימו דין ירושה לדין שותפות, ורבינו החליף את הסדר, כדי להשלים את רשימת האסורים, ואחריה הוא מביא רק דין של היתר].

כג. יִשְׂרָאֵל שֶׁמְכַר יֵינוֹ לְעוֹבֵד פּוֹכְבִים⁸¹: פֶּסֶק⁸² עַד

אִם עֲבַר וּמְכָרוֹ - דְּמֵיו מִתֵּרִין, חוּץ מִעֲבוֹדַת פּוֹכְבִים וּמִשְׂמִשְׂיָה⁵⁹ וְתַקְרַבְתָּ שְׁלֵה וַיֵּין שֶׁנִּתְּנָסֵף לָהּ⁶⁰. וְהַחֲמִירוֹ חֲכָמִים בְּסִתְּם יֵינָם לְהִיּוֹת דְּמֵיו אָסוּרִין כְּדִמֵי יֵין שֶׁנִּתְּנָסֵף לְעֲבוֹדַת פּוֹכְבִים. לְפִיכָךְ⁶¹, עוֹבֵד פּוֹכְבִים שֶׁשָּׂכַר אֶת יִשְׂרָאֵל לְעֲשׂוֹת עִמּוֹ בְּיֵין⁶² - שֶׁכֶר אָסוּר⁶³.

(58) בהל' אישות פ"ה ה"ב. (59) שאסורים בהנאה כעבודה-זרה. ראה הל' עבודה זרה ה"ב. (60) כולם אסורים בהנאה משום עבודה-זרה, שנאמר "והיית חרם כמוהו". ודרשו חז"ל: כל מה שאתה מהווה ממנו, הרי הוא כמוהו (קידושין נח:). (61) כיון שהחמירו חכמים באיסור סתם יינם, ואסרו דמיו (לחם-משנה). (62) סתם יינם. (63) שקנסוהו חכמים, כמו בעושה יין נסך ששכרו אסור (עבודה זרה סב.).

טז. וְכֵן הַשׂוֹכֵר אֶת הַחֲמוֹר לְהֵבִיא עֲלָיו יֵין, או שֶׁשָּׂכַר סְפִינָה לְהֵבִיא בָּהּ יֵין - שֶׁכֶּרֶן אָסוּר⁶⁴. אִם מְעוֹת נִתְּנוּ לוֹ - יוֹלִיכֶן לָיִם הַמְּלָל⁶⁵; וְאִם נִתְּנוּ לוֹ בְּשֶׁכֶר פְּסוֹת אוֹ פְּלִים אוֹ פְרוֹת - הֲרִי זֶה יִשְׂרָף אוֹתָן וְיִקְבַּר הָאֶפְרָה⁶⁶ כְּדִי שֶׁלֹּא לְהַנּוֹת בּוֹ.

(64) אף-על-פי שהישראל עצמו אינו עושה כלום בגופו (שם:). (65) ולא ישליכם במקום שאפשר לישראל למצוא אותם ולהיכשל בהנאתם. (66) אבל לקברם כמו שהם, אסור - פן ימצאם ישראל ויהנה מהם, שלא ידע שהם שכר עבודה-זרה ויבוא לידי תקלה (שם).

יז. שֶׁכֶר לְעוֹבֵד פּוֹכְבִים⁶⁷ חֲמוֹר לְרִכֵּב עֲלָיו, וְהַנִּיחַ עֲלָיו לָגִין שֶׁל יֵין⁶⁸ - שֶׁכֶּרֶן מִתֵּר. שֶׁכֶּרֶן לְשֶׁבֶר כְּדִי יֵין נֶסֶךְ⁶⁹ - שֶׁכֶּרֶן מִתֵּר. וְתוֹבֵא עֲלָיו בְּרִכְהָ⁷⁰, מִפְּנֵי שֶׁמִּמֶּנּוּ שֶׁמִּמְצֵט בְּתַפְלָה.

(67) משנה, שם. ביין נסך, והוא-הדין לסתם יינם. במשנה כתוב "שכר" סתם, והכוונה שהגוי שכר, וסגנונו של רבינו כאן קשה קצת, ואולי נפלה שגיאה קלה, וצריך להיות: השכיר לגוי או שכר הגוי, כלשון המשנה. (68) במשנה, שם: והניח לגינו עליו, ופירש ה'ערוך', וכן רש"י בשבת קלט, ב - כדים גדולים. (69) שינה ואמר יין נסך, ולא סתם יין כבבא ראשונה - לרבותא, שאפילו ביין נסך והישראל רוצה בקיומם של הכדים שלא ישתברו עכשיו מאליהם עד שישברם הוא ויטול שכרו (ע' רש"י ע"ז ג:). - שכרו מותר, כמו שמסיים רבינו. (70) לשון הגמרא שם.

יח. הַשׂוֹכֵר אֶת הַפוּעֵל וְאָמַר לוֹ: הַעֲבֹר לִי מֵאֶה חֲבִית שֶׁל שֶׁכֶר בְּמֵאָה פְרוּטוֹת, וְנִמְצָא אַחַת מֵהֶן יֵין - שֶׁכֶּרֶן כָּלוּ אָסוּר⁷¹.

(71) אפילו של תשעים ותשע חביות של היתר. ואין זה דומה לנתערבה חבית יין נסך ביין של היתר, שהדין הוא שיוליך חבית אחת מהן לים המלח והשאר מותרות, מפני ששם ההיתר היה מובדל מן האיסור בתחילה ואחר-כך נתערב,

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

96) וחשוד על המעשרות. (97 כלומר, שאסור לבעל-הבית לעשות כן. ולשון רבינו כאן אינו ברור.

כו. אָבַל אִם אָמַר לָהֶם: אֲכָלוּ וּשְׁתוּ בְּדִינָךְ זֶה, אוּ שְׂאֵמַר לָהֶם: אֲכָלוּ וּשְׁתוּ עָלַי מִן הַחֲנוּנִי וְאֲנִי פּוֹרֵעַ, אָף עַל פִּי שֶׁנִּשְׁתַּעֲבַדְתִּי, הוֹאִיל וְלֹא נִתְיַחַד שֶׁעֲבַדְתִּי⁹⁸ - הֲרֵי זֶה מִתֵּר, וְאִינוּ חוֹשֵׁשׁ לֹא מִשּׁוֹם יֵינן נֶסֶף וְלֹא מִשּׁוֹם שְׂבִיעִית וְלֹא מִשּׁוֹם מַעֲשֵׂר.

98) שלא שעבד לחנוני מעות מסוימות, ולפיכך לא קנה בעל-הבית מה שיתן החנוני לפועל, ונמצא שהפועל אינו אוכל משל בעל-הבית, כפי פירושו של רב פפא שם.

כז. מִלֶּךְ שֶׁהִיָּה מִחֻלָּק⁹⁹ יֵיננו לְעֵם וְלֹקַח מִהֶן דְּמֵיו כְּפִי מַה שִׁיִּרְצֶה - אֵל יֹאמַר אָדָם לְעוֹבֵד פּוֹכְכִים: הֵא לָךְ מֵאֲתִים זֶזוּ וְהַכְנַס תַּחְתִּי בְּאוֹצַר הַמֶּלֶךְ¹⁰⁰, כְּדֵי שִׁיִּקַּח הָעוֹבֵד פּוֹכְכִים הַיֵּינן¹⁰¹ שֶׁכְּתוּבוֹ בְּשֵׁם יִשְׂרָאֵל וְיִתֵּן הָעוֹבֵד פּוֹכְכִים הַדְּמִים לְמֶלֶךְ. אָבַל אוֹמַר לוֹ: הֵא לָךְ מֵאֲתִים זֶזוּ וּמְלֻטְנֵי מִן הָאוֹצָר¹⁰².

99) כן מפרש רבינו הבריייתא שם עא, א. והסוגיא שם. (100) גירסת רבינו בגמרא: אצר באל"ף, אבל בגירסתנו: עוצר בעי"ן. ופירושו, שוטר. וראה רש"י שם. (101) שנמצא שהישראל מוכר לגוי את יינו שצריך לקבל מאת המלך (רדב"ז). (102) שהרי הישראל חייב לאוצר מעות, והגוי פוטר מחיוב זה, ואין הישראל מוכר לו יין, והגוי מקבל את היין לא בשליחותו, מה-שאיין-כן באומר לו הכנס במקומי.

כח. עוֹבֵד פּוֹכְכִים שֶׁנִּגְעַ בַּיַּיִן¹⁰³ שֶׁל יִשְׂרָאֵל לְאָנְסוּ - מִתֵּר לְמַכְרָ¹⁰⁴ אוֹתוֹ יֵינן לְאוֹתוֹ הָעוֹבֵד פּוֹכְכִים שֶׁאִסְרוּ לְבַדּוֹ. שֶׁפִּינּוֹן שֶׁנִּתְפַּוֵּן¹⁰⁵ זֶה הָעוֹבֵד פּוֹכְכִים לְהַזְיִקוֹ וְלְאָסְרוֹ יֵיננו - הֲרֵי זֶה כְּמוֹ שֶׁשִּׁבְרוּ אוּ שִׁרְפוּ¹⁰⁶ שְׂחִיב לְשֵׁלֶם; וְנִמְצָאוּ הַדְּמִים שֶׁלֹּקַח מִמֶּנּוּ דְמֵי הַהֲזָק¹⁰⁷, וְלֹא דְמֵי הַמְּכִירָה.

103) שם נט, ב. (104) [בגמרא שם, לא אמרו "מותר למכור", אלא: שרי ליה למשקל דמיה (פירוש: מותר לו לבעל היין לקבל דמיו מהגוי), מאי טעמא? מיקלא קלייה (שרפו), וקשה להבין למה נקט רבינו לשון זה, הלא טעם ההיתר הוא מפני שאין כאן מכירה אלא גביית דמי הזיקן]. (105) ואם נגע שלא בכוונה להזיק, אינו חייב לשלם לו, מפני שזה הזיק שאינו ניכר. כלומר, לא נשתנה היין כלל על-ידי מעשיו, ורבינו פוסק בפ"א מהל' חובל ומזיק ה"ג, שהזיק שאינו ניכר בשגגה או באונס - פטור. (106) בגמרא: מקלא קלייה. (107) ודמי יין כשר נוטל (רש"י שם).

~ יום רביעי כ"ז סיון ~

פֶּרֶק אַרְבָּעָה עֶשְׂרִי

1) יבאר שכל איסורי מאכלות אסורות בכזית; ושיעור אכילת

שְׁלֹא מִדְּד לוֹ - דְּמֵיו מִתְרִין. שֶׁמִּשְׁפָּסֵק סְמִכָּה דַּעְתוֹ⁸³, וּמִשְׁמֹשֵׁף קָנָה⁸⁴, וְיֵינן נֶסֶף אִינוּ נִעְשָׂה עַד שִׁנְעַע בּוֹ. נִמְצָא בְּשַׁעַת מְכִירָה⁸⁵ הִיָּה מִתְרִין⁸⁶. מִדְּד לִי⁸⁷ עַד שְׁלֹא פָּסַק הַדְּמִים - דְּמֵיו אִסוּרִין. שֶׁהֲרֵי לֹא סְמִכָּה דַּעְתוֹ⁸⁸ אָף עַל פִּי שֶׁמִּשְׁשָׁה, וְנִמְצָא כְּשֶׁנִּגְעַ עַדִּין לֹא סְמִכָּה דַּעְתוֹ לְקַח, וְנִאָסַר הַיֵּינן בְּנִגְיַעְתּוֹ, וְהֲרֵי זֶה כְּמוֹכֵר סֵתֵם יֵיננו.

(81) משנה, שם עא, א. (82) קבע מחיר היין. (83) לקנות, כיון שיודע מחירו. (84) והכסף נשאר בהלואה אצל הגוי, שגוי קונה במשיכה. וכן כתב הרב המגיד בדעת רבינו בפ"א מהל' זכיה ומתנה. (85) בשעה שנגמר הקנין. (86) והדמים אינם חליפי יין נסך. (87) ונתן לגוי, ומשכו לפני שפסק דמיו. (88) שמא יבקש ממנו דמים מרובים ויבטל את הקניה.

כד. בְּמַה דְּכָרִים אֲמוּרִים? בְּשֶׁמֶדֶד הַיִּשְׂרָאֵלִי לְכָלוֹ; אָבַל אִם מִדְּד לְכָלִי הָעוֹבֵד פּוֹכְכִים⁸⁹ אוּ לְכָלִי יִשְׂרָאֵל שֶׁבִיד הָעוֹבֵד פּוֹכְכִים⁹⁰ - צָרִיךְ לְקַח אֶת הַדְּמִים⁹¹ וְאַחַר כֵּן יִמְדֵד. וְאִם מִדְּד וְלֹא לְקַח דְּמִים, אָף עַל פִּי שֶׁפָּסַק - דְּמֵיו אִסוּרִים; שֶׁמִּשְׁנִיגִיעַ לְכָלִי נִאָסַר⁹² כְּסֵתֵם יֵיננו.

89) שהיה בו קצת יין שלו, ונאסר היין בנפילתו לכלי קודם שקנהו הגוי, שהרי עוד לא משך. וכשלוקח הדמים, דמי יין אסור הוא לוקח. (90) שאוחזו באויר ומתנדנד הכלי, ואוסר היין בנדנדו שהוא כנגיעה, כמו שנתבאר בפ"ב ה"ג (כסף-משנה). (91) והגוי קונה את היין בכסף והיין נעשה שלו מיד, וסובר רבינו שגוי קונה בין במשיכה ובין בכסף, כמ"ש הרב המגיד פ"א מהל' זכיה ומתנה (כסף-משנה). שאם לא כן, הרי הדמים שבידי ישראל עודם קנינו של הגוי, וכשנגע ביין ואסרו, נעשו הדמים שביד ישראל דמי יין נסך למפרע כמו שכתבו ה'תוספות' שם ד"ה שקילו. (92) משום ניצוק חיבור, כמבואר בפ"ב ה"ב. ורבינו לשיטתו הולך, שניצוק אפילו בסתם יינם אסור בהנאה.

כה. הַנּוֹתֵן דִּינָר לְחֲנוּנִי עוֹבֵד פּוֹכְכִים⁹³, וְאִמַּר לְפוֹעֵלוֹ הָעוֹבֵד פּוֹכְכִים: לָךְ וּשְׁתָּה וְאָכַל מִן הַחֲנוּנִי וְאֲנִי מְחַשֵּׁב לוֹ - הֲרֵי זֶה חוֹשֵׁשׁ שֶׁמָּא יִשְׁתָּה יֵינן, שְׂזָה כְּמוֹ שֶׁקָּנָה לוֹ יֵינן נֶסֶף וְהִשְׁקָהוּ⁹⁴. וּכְנֻדָּה זֶה בְּשִׂבְעִית⁹⁵ - אִסוּר. כְּגוֹן שֶׁנִּתֵּן דִּינָר לְחֲנוּנִי יִשְׂרָאֵל עִם הָאֶרֶץ⁹⁶, וְאִמַּר לְפוֹעֵלוֹ הַיִּשְׂרָאֵלִי: לָךְ וְאָכַל וְאֲנִי מְחַשֵּׁב לוֹ. וְאִם אָכַל הַפוֹעֵל דְּבָר שֶׁאִינוּ מַעֲשֵׂר - אִסוּר⁹⁷.

93) שם סג, ב - כשהקדים לו דינר. כיון שנתן לחנוני מעות קודם ששלח את הפועל אליו, הרי הוא כאילו קנה מהחנוני מה שיתן לפועל, ונמצא שהפועל אוכל משל בעל-הבית. (94) ופורע חוב מזונותיו מיין נסך. (95) שנמצא בעל-הבית פורע חוב מזונות הפועל מפירות שביעית שקנה מן החנוני.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

מִצְטַרְפִּים לְכַזֵּית, בֵּין לְאִסוּר חֲמִין בְּפֶסַח¹⁹, בֵּין לְאִסוּר חֲדָשִׁי²⁰ מִלְפָּנֵי הַעֲמֹר, בֵּין לְאִסוּרֵי מַעֲשֵׂר שְׁנִי²¹ וְתַרְוֹמוֹת.

פרס ושיעור השתייה; כל האיסורין אם חייב עליהן שלא כדרך הנאתן; ומי שאחזו בולמוס; עוברת שהריחה מאכל איסור; ואם איסור חל על איסור.

17) שמצטרפין הואיל והטריפה תחילת נבילה היא. 18) חייטים, שעורים, כוסמים, שיבולת שועל, שיפון קודם טחינה. 19) שכולם מחמיצים. 20) לפני הקרבת העומר בט"ז בניסן. שאם אכל מכולם ביחד כזית, לוקה. 21) שאם אכל מכולן כזית חוץ לחומת ירושלים, לוקה.

א. כָּל אִסוּרֵי מֵאֲכֻלוֹת שְׁבִתוֹרָה - שְׁעוֹרֵן² בְּכֻזֵּית בֵּינוֹנִי, בֵּין לְמִלְקוֹת בֵּין לְכָרֶת בֵּין לְמִיתָה בִּיְדֵי שְׁמַיִם³. וְכִבְר בְּאַרְנוֹ, שְׁפָל הַמְּחִיב כָּרֶת אוֹ מִיתָה בִּיְדֵי שְׁמַיִם עַל מֵאֲכָל - לֹאֲקָה⁴.

ו. יִרְאֶה לִי, שְׁפָל הַחֵיב²² בְּתַרְוֹמָה וּמַעֲשֵׂרוֹת מִצְטַרְפִּין לְכַזֵּית בְּטָבֵל, מִפְּנֵי שֶׁהוּא שֵׁם אֶחָד. הֵא לָמָּה זֶה דוּמָה? לְנִבְלַת הַשּׁוֹר וְנִבְלַת הַשֶּׁה וְנִבְלַת הַצִּבִּי, שֶׁהֵן מִצְטַרְפִּין לְכַזֵּית, כְּמוֹ שְׁבִאֲרָנוֹ²³.

2) כדי להתחייב בעונשי הגוף הנמנים למטה. 3) כגון האוכל טבל. ... לא מנה רבינו מיתת בית דין, מפני שלא מצאנו חיוב מיתה בבית דין על אכילה ושתייה אלא בבן סורר ומורה על זלילת בשר וסביאת יין, ואין שיעורו בכזית. 4) אם התרו בו למלקות.

22) אפילו מינים אחרים חוץ מחמשת מיני תבואה. 23) שכל שאיסורן בלאו אחד מצטרפין.

ב. וְשֵׁעוֹר זֶה עִם כָּל הַשְּׁעוֹרִין - הֶלְכָה לְמִשְׁה לְמִסְנֵי הַם. וְאִסוּר מִן הַתּוֹרָה⁵ לְאֲכֹל כָּל שֶׁהוּא מְדַבֵּר הָאִסוּר, אֲבָל אֵינוֹ לֹאֲקָה⁶ אֶלָּא עַל פְּזִית. וְאִם אֲכַל כָּל שֶׁהוּא פְּחוֹת מִפְּשֵׁעוֹר - מִכֵּין אוֹתוֹ מִפֶּת מְרָדוֹת⁷.

ז. הָאוֹכֵל אֲכִילָה גְדוֹלָה²⁴ מְדַבֵּר אִסוּר - אֵין מְחִיבִין אוֹתוֹ מִלְקוֹת אוֹ כָּרֶת עַל כָּל פְּזִית וְכַזֵּית, אֶלָּא חֵיב אֶחָד לְכָל הָאֲכִילָה²⁵. וְאִם הָיוּ הָעֵדִים מְתָרִים כְּכֹהֵן בְּשִׁעַת אֲכִילָה עַל כָּל פְּזִית וְכַזֵּית - חֵיב עַל כָּל הַתְּרָאָה וְהַתְּרָאָה, וְאִף עַל פִּי שֶׁהִיא אֲכִילָה אֶחָת וְלֹא הַפְּסִיק.

5) כר' יוחנן דאמר חצי שיעור אסור מן התורה. 6) מן התורה. 7) מפני שזה כעובר על איסור מדברי סופרים שמכין אותו מכת מרדות.

24) כזיתים הרבה בלי הפסק. 25) ונקט רבינו "אכילה גדולה" משום הבבא האחרונה, להשמיענו שאם התרו בו כמה התראות, חייב על כל התראה אף על פי שלא הפסיק אכילתו בין התראה להתראה, משום שהתראות מחלקות. 26) אמרו לו אל תשתה והוא שותה חייב על כל אחת ואחת.

ג. פְּזִית שְׁאֲמַרְנוּ - חוּץ מִשָּׁל בֵּין הַשְּׁנַיִם; אֲבָל מֵה שְׁבִין הַחֲנוּכִים⁸ - מִצְטַרְפִּין לָמָּה שְׁבֻלַע, שֶׁהָרִי נִהְיָה גְרוֹנוֹ⁹ מִפְּזִית. אֶפְלוֹ אֲבָל פְּחָצִי זֵית וְהִקְיָאוּ, וְחָזַר וְאֲכַל אוֹתוֹ¹⁰ חֲצִי זֵית עֲצָמוֹ שֶׁהִקְיָא - חֵיב; שְׁאֵין הַחֵיבִים אֶלָּא עַל הַנְּאִת הַגְּרוֹן בְּכַזֵּית מְדַבֵּר הָאִסוּר.

ח. הָאוֹכֵל פְּשְׁעוֹרָה אוֹ פְּחָרְדָל מֵאֶחָד מִכָּל מֵאֲכֻלוֹת הָאִסוּרִים, וְשָׁהָה מְעַט וְחָזַר וְאֲכַל פְּחָרְדָל, וְכֵן עַד שֶׁהִשְׁלִים פְּזִית, בֵּין בְּשׁוּגָג בֵּין בְּמִזִּיד: אִם שָׁהָה מִתְחִלָּה וְעַד סוֹף פְּדֵי אֲכִילַת שְׁלוֹשׁ בִּיצִים²⁷ - יִצְטַרְפִּין הַכֹּל, וְהָרִי הוּא חֵיב כָּרֶת אוֹ מִלְקוֹת אוֹ קָרְבָן כְּמוֹ שְׁאֲכַל פְּזִית בְּבֵת אֶחָת; וְאִם שָׁהָה יָתֵר מִזֶּה מִתְחִלָּה וְעַד סוֹף, אִף עַל פִּי שֶׁלֹּא שָׁהָה בִּיגִיחֵן, אֶלָּא אֲבָל פְּחָרְדָל אֶחָד פְּחָרְדָל, הוֹאִיל וְלֹא הִשְׁלִים פְּזִית אֶלָּא בְּיָתֵר מִפְּדֵי אֲכִילַת פֶּרֶס - אֵינֵן מִצְטַרְפִּין וּפְטוּר.

8) המודבק בחכו ולא בלעו. 9) והרי טעם שיעור מלא, כיון שהיה כזית שלם סמוך לבית הבליעה, אבל מאוכל שבין השיניים אין גרונו נהנה. 10) טעם גרונו כזית שלם ביחד.

27) כדי אכילת פרס, ואכילת פרס שיעור שלוש ביצים כר' יוחנן בן ברוקא. ורש"י סובר שיעור פרס הוא ארבע ביצים.

ד. פְּזִית חֵלֶב אוֹ נִבְלָה אוֹ פְּגוּל אוֹ נוֹתֵר וְכִיּוּצָא בֵּהֵן שֶׁהִנְיָחוּ בַחֲמָה וְנִתְמַעַט - הָאוֹכֵל פְּטוּר¹¹. חָזַר וְהִנְיָחוּ בְּגִשְׁמַיִם וְנִתְפַּח¹² - חֵיבִין עֲלֵיוֹ¹³ כָּרֶת¹⁴ אוֹ מִלְקוֹת¹⁵. הִיָּה פְּחוֹת מִפְּזִית מִבִּתְחִלָּה, וְנִתְפַּח וְעָמַד עַל פְּזִית - אִסוּר, וְאֵין לֹאֲקִין עֲלֵיוֹ¹⁶.

ט. וְכֵן הַשּׁוֹתֶה רְבִיעִית שֶׁל סֵתֵם יֵינֵם מְעַט מְעַט, אוֹ שֶׁהִמְחָה אֶת הַחֲמִין בְּפֶסַח אוֹ אֶת הַחֵלֶב וְגִמְעוּ מְעַט מְעַט, אוֹ שֶׁשָּׁתָה מִן הַדָּם מְעַט מְעַט: אִם שָׁהָה מִתְחִלָּה וְעַד סוֹף פְּדֵי שְׁתֵּית רְבִיעִית - מִצְטַרְפִּין, וְאִם לֹא - אֵין מִצְטַרְפִּין.

11) מכרת וממלקות, שמשערין כמות שהוא, ועכשיו הוא פחות מכשיעור. 12) ועמד על כזית כמו שהיה בתחילתו. 13) מפני שתחילתו וסופו כשיעור. 14) בחלב פיגול ונתר. 15) בנבלה או כשהתרו בו למלקות בפיגול, ונתר וטמא. ואף על פי שבינתיים נתמעט שיעורן אין דיחוי אצל איסורים, כלומר, אין אומרים כיון שנדחה אינו חוזר למצבו הקודם. 16) כיון שמתחילתו, במצבו הטבעי, לא היה בו כזית.

י. כָּל הָאֲכִילִין הָאִסוּרִין²⁸ אֵינוֹ חֵיב²⁹ עֲלֵיהֶם עַד

ה. כְּכֹר בְּאַרְנוֹ, שְׁפָל אִסוּרִין שְׁבִתוֹרָה אֵין מִצְטַרְפִּין זֶה עִם זֶה לְכַזֵּית, חוּץ מִבְּשֵׂר נִבְלָה עִם בְּשֵׂר טְרֵפָה¹⁷, וְאִסוּרֵי גִזִיר שִׁיתְבְּאָרוּ בְּמִקוֹמָן. וְחִמְשַׁת מִיְנֵי תְבוּאָה¹⁸ וְקִמְחִין שְׁלֵהֵן וְהַבְּצֻקוֹת שְׁלֵהֵן - הַכֹּל

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

טו. וכן החולה שהריח דבר שיש בו חמץ וכיוצא בו מדברים שמערערין את הנפש - דינו כעברה.

טז. מי שאחזו בלמוס⁴⁰ - מאכילין אותו דברים האסורים מיד⁴¹ עד שאורו עיניו⁴². ואין מחזרין על דבר המת, אלא ממהרין בנמצא⁴³. ומאכילין אותו הקל הקל תחלה⁴⁴. אם האירו עיניו - דיו⁴⁵; ואם לאו - מאכילין אותו החמור.

40) מחלת הרעבון. 41) ואין מנסים מקודם במרק, ובפחות מכשיעור, אלא נותנים לו מיד דבר האסור. 42) בשלב מסוכן של המחלה עיני החולה כהות. 43) בדברים הנמצאים במקום. 44) אם אין לנו דברים מותרים כדי צורכו ויש לפנינו שני מיני אסורים מאכילין אותו הקל קל. 45) אין מאכילים אותו יותר.

יז. פיצד? היו לפנינו טבל ונבלה - מאכילין אותו נבלה תחלה; שהטבל פמיתה⁴⁶. נבלה וספיחי שביעית - מאכילין אותו ספיחי שביעית; שאסורין מדברי סופרים⁴⁷, כמו שיתבאר בהלכות שמטה. טבל ושביעית⁴⁸ - מאכילין אותו שביעית⁴⁹. טבל ותרומה, אם אי אפשר לתקן הטבל⁵⁰ - מאכילין אותו טבל⁵¹, שאינו קדוש בתרומה⁵². וכן כל כיוצא בזה.

46) בידי שמים, ונבלה בלאו. והמדובר בטבל שלא הופרשו ממנו תרומה גדולה ותרומת מעשר, אבל טבל שלא הפרשו ממנו מעשרות אינו במיתה. 47) שמאכילים אותו תחילה אסורי דרבנן. 48) לאחר זמן הביעור. 49) שהטבל במיתה בידי שמים והשביעית בעשה. 50) ולהאכילו את החולין שבו, כגון, שהחולה צריך לאכול כולו ואם יפריש ממנו התרומות לא יספיק לו. 51) אין מפרישים ממנו תרומה ותרומת מעשר, שיאכל החולה תרומה לעצמה וחולין לעצמם, אלא מאכילים אותו את הטבל כמו שהוא. והמדובר בזו שאסור בתרומה. 52) תרומה חמורה אבל טבל אפשר לתיקוני, ומפרש רבינו, שלא התכוונו לומר שיש לתקן, היינו להפריש תרומה, אלא שטבל מכיון שאפשר לתקנו אין בו קדושה חמורה, אבל תרומה קודש ממש היא.

יח. כבר בארנו, שאין אסור חל על אסור, אלא אם היו שני האסורין באין פאחת⁵³, או שהיה אסור מוסיף או אסור כולל. לפיכך יש אוכל פזית אהד, ולוקה עליו חמש מלקיות⁵⁴. והוא שהתרו בו בחמשה אסורין⁵⁵ שנתקבצו בו. פיצד? כגון טמא שאכל פזית חלב שנותר מן המקדשים ביום הכפורים - לוקה משום אוכל חלב⁵⁶, ומשום אוכל נותר, ומשום אוכל ביום הכפורים, ומשום טמא שאכל קדש, ומשום שנהנה מן הקדש ומעל.

53) שאי זה מהם תוציא, ולכן חייב על שניהם. 54) שנינו

שיאכל אותן דרך הנאה³⁰, חוץ מפשר בחלב וכלאי הכרם. לפי שלא נאמר בהן אכילה, אלא הוציא אסור אכילתן בלשון אחרת, בלשון בשול³¹ ובלשון הקדש³², לאסור אותן ואפלו שלא פדרף הנגה.

28) באכילה או בהנאה. 29) כר' יוחנן. ובגמרא: אין לוקין, אבל מדרבנן אסור אפילו שלא בדרך הנאה. 30) וכל דבר מאכל האסור בהנאה אינו חייב על הנאתו שלא כדרך אכילה, מפני שדבר מאכל עומד לאכילה ואם נהנה באופן אחר הרי זה שלא כדרך הנאתו הרגילה. 31) לא תבשל גדי בחלב אמו ודרשו חכמים על איסור אכילה. 32) פן תקדש המלאה, שלא תהנה ממנו אלא תשרפנו.

יא. פיצד³³? הרי שהמקה את החלב וגמעו פשהוא חם עד שנקוה גרונו ממנו, או שאכל חלב חי; או שערב דברים מרים, כגון ראש ולענה, לתוף יין נסוף או לתוף קדרה של נבלה, ואכלן פשהן מרין; או שאכל אכל האסור אחר שהסריח והבאיש ובטל מאכל אדם - הרי זה פטור. ואם ערב דבר מר בתוף קדרה של פשר בחלב או ביין פלאי הכרם ואכלו - חיב.

33) מפרט סוגי אכילה שלא כדרך אכילה והנאה. ולפיכך אינו מונה רבינו הדוגמא שנאמרה בגמרא שם: הניח חלב של שור הנסקל על גבי מכתו פטור.

יב. האוכל מאכל ממאכלות האסורות דרך שחוק או פמתעסק³⁴, אף על פי שלא נתפנו לגוף האכילה, הואיל ונהנה - חיב, כמי שמתפנו לעצמה של אכילה. והנהיה הבאה לו לאדם בעל פרחו באסור מכל האסורין³⁵: אם נתפנו - אסור, ואם לא נתפנו - מת³⁶.

34) בלי כוונה לאכילה. 35) בין אסורי הנאה בין אסורי אכילה. 36) שהלכה כר' שמעון שדבר שאינו מתכוון מותר בכל האסורים.

יג. האוכל מאכל אסור לתאבון או מפני הרעב - חיב³⁷. ואם היה תועה במדבר ואין לו מה לאכל אלא דבר אסור - הרי זה מת, מפני סכנת נפשות³⁸.

37) אם אין סכנת נפש. 38) מותר לכל אדם, שאין לך דבר העומד בפני פיקוח נפש.

יד. עברה³⁹ שהריחה מאכל אסור, כגון פשר קדש או פשר חזיר - מאכילין אותה מן המרק. אם נתישבה דעתה - מוטב, ואם לאו - מאכילין אותה פחות מפשר. ואם לא נתישבה דעתה - מאכילין אותה עד שתתישב דעתה.

39) אשה הרה כשהיא מריחה איזה מאכל ומתאוה לאוכלו, תסתכן אם ימנעו ממנה מאכל זה.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שבשוגג חייב ארבע חטאות ואשם אחד, ורבינו משמיענו שגם למלקות הדין כך. (55) צריך להתרות בו ולפרש כל איסור בפני עצמו, אבל אם התרו בו סתם ואפילו אמרו לו שהוא עובר על חמישה לאווין, אינו לוקה אלא אחת. (56) שכל המחוייב כרת או מיתה בידי שמים על מאכל, לוקה אם התרו בו למלקות.

ט. וְלִמָּה חָל פֶּאֶן אִסוּר עַל אִסוּר? שְׁבִהֲמָה זֹו הִיָּה חֲלִיבָה אִסוּר בְּאִמְלִיָּה וּמִתֵּר בְּהִנְיָה⁵⁷. הַקְּדִישָׁה - נֶאֱסָר חֲלִיבָה בְּהִנְיָה⁵⁸. וּמִתוֹךְ שְׁנוֹסֶף בּוֹ אִסוּר הִנְיָה⁵⁹, נוֹסֶף עָלָיו אִסוּר קְדָשִׁים. וְעַדִּין הִיָּה חֲלִיב זֶה מִתֵּר לְגִבּוֹהִי⁶⁰ וְאִסוּר לְהִדְיוּט. נַעֲשֶׂה נוֹתֵר - מִתוֹךְ שְׁנוֹסֶף בּוֹ אִסוּר לְגִבּוֹהִי, נֶאֱסָר לְהִדְיוּט. וְהָאוֹכֵל הִזְהָה⁶¹ הִיָּה מִתֵּר בְּבִשָּׂר הַבְּהֵמָה וְאִסוּר בְּחֲלִיבָה. נִטְמָא - נֶאֱסָר אֶף בְּבִשָּׂרָה. נוֹסֶף לוֹ אִסוּר עַל חֲלִיב. בָּא יוֹם הַכַּפּוּרִים - כָּלֵל כָּל הָאֲכָלִין. וּמִתוֹךְ שְׁנֹאֲסָר אֶף בְּחִלְיָן, נוֹסֶף אִסוּרוֹ בְּחֲלִיב זֶה. וְכֵן כָּל פְּיוּצָא בְּזָה.

ג. פִּיצָד הוּא מִמָּשׁוּ? בְּגוֹן שְׁהִיָּה מִן חֲלִיב כְּזִית בְּכָל שְׁלֹשׁ בִּיצִים⁸ מִן הַתַּעֲרֹכֶת. אִם אָכַל מִן הַגְּרִיסִין הָאֵלוּ כְּשֹׁלֵשׁ בִּיצִים, הוּאִיל וַיֵּשׁ בְּהֵן כְּזִית מִן חֲלִיב - לוקה, שְׁהִירֵי טַעַם הָאִסוּר וּמִמָּשׁוֹ קָיִם; אָכַל פְּחוֹת מִשְׁלֹשׁ בִּיצִים⁹ - מִכֵּיִן אוֹתוֹ מִפְּת מְרֻדוֹת¹⁰ מִדְּבָרֵיהֶם¹¹. וְכֵן אִם לֹא הִיָּה בַּתַּעֲרֹכֶת כְּזִית בְּכָל שְׁלֹשׁ בִּיצִים, אֶף עַל פִּי שֵׁשׁ בְּהֵן טַעַם חֲלִיב וְאָכַל כָּל הַקְּדָרָה - אֵינּוּ לוקה אֲלֵא מִפְּת מְרֻדוֹת.

(57) שהחלב אסור רק באכילה. (58) שהקדש אסור בהנאה. (59) הרי הוא איסור מוסף או איסור חמור שחל על איסור. (60) להקריב למזבח. (61) כלומר, האדם שאכל. עד כאן מנה רבינו האיסורים שניתוספו על חתיכת החלב, מכאן ואילך מונה רבינו איסורים החלים על האדם, אבל על המאכל עצמו לא ניתוסף איסור, כגון יום הכיפורים וטומאת האוכל.

ד. נֶפֶל חֲלִיב כְּפִלִּיּוֹת לְחֲלִיב הָאֲלִיָּה וְנִמּוּחַ הַפֶּל, אִם הִיָּה חֲלִיב הָאֲלִיָּה כְּשֵׁנִים בְּחֲלִיב הַפִּלִּיּוֹת - הִרִי הַפֶּל מִתֵּר מִן הַתּוֹרָה¹². אֲפֵלוּ חֲתִיכַת נְבִלָה¹³ שְׁנִתְעַרְבָה בְּשֵׁתֵי חֲתִיכוֹת שֶׁל שְׁחוּטָה - הַפֶּל מִתֵּר מִן הַתּוֹרָה. אָכַל מִדְּבָרֵי סוֹפְרִים - הַפֶּל אִסוּר, עַד שִׁיאֲבֹד דְּבַר הָאִסוּר מֵעֵצִים מְעוּטוֹ, וְלֹא יְהִיָּה דְּבַר חָשׁוּב שֶׁעֵינּוּ עוֹמְדָתָה¹⁴, כְּמוֹ שִׁיתְבְּאָר.

(57) שהחלב אסור רק באכילה. (58) שהקדש אסור בהנאה. (59) הרי הוא איסור מוסף או איסור חמור שחל על איסור. (60) להקריב למזבח. (61) כלומר, האדם שאכל. עד כאן מנה רבינו האיסורים שניתוספו על חתיכת החלב, מכאן ואילך מונה רבינו איסורים החלים על האדם, אבל על המאכל עצמו לא ניתוסף איסור, כגון יום הכיפורים וטומאת האוכל.

פֶּרֶק חֲמִשָּׁה עָשָׂר

א. דְּבַר אִסוּר שְׁנִתְעַרְבַּ בְּדְבַר מִתֵּר: מִיִּן בְּשֵׁאִינוּ מִיִּנוּ - שִׁישׁ אִסוּר שְׁשִׁיעוּרוֹ בְּשִׁשִּׁים וַיֵּשׁ בְּמֵאָה וַיֵּשׁ בְּמֵאֵתִים; כֹּל דְּבַר שִׁישׁ לוֹ מִתִּירִין אִם הוּא בְּטֵל; וּבִיצָה שִׁישׁ בַּה אִפְרוּחַ שְׁשִׁלְקָה; וְדִין נוֹתֵן טַעַם לְשִׁבְחָה אוֹ לְפָגַם; וּגְדִי שְׁצֵלָאוּ בְּחִלְבוֹ; אִם מִבְּטִלִּין אִסוּר לְכַתְּחִלָּה; וְאִם צוּלִין בְּשַׂר שְׁחוּטָה וְנִבְלִיָּה בְּתוֹר אֶחָד; וְדִין בְּשַׂר נְבִילָה מִלִּיחַ שְׁנִבְלָל עִמּוֹ בְּשַׂר שְׁחוּטָה.

א. דְּבַר אִסוּר שְׁנִתְעַרְבַּ בְּדְבַר מִתֵּר: מִיִּן בְּשֵׁאִינוּ מִיִּנוּ - בְּנוֹתֵן טַעַם²; וּמִיִּן בְּמִיִּנוּ, שֵׁאִי אֶפְשָׁר לְעִמְדָה עַל טַעְמוֹ - יִבְטֵל בְּרַבִּי³.

ב. כְּמוֹ שְׂמֵבָרָה בְּהִלְכָה ב. (3) כִּרְבָא, זְבָחִים עֵט. בְּטֵל בְּרֹב מִן הַתּוֹרָה, אֲבָל אִסוּר מְדַבְּרֵי סוֹפְרִים, כְּמוֹ שִׁיתְבְּאָר לְהֵלֵךְ בְּהִלְכוֹת דֶּה.

ב. כְּמוֹ שְׂמֵבָרָה בְּהִלְכָה ב. (3) כִּרְבָא, זְבָחִים עֵט. בְּטֵל בְּרֹב מִן הַתּוֹרָה, אֲבָל אִסוּר מְדַבְּרֵי סוֹפְרִים, כְּמוֹ שִׁיתְבְּאָר לְהֵלֵךְ בְּהִלְכוֹת דֶּה.

ג. פִּיצָד? חֲלִיב הַפִּלִּיּוֹת שְׁנִפְּלָ לְתוֹךְ הַגְּרִיסִין וְנִמּוּחַ הַפֶּל⁴ - טוֹעֵמִין אֶת הַגְּרִיסִין: אִם לֹא נִמְצָא בְּהֵן טַעַם חֲלִיב - הִרִי אֵלוּ מִתֵּרִין; וְאִם נִמְצָא בְּהֵם טַעַם חֲלִיב, וְהִיָּה בְּהֵן מִמָּשׁוֹ⁵ - הִרִי אֵלוּ אִסוּרִין מִן הַתּוֹרָה⁶; נִמְצָא בְּהֵן טַעְמוֹ, וְלֹא הִיָּה בְּהֵן מִמָּשׁוֹ - הִרִי אֵלוּ אִסוּרִין מִדְּבָרֵי סוֹפְרִים⁷.

ג. כְּמוֹ שְׂמֵבָרָה בְּהִלְכָה ב. (3) כִּרְבָא, זְבָחִים עֵט. בְּטֵל בְּרֹב מִן הַתּוֹרָה, אֲבָל אִסוּר מְדַבְּרֵי סוֹפְרִים, כְּמוֹ שִׁיתְבְּאָר לְהֵלֵךְ בְּהִלְכוֹת דֶּה.

ד. תְּרוּמָה, כְּמִבּוּאָר בְּהִלְכָה יג. (16) עֵרְלָה וְכֵלָאֵי הַכֶּרֶם, כְּמִבּוּאָר שֶׁם.

ד. תְּרוּמָה, כְּמִבּוּאָר בְּהִלְכָה יג. (16) עֵרְלָה וְכֵלָאֵי הַכֶּרֶם, כְּמִבּוּאָר שֶׁם.

ו. נִמְצָאתָ לְמַד, שֶׁכָּל אִסוּרִין שְׁבִתוּרָה, בֵּין אִסוּרֵי מִלְּקוֹת בֵּין אִסוּרֵי כְּרַת בֵּין אִסוּרֵי הִנְיָה, שְׁנִתְעַרְבוּ בְּמֵאֲכָל הַמִּתֵּר: מִיִּן בְּשֵׁאִינוּ מִיִּנוּ - בְּנוֹתֵן טַעַם¹⁷; מִיִּן בְּמִיִּנוּ, שֵׁאִי אֶפְשָׁר לְעִמְדָה עַל הַטַּעַם - שְׁעוּרוֹ בְּשִׁשִּׁים אוֹ בְּמֵאָה אוֹ בְּמֵאֵתִים¹⁸. חוּץ מִיִּין נְסָף, מִפְּנֵי חֲמִרַת עֲבוּדַת כּוֹכְבִים, וְחוּץ מִטְּבֵּל, שְׁהִירֵי אֶפְשָׁר לְתַקְּנָה¹⁹; וּמִפְּנֵי זֶה אוֹסְרִין בְּמִיִּין - בְּכָל שְׁהֵן, וְשֵׁלֵא בְּמִיִּין - בְּנוֹתֵן טַעַם²⁰, כְּשֵׁאֶר כָּל הָאִסוּרִין.

ד. וְנִתְעַרְבַ. (5) אֵע"פ שְׁנִמּוּחַ חֲלִיב וְאֵינּוּ בְּעִין נִקְרָא טַעְמוֹ וּמִמָּשׁוֹ אִם יֵשׁ כְּזִית אִסוּר בְּתוֹךְ שְׁלֹשׁ בִּיצִים שֶׁל הִיתֵר. וְזֶהוּ

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

מִתְרַתְּ, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוּ. לְפִיכָּהּ אוֹסֵר בְּכָל שְׁהוּא בֵּין בְּמִינוֹ בֵּין שְׁלֵא בְּמִינוֹ²⁸.

25) שאוסר במשהו. 26) שאפילו שלא במינו ג"כ בכל שהו. 27) כלו', שהאיסור הוא זמני ואינו דומה לטבל הקדש, שהאיסור בעצמו הוא איסור עולם אא שיש לו תיקון ויכול להשתנות ע"י איזה מעשה שמתירו, משא"כ בחמץ בפסח שעצם האיסור הוא איסור לזמן, ולפיכך מנאו בפני עצמו. 28) פסחים ל. ושם כט: מפרש, שגזרו שלא משום מינו. ולהלן בהי"ב מפרש רבינו הטעם משום שנאמר כל מחמצת לא תאכלו.

י. והוא הדין לְתַבּוּאָה חֲדָשָׁה²⁹ שְׁנִתְעַרְבָה בִּישְׁנָה מִלְּפָנֵי הָעֶמֶר - אוֹסֵרֶת בְּכָל שְׁהוּא; שְׁהָרִי יֵשׁ לָהּ מִתִּירִין³⁰, שְׁלֵאֲחַר הָעֶמֶר יֵתֵר הַכֹּל. וְכֵן פֶּל דְּבָר שֵׁיֵשׁ לוֹ מִתִּירִין, וְאֶפְלוּ הֵיךְ אֶסּוּרוֹ מִדְּבָרֵיהֶם, כְּגוֹן אֶסּוּר מִקְצָה וְנוֹלָד בְּיוֹם טוֹב - לֹא נִתְּנוּ בּוֹ חֻמְסִים שְׁעוֹר, אֲלֵא אֶפְלוּ אֶחָד בְּכִמְהָ אֲלָפִים אִינוּ בְּטָלוּ³¹; שְׁהָרִי יֵשׁ דְּרָף שְׁיֵתֵר בָּהּ. כְּגוֹן הַקֶּדֶשׁ וּמַעֲשֵׂר שְׁנֵי וְכִיּוֹצֵא בָּהֶן³².

29) פירוש, כמו טבל שבימנו אוסר בכל שהוא ושלא במינו בנותן טעם. 30) נדרים נח. גם תבואה חדשה ניתרת מאליה אחרי טז בניסן ולכן לא מנאה ר' יוחנן, כמו שכתבנו למעלה בחמץ בפסח. 31) מה שאמרו בגמרא אפילו באלף לא בטל, הכוונה אפילו אחד בכמה אלפים. 32) נדרים נח. הקדש יותר ע"פ פדיון, ומעשר שני, יעלוהו לירושלים או יחלוהו.

יא. אֲבָל הָעֶרְלָה וְכִלְאֵי הַפָּרִם וְחֵלֶב וְדָם וְכִיּוֹצֵא בָּהֶן, וְכֵן תְּרוּמוֹת - נִתְּנוּ חֻמְסִים בָּהֶן שְׁעוֹר; שְׁאִין בָּהֶן דְּרָף הֵתֵר לְכָל אֲדָם³³.

33) שתרומות מותרות לכהן בלבד, אבל לזרים אסורות לעולם ואין להן כל דרך היתר ולפיכך אינן כדבר שיש להן מתירין, כיון שאין דרך היתר לזר האסור בהן. סוגיה ביבמות פב.

יב. יִרְאֶה לִי, שְׁאֶפְלוּ דְּבָר שֵׁיֵשׁ לוֹ מִתִּירִין, אִם נִתְעַרְבַּ בְּשֵׁאִינוּ מִינוּ וְלֹא נִתְּן טַעַם - מִתְּרָה³⁴. לֹא יִהְיֶה זֶה שֵׁיֵשׁ לוֹ מִתִּירִין חֲמוּר מְטָבָל; שְׁהָרִי אֶפְשֵׁר לְתַקְּנוֹ, וְאֵף עַל פִּי כֵן, שְׁלֵא בְּמִינוּ - בְּנוֹתֵן טַעַם, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוּ. וְאֵל תַּתְּמֶה עַל חֲמִץ בְּפֶסַח; שֶׁהַתּוֹרָה אָמְרָה: כָּל מַחְמֶצֶת לֹא תֹאכְלוּ, לְפִיכָּהּ הִחְמִירוּ בּוֹ, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוּ³⁵.

34) חולק על רב אלפס חולין פרק גיד הנשה, שפוסק בדבר שיש לו מתירין אפילו באינו מינו לא בטל. (כנראה הסתמך רבינו על הירושלמי נדרים פרק ו, כל דבר שיש לו מתירין, כגון טבל ומעשר שני והקדש וחדש וכו' מין במינו במשהו ושלא במינו בנותן טעם. 35) בה"ט, שאוסר בכל שהוא בין במינו בין שלא במינו. בפסחים כט: אמרו, שגזרו שלא

17) חולין צז: וראה למעלה פרק ט הלכה ת. 18) כמבואר בהלכה הקודמת. 19) אפשר להפריש ממנו תרומות ומעשרות. וכלל הוא בידנו שכל דבר שיש לו מתירין אינו בטל ואוסר בכל שהוא. וטעם זה מביאים התוספות שם בשם הירושלמי. וכן מפורש גם בבבלי נדרים נח. (ובגמרא שם אמרו טעם אחר "כהיתרו כך איסורו". פירוש, שמן התורה חטה אחת פוטרת את כל הכרי ומתירה הכל, לפיכך גם באיסור כך, חטה אחת של טבל אוסרת כל הכרי. ורבינו העדיף את הנימוק של דבר שיש לו מתירים, כי הטעם השני מנמק טבל לתרומה בלבד, אבל טבל למעשרות ולתרומת מעשר אין לו היתר בכל שהוא ואם כן ייבטלכלל האיסורים, אבל הטעם של דבר שיש לו מתירים מנמק הכל). 20) שלא החמירו ביין נסך אלא מין במינו, שהרי יש כאן האיסור, אבל מין בשאינו מינו כשאין טעם האיסור בתערובת הרי הוא כאלו אינו לגמרי ולא החמירו. וכן בטבל ולא החמירו חכמים אלא במין במינו, ולהלן בהלכה יב פוסק רבינו שבכל דבר שיש לו מתירים הדין כך. ובר"ן נדרים נב. נותן טעם הגיוני לחילוק זה.

ז. יִצְדָּד? טַפְּת יֵינ נִסְךְ שֶׁנִּפְלוּ עֲלֶיהָ פְּמָה חֲבִיזוֹת שֶׁל יֵינ - הַכֹּל אֶסּוּר, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר. וְכֵן פּוֹס שֶׁל יֵינ טָבָל שְׁנִתְעַרְבַּ בְּחֲבִית - הַכֹּל טָבָל, עַד שִׁפְרִישׁ תְּרוּמוֹת וּמַעֲשְׂרוֹת הָרְאוּיִין לְתַעַרְבָתוֹ²¹, כְּמוֹ שִׁתְבָּאֵר בְּמִקּוּמוֹ.

21) לפי כמות הטבל הנמצא באותה תערובת. ומפריש מיניה וביה או מטבל דרבנן אחר, שגם כאן האיסור הוא דרבנן מפני שמן התורה בטל ברוב או בששים. וראה מנחות לא.

ח. פִּירוֹת שְׁבִיעִית²², אֵף עַל פִּי שְׁאֵם נִתְעַרְבוּ בְּמִינָן - בְּכָל שְׁהוּא²³, וְשֵׁלֵא בְּמִינָן - בְּנוֹתֵן טַעַם, אִינָן בְּכָלֵל אֶסּוּרֵי תוֹרָה; שְׁאִין אוֹתָהּ הַתַּעַרְבָת אֶסּוּרָה, אֲלֵא חֵיב לְאָכַל כָּל הַתַּעַרְבָת בְּקִדְשֵׁי שְׁבִיעִית, כְּמוֹ שִׁתְבָּאֵר בְּמִקּוּמוֹ²⁴.

22) לפני שהגיע זמן ביעורם. 23) וציריל לאכול כל התערובת קודם זמן הביעור בקדושת שביעית, שדינה נתבאר בהלכות שביעית. 24) היינו שזו היא חובת האדם ולא איסור הפירות. רבינו מתכוון בהגדרתו זו לבאר, למה אמר ר' יוחנן בעבודה זרה עג: חוץ מטבל ויין נסך במינו במשהו, והלא גם פירות שביעית כך? ולפיכך הוא מבאר שיש הבדל מהותי בין שביעית ובין טבל ויין נסך. ובדומה לזה יש לפרש כוננת רבינו בהלכה הסמוכה לענין חמץ בפסח, שהא מבאר שחמץ בפסח הוא סוג מיוחד של איסור שזמן איסורו מוגבל ולכן לא מנאו ר' יוחנן. (הכסף משנה כתב שלא מנה דבר שיש לו מתירים. ונראה שנתכוון לומר שפעורבת חמץ ניתרת מאליה לאחר שיעבור הזמן, אבל טבל צריך תיקון).

ט. חֲמִץ בְּפֶסַח²⁵, אֵף עַל פִּי שְׁהוּא מְאֹסְרֵי תוֹרָה - אִינוּ בְּכָלֵלוֹת אֵלּוּ²⁶; לְפִי שְׁאִין הַתַּעַרְבָת אֶסּוּרָה לְעוֹלָם²⁷, שְׁהָרִי לְאַחַר הַפֶּסַח תִּהְיֶה כָּל הַתַּעַרְבָת

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

רביעיות של יין - הפל מתר, ואינו צריך להרים כלום; נפלה לפחות ממאתים - הפל אסור בהנאה⁴⁶.

42) בירושלמי ערלה, הובא בר"ש ערלה פרק ב, א: מנין שהם עולים? למד מלאה ממלאה, בכלאי בכרם כתוב המלאה ובכורים כתוב מלאתך ודמעך לא תאחר, מה מלאתך עולה אף כאן עולה, אי מה כאן מאה אף כאן מאה? לפי שכל הכתוב איסורו (שאסור בהנאה) שינו חכמים חיובו (הכמות הנחוצה כדי שיתבטלו. ראה לקמו הט"ז). עד כדון (פירוש, ידוע לנו עד כאן) כלאי הכרם, ערלה מניין? מה זו אסורה בהנאה אף זו אסורה בהנאה, ומה זו עולה אף זו עולה. 43) אע"פ ששני שמות הם, כיון ששונים הם בשיעור ביטולם, שלמדים זה מזה, מצטרפין. משנה ערלה פ"ב א. 44) שמותר לאכול הכל ואינו חייב להוציא הכמות שנפלה. משנה שם. וראה בהלכה הבאה הנימוק למה בתרומה והדומה לה צריך להרים ובאיסורים אחרים לא. 45) של היתר. 46) והראב"ד משיג ואומר: "אין לך דבר שאוסר עירובו בהנאה אלא אם כן הוא שבמנין חוץ מאיסורי עבודה זרה ויין נסך דוק ותשכח". ולכאורה משמע כדבריו בגמרא עבודה זרה עד. שאמרו: "למיעוטי - אי נמי איסורי הנאה ולא דבר שבמנין". אולם נראה שרבינו סובר, שהדברים אמורים בדברים האוסרים בכל שהוא שלא נתנו בהם חכמים שיעור כלל. אבל בערלה וכלאי הכרם שנתנו בהם שיעור באחד ומאתים אם נפלו לפחות מן השיעור הרי זה כשאר איסורים שנפלו לפחות משישים וכיון שלא נתבטל - כל התערובת אסורה אפילו בהנאה.

טו. ולמה צריך להרים התרומה ולא ירים ערלה וכלאי הכרם? שהתרומה ממון פהנים. לפיכך, פל תרומה שאין הפהנים מקפידין עליה, כגון תרומת הפליסין⁴⁷ והחרובין ושיעורין שפאדום - אינו צריך להרים.

47) מין תאנים גרועות (רבינו בפירוש המשניות תרומות פרק יא, ד).

טז. ולמה כפלו שיעור ערלה וכלאי הכרם? מפני שהן אסורין בהנאה⁴⁸. ולמה סמכו על שיעור מאה בתרומות? שהרי תרומת מעשר אהד ממאה⁴⁹ ומקדשו⁵⁰ הפל. שנאמר: את מקדשו ממנו. אמרו חכמים: דבר שאתה מרים ממנו⁵¹, אם חזר לתוכו⁵² - מקדשו⁵³.

48) ירושלמי ובא למעלה בהלכה יד. 49) מעשר מן המעשר. 50) ואוסר. 51) תרומת מעשר. 52) אם יפול בחזרה לפירות שמהם הורם. 53) אוסרו.

יז. שאר אסורין שבתורה⁵⁴ בלן, כגון בשר שקצים ורמשים וחלב ודם וכיוצא בהן - שיעורן בשישים. כיצד? כזית חלב פליות שנפל לתוך ששים כזית⁵⁵ מחלב האליה - הפל מתר; נפל לפחות משישים⁵⁶ - הפל אסור. וכן אם נפל פשעורה⁵⁷ חלב - צריך

במינם אטו מינם. ורבינו כאן מפרש למה גזרו בחמץ בפסח בלבד ולא בכל דבר שיש לו מתירין, וביאור משום שבחון בפסח נאמר כל מחמצת לא תאכלו.

יג. ואלו הן השיעורין שנתנו חכמים: התרומה ותרומת מעשר³⁶ והחלה והבפורים - עולין³⁷ באהד ומאה. וצריך להרים³⁸. ומצטרפין זה עם זה³⁹. וכן פרוסה של לחם הפנים⁴⁰ לתוך פרוסות של חלין - עולין באהד ומאה. כיצד? סאה קמח מאהד מאלו, או סאה מפלם, שנפלה למאה סאה קמח של חלין ונתערב הכל - מרים מן הכל⁴¹ סאה אחת פגוד סאה שנפלה, והשאר מתר לכל אדם; נפלה לפחות ממאה - נעשה הפל קדמע.

36) משנה ערלה פרק ב. בגירסתנו שם: תרומת מעשר של דמאי (דמאי=פירות של עם הארץ שאינו נזהר בהפרשת מעשרות וחוששים שמא לא עישר ולכן מפרישים מעשר תרומת מעשר מספק). ונראה שרבינו גורס כגירסת הר"ש שם: "ותרומת מעשר של ודאי ותרומת מעשר של דמאי" וכן במשנה מעילה טו: הגירסא תרומת מעשר ותרומת מעשר של דמאי. ולכן כתב תרומת מעשר סתם והתכוון לשני סוגי תרומת מעשר, היינו של ודאי ושל דמאי. ובפירוש המשנה לערלה שם כותב רבינו "ואין הפרש אצלנו בכל הדינים בין תרומת מעשר של דמאי או של ודאי וכבר נתבאר זה". 37) בטלים. 38) כשנפלה סאה תרומה למאה, מרים מהם סאה תרומה ונותנת לכהן כי אע"פ שהאיסור בטל במאה והוא, אבל ממונו של כהן לא בטל וצריך להרים מפני גזל השבט, כמו שיתבאר להלן בהלכ טו. 39) אם נפלה חצי סאה מאיסור זה וחצי סאה מאיסור אחר מן האיסורים הללו בפחות ממאה סאין חולין - הכל אסור. והטעם, משום שכל אלה נקראו בשם תרומה, ואפילו חלה ובכורים, וכל שהוא משם אחד מצטרפים. וראה למעלה פרק ד הלכה ז. 40) בכסף משנה מפרש, שהמדובר בלחם הפנים טמא, שאין בלחם הפנים טהור הרי פסק רבינו בפרק ו מהלכות פסולי המוקדשים, שאינו עולה ויאכל הכל לכהנים. רבינו למד דין זה מברייתא יבמות פא: וכן פרוסה של לחם הפנים טמאה שנתערבה במאה פרוסות של לחם הפנים טהורה תעלה, ר' יהודה אומר: לא תעלה. ופסק כחכמים. ומשמיענו כאן, שגם כשנתערבה בחולין - תעלה. 41) אפילו בלחם הפנים צריך להרים, מפני גזל השבט (להלן הלכה טו), שהרי הכהנים יכולים לאכלה בעזרה, כשיש להם אכילה מועטת של קדשים. ראה מנחות כא: שיאכלו עמה (עם המנחה) חולין ותרומה, ורבינו פ"י מה' מעשה הקרבנות הי"א. ומסולקת בזה קושית הרדב"ז כאן וראה תוספות בבא בתרא פא:

יד. הערלה וכלאי הכרם - עולין באהד ומאתים⁴². ומצטרפין זה עם זה⁴³. ואינו צריך להרים⁴⁴. כיצד? רביעית של יין ערלה או כלאי הכרם, או שהיתה הרביעית מצטרפת משניהם, שנפלה לתוך מאתים⁴⁵

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

כא. ומנין סמכו חכמים על שיעור ששים? שהרי המורה מאיל נזיר, והיא הזרוע⁷¹, אחד מששים⁷² משאר האיל⁷³, והיא מתבשלת עמו ואינה אוסרת אותו, שנאמר: ולקח הפהן את הזרע בשלה⁷⁴ מן האיל.

(71) בר קפרא. חולין צח. נזיר אחרי שעברו ימי נזירותו מביא קרבנות וביניהם איל לשלמים והזרוע ניתנת לכהן ואסורה לזרים ושאר הבשר מותר להם. ולמדו שם מן המקרא שכל האיל מתבשל ביחד, ולמה אין הזרוע אוסרת את שאר הבשר? מפני שיש ששים בשאר חלקי האיל נגד הזרוע, כשמשערים בשר ועצמות נגד בשר ועצמות. (72) כך שיערו חכמים. (73) מבשר ועצמות של האיל. (74) שם. ר' שמעון אומר: אין בשילה אלא שנתבשל עם האיל.

כב. מין במינו ודבר אחר שנתערבו, פגון קדרה שהיה בה חלב אלה⁷⁵ וגריסין, ונפל לתוכה חלב הקליות⁷⁶, ונמחה הפל ונעשה גוף אחד - רואין את חלב האלה ואת הגריסין כאלו הן גוף אחד⁷⁷, ומשערים חלב הקליות בגריסין ובאלה, אם היה אחד מששים - מתר; שהרי אי אפשר כן לעמוד על הטעם⁷⁸.

(75) היתר. (76) איסור. (77) אע"פ שהם שני מינים של היתר. (78) של האיסור מכיון שטעמם של חלב אליה ושל חלב כליות שוה.

כג. והוא הדין לתרומות שנתערבו⁷⁹ - לשערן במאה, וכלאי הפך או ערלה - לשער אותן במאתים.

(79) ראה מה שנתבאר בהלכה ל.

כד. כשמשערים בכל האסורין בין בששים בין במאה בין במאתים - משערים במרק ובתבלין⁸⁰ ובכל שיש בקדרה⁸¹ ובמה שבלעה קדרה⁸² מאחר שגפול האסור⁸³ לפי אמד הדעת⁸⁴, שהרי אי אפשר לעמוד על מה שבלעה בצמצום.

(80) בגמרא: ברוטב ובקיפה. (81) בגמרא: ובחתיכות. (82) בין מן האיסור בין מן ההיתר. בגמרא: ובקדירה. (83) כלומר, לא מצרפים מה שנבלע בקדירה לפני נפילת האיסור, שהוא כולו היתר, אלא מה שנבלע אחר נפילתו, היינו גם מן האיסור וגם מן ההיתר. (84) בקירוב. בדיוק אי אפשר לקבוע כמה בלעה הקדרה.

כה. אסור לבטל אסורין של תורה לכתחלה⁸⁵. ואם בטל - הרי זה מתר. ואף על פי כן קנסו אותו חכמים⁸⁶ ואסרו הפל. ויראה לי, שפיין שהוא קנס - אין אסורין תערכת זו אלא על זה העובר שבטל האסור⁸⁷; אבל לאתרים - הפל מתר.

שהיה שם כמו ששים שיעורה⁵⁸. וכן בשאר אסורין. וכן שמן של גיד הנשה⁵⁹ שגפול לקדרה של בשר - משערים אותו בששים, ואין שמן הגיד מן המגזין⁶⁰. ואף על פי ששמן גיד הנשה מדברייהם, כמו שבארנו - הואיל וגיד הנשה בריה בפני עצמה, החמירו בו פאסורי תורה⁶¹. והגיד עצמו - אין משערים בו ואינו אוסר, שאין בגידים בנותן טעם.

(54) למעט איסורי דרבנן ששיעורם בחמשים ותשע. (55) ועמו יהיו ששים ואחד כזית. (56) אפילו נפל לחמשים ותשע כזית ועם האסור ביחד יהיו ששים. (57) משמיענו שגם בחצי שיעור שאין לוקים עליו לא די בחמשים ותשע. (58) מלבד השעורה שנפלה. (59) ר"ף שם צו: מין במינו שאינו יכול לעמוד על טעמו כגון שמנוניתו של גיד, אמר רב נחמן גיד בששים ואין גיד מן המגזין. ע"כ. פירוש, שצריך ששים בלא הגיד. (60) אלא צריך שיהא ששים מלבדו. (61) לענין ביטול.

יח. אכל פחל⁶² שנתבשל עם הבשר - בששים, וכחל מן המגזין. הואיל והפחל מדברייהם, כמו שבארנו⁶³, הקלו בשעורה⁶⁴.

(62) שד הבהמה. (63) שם הלכה יב: שבשר שנתבשל בחלב שחוטא אינו אסור מן התורה. (64) שהוא מן המגזין.

יט. ביצה שנמצא בה אפרוח שגשלקה⁶⁵ עם ביצים המתרות: אם היתה עם ששים ואחת והיא⁶⁶ - הרי הן מתרות; היתה עם ששים בלבד⁶⁷ - נאסרו הכל. מפני שהיא בריה בפני עצמה⁶⁸, עשו הכר בה והוסיפו בשעורה.

(65) שנתבשלה. (66) היינו שביחד הם ששים ושתיים וכן פירש רש"י שם צח. (67) וביחד הם ששים ואחת. (68) שהאיסור עצמו, היינו האפרוח, הוא בריה בפני עצמה. מה שאין כן בשמנו של גיד הנשה שהצריכו רק ששים ואחת עם השומן ואע"פ שגיד בריה בפני עצמה היא, מפני ששומן הגיד אינו בריה בפני עצמה. והכסף משנה מפרש דברי רבינו "ששים ואחת והיא", היינו שביחד הם ששים ואחת כמו בגיד, ולא כפרש"י. וכן נראה מדברי רב נחמן שם, שאמר: ביצה בששים ואין ביצה מן המגזין.

כ. אכל ביצת עוף טמא שגשלקה עם ביצי עוף טהור - לא אסרה אותם⁶⁹. ואם טרף אלו עם אלו, או שנתערבה ביצת עוף טמא או ביצת טרפה עם ביצים אחרות - שעורן בששים⁷⁰.

(69) חולין צח. שאינה פולטת טעם, במה דברים אמורים בשאינה קלופה אבל בביצה קלופה נותנת טעם כמבואר בירושלמי. ובביצה שיש בה אפרוח אפילו באינה קלופה אוסרת שמחלחל דרך הקליפה. (70) דעת רבינו, שאפילו מין במינו יבש ביבש צריך ששים מדרבנן. וכן משמע מדברי רבינו למעלה בהלכה ד.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

אוֹתָן הַעֹבְדֵי פֹכְכִים, וְסוֹמְכִין עַל פִּיר⁹⁶. אִם אָמַר: אֵין בּוֹ טַעַם, אוֹ שְׁאָמַר: יֵשׁ בּוֹ טַעַם וּמְטַעַם רַע הוּא וְהָרִי פְגָמוֹ - הַכֹּל מִתָּר. הוּא שְׁלֵא יְהִי סוֹפּוֹ לְהַשְׁבִּיחַ, כְּמוֹ שְׁפָאֲרָנוּ⁹⁷. וְאִם אֵין שֵׁם עֹבֵד פֹּכְכִים⁹⁸ לְטַעַם - מְשַׁעֲרִין אוֹתוֹ בְּשַׁעֲרוֹ: בְּשֵׁשִׁים אוֹ בְּמֵאָה⁹⁹ אוֹ בְּמֵאָתַיִם¹⁰⁰.

(85) להרבות ההיתר על האיסור כדי שיבטל, ביצה ד: וראה ר"ש בפרק ה תרומות משנה ט, והמקור מירושלמי שם. (86) אם עשה זה במזיד, אבל בשוגג לא קנסו, כר' יוסי ור' שמעון בגיטין נד. ובמשנה תרומות שם. (87) וכן על מי שנתבטל בשבילו כדי שלא יהנו לו מעשיו הרעים. כך כתב הרשב"א בכוונת רבינו.

כּוּ. פִּיּוּצָד? הָרִי שְׁנַפְלָה סָאָה שֶׁל עֲרֵלָה לְתוֹף מֵאָה סָאָה, שְׁהָרִי נֶאֱסַר הַכֹּל - לֹא יָבִיא מֵאָה סָאָה אֲהָרוֹת וַיִּצְרַף פְּדֵי שְׁתַּעֲלָה בְּאֶחָד וּמֵאָתַיִם. וְאִם עֹבֵד וְעִשָּׂה בֶן - הַכֹּל מִתָּר⁸⁸. אֲבָל בְּאִסּוּר שֶׁל דְּבָרִיהֶם - מְבַטְלִין הָאִסּוּר לְכַתְּחִלָּה.

(88) לאחרים, אבל לא למבטל עצמו, כמו שנתבאר בהלכה הקודמת.

כּוּ. פִּיּוּצָד? חֲלָב שְׁנַפְלָה לְקִדְרָה שְׁיֵשׁ בָּהּ בֶּשֶׂר עוֹף⁸⁹ וְנִתֵּן טַעַם בְּקִדְרָה - מְרַבָּה עֲלָיו בֶּשֶׂר עוֹף אֲהָר עַד שְׁיִבְטֵל הַטַּעַם. וְכֵן כֹּל פִּיּוּצָא בְּזָה⁹⁰.

(89) ובשר עוף בחלב אסור מדברי סופרים בלבד, למעלה פרק ט הלכה ד. (90) אפילו איסורים מדברי סופרים שיש להם שורש ועיקר בתורה כמו בשר עוף בחלב. ורבו החולקים על רבינו וסוברים, שהתירו לבטל לכתחילה רק איסורי דרבנן שאין להם שורש מן התורה כגון מוקצה. אבל בשר עוף בחלב, שיש בשר שהתורה אסרה לבטלו בחלב, אסור לבטל.

כּוּ. כָּבֵר בְּאַרְנֵי, שְׁאֵם נִתֵּן דְּבַר הָאִסּוּר טַעַמוֹ בְּדָבָר הַמִּתָּר - נֶאֱסַר הַכֹּל. בְּמָה דְּבָרִים אֲמֹרִים? בְּשֵׁהַשְׁבִּיחוֹ; אֲבָל אִם פְּגָם⁹¹ זֶה הָאִסּוּר לְמִתָּר וְהַפְסִיד טַעַמוֹ - הָרִי זֶה מִתָּר. וְהוּא שְׁיִהְיֶה פּוֹגֵם מִתְּחִלָּה וְעַד סוֹף; אֲבָל אִם פְּגָם בְּתַחֲלָה וְסוֹפּוֹ לְהַשְׁבִּיחַ, אוֹ הַשְׁבִּיחַ בְּתַחֲלָה אֶף עַל פִּי שְׁסוּפּוֹ לְפָגֵם - הָרִי זֶה אִסּוּר⁹².

(91) עבודה זרה סו. כר' שמעון. (92) בגמרא שם אמרו, שהשביח ולבסוף פגם אסר והטעם, מפני שנאסר בשעה שהיה לשבת אינו חוזר להתירו. ורבינו מוסיף מדעת עצמו, שהוא הדין בפוגם ולבסוף השביח. וכן גם דעת הרשב"א. וראה לחם משנה.

כּוּ. וּמִי יִטַּעַם אֶת הַתַּעֲרָבָת? אִם הִיָּה הַמְעַרְבַּב תְּרומות עִם הַחֲלִין - טוֹעֵם אוֹתָן הַכֹּהֵן⁹³. אִם הִיָּה טַעַם הַתְּרוּמָה נָפֵר - הַכֹּל מְדַמְעֵ⁹⁴. וּבְהִלְכוֹת תְּרומות יִתְבָּאֵר דִּין הַמְדַמְעֵ.

(93) שמותר לאכול בתרומה, חולין צז: (94) תערובת תרומה עם חולין.

ל. וְאִם הִיָּה בֶּשֶׂר בְּחֵלֶב, אוֹ יֵין נֶסֶף וַיֵּין עֲרֵלָה וְכֵלָאֵי הַפָּרֶם שְׁנַפְלוּ לְדָבְשׁ⁹⁵, אוֹ בֶּשֶׂר שְׁקָצִים וּרְמָשִׁים שְׁנַתְּבַשְׁלוּ עִם הַיֶּרֶק וְכִיּוּצָא בְּהֵן - טוֹעֵם

(95) היינו באים מינו. נתבאר לעיל ה"ו, שיין נסך אוסר במשהו במינו בלבד ולא בשאינו מינו. (96) משמע, שכל גוי נאמן ואפילו אינו טבח מומחה (ראה למעלה פרק ט), ואפילו כשהגוי יודע לשם מה שואלים אותו. ושיטת רש"י, שגוי נאמן רק במסיה לפי תומו. והתוספות שם כתבו, שאין סומכים אלא על גוי מומחה בלבד. (97) בהלכה הקודמת. (98) הכוונה לאיסורים שנאמרו למעלה, אבל בתרומה טועם כהן, כנאמר בהלכה הקודמת. (99) בתרומה. (100) בערלה וכלאי הכרם. והמדובר במין במינו, שהרי בשאינו מינו בטלים בששים. ומה שאמר " ואם אין שם גוי לטעום" הכוונה, לקבוע אם הטעם לשבח או לפגם.

לֹא. עֹבֵד שְׁנַפְלָה לְשֹׁכֵר אוֹ לְחֹמֵץ¹⁰¹ - מְשַׁעֲרִין אוֹתוֹ בְּשֵׁשִׁים; שְׁאֵנוֹ חוֹשְׁשִׁין¹⁰² שְׁמֵא טַעַמוֹ בְּשֹׁכֵר וּבְחֹמֵץ מְשֻׁבֵּיחַ. אֲבָל אִם נָפֵל לֵיָּזֵן אוֹ לְשִׁמְן אוֹ לְדָבֵשׁ - מִתָּר, וְאִפְלוּ נִתֵּן טַעַם, מִפְּנֵי שְׁטַעַמּוֹ פּוֹגֵם¹⁰³. שְׁפָל אֱלוֹ צָרִיכִין לְהִיּוֹתָן מְבַשְׂמִים, וְזֶה מְסַרְיָחַן וּמְפַסִּיד טַעַמָּן.

(101) שמתוך חריפות שבהם בולעים מהר והרי זה ככבוש וכבוש הרי הוא כמבושל. (102) בעיה שלא נפשטה, בגמרא עבודה זרה סח: (103) בגמרא שם שאלו רק בשכר וחומץ, אבל בייין, שמן או דבש ודאי פוגם.

לִב. גְּדִי שְׁצֵלָאוּ בְּחֵלֶב¹⁰⁴ - אִסּוּר לְאַכֵּל אֲפֵלוּ מְקַצָּה אֲזַנּוֹ¹⁰⁵; שְׁהַחֲלֵב נִבְלַע¹⁰⁶ בְּאֵיבָרָיו וְהוּא מְשֻׁבֵּיחוֹ וְנִתֵּן בּוֹ טַעַם. לְפִיכָּךְ, אִם הִיָּה פְחוּשׁ וְלֹא הִיָּה בּוֹ חֵלֶב פְּלִיּוֹת וְלֹא חֵלֶב קָרֵב¹⁰⁷ אֲלָא מְעַט בְּאֶחָד מִשְׁשֵׁשִׁים¹⁰⁸ - קוֹלֶף וְאוֹכֵל עַד שְׁמַגִּיעַ לְחֵלֶב¹⁰⁹. וְכֵן יָרַף שְׁצֵלָאָה בְּגִיד הַנְּשֵׂה¹¹⁰ שְׁבֵה - קוֹלֶף וְאוֹכֵל¹¹¹ עַד שֶׁהוּא מְגִיעַ לְגִיד¹¹² וּמְשָׁלִיכוֹ. וְכֵן בְּהֵמָה שְׁצֵלָאָה שְׁלֵמָה, וְלֹא הִסִּיר לֹא חוּטִין וְלֹא קְרוֹמּוֹת¹¹³ הָאִסּוּרוֹת - קוֹלֶף וְאוֹכֵל¹¹⁴, וְכֵיּוֹן שְׁנִגְיַע לְדָבָר אִסּוּר - חוּתְכוֹ וּמְשָׁלִיכוֹ. שְׁאֵין בְּגִידִים בְּנוֹתָן טַעַם פְּדֵי לְשַׁעַר בְּהֵן¹¹⁵.

(104) עם החלב שבו, שלא נטל חלב הכליות והקרב. (105) שרוק מן החלב. (106) בגמרא שם: שהחלב מפעפע. (107) האסורים מן התורה. (108) בגמרא אמרו שר' יוחנן התיר בגדי כחוש שצלאו בחלבו ומפרש רבינו, שכחוש היינו שיש ששים בבשר נגד החלב. כך מבאר הרשב"א דברי רבינו. (109) ואינו צריך לא נטילה ולא קליפה סמוך לחלב אלא משליך החלב ואוכל השאר. (110) ושומן הגיד אסור מדברי סופרים. (111) קולף את

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

נאמר בצלי בלבד ולא במליח. (123) ואינו פולט כלום שאינו חם כל כך, רשב"א לתירוץ אחד הובא בכסף משנה. ובדפוס ויניציה הגירסא: אע"פ שהתפל בולע מן המליח אינו בולע כל כך שיחזור ויפלוט והיינו כתירוץ השני של הרישב"א, דכל שהוא מליח פולט ומבליח בחבירו ואינו מחממו כל כך עד שיהא פולט הרבה, ומכיון שהמלוח טרוד לפלוט אינו בולע אותה פליטה מועטת שחברו פולט. (124) במלח או בחומץ או בשאר משקה. (125) שהציר הטמא אוסר כולו. (126) כלומר, הציר היוצא מן הטמא. (127) כר' יהודה משנה תרומות פרק י', ח, ולפי חשבוננו של ר' אבוהו בירושלמי שם. ומשערים במאתים ואע"פ שכל האיסורים בשישים, ציר דגים חריף מאוד ונותן טעם בדגים טהורים יותר משאר איסורים. וחזר בו רבינו כאן מפסק הלכה שלו בפירוש המשנה, שציר דגים טמאים אינו בכל בפתות מאלף.?

פֶּרֶק שְׁשֵׁה עֶשְׂרִי

1) יבאר דבר המחמץ או מתבל או דבר חשוב אם יש להם ביטול. שאור של כלאי הכרם או תרומה שנפל לתוך העיסה; ודין תבלין שהם שנים או שלושה שמות ממין אחד; בגד שצבעו בקליפי ערלה או קדרה שבשלה בקליפי ערלה ועצי היתר; דין המעמיד גבינה בפגי ערלה וכיוצא בו; חבית יין היתר שנתערבה בין החביות של איסור או איפכא; יין נסך שנפל על גבי ענבים.

א. פֶּל הַשְּׁעוּרִים הָאֵלֵי שֶׁנִּתְּנוּ חֲכָמִים לְדַבֵּר הָאִסוּר שֶׁנִּתְּעַרְבַּ בְּמִינוֹ² הַמֵּתֵר - בְּשֵׁלָא הִיָּה הַדְּבָר הָאִסוּר מִחֲמִץ או מִתְּבַל או דְּבָר חֲשׁוּב שֶׁהוּא עוֹמֵד כְּמוֹת שֶׁהוּא וְלֹא נִתְּעַרְבַּ וְנִדְמַע³ בְּדַבֵּר הַמֵּתֵר; אָבֵל אִם הִיָּה מִחֲמִץ או מִתְּבַל⁴ או דְּבָר חֲשׁוּב - אוֹסֵר בְּכָל שֶׁהוּא.

2) משנה, ערלה פ"ב, מ"ו. 3) שלא נתמוגז עם חלקי ההיתר, אלא שאי-אפשר להכיר איזו חתיכה היא האסורה, מפני שכולן ממין אחד. 4) פירוש, ויש בו כדי לחמץ או לתבל את התערובות.

ב. פֶּיֶצֵד? שְׁאוֹר שֶׁל חֲטִיץ שֶׁל תְּרוּמָה שֶׁנִּפְּל לְתוֹךְ עֶסֶת חֲטִיץ⁵ שֶׁל חֲלִין, וַיֵּשׁ בוּ כְּדֵי לְחַמֵּץ - הִרִי הָעֶסָה כְּלָה מְדַמְעָה⁶. וְכֵן תְּבַלִּין שֶׁל תְּרוּמָה שֶׁנִּפְּלוּ לְקִדְרַת חֲלִין, וַיֵּשׁ בְּהֵן כְּדֵי לְתַבֵּל, וְהֵן מִמִּין הַחֲלִין⁷ - הַכֹּל מְדַמְעָה. וְאִם עַל פִּי שֶׁהַשְּׁאוֹר או הַתְּבַלִּין אֶחָד מֵאֵלֶּף⁸. וְכֵן שְׁאוֹר שֶׁל פְּלֵאי הַכֶּרֶם לְתוֹךְ הָעֶסָה, או תְּבַלִּין שֶׁל עֶרְלָה לְתוֹךְ הַקִּדְרָה - הַכֹּל אִסוּר בְּהִנָּה.

5) שהוא מין במינו עם השאור של תרומה. 6) תערובת תרומה וחולין בשיעור האוסר, נקרא: מדומע. 7) אבל בשאינו מינו, הכל תלוי בנתינת טעם, כמו שנתבאר שם במשנה ז. וכל השיעורים שנאמר, כגון ששים, מאה או מאתים - אינם קובעים כלל. ראה שם בפירוש המשנה לרבינו. 8) ואפילו בכמה אלפים, לא בטל. ולמעלה פט"ו ה"ו לענין דבר שיש לו מתירין, כתב בפירוש, שאפילו אחד

הבשר שעל הגיד ואוכלו, מפני ששמנונית הגיד רזה היא ואינה מפעפעת כחלב אלא נצמתת במקומה. ואפילו אם הוא מפעפע קצת אין זה מספיק כדי ליתן טעם. (112) או לשומנו, אבל אם נתבשל עם הגיד צריך ששים נגד שומנו. (113) האסורים מן התורה משום חלב. (114) הואיל וחלב זה כחוש ורזה, אינו מפעפע בבשר. (115) פירוש, אפילו שומנם אינו מפעפע בצליה כל כך עד כדי נתינת טעם, כמו שנתבאר למעלה בשם הכסף משנה, ולפיכך דייק רבינו וכתב: "כדי לער בהן" כלומר, שומנו של גיד או החוטין והקרומות נותנים אמנם קצת טעם, אבל לא כדי... פירוש זה, מסלק כל התמיהות של הלחם משנה.

לג. אִין צוֹלִין בְּשֵׁר שְׁחוּטָה עִם בְּשֵׁר נִבְלָה או בְּהֵמָה טְמֵאָה בְּתוֹר אֶחָד, וְאִם עַל פִּי שְׁאִין נוֹגְעִין¹¹⁶ זֶה בְּזֶה. וְאִם צִלְאָן - הִרִי זֶה מִתֵּר, וְאִפְלו הִתֵּנָה הָאִסוּרָה שְׁמִנָּה הַרְבֵּה וְהִמְתֵּרָת רְזָה. שְׁהִרִיחַ אִינוֹ אוֹסֵר¹¹⁷, וְאִינוֹ אוֹסֵר אֶלָּא טַעְמוֹ שֶׁל אִסוּר.

116) משום שריח האיסור נכנס בהיתר. (117) כלוי בפסחים עו: שאומר: "ריחא לאו מילתא היא", פירוש, ריח אין בו ממש, אבל לכתחילה אסור, שגם לוי לא התיר אלא בדיעבד. ומשמע שאפילו בבשר נבילה כחוש אסור לכתחילה לצלותו עם בשר שחוטה, שהרי רבינו סתם וכתב: אין צולין וכו'. ומה שכתב רבינו למעלה בפרק יג: מותר להריח בחבית של יין נסך ואין בזה שום איסור שאין הריח כלום לפי שאין בו ממש, כבר פירש 'שם הרדב"ז, שהמדובר כשהישראל אינו מתכוון ליהנות. וראה למעלה פרק ט הלכה כג.

לד. בְּשֵׁר נִבְלָה מְלִיחַ שֶׁנִּבְלַל עִמּוֹ¹¹⁸ בְּשֵׁר שְׁחוּטָה¹¹⁹ - הִרִי זֶה נֶאֱסָר¹²⁰; מִפְּנֵי שֶׁתְּמַצִּית הַנִּבְלָה נִבְלַעַת בְּגוֹף בְּשֵׁר הַשְּׁחוּטָה, וְאִי אֶפְשָׁר לְעַמֵּד כְּאִן לֹא עַל הַטַּעַם וְלֹא עַל הַשְּׁעוּר¹²¹. וְכֵן בְּשֵׁר דָּג טְמֵא מְלִיחַ שֶׁנִּבְלַל עִמּוֹ דָּג תְּפַל טְהוֹר - נֶאֱסָר מִפְּנֵי צִירוֹ. אָבֵל אִם הִיָּה הַמְּלִיחַ טְהוֹר, וְהַתְּפַל דָּג טְמֵא - לֹא נֶאֱסָר¹²² הַמְּלִיחַ. [אִם עַל פִּי שֶׁהַתְּפַל בּוֹלַע מִן הַמְּלִיחַ¹²³ - [אִינוֹ בּוֹלַע כֹּל כֶּף שֶׁיִּחְזוֹר וַיִּפְּלוֹט]. דָּג טְמֵא שֶׁכִּבְשׁוֹ¹²⁴ עִם דָּג טְהוֹר - הַכֹּל אִסוּר¹²⁵; אֶלָּא אִם כֵּן הִיָּה הַטְּמֵא¹²⁶ אֶחָד מִמֵּאֲתַיִם¹²⁷ מִן הַטְּהוֹר.

118) דוקא שנבלל אסור, אבל אם לא נבלל ונמלחו בפני עצמם זה אצל זה מותר שאינו בולע, ולכתחילה אסור למלוח בשר נבילה ובשר שחוטה זה אצל זה, שמה יגעו זה בזה בשעת מליחה. (119) משמע בשר שחוטה תפל. (120) אבל אם היו שניהם מולחים לא נאסר, הואיל והוא טרוד לפלוט מחמת מלחו אינו בולע. וסובר רבינו, שגם חלב וציר אינו בולע כשהוא טרוד לפלוט. (121) ומשום כך הכל נאסר ואינו ניתר לא בקליפה ולא בנטילת מקום ואינו בטל בשישים או על כל פנים במאתים, כציר דגים טמאים. (122) ואפילו קליפה אינו צריך, בין אם המליח למעלה והתפל תחתיו ובין אם המליח למטה, וחילוק זה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שבהלכות הבאות בין שבעת הדברים שבה"ג ויגדל מספרם, מפני שדרכו להביא את המשנה כלשונה, ושם מדובר בגידולי קרקע בלבד שיש בהם רק שבעה דברים חשובים.

ו. והוא הדין בַּחֲתִיכָה שֶׁל בֶּשֶׂר בְּחֶלֶב²⁵ או שֶׁל חֵלֶזֶן שֶׁנִּשְׁחַטוּ בַּעֲזָרָה, שֶׁהָרִי הֵן²⁶ אֲסוּרִים מִדְּבָרֵיהֶן²⁷ בַּהֲנִיָּה, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בַּהֲלֹכֹת שֶׁחִטָּה²⁸ - אוֹסְרִין בְּכָל שֶׁהֵן עַד שֶׁיִּגְבִּיֵה אוֹתָן. וְכֵן גִּיד הַנֶּשֶׂה²⁹ שֶׁנִּתְבָּשַׁל עִם הַגִּידִין אוֹ עִם הַבֶּשֶׂר: בְּזִמְן שֶׁמְפִירוֹ - מִגְבִּיֵהוּ, וְהִשְׁאָר מִתֵּר; שֶׁאֵין בְּגִידִים בְּנֹתֵן טַעַם³⁰. וְאִם אֵינוֹ מְפִירוֹ - הַכֹּל אֲסוּר; מִפְּנֵי שֶׁהוּא בְּרִיָּה בְּפִנֵּי עֲצָמוֹ³¹, הָרִי הוּא חָשׁוּב וְאוֹסֵר בְּכָל שֶׁהוּא.

25) אף-על-פי שהאיסור מחמת בליעה, שהחלב נבלע בבשר - אין דינה כחתיכה שבלעה איסור שבהלכה הקודמת, הואיל שבשר וחלב כל אחד בפני עצמו מותר, וכשנתבשרו נאסרה התערובת, הרי זה איסור מחמת עצמו (רדב"ז ו'הגהות מיימוניות' מ'ספר התרומה'). (26) כלומר, אף-על-פי שאין בהם איסור תורה, אינם בטלים כשהחתיכה האסורה ראויה להתכבד (כסף-משנה). (27) מוסב על חולין שנשחטו בעזרה ולא על בשר בחלב. (28) פ"ב ה"ג. (29) משנה, חולין צו, ב. (30) שם צט, ב. המדובר, כשנתבשר הגיד בלא שומנו, אבל אם לא ניטל שומנו, אוסר בנותן טעם (לחם-משנה). (31) שם ק, א.

ז. וְכֵן כֹּל בַּעֲלֵי חַיִּים - חֲשׁוּבִין הֵן וְאֵינָם בְּטָלִין³². לְפִיכָךְ, שׁוֹר הַנִּסְקָל³³ שֶׁנִּתְעַרַב בְּאֵלֶּף שְׁוִיִּים, וְעִגְלָה עֲרוּפָה בְּאֵלֶּף עֵגְלוֹת, אוֹ צִפּוֹר מְצָרַע הַשְּׁחוּטָה³⁴ בְּאֵלֶּף צִפְרִים, אוֹ פֶּטֶר חֲמוֹרִים³⁵ בְּאֵלֶּף חֲמוֹרִים - כֹּלֵן אֲסוּרִין בַּהֲנִיָּה³⁶. אֲבָל שֶׁאֵר הַדְּבָרִים, אֵף עַל פִּי שֶׁדָּרְכָן לְמִנּוֹת³⁷ - הָרִי אֵלּוּ עוֹלִין בְּשַׁעוֹרָן.

32) זבחים עג, א. (33) כל אלו מנויים במשנה, עבודה זרה עד, א. (34) המצורע שנתרפא מביא שתי צפרים, האחת נשחטת והשניה משתלחת לנפשה, והשחוטת אסורה בהנאה. (35) בכור לאמו. (36) שגם איסור הנאה שבהם אינו בטל. והראב"ד משיג, שהרי הלכה כרבי שמעון בן גמליאל שבאיסורי הנאה שנתערבו, יוליך דמי הנאה לים המלח. ואם כן, למה אוסר רבינו בהנאה בדברים חשובים שנתערבו? וה'כסף משנה' מתרץ, שרבינו סמך על מה שכתב להלן בהכ"ט, שאם מוליך הנאה לים המלח, הכל מותר בהנאה. (37) כרבי יוחנן ביצה ג, ב. שלא אמרו אלא בדברים שכל בני אדם מקפידים למוכרם במנין בלבד, והם אלו הדברים שנמנו למעלה.

ח. פִּיצֵד? אֲגִידָה שֶׁל יִרְק מִפְּלֵאֵי הַפָּרִם שֶׁנִּתְעַרְבָה בְּמֵאֲתִים אֲגִדוֹת, אוֹ אֲתָרוּג שֶׁל עֶרְלָה שֶׁנִּתְעַרְבָה בְּמֵאֲתִים אֲתָרוּגִים - הַכֹּל מִתֵּר. וְכֵן כֹּל פִּיּוּצָא בְּזָה.

ט. יִרְאָה לִי, שֶׁכֹּל דְּבָר שֶׁהוּא חָשׁוּב אֲצֵל בְּנֵי מְקוֹם מִן הַמְּקוֹמוֹת בְּגוֹז³⁸ אֲגוֹזֵי פֶרֶךְ וְרִמּוֹנֵי בְּדָן בְּאֶרֶץ

בכמה אלפים, אינו בטל. וראה ברדב"ז שם. וראה להלן בה"ד.

ג. דְּבָר חָשׁוּב שֶׁהוּא אוֹסֵר בְּמִינוֹ בְּכָל שֶׁהוּא⁹ - שְׂבָעָה דְּבָרִים¹⁰. וְאֵלּוּ הֵן: אֲגוֹזֵי פֶרֶךְ, וְרִמּוֹנֵי בְּדָן¹¹, וְחֲבִיבִית סְתוּמוֹת¹², וְחֲלָפוֹת¹³ תְּרִידִין¹⁴, וְקִלְחֵי פְרוּב¹⁵, וְדִלְעַת יוֹנִית, וְכִפְרוֹת שֶׁל בַּעַל הַבֵּית¹⁶.

9) אבל בשאינו מינו - לא, אלא בנותן טעם, כמו שכתב למעלה. (10) כרבי עקיבא, ערלה פ"ג, מ"ז. (11) פרך ובדן שמות מקומות הם, פירוש המשנה שם. (12) ב'ירושלמי' שם מפורש, שדווקא בנתערבו בסתומות של היתר, אבל אם נתערבו בפתוחות ואחר-כך נפתחו החביות האסורות - בטלות. (13) מה שמחליפות וצומחות (פירוש המשנה שם), כלומר, לא מה שטומנים בקרקע אלא מה שצומח וגדל. (14) נקראים בערבי סלק, פירוש המשנה כלאים פ"א, מ"ג. (15) רבינו, במשנה ערלה שם, גורס: וקולסי. ומפרש, עיקר הכרוב. וברש"י ביצה ג, ב - מפרש, קלחי כרובים גדולים עם עלים שלהם, וכרוב של ארץ ישראל היה גדל כאילן. (16) בזמנם היו ככרות של בעל הבית גדולים יותר משל נחתומים. כל שבעת הדברים הללו נמכרים במנין במחיר שקובעים לכל אחד ואחד, אבל שאר הפירות והירקות מאותם המינים לא היו חשובים כל-כך ונמכרים באומד הרבה ביחד (רבינו שם). מפירושו זה יוצא, ששבעת הדברים אינם בטלים, משום שהם דבר שבמנין.

ד. פִּיצֵד? רִמּוֹן אֲחָד מִרִּמּוֹנֵי בְּדָן שֶׁהֵיא עֶרְלָה וְנִתְעַרַב בְּכֶמְהָ אֲלָפִים רִמּוֹנִים¹⁷ - הַכֹּל אֲסוּר בַּהֲנִיָּה. וְכֵן חֲבִית סְתוּמָה שֶׁל יַיִן עֶרְלָה אוֹ שֶׁל פְּלֵאֵי הַפָּרִם שֶׁנִּתְעַרְבָה בְּכֶמְהָ אֲלָפִים חֲבִיבִית סְתוּמוֹת - הַכֹּל אֲסוּרִים בַּהֲנִיָּה. וְכֵן שֶׁאֵר הַשְּׂבָעָה דְּבָרִים¹⁸.

17) ראה למעלה הערה ז. (18) פירוש, שאר הדברים שנמנו בין השבעה.

ה. וְכֵן חֲתִיכָה שֶׁל נְבִלָה אוֹ שֶׁל בֶּשֶׂר בְּהֵמָה אוֹ חֵיָה אוֹ עוֹף אוֹ דָג הִטְמֵאִין שֶׁנִּתְעַרְבָה בְּכֶמְהָ אֲלָפִים חֲתִיכוֹת - הַכֹּל אֲסוּר¹⁹ עַד שֶׁיִּגְבִּיֵה²⁰ אוֹתָהּ חֲתִיכָה²¹, וְאַחַר כֵּן יִשְׁעַר הַשְּׁאָר בְּשִׁשִּׁים²². שֶׁאִם לֹא הִגְבִּיֵהָ - הָרִי הַדְּבָר הָאֲסוּר עוֹמֵד וְלֹא נִשְׁתַּנֶּה²³, וְהַחֲתִיכָה חֲשׁוּבָה אֲצֵלּוֹ, שֶׁהָרִי מִתְפַּבֵּד בָּהּ²⁴ לְפָנֵי הָאוֹרְחִין.

19) משנה, חולין צו, ב. (20) שיוציאה מן התערובת. (21) כשמכירה. (22) משמע, שהמדובר כשנתבשרו, שאם לא נתבשרו - למה הצריך ששים כשהגביה את האיסור. במשנה שם מפורש: וכן חתיכה של נבילה וכו' שנתבשרו, ולא אמרו דין זה אלא כשהחתיכה אסורה מצד עצמה, אבל כשנאסרה מפני שבלעה איסור - בטלה, שהרי הבליעה אינה חשובה. (23) ראה לקמן הי"א. (24) שם ק, א. נותן אותה בפני אורחים חשובים ומתכבד בזה. ואף-על-פי שאינה ראויה לאורחים מפני שהיא אסורה, אם נתיר את התערובת תהיה ראויה ('תוספות' שם). ועוד טעם בדבר, שהרי ראויה לכבד בה גוי. ולא מנה רבינו דין זה וגם את הדינים

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

יב. וְאָסוּר לְפַעֵעַ הָאֲגוּזִים וְלִפְרֹר הַרְמוּנִים וְלִפְתַּח הַחֲבִיטוֹת אַחַר שְׁנֵאָסְרוּ כְּדֵי שְׂיַעֲלוּ בְּאֶחָד וּמֵאֲתָיִם, שְׂאִין מִבְּטָלִין אֲסוּר לְכַתְחִלָּה⁵³. וְאִם עָשָׂה כְּזוֹ - קוֹנְסִין אוֹתוֹ וְאוֹסְרִין עָלָיו⁵⁵, כְּמוֹ שְׂבִאֲרֵנוּ⁵⁶.

53) ואף-על-פי שמן התורה גם דבר חשוב בטל, ורבנן אסור (ראה למעלה סוף ה"ט), ורבינו פסק למעלה בפט"ו הכ"ו, שמותר לבטל לכתחילה איסורי דרבנן, יש לומר, שכאן התמירו יותר מפני שעצם האיסור הוא מן התורה אלא שהביטול גורם ההיתר, לפיכך אין מבטלים לכתחילה, ואף-על-פי שמן התורה כבר נתבטלו, אסור להוסיף ולחזק הביטול של איסור תורה עד כדי שיהיה מותר אפילו מדבריהם. 54) במזיד, שקנס הוא במזיד בלבד. וראה 'כסף משנה' בפט"ו הכ"ה. 55) אבל לאחרים מותר. 56) שם.

יג. שְׂאוֹר שֶׁל פְּלֵאי הַכֶּרֶם⁵⁷ וְשֶׁל תְּרוּמָה שֶׁנִּפְּלוּ לְתוֹךְ הָעֵסָה, לֹא בָּזָה כְּדֵי לְחַמֵּץ וְלֹא בָּזָה כְּדֵי לְחַמֵּץ, וּבִשְׁנֵיהֶם כְּשִׁיטְרָפוּ יֵשׁ בָּהֶם כְּדֵי לְחַמֵּץ - אוֹתָהּ עֵפָה אֲסוּרָה לְיִשְׂרָאֵל⁵⁸ וּמֵתֵרֵת לְכַהֲנִים. וְכֵן תְּבָלִין⁵⁹ שֶׁל תְּרוּמָה וְשֶׁל פְּלֵאי הַכֶּרֶם שֶׁנִּפְּלוּ לְתוֹךְ הַקִּדְרָה, וְלֹא בְּאֶחָד מֵהֶן כְּדֵי לְתַבֵּל, וּבִשְׁנֵיהֶם כְּדֵי לְתַבֵּל - אוֹתָהּ קִדְרָה אֲסוּרָה לְיִשְׂרָאֵל, שְׁהָרִי דָּבָר הָאֲסוּר לָהֶם תְּבָלָה, וּמֵתֵרֵת לְכַהֲנִים⁶⁰.

57) משנה ערלה פ"ב, מ"ד-טו. 58) כתנא-קמא שם, שהרי העיסה נתחמצה מדבר האסור לו. 59) שם, מט"ו. 60) שכלאי הכרם לבדם אין בהם כדי לחמץ, ותרומה מותרת להם.

יד. תְּבָלִין שֶׁהֵם שְׁנַיִם⁶¹ או שְׁלֹשָׁה שְׁמוֹת מִמֵּין אֶחָד⁶², או שְׁלֹשָׁה מֵינִין מִשֵּׁם אֶחָד⁶³ - מִצְטְרָפִין לְתַבֵּל וְלֵאסֹר וְכֵן לְחַמֵּץ. בִּיצֵד⁶⁴? שְׂאוֹר שֶׁל חֲטִיף וּשְׂאוֹר שֶׁל שְׁעוּרִים, הוֹאִיל וְשֵׁם שְׂאוֹר אֶחָד הוּא⁶⁵ - אֵינֶן כְּמִין וְשְׂאִינוּ מֵינּוּ, אֲלֵא הָרִי הֵן כְּמִין אֶחָד, וּמִצְטְרָף לְשַׁעַר בְּהֵן כְּדֵי לְחַמֵּץ בְּעֵסָה שֶׁל חֲטִיף, אִם הִיא טַעַם שְׁנֵיהֶם טַעַם חֲטִיף⁶⁶, או כְּדֵי לְחַמֵּץ בְּעֵסָה שֶׁל שְׁעוּרִין, אִם הִיא טַעַם שְׁנֵיהֶם טַעַם שְׁעוּרִים.

61) שם, מ"י. 62) מהמשך דברי רבינו נראה, שהוא מפרש שמות ממש, כפירוש רש"י עבודה זרה סו, א. ולא כ'תוספות' שם שפירשו בשם רבינו-תם, שלשה שמות, היינו שלשה איסורים. וגם רבינו בפ"ד ה"ו, קורא לאיסור אחד שם אחד. 63) כך מפרש רבינו, דברי המשנה, שם: מין שלשה, ולא כרש"י שפירש שלשה שמות. 64) רבינו מפרש בתחילה את הבבא השניה, ולהלן בהלכה הסמוכה הוא חוזר ומפרש את הראשונה. 65) כרבא, בעבודה זרה שם, שהשם קובע. בלשון הגמרא: "בתר שמא אזלינן", ולא כאב"י שהטעם קובע, שהלכה כרבא נגד אב"י (וראה בכסף-משנה וב'לחם-משנה). 66) שצריך שהדברים האוסרים ביחד יהיה טעמם שוה עם העיסה הנאסרת, כגון

יְשֵׁרָאֵל בְּאוֹתָן הַזְּמַנִּים, שֶׁהוּא אוֹסֵר בְּכָל שֶׁהוּא לְפִי חֲשִׁיבוֹתוֹ בְּאוֹתוֹ מְקוֹם וּבְאוֹתוֹ זְמַן. וְלֹא הִזְכְּרוּ אֵלּוּ אֲלֵא לְפִי שֶׁהֵן אוֹסְרִין כָּל שֶׁהֵן בְּכָל מְקוֹם, וְהוּא הִדִּין לְכָל פִּיּוּצָא בְּהֵן בְּשַׁעַר מְקוֹמוֹת. וְדָבָר בְּרוּר הוּא, שֶׁכָּל אֲסוּרִין הָאֵלּוּ מְדַבְּרֵיהֶם³⁹.

38) כלומר: כמו. 39) שאוסרים בכל שהוא, או משום דבר שיש לו מתירין או משום דבר חשוב או משום בריה או בעלי-חיים.

י. נִפְּל רְמוֹן אֶחָד מִן הַתְּעַרְבֵת הַזֹּאת לְשָׁנֵי רְמוּנִים אֲחֵרִים מִרְמוּנֵי בְּדֵן, וְנִפְּל מִן הַשְּׁלֹשָׁה רְמוֹן אֶחָד לְרְמוּנִים אֲחֵרִים - הָרִי אֵלּוּ הָאֲחֵרִים מִתְּרִין⁴⁰; שְׁהָרִי הַרְמוֹן שֶׁל תְּעַרְבֵת הָרֵאשׁוֹנָה בְּטַל בְּרַב⁴¹. וְאִם נִפְּל מִן הַתְּעַרְבֵת הָרֵאשׁוֹנָה רְמוֹן לְאֶלֶף - כָּלן אֲסוּרִין. לֹא נֵאֱמַר בְּטַל בְּרַב אֲלֵא לְהַתִּיר סִפְקָ סִפְקוֹן⁴². שְׂאֵם יִפֹּל מִן הַתְּעַרְבֵת הַשְּׁנֵיָה לְמְקוֹם אַחֵר - אֵינּוּ אוֹסֵר. וְכֵן כָּל פִּיּוּצָא בָּזָה.

40) תערובת שלישית מותרת בין לרבי יהודה בין לרבי שמעון, בזבחים עד, א. אבל תערובת שניה, אסורה - כרבי יהודה שם (כסף-משנה). 41) מן התורה, ואינו אסור אלא מדבריהם, כמו שנתבאר למעלה בה"ט. ולפיכך כשנפל בתערובת שלישית מותר, משום שיש כאן שני ספקות: א. שמא הרימון שפירש מן התערובת הראשונה ונפל לשניה, אינו הרימון של ערלה; ב. אם תמצא לומר שהראשון של ערלה נפל ונתערב בשניה, שמא זה שפירש מן השניה ונפל לשלישית, אינו זה שנפל מן הראשון לשניה. 42) והתערובת השניה אין בה שני ספקות, כי כל ספק איסור תורה שנתערב - דינו כספק אחד (רדב"ז). והרדב"ז מעיר, שדין זה עומד בסתירה לדברי רבינו בפ"ז מהל' עבודה זרה ה"י, ובא לידי מסקנה, שרבינו חזר בו כאן מדבריו בהל' עבודה זרה.

יא. נִתְּפָצְעוּ⁴³ אֲגוּזִים אֵלּוּ⁴⁴ שְׁנֵאָסְרוּ כָּלן מִפְּנֵי אֲגוּז עֶרְלָה שְׁבִיגֵיהֶן, או נִתְּפָרְרוּ⁴⁵ הַרְמוּנִים⁴⁶ וְנִתְּפָתְחוּ⁴⁷ הַחֲבִיטוֹת וְנִתְּחַתְּכוּ הַדְּלוּעִיץ⁴⁸ וְנִתְּפָרְסוּ⁴⁹ הַכִּפְרֹת אַחֵר שְׁנֵאָסְרוּ - הָרִי אֵלּוּ יַעֲלוּ בְּאֶחָד וּמֵאֲתָיִם⁵⁰. וְהוּא הִדִּין לְחֵתִיכַת נִבְלָה שְׁגִדוּכָה⁵¹ כְּכָל הַחֲתִיכוֹת וְנִעְשָׂה הַכָּל כְּמוֹת שֶׁהִיא⁵² - עוֹלָה בְּשֵׁשִׁים.

43) ערלה פ"ג, מ"ח. 44) אגוזי פרך. 45) במשנה שלפנינו כתוב: נתפרדו. 46) רמוני בדן. 47) רבינו דייק וכתב הכל בצורת בנין התפעל, כדי להדגיש, שמדובר שזה נעשה מאלי, אבל אם עשה זאת בכוונה - לא הותרה לו התערובת, כמו שיתבאר להלן בהי"ב. 48) דלעת יוונית. 49) נעשו פרוסות, כלומר, נתחתכו. 50) שפקעה חשיבותם. 51) שנתמעכה ונתכתתה. ובלשון התוספתא, תרומות פ"א: נימוחו. ולא דוקא נימוחו, אלא אפילו נחתכו לחתיכות קטנות, הלכה חשיבותן ובטלה אם אינה נותנת טעם. 52) שכולן נידוכו. שאם לא כן, הרי ניכר האיסור ואינו בטל, וצריך להוציאו מן התערובת.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

כג. קְעָרוֹת⁹⁷ וְכוֹסוֹת וְקִדְרוֹת וְצְלוֹחִיּוֹת שֶׁבְשָׁלָן
הַיּוֹצֵר בְּקִלְפֵי עֶרְלָה - הָרִי אֵלּוּ אֲסוּרִין בְּהִנָּאָה⁹⁸;
שֶׁהָרִי דָּבַר הָאֲסוּר בְּהִנָּאָה עֲשֶׂה אוֹתָן חֲדָשׁ.

(97 שם כז, א. 98) כיון שיש שבח עצים בהם, והנאתם בלא גורם שני, ועל ידי הגורם האסור הוא משתמש בהן הנאת גופו, מה שאין-כן בתנור שאינו נהנה ממנו אלא אם יש גורם שני של היתר, היינו העצים - ולכן מותר (רש"י שם).

כד. פֶּת שֶׁבְשָׁלָה עַל גְּבִי גְחָלִים⁹⁹ שֶׁל עֲצֵי עֶרְלָה¹⁰⁰
- מִתְּרַת; כִּיּוֹן שֶׁנֶּעֱשׂוּ גְחָלִים הַלֵּךְ אֲסוּרִין, אָף עַל
פִּי שֶׁהֵן בּוֹעֲרוֹת¹⁰¹. קִדְרָה שֶׁבְשָׁל אוֹתָהּ¹⁰² בְּקִלְפֵי
עֶרְלָה אוֹ בְּכִלְאֵי הַפָּרֶם וּבְעֲצֵי הָתֵר - הָרִי הַתְּבַשִּׁיל¹⁰³
אֲסוּר, וְאָף עַל פִּי שֶׁזֶה וְזֶה גוֹרֵם; שֶׁבְשָׁעָה
שֶׁנֶּתְבַשְׁלָה¹⁰⁴ מִחֲמַת עֲצֵי אֲסוּר עֲדִין לֹא בָּאוּ עֲצֵי
הַהֵתֵר, וְנִמְצָא מְקַצֵּת הַבְּשׂוּל בְּעֲצֵי הָתֵר וּמְקַצֵּתוֹ
בְּאֲסוּר¹⁰⁵.

(99 שם. 100) כלומר, קליפי הפרי של ערלה, אבל עצי ערלה מותרים (רדב"ז). 101 בגמרא: לוחשות. כלומר, בוערות ונראות כמתנענעות ולוחשות זו לזו (רש"י שם). 102 את הקדירה עצמה. 103 שנתבשל אחר-כך באותה קדירה בעצי היתר. 104 גוף הקדירה. 105 מפני שהקדירה שנעשתה בעצי איסור מקבלת את התבשיל לפני שהסיק עצי היתר, ונמצא נהנה מעצי האיסור בלי כל גורם היתר [וזה כפירוש רש"י שם, ונראה שגם הר"ף מפרש כך דברי הגמרא כלשון אחרון]. והוא גורם "דהא מקבלה בישולא מקמי דניתו עצים דהיתרא" (בגירסא שלנו: קיבלה). והכוונה ברורה, שהקדירה מקבלת תמיד את התבשיל לפני שמסיקים עצי היתר. וכן הגירסה בכת"י נירנברג. וגם הרדב"ז כותב שרבינו מפרש כרש"י.

כה. נְטִיעָה שֶׁל עֶרְלָה שֶׁנֶּתְעַרְבָה בְּנְטִיעוֹת, וְכֵן
עֲרוּגָה שֶׁל פְּלִאֵי הַפָּרֶם בְּעֲרוּגוֹת¹⁰⁶ - הָרִי זֶה לֹאקֵט
לְכַתְחִלָּה מִן הַכֹּל¹⁰⁷. וְאִם הֵיחָד נְטִיעָה בְּמֵאֲתָיִם
נְטִיעוֹת וְעֲרוּגָה בְּמֵאֲתָיִם עֲרוּגוֹת - הָרִי כֹּל הַנְּלָקֵט
מִתֵּר¹⁰⁸; וְאִם הֵיוּ בְּפָחוֹת מִזֶּה - כֹּל הַנְּלָקֵט אֲסוּר.
וְלָמָּה הִתִּירוּ לוֹ לְלָקֵט לְכַתְחִלָּה, וְהֵיחָד מִן הַדִּין
שֶׁאֲסוּרִין לוֹ הַכֹּל¹⁰⁹ עַד שֶׁיִּטְרַח וְיִוצֵיא הַנְּטִיעָה
וְהִעֲרוּגָה הָאֲסוּרָה? שֶׁהַדָּבָר חִזְקָה¹¹⁰ שְׁאִין אָדָם
אוֹסֵר בְּרִמּוֹ¹¹¹ בְּנְטִיעָה אַחַת, וְאֵלּוּ הֵיחָד יוֹדְעָה - הֵיחָד
מוֹצֵיאָה.

106 ואינו יודע איזו נטיעה וערוגה הן האסורות. 107 כרבי יוסי במס' ערלה פ"א, מ"ו. ואין כאן משום ביטול איסור לכתחילה, שנתבאר דינו למעלה בפט"ו הכ"ה, מפני שמעצמה נתערבה הנטיעה ועלתה במאיתם, והחידוש הוא שאין גוזרים בזה שמא יבא להערים ולערב הנטיעה לכתחילה, כמו שמפרש רבינו בסמוך על-פי הירושלמי 'גיטין פ"ה, ולא כפירוש רש"י שם, שיש כאן איסור של

עצמו האסור מן התורה. וראה למעלה בה"ב ובהערות שם]. (84 מפני שיש שבח עצים בפת, פסחים כו, ב.

כא. וְכֵן בְּגֵד שֶׁאָרַג בוֹ מֵלֵא הַסֵּיט⁸⁵ שֶׁצָּבְעוּ בְּעֶרְלָה,
וְאִין יְדוּעַ אִי זֶה הוּא - יַעֲלֶה בְּאֶחָד וּמֵאֲתָיִם⁸⁶.
נִתְעַרְבוּ סִמְנֵי עֶרְלָה⁸⁷ בְּסִמְנֵי הָתֵר - יַעֲלֶה בְּאֶחָד
וּמֵאֲתָיִם. מִי צָבַע בְּמֵי צָבַע - יִבְטַל בְּרַב⁸⁸.

(85 שתות הזרת, פירוש המשנה לערלה פ"ג, מ"ב. 86) אם יש בבגד הצבוע כמאתים משיעור הסיט, כחכמים במשנה שם. 87 'ירושלמי' ערלה פ"ג. 88) הואיל ואין כאן ממשות של האיסור אלא מראהו בלבד, ואין זה דומה לבגד שצבעו בקליפי ערלה, מפני ששם נתפס הצבע בדבר שיש בו ממש (רדב"ז).

כב. תַּנּוּר שֶׁהִסִּיקוּ⁸⁹ בְּקִלְפֵי עֶרְלָה וּבְכִלְאֵי הַפָּרֶם,
בֵּין חֲדָשׁ⁹⁰ בֵּין יִשְׁן⁹¹ - יוֹצֵן⁹², וְאַחַר כֵּן יַחַם אוֹתוֹ
בְּעֲצֵי הָתֵר⁹³. וְאִם בְּשָׁל בוֹ קֹדֶם שִׁיּוּצוֹ, בֵּין פֶּת בֵּין
תְּבַשִּׁיל - הָרִי זֶה אֲסוּר בְּהִנָּיָה⁹⁴. יֵשׁ שֶׁבַח עֲצֵי אֲסוּר
בְּפֶת אוֹ בְּתַבְשִׁיל. גֵּרַף אֶת כָּל הָאֵשׁ⁹⁵ וְאַחַר כֵּן בְּשָׁל
אוֹ אָפָה בְּחִמּוֹ שֶׁל תַּנּוּר - הָרִי זֶה מִתֵּר, שֶׁהָרִי עֲצֵי
אֲסוּר הִלְכוּ לְהֵן⁹⁶.

(89) פסחים, שם. 90) שלא הסיקוהו מעולם, התנור מתחנן בהסיקו. ונמצא שנגמרה מלאכתו על-ידי קליפי ערלה האסורים בהנאה. 91) ונתחמם על ידי האיסור. 92) יצננו את התנור, ולא יבשלו ולא יאפו בחום שבא מהסיק איסורי הנאה. 93) אף-על-פי שהתנור החדש נגמרה מלאכתו בקליפות איסור, אם ציננו אותו וחממו אותו אחר-כך בעצי היתר, מותר לבשל בו או לאפות בו פת, מכיון ששני דברים גורמים שיתבשל התבשיל או שתאפה הפת, התנור שנגמרה מלאכתו על-ידי איסור ועצי היתר, ונפסקה הלכה ש"זה וזה גורם - מותר", כלומר אם איסור והיתר גורמים ביחד - מותר, כחכמים שם. ואע"פ ש"זה וזה גורם - אסור לכתחילה", מותר לאפות ולבשל אחרי שציננו, כי אם לא תתיר - יפסיד את התנור וזה כדיעבד. 94) ואפילו בתנור ישן שלא ציננו, כיון שהחום בא מקליפת איסור. ואף-על-פי שהתרנו בתנור חדש שציננו והסיקוהו בעצי היתר, מפני ש"זה וזה גורם מותר", והלא גם כאן יש גורם אחד של היתר, היינו התנור הישן, ולמה אסור התבשיל? הטעם הוא, מפני שאין ניכר בפת או בתבשיל אלא הגורם של איסור, היינו קליפי הערלה שחממו התנור, לפיכך גרע מ"זה וזה גורם" והולכים אחריהם ואסור (רדב"ז). והיינו שמסיים רבינו: "יש שבח עצי איסור בפת או בתבשיל", כלומר, שניכר בהם. 95) ואין אבוקה כנגדו, שם. ואפילו אם השאיר גחלים בוערות מותר, כמו שיתבאר בהכ"ד. 96) ואפילו בתנור חדש שלא ציננו שנשאר התנור שנגמרה מלאכתו על ידי איסור, ואין שם כל גורם של היתר, מותרת הפה שנאפתה אחרי שגרף האש. והטעם, מכיון שהתנור אינו אסור מצד עצמו אלא שנגמר על ידי איסור, והפת נאפה בחום ההסקה, שאין בו איסור אחרי שגרף האש, הוא קל יותר (כסף-משנה).

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

של משי"י. (125) שעמוד הקילוח מן הצלצול הוא דק. ומשמע מדבריו, שמותר גם בשתיה. ורש"י שם מפרש שרק בהנאה בלבד מותר, אבל לא בשתיה. וב'תוספות' שם ד"ה כי אתא, כתבו שמותר עד ששים, אבל כשהגיעה כמותו של יין הנסך ליותר מאחד בששים בהיתר - נאסר. ורבינו סתם ולא חילק, ומשמע שהתיר אפילו כשאין ששים בהיתר.

כט. נתערב סתם יינם ביין - הרי זה אסור בכל שהוא בשתייה¹²⁶; וימכר פלו לעובד פוכבים, ולוקח דמי היין¹²⁷ האסור שבו ומשליכו לים המלח¹²⁸, ויהנה בשאר המעות. וכן אם נתערבה חבית של יין נסך¹²⁹ בין החביות - הכל אסורין בשתייה ומתירין בהנה; ויוליף דמי אותה חבית לים המלח פשימכר הפל לעובד פוכבים¹³⁰. וכן פחבית של סתם יינם¹³¹.

(126) שם עד, א. אמר רב נחמן, הלכה למעשה: סתם יינם אפילו יין ביין - מותר. ומפרש רבינו - מותר בהנאה, אבל בשתיה אסור, וכן פירש רש"י שם. (127) מפני שמותר בהנאה חוץ מדמי היין האסור. (128) כרבי אליעזר, שם מט, ב. (129) שחבית בחבית מותר בהנאה חוץ מדמי אותה חבית, אפילו ביין נסך ממש, שם. (130) אבל אין לה תקנה בהולכת דמי הנאה לים המלח להתיר השאר בהנאה מגוף היין, כגון לכיכוס בגדים או להשקות לחמרים נכרים, כיון שיש האיסור בעין, ומגוף האיסור נהנה - אסור, אבל כשמוכר הכל חוץ מדמי יין נסך, אינו נהנה מן האיסור גופו ומותר. ולפיכך אומר רבן שמעון בן גמליאל שם, ימכר הכל לנכרים חוץ מדמי יין נסך שבו. וכן כתב רש"י שם. ותקנה זו מועילה ביין נסך רק בתערובת החביות, מפני שהחבית האסורה עומדת בפני עצמה אלא שאין אנו יודעים איזו היא, אבל כשנתערב יין נסך ביין שהוא לח בלח, הכל אסור בהנאה בכל שהוא ואין לו תקנה, כמו שכתב רבינו למעלה בהכ"ה. (131) שנתערבה בחביות של היתר, צריך להולץ דמי אותה הבית לים המלח (כסף-משנה).

ל. מים¹³² שנתערבו ביין¹³³ או יין¹³⁴ במים¹³⁵ - בנותן טעם, מפני שהן מין בשאינו מינו¹³⁶. במה דברים אמורים?¹³⁷ בשנפל המשקה המתר לתוך המשקה האסור; אבל אם נפל המשקה האסור לתוך המשקה המתר - ראשון ראשון בטל. והוא שיוצק מצלצול קטן, שהיה מריק ויורד מעט מעט. והיאך יהיו המים אסורים?¹³⁸ כגון שהיו נעבדין או תקרבת עבודת פוכבים¹³⁹.

(132) של היתר. (133) של יין נסך. (134) של היתר. (135) האסורים, כמו שמבאר רבינו בסוף ההלכה. (136) ובאינו מינו, אפילו ביין נסך בנותן טעם, כמו שנתבאר למעלה בפט"ו ה"ו. משנה, עבודה זרה עג, א. (137) כמו בהלכה הקודמת ביין. [קשה להבין למה מותר כשהאיסור נותן טעם]. (138) מבאר המלים: או יין במים. (139) שהקריבו אותם לעבודה זרה.

לא. בור של יין¹⁴⁰ שנפל לתוכו קיתון של מים

מבטל לכתחילה, וראה ב'כסף משנה'. (108) שהרי עלתה הנטיעה במאתים. (109) וכמו שכתבנו שהוא משום גזירה שמא יבא להערים ולערב נטיעת ערלה לכתחילה. (110) ואין מקום לגזור שמא יערב בכוונה. (111) גיטין, שם.

כו. המעמיד גבינה בשרף פגי ערלה¹¹², או בקבת תקרבת עובד פוכבים¹¹³, או בהמץ יין¹¹⁴ של עובד פוכבים - הרי זו אסורה בהנה¹¹⁵, אף על פי שהוא מין בשאינו מינו ואף על פי שהוא כל שהוא¹¹⁶; שהרי הדבר האסור הוא הנפטר¹¹⁷ והוא שעשה אותה גבינה¹¹⁸.

(112) פגים הם הפירות שלא הבשילו, והרבה בני אדם מעמידים החלב בדבר לבן כמו החלב השותת ויוצא מעוקצי הגפנים קודם בישולם, פירוש המשנה לערלה פ"א, מ"ז. (113) משנה, עבודה זרה כט, ב. קיבת עגלי עבודה זרה. (114) שנתנסך לפני שהחמץ, שם לה, ב. אבל אחרי שנתחמץ אינו נעשה נסך. (115) שם. (116) לא בטל במיעוטו. (117) והוא כמו בעין, ואסור בהנאה, שם (כסף-משנה). (118) רבינו מבאר במלים אלו את ההבדל שבין המחמץ והמתבל, שאוסר במין בשאינו מינו בנותן טעם בלבד (למעלה ה"א) ובין דבר המעמיד שבהלכה שלפניו. ואומר, שכאן המעמיד עשה את הגבינה, אבל שם השאור לא עשה את העיסה, והתבלין לא עשו את התבשיל אלא שיפר טעמו (רדב"ז).

כו. הערלה וכלאי הפרם - דין הפרות שלהן שישרפו¹¹⁹, והמשקין שלהן יקברו, מפני שאי אפשר לשרוף¹²⁰ המשקין.

(119) משנה, תמורה ל, ב. כלאי הכרם בשריפה, שנאמר: "פן תקדש". ופירשו חז"ל "פן תוקד אש" (קידושין נו:). וכתבו רבינו למעלה בפ"י ה"ו. וערלה הוקשה לכלאי הכרם (רש"י תמורה שם). (120) במשנה, שם: את שדרכו לשרוף ישרוף, ואת שדרכו לקבור יקבר.

כח. יין שנתנסך לעבודת פוכבים שנתערב עם היין - הפל אסור בהנה בכל שהוא, כמו שאמרנו¹²¹. במה דברים אמורים?¹²² בשהורק היין המתר על טפה של יין נסך¹²³; אבל אם ערה יין נסך מצלצול קטן¹²⁴ לתוך הבור של יין, אפלו ערה פל היום פלו - ראשון ראשון בטל¹²⁵. ערה מן החבית, בין שערה מן המתר לאסור או מן האסור למתר - הכל אסור, מפני שהעמוד היוצא מפי החבית גדול.

(121) למעלה פט"ו ה"ו. (122) כרב יצחק בר יוסף בשם רבי יוחנן, עבודה זרה עג, א. (123) וכל טיפה מן ההיתר, ראשון ראשון נאסרה, ואסור הכל. (124) כלומר, כלי קטן. רבינו גורס בסוגיא שם "צלצול", אבל רש"י דוחה גירסא זו, וזה לשונו: "צרצור קטן גרסינן, והוא פך קטן. ובעירובין לגבי בגדים בפרק אחרון גרסינן: צלצול קטן, והוא קשר

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ואפיה, מכיון שאינו נהנה מייך נסך כלל, שהרי לוקח רק דמי החיטים, אבל ליהנות מגוף החיטים אסור, שהרי הוא נהנה גם מן היין. וראה למעלה בהכ"ט. (151) גמרא, שם. (152) שלא יראה שזו היא פת שאפאה ישראל, ויקח אותה ממנו. (153) בפ"ז ה"ט. (154) וטעמו מתמוג עם טעם החיטים, ואי אפשר לעמוד עליו (רדב"ז). ופירושו של ה'לחם משנה' קשה להולמו.

לח. יין נסך שהחמיץ ונפל לתוך חמץ שכר - אוסר בקל שהוא; מפני שהוא במינו, ששניהן חמץ הן¹⁵⁵. ויין שנתערב עם החמץ, בין שנפל חמץ ליין בין שנפל יין לחמץ¹⁵⁶ - משערין אותו בנותן טעם.

(155) לשניהם שם חומץ, ואנו הולכים אחר השם, כרבא - שם סו, א. וכמו שכתבנו למעלה. (156) צריך עיון למה לא כתב רבינו כאן, שאם נפל איסור להיתר מצרצור קטן - ראשון ראשון בטל, כמו בהלכה ל'?

~ יום חמישי כ"ח סיון ~

פרק שבעה עשר

(1) יבאר דין קדירה בת יומה; הכשר כלי תשמיש גויים; אשר לכסף לכסף ואשר לזהב לזהב; דברים שאסרו אותם חכמים אע"פ שאין להם עיקר מן התורה; איסור בישולי גויים; וקטן האוכל איסור אם בית-דין מצווין להפרישו; דברים שאסרו חכמים מפני שנפשו של אדם קצה בהם.

א. קדירה של חרס² שנתבשל בה בשר נבלה או בשר שקצים ורמשים - לא יבשל בה בשר שחוקה באותו היום. ואם בישל בה מין בשר - התבשיל אסור³; בישל בה מין אחר - בנותן טעם⁴.

(2) שאין לה תקנה בהגעלה, מה שאין כן של מתכת אפשר להגעיל אותה באותו יום ולבשל בה היתר. ובפרק ט הלכה יא כתב רבינו, קדירה שבישל בה בשר לא יבשל בה חלב ולא כתב של חרס. שאפילו קדירה של מתכת אין להגעילה, על מנת להשתמש בה בחלב. (3) כי אי אפשר לעמוד על טעמו. (4) וטועמו גוי.

ב. ולא אסרה תורה אלא קדירה בת יומה⁵ בלבד, הואיל ועדין לא נפגם השמן⁶ שנבלע בקדירה. ומדברי סופרים⁷ לא יבשל בה⁸ לעולם⁹. לפיכך אין לזקחין פלי חרס ישנים מן העובדי פוכבים שגששתמשו בהן בחמין, פגון קדרות וקצרות, לעולם. ואפלו היו שועין פאבר. ואם לקח ובשל בהן מיום שני והלאה¹⁰ - התבשיל מתר¹¹.

(5) שלא עבר עליה לילה אחד. ולפירוש התוספות שלא עברו עליה כ"ד שעות. ורבינו סתם ולא ברורה לנו דעתו בזה. (6) אבל אינה בת יומה, נותן טעם לפגם הוא ומותר. (7) שגזרו קדירה שאינה בת יומה משום קדירה בת יומה. (8) ומכאן לומדים, שמה שאמרו חכמים נותן טעם לפגם מותר, זהו רק בדיעבד ולא לכתחילה. (9) אפילו עברו כמה

תחלה¹⁴¹, ואחר כך נפל לתוכו יין נסך - רואים את יין ההתר פאלו אינו¹⁴², והמים שנפלו משערין בהן עם יין נסך, אם ראויין לבטל טעם אותו יין נסך - הרי המים רבין עליו ומבטלין אותו, ויהיה הפל מתר.

(140) שם. (141) קודם שנפל יין הנסך, כלשון ראשון שם. (142) משמע שיין ההיתר אינו מצטרף לשיעור לבטל את יין הנסך, וצריך שיהיה במים לבדם כדי לבטל. ואין זה דומה לדין שלמעלה בפט"ו הכ"ב, במין במינו ודבר אחר שנתערבו, שגם הדבר שבמינו מצטרף לאינו מינו לבטל האיסור, כי שם מדובר באיסורים שבטלים בששים במינם, והיינו כשיעור נותן טעם באינו מינו, מה-שאינן כן בדין שלפנינו ביין נסך האוסר במינו במשהו, כאן אי-אפשר לצרף את מינו כדי לבטל, כי מין במינו אינו בטל.

לב. יין נסך שנפל על הענבים¹⁴³ - ידיחם והן מתרות¹⁴⁴ באכילה. ואם היו במקעות¹⁴⁵, בין שהיה היין ישן¹⁴⁶ בין שהיה חדש: אם נותן טעם בענבים - הרי אלו אסורות בהניה, ואם לאו - הרי אלו מתרות באכילה.

(143) משנה, שם סה, ב. (144) מכיון שהיין לא נבלע בענבים. (145) היין נכנס לתוכה. (146) כרבא, שם סו, א. שהולכים אחר השם, וזה נקרא יין וזה נקרא ענבים, הרי הם מין באינו מינו אפילו בחדש, שטעמו כטעם ענבים.

לג. נפל על גבי תאנים¹⁴⁷ - הרי אלו מתרות, מפני שהיין פוגם בטעם התאנים.

(147) רבינו אינו גורס במשנה שם: "נפל על גבי תאנים או על גבי תמרים, אם יש בהם בנותן טעם - אסור". אלא: ומעשה בביתוס בן זונן שהביא גרוגרות בספינה ונשתברה חבית של יין נסך ונפל על גביהן, ושאלו לחכמים והתירוין וכו'. וכן גם גירסת ה'תוספות', ולפיכך הוא פוסק שיין בתאנים, נותן טעם לפגם. ואילו לפי הגירסא שלפנינו, היה על רבינו לכתוב כלשון הגמרא: "אם הוא נותן טעם לפגם - מותר", פירוש, שלא כל יין נותן טעם לפגם בכל מיני תאנים.

לד. יין נסך שנפל על החטים¹⁴⁸ - הרי אלו אסורות¹⁴⁹ באכילה ומתרות בהניה¹⁵⁰. ולא ימכרם לעובד פוכבים, שמא יחזר וימכרם לישראל¹⁵¹. אלא כיצד עושה? טוחן אותן ועושה מהן פת ומזכרה לעובד פוכבים שלא בפני ישראל¹⁵², כדי שלא יקחו אותה ישראל מן העובד פוכבים, שהרי פת עובדי פוכבים - אסורה, כמו שיתבאר¹⁵³. ולמה אין בודקין את החטים בנותן טעם? מפני שהן שואבות, והיין נבלע בהן¹⁵⁴.

(148) שם סה, ב. (149) כיון שיש בהם סדק בולעות. (150) מותר למוכרן לגוי שלא בפני ישראל לאחר טחינה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

גְּעוּלֵי עֹבְדֵי פֹכְבִים. וְכִיּוֹן שִׁפְתוֹב וְטָהַר, אָמְרוּ חֻקִּים: הוֹסִיף לוֹ טָהָרָה אַחַר עֲבִירוֹתוֹ בְּאֵשׁ לְהַתִּירוֹ מִגְּעוּלֵי עֹבְדֵי פֹכְבִים.²⁷

24) שהכתוב אינו עוסק שם כלל בטהרת כלים שנשמאו, אלא בכלים שבלעו דברים אסורים. 25) תקנת חכמים היא כמבואר בירושלמי: מפני שהוא יוצא מטומאת גויים לקדושת ישראל. 26) שהאש באה רק לפליטת האיסור של גיעולי גויים. 27) פירוש. אחרי ההעברה באש שהתירה מאיסור גיעולי גויים, תוסיף עוד טהרה אחרת.

ו. לא חיבו בטבילה זו אלא פלי מתכות²⁸ של סעדה הנלקחין מן העובדי פוכבים. אבל השואל מן העובדי פוכבים, או שמשפך²⁹ העובד פוכבים אצלו פלי מתכות - מדיח³⁰ או מרתיח³¹ או מלפך³², ואינו צריך להטבילה³³. וכן אם לקח פלי עץ או פלי אבנים - מדיח³⁴ או מרתיח³⁵, ואינו צריך להטבילה³⁶. וכן פלי חרשים³⁷ - אינו צריך להטבילה³⁸. אבל השועין באבן³⁹ - הרי הן כפלי מתכות וצריכין טבילה.

28) לא הזכיר רבינו כאן כלי זכוכית אף על פי שגם כלי זכוכית צריכים טבילה, ... מפני שהלכה זו לא באה להשמיענו איזה כלי טעון טבילה, אלא את הדין, שהשואל כלים או שמישננם הגוי אצלו אינו צריך להטבילם. וסמך על שכתב בהלכה ג שכלי זכוכית צריכים טבילה. 29) בעיניי היא שם ולא נפשטה. וכתב הר"ן שרבינו פסק להקל משום שסובר שטבילת כלים אינה אלא מדרבנן וספק דרבנן הולכין להקל. 30) אם הם דברים שנשתמש בהם בצונן. 31) מגעיל בדברים שנשתמש בהם על ידי חמין. 32) בדברים שנשתמש בהם על ידי האור. 33) שטבילת כלים שבאו מן הגויים אינה אלא בקנה ממנו ולא בשואל. 34) בדבר שנשתמש על ידי צונן. 35) בדבר שנשתמש על ידי חמין. 36) מפני שטבילה זו למדנו מכלי מדין, שנאמר בהם "וטהר" ושם מנה הכתוב כלי מתכות בלבד. 37) כלי חרס. 38) מכיון שאם נשברו אין להם תקנה, אינם דומים לכלי מתכות ואין צריכים טבילה. 39) כלי חרס המצופים עופרת או מתכת אחרת.

ז. הלוקח סכין מן העובד פוכבים - מלפנה באש או משחיה פריחים שלה. ואם היתה סכין יפה שאין בה פגומות - די לו אם נעצה בקרקע קשה⁴⁰ עשר פעמים, ואוכל בה צונן. ואם היו בה פגומות, או שהיתה יפה ורצה לאכל בה חמין או לשחט בה⁴¹ - מלפנה או משחיה פלה. שחט בה קדם שיטהרנה - מדיח מקום השחיה⁴²; ואם קלף - הרי זה משבח⁴³.

40) קרקע שאינה עבודה. 41) משמע שלשחוט בה הדין כמו רוצה לאכול בה חמין. 42) ומעביר משנונית שבדפנות בית השחיטה. 43) מפני שהחמיר על עצמו כדעת רב, שעל ידי דוחק הסכין בבשר נבלעת בו השנונית.

ימים מיום שבישלו בהן איסור. 10) מיום שני לקנייתו שאז בוודאי אינו בני יומן, משמע מדבריו, שסתם כלים של גויים חוששים שהם בני יומם. 11) שנותן טעם לפגם הוא ומותר בדיעבד.

ג. הלוקח פלי תשמיש סעדה¹² מן העובד פוכבים מפלי מתכות וכלי זכוכית: דברים שלא נשתמש בהן פל עקר - מטבילין¹³ במי מקנה¹⁴ ואחר כך יהיו מתרין לאכל בהן ולשתות. ודברים שנשתמש בהן על ידי צונן, כגון כוסות וצלוחיות וקיתוניות - מדיחין¹⁵ ומטבילין¹⁶ והן מתרות. ודברים שנשתמש בהן על ידי חמין, כגון יורות וקמקמוסין ומחממי חמין - מגעילין¹⁷ ומטבילין והן מתרין. ודברים שנשתמש בהן על ידי האור¹⁸, כגון שפודין ואספלאות - מלפנן באור¹⁹ עד שתנשר קלפתן ומטבילין והן מתרין.

12) אבל כלי תשמיש אחרים כגון כלי חרישה אינם צריכים טבילה. 13) מדברי סופרים, שהקנה כלים חדשים מן הגוי צריך טבילה. 14) במים שיש בהם ארבעים סאה. ואפילו מי מעיין אינם מטהרים בפחות מארבעים סאה. 15) להעביר שיורי האיסור שנדבקו על פני דפנות הכלים. 16) בארבעים סאה אחר כך, כדין כלים חדשים שנקנו מן הגוי ולא נשתמש בהם. 17) להוציא מהן את האיסור שבלעו כשנשתמשו בהן בחמין. 18) בלי מים או נוזל אחר. 19) שכל דבר שנשתמש בו גוי על ידי האור טעון ליבון.

ד. כיצד מגעילין? נותן יורה קטנה לתוך יורה גדולה, וממלא עליה מים²⁰ עד שיצופו על הקטנה, ומרתיחה יפה יפה²¹. ואם היתה יורה גדולה - מקיף על שפתה בצק או טיט, וממלא מים עד שיצופו המים על שפתה, ומרתיח. וכלן שנשתמש בהן עד שלא הרתיח או עד שלא הדיח ועד שלא הלבין ועד שלא הטביל - מתר; שפל השמן²² שבהן נותן טעם לפגם²³ הוא, כמו שבארנו.

20) כלומר, על היורה הקטנה, אבל יותר נכון לגרוס "אותה" כלומר, את היורה הגדולה. 21) כנראה כוונת רבינו שישנה במי ההגעלה עד שתפלוט. 22) שנבלעו בהן. 23) באינה בת יומה.

ה. טבילה זו שמטבילין פלי הסעדה הנלקחין מן העובדי פוכבים ואחר כך יתרו לאכילה ושתיה - אינן לענן טמאה וטהרה²⁴, אלא מדברי סופרים²⁵. ורמז לה: פל דבר אשר יבא באש תעבירו באש וטהר. ומפי השמועה למדו, שאינו מדבר אלא בטהרתן מידי געולי עובדי פוכבים, לא מידי טמאה. שאין לה טמאה עולה על ידי האש²⁶. וכל הטמאים - בטבילה עולין מטמאתן, וטמאת מת - בהזאה וטבילה, ואין שם אש פלל, אלא לענן

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

יִשְׂרָאֵל וְנִעְרָה⁵³ הָאֵשׁ מֵעַט אוֹ כִּבְשׁוֹ לְאֵשׁ, הוֹאִיל וְנִשְׁתַּתֵּף בְּמִלְאֶכֶת הַפֶּת - הָרִי זֶה מִתְרַת. וְאִפְלוּ לֹא וְרָק⁵⁴ אֵלָּא עֵץ לְתוֹךְ הַתְּנֹרָה - הַתִּיר כָּל הַפֶּת שָׁבוּ. שְׂאִין הַדָּבָר אֵלָּא לְהִיּוֹת הַפֶּרֶס⁵⁵ שֶׁהִפֵּת שְׁלֵהֶן אֲסוּרָה.

(53) את העצים או הגחלים. (54) מהדברים שבין בני ארץ ישראל לבני בבל, בני בבל משליכים קיסם לתוך התנור, ובני ארץ ישראל אומרים: קיסם מה מעלה ומה מוריד? (55) משמע שרק בפת מועיל קיסם עץ ולא בבישול ממש.

י. עוֹבֵד כּוֹכָבִים שֶׁבִּשְׁלָל לָנוּ יִינן אוֹ חֶלֶב אוֹ דְבִשׁ אוֹ פְרִישִׁין⁵⁶ וְכִיּוֹצֵא בָּאֵלוּ (מִכָּל) דְּבָר הַנֶּאֱכָל כְּמֹת שֶׁהוּא חֵי - הָרִי אֵלוּ מִתְרִין. וְלֹא גִזְרוּ אֵלָּא עַל דְּבָר שְׂאִינוֹ נֶאֱכָל כְּמֹת שֶׁהוּא חֵי, כְּגֹן בְּשָׂר וְדָג תִּפְּלוּ⁵⁷ וּבִיצָה וִירְקוֹת. אִם בְּשֵׁלֶן הָעוֹבֵד כּוֹכָבִים מִתְחַלֵּה וְעַד סוֹף וְלֹא נִשְׁתַּתֵּף יִשְׂרָאֵל עִמּוֹ בְּכִשׁוֹלֵין⁵⁸ - הָרִי אֵלוּ אֲסוּרִין מִשּׁוּם בְּשׁוּלֵי עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים.

(56) מין פרי. (57) לא מלוח. (58) רק אם נשתתף בבישולו מותר, אבל הוספת קיסם עץ אינו מועיל.

טו. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּדָבָר שֶׁהוּא עוֹלָה עַל שְׁלִחַן מְלָכִים לְאָכַל בוֹ אֶת הַפֶּת, כְּגֹן בְּשָׂר וּבִיצִים וְדָגִים וְכִיּוֹצֵא בָּהֶם; אֲבָל דְּבָר שְׂאִינוֹ עוֹלָה עַל שְׁלִחַן מְלָכִים לְאָכַל בוֹ אֶת הַפֶּת, כְּגֹן תּוֹרְמִסִין⁵⁹ שֶׁשִּׁלְּקוּ אוֹתָן עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים, אִף עַל פִּי שְׂאִינָן נֶאֱכָלִין חֵיין - הָרִי אֵלוּ מִתְרִין. וְכֵן כָּל פִּיּוּצָא בֵּהֶן. שֶׁעָקַר הַגִּזְרָה מִשּׁוּם חֲתָנוּת, שְׂאִינוֹ יִזְמְנוּ הָעוֹבֵד כּוֹכָבִים אֲצֵלוֹ בְּסַעֲדָה; וְדָבָר שְׂאִינוֹ עוֹלָה עַל שְׁלִחַן מְלָכִים לְאָכַל בוֹ אֶת הַפֶּת - אֵין אָדָם מְזַמֵּן אֶת חֲבֵרוֹ עָלָיו.

(59) שאוכלים בקינוח סעודה.

טז. וְדָגִים קְטָנִים שֶׁמִּלְחָן יִשְׂרָאֵל אוֹ עוֹבֵד כּוֹכָבִים - הָרִי הֵן כְּמוֹ שֶׁנִּתְבַּשְׁלוּ מִקְצַת בְּשׁוּל, וְאִם צִלְאָן עוֹבֵד כּוֹכָבִים אַחֵר כֵּן - מִתְרִין⁶⁰. וְכָל שֶׁבִּשְׁלוֹ יִשְׂרָאֵל מֵעַט בְּשׁוּלוֹ, בֵּין בְּתַחֲלָה בֵּין בְּסוֹף - מִתְרִי. לְפִיכָךְ, אִם הִנִּיחַ הָעוֹבֵד כּוֹכָבִים בְּשָׂר אוֹ קִדְרָה עַל גְּבִי הָאֵשׁ וְהִפִּךְ יִשְׂרָאֵל בְּבִשְׂרָה וְהִגִּיס⁶¹ בְּקִדְרָה, אוֹ שֶׁהִנִּיחַ יִשְׂרָאֵל וְגַמְרָה הָעוֹבֵד כּוֹכָבִים - הָרִי זֶה מִתְרִי⁶².

(60) ודווקא דגים קטנים, אבל דג מלוח גדול שצלאו אחר כן גוי אסור, שאכילתו בלא צלייה אכילה על ידי הדחק היא, ולפיכך הצלייה שאחרי המליחה בישול גוי הוא. (61) בחש. (62) וזה רק כשמעשה הגוי הועיל רק לקרב את גמר הבישול, אבל אם לולי פעולת הגוי לא היה הבישול נגמר, הרי זה אסור.

יז. דָּג שֶׁמִּלְחָו עוֹבֵד כּוֹכָבִים וּפְרוֹת שֶׁעֲשָׂן עַד שֶׁהִכְשִׁירָן לְאָכִילָה - הָרִי אֵלוּ מִתְרִין. מְלִיחַ אֵינוֹ כְּרוֹתֵחַ בְּגִזְרָה זֶה, וְהִמְעֲשָׂן אֵינוֹ כְּמִבְּשָׂל. וְכֵן

ח. סָכִין שֶׁשָּׁחַט בָּהּ טְרֵפָה - לֹא יִשְׁחוּט בָּהּ עַד שִׁדְיָתָהּ אִפְלוּ בְּצוּנָן⁴⁴, אוֹ מִקְנָחָה בְּכִלְיוֹת שֶׁל בְּגָדִים.

(44) מספיק להדיחה במים צוננים ואין צריך להגעילה. הואיל ובית השחיטה צונן לא בלעה הסכין כלום.

ט. וַיֵּשׁ שֵׁם דְּבָרִים אַחֲרֵים אֲסוּרוֹ אוֹתָן חֲקָמִים. וְאִף עַל פִּי שְׂאִין לְאֲסוּרֵן עָקַר מִן הַתּוֹרָה, גִּזְרוּ עֲלֵיהֶן כְּדֵי לְהַתְּחַק מִן הָעוֹבְדֵי כּוֹכָבִים, עַד שֶׁלֹּא יִתְעַרְבוּ בֵּהֶן יִשְׂרָאֵל וַיִּבְאוּ לְיַדֵּי חֲתָנוּת. וְאֵלוּ הֵן: אֲסוּרוֹ לְשִׁתּוֹת עִמָּהֶן וְאִפְלוּ בְּמָקוֹם שְׂאִין לְחוּשׁ לִיַּין נֶסֶף⁴⁵, וְאֲסוּרוֹ לְאָכַל פֶּתָן אוֹ בְּשׁוּלֵיהֶן וְאִפְלוּ בְּמָקוֹם שְׂאִין לְחַשׁ לְגַעוּלֵיהֶן⁴⁶.

(45) כגון יין מבושל או משקין אחרים. ובמקום שיש לחוש ליין נסך אסור לשותתו אפילו לבדו לא בחברת גויים. וזאת היא גזירת "סתם יינם" שנאסר משום חומר עבודה זרה ואסור אפילו בהנאה. (46) לבליעת דברים אסורים.

י. פִּיּוּצָא? לֹא יִשְׁתָּה אָדָם בְּמִסְבָּה שֶׁל עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים, וְאִף עַל פִּי שֶׁהוּא יִינן מִבְּשָׂל שְׂאִינוֹ נֶאֱסָר⁴⁷, אוֹ שֶׁהִיָּה שׁוֹתָה מִכִּלְיוֹ לְבָדוֹ. וְאִם הָיָה רַב הַמִּסְבָּה יִשְׂרָאֵל - מִתְרִי. וְאֵין שׁוֹתִין שְׂכָר שֶׁלֵּהֶן שְׁעוֹשִׂין מִן הַתְּמָרִים וְהַתְּאֲנִים וְכִיּוֹצֵא בֵּהֶן⁴⁸. וְאֵינוֹ אֲסוּר אֵלָּא בְּמָקוֹם מְכִירָתוֹ, אֲבָל אִם הִכִּיָּה הַשְּׂכָר לְבֵיתוֹ וְשִׁתְּהוּ שָׁם - מִתְרִי; שֶׁעָקַר הַגִּזְרָה שְׂמָא יִסְעַד אֲצֵלוֹ⁴⁹.

(47) יין מבושל אין בו איסור יין נסך. (48) כגון מפירות אחרים ומן התבואה. (49) זה מקרב את הדעת ויבואו לידי חיתון.

יא. יִינן תְּפוּחִים וְיִינן רְמוֹנִים וְכִיּוֹצֵא בָּהֶן - מִתְרִי לְשִׁתּוֹתָן בְּכָל מָקוֹם⁵⁰. דְּבָר שְׂאִינוֹ מִצּוֹי לֹא גִזְרוּ עָלָיו⁵¹. יִינן צְמוּקִים⁵² - הָרִי הוּא כְּיִינן וּמִתְנַסֵּף.

(50) בגמרא שם המדובר בשכר בלבד. (51) אבל שכר הוא דבר המצוי ואסור לשותתו במקום מכירתו. (52) תניא, יין צימוקים בדיעבד כשר למזבח וכל הראוי למזבח יש בו משום יין נסך.

יב. אִף עַל פִּי שְׂאֲסוּרוֹ פֶּת עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים, יֵשׁ מְקוֹמוֹת שֶׁמִּקְלִין בְּדָבָר וְלוֹקְחִין פֶּת הַנִּחְתָּוּם הָעוֹבֵד כּוֹכָבִים בְּמָקוֹם שְׂאִין שָׁם נִחְתָּוּם יִשְׂרָאֵל וּבִשְׂדֵה, מִפְּנֵי שֶׁהוּא שְׁעַת הַדְּחָק. אֲבָל פֶּת בְּעֵלֵי בָתִּים - אֵין שָׁם מִי שֶׁמּוֹרָה בָּהּ לְהִקָּל. שֶׁעָקַר הַגִּזְרָה מִשּׁוּם חֲתָנוּת, וְאִם יֹאכַל פֶּת בְּעֵלֵי בָתִּים - יִבּוֹא לְסַעֲד אֲצֵלָן.

יג. הַדְּלִיק הָעוֹבֵד כּוֹכָבִים אֶת הַתְּנֹרָה וְאִפְּהָ בוֹ יִשְׂרָאֵל, אוֹ שֶׁהַדְּלִיק יִשְׂרָאֵל וְאִפְּהָ עוֹבֵד כּוֹכָבִים, אוֹ שֶׁהַדְּלִיק הָעוֹבֵד כּוֹכָבִים וְאִפְּהָ הָעוֹבֵד כּוֹכָבִים וְכֵן

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום חמישי כ"ח סיון - ספר קדושה - הל' מאכלות אסורות קלה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

קליות⁶³ של עובדי פוכבים - מתרין, ולא גזרו עליהם; שאין אדם מזמן חברו על הקליות.

(63) גרעיני תבואה או קטניות קלויים באש.

יח. פולין ואפונין ועדשים ועדשים וכיוצא בהן ששולחין אותן העובדי פוכבים ומכרין אותן - אסורין משום בשולי עובדי פוכבים במקום שעולין על שלחן מלכים⁶⁴ משום פּרְפֹרֶת⁶⁵, ומשום געולי עובדי פוכבים בכל מקום; שמה יבשלו אותן עם הבשר⁶⁶ או בקדרה שבשלו בה בשר. וכן הספגנין שקולין אותן העובדי פוכבים בשמן - אסורין אף משום געולי עובדי פוכבים⁶⁷.

(64) לפי דברי רבינו מנהג המקום קובע ואם עולה על שולחן מלכים במקום זה אסור. (65) לקניוח סעודה וזה נקרא "עולה על שולחן מלכים". (66) ומשום סתם כליהם של גויים אינם אסורים, שדרך המוכרים לבשל הפולין בקדירה מיוחדת לזה. (67) רבינו פוסק, שתם כלי גויים הם בני יומן, פירוש, מניחים אנו שנחבשל בהם איסור בו ביום.

יט. עובד פוכבים שבשול ולא נתפון לבשול - הרי זה מתר. ביצד? עובד פוכבים שהצית אור באגם כדי להעביר החציר⁶⁸, ונתבשלו בה הגבים - הרי אלו מתרין, ואפלו במקום שהן עולין⁶⁹ על שלחן מלכים משום פּרְפֹרֶת. וכן אם חרף הראש להעביר השער - מתר לאכל מן הדלדולין⁷⁰ ומן ראש אַזְנַיִם שנגזלו בשעת חריכה.

(68) עשבים רעים. (69) שאם אינו עולה על שולחן מלכים אין בו בכלל משום בישול גויים. (70) תלתלי בשר.

כ. תמרים ששלקו אותן עובדי פוכבים: אם היו מתוקין מתחלתן⁷¹ - הרי אלו מתרין; ואם היו מרין ומתקנן הבשול - הרי אלו אסורין; היו בינוניים - הרי אלו אסורין.

(71) שהם נאכלים כשהם חיים.

כא. קלי של עדשים שלשו בין במים בין בהמץ⁷² - הרי זה אסור. אבל קלי של חטים ושעורים שלשין אותן במים - הרי זה מתר⁷³.

(72) כשנותנים בהם חומץ הרי זה כמו בישול ואסור כשלו גויים משום בישוליהם. וחכמים גזרו אף כשלו במים גזירה שמה יתירו כשעושה בחומץ. (73) חטים ושעורים אין דרכם לעשותם אלא במים ולפיכך לא גזרו משום חומץ.

כב. שמן של עובדי פוכבים - מתר⁷⁴. ומי שאסרו - הרי זה עומד בחטא גדול, מפני שממרה על פי בית דין⁷⁵ שהתירוהו. ואפלו נתבשל השמן⁷⁶ - הרי זה מתר. ואינו נאסר לא מפני בשולי עובדי פוכבים, מפני שנגבל פמות שהוא חי; ולא מפני

(74) רבי ובית דינו התיירו השמן. (75) שאמר שמואל לרב אכול, ואם לא אני כותב עליך זקן ממרא וכו'. (76) בכלי גויים. (77) הבלוע בתוך הכלי. ובגמרא: זליפתן של כלים, כלומר, פליטתן שפולטין שמנונית איסור שבלעו.

כג. וכן דבש של עובדי פוכבים שנתבשל ועשו ממנו מיני מתיקה - מתר מטעם זה⁷⁸.

(78) אינו נאסר לא מפני בישולי גויים, מפני שנאכל כמות שהוא חי; ולא מפני גיעולי גויים, מפני שהבשר פוגם את הדבש ומסריחו.

כד. פספסן⁷⁹ של עובדי פוכבים שהוחמו חמין⁸⁰, בין פיורה גדולה בין פיורה קטנה - מתר, מפני שנותן טעם לפגם הוא⁸¹. וכן כבשין שאין דרפן לתת לתוכן חמץ או יין, או זיתים הפכושים וחקבים הפכושין שבאין מן האוצר - מתרין⁸². אבל חגבים וכבשים שמוזלפין עליהן יין - אסורין. וכן אם היו מוזלפין עליהן חמץ⁸³, ואפלו חמץ שכר⁸⁴ - אסורין.

(79) פסולת של תמרים שעשו מהן שכר וחולטין אותן. (80) שחלטו אותן. (81) שמנונית האיסור שביוורה. (82) שכבוש אינו כמבושל בגזירה זו. (83) שהחומץ של גויים אסור כיון. (84) של גויים גם כן אסור.

כה. ומפני מה אסרו חמץ שכר של עובדי פוכבים? מפני שמשליכין לתוכו שמרי יין. לפיכך, הנלקח מן האוצר⁸⁵ - מתר⁸⁶.

(85) זיתים וחגבים כבושים שלקחו משם. (86) שאין דרכם לזלף יין או חומץ עליהם באוצר, אלא החנוונים לפני המכירה הקמעונית.

כו. המוריס⁸⁷, במקום שדרפן לתת לתוכו יין⁸⁸ - אסור. ואם היה היין יקר מן המוריס - מתר. וכזה מורין בכל דבר שחוששין לו שמה ערכו בו העובדי פוכבים דבר אסור. שאין אדם מערב דבר היקר בזול, שהרי מפסיד; אבל מערב הזול פיקר, כדי להשתפר.

(87) שמן דגים. (88) במקום שהיין זול מן המורייס. המדובר במורייס של בעלי בתים, שאילו במורייס שהאומן מוכר אותו אין לחוש. מפני שהאומן אין דרכו לערב יין במורייס.

כז. קטן שאכל אחד ממאכלות אסורות או שעשה מלאכה בשבת⁸⁹ - אין בית דין מצוין עליו להפרישו, לפי שאינו בן דעת. בפה דברים אמורים? בשעשה מעצמו; אבל להאכילו פינים - אסור, ואפלו דברים שאסורין מדברי סופרים. וכן

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

מִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה, וְזֶה הוּא פֶרֶטְוּן: א) לִשְׁחַט וְאַחַר
כֶּף יֵאָכֵל. ב) שְׁלֹא לִשְׁחַט אוֹתוֹ וְאֵת בְּנוֹ בְּיוֹם אֶחָד.
ג) לְכַסּוֹת דָּם חַיָּה וְעוֹף. ד) שְׁלֹא לִקַּח הָאֵם עַל
הַבְּנִיּוֹת. ה) לְשַׁלַּח הָאֵם אִם לִקְחָהּ עַל הַבְּנִיּוֹת.
וּבְאֹרֶךְ מִצְוֹת אֵלּוּ בְּפָרְקִים אֵלּוּ:

פֶּרֶק רִאשׁוֹן

1) יבאר שחיטת בהמה חיה ועוף; דגים וחגבים אם צריכים שחיטה; ומקום השחיטה; וכמה שיעור השחיטה; ובאי זה דבר שוחטין; ליכן סכין ושחט בה; בדיקת הסכין קודם שחיטה ואחריה; וטבח שלא בדק סכיניו לפני חכם; ודין כמה אורך הסכין ומתי שוחטין.

א. מִצְוֹת עֲשֶׂה² שִׁישְׁחוּט מִי שִׁירְצָה לֵאכֹל בְּשָׂרֵי
בְּהֵמָה חַיָּה וְעוֹף וְאַחַר כֶּף יֵאָכֵל. שְׁנֵאמַר: וְזָבַחַת
מִבְּקָרְךָ וּמִצִּאֲנָךְ. וְנֵאמַר בְּכֹכּוֹר בְּעַל מוֹם: אֵף פֶּאֶשֶׁר
יֵאָכֵל אֵת הַצִּבִּי וְאֵת הָאֵילִי⁴. הָא לְמַדְתָּ שְׁחִיָּה
בְּבֵהמָה⁵ לְעִנְיָן שְׁחִיטָה⁶. וּבַעוֹף הוּא אוֹמֵר: אֵשֶׁר
יִצְוֶה צִיד חַיָּה אוֹ עוֹף וְגוֹמֵר וְשִׁפְךָ אֵת דָּמוֹ. מִלְּמַד,
שְׁשִׁפִּיכַת דָּם הָעוֹף כְּשִׁפִּיכַת דָּם הַחַיָּה⁷.

2) מן התורה (3) אע"פ ששחיטה אינה מצוה של קום ועשה שאנחנו מצווים לעשותה, ואם מוותרים על אכילת בשר אין חיוב שחיטה. דעת רבינו שהיתר והכשרת איסור גם כן מצוות עשה מן התורה, ולפיכך תקנו בה ברכה "וצונו על השחיטה". כן כתב הרמב"ן בשורש ראשון בספר המצוות לדעת רבינו. ובפרק י"א מהלכות ברכות ה"ב כותב רבינו: ויש מצוה שאינה חובה אלא דומין לרשות, כגון מזוזה ומעקה שאין אדם חייב לשכון בבית ולעשות מזוזה או לבנות בית בשביל מעקה וכו', והרי מזוזה ומעקה נמנים בחשבון מצוות עשה מן התורה, אף שחיטה כך. (4) ובראש הפסוק כתוב: "תזבח ואכלת בשר". (5) שהרי צבי ואיל חיה הם (6) ואע"פ שחיה בכלל בהמה היא בכל מקום, שהרי נאמר "זאת הבהמה אשר תאכלו" ואחר כך מונה איל וצבי כמבואר שם עא. כאן צריך ללמוד להיקש שחיה בשחיטה, משום שבפסוק לא נאמר וזבחת מבהמתך אלא מבקרך וצאנך ואין חיה בכלל. (7) למדו מפסוק זה "בשפיכה בעלמא סגי" = דיו לעוף בכל שפיקות דמו שהיא, ולא דוקא בשחיטה. לימוד זה הוא לדעת האומר אין שחיטה לעוף מן התורה. והאומרים יש שחיטה לעוף מן התורה, וכן פסק רבינו בראש הפרק - לומדים זאת מהיקש עוף לחיה, שכאן נאמר "חיה ועוף" - ששפיקת דמם אחת היא.

ב. וְהַלְכוֹת שְׁחִיטָה⁸ בְּכֶלֶן אַחַת הֵן. לְפִיכָה, הַשּׁוֹחֵט
בְּהֵמָה אוֹ חַיָּה אוֹ עוֹף⁹ - מִבְּרֶךְ תְּחִלָּה¹⁰: אֵשֶׁר
קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוְּנוּ עַל הַשְּׁחִיטָה¹¹. וְאִם לֹא בִרְךָ,
בֵּין בְּשׁוֹגֵג בֵּין בְּמִזִּיד - הַבְּשֵׁר מִתְּרִי¹². וְאִסּוּר לֵאכֹל
מִן הַשְּׁחִיטָה כֹּל זֶמַן שֶׁהִיא מְפֹרָסֶת¹³. וְהֵאוֹכֵל
מִמֶּנָּה קֹדֶם שֶׁתֵּצֵא נִפְשָׁה - עוֹבֵר בְּלֹא תַעֲשֶׂה, וְהָרִי
הוּא בְּכֶלֶן לֹא תֵאָכֵלוּ עַל הַדָּם¹⁴, וְאִינוֹ לֹקְחָהּ¹⁵.

אִסּוּר לְהַרְגִּיל¹⁰ בְּחִלּוֹל שַׁבַּת וּמוֹעֵד, וְאֶפְלוּ בְּדָבָרִים
שֶׁהֵן מִשּׁוּם שְׁבוּת.

89) בהלכות שבת פרק כד הלכה יא כותב רבינו, קטן שעשה וכו' משום שבות, אין בית דין מצווים להפרישו, משמע מדבריו שבאיסורי תורה מצווים להפרישו. 90) "לא יאמר אדם לתינוק הבא לי מפתח, הבא לי חותם, מפני שהוא מרגילו בחילול שבת. אבל מניחו תולש, מניחו זורק".

כח. אֵף עַל פִּי שְׂאִין בֵּית דִּין מִצְוִין לְהַפְרִישׁ אֵת
הַקֶּטָן, מִצְוָה עַל אָבִיו לְגַעַר בּוֹ וּלְהַפְרִישׁוֹ, כְּדִי
לְחַנּוּכוֹ בְּקִדּוּשָׁה; שְׁנֵאמַר: חֲנֹךְ לְנַעַר עַל פִּי דָרְכּוֹ
וְגוֹמֵר.

כט. אִסּוּר חֲקָמִים מֵאֲכָלוֹת וּמִשְׁקִין שֶׁנִּפְשׁ רַב בְּנִי
אָדָם קָהָה⁹¹ מֵהֵן, כְּגוֹן מֵאֲכָלוֹת וּמִשְׁקִין שֶׁנִּתְעַרְבּ
בֵּהֶן קִיא אוֹ צוֹאָה וְלִקְחָה סְרוּחָה וְכִיּוֹצֵא בֵּהֶן. וְכֵן
אִסּוּר חֲקָמִים לֵאכֹל וּלְשַׁתּוֹת בְּכֵלִים הַצּוֹאִים שֶׁנִּפְשׁוּ
שֶׁל אָדָם מֵתֵאוֹנָנֶת⁹² מֵהֶם, כְּגוֹן כְּלֵי בֵּית הַכֶּסֶף וּכְלֵי
זְכוּכִית שֶׁל סַפְרִין⁹³ שְׁגוֹרְעִין⁹⁴ בָּהֶם אֵת הַדָּם וְכִיּוֹצֵא
בֵּהֶן.

91) בוחלת בהם ומתרחקת מהם. "והוא מאמרו תקהינה שיניו, ונקרא עניין הבוסר בזה השם להיותו מרחיק האדם מלעיסה". 92) אינה סובלת, מלשון אנינות הדעת. 93) מקיזי הדם. 94) מקיזים.

ל. וְכֵן אִסּוּר לֵאכֹל בְּיָדִים מְסֻבּוֹת מְזֻהָמוֹת, וְעַל
גַּבֵּי פְלִים מְלַלְכִים. שְׁפָל דְּבָרִים אֵלּוּ בְּכֶלֶל אֵל
תִּשְׁקֻצּוּ אֵת נַפְשֹׁתֵיכֶם. וְהֵאוֹכֵל מֵאֲכָלוֹת אֵלּוּ - מִפִּין
אוֹתוֹ מִכַּת מְרִדוֹת.

לא. וְכֵן אִסּוּר לְאָדָם שִׁישְׁהָה אֵת נִקְבּוֹ פֶּלֶל, בֵּין
גְּדוּלִים בֵּין קֹטְנִים. וְכֹל הַמְשִׁיחָה נִקְבּוֹ - הָרִי זֶה
בְּכֶלֶל מִשְׁקֵן נִפְשׁוֹ, יִתֵּר עַל חֲלָאִים רְעִים שֶׁיָּבִיא עַל
עַצְמוֹ וְיִתְחַיֵּב בְּנִפְשׁוֹ. אֵלָּא רְאוּ לֹו לְהַרְגִּיל עַצְמוֹ
בְּעֵתִים מְזֻמָּנִים⁹⁵, כְּדִי שְׁלֹא יִתְרַחֵק⁹⁶ בְּפָנָי בְּנִי אָדָם
וְלֹא יִשְׁקֵן נִפְשׁוֹ.

95) שעות קבועות, לפנות בוקר ובסוף היום. 96) בזמנם נמצאו בתי הכיסאות במקום רחוק מן העיר.

לב. וְכֹל הַנּוֹזֵהר בְּדָבָרִים אֵלּוּ - מְבִיא קִדְּשָׁה וְטָהָרָה
יִתְרָה לְנִפְשׁוֹ, וּמִמֶּרֶק נִפְשׁוֹ לְשֵׁם הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא;
שְׁנֵאמַר: וְהִתְקַדְּשִׁתֶם וְהִיִּיתֶם קְדָשִׁים כִּי קְדוֹשׁ אָנִי.
כְּרִיף רַחֲמָנָא דְסִיעֵן. מְרִישׁ וְעַד כְּעֵן.

הַלְכוֹת שְׁחִיטָה

יש בכללן חמש מצוות: שלש מצוות עשה, שתיים

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

בלשונו כמבואר למעלה, אנו אומרים שבאסיפה די, אך אוסף החסיל הרי לא נאמר במקום שחיטה, שלא נזכר שחיטה בפסוק, מנין לנו שחגבים אין טעונים שחיטה? ויש ליישב דעת רבינו, שבדגים יש היקש לבהמה וחייה שנאמר בפסוק: וזאת תורה הבהמה וגו' וכל החיה הרומשת במים וצריכים היו שחיטה מן ההיקש, אלא כיון שכתוב בדגים אסיפה באותו פסוק שכתוב בו שחיטה בבהמה, אנו למדים מזה שדגים דים באסיפה, וזהו שכתב רבינו אסיפת דגים כשחיטת בקר וצאן, היינו כשם ששחיטה מתירה את הבהמה כך אסיפה מתרת את הדגים. אבל בחגבים שאין שום היקש ולא מצאנו בתורה שהם צריכים שחיטה, מפרשים הפסוק אסיפה כמשמעו ודיה אסיפה שלו אפילו אם לא נאמר אסיפה במקום שחיטה. וכן כתבו הכסף משנה והלחם משנה. וחגבים הללו אין טעונים שחיטה, שהרי אחר דגים הזכירן הכתוב זאת תורת הבהמה כמשמעו וגו' וכל נפש החיה הרומשת במים אלו דגים וכל שרץ השורץ על הארץ אלו חגבים. (22) וכל שכן אם ניצודו בידי אדם ואחר כך מתו. ואינן נו אומרים צידתם בחיים היא אסיפה המתרת, אבל כשמתים בתוך המים יהיו אסורים, אלא כל אסיפה שהיא דיה ואפילו לאחר מיתתם. (23) "אוכל אדם חגבים בין חיים בין מתים". מקשים על רבינו הרי חגבים חיים אסורים משום כל תשקצו, ומתצים: א. רק חגב טמא אסור משום כל תשקצו, אבל לא חגב טהור. ב. כונת רבינו שמותר לחתוך אבר ממנו ולאכלו ואין בו משום איסור אבר מן החי, אבל לאוכלו כשהוא חי אסור משום כל תשקצו. וכן גם דעת התוספות שם.

ד. זביחה זו האמורה בתורה סתם, צריך לפרש אותה ולידע: באי זה מקום מן הפהמה שוחטין? וכמה שעור השחיטה? ובאי זה דבר שוחטין? ומתי שוחטין? והיכן שוחטין? וכיצד שוחטין? ומה הן הדברים המפסידין את השחיטה? ומי הוא השוחט? ועל כל הדברים האלו צננו בתורה ואמר: וזבחת מבקרך וגומר פֶּאֶשֶׁר צויתך, ואכלת בשערך וגומר. שְׁפֵל הַדְּבָרִים הָאֵלוּ עַל פֶּה צִוָּה פֶּהָן, כְּשֶׁאָר תוֹרָה שֶׁבְעַל פֶּה, שְׁהִיא הַנְּקִרָאֵת מְצוּה, כְּמוֹ שֶׁבְּאֵרְנוּ בַּתְּחִלַּת חִבּוּר זֶה.²⁴

(24) בהקדמה לספר משנה תורה: והתורה והמצוה. תורה - זו תורה שבכתב, והמצוה - זו פרושה, וצונו לעשות התורה על פי המצוה, ומצוה זו היא הנקראת תורה שבעל פה.

ה. מקום השחיטה מן החי²⁵ הוא הצנאר. וכל הצנאר פֶּשֶׁר לְשִׁחִיטָה. כיצד בושט? מתחלת המקום שפשוטותיו אותו מתפנין²⁶ עד מקום שישעיר ויתחיל להיות פֶּרְצִין פֶּרְצִין²⁷ כְּכֶרֶס - זֶה הוּא מְקוֹם הַשְּׁחִיטָה בְּבוֹשֵׁט.

(25) כל חי בין בהמה בין חיה ובין עוף, או התכוון לומר: מקום החיות. ובמגיד משנה מפרש, שרבינו מתכוון להוציא את שש הנבילות מחיים. שאף על פי שהבהמה עורנה חיה

וּמְתָר לְחַתְּךָ מִמֶּנָּה אַחַר שְׁחִיטָה קֵדָם שְׁתַּצֵּא נִפְשָׁה¹⁶, וּמוֹלְחֹו יָפָה יָפָה וּמְדִיחֹו יָפָה יָפָה¹⁷, וּמְגִיחֹו עַד שְׁתַּמּוּת¹⁸ וְאַחַר כֵּן יֵאָכְלֵנוּ.

(8) כגון חמישה דברים הפוסלים בשחיטה: שהייה, דרסה, חלדה, הגרמה ועיקור, וכן בדיקת הסכין שלא תהיה פגומה. (9) מפני שהלכות שחיטה שוות בכלום, לכן ברכה אחת לכולם. (10) שכל הברכות מברכין "עובר לעשייתך". פירוש: לפני עשיית המצוה. (11) ולא לשחוט, מפני שלשחוט משמע שהוא מצווה לשחוט ואינו כן שאן הוא רוצה אינו שוחט ואינו אוכל. ובפסח וקדשים שהאכילה מצוה וגם השחיטה מצוה - מברך לשחוט. (12) לפי שברכות אינן מעכבות. (13) ולא משום אבר מן החי, שהרי אין איסור אבר מן החי במפרכת שכבר הותרה לישאל בשחיטה, אלא משום איסור אחר, כמו שמסיים: והרי הוא בכלל לא תאכלו על הדם. (14) שיש עוד חיות בבמה (15) מפני שהוא לאו שבכללות. פירוש: לא תעשה זו כוללת הרבה איסורים וכולם מפורטים בברייתא. וכן כתב רבינו. בשורש תשיעי מספר המצות: וזהו לאו שבכללות שאין לוקין עליו כמו שנבאר עתה, וזה שאמרו יתעלה "לא תאכל על הדם" וכו'. נראה בדעת רבינו שהוא איסור מן התורה אלא שאין לוקין וכן לשון הברייתא שם "שהוא בלא תעשה", ובגמרא שם אמרו: על כולם אינו לוקה משום דהווה (שהוא) לאו שאין בו מעשה. אבל דעת רש"י שאינו אלא איסור מדרבנן וקרא אסמכתא בעלמא הוא. (16) וכמו שכתבנו שאין כאן משום אבר מן החי. (17) לשון הברייתא שם. וגם רבינו אינו מזכיר הדחה ראשונה קודם מליחה שזה נכלל בלשון "מולחו יפה". שכן לשונו: אין הבשר יוצא מידי דמו אלא אם כן מולחו יפה יפה וכו'. הרי שכתב מולחו תחילה וכונתו אחר הדחה ראשונה. (18) וממתין לה עד שתצא נפשה, ואחרי כן פקע האיסור של לא תאכלו על הדם.

ג. דגים וחגבים¹⁹ - אינן צריכים שחיטה, אלא אסיפתן היא המתרת אותן. הרי הוא אומר: הצאן ובקר ישחט להם ומצא להם, אם את כל דגי הים יאסף להם - אסיפת דגים בשחיטת בקר וצאן²⁰. ובחגבים נאמר: אסף החסיל - באסיפה לבדה²¹. לפיכך, אם מתו מאליהן בתוך המים - מתריין²². ומתָר לְאָכְלָן חַיִּים²³.

(19) יצא דם דגים ודם חגבים שכולו היתר. ומפרשים בגמרא שם מאי כולו היתר שאין צריך שחיטה מביאים כמה מקומות בש"ס שחגבים מותרים בלא שחיטה. (20) הפירוש כמו שאומר בסוגיא חולין כז: הכא כתיבה אסיפה במקום שחיטה דאחרני, כלומר, שבאותו הפסוק בבקר וצאן נאמר שחיטה ובדגים שינה הלשון ואמר יאספו, שמע מינה שאסיפה בדגים היא בשחיטה בבקר ובצאן. (21) די, המגיד משנה מביא כאן בשם הרשב"א, שדחה ראיה זו של רבינו לחגבים שאין טעונים שחיטה, שהרי רק בדגים שכתוב בהם אסיפה במקום שחיטה, היינו שמשנה הפסוק

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שָׁחַט רֹב אֶחָד מֵהֶן בְּעוֹף, וְרֹב הַשְּׁנַיִם בְּבַהֲמָה וּבְחַיִּיהָ: 47 - שְׁחִיטָתוֹ כְּשֶׁרָה.

43) ודוקא בדיעבד אבל לכתחילה צריך שישחוט באמצע הצואר, כפירוש התוספות שם ולא כדברי רש"י. (44) קנה, בגמרא - גגרת. 45) גם כן צריך לחתוך לכתחילה שני סימנים ולא סימן אחד. 46) יאמן ידו לחתוך כל שני הסימנים, כמבואר בירושלמי. 47) שחיה היא כבהמה.

י. שָׁחַט הָאֶחָד בְּלוֹ וְחִצֵּי הַשְּׁנַיִ - בְּבַהֲמָה שְׁחִיטָתוֹ פְּסוּלָה: 48. רְבֹו שֶׁל זֶה וְרְבֹו שֶׁל זֶה, אִף עַל פִּי שְׂלֵא שְׁחַט מְכַל אֶחָד מֵהֶן אֲלֵא יִתֵּר עַל חִצָּיו כְּחוֹט הַשְּׁעָרָה: 49 - הָרִי זֹו כְּשֶׁרָה. בֵּינָן שְׁשַׁחַט יִתֵּר עַל חִצָּיו כֵּל שֶׁהוּא - רְבֹו הוּא.

48) שצריך לשחוט רובו של סימן זה ורובו של הסימן השני. 49) ואם כן ביחד נשחט פחות מאחד וחצי אף על פי כן כשרה, מפני שנשחט רובו של כל סימן וסימן.

יא. שָׁחַט חִצָּיו שֶׁל זֶה וְחִצָּיו שֶׁל זֶה - אֲפִלּוּ בְּעוֹף שְׁחִיטָתוֹ פְּסוּלָה. קִנְהָ שֶׁהִיהָ חִצָּיו פְּסוּקִים: 50, וְשָׁחַט עַל מְקוֹם הַחֲתוּךְ מֵעַט וְהַשְּׁלִימוֹ לְרֹב, בֵּין שֶׁהִתְחִיל לְשַׁחֵט: 51 בְּמְקוֹם הַשְּׁלֵם וּפְגַע בַּחֲתוּךְ בֵּין שֶׁהִכְנִיס אֶת הַסַּפֵּיךְ בַּחֲתוּךְ וְהַשְּׁלִימוֹ לְרֹב - שְׁחִיטָתוֹ כְּשֶׁרָה.

50) בגמרא: "פגום". 51) בין שפגע בנקב בין ששחט במקום נקב.

יב. כֵּל הַשּׁוֹחֵט צָרִיךְ לְבַדֵּק הַסִּימָנִין: 52 לְאַחַר שְׁחִיטָה. וְאִם לֹא בִדָּק, וְנִחַתְּוּ הָרֵאשִׁי קִדְּם שְׁיִבְדָּק - הָרִי זֹו נִבְלָה: 53, וְאֲפִלּוּ הִיָּה הַשּׁוֹחֵט זָרִיז וּמְהִיר: 54.

52) אם חתוכים הם. 53) כברייתא שם: נבלה ומטמאה במשא. 54) בגמרא: הטבח צריך שיבדוק וסתם טבח זריז ומהיר.

יג. כֵּל בְּהֵמָה בְּחִייהָ: 55 בְּחֻזְקָת אִסוּר עוֹמְדָת: 56, עַד שִׁיּוּדַע בְּרֵדָא שְׁנִשְׁחִטָּה: 57 שְׁחִיטָה כְּשֶׁרָה.

55) גירסת המגיד משנה "שכל" בהמה ומוסב על הלכה הקודמת שאם לא בדק בסימנים הרי זו נבלה מפני ששכל בהמה בחייה וכו'. וכן דעת הכסף משנה שהוא טעם הדין שבהלכה הקודמת ואף על פי שהוא גורס: "כל בהמה". 56) ואנו אומרים שלא נשחטה כראוי ומכיון שהיא מתה, הרי היא בחזקת נבילה. יש מפרשים בחזקת איסור של אבר מן החי. שהרי בחייה אסורה באכילה משום אבר מן החי, וכן דעת רש"י. אבל אחרים מפרשים חזקת איסור שאינה זבוחה שהתורה אמרה "זבוחת ואכלת" שלא תאכל בשר בלא שחיטה ואם כן הבהמה בחייה אסורה באכילה בלאו הבהמה מכלל עשה של "זבוחת". וכן דעת התוספות והרשב"א. 57) "עד שידוע לך במה נשחטה". היינו אם הספק בסכין שמא פגום. ורבינו פוסק אף בשאר דיני שחיטה.

אין השחיטה מועילה לטהרה מירי נבילה. 26) נכפל הושט בצד חללו ונסתם עוגל פי החלל. 27) ואינו חלק כפנים הושט.

ו. שָׁחַט לְמַעַל מְקוֹם זֶה, וְהוּא הַנְּקָרָא תְּרִיבִין הַשּׁוֹשֵׁט: 28, או לְמַטָּה מְקוֹם זֶה, וְהוּא מִתְחַלֵּת בְּנֵי מַעִים - שְׁחִיטָתוֹ פְּסוּלָה: 29. וְשִׁעוֹר תְּרִיבִין הַשּׁוֹשֵׁט שְׂאִינוֹ רְאוּי לְשְׁחִיטָה לְמַעַל: 30: בְּבַהֲמָה וְחַיָּה - כְּרִי שְׂאִיחוֹ בַּשְּׁתֵּי אֲצָבָעוֹתָיו: 31; וּבְעוֹף - הַכֵּל לְפִי גְדִלוֹ וְקִטְנוֹ: 32. וְלְמַטָּה - עַד הַזֶּפֶק: 33.

28) מקום דבוקו בלחי. 29) כרמי בר יחזקאל משמיה דרב. 30) לצד הראש 31) כדי תפיסת יד. ורש"י מפרש ארבע אצבעות. וכן דעת רבינו. 32) אולי מקור רבינו משם מג: יונא אמר זירא מבלעתא ופרש"י "מקום בית הבליעה קרוי תורבין סמוך לראש הנקב מאוד". ורבינו מפרש "יונה" לא שם האמורא, אלא יונה ממש וכפוסקים שהביא הבית יוסף. ומזה משמע שמשערים כל עוף ועוף לפי גדלו וקטנו במקום בית הבליעה שלו. 33) גגו של זפק נידון כוושט.

ז. וְאִי זֶה הוּא מְקוֹם שְׁחִיטָה בְּקִנְהָ? מִשְׁפּוּי כּוֹבַע וְלְמַטָּה: 34 עַד רֵאשִׁי כְּנֶף הָרֵאָה כְּשֶׁתְּמַשְׁךְ הַבְּהֵמָה: 35 צִוְּאָרָה: 36 לְרַעוֹת: 37 - זֶה הוּא מְקוֹם הַשְּׁחִיטָה בְּקִנְהָ. וְכֵל שְׁכַנְגָּה מְקוֹם הַזֶּה מִבְּחוּץ - נְקָרָא צִוְּאָרָה: 38.

34) הקנה עשוי טבעות טבעות והטבעת העליונה גדולה מכולן, ולמעלה ממנה משתפע הקנה כעין כובע. ופסק רבינו כר' חנינא בן אנטיגנוס, שכל הקנה למטה משפוי הכובע - ואפילו הטבעת הגדולה - כשר לשחיטה. 35) שהם נמתחים ופורשים כנפים למעלה אע"פ שהקנה יורד ביניהם עד מקום חיבורם. 36) כדרכה 37) ולא יותר. 38) ששנינו: כל הצואר כשר לשחיטה.

ח. אֲנִסָּה הַבְּהֵמָה עֲצָמָה: 39 וּמִשְׁכָּה צִוְּאָרָה הַרְבֵּה, או שְׂאִינִס: 40 הַשּׁוֹחֵט אֶת הַסִּימָנִין וּמִשְׁכָּן לְמַעַל, וְשָׁחַט בְּמְקוֹם שְׁחִיטָה בְּצִוְּאָר וְנִמְצְאָה הַשְּׁחִיטָה בְּקִנְהָ אוּ בְּשֵׁט שְׂלֵא בְּמְקוֹם שְׁחִיטָה: 41 - הָרִי זֶה סַפֵּק נִבְלָה: 42.

39) הבהמה מתחה את הצואר יותר מן הרגיל, כדי להגיע לעשב המרוחק ממנה. 40) שדחק. 41) אף על פי שבשעת שחיטה במקום שחיטה שחט, מכיון שאחר השחיטה נתכווצו וחזרו למקומם נמצאת השחיטה שלא במקומה. 42) דין זה נשאר בתיקו. לכן פסק רבינו: ספק נבילה. יוצא מדברי שאין הבדל בין אנסה הבהמה עצמה ובין אינסה השוחט ושני המקרים נשארו בתיקו.

ט. וְצָרִיךְ הַשּׁוֹחֵט שִׁישְׁחֵט בְּאִמְצַע הַצִּוְּאָר. וְאִם שָׁחַט מִן הַצִּדָּדִין - שְׁחִיטָתוֹ כְּשֶׁרָה: 43. וְכִמָּה הוּא שְׁעוֹר הַשְּׁחִיטָה? שְׁנֵי הַסִּימָנִין, שֶׁהֵן הַקִּנְהָ וְהַשּׁוֹשֵׁט: 44, הַשְּׁחִיטָה מְעַלָּה שִׁיחֲתָכוּ שְׁנֵיהֶן, בֵּין בְּבַהֲמָה בֵּין בְּעוֹף: 45. וְלִזֶּה יִתְּפוֹן הַשּׁוֹחֵט: 46. וְאִם

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום חמישי כ"ח סיון - ספר קדושה - הלכות שחיטה קלט

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

72) תלוש ולבסוף חברו. (73) כרבי, שרק מחובר מעיקרו פסול לשחוט בו, אבל תלוש ואחר כך חברו - כשר, בברייתא שם: היה צור יוצא מן הכותל או קנה עולה מאליו, ופירושו בגמרא - בכותל מערה, ולא בכותל שנבנה בידי אדם.

כ. שחט בהן פשהו מחברין מתחלת ברייתן קדם שיעקר אותן - שחיטתו פסולה⁷⁴, ואף על פי שאין בהם פגם.

74) ששחיטה צריכה להיות בדבר תלוש ולומדים זה ממה שנאמר "ויקח את המאכלת לשחוט וגו'",

כא. לקח לחי בהמה שיש בו שנים⁷⁵ חדות ושחט בהן - שחיטתו פסולה⁷⁶, מפני שהן פמגול⁷⁷. אבל בשן אחת⁷⁸ הקבועה בלחי⁷⁹ - שחט בה לכתחלה, ואף על פי שהיא קבועה בו⁸⁰.

75) שתים ויותר. (76) שהיא כסכין פגומה שיש הפרש בין שן זו לזו (77) קציר שקוצרין בה התבואה. (78) ואע"ג שאין בה רוחב, הא קיימא לן הוליך והביא בסכין כל שהוא כשירה. (79) התלושה מן הגוף. (80) לא נקראת שחיטה במחובר כיון שאינה מחוברת לגוף בעלי חיים אלא בלחי, והלחי הוא כבית יד. וכן הדין בצפורן המחוברת ליד תלושה מן הגוף.

כב. לבן הסכין באורי⁸¹ ושחט בה - שחיטתו קשרה⁸². סכין שצדקה אחד מגל⁸³ וצדקה השני יפה - לא ישחוט בצד היפה לכתחלה. גזרה שמא ישחוט בצד האחר. ואם שחט, הואיל ובצד היפה שחט - שחיטתו פשרה.

81) באש. (82) דברי ר' זירא בשם שמואל. והטעם: מפני ש"חידודה קודם לליבונה", שמקדים וממהר לחתוך לפני שהסימן נשרף מחום הסכין. וכמה מן הראשונים גורסים "שחיטתו פסולה" מפני הצדדים כדאמר בסוגיא שם, כלומר, מפני צדדי הסכין שורפים את הסימנים ונמצא שניקבו על ידי שריפה קודם שחיטה, וושט שנקב כל שהוא - טריפה. (83) מגל יד בלשון המשנה

כג. השוחט צריך שיבדק הסכין בחדה ומצד זה⁸⁴ ומצד זה. וכיצד בודקה? מוליכה ומביאה⁸⁵ על בשר אצבעו⁸⁶ ומוליכה ומביאה על צפרנו⁸⁷ משלש ורחותיה, שהן פיה ושני צדדיו, פדי שלא יהיה בה פגם כלל, ואחר כך ישחוט בה.

84) שם: "אבישרא ואטופרא ואתלת רותחא". (85) כדרך מעשה השחיטה (86) ומעבירין את הסכין על הבשר ולא את האצבע על הסכין, מפני שהבדיקה צריכה להרגש גדול ואם האצבע הולכת ובאה אפשר שתבטל קצת מהרגשתו בהיותו עוסק בתנועה, ולכן צריך שהאצבע תהיה נחה עומדת במקומה בלתי מתנועעת ואז תהיה הרגשתו שלמה בלי מפריע כל שהוא. הבדיקה על בשר אצבעו בשביל

יד. ובאי זה דבר שוחטין? בכל דבר. בין בסכין של מתכת בין בצר⁵⁸, או בזכוכית או בקרומית⁵⁹ של קנה האגם⁶⁰, וכיוצא בהן מדברים החתומין. והוא שיהיה פיה חד, ולא יהיה בה פגם⁶¹. אבל אם היה כמו תלם בחדו של דבר ששוחטין בו, ואפלו היה התלם קטן ביותר⁶² - שחיטתו פסולה.

58) אבן שחדדה. (59) צלע. (60) שאין קסמים נבדלים ממנו ע"פ הגמרא. (61) שהפגימה נוקבת את הסימנים. (62) ואפילו אין הצפורן חוגרת (מתעכבת) בו. ואפשר לפרש שתלם קטן ביותר היינו שתחגור בו צפורן אבל פחות מזה אין הפגימה פוסלת.

טו. היה התלם הזה מרוח אחת⁶³ - לא ישחט בה⁶⁴. ואם שחט דרך הרוח שאין הפגימה נפרת בה⁶⁵ - שחיטתו פשרה.

63) שאין לפגימה אלא עוד אחד והשני הוחלק במשחזות. (64) לכתחילה. (65) כמו שמבואר בהלכה הסמוכה.

טז. כיצד? סכין שתבדק בהולכה ולא תרגיש שיש בה פגם⁶⁶, וכשתפוזר אותה בהכאה תרגיש שיש בה פגם: אם שחט בה דרך הולכה ולא הביא - שחיטתו פשרה⁶⁷; ואם הביא - שחיטתו פסולה⁶⁸.

66) כגון שהוחלק עוקץ אחד של הפגימה במשחזות והוליך את הסכין ופגעה תחילה בעוקץ שלא הוחלק, ולא קרע את הסימן, מכיון שלא נאחו בעוקץ, והעוקץ השני בוודאי שלא קרע, שהרי הוחלק. (67) בין שהפגימה בראש הסכין בין שהיא באמצע. (68) מכיון שבהכאה נאחו הסימן בעוקץ שלא הוחלק.

יז. סכין שהיא עולה ויורדת ננחש⁶⁹ ואין בה פגם - שוחטין בה לכתחלה. וסכין שפיה חלק ואינה חדה⁷⁰, הואיל ואין בה פגם - שוחטין בה. ואף על פי שהוליך והביא בה כל היום עד ששחטה - שחיטתו פשרה⁷¹.

69) שנפגמה והוחלקו העוקצים במשחזות והסכין עמוקה שם כנחש, שהנחש כשהוא הולך על גחונו מגביה ראשו מלפניו, ושדרתו משוקעת וזנבו גבוה וביניהם כמו גומא. לפי הרדב"ז היתה גירסתו של רבינו בגמרא שם, עולה ויורד כנחש. אבל גירסתנו היא: עולה ויורד בסכין. (70) "סכין רעה". (71) כיון שלא הפסיק חתון ולא פסלה בשחיה.

יח. סכין חדה שהשחנה, והרי אינה חלקה, אלא מגעתה פמגע ראש השבלת שהוא מסתבף באצבע, הואיל ואין בה פגם - שוחטין בה.

יט. התולש קנה או שן, או שקצץ צר או צפרן, והרי הן חדין ואין בהן פגם - שוחטין בהן. ואם נעצן בקרקע⁷² - לא ישחוט בהן כשהן נעוצים; ואם שחט - שחיטתו פשרה⁷³.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

96) מפני כבודו של חכם, ויש אסמכתא לזה מן הפסוק כמבואר שם. וכתב הראב"ד שהחכם צריך לבדוק את הסכין מפני שצריך לפנות המחשבה היטב בשעת הבדיקה כדי שירגיש בפגימה, שהרי אנו רואים שפעמים יבדוק האדם הסכין ולא ימצאנה פגימה ויחזור אחר כך ויבדוק וימצאנה פגומה, אין זה כי אם רוע לב שפנה לדברים אחרים. ומפני שצריך עיון גדול והרי זה כמו הוראה ראו בזה כבוד החכם. 97) מקשים על רבינו, שהטעם הזה אינו בגמרא. ושם: אמר ר' יוחנן: לא אמרו להראות סכין לחכם אלא מפני כבודו של חכם. ואפשר לאמר שפירוש הדברים ברבינו כגון ששחט לעצמו, כלומר, בשביל עצמו ולא למכירה, והרי אמרין בעירובין סג. שבשוחט לעצמו שלא למכירה אין בזה זלזול בכבודו של חכם, ובכל זאת טבח מנדין אותו לפי שעסקו בכך ופעם אחרת גם כשישחוט למכירה יסמוך על עצמו ולא יראה לחכם. 98) רבינו מפרש בגמרא שם, מעבירים אותו נוסף על נדוי. 99) כלומר, ששחיתו פסולה והבהמה נבלה.

כז. פמה הוא ארף הספין ששוחט? כל שהוא. והוא שלא יהיה דבר דק שנוקב ואינו שוחט, כמו ראש האזמל הקטן¹⁰⁰ וכיוצא בו¹⁰¹.

100) שיש לו עוקץ (101) כגון "מחטא דאושכפי" (מרצע של הרצענים).

כח. ומתי שוחטין? בכל זמן, בין ביום בין בלילה. והוא שתהיה אבוקה עמו, כדי שיראה מה יעשה. ואם שחט באפלה - שחיתו פשרה.

כט. השוחט ביום הכפורים או בשבת פשוט¹⁰², אף על פי שאלו הנה מזיד הנה מתחייב בנפשו¹⁰³ או מתחייב מלקות¹⁰⁴ על יום הכפורים - שחיתו פשרה¹⁰⁵.

102) אבל במזיד אסור לשוחט לעולם, כר' יהודה בדין מבשל בשבת. 103) בשבת שחייב סקילה. 104) שכל חייבי כריתות כשהתרו בהם למלקות - לוקין, כמו שכתב בפרק א. והעושה מלאכה ביום הכפורים חייב כרת. 105) ומותרת באכילה במוצאי שבת או יום הכיפורים, אבל בו ביום אסורה באכיל, מימרא של חייא בן רב בשם אביו.

פרק שני

1) יבאר השוחט חולין בעורה; או האומר בהמה זו שלמים וולדה חולין; ובאי זה מקום שוחטין; ודין שחיטה שאינה מכת אדם; ודין כיצד שוחטין; ושחיתת חולין אם צריכה כוונה; והשוחט לשם קדשים; והשוחט לזרוק דמה לעבודה זרה.

א. בכל מקום מתר לשחט, חוץ מן העזרה. שאין שוחטין בעזרה אלא קדשי מזבח בלבד; אכל החלין - אסור לשחטן בעזרה², בין בהמה בין חיה בין עוף³. וכן הוא אומר בפשר תאנה: פי ירחק ממך המקום אשר יבחר יי וגומר, וזבחתם מבקרך

הושט שהוא רך. 87) בשביל הקנה שהוא קשה. ולאחר בדיקות אחדות יבדוק על צפורן אחרת, שמא נפגמה הצפורן בחודו של סכין ומתוך כך לא ירגיש הבדוק בפגימה קלה לפי שעוברת בתוך פגמות הצפורן.

כד. וצריך לבדק פן אחר השחיטה⁸⁸. שאם מצא בה פגם אחר השחיטה - הרי זו ספק נבלה⁸⁹; שאם בעורה⁹⁰ נפגמה, וכששחט הסימנים - בספין פגומה שחט. לפיכך, השוחט בהמות רבות או עופות רבים⁹¹ - צריך לבדק בין כל אחת ואחת. שאם לא בדק, ויבדק באחרונה ונמצאת ספין פגומה - הרי הכל ספק נבלות, ואפלו הראשונה⁹².

88) כמו הסימנים למעלה הלכה יב. וטעם בדיקה זו, שחוששים שמא נפגם הסכין בעור הצואר וחתך הסימנים בסכין פגומה, וכל שכן הוא, אם בסימנים, שרוב בני אדם נזהרים ושוחטים כראוי וגם דבר שעומד להגלות הוא הצריכו חכמינו בדיקה, בדיקת סכין מפני החשש שנפגמה בעור לפני חיתוך סימנים, שאינו ברשותו של אדם ואי אפשר לגלות אלא על ידי בדיקה וחיפוש בודאי הצריכו חכמים לבדוק אחר השחיטה. 89) אמר רב הונא פסולה, וכונתו ספק נבלה. 90) כשחתך את עור הצואר. 91) אע"פ שעור עור רך, חוששין שמא עור בעור נפגמה הסכין. 92) שמא בעור הצואר של ראשונה נפגמה שחיתה לפני שחיתת הסימנים, שם:

כה. בדק הספין ושחט בה, ולא בדקה אחר שחיטה, ושבר בה עצם או יצץ וכיוצא בהן, ואחר כך בדק ומצאה פגומה - שחיתו פשרה⁹³; שחזקת הספין שנופגמה בדבר הקשה לשבר בה⁹⁴. וכן אם פשע ולא בדק הספין, או שאבדה הספין עד שלא יבדק - שחיתו פשרה⁹⁵.

93) והלכתא כרב חסדא - החולק על רב הונא ומכשיר, כששיבר בה עצמות. 94) אבל אם שיבר דברים רכים ונמצאת פגומה אחר כך חוששים שמא בעור נפגם והשחיטה פסולה מספק. 95) כשבדק הסכין קודם השחיטה שהסכין בחזקת בדוקה. ואם תשאל מה בין סימנין, שאם לא בדקם אחר השחיטה ונחתך הראש שחיתו נבלה? יש יש לאמר ששם, מכיוון שהריעותא (הפגם, החשש) היא בבהמה עצמה, מעמידין אותה בחזקת איסור כמ"ש שם, מה שאין כן בדין שלפנינו, שלא נולדה הריעותא בגוף הבהמה אלא בסכין, שאי אפשר לבדק ואין ספק ריעותא בסכין מוציא מידי שחיטה ודאית, שהרי אנו יודעים "במה נשחטה" היינו בסכין שהיא בחזקת בדוקה.

כו. כל טבח שלא בדק הספין שלו ששוחט בה לפני חכם⁹⁶, ושחט בה לעצמו - בודקין אותה: אם נמצאת יפה ויבדקה - מנדין אותו, לפי שישמך על עצמו פעם אחרת⁹⁷ ותהיה פגומה וישחוט בה; ואם נמצאת פגומה - מעבירין אותה, ומנדין אותה⁹⁸, ומכריזין על כל פשר ששחט שהיא טרפה⁹⁹.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

כדינם, ויחשבו שקדשים הם ויבואו לזלזל בקדשים (מגיד-משנה מכת"י). (15) שרק חולין שנשחטו בעזרה אסורים באכילה ובהנאה, אבל לא חולין שהוכנסו לעזרה. (16) מפני שאיסורם נאמר בלאו הבא מכלל 'עשה' של "וזבחת", ולא הבא מכלל 'עשה' - דינו כ'עשה', ואין לוקה עליו מן התורה, אבל לוקה מכת מרדות, שלא גרע העובר על 'עשה' מעובר על איסור דרבנן, וכמ"ש הרב המגיד בהל' איסורי ביאה פי"ז ה"ז, בענין ספק גרושה לכהן, ראה שם.

ד. האומר: בהמה זו שלמים וילדה¹⁷ חלין, אם נשחטה בעזרה - וילדה מתר באכילה¹⁸, לפי שאינו יכול לשחט אותו ברחוק מקום¹⁹.

(17) העובר שבה. (18) אף-על-פי שהוא חולין ונשחט בעזרה ששחיטתו אמו מתירתו. (19) שאמו קדשים ואסור לשחטה בחוץ, ובפסוק נאמר רק "כי ירחק ממך המקום וזבחת", כשאתה יכול לזכות ברחוק מקום, אסור לזכות בקירוב מקום בעזרה. בעיא של אביי שנפשטה, תמורה יא, ב.

ה. אין שוחטין²⁰ לתוף ימים ונהרות, שְמָא יאמרו: עובד מים הוא זה²¹, ונראה פמקריב למים. ולא ישחוט לכלי מלא מים²², שְמָא יאמרו: לצורה²³ שתראה במים שחט. ולא ישחוט בתוף הפלים, ולא לתוף הגמא, שפן דרך עובדי עבודת כוכבים²⁴. ואם שחט - שחיטתו פְשָרָה²⁵.

(20) משנה, חולין מא, א. (21) בגמרא שם: "אימור לשרא דימא קא שחטי", פירושו: למלאך שהוא שרו של הים. והאמת, שאף אם חשב למים עצמם, גם כן שחיטתו פסולה מדרבנן, ואף-על-פי שהם מחוברים. ראה להלן הי"ד וי"ז, ובמגיד-משנה שם. (22) לאו דוקא מלא מים, אלא שיש בו מים. ובמשנה: לתוך אוגן של מים. (23) בגמרא: בבואה. (24) ונראה כאילו עובד עבודה-זרה. (25) ורק לכתחילה אמרו אין שוחטים.

ו. שוחטין לכלי מים²⁶ עכוּרין, שְאִין הצורה נראית כהן. וכן שוחט חוץ לגמא²⁷, והדם שותת ויורד לגמא. ובשוק²⁸ לא יעשה כן²⁹, שְמָא יתקה את המינים³⁰. ואם שחט³¹ לגמא בשוק - אסור לאכל משחיטתו עד שיבדקו אחריו, שְמָא מין הוא. ומתן לשחט על דפן הספינה³², והדם שותת על הדפן ויורד למים³³. ומתן לשחט על גבי הפלים³⁴.

(26) לכלי מלא מים (גמרא שם מ עמוד ב). (27) משנה וגמרא שם. (28) בפרהסיא (29) משום "ובחוקותיהם לא תלכו" (גמרא שם). (30) עובדי עבודה-זרה, במשנה ובגמרא יש נוסחא: "את הצדוקים", והיא לא נכונה. (31) גמרא, שם. (32) כשהוא מהלך בה. (33) שאינו שוחט לא לתוך הים ולא לתוך הנהר. (34) ולא לתוכם.

ז. כיצד שוחטין? מותרת את הצואר³⁵ ומוליך הספין ומביאה³⁶ עד ששוחט. בין שהיתה בהמה רבוצה³⁷

ומצאנה וגומר, ואכלת בשערך. הא למדת, שְאִין שוחטין בשר תארה אלא חוץ למקום אשר פתח ה'.

(2) 'ספרי' פרשת ראה: כי ירחק ממך המקום וזבחת, ברחוק מקום אתה זוכה, ואי אתה זוכה בקירוב מקום. ובבשר תארה שהם חולין - מדבר הכתוב, כמו שמסיים רבינו. (3) קידושין נו, ב. וב'תורת כהנים', שלשה פסוקים נאמרו בתורה הנדרשים למעט בעלי-חיים שלא ישחטו בעזרה: א. "ושחטו פתח אהל מועד". ב. "ושחט אותו לפני אהל מועד". ג. "ושחט אותו לפני אהל מועד". הוא"ו הסופית של "ושחטו" וגם המלים "אותו" שלושה מיעוטים הם, למעט בעלי מומים, חיה ועוף שאינם קדושי מזבח, שלא ישחטו אותם בעזרה.

ב. וזה שנשחט⁴ חוץ למקום הוא שמתר לאכלו בכל השערים; אבל השוחט חלין בעזרה - אותו הבשר טהור⁵ ואסור בהניה, כבשר בחלב⁶ וכיוצא בו. וקברים אותו⁷, ואפרו אסור⁸. אפלו שחט לרפואה⁹ או לאכילת עובד כוכבים או להאכיל לכלבים. אבל הנוחר¹⁰ בעזרה, והמעקר, ועובד כוכבים ששחט, והשוחט ונמצא טרפה¹¹, והשוחט בהמה חיה ועוף הטמאים¹² בעזרה - הרי אלו פלן מתרין בהניה.

(4) המשך הלכה א, כלומר, שלומדים גם-כן מהפסוק "וזבחת ואכלת", שרק זה שנשחט חוץ למקום הקודש מותר לאכלו, ולא שנשחטו בעזרה. וכן הוא בקידושין שם, "וזבחת ואכלת" מה שאתה זוכה ברחוק מקום אתה אוכל, ואי אתה אוכל חולין שנשחטו בעזרה. (5) שהשחיטה מטהרת מידי נבלה. ואפילו לרבי שמעון שסובר שחיטה שאינה ראויה לאכילה - לא שמה שחיטה, חולין פה, ב. (6) משנה, תמורה לג, ב. (7) כחכמים שם, שדינו בקבורה ולא בשריפה. (8) כדן כל הנקברים, שם לד, א. (9) ולא לאכילה, תוספתא חולין פ"ב. (10) שלא אסרה התורה אלא שחיטת חולין בעזרה, דומה ל"וזבחת", וכל אלו לאו שחיטה הם. תוספתא שם, הובאה ב"ירושלמי" נזיר פ"ד. (11) ששחיטה שאינה ראויה, לא שמה שחיטה - כרבי שמעון. תוספתא שם פ"ה. (12) שם: חיה או עופות טמאים מותרים בהנאה.

ג. ולא בהמה וחיה בלבד¹³, אלא כל החלין אסור להכניסן לעזרה¹⁴, אפלו בשר שחוטתה או פרות ופת. ואם עבר והכניסן - מתרין באכילה¹⁵ כשהיו ודברים אלו פלן דברי קבלה הן. וכל השוחט חלין בעזרה או האוכל פזית מבושר חלין שנשחטו בעזרה - מפנין אותו מפת מרדות¹⁶.

(13) שאותם למדנו מן הפסוק "וזבחת". (14) יש אומרים שזהו מן התורה, שלא רק זבחת חולין בעזרה אסור, אלא הוא-הדין לכל הבאת חולין בעזרה. ויש אומרים שאסור מדרבנן שמה יראו אחרים שנהגים בהם מנהג חולין,

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

(53) במשנה שם ל, ב. שנים אוחזים בסכין ושוחטין, מוכח, שאפילו לכתחילה מותר לשחוט בשנים. ורבינו כתב, לשון דיעבד "ואחזו בסכין שחיטתם כשרה". ונראה שרבינו מפרש במתניתין שנים אוחזין - שאוחזין, והסיום שחיטתו כשרה במשנה מוכיח, שרק בדיעבד מותר, אבל לכתחילה אסור לשחוט כך, שמא יעכב האחד על השני כשירצה להביא סכין אצלו. אבל זה רק כשאחד אוחז בקצה האחד והשני בקצה השני, אחד בראש הסכין ואחד בסופו, אבל אם שניהם אוחזים במקום אחד בקתו של סכין - אפילו לכתחילה מותר (מגיד-משנה). (54) בהיקפו של סימן, בין שאותן שחיטות הן זו כנגד זו, בין שאחת למעלה ואחת למטה, כיון שכולם בהיקפו של סימן, ואילו תצרפם במקום אחד יהא רוב בהיקפו של סימן - כשרה (כסף-משנה בשם הראשונים). ורב אחא משבחה פירש, כגון שכל אותם מקומות בהיקפו של סימן בטבעת אחת בקנה וכיוצא בו בושט, כגון בשעה ששחט ונהפך הסימן, נחתך כאן מעט וכאן מעט סביב סביב, ובין כולו יש רוב, אבל כשחתך אחד למעלה והשני למטה יותר סמוך לגוף, פסולה (מגיד-משנה). (55) שם. (56) כן מפרש רבינו חננאל שנים ושלשה מקומות בגמרא, כגון רוב הקנה למעלה ורוב הושט למטה (מגיד-משנה). (57) כרב, ולא כשמואל האומר שצריך שחיטה מפורעת וגלויה, חולין שם. (58) התחיל בקנה למעלה, וחתך ושיפע באלכסון כלפי מטה, ובמקום שנגמרה שחיטת הקנה התחילה שחיטת ושט, וכן מלמטה למעלה (רש"י שם). (59) שם יט, ב. כגון, שעיקם הסכין לכאן ולכאן כמה פעמים בשעת שחיטה, והואיל ונשחט רוב הסימן, כשרה.

יא. אין שחיטת החלין צריכה פְּנִיָה⁶⁰, אֵלָא אֶפְלוּ שְׁחַט כְּמַתְעַסֵּק אוּ דְרָךְ שְׁחֹק, אוּ שְׁזַרְק סְפִין לְנַעֲצָה בְּפִתְל וּשְׁחֹטָה בְּהַלִּיכְתָּהּ⁶¹, הוֹאִיל וְהַשְּׁחִיטָה פְּרָאוּי בְּמִקְוָה וְשְׁעוּרָה - הָרִי זוּ פְּשָׁרָה.

(60) ואפילו כוונה לחתוך את הסימנים - לא צריך. כרבי נתן, שם לא, א. (61) ובהולין ולא הביא - השחיטה כשרה, כמו שכתב בה"ט. ובגמרא שם יב, ב - מציירים אפשרות של הולכה והובאה בזרק סכין, כגון שחתכה הסכין בהליכתה והכתה בכותל וחזרה וחתכה בחזירתה.

יב. לְפִיכָךְ⁶², חֲרַשׁ אוּ שׁוּטָה אוּ קָטָן אוּ שְׁפֹר שְׁנַתְּבַלְבְּלָה דַּעְתוֹ⁶³ וּמִי שְׁאַחֲזוּתוֹ רוּחַ רְעָה שְׁשַׁחְטוּ, וְאַחֲרִים רוֹאִין אוֹתָם⁶⁴ שְׁהַשְּׁחִיטָה פְּתַקְנָה - הָרִי זוּ פְּשָׁרָה⁶⁵. אָבָל סְפִין שְׁנַפְלָה⁶⁶ וְשַׁחְטָה, אָף עַל פִּי שְׁשַׁחְטָה פְּדַרְפָּה - הָרִי זוּ פְּסוּלָה; וְשַׁנְאָמַר: וְזַבְחָת - עַד שְׁיִהְיֶה הַזּוֹבַח אֲדָם⁶⁷ וְאָף עַל פִּי שְׁאִינוּ מִתְּפֹן לְשַׁחְטָה.

(62) הואיל ואין צריך כוונה, אף חרש שוטה וקטן שאינם בני דעת - כשרים לשחוט. (63) והרי הוא כשוטה. וכשהגיע לשכרותו של לוט (עירובין סה). 'פרי חדש' ב'מים חיים'. (64) בשעת שחיטה שלא קלקלו שחיטתן. משנה, שם פ"א. (65) בדיעבד, אבל לכתחילה אין מוסרים

בֵּין שְׁהִיטָה עוֹמְדָת וְאַחֲזוּ בְּעַרְפָּה וְהַסְפִּין בְּיָדוֹ מְלִמְטָה³⁸ וְשַׁחַט - הָרִי זוּ פְּשָׁרָה.

(35) ראה שם מה, א. (36) שם ל, ב. וכן יש בתוספתא: מצות שחיטה, מוליך ומביא (מגיד-משנה מכת"י). (37) והסכין מלמעלה. (38) שם יז, ב.

ח. נַעֲץ אֶת הַסְּפִין בְּפִתְל³⁹ וְהַעֲבִיר הַצּוּאָר עֲלֶיהָ עַד שֶׁנִּשְׁחַט - שְׁחִיטָתוֹ פְּשָׁרָה. וְהוּא שְׁיִהְיֶה צּוּאָר הַבְּהֵמָה לְמִטָּה וְסְפִין לְמַעְלָה⁴⁰; וְשָׂאם הָיָה צּוּאָר בְּהֵמָה לְמַעְלָה מִן הַסְּפִין - שְׂמָא תֵרַד הַבְּהֵמָה כְּכַד גּוֹפָה וְתַחְתָּךְ בְּלֹא הוֹלְכָה וְהַבָּאָה⁴¹, וְאִין זוּ שְׁחִיטָה, כְּמוֹ שְׁיִתְבָּאֲר⁴². לְפִיכָךְ, אִם הָיָה עוֹף⁴³, בֵּין שְׁהִיטָה צּוּאָרוֹ לְמַעְלָה מִן הַסְּפִין הַנְּעוּצָה אוּ לְמִטָּה מִמֶּנּוּ - שְׁחִיטָתוֹ פְּשָׁרָה⁴⁴.

(39) והיא מחוברת. (40) שם. (41) ושחיטה כזו דרסה היא, ופסולה. אבל אם הסכין תלושה, כמו בהלכה הקודמת, אם תכבד הבהמה תפול הסכין ולא תשחוט, ולפיכך אפילו צואר למעלה כשרה, מכיון ששחט ודאי לא דרס (מגיד-משנה מכת"י). (42) להלן פ"ג ה"א. (43) שהוא קל. ואפילו עופות גדולים, כגון אווזים (מגיד-משנה). (44) שם יז, ב.

ט. הַשּׁוֹחֵט וְהוֹלִיךְ אֶת הַסְּפִין וְלֹא הִבִּיֵּאָה⁴⁵ אוּ הִבִּיֵּאָה וְלֹא הוֹלִיכָה וְשַׁחַט - שְׁחִיטָתוֹ פְּשָׁרָה. הוֹלִיךְ וְהִבִּיֵּא עַד שְׁחַתְךָ הָרֹאשׁ וְהַתִּיזוֹ - שְׁחִיטָתוֹ פְּשָׁרָה⁴⁶. הוֹלִיךְ וְלֹא הִבִּיֵּא⁴⁷ אוּ הִבִּיֵּא וְלֹא הוֹלִיךְ וְהַתִּיזוֹ אֶת הָרֹאשׁ בְּהוֹלְכָה בְּלִבְד אוּ בְּהַבָּא בְּלִבְד: אִם יֵשׁ בְּסְפִין כְּמֵלֵא שְׁנֵי צּוּאָרִים⁴⁸ מִצּוּאָרֵי הַנִּשְׁחַט - שְׁחִיטָתוֹ פְּשָׁרָה⁴⁹, וְאִם לֹא⁵⁰ - שְׁחִיטָתוֹ פְּסוּלָה⁵¹. שַׁחַט שְׁנֵי רֵאשִׁים⁵² פְּאֶחֶד - שְׁחִיטָתוֹ פְּשָׁרָה.

(45) משנה, שם ל, ב. (46) משנה, שם. וראה מגיד-משנה. (47) במשנה, שם. (48) בגמרא, שם לא, א. (49) שיש בה כדי לשחוט ולהתיז את הראש בהולכה בלא הובאה, או בהובאה בלא הולכה, אפילו אם לא דרסה השוחט (רש"י). (50) שאורך הסכין כעובי הצואר או חוץ לצואר משהו (רש"י). (51) דרסה היא, שאין הסימנים והראש עמהם נחתכים במשיכה זו לבדה בלא דרסה. (52) משנה, שם. ואפילו אין אורך הסכין כמלא שני צוארי הנשחט (כסף-משנה).

י. שְׁנַיִם שְׁאַחֲזוּ בְּסְפִין⁵³, אֶפְלוּ אֶחָד מִצַּד זֶה וְשְׁנֵי מִצַּד אַחֵר כְּנִגְדוֹ, וְשַׁחְטוּ - שְׁחִיטָתָן פְּשָׁרָה. וְכֵן שְׁנַיִם שְׁאַחֲזוּ שְׁנֵי סְפִינִין וְשַׁחְטוּ פְּאֶחֶד בְּשְׁנֵי מְקוֹמוֹת בְּצּוּאָר⁵⁴ - שְׁחִיטָתָן פְּשָׁרָה⁵⁵. וְאֶפְלוּ שַׁחַט זֶה הַנִּשְׁט בְּלִבְד⁵⁶ אוּ רְבוּ, וְהַשְּׁנֵי שַׁחַט בְּמִקוֹם אַחֵר⁵⁷ הִקְנָה אוּ רְבוּ - הָרִי שְׁחִיטָה זוּ פְּשָׁרָה, וְאָף עַל פִּי שְׁאִין הַשְּׁחִיטָה פְּלָה בְּמִקוֹם אֶחָד. וְכֵן שְׁחִיטָה הַעֲשׂוּיָה פְּקִלְמוֹס⁵⁸ וְשְׁחִיטָה הַעֲשׂוּיָה בְּמִסְרָק⁵⁹ - פְּשָׁרָה.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

81) השוחט קדשים לשמן על-מנת לזרוק דמן או להקטיר חלבן שלא לשמן. (82) פט"ו ה"י.

טז. שְחַטָהּ וְאַחַר כֶּף חֶשֶׁב⁸³ לְזֶרֶק דָּמָה לְעֹבֹדֹת פּוֹכְבִים אוֹ לְהַקְטִיר חֶלְבָה לְעֹבֹדֹת פּוֹכְבִים - הָרִי זוֹ אֲסוּרָה מִסְפָּק⁸⁴; שְׁמָא סוּפוֹ הוֹכִיחַ עַל תְּחִלָּתוֹ, וּבְמַחְשָׁבָה כְּזוֹ שְחַט.

83) ששמעו שאמר כך. (84) שם: "זה היה מעשה בקיסרי, ולא אמרו (חכמים) בה לא איסור ולא היתר".

יז. הַשּׁוֹחֵט לְשֵׁם קִדְשִׁים⁸⁵ שְׁמַתְנִדְבִין וְנִדְרִים כְּמוֹתָן⁸⁶ - שְחִיטָתוֹ פְּסוּלָה⁸⁷, שְׁגָה בְשׁוֹחֵט קִדְשִׁים בַּחוּץ⁸⁸. שְחַט לְשֵׁם קִדְשִׁים שְׂאִינָן בְּאִינן בְּנִדְרָה - שְחִיטָתוֹ כְּשִׁרָה.

85) משנה, שם מא, ב. (86) באים בנדר ובנדבה, והרואה שהוא שוחטם לשם קדשים - יחשוב שהוא מקדישם ושוחטם לקרבן, וקדשים בחוץ מותרים. (87) מדרבנן גזרו עליה פסול (רש"י). (88) נראה כשוחט קדשים בחוץ, אבל אינם קדשים ממש, שהרי לא הקדישום לפני השחיטה. והמלים "לשם קדשים" אינן לשון הקדש, ופסלו חכמים את השחיטה משום מראית עין, שנראה כשוחט קדשים בחוץ (מגיד-משנה).

יח. בַּיֵצֵד? הַשּׁוֹחֵט לְשֵׁם עוֹלָה⁸⁹, לְשֵׁם שְׁלָמִים, לְשֵׁם תּוֹדָה, לְשֵׁם פֶּסַח⁹⁰ - שְחִיטָתוֹ פְּסוּלָה; הוֹאִיל וְהַפֶּסַח מִפְּרִישׁ אוֹתוֹ בְּכָל הַשָּׁנָה בְּכָל עֵת שְׂרִיצָה⁹¹, הָרִי הוּא דוֹמָה לְדָבָר הַנִּדְרָה⁹² וְהַנִּדְבָּה. שְחַט לְשֵׁם חֲטָאֹת, לְשֵׁם אֲשֶׁם וְדָאִי, לְשֵׁם אֲשֶׁם תְּלוּי⁹³, לְשֵׁם כְּכוֹר, לְשֵׁם מַעֲשָׂר⁹⁴, לְשֵׁם תְּמוּרָה⁹⁵ - שְחִיטָתוֹ כְּשִׁרָה⁹⁶.

89) משנה, שם. עולה ושלמים ושלמי תודה באים בנדר ובנדבה. (90) אף-על-פי שחובתה היא להביא קרבן הפסח בערב פסח, ודינו כשלמים. (91) ולא רק בערב פסח, ודינו כשלמים. (92) שהרואה יחשוב שהפרישו לפסח, ועכשיו שוחטו שלא בזמנו והוא שלמים, ויאמר קדשים בחוץ מותרים (רש"י שם). (93) הבא על ספק חיוב כרת. "וזהו הנקרא אשם תלוי, מפני שהוא מכפר על הספק, ותולה לו עד שיוודע לו בוודאי שחטא בשגגה ויקריב חטאתו" (הל' שגגות פ"ח ה"א), והואיל ובה לכפרה - שחיטתו כשרה כשוחט לשם חטאת. (94) מעשר בהמה, שהשבט מקדישו, שנאמר: "וכל מעשר בקר וצאן כל אשר יעבור תחת השבט, העשירי יהיה קודש" (ויקרא כז, לב) ואינו בנדר ונדבה. (95) אינה בנדר ונדבה, וכשאינן לו קרבן בתוך ביתו, ואין מקום לחשוב שהוא עושה עכשיו תמורה. ואין לחוש שיחשבו שיש לו זבח במקום אחר, מפני שאלו כן היו יודעים, שהרי יש פרסום לדבר זה, ואפילו כשיש לו זבח בתוך ביתו ולא אמר לשם תמורת זבחי - כשר, גמרא שם מא, ב. (96) כי אין מקום לחשוב, שהרואה יאמר שקדשים שחט. באשם תלוי פסק שלא כמשנה שלנו, מפני

לחרש שוטה וקטן לשחוט אפילו חולין. שם יב, ב. (66) מאליה. משנה, שם לא, א. מה-שאיין-כן אם הפילה האדם בכונה להפיל אף-על-פי שאין כוונה לשחיטה - כשרה, מכיון שהמעשה נעשה בידי אדם, כמו שמסיים רבינו. (67) במשנה שם, הלשון: מה שאתה זוכה אתה אוכל.

יג. גִּלְגַּל שֶׁל אֶבֶן אוֹ שֶׁל עֵץ⁶⁸ שְחִיטָה הַסְפִּין קְבוּעָה בּוֹ, וְסַבֵּב אֶדָם אֶת הַגִּלְגַּל, וְשֵׁם צִוָּאֵר הָעוֹף אוֹ הַבְּהֵמָה כְּנִגְדוֹ עַד שֶׁנִּשְׁחַט בְּסִבִּיבַת הַגִּלְגַּל - הָרִי זוֹ כְּשִׁרָה⁶⁹. וְאִם הַמִּים הֵן הַמְּסַבִּיבִין אֶת הַגִּלְגַּל, וְשֵׁם אֶת הַצִּוָּאֵר כְּנִגְדוֹ בְּשִׁעָה שֶׁסַּבֵּב וְנִשְׁחַט - הָרִי זוֹ פְּסוּלָה⁷⁰. וְאִם פְּטוּר⁷¹ אֶדָם אֶת הַמִּים עַד שֶׁנִּפְּאוּ וְסַבְּבוּ אֶת הַגִּלְגַּל וְשְחַט בְּסִבִּיבָתוֹ - הָרִי זוֹ כְּשִׁרָה, שְחִיטָה מִפְּנֵי אֶדָם בָּא. בְּמָה דְבָרִים אֲמוּרִים? בְּסִבִּיבָה רְאוּשָׁנָה⁷², שְחִיטָה מִפְּנֵי אֶדָם; אֲבָל מִסִּבִּיבָה שְׁנִינָה וְלֹא-חֲרִיחָה⁷³ - אֵינָה מִפְּנֵי אֶדָם, אֲלֵא מִפְּנֵי הַמִּים בְּהַלּוּכָן.

68) שם טז, א. (69) שהאדם סיבב את הגלגל. (70) מפני שהבהמה נשחטה ע"י כוחם של המים. (71) פתח. (72) בגמרא: כח ראשון. (73) שם: כח שני.

יד. הַשּׁוֹחֵט לְשֵׁם הָרִים⁷⁴, לְשֵׁם גְּבֻעוֹת, לְשֵׁם יַמִּים, לְשֵׁם נְהוֹת, לְשֵׁם מְדַבְּרוֹת, אֵף עַל פִּי שְׁלֹא נִתְּפַן לְעַבְדָן אֲלֵא לְרְפוּאָה, וְכִיּוּצָא בְּהַ מְדַבְּרֵי הַבְּאִי שְׂאוּמְרִין הַעֹבְדֵי פּוֹכְבִים - הָרִי שְחִיטָתוֹ פְּסוּלָה⁷⁵. אֲבָל אִם שְחַט לְשֵׁם מְזֵל הַיָּם אוֹ מְזֵל הַיָּבֵשׁ אוֹ לְכוֹכְבִים וּמְזֹלוֹת וְכִיּוּצָא בְהֵן - הָרִי זוֹ אֲסוּרָה בְּהִנְיָה⁷⁶ כְּכָל תְּקֻרַת עֹבֹדֹת פּוֹכְבִים⁷⁷.

74) משנה, שם מ, א. (75) אסורה באכילה מפני שנראה כמכוין לעבודה-זרה (כסף-משנה בשם הר"ן), אבל בהנאה מותר כשלא נתכוין לעבדן בשחיטה זו, ואין דרכם של גויים לעבוד הרים וגבעות. (76) בכרייתא שם: הרי אלו זבחי מתים. (77) דבר הקרב לעבודה-זרה. ואפילו שחט לשם מזל הים או מזל ההר בשביל רפואה, אסורה בהנאה מדברי סופרים, שעשוהו חכמים כתקרובת עבודה-זרה, משום שדרך הגויים לעבדם (ר"ן).

טו. הַשּׁוֹחֵט אֶת הַבְּהֵמָה לְזֶרֶק דָּמָה לְעֹבֹדֹת פּוֹכְבִים אוֹ לְהַקְטִיר חֶלְבָה⁷⁸ לְעֹבֹדֹת פּוֹכְבִים - הָרִי זוֹ אֲסוּרָה⁷⁹. שְׁלִמְדִין מִחֶשֶׁבָה בַּחוּץ בְּחִלְיָן⁸⁰ מִמַּחְשָׁבָת הַקִּדְשִׁים בְּפָנִים, שְׁמַחְשָׁבָה כְּזוֹ⁸¹ פּוֹסְלַת בְּהֵן, כְּמוֹ שְחִיטָתָא בְּהַלְכוֹת פְּסוּלֵי הַמְקַדְּשִׁין⁸².

78) שחטה על-מנת שיעבוד העבודה-זרה בזריקת הדם או בהקטרת החלבים, אבל השחיטה עצמה לא היתה לשם עבודה-זרה. (79) בהנאה כזבחי מתים, שם לט, א. פלוגתא של רבי יוחנן וריש לקיש, ופסק כרבי יוחנן שמחשבין מעבודה לעבודה. (80) שמחשבה פוסלת ואוסרת.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

הדבר יש לו קול, מפני שרגילים להודיע, כדי שלא יבואו לידי מעילה. ולפיכך בזבח אין חוששים שמא יש לו בתוך ביתו בצנעא. ודעת רבינו, שלא חילקו בכלל של נידר ונידב, וניזירות גם-כן נדר ככל הנדרים, ולכן חוששים שמא הוא נזיר בצנעא ושחיטתו פסולה. [מדברי רבינו נראה, שגם בזמן הזה שאין מקריבים קרבנות - שחיטתו פסולה, מגיד משנה].

כא. שנים או חזין בספינין¹⁰⁵ ושוחטין, אחד מתפון לשם דבר שהשוחט לו שחיטתו אסורה¹⁰⁶, והשני לא היתה לו פונה כלל, ואפילו נתפון לשם דבר המתיר¹⁰⁷ להתפון לו - הרי זו פסולה. וכן אם שחט זה אחר זה¹⁰⁸, והתפון האחד מהן לשם דבר הפסול - פוסל במה דברים אמורים? כשהיה לו בה שתפות¹⁰⁹; אבל אם אין לו בה שתפות - אינה אסורה¹¹⁰; שאין אדם מישראל אוסר דבר שאינו שלו, שאין פונתו אלא לצער¹¹¹.

(105) אחד בראשה ואחד בסופה, או שניהם או חזין בקת. (106) כגון שוחט לשם הרים או לשם עולה. משנה שם מ, א - ומא, ב. (107) שם. (108) בלא שהיה ביניהם. (109) שם מא, א. (110) אפילו באכילה (מגיד-משנה). (111) מפני שסתם ישראל חזקה שאינו עושה דבר האסור ולהזיק לחבירו. ואף-על-פי-כן אם יש לו שותפות אסור, שאין להניח שהוא רוצה להפסיד לעצמו כדי לצער לחבירו, ובוודאי לעבודה-זרה התכוון. וזהו כשיטת רש"י שם, אבל ה'תוספות' סוברים שאפילו כשהשוחט שותף בבהמה, אם אינו ישראל מומר, אומרים שכוונתו היתה לצער את שותפו. ויש לשאול למה השמיט רבינו ההלכה שבישראל מומר אין אומרים לצער היתה כוונתו, כמבואר בגמרא שם, שמתרצים המשנה של שנים או חזים בספינין ושוחטין אחד לשום אחד וכו' שחיטתו פסולה, ואין אומרים שכוונתו היתה רק לצער את חבירו, הכא במאי עסקינן (כאן אנו עוסקים), בישראל מומר. ויש לומר שהסוגיא מתרצת את המשנה דף מ, א - בשוחט לשום הרים וכו' ובישראל מומר אנו אומרים שסתם מחשבתו לעבודה-זרה ולא לצער את חבירו, אבל רבינו מדבר באלו שתי המשניות, כמו שביארנו, וגם בשוחט לשום עולה וכו' ואין הכרח בין מומר ובין אינו מומר, דלא שייך כאן מחשבתו לעבודה-זרה. וההלכה שבמומר לעבודה-זרה אין אומרים לצער היתה הכוונה, ראה בפ"ז מהל' חובל ומזיק.

כב. ישראל ששחט לעובד פוכבים¹¹², אף על פי שהעובד פוכבים מתפון לכל מה שירצה¹¹³ - שחיטתו פשרה; שאין חוששין אלא למחשבת הזובח¹¹⁴, לא למחשבת בעל הבהמה. לפיכך¹¹⁵, עובד פוכבים ששחט לישראל¹¹⁶, אפילו היה¹¹⁷ קטן¹¹⁸ - שחיטתו נבלה, פמו שיתבאר¹¹⁹.

(112) בשביל לא יהודי. (113) ואפילו לשם עבודה-זרה. (114) במשנה שם לת, ב - הכל הולך אחר השוחט.

שבגמרא אמרו, שזו דעת רבי אלעזר, האומר שמותר לנדב אשם תלוי בכל יום, אבל חכמים חולקים עליו, ופסק רבינו כרבים. ואם שחט בעלי מומים, אף-על-פי שאסורים למזבח - שחיטתו פסולה, כי לפעמים מקום המום מכוסה, דעת רבי יוחנן.

יט. היה מחויב חטאת⁹⁷, ושחט ואמר: לחטאתי - שחיטתו פסולה⁹⁸. היה לו קרפן בתוך ביתו, ושחט ואמר: לשם תמורת זבחי - שחיטתו פסולה, שהרי המיר בו⁹⁹.

(97) גמרא, שם. (98) כל מחויב חטאת נותן בעצמו פרסום לדבר, כדי שיתבייש ויתכפר מעונו, לפיכך השומע שאמר לשם חטאתי בשעת שחיטה, אומר: עתה הוא מפרישה לשם חטאתו, וכששוחטה בחוץ יאמרו הרואים קדשים בחוץ מותרים. אבל אינו מחוייב חטאת, שחיטתו כשרה אף-על-פי שאמר לשם חטאתי, מכיון שהאנשים יודעים שאינו מחוייב חטאת (רש"י שם). (99) משנה, תמורה כו, ב. וכן פסק רבינו בהל' תמורה פ"ב ה"א: התמורה היא שיאמר הרי זו תחת זו, הרי זו חליפת זו, תחת חטאת זו, תחת חטאת שיש לי בתוך הבית - והוא שיש לו. מלשון רבינו משמע, שזו היא תמורה ממש, ואם כן חלה עליה קדושת הגוף ופסולה מן התורה, כקדשים שנשחטו בחוץ. רבינו פסק כאן שאם אמר תמורת זבחי, ולא אמר שיש לי בבית גם-כן תמורה. ובאמת בסוגיא שם: "והא לא קאמר לשם תמורת זבחי?" ראה שם ברש"י, משמע דלשון תמורת זבחי מועיל כתמורה ממש. לפי זה, הלשון פסולה בהלכות יזיח ותחילת ה"ט, אינה דומה להלשון פסולה כאן, שם פסול מדרבנן, כמו שביארנו, מפני הרואים, ואסור רק באכילה ולא בהנאה, כמ"ש המגיד משנה בכת"י, וכאן נעשים קדשים פסולים מן התורה, שהרי המיר בה ושחטה בחוץ, ואסורה אף בהנאה כפסולי מוקדשים.

כ. האשה ששחטה¹⁰⁰ לשם עולת יולדת, ואמרה: זו לעולתי - שחיטתה פשרה; שאין עולת יולדת באה בנדר ונדבה, והרי אינה יולדת¹⁰¹ שנתחייבה בעולה. ואין חוששין לה שמא הפילה, שפל המפלת - קול יש לה¹⁰². אבל השוחט לשם עולת נזיר¹⁰³, אף על פי שאינו נזיר - שחיטתו פסולה; שעקר הנזירות נדר מן הנדרים¹⁰⁴.

(100) חולין מא, ב. גירסת רבינו שם: "לא תווי (לרבות) עולת יולדת. פשיטא (מה בא להשימיענו?) מהו דתימא אפולי אפולא - קא-משמע-לן". פירוש, הגמרא מתרצת שהמשנה באה ללמדנו שאין חוששים שמא הפילה בצינעה, וחייבת להביא עולה ושוחטת אותה בחוץ, שהרי נשים שוחטות בקדשים לכתחילה, וראה להלן בפ"ד ה"ד, וב'מגיד משנה' שם. (101) וכל הרואה יודע שמשקרת. (102) לפי גירסת רבינו, שם מב, א. 'מגיד משנה'. (103) שם. (104) ואולי נדר בניזירות בצנעא, כמ"ש בסוגיא שם. ואם תאמר: מפני מה לא אמרו גם בתמורה, שמא יש לו זבח בתוך ביתו בצנעא. תירצו ב'תוספות', שאם יש לו זבח בתוך ביתו,

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

5) ואין זה גמר שחיטה, ולפיכך אפילו שהה כשר.

ו. שחט בקנה לבדו⁶ חציו⁷ או מעוטו, ושהה זמן מרבה - הרי זה חוזר וגומר השחיטה ואין פקדו כלום. אבל אם שחט רב הקנה⁸ או שנקב בושט⁹ כל שהוא ושהה פשעו, בין שחזר וגמר השחיטה שהתחיל בין ששחט שחיטה גמורה במקום אחר - הרי זו פסולה; מפני שהבהמה או העוף שנקב רב הקנה שלה או שנקב הושט במשהו - נבלה, ואין השחיטה מועלת בה, כמו שיתבאר.

6) שיודע בוודאי שלא נגע בושט, כגון שתפס בידו הקנה לבדו ושחט בו. (7) חיתוך חצי הקנה אינה שחיטה. מכיון שקנה נטרף רק כשנפסק רובו ולפיכך הוא כמחתך בעור הצוואר. (8) בבהמה שצריכה שחיטת שני הסימנים. (9) בין בבהמה בין בעוף.

ז. הנה נתבאר לך, שאין שהיה בקנה בעוף קלל. שאם שחט רב הקנה ושהה - פבר נגמרה שחיטתו; כשחזר וגמר - מחתך בשר הוא. ואם שחט במעוט הקנה¹⁰ ושהה - הרי זה חוזר ושחט כל זמן שירצה; שאינה נאסרת משום נבלה עד שישפסק רב הקנה.

10) או אפילו בחציו.

ח. שחט¹¹ העוף ושהה בו¹², ואינו יודע¹³ אם נקב הושט או לא נקב - חוזר ושחט הקנה לבדו במקום אחר¹⁴, ומניחו עד שימות, ובודק הושט מפנים¹⁵. אם לא נמצאת בו טפת דם - בידוע שלא נקב, וכשרה.

11) התחיל לשחוט בקנה. (12) בחציו הראשון. (13) לצאת ידי ספק עושין בדיקה. (14) אבל לא שוחטים את הקנה באותו מקום, כלומר, להוסיף עליו עד רובו. מפני שיש לחוש שמתוך שכבר התחיל לשחוט באותו מקום קל יותר לפגוע בושט וכשימצא נקב יאמר שהוא נעשה עכשיו בשחיטה זו ולא היה מקודם, ויבוא להכשיר שלא כדין. או להיפך, עצה טובה היא פן יפגע עתה בושט וינקבו ויבוא לפסול שלא כדין, שיחשוב שהושט היה נקוב מקודם. (15) ומבחוץ אין בדיקה לושט, שנקיבתו במשהו, מפני שאין טיפת הדם האדומה ניכרת בעור החיצון של הושט שהוא אדום, אבל העור הפנימי של הושט לבן ואפילו טיפת דם קטנה אדומה ניכרת בו.

ט. חלדה¹⁶ ביצד? כגון שהקניס הספין בין סימן לסימן, בין שפסק הסימן העליון למעלה, בין ששחט התחתון למטה, שהיא דרך שחיטה - הרי זו פסולה.

16) שהסכין מתחבאת ומתכסה.

י. הכניס את הספין תחת העור ושחט שני הסימנים

115) מכאן יוצא שהכל תלוי במחשבת השוחט והוא בעל הזבח, ולפיכך בבהמת ישראל ששחטה גוי, יש לקרוא בה "וקרא לך ואכלת מזבחיו" (שמות לד, טו), ומפסוק זה למדנו ששחיטת גוי נבילה. ראה לקמן פ"ד הי"א (לחם משנה). 116) שהבהמה של ישראל. 117) הגוי. 118) שאינו יודע לעבוד עבודה-זרה. 119) להלן פ"ד הי"א, משום "וקרא לך ואכלת מזבחיו". ובהלכה יב: וגדר גדול גדרו בדבר שאפילו גוי שאינו עובד עבודה-זרה, שחיטתו נבילה.

~ יום שישי כ"ט סיון ~

פרק שלישי

1) יבאר שהייה, דרסה, חלדה, הגרמה ועיקור - כיצד; כל מקום שנאמר שחיטה פסולה, אם היא נבילה; שש נבילות מחיים; ובדיקת הושט.

א. חמשה דברים מפסידין את השחיטה, ועקר הלכות שחיטה להזהר בכל אחת מהן. ואלו הן: שהיה, דרסה, חלדה, הגרמה ועיקור.

ב. שהיה ביצד? הרי שהתחיל לשחט והגביה ידו קדם שיגמר השחיטה ושהה, בין בשוגג² בין במזיד בין באנס, וחזר הוא או אחר וגמר את השחיטה: אם שהה כדי שיגביה את הבהמה וירביצנה וישחוט - שחיטתו פסולה; ואם שהה פחות מכדי זה - שחיטתו כשרה.

2) שאינו תלוי בכוננת ודעת השוחט.

ג. היתה בהמה דקה - שעור שהיתה כדי שיגביה בהמה דקה וירביצנה וישחוט. ואם היתה גסה - כדי שיגביהנה וירביצנה וישחוט. ובעוף - כדי שיגביה בהמה דקה וירביצנה וישחוט.

ד. שחט מעט ושהה מעט, וחזר ושחט מעט ושהה מעט, עד שגמר השחיטה, ולא שהה בפעם אחת שעור שהיה, אבל כשתחשוב כל זמן שהיה ויצטרף מפלן שעור שהיה - הרי זו ספק נבלה³. וכן אם שהה כדי שיגביהנה וירביצנה וכדי שישחט כמו מעוט הסימין בלבד, לא כדי שישחט שחיטה גמורה⁴ - הרי זו ספק נבלה.

3) שזו היא בעיני אדם נפשטה אם שהיות מצטרפות או לא, ולכן היא ספק נבילה. (4) היינו רוב הסימנים. ואם שהה כדי שישחוט מחצה גם כן ספק נבלה.

ה. שחט רב אחד בעוף או רב שנים בבהמה, אף על פי ששהה חצי היום וחזר וגמר חתיכת הסימין - הרי זו מתרת; מאחר ששחט בה פשעו, הרי זה כמתוך⁵ בשר השחוט.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

רבינו משהיה, שאם שהה אחרי שחיטת רוב סימן אחד בעוף או שניים בבהמה, כשרה משום שנשחט השיעור כראוי, והוא הדין בהגרמה ודרסה, שכשר אחרי שחיטת הרוב. והוא הדין גם בחלדה. יש פוסקים הסוברים, ששהייה ודרסה וחלדה במיעוט האחרון ספק נבלה ורק הגרמה אם נעשית אחרי שנשחט הרוב, כשרה. וטעמו של דבר, משום ששהייה ודרסה וכן חלדה הם במקום שחיטה, ומכיון שמעשה השחיטה נעשית קצתה בפסול, הרי היא ספק נבלה, מה שאין כן בהגרמה שאינה במקום שחיטה והרי הוא כאילו מחתך בידה או ברגלה, וזה מותר אחרי שנשחט השיעור כראוי. (28) שהרי סוף סוף שחט הרוב כדרכו במקום שחיטה. במה דברים אמורים? בקנה, אבל בוושט פסול. (29) שאין צריך רוב רצוף ובבת אחת, אלא מכיון שיש רוב שחוט בהיקפם של הסימנים, הרי היא שחיטה כשרה. (30) שאין כאן רוב בשחיטה.

יד. עקור פיצד? פגון שנעקרה הגרגרת³¹, והיא הקנה, או הושט, ונשמט אחד מהן³² או שניהן קדם גמר שחיטה. אבל אם שחט אחד בעוף³³ או רבו, ואחר כך נשמט הסימן השני - שחיטתו כשרה³⁴.

(31) שנתדלדלו הסימנים כולם או רובם. (32) ממקומו. והלכה למשה מסיני, שאם יקרה הדבר כן בשעת שחיטה, השחיטה פסולה, הואיל שנשמט באותה שעה אי אפשר לשחוט בהכשר, שמחמת העיקור מתנדנדים הסימנים. (33) שגם בעוף עיקור סימנים פסול. (34) שכבר נשחט שיעורו כראוי והשימוט שלאחר השחיטה אינו פסול.

טו. נשמט אחד מהן ואחר כך שחט את השני - שחיטתו פסולה³⁵. שחט אחד מהן ונמצא השני שמוט, ואין ידוע אם קדם שחיטה נשמט או אחר שחיטה - הרי זו ספק נבלה.

(35) הואיל וקודם השחיטה נשמט, אף על פי ששחט את הסימן האחר ולא את הנשמט.

טז. נמצא הסימן השחוט שמוט³⁶ - הרי זו כשרה³⁷. שודאי אחר שחיטה נעקר; שאלו נעקר קדם שחיטה - היתה מתדלדל ולא נשחט.

(36) בסוף ההלכה הקודמת מדובר, כשנשמט הסימן שלא נשחט. (37) כרב, האומר: "אי אפשר לשמוטה שתיעשה שחוט", שאם נשמט הסימן לפני השחיטה היה יורד למטה ולא היה נשחט.

יז. במה דברים אמורים³⁸? שלא תפס הסימנים בידו כששחט; אבל אם תפסן ושחט - אפשר שתשחט אחר העקור. ולפיכך, אם נמצאת³⁹ שמוטה ושחוטתה - הרי זו ספק נבלה.

(38) שאין שמוטה נעשית שחוטתה. (39) לאחר זמן ואינו יודע אם תפס הסימנים בידו ונשמטו קודם שחיטה או לא תפס, ואחר השחיטה נשמטו.

פדרפן, או שהחליד את הספין תחת צמר מסבף, או שפרס מטלית¹⁷ על הספין ועל הצואר ושחט תחת המטלית, הואיל ואין הספין גלויה - הרי זו ספק נבלה. וכן אם שחט מעוט הסימנים בהחלדה, וגמר השחיטה שלא בהחלדה - הרי זו ספק נבלה.

(17) בעיא שם, תחת מטלית מהו? והיינו שפרס מטלית על הסכין ועל הצוואר.

יא. דרסה¹⁸ פיצד? פגון שהכה בספין על הצואר, פדרף שפמין בסיף, וחתך הסימנים בבת אחת בלא הולכה ולא הובאה¹⁹; או שהניח הספין על הצואר ודחק וחתך למטה, פחותך צנן או קשות, עד שחתך הסימנים - הרי זו פסולה.

(18) שדוחק את הסכין בכוח ופוסק. (19) שלא עשה לא זו ולא זו, שאילו הוליך ולא הביא או הביא ולא הוליך, שחיטתו כשרה.

יב. הגרמה פיצד? זה השוחט בקנה למעלה²⁰ במקום שאינו ראוי לשחיטה. וכמו שני חטים יש בסוף הקנה²¹ למעלה פטבעת גדולה. שחט בתוך החטים: אם שיר מהן פל שהוא למעלה²² - הרי זו כשרה; שהרי שחט משפוי כובע²³ ולמטה²⁴, והוא מן המקום הראוי לשחיטה; ואם לא שיר מהן פלום, אלא שחט למעלה מהן - הרי זו מגרמת ופסולה.

(20) במקום שאינו ראוי לשחיטה. (21) דע שהקנה הוא טבעות טבעות והטבעת העליונה היא שלימה אבל האחרות אינן שלימות ורצועה של בשר מסכבת אותן ומחברת את שתי קצות הטבעות. ובראש הקנה, על הטבעת העליונה יש כמין כובע של בשר והוא משופע ומחודר ומשם הקול יוצא. ובסוף שיפוי כובע זה יש כמין שני גרעינים של בשר והם נקראין חטים. (22) לצד הראש. (23) אין זה אותו בשר קטן שנופל על פי הקנה לעכב את הקול, אלא כמין כובע ממש הוא עשוי ומאמצעיתו ולמעלה הולך וכלה ונעשה חדוד כמין קולמוס, ואותו שיפוי נקרא שיפוי כובע. (24) קודם שיתחיל הכובע לשפע ולעלות.

יג. שחט רב האחד²⁵ או רב השנים²⁶, והשלים השחיטה בדרסה או בהגרמה - הרי זו כשרה²⁷; שהרי נשחט השעור כראוי. הגרים בתחלה שליש, ושחט שני שלישים - הרי זו כשרה²⁸. שחט שליש, והגרים שליש, וחרז ושחט שליש האחרון - כשרה²⁹. הגרים שליש, ושחט שליש, וחרז והגרים שליש האחרון - הרי זו פסולה³⁰. ואם דרס או החליד, בין בשליש הראשון בין בשליש האמצעי - הרי זו פסולה.

(25) בעוף. (26) של שני הסימנים בבהמה. (27) למד

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

~ נקודות משיחות קודש ~

"נִקְבַּ הַנֶּשֶׁט וְעָלָה בּוֹ קְרוֹם וּסְתָמוּ - אֵינְי הַקְרוֹם בְּלוֹם כּוּ".

מכאן משמע קצת שלדעת הרמב"ם "טריפה חוזרת להכשירה", שהרי הסיבה שנחשבת טריפה היא מפני ש"אין הקרום כלום", אבל אם היה סותמה יפה אזי לכאורה חוזרת להכשירה.

(הנ"ל, הוא אחד מתוך למעלה משלושים מראי מקומות המובאים במכתב להגאון הרגצ'ובי משנת תרפ"ה ובו מוכיח משלל מראי מקומות בש"ס חולין וזבחים, יד החזקה, מורה נבוכים, פירוש המשניות ועוד, שטריפה חוזרת להכשירה).

(לקוטי שיחות, חלק כז, עמוד 308
מתוך רמב"ם "פרס המלך")

51) אם ניקב ונסתם אפילו סתימה עבה אינה מתקיימת. 52) כלומר תחוב (רדב"ז בכת"י). בגמרא שם: ישב לו קורן בוושט, ופירש רש"י כגון שאכלה קורן ונתחב לתוך הוושט ואינו נראה נקיבתו מבחוץ. 53) אפילו אין קורט דם בוושט. שלא כעולא שם, שאומר אין חוששין שמא הבריא, שמא היה נקוב והבריא שעלה קרום מחמת מכה. וברש"י שם עוד פירוש ל"שמא הבריא": שמא ניקב, מלשון וברא אותהן בחרכותם. 54) ואינו תחוב בוושט.

כב. וְנֶשֶׁט - אֵינְי לֹא בְּדִיקָה מִבְּחוּץ⁵⁵, אֲלֵא מִבְּפָנִים⁵⁶. בִּיצֵד? הוֹפְכּוֹ וּבִדְקָה. אִם נִמְצָא עָלָיו טֶפֶת דָּם - בְּדִוּעַ שְׁהֵי נִקְבָּה.

55) העור החיצון אדום ואין טיפת דם קטנה ניכרת בו, בין לעניין דרוסה בצוואר כנגד הסימנים שאינה טריפה עד שיאדימו הסימנים עצמם. 56) העור הפנימי שלו לבן וניכרת בו אדמיות כלשהו.

כג. גִּרְגָּרַת שְׁנֹפֶסֶק רַב חֲלָלָה⁵⁷ בְּמָקוֹם הָרְאוּי לְשַׁחֲטָה⁵⁸ - הָרִי זֶה נִבְלָה⁵⁹. וְכֵן אִם נִקְבָּה בְּאֶפְסָר⁶⁰. נִקְבָּה נְקָבִים קְטַנִּים⁶¹: אִם נְקָבִים שְׂאִין בְּהֵן חֲסָרוֹן הֵם - מִצְטָרְפִין לְרִבְהָ⁶²; וְאִם נְקָבִים שְׂוִישׁ בְּהֵם חֲסָרוֹן - מִצְטָרְפִין לְכֹאֶסֶר. וְכֵן אִם נִטְלָה מִמֶּנָּה רְצוּעָה⁶³ - מִצְטָרְפֶת לְכֹאֶסֶר⁶⁴. וּבְעוֹף⁶⁵ - כֹּל שְׂאֵלוֹ מִקְפָּל הִרְצוּעָה אוֹ הַנְּקָבִים שְׂוִישׁ בְּהֵן חֲסָרוֹן⁶⁶ וּמִנִּיתָן עַל פִּי הַקְּנָה: אִם חוֹפָה אֶת רִבּוּ⁶⁷ - נִבְלָה, וְאִם לֹא - כְּשֶׁרָה.

57) הגרגרת עשויה טבעות טבעות מעצם רך, וכל הטבעות כולן, חוץ מהטבעת הגדולה שהיא העליונה הסמוכה לשיפוי כובע, אין העצם הרוך מקיף כל הגרגרת, ורצועה של בשר המסובבת את כל הגרגרת (הקנה) מחברת את קצות הטבעות. ואותה רצועה סמוכה למפרקת והעצם הרוך סמוך לעור, ונמצא הקנה עב מלמעלה בצד הסמוך לעור ודק בצידו השני. ועובי הגרגרת הוא מן העור ולצוואר, ולרוחב

יח. כֹּל מָקוֹם שְׂאֵמְרָנוּ בְּשַׁחֲטָה 'פְּסוּלָה' - הָרִי זֶה נִבְלָה⁴⁰, וְאִם אֶכֶל מִמֶּנָּה פְּזִית - לֹקְהָ מִשּׁוּם אוֹכֵל נִבְלָה. שְׂאִין מוֹצֵיא מִיַּד נִבְלָה אֲלֵא שַׁחֲטָה כְּשֶׁרָה, כְּאֶשֶׁר צִוָּה מֹשֶׁה רַבְּנוּ עָלָיו הַשְּׁלוֹם, כְּמוֹ שְׂבֹאֲרָנוּ. וְכֹל סֶפֶק בְּשַׁחֲטָה - הָרִי הוּא סֶפֶק נִבְלָה, וְהָאוֹכֵל מִמֶּנָּה - מִפִּין אוֹתוֹ מִכַּת מְרֵדוֹת⁴¹.

40) כל שנפסלה בשחיטתה נבלה. 41) ככל העובר על ספק של תורה קל וחומר מהעובר על דברי סופרים.

יט. בְּהֵמָה שְׁנִטְלָה יָרֵךְ שְׁלָה וְחֲלָלָה עִמָּה, עַד שְׂתַרְאָה חֲסָרָה כְּשֶׁתַּרְבֵּץ⁴² - הָרִי זֶה נִבְלָה, כְּמוֹ שְׂנַחֲתָף⁴³ חֲצִיָּה וְנִחְלָקָה לְשֵׁנֵי גּוֹפּוֹת, וְאֵינְי הַשַּׁחֲטָה מוֹעֵלֶת בָּהּ. וְכֵן אִם נִשְׁבְּרָה מִפְּרָקָתָה וְרַב בְּשֶׁר עִמָּה⁴⁴, אוֹ שְׁנִקְרָעָה מִגִּבְהָ כְּדָג, אוֹ שְׁנִפְסַק רַב הַקְּנָה, אוֹ שְׁנִקְבַּ הַנֶּשֶׁט כֹּל שֶׁהוּא בְּמָקוֹם הָרְאוּי לְשַׁחֲטָה⁴⁵ - הָרִי זֶה נִבְלָה מִחַיִּים⁴⁶, וְאֵינְי הַשַּׁחֲטָה מוֹעֵלֶת בָּהּ. וְאֶחָד הַבְּהֵמָה וְאֶחָד הָעוֹף⁴⁷ בְּכֹל הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה.

42) כך מפרש רבא את המימרא של ר' אלעזר ופירש רש"י: דרך הבהמה לרבוץ על יריכה ומתכסה יריכה ברביצתה וזו ניכר חסרונה כשהיא רבוצה. 43) כלומר, דין ניטל הירך שווה לדין נחתכה חצייה, שתייהן נבלה, אבל לא נתכוון רבינו לומר, שניטל הירך עם נחתך חצייה. 44) נפסק עמה רוב בשר שאחורי הצוואר. 45) אבל נקב בתורבץ הוושט הרי היא טריפה ולא נבילה. 46) בשאר הדברים, אבל לא בפסוקת הגרגרת ונקובת הוושט שאינה מטמאה בחיים. 47) תני לוי, טרפות שמונו חכמים בבהמה, כנגדן בעוף (גם כן טריפה).

כ. שְׁנֵי עוֹרוֹת יֵשׁ לוֹ לְנֶשֶׁט: הַחִיצוֹן אֲדָם, וְהַפְּנִימִי לְבָן. נִקְבַּ הָאֶחָד מִהֵן בְּלֶבֶד - כְּשֶׁרָה⁴⁸; נִקְבּוּ שְׁנֵיהֶן בְּכֹל שֶׁהוּא בְּמָקוֹם הָרְאוּי לְשַׁחֲטָה - הָרִי זֶה נִבְלָה. וּבֵינֵן שְׁנֹשְׁחָטָה בְּמָקוֹם הַנְּקָבִים⁴⁹ בֵּין שְׁנֹשְׁחָטָה בְּמָקוֹם אַחֵר - אֵינְי הַשַּׁחֲטָה מוֹעֵלֶת בָּהּ. נִקְבּוּ שְׁנֵיהֶם זֶה שְׂלֵא כְּנָגַד זֶה - נִבְלָה⁵⁰.

48) זה בלא זה כשר, שהשני שלא ניקב מגין. 49) שמא במקום נקב קא שחט. 50) ואף על פי שבאיברים אחרים בעלי שני עורות, כגון מוח, ריאה וכו', כשרה כשניקבו שניהם זה שלא כנגד זה, כאן - בוושט שדרכו להתפשט ולהתכווץ תכופות, חוששים פן יודמנו שני הנקבים זה כנגד זה ולא יהיה עור מגין.

כא. נִקְבַּ הַנֶּשֶׁט וְעָלָה בּוֹ קְרוֹם וּסְתָמוּ - אֵינְי הַקְרוֹם בְּלוֹם⁵¹, וְהָרִי הוּא נִקְבַּ כְּשֶׁהֵיָהּ. נִמְצָא קוֹץ עוֹמֵד⁵² בּוֹשֶׁט - הָרִי זֶה סֶפֶק נִבְלָה; שְׂמָא נִקְבַּ הַנֶּשֶׁט וְעָלָה קְרוֹם⁵³ בְּמָקוֹם הַנְּקָבִים וְאִינוּ נִרְאָה. אֲבָל אִם נִמְצָא הַקוֹץ לְאֶרְכּוֹ⁵⁴ בּוֹשֶׁט - אֵינְי חוֹשְׁשִׁין לוֹ; שְׂרַב הַבְּהֵמוֹת הַמְדַבְּרִיּוֹת אוֹכְלוֹת הַקּוֹצִים תָּמִיד.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

**שָׁפַל הַקְּנָה חֲלִיּוֹת חֲלִיּוֹת הוּא, וּבֵין פֶּלַח חֲלִיא וְחֲלִיא
חֲלִיא אַחַת קִטְנָה מִשְׁתִּיחָן וְרִבָּה.⁷⁵**

(72) "מקיפין בקנה". והוא הדין אם נמצאת פסוקה או קדורה כאיסור ואין אנו יודעים אם זה נעשה קודם שחיטה או לאחר שחיטה. (73) שאין הנקבים שקודם השחיטה דומים במראיהם לנקבים בבשר שנעשו אחר השחיטה, ובוודאי גם נקב זה נעשה אחר שחיטה. (74) ולפירוש רבינו חוליא היא טבעת. אבל רש"י שם, פירש, חוליא - שלוש טבעות. (75) פירוש: העור שבין הטבעות. בלשון הגמרא: "בר חוליא".

פֶּרֶק רְבִיעִי

(1) יבאר מי הוא הראוי לשחוט; ושרוב מצויין אצל שחיטה מומחין הם; ודין אם ישנה לשחיטה מתחילה ועד סוף; שחיטת צדוקי ובייתוסי, אם מותרת.

**א. יִשְׂרָאֵל שְׂאִינוּ יוֹדְעֵי חֲמֹשֶׁה דְּבָרִים שְׂמִפְסִידֵין אֶת
הַשְּׁחִיטָה וְכִיּוֹצֵא בְּהֵן² מֵהַלְכוֹת שְׁחִיטָה שְׂבִאָרְנָה³,
וְשִׁחַט בֵּינוּ לְבֵין עֲצָמוֹ⁴ - אֶסוּר לְאָכַל מִשְׁחִיטָתוֹ,
לֹא הוּא⁵ וְלֹא אֲחֵרִים. וְהָרִי זֶה קְרוּבָה לְסַפֵּק נְבִלָה⁶.
וְהָאוֹכֵל מִמֶּנָּה פְּזִית - מִכֵּין אוֹתוֹ מִכַּת מְרֻדוֹת⁷.**

(2) כגון בדיקת הסכין, כדי שלא ישחוט בסכין פגומה. ואף-על-פי שאינו יודע כל דקדוקי שחיטה, שחיטתו כשרה, אם יודע לשאול לחכם על ספקותיו. וראה להלן סוף הלכה ב. (3) פרק ג הלכה א, ופרק א הלכות כג-כד. (4) אבל אם חכם עומד על גביו מותר לאכול משחיטתו. ובמגיד-משנה כתב, בשם הרשב"א, שאפילו לכתחילה מותר למסור לו לשחוט, כשחכם עומד על גביו. (5) ואף-על-פי שאחר שלימדוהו הלכות שחיטה, אומר ברי לי שלא שהיתי ולא דרסתי, אסור לאכול מה ששחט לפני שלימדוהו, שמה שהה ודרס ולא הרגיש, מכיון שלא ידע אז הלכות שחיטה. (6) ספק נבילה הוא, כשנולד דבר מה בלתי רגיל בשחיטה, ואין אנו יודעים אם הדבר ההוא פסול אם לאו, אבל כאן לא נולד דבר כעין זה, אלא שאנו חוששים שמה שהה או דרס ולא הרגיש מתוך שלא ידע הלכות שחיטה, לפיכך כתב רבינו, קרובה לספק נבילה. (7) ככל ספק איסור, כמו שנתבאר כמה פעמים.

**ב. וְאִפְלוּ שְׁחַט פְּפִינֵינוּ אַרְבַּע וְחִמֵּשׁ פְּעָמִים⁸
שְׁחִיטָה פְּשָׁרָה, וְהָרִי⁹ שְׁחִיטָה זֶה שְׁשִׁחַט בֵּינוּ לְבֵין
עֲצָמוֹ שְׁחִיטָה נְכוּנָה וְגִמְוָה - אֶסוּר לְאָכַל מִמֶּנָּה¹⁰.
הוּאִיל וְאִינוּ יוֹדְעֵי דְּבָרִים הַמִּפְסִידִים, אֶפְשָׁר שְׂיַפְסִיד
הַשְּׁחִיטָה וְהוּא אֵינוּ יוֹדְעֵי¹¹, פְּגוֹן שְׂיִשְׁהָה אוֹ יִדְרַס
אוֹ יִשְׁחוֹט בְּסַכִּין פְּגוּמָה וְכִיּוֹצֵא בְּאֵלוּ בְּלֹא פְּזִנְתוֹ.**

(8) שם: שתיים ושלש פעמים. (9) כלומר, מתקבל על הדעת. (10) ואפילו אם הוא אומר ברי לי שלא שהיתי ולא דרסתי. (11) מפני שלא ידע הלכות שחיטה, כמו שנתבאר בהלכה הקודמת.

ג. יִשְׂרָאֵל שְׂיִוְדַע הַלְכוֹת שְׁחִיטָה - הָרִי זֶה לֹא

הצוואר הוא רוחב הגרגרת, וכשנפסקה הגרגרת מצד העור עם שלישי החלל, נפסק רובה, מפני שרופן הגרגרת עב מלמעלה מצד העור, ולצד הצוואר אינו אלא קרום דק, וסתמא כשנפסקה הגרגרת בכיוון מעור למפרקת היא נפסקת, ואם כן עובי העצם הרך משלים לרוב, ובמיעוט התחתון נשאר חצי החלל או רובו. וקא משמע לן שאינה נבלה עד שייפסק רוב החלל, ועובי העצם הרך (תנוך) אינו משלים לרוב. (58) אבל במקום שאינו ראוי לשחיטה, כגון מראש כנף הריאה ולמטה הרי היא טריפה. (59) כבר כתב רבינו כמה פעמים שפסוקת הגרגרת נבלה, ולא בא לחדש זה אלא להורות הלכה כמה הוא שיעור הפסיקה. ופסק כרבה בר בר חנה שם, שמשערים ברוב חללה ולא ברוב עובייה. (60) האיטלקי. וכנראה רבינו אינו מטריף בנקובת הקנה משום נקובה, אלא אם ניקבה כאיסור זהו כבר כפסוקה והיא נקראת נבלה. רבינו פוסק, שאפילו כאיסור מצומצם נבלה ואין צריך יתר מאיסור. (61) ניקבה כנפה. (62) שזהו פסיקה, הואיל ואינו חסר כלום - ופסוקת הגרגרת ברובה. ובפירוש המשנה לרבינו: "אם לא חסר מגופה שום דבר כמי שנוקב מחט בעור כל אותם נקבים מצטרפין אם יש בכלום שיעור רוב גרגרת טריפה". מה שכתב "טריפה" נתכוון לומר שאסורה, וסמך על מה שכתב בכמה מקומות וגם בסוף הלכה זו, שפסוקת הגרגרת נבילה. מימרא של רב שם: נקבים שיש בהם חיסרון מצטרפין לכאיסור ושאיין בהם חיסרון מצטרפין לרובה. (63) לאורכה ויש בה חיסרון. (64) אם כשמעגלים אותה יהיה כשיעור איסור, היא נבלה. (65) שאין מקום לשיעור כאיסור מפני שבכל גרגרת העוף אין כאיסור. (66) בניקבה נקבים קטנים שגם בהם השיעור בבהמה כאיסור. (67) רוב חללו. ושיעור רוב הקנה בעוף הוא לפי גודלו וקטנו.

**כד. נִקְבָה הַגְּרִגְרָת נִקְב מִפְּלֵשׁ מִשְׁנֵי צְדָדֶיהָ⁶⁸ פְּדִי
שְׂיִפְנֵס אֶסוּר לְרַחְבּוֹ⁶⁹ - נְבִלָה. נִסְדָּקָה לְאֲרָפָה⁷⁰,
אֶפְלוּ לֹא נִשְׁתַּר מִן הַמְּקוֹם הָרְאוּי בָּהּ לְשְׁחִיטָה⁷¹
אֶלֶּא מִשְׁהוּ לְמַעְלָה וּמִשְׁהוּ לְמַטָּה - פְּשָׁרָה.**

(68) בגמרא שם גרסינן: "נפחתה" ופירש הרי"ף, כגון שניקבה נקב מפולש שיש בו חיסרון. (69) [בטור יורה דעה סימן לר, פירש כוונת רבינו שהשיעור הוא כעובי (דינר) [איסור], אם אפשר להכניס בשני הנקבים איסור לכל רחבו - נבילה.]. ונראה שהלכה זו מדברת בבהמה ולא בעוף. (70) והוא יותר קל. אם נפסקה לרוחבה מתוך שהריאה מושכת למטה והצוואר מושך למעלה ניתק לגמרי ואינו חוזר ומחלים, אבל נסדקה לאורכה, כל כמה שהצוואר נמשך הוא סוגר והולך וחוזר ומחלים. (71) באותה הבהמה או העוף.

**כה. גְּרִגְרָת שְׂנוֹקְבָה, וְאִין יוֹדַע אִם קָדַם שְׁחִיטָה
נִקְבָה או אַחַר שְׁחִיטָה נִקְבָה - נוֹקְבִין אוֹתָהּ עֵתָהּ
בְּמְקוֹם אַחֵר, וּמְדַמִּין הַנִּקְב לְנִקְבָה⁷². אִם נִדְמָה לוֹ -
מִתְרַת⁷³. וְאִין מְדַמִּין אֶלֶּא מִחֲלִיא גְדוּלָה⁷⁴ לְחֲלִיא
גְדוּלָה אוֹ מִקְטָנָה לְקְטָנָה, אֲבָל לֹא מִקְטָנָה לְגְדוּלָה.**

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ז. הרי שראינו ישאאלי מרחוק²⁴ ששחט והלך לו, ולא ידענו אם ידע אם אינו יודע - הרי זו מתרת. וכן האומר לשלוחו: צא ושחט לי, ומצא הפהמה שחוטטה, ואין ידוע אם שלוחו שחטה או אחר²⁵ - הרי זו מתרת. שרב המצויין²⁶ אצל שחיטה ממחין הן.

24 כיון שאינו לפנינו, סומכים על רוב מצויים אצל שחיטה מומחין הם. כלומר, יודעים הם עיקרי הלכות שחיטה ורגילים בשחיטה. 25 שהרי לא אמרו חזקה שליח עושה שליחותו באיסורין - להקל, אלא להחמיר. 26 ואפילו אם הוברר שאחר שחטה, לא השליח, היא מותרת.

ח. אבד לו גדי או תרנגול, ומצאו שחוט בפית - מתר; שרב המצויין אצל שחיטה ממחין הן. מצאו בשוק²⁷ - אסור; שמא נתנבל²⁸, ולפיכך השלף. וכן אם מצאו באשפה שפפית²⁹ - אסור.

27 בגמרא שם: באשפה שבשוק הכל מודים שאסור, בבית הכל מודים שמותר, ובאשפה שבבית נחלקו ר' יהודה ור' חנינא בנו של ר' יוסי הגלילי. ודעת רבינו, שבשוק אפילו לא באשפה - אסור ר' יהודה, ופסק כמותו. וכן גם דעת ה'תוספות' שם דיבור-המתחיל כי פליגי. 28 ואין אומרים שרוב מצויין אצל שחיטה מומחים, מכיון שהושלך בחוץ. ורש"י פירש: ודאי נתנבלה בשחיטה, ולפיכך השליכה שם. 29 שאדם עשוי להטיל נבילתו באשפה שבבית, שם, וכל-שכן באשפה שבשוק.

ט. ממחה שנשתתק³⁰, והרי הוא מבין ושומע ודעתו נכונה - הרי זה שחוט לכתחילה³¹. וכן מי שאינו שומע³² - הרי זה שחוט³³.

30 היינו שומע ואינו מדבר. 31 כשאחרים מברכים, כי לכתחילה אסור לשחוט בלי ברכה. ואפילו אין אחרים רואים אותו, מותר, הואיל והוא מומחה. 32 אבל מדבר. 33 לכתחילה. והמגיד-משנה מביא בשם הרא"ש, שדייק מלשון רבינו שלא סיים כאן "לכתחילה" כמו בבבא ראשונה, שמע-מינה שלכתחילה אין לו לשחוט, מפני שאינו יכול לברך, שהרי המברך צריך להשמיע הברכה לאזניו, ואם אינו שומע לא יצא. (וראה בהלכות תרומות פרק ד', שמנה רבינו בין החמישה שאסור להם לתרום לכתחילה, את המדבר ואינו שומע, מפני שאינו יכול לברך, וכך שנינו בתרומות פרק א משנה ו: "חמשה לא יתרמו וכו' האלם". ובירושלמי מפורש הטעם מפני שאינו יכול לברך, ולדעת הכסף-משנה קשה מה בין שחיטה לתרומה? הבהל גדול בין שחיטה לתרומה. בתורם, כשאחר מברך, יכול הוא גם לתרום ולמה יתרום האלם. אבל בשחיטה, לא כל אדם יודע לשחוט, וכשלפנינו אלם מומחה ומוחזק, מוסרים לו לכתחילה לשחוט ואחר יברך. וראה רא"ש והגהות אשר"י ריש מסכת חולין ו'מעדני יום-טוב' שם, כסף-משנה כאן, ובייתוסף יורה-דעה סימן א).

ישחוט בינו לבין עצמו לכתחילה, עד שישחוט בפני חכם פעמים רבות¹² עד שיהיה רגיל וזריז¹³. ואם שחט תחלה בינו לבין עצמו - שחיטתו פשרה¹⁴.

12 וזה נקרא בתלמוד: מוחזק. 13 ולא יתעלה בשחיטתו. וחומרא בעלמא הוא שמחמירים שלא למסור לו לכתחילה לשחוט. 14 בדיעבד, שאין אנו חוששים להתעלפות, ואפילו אם ישנו לפנינו אינו צריך בדיקה.

ד. היודע הלכות שחיטה ושחט בפני חכם עד שנעשה רגיל - הוא הנקרא ממחה¹⁵. וכל הממחין שוחטין לכתחילה בינו לבין עצמן. ואפלו נשים ועבדים¹⁶, אם היו ממחין - הרי אלו שוחטין לכתחילה.

15 לפי הגמרא זה נקרא: "מומחה ומוחזק". וראה לחם-משנה. 16 עבדים כנענים שמלו וטבלו לשם עבדות, כיוון שחייבים במצוות כנשים - דינם כנשים.

ה. הרש¹⁷ שחטה¹⁸ וקטן ושכור שנתנבלה דעתו¹⁹ ששחטו - שחיטתן פסולה, מפני שאין בהן דעת, שמא יקלקלו²⁰. ולפיכך, אם שחטו בפני היודע, וראה אותן ששחטו בהגן - שחיטתן פשרה²¹.

17 שאינו שומע ואינו מדבר. 18 שיש בו אחד מסימנים אלו: יוצא יחידי בלילה, לן בבית הקברות, מקרע כסותו, מאבד מה שנתנים לו. 19 היינו שהגיע לשכרותו של לוט. ראה פרק ב הלכה יב. 20 הכוונה שמא קלקלו, כיון שמדובר בדיעבד שאם שחט שחיטתו פסולה. אלא נקט לשון המשנה בריש חולין "שמא יקלקלו". ואפשר שמרמז בזה רבינו, לדיוק הגמרא חולין יב: בדברי המשנה בראש הפרק "שמא קלקלו לא קתני, אלא שמא יקלקלו וכו', זאת-אומרת שאין מוסרים להם חולין לכתחילה", אפילו במקום שבדיעבד שחיטתן כשרה, כגון במקום שאחרים רואים אותם כפירש"י. טעמו של דבר: משום שעובר על כל תשחית, שדרכם לקלקל ותיפסל הבהמה לאכילה, וראה במגיד-משנה עוד טעמים. 21 קטן, דוקא כשיודע לאמן את ידו בשחיטה כמבואר בסוכה מב: . ויש אומרים שביודע לאמן את ידו מוסרים לו אפילו לכתחילה לשחוט, אם אחרים רואים אותו.

ו. מי שאינו ידוע אצלנו²² ששחט בינו לבין עצמו - שואלין אותו²³. אם נמצא יודע עקרי הלכות שחיטה - שחיטתו פשרה.

22 אם הוא בקיא בהלכות שחיטה. 23 כלומר, בודקים אותו. ואף-על-גב דקי"ל רוב מצויים אצל שחיטה מומחים הם (לקמן הלכה ז), הואיל וישנו לפנינו ואפשר לברר הדבר, הצריכו חכמים בדיקה אם יודע הלכות שחיטה או לא. אבל לענין מוחזק, אפילו אם אינו יודע לנו שהוא רגיל, ושחט בינו לבין עצמו אין חוששים שמא נתעלה, ואפילו אם הוא לפנינו אין צריך לשאול אותו, מפני שרוב המצויים אצל שחיטה אינם מתעלפים.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שם. (43) שאינו גרוע יותר מנפסקה מאליה, ונתבאר למעלה בפרק א הלכה יא, שאם היה חצי קנה נקוב, והוסיף עליו כל שהוא, כשר. ובתוספתא חולין פרק א, א: שחט בה (הגוי) דבר שאינו עושה אותו טריפה, ובא ישראל וגמרה - מותרת באכילה.

יד. **יִשְׂרָאֵל מוֹמֵר לְעִבְרָה⁴⁴ מִן הָעִבְרֹת⁴⁵ שֶׁהִיא מִמְחָה⁴⁶ - הָרִי זֶה שׁוֹחֵט לְכַתְּחֵלָה. וְצָרִיף יִשְׂרָאֵל כְּשֶׁר לְבָדֵק אֶת הַסְּפִין וְאַחַר כֵּן יִתְּנֶנָּה לְמוֹמֵר זֶה לְשֹׁחֵט בָּהּ, מִפְּנֵי שֶׁחֲזַקְתּוּ שְׂאִינוֹ טוֹרַח לְבָדֵק⁴⁷. וְאִם הִיא מוֹמֵר לְעִבּוּדָה זָרָה אוֹ מְחַלֵּל שַׁבַּת בְּפִרְהוּסָא⁴⁸ אוֹ אֶפִיקוּרוֹס⁴⁹, וְהוּא הַכּוֹפֵר בַּתּוֹרָה וּבְמִשְׁנֵי רַבָּנּוּ, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹ בְּהַלְכוֹת תְּשׁוּבָה - הָרִי הוּא כְּעוֹבֵד פּוֹכְבִים וְשֹׁחֵטוֹ נְבִלָה.**

(44) אחת, שהוחזק לעשות אותה עבירה בזדון והרגל ונתפרסם בה, אפילו היתה מן הקלות. (45) בגמרא שם ד. אמר רבא דין זה "ישראל מומר אוכל נבלות לתיאבון". ורבינו סובר, שהוא-הדין במומר לעבירה אחרת מכל העבירות. ורבא משמיענו, שאפילו מומר לאכילת נבילות מותר לאכול בשחיטתו. וזה רק במומר העושה לתיאבון, שאינו טורח לחפש דבר המותר כשיש בידו דבר אסור, אבל כשבידו אסור והיתר הוא מעדיף את ההיתר - מועילה בדיקת הסכין. אבל מומר להכעיס, כלומר, להקניט את ה', הרי הוא בכלל אפיקורוס הנזכר בסוף הלכה זו, ששחיטתו בכל אופן פסולה. (46) אבל אם אין ידוע אם הוא מומחה או לא, צריך לבדוק אותו, שאין אומרים במומר רוב מצויין אצל שחיטה מומחים הם. (47) אבל אין חוששים שמא יקלקל שחיטתו בכוונה, מכיוון ששחיטה כשרה אין טיחתה מרובה משחיטה פסולה "לא שביק היתרא ואכיל איסורא" (לא יעזוב את המותר ויאכל את האסור). (48) שהוא כמומר לעבודה-זרה, שם ה. (49) בנוסחאות אחרות: או מין. בהלכות תשובה פרק ב הלכה ז, לא מנה רבינו את הכופר בתורה בסוג "אפיקורסים" אלא קבע לו סוג בפני עצמו, ובהלכה ח שם הוא מגדיר את מכחישי תורה שבעל-פה ככופרים בתורה, ואילו כאן בהלכה טז, הוא מתיר שחיטתם כשישראל עומד על גביהם. ובלחם-משנה כאן העיר על ינגודים אלה, ולא מצא יישוב נכון.

טו. **מִי שֶׁהוּא פְּסוּל לְעִדּוֹת בְּעִבְרָה⁵⁰ מִן הָעִבְרֹת שֶׁל תּוֹרָה - הָרִי זֶה שׁוֹחֵט בֵּינוּ לְבֵין עֲצֻמוֹ⁵¹, אִם הִיא מִמְחָה⁵²; שְׂאִינוֹ מְנִיחַ⁵³ דָּבָר מִתָּר וְאוֹכֵל דָּבָר אֲסוּר. שִׁזּוֹ חֲזָקָה הִיא עַל פֶּל יִשְׂרָאֵל, וְאֶפְלוּ הַרְשָׁעִים מִהֵן.**

(50) שפעם אחת עשה עבירה, ואינו מומר ומועד לעבור על אותה מצוה. (51) ואינו צריך לבדיקת הסכין על ידי אחרים. (52) משמע, אם יודעים בו שהוא מומחה. אבל אם אין יודעים, אין אומרים רוב מצויים אצל שחיטה מומחים הם, ראה בהלכה הקודמת. (53) ואם כן, לא יקלקל בשחיטה בכוונה, וגם יבדוק את הסכין.

י. **הַסּוּמָא - לֹא יִשְׁחוּט³⁴ לְכַתְּחֵלָה אֲלָא אִם פֶּן אַחֲרִים רוֹאִים אוֹתוֹ; וְאִם שָׁחַט - שְׁחִיטָתוֹ כְּשֶׁרָה³⁵.**

(34) משנה חולין יג: שמא יקלקל. (35) כיון שרגיל אצל שחיטה, בוודאי כהלכה שחט.

יא. **עוֹבֵד פּוֹכְבִים שֹׁשְׁחַט, אִף עַל פִּי שֶׁשָּׁחַט בְּפִנֵּי יִשְׂרָאֵל בְּסַפִּין יְפָה, וְאֶפְלוּ הִיא³⁶ קָטָן³⁷ - שְׁחִיטָתוֹ נְבִלָה, וְלוֹקָה עַל אֲכִילְתָּהּ³⁸ מִן הַתּוֹרָה. שְׁנַאֲמַר: וְקָרָא לָךְ וְאֲכַלְתָּ מִזְבַּחֹ. מֵאַחַר שֶׁהִזְהִיר שְׂמָא יֹאכַל מִזְבַּחוֹ, אֲתָה לְמַד שְׁזַבְחוֹ אֲסוּר³⁹. וְאִינוֹ דוֹמָה לְיִשְׂרָאֵל שְׂאִינוֹ יוֹדֵעַ הַלְכוֹת שְׁחִיטָה⁴⁰.**

(36) הגוי. (37) ואינו עובד עבודה-זרה. רבינו למד דין זה, ממה ששינוי "שחיטת נכרי" סתם, ולא אמרו "עובד עבודה-זרה". (38) כנבילה, אבל אינה אסורה בהנאה כתקירות עבודה-זרה, כמבואר בגמרא שם, סתם מחשבת גוי אינה לעבודה-זרה. וכן יוצא מדבריו למעלה פרק ב הלכה ב: "וגוי ששחט חולין בעזרה, מותרים בהנייה", ולא נאסרו בהנאה מפני ששחטם גוי. (39) וכיון שזבחו אסור, הרי הוא כאילו לא נזבח כראוי, ולוקה עליו משום נבילה. ובתוספתא בראש חולין אנו שונים: שחיטת גוי הרי זו פסולה, ושחיטת הקוף הרי זו פסולה, שנאמר וזבחת ואכלת, ולא זבחת נכרי. (40) ששחיטתו "רק קרובה לספק נבילה" כשאינן חכם עומד על גביו. ואם החכם רואה אותו, שחיטתו כשרה. אבל גוי ששחט, שחיטתו נבילה אפילו כשישראל רואה אותו.

יב. **וְגִדְרֵי גְדוֹל גְּדֵרֵי בְּדָבָר, שְׂאֶפְלוּ עוֹבֵד פּוֹכְבִים⁴¹ שְׂאִינוֹ עוֹבֵד עִבּוּדָה זָרָה - שְׁחִיטָתוֹ נְבִלָה.**

(41) כגון גוי גר תושב, ובמהדורות אחרות כתוב בפירוש, "כגון גר תושב", פירוש, גוי שקיבל עליו לשמור שבע מצוות שנצטוו עליהן בני נח. ומשמע שאסור רק מדרבנן, שהרי כתב: "וגדר גדול גדרו" והעובר לוקה מכת מרדות. (אבל בגוי קטן, כתב רבינו בפירוש בהלכה הקודמת, שלוקה מן התורה. וטעמו של דבר, כי גוי קטן יעבוד עבודה-זרה כשיגדל, מה-שאינ-כן גר תושב.

יג. **הַתְּחִיל הָעוֹבֵד פּוֹכְבִים לְשֹׁחֵט מְעוֹט סִימָנִין וְגַמֵּר יִשְׂרָאֵל, אוֹ הַתְּחִיל יִשְׂרָאֵל וְגַמֵּר הָעוֹבֵד פּוֹכְבִים - פְּסוּלָה. יִשְׁנֶה לְשִׁחִיטָתוֹ מִתְּחִלָּה וְעַד סוּף⁴². אֲבָל אִם שָׁחַט הָעוֹבֵד פּוֹכְבִים דָּבָר שְׂאִינוֹ עוֹשֶׂה אוֹתוֹ נְבִלָה, פְּגוֹן שֶׁשָּׁחַט חֲצִי הַגְּרֵגֶרֶת בְּלֶבֶד, וְגַמֵּר יִשְׂרָאֵל - הָרִי זֶה כְּשֶׁרָה⁴³.**

(42) כלומר, תחילת השחיטה הוא חלק מהשחיטה, ואם נעשתה בידי גוי - פסולה. ואפילו לדעת לוי סבא שם, שאינה לשחיטה אלא לבסוף, וכשנגמרה על ידי ישראל אין השחיטה נקראת על שם הגוי, כאן שהגוי שחט רובו של קנה או משהו בוושט, פסולה, שהרי זה כפסוקת הגרגרת או נקובת הוושט שלא בדרך של שחיטה כשרה, מימרא של רבא שם: "שהרי נעשה בה מעשה טריפה וכו'", ראה רש"י

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

זה הכלל, כל שאין כמוה חיה - טריפה. (4) שמשמעותה שהוכחה על-ידי חיה טורפת.

ב. ויש שם⁵ חלאים אחרים, אם יאָרעו לה - תחשב טריפה. והן הלכה למשה מסיני⁶. ושמונה מיני טריפות נאמרו לו למשה בסיני⁷, ואלו הן⁸: דרוסה, נקובה, חסרה⁹, נטולה¹⁰, פסוקה, קרועה, נפולה ושבורה¹¹.

(5) שימוש מילה השגור אצל רבינו, במובן שיש במציאות כזה. וראה בהל' יסודי התורה פ"א ה"א. (6) כל שבעים הטריות שמנה רבינו בסוף פ"י, הם הלכה למשה מסיני. וכולם כלולים בשמונה מיני הטריות שמנה רבינו למטה. (7) חולין מג, א. (8) שמות המינים הכלולים, שפרייהם יבוארו אחר-כך. (9) חסר אבר מתחילת ברייתו. (10) שניטל אבר בידי אדם, אבל לא חסר מתחילת ברייתו. (11) ויש סימן לזה בראשי-תיבות: "דן חנק נפש". וכל אחת משבעים הטריות שמנאן רבינו בסוף פ"י, כלולה באחד משמונת המינים האלה.

ג. אף על פי שפלו הלכה למשה מסיני הן, הואיל ואין לה בפרוש בתורה אלא דרוסה¹² - החמירו בה¹³, וכל ספק שישתפק בדרוסה - אסור. ושאר שבעה מיני טריפות - יש בהן ספקין מתרין, כמו שיתבאר.

(12) פירוש, הכאה בידי חיה טורפת, כמו שיתבאר בהלכות שלפנינו. (13) מפשטות לשונו של רבינו משמע, שדרך כלל אין הבדל בין איסור המפורש בתורה ובין איסור מהלכה למשה מסיני, ושניהם ספיקם אסור, אלא שיש סוגי ספיקות שמקילים בהם בהלכה למשה מסיני, ומחמירים בדבר הנאסר בפירוש בתורה, כגון דרוסה. למשל, בהמה שבאה פצועה לפנינו, ואנו מסופקים אם זה נעשה ע"י חיה דורסת או ע"י דבר אחר, וכגון שנכנס הדורס לפנינו למקום הבהמה, מחמירים בספק זה משום חומרת דרוסה, ואומרים שמן הטורף בא, ואין תולין שנתחככה בכתלים. ובשאר טריפות, כמו בנקובה, ספק אם נעשה הנקב מחיים או לאחר שחיטה, תולין שנעשה אחר שחיטה וכשרה. אבל ספק השקול שאין הדעת יכולה להכריע בו, לא לצד איסור ולא לצד היתר, אסור בין בדבר המפורש מן התורה ובין דבר הנאסר מהלכה למשה מסיני (מגיד-משנה). [נאמרו כמה פירושים בדברי רבינו כאן, ראה ט"ז יו"ד ריש הלכות טריפות, וב'פרי מגדים' בפתיחה לאותה הלכה].

ד. הדרוסה הוא שִׁטְרָף הָאָרִי וְכִיּוּצָא בּוֹ¹⁴ הַפְּהֵמָה וְיִדְרַס עֲלֶיהָ בִּידּוֹ, או ידרס הגז והנשר וכיוצא בהן על העוף. ואין דרוסה בבהמה גסה ובחיה גסה אלא לארי בלבד¹⁵; ובבהמה דקה¹⁶ - מן הזאב והלמעה¹⁷; ובגדיים וטלאים¹⁸, אפלו התולד¹⁹ ושועל²⁰ ונמיה²¹ וכיוצא בהן²² - יש להן דרוסה, וכל שכן בעופות.

טז. אלו הצדוקין⁵⁴ והביתוסין ותלמידיהן וכל הטועים אחריהן שאינן מאמינים בתורה שבעל פה - שחיטתן אסורה. ואם שחטו בפנינו - הרי זו מתרת. שאין אסור שחיטתן אלא שמא יקלקלו, והם אינן מאמינים בתורת השחיטה, לפיכך אינן נאמנים לומר: לא קלקלנו.

(54) דינם כדן הכותים שאינם מאמינים במה שאינו כתוב בפירוש בתורה, חולין ג. ולפני שגזרו עליהם ועשאו כגוים גמורים. מפני שעבדו לדמות יונה. שם ו. כי הצדוקים לא נחשדו על עבודה-זרה, ולכן אם שחטו בפנינו בשחיטתם מותרת. וראה מה שכתבנו למעלה בהלכה יד.

יז. פשהיו ישראל במדבר לא נצטוו בשחיטת החליו, אלא היו נותרין⁵⁵ או שוחטין ואוכלין בשאר האמות. ונצטוו במדבר, שכל הרוצה לשהט⁵⁶ - לא ישחוט אלא שלמים. שנאמר: איש איש מבית ישראל אשר ישחט שור וגומר, ואל פתח אהל מועד וגומר, למען אשר יביאו וגומר, וזבחו זבחי שלמים ל'י וגומר. אבל הרוצה לנחר ולאכל⁵⁷ במדבר - היה נותר.

(55) דברי ר' עקיבא שם יז. (56) שחיטה כשרה. (57) חולין.

יח. ומצוה⁵⁸ אינה נוהגת לדורות, אלא במדבר בלבד בעת החר הנחירה. ונצטוו שם, ששפינסו לארץ תאסר הנחירה, ולא יאכלו חליו אלא בשחיטה, וישחטו בכל מקום לעולם חוץ לעזרה. שנאמר: כי ירחיב יי אלהיך את גבולך וגומר, וזבחת מקרבך ומצאנך אשר נתן יי אלהיך וגומר⁵⁹. וזו היא המצוה הנוהגת לדורות: לשחט ואחר כך יאכל⁶⁰.

(58) להקדיש לשלמים, את הבהמות שרוצים לשוחטם. (59) בפסוק "אשר נתן ה' לך" בלי המלה "אלהיך", כנראה טעות-סופר נפלה כאן. (60) כלומר, אם ירצה לאכול בשר, מצוה לשחוט. וראה למעלה פרק א.

פרק חמישי

1) יבאר ששמונה מיני טריפות נאמרו לו למשה בסיני; דרוסה כיצד? ואם ספיקה אסורה או מותרת.

א. כבר בארנו בהלכות אסורי מאכלות², שהטרפה האמורה בתורה היא הנוטה למות³. ולא נאמר טריפה⁴, אלא שדבר הכתוב בהיה, כגון שטרפה ארי וכיוצא בו ושברה ועדין לא מתה.

(2) פ"ד. (3) וזה לשונו שם (הלכה ח"ט): ואסרה (התורה) הנוטה למות מחמת מכותיה, ואף-על-פי שעדיין לא מתה, והיא הטרפה. . בין שטרפתה חיה ושברתה, בין שנפלה. . בין שבא לה חולי מחמת עצמה. . מכאן אמרו חכמים:

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

לכלב", שם נג, א. שאין לכלב ארס כלל. (28) שם נב, ב. (29) כבריייתא שם דרוסת הנץ עד שתנקב לחלל, ומשמע שם משום דרוסה נגעו בה, מדקרי לה דרוסה, ולא משום נקב לבית חללו, וכן דעת הרי"ף. ולפיכך אם האדים הבשר נגד בני מעיים, טריפה. ואפילו אם נבדוק אם האיברים הפנימיים ונמצאו שלמים, מה-שאין-כן בניקב לבית חללו על ידי קוץ, שבדיקה מועילה. [וכן כתב רבינו בה"ז בניקבה על ידי שן הדורס, וכן לקמן פ"ו הי"ג].

ז. אין דריסה אלא ביד הטורף³⁰, אכל ברגליו³¹ - אין חוששין לה³². ואין דריסה אלא בצפרן³³, אכל בשן - אין חוששין לה. אלא אם פן נקב עד בית החלל³⁴, בודקין שמה נקב אחד מן האיברים שנטרפת בנקיבתן. ואין דריסה³⁵ אלא בכונת הטורף³⁶. אכל אם נפל הדורס ונשתקעו צפרניו בנטרף - אין זו דריסה³⁷. ואין דריסה אלא מתיים. אכל אם דרס ונהרג³⁸, ועדין ידו בדרושה, ולא שמת צפרניו ממנה אלא אחר מותו - אין חוששין לה³⁹.

(30) הרגל הקדמית. (31) האחוריות. (32) משום דרוסה, שאין הארס של הדורס אלא בידו (שם). (33) לשון הגמרא שם. (34) שאז יש לחוש משום נקובה ובודקין. וגם בדרושה ברגל הדין כן, אלא נקט רבינו מה שיותר מצוי שהשן נוקבת עד בית החלל. (35) שיהיה אסור משום דרוסה אפילו אם לא ניקב. (36) לשון הגמרא שם: אין דריסה אלא מדעת. (37) כיון שנפל ממילא, ולא היה בכוונה - אינו מטיל ארס. (38) גירסת רבינו בגמרא שם: "ופסקוהו לרישיה", והיינו שנהרג הטורף לגמרי, אבל רש"י גורס: "ופסקוהו ל ידיה" - שנקטעה ביד שדרסה, עד שלא שמת הציפורן, גם כן מותר, שאין דריסה לאבר אחרי שפסקה חיותו (לחם-משנה). (39) שאין לדרושה אלא לבסוף. הטורף מטיל את הארס בטרפו בשעה שהוא שולף את צפרנו ממנו (שם). ולפיכך מותר אפילו אם האדים הבשר כנגד בני מעיים שאין כאן דרוסה כלל, וכן אם נשחט הנדרס לפני שהדורס הוציא צפרנו (מגיד-משנה).

ח. וביצד דין הדרושה? כל מקום שאמרנו 'חוששין לה' - שוחטין את הנטרף ובודקין כל החלל⁴⁰ שלו מפך הירף עד הקדקד⁴¹. אם נמצאת פלה שלמה מפל מיני טרפות, ולא נמצא בה רשם הדרושה - הרי זו מתרת; ואם נמצא בה רשם הדרושה - הרי זו טרפה, ואסורה מן התורה⁴².

(40) אפילו בוודאי דרוסה מועילה בדיקה, וכן דעת הרבה פוסקים. ובדיקה לא רק בעוף, שהכשרו בסיומן אחד, ואפשר לבדוק את הוושט השלם אחר השחיטה, אלא גם בבהמה, כי אפילו אם שחט במקום הדרושה, אפשר להכיר את האדמיות מפני שהיא מתפשטת ואינה דומה לנקב כל שהוא (מגיד-משנה). (41) ולא כף הירך בכלל, שאפילו האדים שם הבשר כשרה, מכיון שאפילו ניטל לגמרי כשרה (מגיד-משנה). (42) ראה ה"ב. כוונתו לומר, שהיא היא "טריפה" הכתובה בתורה.

(14) חיות בר. (15) המילה "בלבד", באה למעט מינים שהם למטה מהארי. אבל הדומים לו, כגון נמר וכדומה, יש להם דריסה בגסה (כסף-משנה), וכן מפורש בהל' מאכלות אסורות פ"ד ה"ו, וראה 'כסף משנה'. וארי והדומה לו, יש להם דריסה בכל מיני בעלי-חיים, ואפילו הם גדולים ממנו. (16) בנוסחאות אחרות: ובבהמה דקה ובחיה דקה. (17) כרבי יהודה, משנה, חולין מב, א. ולפי לשון אחרון בדברי רב, שם נב, ב - שרבי יהודה בא לפרש דברי חכמים ולא לחלוק עליהם. וטעם איסור הדרושה הוא, מפני שהדורס מטיל ארס חריף, וסופו לשרוף את בשר הנדרס. ונחלקו בדבר, יש אומרים, שהאיסור הוא מפני שהארס ינקוב את האיברים הפנימיים שכנגד מקום הדרושה. ויש אומרים, שהארס יחלחל בבהמה וסופה למות, ראה 'תוספות' שם מב, א - דיבור-המתחיל דרוסה. וב'מגיד משנה' כאן, קיבל את הדעה השניה ומוסיף, שחז"ל ידעו את טבע הדורסים והנדרסים, היינו דרגת חריפות הארס, וכן רגישות כל מין כלפי הארס, ובהתאם לכך קבעו את הדין. (18) [קטנים, דקים שבבהמה דקה]. (19) [מימרא של רב חסדא, שם נב, ב: דרוסה חתול ונמייה בגדיים וטלאים, וכלשון אחרון, כדרכו של רבינו לפסוק בכל מקום כלשון אחרון]. (20) בעיא שלא נפשטה, שם, אם יש לשועל דריסה או לא, ופסק להחמיר. (21) אין ידיעה ברורה, נמייה מהי. רש"י שם כותב, שיש אומרים שהיא "מרטרמא" בלעז, מרדר בגרמנית. (22) שהם למטה מן הזאב.

ה. והניץ²³ - יש לו דריסה, ואפילו בעוף גדול²⁴ ממנו. אכל שאר עופות הדורסים²⁵ - יש להן דריסה בעוף שקמותן, ואין להן דריסה בעוף שהוא גדול מהן.

(23) במשנה, שם מב, ב: "ודרוסת הנץ בעופות". (24) כלשון אחרון, שם נג, א. [אין אנו בקיאים בשמותיהם של העופות הכתובים בתנ"ך ובתלמוד, ואין לסמוך על השמות הנהוגים עכשיו, כי רובם נתחדשו על-ידי בלשנים בדורנו]. (25) בגמרא שם: שאר עופות טמאים, יש להם דריסה. ונפסקה שם הלכה כלשון אחרון, שלכולם יש דריסה בעופות שכמותם, ולנץ יש דריסה אפילו בעופות גדולים ממנו, ונראה שכך היא דעת רבינו. [ודע שהמונה "דורס" יש לו שתי משמעויות: א. הכאה בציפורן והטלת ארס במוכה; ב. אוכל טרפו כשהוא חי או מניח רגלו על הטרף ואוחזו ואוכלו. ביני טריפות, הכוונה למשמעות הראשונה. ואילו ביני סימני עופות טמאים, המונה "דורס" מתכוון למשמעות השניה. וראה 'תוספות' שם דיבור-המתחיל שאר. וישנם עופות טמאים שדורסים במוכן א - והנדרס טריפה, אבל אינם דורסים ואוכלים כפי מובן ב].

ו. ויש להלדה דריסה בעופות²⁶. וכלב - אין לו דריסה כל עקר²⁷, לא בעוף ולא בבהמה ותייה. והניץ - יש לו דריסה בגדיים וטלאים²⁸. והוא שיקב בצפרניו לבית החלל²⁹.

(26) שם נב, ב. (27) מסורת בידי חכמים: "אין דרוסה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

היתה. ואע"פ שהציפורן לא נשלפה (ראה הערה לח) חוששים שמא דרס גם בציפורן אחרת. ראה ט"ז יו"ד סי' נג. (55) שם.

יב. ספק שנגננס⁵⁶ לכאן טורף או לא נגנס, או שראינו⁵⁷ ולא נודע אם זה מן הטורפין או אינו מן הטורפין - אין חוששין⁵⁸. וכן עוף⁵⁹ שנגננס לבין העצים או לבין הקנים, ויצא וראשו כנטף דם או צוארו - אין חוששין לו ששם נטרף, אלא אומרים ששם בעצים נזקק⁶⁰.

(56) שם. (57) שם. (58) ספק אם היה במציאות או לאו, אפילו בספק דרוסה מקילין. ואינו דומה לארי שנכנס לבין השוורים שהטורף נתחזק במציאותו, ואין ספק כ"אם במכה, אם היא מהטורף או לאו (מגיד-משנה בהלכה ג). (59) שם. כאן יש שני ספיקות, אם היה הטורף במציאות, ואף אם תמצי לומר שהיה במציאות, שמא בקנים נפצע, ואף בשל תורה ספיקה לקולא (מגיד-משנה שם). (60) וצריך בדיקה בסימנים, אם אין נקב בוושט מחמת הנזק בעצים, שם כח, ב.

~ שבת קודש ל' סיון ~

פֶּרֶק שִׁשִּׁי

1) יבאר טרפות נקובה כיצד ובכמה איברים שייך; מחט שנמצאת בחיתוך הכבד גדולה או קטנה; ניקבו הבני מעיים ואין ידוע אם קודם השחיטה או אחריה; נתהפכו הבני מעיים אע"פ שלא ניקבו; ניטל או נברא חסר אבר; וכל היתר כנטול דמי.

א. נקובה כיצד? אחד עשר איברים הן, שאם נקב אחד מהן לחלו² במשהו - טרפה. ואלו הן: תרביץ הושט, וקרומ של מֶחֶה הראש³, והלב עם הקנה שלו, והמרה, וקנה הכבד⁴, והקבה, והכרס⁵, והמסס⁶, ובית הכוסות⁷, והדקיין⁸, והראה עם הקנה שלה⁹.

2) במשנה חולין מב. שנינו: ניקב הלב לבית חללו, ומשמיעה אותנו שאף על פי שיש בו נקב עמוק בבשר הלב העבה אינה טריפה עד שיינקב לבית חללו. ובשאר איברים שהם דקים כל שכן שאינה טריפה עד שיינקבו מעבר לעבר. 3) תחתון הסמוך למוח. 4) הקנה המתפצל מתחת לחזה ופורש אל הכבד ומתחלק בתוכו לסמפונות. 5) במשנה שנינו: הכרס הפנימית שניקבה. ורבינו סתם וכתב "כרס", שכל הכרס לדעתו זו היא הכרס הפנימית. וכרס החיצונה הוא בשר החופה את רוב הכרס. 6) מקום בסוף הכרס מחובר לבית הכוסות, שדרכו יוצא המאכל מבית הכוסות לקיבה ומהקיבה לדקיין. ונקרא המסס על שם שבו מתמססים האוכלין. 7) סוף הכרס עשוי ככובע וככוס ודופנו סביב לו עבה כשני דפנות. והמסס מחובר בו וסביב סביב לחיבורם כשאתה מבדילים יש דופן לזה ודופן לזה ובאמצע הן שופכין זה לתוך זה והמאכל נכנס מבית הכוסות להמסס כו'. 8) בלשון הגמרא: "בני מעיים",

ט. אי זה הוא רשם הדיסה? שניאדים הפשור פנגד בני מעים⁴³. ואם נמוק הפשור⁴⁴ פנגד בני מעים⁴⁵ עד שנעשה בפשור שהרופא גוררו מן החבורה⁴⁶ - וראין אותו הפשור כאלו חסר⁴⁷, וטרפה.

43) וכן אם האדים הבשר כנגד כל אבר שנטרפת בו הבהמה טריפה, שסוף הארס לחלחל ולנקוב האבר הנטרף, שהרי הבדיקה לא רק כנגד בני מעיים אלא כל הגוף מכף הירך ועד הקדקד. ורבינו אחז בלשונו כנגד בני מעיים, שרוב הטריפות הם בבני מעיים (כסף-משנה). 44) מימרא של רב, בחולין נג, ב - נתמסס הבשר. 45) ורש"י שם מפרש, נתמסס הבשר שלא כנגד בני מעיים, אלא במקום שאם ניטל טריפה. 46) בגמרא שם: שהרופא גוררו ומעמידו על בשר חי, ופירש רש"י: אם בא לרפאותו, גוררו ומשליכו עד הבשר החי. 47) בגמרא: כאילו אינו, ורש"י פירש שהוא כנטול, ואם יש טריפות בניטל כולו, כגון צומת הגידין טריפה שזה גם כן דומה לנטול. אבל רבינו שינה בלשונו, ואמר "כאילו חסר" שראין את הבשר שנתמסס כאילו הוא חסר מצד הארס ששרפו, אבל לא כאילו ניטל כל האבר, ואסור לפי שסופו לנקוב בני מעיים, וכן דעת הרשב"א (כסף-משנה).

י. ואם דרס בסימנין, משיאדימו⁴⁸ - טרפה. ודיסתן במשהו⁴⁹, פיון שהאדים בהן פל שהוא מחמת דריסה⁵⁰ - טרפה.

48) הסימנים עצמם, אבל אם האדים רק הבשר כנגד הסימנים כשרה, משום שהסימנים קשים והארס שהוטל בבשר שכנגדם אינו שולט בהם, ובהאדימו הסימנים עצמם הרי נגלה ששולט בהם. ובבני מעיים נתבאר בה"ט כשהאדים הבשר כנגדם גם כן טריפה, שם. 49) אפילו בקנה שאינו נטרף אלא בנחתך רובו, בדרוסה נטרף במשהו מפני שהארס מחלחל ושוורף (גמרא שם). 50) היינו, אדמומית הבאה מחמת דריסה.

יא. ספק דרוסה - אסורה⁵¹ עד שתבדק פרוסה ודאית⁵². כיצד? ארי שנגננס לבין שורים, ונמצא צפון⁵³ בגבו של אחד מהן - חוששין ששם ארי דרסו, ואין אומרים ששם בפתל נתחפף⁵⁴. וכן שועל או נמיה שנגננס לבין העופות, והוא שותק והן מקרקרין⁵⁵ - חוששין ששם דרס. אבל אם היה הוא נוהם והם מקרקרין - מיראתו ומנהימתו הן מקרקרין. וכן אם קטע ראש אחד מהן - הגה נח רגזו. וכן אם שותק הוא והם - אין חוששין; שאילו הזיק - היה מקרקרין.

51) שחוששין לספק דרוסה כשמואל, שם. 52) מוסב על הבדיקה שהיא נעשית באותו האופן כמו שבודקים בדרוסה ודאית, והיינו שבודקים את כל החלל כמ"ש בה"ח. אבל איסורה עד שתבדק הוא רק מטעם ספק טריפה. וראה רדב"ז מכת"י. 53) תלוש (רש"י). 54) השור, וציפורן זו בכותל

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

לְפִיכָּהּ, מַחֲט שְׁנַמְצָאָת פְּחִתוּף הַכֶּבֶד²¹: אִם הִיְתָה מַחֲט גְדוּלָּה, וְהִיָּה הַקָּצָה הַחֵד שְׁלָה לְפָנִים²² - בְּיָדוּעַ²³ שְׁנֻקְבָּה²⁴ כְּשֶׁנִּכְנָסָה; וְאִם הִיָּה הָרֹאשׁ הַעֲגֵל לְפָנִים²⁵ - אוֹמְרִין: דֶּרֶךְ סִמְפוֹנוֹת הַלְכָּה²⁶, וּמִתְרַת.

(19) קנה הפורש ויורד לכבד ומתפצל בתוכו לסימפונות, שהם הם המזורים. (20) והראב"ד והראשונים חולקים על רבינו, וסוברים, שרק חלק הקנה הנמצא מחוץ לכבד עד אשר נכנס בתוכו אם ניקב במשהו טריפה, אבל הסימפונות שבתוך הכבד אם ניקבו כשרה, שהרי קיימא לן ניטל הכבד כשרה. ודעת רבינו, שמה שאמרו ניטל הכבד כשרה זה רק אם נשאר הסימפונות שלמים וקיימים, כמו בריאה שנשפכה כקיתון. (21) כגון שנמצאה באחד מסמפונות הדקים. (22) לחלל הבהמה ולא לצד פי הקנה. (23) קרוב לוודאי. (24) בראשה החד את קני הכבד עם כניסתה. ואף על פי שאין רואים שם נקב, קרום הוא שעלה וסתם, וקרום שעלה מחמת מכה אינו מגין. (25) והקצה החד לפי הקנה ואם כן לא ניקבה. (26) ואם נמצאה בכשר הכבד הרי על כורחך ניקב אחד מהסימפונות, ולדעת רבינו - טריפה.

ט. הִיְתָה מַחֲט קִטְנָה - הָרִי זֶה טְרֵפָה²⁷; מִפְּנֵי שֶׁשְּׁנֵי רְאשֵׁיהָ חֲדִין, וְדַאי נִקְבָּה. וְאִם נִמְצְאָת בְּסִמְפוֹן הַגְּדוּל שֶׁבְּכֶבֶד, וְהוּא הַקָּנָה הַרְחֵב שֶׁבְּאֲמָצַע שְׁבוּ נִכְנָס הַמַּאֲכָל לְכֶבֶד - הָרִי זֶה מִתְרַת. וּבִשְׂר כֶּבֶד שֶׁהִתְלִיעַ²⁸ - מִתְרַת²⁹.

(27) בכל אופן, אפילו אם הראש העגול לפניו. (28) שנתהו בו תולעים. (29) ואין חוששים שמא ניקבו הסימפונות.

י. קָבָה שְׁנֻקְבָּה, וְחֵלֵב טְהוֹר³⁰ סוֹתָם אֵת הַנֶּקֶב - מִתְרַת³¹. וְכֵן כָּל נֶקֶב שֶׁהַבֶּשֶׂר³² אוֹ חֵלֵב³³ הַמֵּת בְּאֲכִילָה סוֹתָם אוֹתוֹ - הָרִי זֶה מֵתָר. חוּץ מִחֵלֵב הַלֵּב³⁴ וְהַקְרוֹם שֶׁעַל הַלֵּב כְּלוּ; וְהַמְחִיצָה שֶׁבְּאֲמָצַע הַבֶּטֶן הַמְּבַדֵּלֵת בֵּין אֵיבָרֵי הַמַּאֲכָל וְאֵיבָרֵי הַנְּשִׁימָה, וְהִיא שְׁקוֹרְעִין אוֹתָהּ וְאַחַר כֵּן תִּרְאֶה הָרֹאֶה, וְהִיא הַנְּקֵרָאָת טְרֵפֶשׁ הַכֶּבֶד; וְהַמְקוֹם הַלְכָן שֶׁבְּאֲמָצַע³⁵; וְחֵלֵב הַמְּעֵי הָאֲחֵרוֹן³⁶. שֶׁבְּאֵיבָרִים אֵלּוּ אֵין מְגַנִּין, לְפִי שֶׁהֵן קָשִׁים³⁷; וְנֶקֶב שֶׁנִּסְתָּם בְּאֶחָד מֵהֵן - אֵינוֹ כְּסוּתוֹם. וְחֵלֵב חֵיָּה³⁸ שֶׁנִּגְדָּה בְּהֵמָה אֲסוּר - אֵינוֹ סוֹתָם³⁹, אָף עַל פִּי שֶׁהוּא מֵתָר בְּאֲכִילָה.

(30) היינו החלב המשוך כחוט כמו יתר והוא מותר, אבל יש על הקיבה חלב עקום כמו קשת והוא אסור ונקרא חלב טמא. (31) לפי שחלב טהור מהודק וסותם יפה. (32) ריאה שניקבה ודופן סותמתה כשרה והוא דסביך בבשרא. (33) כגון שניקבו הדקין ושומן סותמן שמהודק בהם תמיד. (34) וזהו החלב שעשוי ככובע ואינו סותם. (35) אף על פי שהוא חלב טהור אינו סותם. (36) כרכשתא, חלב שעל חלחולת המוציאה רעי. והוא עשוי קרטים קרטים כעין חיטים, והקרטים עגולים כמו כובע. (37) כלומר, כל

שכולל גם הכרס וגם הדקין. (9) הקנה היורד מתחת לחזה ומתפצל ופורש אל הריאה ומתחלק בתוכה לסימפונות.

ב. תְּרַבֵּץ הַוֶּשֶׁט - כְּכַר בְּאַרְנו שְׁעוּרוֹ, וְשֵׁהוּא הַמְקוֹם מִן הַוֶּשֶׁט שְׁאֵינוֹ רְאוּי לְשִׁחִיטָה לְמַעְלָה מִן הַוֶּשֶׁט. אִם נֶקֶב לְחַלְלוֹ בְּמָה שֶׁהוּא - טְרֵפָה.

ג. שְׁנֵי קְרוֹמוֹת יֵשׁ לְמַח שֶׁבְּרֹאשׁ. אִם נֶקֶב הַעֲלִיּוֹן הַסְּמוּף לְעֶצֶם בְּלֶבֶד - הָרִי זֶה מִתְרַת¹⁰; וְאִם נֶקֶב הַתַּחְתּוֹן הַסְּמוּף לְמַח¹¹ - טְרֵפָה. וּמִשִּׁיתְּחִיל הַמַּח לְהַמְשִׁיךְ לְשִׁדְרָה, וְהוּא מְחוּץ לְפּוֹלִין שֶׁהֵן תַּחֲלַת הָעֶרְף, וְהִיָּה לְקְרוֹמוֹ דִּין אֲחֵר¹². וְאִם נֶקֶב חוּץ לְפּוֹלִין - מֵתָר.

(10) שהטרפות תלוייה בתחתון לפי שאם הוא קיים הוא מגין על המוח. (11) משמע שאם ניקב התחתון לבד אף על פי שהעליון קיים, טריפה. מפני שעיקר ההגנה על המוח תלוייה בתחתון. (12) שזהו חוט השדרה ונטרף רק בנפסק רובו ולא בניקב.

ד. הַמַּח עֲצָמוֹ שֶׁנֶּקֶב אוֹ נִתְמַעַף וְהַקְרוֹם קָנָם - כְּשֵׁרָה. וְאִם נִשְׁפָּף כְּמִים אוֹ נִמַּס כְּדוֹנָג - טְרֵפָה¹³.

(13) מפני שכל שמגיע להפסד זה עתיד הקרום להינקב.

ה. הַלֵּב שֶׁנֶּקֶב לְבֵית חָלְלוֹ, בֵּין לְחַלְלוֹ גְדוּל שֶׁבְּשִׁמְאָל בֵּין לְחַלְלוֹ קֶטֶן שֶׁבְּיָמִין - טְרֵפָה. אֲבָל אִם נֶקֶב בְּשֵׂר הַלֵּב וְלֹא הִגִּיעַ לְחַלְלוֹ - מֵתָר. וְהִנֵּה הַלֵּב, וְהוּא הַמְזוּרָק הַגְּדוּל¹⁴ שִׁיּוּצָא מִמֶּנּוּ לְרֹאֶה - הָרִי הוּא כְּלָב, וְאִם נֶקֶב לְחַלְלוֹ בְּמִשְׁהוֹ - טְרֵפָה.

(14) קנה הלב שעל גבי דופני ריאה.

ו. מְרָה שֶׁנֶּקְבָה וְכֶבֶד סוֹתָמָה - מִתְרַת¹⁵. וְאִם לֹא נִסְתָּם הַנֶּקֶב, אָף עַל פִּי שֶׁהוּא סְמוּף לְכֶבֶד - טְרֵפָה.

(15) שנקובה במקום דיבוקה בכבד וחיבור הכבד סותם את הנקב.

ז. נִזְיָה¹⁶ שְׁנַמְצָאָת בְּמָרָה: אִם הִיְתָה כְּמוֹ גְרַעֲיָנָה שֶׁל תְּמָרָה, שְׁאֵין רֹאשָׁה חֵד - מִתְרַת¹⁷; וְאִם רֹאשָׁה חֵד בְּגְרַעֲיָנָה הַזֵּית - אֲסוּרָה, שֶׁהִרִי נִקְבָה אוֹתָהּ כְּשֶׁנִּכְנָסָה; וְזֶה שֶׁלֹּא יִרְאֶה הַנֶּקֶב, מִפְּנֵי שֶׁהִגְלָד¹⁸ פִּי הַמֶּכָּה.

(16) גרעין. (17) ואף על פי שאינה יכולה לצאת דרך הסימפון כשרוצים להוציאה, שהסימפון צר, ואם כן איך הייתה יכולה להיכנס אם לא שניקבה? אפשר לומר, שעל ידי נענוע שנענעה הבהמה בהליכתה ימים רבים נכנסה מעט מעט במקום דחוק שאינה יכולה עכשיו לצאת. (18) שעלה קרום וכל קרום שעלה מחמת מכה אינו קרום ואינו מגין.

ח. קָנֵי הַכֶּבֶד¹⁹, וְהֵן הַמְזוּרָקִין שְׁבוּ שֶׁבֵּהן הַדָּם מִתְבַּשֵּׁל, אִם נֶקֶב אֶחָד מֵהֵן בְּמִשְׁהוֹ - טְרֵפָה²⁰.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

אם הלעיטה מין עשב אחר, שספק לנו אם הוא נוקב או לא - תיבדק. (50) הבהמה אם ניקבו המעינים או לא. (51) וניקבו הדין ששינו במשנה פירושו כל אחד מהדין שניקב. (52) שניקב באותו צד שבינו לחבירו שלא ניקב החיצון שבכולן.

יד. ומעינים שניקבו וְלַחֵהָ ⁵³ **סוֹתְמָתָן - טְרַפָּה; שְׂאִין זו סְחִימָה עוֹמְדָתָא.** ⁵⁴ **בְּגֵי מַעֲיִם שְׂבָא זָאב או פֶּלֶב וְכִיּוֹצֵא בָּהֶן וְנִטְלָן** ⁵⁵, **וְהָרִי הֵן נְקוּבִין אַחַר שֶׁהֵינְחִין - תּוֹלִין בּוֹ וּמְתָרֵת, וְאִין אוֹמְרִין: שְׂמָא בְּמָקוֹם נֶקֶב.** ⁵⁶ **נֶקֶב. נִמְצְאוּ נְקוּבִין** ⁵⁷, **וְלֹא נוֹדַע אִם קֵדָם שְׁחִיטָה נֶקֶב אוֹ אַחַר שְׁחִיטָה - נוֹקְבִין בָּהֶן נֶקֶב אַחַר וּמְדַמִּין לוֹ: אִם הָיָה הַנֶּקֶב הָרִאשׁוֹן כְּמוֹתוֹ - כְּשֶׁרָה** ⁵⁸; **וְאִם הָיָה בִּינֵיהֶן שְׁנַיִם - קֵדָם שְׁחִיטָה נֶקֶב, וּטְרַפָּה. וְאִם מִשְׁמָשׁוּ הַיָּדַיִם בְּנֶקֶב הַסֶּפֶק** ⁵⁹ - **כֶּף צְרִיף לְמִשְׁמָשׁ בְּנֶקֶב שְׂמַדְמִין לוֹ, וְאַחַר כֶּף עוֹרְכִין** ⁶⁰ **זֶה לְזֶה.**

(53) בפנים המעינים יש ריר סמיך דבוק בהם ובדוחק מוציאים אותו. (54) אלא נודדת ממקום למקום. (55) אחר השחיטה. (56) שהיה מתחילה לפני השחיטה נקב הזאב. בגמרא שם מפרש הטעם, על פי הכלל בהמה שנשחטה בחזקת היתר עומדת, ואף על פי שיש כאן ריעותא שנקובים נמצאו ואולי היה הנקב לפני השחיטה, אין אוסרין מספק ומעמידים את הבהמה בחזקת היתר. (57) ולא היה כאן כלב או זאב שאפשר היה לתלות בהם. (58) שאין דומה הנקב שנעשה לפני השחיטה לנקב שנעשה אחר השחיטה, ואם הנקב החדש דומה לנקב שאנו מסופקים בו, בוודאי שגם הוא נעשה לאחר שחיטה. (59) שמשמוש הידים משנה את צורת הנקב. (60) מסדרים ומדמים.

טו. בְּגֵי מַעֲיִם שְׂעִיזָא לַחוּץ וְלֹא נֶקֶב - מְתָרֵת. וְאִם נְתַפְּכִין ⁶¹, **אָף עַל פִּי שְׂלֵא נֶקֶב - טְרַפָּה; שְׂאִי אֶפְשָׁר שְׁיַחְזְרוּ כְּמוֹת שְׁחִיטָה** ⁶² **אַחַר שֶׁנִּפְּכּוּ, וְאִינָה תִּיָּהָר.** ⁶³

(61) עליונים למטה, בין כולם ובין מקצתם. (62) וסופה לירקב ולהינקב, ולפיכך טרפה מטעם נקובה. (63) "ברא הקב"ה באדם כונניות שאם נהפכה אחת מהן אינו יכול לחיות".

טז. הַמְעִי הַאֲתָרוּן, שְׁהוּא שְׁוֶה וְאִין בּוֹ עֵקוּם, וְהוּא שְׁהָרְעִי יוֹצֵא בּוֹ מִן הַעֲרוּה, וְהוּא דְבוּק בֵּין עֵקְרֵי הַיָּרְכִים - הוּא הַנֶּקֶבָא תַּלְחֵלֵת ⁶⁴. **אִם נֶקֶב בְּמִשְׁוֶהו - טְרַפָּה, כְּשֶׁאֵר הַמַּעֲיִם. בְּמָה דְבָרִים אֲמוּרִים? שְׁנֶקֶב לַחֲלָל הַבֶּטֶן** ⁶⁵; **אֲבָל אִם נֶקֶב בְּמָקוֹם הַדְּבוּק בְּיָרְכִים - מְתָרֵת** ⁶⁶. **וְאֶפְלוּ גִטְל מְמַנּוּ מְקוֹם הַדְּבִק כְּלוֹ - מְתָרֵת; וְהוּא שְׁיִשְׁתִּיר מְאָרְכוּ בְּשׁוּר כְּמוֹ אֲרַפְעֵ אֲצַבְעוֹת** ⁶⁷.

(64) שהרעי מחלחל שם. (65) כלומר, למקום חוץ לבין הירכיים. (66) הואיל וירכיים מעמידות אותה. (67) וכן

אלו העשויים ככובע. (38) התורה אסרה רק חלב בהמה אבל לא של חיה ועוף. (39) שלא בהיתר אכילה תלוי הדבר אלא בטבע של החלבים, שאלו שהם טהורים בבהמה מהדוקים וסותמים ומגינים יפה, וחלבים הטמאים בבהמה מטבע שלהם שאינם הדוקים היטב לא בבהמה ולא בחיה, ולפיכך אינם סותמים ואינם מגינים. וחלב עוף, אפילו זה שכנגדו בבהמה אסור, סותר.

יא. פָּרַס שְׁנֶקֶב ⁴⁰ - **טְרַפָּה. וְאִין לוֹ דָּבָר שְׁיִסְתֵּם אוֹתוֹ, שְׁהָרִי הַחֶלֶב שְׁעָלֵיו אֶסוּר. וְכֵן הַמָּסָס וּבֵית הַפּוֹסוֹת שְׁנֶקֶב אֶחָד מֵהֶן לַחוּץ - טְרַפָּה. וְאִם נֶקֶב אֶחָד מֵהֶן לְתוֹף תַּלְל חֲבֵרוֹ - מְתָרֵת** ⁴¹.

(40) הכרס הפנימית. ורבינו מפרש כרס פנימית זהו כל הכרס כולו. וכרס החיצונה זו היא בשר החופה את רוב הכרס. (41) שחברו מגין עליו.

יב. מחט שְׁנִמְצָאת בְּעֵבֵי בֵית הַפּוֹסוֹת ⁴² **מִצַּד אֶחָד - כְּשֶׁרָה. וְאִם נֶקֶבָה נֶקֶב מִפְּלִשׁ** ⁴³ **לְתוֹף תַּלְל בֵּית הַפּוֹסוֹת** ⁴⁴, **וְנִמְצָאת טַפַּת דָּם** ⁴⁵ **בְּמָקוֹם הַנֶּקֶב** ⁴⁶ - **טְרַפָּה; שְׁוֹדַאי קֵדָם שְׁחִיטָה נֶקֶב. אֲבָל אִם אִין דָּם בְּמָקוֹם הַנֶּקֶב - הָרִי זֶה מְתָר; שְׁוֹדַאי אַחַר שְׁחִיטָה** ⁴⁷ **דְּחִיקָה הַמַּחַט וְנֶקֶבָה.**

(42) סביב שפתו נמצאים שני כפלים כפולים ודבוקים ונמצא מחט תחובה באותו עובי, ומתוך עוביו אפשר שלא ניקב כולו. (43) משני צדדים. (44) שחברתה מגינה עליה. משמע שאם עברה רק עור אחד של בית הכוסות אפילו עברה כולו אבל לא מפולש לחלל זהו מצד אחד וכשרה. ואפילו כשניקב החיצון. אלא שצריך בדיקה כל החלל, כדין מחט שנמצא בחלל הגוף. (45) משני צדדים טריפה. נמצא עליה קורט דם בידוע שלפני שחיטה. ומפרש רבינו שבניקבה משני צדדים טריפה רק כשנמצא עליו קורט דם. ולא פירש מה הדין בניקב מצד אחד ונמצא קורט דם. וראה בלחם משנה, שכתב לדעת רבינו שם, נמצא קורט דם טריפה גם בניקב מצד אחד. (46) ורש"י פירש כנגד פי המחט. והראב"ד פוסק שטיפת הדם צריכה להימצא בחוץ. (47) בגמרא שאלו: למה כאן טריפה רק כשנמצא קורט דם ובנקובים אחרים טריפה אפילו כשאין קורט דם? ותירצו, כשיש מחט הדם נאחו ונדבק בה וסביבתה, וכשאין שם דם בידוע שניקבה לאחר שחיטה. אבל כשאין שם מחט או קוץ אפשר שהלחלוחית העבירה את הדם.

יג. בְּהֵמָה שְׁהִלְעִיטָה דָּבָר שְׁנֶקֶב בְּגֵי מַעֲיָה, כְּגוֹן קֶרֶט שֶׁל חֵלְתִית ⁴⁸ **וְכִיּוֹצֵא בּוֹ - טְרַפָּה, שְׁוֹדַאי נֶקֶב. וְאִם הָיָה סֶפֶק נֶקֶב** ⁴⁹ **סֶפֶק אִינוּ נֶקֶב - תִּבְדֵּק** ⁵⁰. **כֹּל אֶחָד מִן בְּגֵי הַמַּעֲיִם שְׁפִסְלַת הַמַּאֲכָל סוֹבְבַת בָּהֶן, וְהֵן הַנֶּקֶבָאִים דְּקִין, שְׁנֶקֶב - טְרַפָּה** ⁵¹. **וְיֵשׁ מֵהֶן מְלַפְּפִין וּמְקַפִּין זו לָפְנִים מְזוּ בַעְגוּל, כְּמוֹ נֶחֶשׁ שְׁנֶקֶבָה, וְאֵלּוּ הֵן הַנֶּקֶבָאִים הַדְּרָא דְכִנְתָּה. אִם נֶקֶב אֶחָד מֵהֶן לַחֲבֵרוֹ** ⁵² - **כְּשֶׁרָה, שְׁהָרִי חֲבֵרוֹ מְגַן עָלָיו.**

(48) עיקרין שלה אבל אכלה העלין - כשרה. (49) כלומר,

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

טְרַפָּה. וְכֵן אִם נִמְצָא פֶהָן שְׁתֵּי מְרֻרוֹת אוֹ שְׁנֵי מַעֲיִם - טְרַפָּה. וְכֵן כֹּל פִּיּוּצָא פֶהָן. אָבֵל אִם נִטְלָה הַטְּחוּל אוֹ שְׁנִמְצָאוּ שְׁנַיִם - מִתְּרַת; שְׁאִינוּ בְּכֹלֵל הַמְּנוּיִין⁸⁰.

(74) שהוא חיסרון כמו ניקבה. ובתוספות שם כתבו, שכל הנקובים שנמנו בין הטריפות, מכל שכן אם ניטלו, טריפה. (75) טריפה משום נטולה. (76) טריפה משום חסירה. (77) רבינו מפרש, כנטול כאילו ניטלו שניהם וטריפה משום חסרה. (78) שאם ניקבה טריפה, כמבואר למעלה. ויש לטעום את הכבד ואם נמצא בו טעם מר, כשרה, כי המרה נבלעת בכבד ואין זה בכלל חסרה. (79) באיברים שאם ניקבו במשהו, טריפה. (80) עם האיברים שניקבו טריפה.

כא. המעי היתר שִׁטְטָרָף בו הִבְהֵמָה הוא הִיתָר מִתְחַלְתּוֹ וְעַד סוּפוֹ, עַד שְׁנִמְצָאוּ שְׁנֵי מַעֲיִם זֶה בְּצַד זֶה מִתְחַלְתָּה וְעַד סוּף כְּמַעֲי הַעוֹף; אוֹ שֶׁהִיָּה הַמַּעֲי יוּצָא פְּעֻנָּף מִן הַפֶּד וְהָרִי הוּא מְבָדֵל, בֵּין בְּעוֹף בֵּין בְּבִהֵמָה; אָבֵל אִם חִזַּר וְנִתְעַרַב עִם הַמַּעֲי וְנִעֲשָׂה אֶחָד מִשְׁנֵי רֵאשִׁיו, וְהָרִי שְׁנִיָּהֶם מְבָדְלִין בְּאַמְצַע - הָרִי זֶה מִתְּרַת, וְאִין כָּאִין יִתָּר.

פֶּרֶק שְׁבִיעִי

(1) יבאר נקובת הריאה, והקנה שנקב מן החזה ולמטה; ריאה הסרוכה לדופן; אטום בריאה וכיצד בודקין אותו; וריאה שנשפכה כחיתון; ריאה שנמצאו בה אבעבועות ואם היא אחת ונראית כשתים; ריאה שנתמססה ודמיון בין נקב לנקב; ומחט שנמצאת בריאה; מראות הריאה; ועוף שנפל לאור; או שנמצא הכבד כמראה בני מעיים; ודין ושט שנמצא עור החיצון לבן והפנימי אדום.

א. שְׁנֵי קְרוֹמוֹת יֵשׁ עַל הָרֵאָה. אִם נִקְבַּ זֶה בְּלֹא זֶה² - מִתְּרַת; וְאִם נִקְבוּ שְׁנֵיָּהֶן - טְרַפָּה³. אִפְּלוּ נִגְלַד⁴ הַקְּרוֹם הָעֲלִיוֹן⁵ כִּלּוֹ וְהִלֵּךְ לוֹ - מִתְּרַת. וְהִקְנָה שְׁנִקְבַּ מִן הַחִזָּה וְלִמְטָה בְּמִשְׁהוֹ - טְרַפָּה⁶. וְהוּא הַמְּקוֹם שְׁאִינוּ רֵאוּי לְשִׁחִיטָה בְּקִנְיָה לְמִטָּה.

(2) או התחתון או העליון. (3) כמו ששנינו ניקבה הריאה, שם. (4) נקלף. (5) ובמקרה שנגלד התחתון - טריפה, מפני שבוודאי חסרה הריאה. (6) שנידון כריאה, לא כגרגרת, גמרא שם מה.

ב. הַתְּחִיל בְּשִׁחִיטָה וְשָׁחַט כֹּל הַקְּנָה וְאַחַר כֵּן נִקְבָּה הָרֵאָה וְאַחַר כֵּן גָּמַר לְשִׁחִיטָה - הָרִי זֶה טְרַפָּה, הוֹאִיל וְנִקְבָּה קִדְּם גָּמַר לְשִׁחִיטָה⁷. וְכֵן כֹּל פִּיּוּצָא בְּזָה⁸.

(7) שאין הלכה כריש לקיש שם, ואע"פ שהריאה תלויה בקנה וקיימא-לן יש טרפות לחצי חיות. כלומר, אף-על-פי שהבהמה איבדה כבר חצי חיותה, היא נטרפת כמו בהמה חיה. (8) כגון ששחט את הושט ואחר-כך ניקבו בני מעיים ואח"כ גמר השחיטה, טריפה. אף שחיי בני מעיים תלויים בוושט, יש טרפות לחצי חיות. וכל זה בבהמה, אבל בעוף

פירש הרי"ף, אבל רש"י שם סובר שאם נשתייר כאצבע כשרה, וזו היא "כדי תפיסה" שאמר רב נחמן שם. ובבהמות אחרות משערים לפי גודלן ביחס לשור.

יז. הַעוֹף - אִין לוֹ כֶּרֶס וְלֹא הֶמְסֵט וְלֹא בֵּית הַפּוֹסוֹת; אָבֵל יֵשׁ לוֹ פְּנִגְדָּן זָפֶק⁶⁸ וְקִרְקָבֵן. וְכֹל הַטְּרַפּוֹת שְׁוֹת הֵן בְּהֵמָה חַיָּה וְעוֹף⁶⁹. וְזָפֶק שְׁנִקְבַּ גָּגוּ בְּמִשְׁהוֹ - טְרַפָּה. וְאִי זֶהוּ גָּגוּ שֶׁל זָפֶק? זֶה שְׁמִיתָח עִם הַוֹּשֵׁט כְּשִׁנְאִרְיָה הַעוֹף צְוָאוֹ. אָבֵל שְׁאָר הַזָּפֶק שְׁנִקְבַּ - מִתָּר.

(68) כיס שהאוכל נקבץ שם. (69) טריפות שמנו חכמים באיברי בהמה. גם בחיה ועוף, אם יש בהם אותם האיברים, טריפה.

יח. שְׁנֵי פִסִּין יֵשׁ בְּקִרְקָבֵן: הַחִיצוֹן אָדָם כְּמוֹ בֶּשֶׂר, וְהַפְּנִימִי לֶבֶן כְּמוֹ עוֹר. נִקְבַּ זֶה בְּלֹא זֶה - מִתְּרַת, עַד שְׁנִקְבוּ שְׁנֵיָּהֶן בְּמִשְׁהוֹ. וְאִם נִקְבוּ שְׁנֵיָּהֶן זֶה שְׁלֹא כְּנִגְדָּה זֶה - מִתָּר⁷⁰.

(70) ואינו דומה לוושט שאם ניקבו העורות זה שלא כנגד זה נבילה, שהוושט מתכווץ ומתרחב הואיל ואוכלין כנסים דרך הוושט ויכול להיות שיוזדמנו זה כנגד זה, מה שאין כן בקורקבן, שתמיד הוא נח ואם ניקב זה שלא כנגד זה תמיד נמצאים במצב זה והעור האחד מגין על חבירו. וכתב המגיד משנה בשם הרשב"א והר"ן שבניקב החיצון כשר רק אם בא מחמת מחלה, אבל על ידי קוץ או מחט טריפה, כדין מחט בחלל הגוף.

יט. הַטְּחוּל אִינוּ מִן הָאֵיבָרִין שְׁנִקְיָבְתָן בְּמִשְׁהוֹ, וְלִפְיָכֶּה לֹא מְנוּ אוֹתוֹ חֲכָמִים בְּכֹלְלָן. אִלָּא יֵשׁ לְנִקְבַּ שְׁלוֹ שְׁעוֹר שְׁאִינוּ שְׁוֹה בְּכֹלוֹ. פִּיּוּצָא? הַטְּחוּל - רֵאשׁוֹ הָאֶחָד עֵבֶה, וְהַשְּׁנִי דֶק, כְּפָרִית הַלְּשׁוֹן. אִם נִקְבַּ בְּרֵאשׁ הָעֵבֶה⁷¹ נִקְבַּ מְפָלֵשׁ - טְרַפָּה. וְאִם נִקְבַּ נִקְבַּ שְׁאִינוּ מְפָלֵשׁ: אִם נִשְׁאָר תַּחְתּוּיָו כְּעֵבִי דִינָר שֶׁל זָהָב⁷² - מִתָּר; פְּחוֹת מִכָּאִן - הָרִי הוּא כְּמִפְלֵשׁ וְטְרַפָּה. אָבֵל אִם נִקְבַּ הַדֶּק - כְּשִׁרָה⁷³.

(71) אמרו: אין הלכה כר' עזירא שפסק ניקב הטחול טריפה, ומסיימים: "והני מילי בקולשיה, אבל בסומכיה טריפה". פירוש: ודברים אלה נאמרו בחלק הדק, אבל בחלק העבה טריפה. ויש מפרשים שכל שדבוק לבטן הוא בכלל ראש העבה. (72) ואם כן יש הגנה נגד הנקב. שיעור כעובי דינר זהב זהו פחות מחצי עוביו של הטחול. דינר של זהב עבה כפליים משל כסף. (73) ובטחול של עוף אין טריפות כלל.

כ. כֹּל אֶבֶר שְׁאִמְרוּ חֲכָמִים בוֹ: שְׁאִם נִקְבַּ בְּמִשְׁהוֹ - טְרַפָּה, כֵּן אִם נִטְלָה בְּלוֹ - טְרַפָּה⁷⁴. בֵּין שְׁנִטְלָה בְּחֵלִי אוֹ בְּכִד⁷⁵ בֵּין שְׁנִבְרָא חֶסֶר⁷⁶. וְכֵן אִם נִבְרָא בְּשְׁנֵי אֵיבָרִים מְאוּתוֹ אֶבֶר - טְרַפָּה; שְׁפָל הִיתָר - כְּנִטּוּל הוּא חֲשׁוּב⁷⁷. פִּיּוּצָא? נִטְלָה אֶחָד מִן הַמַּעֲיִם אוֹ הַמְּרָה⁷⁸ וְכִיּוּצָא פֶהָן⁷⁹, בֵּין בְּעוֹף בֵּין בְּבִהֵמָה -

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

הריאה נקובה. ודעת הראב"ד, שאם נמצאת נקובה, אין לתלות במכה ולהכשיר באומד. כתב המגיד-משנה, דוקא אם נמצאת מכה בדופן תולין בה, לפי שהדופן רחב וליחותו מרובה ונקלטת הריאה אליו. אבל במכה בשאר איברים, אין תולין בה כלל. (25) והיינו אם נמצא נקב. רבינו סתם כאן ולא פירש מה הדין אם לא נמצא נקב ולא מכה, אם צריך לבדוק את הריאה בנפיחה כמ"ש בפרק יא, או לא. וראה מגיד-משנה וכסף-משנה כאן.

ו. הַרְאָה שְׁנִמְצָא בָּהּ מְקוֹם אֶטוּם כָּל שֶׁהוּא ²⁶ שְׂאִין הַרוּחַ נִכְנָסֶת בּוֹ וְאִינוּ נִתְפָּח - הָרִי זֶה כְּנִקְוָבָה, וְטָרְפָּה ²⁷. וְכִיצַד בּוֹדֵקִין אוֹתוֹ? קוֹרְעִין הַמְּקוֹם שֶׁלֹּא נִתְפָּח בְּשַׁעַת נְפִיחָה. אִם נִמְצָאת בּוֹ לְחָה ²⁸ - מִתְּרַת; שְׁמֻחַמַת הַלְחָה לֹא נִכְנָסָה שָׁם הַרוּחַ. וְאִם לֹא נִמְצָאת בּוֹ לְחָה - נוֹתְנִין עָלָיו ²⁹ מַעַט רֶק אוֹ תֶבֶן אוֹ כֶּנֶף וְכִיּוֹצֵא בָּהֶן, וְנוֹפְחִין אוֹתָהּ. אִם נִתְנַדְּג - כְּשֶׁרָה; וְאִם לֹא - טָרְפָּה, שְׂאִין הַרוּחַ נִכְנָסֶת לָשָׁם ³⁰.

(26) שם מז: שאין ניכר בו כל שינוי אחר, אלא שאינו עולה בנפיחה. (27) מטעם נקובה. (28) מוגלא, בגמרא. (29) על האטום לאחר שנקרע. (30) והרי היא כנקובה, כמבואר למעלה.

ז. רָאָה שֶׁתִּשְׁמַע בָּהּ הִכְרָה ³¹ כְּשֶׁנוֹפְחִין אוֹתָהּ: אִם נָכַר הַמְּקוֹם שֶׁמִּמֶּנּוּ תִשְׁמַע הַהִכְרָה - מוֹשִׁיבִין עָלָיו רֶק אוֹ תֶבֶן וְכִיּוֹצֵא בּוֹ ³². אִם נִתְנַדְּג - בִּידוּעַ שֶׁהִיא נִקְוָבָה, וְטָרְפָּה. וְאִם לֹא נָכַר הַמְּקוֹם - מוֹשִׁיבִין אוֹתָהּ בְּמֵים פּוֹשְׁרִין וְנוֹפְחִין אוֹתָהּ. אִם בְּקֶבֶךְ ³³ הַמַּיִם - טָרְפָּה ³⁴; וְאִם לֹא - בִּידוּעַ שְׁקָרוֹם הַתַּחְתּוֹן בְּלִבְד נֶקֶב, וְהַרוּחַ תִּתְּנֶגֶד ³⁵ בֵּין שְׁנֵי הַקְּרוֹמוֹת, וּמִפְּנֵי זֶה יִשְׁמַע בָּהּ קוֹל דְּמָמָה בְּשַׁעַת נְפִיחָה.

(31) שם. (32) כגון נוצה. (33) כשכש. גירסא אחרת: "אם בצבין", מלשון נדנדו. (34) בידוע שהיא נקובה. (35) הולכת.

ח. זֶה עֵקֶר גְּדוֹל יִהְיֶה בִּידָךְ ³⁶: שֶׁכָּל רָאָה שְׁנוֹפְחִין אוֹתָהּ בְּפוֹשְׁרִין וְלֹא יִבְקַבֵּק הַמַּיִם - הָרִי הִיא שְׁלֵמָה מִכָּל נֶקֶב.

(36) שם. רב נחמיה בר יוסף בדיק ליה בפשור.

ט. רָאָה שֶׁנִּשְׁפָּכָה כְּקִיתוֹן, וְקָרוֹם הָעֵלְיוֹן שֶׁלָּה קָנַם שְׁלֵם כֹּלָּא נֶקֶב: אִם הַסְּמָפוֹנוֹת עוֹמְדִים בְּמְקוֹמָם וְלֹא נִמְזַחוּ - כְּשֶׁרָה; וְאִם נִמְזַח אֶפְלוֹ סִמְפוֹן אֶחָד - טָרְפָּה ³⁷. כִּיצַד עוֹשִׂין? נוֹקְבִין אוֹתָהּ וְשׁוֹפְכִין אוֹתָהּ בְּכָלִי שֶׁהוּא שׁוֹעַ בְּאַבְרָם ³⁸ וְכִיּוֹצֵא בּוֹ. אִם נִרְאָה בָּהּ חוּטִין לְבָנִין - בִּידוּעַ שְׁנִמְזָקוּ הַסְּמָפוֹנוֹת, וְטָרְפָּה; וְאִם לֹא - בְּשֶׁר הַרְאָה בְּלִבְד הוּא שְׁנִמְזָק, וְכְשֶׁרָה ³⁹.

כיון ששחט סימן אחד או רובו, נגמרה השחיטה ואין טרפות אחריה.

ג. אֶחָד מִסְּמָפוֹנֵי רָאָה שְׁנִקְב, אֶפְלוֹ נֶקֶב לְחִבְרוֹ - טָרְפָּה ¹⁰. וְרָאָה שְׁנִקְבָּה, וְעָלָה קָרוֹם בְּמִכָּה וְנִסְתַּם הַנֶּקֶב - אִינוּ פְלוּם ¹¹. נִקְבָּה הָאוֹם שֶׁל רָאָה ¹², אִף עַל פִּי שְׂדֵפֶן סוֹתְמָתָה - טָרְפָּה ¹³. וְאִם נִקְבָּה בְּמְקוֹם חֲתוּף הָאֲנָוֹת ¹⁴ שֶׁלָּה, וְהוּא הַמְּקוֹם שְׁרוּכְצַת עָלָיו ¹⁵ - כְּשֶׁרָה.

(9) לסמפון שני הסותם את פי הנקב, ומכל-שכן אם ניקב במקום שאין כל סתימה, כגון שניקב לפני כניסת הסמפון לבשר הריאה, אבל אם ניקב לבשר הריאה, הבשר מגין וכשרה. וראה גם מגיד-משנה וכסף-משנה. וראה גם לקמן הלכה י. (10) וחברו אינו מגין עליו, הואיל שדופן הסמפון קשה, אינו סותם הנקב. (11) בגמרא: אינו קרום, ופירש"י שופו ליסתר. (12) העיקר שלה והיא היא הריאה. והראשונים קוראים לו בארמית: אומא, ראה 'תוספות' שם. והיא שוכבת רחוקה מן הדופן. (13) הואיל והאומה הגדולה למעלה בחלל רחוקה מן הדופן, הסתימה מתפרקת. (14) חמש בליטות כמו אזנים יוצאות מן הריאה, שלוש מהאום הימנית ושתיים מהאום השמאלית ונקראות אונות, כמבואר בפרק ח הלכה א. (15) הריאה והדופן גדלים כאחד וסמוכים תמיד, וסתימת הדופן קיימת ואינה מתפרקת.

ד. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים? כְּשֶׁשְׁתַּם מְקוֹם הַנֶּקֶב שְׁבָאָנוֹת בְּשֶׁרָה ¹⁶; אֲבָל אִם נִסְמַךְ הַנֶּקֶב לְעַצֵּם - אִינוּ מִגְּנִין. וְאִם הָיָה נֶקֶב הָאֲנָוֹת דְּבוּקִים בְּעַצֵּם וּבְכֶשֶׁר - מִתְּרַת ¹⁷.

(16) סוגיא שם. כיון שיש נקב ממש, צריך סתימת בשר, שאין סירכא סותמת ואין עצם סותמת. (17) מפני שהבשר מונע את העצם מלהתפרק.

ה. הָאוֹם שֶׁל רָאָה שְׁנִמְצָאת סְמוּכָה לְדֵפֶן ¹⁸, בֵּין שְׁהַעֲלֵת ¹⁹ צְמָחִים ²⁰ בֵּין שֶׁלֹּא הַעֲלֵת - חוֹשְׁשִׁין לָהּ שְׂמָא נֶקֶבָה ²¹. וְכִיצַד עוֹשִׂין בָּהּ? מְפָרְקִין אוֹתָהּ מִן הַדֵּפֶן, וְנוֹהֲרִין בָּהּ שֶׁלֹּא תִנְקַב ²². אִם נִמְצָאת נִקְוָבָה, וְנוֹמְצָא בִּדְפֶן מִכָּה בְּמְקוֹם הַנֶּקֶב - תּוֹלִין ²³ בְּמִכָּה ²⁴ וְאוּמְרִים: אַחַר שְׁחִיטָה נֶקֶבָה כְּשֶׁנִּפְרָקָה מִן הַמִּכָּה; וְאִם אֵין מִכָּה בִּדְפֶן - בִּידוּעַ שְׁנִקְב ²⁵ בְּרָאָה הָיָה קֹדֶם הַשְּׁחִיטָה, וְטָרְפָּה.

(18) והוא הדין סרוכה. (19) הריאה. (20) אבבעעות הדומים למראה מוגלה סביבות מקום סמיכתה לדופן. (21) כיון שנמצאה בה ריעותא. (22) בגמרא: מייתי סכינא דחליש פומיה, ופירש"י פיו חדוד ודק וחותר יפה, שלא יקרע קרום הריאה במושכו אותו מן הדופן. (23) דוקא כשהמכה היא נגד מקום הנקב כולו תולין במכה, אבל אם היתה סרוכה במכה וחוצ' למכה טריפה, כי מה תועיל המכה לאותו חלק הנקב שאינו כנגדה. (24) אף אם נמצאה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

49) שם: אבל לא מגסה לדקה ולא מדקה לגסה. אבל רש"י פירש שם דקה - החלק הדק בריאה, והיינו אונא שהיא קטנה. וגסה החלק הגס, והיינו האומא שהיא גדולה. 50) בגמרא שם מו: אין מקיפין בבועי, ופירש"י: בועה שניקבה בריאה במקום שאין יד הטבח ממששת, ואין לתלות ביד הטבח, ואין ידוע אם ניקבה קודם שחיטה או לאחר שחיטה, אין מביאין בועה אחרת להקיף ולנקוב אותה ולראות אם מראה הנקבים שוים, שבבועה העשויה להשתנות בכל שעה ושעה, יש לחשוש שמא מראה אחר היה ונשתנה. וזהו שמסיים רבינו, שאין הדבר ניכר.

יד. מחט שנמצאת בראה 51 - נופחין אותה 52. אם לא יצא ממנה רוח - בידוע שזאת המחט דרך סמפונות נכנסה 53 ולא נקבה. ואם נתחתכה הראה קדם נפיתה ונמצאת בה המחט - הרי זו אסורה 54; שהדבר קרוב שנקבה 55 פשנכנסה.

51) כשהיא שלימה, והרגישו בה במשמוש היד. 52) שם מח: כרבנן המכשירים. ודוקא על ידי נפיתת הריאה, וכן כתב הר"ף. 53) וכשרה בכל ענין, אפילו אם קצה החד של המחט לפניו. ואינו דומה לכבד, שפסק למעלה פרק ו הלכה ט, שאם קצה החד של המחט לפניו טריפה דוודאי ניקבה כשנכנסה, משום שמפוני הריאה רחבים והריאה קרובה לקנה, ואפילו אם הראש העגול לחלל, המחט נכנסת לתוך הסמפון, ומשם דוחקת ונכנסת לתוך הבשר של הריאה שהוא רך. 54) אפילו הראש העגול לפניו, והקצה החד לחוץ - טריפה. 55) שדרך הושט לבלוע, ואין דרך הקנה לבלוע, תולין בדבר המצוי יותר, ודרך הושט באה וניקבה.

טו. תולעת שהיתה בראה ונקבה ויצאה, והרי הראה נקובה בתולעת - הרי זו מתרת; חזקתה שאחר שחיטה תקב ותצא. יש שם 56 מראות, שאם נשתנה מראה האבר לאותו המראה הרע - הרי הוא בנקוב. שאותו הבשר שנשתנה מראיו למראה זה - כמת הוא חשוב 57, וכאלו הוא הבשר שנהפך עינו אינו מצוי. וכן הוא אומר: ומחית בשר חי בשאת. וביום הראות בו בשר חי. מפלל, ששאר הבשר שנשתנה אינו חי.

56) כמו יש במציאות, וזהו מסגנונו של רבינו, ראה הלכות יסודי התורה פרק א הלכה א. 57) זהו טעם כולל לכל המראות האסורות שיבואו בהלכות הסמוכות.

טז. ראה שנשתנה מראיה, בין מראה פלה בין מראה מקצתה: אם נשתנית למראה המת, אפלו נשתנית פלה - מתרת; ואם נשתנית למראה האסור, אפלו כל שהוא - טריפה; שהמראה האסור בנקב הוא חשוב 58, כמו שבארנו 59.

58) ונקב פסול אפילו בכל שהוא. 59) בהלכה הקודמת. יז. וחמש מראות אסורות יש בראה, ואלו הן: שהרה פדיו, או ירקה 60 פעין פשות, או פעין חלמון

37) שהרי ניקב הסמפון טריפה, למעלה בהלכה ג, וכל-שכן נימח. 38) מחופה עופרת וחלק. 39) שם: ריאה שנימוקה וקרום שלה קיים, כשרה.

יא. ראה שנמצאו בה אבעבועות 40: אם היו מלאים רוח, או מים זפים, או לחה הנמשכת פדבש ופיוצא בו, או לחה יבשה וקשה אפלו פאבן 41 - הרי זו מתרת; ואם נמצאת בהן לחה סרוחה או מים סרוחין או עכורין - הרי זו טריפה. וכשמוציא הלחה ובודק אותה - צריך לבדק הסמפון שפתחיה 42. אם נמצא נקוב - טריפה.

40) שם מח. העלתה צמחים. 41) בגמרא שם: טינרי, כלומר קשים כאבן. 42) שתחת האבעבוע, הואיל שהוא מקום מקולקל, יש לחשוש שמא ניקב הסמפון, ואין שם בשר בריא מגין עליו. וכמו בריאה שנשפכה כקיתון בהלכה הקודמת, ובוה מסולקת קושיית הראב"ד לקמן פרק יא ה"ה. ראה במגיד-משנה.

יא. ראה שנמצאו בה שתי אבעבועות סמוכות 43 זו לזו - טריפה 44; שהדבר קרוב הרבה שיש נקב ביניהן, ואין להן דרך בדיקה. היתה אחת ונראה פשתים - נוקבין האחת. אם שפכה לה האחרת - אחת היא ומתרת 45, ואם לאו - טריפה.

43) לא שנא מלאים מים זכים, לא שנא מים סרוחים. ודוקא שהן נפוחים ועומדים. אבל צמחים קשים כאבן, אפילו סמוכים אהדדי כשרה (מ"מ). 44) יש כמין סדק באמצעיתה, ונראים כשתים. 45) אם אין בהם לחה, מים סרוחים או עכורים.

יב. הראה שנתמסמסה - טריפה 46. ביצר? כגון שנמצאת שלמה, וכשתולין אותה - תחתך ותפל חתיכות חתיכות. ראה שנמצאת נקובה במקום שיד הטבח ממשמש - מתרת, ותולין פידו ואומרין: מיד הטבח נקבה אחר השחיטה. נמצא הנקב במקום אחר, ואין ידוע אם קדם שחיטה או אחר שחיטה - נוקבין בה נקב אחר ומדמין 47, פשם שעושים בכני מעים 48.

46) שם נג: וראה פרק ה הלכה ט, שזהו כל שרופא גוררו מן החבורה ורואים את הבשר כאילו חסר. והמגיד-משנה פרק ו הלכה יט כתב: והוי יודע, שכל מקום שאמרו חז"ל אם ניקב טריפה, הוא-הדין אם נמצא בשר רך שהרופא גוררו, חשבינו ליה כנקוב. 47) נקב לנקב. 48) למעלה פרק ו הלכה יד: נוקבים נקב אחר ומדמין לו, אם היה הנקב הראשון כמותו כשרה, ואם היה ביניהן שינוי, קודם שחיטה ניקב וטריפה.

יג. ואין מדמין מראה של בהמה דקה 49 לראה של בהמה גסה, אלא מדקה לדקה ומגסה לגסה. נמצא הנקב באחד מן האבעבועות 50 - הרי זו טריפה, ואין אומרין: נקב אבעבוע אחר ונערך, שאין הדבר נפר.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

70) משנה שם נו. ואלו טרפות בעוף וכו' נפלה לאור ונחמרו בני מעיה. ודוקא עוף אם נשתנו מראה בני מעיו מחמת האור טריפה, אבל בבהמה כשרה. וכ"כ בפירוש לקמן פרק י הלכה יא. וטעם הדבר כמו שכתב הרא"ש לפי שעורה קשה, וגם עובי הצלעות מגינים עליה, וגם בני מעיה קשים להיחמר, כי בטרם יחמרו מן האש, ישרפו עורה ובשרה. 71) האיברים שמתחילתם הם אדומים, והוריקו. 72) משמע שלב וכבד וקורקבן דין אחד להם, ואף במשהו טריפה. אבל הרשב"א ב'תורת הבית' כתב: שאינו מחוור, שלא אמרו במשהו אלא במקום שהנקב פוסל בו, וכמו שאמרו: שיעור ירוקתן כשיעור נקיבתן, אבל כבד שאין הנקב פוסל בה, אין ירוקתה במשהו אלא-אם-כן הוריקה כנגד מרה, אבל שלא כנגד מרה ושלא כנגד בני מעיים אלא כנגד מקום חיותה לא, עד שהוריקה כנגד כל מקום חיותה, שאם ניטל כל מקום ירוקתה תהא תלושה ממקומה. ואפשר שלזה נתכוין רבינו, אלא שהיה לו לפרש. ואפשר לפרש שהמלים "בכל שהוא" מתייחסות לבני מעיים שהאדימו. אבל כאן גבי לב וכבד, לא כתב שום שיעור, משום ששיעור הירקות שונה בלב וכבד. וראה מה שכתבנו למטה. 73) שמתולדותם הם ירוקים. 74) בגמרא שם: שיעור ירוקתן כשיעור נקובתן. מה נקובתן במשהו, אף ירוקתן במשהו. 75) לפי גירסא זו, טעם שינוי המראה טריפה משום שזהו כחור ונטול, שלקה כל האבר ומתחלחל מעט מעט, וסופו שיירקב ויינטל. אבל מהרשב"א נראה שהוא גורס ברבינו: כמי שניקבו. וכמו שדמה ר' יוחנן שיעור ירוקתן לשיעור נקובתן, וכן מביא המגיד-משנה שהגירסא ברבינו כמו "שניקבו" וטריפה. אם כן, טעם הטריפות של שינוי המראה משום נקובה, מפני שעומד לינקב, וכל העומד לינקב כנקוב דמי. אלא ודאי מילתא פסיקתא (דבר פשוט) היא, שאין הירקות דומה לנקב, דבנקב אינה טריפה עד שיעבור לחלל, שאם לא עבר לחלל יכולה להתרפאות ולחיות, מה-שאיין-כן בהוריקו כיון שלקה האבר, מתחלחל מעט מעט, ואע"פ שלא הגיע לחלל עכשיו, מכות האש עשויה לרדת למטה למטה ולנקוב, אלא שעתה אינו ניכר. ולפי זה, בלב וקורקבן טריפה אפילו הירקות היא רק עליהם מבחוץ. 76) גמרא שם: ירוקים שהאדימו ושלקן והוריקו כשרים, אבל רבינו מפרש שהוא-הדין אדומים שהוריקו ושלקן וחזרו והאדימו כשרים, משום האי טעמא גופא, ששינוי המראה בא מחמת העשן, שהעשן עושה מירוקים אדומים, ולפעמים מאדומים ירוקים, ראה מגיד-משנה. 77) כלומר, ממששים בהם פן יעבור המראה. כסף-משנה. והראה מקורו משם נ. ממשמש בהו ואידמו.

כא. פל עוף ששנמצאת הכבד שלו פמראה בני מעים⁷⁸, או ששנשתנו שאר בני מעים, ועמדו בשנוין אחר שליקה ומריסה פמו שבארנו - פידוע שנפל לאור⁷⁹ ונחמרו בני מעיו, וטרפה. ולא עוד, אלא בני מעים של עוף שלא נמצא בהם שנוי⁸⁰, וכשנשלקו נשתנו והאדימו הירקים והוריקו האדמים - פידוע שנפל לאור ונחמרו בני מעיו, וטרפה. וכן הושט שנמצא העור החיצון שלו לבין⁸¹

ביצה⁶¹, או פעין חריע⁶², או פמראה הפשר. וחריע הוא הצבע שצובעים בו הפגדים, והוא דומה לשערות אדמות מעט ונוטות לירוקה.

60) חולין מז: המונח "ירוק" בלשון התלמוד. ורבינו כולל כמה גווניו, שבשפתנו המדוברת נקראים: ירוק, כתום, צהוב וכחול בהיר. וכחול כהה מדמים לשחור, "שחור ככחול". ולהלכה, דעת הפוסקים האחרונים, שכל הנוטה לכתום וצהוב - טריפה, וירוק וכחול - כשרה. 61) שהוא מראה ירוק, שם. 62) בגמרא: מוריקא. והנה רש"י שם פירש, מוריקא כרכום, ובנדה נא: פירש חריע כרכום. וכן פירש הרא"ש בעוקצין. וזה מתאים לירושלמי: מאי חריע מוריקא. ובפירוש המשניות לעוקצין פ"ג משנה ה כתב: "והירושלמי ביאר לנו כי חריע הוא הנקרא בערב אל קרטום".

יח. נמצאת פעין חריות של הקל⁶³ - אוסרין אותה מפסק⁶⁴, שזה קרוב למראה האסור⁶⁵. וכל המראות האלו אין אוסרין בהם עד שנופחים אותה וממרט בה פידו. אם נשתנית למראה המטר - מתרת⁶⁶; ואם עמדה פעינה - אסורה.

63) בחולין מז: האי ריאה דדמיה לאופתא טריפה", ומפרש רבינו "אופתא" כעין חריות של דקל. אבל רש"י מפרש בכמה מקומות אופתא - בקעת. 64) שיש שתי לשונות בגמרא בפירוש המילה "דמיה", אם דומה במראהו או במישוש, ולא הוכרעה הלכה כמי. 65) נוטה מעט לאדמימות או לצהוב. 66) כן כתוב בשם רבינו האי גאון: ושאלתם מראות אסורות בריאה כשנופחין אותה מתהפכת למראה בשר באיזה מראה עושין, במראה ראשון או במראה שני? פשיטא כי הריאה בחיי הבהמה נפוחה להניף אויר על הלב, וכמו שנראית כשהיא נפוחה עושין.

יט. ארבע מראות מתרות יש בה, ואלו הן: שחורה ככחול⁶⁷, או ירקה פחציר⁶⁸, או אדמה⁶⁹, או פמראה הכבד. ואפילו היתה הראה פלה טלאים טלאים נקדות נקדות מארבע מראות אלו - הרי זו מתרת.

67) צבע כחול כמראה לאזור. 68) בגמרא שם ככרתי, ותרגום של חציר כרתי. 69) בין כולה בין מקצתה. וכן נראה מסיום דברי רבינו שכתב: ואפילו היתה הריאה כולה וכו', וראה למעלה בהלכה טז דעת רבינו שמראות האסורות בכל שהוא, טריפה. והראב"ד חולק עליו ואומר, שאינה טריפה אלא-אם-כן נשתנה המראה בריאה כולה.

כ. עוף שנפל לאור⁷⁰ והוריק לבו⁷¹ או פבדו⁷² או קרקבנו או שהאדימו המעים⁷³ שלו בכל שהוא⁷⁴ - הרי זו טריפה. שפל הירקים שהאדימו או האדמים שהוריקו מתמת האור בעוף - הרי הן כמי שננטלו, וטרפה⁷⁵. והוא שיעמדו במראה זה אחר ששלקו אותן מעט⁷⁶ וממרטין בהן⁷⁷.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

כתבו: וניטל הלב והריאה והדקין, לא איצטריך למיתני, שבכלל נקובים הם. לקמן בפ"י ה"ט כותב ה'כסף משנה': "תחת חסירה, פרט כג טריפות", וקשה ליישב דבריו עם מה שאומר רבינו כאן, וכפי שנתבאר למעלה]. (4) אזנים, שם מז, א. (5) מן הריאה. (6) בלשון הגמרא: עינויתא דוורדא. (7) שהיא דקה ואדומה כמותו (רש"י). (8) הואיל ואינה ממנין האונות. (9) סוגיא, שם. (10) דעת הגאונים שהיא רק סרוכה בכיס ואינה דבוקה יפה, ולפיכך אין הכיס מגין. (11) שהיא בכלל האום של הריאה, ואום שניקבה - טריפה, כמבואר למעלה.

ב. חסר מנין האונות¹² ונמצאת אחת מן השמאל או שתיים מן הימין - טריפה. ואם נמצאו שתיים בימין וזאת הנרדא - הרי זו מתרת¹³.

(12) שם: חסר וכו' טריפה. (13) כי הוורדא משלימה את המנין, אבל אם חסרה אונה בצד שמאל, והוורדא היא בצד שמאל, אין הוורדא משלמת, מפני שאין דרכה לעמוד בשמאל אלא בימין (כסף-משנה בשם הר"ן).

ג. נתחלפו האונות, ונמצאו שלש מן השמאל ושתיים מן הימין בלא ורדא¹⁴, או שהיה הורד עם השלש בצד שמאל - הרי זו טריפה, שהיא חסרה¹⁵ מצד הימין¹⁶.

(14) אבל אם היה ורד מצד הימין, היא משלמת לשתיים שבימין, כמו שכתב בהלכה הסמוכה, והרי יש שלש בימין. ולא נטרפה הבהמה בזה, שיש בשמאל יתרה, שלש במקום שתיים, שדעת רבינו יתרת באונות מותרת, בהלכה הסמוכה. (15) אונה. (16) מפני שוורדא העומדת בצד שמאל אינה משלמת. ומשמע מזה, שאם לא חסרה אונה, והוורדא עומדת בשמאל - כשרה, וכן נמצאו שתי וורדות - כשרה, בניגוד לדעת רש"י. רבינו לשיטתו, שיתרת מותרת, כמסקנת הגמרא שם, שאין הלכה כרבא ביתרת.

ד. נתוספו האונות¹⁷ ממנינם: אם היתה האזן היתה בצד האונות או מלפני הראה, שהיא עמת הלב¹⁸ - מתרת; ואם היתה על גבה, שהיא לעמת הצלעות - הרי זו טריפה; שהיתה פחוסה. והוא שתהיה¹⁹ כמו עלה של הדס²⁰; אבל פחות מזה - אינה און ומתרת.

(17) שם מז, א. (18) בגמרא שם: מגוואי, כלומר מבפנים. (19) בגדלה. (20) ואפילו יש בה כעלה של הדס רק לאחר נפחת הריאה - טריפה (כסף-משנה בשם ה'תוספות'). וטעם הדבר, שהרי בהמה בחייה ריאתה נפוחה תמיד (רדב"ז מכת"י).

ה. און שנמצאת דבוקה²¹ בחרתה הסמוכה לה - מתרת. ואם נסמכו שלא על הסדר, כגון שנסמכה ראשונה לשלישית - טריפה²².

(21) גירסת ה'מגיד משנה' מכת"י, בדברי רבינו: און

והפנימי אדם, בין פעוף בין בכהמה - הרי הוא כאלו אינו²², וטריפה.

(78) בגמרא שם נו: "הוריקה הכבד כנגד בני מעיים". ומפרש רבינו כנגד בני מעיים, כמראה בני מעיים ודומה להם. אבל רש"י וכמה מפרשים אחרים פירשו "כנגד" ממש, היינו חלק הכבד שמקומו כנגד המעיים. (79) שם, ואפילו לא ראינו שנפלה לאור (רבינו גורס בגמרא שם: "בידוע שנפלה לאור וכו'") ומשמע שאע"פ שלא ראינו שנפלה לאור. וכן היא גירסת הר"ף, אבל הרא"ש והרשב"א והר"ן גורסים: בידוע שנחמרו בני מעיים, ומפרשים שהמדובר כשנודע שנפלה לאור, והכבד שכנגד בני המעיים הוריק, והמעיים עצמם לא נשתנה מראיהם, אבל כשלא נודע שנפלה לאור - כשרה לדעתם. (80) דברי רב נחמן בר יצחק שם: "אף אנו נאמר, אדומים שלא הוריקו ושלקו והוריקו טריפה", ואפילו לא נודע שנפל לאור. וכן כתבו הגאונים בדעת הר"ף. (81) ומתולדתו הפנימי לבן, והחיצון אדום ונשתנה מראהו, שם מג. בין בעוף בין בבהמה - שלגבי ושט אין הבדל בין עוף לבהמה. (82) משמע, שטריפה לא מטעם נקובה אלא מטעם חסרה, וראה למעלה בהלכה הקודמת.

פְּרָק שְׁמִינִי

(1) יבאר חסירה כיצד; ויתור או חליף או סריך באונות; בהמה שצמקה ריאה שלה או שנמצאת נפוחה; בהמה שהיתה חסרת רגל או יתירה ואם היו לה שלוש ידיים; נטולה כיצד? וצומת הגידין ושיעורן; ושחתך מכאן ותחיה ומכאן ותמות; שיעור הכוליא שתהיה כשרה; ואם לקתה או נמצאת בה ליחה.

א. חסרה² כיצד? שני איברים הן, שאם חסר ממנינם³ - טריפה. ואלו הן: הראה והרגלים. והמש אנות⁴ יש לראה. כשיתלה אותה אדם בידו ופני ראה כנגד פניו - שלש מן הימין, ושתיים מן השמאל. וכצד ימין ממנה⁵ כמו און קטנה⁶, ואינה בצד האונות. ויש לה כמו פיס בפני עצמה, והיא בתוף הפיס. ואון זו הקטנה היא הנקראת ורדא, מפני שהיא דומה לוורד⁷. ואינה מן המנין. לפיכך⁸, אם לא נמצאת הורדא - מתרת. שפך היא דרפה: יש בהמות תמצא בהם⁹, ויש בהמות לא תמצא בהם. ואם נמצאת נקובה¹⁰, אף על פי שהפיס שלה סותם את הנקב - הרי זו טריפה¹¹.

(2) מתחילת ברייתה, אחת משמונה מיני טרפות שנאמרו בסיני, כמבואר למעלה פ"ה ה"ב. (3) כלומר, שכרגיל נמצאים בבהמה יותר מאחד, ובמנין קבוע. ודעת רבינו, שרק אלה נכללים במין חסירה, אבל אבר יחיד שניטל או חסר - טריפה, מפני שהוא כנקוב ונכלל במין "נקובה" על-פי הכלל: כל אבר שאמרו בו חכמים שאם ניקב - טריפה, גם ניטל או חסר - טריפה, כמו שכתב בפ"ו ה"כ. וראה ב'לחם משנה' וב'תוספות' שם מב, א. ד"ה ניקב,

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

33) וכן בנשתנה מראה הריאה למראה האסור, ראה למעלה בפ"ז הט"ז, ובראב"ד שם.

ח. רְאָה שְׁנִמְצָאת נְפוּחָה כְּמוֹ עֵקֶר חֲרִיטֵי שֶׁל דֶּקֶל³⁴ - אוֹסְרִין אוֹתָהּ מִסֶּפֶק. שֶׁזוֹ תּוֹסֶפֶת מְשֻׁנָּה בְּגוֹפָה, וְשִׁמְאָה הַתּוֹסֶפֶת בְּגוֹף פְּחָסְרוֹן, כְּמוֹ שֶׁאָמַר בְּמִנְיָן³⁵.

34) שם הלכה יח, פסק רבינו אותו הדין כשנשתנו מראה כעין חריות של דקל. מקור הלכות אלו: שם מז, ב: אמר רפרם, ריאה הדומה לאופתא - טריפה. ומפרש רבינו, אופתא חריות של דקל כמ"ש הרב המגיד בפ"ז. ושם בסוגיא, לשונות חלוקות בכוונת דברי רפרם: איכא דאמרי (יש אומרים) בגישתא, כלומר במישוש שקשה כעץ. ואיכא דאמרי בחזותא, שהגון כחריות של דקל. ופסק רבינו כשתי הלשונות, ובשני האופנים, כעיקר חריות של דקל וכעין חריות של דקל - טריפה, ובשניהם "אוסרים אותה מספק".
35) שהיתר כחסר, למעלה ה"ד.

ט. הִבְהִמָּה שֶׁפְּחָדָה³⁶ וְרִאָהָ עַד שֶׁצְּמָקָה הָרִאָה שְׁלֵה וְקָרְבָּה לְהִיטֵי יִבְשָׁה: אִם פְּחָדָה בִּידי שְׁמַיִם³⁷, כְּגוֹן שֶׁשְׁמָעָה קוֹל רַעַם אוֹ רִאָתָה זִיקִים וְכִיּוֹצֵא בָּזֶה - מִתְּרַת; וְאִם לֹאוֹ - הָרִי זֶה פְּחָסְרוֹ וְטָרְפָה.³⁸ כְּגוֹן שֶׁשְׁחָטוּ לְפָנֶיהָ בְּהִמָּה אַחֲרַת וְכִיּוֹצֵא בָּזֶה - הָרִי זֶה פְּחָסְרוֹ וְטָרְפָה.³⁹

36) משנה, שם נד, א. וברייתא נה, ב. ובמשנה נקראת חרותה, היינו שקשה כחריות דקל, מפני יבשותה, כפירוש רש"י שם. 37) כלומר, שהפחד שלה בא מסיבה שנעשה בידי שמים. 38) שהפחד שלה בא מסיבת מעשה בני אדם. 39) שבידי אדם אינה חוזרת ומבריא, אבל בידי שמים חוזרת ומבריא. רבינו לא גילה דעתו בדין פחדה בידי שאר בריות. ונראה שהוא סומך על הבדיקה שנאמרה בהלכה הסמוכה, ולכן לא נכנס כלל לדון בפלוגתא של רבי שמעון בן אלעזר ורבנן בדין זה (רב"ז מכת"י).

י. יִצֵּד בּוֹדֵקִין אוֹתָהּ? ⁴⁰ מוֹשִׁיבִין אֶת הָרִאָה בְּמַיִם מַעַת לַעַת. וְאִם הָיָה זְמַן הַקֶּר - מוֹשִׁיבִין אוֹתָהּ בְּמַיִם פּוֹשְׁרִין, וּבְכָלֵי שְׁאִין הַמַּיִם מְתַמְצִין מִגְּבּוֹ וְנוֹזְלִים, כְּדִי שֶׁלֹּא יִצְוֹנוּ⁴¹ בְּמַהֲרָה. וְאִם הָיָה זְמַן הַחֵם - מוֹשִׁיבִין אוֹתָהּ בְּמַיִם צוֹנִן, בְּכָלֵי שְׁהַמַּיִם מְתַמְצִין מִגְּבּוֹ⁴², כְּדִי שֶׁיִּשְׁאָרוּ קָרִים. אִם חֲזָרָה לְבְרִיתָהּ⁴³ - הָרִי זֶה בִּידי שְׁמַיִם וּמִתְּרַת; וְאִם לֹא חֲזָרָה - בִּידי אָדָם הִיא וְטָרְפָה.

40) בסוגיא, שם. 41) שלא יתקררו. 42) בגמרא שם: משיכלי חיורי, כלומר כלים עשויים מטיט לבן שעושים ממנו קיתונות ששותים בהם בימות החמה, שהמים מתמצים מגבם ועי"ז הם קרים. 43) שנתרככה.

יא. בְּהִמָּה שֶׁהִיטָה חֲסָרָה רִגְלָה⁴⁴ בְּתַחֲלַת בְּרִיתָהּ - טָרְפָה. וְכֵן אִם הִיטָה יִתְרָה רִגְלָה; שֶׁפֶל הִיטָה - פְּחָסְרוֹ הוּא⁴⁵. אֲבָל אִם הָיָה לָהּ שְׁלֹשׁ יָדַיִם⁴⁶ אוֹ יָד אַחַת -

שנמצאת דבוקה בחיתוך הסמוכה לחברתה, מתורת. ואם נסמכו שלא על הסדר, כגון שנסמכה ראשונה לשלישית או מגב לגב שלא במקום החיתוך, טריפה. וכן נראה מהרבה פוסקים ראשונים, שגרסו כן בדברי רבינו. ראה ב'כסף משנה'. ולפי אותה גירסא, פירוש "שלא כסדרן" - שם מו, ב - הוא: שלא כסדר שכיבתן זו על גב זו, היינו היא אמנם דבוקה בחברתה הסמוכה לה, אבל לא מחיתוך של זו לחיתוך של זו אלא מגב לגב או מחיתוך לגב וטריפה, אבל גירסת ה'כסף משנה' כנוסח שלפנינו, ולפיה אין חילוק בין חיתוך לחיתוך ובין גב לגב, אלא אם דבוקה בחברתה הסמוכה, והן כסדרן, וכשרה בכל ענין שנסמכה, ורק אם נסמכה ראשונה לשלישית זהו שלא כסדרן וטריפה. ראה ב'כסף משנה' שכן פירשו דברי רבינו, רבינו ירוחם ו'הגהות מיימוניות'. 22) שדיבוק שלא על הסדר עומד להתפרק וסופו לינקב.

ו. נִמְצָאוּ שְׁתֵּי הָאֲנּוֹת פְּאֵנָה אַחַת וְאֵינָן נִרְאוֹת כְּשְׁתֵּים דְּבוֹקוֹת²³: אִם הָיָה בִּינֵיהֶן כְּמוֹ עֲלָה הַהֵדֵס²⁴, בֵּין בְּעֵקֶרָן בֵּין בְּאֶמְצָעָן בֵּין בְּסוּפָן, כְּדִי שֶׁיִּכְרַח שְׁתֵּים דְּבוֹקוֹת - מִתְּרַת; וְאִם לֹאוֹ - הָרִי זֶה חֲסָרָה²⁵ וְטָרְפָה.

23) שאין להם חיתוך האונות והאומא חלקה, שם מז, ב: "שיעא". אבל אם היו נראות כשתים דבוקות - כשרה, מכיון שסמוכות הן הרי זה כסרוכות כסדרן וכשרה. ראה בה"ה. 24) שזהו השיעור להיכר האונה. ולמד זאת רבינו, מדין היתרת בה"ד, וכשם שלענין תוספת אינה אונה אלא כשיעור עלה של הדס, כן גבי חסרון לא נקרא חסר אם יש אונה כגודל עלה של הדס (מגיד-משנה מכת"י). 25) אונה אחת.

ז. נִמְצָאת כְּלָה שְׁתֵּי עֲרוּגוֹת, וְאֵינָן לָהּ חֲתוּף אֲזִינִים²⁶ - טָרְפָה²⁷, וְכֵן אִם חָסַר גּוֹף הָרִאָה²⁸, אִף עַל פִּי שֶׁלֹּא נִקְבָּה - הָרִי זֶה כְּמִי שֶׁחָסַר מִנֵּין הָאֲנּוֹת וְטָרְפָה²⁹. לְפִיכָּה, אִם נִמְצָא מִמֶּנָּה מְקוֹם יִבְשָׁה³⁰ עַד שֶׁיִּפְרָף³¹ בְּצַפְרָן - הָרִי זֶה פְּחָסְרוֹ³² וְטָרְפָה, וְאִפְלוּ הָיָה כָּל שֶׁהוּא³³.

26) בגמרא שם: "שיעא". 27) שסוף-סוף חסר מנין האונות. נקשה להבין, למה הוצרך רבינו להשמיענו דין זה אחרי שפסק בהלכה הקודמת ששתי אונות דבוקות - טריפה, וראה ב'כסף משנה'. וכן נראה מסיוס דברי רבינו: הרי זה כמי שחסר מנין האונות. 28) אע"פ שהקרום קיים. 29) שחסרון מבפנים תחת הקרום נקרא חסרון, שם. ואם תאמר הרי בפ"ז ה"ט פסק רבינו: ריאה שנשפכה כקיתון, אם הקרום שלה קיים - כשרה, הרי שחסרון מבפנים לא נקרא חסרון. יש לומר, שאם לא נימוקה אלא שיש בה איזה קמט וחסרון, קים להו לחכמים שסופה להנקב וטרפה, מה-שאינ-כן בנימוקה הריאה, כיון שנתפשט ההפסד כל-כך, אם יש חשש שסופה להנקב כבר היתה נקובה, ולפיכך כשרה (כסף-משנה). 30) שם מו, ב. 31) שיתפורר. 32) מטעם חסירה ולא מטעם נקובה (כסף-משנה).

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

נמי מותר, היינו האבר שנשבר, כרב שם, שאם הבשר קיים - זה וזה מותר, בין הבהמה ובין האבר, מה שאין כן בנשברה למטה מן הארכובה ואין עור או בשר חופין את רובו, אף על פי שהבהמה מותרת - האבר אסור, שאין שחיטת הבהמה מתירתו, כיון שהוא מדולדל, כמבואר במשנה. (58) הואיל ועור או בשר חופין את רובו, מעלה ארוכה אע"פ שחסר העצם (כסף-משנה בשם הרשב"א ב'תורת הבית'). (59) שסופם להקשות והולכים אחר הסוף, ולפיכך אם מחופה השבר בגידים אינו חיפוי. שם, עמ' ב.

יג. צִמַת הַגִּידִין⁶⁰ הֵן בְּפִהָמָה וּבְחִיָּה⁶¹ לְמַעַלָּה מִן הָעֵקֶב⁶² בְּמָקוֹם שֶׁתּוֹלֵין בּוֹ הַטְּבָחִים⁶³ הַבְּהֵמָה. וְהֵן שְׁלֹשָׁה גִידִין לְבָנִים⁶⁴: אֶחָד עֵבֶה⁶⁵, וּשְׁנַיִם דְּקָיִם. וּמִמָּקוֹם שֶׁיִּתְחַלֵּל⁶⁶ וְהֵן קָשִׁים⁶⁷ וְלְבָנִים עַד שֶׁיִּסּוּר הַלֶּכֶן מִהֵן וְיִתְחַלְלוּ לְהִתְאַדָּם וְלִהְתַּרְפֵּף - הוּא צִמַת הַגִּידִים. וְהוּא פְּאָרְףָּה שֶׁשׁ עֲשָׂרָה אֲצָבָעוֹת בְּשׁוּר⁶⁸.

(60) קשר שלשה גידים ומקום הידוקם. בגמרא: מקום שהגידים צומתים בו. (61) שם. (62) זו היא ארכובה הנמכרת עם הראש, ראה ה"א, והשם עקב הוא העצם הקטן המחבר את הפרקים, שנקרא בתלמוד: עילוי ערקומא (כסף-משנה). (63) בגמרא: היכא דפרעי טבחיא. (64) בגמרא שם, מונה "חירוי" בין הסימנים של צומת הגידים. (65) שם, ב. (66) שיוצאים מן העצם ומהלכים בבשר, שהעצם למעלה מן הפרק, ערום בלא בשר כשתים ושלש אצבעות, והגידים אדוקים בו (רש"י). (67) "אשוני" שם, וזהו הסימן השני של צומת הגידים. (68) בגמרא שם: וכמה? ארבעה בטידי, ומפרש רבינו "בטדא" ארבע אצבעות. ורש"י מפרש, "בטדא" אצבע. ואם כן, שיעור אורך צומת הגידין ארבע אצבעות. והרשב"א בתשובה כתב כפירוש רבינו, שהרי נראה לעין שאפילו בבהמה דקה מתפשטים צומת הגידים יותר מארבע אצבעות. ועוד, קבלת הגאונים היא ש"בטדא" הוא ארבע אצבעות (כסף-משנה). והערוך גורס בגמרא "בטרי" וע"ש.

יד. וּמִגִּידִים אֵלּוּ בְּעוֹף - שֶׁשָׁה עֶשֶׂר גִּידִין⁶⁹. תְּחַלְתֵּן מִן הָעֵצִים שֶׁל מִטָּה⁷⁰ מֵאֲצָבָע יְתִירָה עַד סוֹף הַרְגֵל שֶׁהוּא עֶשׂוּי קִשְׁקִישִׁים קִשְׁקִישִׁים.

(69) שם. (70) טעות היא שנפלה בספרים, שהרי כל טריפות שמונו בבהמה, כנגדם בעוף. ורבינו בעצמו כתב בתשובה לחכמי פרוכניצא, שמעולם לא עלה על דעתו כן, אלא שצומת הגידים בעוף במקום שהם בבהמה (כסף-משנה). והראב"ד בהשגותיו כתב: זה חידוש גדול. . . ואמת הוא שהם יורדים עד למטה עד שהם מתקשרים ומתחזקים בארכובה, משם הם חיים ומפרנסים את הגוף. והרשב"א כתב שרבינו חזר בו, והסכים שמקום צומת הגידים בעוף כמו בבהמה (כסף-משנה).

טו. בְּהֵמָה שֶׁנִּחְתְּכוּ רַגְלֶיהָ בְּמָקוֹם צִמַת הַגִּידִין⁷¹ - טְרֵפָה. וְאֵל תְּתֵמָה וְתֵאמְרוּ⁷²: בֵּיצַד תִּחְתֵּךְ לְמַעַלָּה מִצִּמַת הַגִּידִים וְהִיא מִתְרַת, עַד שֶׁתִּחְתֵּךְ לְמַעַלָּה מִן

מִתְרַת⁴⁷. לְפִיכָּה, אִם נִחְתַּךְ הַיָּד שְׁלֶה - מִתְרַת⁴⁸. נִחְתַּךְ הַרְגֵל: מִן הָאֲרֻכְבָּה⁴⁹ וְלַמַּעַלָּה - טְרֵפָה; מִן הָאֲרֻכְבָּה⁵⁰ וְלַמַּטָּה - מִתְרַת. בְּאֵי זֶה אֲרֻכְבָּה⁵¹ אֲמָרוּ? בְּאֲרֻכְבָּה שֶׁהוּא סוֹף הַיָּרֵךְ הַסְּמוּךְ לַגּוֹף⁵².

(44) רבינו מתחיל כאן לפרש דיני האיבר השני, שאם חסר ממנינם - טריפה, כמבואר בה"א. (45) בגמרא שם: כל יתר כנטול, ומפרש רבינו כחסר בתחילת ברייתו. וכן נראה מפירוש רש"י שם שכתב, יתר אחד כחסר אחד וטריפה, שהוא כשמותת הירך בבהמה שטריפה. ויש מפרשים: יתר כנטול, היינו כאילו היתר נטול ממקומו, והרי הוא כאילו ניקב או חסר מקומו, אבל הפוסקים מכריעים כפירוש רש"י ורבינו (לחם-משנה). (46) שתי הרגלים הקדמיות של הבהמה נקראות ידים, והאחוריות נקראות רגלים. (47) שרק חסר או יתר רגל - טריפה, אבל לא יד. סוגיא שם נח, ב. (48) הבהמה, אבל האיבר שנחתך אסור, ראה בפ"ה מהל' מאכלות אסורות ה"ב. (49) משנה, שם עו, א. (50) כמו ברך, מקום קשר וחיבור עצמות. (51) שלש עצמות הן, תחתון נקרא רגל, וארכובה שלו היא הנמכרת עם הראש. למעלה מאותה ארכובה עצם שני נקרא שוק, ובראשו התחתון של העצם השני סמוך לארכובה הם צומת הגידים, ובראשו העליון של אותו העצם היא ארכובה שכנגדו בגמל ניכר ששם בולט עצם בירך הגמל. למעלה מאותה ארכובה היא עצם הקולית (מגיד-משנה מכ"י). (52) היינו ארכובה שכנגדו בגמל ניכר. ומה שאמרו מן הארכובה ולמטה מותרת, היינו למעלה מצומת הגידים בעצם האמצעי, אבל אם נחתך במקום צומת הגידים טריפה, מחמת שהחיתוך באותו מקום מכאיב לה והיא טריפה (מגיד-משנה). ועי' בהט"ו.

יב. נֶשֶׁבַר הָעֵצִים⁵³ לְמַעַלָּה מִן הָאֲרֻכְבָּה⁵⁴: אִם יֵצֵא פְלוֹ אוֹ רֶבּוֹ לַחוּץ - הָרִי זֶה פְּמָה שֶׁנִּחְתַּךְ וְנָפַל, וְטְרֵפָה; וְאִם הָיָה הַבְּשׂוֹר אוֹ הָעוֹר⁵⁵ חוֹפֶה רֶב עֵבּוֹי וְרֶב הַקְּפוֹ⁵⁶ שֶׁל עֵצִים שֶׁנֶּשֶׁבַר - הָרִי זֶה מִתְרַת⁵⁷. וְאִפְלוֹ נָפַל מִקְצַת הָעֵצִים שֶׁנֶּשֶׁבַר וְהֵלֵךְ לוֹ⁵⁸. וְגִידִים הַרְפִּים אֵינָן חֲשׂוּבִין כְּבְשׂוֹר⁵⁹.

(53) משנה, חולין עו, א. ופירש רש"י: נשבר העצם ולא נחתך. (54) אבל למטה מן הארכובה הבהמה מותרת אפילו אם יצא כולו לחוץ, כרב שם, ב. (55) לבדו, שהעור הרי הוא כבשר, שם. (56) רבינו אינו מפרש מה זה רוב עוביו ומה זה רוב היקפו. רש"י מפרש: רוב עוביו, שלא יצא רוב עובי השבירה לחוץ אלא מיעוט חלל העצם נגלה ורובו נכסה. רוב היקפו, רוב היקף הבשר שסביב העצם על השבר. ורוב עוביו ורוב היקפו, היינו שלא יצא רוב החלל דרך נקב הבשר, ושיהא רוב היקף הבשר שעל השבר קיים. ורש"י מפרש: רוב עוביו ורוב היקפו, כעין רוב עוביה ורוב חללה האמור בגררת, שהעצם במקום אחד דק, ובמקום אחר גס, ופעמים יצא רוב עוביו לחוץ ולא רוב חללו, וצריך שיהיה מחופה רוב עוביו ורוב היקפו (מגיד-משנה). (57) הבהמה. ובספרים אחרים של רבינו, הגירסא: והאבר

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

הראב"ד שנחתכו צומת הגידין - טריפה משום פסוקה, בפסוקה גם כן אינה טריפה אלא שנפסק הרוב. ראה בפ"ט ה"א. (87) כרב שם, ומשום שהלך לו רוב בנין ורוב מנין, שלא נשתיר שום אחד מהם שלם (מגיד-משנה בכת"י, וכסף-משנה).

יט. ובעוף⁸⁸, אפילו נחתך רבו של (כל) אחד⁸⁹ מן הששה עשר⁹⁰ - טרפה.

(88) שם. (89) בגמרא: אפילו נחתך אחד מהששה-עשר - טריפה. והואיל ומחמירים בעוף, שאפילו נחתך אחד טריפה, חוזרים אנו אל הכלל "רובו ככולו" (כסף-משנה). (90) כמבואר בה"ד.

כ. ועוף שנשתברו אגפיו⁹¹ - מתר, ככהמה שנחתכו ידיה⁹².

(91) משנה, שם נו, ב: נשתברו גפיה. (92) למעלה בה"א. שאגפים בעוף כידים בבהמה, ולפיכך אפילו אם נשברו סמוך לגוף - מותר (מגיד-משנה).

כא. כבד שנטלה בלה⁹³ - טרפה. ואם נשתיר ממנה⁹⁴ פזית במקום שהיא תלויה בו⁹⁵ ופזית במקום מרה⁹⁶ - הרי זו מתרת. נדלדלה הכבד⁹⁷ והרי היא מערה בטרפשה⁹⁸ שלה - מתרת⁹⁹. נטל ממנה מקום שהיא תלויה בו¹⁰⁰ ומקום המרה, ואף על פי שהשאר קיים כמו שהוא - טרפה¹⁰¹.

(93) משנה, שם מב, א. (94) שם מו, א. (95) בגמרא: במקום שהיא חיה, ופירש רש"י שהכבד חיה, דהיינו מקום תלייתה כשהיא מעורה ודבוקה תחת הכליות. (96) בשני המקומות, כרב פפא שם. (97) נעקרה במקומות הרבה (רש"י). (98) כאן מעט וכאן מעט וכולה קיימת (רש"י). (99) ואפילו נדלדלה במקום מרה ובמקום חיותה - כשרה (מגיד-משנה). (100) כלומר, כזית במקום זה, וכן במקום המרה בשיעור כזית. (101) שאלו שני הזיתים עיקר חיותה של הכבד, ואם ניטלו הרי ניטל חיותה, ומה שנשתיר שאר הכבד אינו מועיל כלום (כסף-משנה).

כב. נשאר בה פזית¹⁰² במקום מרה ופזית במקום שהיא תלויה בו - פשרה. אבל היה מפזר מעט בכאן ומעט בכאן, או שהיה מרדד¹⁰³, או שהיה ארוך פרוצה - הרי זו ספק. ויראה לי, שהיא אסורה¹⁰⁴.

(102) כאן יש כפל דברים, שכבר נזכר דין זה בהלכה הקודמת, אלא שכאן שינה לשונו, וכתב: כזית במקום מרה קודם, ואחר-כך כזית במקום שהיא תלויה בו, וראה למטה. (103) מרוקע (רש"י). (104) מתקשים בהבנת דברי רבינו, שהרי בעיית רב ירמיה היא בגמרא שם מו, א - ולא איפשיטא, וממילא כל ספק איסור - להחמיר, ולמה כתב רבינו "ויראה לי שהיא אסורה", כאילו זהו חידוש מסברת עצמו? ומפרש ה'כסף משנה', שרבינו מדבר כשאחד משני

הארכבה העליונה, כמו שבארנו⁷³, ואם נחתך למטה מצמת הגידים⁷⁴ - אסורה? שבטרפות, תחתך מקאן ותחיה, ומקאן ותמות. ולא נאסרה בהמה זו⁷⁵ מפני שהיא חתוכה רגל במקום זה, אלא מפני שנחתכו הגידין, שחתיתן מפלל הטרפות כמו שיתבאר⁷⁶.

(71) בהמה שנחתכו רגליה מן הארכובה ולמטה - כשרה, מן הארכובה ולמעלה - פסולה. ובגמרא שם פירשו, שהכוונה במקום צומת הגידים. (72) בסוגיא, שם. (73) בה"א. (74) הגירסא הנכונה היא: למטה בצומת הגידים, שאם למטה מצומת הגידים היינו הארכובה התחתונה, ודאי כשרה. (75) זו היא הסברה נוספת של רבינו, שאין מדמין נחתך למעלה מצומת הגידים לנחתך במקום צומת הגידים, מכיון ששני סוגי טריפות הם, הראשון משום חתוכת רגל, והשני משום חתוכת הגידים (כסף-משנה). (76) בה"ז.

טז. נטולה⁷⁷ פיצד? שלשה איברים הן⁷⁸, שאם נטלו - טרפה, ואף על פי שאין בהן דין נקב ולא דין חסרון. ואלו הן: צמת הגידים⁷⁹, והכבד⁸⁰, ולחי העליון.

(77) אחת משמונה מיני טרפות שנאמרו למשה בסיני, כמבואר פ"ה ה"ב. (78) שנאמר בהם בפירוש - נטולה. אבל בשאר אברים, יש כלל: כל אבר שאמרו חכמים בו שאם ינקב במשהו טריפה, כך אם ניטל כולו טריפה (פ"ו ה"כ). ואין למנותו במין "נטולה" אלא במין "נקובה". (79) במשנה, שם. שנינו, וכן שניטל צומת הגידין. ורבינו כולל בזה גם נחתכו צומת הגידים, כמו שיתבאר בהלכה הסמוכה. ומלשון המשנה מבואר שהטריפות הוא משום נטולה, וע"י בסמוך. (80) אין בו דין נקב ולא דין חסרון. ע"י בפ"ו ה"ח.

יז. וכבר בארנו⁸¹, שהבהמה שנחתך רגלה וכן העוף במקום צמת הגידים, לא נעשו טרפה אלא מפני שנחתכו הגידין. לפיכך, אם נחתכו הגידים לבדם והרגל קיימת - טרפה, שהרי נטלה צמת הגידים⁸².

(81) בה"ז. (82) והראב"ד משיג ואומר שחתוכת צומת הגידים - טריפה משום פסוקה, ושואל: מה בין חתוכה לפסוקה? ומה ששינונו במשנה בלשון נטולה, הוא מבאר כגון שנעקרו מן הארכובה ונקלו.

יח. נחתך פבהמה⁸³ האחד העבה לבדו - מתרת; שהרי נשאר שנים⁸⁴. נחתכו השנים היקין - מתרת; שהרי האחד העבה גדול משניהן⁸⁵, והרי לא נטל כל הצמת אלא מעוטה⁸⁶. נחתך רבו של כל אחד מהן - טרפה⁸⁷; ואין צריך לומר שנחתכו פלן או נטלו פלן.

(83) חולין עו, ב. (84) בגמרא: שנשאר רוב מנין. (85) עבה מהם, ואם-כן נשאר רוב בנין. (86) ואפילו לדעת

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

105) שאלו חכמי לונגיל את רבינו בדין זה, וכתבו: "ואנחנו בענינתנו עד היום הזה ולא מצאנו כתוב בשום חיבור שנעשה בכל לשון (שניטל הלחי העליונה - טריפה). והיה נראה בעינינו, כשאמר (במשנה חולין נד, א) ניטל לחי התחתון כשר, רבותא אשמעינן אע"פ שנראה כעיקור (סימנים) וכל-שכן לחי העליון". [ורבינו בתשובתו מסביר להם את ערכו של הלחי העליון בתהליך הנשימה, שבהעדרו יכנס האויר הצונן ישר לתוך הריאה ותתקרב ותמות הבהמה, וכלל בדינו, שכל שאין כמוה חיה - טריפה]. 106) התלויים בין עיקר החיך ובין הלשון. 107) הסימנים מחיבורם בבשר. 108) משנה, שם. ובגמרא מד, א: דאיגום איגומי.

כד. פל אבר שנאמר בו: שאם היה חסר - טריפה¹⁰⁹, כן אם ניטל - טריפה. אבל אבר שנאמר בו: אם ניטל - טריפה¹¹⁰, אינה נאסרת אלא אם נחתך אותו אבר¹¹¹; אבל אם נבראת חסרה אותו אבר - הרי זו מתרת¹¹². שאם לא תאמר פן, נמצאת החסרה והניטולה אחת. וכל אבר שנאמר בו: שאם ניטל - מתרת, קל וחומר אם חסר מתחלת בריתה ולא נברא - שהיא מתרת.

109) כגון חסרת הרגל. 110) כגון הכבד וצומת הגידין. 111) שנחתך בכלל ניטל, כמ"ש בצומת הגידים. 112) שניטל בידי אדם יותר גרוע.

כה. בהמה שניטלה האם¹¹³ שלה, והוא בית הרחם¹¹⁴, או שניטלו הפליות¹¹⁵ - הרי זו מתרת. לפיכך, אם נבראת בכליא אחת¹¹⁶ או בשלש פליות¹¹⁷ - מתרת¹¹⁸. וכן אם נקבה הפליא - מתרת¹¹⁹.

113) משנה, שם נד, א. 114) בית הריזן (רש"י). 115) משנה, שם. 116) שחסר מתחילת ברייתו. 117) וקיימא-לן: יתר כנטול הוא. 118) כמו שמבואר בהלכה הקודמת: "וכל אבר שנאמר בו שאם ניטל מותרת, קל וחומר אם חסר מתחילת ברייתה, ולא נברא שהיא מותרת". 119) שם נה, ב. וכן מוכרח גם מהכלל שהשמיענו רבינו בפ"ו ה"כ, שכל אבר שאמרו בו חכמים אם ניקב במשהו טריפה, כך אם ניטל כולו טריפה, ומפני שניטלה הכוליא כשרה, ברור שגם ניקבה כשרה.

כו. אף על פי שהפליא שניטלה או חסרה - מתרת, אם נמצאת קטנה ביותר¹²⁰, והקטנה בדיקה¹²¹ עד כפול ובגסה¹²² עד כענב¹²³ - טריפה. וכן אם לקחה הפליא¹²⁴, והוא שיעשה בשטה¹²⁵ כבשר המת שהבאיש אחר ימים, שאם תאחז במקצתו יתמסמס ויפל, והגיע חלי זה עד הלפן שבתוף הפליא¹²⁶ - הרי זו טריפה. וכן אם נמצאת בפליא לחה¹²⁷, אף על פי שאינה סרוחה, או שנמצאו בה מים עכורין או סרוחים¹²⁸ - הרי זו טריפה; אבל אם נמצאו בה מים זפים - הרי זו מתרת.

ה'כזית'ים שלם, והשני מפוזר או כרצועה, תדע שהוא אומר בלשון יחיד "אם היה מפוזר" ולא בלשון רבים אם היו מפוזרים. והעיקר, שעל-פי הדין צריך שישתייר אחד משני ה'כזית'ים הללו, אלא משום שספק לנו אם הכזית הזה צריך להיות במקום מרה או במקום חיותה, מחמירים שצריך שניהם. ומשמיענו רבינו, שאם אחד משניהם הוא שלם, והשני מלוקט או מרודד - אין מכשירים את הבהמה משום ספק ספיקא: שמא הכזית הקיים הוא אותו הכזית שצריך להשאר על-פי הדין. ואם תמצא לומר שלא, אולי מתלקט או מרודד גם כן כשר. וזה מה שכתב: ויראה לי שהיא אסורה. כי סברת עצמו היא, וטעמו של דבר, מפני שזה רק ספק אחד אם יש שיוור הדרוש, ולכן הבהמה אסורה מספק.

כג. לחי העליון שניטל - טריפה¹⁰⁵. אבל אם ניטל התחתון, כגון שנגמם עד מקום הפימנין¹⁰⁶ ולא נעקר¹⁰⁷ - הרי זו מתרת¹⁰⁸.

נקודות משיחות קודש -

"לחי העליון שניטל - טריפה".

והקשו נושאי הכלים, איך יעלה על הדעת להוסיף טריפות שלא נזכרו בתלמוד כלל, "וחכמי לונגיל הוקשה להם כך. . . במה שניטל לחי העליון טריפה, ואנו בענינתנו לא שמענו עד היום הזה. . .".

והביאור בזה: בנוגע ללחי העליון, כתב הגאון הרגצ'ובי "כל שעל ידי זה הסיבה היא מתה, אף שלא דבר זה בעצמו גרם לה רק דבר אחר, מכל-מקום טריפה". כלומר, נטילת לחי העליון בעצמו אינו גורם שתמות, אלא זוהי סיבה לדבר אחר, כניסת אויר קר לריאה, שעל ידי נטילת הלחי העליון נעשה פי הקנה מגולה, וכניסת האויר הקר היא הגורמת למיתת הבהמה. ונמצא, ששני סוגי טריפות הם: א. טריפה ש"זה בעצמו גרם לה שתמות". ב. טריפה שהיא סיבה לדבר אחר שהוא שגרם לה שתמות.

על פי זה יש לתרץ מה שלא נשנית טריפה זו במשנתנו, כי המשנה "ואלו טריפות" מונה רק טריפות שהן עצמן גורמות למיתה, וגם הלשון "ואלו טריפות" מלמד על כך שהן טריפות שמצד עצמן. ועפ"ז יש לבאר דיוק נוסף, איתא במשנה: "הגלודה, רבי מאיר מכשיר וחכמים פוסלין", ולכאורה מדוע נכתב דין זה במשנה "אלו כשרות" ולא ב"אלו טריפות", שלדעת חכמים היא טריפה. אלא ש"גלודה" שהיא בהמה שנקלף עורה מפני טורח המלאכה או מחמת שחין, והנה קילוף העור כשלעצמו אינו גורם שתמות אלא ש"שליט בה אוירא ומתה". ולכן גם לדעת חכמים אין למנותה במשנה "אלו טריפות" מפני שבה נימנו רק סוג הטריפות שהן עצמן גורמות את המיתה.

(יין מלכות, ספר קדושה, סימן יב מתוך רמב"ם "פרס המלך")

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שהיא בין העצמות השפלים הסמוכים לשרה שיש שם כמין בשר, ואותו הבשר הוא הכליות (מגיד-משנה מכת"י). (124) שם. (125) ורש"י שם פירש לקתה מליאה מוגלא. (126) בגמרא, שהגיע עד החריץ והוא מקום הלבן. (127) היינו מוגלא, שם. (128) שם.

120) שם: ואפילו אם היתה קטנה מתחילת ברייתה (לחם-משנה). אבל שאר הפוסקים אומרים, שרק אם הקטינה מחמת חולי - טריפה, אבל אם היתה קטנה מתחילת ברייתה - כשרה (כסף-משנה). (121) בבהמה דקה. (122) בבהמה גסה. (123) שם. כענבה בינונית. ובעוף יש אומרים שאין לו כוליא, ואם כן לא שייך בו טריפות הכוליא. ויש אומרים

שיעורי רמב"ם - פרק אחד ליום

~ יום ראשון כ"ד סיון ~ הלכות שמיטה ויובל

פְּרָק שְׁמִיטָה

למכור לו המזרה, בזה אינו עובר על מצות-עשה של "ושבתה הארץ". ואין כאן אלא לאו של "לפני עור לא תתן מכשול". אולם בעבודה זרה טו, ב - נראה שבמוכר פרה חורשת לחשוד, אין משום שביתת הארץ, ואין איסור 'עשה' אלא בשדהו, ולא בשדה של אחרים, וצ"ע.

ב. וְאֵלוֹ פְּלִים שְׁאִין הָאֵמָן רִשְׁאֵי לְמַכְרֵן בְּשָׁבִיעֵית לְמִי שְׁחָשׁוּד⁸ עַל הַשְּׁבִיעֵית: מַחְרָשָׁה וְכָל פְּלִיָּה, הֶעֱלַ וְהַמְזִרָה⁹ וְהַדְּקָר. זֶה הַפְּלָל: כָּל שְׁמֵלֶאכְתּוֹ מִיְחֻדָּת לְמֵלֶאכָה שְׁאֵסוּרָה בְּשָׁבִיעֵית - אֶסוּר לְמַכְרוֹ לְחָשׁוּד; וְלְמֵלֶאכָה שְׁאֵפְשָׁר שְׁתַּהֲיָה אֶסוּרָה וְתַהֲיָה מְתָרָת - מְתָר לְמַכְרוֹ¹⁰ לְחָשׁוּד.

(7) שם, מ"ו. (8) 'ירושלמי' שם (ראה להלן ה"ד). (9) "הוא שיזור בו את התבואה" (פירוש המשנה), ועבודה בשביעית בדבר התלוש אסורה מדרבנן, כדלהלן ה"ט. (10) שכיון שאפשר לתלות בהיתר, תולים אנו בהיתר (עבודה זרה, שם). וטעמו של דבר, שלעולם אינו עובר על "לפני עור לא תתן מכשול" אלא במכשול ודאי, ולא במכשול ספק ('משנה ראשונה', וכן כתב הריטב"א בעבודה זרה, שם). [וגם לפי מה שכתבנו למעלה, שחויץ מן הלאו הזה, ישנה גם מצות-עשה של "ושבתה הארץ", יתכן שאינו עובר על 'עשה' זו, אלא אם הוא עצמו עשה עבודה או באופן שסיועו היה ודאי].

ג. פִּיעֵד¹¹? מוֹכֵר הוּא לּוֹ הַמַּגְלָל¹² וְהַעֲגָלָה וְכָל פְּלִיָּה. שְׁאֵם יִקְצֹר בּוֹ מְעֵט¹³ וְיִבְיֵא עַל הַעֲגָלָה מְעֵט¹⁴ - הָרִי זֶה מְתָר; וְאֵם יִקְצֹר פְּדֵרָה הַקּוֹצְרִין¹⁵ אִו יִבְיֵא כָּל פְּרוֹת שְׂדֵהוּ¹⁶ - אֶסוּר.

(11) שם. (12) שם: "מגל יד ומגל קציר". (13) כנ"ל פ"ד סוף ה"א. (14) כנ"ל שם הכ"ד. (15) כגון שקצר כל שדהו וכו' (למעלה שם). (16) שאפילו אם קצר מעט מעט, כיון שהביא כולם בביתו בבת אחת, הרי זה אסור (למעלה שם ושם). ולא הותר אלא לקצור מעט מעט ולהביאו לביתו לאכילה מעט מעט (שם).

ד. וּמְתָר לְמַכְרוֹ סֵתָם¹⁷ לְמִי שְׁאִינוֹ חָשׁוּד אֶפְלוֹ דְבָר שְׁמֵלֶאכְתּוֹ מִיְחֻדָּת לְמֵלֶאכָה הָאֶסוּרָה בְּשָׁבִיעֵית;

(1) יבאר שאסור לחזק ידי עוברי עבירה. ומה הם הכלים שהאומן רשאי למכור בשביעית. אם מותר למכור אותם למי שאינו חשוד. שמוכר היוצר כדים רבים בחו"ל לישראל. אם מחזיקין ידי נכרים בשביעית. אם מותר ליקח פירות שביעית מע"ה. הלוקח לולב מעם הארץ בשביעית. ומי הוא חשוד לעשות סחורה בשביעית. החשוד על השביעית אם חשוד על המעשרות או בהיפך. החשוד אם הוא נאמן על אחרים. והכהנים אם חשודין על השביעית. הפטמין והצבעונין אם לוקחין מורסן מכל אדם.

א. פְּדֵרָה שְׁאֶסוּר לְעַבְדֵי הָאֶרֶץ בְּשָׁבִיעֵית², כֶּף אֶסוּר לְחַזְקֵי יְדֵי יִשְׂרָאֵל שְׁעוֹבְדִין אוֹתָהָ⁴, אִו לְמַכְרוֹ לְהֵן כְּלֵי עֲבוֹדָה; לְפִי שְׁאֶסוּר⁵ לְחַזְקֵי יְדֵי עוֹבְרֵי עֲבֵרָה⁶.

(2) כנ"ל פ"א ה"א. (3) שביעית פ"ה מ"ט. (4) כגון שראהו חורש או זורע, לא יאמר לו תתחזק או תצליח, וקל-וחומר שאסור לסעדו בידיים. וראה להלן ה"ח. (5) שם. (6) "אמר הכתוב: לפני עור לא תתן מכשול. רצונו לומר, מי שסגרה עיניו, התאוה ויצר הרע, אל תעזור אותו להוסיף בעוורונו ותוסיף להרחיקו מן היושר. ומפני זה אסור לעזור עוברי עבירה, ולא יתקנו להם כלים, אבל ראוי לקלקל להם" (פירוש המשנה). [ומדברי רבינו כאן שכתב "כדרך שאסור לעבוד הארץ בשביעית, כך אסור לחזק וכו'"], נראה שאיסור אחד לעובד ולמחזיק בידו (חוץ מן הלאו של "לפני עור לא תתן מכשול", שאינו אלא במחזק). והיינו ה'עשה' של "ושבתה הארץ" (למעלה פ"א ה"א) וכדעת מהרש"ל (בבא מציעא ז. ש) שאמירה לגוי בשביעית אסורה מן התורה, ועובר הישראל ב'עשה' זו, של "שבת שבתון יהיה לארץ". וזהו שכתב רבינו בפירוש המשנה הנ"ל "אבל ראוי לקלקל להם", כלומר, אם בידו לקלקל, חייב לקלקל משום 'עשה' של "ושבתה הארץ". אלא שמה שכתב בהלכה הסמוכה (ממס' שביעית פ"ה מ"ו) שאסור

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

בה קומת. (40) לנקות בה תבואה. (41) במשנה, שם מפורש שהתירו כן משום דרכי שלום, ואף-על-פי שיש כאן לתלות לקולא, כמו שאמרו ב'ירושלמי' (שם ה"ד) "שאני אומר, נפה לספור בו מעות, כברה לכבור בה חול, ריחיים לטחון בו סממנים, תנור לטמון בו אונין של פשתן" - נראה שתלייה זו אינה כל-כך שכיחה, ולפיכך לא התירו אלא משום דרכי שלום ('תוספות יום-טוב' שם). (42) שוודאי שאין לה אלא פירות שביעית, כמו ששמע מלשון ה'ירושלמי' שם, שלא תלו לקולא אלא במעות, בחול וכו', ולא בפירות של היתר (ראה ב'תוספות' גיטין סא. ד"ה משאלת). ועוד שלא התירו אלא בחשש של "לפני עור", אבל לעשות עצמה מעשה שתבור ותטחון עמה - לא התירו.

ח. מְחִיקִין⁴³ יְדֵי עֹבְדֵי פֹּכְבִּים בְּשָׁבִיעֵית בְּדָבָרִים בְּלִבְד⁴⁴, כְּגֹן שְׂרָאָהּ חֲרֵשׁ אוּ זֹרַע - אוֹמֵר לוֹ 'תְּתַחֲזֵק'⁴⁵ או 'תְּצַלִּיחַ'⁴⁶ וְכִיּוֹצֵא בְּדָבָרִים אֵלוֹ, מְפָנִי שְׂאִינִם מְצִוִּין עַל שְׁבִיעֵית הָאָרֶץ⁴⁷; אָבֵל לֹא יִסְעָדְנוּ בְּיָד⁴⁸. וּמִתָּר לְרִדֹת עֲמֵהָ הַפְּנִינָה⁴⁹. וְחוֹכְרִין⁵⁰ מִהֵן נִירִין⁵¹, לְפִי שְׂאִינָן בְּנֵי חַיִּיב פְּדֵי לְקַנְסֵ אוֹתָן⁵².

(43) משנה, שם. (44) גיטין סב, א. (45) שם, כרב יהודה. (46) שם, כרב ששת. (47) [ואפילו אם ימחה בידו, לא ישמע לו, ואם כן, אם מברכו, אינו מסייע בידו. וראה למעלה ה"א]. (48) שם, שהרי הישראל מצווה על שביתת הארץ, ואין קנין ביד גוי להפקיע הארץ מקדושתה (פ"א מהל' תרומות ה"י). (49) 'ירושלמי' שם פ"ד סוף ה"ג: "הורה רבי אימי לרדות עמו", ופירשה רבינו: לרדות עמו הדבש מן הכוורת. וראה ב'פני משה' וב'פאת השולחן' (סי' כח אות כד) שכתבו שדברי ה'ירושלמי' נשתרבו לכאן מהסוגיא בעבודה זרה שם (פ"ד סוף ה"י). ומדובר ברדיית הפת ולא ברדיית דבש. והנה בספרים אחרים בדברי רבינו: "לדרוך עמו הפירות" (כת"י מהר"י קורקוס). ובדפוס רומי: "לרדות עמה הפירות". וכן הוא בר"י קורקוס בשם ספר אחר, ואינו מבורר. ולפי הנוסחא שלנו צריך לומר שבא להוציא מדעת רבי אליעזר שאמר כוורת הרי היא כקרקע לענין שבת (שביעית פ"י מ"ז), ואפשר שהוא-הדין לענין שביעית. וכן יש לפרש בתוספתא סוף מס' עוקצין "חלות דבש כו' על מה נחלקו על השבת ועל השביעית, שרבי אליעזר אומר הרי היא כקרקע, וחכמים אומרים הרי היא ככלי" (אף-על-פי שיש לפרשה לענין פרוזבול, ראה בשביעית פ"י מ"ז - ר"י קורקוס). [וכיון שגם לרבנן דינה כמחוברת לקרקע מדרבנן (פכ"א מהל' שבת ה"ו), אסורה בישראל, אבל בגוי התירו, לפי שבדרבנן אמרו: יש קנין לגוי להפקיע, ראה בפ"א מהל' תרומות הי"ז לענין סוריא, שאינה אלא מדרבנן, והוא-הדין לאופן אחר שאינו אלא מדרבנן, וכדעת 'ספר התרומה' בהלכות ארץ ישראל, ועי' רדב"ז]. (50) שם פ"ד מ"ג. (51) קרקע שחרשה בשביעית. (52) אבל מישראל אין חוכרין, משום שקנסו אותם על שחרשו את השדה בשביעית, ראה למעלה פ"א הי"ג.

שְׁהָרֵי אֶפְשָׁר שְׁקָנָה בְּשָׁבִיעֵית לְעֲשׂוֹת לוֹ מְלֶאכָה לְאַחַר שְׁבִיעֵית.

(17) ב'ירושלמי' (שם ה"ג): "אלו כלים שאין האומן רשאי למוכרן בשביעית, לחשוד על השביעית, סתמן (= סתם בני אדם שאינם ידועים לחשודים) מהו? (ו)ממה דתני (= לענין חשוד, ראה למעלה ה"ב) לאיסור ולהיתר מותר, הדא אמרה סתמן מותר".

ה. הַיּוֹצֵר¹⁸ מוֹכֵר¹⁹ חֲמִשָּׁה פְּדֵי שְׁמֶן וְחֲמִשָּׁה עֶשְׂרֵי פְּדֵי נֵיזִין²⁰. וּמִתָּר לְמַכֵּר לְעוֹבֵד פּוֹכְבִּים²¹ יְתָר מְזֵה²², וְאִינוֹ חוֹשֵׁשׁ שְׂמָא וּמְכַר לִישְׂרָאֵל²³. וּמוֹכֵר פְּדִים רַבִּים לִישְׂרָאֵל בְּחוּצָה לְאָרְצָן²⁴, וְאִינוֹ חוֹשֵׁשׁ²⁵ שְׂמָא יְבִיאֵם לְאָרְצָן.

(18) שם, מ"ז. והוא אומן העושה כלי חרס. (19) לישראל החשוד על השביעית, כנ"ל. (20) שם: שכן דרכו להביא מן ההפקר. כלומר: הרי מותר להביא כמות כזאת מן ההפקר, כנ"ל שם סוף הכ"ד. (21) אפילו בארץ. (22) 'ירושלמי' שם. מפני שאינם מצויים על שביתת הארץ. (23) שהרי "כל היכא דאיכא למיתלי תלינן", כנ"ל. (24) שאין שביעית נוהגת שם. (25) שהרי יש לתלות לקולא שלא יביאם לארץ.

ו. וּמוֹכֵר²⁶ לְחֲשׂוֹד פְּרָה חוֹרֶשֶׁת בְּשָׁבִיעֵית, שְׁהָרֵי אֶפְשָׁר לְשַׁחֲטָהּ. וּמוֹכֵר²⁷ לוֹ שְׂדֵהוּ, שְׁהָרֵי²⁸ אֶפְשָׁר שְׂוִיבִירָה. אָבֵל²⁹ לֹא יִמְכַר לוֹ שְׂדֵה הָאֵילָן³⁰, אֵלָא אִם בֵּן פֶּסֶק עָמּוֹ עַל מְנַת שְׂאִין לוֹ פְּאִילָן. וּמְשָׂאִילוֹ³¹ סָאָה³² לְמַדָּד בָּהּ, אִף עַל פִּי שְׁהוּא יוֹדֵעַ שְׂיֵשׁ לוֹ גֶרְוִין³³, שְׁהָרֵי אֶפְשָׁר שְׂיִמְדָּד בָּהּ בְּתוֹךְ בֵּיתוֹ³⁴. וּפּוֹרְט³⁵ לוֹ מְעוֹת, אִף עַל פִּי שְׁהוּא יוֹדֵעַ שְׂיֵשׁ לוֹ פּוֹעֲלִים³⁶. וְכֵלֵן בְּפְרוּשׁ - אֶסוּרִים³⁷.

(26) שם מ"ח, כבית הלל ולא כבית שמאי. (27) תוספתא שם, פ"ד ה"ה, ובבבלי עבודה זרה שם, כבית הלל ולא כבית שמאי. (28) עבודה זרה, שם. (29) תוספתא שם סוף פ"ג. (30) שקרוב לודאי שיעשה באילן עבודות האסורות, וראה ב'תוספתא כפשוטה' שם. (31) משנה, שם. (32) מדה. (33) של פירות שביעית. ואסור למדוד פירות שביעית, כדי שלא יהא כסוחר בהם, כנ"ל פ"ו ה"ג. (34) ולא למכירה, ותולים להקל, כנ"ל. (35) "כגון שיקח ממנו דינר, ויתן לו מעות" (פירוש המשנה). (36) העושים עבודה האסורה בשביעית. ותולים להקל שאינו פורט עבור הפועלים, אלא לצרכו. (37) "כגון שאמר לו, מכור לי זו הפרה, אחרוש בה או אזרע בה זרע פלוני, ותן לי הסאה אמוד בה הזרע אשר דשתי" (שם).

ז. וְכֵן מְשָׂאֵל³⁸ אִשָּׁה לְחִבְרָתָהּ הַחֲשׂוּדָה עַל הַשְּׁבִיעֵית נְפָה³⁹ וּכְבֵרָה⁴⁰, רַחֲמִים וְתַנּוּר⁴¹; אָבֵל לֹא תָבוּר וְלֹא תִטְחֹן עִמָּה⁴².

(38) שם, מ"ט. וכוונת רבינו שכשם שלמעלה שנינו שתולים להקל, כמו כן כאן תולים להקל, ראה להלן. (39) לנפות

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

כגון הפיגם⁷⁷ והירבוזין והשטים⁷⁸ והחללוגות והפסבר של הרים וכיוצא בהן - הרי זה מתר לקח ממנו מעט⁷⁹, כדמי שלש סעדות⁸⁰ בלבד, משום כדי חייו של מוכר.

75) שאסור ליקח פירות שביעית מעם הארץ, אפילו כל שהוא, כנ"ל. 76) בשביעית פ"ט מ"א: "ונלקחים מכל אדם (אפילו מעם-הארץ), שאין כיוצא בהם נשמר". משמע שכשיש כיוצא בהם נשמר, אסור לקנות אותם מעם-הארץ. ולפי זה, מה שאמרו בסוכה שם: "במה דברים אמורים (שמותר ליקח מעם-הארץ בדמי שלש סעודות) בלוקח מן המופקר, אבל בלוקח מן המשומר אפילו בכחצי איסר - אסור", פירושו, שהוא לוקח ממינים שישנם כיוצא בהם מן המשומר. 77) שביעית, שם. והוא: "רודא" (פירוש המשנה). 78) בהגהה על הגליון, העירו צריך להיות: והירבוזין השטים, וכן הוא בדפוס רומי, והוא מין אחד. וכן בדברי רבינו למעלה פ"ד ה"ג, עיי"ש. 79) פירות. 80) סוכה, שם. שכשהוא מוכר פירות שחזקתן מן ההפקר, ואין כאן אלא חשש אחד שמא לא יאכל אותן בקדושת שביעית - התירו לקנות ממנו כדי חייו, אבל כשיש כיוצא בהם מן המשומר, שיש לחשוש גם שמא הוא שומר פירות שביעית - החמירו ואסרו לקנות ממנו אפילו כל שהוא, כנ"ל.

יג. וכל דבר⁸¹ שאינו חיב במעשרות, כגון שום פעל בכי⁸² ובצל של רכפה⁸³ וגריסין הקלקיות ועדשים המצרייות⁸⁴, וכן זרעוני גנה שאינן נאכלות⁸⁵, כגון זרע לפת וצנון⁸⁶ וכיוצא בהן - הרי אלו נלקחין מקל אדם⁸⁷ בשביעית.

81) מעשרות פ"ה מ"ח. כחכמים ולא כרבי מאיר ורבי יוסי. 82) "הם השומין החריפים מאד ואינם ראויים לאכילה, והאוכלן עינו יורדין דמעות, ולכן נקרא בעל בכי" (פירוש המשנה). 83) "הוא בצל וכו', כשיקרב אל עין האדם מדמע דמעות הרבה וכו', ואולי הם מיוחסים למקום מן המקומות" (שם). 84) וכולם חזקתם מן ההפקר משום שאינם ראויים לאכילה, כנ"ל, וההפקר פטור מן המעשרות. וראה פ"ב מהל' תרומות הי"ב. 85) צ"ל: נאכלים. 86) ואע"פ שאינם נאכלים, מכיון שראויים לזריעה, אינם כעצים שלא חלה עליהם קדושת שביעית, כנ"ל פ"ה הי"א. 87) אף מעם-הארץ. ונראה שכוונת רבינו שמתר לו לקחת מעם-הארץ כדמי שלוש סעודות בלבד, כנ"ל, שהרי גם הפיגם והירבוזין השטים, פטורים מן המעשרות ונלקחים מכל אדם בשביעית, כמו שום בעל בכי וכו', ואף-על-פי-כן ביארו בבבלי סוכה הני"ל, שלא התירו אלא בדמי שלוש סעודות, אם כן הוא-הדין לשום בעל בכי וכו' (פאת השולחן), אבל יש להבין למה לא עירב רבינו שתי ההלכות כאחת, וראה ברדב"ז וב'משנה ראשונה' שם.

יד. במה דברים אמורים?⁸⁸ בעם הארץ⁸⁹ סתם; אכל מי שהוא חשוד לעשות סחורה⁹⁰ בפרות שביעית או לשמר פרותיו ולמכר מהן - אין לוקחין ממנו דבר

ט. מתר⁵³ לעשות בסוריא⁵⁴ בתלוש⁵⁵, אבל לא במחבר⁵⁶. כיצד? דשין וזרין ודורכין ומעמרין, אבל לא קוצרין ולא בוצרין ולא מוסקין. וכן⁵⁷ כל פיוצא באלו.

53) שם פ"ו מ"ב. 54) שיצאה מכלל חוצה לארץ, ולכלל ארץ ישראל לא הגיעה (הל' תרומות שם ה"ג). וראה למעלה פ"ד הכ"ז. 55) שכל איסורו אינו אלא מדרבנן, ולפיכך הקילו בסוריא (משנה ראשונה). 56) 'ירושלמי' שם: שלא יהו הולכים (מארץ ישראל) ומשתקעים שם (בסוריא). 57) במשנה, שם: "כלל אמר רבי עקיבא, כל שכיוצא בו מתר בארץ ישראל (כלומר, מן התורה), עושין אותו בסוריא".

י. פ"שם שאסור לעשות סחורה בפרות שביעית⁵⁸ או לשמרן⁵⁹, כן אסור לקח⁶⁰ מעם הארץ⁶¹; לפי שאין מוסרין דמי שביעית לעם הארץ⁶², ואפלו כל שהיא⁶³, ששם לא יאכל אותן⁶⁴ בקדשת שביעית⁶⁵.

58) כנ"ל פ"ו ה"א. 59) עד לאחר הביעור (רדב"ז), כנ"ל פ"ז ה"ג. 60) פירות שביעית, ובאופן שמחבר מותר ליקח, כגון שלוקח מעט כנ"ל פ"ו שם. ורוצה לומר, שקניית פירות שביעית מעם-הארץ גורמת למוכר לעבור על איסור סחורה ועל איסור שמירת פירות שביעית לאחר הביעור. 61) ברייתא סוכה לט, א. 62) שעל-ידי שקונה ממנו פירות שביעית, נתפשים הדמים בקדושת שביעית, כנ"ל פ"ו ה"ו. 63) שם לט, ב: "הלוקח מן המשומר אפילו בכחצי איסר - אסור". וראה להלן הי"ב. 64) את הדמים. 65) אלא יעשה בהם סחורה וישמרם לאחר הביעור, כנ"ל, ונמצא הלוקח עובר על "לפני עור לא תתן מכשול". ואף-על-פי שבמקום שאין האיסור ודאי, תולין לקולא, כנ"ל בסוף ה"ב - כאן קרוב הדבר להיות ודאי.

יא. הלוקח⁶⁶ לולב⁶⁷ מעם הארץ⁶⁸ בשביעית - נתן⁶⁹ לתרוג⁷⁰ מתנה⁷¹. ואם לא נתן⁷² - מבליע⁷³ דמי לתרוג⁷⁴ בדמי לולב⁷⁵.

66) משנה, סוכה שם. 67) כלומר, כל ארבעת המינים (רש"י). 68) שם: מחבירו. אולם רש"י גורס: מעם-הארץ. וכנראה שזו היתה גם גירסת רבינו. וראה בתוספות' שם ד"ה הלוקח. 69) עם-הארץ לישראל. 70) שנלקט בשביעית, שהוא פרי וחלה עליו קדושת שביעית. שהרי הולכים בו אחר לקיטה להחמיר (למעלה פ"ד הי"ב). אבל יתר המינים הם כעצים, ואינם קדושים בקדושת שביעית. ועוד שהולכים בהם אחר חנטה של ערב שביעית (סוכה לט: מ.). 71) שאם לא כן, הרי הוא מוסר דמי שביעית לעם-הארץ. 72) סוכה, שם. 73) כלומר, קבע לו דמים לכל ארבעת המינים. 74) כלומר, משלם לו יותר עבור שלשת המינים, ונמצא דמי האתרוג נבלעים בשאר המינים.

יב. במה דברים אמורים?⁷⁵ בזמן⁷⁶ שהיה מוכר פרות שפמותן בשמור, כגון תאנים ורמונים וכיוצא בהן; אבל היה מוכר פרות שחזקתן מן ההפקר,

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

להלן. (105) בזמן שהם מן התורה, כנ"ל. (106) ראה פ"ח מהל' אבות הטומאות ה"י. (107) גמרא, שם.

יז. פל הַחֲשׂוּד¹⁰⁸ על דָּבָר, אָף על פי שְׁאִינוּ נֹאֲמָן על שֶׁל עֲצָמוֹ - נֹאֲמָן הוא על שֶׁל אֲחֵרִים. חֲזָקָה¹⁰⁹ אֵין אָדָם חוֹטֵא לְאַחֵרִים. לְפִיכָּה, הַחֲשׂוּד על הַדָּבָר - דְּנִוְדוֹ¹¹⁰ וּמְעִידוֹ.

(108) משנה, שם לה, א. כרבי שמעון בן גמליאל ולא כרבי מאיר (והראב"ד חולק, ופסק כרבי מאיר, שאינו נאמן גם על של אחרים). (109) בבא מציעא ה, ב. ובעוד מקומות. (110) דן אדם אחר החשוד באותו דבר, שהוא עצמו חשוד עליו. וראה פ"ב מהל' מעשר הי"ז.

יח. הַפְּהָנִים¹¹¹ הַשּׁוֹדֵינן על הַשְּׁבִיעִית¹¹². לְפִי¹¹³ שֶׁהֵם אוֹמְרִים: הוֹאֵיל וְהַתְּרוּמוֹת¹¹⁴ מִתְּרוֹת לָנוּ אָף על פי שֶׁהֵן אֲסוּרִין על הַזְּרִים בְּמִיתָה¹¹⁵, קָל וְחֹמֶר פְּרוֹת שְׁבִיעִית. לְפִיכָּה, סָאָה¹¹⁶ תְּרוּמָה שֶׁנִּפְלָה לְמֵאָה סָאָה שֶׁל פְּרוֹת שְׁבִיעִית - תַּעֲלָה¹¹⁷; נִפְלָה לְפָחוֹת מִמֵּאָה¹¹⁸ - יִרְקְבוּ הַפֶּל וְלֹא יִמְכְּרוּ לַפְּהָנִים¹¹⁹ פְּכָל מְדַמְעֵ, לְפִי שֶׁהֵם חֲשׂוֹדֵינן על הַשְּׁבִיעִית¹²⁰.

(111) סנהדרין כו, א. (112) לאכול ולמכור פירות שביעית אחר זמן הביעור. (113) טעם זה כתב רבינו מדעתו. וראה ברש"י ובמאירי שם. (114) תרומה גדולה, תרומת מעשר, וחלה שאף היא נקראת תרומה (פ"ו מהל' תרומות ה"ו, ופ"א מהל' מעשר ה"ה, ופ"ה מהל' ביכורים הי"ג). (115) כנ"ל שם. (116) תוספתא תרומות פ"ו ה"ג (הובאה שם). (117) ותינתן לכהן, כנ"ל פ"ג מהל' תרומות ה"א, ואינו חושש שמא יאכלוהו הכהנים אחר זמן הביעור, כנ"ל, שמכיון שהוא צריך להעלותה כדי להתיר השיריים - הרי היא ממון כהנים, ואי אפשר לעכבה מחמת חשש זה, כשם שאין מעכבים חלה של שביעית (תוספתא כפשוטה שם). (118) שהכל אסור לזרים. (119) בדמי תרומה חוץ מדמי אותה סאה, כנ"ל שם ה"ב. (120) כנ"ל.

יט. הַצְּבָעֵינִין¹²¹ וְהַפְּטָמִין¹²² לֹקְחִין מְרָסָן¹²³ מִפֶּל מְקוּם¹²⁴, וְאֵינָן חוֹשְׁשִׁין שְׁמָא מְסַפִּיחֵי שְׁבִיעִית הוּא¹²⁵.

(121) תוספתא שביעית פ"ה ה"ח. (122) מפטמי בהמות ועופות. (123) סיבים גסים, העומדים לבהמה ולעופות וגם לצבע, ראה תוספתא שבת פ"ט ה"ט (תוספתא כפשוטה שם). (124) ב"ירושלמי" שם פ"ט ה"ה: "סבר רבי ירמיה מימר אפילו מן החשוד. אמר ליה רבי יוסי, לא אמרו אלא בשאינו יודע אם חשוד הוא אם אינו חשוד, הא דבר ברי שהוא חשוד, אסור". (125) וטעמו של דבר, שכיון שספיחי שביעית אסורים רק מדרבנן, כנ"ל פ"ד ה"ב, לכן כשהדבר ספק הולכים לקולא, אבל בחשוד - הדבר ברי וקרוב לודאי.

כ. גִּבְאֵי¹²⁶ קִפְּה בְּשְׁבִיעִית לֹא יְהִיו מְדַדְקִין בְּחֲצוֹת שֶׁל אוֹכְלֵי שְׁבִיעִית¹²⁷. וְאֵם נִתְּנוּ לָהֶן פֶּת -

שֵׁישׁ עֲלֵיו זִקַּת שְׁבִיעִית⁹¹ פָּלָל. וְאֵין לֹקְחִין⁹² מִמֶּנּוּ פִּשְׁתָּן, אֶפְלוּ סְרוּק⁹³; אֲבָל לֹקְחִין מִמֶּנּוּ טוּוֹי וְשׂוֹרֵר⁹⁴.

(88) שהתירו לקנות פירות שביעית כדמי שלוש סעודות, כנ"ל. (89) "ירושלמי" מעשרות סוף פ"ה: "הדא דתימר, כשאינו יודע אם חשוד הוא אם אינו חשוד, הא דבר בריא שהוא חשוד, אסור". וראה משנה בכורות כט, ב. (90) ראה בתחילת ה"י, ובהערות שם. (91) אבל דבר שאין עליו זיקת שביעית, קונים ממנו, כרבי שמעון בכורות שם (לענין תרומה ומעשרות) ולא כרבי יהודה, וראה בפ"ב מהל' מעשר הט"ז. (92) בכורות, שם. (93) ב"ירושלמי" מעשרות שם: "ופשתן לאו קסמין הוא (כלומר, ואם כן הרי הם כעצים בעלמא, ומדוע חלה עליהם קדושת שביעית), אמר רבי חנינא, מפני זרעה (כלומר, הזרע שבקסמין)". וזהו שכתב רבינו: דבר שיש עליו זיקת שביעית. (94) משנה, בכורות שם: טווי ובגדים. ובגמרא: "השתא טווי ובנינן, אריג מיבעיא, מאי אריג, תיכ"י. ופירושו: שזור, וראה בפירוש המשנה. וטעמו של דבר שמטווה או שזר את הפשתן, שוב אין בו זרע כלל.

טו. הַחֲשׂוּד⁹⁵ על הַשְּׁבִיעִית - אֵינוּ חֲשׂוּד על הַמַּעֲשָׂרוֹת⁹⁶, וְהַחֲשׂוּד על הַמַּעֲשָׂרוֹת - אֵינוּ חֲשׂוּד על הַשְּׁבִיעִית. שְׂאָף על פי שְׁזָה וְזָה מִן הַתּוֹרָה⁹⁷ - מַעֲשָׂרוֹת⁹⁸ טַעוֹן הַבָּאֵת מְקוּם⁹⁹, מַה שְׂאִין פֶּן בְּשְׁבִיעִית¹⁰⁰, וְשְׁבִיעִית אֵין לָהּ פְּדִיּוֹן¹⁰¹, מַה שְׂאִין בֶּן מַעֲשָׂרוֹת¹⁰².

(95) משנה, שם ל, א. (96) כלומר, על מעשר שני, כדלהלן. והחשוד על המעשרות, אין לוקחין ממנו דבר שיש בו זיקת מעשר, כנ"ל בהל' מעשר שם. אבל עם-הארץ סתם, לוקח ומתקן הפירות דמאי. (97) בזמן הבית הראשון, והחשוד לדבר, חשוד אף לדבר אחר השווה לו (פירוש המשנה, שם). אבל בזמן הזה אינם אלא מדרבנן, כנ"ל פ"א מהל' תרומות הכ"ו. ולענין שביעית בזמן הזה, ראה פ"ד הכ"ה, ובהערה קעד. (98) שני. והכל מפורש בגמרא שם. (99) כלומר, לירושלים, ראה פ"ב מהל' מעשר שני ה"א. ולכן חמור הוא עליו, ונזהר בו ביותר, ולפיכך "החשוד על השביעית, אינו חשוד על המעשרות". (100) שאינה צריכה הבאת מקום, והיא נאכלת בכל מקום. (101) כנ"ל פ"ו ה"ו. ולכן היא חמורה עליו, ולפיכך החשוד על המעשרות אינו חשוד על השביעית. (102) ראה פ"ד מהל' מעשר שני ה"א.

טז. הַחֲשׂוּד¹⁰³ על הַטְּהוֹרוֹת¹⁰⁴ - אֵינוּ חֲשׂוּד לֹא על הַמַּעֲשָׂרוֹת וְלֹא על הַשְּׁבִיעִית¹⁰⁵. שְׁהֶאֱבָל הַטְּמֵא הַזֶּה שְׁמִיכְרוּ בְּחֻזְקַת טְהוֹר - אֵינוּ מְטַמֵּא אֲחֵרִים אֲלָא מְדַבְּרֵי סוּפְרִים, וְהַחֲשׂוּד לְדַבְּרֵי סוּפְרִים¹⁰⁶ - אֵינוּ חֲשׂוּד לְדַבְּרֵי תוֹרָה¹⁰⁷.

(103) משנה, שם. (104) מדובר בטהרות שהן מדרבנן, כגון טומאת אוכלים וטומאת ידים (פירוש המשנה, שם), וראה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

תלויה ביובל, והיא נוהגת מן התורה אף בזמן שאין היובל נוהג. (5) כלומר, עזיבת הקרקע והחזרתה למוכר. (6) ואם כן גם בשמיטת קרקע יש שמיטת כספים ולפיכך הושוו שתייהן. אבל שביתת הארץ לא הושוותה להן. (7) ששמיטת כספים אף על פי שהיא חובת הגוף, תלויה היא ביובל שהיא מצוה התלויה בארץ. (8) כלומר, השבת הקרקע לבעליה, והיינו ביובל.

ג. ומדברי סופרים⁹, שְׁתֵּהָא שְׁמִיטָה כְּסָפִים נוֹהֲגָת בְּזִמְנָא הַזֶּה בְּכָל מְקוֹמָא¹⁰ וְאִף עַל פִּי שְׂאִין הַיּוֹבֵל נוֹהֲגָא¹¹, פְּדִי שְׂאֵל תְּשַׁתְּפַח תּוֹרַת שְׁמִיטַת הַכְּסָפִים מִיִּשְׂרָאֵל.

9) בגיטין שם: "ותקינו רבנן דתשמיט, זכר לשביעית". (10) אף בחוץ לארץ, כשם שהייתה נוהגת מן התורה. ושם אמרו, שבבית דינים של רב אמי ורב אסי סידרו את הפרוזבול, וכן אמר שמואל: אי איישר חילי אבטליניה, משמע שהייתה שמיטת כספים נוהגת גם בכבל מדרבנן. (11) אפילו מדרבנן אינו נוהג, שלא תיקנו חכמים שתי שנות שביתה, תכופות, שהוא דבר שאין רוב הצבור יכולים לעמוד בו.

ד. אין שביעית משמטת כספים אלא בסופה¹². שְׁנָאֵמַר: מְקַץ שְׁבַע שָׁנִים תַּעֲשֶׂה שְׁמִיטָה וְזֶה דְּבַר הַשְּׁמִיטָה, וְשָׁם¹³ הוּא אֹמֵר: מְקַץ שְׁבַע שָׁנִים בְּמוֹעַד שְׁנַת הַשְּׁמִיטָה בְּחַג הַסּוּכוֹת; מֵה שָׁם - אַחַר שְׁבַע¹⁴, אִף הַשְּׁמִיטַת כְּסָפִים - אַחַר שְׁבַע. לְפִיכָךְ¹⁵, הַלּוּה אֶת חֲבֵרוֹ בְּשִׁבְעֵי עֲצֻמָּה - גּוֹבֶה חוֹבּוֹ פֶּלַּי הַשְּׁנָה, וְכִשְׁתִּשְׁקַע חֲמָה¹⁶ בְּלִילֵי רֵאשִׁי הַשְּׁנָה שֶׁל מוֹצָאֵי שְׁבִיעֵי - אֶבֶד הַחוֹב¹⁷.

12) אבל שביתת קרקע נוהגת מתחילתה. (13) במצות הקהל. והנה בספרי שם אמרו: "מקץ שבע שנים, יכול מתחילת השנה, או בסופה, הרי אתה דן: נאמר כאן קץ ונאמר להלן קץ, מה קץ האמור להלן בסופה, ולא בתחילתה, אף קץ האמור כאן בסופה ולא בתחילתה" ולא מבואר שם לאיזה "קץ" הדברים מכוונים, ורבינו פירש שהכוונה לקץ הנאמר במצות הקהל. (14) [שהרי נאמר שם: "במועד שנת השמיטה בחג הסוכות" ואם "מקץ" היינו בתחילת שנת השמיטה, למה הוצרכה התורה לאמר "במועד שנת השמיטה", אבל אם הכוונה לסוף השנה, הוצרכה לאמר "במועד שנת השמיטה" לאמר לנו שאף על פי שכבר עברה שנת השמיטה - תבואה שהביאה שליש בשביעית, אתה נוהג בה מנהג שביעית בשמינית. ואף על פי שבסוטה מא. אמרו שהוצרכה התורה לאמר "שמיטה", שאם לא כן היינו מונים שבע שנים מעת כניסתם לארץ, ואף על פי שזה לא יהיה בשנת השמיטה - כל הטעות הזאת אין לה מקום אלא לפי האמת ש"מקץ" היינו בסוף שבע שנים, ואם כן בלי המלה "שמיטה" יש לטעות כי הכוונה לסוף שבע שנים מיום היכנסם לארץ, כנ"ל, אבל אם נפרש "מקץ", בתחילת שבע שנים, אין מקום לטעות למנות מעכשיו, כי לפי זה היה צריך להיות "מערת" ולא "מקץ שבע שנים", אלא על

מִתְּרַת, וְאִין חוֹשְׁשִׁין לָהּ שְׁמָא מְסַפִּיחֵי שְׁבִיעֵי הִיא¹²⁸; שְׂאֵל¹²⁹ נַחֲשֵׁדוּ יִשְׂרָאֵל לְהִיּוֹת נוֹתְנִין¹³⁰ אֲלָא אוֹ מְעוֹת שְׁבִיעֵי אוֹ בְּיָצִים הַנְּלַקְחוֹת בְּדָמֵי שְׁבִיעֵי¹³¹. וּמִתְּרִין¹³² לְלוֹת¹³³ מִן הָעֲנִיִּים פְּרוֹת שְׁבִיעֵי¹³⁴, וּמִחֲזִירֵין לְהֵן פְּרוֹת¹³⁵ בְּשָׁנָה שְׁמִינֵי¹³⁶.

(126) תוספתא דמאי פ"ג ה"ז, כחכמים ולא כרבי מאיר. וכן הוא ב'ירושלמי' שם פ"ג ה"א. (127) כלומר, לא ימנעו מלקבל מאכלים עבור העניים מאוכלי ספיחי שביעית. (128) צ"ל: היא. (129) 'ירושלמי' שם. (130) פירות שביעית בתור צדקה. ו'ירושלמי' פאה (ח, ב): "שאיין אדם עושה בדבר [מצוה - כן בכ"ל, ונמחק בטעות] ערוה". וראה ב'תוספתא כפשוטה'. (131) שעמי-הארץ סבורים שאין שביעית תופסת את דמיה, וכל-שכן שאינה תופסת את דמי דמיה (רדב"ז). (132) עבודה זרה סב, ב. (133) אבל לא לקנות, לפי שאין מוסרין דמי שביעית לעם-הארץ. (134) קודם זמן הביעור (רש"י). (135) של שמינית, אבל לא של שביעית, שמא לא יאכלו אותם בקדושה, כנ"ל שם. וראה ב'תוספתא' שם ד"ה יזפי, וד"ה יאות. (136) שכיון שהפירות שלוה מהעניים, אינם בעין בשעה שהוא מחזיר להם - אין קדושת שביעית חלה על אלו שהוא מחזיר.

~ יום שני כ"ה סיון ~

פְּרָק הַשִּׁיעִי

1) יבאר שמצות-עשה לפדות כל אדם מישראל פטר חמור בשא. השה שפודין בו למי הוא. ושפטר חמור אסור בהנאה עד שיפדה. אם חייב באחריות השה. ומאימתי חייב לפדותו. על מה פודין אותו. ואם פודה בשווי. וכהנים ולויים אם חייבים בו. הלוקח עובר חמורו של גוי או המוכרו. ואם היה הגוי שותף. ודין המקבל חמור מהגוי, או הגוי שקיבל מישראל. פרה שילדה כמין חמורה. וחמורה שלא ביכרה וילדה ב' זכרים. הספיקות שיש בשני זכרים ושתי נקבות, ומי שהיה לו עשרה פטרי חמורים בתוך ביתו.

א. מְצוֹת עֲשֶׂה לְהַשְׁמִיט² הַמְּלוּה בְּשִׁבְעֵי, שְׁנָאֵמַר: שְׁמוּט פֶּלַּי בְּעַל מְשֶׁה יְדוֹ. וְהַתּוֹבֵעַ חוֹב שְׁעֵבְרָה עָלָיו שְׁבִיעֵי³ - עֵבֶר עַל לֹא תַעֲשֶׂה, שְׁנָאֵמַר: לֹא יִגַּשׁ אֶת רַעְיוֹ וְאֶת אָחִיו.

2) להניח מלגבות. (3) שהרי אין שביעית משמטת כספים אלא בסופה.

ב. אין שמיטת כספים⁴ נוהגת מן התורה אלא בזמן שהיובל נוהג, שְׁלִישׁ שָׁם שְׁמִיטַת קְרָקַע⁵, שְׁהָרִי יָשׁוּב הַקְּרָקַע לְבַעֲלָיו בְּלֵא כְּסָף⁶. וְדָבָר זֶה⁷ קְבֻלָּה הוּא. אָמְרוּ חֲכָמִים: בְּזִמְנָא שְׁאַתָּה מְשַׁמֵּיט קְרָקַע - אַתָּה מְשַׁמֵּיט כְּסָפִים בְּכָל מְקוֹם, בֵּין בְּאֶרְץ בֵּין בְּחוּצָה לְאֶרְץ; וּבְזִמְנָא שְׂאִין שָׁם שְׁמִיטַת קְרָקַע - אִין אַתָּה מְשַׁמֵּיט כְּסָפִים⁸ בְּשִׁבְעֵי אִפְלוּ בְּאֶרְץ.

(4) כלומר, השמטת החובות. אבל שביתת הארץ אינה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

פקדון ולא מלווה". (33) כלומר, אפילו אחר השמיטה, שכבר עבר על זה זמן שמיטת כספים.

ח. הַלְוָהוּ וְתָבְעוּ וְכָפְרוּ בוֹ, וְהִגִּיעַ הַשְּׁמִיטָה וְהוּא בְּכַפְרֵיתוֹ³⁴, וְהוֹדָה אַחַר שְׁעֵבְרָה שְׁבִיעִית אוֹ שָׁבָאוּ עָלָיו עֲדִים אַחַר הַשְּׁבִיעִית³⁵ - אֵין הַשְּׁבִיעִית מְשֻׁמָּט³⁶.

(34) ירושלמי שביעית פרק י סוף הלכה א: "פשיטא דא מילתא, מלווה שהיא נעשית כפרנית אינה משמטת". (35) שאז אין המלווה יכול לתובעו ממון ולנגשו על כך, לפי שכופר הכל פטור מלשלם, ואין לו עליו אלא שבועת היסט בלבד. (36) אבל אם הודה לפני שעברה שנת השביעית, הרי היא משמטת. (37) כיוון ששביעית אינה משמטת אלא דבר שיש בו תביעה ונגישה, שנאמר "וזה דבר השמיטה וגו' לא יגוש את רעהו".

ט. הַמְלוֹהָ אֶת חֲבֵרוֹ וְקָבַע לוֹ זְמַן לְעֶשֶׂר שָׁנִים - אֵינּוּ³⁸ מְשֻׁמָּט; אָף עַל פִּי שְׁהוּא בָּא לִידֵי לֹא יִגְשׁוּ³⁹, הֲרִי הוּא עֲתָה⁴⁰ אֵינּוּ יָכוֹל לִנְגֹשׁ. הַתְנָה עִמּוֹ⁴¹ שְׁלֹא תִתְבַּעְנוּ - שְׁבִיעִית מְשֻׁמָּט⁴².

(38) והרי בתוך עשר שנים ישנה שנת השמיטה. (39) לאחר עשר שנים. (40) לפני הזמן. (41) הלווה עם המלווה. (42) כי כוונת התורה ב"לא יגוש" הייתה, שלא יהא למלווה על הלווה מאומה, וכאן אף על פי שאינו יכול לתבעו, הרי הלווה חייב להחזיר ההלוואה בכל רגע ורגע, והרי הוא כנתבע מעצמו.

י. הַמְלוֹהָ אֶת חֲבֵרוֹ וְהִתְנָה עִמּוֹ שְׁלֹא תִשְׁמָטוּן שְׁבִיעִית - הֲרִי זֶה נִשְׁמָט; שְׁאֵינּוּ יָכוֹל לְבַטֵּל דִּין הַשְּׁבִיעִית⁴³. הַתְנָה עִמּוֹ שְׁלֹא יִשְׁמָט הוּא חוֹב זֶה וְאֶפְלוּ בְּשְׁבִיעִית - תְּנָאוּ קָיָם; שְׁכָל תְּנָאי שְׁבִיעִיתוֹן - קָיָם, וְנִמְצָא זֶה חֵיב עֲצָמוֹ בְּמִמּוֹן שְׁלֹא חִיבְתוֹ תוֹרָה, שְׁהוּא חֵיב⁴⁴.

(43) שהרי לא התנה עם הלווה שישלם לו, אלא התנה שהשמיטה לא תשמט, וזה לא ייתכן. (44) כלומר, שלא יפטור עצמו מן החוב, כשתשמטו שביעית, אלא ישלם לו מבלי להתחשב עם ההשמטה. (45) כמו שכתב רבינו בפרק י"א מהלכות מכירה הלכה טו. וצריך לומר, שהלווה חייב עצמו בפני עדים או ביתר האופנים שזכורים שם. וייתכן, שכיוון שהתנה עמו בשעת כתיבת השטר, הרי זה כאילו כתב לו בשטר, שהדבר מועיל.

יא. הַקָּפְתָּ הַחֲנוּת - אֵינָה נִשְׁמָטת. וְאִם עֲשָׂאָה מְלוֹהָ⁴⁷ - נִשְׁמָטת. שְׁכָר שְׁכִיר - אֵינּוּ נִשְׁמָט⁴⁸. וְאִם זָקְפוּ עָלָיו⁴⁹ בְּמְלוֹהָ - נִשְׁמָט.

(46) והטעם הוא: שדרך להקיף זמן אחר זמן ואינו נפרע ממנו עד שיזדמנו לו מעות, ואין דרך לנגשו והרי זה כאילו הלווהו עד אחר השביעית, שאין שביעית משמטתו. [= וכדאי לבדוק מדוע אין זה דומה למה שנאמר בהלכה י

כרחנו ש"מקץ" הוא בסוף שבע שנים, ולפיכך הוצרך לומר "שמיטה", שלא נטעה לומר שהכוונה לסוף שבע שנים בלי שמיטה]. (15) כלומר, לפי שמיטת כספים אינה אלא בסוף שביעית. (16) ואין לומדים מ"הקהל" אלא פירוש המלה "מקץ" שהוא בסוף, אבל לא למדו משם, שלא תישמט אלא בחג הסוכות. (17) אלא אם כן רוצה הלווה להחזיר בתורת מתנה.

ה. שְׁחַט אֶת הַפָּרָה וְחִלְקָהּ עַל דַּעַת שְׁהִיּוּם רֹאשׁ הַשָּׁנָה שֶׁל מוֹצְאֵי שְׁבִיעִית¹⁸, וְנִתְעַבֵּר אֱלוֹהִים¹⁹ וְנִמְצָא אוֹתוֹ הַיּוֹם סוֹף שְׁבִיעִית - אָבְדוּ הַדָּמִים, שְׁהָרִי עֲבָרָה שְׁבִיעִית עַל הַחֹב²⁰.

(18) וכבר עברה שביעית, ושוב אין החובות נשמטים. (19) שנעשה החודש בן שלושים יום, וקדשו ראש השנה למחר ביום שלושים ואחד. (20) ואין זה דומה להקפת חנות שאינה נשמטת, כיוון ששם אין בעל החנות תובעו כלל, אלא שלאחר זמן מרובה שהיה לוקח מחנותו מעט מעט, הוא משלם הכל כאחד. אבל כאן, שאם היה יודע שאין היום ראש השנה, היה נוטל דמי הבשר מיד, ולכן הרי זה כוקפו במלווה, ששביעית משמטתו.

ו. שְׁבִיעִית מְשֻׁמָּטת אֶת הַמְלוֹהָ. וְאֶפְלוּ מְלוֹהָ שְׁבִיעִיתוֹ שֶׁיֵּשׁ בוֹ אַחֲרֵי כֵּסִים - הֲרִי זֶה מְשֻׁמָּט²¹. וְאִם סִיּוּם לֹא²² שָׁדָה בְּהִלְוָתוֹ - אֵינּוּ מְשֻׁמָּט²³. וְהַשְּׁבִיעִית מְשֻׁמָּטת אֶת הַשְּׁבוּעָה²⁴; שְׁנֵאמַר: לֹא יִגְשׁוּ - מִכָּל מְקוֹם, לֹא לְשֵׁלֶם²⁵ וְלֹא לְהַשְּׁבִיעַ²⁶.

(21) ואין אנו אומרים ש"שטר העומד לגבות כגבוי דמי". (22) הלווה למלווה. (23) שכיוון שייחודה לו והראה לו את השדה במצריה סביב, הרי היא כגבויה כבר. (24) כגון התובע מחברו מאה זוז והלה מודה בחמישים וכופר בחמישים, שחייב שבועה כדין מודה במקצת - אם עבר על זה סוף שנת השמיטה, פטור הוא מלשלם ומלהישבע. (25) ודבר שאין השביעית משמטת את הממון - אינה משמטת גם את השבועה. (26) ושם מט. למדו זאת מן הפסוק: "וזה דבר השמיטה", ואפילו דיבור (היינו, שבועה) משמטת.

ז. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּשְׁבוּעַת הַדִּינִין²⁷ וְכֹל פִּיּוּצָא בְּהַ מְדָבְרִים שְׁאֵם יוֹדָה בְּהִין²⁸ שְׁבִיעִית מְשֻׁמָּטתוֹ²⁹; אֲבָל שְׁבוּעַת הַשׁוּמְרִין וְהַשְּׁתַּפְּיִין³⁰ וְכִיּוּצָא בְּהִין מְשֻׁמָּטתוֹ שְׁאֵם יוֹדָה³¹ יִשְׁלֶם³² - הֲרִי זֶה יִשְׁבַּע אַחַר הַשְּׁמִטָה³³.

(27) שהיא שבועת מודה במקצת. (28) כלומר, בכל ההלוואה שהמלווה תובעו. (29) ולכן אם לא הודה ונתחייב שבועה נשמטת השבועה. (30) שהם נעשים שומרי שכר זה לזה, שאם מבית אחד מהן נגנב דבר של שותפות חייב לשלם כשומר שכר. וזהו שכר, שגם חברו ישמור הכל כשיעור זמן שמשמר זה עכשיו. (31) לפני סוף שביעית. (32) לאחר ראש השנה של שמינית, "לפי שהם

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

החוב, עד שילוו זה את זה. ואין הפרוֹזבול מועיל אלא בשמטת כספים בזמן הזה, שהיא מדברי סופרים; אבל שמטה של תורה - אין הפרוֹזבול מועיל בה.

(58) כלומר, העשירים נמנעו מלהלוות לעניים, מפני שחששו לשמיטת חובותיהם. ואף על פי שיכולים היו למסור שטרותיהם לבית דין, נראה שקשה היה להם להביא כל השטרות לבית דין. ועוד, שאין זו תקנה אלא למלוה בשטר, ולא למלוה על פה. (59) לפי מה שכתב רבינו בסמוך, שאין הפרוֹזבול מועיל אלא בשמיטת כספים בזמן הזה שאינה אלא מדרבנן - "הכתוב בתורה" לאו דווקא, אלא דרבנן שהסמיכו על הכתוב. (60) בגיטין לו: "מאי פרוסבול, אמר רב חסדא, פרוס בולי (=עשירים) ובוטי (=עניים), כלומר, תקנת עשירים ועניים. עשירים שלא יפסידו ממונם, ושלא יעברו על הלאו הנ"ל, ועניים שלא תנעל דלת בפניהם.

יז. אין פותבין פרוֹזבול אלא חכמים גדולים ביותר, כבית דינו של רבי אמי ורבי אסי, שהן ראויין להפקיע ממון בני אדם⁶¹; אבל שאר בתי דינין - אין פותבין⁶².

(61) שהרי למדו שם שהפקר בית דין הפקר, ממה שהכריז עזרא: וכל אשר לא יבוא לשלושת ימים כעצת השרים והזקנים יחרם כל רכושו והוא ייבדל מקהל הגולה. ובית דינו של עזרא וכן ראשי האבות, הם בתי הדין הגדולים שבדורם. ואף על פי שלדעת רבינו אין הדברים אמורים אלא בזמן ששמיטת כספים אינה אלא מדברי סופרים - גם לעקור דבר מדברי סופרים צריך לכח הפקר בית דין. (62) וכל זה דווקא כשאין המלוה והלוה תלמידי חכמים, אבל אם הם תלמידי חכמים יכולים למסור את הפרוֹזבול אף בפני בית דין רגיל ואפילו בעל פה.

יח. זהו גופו של פרוֹזבול: מוסרני לכם⁶³ פלוני ופלוני⁶⁴ הדינין שבמקום פלוני⁶⁵, שכל חוב שיש לי שאגבנו כל זמן שארצה⁶⁶. והדינין⁶⁷ או העדים⁶⁸ חותמין מלמטה.

(63) אין הכוונה שהוא מוסר את שטר החוב, אלא שהוא מוסר את הדברים דלהלן לבית הדין, והרי זה כעין מסירת מודעה. (64) רבינו כתב המשנה כלשונה, אבל וודאי שכוונתו לשלושה דינים. (65) כלומר, אם הדיינים במקום אחר והוא מוסר דבריו כאן לפני עדים. (66) אפילו לאחר שמיטה. (67) אם הוא מוסר דבריו לפניהם. (68) היינו, אפילו העדים, אם הוא מוסר דבריו כאן לפני עדים, לבית הדין שבמקום אחר.

יט. אין פותבין פרוֹזבול אלא על הקרקע⁶⁹. אם אין קרקע ללוה - מוכר לו⁷⁰ המלוה פל שהוא⁷¹ בתוף שדהו, אפלו קלח של פרוֹב⁷². השאיל⁷³ מקום לתנור או לכירה - פותבין עליו⁷⁴ פרוֹזבול. היתה לו שדה ממשפנת⁷⁵ - פותבין עליה פרוֹזבול.

התנה עמו שלא יתבענו - שביעית משמטת]. (47) כלומר, העמידו בדין. והוא הדין אם קבע לו התנווני זמן לפרעו. (48) שדרך לקבץ שכר שנה או שנתיים ביד השוכר אותו ואינו נוגשו לתימם לו והם בידו כפיקדון. (49) [למעלה בהקפת חנות שהיא כמלוה לאחר שביעית, כתב "עשאה מלווה" אבל בשכר שכיר שאינו מלווה כלל, אלא בפיקדון כתב "זקפו עליו במלווה"].

יב. קנסות של אוגס ושל מפתה והמוציא שם רע - אינם נשמטין⁵⁰. ואם זקפן במלוה - נשמטים. ומאימתי נזקפין במלוה? משעת העמדה בדין.

(50) כיוון "שאינם כשאר חובות, אבל הם חיובים שהאיש נתחייב בהם, והאיש הוא לא יהיה פטור עד שיפרעם". [וכוונת דברי רבינו היא: שרק בממון שצריך שיקבל התובע אמרה תורה "תשמט ידך", כאילו קבלתו, אבל קנס אינו ממון שהתובע צריך לקבל, אלא ממון שהנתבע צריך לשלם, ומה יועיל אם הנתבע יסלק ידו כאילו קיבלו? הלא זה לא שילם. ולפי זה נראה שלא מועילה מחילה בקנס.

יג. המגרש את אשתו קדם השמטה - אין כתבתה נשמטת⁵¹. ואם פגמתה⁵² או זקפתה עליו במלוה - נשמטת.

(51) שאינה מלווה אלא כהקפת חנות ושכר שכיר. ודין תוספת הכתובה כעיקר הכתובה. (52) כלומר, נתקבלה חלק מן הכתובה, שעל ידי זה הפכה הכתובה למלווה.

יד. המלוה על המשכון⁵³ - אינו משמיט⁵⁴. והוא שיהיה החוב כנגד המשכון; ואם היה יתר - משמיט היתר.

(53) של מטלטלין. (54) שהרי הלכה "בעל חוב קונה משכון (של מטלטלין). לפיכך, כשילוה אותו על המשכון, יהיה כאילו הקנהו המשכון בממון שהוא שהלווה, לזמן ידוע, ואינו נשמט".

טו. המוסר שטרותיו לבית דין ואמר להם: אתם גבו לי חובי זה - אינו נשמט; שנאמר: ואשר יהיה לך את אחיך, וזה בית דין תובעין אותו. וכן בית דין⁵⁵ שחתכו את הדין וכתבו⁵⁶: איש פלוני אתה חייב⁵⁷ לתן לזה פך וכו' - אינו נשמט; שזה כגבוי הוא, וכאלו בא לידו, ואינו במלוה.

(55) שביעית שם: "וכל מעשה בית דין אין משמטין". (56) ירושלמי שם: וכל מעשה בית דין, אלו גזרי דינים. ודווקא כשגמרו את הדין, אבל אם עוד לא גמרו, אף על פי שהודה בפני בית דין או הביאו עדים בפניהם, שדין הוא שבית דין כותבים - כל זמן שלא כתבו אינו כגבוי. (57) שזהו נוסח של גמר דין.

טז. פשראה הלל הזקן שנמנעו מלהלוות זה את זה⁵⁸, ועוברין על הכתוב בתורה⁵⁹: השמר לך פן יהיה דבר וגומר, התקין פרוֹזבול⁶⁰, פדי שלא ישמט

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

פְּדִין, שְׂאִין דִּינוּ שְׁלֵא יִשְׁמִיט אֶלָּא עַד נִסְן, בְּשַׁעַת מְסִירַת הַדְּבָרִים לְבֵית דִּין.

(85) של המלווה. (86) אבל מה שהלווה אחר כך אינו בכלל הפרוזבול, ומשמטים. (87) כלומר, מה שהלווה מניסן (אחר כתיבת הפרוזבול) עד אייר (הזמן הכתוב בפרוזבול).

כד. המוציא שטר חוב אחר שביעית ואין עמו פרוזבול - אבד חובו⁸⁸. ואם אמר: הנה לי⁸⁹ ואבד - נאמן; שמזמן הספנה⁹⁰ ואילך בעל חוב גובה שלא בפרוזבול⁹¹. ולא עוד, אלא פשיביא בעל חוב את שטרו או פשיבוא לתבע במלוה על פה - אומרים לנתבע: שלם לו. ואם טען הנתבע ואמר: איה פרוזבול שלי? אומרים לנתבע: הנה לך פרוזבול ואבד? אם אמר הן - נאמן, ואם הודה שלא פתב פרוזבול - אבד חובו. והיתומים⁹² אינן צריכין פרוזבול.

(88) שהרי שמטתו שביעית. (89) פרוזבול. (90) שלא היו יכולים לקיים מצוות, ואף על פי שפרוזבול אינו מצוה - לא התירו הגויים לעשותו, כיוון שעל ידו ניכרת מצות שמיטת כספים בזמן הזה, שכל עיקרה הוא שלא תישכח תורת שמיטת כספים מישראל, והרי כל כוונתם הייתה "להשיכחם תורתך". (91) אם אמר, היה לי ואבד. וכן כתב המאירי שם, שמזמן הספנה ואילך האמינו מכת החזקה, שאין אדם מניח דבר מותר ואוכל דבר אסור. ורוצה לומר, שבזמן הסכנה תיקנו חכמים שיהא נאמן לומר פרוזבול היה לי ואבד, ואף אחר שבטלה הסכנה, נשארה התקנה במקומה. (92) שהלוו.

כה. הוציא⁹³ פרוזבול, וטען הנתבע ואמר: מלוה זו שהיא תובע אחר פרוזבול זה היתה⁹⁴, והתובע אומר: קדם פרוזבול היתה - התובע נאמן⁹⁵; שאלו אמר: הנה לי ואבד⁹⁶ - נאמן ואף על פי שאין אנו יודעין זמן הפרוזבול שאבד⁹⁷.

(93) המלווה. (94) ואין הפרוזבול מועיל כלום. (95) "שכיוון שתקנו חכמים פרוזבול, חזקה היא שאין אדם מניח דבר מותר ואוכל דבר אסור" וכוונתו עשה פרוזבול שזמנו אחר הלוואה זו. (96) כלומר, ולא היה מוציא פרוזבול. (97) הרי שנאמן גם על הזמן.

כו. טען הנתבע ואמר: מלוה יש לו אצלי⁹⁸, והתובע אומר: לא פי אלא הקפת חנות היא, שאינה נשמטת, שהרי לא זקפתיה מלוה - הרי זה נאמן; שהרי אם ירצה לאמר: מלוה היתה⁹⁹ ופרוזבול היה לי ואבד¹⁰⁰. שפיין¹⁰¹ שתקנו חכמים פרוזבול, חזקה היא שאין אדם מניח דבר מתר¹⁰² ואוכל דבר אסור¹⁰³.

(98) וכיוון שאין למלווה פרוזבול הרי המלווה נשמט. (99) כדבריך. (100) ואף על פי שלא אמרו מיגו להוציא

(69) של הלווה. וטעם הדברים שאם יש ללווה קרקע הרי החוב כגבוי ביד בית דין. או משום שהלוואה ללווה שאין לו קרקע זהו דבר שאינו שכיח כי מי פתי יסור הנה להלוות לו מעות בלי בטוחות. ודווקא קרקע, שאינו יכול להשמיטה ולהצניעה, אבל לא מטלטלין, וגם לא עבדים. (70) ללווה מדעתו ובהסכמתו. (71) וטעמו של דבר, שכיוון שאין אונאה כלל לקרקעות, ראוי הוא לגבות ב"כל שהוא" זה את כל החוב. (72) כלומר, קרקע כל שהוא שאי אפשר לזרוע בה אלא קלח אחד של כרוב. (73) כלומר, המלווה ללווה. (74) שכיוון שיש לשואל זכות תשמיש בקרקע, הרי זה כאילו הקרקע שלו. והוא הדין אם השכיר לו. (75) בין שהייתה השדה של הלווה ממושכנת ביד אחרים, בין שהייתה שדה של אחרים ממושכנת בידו.

כז. כותבין לאיש⁷⁶ על נכסי אשתו⁷⁷, וליתומים על נכסי אפוטרופוס⁷⁸. אין לו קרקע, ולערב יש לו קרקע - כותבין עליה פרוזבול. הנה לו חוב על חברו ויש לחברו קרקע, הואיל והוא⁷⁹ תחת שעבוד⁸⁰ - כותב עליו פרוזבול⁸¹.

(76) כלומר, שהוא הלווה. (77) נכסי מלוג שהבעל אוכל פירותיהם. (78) כשלווה האפוטרופוס לצורך היתומים. והמלווה כותב פרוזבול, שנכסי האפוטרופוס נחשבים כשל היתומים, כיוון שהוא ממונה על אשר להם ומשועבד להם. [=וייתכן עוד כי דין אפוטרופוס כאן כדין ערב להלן]. ומה שאמרו: "היתומים אינם צריכים פרוזבול", המדובר כשהיתומים הם המלווים. (79) כלומר, הלווה השני. (80) של המלווה השני. (81) שהרי הלווה השני משתעבד למלווה הראשון, מדין "שעבודא דרבי נתן".

כח. אחד שלוה מחמשה - צריכים⁸² פרוזבול לכל אחד ואחד; וחמשה שלוו מאחד - דיו פרוזבול אחד לכל⁸³.

(82) כל מלווה ומלווה. (83) שהרי המלווה כותב את הפרוזבול, והוא מוסר כל חובותיו לבית דין. ונראה שאם לוו כולם בשטר אחד, שאז כולם ערבים זה לזה, ויכול המלווה לגבות מאיזה שירצה, די שיהא לאחד מהם קרקע.

כט. כתב הפרוזבול תחלה ואחר כך הלוה - אינו מועיל⁸⁴, אלא משמיט עד שיקתב הפרוזבול אחר שהלוה. נמצאת אומר: שפל מלוה הקודמת לפרוזבול - אינה נשמטת בפרוזבול זה; ואם הפרוזבול קודם למלוה - נשמטת בפרוזבול זה.

(84) כי הפרוזבול מועיל רק לחובות הקיימים בשעת כתיבתו.

כג. לפיכך: פרוזבול המקדם - פשר, והמאחר - פסול. פיצד? פתבו בניסן והקדים זמנו מאחר - פשר; שהרי הורע פחו⁸⁵, שאינו משמיט אלא עד אדר⁸⁶. אבל אם אחר זמנו וכתבו מאיר - פסול; שהרי מיפה כחו, שאינו משמיט עד איר⁸⁷ שלא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

נְתַתִּים לָךְ. וְאִם לֹא אָמַר - לֹא יִקְבַּל מִמֶּנּוּ, אֶלָּא יִטַּל¹¹⁵ מֵעוֹתָיו וְיִלָּךְ לּוֹ¹¹⁶.

113) שם, מעשה ברבה שהלווה מעות לאבא בר מרתא. 114) שם: אמר ליה (רבה לאביי), תלי ליה נמי עד דאמר הכי (כלומר, שלי הם ובמתנה אני נותן לך). ומפרש רבינו שהכוונה מסבב עמו בדברים, אבל לא כופהו, שהרי במעשה הנזכר שם, לא כפה רבה את אבא בר מרתא, אלא אביי שידלו בדברים שילך לרבה ויאמר לו: "אף על פי כן". 115) הלווה. 116) שהרי אמרו שם: אשכחיה (אביי לרבה) דהוה עציב. אמר ליה, אמאי עציב מר, אמר ליה הכי הוה מעשה, אזל לגביה. ואם בדיעבד יקבל את המעות מן הלווה אפילו בלי "אף על פי כן", לא היה לו להיות עצוב, ולשלוח את אביי לאבא בר מרתא.

ל. מִי שְׁנַמְנַע מִלְהַלּוֹת אֶת חֲבֵרוֹ קִדְּם הַשְּׂמִטָּה שְׂמָא יִתְאַחַר הַחֹב שְׁלוֹ¹¹⁷ וְיִשְׁמַט - עֶבֶר בְּלֹא תַעֲשֶׂה, שְׁנֹאמַר: הַשְּׂמֵר לָךְ וְגוֹמַר. וְחִטָּא גְדוֹל הוּא, שְׁהָרִי הַזֶּה־יִהְיֶה עֲלָיו תּוֹרָה בְּשִׁנֵּי לְאוּיָן; שְׁנֹאמַר: הַשְּׂמֵר לָךְ פֶּן וְגוֹמַר, וְכָל מְקוֹם שְׁנֹאמַר 'הַשְּׂמֵר' אוֹ 'פֶּן' אוֹ 'אֵל' - הָרִי זֶה מְצוּת לֹא תַעֲשֶׂה. וְהַתּוֹרָה הַקְּפִידָה עַל מַחֲשָׁבָה רַעָה זֹו וְקִרְאָתוֹ בְּלִיעַל¹¹⁸. וְהָרִי הוֹסִיף הַכְּתוּב לְהַזְהִיר וּלְצַוֹת שְׁלֹא יִמְנַע¹¹⁹ אֶלָּא יִתְּן¹²⁰, שְׁנֹאמַר: נִתּוֹן תִּתֵּן¹²¹ לוֹ וְלֹא יִרַע¹²² לְבַכֵּךְ בְּתַתָּךְ לוֹ וְגוֹמַר. וְהַבְּטִיחַ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּשִׁבְרַ מְצוּהָ זֹו בְּעוֹלָם הַזֶּה¹²³, שְׁנֹאמַר: פִּי בְּגִלְלַת הַדְּבָר הַזֶּה יִבְרַכְךָ וְגוֹמַר.

117) כלומר, שהלווה לא יחזיר לו את חובו בזמן הפירעון. 118) שם. וגם לעניין צדקה למדו כן מפסוק זה לפי שהפסוק נאמר גם על צדקה וגם על הלוואה, שכן נאמר שם: "כי פתח תפתח את ירך לו (הרי צדקה) והעבט תעביטנו (הרי הלוואה) וגו' השמר לך פן יהיה דבר עם לבבך בליעל לאמר קרבה שנת השבע וגו'". 119) היינו "להזהיר". 120) היינו, "לצוות". 121) זהו הצינוי. 122) זוהי האזהרה. 123) והוא בכלל גמילות חסדים, שאדם אוכל פירותיה בעולם הזה והקִרְן קיימת לו לעולם הבא (פאה פרק א משנה א, ועיין שם בפירושו המשנה שזהו כלל לכל המצוות שבין אדם לחבירו). אלא שצריך עיון למה הוצרכו ללמוד (קידושין מ). מפסוק במשלי: "רוודף צדקה וחסד ימצא חיים צדקה וכבוד", שגמילות חסדים אדם אוכל פירותיה בעולם הזה, ולא למדו כן מן הפסוק הנ"ל שבתורה, שהביא רבינו.

~ יום שלישי כ"ו סיון ~

פֶּרֶק עֲשִׂירִי

1) יבאר שמצות-עשה לקדש שנת החמשים. מאימתי התחילו למנות שנת יובל. אם היובל עולה למנין שני השבוע. ומאימתי בטלו היובלות. ודין כמה מצוות תלויות בהנהגת היובל. מצות-עשה לתקוע בעשירי לתשרי בשנת

ממון - כאן ישנה גם חזקה המסייעת: חזקה שאין אדם מניח דבר מותר ואוכל דבר אסור, ובוודאי כן הוא כדבריו שהקפת חנות היא. 101) טעם זה הוא מדוע האמינו במיגו להוציא ממון. 102) כלומר, מלווה שלא נשמטה. 103) מלווה שנשמטה.

כז. תְּלַמְּדִי חֻמֵּי¹⁰⁴ שֶׁהָלוּ זֶה אֶת זֶה¹⁰⁵, וְמִסְרֵי¹⁰⁶ דְּבָרָיו לְתַלְמִידִים¹⁰⁷ וְאָמַר: מוֹסְרֵנִי לְכֶם¹⁰⁸, שְׂפָל חוֹב שֵׁשׁ לִי שְׁאֵגְבֵנוּ כָּל זְמַן שְׁאֲרָעָה - אֵינּוּ צָרִיךְ לְכַתֵּב פְּרוֹזְבוּל; מִפְּנֵי שֶׁהֵן יוֹדְעִים שֶׁהַשְּׂמִטָּה כִּסְפִים בְּזְמַן הַזֶּה מְדַבְּרִיהֶם, וּבְדַבְּרֵיהֶם בְּלִבָּד הֵיא נְדָחִית¹⁰⁹.

104) שם לו. "רבנן דבי רב אשי מסרי מלייהו להדדי (כלומר, שעשו פרוזבול בעל פה, ומסרוהו לפני תלמידים, שאינם גדולים כבית דינו של רב אמי ורב אסי. וכל זה דווקא כשהמלווה והלווה תלמידי חכמים). רבי יונתן מסר מילי לר' חייא בר אבא, אמר ליה צריכנא מידי אחרינא? אמר ליה לא צריכת". 105) בגמרא שם לא נזכר שגם הלווה צריך להיות תלמיד חכם, ורבינו כתב זאת על פי מה שאמרו בבבא מציעא עה. "תלמידי חכמים מותרים ללוות זה מזה בריבית, מאי טעמא, מידע ידי דריבית אסורה ומתנה היא דיהבו אהדדי". ולכאורה גם אם המלווה אינו תלמיד חכם, מותר לתת לו ריבית, שהרי הלווה שהוא תלמיד חכם נותנה במתנה, אלא שאסרו לעשות כן שמא יבוא המלווה להקל בדין ריבית. אם כן גם לענייננו, לא התירו פרוזבול כזה אלא כשאף הלווה תלמיד חכם, שלא יבוא להקל בשמיטת כספים. 106) המלווה. 107) שאינם חכמים גדולים ביותר. 108) פלוני ופלוני הדיינין. 109) כלומר, בלא כתיבת פרוזבול, וכן בלא בית דין חשוב. אבל כששמיטת כספים הייתה מן התורה, אף תלמידי חכמים היו צריכים לכתוב פרוזבול ולמוסרו בפני בית דין חשוב, ולכן שאר בני אדם שחושבים ששמיטת כספים בזמן הזה מדאורייתא, הזקיקים חכמים לכתוב פרוזבול ולמסרו בפני בית דין חשוב, שאם נקל להם יבוא להקל בשמיטת כספים.

כח. כָּל הַמַּחְזִיר חוֹב שֶׁעֲבָרָה עָלָיו שְׁבִיעִית - רוּחַ חֻמֵּים נוֹחָה הֵימָנוּ¹¹⁰. וְצָרִיךְ הַמְּלִיָּה לִוְמַר לְמַחְזִיר: מִשְׁמִיט אֲנִי וְכִבֵּר נִפְטַרְתָּ מִמֶּנִּי. אָמַר לוֹ: אֵף עַל פִּי כֵן רְצוֹנִי שֶׁתִּקְבַּל - יִקְבַּל מִמֶּנּוּ; שְׁנֹאמַר: לֹא יִגַּשׁ, וְהָרִי לֹא נִגְשׁ¹¹¹. וְאֵל יֹאמַר לוֹ: בְּחוֹבֵי אֲנִי נוֹתֵן לָךְ, אֶלָּא יֹאמַר לוֹ: שְׁלִי הֵם¹¹² וּבְמִתְּנָה אֲנִי נוֹתֵן לָךְ.

110) "עניינו, שהחכמים אוהבים אותו על זה, וישר בעיניהם מה שעשה". וטעמו של דבר, כדי שלא יימנעו מלהלוות. 111) שם: שנאמר: וזה דבר השמיטה. "הראיה ממה שאמר "דבר", כלומר, מאחר שהוציא הדבר מפיו, התירו". 112) המעות, ששמטתן שביעית.

כט. הַחֲזִיר¹¹³ לוֹ חוֹבוֹ וְלֹא אָמַר לוֹ כֵּן - מִסְבָּב¹¹⁴ עֲמוֹ בְּדַבְּרֵיהֶם עַד שֶׁיֹּאמַר לוֹ: שְׁלִי הֵם וּבְמִתְּנָה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

6) ערכין יב: (7) ספרא, תחילת פרשת בהר הלכה ב. וראה להלן הלכה ח. (8) ערכין יג. (9) כלומר, בסוף השנה השלישית, והיינו מתחילת השנה הרביעית. שהרי מונים מאחר מולד אדם הראשון, שהיא שנה שניה ליצירה, ראה להלן. (10) של שנת חמש מאות וארבע. (11) בעבודה זרה ט. אמרו, שמבריאת העולם עד תקופת אברהם, אלפיים שנה של תורה, ומאברהם התחילו אלפיים של תורה, וארבע מאות ארבעים ושמונה שנים עד מתן תורה. לכשנוסיף את ארבעים השנה שהיו במדבר עם י"ד שכבשו וחלקו, הרי אלפיים חמש מאות ושתיים שנה. (12) כיון שלדעת ר' אליעזר שבתשרי נברא העולם, הכוונה לכ"ה באלול, אלא שכיון שהאדם נברא ביום ו', והוא עיקר הבריאה, לכן אנו מונים מראש השנה, וראה בראש השנה ח. בתוספות ד"ה לתקופות, ובכסף-משנה. (13) כלומר: לפי המנין ממולד אדם הראשון, שהיא שנה שניה ליצירה (ר"י קורקוס). וראה למעלה. (14) עם י"ד שכבשו וחילקו, כנ"ל. כן הוא בספרא שם סוף הלכה ג. ובקידושין מ: "גדול תלמוד (מתן תורה) שקדם וכו', לשמיטין ששים ואחת (ארבעים שנה שבמדבר, ועשרים ואחת שכתב רבינו כאן), ליובלות מאה ושלוש". כלומר, לאחרי עיבור שנה זו באופן שהיובל הוא בשנת הק"ד. (15) כנ"ל.

ג. **שְׁבַעַה עֶשְׂרִים¹⁶ יוֹבְלִים מְנוּ יִשְׂרָאֵל מִשְׁנֹכְנְסוּ¹⁷ לְאֶרֶץ וְעַד שְׁנֵי־אָמָּו¹⁸. וְשָׁנָה שְׁנֵי־אָמָּו כֹּה, שְׁחָרַב הַבַּיִת בְּרֵאשׁוֹנָה, מוֹצָאֵי שְׁבִיעִית¹⁹ הֵיְתָה, וְשָׁנָה שֵׁשׁ וְשָׁלְשִׁים בְּיּוֹבֵל הֵיְתָה, שְׁאָרְבַּע מֵאוֹת שָׁנָה וְעֶשְׂרִי שָׁנִים עֲמַד בֵּית רֵאשׁוֹן²⁰. בֵּינוֹן שְׁחָרַב הַבַּיִת²¹ בְּטֹל מְנִיָּן זָה²². מִשְׁבֻּטְלָה נִשְׁאָרָה הָאֶרֶץ חֲרָבָה שְׁבָעִים שָׁנָה, וְנִבְנָה בֵּית שְׁנֵי, וְאָרְבַּע מֵאוֹת וְעֶשְׂרִים שָׁנָה עֲמַד²³. וּבִשְׁנָה הַשְּׁבִיעִית²⁴ מִבְּנֵינָה עָלָה עֲזָרָא, וְהָיָא הַבֵּינָה הַשְּׁנֵי־נָה²⁵. וּמִשְׁנָה זֹה הִתְחִילוּ לְמִנּוֹת מְנִיָּן אַחֵר, וְעָשׂוּ שָׁנָה שְׁלֹשׁ עֶשְׂרִים לְבִנְיָן בֵּית שְׁנֵי שְׁמֻטָּה. וּמְנוּ שְׁבַעַה שְׁמֻטוֹת, וְקִדְּשׁוּ שָׁנָה הַחֲמִשִּׁים. אָף עַל פִּי שְׁלֵא הֵיְתָה שֵׁשׁ²⁶ יוֹבֵל בְּבֵית שְׁנֵי, מוֹנִיָּן הָיוּ אוֹתוֹ כְּדֵי לְקַדְּשׁ שְׁמֻטוֹת²⁷.**

16) ערכין יג. ורוצה לומר, ששה עשר יובלים שלמים, ושלושים ושש שנה מן היובל השבעה עשר. וראה בכסף-משנה ורדב"ז. (17) לאחר י"ד שכבשו וחילקו, כנ"ל. (18) לאחר חורבן בית ראשון. (19) שם יא: (20) יומא ט. כלומר, וארבע מאות ושמונים שנה ישנן מיציאת מצרים עד בנין הבית, כמו שנאמר במלכים א', א, הרי שמונה מאות ותשעים. ולכשנוריד ארבעים שנה שבמדבר וארבע-עשרה שנה שכבשו וחלקו, הרי שמונה מאות ושלושים ושש, שהן ששה עשר יובלים, ושלושים ושש שנה מן היובל השבעה עשר, ושנת ל"ו היא מוצאי שביעית. וראה בכסף-משנה. (21) וישראל הלכו לגולה. (22) ראה להלן הלכה ח. (23) יומא שם. (24) ערכין שם, כרב אשי. (25) ראה להלן כשכל פ"ב הלכה טו. (26) שם לב: שאין היובל נוהג אלא כשכל יושביה עליה, כדלהלן בהלכה ח. (27) שם. וברש"י: היו מניחין שנת נ', שלא היו מונין אותה לשמיטה הבאה, מפני

היובל. שלשה דברים מעכבין ביובל. שדין היובל ודין השמיטה, לעניין שביתת הארץ, אחד הוא.

א. **מִצְוֹת עֲשֵׂה לְסִפְרָא שְׁבַע שְׁבַע שָׁנִים³ וְלְקַדְּשֵׁי שָׁנַת הַחֲמִשִּׁים, שְׁנֵי־אָמָּו⁷: וְסִפְרָתָ לָךְ שְׁבַע שְׁבַתוֹת שָׁנִים וְגוֹמֵר, וְקִדְּשָׁתָם אֵת שָׁנַת הַחֲמִשִּׁים. וְשָׁתִי מִצְוֹת אֱלֹהֵי מִסְוִרִין לְבֵית דִּין הַגָּדוֹל בְּלְבָד⁵.**

2) ראה בספר המצוות, עשה קמ. (3) כלומר, ארבעים ותשע שנים, כלשון הכתוב: "שבע שנים שבע פעמים". (4) שם (עשה קלו) כתב רבינו "שנצטוונו לקדש את שנת החמשים, כלומר, להשבית בה עבודת האדמה, כמו בשמיטה" (וכן הוא במניין המצוות שבהקדמת ספר יד החזקה) ולא כתב שמצוה זו מסורה לבית-דין, שהרי מצות השביתה מוטלת על כל ישראל (ועיין שם בהערה נוספת תקצח). ומקור דבריו בדברי ר' ישמעאל בנו של ר' יוחנן בן ברוקא (ראש השנה ה:): שדרש פסוק זה של "וקדשתם את שנת החמשים שנה" לומר "שמתקדשת והולכת מתחילתה". כלומר, מראש השנה, ולא הזכיר בדבריו שמקדשים אותה על-ידי בית-דין לומר מקודשת השנה כמו שנראה שם מדברי רבנן (עיין רש"י שם). וכאן, כנראה, חזר בו רבינו, ונקט שאפילו לדברי ר' ישמעאל בנו של ר' יוחנן בן ברוקא שהלכה כמותו (להלן הלכה יד), יש מצוה לבית-דין לקדש ולומר "מקודשת השנה", וכן כתב החינוך מצוה שלב (ועיין מנחת-חינוך שם). (5) בספרא בהר פרשה ב הלכה א: "וספרת לך, בבית-דין". וסובר רבינו, שהכוונה היתה למשה שהוא במקום שבעים ואחד (סנהדרין טז.), וראה בספר המצוות לעם, שם בהערה נוספת י. [ודין קידוש יובל, שהוא צריך לבית-דין הגדול, נלמד ממה שאמרו בראש השנה שם לדברי רבנן החולקים על ר"י בנו של ריב"ב, ולמדו מהפסוק "וקדשתם וגו' החמשים שנה" – "שנה אתה מקדש, ואי אתה מקדש חדשים", וקידוש חדשים הוא על-ידי בית-דין הגדול (ספר המצוות, עשה קנג). ואף-על-פי שאין הלכה כרבנן, אלא כר"י בנו של ריב"ב, ראה למעלה, לא מצינו שר"י בנו של ריב"ב חולק עליהם בזה. ואין הכוונה לשבעים ואחד, אלא לשלשה מתוך בית-דין הגדול, ראה בספר המצוות לעם, שם הערה נוספת נח].

ב. **וּמֵאִמְתֵי הַתְּחִילוּ לְמִנּוֹת? מֵאַחַר אֲרַבַּע עֶשְׂרִים שָׁנָה⁶ מִשְׁנֹכְנְסוּ לְאֶרֶץ. שְׁנֵי־אָמָּו⁷: שֵׁשׁ שָׁנִים תִּזְרַע שְׂדֵךְ וְשֵׁשׁ שָׁנִים תִּזְמַר פְּרִמָּךְ - עַד שִׁיְהִיָּה כֹּל אֶחָד מִפִּיר אֵת אֲרָצוֹ; וְשְׁבַע שָׁנִים⁸ עֲשׂוּ] כִּכְבוֹשׁ הָאֶרֶץ, וְשְׁבַע שָׁנִים בְּחִלוֹק. נִמְצְאָתָ אוֹמֵר: בְּשָׁנָה שְׁלֹשׁ וְחֲמֵשׁ מֵאוֹת וְאַלְפִים לְיִצְרָה, מֵרֵאשׁ הַשְּׁנָה¹⁰ מֵאַחֵר מוֹלֵד אָדָם הָרֵאשׁוֹן, שְׁהָיָא שָׁנָה שְׁנֵי־נָה¹¹ לְיִצְרָה¹², הִתְחִילוּ לְמִנּוֹת. וְעָשׂוּ שָׁנָה עֶשְׂרִי וְחֲמֵשׁ מֵאוֹת¹³ לְיִצְרָה, שְׁהָיָא שָׁנָה אַחַת וְעֶשְׂרִים¹⁴ מִשְׁנֹכְנְסוּ לְאֶרֶץ, שְׁמֻטָּה. וּמְנוּ שְׁבַע שְׁמֻטוֹת וְקִדְּשׁוּ שָׁנָה הַחֲמִשִּׁים, שְׁהָיָא שָׁנָה אֲרַבַּע וְשָׁלְשִׁים¹⁵ מִשְׁנֹכְנְסוּ לְאֶרֶץ.**

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

זָה, תְּהִי שָׁנָה זוֹ, שְׁהִיא שְׁנַת שְׁבַע וּמָאָה וְאַלְף
לְחָרָבָן, מוֹצָאֵי שְׁבִיעִית³⁷. וְעַל זֶה אָנוּ סוֹמְכִין, וְכַפִּי
הַחֲשׁוֹבִין זֶה אָנוּ מוֹרִין לְעִנְיַן מַעֲשָׂרוֹת³⁸ וְשְׁבִיעִית³⁹
וְהַשְּׂמִטָּה כְּסָפִים; שֶׁהַקְּבָלָה⁴⁰ וְהַמַּעֲשֵׂה⁴¹ עֲמוּדִים
גְּדוּלִים בְּהוֹרָאָה, וּבְהֵן רְאוּי לְהַתְּלוֹת.

(37) שכשנחלק 1107 ל-7, נמצא 158 שמיטות, ושנה אחת נותרת, שהיא מוצאי שביעית. וכמו כן השנה שלנו: חמשת אלפים ושבע מאות ועשרים ליצירה, שהיא אלף ושמונה מאות ותשעים ואחת לחורבן הבית, היא מוצאי שביעית. (38) כלומר, לענין חלוקת שנות המעשרות: מעשר שני בשנה ראשונה שניה רביעית וחמישית, ומעשר שני בשלישית וששית (פ"ו מהלכות מתנות עניים הלכה ד). (39) שמיטת קרקע. (40) היא מסורת הגאונים הנ"ל. (41) שכן היו נוהגים בארץ ישראל, כנ"ל. וראה בחו"מ סימן סג סעיף א בביאור הגר"א אות ח, וכן בחזון-איש שהאריכו בביאור שיטת רבינו. ובקונטרס "לשנת השמיטה" של הרא"י דלנסקי ב"התורה והמדינה" תשי"ט עמוד שיח העתיק מה שכתוב על מצבות עתיקות שנתגלו, והכתוב שם נוטה לשיטת הראשונה שכתב רבינו למעלה הלכה ד.

ז. שְׁנַת יוֹבֵל⁴² אֵינָה עוֹלָה מִמְּנֵן שְׁנֵי הַשְּׁבוּעִים⁴³,
אֲלֹא שְׁנַת תְּשַׁע וְאַרְבָּעִים - שְׁמִטָּה, וְשְׁנַת חֲמִשִּׁים -
יוֹבֵל, וְשְׁנַת חֲמִשִּׁים וְאַחַת - תַּחֲלַת שָׁשׁ שָׁנִים שָׁל
שְׁבוּעִים. וְכֵן בְּכָל יוֹבֵל וְיוֹבֵל.

(42) כלומר, כשהיובל נוהג, שכל יושביה עליה כמו בזמן בית ראשון. ודברי הכסף-משנה כאן תמוהים. (43) ברייתא בנדרים סא. ובעוד מקומות, כחכמים ולא כרבי יהודה.

ח. מִשְׁגָּלָה⁴⁴ שֶׁבֵט רְאוּבֵן וְשֶׁבֵט גָּד וַחֲצִי שֶׁבֵט
מְנַשֶּׁה בָּטְלוּ הַיּוֹבֵלוֹת; שְׁנֵאמַר: וּקְרַאתֶם דְּרוֹר
בְּאַרְצָי לְכָל יִשְׂבֵיָהּ - בְּזִמְנָן שֶׁפֶל יוֹשְׁבֵיָהּ עָלֶיהָ. וְהוּא
שֶׁלֹּא יִהְיוּ מְעַרְבְּבִין שֶׁבֵט בְּשֶׁבֵט, אֲלֹא פֶלֶן יוֹשְׁבִים
כְּתֻבָּתָם⁴⁵. בְּזִמְנָן⁴⁶ שֶׁהַיּוֹבֵל⁴⁷ [נוהג בְּאַרְצָי] - נוהג
בְּחוּצָה לְאַרְצָי⁴⁸; שְׁנֵאמַר: יוֹבֵל הִיא - בְּכָל מְקוֹם,
בֵּין בְּפָנֵי הַבַּיִת בֵּין שֶׁלֹּא בְּפָנֵי הַבַּיִת⁴⁹.

(44) ברייתא בערכין לב: ובספרא פרשת בהר פרק ב הלכה ג. (45) וכל אחד מכיר את ארצו, כנ"ל בהלכה ב. וראה בהערות שם. (46) ראש השנה ט: וקידושין לח: (47) שם. (48) לגבי שילוח עבדים (שם ושם). (49) אם כל יושביה עליה, כנ"ל.

ט. וּבְזִמְנָן⁵⁰ שֶׁהַיּוֹבֵל נוהג - נוהג דִּין עֶבֶד עֲבָרִי⁵¹,
וְדִין עֲרֵי חוֹמָה⁵², וְדִין שְׂדֵה חֲרָמִים⁵³, וְדִין
שְׂדֵה אַחְזָה⁵⁴, וּמִקְבָּלִין גֵּר תוֹשָׁב⁵⁵, וְנוֹהֲגֵת שְׁבִיעִית
בְּאַרְצָי וְהַשְּׂמִטָּה כְּסָפִים⁵⁶ בְּכָל מְקוֹם מִן הַתּוֹרָה.
וּבְזִמְנָן שֶׁאֵין הַיּוֹבֵל [נוהג] - אֵינוּ נוהג אֶחָד מִכָּל
אֵלוֹ, חוּץ מִשְׁבִּיעִית בְּאַרְצָי וְהַשְּׂמִטָּה כְּסָפִים בְּכָל
מְקוֹם מִדְּבָרֵיהֶם⁵⁷, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹ⁵⁸.

שהיא ראויה להיות שנת יובל, ושנה שלאחריה מתחיל המנין.

ד. נִמְצְאָתָ לְמֹד, שֶׁהַשְּׁנָה שֶׁחָרַב בָּהּ הַבַּיִת
בְּאַחְרוֹנָה²⁸, שֶׁתַּחֲלַתָּהּ מִתְּשָׁרֵי שְׁאַחַר הַחָרָבָן כְּשֵׁנִי
חֲדָשִׁים²⁹, שֶׁהָרִי מִתְּשָׁרֵי הוּא הַמְּנִיָן לְשִׁמְטִים
וְלִיּוֹבְלוֹת³⁰ - אוֹתָהּ הַשְּׁנָה מוֹצָאֵי שְׁבִיעִית הִיְתָה³¹,
וְשְׁנַת חֲמֵשׁ עָשָׂרָה מִן הַיּוֹבֵל הַתְּשִׁיעִי הִיְתָה. וְלִפִּי
חֲשׁוֹבִין זֶה, שָׁנָה זוֹ, שְׁהִיא שְׁנַת אֲלֶף וּמָאָה וְשֶׁבַע
לְחָרָבָן, שְׁהִיא שְׁנַת שְׁמֹנִים וְשֶׁבַע וְאַלְף וְאַרְבַּע
מֵאוֹת לְמִנְיַן שְׁטָרוֹת, שְׁהִיא שְׁנַת שֵׁשׁ וְשִׁלְשִׁים
וְהִשָּׁע מֵאוֹת וְאַרְבַּעַת אֲלָפִים לְיִצְרָה³² - הִיא שְׁנַת
שְׁמִטָּה, וְהִיא שְׁנַת אַחַת וְעֶשְׂרִים מִן הַיּוֹבֵל³³.

(28) כלומר, בשניה. (29) שהרי הבית חרב בתשעה באב, והרי זה קרוב לשני חדשים. (30) ולכן אמרו שם יב: שאף בית שני חרב במוצאי שביעית. (31) שהרי הבית עמד 420 שנה כנ"ל, ובשנה השביעית לבניינו החלו למנות, הרי 414 יוצא שהבית חרב בסוף שביעית שניה של יובל תשיעי. (32) ז"ע, לשם מה אריכות לשון זו. (33) כלומר, שהרי אלף ומאה הן עשרים ואחד יובלות, נמצא שהשנה בה עמד רבינו היא השמיטה הראשונה ליובל הכ"ב. אלא שהלשון כאן מוזרה במקצת. ולשיטה זו, מנו יובלות לקדש שמיטות, כנ"ל, בין בזמן הבית ובין לאחריו עד היום הזה, כחכמים בערכין לג. ולא כרבי יהודה, וכדלהלן בהלכה ז.

ה. אֲבָל כָּל הַגְּאוּנִים אָמְרוּ, שֶׁמִּסְרַת הִיא בִּידֵיהֶם
אִישׁ מִפִּי אִישׁ, שֶׁלֹּא מָנוּ בְּאוֹתָן הַשְּׁבִיעִים שְׁנָה שְׁבִין
חָרָבָן בַּיִת רֵאשׁוֹן וּבִגְנֵן בַּיִת שְׁנֵי אֲלֹא שְׁמִטוֹת בְּלֶבֶד
בְּלֹא יוֹבֵל. וְכֵן מִשְׁחָרַב בְּאַחְרוֹנָה לֹא מָנוּ שְׁנַת
הַחֲמִשִּׁים³⁴, אֲלֹא שְׁבַע שְׁבַע בְּלֶבֶד מִתַּחֲלַת שְׁנַת
הַחָרָבָן. וְכֵן עוֹלָה בְּגִמְרָא עֲבוּדָה זְרָה³⁵ חֲשׁוֹבִין זֶה
שֶׁהוּא קְבָלָה³⁶.

(34) בפני עצמה. ולפי זה, מה שאמרו שם לב: מנו יובלות לקדש שמיטין, הוא רק בזמן בית שני, וכדלהלן בפ"ב סוף הלכה טו, שעשו כן דוגמת מה שהיו עושין בזמן בית ראשון, כשכל יושבי הארץ היו עליה, והיתה קדושה בשנת היובל כבשביעית. אבל לאחר החורבן, לא מנו יובלות כלל. ודברי הכסף-משנה כאן תמוהים. (35) ט: שאמרו שם: "האי מאן דלא ידע כמה שני בשבוע הוא עומד, ניטפי חד שתא, ונחשוב כללי כיובלי ופרטי כשבוע, ונשקול ממאה תרי (כלומר, שתי שנות היובל שבכל מאה שנה), ונשרי אפרטי, ונחשיבינהו לפרטי בשבוע, וידע כמה שני בשבוע." משמע מכאן שמחלקים אף את היובלות בשבע. (36) כלומר, שהגאונים הורו כחשבון זה, לא מטעם שהוכיחו כן מן הגמרא, אלא שקיבלו כן איש מפי איש, כנ"ל.

ו. וְשְׁנַת הַשְּׂמִטָּה יְדוּעָה הִיא וּמִפְּרִסְמָת אֲצֵל
הַגְּאוּנִים וְאֲנָשֵׁי אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, וְכֵלְן לֹא מָנוּ אֲלֹא
לְשָׁנֵי חָרָבָן, מִשְׁלִיכִין אוֹתָן שְׁבַע שְׁבַע. וְלִפִּי חֲשׁוֹבִין

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

(ולכן עיקרה השמיעה, וההתעוררות כתוצאה ממנה). וראה בהערות שם. (61) הוא יום הכיפורים. (62) הגדול. (63) כלומר, כן הוא הסדר: בתחילה תוקעין בבית-דין, ואחר-כך תוקעים כל ישראל, שהרי כן אמרה תורה "והעברת" (היינו בית-דין) ואח"כ "תעבירו" (כל אחד ואחד מישראל). וראה בקרית ספר, ובמנחת-חינוך מצוה שלא. (64) כלומר, בראש הענין כתוב: וספרת לך וגו'. ושם הכוונה לבית-דין הגדול בלבד, כנ"ל בהלכה א, ולכן גם האמור להלן "והעברת", הכוונה לבית-דין. וכן מפורש בראש השנה ט: (65) ראש השנה ל. וספרא פ בהר פרשה ב הלכה ה. (66) משנה שם לג: ובמשנה שם כו: שוה היובל לראש השנה לתקיעה. וראה בפ"ג מהלכות שופר הלכה א. (67) שנאמר: "תעבירו שופר בכל ארצכם". והכוונה, לפרסם את חירות העבדים. ודוקא בגבול ישראל, אבל בחוץ לארץ לא, כמפורש בירושלמי ראש השנה פ"ד סוף הלכה א (אור שמח).

יא. שופר של יובל ושל ראש השנה אחד הוא לכל דבר. ואחד⁶⁹ ראש השנה ואחד היובל לתקיעות⁷⁰, אלא שפיובל⁷¹ תוקעין⁷² בין בבית דין שקדשו בו את החדש⁷³ בין בבית דין שלא קדשו בו את החדש, וכל יחיד ויחיד⁷⁴ חייב לתקע כל זמן שבית דין יושבין⁷⁵ ושל אלא בפני בית דין⁷⁶;

(68) שכשם ששופר של ראש השנה אינו אלא מקרן כבשים כפוף (פ"א מהלכות שופר הלכה א), כן בשופר של יובל, כחכמים במשנה שם ולא כרבי יהודה. והוא-הדין שהם שוים בשיעורם ובכל הדינים השייכים לגוף השופר, והנוכרים בהלכות שופר שם. (69) שם. (70) משנה שם. ושם נאמר גם "ולברכות". והביאו רבינו בפ"ב מהלכות תפילה הלכה ת. (71) ברייתא שם ל: (72) אפילו בשבת. וראה להלן. (73) היינו, בבית-דין הגדול (ספר המצוות, עשה קג). והברייתא תלתה את הדבר בבית-דין "שקידשו בו את החדש". וייתכן שטעם הדבר הוא, שכשם שלקידוש החדש אין צורך בכל ע"א הדיינים של בית-דין הגדול אלא בשלשה מתוכם בלבד, הוא-הדין לענין תקיעה ביובל. וראה שם הערה נח. (74) כנ"ל. (75) ראש השנה שם, כרבי. (76) כלומר, אפילו שלא בפני בית-דין.

יב. ובראש השנה⁷⁷ שחל להיות בשבת⁷⁸ - לא היו תוקעין אלא בבית דין שקדשו בו את החדש⁷⁹, ואין כל יחיד ויחיד תוקע אלא בפני בית דין⁸⁰.

(77) ברייתא שם. (78) אבל אם חל ראש השנה בחול, תוקעין בכל מקום (גמרא שם). (79) כנ"ל. (80) ובזמן שהם יושבים, כנ"ל. וראה בפ"ב מהלכות שופר הלכות ח"ט. ובספרא שם פ"א הלכה ה: "ביום הכיפורים, אפילו בשבת וכו'. יכול אף תרועת ראש השנה תהיה דוחה את השבת וכו', אם כן למה נאמר בעשור לחודש, אלא בעשור לחודש דוחה את השבת בכל ארצכם (היינו, אף שלא בפני בית-דין שקידשו את החדש, ובלבד שהוא בזמן שהם

ברייתא בערכין כט. (51) היינו שיכולים בית-דין למכרו בגנבתו, וכן הוא מוכר עצמו. וראה בפ"א מהלכות עבדים הלכה י. ובברייתא שם נתנו טעם לדבר: שנאמר (ויקרא כה, מ): "עד שנת היובל יעבוד עמך". הרי שהמורכב בזמן שהיובל נהג. (52) הנזכר להלן בפרק יב. וטעמו של דבר: שנאמר בפרשת בתי ערי חומה (שם, ל) "לא יצא ביובל". משמע שהדבר תלוי ביובל (ברייתא שם). וראה להלן שם הלכות ט"ז. (53) שם, כרבי שמעון בן יוחאי, שנאמר (שם כז, כא): "והיה השדה בצאתו ביובל קדש לה' כשדה החרם". ושדה חרמים, היא שדה שהחרימה לבדק הבית או לכהנים. וראה בפ"ו מהלכות ערכין וחרמין. (54) שם: שנאמר (שם כה, כח): "ויצא ביובל ושב לאחוזתו". ושדה אחוזה, היא שדה שירשה אדם ממורישיו ומכרה. (55) שקיבל על עצמו שלא לעבוד עבודה-זרה, אלא שהוא אוכל נבלות. ושם: אמר רב ביבי, מאי טעמא, אתיא טוב טוב. כתיב הכא (אצל עבד, בדברים טו, טז), "כי טוב לו עמך", וכתיב התם (אצל גר תושב, שם כג, יז), "בטוב לו, לא תוננו". ומכאן שגר תושב נהג (שאנו מצווים להחיותו) רק כשעבד עברי נהג, דהיינו כשהיובל נהג, כנ"ל. (56) ראה למעלה בפ"ט הלכה ב, ובהערות שם. ומפורש בדברי רבינו ששמיטת קרקע בשביעית תלויה ביובל. וצ"ע, מהיכן למד זאת רבינו, שהרי מה שאמרו בברייתא בגיטין לו. "בזמן שאתה משמט קרקע, אתה משמט כספים וכו'", מפרש רבינו שהכוונה ליובל, אבל שביעית אף בזמן הזה היא מן התורה, כמו שביאר הכסף-משנה בכמה מקומות. (57) בכסף-משנה מפרש שזה עולה רק על שמיטת כספים. ואילו שביעית בארץ, היא מן התורה אף בזמן הזה. וראה בספר המצוות לעם, עשה קלה, והערה נוספת תקצו שם. (58) למעלה שם הלכה ג לענין שמיטת כספים. וראה ב"ר" קורקוס שדקדק מכאן כדברי הכסף-משנה שאין הכוונה אלא לשמיטת כספים, שביאר כן בפ"ט שם. ואילו בשביעית הארץ לא ביאר עוד מאומה, אבל בכתב-יד הנוסחא: "חוץ משביעית בארץ מדבריהם, והשמטת כספים וכו'" (ר"י קורקוס). וכן הוא בחינוך (מצוה של) לפי דפוס וויניציא. ולפי"ז מפורש שגם שביעית הארץ אינה אלא מדבריהם, וראה בפאת-השולחן.

יג. מצות עשה⁵⁹ לתקע⁶⁰ בשופר בעשירי לתשרי⁶¹ בשנת היובל. ומצוה זו מסורה לבית דין⁶² תקלה⁶³, שנאמר: והעברת⁶⁴ שופר תרועה; וכל יחיד ויחיד⁶⁵ חייב לתקע, שנאמר: תעבירו שופר. ותוקעין בשופר תשע, פדרך שתוקעין בראש השנה⁶⁶. ומעבירין שופר בכל גבול ישראל⁶⁷.

(59) ראה בספר המצוות, עשה קלו. (60) ולענין תקיעת ראש השנה, כתב רבינו שם ובפ"א מהלכות שופר הלכה א, שהמצוה היא לשמוע. והסביר רבינו בספר המצוות שם, "שתקיעה זו ביובל אינה אלא לפרסום החירות, ושהיא חלק מן ההכרזה, והוא אמרו: וקראתם דרוור בארץ (ולכן עיקר המצוה התקיעה, דהיינו לאחרים, לפרסום הדבר), ואין ענינה כענין תקיעות ראש השנה, שהן "זכרון לפני ה'"

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

הָאֲרֵץ⁹⁴ - אָסוּר בְּשָׁנַת יוֹבֵל, וְכָל שְׁמֵתָר בְּשָׁבִיעִית - מֵתָר בַּיּוֹבֵל, וּמְלֹאכּוֹת שְׁלוּקִין עֲלֵיהֶן בְּשָׁבִיעִית⁹⁵ - לֹקֵין עֲלֵיהֶן בַּיּוֹבֵל. וְדִין פְּרוֹת שְׁנַת יוֹבֵל בְּאִכְלֵיהֶן⁹⁶ וּבְמִכְרֵיהֶן⁹⁷ וּבְבַעֲרוֹרָה⁹⁸ - כְּדִין פְּרוֹת שְׁבִיעִית לְכָל דָּבָר.

93) בסיפרא שם פרק ג הלכה ב: "לא תזרעו ולא תקצרו את ספיחיה ולא תבצרו את נזיריה, כשם שנאמר בשביעית, כך נאמר ביובל". וראה בספר המצוות לעם, לא-תעשה רכז, ובהוספה בהערה רסב. 94) בספר המצוות שם כתב גם עבודת האילן. 95) כמו זריעה זמירה, קצירה ובצירה, שלוקין עליהן מן התורה, כנ"ל בפ"א הלכה ב, וחפירה חרישה ועוד, שלוקים עליהן מדרבנן, שם הלכה ד. 96) כלומר, שיש לאכלם ולא לשרפם ולהפסידם, וכן שלא לשנותם מברייתם, כנ"ל בפ"ב הלכה ג. 97) שאין עושים בהם סחורה, אלא באופנים שזכרו בפ"ו. 98) כנ"ל בפ"ז הלכה א.

טז. יִתְרָה⁹⁹ שְׁבִיעִית עַל הַיּוֹבֵל, שֶׁהַשְּׁבִיעִית מְשַׁמֶּטֶת כְּסָפִים וְלֹא יוֹבֵל. וְיוֹתֵר יוֹבֵל עַל הַשְּׁבִיעִית, שֶׁהַיּוֹבֵל מוֹצִיא עֲבָדִים וּמְשַׁמֵּט קֶרְקַע. וְזוֹהוּ¹⁰⁰ דִּין מְכִירַת שְׂדוֹת הָאֲמוֹרוֹת בְּתוֹרָה, וְהִיא מְצוּת עֲשֵׂה¹⁰¹, שְׁנֵאָמַר: גְּאֻלָּה תִּתְּנוּ לְאֶרֶץ. יוֹבֵל¹⁰² מְשַׁמֵּט קֶרְקַע בְּתַחֲלָתוֹ¹⁰³, וּשְׁבִיעִית אֵינָה מְשַׁמֶּטֶת כְּסָפִים אֲלָא בְּסוּפָהּ¹⁰⁴, כְּמוֹ שֶׁבְּאֲרָנוֹ¹⁰⁵.

99) סיפרא שם הלכה ו. 100) כלומר, השמטת הקרקע שהיא חזרת השדות לבעליהן ביובל. 101) ראה בספר המצוות, עשה קלח. 102) ערכין כח: 103) סיפרא שם פרק ב הלכה א: "וכשהוא אומר, וקדשתם את שנת החמשים שנה, מלמד שהיא מתקדשת מראש השנה". וכן הוא בראש השנה ח: בברייתא של ר' ישמעאל בנו של ר' יוחנן בן ברוקא. והיינו ביום הכיפורים, ראה למעלה הלכה יד. 104) שנאמר: "מקץ שבע שנים תעשה שמיטה". 105) למעלה בפ"ט הלכה ד.

~ יום רביעי כ"ז סיון ~

פְּרָק אַחַד עֶשְׂרִי

1) יבאר שארץ ישראל המתחלקת לשבטים לא תמכר לצמיתות. לא ימכור אדם ביתו או שדה אחוזתו אלא-אם-כן העני. הקנים והזמורות שבתוכה. דין הלוקח שדה אחוזה ונטעה אילנות. ואם מותר לגאול בפחות משתי שנים. ודין מכרה בשנת היובל עצמה. ואילנות אם חוזרין לבעלים ביובל. לעולם מייפין כח המוכר שדה אחוזה, הרוצה למכור שדות אחרות לגאול הראשון. אם רצה לגאול חצי השדה. נותן שדהו במתנה. האחין שחלקו. והיורש את אשתו.

א. אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל² הַמִּתְחַלֶּקֶת לְשִׁבְטִים אֵינָה נִמְכָּרַת לְצִמִּיתוֹת³, שְׁנֵאָמַר: וְהָאֲרֵץ⁴ לֹא תִמְכַּר לְצִמִּיתוֹת. וְאִם מְכַר לְצִמִּיתוֹת - שְׁנֵיהֶם⁵ עוֹבְרִין בְּלֹא תַעֲשֶׂה⁶. וְאִין מַעֲשִׂיהֶן מוֹעִילִין⁷, אֲלָא תַחֲזוּר הַשְּׂדֵה לְבַעֲלֵיהָ בַּיּוֹבֵל.

יושבין, כנ"ל), ואין תרועת ראש השנה דוחה שבת בכל ארצכם אלא בבית-דין בלבד".

יג. שְׁלֹשָׁה דְּבָרִים⁸¹ מְעַבְּרִין בַּיּוֹבֵל⁸²: תְּקִיעָה⁸³, וְשְׁלֹשָׁה עֲבָדִים, וְהַחֲזַרְת שְׂדוֹת לְבַעֲלֵיהֶן. וְזוֹ הִיא שְׁמֵטַת קֶרְקַע⁸⁴.

81) ראש השנה ט: כחכמים, ולא כר' יהודה ור' יוסי. 82) שאם לא עשו אחד משלשתם, לא נתקדשה השנה בקדושת יובל, ואינה אסורה בזריעה ובכל העבודות האסורות בשמיטה, ראה ברש"י ובתוספות שם. וכנראה שהקידוש (ראה למעלה הלכה א) אינו מעכב, וראה במנחת-חינוך מצוה שלב. ולמדו כן ממה שנאמר (ויקרא כה, ט"א) "והעברת שופר תרועה וגו' תעבירו שופר וגו' וקראתם דרור וגו' יובל היא וגו' ושבתם איש אל אחוזתו וגו' לא תזרעו וגו'". והמלים "יובל היא" מורות על עיכוב, כלומר, רק באופן זה הוא יובל ולא באופן אחר, ומה הוא האופן שעל-ידו נתקדש היובל, שופר תרועה וקריאת דרור האמורים לפני הפסוק "יובל היא", והחזרת שדות הנאמרה לאחריו ומקרא נדרש לפניו ולפניו וגם לאחריו. 83) לא מבורר לאיזו תקיעה נתכוין רבינו, אם לתקיעה של בית-דין או לתקיעה של כל יחיד ויחיד (ראה למעלה הלכה י). ובראש השנה שם אמרו: "זו (=תקיעת שופר) מסורה לבית-דין", ואם כן התקיעות של היחידים (ראה למעלה שם) אינן מעכבות (וראה בסוף ההלכה הסמוכה). אבל צריך עיון, שהרי תקיעות אלו, שנלמדו מ"תעבירו שופר", סמוכות בתורה למלים "יובל היא" יותר מתקיעות של בית-דין. 84) הנזכרת בברייתא בגיטין לו. כלומר, ולא שביעית, כדעת יתר הראשונים. וראה למעלה בפ"ט הלכה ב, ובהערות שם.

יד. מְרֹאש הַשָּׁנָה⁸⁵ עַד יוֹם הַכַּפּוּרִים לֹא הֵיוּ עֲבָדִים⁸⁶ נִפְטָרִים לְבִתְיָהֶן⁸⁷ וְלֹא מִשְׁתַּעַבְּדִין לְאֲדוֹנֵיהֶם⁸⁸, וְלֹא הַשְּׂדוֹת הַחֲזוּרוֹת לְבַעֲלֵיהֶן⁸⁹, אֲלָא עֲבָדִים אוֹכְלִין וְשׁוֹתִים וְשִׁמְחִים⁹⁰ וְעֵטְרוֹתֵיהֶם⁹¹ בְּרֹאשֵׁיהֶם. מִיּוֹן שֶׁהִגִּיעַ יוֹם הַכַּפּוּרִים, תִּקְעוּ בֵּית דִּין⁹² בְּשׁוֹפָר, נִפְטְרוּ עֲבָדִים לְבִתְיָהֶן וְחֲזְרוּ שְׂדוֹת לְבַעֲלֵיהֶן.

85) ברייתא של ר' ישמעאל בנו של ר' יוחנן בן ברוקא בראש השנה ח: 86) עברים. 87) שמא לא יתקעו בית-דין בשופר ביום הכיפורים, ותקיעה היא אחת משלשת הדברים המעכבים את היובל, כמפורש למעלה (מנחת חינוך, מצוה שלא). 88) שמא יתקעו ביום הכיפורים, ויהיה היובל למפרע מראש השנה. 89) סיפרא פ' בהר פרק ב הלכה א. 90) על חירותם. 91) דרך החירות, כמו שאמרו בצדיקים שבעולם הבא, ש"יושבים ועטרותיהם בראשיהם ונהנים מזיו השכינה" (ברכות יז). וכן היו נוהגים חתנים וכלות, ראה סוטה מט. 92) שהרי להם מסורה מצוה זו תחילה, כנ"ל בהלכה י. וראה בהלכה הקודמת.

טו. דִּין הַיּוֹבֵל⁹³ בְּשָׁבִית הָאֲרֵץ וְדִין הַשְּׁמֵטָה אַחַד הוּא לְכָל דָּבָר. כֹּל שְׁאָסוּר בְּשָׁבִיעִית מְעַבְּדֵת

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

לאחר זמן מסוים שקצב בשעת המכר, כנ"ל. 15) אם העני, כנ"ל. 16) תוספתא, שם. 17) שאין זה איסור מפורש, אלא שמדברי הכתוב נראה שאסור למכור שדהו אלא-אם-כן העני.

ד. וְדִינֵן בְּבֵית דִּין בְּתֵי עָרֵי חוֹמָה¹⁸, וּבְשָׂדֵה דִּין שָׂדֵה אֲחֻזָּה¹⁹. דִּין מוֹכֵר שָׂדֵה אֲחֻזָּתוֹ: לְחֻשְׁבֵּי²⁰ אֶת הַדְּמִים לְפִי הַשָּׁנִים הַנִּשְׁאָרוֹת לַיּוֹבֵל²¹; וּבְכָל עַת שְׂוִירָצָה לַפְּדוּת - מְחַשְׁבֵּי עִם הַלּוֹקֵחַ עַל הַשָּׁנִים שְׂאֵבֵל, וְגוֹרֵעַ מִדְּמֵי הַמָּכָר²², וּמְחֻזֵּר לוֹ הַשְּׂאָר²³.

18) כדלהלן פי"ב. 19) המפורש בפרק זה. 20) שנאמר (שם, כז): "וחשב את שני ממכרו והשיב את העודף לאיש אשר מכר לו, ושב לאחוזתו". 21) היינו, כמה דמים משלם הלוקח עבור כל שנה שהוא מחזיק בשדה. 22) היינו, מהדמים שנתן הלוקח למוכר. ואולי צריך לומר: מדמי המכר. 23) ושב המוכר לאחוזתו, כנ"ל.

ה. בַּיֶּצֶד? הַרִי הַנִּשְׁאָר לַיּוֹבֵל²⁴ עֲשׂוֹר שָׁנִים וּמְכָר לוֹ שָׂדֵה בְּמֵאָה דִּינָר²⁵, אֲכָלָה הַלּוֹקֵחַ שְׁלֹשׁ שָׁנִים וְרָצָה הַמוֹכֵר לְגָאֵל²⁶ - נוֹתֵן לוֹ שְׁבַעִים דִּינָר וּמְחֻזֵּר שָׂדֵהוּ. וְכֵן אִם אֲכָלָה שֵׁשׁ שָׁנִים²⁷ - נוֹתֵן לוֹ אַרְבַּעִים דִּינָר וּמְחֻזֵּר לוֹ שָׂדֵהוּ. לֹא גָאֵלָה אֶלָּא הַנִּיחָה בְּיַד הַלּוֹקֵחַ עַד שְׁנַת הַיּוֹבֵל - תְּחֻזֵּר לְבַעֲלֵים בְּלֹא דָמִים²⁸. שְׁנֵאמָר: בְּמִסְפַּר שָׁנֵי תְּבוּאֹת יִמְכָּר לָךְ²⁹.

24) מיום המכירה. 25) אם כן, נתן עשרה דינרים לשנה. 26) לפדות. 27) היינו, אף-על-פי שאכל כבר רוב הזמן, אין אומרים, שלא יחזיר לו המוכר את העודף. 28) שנאמר (שם, כח) "ואם לא מצאה ידו די השיב לו וגו' ויצא ביובול". 29) זה מוסב על מה שלמעלה, שמחשב לפי השנים שאכל ולפי השנים שנותרו.

ו. מְכָרָה³⁰ לוֹ וְהִיא מְלֵאָה פְּרוֹת, וְלֹאֲחֵר שְׁתֵּי שָׁנִים גָּאֵלָה - אֵינּוּ יָכוֹל לֹמַר לוֹ: הַחֲזִירָנָה לִי מְלֵאָה פְּרוֹת כְּמוֹ שְׂמֻכְרֵתִי לָךְ. לְפִיכָף, אִם מְכָרָה לוֹ מְלֵאָה פְּרוֹת לְפָנָי רֹאשׁ הַשָּׁנָה³¹, וּגָאֵלָה אַחַר שְׁתֵּי שָׁנִים - הָרִי זֶה אוֹכַל שְׁלֹשׁ תְּבוּאוֹת³² בְּשְׁתֵּי הַשָּׁנִים, וְאֵינּוּ מְחַשְׁבֵּי עִמּוֹ אֶלָּא לְפִי שְׁתֵּי שָׁנִים בְּלִכְד; שְׁנֵאמָר: עַל פִּי הַשָּׁנִים³³, לֹא עַל פִּי הַתְּבוּאוֹת.

30) משנה בערכין כט, ב. וברייתא ל, א. והוא מ'סיפרא' שם סוף פ"ג. 31) אף-על-פי שהמכירה היא לשתי שנים מעת לעת, כדלהלן ה"ט, בכל זאת יש חידוש בדבר, שאין אומרים כאן שלושים יום קודם ראש השנה יחשבו כשנה, כדרך שאומרים לענין ערלה (פ"ט מהל' מעשר שני ה"ח). וכן הוא בשיטה מקובצת ערכין שם. 32) היינו, התבואה שהיתה בשעת המכירה, ושתי התבואות של שתי השנים. 33) פסוק זה נאמר לענין מקדיש שדה אחוזה. וב'סיפרא' ובערכין שם, למדו זאת ממה שנאמר: "במספר שני תבואות ימכר לך". כלומר, כל התבואות של השנים הללו.

ז. הַקְּנִיּוֹת³⁴ וְהַמְזוּרוֹת וּפְרוֹת שְׂקָמָה שְׂבַתוֹכָה - הָרִי

2) ולא חוץ לארץ, כדלהלן. 3) [כלומר, הארץ המתחלקת לשבטים, שנמכרת לזמן, אינה נמכרת לצמיתות, אבל ירושלים שלא נתחלקה לשבטים (יומא יב). ואין משכירין בה בתים (שם). וכל זה בפ"ז מהל' בית הבחירה הי"ד], וכל-שכן שאין מוכרים בה בתים ('אבות דרבי נתן' פרק לה), כיון שגם מכירה לזמן אינה מכירה, לא שייך בה האיסור של מכירה לצמיתות. ולשון 'אבות דרבי נתן' שם: "ואין מוכרין הבית לצמיתות בכותה (= בירושלים)". וצריך עיון. וראה במדרש תנחומא פ' בהר סוף סי' א]. 4) היינו, הארץ הידועה, והיא ארץ ישראל. 5) שהרי על ידי שניהם, נעשית המכירה. 6) אבל אינם לוקין על לאו זה, מכיון שלא הועילו מעשיהם, וכן כתב רבינו בפ"ו מהל' בכורות ה"ה, שכל שאין המעשה מועיל, אינו לוקה. ולכן לא מנה רבינו לאו זה בפ"ט מהל' סנהדרין, בין הלאוין שלוקין עליהם (משנה-למלך). וראה להלן. 7) ב'ירושלמי' דמאי פ"ה ה"ח, הביאו ראייה מפסוק זה "והארץ לא תמכר לצמיתות כי לי הארץ", למי שסובר אין קנין לגוי בארץ ישראל להפקיעה מקדושתה (ועי' פ"א מהל' תרומות ה"י) - הרי שאין מעשיהם מועילים, כדברי רבינו. וראה בהשגות הרמב"ן ל'ספר המצוות' לא-תעשה רכוז. והרדב"ז כתב שדעת רבינו כרבא (תמורה ד:): "כל מילתא דאמר רחמנא לא תעביד, אי עביד לא מהני". וכן נראה מדברי ה'חינוך' סוף מצוה שלט, שכתב בדעת רבינו שחייב מלקות, וזוהי דעתו של רבא (שם) ד"לקי משום דעבר אמירא דרחמנא", אבל זה נסתר מדברי רבינו בהל' בכורות שם, ראה למעלה.

ב. וְהַמוֹכֵר⁸ שְׂדֵהוּ לְשִׁשִּׁים שָׁנָה - אֵינָהּ יוֹצֵאָה בַּיּוֹבֵל; שְׂאִינּוּ⁹ חוֹזֵר בַּיּוֹבֵל אֶלָּא דָּבָר הַנִּמְכָּר סְתָם¹⁰ אוֹ הַנִּמְכָּר לְצִמְיֻתוֹת¹¹.

8) בבא-מציעא עט, א. 9) שם: "מי שאין שם יובל (היינו, אלמלא היובל) - נצמתת, יש שם יובל - אינה נצמתת, יצתה זו (שנמכרה לששים שנה), שאף-על-פי שאין שם יובל - אינה נצמתת". 10) שבלי היובל היה הדבר חלוט ללוקח לעולם. 11) בפירוש.

ג. לֹא יִמְכָּר¹² אָדָם בֵּיתוֹ¹³ אוֹ שָׂדֵה אֲחֻזָּתוֹ, אֶף עַל פִּי שְׁהֵם חוֹזְרִין אַחֵר זְמַן¹⁴, אֶלָּא אִם פֶּן הָעֲנִי; שְׁנֵאמָר: וְכִי יְמוּף אַחִיף וּמְכָר מְאֻחֻזָּתוֹ. אֲבָל לְמִכָּר וְלִהְנִיחַ הַדְּמִים בְּכִיסוֹ אוֹ לַעֲשׂוֹת בְּהֵן סְחוּרָה אוֹ לְקַח בְּהֵן בָּלִים אוֹ עֲבָדִים וּבְהֵמָה - אֵינּוּ רְשָׁאִי; אֶלָּא לְמִזְוֹנוֹת בְּלִכְד¹⁵. וְאִם עֲבָר¹⁶ וּמְכָר מְכָל מְקוֹם - הָרִי אֵלּוֹ מְכוּרֵיךָ¹⁷.

12) 'סיפרא' שם פ"ה ה"א, ותוספתא ערכין פ"ה. 13) ב'סיפרא' ובתוספתא שם, ליתא 'ביתו'. ולמדה רבינו מסוגיית הגמרא בקידושין כ, א - שנראה משם שמה שנאמר (ויקרא כה, כט) "ואיש כי ימכור בית מושב עיר חומה", מוסב על "כי ימוך אחיך" שלמעלה, ועוד נראה שם שהסדר הוא למכור תחילה שדה ואחר-כך בית, עיי"ש. ואם כן, אם אסור למכור שדה אלא-אם-כן העני, כל-שכן שאסור למכור בית אלא באופן הנ"ל. 14) היינו ביובול, כנ"ל, או

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

53) משנה, ו'סיפרא' שם. 54) כלומר, שנתיים שהיו בהן תבואות. וראה בביאורי הגר"א ל'סיפרא' שם. 55) שאסור לזרוע בה, בארץ. 56) לכל העולם, ראה להלן. 57) לכל העולם. בבבא-מציעא קו, א: "או שהיו השנים כשני אליהו". ולהלן שם: "קתני שדפון וירקון דומיא דשנים כשני אליהו (שלא היתה תבואה בכל העולם), מה שני אליהו דלא הוי תבואה כלל, אף הכא דלא הוי תבואה כלל וכו', דאמר קרא: במספר שני תבואות ימכר לך, שנים שיש בהן תבואה בעולם וכו', שביעית אפקעתא דמלכא היא (ולכן אינה קרויה שנת תבואה - רש"י ו'תוספות"). וכן נראה מלשון רבינו, שכתב "שנת שדפון" ולא כתב "נשתדפה" (רדב"ז). וראה פ"ח מהל' שכירות ה"ה. 58) של שתי השנים, אלא מחזיק בשדה שנה נוספת.

יא. הניחה⁵⁹ ה'לוקח פורה⁶⁰ שנה וְאֶכְלָה שְׁנָה, או אֶכְלָה שְׁנָה וְנָרָה שְׁנָה וְלֹא זָרְעָה - הָרִי אֵלוֹ עוֹלִין לְמַגְנֵן⁶¹. מְכָרָה⁶² בְּשָׁנַת יוֹבֵל עֲצָמָה - אֵינָה נִמְכָּרֶת⁶³, וְהַדְּמִים חוֹזְרִין⁶⁴ לְפַעֲלִים.

59) שם. 60) כאן כתב רבינו שנה שהוכירה קודם, ולהלן כתב שנה שאכלה קודם. 61) כיון שהשנים הן "שני תבואות", אלא שהוא לא זרע, והפסיד לעצמו. ולפי זה הוא-הדין אם הניחה הלוקח בורה או שנירה שנתיים (כסף-משנה, ועי' רדב"ז). ובגמרא שם אמרו שהחידוש ב"נירה", שאין המוכר משלם לו דמי הניר כשהוא גואל את השדה. וכבר רמז רבינו לדין זה בה"ח, שכתב שאין שמין ללוקח אלא את שבת האילנות, אבל לא שבת שבגוף הקרקע, וראה בהערות שם, וב'אור גדול' על משנתנו. 62) ערכין שם, כשמואל שהלכה כמותו בדיני ממונות, ולא כרב. 63) שם: קל-וחומר, ומה מכורה כבר (מלפני היובל), יוצאה (ביובל), שאינה מכורה - אינו דין שלא תמכר. 64) להלן שם.

יב. מְכָרָה⁶⁵ שְׁנָה אַחַת לְפָנֵי הַיּוֹבֵל - הָרִי הַלּוֹקֵחַ אוֹכֵל אוֹתָהּ שְׁנָה שְׁנִיָּה אַחַר הַיּוֹבֵל; שְׁנָאֲמַר: שְׁנִי תְּבוּאֹת⁶⁶.

65) ברייתא שם. 66) וכאן לא שייך הקל-וחומר הנ"ל, שהרי שדה זו מכורה לו מלפני היובל. ומה ששדות אחרות יוצאות ביובל, זה הוא משום שקורא אני בהן: במספר שני תבואות ימכר לך.

יג. מְכָרָה⁶⁷ נְקָעִים מְלֵאִים מִיָּם⁶⁸ או סְלָעִים⁶⁹ שְׁאִינָם רְאוּיִין לְזָרְיָעָה - הָרִי זֶה פּוֹדֶה בְּפָחוֹת מִשְׁתֵּי שָׁנִים; שְׁנָאֲמַר: בְּמִסְפַּר שְׁנֵי תְּבוּאֹת - שְׁדָה הָרְאוּיָה לְתְּבוּאָה הִיא שְׁאִינָה נִגְאָלֶת אֲלָא אַחַר שְׁתֵּי שָׁנִים. וְאִם לֹא נִגְאָלָה, אָף עַל פִּי שְׁאִינָה רְאוּיָה לְזָרְיָעָה - חוֹזְרֶת לְפַעֲלִים בְּיוֹבֵל⁷⁰.

67) שם יד, ב: "מכר טרשים נגאלין פחות משתי שנים וכו'". וטרשים הוא מקום שאינו ראוי לזריעה. וכיון ששם כה, א - לענין הקדש, הביאו דוגמא למקום שאינו ראוי לזריעה, "נקעים עמוקים עשרה טפחים (ומלאים מים -

הַן שֶׁל לּוֹקֵחַ כְּשֶׁאָר הַפְּרוֹת שְׁלָה. אֶבְל³⁵ אֵילִן שְׁנִכְסָה או שְׁיָבֵשׁ - שְׁנִיָּהּ אֶסְוִרִין בּוֹ³⁶. כִּיצַד יַעֲשֶׂה? מְכָרָה³⁷ וְיִלְקַח בְּדָמָיו קְרָקַע, וְהַלּוֹקֵחַ אוֹכֵל פְּרוֹתֶיהָ עַד שֶׁתִּגְאָל³⁸ הַשְּׂדֵה מִיָּדוֹ.

34) תוספתא ערכין פ"ה ה"א. 35) שם. וראה ברייתא בבא-מציעא עט, א. ומפרש אותה רבינו לענין מכר, וכן הוא ב'שיטה מקובצת' שם בשם ר"ח. 36) המוכר אסור בו, שהרי האילן משועבד ללוקח, והלוקח אסור להשתמש בהם, שהרי כלה קרנו של המוכר. 37) האילן היבש. 38) קודם היובל בפדיון, או בשנת היובל, בלא דמים, כנ"ל. ח. ה'לוקח'³⁹ שְׁדָה אַחְזָה וְנִטְעָה אֵילָנוֹת⁴⁰ וְהַשְּׁבִיחָה, כְּשֶׁהִיא חוֹזְרֶת בְּיוֹבֵל - שְׁמִין שְׁבַח הָאֵילָנוֹת⁴¹ שְׁבִתוֹכָה, וְנוֹתֵן פֶּעַל הַשְּׂדֵה דְּמֵי הַשְּׁבַח לְלוֹקֵחַ; שְׁנָאֲמַר: וְיָצָא מִמְּכָר בֵּית⁴² - מִמְּכָר חוֹזֵר, וְלֹא הַשְּׁבַח.

39) ברייתא בבא-מציעא קט, א. 40) הוא-הדין אם עלו האילנות מאליהם ('חזון איש'), אלא שכוונת רבינו לומר, שדוקא שבת שאינו בגוף הקרקע שמין ללוקח, אבל לא שבת שבגוף הקרקע, כגון שחרש את הקרקע והשביחה. וטעמו של דבר, שכל שהוא בגוף הקרקע, הרי זה בכלל "ממכר בית", שחוזר ביובל. וראה להלן ה"א והט"ז. 41) כנ"ל. 42) פסוק זה נאמר בפרשת בתי ערי חומה, ולמדו משם אף לשדה אחוזה.

ט. הַמוֹכֵר⁴³ אֶת שְׂדֵהוֹ בְּזִמְן שֶׁהַיּוֹבֵל נוֹהֵג⁴⁴, כְּמוֹ שְׁבָאֲרָנוֹ⁴⁵ - אֵינּוּ מִתֵּר לְגֵאֲלָה⁴⁶ לְפָחוֹת מִשְׁתֵּי שָׁנִים⁴⁷; שְׁנָאֲמַר: בְּמִסְפַּר שְׁנֵי תְּבוּאֹת⁴⁸ יִמְכָּר לָךְ. וְאֶפְלוּ רָצָה הַלּוֹקֵחַ⁴⁹ - אֶסְוִר; שְׁנָאֲמַר: בְּמִסְפַּר שָׁנִים אַחַר הַיּוֹבֵל תִּקְנֶה מֵאֵת עַמִּיתְךָ - אֵין פָּחוֹת⁵⁰ מִשְׁתֵּי שָׁנִים מַעַת לַעֲתָה⁵¹ מִיּוֹם הַמְּכִירָה⁵².

43) משנה, ערכין כט, ב. וראה ב'סיפרא' שם. 44) היינו, כשכל יושביה עליה. 45) למעלה פ"ה ה"ח. 46) המוכר שלא ברצון הקונה. 47) לפני שתהא השדה שנתיים ביד הלוקח. 48) ומיעוט שנים - שתי שנים. 49) שלא ברצון המוכר. ובגמרא שם: "ולא מיבעיא מוכר דקאי ב'עשה' דכתיב במספר שני תבואות ימכר לך, אלא אפילו לוקח נמי קאי ב'עשה' דבעינן שנים תקנה (= במספר שנים אחר היובל תקנה), וליכא". 50) ברייתא, שם יח, ב. 51) אותו היום ואותה עשה לאחר שנתיים (שם, ועי' רש"י שם). 52) ואין אומרים, שמכיון שהגיע תשרי, הרי זה כאילו כבר עברה שנה (רש"י). ונראה, שבשנה מעוברת, אין חדש העיבור בכלל שתי השנים, שהרי לענין בתי ערי חומה נזקקו לפסוק מיוחד להביא את שנת העיבור (להלן פי"ב ה"ה).

י. וְצָרִיף⁵³ שְׁאִיכָל הַלּוֹקֵחַ שְׁתֵּי תְּבוּאֹת⁵⁴ בְּשְׁתֵּי שָׁנִים וְאַחַר כֶּף יִגְאָל; שְׁנָאֲמַר: שְׁנֵי תְּבוּאֹת. לְפִיכֶךָ, אִם הָיְתָה אַחַת מִשְׁתֵּי הַשָּׁנִים שְׁבִיעִית⁵⁵ או שְׁנַת שְׁדָפוֹן⁵⁶ או יִקְרוּן⁵⁷ - אֵינָה עוֹלָה מִן הַמַּגְנֵן⁵⁸.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

יז. המוכר⁸³ שדה אהנתו והיו לו שדות אחרות, ומכר מאותם השדות פדי לגאל שדה שמכר - אין שומעין לו⁸⁴; שפנאמר⁸⁵: ומצא פדי גאלתו - עד שפנאמר דבר שאינו מצוי לו בשעה שמכר. וכן⁸⁶ אם לזה לגאל - אין שומעין לו; שפנאמר: והשיגה ידו - לא שילנה.

83 משנה שם, ו'סיפרא' שם ה"ב, וה', וכגירסת הגר"א שם. 84 אפילו אם הן רחוקות ורעות, והשדה שמכר קרובה ויפה (שם). 85 שם ל, ב. 86 משנה, ו'סיפרא' שם.

יח. מצא⁸⁷ מעט⁸⁸ ורצה לגאל חצי השדה שמכר - אין שומעין לו; שפנאמר: פדי גאלתו - או גואל את פלה או אינו גואל. ואם רצו⁸⁹ קרוביו לגאל - גואלים; שפנאמר: ובא גאלו הקרב אליו.

87 שם. 88 דבר שאינו מצוי לו בשעה שמכר, כנ"ל. 89 'סיפרא' שם סוף ה"א.

יט. הנותן⁹⁰ שדהו מתנה - הרי זו חוזרת לו ביובל; שפנאמר⁹¹: תשבו איש אל אהנתו - לרבות את המתנה⁹².

90 משנה, בכורות נב, ב. כחכמים ולא כרבי מאיר. 91 גמרא שם. וצ"ע, אם במתנה יכול הנותן לגאול לפני היובל, כמו בבתי ערי חומה, להלן פ"ב ה"ד (רש"ש שם). 92 יש אומרים כי מתנת רבים אינה חוזרת ביובל (חידושי ר"ע איגר על הרמב"ם בשם הרד"ק ביהושע כד, לג).

כ. האחין⁹³ שחלקו - פלקוחות⁹⁴ הן, ומחזירין זה לזה חלקו ביובל, ולא תבטל⁹⁵ חלקתן מןממות שהיתה. וכן הבכור⁹⁶ והמביב⁹⁷ אשת אחיו - מחזיר ביובל חלק שנטל, ונטל⁹⁸ החלק שפנגדו.

93 בכורות שם, כרבי אסי אמר רבי יוחנן. 94 כלומר, כאילו מכר כל אחד לחבירו את חלקו תמורת חלקו של שני שקיבל הוא. ואין אנו אומרים "ברירה", שהובר הדבר שזה חלקו וזה חלקו של השני. 95 שם: "מתיב רב הושעיא, ואלו שאין חוזרין ביובל הבכורה (כלומר, ואם לקוחות הם, היתה הבכורה צריכה לחזור). אמר ליה רבי אלעזר, מאי אין חוזרין, אין חוזרין לבטלה". וסובר רבינו, שאין מבטלים את החלוקה הראשונה ומחלקים מחדש (כפירוש רש"י). אלא מחליפים את חלקיהם (כסף-משנה). 96 במשנה שם: ואלו שאין חוזרין ביובל (כלומר, אין חוזרין לבטלה כנ"ל, הבכורה, והיורש את אשתו והמביבם את אשת אחיו והמתנה דברי רבי מאיר. וחכמים אומרים המתנה כמכר (הלכה כחכמים, כנ"ל. משמע שבשאר הדברים מודים חכמים לרבי מאיר). ובגמרא שם: מאי טעמייהו דרבנן "תשובו", לרבות את המתנה, והני כולהו ירושה ניהו (ולכן אינם חוזרים ביובל). 97 שיעור כל נכסי אחיו המת (פ"ג מהל' נחלות ה"ז). ולמדו כן בכורות שם, ממה שקראו הכותב בכור, שנאמר: "והיה הבכור אשר תלד". 98 כנ"ל.

גמרא שם) או סלעים גבוהים עשרה טפחים", לכן כתבם רבינו כאן כפירוש ל"טרישים". וראה ברבינו גרשום' שם, ובפ"ח מהל' ערכין הי"ג. 68 עמוקים עשרה טפחים, כנ"ל. 69 גבוהים עשרה טפחים, כנ"ל. 70 שם: "מאי טעמא, ושב לאחוזתו אמר רחמנא, והאי נמי אחוזה היא", שהרי כאן לא תלתה התורה ב"תבואות".

יד. מכיר⁷¹ אילנות⁷² - אין נגאלין לפחות משתי שנים, שהרי ראויים לתבואות⁷³. ואם לא גאלן - אינן חוזרין לבעלים ביובל; שפנאמר: ושב לאהנתו - ולא לאילנות⁷⁴.

71 שם. 72 שעושים פירות. 73 והרי הם בכלל: במספר שני תבואות ימכר לך, כנ"ל. אבל אילנות סרק יכול לגאול אותם בתוך שתי שנים (רדב"ז). 74 ואף-על-פי שהמוכר אילנות מכר גם קרקע שתחתיהם וביניהם וחוצה להם כמלא האורה וסלו (פכ"ד מהל' מכירה ה"א-ב), ייתכן שמדובר כאן באופן שמכר את האילנות לבד (רדב"ז). אולם נראה, שמכיון שאין הקרקע הזאת של הלוקח, אלא שמותר לו להשתמש בה ללקיטת הפירות בלבד (ראה בהערות שם), לכן לא שייך לומר שהמוכר ישוב לאחוזתו, שהרי לא יצאה מעולם מרשותו.

טו. מכיר⁷⁵ שדהו לראשון, וראשון מכר לשני, ושני לשלישי, אפלו מאה זה אחר זה - בשנת היובל תחזר לאדון הראשון; שפנאמר⁷⁶: בשנת היובל ישוב השדה לאשר קנהו מאתו, לאשר לו אהנת הארץ.

75 'סיפרא' פ' בהר פ"ה סוף ה"ד, כגירסת הגר"א שם. 76 רבינו כתב את הפסוק המתאים לענייננו, אף-על-פי ששם נזכר פסוק אחר.

טז. מכירה⁷⁷ לראשון במאה דינר, וראשון לשני במאתים, ורצה האדון לגאל - אינו מחשב אלא עם הראשון⁷⁸; שפנאמר: לאיש אשר מכר לו. מכרה לראשון במאתים, וראשון לשני במאה - הרי זה מחשב עם האחרון⁷⁹. וכן⁸⁰ אם מכר במאה והשביקה פיד הלוקח והרי היא ראויה להמכר במאתים - מחשב לפי מה שמכר⁸¹. ואם מכרה במאתים והכסיפה והרי היא ראויה להמכר במאה - מחשב לפי מה שהיא⁸². ולעולם מניפים פח מוכר שדה אחזה, ומרעין פח הלוקח.

77 'סיפרא' שם ה"ג, ומשנה ערכין ל, א. ותוספתא שם פ"ה. 78 כלומר, שמחזיר לראשון את העודף עבור השנים שנותרו עד היובל, לפי מאה דינר שקיבל ממנו. והיינו, לטובת המוכר. 79 שם: שנאמר, והשיב את העודף לאיש, לאיש אשר בתוכה. וראה ב'שיטה מקובצת' שם אות ה. 80 שם, כרבי דוסתאי בן יהודה. 81 שם, ב. שנאמר: והשיב את העודף, העודף שבידו (היינו, לפי מאה דינר שקיבל מהלוקח). 82 שם: העודף, העודף שבקרקע (לפי שוויה עתה).

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ב. ואין הקרובים פודין אותה, אלא המוכר עצמו
אם השיגה ידו⁸¹. ויש לו⁸² למכר מנכסיו ולפדותו;
אבל לא ילזה ויגאל, ולא יגאל לחצאיין¹⁰.

8) שלא הוקש בית עיר חומה לשדה אחוזה לעניין זה.
9) שלא נאמר כאן "ומצא כדי גאולתו" כשם שנאמר בשדה
אחוזה. 10) שלעניין זה הוקש בית עיר חומה לשדה
אחוזה.

ג. מֵת הַלּוֹקֵחַ - יְפֻדָּהּ מִיַּד פְּנוּיָהּ¹². וְכֵן אִם מֵת
הַמוֹכֵר - יֵשׁ לְכַנּוֹת לַפְדוּתָהּ כָּל שָׁנִים עֶשֶׂר חֲדָשׁ¹³.

11) המוכר. 12) בגמרא שם: "מהו דתימא לקונה אותו
אמר רחמנא, והא (בן הלוקח) לא קנה, קא משמע לן
והייתה גאולתו מכל מקום". 13) שם: "מהו דתימא ואיש
כי ימכר אמר רחמנא, והאי (בן המוכר) לא מכר, קא משמע
לן והייתה גאולתו מכל מקום".

ד. מֹכֵר לְרֵאשׁוֹן, וְרֵאשׁוֹן לְשָׁנִי בְּתוֹךְ הַשָּׁנָה¹⁴ -
מוֹנִין¹⁵ לְרֵאשׁוֹן¹⁶. פִּינּוֹן שֶׁשְׁלָמָה שָׁנָה רֵאשׁוֹנָה
הַחֲלֵט הַבֵּית בְּיַד הַשָּׁנִי; שֶׁהַמוֹכֵר מֹכֵר לְשָׁנִי כָּל
זְכוּת שֶׁתְּבוֹא לְיָדוֹ¹⁷. הַגִּיעַ שָׁנִים עֶשֶׂר חֲדָשׁ וְלֹא
גָּאֵלָה - הָרִי זֶה נִחְלָט בְּיַד הַלּוֹקֵחַ. וְכֵן אִם נָתַן
הַבֵּית מִתְּנָה¹⁸ וְלֹא גָּאֵלוֹ כָּל שָׁנִים עֶשֶׂר חֲדָשׁ - הָרִי
זֶה נִחְלָט בְּיַד זֶה שֶׁנָּתַן לוֹ מִתְּנָה.

14) הראשונה משעת המכר. 15) י"ב חודש. 16) משעת
המכר. ושם: "שנאמר: עד מלאת לו שנה (משמע, למי
שהייתה אחוזה שלו מונין - רש"י)". 17) ואילו הייתה
הקרקע בידו הייתה נחלטת לו, ולכן כשמכרה, נחלטת
לקונה אותו ולדורותיו, לא יצא ביובל. 18) והלכה זו, היא
כחכמים בכורות נב: הסוברים שמתנה כמכר.

ה. הַיְתָה שָׁנָה מְעַבְרָת - אֵינּוּ נִחְלָט עַד סוֹפָה;
שֶׁנֶּאֱמַר: עַד מְלֵאת לוֹ שָׁנָה תְּמִימָה - לְהַבְיֵא חֲדָשׁ
הָעֶבֶר.

ו. מֹכֵר שְׁנֵי בְּתִים, אֶחָד בְּחֲצֵי אֶדְרֵי רֵאשׁוֹן וְאֶחָד
בְּרֵאשׁ אֶדְרֵי שָׁנִי: זֶה שֶׁמֹּכֵר בְּרֵאשׁ אֶדְרֵי שָׁנִי - פִּינּוֹן
שֶׁהַגִּיעַ אֶחָד בְּאֶדְרֵי שָׁל שָׁנָה הַבְּאָה¹⁹ עֲלֵתָהּ לוֹ
שָׁנָה²⁰; וְזֶה שֶׁמֹּכֵר בְּחֲצֵי אֶדְרֵי רֵאשׁוֹן - לֹא עֲלֵתָהּ
לוֹ שָׁנָה עַד חֲצֵי אֶדְרֵי שָׁל שָׁנָה הַבְּאָה, מִפְּנֵי שֶׁיִּרְד
הַלּוֹקֵחַ בְּחֲדָשׁ הָעֶבֶר²¹.

19) שהייתה פשוטה. 20) שהרי זה כאילו ירד בראש אדר
של שנה שאינה מעוברת. 21) היינו, באדר ראשון שהוא
מעובר, וחל עליו הדין שבשנה מעוברת אין השדה נחלטת
עד סופה, היינו, עד אמצע אדר של שנה הבאה.

ז. הַגִּיעַ²² יוֹם שָׁנִים עֶשֶׂר חֲדָשׁ וְלֹא נִמְצָא²³ הַלּוֹקֵחַ
לַפְדוּת מִמֶּנּוּ - הָרִי זֶה מְנִיחַ מְעוּתוֹ בְּבֵית דִּין
וְשׁוֹבֵר אֶת הַדֵּלֶת וְנִכְנַס לְבֵיתוֹ²⁴, וְאִמְתִּי שֶׁיָּבֹא
הַלּוֹקֵחַ - יָבֹא וְיִטַּל מְעוּתוֹ.

כא. אֲבָל הַיִּירֵשׁ⁹⁹ אֶת אֲשֶׁתוֹ, אָף עַל פִּי שִׁירֵשֶׁת
הַבַּעַל מִדְּבָרֵיהֶם¹⁰⁰ - עֶשֶׂו חֲזוּק¹⁰¹ לְדְבָרֵיהֶם כְּשֶׁל
תּוֹרָה, וְאֵינּוּ מִחֲזִיר בְּיּוֹבֵל. וְאִם¹⁰² יָרַשׁ מִמֶּנָּה בֵּית
הַקְּבֻרֹת¹⁰³ - יִחֲזִיר לְכַנּוֹ מִשְׁפָּחָה¹⁰⁴, מִשּׁוּם פְּגָם
מִשְׁפָּחָה¹⁰⁵, וְיִתְּנֶה לוֹ דְּמִיָּה, וּמִנְפִּין¹⁰⁶ לוֹ דְּמֵי קָבֵר
אֲשֶׁתוֹ¹⁰⁷, שֶׁהָרִי חֲזָב בְּקְבֻרָתָהּ¹⁰⁸.

99) שם, כנ"ל. 100) ראה פ"ב מהל' אישות ה"ג, ופ"א
מהל' נחלות ה"ח. וכוונת רבינו, שהרי אמרו שם, שטעמו
של רבי מאיר הסובר שהיורש את אשתו אינו מחזיר ביובל,
הוא משום שירושת הבעל דאורייתא, משמע מזה שלמאן-
דאמר ירושת הבעל דרבנן, ותקונה לו תחת קבורת אשתו
(כנ"ל בהל' אישות שם ה"ב, ד). הרי היא כמכר וחוזרת
ביובל. 101) בבא-בתרא קלט, ב: "גבי יובל שויהו רבנן
(את הבעל) כיוורש, משום פסידא דדידה" (שלא יצטרך
להחזיר לקרובים, כנ"ל). וראה בתוספתא שם ד"ה גבי,
וב'אור שמח'. 102) בכורות שם, כרבי יוחנן בן ברוקה.
103) גמרא, שם. 104) ביובל. 105) שגנאי הוא להם
שהיו אחרים נקברים עמהם, והם יקברו בקברות אחרים
(רש"י בכתובות פד). ולכן לא עשו כאן חכמים חיזוק
לדבריהם שלא תחזור ביובל, כנ"ל. וראה פכ"ד מהל'
מכירה ה"ז ובהערות שם. ובבבא בתרא ק, ב - ברשב"ם
ד"ה משום. 106) שם. 107) שאינם משלמים עבורו.
108) ראה בהל' אישות, שם.

~ יום חמישי כ"ח סיון ~

פְּרָק שָׁנִים עֶשְׂרִי

1) יבאר המוכר בית בתוך עיר המוקפת חומה. ואם הקרובין
פודין אותה, אם מת הלוקח או המוכר. והמוכר לראשון
וראשון לשני בתוך השנה. מכר ב' בתים האחד בחצי אדר
ראשון ואחד בראש אדר שני. אם הגיע י"ב חדש ולא נמצא
הלוקח. ודין המקדיש בית בעיר חומה. ואם מכר בית בעיר
חומה והגיע יובל תוך שנת המכר. המוכר בית בבתי
החצירים או בעיר שאינה מוקפת. בית שאין בו ד' אמות על
ארבע אמות, ואם הבית נחלט בירושלים. העיר שראויה
להקרא עיר חומה. כיון שעלה עזרא בבית שני נתקדשו כל
הערים.

א. הַמוֹכֵר בֵּית בְּתוֹךְ עִיר הַמְּקֻפֶּת חוֹמָה² - הָרִי זֶה
גּוֹאֵלָה כָּל שָׁנִים עֶשֶׂר חֲדָשׁ³ מִיּוֹם שֶׁמֹּכֵר⁴ בְּכָל עֵת
שִׁירְצָה⁵, וְאִפְלוּ בְּיוֹם שֶׁמֹּכֵר. וְכִשְׂרוּצָה לַפְדוּת -
נִתְּן⁶ כָּל הַדָּמִים שֶׁלָּקַח, וְאֵינּוּ גוֹרְעַ לְלוֹקֵחַ כְּלוֹם⁷.

2) בשעת כיבוש הארץ. 3) שנאמר "והייתה גאולתו עד
תום שנת ממכרו". 4) כלומר, שנים עשר חודש מיום
ליום. ואין אומרים: משהגיע תשרי, תיחשב לו כשנה.
5) ואינו מחכה שתי שנים כמו במוכר שדה אחוזה.
6) שם: הרי זה כמין ריבית (שהלוקח מקבל כל כספו,
ונמצא שהשתמש בשדה המוכר תמורת החזקת המעות
בידו), ואינו ריבית (שאינו ריבית אלא בהלוואה, ולא במכר).
7) ולא כדין שדה אחוזה.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

יא. כל שהיא לפנים מן החומה, פגון הגנות³⁹ והמרחצאות והשוכלות⁴⁰ - הרי הוא פתים⁴¹; שנאמר: אשר בעיר. אכל השדות⁴² שבתוף העיר - נגאלין⁴³ פדין השדות שחוצן לעיר; שנאמר: וקם הבית אשר בעיר - בית וכל הדומה לבית, לא השדות.

[39] שבהם אילנות. ודווקא גנות של אילנות שכן דרך ליטע אילנות בחצר, אבל שדות של תבואה, שבהם נחלקו ר' מאיר וחכמים במשנה בערכין שם, אין הלכה כר' מאיר, לפי שאין דרך לזרוע תבואה בחצר. ועיין בעירובין כג: שגם שם חילקו בין זריעה לנטיעה שנטיעות הרי הם כחצר, וזריעות לא]. (40) בברייתא ובסיפרא שם נזכרו גם "בתי בדים". [ורבינו השמיטו לפי שדרכם היה לבנותם בתוך החומה, והרי אפילו בית הבנוי בחומה אינו כבתי ערי חומה]. (41) ונחלטים ללוקח אחר יב חודש, כדין בתי ערי חומה. (42) כר' יהודה במשנה שם, ששדות שבתוך העיר דינן כשדות שמחוצן לעיר. (43) עד היובל.

יב. בית שאין בו ארבע אמות על ארבע אמות - אינו נחלט⁴⁴ פכתי ערי חומה. וירושלים - אין הבית נחלט בה⁴⁵. ובית הפנוי בחומה - אינו⁴⁶ פכתי ערי חומה.

(44) שם: "מאי טעמא, דבית כתיב בהו" (שנאמר: "ובית מושב עיר חומה", ופחות משיעור זה אינו קרוי בית). ומכיוון שאין זה בית, דינו כשדה שאינה ראוייה לזריעה. (45) בבבא קמא שם: דכתיב, וקם הבית אשר לו חומה לצמיתות, לקונה אותו לדורותיו, וקסבר לא נתחלקה ירושלים לשבטים. כלומר, ולכן אין איש יכול להקנותו קרקע שם, ודינו כבתי ערי חצרים. (46) ובגמרא שם: אמר רבי יוחנן, ושניהם מקרא אחד דרשו: "ותורידם בעד החלון, כי ביתה בקרי החומה, ובחומה היא יושבת". ר' שמעון סבר כפשטיה דקרא (שהרי היא כיושבת בעיר החומה), ור' יהודה סבר, בחומה היא יושבת ולא בעיר חומה.

יג. עיר שגגותיה חומתה⁴⁷ או שהים חומתה - אינה פמקפת חומה⁴⁸.

(47) שלא הקיפה חומה, אלא הקיפה בבתים, ותכופות הבתים זו לזו, כחומה. (48) ובתיה כבתי ערי חצרים. ובברייתא שם: תנו רבנן, חומה, ולא שור איגר (שגגותיה חומתה - רש"י). כלומר, שור היינו חומה כמפורש (בראשית מט, כב) ואיגר הוא כמו איגרא, דהיינו גג. שהיו גגותיה חומתה). סביב, פרט לטבריה שימה חומתה.

יד. אין המקום נקרא ערי חומה עד שיהיה בו שלש חצרות או יתר, ובכל חצר מהן שני פתים או יתר, וקיפופה חומה תחלה ואחר כך יבנו החצרות בתוכו⁴⁹. אכל מקום שישב ואחר כך הקף, או שלא היו בו שלש חצרות של שני פתים - אינו עיר חומה, אלא פתים שבו פכתי החצרים.

(22) משנה שם: כתקנת הלל. (23) כלומר, שנטמן באותו יום, כדי שיהיה הבית חלוט לו. (24) שהנתינה בעל כרחו של המקבל היא נתינה טובה, בכל מקום, אלא שהלל נזקק לתקן, שתהא הנתינה טובה אפילו אם היא שלא בפני המקבל כמו כאן.

ח. המקדיש בית עיר חומה, וגאלו אחר מיד ההקדש - פיון שעלתה לו²⁵ שנה משעה שנגאל מיד ההקדש ולא גאלו בעליו, נחלט פיד הגואל²⁶. שאין ההקדש חלוט, אלא הלוקח; שנאמר: לקנה אתו לדותיו.

(25) לבית. (26) שם: דאמר קרא "לקונה אותו", ואפילו מיד ההקדש. ולחלטיה הקדש? אמר קרא "לדורותיו", יצא הקדש שאין לו דורות.

ט. מכר בית עיר חומה והגיע יובל בתוף שנת המכר - אינו חוזר²⁷ ביובל; אלא יהיה פיד הלוקח עד שירצה המוכר לגאל כל שנת המכר, או תמלא שנה ויחלט.

(27) שנאמר: לא יצא ביובל.

י. המוכר בית בבתי חצרים או בעיר שאינה מקפת חומה פראוי²⁸ - הרי זה נגאל בכח יפה²⁹ שבדין השדה ושבדין הפתים המקפין חומה³⁰. כיצד? אם רצה לגאל מיד³¹ - גואל, פדין הפתים³². הגיע שנים עשר חדש ולא גאל - הרי זה גואל³³ עד שנת היובל, פדין השדות³⁴. ובעת שגואל³⁵ - מחשב עם המוכר וגורע לו מה שאכל³⁶. הגיע יובל³⁷ ולא גאל - חוזר הבית בלא דמים, פדין השדות³⁸.

(28) היינו, בשעת כיבוש הארץ. ושתוקף החומה לפני שיבנו החצרות בתוכה. (29) היינו, שמייפים את כח המוכר. (30) כראוי. (31) ביום שמכר. (32) אבל בשדה אחוזה אינו מותר לגאול לפחות משתי שנים. (33) אפילו בשנה השנייה. וטעמו של דבר, משום שבגמרא שם אמרו: "ויובל יצא, למה לי? אמר רב פפא, לא נצרכה אלא למוכר בית בבתי ערי החצרים, ופגע בו יובל בשנה שנייה. למאי מדמית ליה, אי לבתי ערי חומה מדמית ליה, איחלט ליה ללוקח (אחרי שנה), אי לשדה אחוזה מדמית ליה, השלמה בעי (כנ"ל בפרק י"א הלכה י"ב). להכי אצטריך וביובל יצא". ומכיוון שפסוק זה מדבר בשנה שנייה של המכר, אם כן אף הפסוק "גאולה תהיה לו" הסמוך לו, מדבר אף הוא בשנה שנייה, ונמצא שגואל אף בשנה שנייה. (34) אבל בית עיר חומה נחלט ללוקח. (35) אפילו בשנה ראשונה. והרדב"ז והרש"ש שם כתבו, שבשנה ראשונה שאינו גואל אלא מטעם בית עיר חומה - אינו גורע לו מה שאכל כדין בית עיר חומה. (36) כדין השדות. אבל בבתים נותן כל הדמים שלקח, ואינו גורע ללוקח כלום. (37) אפילו בשנה שנייה. (38) שהרי בבתים אין דין יובל כלל, אלא נחלט ללוקח אחר י"ב חודש.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

~ יום שישי כ"ט סיון ~

פָּרֵק שְׁלִישִׁי עֶשְׂרִי

1) יבאר שנצטוו ישראל לתת לשבט לוי ערים לשבת. נותנין לכל עיר בית קברות. ואם עושין עיר מגרש או להיפך. לויים שמכרו שדה אם גואלין כישראל. ישראל שירש את אבי אמו לוי. ששבט לוי מוזהרין שלא ינחלו בארץ כנען. שלא יטול הלוי או הכהן חלק בכיזה, ואם נטלו חיביים מלקות.

א. שָׁבֵט לְוִי, אָף עַל פִּי שְׂאִין לָהֶם חֵלֶק בְּאַרְצָךְ², כָּכֵר נִצְטוּ³ יִשְׂרָאֵל לָתֵן לָהֶם עָרִים לְשִׁבְתָּ וּמִגְרָשֵׁיהֶם. וְהָעָרִים הֵם שֵׁשׁ עָרֵי מְקֻלָּט⁴, וְעֲלֵיהֶן שְׁתֵּים וָאַרְבָּעִים עִיר. וּכְשִׁמוֹסִיפִין עָרֵי מְקֻלָּט אַחֲרוֹת בִּימֵי הַמְּשִׁיחַ⁵ - הַכֹּל לְלוֹיִם⁶.

2) שנאמר (דברים יח, א): "לא יהיה לכהנים הלויים כל שבט לוי חלק ונחלה עם ישראל". וכן נאמר שם יד, כט, וביהושע יג, לג. ועיין ברייתא בבבא בתרא ככב. ולהלן בהלכה י. 3) שנאמר (במדבר לה, ב): "צו את בני ישראל ונתנו ללוים מנחלת אחוזתם ערים לשבת, ומגרש לערים סביבותיהם תתנו ללוים". וראה ביהושע ב, בא. ב. 4) במדבר שם, ו. 5) שנאמר (דברים יט, ח"ט): "ואם ירחיב ה' אלי את גבולך וגו', ויספת לך עוד שלש ערים על השלש האלה". ועיין רש"י שם. וראה בפ"ח מהלכות רוצח הלכה ד. 6) במכות יב: "תנו רבנן, ושמתי לך מקום וכו'. ושמתי לך, בחיידך. מקום (כלומר, לך מקום - ר"ח), ממקומך (שתהא מחנה לוייה קולטת, ואף ערי מקלט יהיו ערי לוייה - רש"י). וכשאמר הקב"ה: ושמתי לך מקום, בוודאי היתה הכוונה אף לשלש הערים שלעתיד-לבוא, ועל הכל דרשו: מקום, ממקומך, שערי המקלט שייכות ללוים. וראה באור-שמח. ומכאן שגם לעתיד-לבוא לא יהיה ללוים חלק ונחלה. ומה שאמרו בבבא בתרא שם, שעתידיה ארץ ישראל שתתחלק לשלשה עשר שבטים, החלק השלשה עשר לא יהיה לשבט לוי אלא למלך המשיח, כמפורש בסוף הסוגיא שם, וכן פסק רבינו בפ"ד מהלכות מלכים הלכה ח. ולא כדעת הסמ"ג לאוין רעו.

ב. מִגְרָשֵׁי הָעָרִים⁷ כָּכֵר נִתְפָּרְשׁוּ בַתּוֹרָה⁸ שֶׁהֵם שְׁלֹשֶׁת אֲלָפִים אָמָה⁹ לְכָל רוֹחַ מְקִיר הָעִיר וְחוּצָהּ. שְׁנָאֵמַר: מְקִיר הָעִיר וְחוּצָהּ אֵלֶּף סָבִיב, וְלִהְיוֹן הוּא אוֹמֵר: וּמִדַּתָּם מִחוּץ לְעִיר אֵת פְּאַת קִדְמָה אֲלָפִים בָּאָמָה וְגוֹמֵר; אֵלֶּף הָרְאשׁוֹנִים - מִגְרָשׁ¹⁰, וְאֲלָפִים שְׁמוֹדֵדִין חוּץ לְמִגְרָשׁ - לְשָׂדוֹת וּבְרָמִים.

7) אף-על-פי שעיקרו של השם "מגרש" נקבע לאלף אמה שבצד העיר - הוא כולל גם את האלפים האחרות ששמן "שדה". וראה בהלכה הסמוכה. 8) במדבר לה. 9) משנה בסוטה כז: כר' אליעזר בנו של ר' יוסי הגלילי ולא כרבי עקיבא, הדורש אלף למגרש ואלפיים לתחום שבת. וף-על-פי שכלל בידניו, שהלכה כרבי עקיבא מחבירו, כאן

(49) שנאמר: "ואיש כי ימכור בית מושב עיר חומה" - "שהוקף ולבסוף ישב (היינו, שהבית נבנה ונעשה מושב בעיר שכבר היה לה חומה), ולא ישיב ולבסוף הוקף".

טו. אֵין סוֹמְכִין⁵⁰ אֶלָּא עַל חוֹמָה הַמְּקַפֶּת בְּשַׁעֲתָ⁵¹ כְּבוֹשׁ הָאָרֶץ. פִּינָדָ? עִיר שְׁלֵא הִיְתָה מְקַפֶּת חוֹמָה בְּשַׁעֲהָ שְׁכָבֵשׁ יְהוֹשֻׁעַ אֶת הָאָרֶץ, אָף עַל פִּי שְׁמַקְפֶּת עֲתָה⁵² - הָרִי הִיא כְּבִתִּי הַחֲצָרִים; וְעִיר שֶׁהִיְתָה מְקַפֶּת חוֹמָה בִּימֵי יְהוֹשֻׁעַ, אָף עַל פִּי שְׂאִינָה מְקַפֶּת עֲתָה⁵³ - הָרִי הִיא כְּמַקְפֶּת⁵⁴. וְכִיּוֹן שֶׁגָּלוּ בְּחֶרֶפֶן רֵאשׁוֹן - בְּטָלָה קִדְשַׁת עָרֵי חוֹמָה⁵⁵ שֶׁהָיוּ בִּימֵי יְהוֹשֻׁעַ. כִּיּוֹן שֶׁעָלָה עֲזָרָא בְּפִיאָה הַשְּׁנִיָּה - נִתְקַדְּשׁוּ כָּל הָעָרִים הַמְּקַפּוֹת חוֹמָה בְּאוֹתוֹ הָעֵת⁵⁶. מִפְּנֵי שְׂפִיאתָן בִּימֵי עֲזָרָא, שֶׁהִיא בִּיאָה שְׁנִיָּה - כְּבִיאַתָּן בִּימֵי יְהוֹשֻׁעַ: מַה בִּיאַתָּן בִּימֵי יְהוֹשֻׁעַ - מָנוּ שְׁמַטִּין וְיִוְבְּלוֹת⁵⁷, וְקִדְּשׁוּ בְּתֵי עָרֵי חוֹמָה, וְנִתְחַיְּבוּ בְּמַעֲשָׂו; אָף בִּיאַתָּם בִּימֵי עֲזָרָא - מָנוּ שְׁמַטִּין וְיִוְבְּלוֹת⁵⁸, וְקִדְּשׁוּ בְּתֵי עָרֵי חוֹמָה, וְנִתְחַיְּבוּ בְּמַעֲשָׂו⁵⁹.

50) כלו', להחשיב ערים כמוקפות חומה. 51) מימות יהושע בן נון. 52) היינו, בזמן בית ראשון. 53) בזמן בית ראשון. אבל לאחר החורבן אין לה דין בית עיר חומה, שהרי קדושה ראשונה לא קדשה לעתיד לבוא. ואף על פי שאמרו שהברייתא הנ"ל של ר' אלעזר בר יוסי סוברת קדושה ראשונה קידשה לעתיד לבוא - בפרט זה אין הלכה כמותו. 54) שנאמר: "אשר לוא חומה (= קרי "לו לא חומה") - אף על פי שאין לו עכשיו והיה לו קודם לכן". 55) כר' אלעזר בן שמוע. שקדושה ראשונה, לפי שהייתה מפני הכיבוש בלבד, קדשה לשעתה ולא קדשה לעתיד לבוא. 56) בקדושה שנייה. 57) לאחר י"ד שנה של כיבוש וחילוק. 58) לקדש שמיטין. 59) והנה, מצד הקדושה היו ראויים להתחייב במעשרות מן התורה, אבל מכיוון שלא באו כולם, אינם מתחייבים אלא מדרבנן.

טז. וְכֵן לְעֵתִיד לְבֹא בְּפִיאָה שְׁלִישִׁית, בְּעֵת שִׁינְפָּסוּ לְאַרְץ יִתְחִילוּ לְמַנּוֹת שְׁמַטִּין וְיִוְבְּלוֹת, וְיִקְדְּשׁוּ בְּתֵי עָרֵי חוֹמָה, וְיִתְחַיְּבוּ כָּל מְקוֹם שֶׁיִּכְבָּשׁוּהוּ⁶⁰ בְּמַעֲשָׂוֹת⁶¹. שְׁנָאֵמַר: וְהִבִּיאָךְ יְיָ אֱלֹהֶיךָ אֶל הָאָרֶץ אֲשֶׁר יִרְשׁוּ אֲבוֹתֶיךָ וִירְשָׁתָהּ - מְקִישׁ יִרְשָׁתְךָ לִירְשַׁת אֲבוֹתֶיךָ: מַה יִּרְשַׁת אֲבוֹתֶיךָ - אֲתָה נוֹהֵג [בָּהּ] בְּחִדּוּשׁ כָּל הַדְּבָרִים הָאֵלוּ, אָף יִרְשָׁתְךָ אֲתָה נוֹהֵג בָּהּ בְּחִדּוּשׁ כָּל הַדְּבָרִים הָאֵלוּ.

60) היינו המקומות שלא החזיקו בהם בימי עזרא. אבל המקומות שהחזיקו בהם בימי עזרא, הרי הם בקדושתם, שקדושה שנייה קדשה לשעתה וקדשה לעתיד לבוא, לפי שקדושת עזרא לא הייתה מצד הכיבוש, אלא מצד החזקה, וחזקה לא בטלה. 61) כשיבואו כולם, יתחייבו בכל אלה מן התורה.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ימכר, לא ישנה". (20) כלומר, שאמרה תורה: ושדה, מגרש, עריהם. (21) כנ"ל. (22) נראה שמכאן מתחילה הלכה ו. ולפי-זה הכוונה, שבשאר ערי ישראל ישנו רק דין אחד שאין עושין עיר למגרש או לשדה, וזה מה שכתב רבינו בהלכה ו. וגירסת רבינו במשנה היא: "אמר רבי אלעזר וכו'. אבל בערי ישראל עושין שדה מגרש, מגרש שדה (כלשון הראשון בבבא בתרא שם), מגרש עיר, ולא עיר מגרש שלא יחריבו את ערי ישראל". וכן היא הגירסא בתוספתא שם סוף פ"ה.

ו. לא יסתרו²³ אדם את פיתו²⁴ לעשותו וְגַהּ וְלֹא יִטְעוּ²⁵ חֲרָבָתוֹ וְגַהּ²⁶, שְׂלֵא יַחְרִיבוּ²⁷ אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל.

(23) תוספתא שם. (24) שבעיר. (25) שם, כחכמים ולא כרבן שמעון בן גמליאל. (26) אלא יבנה בית חדש. וראה במנחת בכורים שם. (27) זהו מה שאמר רבי אלעזר במשנת ערכין שם: "ולא עיר מגרש, שלא יחריבו את ערי ישראל", כנ"ל.

ז. פְּתָנִים²⁸ וְלוֹיִם שֶׁמְכָרוּ שְׂדֵה מְשֻׁדָּה עָרִיהֶם אוּ בֵּית מִבְּתֵי עָרֵי חוּמָה שְׁלֵהֶן - אֵין גּוֹאֲלִין פְּסָדֵר הָהָהּ²⁹. אֲלֵא מוֹכְרִין³⁰ הַשְּׂדוֹת וְאֶפְלוּ סְמוּךְ לַיּוֹבֵל³¹, וְגוֹאֲלִין מִיָּד³². וְאֵם³³ הַקְּדִישׁוֹ שְׂדֵה - גּוֹאֲלִים מִיָּד הַהַקְּדֵשׁ לְאַחַר הַיּוֹבֵל³⁴. וְגוֹאֲלִים³⁵ בְּתֵי עָרֵי חוּמָה כֹּל זְמַן שְׁיָרְצוּ, אֶפְלוּ אַחַר כְּמָה שְׁנִים³⁶. שְׁנֵאמַר: גְּאֵלֵת עוֹלָם תְּהִיָּה לְלוֹיִם.

(28) משנה שם. (29) היינו כסדר הנזכר בפ"א לענין שדה אחוזה, ובפ"ב לענין בתי ערי חומה. (30) ברייתא שם. (31) כן מפרש רבינו בפירושו המשנה שם, מה שאמרו במשנה שם: "מוכרין לעולם", שהרי אין לומר, שהמכירה מועילה אפילו ביובל, שאם מכורה כבר - יוצאה, זו שלא נמכרה עדיין - אינו דין שלא תמכר (ראה למעלה בפ"א הלכה יא, ובהערות שם). ועיין ברש"י שם. ורוצה לומר, שאף-על-פי שישראל שמכר בפחות משתי שנים לפני היובל, משלים הלוקח אותו זמן החסר ואוכלה לאחר היובל (שם הלכה יב), ככהנים ולוים אין הדין כן, אלא אף-על-פי שמכר סמוך ליובל, חוזרת היא ביובל ואין צורך להשלים ללוקח כלום. (32) אפילו ביום שמכר, ואינו מחכה שנתיים כבשדה אחוזה. (33) שם. (34) ואין השדה יוצאה לכהנים בשנת היובל, כמו בשאר שדות (פ"ד מהלכות ערכין הלכות יט, כא). (35) שם. (36) ואין הבית נחלט אחר שנים עשר חדש כדין בתי ערי חומה של ישראל (למעלה בפ"ב הלכה ד).

ח. יִשְׂרָאֵל³⁷ שִׁירָשׁ אֶת אָבִי אָמוֹ לְוֵי - הָרֵי זֶה גּוֹאֵל פְּלוּיִם³⁸ אֶף עַל פִּי שְׂאִינוּ לְוֵי. הוֹאִיל וְהָעָרִים אוּ הַשְּׂדוֹת שֶׁל לְוִיִּם - גּוֹאֵל לְעוֹלָם. שְׁדִין זֶה תְּלוּי בְּמִקְוֹמוֹת אֱלוֹי³⁹ וְלֹא בְּפְעֵלִים.

(37) משנה וברייתא שם, כחכמים ולא כרבי. (38) כמבואר בהלכה הקודמת. (39) שנאמר: כי בתי ערי הלוים היא

שדעת רבי עקיבא בנויה על היסוד שתחומין דאורייתא, אין הלכה כרבי עקיבא, כי מבואר בכמה מקומות שתחומין דרבנן, וכן פסק רבינו בפ"ז מהלכות שבת הלכה א. ופסק רבינו כמשנתנו, ולא כברייתא בעירובין נו: בשם רבי אליעזר בן יוסי הסוברת שלא היו ללוים אלא אלפים אמה סביב הערים (ורש"י מפרש אף את משנתנו כברייתא אמה וראה בתוספתא ערכין סוף פ"ה, ובתוספתא סוטה סוף פ"ה, וצ"ע. (10) רחבה פניה מזריעה ומבתים ומאילנות, לנוי העיר להיות לה לאויר (רש"י שם). וראה ברש"י שם.

ג. וְנוֹתְנִין⁴¹ לְכָל עִיר בֵּית הַקְּבָרוֹת חוּץ לְתַחוּם זֶה⁴², שְׂאִין קוֹבְרִין מִתֵּיהֶם בְּתַחוּם⁴³ עָרִיהֶם; שְׁנֵאמַר: וּמְגַרְשִׁיהֶם⁴⁴ יִהְיוּ לְבַהֲמָתָם וְלָרְכָשָׁם וְלִכֹּל חֵיטָם - לְחַיִּים נִתְּנוּ וְלֹא לְקַבְרֵיהֶם⁴⁵.

(11) מכות יב. בשם רבי אבהו. (12) של שלשת אלפים אמה, וראה להלן. (13) צ"ל: "בתחום" (מעשה רוקח). (14) היינו שלשת אלפים אמה, שגם אלפים אמה של שדות וכרמים נקראו בתורה מגרשים, ונכללו בפסוק הנ"ל של'חֵיטָם נִתְּנוּ' ולא לקבורה, שהרי זו לשון הפסוקים שם: "ערים לשבת ומגרש לערים וגו' ומגרשיהם יהיו לבהמתם ולרכושם ולכל חֵיטָם. ומגרשי הערים אשר תתנו וגו' אלף אמה סביב. ומדותם וגו' את פאת קדמה אלפים באמה וגו' זה יהיה להם מגרשי הערים". (15) פרט לרוצח שמת בעיר מקלטו, שקוברים אותו שם (גמרא שם, ופ"ז מהלכות רוצח הלכות ג, ח). ולמדו זאת (מכות שם) מפסוק מיוחד.

ד. אֵין⁴⁶ עוֹשִׂין פְּעָרֵי הַלוֹיִם⁴⁷ עִיר מְגַרֵשׁ וְלֹא מְגַרֵשׁ עִיר, וְלֹא מְגַרֵשׁ שְׂדֵה וְלֹא שְׂדֵה מְגַרֵשׁ⁴⁸. שְׁנֵאמַר: וַשְּׂדֵה מְגַרֵשׁ עָרִיהֶם לֹא יִמְכַר.

(16) משנה בערכין לג: (17) אבל בערי ישראל עושים שדה מגרש, ומגרש שדה (ראה להלן) ומגרש עיר, כרבי אלעזר במשנה שם (רדב"ז), שסתם משנה בבבא בתרא כד: כוונתה, בין ללשון הראשון שם ובין ללשון השני (לפי נוסחת ר"י מיגאש רבו של רבינו, שהובא בשיטה-מקובצת שם: "ולהך לישנא (וכן הוא בערכין שם, לפי מה שהביא בילקוט שמעוני פרשת בהר סימן תרסה) דאמר רבי אלעזר עושים שדה מגרש, אבל לא מגרש שדה. הני מילי זרעים, אבל אילנות עבדינן"). ופסק רבינו כלשון הראשון, שלעולם מותר, והביא המשנה שם בדין מרחיקין את האילנות מן העיר משום נוי העיר, ראה בפ"ז מהלכות שכנים הלכה א. (18) ולא עיר ולא שדה עיר (חינוך מצוה שמב), וכדלהלן: ואין לוקין על לאוין אלו, לפי שאפשר להחזיר הדבר כמו שהיה (מנחת-חינוך מצוה שח). וראה להלן הלכה י.

ה. וּמִפְּי⁴⁹ הַשְּׂמוּעָה לְמָדוּ, שְׂזָה שְׁנֵאמַר לֹא יִמְכַר - לֹא יִשְׁנָה, אֲלֵא הַשְּׂדֵה²⁰ וְהַמְגַרֵשׁ וְהָעִיר - כֹּל אַחַד²¹ מִשְׁלֹשֶׁתָן כְּמוֹת שְׂדֵה לְעוֹלָם. וְכֵן²² בְּשָׂאֵר עָרֵי יִשְׂרָאֵל.

(19) בגמרא שם: "אילימא לא ימכר כלל, והא מדכתיב: גאולת עולם תהיה ללוים, מכלל דמזבני. אלא מאי לא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

וְלַהוֹרוֹת דְּרָכָיו הַיְשָׁרִים וּמִשְׁפָּטָיו הַצְּדִיקִים לְרַבִּים; שְׁנֵאמַר: יוֹרוּ מִשְׁפָּטֶיךָ לְיַעֲקֹב וְתוֹרָתְךָ לְיִשְׂרָאֵל. לְפִיכֶךָ הִבְדִּילוּ מִדְּרָכֵי הָעוֹלָם: לֹא עוֹרְכִין⁵⁴ מִלְחָמָה כְּשֶׁאֵר יִשְׂרָאֵל⁵⁵, וְלֹא נוֹחֲלִין, וְלֹא זוֹכִין לְעֲצָמָן בְּכַח גּוֹפֵן. אֲלֵא הֵם חֵיל הַשָּׁם⁵⁶, שְׁנֵאמַר: בְּרַף יְיָ חֵילוֹ; וְהוּא בְּרַף הוּא זֹכֶה לָהֶם, שְׁנֵאמַר: אֲנִי חֲלַקְךָ וְנִחַלְתֶּךָ.

אחוזתם בתוך בני ישראל, להגיד מה גרם (סיפרא בהר פרק ו הלכה ח).

ט. וְלִוִי⁴⁰ יִשְׂרָאֵל אָבִי אִמּוֹ יִשְׂרָאֵל⁴¹ - גּוֹאֵל כִּי־יִשְׂרָאֵל וְלֹא כְּלוּם; שְׁלֹא נֵאמַר 'נִאֲלַת עוֹלָם תִּהְיֶה לְלוִיִּם' אֲלֵא כְּעִירֵי הַלוִוִּים⁴².

(40) משנה שם לדעת כולם. (41) כלומר, ונמצא שאין הקרקע שבידו מערי הלויים. (42) כנ"ל.

י. כָּל שִׁבְט⁴³ לִוִי מְזַהְרִין שְׁלֵא יִנְחַלוּ⁴⁴ בְּאֶרֶץ כְּנַעַן⁴⁵. וְכֵן הֵן מְזַהְרִין שְׁלֵא יִטְלוּ⁴⁶ חֶלֶק בַּבְּזָה⁴⁷ בְּשַׁעַה שְׁכּוֹבְשֵׁין אֶת הָעָרִים. שְׁנֵאמַר: לֹא יִהְיֶה לַפְּהַנִּים הַלוִוִּים כָּל שִׁבְט לִוִי חֶלֶק וְנִחְלָה עִם יִשְׂרָאֵל; חֶלֶק - בַּבְּזָה, וְנִחְלָה - בְּאֶרֶץ. וְכֵן⁴⁸ הוּא אוֹמֵר: בְּאֶרְצָם לֹא תִנְחַל, וְחֶלֶק לֹא יִהְיֶה לָךְ בְּתוֹכָם - בַּבְּזָה⁴⁹. וְכֵן לִוִי אוֹ פֶּהוּן שֶׁנִּטַּל חֶלֶק בַּבְּזָה - לִוְקָה⁵⁰. וְאִם נִטַּל נִחְלָה בְּאֶרֶץ - מְעַבְרִין אוֹתָהּ מִמְּנוּ⁵¹.

(54) בספרי מטות סי' קנז, לפי גירסת הגר"א: להוציא שבטו של לוי (קרית מלך). (55) כלומר, אבל מספקין מים ומזון לאחיהם ומתקנין את הדרכים (פ"ז מהלכות מלכים הלכה ט). [אבל יותר מסתבר שאינם יוצאים כלל (עיינין שם הלכה י), וכוונת רבינו לומר שכשאר ישראל אינם עורכין מלחמה, אבל עורכין הן מלחמה שלא כשאר ישראל, שכל ישראל יוצאים למלחמת כיבוש ארץ ישראל, ואילו הלויים שאין להם חלק ונחלה בה (שם), אינם יוצאים. אבל למלחמה שיש להם חלק בה, אף הלויים יוצאים. וראיה לזה מספרי פ' מטות (לבמדבר לא, ד) "לכל מטות ישראל תשלחו, להביא את שבטו של לוי" (וראה בהגהות הגר"א שם). הרי שבמלחמת מדין שהיה ללויים חלק בביזה (ראה למעלה הלכה יא), יצאו למלחמה. וזהו מה שאמרו בקידושין כא: "כהן מהו ביפת תואר" (וראה במרדכי גיטין סוף פרק מי שאחזו), וכן מה שאמרו בסוטה מג. "אלמנה לכהן גדול, גרושה וחלוצה לכהן הדיוט", שכל זה מדובר במלחמה שיש להם חלק בה]. (56) במדבר רבה פ"א סימן יב: "שאינן שבחו של מלך שימנה לגיונו עם הלגיונות" (קרית מלך).

(43) תפס רבינו את לשון הכתוב דלהלן. (44) ראה בספר המצוות ל"ת קסט. (45) אבל בשאר ארצות שכבשן מלך ממלכי ישראל, נוחלים וחולקים בכל ישראל (להלן הלכה יב). וראה למעלה הלכה א שגם לעתיד-לבוא לא יהיה להם נחלה. (46) שם ל"ת קע. (47) ספרי ל'פ' שופטים שם. (48) רבינו הוסיף להביא פסוק זה, מפני שמכח הפסוק הראשון אין למנות את איסור הנחלה ואיסור הביזה כשני לאוין, שהרי לאו שבכללות הוא, ואין למנותו אלא כלאו אחד. וראה בספר המצוות שם. (49) ספרי לפרשת קרח שם. (50) כל זה כשכבר אכל את הביזה. אבל אם עודנה בעיניו, נוטלין אותה ממנו, כמו בנחלה, ואינו לוקה. ואין זה דומה לגזול ממון חבירו, שאף-על-פי שאכלו אינו לוקה, לפי ששם אם משיב ממון אחר, מקיים הוא מצות "והשיב את הגזילה, אבל כאן אינו מתקן את האיסור אלא אם מחזיר הביזה עצמה. וראה ברדב"ז. אולם צריך עיון, מדוע לא הזכיר רבינו לאו זה בפ"ט מהלכות סנהדרין בכלל כל הלאוין שלוקין עליהם (משנה-למלך). וראה בספר המצוות שם. (51) ואינו לוקה על לאו זה, כנ"ל.

יג. וְלֹא שִׁבְט לִוִי בְּלִבָּד, אֲלֵא כָּל אִישׁ וְאִישׁ מִכָּל בָּאֵי הָעוֹלָם, אֲשֶׁר נִדְּבָה רִחוּ אוֹתוֹ וְהִבִּינוּ מִדְּעוֹ לְהַבְדִּיל לְעַמּוּד לִפְנֵי יְיָ לְשִׁרְתוֹ וְלַעֲבֹדוֹ, לְדַעַה אֶת יְיָ, וְהִלֵּף יִשְׂרָאֵל⁵⁷ כְּמוֹ שֶׁעָשְׂהוּ הָאֱלֹהִים, וּפְרָק⁵⁸ מֵעַל צִוְּאוֹ עַל הַחֲשׁוֹנוֹת הַרְבִּים אֲשֶׁר בְּקָשׁוּ בְּנֵי הָאָדָם - הַרְיֵי זֶה נִתְקַדַּשׁ קִדְשׁ קִדְשִׁים, וְיִהְיֶה יְיָ חֲלַקְךָ וְנִחַלְתָּ לְעוֹלָם וְלְעוֹלָמֵי עוֹלָמִים, וְיִזְכֶּה לִוִי⁵⁹ בְּעוֹלָם. הִזָּה דְּבַר הַמְּסַפֵּיק לִוִי⁶⁰, כְּמוֹ שֶׁזָּכָה לַפְּהַנִּים לְלוִוִּים. הַרְיֵי דוֹד עָלָיו הַשְּׁלוֹם אוֹמֵר: יְיָ מְנַת חֲלַקִי וְכוֹסִי, אַתָּה תוֹמִיךָ גּוֹרְלִי.

יא. יִרְאֶה לִי, שְׁאִין הַדְּבָרִים אֲמֹרִים אֲלֵא בְּאֶרֶץ שְׁנִכְרְתָה עָלֶיהָ בְּרִית לְאַבְרָהָם לְיַצְחָק וְלְיַעֲקֹב וְיִרְשׁוּהָ בְּנֵיהֶם וְנִתְחַלְקָה לָהֶם; אֲבָל שְׁאֵר כָּל הָאֶרְצוֹת שְׁכּוֹבֵשׁ מִלֶּךָ מִמְּלַכֵי יִשְׂרָאֵל⁵² - הַרְיֵי הַפְּהַנִּים וְהַלוִוִּים בְּאוֹתָן הָאֶרְצוֹת וּבְכִזְתָּן כָּל יִשְׂרָאֵל⁵³.

(52) ראה בפ"א מהלכות תרומות הלכה ב. (53) וראיה לזה ממה שנטלו הלויים חלק בבית מדין (במדבר לא, ל-מב) שלא נכרת עליה ברית (סוף משנה).

יב. וְלִמָּה לֹא זָכָה לִוִי בְּנִחְלַת אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל וּבְכִזְתָּהּ עִם אַחֵיו? מִפְּנֵי שֶׁהִבְדִּיל לְעַבְד אֶת יְיָ, לְשִׁרְתוֹ

~ נקודות משיחות קודש ~

"ולא שבט לוי בלבד, אלא כל איש ואיש מפל באי העולם... כו' אתה תומיך גורלי".

עבודת שבט לוי היא כשמו "ילוה אישי אלי" שמחבר יהודי עם הקב"ה ("אישי") וכח זה ניתן לו כיון שדבוק בתכלית עם הקב"ה ועבודתו היא "לעמוד לפני ה' לשרתו", כל מציאותו היא עבודת ה' ואין לו עסק במלאכה לעשות לעצמו נחלה בעולם כיון ש"אני חלקך ונחלתך" ולכן יש בכוחו לחבר יהודי לקב"ה. ובזה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

אסורֵי מִזְבֵּחַ. ה. הִלְכוֹת מַעֲשֵׂה הַקְּרָבָנוֹת. ו. הִלְכוֹת תְּמִידִין וּמוֹסָפִין. ז. הִלְכוֹת פְּסוּלֵי הַמִּקְדָּשִׁין. ח. הִלְכוֹת עֲבוֹדַת יוֹם הַכַּפּוּרִים. ט. הִלְכוֹת מַעֲלָה.

הִלְכוֹת בֵּית הַבְּחִירָה

יֵשׁ בְּכָלֶיךָ שֵׁשׁ מִצְוֹת. שְׁלֹשׁ מִצְוֹת עֲשֵׂה וְשְׁלֹשׁ מִצְוֹת לֹא תַעֲשֵׂה, וְזֶה הוּא פְּרָטֶן: (א) לְבָנוֹת בֵּית הַמִּקְדָּשׁ. (ב) שְׁלֹא לְבָנוֹת הַמִּזְבֵּחַ גְּזִית. (ג) שְׁלֹא לַעֲלוֹת עָלָיו בְּמַעֲלוֹת. (ד) לִירְאָה מִן הַמִּקְדָּשׁ. (ה) לְשַׁמְרוֹ סָבִיב. (ו) שְׁלֹא לְהִשְׁבִּית שְׁמִירָתוֹ. וּבְאֹר מִצְוֹת אֵלוֹ בְּפָרָקִים אֵלֶּי:

פְּרָק רִאשׁוֹן

1) יבואר בו כי מצות-עשה היא לבנות בית לה' להיות מקריבים בו הקרבנות וכיון שנבנה המקדש בירושלים, נאסרו כל המקומות כולם לבנות בהם בית לה'.

א. מִצְוֹת עֲשֵׂה לַעֲשׂוֹת בֵּית לַה' מוֹכֵן לְהִיֹּת מְקַרְיָבִים בּו הַקְּרָבָנוֹת,³ וְחוֹגְגִין אֵלָיו שְׁלֹשׁ פְּעָמִים בַּשָּׁנָה,⁴ שְׁנָאֲמַר: "וְעָשׂוּ לִי מִקְדָּשׁ"⁵. וְכָבֵד נִתְפָּרַשׁ בַּתּוֹרָה⁶ מְשַׁכֵּן שְׁעֵשֶׂה מִשֶּׁה רַבְּנֵי, וְהִיָּה לְפִי שְׁעָה, שְׁנָאֲמַר: "כִּי לֹא בָאתֶם עַד עֲתָה וְגו'".⁷

2) לשם ה'. 'ספרי' פ' ראה (הובא בסנהדרין כ:): "שלוש מצות נצטוו ישראל בעת בנייתן לארץ... ולבנות להם בית הבחירה". התבאר שבנין בית הבחירה מצוה בפני עצמה ('ספר המצוות' עשה כ.). 3) כולם, של יחיד ושל ציבור. ואף-על-פי "שמקריבין אע"פ שאין בית" (להלן פ"ב ה"ד, ופ"ו הט"ו) – מצוה היא לעשות בית. 4) בחג המצות, בחג השבועות ובחג הסוכות, שעל כל ישראל לבוא לעזרה לראות פני ה'. 5) בית לה'. "ונקרא מקדש, כי בו משכן השם הקדוש" (רבי אברהם בן עזרא, שם). ואף-על-פי שפסוק זה נאמר על עשיית המשכן במדבר – כולל הוא גם את משכן שילה נוב וגבעון, וגם בית המקדש שבירושלים, שהרי נאמר ועשו לי מקדש, ולא נאמר משכן (כסף-משנה). וכן מפורש בתנחומא (פרשת כיתשא סי' יא) לבנות להם בית הבחירה, כמו שכתוב ועשו לי מקדש. וכן מבואר ב'סדר עולם' סוף פ"ו שכשהוקם המשכן ברכם משה שיזכו גם לבנין בית הבחירה, שנאמר ועשו לי מקדש (ועי' עירובין ב: ושבועות טו: שמשכן נקרא מקדש). ובפ"א מהל' מלכים ה"א הביא רבינו פסוק אחר למצוות בנין בית הבחירה "לשכנו תדרשו ובאת שמה", ועיי"ש ב'לחם משנה'. 6) בספר שמות פרשיות ויקהל-פקודי. 7) "אל המנוחה ואל הנחלה", ודרשו חכמים (זבחים ק"ט). "אל המנוחה זו שילה, ואל הנחלה זו ירושלים", כי קדושת המקדש שבירושלים תעמוד לעולם כנחלה זו שאין לה הפסק, אף שנחבר הבית (ראה להלן פ"ו הט"ז).

ב. בְּיוֹן שְׁנִכְנָסוּ לְאַרְצָךָ⁸ הַעֲמִידוּ הַמִּשְׁכָּן בְּגִלְגָל אַרְבַּע־עֶשְׂרֵה שָׁנָה¹⁰ שְׁכַבְשׁוּ וְשִׁחְלְקוּ¹¹. וּמָשָׂם פָּאוּ

שבט לוי מחבר הפכים, כי עם היותו נשמה בגוף מוגבל הוא דבר אחד עם הקב"ה, ובלשון הכתוב שמביא הרמב"ם "ה' מנת חלקי וכוסי אתה תומיך גורלי" שאפילו מצד בחי' גורל העליון שלגבי יכולה להיות קס"ד "איני יודע באיזה מהם חפץ" בכ"ז "אתה תומיך גורלי" וחפץ דווקא בישראל.

עד"ז הוא בשבט לוי – בחי' גורל שבנשמה שהיא דבר אחד עם הקב"ה ("יחידה ליחדך") ומצד דרגא זו אמר ריב"ז "איני יודע באיזה דרך מוליכין אותי" אף שלא הלך ד' אמות בלא תורה ובלא תפילין, ושמונים שנה למד ולימד תורה, כי בחי' גורל שבנשמה היא למעלה אף מג"ע עד שבערך לדרגא זו ג"ע הוא בשוה לדרך ההפכי.

וכיון שהי' מקום לומר שדרגא זו ("גורלי") נשאת תמיד בבחי' "איני יודע", אומר דוד המלך "אתה תומיך גורלי" שהקב"ה תומך גם בחי' גורל שבנשמה שתהי' בגלוי בגוף גשמי של שבט לוי.

ומעין זה הוא בכל יהודי שנשמתו "חלק אלוהה ממעל ממש" (ובפרט בחי' גורל שבנשמה) שמצד זה יש בכל יהודי התאחדות של בחי' משפיע שבו (נשמתו) ובחי' מקבל שבו (גופו הגשמי), ובכל יהודי יש הכח לגלות כיצד בתוך גופו הגשמי מאיר "חלק אלוהה ממעל ממש" למעלה מכל מדידות והגבלות, ש"הרי זה נתקדש קודש הקדשים" שנותן הכח לחיבור ההפכים אצל כל יהודי.

(יין מלכות, ספר זרעים, סימן לא מתוך רמב"ם "פרדס המלך")

57) ראה בקהלת ז, כט. 58) ראה בראשית כז, מ. 59) כמו ללויים, כנ"ל. 60) כלומר, יצליחהו במעשה ידיו, כמו שאמרו (עבודה זרה יט:): העוסק בתורה נכסיו מצליחין. ומלאכתו מתברכת (ברכות לב:). אבל לא שישליך עצמו על הציבור להתפרנס מן הצדקה, ראה בפ"ג מהלכות תלמוד תורה הלכה י, ובפירוש המשנה לאבות פ"ד משנה ה. ועיין רב"ז כאן. אבל הכסף-משנה בהלכות תלמוד תורה שם נחלק על רבינו, וסברתו היא, שאם לא יתמכו בעוסקי התורה, עתידה תורה חס-ושלום להשתכח מישראל. וכן נפסק ביו"ד סימן רמו. ויגדיל תורה ויאדיר.

בְּרִיךְ רַחֲמָנָא דְסִיעֵן

~ שבת קודש ל' סיון ~

שְׁאֵלוּ שְׁלוֹם יְרוּשָׁלַיִם וְשְׁלֵוֹ אֶהְבִּינָךְ

סֵפֶר שְׁמִינִי וְהוּא סֵפֶר עֲבוֹדָה

הִלְכוֹתָיו תִּשְׁעוּ. וְזֶהוּ סְדוּרָן:

א. הִלְכוֹת בֵּית הַבְּחִירָה. ב. הִלְכוֹת פְּלֵי הַמִּקְדָּשׁ וְהַעֲבוֹדִים בּו. ג. הִלְכוֹת פִּיאַת מִקְדָּשׁ. ד. הִלְכוֹת

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

כְּשֶׁפָּנּוּ בַיָּמֵי עֲזָרָא, בְּנוֹהוּ כְּבָנָיִן שְׁלֹמָה וּמַעֲיִן דְּבָרִים
הַמְּפָרְשִׁים בִּיחֻזְקָא²⁵.

22 א', פרק ו. 23 על-ידי מלך המשיח (פי"א מהל' מלכים ה"א). 24 פרק מ. 25 על הבנין שלעתיד (מדות פ"ב מ"ה).

ה. וְאֵלוֹ הֵן הַדְּבָרִים שֶׁהֵן עֶקֶר כְּבָנָיִן הַבֵּית²⁶: עוֹשִׁין
בוֹ קִדְשׁ²⁷, וְקִדְשֵׁ-הַקְּדוֹשִׁים²⁸, וְיִהְיֶה לְפָנָיִן הַקְּדוֹשׁ
מְקוֹם אֶחָד, וְהוּא הַנִּקְרָא אוֹלָם, וְיִשְׁלֹשְׁתָּן נִקְרָאִין
הַיִּכְלָל²⁹. וְעוֹשִׁין מְחַצֵּה אַחֲרַת סְבִיב לְהִיכָל, וְחוֹקֶה
מִמֶּנּוּ, כְּעֵינִן קָלְעֵי הַחֲצָר שֶׁהֵיוּ בַּמִּדְבָּר. וְכָל הַמְּקָרָה
בַּמְחַצֵּה זֶה, שֶׁהוּא כְּעֵינִן חֲצָר אֶהֱל מוֹעֵד, הוּא
הַנִּקְרָא עֲזָרָה³⁰. וְהַכֵּל נִקְרָא מְקִדְשׁ.

26 כלומר, הדברים המעכבים בו. 27 הוא ההיכל. 28 הוא לפני מן הפרוכת. 29 שהרי קדושת היכל וקדושת אולם - אחת היא, כמפורש בזבחים יד, א. וכן נראה להלן פ"ז ה"א. וראה ב'תוספות יום טוב' כלים פ"א מ"ט, ד"ה ההיכל (הר המוריה). ויש שכתבו שמקורו ממה שנאמר (ירמיה ז, ד) "אל תבטחו לכם אלו דברי השקר לאמר היכל ה' היכל ה'", וכתב הרד"ק שם לכן אומר שלש פעמים "היכל ה'", לפי שהיו שלושה: אולם, היכל ודביר ('שביל הקודש'). (וכן מפורש במדות פ"ד מ"ו "וההיכל מאה על מאה". וכן הוא להלן פ"ד ה"ג, והכוונה לשלשה אלה). 30 נקראת כן על שם הפסוק "עזרה בצרות" (תהלים מו, ב) כלומר, שם מתפללים לאלקים ושומע ועוזר ('ערוך' ערך עזרה).

ו. וְעוֹשִׁין בַּמְּקִדְשׁ פְּלִים: מְזַבְּחַת לְעוֹלָה וְלִשְׂאֵר
הַקְּרָבָנוֹת³¹; וְכַבֵּשׁ³² שְׁעוֹלִים בוֹ לְמִזְבְּחַת, וּמְקוֹמוֹ
לְפָנָיִן הָאוֹלָם מְשׁוּף לְדָרוֹם; וְכִיּוֹר³³ וְכַנֹּיִם³⁴ לְקִדְשׁ
מִמֶּנּוּ הַכְּהֻנִּים וְדִיהֶם וְרִגְלֵיהֶם לְעִבְדָּה³⁵, וּמְקוֹמוֹ³⁶
בֵּין הָאוֹלָם וְלְמִזְבְּחַת מְשׁוּף לְדָרוֹם, שֶׁהוּא שְׂמֹאל
הַנִּכְנָס לְמִקְדָּשׁ³⁷; וּמִזְבְּחַת לְקִטְרֵת; וּמְנוֹרָה; וְשִׁלְחָן;
וְיִשְׁלֹשְׁתָּן בְּתוֹף הַקְּדוֹשׁ³⁸ לְפָנָיִן קִדְשֵׁ-הַקְּדוֹשִׁים.

31 שאף-על-פי שקראתו התורה כמה פעמים "מזבח העולה" (שמות ל, כח: לה, טז: מ, י) - אין זה אלא מפני שעולת התמיד קרבה עליו פעמיים בכל יום. 32 "כמו תל בדורמו של מזבח, מתמעט ויורד מראש המזבח עד הארץ" (להלן הי"ז). 33 כמין דוד גדול, ולו דדים המריקים מים. 34 בסיסו. 35 לפני העבודה צריכים הכהנים לרחוץ ידיהם ורגליהם, וזהו "קידוש ידיים ורגלים", ראה להלן פ"ה מהל' ביאת המקדש ה"א. 36 זבחים נט, א. 37 שהרי נכנס ממזרח. 38 כלומר, בהיכל. כמפורש בתורה (שמות כו, לה: ל, ו).

ז. הַמְּנוֹרָה³⁹ בְּדָרוֹם מִשְׂמֹאל הַנִּכְנָס, וְשִׁלְחָן מִיָּמִין
שְׁעָלָיו לְחֵם הַפָּנִים. וְשְׁנֵיהֶם בְּצַד קִדְשֵׁ-הַקְּדוֹשִׁים
מִבְּחוּץ, וּמִזְבְּחַת הַקִּטְרֵת מְשׁוּף מִבֵּין שְׁנֵיהֶם לְחוּץ.
וְעוֹשִׁין בְּתוֹף הָעֲזָרָה גְּבוּלִינִן⁴⁰: עַד כָּאֵן לְיִשְׂרָאֵל⁴¹,

לְשִׁילָה, וּכְנוּ שָׁם בֵּית שֵׁל אַבְנִים, וּפָרְשׁוּ יְרִיעוֹת
הַמְּשָׁכָן עָלָיו¹², וְלֹא הָיְתָה שָׁם תְּקֵרָה¹³. וְשֵׁט
שָׁנָה¹⁴ עֲמַד מְשָׁכָן שִׁילָה, וּכְשִׁמַּת עָלָיו¹⁵ חֶרֶב. וּכְאֹ
לְנֹב וּכְנוּ שָׁם מְקִדְשׁ, וּכְשִׁמַּת שְׂמוּאֵל חֶרֶב. וּכְאֹ
לְגִבְעוֹן וּכְנוּ שָׁם מְקִדְשׁ¹⁶, וּמַגְבְּעוֹן בָּאוּ לְבֵית
הָעוֹלָמִים¹⁷. וַיְמִי נֹב וּגְבְעוֹן שָׁבַע וְחַמְשִׁים שָׁנָה¹⁸.

8 לארץ ישראל. וזה היה בשנת ב' אלפים ושבעים ואחת לבריאת העולם. 9 שעשה משה במדבר. 10 שם קיח, ב. 11 שבע שנים כבשו את הארץ ושבע חילקו (זבחים שם). 12 להיות לו אהל. 13 כתוב אחד אומר (שמואל-א, א, כד) "ותביאהו בית ה' שילה" (הרי נקרא "בית"), וכתוב אחד אומר (תהלים עח, ס) "ויטוש משכן שילה" (הרי נקרא "משכן"). הא כיצד (יתקיימו שני הפסוקים האלו) לא היתה שם תקרה אלא אבנים מלמטן ויריעות מלמעלן (שם קיח). 14 שם קיח, ב. 15 כל מה שכתב להלן הוא במס' זבחים, שם. 16 ממה שכתב כאן "וכנו שם מקדש", ואילו בגלגל כתב "העמידו המשכן" - משמע שבנוב וגבעון היה בנין של אבנים. וכן כתב רש"י בפסחים לח, ב. אולם בפירוש המשניות (זבחים פ"ד) כתב רבינו שהמשכן שהיה במדבר הקימוהו בנוב וגבעון, וכן מפורש ב'סדר עולם' פ"ד. וכן משמע מסוטה ט, א - "משנבנה מקדש ראשון, נגזו אהל מועד קרסיו וקרסיו ובריחיו ועמודיו ואדניו". וכן בתוספתא שם פ"ג. 17 זה בית-המקדש שבירושלים שנתקיימה קדושתו לעולם. 18 זבחים, שם.

ג. בֵּינָן שְׁנִבְנָה הַמְּקִדְשׁ בִּירוּשָׁלַיִם נְאֻסְרוּ כָּל
הַמְּקוֹמוֹת כֹּלָן לְבָנוֹת בְּהֵן בֵּית לַה' וְלַהֲקָרִיב בְּהֵן
קִרְבָּן¹⁹. וְאֵינִן שָׁם בֵּית לְדוֹרֵי הַדּוֹרוֹת אֶלָּא בִּירוּשָׁלַיִם
כִּלְבֵּד וּבְהַר הַמְּוִרָה²⁰ שְׁבָה נְאֻמָּר: "וַיֹּאמֶר דָּוִד זֶה
הוּא בֵּית ה' הָאֱלֹהִים²¹ וְזֶה-מִזְבְּחַת לְעֹלָה לְיִשְׂרָאֵל",
וְאֹמָר: "זֹאת מְנוּחַתִּי עַדִּי עַד".

19 בזבחים קיב, ב - במשנה "באו לירושלים, נאסרו הבמות ולא היה להן היתר". והיה אפשר לפרש שהקרבת הקרבנות אסורה שם. אבל מדברי רבינו נראה שגם בנין הבית למטרה להקריב בו קרבן אסור, וכן כתב גם להלן (פ"ט מהל' ביאת המקדש הי"ד). (ונראה שלמד כן מן הפסוקים שהובאו שם קיט, א "כי בחר ה' בציון, איהו למושב לו", "זאת מנוחתי עדי עד, פה אשב" (מובא להלן) - הרי שגם עשיית מושב אחר - אסור). 20 הר שבית-המקדש בנוי עליו. ונקרא מוריה, שממנו יצאה הוראה (על-ידי בית-דין הגדול שמקומו היה שם) לעולם (תענית טז). 21 (כלומר, זה הוא ולא אחר. וכן הביא רבינו להלן פ"ב ה"א לגבי מזבח. ולא ידוע אם מצא כן רבינו בספרות חז"ל).

ד. בֵּנָן שְׁבָנָה שְׁלֹמָה כְּכָר מְפָרֵשׁ בְּמַלְכִים²². וְכֵן
בֵּנָן הֶעֱתִיד לְהַבְנוֹת²³, אָף-עַל-פִּי שֶׁהוּא כְּתוּב
בִּיחֻזְקָא²⁴, אֵינּוּ מְפָרֵשׁ וּמְבָאָר. וְאֲנָשֵׁי בֵּית שְׁנֵי,

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

54) תמיד, שם. והוא אולם סגור משלש רוחותיו והרוח הרביעית פתוחה כולה. 55) היינו משער נקנור ולפנים, אבל בעזרת נשים מותר. וכדעת הראב"ד (כסף-משנה).

י. וּמְרַצְפִּין⁵⁶ אֶת כָּל הָעֲזָרָה בְּאֲבָנִים יְקָרוֹת. וְאִם נִעְקְרָה אֶבֶן⁵⁷, אֶף-עַל-פִּי שֶׁהִיא עוֹמֶדֶת בְּמִקוּמָהּ, הוֹאִיל וְנִתְקַלְקְלָה פְּסוּלָהּ⁵⁸, וְאִסּוּר לְכַהֵן הָעוֹבֵד לְעַמֵּד עָלֶיהָ בְּשַׁעַת הָעֲבוּדָה עַד שֶׁתִּקְבַּע בְּאֶרֶץ⁵⁹.

56) כן מבואר בכמה מקומות בתלמוד (יומא נד. זבחים כד. ועוד) שהיתה רצפת אבנים בעזרה. וכן נראה ממה שאמרה תורה (ויקרא כו, א) "ואבן משכית לא תתנו בארצכם להשתחוה עליה", ואמרו (מגילה כב, ב) "עליה אי אתה משתחוה בארצכם, אבל אתה משתחוה על אבנים של בית המקדש". ונראה שכן פירש רבינו מה שנאמר (דברי-הימים ב, ג, ו) "ויצף את הבית אבן יקרה לתפארת" – שהמדובר ברצפה (הר המוריה). (אבל אין זה מעכב, שהרי אמרו בזבחים כד, א – שדוד קידש עד התהום, ואפילו בלא רצפה כשר. וראה להלן.) 57) זבחים שם, אבן אחת מאבני הרצפה נעקרה ממקומה והיא מתנענעת לכאן ולכאן. 58) כן הוא בזבחים שם: "בעי רבי אמי, נדלדלה האבן ועמד עליה, מהו? היכא דאין דעתו לחברה (אם אין בדעתו לחבר אותה לארץ) לא תיבעי לך דודאי חייצא (= חוצצת), כי תיבעי לך דדעתו לחברה וכו'". הרי שברור היה להם כי אבן זו אינה כשרה עוד בתור רצפה, וכל השאלה היתה רק אם היא חוצצת בין הכהן לבין האדמה שתחיתה (שאחרי שהאבן נעקרה נעשית היא במקום הרצפה, כמבואר למעלה שדוד קידשה). 59) "ואם עבד – עבודתו כשרה, הואיל ובמקומה עומדת" (להלן פ"ה מהל' ביאת המקדש הי"ט). (ואף-על-פני שבזבחים שם לא נפשטה הבעיה (ראה למעלה) – סובר רבינו שבעיה זו אין לה מקום אלא לדעת רבה בסוכה לז, ב – ש"מין במינו חוצץ", אבל לדעת רבא (שם) ש"מין במינו אינו חוצץ) (וכן פסק רבינו בפ"ז מהל' לולב הי"ב) – אין מקום לבעיה זו, שהרי האבנים והקרקע הם מין אחד, שבקרקע ישנם אבנים ובאבן יש קרקע (וראה ב'חסדי דוד' על התוספתא פ"א דמנחות) ורק בעומד על גבי חבירו או על גבי אבנים שאין הדרך לעמוד כך – בזה לא התירו משום "מין במינו אינו חוצץ" (ראה 'תוספות' שם לו. ד"ה כי היכי), אבל כאן באבן שנעקרה ועומדת במקומה, בודאי שזהו בכלל מין במינו, שאינו חוצץ ולכתחילה לא יעמוד עליה בשעת העבודה משום שאינה רצפה, וראה למעלה שלכתחילה צריך שתהא רצפה). ושם בגמרא הביאו לשון שני בבעיית רבי אמי "נעקרה האבן ועמד במקומה (כלומר, עמד בגומא – רש"י) מהו כו'", ורבינו השמיט אותה משום שפסק כלשון הראשון בבעיית רבי אמי (כסף-משנה, ועי' ראב"ד).

יא. וּמִצְוָה מִן הַמִּבְחָר לְחַזֵּק אֶת הַבִּנְיָן וְלְהַגְבִּיהוּ⁶⁰ כְּפִי פֶחַ הַצִּפּוּר, שְׁנֹאמַר: (ו') לְרוֹמֵם אֶת בֵּית אֱלֹהֵינוּ. וּמִפְּאָרִין אוֹתוֹ וּמִיִּפִּין כְּפִי פֶחַז. אִם יְכוֹלִין לְטוֹחַ אוֹתוֹ בְּזָהָב⁶¹ וְלְהַגְדִּיל בְּמַעֲשָׂיו⁶² – הֲרִי זֶה מִצְוָה.

עַד פֶּאֶן לְפָנֵיהֶם⁴². וּבּוֹנִים בָּהּ לְשָׂאֵר צְרִיכֵי הַמִּקְדָּשׁ. כָּל בַּיִת מֵהֶם נִקְרָא "לְשִׁפְהָ"⁴³.

39) יומא לג, ב. ומקרא מפורש הוא (שם כו, לה). 40) מדות פ"ב מ"ו. 41) כלומר, עד כאן "עזרת ישראל" (להלן פ"ז הי"ח), ומכאן ואילך "עזרת הכהנים", שאין ישראל נכנסים לשם אלא לסמיכה וכו' (שם הי"ט). וגבול זה שבין עזרת ישראל לעזרת הכהנים היה בזה שעזרת הכהנים גבוהה מעזרת ישראל אמה (מדות פ"ב מ"ו, כרבי אליעזר בן יעקב, ולהלן פ"ו ה"ג). 42) כלומר, עד כאן "עזרת הכהנים". 43) ראה להלן פ"ה הי"ז.

ח. כְּשֶׁבוֹנֵין הַהֵיכָל וְהָעֲזָרָה, בּוֹנֵין בְּאֲבָנִים גְּדוֹלוֹת⁴⁴. וְאִם לֹא מִצְאוּ אֲבָנִים, בּוֹנֵין בְּלִבְנִים⁴⁵. וְאִין מִפְּצִלִין⁴⁶ אֶת אֲבָנֵי הַבִּנְיָן בְּהַר הַבַּיִת, אֲלֵא מִפְּצִלִין אוֹתָן וּמְסַתְּחִין אוֹתָן מִבְּחוּץ, וְאַחֲרֵיכֶן מְכַנְּסִין אוֹתָן לְבִנְיָן⁴⁷, שְׁנֹאמַר: "אֲבָנִים גְּדוֹלוֹת אֲבָנִים יְקָרוֹת"⁴⁸ לְיִסֵּד הַבַּיִת, אֲבָנֵי גְזִית"⁴⁹; וְאוֹמַר: "וּמִקְבוֹת⁵⁰ וְהַגְרָזוֹן כָּל פְּלֵי בְרִזָּל לֹא נִשְׁמַע בְּבַיִת בְּהַבְנָתוֹ"⁵¹.

~ נקודות משיחות קודש ~

"וְאִין מִפְּצִלִין אֶת אֲבָנֵי הַבִּנְיָן בְּהַר הַבַּיִת, אֲלֵא מִפְּצִלִין אוֹתָן וּמְסַתְּחִין אוֹתָן מִבְּחוּץ, וְאַחֲרֵיכֶן מְכַנְּסִין אוֹתָן לְבִנְיָן."

וי"ל הרמז בדבר, שפעולת סיתות האבנים בעבודת האדם, היא ענין ביטול לב האבן על ידי מרירות (היפך השמחה) שצריך להיות "מבחוץ" דווקא, כיון שאינו אלא הכנה לעבודה, ואילו העבודה עצמה (הבנין בהר הבית) היא מתוך שמחה.

(בין מלכות, ספר עבודה, סימן ז מתוך רמב"ם "פרדס המלך")

44) כמו שכתב רבינו בסוף הלכה זו "שנאמר אבנים גדולות". 45) מכילתא (סוף פרשת יתרו): "ואם מזבח אבנים וגוי, רצה של אבנים יעשה, של לבנים עושה". ומכאן למדים גם לבנין הבית (כסף-משנה). 46) מגררים במגרה. 47) כרבי נחמיה בסוטה מח, ב. וכן מפורש בתמיד כו, ב. 48) כבודות. 49) אבנים מסותתות. 50) פטישים. 51) ויש כאן סתירה בין הפסוקים, אלא על-כרחנו שצריך לחלק כנ"ל, שרק בבית אסור, אבל בחוץ מותר (שם). ט. וְאִין בּוֹנֵין בּוֹץ עִץ⁵² בּוֹלֵט⁵³ כָּלָל, אֲלֵא אוּ בְּאֲבָנִים אוּ בְּלִבְנִים וְסִיד. וְאִין עוֹשִׂין אֲכַסְדְּרוֹת⁵⁴ שֶׁל עֵץ בְּכָל הָעֲזָרָה⁵⁵, אֲלֵא שֶׁל אֲבָנִים אוּ לְבָנִים.

52) משום שנאמר (דברים טז, כא) "לא תטע לך... כל עץ אצל מזבח ה'" (תמיד כח:), ו"אף-על-פני שהוא בבנין ואינו עץ נטוע – הרחקה יתירה היא, שנאמר כל עץ" (פ"ו מהל' עבודה זרה הי"). 53) שאם אינו בולט – מותר. שהרי בנין שלמה היה מחופה בעצים מבפנים (מלכים א, ו, ט).

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

69) בכת"י אברבנאל ובדפוס רומי, ליתא תיבה זו. וכן נראה ב'כסף משנה' וב'קריית ספר'. וכן נכון, שהרי נאמר (שם כ, כה) "ואם מזבח אבנים תעשה לי, לא תבנה אתהן גזית", וראה למעלה ה"ח. ועי' ב'הר המוריה'. (70) זבחים נח, א. (71) שיבנה כיפה, ועליה יבנה המזבח. (72) מערות. (73) מכילתא, סוף פרשת יתרו. (74) אף-על-פי שנאמר בלשון "ואם", שמשמעו רשות.

יד. פל אבן⁷⁵ שפגמה⁷⁶ כדי שתחגר בה הצפרין⁷⁷, כספין של שחיטה, הרי זו פסולה לכבש ולמזבח⁷⁸, שנאמר: "אבנים שלמות תבנה את מזבח ה'". ומהיכן⁷⁹ היו מביאים אבני מזבח? מן בתולת הקרקע. חופרין עד שפגיעין למקום הנגר שאינו מקום עבודה ובנין⁸⁰, ומוציאין ממנו האבנים, או מן הים הגדול⁸¹, ובנין מהן. וכן אבני ההיכל והעזרות שלמות הן⁸².

75) חולין יז, ב. (76) בכל דבר, אפילו שלא על-ידי ברזל (מדות פ"ג מ"ד). וראה להלן הט"ו. (77) "תחגורו" מלשון חגר שאמרו חז"ל בכל מקום (הרא"ה). ויש שפירשו שהוא לשון חגורה (רש"י), כי הצפורן חוגרת עצמה בפגימה כשנכנסת בה (ריטב"א). (78) מדות, שם. (79) מדות, שם. (80) (במשנה, שם: וחופרים למטה מהבתולה, ומביאים משם אבנים שלמות שלא הונף עליהן ברזל". ולכן הביאו רבינו כאן בדין של "שלמות", ולא בהלכה הבאה בדין של "הנפת ברזל", להורות שחששו גם שמה נפגמו, ודלא כמשנה-למלך). (81) שבחול הים נמצאות אבנים חלוקות שנבראו כך מששת ימי בראשית (זבחים נד.), "ומביא חלוקי אבנים". וכן פירשו ב'תוספות' (סוכה מט. ד"ה שכל). (82) בלי פגם, כמו שנאמר (מלכ"א ו, ז) "אבן שלמה מסע נבנה". אבל מבחוץ היו מסתתין ומשוין אותם בכלי ברזל ומכניסין אותם, כמו שכתב רבינו למעלה ה"ח (כסף-משנה).

טו. אבני היכל⁸³ ועזרות שפגמו או שפגמו⁸⁴ - פסולין, ואין להם פדיון, אלא נגזרים⁸⁵. פל אבן⁸⁶ שנגע בה הפרזל, אף-על-פי שלא נפגמה⁸⁷, פסולה לבנין המזבח ובנין הפכש⁸⁸, שנאמר: "כי תרפף הנפת עליה ותחללה". והבונה אבן שנגע בה פרזל במזבח או בפכש - לוקה, שנאמר: "לא תבנה אתהן גזית". והבונה אבן פגום, עובר בעשה⁸⁹.

83) תוספתא, מגילה פ"ב (הוצאת צוק"מ עמ' 224 25).
84) שניטלה ממנה חתיכה ואין שם פגם (מהרי"ק).
וכשנפגם או נגמם בהר הבית, ראה למעלה. (85) שכיון שנשתמש בהם קודש, אסור להשתמש בהם חול (משנה-למלך). (86) מדות פ"ג מ"ד. (87) כגון שהברזל גממה ועשה אותם גזית מבלי שיפגמה, אבל בנגיעה בלחוד בלי פגיעה כלל באבן, אין הברזל פוסל. שהרי כתב רבינו להלן "והבונה אבן שנגע בה ברזל וכו' לוקה, שנאמר לא תבנה אתהן גזית", ואמרו במכילתא (סוף פרשת יתרו) "לא תבנה

60) שבת יא, א. (61) מדות פ"ד מ"א, שכל הבית טוח בזהב. וכן הוא בפסחים נז, א - שחיפו את ההיכל כולו בטבלאות של זהב שהן אמה על אמה בעובי דינר זהב. (62) שבועות טו, ב.

יב. אין בונין את המקדש בלילה, שנאמר: "וביום הקים את המשכן" - ביום מקימין, לא בלילה. ועוסקין בפנין⁶³ מעלות השחר⁶⁴ עד צאת הכוכבים. והכל חייבין לבנות ולסעד בעצמן ובממונם, אנשים ונשים⁶⁵, כמקדש המדבר⁶⁶. ואין מבטלין⁶⁷ תינוקות של בית רבן לבנין. ואין בנין בית המקדש דוחה יום-טוב⁶⁸.

63) כלומר, לא רק הבנייה גופה אינה בלילה, אלא אפילו העסק מסביב לבנייה אינה בלילה, וראה להלן שזה אינו מן התורה, שהרי לא נאמר אלא "וביום הקים", שההקמה היא ביום). (64) ואף שאר פועלים יוצאים למלאכתם מהנץ החמה - זה נלמד מהפסוק בנחמיה ד, טו "ואנחנו עושים במלאכה וגו' מעלות השחר עד צאת הכוכבים" (כסף-משנה). (וראה להלן שלפי הגמרא בברכות ג: (לפי נוסחת כת"י מינכן שם) כוונת הפסוק הנ"ל לבנין בית המקדש. ומדובר בהכנה לבנייה ולא לבנייה גופה, שכבר נלמדה מהפסוק "וביום הקים את המשכן". ולפיכך אמרו שם (לפי כת"י מינכן): "ואע"פ שאין ראייה לדבר, זכר לדבר שנאמר ואנחנו עושים במלאכה וגו' צאת הכוכבים. ואומר (שם שם, טז) והיו לנו הלילה משמר והיום מלאכה. מאי ואומר? וכי תימא מעלות השחר לאו ימא הוא, ומכי איערב שמשא לילה הוא, ומשום בנין בית המקדש מקדמי ומחשכי". הרי שלולא הפסוק השני, היינו מפרשים שעסקו בלילה, ועל-כרחו שמדובר בהכנה לבנייה ולא בבנייה עצמה, שעליה נאמר "וביום הקים". ולפי שמן התורה נוהגת ההכנה לבנייה גם בלילה, אינה מצות-עשה שהזמן גרמא, ואף הנשים חייבות בה (ראה להלן). ומאותו הטעם לא גזרו עליה לעשותה רק מזמן הנץ החמה, ולא מקודם, כמו שגזרו על כל המצוות הנהוגות ביום, ראה מגילה כ.). (65) הכוונה רק לסעד ולא לבנות ממש, שזוהי מצות-עשה שהזמן גרמא ('הר המוריה'). (66) כמו שנאמר (שמות לה, כב) "ויבואו האנשים על הנשים", ונאמר (שם, כה) "וכל אשה חכמת לב בידיה טוו". (67) שבת קיט, ב. וכן הביא רבינו בפ"ב מהל' תלמוד תורה ה"ב. (68) שבועות טו, ב. ונלמד מהכתוב "את שבתותי תשמרו ומקדשי תיראו, אני ה'" - כולכם חייבים בכבודי, אתם והמקדש חייבים בכבודי שהזרתה על השבת (יבמות ו.) ויו"ט נקרא שבת (רש"י שבועות, שם).

יג. המזבח אין עושין אותו אלא בנין אבנים גזית⁶⁹. וזה שנאמר בתורה: "מזבח אדמה תעשה לי" - שיהיה מחפר באדמה⁷⁰, שלא יבנוהו לא על-גבי כפיין⁷¹ ולא על-גבי מחלות⁷². וזה שנאמר "ואם מזבח אבנים" - מפי השמועה למדו⁷³, שאינו רשות אלא חובה⁷⁴.

מתוך מהדורת חזק

אסור לנתן אבן, שגם זה בזיון (הר המוריה). [וראה בכסף-משנה, ובפ"ט מהל' עבדים ה"ן]. (102) 'ספרי' פ' ראה. (103) כן הוא בתוספתא מכות פ"ד (הוצאת צוק"מ עמ' 444 18), ואף אם נותן מכל העזרה חייב, שכן כתב רבינו בפ"ו מהל' יסודי התורה ה"ז: "או משאר העזרה". וסמך כאן על מה שכתב שם (כסף-משנה). (104) שמתכוין לאבד. אבל אם כוונתו לתקן – מותר (כסף-משנה).

יח. המנורה וכליה¹⁰⁵, והשלחן וכליו, ומזבח הקטרת וכל כלי שרת, אין עושין אותן אלא מן המתכת בלבד; ואם עשאום של עץ או עצם או אבן או של זכוכית - פסולין.

(105) מנחות כח, א. והיינו מלקיחה ומחנותיה.

יט. היו הקהל עניים - עושין אותן אפלו של בדיל¹⁰⁶, ואם העשירו - עושין אותן של זהב¹⁰⁷. אפלו המזרקות והשפודין והמגפרות¹⁰⁸ של מזבח העולה, והמדות - אם יש פת בצביר, עושין אותן של זהב. אפלו שערי העזרה מחפין אותן זהב, אם מצאה ידם¹⁰⁹.

(106) שם כח, ב. (107) עבודה זרה מג, א. (108) יעים להסיר הדשן. (109) מדות פ"ב מ"ג: "כל השערים שהיו שם, נשתנו להיות של זהב". כשעלו בני הגולה היו עניים, ובנו לפי עניותם, וכשנתעשרו – ציפו כל השערים זהב.

כ. אין עושין כל הכלים מתחלתן אלא לשם הקדש. ואם נעשו מתחלתן להדיוט¹¹⁰, אין עושין אותן לגבוהה. וכלי גבוהה¹¹¹, עד שלא נשתמש בהם גבוהה - רשאי להשתמש בהן הדיוט, ומשנשתמש בהן גבוהה - אסורין להדיוט. אבנים וקורות שחצבן מתחלה לבית-הכנסת¹¹², אין בונין אותן להר הבית.

(110) אף-על-פי שעוד לא נשתמש בהם. תוספתא מכות פ"ב (צוק"מ עמוד 244 24). (111) תוספתא, שם. (112) תוספתא, שם: "אבנים וקורות שנפסלו מתחילה לבית הכנסת (כן הוא בכת"י וויזן לפי 'אור הגנוז') אין בונין אותן בהר הבית", וראה בכסף משנה.

אתהן גזית, אין גזית אלא גזוזות שהונף עליהן ברזל". וכ"ה ב'חינוך' מצוה מ. וראה בתורה שלמה' יתרו עמוד קסט אות תקנ). (88) אבל להיכל ולעזרה כשרות אם סתתן מבחוץ (למעלה ה"ח). (89) שנאמר (דברים כז, ו) "אבנים שלמות תבנה את מזבח ה' אלקיך".

טז. אבן שנגממה⁹⁰ או שנגע בה פרזל⁹¹ אחר שנגבית⁹² במזבח או בכבש - אותה האבן פסולה, והשאר כשרות. ומלבנין⁹³ את המזבח פעמים בשנה: בפסח ובחג⁹⁴. וכשמלבנין אותן⁹⁵ - מלבנין במפה⁹⁶, אבל לא בכפיס של פרזל⁹⁷, שמא יגע באבן⁹⁸ ויפסלה⁹⁹.

(90) מדות, שם. (91) מכילתא, סוף פרשת יתרו. (92) כלומר, אף-על-פי שנבנית ונעשית מחובר, לא נפסל כל המזבח בגללה, אלא אותה האבן בלבד פסולה, ואפילו אם נעשה כן לפני שנבנית (הר המוריה, ועי' יעב"ץ בחידושו על הרמב"ם) כמבואר במדות פ"ג מ"ד. (93) בסיד. מדות, שם. (94) לפני הפסח ולפני חג הסוכות. (95) האבנים. (96) טבולות בסיד. (97) הכלי שרגילים לסוד בו. (98) (כלומר יחתוך אותו, כמבואר למעלה). (99) שהברזל נברא לקצר ימיו של אדם, והמזבח נברא להאריך ימיו של אדם, אינו בדין שיונף המקצר על המאריך (משנה, שם).

יז. אין עושין מדרגות למזבח, שנאמר: "ולא תעלה במעלות על מזבחי"; אלא בונין כמו תל בדרומו של מזבח, מתמעט ויורד מראש המזבח עד הארץ, והוא הנקרא כבש. והעולה במעלות¹⁰⁰ על המזבח - לוקה. וכן¹⁰¹ הנותץ¹⁰² אבן אחת מן המזבח או מכל ההיכל או מבין האולם ולמזבח¹⁰³ דרך השחקה¹⁰⁴ - לוקה, שנאמר: "ונתעתם את מזבחתם וגו', לא תעשון כן לה' אלהיכם".

(100) ב'ספר המצוות' (לא תעשה' פ) כתב רבינו "שהוזהרו למעלות למזבח במעלות כדי שלא יפסע פסיעות גסות בשעת עלייתו וכו' וכל הפוסע פסיעה גסה עד שתגלה ערותו עליו – לוקה". ועי' 'משנה למלך'. (101) כלומר, כשם שאסור לעלות במעלות שזהו בזיון למזבח, כמו כן

שיעורי רמב"ם - ספר המצוות

טמא, והוא אמרו באותם המינים מן הדגים: "ושקץ יהיו לכם מבשרם לא תאכלו ואת-נגלתם תשקצו" (ויקרא יא, יא). (א). והאוכל מבשרם פזיזת – לוקה.

המצצה הקע"ה – האזנה שהזרנו מלאכול שרץ העוף, כגון הזבובים והדבורים והצרעים וזולתם מן

~ יום ראשון כ"ד סיון ~

מצות לא תעשה קעג. קעה.

קעו. קעז. קעה.

המצצה הקע"ג – האזנה שהזרנו מלאכול דג

מתוך מהדורת חזק

תתמך על כך שיתנהג עוף מעפוש הפרות, לפי שאנו רואים לעתים קרובות עופות מתהוים מן העפושים והם יותר גדולים מן האגוז הקטן ואל תתפלא על שמין אחד בעצמו הוא עוף טמא והוא שרץ העוף — כי אין זה דבר רחוק, שיהיו לו תכונות העוף ופעולותיו ותכונות שרץ העוף. הלא תראה פרושי כל-הראשונים שמנו בכלל אלו השש מלקיות דג טמא ושרץ המים, וזה נכון ולא אכחישנו, לפי שאפשר שיהא דג ויהיה שרץ המים, כך גם כן יהיה עוף ויהיה שרץ העוף, וזהו הפוטיתא, שהיה עוף ושרץ העוף ושרץ הארץ ושרץ המים — ולפיכך חביב עליה ארבע, והנמלה לוקה עליה חמש. ונמלה זו האמורה, היא הנמלה המעופפת המתנהגת מעפוש הפרות שאינה פורה ורובה — חיב עליה אחת משום: שרץ שפרש מן-האכל (לא תעשה קעה), ואחת משום: שורץ על הארץ (לא תעשה קעו), ואחת משום: שרץ רומש על הארץ (לא תעשה קעו), ואחת משום: שרץ העוף (לא תעשה קעה), ואחת משום: שרץ המים (לא תעשה קעו) והצרעה שגם היא מתנהגת מן-העפוש, נוסף בה על אלו שהיא עוף ושרץ העוף. ואין מן הנמנע שתתנהג הצרעה או הנמלה וזולתן ממניי המעופפים והשורצים מן-העפושים ובתוף הפרות אלא אצל ההמון, שאין להם ידיעה במדעי הטבע, אלא מדמים שכל-מין אי אפשר שיתנהג דבר ממנו אלא מזכר ונקבה פיון שהם רואים שהדבר כך על הרוב. וזכור כללים אלו והבן ענין זה, לפי שהוא דבר דבר על אפניו (משלי כה, יא). וכבר בארתי לך את הענינים שבהם תבחון ותאמו: בעל חי זה חיבים על אכילתו כך וכך מלקיות, וזה אין חיבין עליו אלא כך וכך. ומן השלשונות האלה יתבאר לך שהאוכל בעל חי שלם אין חוששין לשעורו ואין אומרים בו "כפזית", אלא אפלו אוכל יתוש — לוקה שלש: משום שרץ העוף, ומשום רומש, ומשום שרץ העוף. ואמרו עוד (מכות טו): המשקה נקביו — עובר משום: אל-תשקצו את-נפשתיכם. וכן מאן דשתי מנא (השותה מים) בקנא דאמנא, והוא כלי של מקיז דם — עובר משום: אל-תשקצו את-נפשתיכם. והוא הדין באכילת הלכלוכים ודברים המאוסים ושתיית דברים המגועלים, שנפש רב בני אדם קהה מהם — כל-זה מזקרים עליו, אבל אין חיבים עליו, מלקות, לפי שפשטיה דקרא אינו אלא בשרץ בלבד: אבל מפין אותו על אלו מפת מרדות. הנה נתבאר לך מכל-מה-שהקדמנו שפסוק זה, שהוא "אל-תשקצו את-נפשתיכם", למדנו ממנו אסור שרץ המים בלבד, שלא בא עליו לאו מיחד חוץ מזה. והבן זאת.

המצוה המשלימה מאה ושמונים — האזהרה שהזכרנו מלאכול את המתה, והוא אמרו: "לא תאכלו

אחת, לפי שכלם נכלו בענין אחד בעצמו, ואפלו אמר: "שרץ הארץ לא תאכלו", "שרץ הארץ לא תאכל", "שרץ הארץ לא יאכל", כך אף פעמים — לא יתחייב עליו אלא מלקות אחת. האם ראית שאלה שקבעו את-הכלל המשמש הזה סוכרים שהלובש שעטנו לוקה שמים פיון שבאו בו שני לאוין (ויקרא יט, יט. דברים כב, יא). מפרשים? לא ראיתי שהם סוכרים בן אלא זה הנה מוזר בעיניהם אלו אמרו מי שהוא, ואין דבריהם מוזרים בעיניהם באמרם ששרץ הארץ או שרץ העוף לוקין עליו שמים: אחת מחמת הלאו המפרש בו ואחת משום "אל-תשקצו את-נפשתיכם בכל-השרץ". וזה ברור בתכלית עד שלא יעלם אפלו מן-החרשים והאלמים. אחרון להשלים את-הענין שהתחלתי לכתוב ואמר (לשיטת רבינו כדי להוסיף לאו, כל לאו צריך להיות מכוון ל"חלק" או "תוספת" של תכונה. ולוא כן הרי זה כפילות שאין לוקין (לשיטת רבינו) יותר מפעם אחת על אותו חלק של איסור. והדברים הבאים הם הקדמה לפירוש רבינו במאמר הגמרא): שאם ארע שנתנהג חי באיזה זרע מן הזרעים או בפרי מן הפרות ויצא לאור העולם, אף-על-פי שלא נגע בפני האדמה — הרי האוכלו חיב מלקות אחת, לפי שנגמר בו לאו בפני עצמו, כמו שבארנו במצוה שקדמה לזו (לא תעשה קעה), ואם רחש על פני הארץ ורמש בה (רמש" הוא איסור מיוחד בשרץ שאינו מוליד) — חיב על אכילתו שמים: אחת משום: "כל-השרץ השרץ על הארץ לא תאכלום כי-שקץ הם" (שם, מב) — (לא תעשה קעה), ואחת משום: "ולא תטמאו את-נפשתיכם בכל-השרץ הרמש על הארץ" (ויקרא שם, מד) — (לא תעשה קעו), ["וכל-השרץ השרץ על-הארץ שקץ הוא לא יאכל" (שם, מא)] ואם ארע נוסף לאלו (שלא יהא) שיהא פורה ורובה — חיב עליו שלש מלקיות: השמים שהזכרנו לעיל, ושלישית משום: "וכל-השרץ השרץ על הארץ שקץ הוא לא יאכל" (שם) — (לא תעשה קעו) ["ולא תטמאו את-נפשתיכם בכל-השרץ הרמש על הארץ" (שם, מב)], ואם נוסף לכך שיהא מעופף יתחייב עליו מלקות רביעית משום: "כל-שרץ העוף טמא הוא לכם לא יאכל" (דברים יז, יט) — (לא תעשה קעה) ואם נוסף לכך שיהא שוחה במים עם שהוא מעופף, כמו שאנו רואים תמיד במינים רבים — יתחייב עליו חמש מלקיות, מלקות חמישית זו משום: שרץ המים, שבא לאו הפוללו והוא אמרו: "אל-תשקצו את-נפשתיכם בכל-השרץ השרץ ולא תטמאו בהם" (שם, מג) — (לא תעשה הנוכחי). ואם נוסף לכך שיהא חי זה בעצמו המתנהג מן האוכל גם עוף — יתחייב במלקות ששית משום: "ואת-אלה תשקצו מן-העוף לא יאכלו" (שם, יג) — (לא תעשה קעה). ואל

מתוך מהדורת חזק

בחולין ק; ובנדה מב). אָבֵל הַבְּהֵמָה או הַחַיָּה שֶׁנִּלְדוּ בְּהַן אַחַת הַטְּרָפוֹת שֶׁנִּלְמְדוּ בְּאַחַת הַמִּדּוֹת (שהתורה נדרשת בהן, וטרפה דרבנן) הָרִי אֲכִילָתָהּ אֲסוּרָה, אֲפִלּוּ נִשְׁחַטָה כְּרֹאֵי, וְהַשּׁוֹחֲטָה שֶׁחִטָּה כְּשֶׁרָה וְאֶכֶל מִבְּשָׂרָה — לֹקֵה מִדְּבָרֵינָן (וחזר בו הרמב"ם בספר הדין). וּכְבֵר נִתְבְּאָרוּ לְךָ הַטְּרָפוֹת בְּפֶרֶק ג' מַחֲלִין. וּבְפֶרֶק זֶה וְגַם בְּפֶרֶק אַחֲרוֹן דְּמִכּוֹת וּבְפֶרֶק א' מִבְּכוֹרוֹת נִתְבְּאָרוּ דִּינֵי תִשְׁעַ מִצְוֹת אֵלּוּ שֶׁקְדָּמוּ לַמִּצְוָה זוּ (לא תעשה קעא-קפא).

הַמִּצְוָה הַקַּפ"ב — הַאֲזַהְרָה שֶׁהִזְהַרְנוּ מִלְאָכֹל אֲכָר מִן הַחֵי, וְהוּא שֶׁנִּתְחַוֶּה מִמֶּנּוּ אֲכָר (שלם) כְּשֶׁהוּא חֵי וְנֹאכֵל מֵאוֹתוֹ הָאֲכָר כְּכַרְיָתוֹ (כשהוא מכיל גם גידים ועצמות — למרות שבשאר איסורים לא מצטרפים לבשר) כְּזֵית, וְאֲפִלּוּ הִיָּה בּוֹ בְּשָׂר כֹּל־שֶׁהוּא — הָאוֹכֵלוֹ לֹקֵה. וְהַאֲזַהְרָה עַל כֶּף הִיא אָמְרוּ: "וְלֹא־תֹאכַל הַנֶּפֶשׁ עִם־הַבְּשָׂר" (דברים יב, כג), וְלִשׁוֹן סִפְרֵי (פרשת ראה שם): "לֹא־תֹאכַל הַנֶּפֶשׁ עִם־הַבְּשָׂר — זֶה אֲכָר מִן־הַחֵי". וְכֵן נִתְבְּאָר בְּגִמְרָא חֲלִין (קב), וְשֵׁם אָמְרוּ: "אֶכֶל אֲכָר מִן־הַחֵי וּבְשָׂר מִן־הַחֵי — חֵיב שְׂתִים". פְּרוּשׁוֹ: לְפִי שֶׁהֵם שְׂגִי לְאוּיִן. הִלְאוּ הָאֶחָד: "לֹא־תֹאכַל הַנֶּפֶשׁ עִם־הַבְּשָׂר" שֶׁהוּא אֲסוּר הָאֲכָר, וְהִלְאוּ הַשְּׂנִי: "וּבְשָׂר בְּשָׂרָה טְרֵפָה לֹא תֹאכְלוּ" שֶׁהוּא אֲסוּר בְּשָׂר מִן־הַחֵי, כְּמוֹ שֶׁבְּאֲרָנוּ (לא תעשה קפא). וְכֵבֵר נִכְפַל הִלְאוּ בְּעֵנָן זֶה בְּלִשׁוֹן אַחֵר וְהוּא אָמְרוּ תִעֲלֶה לְנֶחַם בְּאֲסוּרוֹ עָלָיו אֲכָר מִן־הַחֵי: "אֲדָב־בְּשָׂר בְּנִפְשׁוֹ דָּמוֹ לֹא תֹאכְלוּ" (בראשית ט, ד).

הַמִּצְוָה הַקַּפ"ד — הַאֲזַהְרָה שֶׁהִזְהַרְנוּ מִלְאָכֹל אֲתֵּי־הַדָּם, וְהוּא אָמְרוּ תִעֲלֶה: "וְכֹל־דָּם לֹא תֹאכְלוּ" (ויקרא ז, כו). וְכֵבֵר נִכְפַל בּוֹ הִלְאוּ כְּפֶה פְעָמִים. וּפְרוּשׁ שֶׁהוּא בְּכַרְת וְאָמְרוּ: "כֹּל־אֲכִילֵי יִבְרָת" (שם יז, יד). אִם הוּא מִזִּיד: וְאִם הוּא שׁוֹגֵג — מְכִיא חֲטָאת קְבוּעָה. וְכֵבֵר נִתְבְּאָרוּ דִּינֵי מִצְוָה זוּ בְּפֶרֶק ה' מִכְּרָתוֹת.

הַמִּצְוָה הַקַּפ"ה — הַאֲזַהְרָה שֶׁהִזְהַרְנוּ מִלְאָכֹל חֲלָבִי בְּהֵמָה טְהוֹרָה אָמַר תִּעֲלֶה: "כֹּל־חֲלֵב שׁוֹר וְכֹשֶׁב וְעֵז לֹא תֹאכְלוּ" (שם ז, כג), וְגַם בְּזֶה נִכְפַל הִלְאוּ וְעִנְשׁ בּוֹ בְּפְרוּשׁ כְּרַת בְּמָה דְּכָרִים אָמְרוּ? אִם הוּא מִזִּיד: וְאִם הוּא שׁוֹגֵג — חֵיב חֲטָאת קְבוּעָה. וְכֵבֵר נִתְבְּאָרוּ דִּינֵי מִצְוָה זוּ בְּפֶרֶק ז' מַחֲלִין (צג).

הַמִּצְוָה הַקַּפ"ג — הַאֲזַהְרָה שֶׁהִזְהַרְנוּ מִלְאָכֹל גִּיד הַנֶּשֶׁה, וְהוּא אָמְרוּ: "עַל־כֵּן לֹא יֹאכְלוּ בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל אֶת־גִּיד הַנֶּשֶׁה" (בראשית לב, ג): וְהָאוֹכֵלוֹ כָּלוּ, וְאֲפִלּוּ הוּא כֹל־שֶׁהוּא, או שְׂאֶכֶל מִמֶּנּוּ כְּזֵית — לֹקֵה. וְכֵבֵר נִתְבְּאָרוּ דִּינֵי מִצְוָה זוּ בְּפֶרֶק ז' מַחֲלִין.

כֹּל־נִבְלָה" (דברים יד, כא) וְהָאוֹכֵל מִבְּשָׂר נִבְלָה כְּזֵית — לֹקֵה.

הַמִּצְוָה הַקַּפ"ח — הַאֲזַהְרָה שֶׁהִזְהַרְנוּ מִלְאָכֹל בְּשָׂר שׁוֹר הַנִּסְקֵל (בעל חי שחייב סקילה, כגון שהרג אדם) וְאֲפִלּוּ נִשְׁחַט קֹדֶם סְקִילָתוֹ, לְפִי שֶׁמִּשְׁנַגְמַר דִּינוֹ נֶאֱסַר בְּאֲכִילָה אֶת־עַל־פִּי שֶׁנִּשְׁחַט שֶׁחִטָּה כְּשֶׁרָה, וְהוּא אָמְרוּ תִעֲלֶה: "וְלֹא יֹאכַל אֶת־בְּשָׂרוֹ" (שמות כא, כח). וְלִשׁוֹן הַמִּכְלָתָא (פרשת משפטים): "שׁוֹר שֶׁיֵּצֵא לְסִקֵּל וְקָדָמוֹ הַבְּעָלִים וְשִׁחַטְהוּ — בְּשָׂרוֹ אֲסוּר בְּאֲכִילָה", לְכַף נֶאֱמַר: "וְלֹא יֹאכַל אֶת־בְּשָׂרוֹ". וְהָאוֹכֵל מִבְּשָׂרוֹ כְּזֵית — לֹקֵה.

~ יום שלישי כ"ו סיון ~

מצות לא תעשה קפא. קפב.

קפד. קפה. קפג.

הַמִּצְוָה הַקַּפ"א — הַאֲזַהְרָה שֶׁהִזְהַרְנוּ מִלְאָכֹל אֶת־הַטְּרֵפָה, וְהוּא אָמְרוּ: "וּבְשָׂר בְּשָׂרָה טְרֵפָה לֹא תֹאכְלוּ" (שמות כב, ל), פֶּשֶׁט הַכְּתוּב הוּא בְּמַה־שֶׁהִזְכִּירוּ בְּמִכְלָתָא (פרשת משפטים שם), וְהוּא אָמְרוּ: "דְּבַר הַכְּתוּב בְּהִנֵּה (כתב "שדה" מפני שהוא המציאותי ביותר), מְקוּם שָׂרֵב הַבְּהֵמוֹת (דרכם) לְהִטְרֵף": אֲבָל כָּא בְּקַבְלָה (חולין סח). שֵׁישׁ לְפִסּוּק זֶה גַם בְּאוּר (בעל משמעות הלכתית) וְכֵן הוּא: "וּבְשָׂר בְּשָׂרָה טְרֵפָה" הוּא — וּלְפִיכֵן לֹא תֹאכְלוּ. כְּנִתְּם בְּזֶה, שֶׁכֹּל־בְּשָׂר כִּיִּן שֶׁיֵּצֵא חוּץ לְמַחֲצֵיתוֹ נִעֲשֶׂה כְּטְרֵפָה, כְּגוֹן בְּשָׂר קָדָשִׁי קָדָשִׁים אִם יֵצֵא חוּץ לְעִזְרָה, או בְּשָׂר קָדָשִׁים קָלִים אִם יֵצֵא חוּץ לְחוּמָה, או בְּשָׂר הַפֶּסַח אִם יֵצֵא חוּץ לְחִבּוּרָה, או אִם הוֹצִיא הַעֲבָר אֶת־יָדוֹ, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבְּאָר בְּפֶרֶק ד' מַחֲלִין (סח). — שֶׁכֹּל־סוּגֵי בְּשָׂר אֵלּוּ נִקְרְאוּ: טְרֵפָה, וְהָאוֹכֵל מֵהֶם כְּזֵית לֹקֵה מִן־הַתּוֹרָה וְכֵן גַם בְּשָׂר מִן־הַחֵי נִקְרָא: טְרֵפָה וְהָאוֹכֵלוֹ — לֹקֵה. וּבְגִמְרָא חֲלִין (קב): אָמְרוּ: "וּבְשָׂר בְּשָׂרָה טְרֵפָה לֹא תֹאכְלוּ — זֶה בְּשָׂר מִן־הַחֵי וּבְשָׂר מִן־הַטְּרֵפָה". וְכֵבֵר נִכְפַל הִלְאוּ בְּמִצְוָה זוּ עִם שְׁלִפְנִיָּה (לא תעשה קפ) גַם בְּכֹהֲנִים, וְהוּא אָמְרוּ בְּכֹהֲנִים: "נִבְלָה וְטְרֵפָה לֹא יֹאכַל לְטִמְאַה־כָּה" (ויקרא כב, ח), וְכִפַּל בְּהֶם לֹא זֶה, מִפְּנֵי שֶׁהַכְּתוּב צִוָּה אוֹתָם לְאָכֹל חֲטָאת הַעוֹף וְהִיא הַמְּלִיקָה (שנמלק ראשה בצפורן), וְהַמְּלִיקָה כְּלִי סִפֵּק בְּחֲלִין אֵינָה שֶׁחִטָּה אֵלָּא נִבְלָה; וְהִיָּה עוֹלָה בְּדַעַתְנוּ שֶׁמִּתְרַת לָהֶם אֲכִילַת הַמְּלִיקָה אֲפִלּוּ בְּחֲלִין וְהוּא הַדִּין לְכֹל־שֶׁחִטָּה פְּסוּלָה, לְפִיכֵן בְּאֵר שֶׁהֵם נִשְׁאָרִים בְּכֹל־יִשְׂרָאֵל בְּאֲזַהְרָה מִלְאָכֹל נִבְלָה וְטְרֵפָה, וְכֵן פְּרוּשׁוֹ חֲכָמִים נוֹסֵף עַל דִּין אַחֵר שֶׁהַעִירוּ עָלָיו מִפְּסוּק זֶה, שֶׁאֵין מִעֲנִין מֵאֲמָרְנוּ זֶה לְהִזְכִּירוֹ (דינים נוספים לגבי טומאה

מתוך מהדורת חזק

~ יום רביעי כ"ז סיון ~

מצות לא תעשה קפו. קפז.

קפט. קצ. קצא. קצב.

המצוה הקפ"ז — האזהרה שהזהרנו מלאכול בשר בחלב, והוא אמרו עוד (בנוסף לשמות כג): "לא-תבשל גדי בחלב אמו" (שמות לד, כז) בפעם שניה — שהפונה בו אסור האכילה. ובגמרא חלין (קיד.) אמרו: בשר בחלב לוקה על בשולו ולוקה על אכילתו. ובגמרא מכות (כא): אמרו: "המבשל גיד הנשה בחלב ביום טוב ואכלו — לוקה חמש מלקיות: לוקה משום אוכל גיד, ולוקה משום מבשל גיד (שאסור באכילה) — והרי זה בשול שלא לצורך ביום-טוב), ולוקה משום מבשל בשר בחלב, ולוקה משום אוכל בשר בחלב, ולוקה משום הבערה". ושם אמרו: "אפי"ק (השמש, מן המנין) הבערה וע"ל (והכנס, צרף למנין) עצי הקדש", ואזהרתיה מהבא: "ואשריהם תשרפון באש לא-תעשון בן לה' אלהיכם" (דברים יב, ג-ד). ובגמרא חלין (שם) אמרו: "להכי אפקה רחמנא לאכילה בלשון בשול (לכך התבטאה התורה באסור האכילה בלשון של בשול), כי היכי דאבשול לקי אאכילה נמי לקי" (ללמד שכשם שלוקה על הבישול כך לוקה על האכילה). ובפרק ב' מפסחים (כה). אמרו על בשר בחלב: "להכי לא כתב ביה רחמנא אכילה בגופו (ולומדים זאת ממקום אחר). למימרא (ללמדנו) שלוקין עליו אפלו שלא דרך הנאתו". וזכור זאת. וכאן ראוי לי להעיר על כלל גדול שעדין לא הזכרתיו והוא, שאמרו ותעלה: "לא-תבשל גדי בחלב אמו" נכפל בתורה שלש פעמים (שמות כד, יט. לד, כז. דברים יד, כא). ואמרו מעתיקי השמועה שפלו-לאו מהם יש בו (משמע) לענן נפרד. אמרו (מכילתא פרשת משפטים): "חד לאסור אכילה וחד לאסור הנאה וחד לאסור בשול". ואפשר למקשה להקשות עלי ולומר: למה מניית אסור אכילתו ואסור בשולו שתי מצות ולא מניית אסור הנאתו מצוה שלישית? ידע המקשה שאסור הנאה אין ראוי למנותו מצוה בפני עצמה, לפי שהוא ואסור אכילה ענין אחד בין שהאכילה מין ממניי (אחד מדרכי) ההנאה. לפי שאמרו ותעלה באיזה דבר שלא יאכל אינו אלא דגמא מדגמות ההנאה, והפונה שאין נהנין בו לא באכילה ולא בזילתה, והוא אמרם (פסחים כא) "פל-מקום שנגמר: לא תאכל, לא תאכלו — אחד אסור אכילה ואחד אסור הנאה במשמע, עד שיפרט לך הכתוב (שמותר בהנאה) פנדרך שפרט בנבלה" שנתבאר הטר הנאה בה, והוא אמרו: "לגר אשר-בשעריך תתנה ואכלה או מכר לנכרי" (שם יד, כא). ולפי הכלל הזה אין ראוי למנות אסור אכילה ואסור הנאה שתי מצות, ואלו מנינו אותם שתי מצות

בבשר בחלב כי אז היינו חייבים לעשות כן גם בחמץ ובצורה ובכלאי הכרם, שיהא בכל-אחד מאלו ארבע המצות, אסור הנאה מצוה בפני עצמה. וכיון שגפלו באלו ולא נמנה אלא הלאו שבא באסור אכילתם בלבד ובכלל זה אסור הנאה פפי העקר שאמרנו — כך נפל גם בבשר בחלב. נשארה כאן שאלה אחת בלבד והיא, שאפשר לאומר לומר: בין שאסור הנאה מוכן מאסור אכילה כמו שבארנו עליהם השלום, אם כן למה הצרף הכתוב ללאו שלישי בבשר בחלב כדי לאסור הנאתו, כמו שבארנו? התשובה לזה: שהצרף לכך בין שלא נאמר בבשר בחלב לשון "לא תאכל" שממנו תאסר האכילה וההנאה, ולפיכך הצרף לכפול לאו אחד לאסור הנאה. וכבר הזכרנו הטעם שבגללו לא כתב רחמנא אכילה בבשר בחלב, לפי שפל-מה שנוצר בו אכילה אינו חייב עד שיהנה באכילתו: אבל אם פתח פיו ובלע אחד האסורין או שאכלו כשהוא חם ושורף עד שיפנה גרונו ומכאיבו בשעת בליעתו וכיוצא בזה: — הרי זה פטור. וזלתי בבשר בחלב, שהוא חייב על אכילתו ואפלו לא נהנה בו, כמו שהזכירו (פסחים כה), וכן פלאי הכרם, כמו שנגזר לקמן (לא תעשה קצג — שיעור ק), והבן פל-הכללים האלה וזכור אותם. וכבר נתבאר דיני מצוה זו בפרק ח' מחלין.

המצוה הקפ"ו — האזהרה שהזהרנו מלבשל בשר בחלב, והוא אמרו ותעלה: "לא-תבשל גדי בחלב אמו" (שמות כג, יט), והמבשלו — לוקה אף-על-פי שלא אכלו, כמו שנתבאר בכמה מקומות בתלמוד.

המצוה הקפ"ט — האזהרה שהזהרנו מלאכול לחם העשוי מתבואה חדשה, קדם עבור יום ששה עשר בניסן (שאו מקריבים את העומר מהתבואה החדשה), והוא אמרו ותעלה: "ולחם וקלי וכרמל לא תאכלו" (ויקרא כג, יד) והאוכל ממנו פזית — לוקה.

המצוה המשלימה מאה ותשעים — האזהרה שהזהרנו מלאכול קלי (תבואה קלויה לצורך אכילה) תבואה חדשה קדם עבור יום ששה עשר בניסן, והוא אמרו ותעלה: "ולחם וקלי וכרמל לא תאכלו". והאוכל ממנו פזית — לוקה.

המצוה הקצ"א — האזהרה שהזהרנו מלאכול כרמל (גרגרי שיבולת, קלויה כשהיא באבה; מלאה בגרגריה) החדש (מתבואה חדשה) קדם עבור יום ששה עשר בניסן, והוא אמרו ותעלה: "ולחם וקלי וכרמל לא תאכלו עד-עצם היום הזה". וכבר קדם לנו לשונם באמרם (כריתות ה): "אכל לחם קלי וכרמל — חייב על פל-אחד ואחד". ובארנו את-זה תכלית באור בכלל התשיעי

מתוך מהדורת חזק

הפּתּוּב מְדַבֵּר וְיִלֵּךְ חֲלוּל מִתְרוּמָה. רָצוּ בְּאֶמְרָם
 "בְּעִתִּידִים לְתֵרֵם" בְּאֵלֹהֵי אֶמְרָם: לֹא יִחַלְלוּ קִדְשֵׁים שֶׁהֵם
 עִתִּידִים לְהָרִים אוֹתָם לְה', וְהוּא אֶמְרוּ יִתְעַלֶּה: "אֵת
 אֲשֶׁר-יָרִימוּ לְה'" בְּלִשׁוֹן עִתִּיד, וְאַחֲרֵי פְסוּק זֶה אָמַר:
 "וְהִשִּׂיאוּ אוֹתָם עֲוֹן אֲשֶׁמָּה בְּאֶכְלֵם אֶת-קִדְשֵׁיהֶם" (ויקרא
 כב, טז), וּבְגִמְרָא מְכּוּת (טז): אָמְרוּ: "יָכוֹל לֹא יִהְיֶה חֲזִיבִין
 אֶלָּא עַל הַטָּבֵל שֶׁלֹּא הוֹרֵם מִמֶּנּוּ בְּלִעְקָר; גִּטְלָה מִמֶּנּוּ
 תְרוּמָה גְדוֹלָה וְלֹא נִטְלָה מִמֶּנּוּ תְרוּמַת מַעֲשֵׂר, מַעֲשֵׂר
 רֵאשׁוֹן וְלֹא מַעֲשֵׂר שְׁנִי וְאֶפְלוּ מַעֲשֵׂר עֲנִי מִזֵּינ? (שחיביים)
 תְּלַמּוּד לּוֹמַר: "לֹא-תוּכַל לְאָכַל בְּשַׁעֲרֶיךָ וְגו'" (דברים יב,
 יז), וְלִהְלֵךְ הוּא אוֹמַר: "וְאֶכְלוּ בְּשַׁעֲרֶיךָ וְשִׁבְעוּ" (שם כו,
 יב), מֵה לְהֵלֵךְ מַעֲשֵׂר עֲנִי אִף כָּאֵן מַעֲשֵׂר עֲנִי, וְאָמַר
 רַחֲמֵנָּא: לֹא תוּכַל לְאָכַל". אֶבֶל כָּל-זֶה לְמַלְקוּת. אוּלָּם
 עֲוֹן מִיתָה אֵינּוּ אֶלָּא בְּתְרוּמָה גְדוֹלָה וְתְרוּמַת מַעֲשֵׂר, לְפִי
 שֶׁהָאוֹכֵל מַעֲשֵׂר רֵאשׁוֹן קִדֵּם שֶׁתִּפְרַשׂ מִמֶּנּוּ תְרוּמַת מַעֲשֵׂר
 — חֲזִיב מִיתָה, וְהוּא אֶמְרוּ יִתְעַלֶּה לְלוּיִם בְּצִוּתוֹ אוֹתָם
 לְהַפְרִישׁ מַעֲשֵׂר מִן-הַמַּעֲשֵׂר (תְרוּמַת מַעֲשֵׂר): "וְאֶת-קִדְשֵׁי
 בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל לֹא תִחַלְלוּ וְלֹא תִמּוּתוּ", שֶׁזֶה לֹא עַל אֲכִילַת
 מַעֲשֵׂר רֵאשׁוֹן בְּטָבֵל. וְלִפְיֵךְ חֲזִיבִין עָלִיו מִיתָה, כְּמוֹ
 שֶׁנִּתְבָּאָר בְּמִסְכַּת דְּמָאֵי. הֵיזָא מִכָּל-זֶה: שֶׁהָאוֹכֵל טָבֵל
 קִדֵּם שֶׁתִּפְרַשׂ מִמֶּנּוּ תְרוּמָה גְדוֹלָה וְתְרוּמַת מַעֲשֵׂר —
 חֲזִיב מִיתָה, וְאֶתְהַרְתִּיָּה מִמֶּה שֶׁנֶּאֱמַר: "וְלֹא יִחַלְלוּ אֶת-
 קִדְשֵׁי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל", כְּמוֹ שֶׁבִּבְרַחְנוּ בְּמִצְוֵה זֶה; וְהָאוֹכֵל
 טָבֵל אַחַר הַפְּרִשַׁת הַתְרוּמוֹת קִדֵּם הַפְּרִשַׁת כָּל-הַמַּעֲשֵׂרוֹת
 — חֲזִיב מַלְקוּת. וְאֶתְהַרְתִּיָּה מִ"לֹא-תוּכַל לְאָכַל בְּשַׁעֲרֶיךָ
 מַעֲשֵׂר דְּגָנְךָ". וְזִכּוֹר זֶה וְאֵל תִּטְעֶה בּוֹ. וְכִבֵּר נִתְבָּאָרוּ דִּינֵי
 הַטָּבֵל בְּכַמָּה מְקוֹמוֹת בְּמִסְכַּת דְּמָאֵי וְתְרוּמוֹת וּמִסְכַּת
 מַעֲשֵׂרוֹת.

הַמִּצְוָה הַקַּצ"ד — הַאֲזַהְרָה שֶׁהַזְהָרְנוּ מִלְשִׁתוֹת יֵין
 נֶסֶךְ, וְזֶה לֹא נֶאֱמַר בּוֹ פְסוּק בְּרוּר בְּפִירוּשׁ, אֶבֶל נֶאֱמַר
 בְּעִבּוּדָה זֶה: "אֲשֶׁר חֲלַב וְזָבְחִימוּ יֹאכְלוּ יִשְׁתּוּ יֵין
 נְסִיכִם" (שם לב, לח). מֵה זָבַח אֶסוּר אִף יֵין אֶסוּר. וְאִתָּה
 יוֹדֵעַ שֶׁהוּא אֶסוּר בְּהִנָּאָה וְלוֹקֵין עָלָיו, כְּמוֹ שֶׁמִּפְרָסֵם
 בְּכָל-הַתְּלִמּוּד. וְהָרֵאָיָה עַל הַיּוֹת יֵין נֶסֶךְ מֵאֶסוּרֵי
 דְּאוּרִיתָא וְשֶׁהוּא נִמְנָה מִכָּל מִצְוֹת לֹא-תַעֲשֶׂה, אֶמְרָם
 בְּגִמְרָא עִבּוּדָה זֶה (עג): "רַבִּי יוֹחָנָן וְרִישׁ לְקִישׁ דְּאֶמְרֵי
 תְרוּנְהוּ (שְׁנֵיהֶם אוֹמְרִים): כָּל-אֶסוּרִין שֶׁבִּתְרוּבָה בֵּין
 (שְׁנַתְעֲרַבוּ) בְּמֵינָן בֵּין שֶׁלֹּא בְּמֵינָן — (נִאֲסְרָה הַתְעֲרֻבַת)
 בְּנוֹתָן טַעַם (כְּשֶׁאִיסוּר נִתַּן טַעֲמוּ בַתְעֲרֻבַת), חוּץ מִשְׁטָבֵל
 וְיֵין נֶסֶךְ דְּבְמֵינָן — בְּמֵה-שֶׁהוּא, וְשֶׁלֹּא בְּמֵינָן — בְּנוֹתָן
 טַעַם". הֵרִי זֶה רֵאָיָה בְּרוּבָה שְׁמִין נֶסֶךְ מֵאֶסוּרִין שֶׁל תְּרוּבָה.
 וְגַם בְּסַפְרֵי (בַּמְדַּבֵּר כֹּא. א) כְּשֶׁהִזְכִּירוּ אֶפְסָן הַתְּדַרְדְּרוֹת
 יִשְׂרָאֵל בְּשִׁטִּים לְזִנּוֹת אֵל בְּנוֹת מוֹאָב, אֶמְרוּ: "וְהוּא נִכְנַס
 וְהִצְרִיחוֹ מֵלֹא יֵין אֶצְלָה מֵיֵין הַעֲמוּנִים — וְעִדָּן לֹא
 נֶאֱסַר יֵין שֶׁל גוֹיִם לִישְׂרָאֵל — אֶמְרָה לוֹ: רְצוּנָךְ שֶׁתִּשְׁתֶּה

מִן-הַקְּלָלִים (הַשּׁוֹרְשִׁים) שֶׁהִקְדַּמְנוּ לְמֶאֱמָר (לִסְפָר) זֶה עֲוֹן
 עָלָיו שֵׁם. וְכִבֵּר נִתְבָּאָרוּ דִּינֵי הַחֲדָשׁ בְּפָרָק ז' מִמִּנְחוֹת
 (ע.) וּבְכַמָּה מְקוֹמוֹת בְּשִׁבְעֵיט וּמַעֲשֵׂרוֹת וְחֻלָּה (פָּרָק א
 מִשְׁנָה א).

הַמִּצְוָה הַקַּצ"ב — הַאֲזַהְרָה שֶׁהַזְהָרְנוּ מִלְאָכּוּל
 אֶת-הַעֲרָלָה (פִּירוֹת הַאֵילָן בְּשֵׁלֶשׁ שְׁנוֹתָיו הַרֵאשׁוֹנוֹת), וְהוּא
 אָמְרוּ: "שִׁלֵּשׁ שָׁנִים יִהְיֶה לְכֶם עֲרָלִים לֹא יֹאכַל" (שם יט,
 כג), וְהָאוֹכֵל מִמֶּנּוּ פְזִית — לוֹקָה. וְכִבֵּר נִתְבָּאָרוּ דִּינֵי
 מִצְוֵה זֶה בְּמִסְכַּת עֲרָלָה. וְאֶסוּר אֲכִילַת הַעֲרָלָה בְּחֻצְיָה
 לְאֶרֶץ הַלְכָה לְמִשָּׁה מִסִּינֵי: אֶבֶל לְשׁוֹן הַתּוֹרָה הוּא בְּאֶרֶץ
 יִשְׂרָאֵל בְּלִבָּד.

~ יום המישי כ"ח סיון ~

מצות לא תעשה קצג. קנג. קצד.

מצות עשה קמו.

הַמִּצְוָה הַקַּצ"ג — הַאֲזַהְרָה שֶׁהַזְהָרְנוּ מִלְאָכּוּל בְּלֵאֵי
 הַפָּרֶם (ש"נכְּלָאוּ" (מִינֵי תְבוּאָה שֶׁנּוֹרְעוּ לְצַד גַּפְנִים)) בְּלִבָּד,
 וְהוּא אֶמְרוּ יִתְעַלֶּה בְּהֶם: "פֶּן-תִּקְדַּשׁ הַמִּלְאָה הַזֵּרֵעַ"
 (דברים כב, ט), וְכֹא בְּקַבְלָה (חֲלוּץ קטו): "פֶּן-תִּקְדַּשׁ —
 פֶּן-תִּוְקַד אֵשׁ", כְּלוֹמַר: שֶׁאֶסוּר לְהִנּוֹת בְּהֶם. וְכִבֵּר קִדֵּם
 לָךְ (הִקְדַּמְנוּ כִּבֵּר בְּסוּף כֹּלֵל ח) הַקָּל: כָּל-מְקוֹם שֶׁנֶּאֱמַר:
 הַשֶּׁמֶר, פֶּן וְאֵל — אֵינּוּ אֶלָּא מִצְוֹת לֹא-תַעֲשֶׂה. וּבְפָרָק
 ב' מִפְּסוּחִים (כד), כְּשֶׁאֶמְרוּ: "כָּל-אֶסוּרִין שֶׁבִּתְרוּבָה אֵין
 לוֹקֵין עָלֵיהֶן אֶלָּא דֶּרֶךְ הַנְּאֻתָן" — כְּלוֹמַר: כָּל-דָּבָר
 שֶׁנֶּאֱסָרָה אֲכִילָתוֹ לֹא יִתְחַיֵּב עַל אֲכִילָתוֹ אֶלָּא אִם נִהְיָה
 בְּכֹךְ — אֶמְרוּ אַחֲרֵי-כֵן: "אֶמַר אַבְיִי: הַכֹּל מוֹדִים בְּכֵלְאֵי
 הַפָּרֶם שֶׁלוֹקֵין עָלֵיהֶן אֶפְלוּ שֶׁלֹּא דֶּרֶךְ הַנְּאֻתָן. מֵאֵי
 טַעֲמָא? וְלֹא כְּתִיב בְּהוּ אֲכִילָה, דְּכִתִּיב: "פֶּן-תִּקְדַּשׁ —
 פֶּן תוֹקַד אֵשׁ". וְכִבֵּר נִתְבָּאָרוּ דִּינֵי מִצְוֵה זֶה בְּמִסְכַּת
 כְּלָאִים. וְגַם הֵיא אֵינָה חוֹבָה מִן-הַתּוֹרָה אֶלָּא בְּכֵלְאֵי
 הַפָּרֶם שֶׁל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל.

הַמִּצְוָה הַקַּנ"ג — הַאֲזַהְרָה שֶׁהַזְהָרְנוּ מִלְאָכּוּל
 הַטָּבֵל, וְהוּא הַדָּבָר שֶׁלֹּא הִפְרָשׁוּ מִמֶּנּוּ תְרוּמָה וּמַעֲשֵׂרוֹת,
 וְהוּא אֶמְרוּ יִתְעַלֶּה: "וְלֹא יִחַלְלוּ אֶת-קִדְשֵׁי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
 אֵת אֲשֶׁר-יָרִימוּ לְה'" (ויקרא כב, טז), הַעוֹבֵר עַל זֶה,
 כְּלוֹמַר: אוֹכֵל טָבֵל — חֲזִיב מִיתָה בִּיְדֵי שָׁמַיִם. הֶרְמָזוּ עַל
 כֵּן מִמֶּה שֶׁאֶמַר כָּאֵן: "וְלֹא יִחַלְלוּ אֶת-קִדְשֵׁי", וְאָמַר
 בְּתְרוּמוֹת: "וְאֶת-קִדְשֵׁי בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל לֹא תִחַלְלוּ וְלֹא
 תִמּוּתוּ" (בַּמְדַּבֵּר יח, לב), וְיִלְפֵי (לוֹמְדִים ב"גוּרָה שׁוּוּה")
 חֲלוּל חֲלוּל מִתְרוּמָה שֶׁהֵיא עֲוֹן מִיתָה, כְּמוֹ שֶׁבִּבְרַחְנוּ.
 וְלִשׁוֹן גְּמָרָא סְנֵהֲרִין (גג): "מִזֵּינ לְאוֹכֵל טָבֵל שֶׁהוּא
 בְּמִיתָה? שֶׁנֶּאֱמַר: "וְלֹא יִחַלְלוּ אֶת-קִדְשֵׁי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֵת
 אֲשֶׁר-יָרִימוּ לְה'" — בְּעִתִּידִים לְתֵרֵם (כְּלוֹמַר, בְּטַבֵּל),

מתוך מהדורת חזק

בעוף, או רוב שניהם בבהמה – הותרו לאכילה). וכבר נתבארו דיני מצוה זו וכל-הלכותיה במסכתא המיוחדת לה, כלומר: מסכת חלין.

~ יום שישי כ"ט סיון ~

מצות לא תעשה קא.

המצוה הק"א — האזהרה שהזהרנו מלשחוט בהמה ובה שיהיה ביום אחד בין בבהמות בין בחלין, והוא אמרו ותעלה: "אתו ואת-בגו לא תשחטו ביום אחד" (ויקרא כב, כה). ומי שעבר ושחט — לוקה. וכבר נתבארו דיני מצוה זו בשלמות בפרק ה' מחלין.

~ שבת קודש ל' סיון ~

מצות עשה קמו.

המצוה הקמ"ז — הצווי שנוצטוינו בכסוי הדים בעת שחיטת העוף או הסיה, והוא אמרו ותעלה: "ושפך את-דמו וכסוהו בעפר" (ויקרא יז, יג). וכבר נתבארו דיני מצוה זו בפרק ו' מחלין.

וגו". וממה שאמר "ועדין לא נאסר" משמע פלי ספק שאחר-כך נאסר. אבל אמרם (שבת יז:) בכלל שמנה עשר דבר שגזרו (חכמים) שמקללם יינם (שבכלל זה מנו יין גויים), וכן גם אמרם (עבודה זרה סב:): "שאני יין נסך דאחמרו ביה רבנן" (שממקומות אלו משמע, לכאורה, שהוא איסור רק מדרבנן) — הרי פונתם בזה סתם יינם (סתם יין של גויים גם אם לא ננסך לעבודה זרה), לא יין נסך עצמו: אבל יין נסך עצמו הוא אסור מן-התורה: והרי דעת אמרם (עבודה זרה ל:): "שלישה (סוגי) יינות (אסורים) הם". וכבר נתבארו דיני מצוה זו בפרקים האחרונים דעבודת זרה.

המצוה הקמ"ו — הצווי שנוצטוינו לשחט בהמה חיה ועוף ואחר-כך נאכל ממנו, ושאין לו הכשר אלא בשחיטה בלבד. והוא אמרו ותעלה: "וובחפת מקרקר ומצאנך וגו' פאשר צויתך" (דברים יב, כא), ולשון ספרי (פרשת ראה): "וובחפת — מה מקדשין בשחיטה אף חלין בשחיטה. פאשר צויתך — מלמד שנוצטוה משה על הקנה (צנור הנשימה) ועל הושט (צנור המזון) ועל רב אהד בעוף ועל רב שנים בבהמה" (שאם שחט רוב האחד מהם



המשך ביאור למס' בבא בתרא ליום וביעי עמ' 1

לביטו ויאלם.
תנו רבנן, נבאי צדקה שאין להם כעת עניים לחלק, וצריכים הם לצרף את פרוטות הנחושת שבידם כדי שלא יחלידו, ולקחת בהם דינרי כסף, פורטין לאתריים, ואין פורטין לעצמן כדי שלא יחשדום שפורטים לעצמם בזה. וכן, נבאי תמחוי שאין להם עניים לחלק ועליהם למכור את המזון כדי שלא יתקלקל, מוכרין לאחרים ואין מוכרין לעצמן כדי שלא יחשדום שמוכרים לעצמם בזה.
מעוטי של צדקה, אין מונין אותן שתיים [שתיים] אלא אחת אחת כדי שלא יחשדו בגבאי שנוטל שתיים ומונה רק אחת. וטעם כל דינים אלו, משום שנאמר (במדבר לב כב) 'והייתם נקיים מזה' ומישךאל' וגו'.
אמר אבוי, מריש לא הוה יתיב מר - מתחילה לא היה יושב רבה אצויי דבי גנישתא - על מחצלות של בית הכנסת שנגנו מקופה של צדקה, כיון שסבר שאסור לקחת ממעות הקופה ולקנות עמם צרכי ציבור, אך כיון דשמעיה להא דתניא - כיון ששמע מה ששנינו בברייתא (לעיל) שרשאים בני העיר להשתמש במעות הקופה ולשנותה לכל מה שירצו, הוה יתיב - היה יושב על אותם מחצלות.
אמר אבוי, מריש הוה עביד מר - מתחילה היה עושה רבה, הרי כיוי - שני כיסים לצדקה, חד לעניי דעלמא וחד לעניי דמתא [לעניי העיר], שכן סבר שאסור ליטול מעות מקופת עניי העיר ולחלקם לעניי העולם, כיון דשמעיה להא דאמר ליה שמואל, לרב תחילתא בר אבדימי, עביד חד כיסא - יכול אתה לעשות כיס אחד לצרכי כל העניים, בין לעניי העיר ובין לעניי שאר העולם,

שיזכה להחזיר ככוכבים. אמר רב, בגין רב שמואל בר שילת שהיה מלמד תינוקות בנאמנות. כפי שלמדים אנו מן המעשה דלהלן, דרב אשכחיה - מצא לרב שמואל בר שילת דהוה קאי בגינתא - שהיה עומד בגינה, אמר ליה רב לרב שמואל בר שילת, וכי שבקתיה להימנותך - וכי עזבת לנאמנותך, שהיית רגיל לישב תמיד על גבי התלמידים וללמדם, ואילו עכשיו עזבתם לבד. אמר ליה רב שמואל לרב, הא תליסר שנין דלא חזיא לי - הרי שלש עשרה שנה שלא ראית כלל את גינתו והשתא נמי - וגם עכשיו דעתאי עלויהו - דעתי על התינוקות לזרום מהמקום שאני עומד בו.
מבררת הגמרא: ורבנן - תלמידי החכמים העוסקים בתורה תדיר, מאי - לאיזה אור יזכו הם. אמר רבינא, עליהם נאמר (שופטים ה לא) 'ואחבו בצאת השמש בנגרות' וגו', שאור זה עדיף מכל האורות.
תנו רבנן, נבאי צדקה אינו רשאי לפרוש זה מזה, ולגבות כל אחד בפני עצמו, מפני החשד, שלא יאמרו שדעתו לגנוב, אבל פורש זה לשער זה להנות, ובלבד שיהיו שניהם נראים כאחד, בין ליושבי השער בין ליושבי החנות.
וכן, גבאי צדקה שמצא מעות פשוט, לא יתנם בתוך כיסו, אלא נותן לתוך הארנקי של צדקה, ולבשיבא לביטו ויאלם מן הכיס, ולא יטלם בשוק לעצמו, שלא יאמר הרואה, שמעות של צדקה הוא נותן לתוך כיסו. וכיוצא בו, אם הוה גבאי הצדקה נושה בתבירו מנה [שהיה חבירו חייב לו מנה] ופרעו פשוט, לא יתנו הגבאי לתוך כיסו, אלא נותן לתוך ארנקי של צדקה ולבשיבא

נביאים

יחזקאל פרק-מח י"א

יז והיה מגרש לעיר צפונה חמשים ומאתים ונגבה חמשים ומאתים וקדימה חמשים ומאתים וימה חמשים ומאתים: יח והנותר בארץ לעמתי תרומת הקדש עשרת אלפים קדימה ועשרת אלפים ימה והיה לעמתי תרומת הקדש והיתה (תבואתה) תבואתו ללחם לעבדי העיר: יט והעבד העיר יעבדוהו מכל שבטי ישראל: כ פל-התרומה חמשה ועשרים אלף בחמשה ועשרים אלף רביעית תרימו את-התרומת הקדש אל-אחזת העיר: כא והנותר לנשיא מזה ו מזה: לב תתרומת-הקדש ולאחזת העיר אל-פני חמשה ועשרים אלף: לד תרומה עד-גבול קדימה וימה על-פני חמשה ועשרים אלף על-גבול ימה לעמתי חלקים לנשיא והיתה תרומת הקדש ומקדש הבית (בתוכה) בתוכו:

רש"י

וגו'. והנותר בארך התרומה הגדולה: מזה ומזה. למזרח ולמערב של תרומת הקודש ולאחזות העיר: אל פני חמשה ועשרים אלף. על רוחב כ"ה אלפים תרומה עד גבול קדימה של א"י וגו': וימה על פני וגו'. וכן למערב על פני שלשת הרצועות של כהנים ולוים אחזות העיר ברחב כ"ה אלפי: על גבול ימה. כמו עד גבול ימה עד אוקיינוס: לעומת חלקים. כנגד אורך חלקי השבטים: לנשיא. יהיה: והיתה תרומת הקודש. היא רצועות הכהנים: ומקדש הבית בתוכה. הכל באמצע נחלת הנשיא:

מצודת ציון

(כ) רביעית. מרובעת: אל. כמו עם: אחזות. חלק ונחלה: (כא) אל פני. לפני: על פני. כמו אל פני: על גבול. עד הגבול:

מצודת דוד

(יז) והיה מגרש לעיר. מדת המגרש אשר לעיר: צפונה. בפאת צפון יהיה חמשים ומאתים קנים וגו': (יח) והנותר בארץ. כי ברוחב לא נשאר כלום כי העיר תהיה ד' אלפים ות"ק קנים ומגרש מזה ומגרש מזה כ"א ר"ן קנים הרי ה'

אלפים קנים וימלאו כל הרוחב אבל באורך נשאר עשרת אלפים מזה ומזה לכן אמר והנותר באורך עד מול כלות תרומת הקדש והוא אחזות הכהנים והלוים והם עשרת אלפים למזרח ועשרת אלפים למערב וזה יהיה מול תרומת הקדש ושוה לו כמדתו: והיתה תבואתו. התבואה הגדילה בשטח הזה תהיה למאכל לעובדי העיר הם יושבי העיר העוסקים בעבודת העיר ותקונה: (יט) והעבד העיר. ר"ל כ"א מעובדי העיר יעבדו אותו מכל שבטי ישראל ר"ל כל שבטי ישראל חייבי לעבוד את עובדי העיר להזמין את כל הצרי' להם כי הם יושבים בעיר במקום כל ישראל ועוסקים בעבורם בעבודת העיר לכן לעומת זה יתעסקו המה בעבודתם: (כ) כל התרומה. כלול בה חלק הכהנים והלוים ואחזות העיר: רביעית. שטח מרובעת תרימו את תרומת הקדש היא חלק הכהנים והלוים: אל אחזות העיר. עם אחזות העיר תהיה מרובעת: (כא) והנותר לנשיא מזה ומזה וגו'. ר"ל לנשיא תהיה הנותר מהתרומה ההיא מהעבר מזה ומהעבר מזה לתרומת הקדש הוא חלק הכהנים והלוים: ולאחזות העיר אל פני כ"ה אלף רוחב כל התרומה עד סוף גבול המזרח וכן במערב לפני כ"ה אלף רוחב כל התרומה עד סוף גבול המערב מול חלקי השבטים ושוה להם זה יהיה לנשיא: תרומת הקדש. על חלק הכהנים יאמר: ומקדש הבית. כפל המלה בשמות נרדפים וכן נגב תימנה (לעיל מ): בתוכו. באמצעית אורך חלק הנשיא:

כתובים

דברי הימים ב פרק יח כב-ל

כב וְעַתָּה הִנֵּה נָתַן יְהוָה רוּחַ שְׁקֵר בְּפִי נְבִיאֶיךָ אֱלֹהֵי וַיְהִי דִבְרַי עֲלֶיךָ רָעָה: (ס) כג וַיִּגַּשׁ צְדָקְיָהוּ בֶן-פְּנֵעֲנָה וַיִּקֶּד אֶת-מִכְיָהוּ עַל-הַלְּחִי וַיֹּאמֶר אֵי זֶה תִּדְרֹךְ עָבֵר רוּחַ-יְהוָה מֵאֵתִי לְדַבֵּר אִתְּךָ: כד וַיֹּאמֶר מִכְיָהוּ הִנֵּךְ רֹאֵה בְּיָוֵם הַהוּא אֲשֶׁר תָּבֹאוּ הָדָר בְּחָדָר לְהַחֲבֹא: כה וַיֹּאמֶר מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל קָחוּ אֶת-מִכְיָהוּ וְהִשִּׁיבֵהוּ אֶל-אֲמוֹן שַׂר-הָעִיר וְאֶל-יֹזָאָשׁ בֶּן-הַמֶּלֶךְ: כו וַאֲמַרְתֶּם כֹּה אָמַר הַמֶּלֶךְ שִׁימוּ זֶה בֵּית הַכְּפֹלָא וְהִאֲכַלְתֶּם לֶחֶם לַחֵץ וּמִים לַחֵץ עַד שׁוֹבֵי בְּשָׁלוֹם: כז וַיֹּאמֶר מִכְיָהוּ אִם-שׁוֹב תִּשׁוּב בְּשָׁלוֹם לֹא-דַבַּר יִהְיֶה בִּי וַיֹּאמֶר שְׂמְעוּ עַמִּים כְּלָם: כח וַיַּעַל מֶלֶךְ-יִשְׂרָאֵל וַיְהוֹשִׁפֵט מֶלֶךְ-יְהוּדָה אֶל-רָמֹת גִּלְעָד: כט וַיֹּאמֶר מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל אֶל-יְהוֹשִׁפֵט הַתְּחַפֵּשׂ וּבֹא בַמִּלְחָמָה וְאַתָּה לְבַשׁ בְּגָדֶיךָ וַיִּתְחַפֵּשׂ מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל וַיָּבֹאוּ בַּמִּלְחָמָה: ל וַיִּמְלֹךְ אַרְם צִוְהָ אֶת-שָׂרֵי הָרֶכֶב אֲשֶׁר-לוֹ לֹא תִלְחָמוּ אֶת-הַקָּמָן אֶת-הַגָּדוֹל כִּי אִם-אֶת-מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל לְבָדוּ:

רש"י

מלך ישראל כי חשש לדברי מיכיהו שאמר לו אם שוב תשוב בשלום וגו' ואמר ליהושפט אני רוצה להשתנות עצמי ולבוא במלחמה שיש לי לחוש שמא שמעו ארמים מה שאמר מיכיהו אם שוב תשוב בשלום ולא יסבו להלחם כי אם עלי: ואתה לבש בגדיך. תכסיסי מלכות ושריונות וכלי מלחמה של מלכות כי אין לחוש בדברי הנביא כי אם מלך ישראל לבדו כי כן הגידו מרגלים שלו דברי מיכיהו:

מצודת ציון

(כג) הלחי. הוא מקום שאצל העין: (כד) הנך. הנה אתה: (כו) בית הכלא. בית האסורים: (כט) התחפש. ענין השתנות המלבוש כמו ויתחפש שאול (שא"א כח):

מלך ישראל כי חשש לדברי מיכיהו שאמר לו אם שוב תשוב בשלום וגו' ואמר ליהושפט אני רוצה להשתנות עצמי ולבוא במלחמה שיש לי לחוש שמא שמעו ארמים מה שאמר מיכיהו אם שוב תשוב בשלום ולא יסבו להלחם כי אם עלי: ואתה לבש בגדיך. תכסיסי מלכות ושריונות וכלי מלחמה של מלכות כי אין לחוש בדברי הנביא כי אם מלך ישראל לבדו כי כן הגידו מרגלים שלו דברי מיכיהו:

מצודת דוד

(כב) הנה נתן ה'. ר"ל בהשגחה בא הדבר: וה' דבר. אבל ה' דבר עליך רעה כאשר אדבר אני בשם ה': (כד) הנך רואה. ביום המלחמה תראה שכן יהיה אשר בעבור זה תחביא עצמך לבל יהרגך על היותך סיבה לכל זה: (כה) והשיבהו. אולי ישב שם פעם ולזה אמר השיבהו לשם: (כו) לחם לחץ. ר"ל בדוחק רק כדי החיות נפשו: (כז) לא דבר ה' בי. ר"ל אז תאמר שמלבי אדבר ולא מה': ויאמר. אמר דברו להשמיע לכולם ואמר שמעו עמים כולם ר"ל כל השבטים כי כל שבט קרוי עם: (כט) התחפש ובא. ר"ל לי ראוי להתחפש ולבוא במלחמה אתנכר בשינוי בגדים לבל יכירו בי אנשי ארם אבל אתה תוכל ללבוש בגדיך המיוחדים לך כי אין לך לפחוד אם יכירוך כי הנביא לא ניבא הרעה כ"א עלי ולא על זולת ואף שלא האמין להנביא מ"מ חשש לדבריו: (לא) מלך ישראל הוא. על כי ראוהו בלבוש מלכות: ויועק. לאנשיו לבא לעזרו: וה' עזרו. לא אנשיו עזרוהו כ"א ה' במה שהסית אותם להרף ממנו:

אחת הכוונות של בעל הגאולה והשמחה, שרצה שיהיה עניין הזיכרון

וקבלת החלטות טובות

משיחת י"ב תמוז, ה'תשכ"ח

משניות מסכת גיטין

ו מי שהיה משלף לבור, ואמר: כל השומע את קולו יכתב גט לאשתו – הרי אלו יכתבו ויתנו. הבריא שאמר: כתבו גט לאשתי – רצה לשחק בה. מעשה בבריא אחד שאמר: כתבו גט לאשתי, ועלה לראש הגג ונפל ומת; אמר רבן שמעון בן גמליאל: אמרו חכמים: אם מעצמו נפל – הרי זה גט; אם הרוח דחאתו – אינו גט. ז אמר לשנים: תנו גט לאשתי, או לשלשה: כתבו גט ותנו לאשתי – הרי אלו יכתבו ויתנו. אמר לשלשה: תנו גט לאשתי – הרי אלו יאמרו לאחרים ויכתבו, מפני שעשאן בית דין; דברי רבי מאיר. וזו הלכה העלה רבי חנינא איש אונו מבית האסורין: מקבל אני פאומר לשלשה: תנו גט לאשתי, שיאמרו לאחרים ויכתבו, מפני שעשאן בית דין. אמר רבי יוסי: נומינו לשליח: אף אנו מקבלין, שאפלו אמר לבית דין הגדול שפירושלים: תנו

פירוש ברטנורא

ו ואמר כל השומע את קולו. ופירש שמו ושם עירו: רצה לשחק בה. הואיל ולא אמר תנו: מעשה בבריא. מפרש בגמרא דחסורי מחסרא והכי קתני, ואם הוכיח סופו על תחלתו, הרי זה גט, ומעשה נמי בבריא וכו'. והלכה כרבן שמעון בן גמליאל: ז אמר לשנים תנו גט לאשתי. אע"ג דלא אמר כתבו ותנו, הרי אלו יכתבו בעצמן. ולא יאמרו לסופר אחר שיכתוב, ולא לעדים לחתום, דלאו כ"ד שוניהו לצוות על אחרים אלא עדים שוניהו, והן הן שלוחיו הן הן עדי. ואם אמר לג' כתבו ותנו גט לאשתי, אע"פ שהן ראויין ליעשות כ"ה, כיון דבהדיא אמר להו כתבו, לאו כ"ד שוניהו אלא עדים: אמר לג' תנו. ולא אמר כתבו: הרי אלו יאמרו. לעדים אחרים, לכתוב ולחתום וליתן, מפני שעשאן כ"ד: מבית האסוריים. משמו של ר"ע שהיה חבוש בבית האסורים: נומינו לשליח. אמרנו לרבי חנינא שנעשה שליח בהלכה זו לאמרה בבית המדרש: ילמדו. אם אינם יודעים לכתוב. ילמדו לכתוב עד שיכתבתו הן בעצמן:

משניות מבוארות – קהתי

באור משנה ז

לאחר שלמדנו במשנה הקודמת, שאם הבעל אמר לשניים: "כתבו גט לאשתי", לא נתכוון שיתנו לה את הגט עד שיאמר "כתבו ותנו" (פרט ליוצא בקולו והמפרש בים וכו'), באה משנה זו להשמיענו, שאם אמר לשניים: "תנו גט לאשתי", הרי זה כאומר "כתבו ותנו"; וצריכים הם בעצמם לכתוב את הגט ולחתום עליו, כלומר שאחד מהם יכתוב, ושניים יחתמו, ואחד מהם יתן לה את הגט; ואסור שיאמרו לאחרים לכתוב ולחתום, לפי שדברים הנאמרים לשליח אין השליח יכול לחזור ולמסרם לשליח אחר. והוא הדין אם אמר לשלושה: "כתבו גט ותנו לאשתי", שהם בעצמם כותבים וחותמים ונותנים, היינו אחד כותב ושניים חותמים ואחד נותן. ברם, אם אמר לשלושה: "תנו גט לאשתי" ולא אמר להם: "כתבו ותנו", נחלקו במשנתנו רבי מאיר ורבי יוסי, שלדעת רבי מאיר, הואיל ושלושה הם, עשאם בית דין, ורשאים לומר לאחרים לכתוב, ולדעת רבי יוסי אף אלו אינם יכולים למסור דברי הבעל לאחרים, אלא הם בעצמם צריכים לכתוב ולחתום.

אמר – הבעל – לשניים: תנו גט לאשתי – אף על פי שלא אמר להם "כתבו ותנו", או שאמר לשלשה: כתבו גט ותנו לאשתי – הואיל ואמר להם בכתוב, "כתבו", הרי אלו יכתבו ויתנו – הם בעצמם צריכים לכתוב ולחתום, ואינם רשאים לומר לסופר לכתוב ולעדים לחתום, לפי שעשה אותם שליחו ועדי, ובכגון זה אין שליח עושה שליח, כמו שבארנו לעיל. אמר לשלשה: תנו גט לאשתי – הואיל ולא אמר להם "כתבו ותנו", הרי אלו יאמרו לאחרים ויכתבו – רשאים הם לומר לאחרים לכתוב ולחתום וליתן, מפני שעשאן בית דין – כלומר שלא עשאם שליחים ועדים אלא עשאם בית דין, שהם יטפלו בענין הגט, הלכך יכולים הם למסור דברי הבעל לאחרים; דברי רבי מאיר. וזו הלכה העלה רבי חנינא איש אונו מבית האסורין – משמו של רבי עקיבא שהיה חבוש בבית האסורים (דס"י): מקבל אני פאומר לשלשה: תנו גט לאשתי, שיאמרו לאחרים ויכתבו, מפני שעשאן בית דין – והרי זה סיוע לדברי רבי מאיר. אמר רבי יוסי: נומינו לשליח – אמרנו לרבי חנינא שהיה שליח של הלכה זו ("נומינו" כמו נאמינו – תוספות יום טוב): אף אנו מקבלין, שאפלו אמר לבית דין הגדול שפירושלים: תנו גט לאשתי – אינם רשאים לומר לאחר לכתוב; ואם אינם בקיאים בכתובת גט, כגון בית דין חדש שלא למדו עדיין

~ יום ראשון ~

באור משנה ו

משנתנו מוסיפה ללמד במי שאמר "כתבו גט לאשתי".

מי שהיה משלף לבור – ויש גורסים: בבור. ואמר – וצחק – מתוך הבור: כל השומע את קולו יכתב גט לאשתו – כלומר: כל השומע את קולי יכתוב גט לאשתי, אף על פי שלא אמר "ויתן", הרי אלו – השומעים את קולו, יכתבו ויתנו – יכתבו גט ויתנו לאשתו. בגמרא מבואר: אף על פי שאינם מכירים אותו, אלא שפירש להם שמו ושם אשתו ושם עירו ושם עירה (דס"י), שכן בשעת סכנה כגון זו, שיש לחוש שמא ימות הבור, כותבים ונותנים אף על פי שאין מכירים אותו. והרמב"ם כותב: אף על פי שהעלוהו ולא הכירוהו, הרי הגט כשר, שזה כשעת הסכנה הוא, שכותבים ונותנים אף על פי שאינם מכירים" (הל' גירושין ב, ג). הבריא שאמר: כתבו גט לאשתי – ולא אמר "תנו", רצה לשחק בה – ולא נתכוון בדבריו שיתנו לה גט. מעשה בבריא אחד – בגמרא מבואר, שמשנתנו חסרה היא ("חסורי מחסרא"), וכך היא שניה: ואם הוכיח סופו על תחילתו – שנתכוון שיתנו לה גט, הרי זה גט. ומעשה בבריא אחד שאמר: כתבו גט לאשתי – ולא סיים "ותנו", ועלה לראש הגג – לאחר שכתבו את הגט ונתנהו לאשתו, ונפל ומת – ונפל מן הגג ונהרג; אמר רבן שמעון בן גמליאל: אמרו חכמים: אם מעצמו נפל – שהשליך את עצמו מן הגג, הרי זה גט – לפי שסופו מוכיח על תחילתו, שבשעה שאמר "כתבו גט לאשתי" היה בהול מחמת מחשבתו לאבד עצמו לדעת, ובודאי נתכוון לומר שיתנו לה את הגט, אלא ששכח להשלים דבריו מתוך כהילותו, והרי זה כיוצא בקולו או המפרש בים והיוצא בשיירה ששנינו במשנה הקודמת; אבל אם הרוח דחאתו – כלומר שנפל מהגג באונס, כגון שנדחה על ידי הרוח, אינו גט – שאנו אומרים, שבשעה שאמר "כתבו גט לאשתי" היה בריא, והואיל ולא אמר "תנו" לא נתכוון שיתנו לה גט, כמו ששנינו לעיל, והרי היא אלמנה ולא גרושה.

גַּט לְאִשְׁתִּי – שִׁילְמֶדוּ וַיִּכְתְּבוּ וַיִּתְּנוּ. אָמַר לְעֶשְׂרָה: פָּתְבוּ גַּט לְאִשְׁתִּי – אֶחָד פּוֹתֵב וּשְׁנַיִם חוֹתְמִין; פְּלִכְכֶם פָּתְבוּ – אֶחָד פּוֹתֵב וְכֵלָם חוֹתְמִין; לְפִיכֶם אִם מֵת אֶחָד מֵהֶן – הָרִי זֶה גַּט בָּטֹל.

פ ר ק ש ב י ע י

א מִי שֶׁאֲחֻזוֹ קָרְדִּיקוֹס, וְאָמַר: פָּתְבוּ גַּט לְאִשְׁתִּי, וְאֲחֻזוֹ קָרְדִּיקוֹס, וְחֹזֵר וְאָמַר: אֵל תִּכְתְּבוּ – אֵין דְּבָרֵיו הָאֲחֻרוֹנִים פְּלוּם. נִשְׁתַּתֵּק, וְאָמַר לוֹ: נִכְתַּב גַּט לְאִשְׁתְּךָ? וְהִרְפִּין בְּרֵאשׁוֹ – בּוֹדְקִין אוֹתוֹ שְׁלֹשָׁה פְּעָמִים, אִם אָמַר עַל לְאוֹ: לְאוֹ, וְעַל הֵן: הֵן – הָרִי אֵלּוּ יִכְתְּבוּ וַיִּתְּנוּ. **ב** אָמַר לוֹ: נִכְתַּב גַּט לְאִשְׁתְּךָ? וְאָמַר לָהֶם: פָּתְבוּ! אָמְרוּ לְסוֹפֵר וְכַתֵּב, וְלְעֵדִים וְחַתְמוּ, אַף עַל פִּי שְׁכַתְּבוּהוּ וְחַתְמוּהוּ וַיִּתְּנוּ לוֹ, וְחֹזֵר וַיִּתְּנוּ לָהּ – הָרִי הֵגַט בָּטֹל, עַד שִׁיאֲמַר לְסוֹפֵר: פָּתְבוּ! וְלְעֵדִים: חַתְמוּ!

פירוש ברטנורא

א מי שאחוז קרדיקוס. שנתבלבלה דעתו מחמת שד השולט על השותף יין חרש: אין בדבריו האחרונים כלום. וא"צ לחזור ולשאלו אחר שנתישבה דעתו, אלא כותבין הגט וסומכים על דבריו הראשונים. ומיהו כל זמן שרעתו מכוללת אין כותבין הגט: הריבין. המה: בודקין אותו. ברברים אחרים: הרי אלו יכתבו ויתנו. אם הרכין על הגט הרכנת הן: **ב** אמרו לו. לכריא או לשכיב מרע חכם: נכתוב גט לאשתך. שלא תזקק ליבם:

משניות מבוארות – קהתי

לכתוב כתיבה מסודרת (המאירי). שִׁילְמֶדוּ וַיִּכְתְּבוּ וַיִּתְּנוּ – לפי שהם בעצמם צריכים לעשות מה שאמר להם הבעל, ואינם יכולים למסור דבריו לאחרים. אָמַר – הבעל – לְעֶשְׂרָה: פָּתְבוּ גַּט לְאִשְׁתִּי – הואיל ולא אמר להם "כולכם כתבו", אֶחָד פּוֹתֵב וּשְׁנַיִם חוֹתְמִין – אחד מהם כותב את הגט, ושניים חותמים עליו, כמו בכל גט. אבל אַם אָמַר: פְּלִכְכֶם פָּתְבוּ, אֶחָד פּוֹתֵב וְכֵלָם חוֹתְמִין – שכך היתה כוונתו. לְפִיכֶם אִם מֵת אֶחָד מֵהֶן – קודם שחתם על הגט, הָרִי זֶה גַּט בָּטֹל – שכל שלא נעשה הגט כמצוות הבעל, הריהו בטל.

~ יום שני ~

ב א ו ר מ ש נ ה א

כפי שכבר נתברר מתוך המשניות האחרונות שבפרק הקודם, אין גט נכתב אלא על ידי הבעל או במצוותו, וכל גט שנכתב שלא במצוות הבעל, הריהו בטל. משנתנו באה ללמד, שאם בשעה שאמר הבעל לכתוב גט, לא היתה דעתו מיושבת, הגט בטל, ואסור לו לגרש בו אפילו לכשיבריא.

מִי שֶׁאֲחֻזוֹ קָרְדִּיקוֹס – שתקפו חולי המבלבל דעתו של האדם; הַרְבַּסְתִּים מִפְּרֵשׁ, שהוא מין ממני חולי הנופל, וְאָמַר: פָּתְבוּ גַּט לְאִשְׁתִּי – ואפילו אמר "כתבו ותנו" (תוספות), לֹא אָמַר פְּלוּם – לפי שאין דעתו מיושבת; ואף לכשיבריא אין כותבים על סמך דבריו אלו, לפי שאין בדבריו כלום; ואם נכתב, דינו כגט שנכתב שלא במצוות הבעל, והוא בטל, כמו שהזכרנו לעיל. אָמַר: פָּתְבוּ גַּט לְאִשְׁתִּי – כלומר מי שהיה בריא, ואמר לשניים: כתבו ותנו גט לאשתי, וְאֲחֻזוֹ קָרְדִּיקוֹס – אחר כך, וְחֹזֵר וְאָמַר: אֵל תִּכְתְּבוּ – שתקפו חולי המבלבל את הדעת, ובמצבו זה חזר בו ואמר, שלא יכתבו גט לאשתו, אֵין דְּבָרֵיו הָאֲחֻרוֹנִים פְּלוּם – כלומר שלאחר שנתישבה דעתו, כותבים את הגט על סמך דבריו הראשונים ונותנים אותו לאשתו, ואין צריכים לחזור ולשאלו אותו על כך. נִשְׁתַּתֵּק – ענין חדש הוא: מי שנשתתק, היינו שנעשה אילם, וְאָמַר לוֹ: נִכְתַּב גַּט לְאִשְׁתְּךָ – ושאלו אותו שניים: הרוצה אתה שנכתוב גט לאשתך? וְהִרְפִּין בְּרֵאשׁוֹ – הטה ראשו כמשיב "הן", בּוֹדְקִין אוֹתוֹ שְׁלֹשָׁה פְּעָמִים – בשלושה עניינים שונים, כדי להיווכח אם דעתו נכונה ומיושבת, כגון ששואלים אותו בחורף, אם גלילים היום פירות באילן; או בקיץ – אם יפול היום שלג, וכיוצא באלו, אִם אָמַר עַל לְאוֹ: לְאוֹ – על שאלה שצריכין להשיב עליה: לאו, השיב כראוי "לאו", וְעַל הֵן: הֵן – ועל שאלה שצריכין להשיב עליה: הן, השיב כראוי "הן", הרי זה סימן שדעתו צלולה, וכיון שהרכין בראשו בענין הגט, הָרִי אֵלּוּ יִכְתְּבוּ וַיִּתְּנוּ – ואף על פי שלא שאלו אותו אלא על

ב א ו ר מ ש נ ה ב

משנתנו חזרת על ההלכה ששינוי לעיל (ו, ז), שהאומר לשניים או לשלושה: "כתבו ותנו גט לאשתי", ואפילו לא אמר להם אלא "תנו גט לאשתי", הרי הם בעצמם צריכים לכתוב את הגט ולחתום עליו וליתן לה, שכן הלכה כרבי יוסי הסובר, שדברים הנאמרים לשליח אינם חוזרים ונמסרים לאחר; ובאה משנה זו בעיקר ללמדנו, שאם הם לא כתבו את הגט בעצמם אלא אמרו לסופר לכתוב, והם חתמו, או אמרו לעדים וחתמו על פיהם, אף על פי שנתנו את הגט לבעל לאחר שנכתב ונחתם, והוא נתנו לאשתו, הרי הגט בטל; שאין הגט כשר, אלא אם כן כתב אותו הכותב וחתמוהו העדים בציוויו של הבעל.

אָמְרוּ לוֹ: נִכְתַּב גַּט לְאִשְׁתְּךָ – כגון בחולה שדעתו צלולה, או בכריא המפרש בים או היוצא בשיירא (עניין לעיל ו, ה), ושאלו אותו שניים: הרוצה אתה שנכתוב גט לאשתך? וְאָמַר לָהֶם: פָּתְבוּ! – הרי הם בעצמם צריכים לכתוב ולחתום; וכן יכולים הם ליתנו לאשה, שהרי מדובר כאן בחולה או במפרש בים וכדומה, כמו שבארנו לעיל, שבאמרו "כתבו" דינו כאומר "כתבו ותנו"; ואם לא כתבוהו וחתמוהו בעצמם אלא אָמְרוּ לְסוֹפֵר וְכַתֵּב – את הגט, וְלְעֵדִים וְחַתְמוּ – או שאמרו לעדים וחתמו על פיהם, אַף עַל פִּי שְׁכַתְּבוּהוּ וַיִּתְּנוּהוּ – את הגט לבעל, וְחֹזֵר וַיִּתְּנוּ לָהּ – והבעל נתן את הגט לאשתו, ונמצא שגילה דעתו שלא הקפיד ששליחיו יכתבו וחתמו בעצמם, מכל מקום הָרִי הֵגַט בָּטֹל, עַד שִׁיאֲמַר – הבעל – לְסוֹפֵר: פָּתְבוּ! וְלְעֵדִים: חַתְמוּ! – שצריך שיהא הגט נכתב ונחתם בציוויו של הבעל; ואפילו אמר לשלושה: "תנו גט לאשתי", צריכים הם בעצמם לכתוב ולחתום, כמו שכבר בארנו בהקדמה למשנתנו; ולא עוד אלא אפילו אמר להם: אמרו לסופר שיכתוב ולעדים שיחתמו, אין הגט כשר, עד שיאמר הבעל בעצמו לסופר לכתוב ולעדים לחתום (גמרא).

~ יום שלישי ~

ב א ו ר מ ש נ ה ג

כבר שינוי בסוף פרק א: "האומר: תנו גט זה לאשתי, ומת" – לא יתנו לאחר מיתה", והטעם הוא, לפי שאין גט לאזור מיתה. על יסוד זה באה משנתנו ללמד, שאם אדם נתן גט לאשתו ואמר לה: זה גיטך לאחר מיתה, או שאמר לה בכל לשון שמשמעו שלא יחול הגט אלא משימות, אינו גט, לפי שאין גט לאחר מיתה; אבל אם אמר לה בלשון שמשמעו שכשימות יחול הגט למפרע, משעה שנתן לה את הגט, הרי זה גט.

ג זה גִּטְךָ אִם מְתִי, זֶה גִּטְךָ אִם מְתִי מְחֻלִּי זֶה, זֶה גִּטְךָ לְאַחַר מִיתָה – לֹא אָמַר פְּלוֹם. מִהֵיוֹם אִם מְתִי, מְעַכְשָׁיו אִם מְתִי – הָרִי זֶה גִּטְךָ. מִהֵיוֹם וְלֵאחֲרַי מִיתָה – גִּטְךָ וְאִינוּ גִּטְךָ; אִם מֵת – חוֹלְצָת וְלֹא מְתִיבָמָת. זֶה גִּטְךָ מִהֵיוֹם אִם מְתִי מְחֻלִּי זֶה, וְעַמְד וְהִלֵּךְ בְּשׂוֹק וְחָלָה וְמָת – אֹמְדִין אוֹתוֹ: אִם מְחַמַּת חֲלֵי הָרֵאשׁוֹן מֵת – הָרִי זֶה גִּטְךָ, וְאִם לֹא – אִינוּ גִּטְךָ.

ד לֹא תִתְיַחַד עִמּוֹ אֶלָּא בְּפָנֵי עֲדִים, אֶפְלוּ עֵבֶד, אֶפְלוּ שִׁפְחָה; חוּץ מִשִּׁפְחָתָהּ, מִפְּנֵי שְׁלֻפָּה גַם בָּהּ בְּשִׁפְחָתָהּ. מַה הִיא בְּאוֹתָן הַיָּמִים? רַבִּי יְהוּדָה אֹמֵר: פְּאֵשֶׁת אִישׁ לְכָל דְּבָרֶיהָ; רַבִּי יוֹסִי אֹמֵר: מְגֻרְשֶׁת וְאִינָהּ מְגֻרְשֶׁת. ה הָרִי זֶה גִּטְךָ, עַל מְנַת שְׁתַּתְּנִי לִי מֵאֲתִים זֶה – הָרִי זֶה מְגֻרְשֶׁת וְתַתֵּן. עַל מְנַת שְׁתַּתְּנִי לִי מִכָּאן וְעַד שְׁלֻשִׁים

פירוש ברטנורא

ג זה גִּטְךָ אִם מְתִי. לא אמר כלום. דמשמע לכשאמות, ואין גם לאחר מיתה: מחוללי זה. משמע מחוללי זה ואילך, וכיון שמת מתוך החולי נמצא שאין הגט חל אלא לאחר מיתה: מהיום ולאחר מיתה גט ואינו גט. מספק לן אי תנאה הוי מהיום אם אמות, וכיון שמת נתקיים התנאי נמצא שהוא גט משעת נתניתו. אי חזרה הוי שחזר בו ממאי דאמר מהיום, ואמר לאחר מיתה יהא גט, ואינו כלום כיון דלא אמר מהיום אם מתי: חולצת. שמה אינו גט: ולא מתיבמת. שמה גט הוא והויא לה גרושת אחיו וקימא עליה באסור כרת:

ד לא תתיחד עמו. זה שנתן גט ואמר לה מהיום אם מתי, לא תתיחד עמו. שמה יבא עליה ותהא צריכה גט שני, דחיישין שמה בעל לשם קדושין: מה היא באותן הימים. לא ארישא קאי באומר מהיום אם מתי, דהויא דואי לכי מיית אנלאי מלחא דהוי גט משעת נתניתו, והבא עליה פטור. אלא באומר לה במסירת הגט הרי זה גִּטְךָ והתגרשי בו מעת שאני בעולם אם מתי, ר' יהודה סבר סמוך למיתה הוא דהוי גט ומקמי הכי אשת איש היא. ור' יוסי סבר מכי יהיב לה גיטא כל שעתא מספקא לן דלמא זו היא שעה הסמוכה למיתה והוי גט ספק, ואע"ג דהוי טפי, אין ברירה, הלכך ספקא היא והבא עליה באשם תלוי:

ה הרי זה מגורשת ותתן. מגורשת מעכשיו משעת קבלת הגט, וחייבת ליתן מה שהתנה עמה. ואם אבד הגט או נקרע קודם שתתן, אינה צריכה גט אחר,

משניות מבוארות – קהתי

הנותן גט לאשתו ואומר לה: **זֶה גִּטְךָ אִם מְתִי**, או שהיה הבעל חולה ואמר לה: **זֶה גִּטְךָ אִם מְתִי מְחֻלִּי זֶה**, הרי זה כאומר לה: **זֶה גִּטְךָ לְאַחַר מִיתָה** – שלשונות אלו משמעם שלא יחול הגט עד שימות, הלכך **לֹא אָמַר פְּלוֹם** – שאין גט לאחר מיתה. אבל אם אמר לאשתו: זה גִּטְךָ **מִהֵיוֹם אִם מְתִי**, או שאמר: זה גִּטְךָ **מְעַכְשָׁיו אִם מְתִי** – שמשמעות לשונות אלו: אם אמות, יחול הגט מהיום או מעכשיו, **הָרִי זֶה גִּטְךָ** – שכן מה שאמר "אם מתי" תנאי הוא, שאם ימות יחול הגט מהיום, ולא תהא אשתו זקוקה לייבום כשאין לו זרע. ואם אמר לה: זה גִּטְךָ **מִהֵיוֹם וְלֵאחֲרַי מִיתָה, גִּטְךָ וְאִינוּ גִּטְךָ** – לפי ספק לנו מה היתה כוונתו באמרו "ולאחר מיתה", אם תנאי הוא, כלומר שכוונתו היתה לומר: "אם אמות", והרי זה גט, כדן האומר: "מהיום אם מתי", או שחזר בו ממה שאמר "מהיום" ואמר לה, שהגט לא יחול אלא לאחר מיתה, ואינו גט, כמו ששינוי לעיל (גמרא); הלכך **אִם מֵת** – הבעל בלא זרע, **חוֹלְצָת** – שמה אינו גט, והיא זקוקה ליבום, **וְלֹא מְתִיבָמָת** – שמה גט הוא, והרי היא גרושת אחיו, שאסורה עליו באיסור כרת. חזרה שאמר לאשתו: **זֶה גִּטְךָ מִהֵיוֹם אִם מְתִי מְחֻלִּי זֶה** – נתן לה גט והתנה, שאם ימות ממחלתו שהוא חולה בה עכשיו, יחול הגט מיום נתניתו, **וְעַמְד** – וקם מחוליו, **וְהִלֵּךְ בְּשׂוֹק** – וכבר ראוהו מתהלך בשוק, **וְחָלָה** – שוב, **וְנָמַת** – לאחר שחלה במחלתו השנייה, **אֹמְדִין אוֹתוֹ: אִם מְחַמַּת חֲלֵי הָרֵאשׁוֹן מֵת** – אם מיתתו נגרמה לו מחמת מחלתו הראשונה, שאף על פי שעמד והלך בשוק, עדיין לא נתרפא כולו מאותה המחלה, ואפילו מת ממחלתו השנייה, אלא שמחלה זו באה לו אף היא ממחלתו הראשונה (הרשב"א והר"ן; ועיין תוספות רבי עקיבא איגרו), **הָרִי זֶה גִּטְךָ** – לפי שנתקיים התנאי. **וְאִם לֹא** – שלא מת מחמת חולי הראשון אלא מחמת המחלה החדשה שקפצה עליו, **אִינוּ גִּטְךָ** – שלא נתקיים תנאו.

ב א ו ר מ ש נ ה ד

משנתנו באה ללמד שהנותן גט לאשתו על תנאי, כגון שאומר לה: הרי זה גִּטְךָ על מנת כך וכך, כשיתקיים התנאי, יהייה מגורשת משעת נתנית הגט לידה, שכל האומר תנאו בלשון "על מנת", הרי זה כאומר "זה גִּטְךָ מעכשיו".

הנותן גט לאשתו ואומר לה: **הָרִי זֶה גִּטְךָ, עַל מְנַת שְׁתַּתְּנִי לִי מֵאֲתִים זֶה, הָרִי זֶה מְגֻרְשֶׁת וְתַתֵּן** – כלומר מגורשת היא מעכשיו, משעת קבלת הגט, אם תקיים את התנאי שהתנה עמה ותתן לו מאתיים זוז; ואפילו נקרע הגט או אבד קודם קיום התנאי, אינה צריכה גט

משנתנו היא המשך המשנה הקודמת, והיא באה ללמד באשה שקיבלה גט מבעלה על תנאי, כגון שאמר לה: זה גִּטְךָ מהיום אם מתי, מה דינה מיום נתנית הגט עד שעת קיום התנאי.

לֹא תִתְיַחַד עִמּוֹ – האשה שבעלה נתן לה גט, ואמר לה: "זה גִּטְךָ מהיום אם מתי", היינו שגורשה על תנאי, אסור לה להתייחד עמו,

יום, אם נתנה לו בתוך שלשים יום – מגרשת; ואם לאו – אינה מגרשת. אמר רבן שמעון בן גמליאל: מעשה בצידן באחד שאמר לאשתו: הרי זה גטך על מנת שתתני לי אצמליתי, ואבדה אצמליתו – ואמרו חכמים: תתן לו את דמיה.

ו הרי זה גטך, על מנת שתשמישי את אבא, על מנת שתניקי את בני – כמה היא מיניקתו? שתי שנים. רבי יהודה אומר: שמונה עשר חדש. מת הבן או שמת האב – הרי זה גט. הרי זה גטך על מנת שתשמישי את אבא שתי שנים, על מנת שתניקי את בני שתי שנים; מת הבן, או שמת האב, או שאמר האב: אי אפשר שתשמישני, שלא בהקפדה – אינו גט. רבן שמעון בן גמליאל אומר: כזה גט. כלל אמר רבן שמעון בן גמליאל: כל עכבה שאינה הימנה – הרי זה גט.

פירוש ברטנורא

דכל האומר על מנת כאומר מעכשיו: אמר רשב"ג מעשה בצידן. בגמרא מפרש דהסורי מחסרא והכי קתני, אם אמר לה על מנת שתתני לי אצמליתי ואבדה אצמליתי, דוקא קאמר לה. רשב"ג אומר תתן לו את דמיה שלא נתכוון הבעל אלא להרווחה דידיה, ומעשה נמי בצידן באחד שאמר לאשתו וכו' ואמרו חכמים תתן לו את דמיה. ואין הלכה כרשב"ג:

ו על מנת שתשמישי את אבא, על מנת שתניקי את בני. בגמרא מוכח דכל סתם שלא קבע זמן כמה תשמש את אביו או כמה תניק את בנו, כמפרש יום אחד דמי, ונתקיים התנאי אם תשמש את אביו או תניק את בנו יום אחד בלבד: כמה היא מיניקתו. כלומר כמה הוא זמן היניקה, שאם הניקתו יום אחד בזה הזמן, נתקיים התנאי: שתי שנים. רבי יהודה אומר וי"ח חדש. אבל אם הניקה אותו אחר ששלמו ב' שנים לרבנן וי"ח חדש לר' יהודה, אין זו יניקה, ולא נתקיים התנאי. ואין הלכה כר"י: מת הבן, ולא הניקתו כלל: או מת האב, ולא שמשתו: הרי זה גט. דלאו לצעורה איכיון בתנאו, אלא להרווחה דידיה, והא לא אצטרך. ואם היה יודע שימות אביו או בנו לא היה מתנה: שלא בהקפדה. אע"פ שהיא לא הכעיסתו, ואין העכבה ממנה, אינו גט. וכו' ש"אם היה בהקפדה: כזה גט. הואיל ולא הקפידתו ואין העכבה ממנה. ואין הלכה כרשב"ג:

משניות מבוארות – קהתי

שואלת המשנה: כמה היא מיניקתו? – כלומר כמה הוא זמן ההנקה, שאם הניקה אותו יום אחד בתוך אותו הזמן נתקיים התנאי? שתי שנים – מיום שנולד הילד. רבי יהודה אומר: שמונה עשר חדש – אבל אם הניקה אותו לאחר זמן ההנקה, היינו לאחר שנתיים לדעת תנא קמא, או לאחר שמונה עשר חודש לדעת רבי יהודה, לא נתקיים התנאי, ואינה מגורשת. ברם, על שימוש האב אין המשנה דנה, שכן הזמן הוא כל ימי חייו. מת הבן – קודם שהספיקה להניקו, או שמת האב – ולא שימשה אותו, אף על פי שלא קיימה את התנאי, הרי זה גט – שאנו אומרים, שלא נתכוון הבעל בתנאו לצער אותה ולעכב גירושיה, אלא לשם נתיחתו והרווחתו, ומאחר שמתו, שוב אינו צריך בקיום התנאי, ואמנם אילו היה יודע שימות האב או בנו, לא היה מתנה עמה. ויש מפרשים, שמדובר כאן בכגון שמת האב או הבן לאחר שקיימה את התנאי יום אחד; אבל אם מת האב קודם ששימשו, או שמת הבן קודם שהניקתו, אינו גט (ומב"ס ה"ל גירושין ת, יט). אמר הבעל לאשתו: הרי זה גטך על מנת שתשמישי את אבא שתי שנים, או שאמר לה: הרי זה גטך על מנת שתניקי את בני שתי שנים – שקבע לה זמן בתנאו, ונמצא שאינה מגורשת עד שתשלים את הזמן שהתנה עמה; מת הבן, או שמת האב – קודם שנשלמו השנתיים, או שאמר האב: אי אפשר שתשמישי את בני שתי שנים, או שאמר לה: הרי זה גטך על מנת שתניקי את בני שתי שנים – שקבע לה זמן בתנאו, ונמצא שאינה מגורשת עד שתשלים את הזמן שהתנה עמה; מת הבן, או שמת האב – אין רצוני שתשמש אותי, ואפילו אמר כך שלא בהקפדה – שלא ככספ, כלומר שהיא לא הכעיסה אותו, ולא היא גרמה לכך שאביו לא ירצה בשימושה, מכל מקום אינו גט – לפי שלא נתקיים התנאי שהתנה עמה. רבן שמעון בן גמליאל אומר: כזה גט – כשאמר האב "אי אפשר שתשמישני" שלא בהקפדה, הרי זה גט; והוא הדין כשמת האב או מת הבן, שכן כלל אמר רבן שמעון בן גמליאל: כל עכבה שאינה הימנה – כל מיניעה בקיום התנאי שלא נגרמה מצידה, היינו שלא היא עיכבה את קיום התנאי, אלא העיכוב בא מצד אחר, כגון שמת הבן, או שמת האב, או שהאב מעצמו אינו רוצה שתשמשני, הרי זה גט – אף על פי שלא נתקיים התנאי. ואין הלכה כרבן שמעון בן גמליאל (ומב"ס ה"ל גירושין ת, כ).

אחר. ואם אמר לה: על מנת שתתני לי – מאתיים זוז – מכאן ועד שלשים יום – שתלה קיום התנאי בזמן מסויים, אם נתנה לו בתוך שלשים יום, מגרשת – משעת נתינת הגט לידה, שהרי נתקיים התנאי, ואם לאו – אם לא קיימה את התנאי עד שעברו כל שלושים יום, אינה מגרשת – ואין אומרים, שלא נתכוון הבעל במה שאמר "מכאן ועד שלושים יום" אלא לזרז אותה, ואינו מקפיד שתתן לו דווקא תוך שלושים יום, אלא הואיל והתנה עמה כך בשעת נתינת הגט, אינה מגורשת אלא אם כן קיימה את התנאי כפי שאמר לה. אמר רבן שמעון בן גמליאל: מעשה בצידן באחד שאמר לאשתו: הרי זה גטך על מנת שתתני לי אצמליתי – איצטליתי היינו מעיל ארוך, ואבדה אצמליתו – ולא יכלה לקיים את התנאי שהתנה עמה, ואמר חכמים: תתן לו את דמיה – יכולה היא לתת לבעלה דמי האצטלית ונתקיים כזה תנאו. בגמרא מבואר, שרבן שמעון בן גמליאל חולק כאן על דברי תנא קמא, החסרים בנוסח המשנה ("חסורי מחסרא"). שכן תנא קמא סובר: האומר לאשתו: הרי זה גטך על מנת שתתני לי אצמליתי, ואבדה אצמליתי אינה מגורשת. לפי שהיא צריכה לתת לו דווקא אצמלית, וכיון שאינה יכולה לקיים את תנאו, הרי הגט בטל; ורבן שמעון בן גמליאל סובר, שאינה צריכה לתת לו אצמלית דווקא, אלא תתן לו את דמיה, והגט קיים; וכן היה מעשה בצידן באחד שאמר לאשתו: הרי זה גטך על מנת שתתני לי אצמליתי, ואבדה אצמליתי, ואמרו חכמים: תתן לו את דמיה. ואין הלכה כרבן שמעון בן גמליאל.

באור משנה ו

הנותן גט לאשתו ואומר לה: הרי זה גטך, על מנת שתשמישי את אבא – ולא קבע לה זמן כמה ימים תשמשו, או שאמר לה: הרי זה גטך על מנת שתניקי את בני – ולא קבע לה כמה זמן תניק, כמה היא מיניקתו – בגמרא מבואר, שאם שמשה את אביו או הניקה את בנו יום אחד, נתקיים התנאי, והרי היא מגורשת, שהואיל ואמר סתם, הריהו כמפרש "יום אחד"; אבל לגבי ההנקה לא נתקיים התנאי אלא אם כן הניקה את בנו יום אחד בתוך זמן ההנקה, ולפיכך

ז הרי זה גטף, אם לא באתי מכאן עד שלשים יום; והיה הולך מיהודה לגליל, הגיע לאנטיפטרס וחזר – בטל תנאו. הרי זה גטף, אם לא באתי מכאן עד שלשים יום; והיה הולך מגליל ליהודה, והגיע לכפר עותנאי וחזר – בטל תנאו. הרי זה גטף, אם לא באתי מכאן עד שלשים יום; והיה הולך למדינת הים, והגיע לעכו וחזר – בטל תנאו. הרי זה גטף כל זמן שאעבר מפגד פגד שלשים יום; היה הולך ובא, הולך ובא, הואיל ולא נתיחד עמה – הרי זה גט.

ח הרי זה גטף, אם לא באתי מכאן ועד שנים עשר חדש; ומת בתוך שנים עשר חדש – אינו גט. הרי זה גטף מעכשיו, אם לא באתי מכאן ועד שנים עשר חדש; ומת בתוך שנים עשר חדש – הרי זה גט.

ט אם לא באתי מכאן עד שנים עשר חדש, כתבו ותנו גט לאשתי; כתבו גט בתוך שנים עשר חדש, ונתנו

פירוש ברטנורא

ז הגיע לאנטיפטרס. מפרש בגמרא משנה זו, כגון דאתני שני תנאים, אי מטינא לגליל, לאלתר ליהוי גיטא. ואי לא מטינא לגליל, אי משתהני תלתין יומין ולא אתניא ליהוי גיטא, ואי לא, לא ליהוי גיטא. והלך והגיע לאנטיפטרס שהוא סוף ארץ יהודה וחזר קודם שלשים יום, בטל הנט. דלא לגליל מטא, ולא אשתהי תלתין יומין; וכן אם היה הולך מגליל ליהודה והגיע לכפר עותנאי. שהוא בקצה גבול הגליל: וכן אם היה הולך למדינת הים והגיע לעכו. שהוא בקצה גבול של א"י וחזר בתוך ל' יום, בטל הנט. שהרי לא הלך למדינת הים וגם לא נשתהה ל' יום; כל זמן שאעבור מפגד פגד ל' יום. כשאשתהה ל' יום עובר מנגד פגד או ירא גט; ודיה הולך ובא וכו'. לאחר מכאן כשישתהה ל' יום עובר מנגד פניה, ירא גט. ולא אמרין הואיל ומעיקרא היה הולך ובא, נחוש שמא פנים קממה שבניהם ובטל גיטא, דמאחר שלא נתיחד עמה בשעה שהיה הולך ובא, לא חיישין שמא פנים. ולכי מוקיים תנאה ושהה ל' יום עובר מנגד פניה, הוי גיטא. ובגמרא מוקי לה כאומר בשעת התנאי ע"מ כן אני מוסר לה הנט, שתהא נאמנת עלי כמאה עדים כל זמן שתאמר שלא באתי ונתיחדתי ופיסתה. וכן הלכה. שאם לא אמר כן בשעת התנאי, חיישין שמא יבא בעל ויערער ויאמר פיסתי: ח אינו גט. דכיון דלא אמר מעכשיו, משמע לאחר שנים עשר חודש ירא גט, ודרי מת בתוך הזמן וצריכה ליבם:

משניות מבוארות – קהתי

אמר כן בשעת התנאי, אנו חוששים, שמא יבוא הבעל ויערער על הגט ויאמר: פייסתה וביטלתי את הגט (תוספות גיטין יח, ב).

~ יום חמישי ~

באור משנה ח

משנה זו באה ללמדנו, שהמגרש את אשתו על תנאי, ומת קודם שנתקיים התנאי, יש הבדל בין לשון תנאי משמעותו היא, שלא יחול הגט אלא לאחר שיתקיים התנאי, ובין לשון תנאי שמשמעותו היא, שלאחר שיתקיים התנאי יחול הגט למפרע, משעת נתינתו ליד האשה.

הנותן גט לאשתו ואומר לה: הרי זה גטף, אם לא באתי מכאן ועד שנים עשר חדש – כלומר שאם לא יבוא בתוך שנים עשר חודש מיום נתינת הגט לידה, ירא גט, ומת בתוך שנים עשר חדש – כיון שלא אמר "הרי זה גיטך מעכשיו", משמע שלא יחול הגט אלא לאחר שנים עשר חודש, הלכך כשמת בתוך אותו הזמן, אינו גט – שאין גט לאחר מיתה; ואם מת בעלה בלא זרע, זקוקה היא לייבום. אבל אם אמר לה: הרי זה גטף מעכשיו, אם לא באתי מכאן ועד שנים עשר חדש – שהיאיל ואמר "מעכשיו", הרי משמעות לשון זה, שאם לא יבוא בתוך שנים עשר חודש, יחול הגט למפרע משעת נתינת הגט לידה, ומת בתוך שנים עשר חדש – אף על פי שלא נתכוון הבעל לכך שלא יבוא מחמת מיתה, שהרי מיתה אינה שכיחה, הרי זה גט – שכבר חל הגט למפרע, משעת נתינה. ובעייה היא בגמרא, אם כשמת בלא זרע מותרת היא להינשא מיד לאחר מיתתו, שהרי לא יבוא עוד ויש כאן קיום התנאי, או שלא תינשא עד שיתקיים התנאי במלואו, היינו עד לאחר שנים עשר חודש, שיש לומר שהוא לא היה חושש למיתתו ולא היה גומר ומגרש אלא לאחר שנים עשר חודש (הר"ן). בעייה זו לא נפתרה, ופסקו להחמיר (תוספות יום טוב).

באור משנה ז

מי שנתן גט לאשתו ואמר לה: הרי זה גטף, אם לא באתי מכאן עד שלשים יום – אם לא אבוא תוך שלושים יום, והיה הולך מיהודה לגליל – בגמרא מבואר, שהתנה עם אשתו שני תנאים: א. שאם יגיע לגליל, יחול הגט מיד כשיגיע לשם; ב. שאם לא יגיע לגליל, אז אם לא יחזור עד שלושים יום, ירא גט, והגיע לאנטיפטרס – עיר בצפונה של יהודה, בגבול הגליל, ויחזר – קודם שלושים יום, בטל תנאו – ובטל הגט, שהרי לא הגיע לגליל, וחזר בתוך שלושים יום. וכן האומר לאשתו: הרי זה גטף, אם לא באתי מכאן עד שלשים יום; והיה הולך מגליל ליהודה – היינו שהתנה עמה, שאם יגיע ליהודה, יחול הגט לאלתר, ואם לא יגיע ליהודה, ירא גט כשלא יחזור עד שלושים יום, והגיע לכפר עותנאי – שבדרום הגליל, בגבול יהודה, ויחזר – בתוך שלושים יום, בטל תנאו – כמו שבארנו לעיל. וכן אם אמר: הרי זה גטף, אם לא באתי מכאן עד שלשים יום; והיה הולך למדינת הים – ותלה הגט גם בהגעתו למדינת הים, היינו שכשיגיע למדינת הים, יחול הגט מיד, ואם לא יגיע למדינת הים לא ירא גט אלא אם כן לא יחזור תוך שלושים יום, והגיע לעכו – שבגבול הארץ (עיין לעיל א, ב), ויחזר – בתוך שלושים יום, בטל תנאו – ובטל הגט, שהרי לא הגיע למדינת הים, ואף לא שהה שלושים יום. משנתנו באה להשמיע, שאנטיפטרס שייכת ליהודה, וכפר עותנאי שייך לגליל, ועכו מארץ ישראל היא (אף על פי שלענין "המביא גט" שנינו בפרק א משנה ב שעכו דינה כחזון לארץ). האומר לאשתו: הרי זה גטף כל זמן שאעבר מפגד פגד שלשים יום – כלומר אם יעברו שלושים יום שלא אראה את פניך, ירא זה גט; אף על פי שהבעל היה הולך ובא, הולך ובא – ויש לחשוש שמא פייסה וביטל את הגט, הואיל ולא נתיחד עמה – בזמן שהיה הולך ובא, אין חוששים לכך, ואם קיים את התנאי ולא ראה את פניה שלושים יום, הרי זה גט – בגמרא מבואר, שבשעת נתינת הגט אמר הבעל: על מנת כן אני מוסר לה הגט, שתהא נאמנת עלי לומר, שלא פייסתה, שאילו

~ יום שישי ~

באור משנה ט

אמר הבעל לשניים או ליותר: אם לא באתי מכאן עד שנים עשר חדש, כתבו ותנו גט לאשתי – כלומר שלאחר שנים עשר חודש יכתבו ויתנו גט לאשתו, אם לא יבוא בתוך אותו הזמן; כתבו גט בתוך שנים עשר חדש, ונתנו לאחר שנים עשר חדש,

לאחר שנים עשר חדש – אינו גט. כתבו ותנו גט לאשתי, אם לא פאתי מפאן עד שנים עשר חדש; כתבו בתוך שנים עשר חדש ונתנו לאחר שנים עשר חדש – אינו גט; רבי יוסי אומר: כזה גט. כתבו לאחר שנים עשר חדש, ונתנו לאחר שנים עשר חדש, ומת; אם הגט קדם למיתה – הרי זה גט, ואם מיתה קדמה לגט – אינו גט. ואם אין ידוע – זו היא שאמרו: מגרשת ואינה מגרשת.

פ ר ק ש מ י נ י

א הוזרק גט לאשתו, והיא בתוך ביתה, או בתוך חצרה – הרי זו מגרשת. ורקו לה בתוך ביתו, או בתוך חצרו, אפילו הוא עמה במטה – אינה מגרשת. לתוך חיקה או לתוך קלתה – הרי זו מגרשת.

ב אומר לה: בנסי שטר חוב זה, או שמצאתו מאחורי, קוראה והרי הוא גטה – אינו גט, עד שיאמר לה: הא גטה. נתן בידה והיא ישנה, נעורה, קוראה והרי הוא גטה – אינו גט, עד שיאמר לה: הא גטה. היתה עומדת

פירוש ברטנורא

א הוזרק. הרי זו מגורשת. דכתיב (דברים כ"ד) ונתן בידה, ומדלא כתיב ובידה ינתנו, משמע ונתן מכל מקום. בין בחצרה בין בנה בין בקרפיפה. והוא שתהא עומדת בצד ביתה או בצד חצרה: קלתה. כלי שהנשים נותנות בו מטה ומחטין: הרי זו מגורשת. ואפילו היא בתוך ביתו, דמקום חיקה וקלתה קניו לה, שאין אדם מקפיד לא על מקום חיקה ולא על מקום קלתה:

ב או שמצאתו מאחורי. שהיה הגט על גבו ועקם גבו לה כדי שתמלטו: אינו גט עד שיאמר טלי גטך. ולכי אמר מלי גמך מוהת הוי גמ. אבל אם היה הגט על גבי קרקע, או על גבו או בגופו ולא עקם גבו או לא המציא גופו לה כדי שתמלטו, אפילו אמר מלי גמך אינו גט: קוראה והרי היא גיטה. כשהיא

משניות מבוארות – קהתי

אינו גט – שכוונת הבעל היתה, שאף הכתיבה לא תהא אלא לאחר שנים עשר חודש, כמו שבארנו לעיל, וכיון שכתבו את הגט בתוך שנים עשר חודש, אף על פי שנתנוהו לאשתו לאחר שנים עשר חודש, אינו גט. וכן אם אמר: **כתבו ותנו גט לאשתי, אם לא פאתי מפאן עד שנים עשר חדש** – אף על פי שהזכיר את הכתיבה קודם שהזכיר את הזמן, ואפשר לומר, שלא נתכוון להקפיד אלא על הנתינה, שתהא לאחר שנים עשר חודש, אבל לא על הכתיבה, מכל מקום אף בכגון זה, **אם כתבו בתוך שנים עשר חדש ונתנו לאחר שנים עשר חדש, אינו גט** – שגם לשון זה משמעו, שלא יכתבו את הגט אלא לאחר שנים עשר חודש, שלא רק על הנתינה הקפיד הבעל שיהא לאחר שנים עשר חודש אלא אף על הכתיבה. **רבי יוסי אומר: כזה גט** – הואיל והזכיר את הכתיבה קודם שהזכיר את הזמן, הרי זה גט, אף על פי שכתבוהו בתוך שנים עשר חודש, שכן לשון זה משמעו: כתבו מעכשיו, ותנו אם לא באתי מכאן ועד שנים עשר חודש, כלומר שהקפיד על זמן הנתינה ולא על זמן הכתיבה. ואין הלכה כרבי יוסי. **כתבו לאחר שנים עשר חדש, ונתנו לאחר שנים עשר חדש** – שעשו הכל לפי תנאו, **ומת – הבעל, אם הגט קדם למיתה** – אם נתנו את הגט לאשתו קודם שמת, **הרי זה גט** – שחל הגט בחיי הבעל, **ואם מיתה קדמה לגט** – אם מת לאחר שנים עשר חודש, אחרי שנכתב הגט, אבל קודם שנתנוהו לאשתו (דב"ט), **אינו גט** – שהרי לא חל זמן הגט עד שעת נתינה, ואין גט לאחר מיתה. **ואם אין ידוע** – מה קדם למה, אם הגט למיתה או המיתה לגט, **זו היא שאמרו: מגרשת ואינה מגרשת** – על כגון זה אמרו חכמים, שהיא "מגורשת ואינה מגורשת", היינו ספק מגורשת (עיין לעיל משנה ד).

~ שבת קודש ~

באור משנה ב

היסודות ההלכתיים של משנתנו הם: א. שהנותן גט לאשתו צריך שיתנה לה בתורת גירושין, כמו שהזכרנו כבר בפתיחה למסכתנו; ומכאן, הנותן גט לאשתו בתורת שטר חוב, אינו גט. ב. שיתן הבעל את הגט ליד אשתו, ולא שתקח היא מעצמה; ומכאן, אם היה חוב מונח על גבי קרקע או אפילו על גופו של הבעל, ואמר לה הבעל: טלי גיטך משם, אינו גט. ג. שהנותן גט לתוך רשותה של אשתו, צריך שיהא הגט במקום המשתמר לדעתה, כמו שכבר הזכרנו במשנה הקודמת.

אמר לה – אמר הבעל לאשתו כשנתן לה גט: **בנסי שטר חוב זה** – הכניסי שטר חוב זה לתוך הבית, או **שמצאתו מאחורי** – שמצאה את הגט מאחורי בעלה; בגמרא מבואר כגון שהיה הגט על גבו ועיקם גבו לצידה כדי שתמלטו; והיא לא ידעה שזה גט, אלא **קוראה והרי הוא גטה** – כשהיא קוראה בו היא רואה שגיטה הוא, **אינו גט, עד שיאמר לה: הא גטה** – כלומר שאם אמר לה "הא גיטך" אף לאחר שבא הגט לידה, הרי זה גט, ואינו צריך ליטלו הימנה ולחזור וליתנו לה, כדי לומר לה בשעת נתינה "הא גיטך" (כדעת רבי בבביתא בגמרא). ברם, אם היה הגט על גבי קרקע,

באור משנה א

אף על פי שנאמר בענין הגט (דברים כד, א): "ונתן בידה", ודרשו חז"ל, שאין כוונת הכתוב שיתן את הגט לידה ממש, אלא כל שנתן את הגט ברשותה, כגון בחצרה, הרי זה כאלו נתן בידה; ומה שאמרה התורה "ונתן בידה", הרי היא באה ללמדנו, שצריך שתהא רשותה כידה, מה ידה משתמרת לדעתה אף רשותה המשתמרת לדעתה. משנתנו באה ללמד, איזו היא רשותה שהיא כידה, שאם הבעל זרק גט לתוכה, הרי היא מגורשת.

הוזרק גט לאשתו, והיא בתוך ביתה, או בתוך חצרה – שזרק לה את הגט לתוך ביתה או לתוך חצרה, כגון של נכסי מלוג (נכסים

בְּרִשׁוֹת הַרְבִּים וּזְרָקוֹ לָהּ, קָרוֹב לָהּ – מְגֻרְשֶׁת; קָרוֹב לּוֹ – אֵינָהּ מְגֻרְשֶׁת; מִחְצָה עַל מִחְצָה – מְגֻרְשֶׁת וְאֵינָהּ מְגֻרְשֶׁת.

ג וְכֵן לְעֵינֵי קְדוּשָׁיו. וְכֵן לְעֵינֵי הַחֹב, אָמַר לוֹ בְּעַל חֹבוֹ: זֶרֶק לִי חֹבִי, וּזְרָקוֹ לוֹ; קָרוֹב לְמַלְוָה – זָכָה הַלְוָה; קָרוֹב לְלוּוֶה – הַלְוָה חַיִּב; מִחְצָה עַל מִחְצָה – שְׁנֵיהֶם יִחְלְקוּ. הֵיטָה עֹמְדָת עַל רֹאשׁ הַגַּג וּזְרָקוֹ לָהּ, בֵּינָן שְׁהֵגִיעַ לְאוּרֵי הַגַּג – הָרִי זֶה מְגֻרְשֶׁת. הוּא מְלֻמְעָלָה וְהִיא מְלֻמְטָה וּזְרָקוֹ לָהּ, בֵּינָן שְׁיִצֵּא מִרְשׁוֹת הַגַּג, נִמְחַק, אוֹ נִשְׂרָף – הָרִי זֶה מְגֻרְשֶׁת.

פירוש ברטנורא

קוראה בו רואה שהוא גמא: קרוב לה מגורשת, קרוב לו אינה מגורשת. כל שהיא יכולה לשמרו והוא אינו יכול לשמרו, זהו קרוב לה. וכל שהיא אינה יכולה לשמרו והוא יכול לשמרו זהו קרוב לו. שניהם יכולים לשמרו או שניהם אינם יכולים לשמרו, זהו מחצה על מחצה. ולענין פסק הלכה אינה מגורשת עד שיגיע גמ לידה או לרשותה:

ג אמר לו בעל חובו זרוק לי חובי. בגמרא מוקמינן לה באומר זרוק לי חובי בתורת גמין, דכיון דא"ל הכי הוה ליה לחוב זה דין גמ, ואם זרק אותו הלוה קרוב למלוה ואבד, זכה הלוה ואינו חייב לשלם. ואם קרוב ללוה, הלוה חייב וכו'. אבל אם אמר לו זרוק לי חובי והפטר, מכיון שזרקו לו בכל ענין, פטור: לאויר הגג. לפחות משלשה סמוך לקרקעית הגג, דכלבוד דמי: מרשות הגג. יצא ממחיצת הגג ונכנס לתוך מחיצת המקום שהיא עומדת בו: או נשרף הרי זו מגורשת. והוא שקדמה וריקת הגג בחצר קודם שתהא הדליקה באויר החצר: שאם היתה הדליקה בחצר תחלה, מעוקרא לשריפה קאיל ואינה מגורשת:

משניות מבוארות – קהתי

אם נפלו **קרוב ללווה** – במקום שהלווה יכול לשמרו ולא המלוה, **הלווה חייב** – לשלם; **מחצה על מחצה** – כגון במקום ששניהם יכולים לשמור על המעות, כמו שבארנו במשנה הקודמת בענין הגט, **שניהם יחלקו** – כלומר שאין הלווה חייב לשלם למלוה אלא מחצית חובו. בגמרא מבואר, שמדובר כאן בכגון שהמלוה אמר ללווה: "זרוק לי חובי בתורת גיטין", כלומר שיהא דינו כדין הזורק גט לאשתו; אבל אם אמר לו סתם "זרוק לי חובי", אפילו נפל קרוב למלוה, חייב הלווה לשלם, אם אבדו המעות שזרק לו, שכן כוונת המלוה היתה: "זרוק לי ושמרו". ברם, אם אמר המלוה ללווה: "זרוק לי חובי והפטר", אפילו נפלו המעות קרוב ללווה, הריהו פטור מלשלם אם אבדו (רמב"ם; טור; ברטנורא; ועיי' "תוספות יום טוב"). **הֵיטָה** – האשה – **עומדת על ראש הגג** – שלה, וזרקו לה – והבעל זרק לה את הגט לשם, **בין שהגיע לאויר הגג** – כלומר משהגיע הגט פחות משלושה טפחים סמוך לקרקעית הגג, והרי זה כאילו נח שם, שבפחות משלושה טפחים הרי זה כלבוד (גמרא); ויש מפרשים (סו), שמדובר במשנתנו בגג שיש לו מעקה, וכבר נקלט הגט בין מחיצות המעקה, **הרי זו מגורשת** – ואפילו אבד הגט אחר כך, או נמחק או נשרף, כמפורש בסיפא, שהואיל והיה כבר הגט ברשותה, הרי נתגרשה. **הוא מלמעלה** – היה הבעל עומד על הגג שלו, **והיא מלמטה** – והאשה עומדת למטה בחצר שלה, וזרקו לה – זרק לה הבעל את הגט לתוך חצרה, **בין שיצא** – הגט, **מרשות הגג** – ונכנס לרשות החצר, אפילו **נמחק** – במים שבחצר, או **נשרף** – בדליקה שפרצה בחצר, **הרי זו מגורשת** – שהרי הגט היה ברשותה קודם שנמחק או נשרף. ברם, אם היתה דליקה בחצר קודם שזרק לה את הגט, הרי זה כאילו זרקו לתוך השריפה, ואינה מגורשת.

או על גופו של הבעל ולא המציא גופו לה כדי שתטלנו, אפילו אמר לה "טלי גיטך", אינו גט. **נתן** – הבעל את הגט, **בנדה** – של אשתו, **והיא ישנה** – ונמצא שאין הגט משתמר, **נעורה** – אחר כך התעוררה משנתה, **קוראה והרי הוא גטה** – והיא קוראה במה שבידה ורואה שהוא גיטה, **אינו גט, עד שיאמר לה: הו גטך** – ואף כאן, אם אמר לה "הא גיטך" לאחר שנעורה משנתה, אף על פי שלא אמר לה בשעת נתינה, הרי זה גט. אבל אם לא אמר לה "הא גיטך", בכל אלו הדברים שהזכור במשנתנו, אינו גט, מהטעמים שהבאנו בהקדמה לבאור משנתנו. **היתה עומדת ברשות הרבים** – והוא הדין בכל רשות שאינה של שניהם, וזרקו לה – זרק לה בעלה את הגט שם, **קרוב לה** – כגון שזרקו לה לתוך ארבע אמותיה, שכן ארבע אמות של אדם קונות לו; ואפילו נפל הגט מחוץ לארבע אמותיה (לדעת רבי יוחנן בגמרא). אלא שהיא יכולה לשמרו והוא אינו יכול לשמרו, כגון שהיה תל או נהר מפסיק בינו לבין הגט, הרי היא **מגורשת** – שכן תיקנו חכמים שתהא מגורשת בכגון זה, משום תקנת עגונות, וכל המקדש על דעת חכמים מקדש (הרא"ם). אבל אם נפל הגט **קרוב לו** – היינו במקום שהיא אינה יכולה לשמרו והוא יכול לשמרו, **אינה מגורשת** – שלא היה הגט בתוך רשותה. **מחצה על מחצה** – שנפל הגט במקום ששניהם יכולים לשמרו, או במקום ששניהם אינם יכולים לשמרו, כלומר שכל אחד בפני עצמו אינו יכול לשמרו, אבל שניהם ביחד יכולים לשמרו (גמרא ותוספות), **מגורשת ואינה מגורשת** – היינו שהיא ספק מגורשת.

ב א ו ר מ ש נ ה ג

וכן לענין קדושיין – היתה עומדת ברשות הרבים וזרק לה כסף קידושיה: קרוב לה, הרי זו מקודשת: קרוב לו, אינה מקודשת; מחצה על מחצה, הרי זו ספק מקודשת. בגמרא מבואר הטעם, שנאמר (דברים כד, ב): "ויצאה מביתו והלכה והיתה לאיש אחר", ומקיש הווייה ליציאה (מדמה הכתוב קידושיין לגירושין). **וכן לענין החוב** – כמו שהמשנה מפרשת והולכת: **אמר לו בעל חובו: זרק לי חובי** – שהיה המלוה עומד ברשות הרבים, ואמר ללווה, שזרוק לו את המעות שהוא חייב לו, וזרקו לו – וכגון שאבדו המעות שזרק לו; אם נפלו המעות **קרוב למלוה** – כגון שנפלו בתוך ארבע אמותיו, או אפילו מחוץ לארבע אמותיו אלא שהוא יכול לשמרו ואין הלווה יכול לשמרו, כמו שבארנו בענין הגט, **זכה הלווה** – והוא פטור מלשלם; אבל

עיני יעקב - מסכת ברכות

ביאור עם "שפה ברורה - עוז והדר"

רש"י

לאחר זמן. הרעותי. אני גרמתי להם שבראתי יצה"ר: ג' מקראות. המעידין שיש ביד הקב"ה לתקן יצרנו ולהסיר מקרבינו היצה"ר: של בשר. שהוא שמח ומשתגע ומזיק:

דף לא עמוד ב. הגמרא מרחיבה בענין זה: **אָמַר רַבִּי חֲמָא בְּרַבִּי חֲנִינָא, אֲלֵמָּלָא** - אילו לא נכתבו **שְׁלֹשׁ מִקְרָאוֹת הַלָּלוּ**, שמעידים שיש ביד הקב"ה לתקן את יצרנו, ולהסיר יצר הרע מקרבנו, **נִתְמוּטְמוּ רַגְלֵיהֶם שֶׁל שׁוֹנְאֵי יִשְׂרָאֵל** [ישראל, בלשון סגי נהור] במשפטו של הקב"ה מפני עוונותיהם. אבל עכשיו יש להם פתחון פה לומר שהקב"ה גרם להם, שברא יצר

הרע המחטיאם. ואלו הן, חד - פסוק אחד, **דְּבַתִּיב (שם), וְאֲשֶׁר הִרְעֵתִי**, וכמו שהתבאר. וחד, **דְּבַתִּיב** (ירמיה יח ו) שאומר הקב"ה לישראל, **'הִנֵּה כְּחוֹמֵר בֵּיד הַיּוֹצֵר בֵּין אַתֶּם בְּיַדֵּי יִשְׂרָאֵל'**, כלומר, שיש ביד הקב"ה להפוך את ליבנו מרע לטוב. וחד, **דְּבַתִּיב** (יחזקאל לו כו) **'וְהִסְרֵתִי אֶת לֵב הָאֲכָן מִבְּשָׂרְכֶם וְנִתְתִּי לְכֶם לֵב בָּשָׂר'**, הרי שעתיד הקב"ה להסיר את לב האבן מקרבנו. **רַב פֶּפְאָ אָמַר, מִהֶבְאָ -** מכאן יש ללמוד דבר זה, שנאמר בפסוק שלאחריו (שם לו כז) **'וְאֵת רוּחִי אֶתֵּן בְּקִרְבְּכֶם, וְעָשִׂיתִי אֶת אֲשֶׁר בְּחִקֵּי תִלְכוּ'**, הרי מפורש שיעשה הקב"ה שנלך בחוקיו. ומהמקראות הללו, יש לישראל טענה לזכות במשפט.

הגמרא חוזרת לענין הטחת דברים כלפי מעלה: **וְאָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר, מִשְׁה הַטִּיחַ [זורק] דְּבָרִים כְּלָפֵי מַעְלָה, שְׁנֵאמַר** (במדבר יא ב) **אֲצֵל הַמַּתְאוּנָנִים** כאשר בערה בהם אש מאת ה', **'וַיִּתְפַּלֵּל מֹשֶׁה אֶל ה'** ותשקע האש, **אֵל תִּקְרִי אֵל ה' אֵלָא עַל ה'**, כלומר שהטיח דברים כלפי מעלה. **שָׁבַן דְּבִי רַבִּי אֶלְעָזָר בֵּן יַעֲקֹב קוֹרִין לְאֶלְפִין עֵינָיו וְלַעֲיִנָיו אֶלְפִין** - דרכם לדרוש את המקראות אל"ף במקום עי"ן או להיפך.

דְּבִי רַבִּי יִנְאִי אָמַר, מִהֶבְאָ יש ללמוד שמשוה הטיח דברים כלפי מעלה, שנאמר בתוכחה של משה לבני ישראל בשנת הארבעים להיותם במדבר (דברים א, א), **'אֵלֶּה הַדְּבָרִים אֲשֶׁר דָּבַר מֹשֶׁה אֶל כָּל יִשְׂרָאֵל בְּעֵבֶר הַיַּרְדֵּן, בְּמִדְבַר בְּעֶרְבָה מוֹל סוּף בֵּין פָּאָרָן וּבֵין תְּפֵל וְלָבֵן וְחִצְרַת וְדִי זָהָב'**, ושמות המקומות שמונה הכתוב רומזים על החטאים שעשו ישראל במדבר, שמשוה הוכיח אותם עליהם, והשם 'ודי זהב' רומז על חטא העגל שהיה מזהב. וקשה, **מֵאִי וְדִי זָהָב** ולא 'זהב' בלבד, **אָמַרִי דְּבִי רַבִּי יִנְאִי, בְּךָ אָמַר מֹשֶׁה לְפָנָי הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, רַבּוֹנוּ שֶׁל עוֹלָם, בְּשִׁבְלִי בְּסֶף וְזָהָב שְׁהַשְׁפַּעְתָּ לָהֶם** - שנתת להם בשפע לישראל, **עַד שְׁאָמְרוּ דִי, דְּבַר זֶה הוּא שְׁגָרָם** להם להתגאות עד **שְׁעָשׂוּ אֶת הָעֵגֶל**. וזהו הלשון 'ודי זהב', כלומר שהיה להם זהב הרבה עד שאמרו די. וטענה זו שאמר משה לפני הקב"ה, שהוא גרם שיבואו לידי חטא, היא הטחת דברים כלפי מעלה.

מסיימת הגמרא: **אָמַרִי דְּבִי רַבִּי יִנְאִי**, משל לדבר זה שהחטאים נגרמים על ידי ריבוי הטובה, **אִין אַרְי נוּהִים** [שואג], **ושמח ומשתגע ומזיק, מִתּוֹךְ קוּפְּהָ שֶׁל תְּבֹן, אֵלָא מִתּוֹךְ קוּפְּהָ שֶׁל בָּשָׂר**, שהבשר משמח ומהולל אותו וגורם לו להזיק. וכמו כן אצל ישראל, ריבוי הטובה גרם להם לחטוא.

הגמרא מביאה משלים נוספים שריבוי הטובה גורם לחטא: **אָמַר רַבִּי אוֹשְׁעִיָא, מִשָּׁל לְאָדָם שְׁהִיתָה לוֹ פָּרָה בְּחוּשָׁה וּבְעֵלֶת אַבְרִים** - שאבריה בולטים מרוב כחישותה, **הָאֵכִילָהּ בְּרַשִׁינָיו** עד שהשמינה, **וְהִיתָה מְבַעֲטָת בּוֹ, אָמַר לָהּ, מִי גָרַם לָךְ שֶׁתִּהְיֶה מְבַעֲטָת בִּי**, אין זה אלא הברשינין שהאכלתיך. וכמו כן אצל ישראל, ריבוי הכסף והזהב שנתן להם הקב"ה גרם להם לחטוא.

אגרות קודש

ב"ה, י"א אייר, תשי"ז

ברוקלין.

שלום וברכה!

לאחרי הפסק ארוך נתקבל מכתבו מכ"ט ניסן, בו כותב שחזר עוה"פ לישיבת... ולאחרי
חדש אחד שינה דעתו בזה ולקח משרת מלמד ב... ועתה החליט אשר אינו רוצה גם בזה.

ובכלל הנהגה כזו מורה על העדר קבלת עול לגמרי עד להעדר הסדר בעניינים עיקרים,
ובטח עאכו"כ בעניינים טפלים, ומובן איך שהנהגה כזו מופרכת היא, ומובן ג"כ אשר התיקון לא
בשמים הוא, וגם אינו קשה, כי תלוי רק בהתבוננות לשעה קלה עכ"פ בהענין אשר כל אחד מאתנו
נברא לתכלית מסוימת וכדבר משנה לשמש את קונו, ובמילא בטלה והליכה אחרי רצון עצמו, הם
מורים שאינו חושב אשר עליו לפעול דבר מה לתכלית האמורה לשמש את ה'. ונוסף על כל הנ"ל
מובן ופשוט ג"כ שאי אפשר להסתדרות בחיים כדבעי באם מחליטים ללכת אחרי רצון עצמו,
והרצון הוא שלא להתייגע, ניט הארעווען באיזה ענין שיהי, לא של לימוד ולא של משרה וכו' כי
כנראה זהו צד השוה בהסיבות שיצא מהישיבה מאז ועתה עוה"פ ושאינו רוצה במשרת מלמד כיון
שכנראה צריך הי' לשנות רגילותו להעדר סדר בחיים, אינו רוצה.

מבן שאין כוונתי בזה להטפת מוסר גרידא, כי אם לעוררו אחת ולתמיד, שאין האדם יכול
להכריז על עצמו שהוא יהי יוצא מן הכלל ורובם ככולם של אלו המסתדרים בחיים שעליהם נאמר
לא יגעת ומצאת אל תאמין ומוכרח הדבר שיתבונן עוה"פ מפני מה אינו רוצה במשרת מלמד,
ולהתבונן מה יהי כשיתחיל בחקלאות, שגם בזה אפשר שימאן (השערה קרובה להמצאות) והוא
ע"י שיחקור אצל העוסקים בחקלאות אופן העבודה ולאחרי התבוננות זו יעבוד במרץ עד כדי
יגיעה מתאים למרז"ל האמור באותו המקצוע שיבחר ולא יטעה את עצמו שהיפך מנהג העולם
במשך ימים אחדים יראה נסים גלויים בעיני פרנסה, כי אם יקווה לקיום הבטחת רז"ל יגעת
ומצאת, ויהי רצון שהשי"ת יתן בלבבו להחליט כטוב לפניו בגשמיות וברוחניות גם יחד.

וככל הדברים הנ"ל הוא גם בהנוגע לסיום מכתבו, אשר מצבו ברוחניות איום, את
הלימודים עזב וכו' ורוצה לחזור בתשובה וכו' כי צריך עיון גדול, אם מצב כזה יש לקרותו בשם
איום, כיון שגם להיצר הרע רק חלק קטן במצבו, והוא רק מעצלות ומהעדר רצון להתייגע
(אנשטריינגין) באיזה ענין וכו' [שבאמת גם זה נובע מהיצה"ר כי בצד הקדושה הרי הענין דזריזות
מהעניינים העיקרים, אבל אין זה יצה"ר הנק' בלשון העולם], ולנצח אותו בנקל יותר, כיון שהנהגה
דעצלות ורשלנות היא גם היפך השכל האנושי הפשוט ולא רק היפך דשכל של איש הנקרא שכלי
או שכל דנפה"א דוקא.

במ"ש אודות השידוך אשר שמה כשם אמו, יש לחשוב אודות שידוך זה רק באם לאחת
מהן יוסיפו שם, ועוד זאת שלא ידורו במקום אחד.

אינו מזכיר דבר מהשתתפותו בפעולות צעירי אגודת חב"ד בחדש ניסן העבר, ואפשר אין
זה אלא חסרון בכתובה ולא בהפועל.

בברכה,

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א

מזכיר

47 אַרְבַּעָה לְצִלָּא' - הרצען שמוכר מנעלים משלם ארבעה זוחים על
 48 העור עצמו, וְאַרְבַּעָה לְצִלָּא' - ועוד ארבעה זוחים הוא נותן לשכר
 49 מעבדי העור, ומוכרן בשוק, ונמצא שרווחיו מועטים, ורוניא הוא
 50 רצען עני, ועד שאתה רוצה להכריחו למכור לך את השדה מדין
 51 זעשית הישר והטוב, עשה אתה את הישר והטוב, ואל תסלק עני
 52 זה מהשדה שנצרכת לו לפרנסת ביתו.

משנה

53 המשנה דנה בחצר של שני בני אדם שחלקה בכותל, ונפל
 54 הכותל: פּוֹתֵל חֲצַר שִׁנְבְּנָה בֵּין הַשּׁוֹתֵפִים כְּדִי לִמְנוּעַ הַיּוֹק רֵאִיהּ,
 55 שְׁנַפְל, ואחד מהם רוצה לבנותו ושותפו מסרב, מְחַיְיבִין אוֹתוֹ
 56 לְבָנוֹתוֹ, עַד גּוֹבֵה אַרְבַּע אַמּוֹת, שבגובה זה די למנוע היזק ראייה.
 57 ואם אחד שנבנה הכותל בגובה ארבע אמות טוען האחד שהוא
 58 בנאו לבדו ותובע מחבירו חצי מהוצאותיו, והלה טוען שכבר
 59 שילם לו, הנתבע מְחַזְקֵת שְׁתֵּנָן את חלקו, כיון שדבר ידוע הוא
 60 ששני השותפים חייבים בבניית הכותל, ובדאי פרעו, שאם לא כן
 61 היה הלה תובעו בבית דין, ולא היה בונה לבדו, עַד שְׁכִיבֵי הַתּוֹבֵעַ
 62 רָאִיָה שְׁלֵא נָתַן לוֹ הִלְהָ אֵת חֶלְקוֹ.

63 אם רצה אחד מהם להגביה את הכותל מְאַרְבַּע אַמּוֹת וּלְמַעְלָה, אף
 64 אם הכותל שנפל היה גבוה יותר מארבע אמות, אֵין מְחַיְיבִין אוֹתוֹ
 65 - את חבירו לסייע בבנין. אף אם לאחר שאחד השותפים הגביהו
 66 לבדו יותר מארבע אמות, בא שותפו וּמְסָךְ לוֹ - לכותל זה פּוֹתֵל
 67 אַחֵר כְּנִגְדּוֹ, כדי לתת תקרה על שניהם יחד, אַף עַל פִּי שְׁעֵדִין לֹא
 68 נָתַן עֲלֵיו אֵת הַתְּקֵרָה, מְגַלְגֵּלֵין עֲלָיו אֵת הַכֹּל, וחייב לפרוע לחבירו
 69 חצי מהוצאות כל בניית הכותל, כיון שגילה דעתו שנוח לו
 70 בהגבהה זו. ובאופן כזה, אם תובעו בעל הכותל שישלם והוא טוען
 71 שכבר פרעו, הרי הוא מְחַזְקֵת שְׁלֵא נָתַן אֵת חֶלְקוֹ, וחייב לשלם
 72 עתה, עַד שְׁכִיבֵי רָאִיָה - עדים שיעידו שְׁתֵּנָן, כיון שדין זה
 73 שמגלגלים עליו את הכל אינו ידוע לכל אדם, וחזקתו היא שאינו
 74 נותן לפני שיחייבוהו בית דין.

נמרא

75 הגמרא מביאה מחלוקת אמוראים בנאמנות האדם לומר שפרע
 76 את חובו קודם זמן הפרעון, ודנה אם יש לכך ראייה ממשנתינו:
 77 אָמַר רִישׁ לְקִישׁ, מְלוּה הַקּוֹבֵץ זְמַן פְּרִיעוֹן לְחֵבְרֵי - ולאחר
 78 זמן אָמַר לוֹ הַלּוֹה מְפָרְעִידֵךְ בְּתוֹךְ זְמַנִּי - קודם שהגיע זמן הפרעון,
 79 אֵינוֹ נֶאֱמָר, לפי שאין אדם עשוי לפרוע את חובו לפני זמן הפרעון,
 80 ומסיים ריש לקיש, וְלֹאִי שִׁפְרַעַת הַלּוֹה אֵת הַחוֹב בְּזְמַנּוֹ, שהרי גם
 81 כשנגיע זמן הפרעון יש שאינם משלמים את חובם.
 82 ואילו אָבִי וְרַבָּא דְאִמְרֵי תַרְוִיחוּ - אמרו שניהם, עָבִיד אֵינִישׁ דְּפָרַע
 83 בְּגוֹ זְמַנֵּיהּ - אדם עשוי לפרוע את חובו בתוך זמנו, והטעם, זְמַנֵּין
 84 דְּמַתְרַמּוּ לֵיהּ זְוִי - כיון שלפעמים מודמנים ללוה מעות בתוך הזמן,
 85 וְאָמַר, אֵיזִיל אִיפְרַעִיהּ - אלך ואפרענו כעת,

הגמרא מביאה מעשה שממנו משמע שהלכה כרב הונא. מספרת
 הגמרא: רִינְיָא וְ-שם אדם, אֶקְפִּיָה - הקיפו רְבִינָא מְאַרְבַּע רִחוּתֵין,
 וגדר רבינא בין שדותיו לשדה רוניא. אָמַר לֵיהּ רבינא לרוניא, הַב
 לִי בְמָה דְגָדְרִי - תן לי מחצית מההוצאות שהיו לי בבניית גדר זו.
 לֹא יְהִיב לֵיהּ - לא נתן לו רוניא את הממון שתבעו. אמר לו רבינא,
 הַב לִי לְכַל הַפְּחוֹת מִחֲצִית מַדְמֵי הַגְּדֵר לְפִי דְמֵי קִנְיִם בְּזוּל, וגם
 סכום זה לא יְהִיב לֵיהּ רוניא. אמר לו רבינא, הַב לִי לְכַל הַפְּחוֹת אֲמַר
 נְמִירוּתָא - שכר השומר, שאתה נהנה מגדרותי בכך שאינך צריך
 לשכור שומר, וגם זה לא יְהִיב לֵיהּ.

יִזְמַן הָר, הָיָה קָא גָדֵר דִּיקְלֵי - יום אחד היה רוניא לוקט תמרים
 מדקליו. ראהו רבינא, וְאָמַר לֵיהּ לְאִרְיָהּ - לאריסו (של רבינא),
 וְיַל שְׁקוּל מְנִיָּה קִיבּוּרָא דְאִתֵּינִי - לך טול משדהו אשכול תמרים,
 בפניו. אָוֹל לְאִתֵּינִי - הלך האריס להביא את האשכול, וכשראהו
 רוניא רָמַא בֵּיהּ קָלָא - הרים עליו קולו בעגרה, שלא יטול את
 התמרים. אָמַר לֵיהּ רבינא לרוניא, עתה, בגערה זו, גְּלִית דְעָתָךְ
 דְּמִנְיָה נִיחָא לָךְ - גילית את דעתך שדקליך חביבים עליך ורצונך
 שהם יהיו שמורים, ואף אם תאמר שאינך חושש מגנבים, מכל
 מקום לֹא יְהִא בעיניך כניסת אריסי לשדך אֶלָּא ככניסת עֵינָא
 בְּעֵלְמָא - עיזים בלבד, שיכולים להכנס ולאכול את תמריך, וכיון
 שהם חביבים עליך, מִי לֹא בְּעֵי נְמִירוּתָא - וכי אינך צריך לשומרם,
 והרי פשוט שרצונך שישתמרו, וכיון שנהנית במה שגדרתי את
 שדך עלך לשלם לי. אָמַר לֵיהּ רוניא, מְעִיָּא בְּעֵלְמָא אֵינִי חוֹשֵׁשׁ,
 וכי לֹא לְאֶבְלוּי בְּעִיָּא - האם לא מספיק לגעור בה כדי לגרשה,
 ואיני צריך גדר. אָמַר לֵיהּ רבינא, וְלֹא נְבָרָא בְּעִית דְּמִיכְלֵי לָהּ - וכי
 אינך צריך לשכור אדם שיגער בעיזים, ואם כן אתה נהנה מגדרי
 שאינך צריך לשוכרו, ותן לי לפחות שכר שמירה.

אָתָא - בא רבינא לדין לְקַמֵּיהּ דְרַבָּא, אָמַר לֵיהּ רבא לרוניא, וְיַל
 פִּינִיָּה בְּמֵאֵי דְאִיפִּיִים - לך פייס את רבינא במה שכבר נתפייס
 ליטול ממך, כלומר שכר שמירה בלבד, וְאִי לֹא תפייסו בכך,
 דְאֵינְנָא לָךְ דִּינָא - אדון את דינך כְּרַב הוֹנָא אֶלְיָא דְרַבִּי יוֹסִי,
 שמחייב את הניקף כשווי הגדר שגדרו מבוואר. ומבואר מדברי
 רבא שהלכה כרב הונא, ולכן היה רוניא חייב לשלם לרבינא כפי
 מה שגדר, אם לא היה רבינא מתפייס בפחות מכך.

הגמרא מביאה מעשה נוסף על רבינא ורוניא, בענין אחר. ונקדים,
 שכאשר אדם בא למכור את שדהו, ורוצה לקנותה אדם שיש לו
 שדה אחרת הסמוכה לשדה הנמכר (המכונה 'בר מצרא', בן גבול),
 יש לקונה זה עדיפות על פני כל קונה אחר, כיון שיש לו רווח בכך
 שהיה שדותיו סמוכות ויוכל לעבוד בהם ולשומרם יחד. ואף
 באופן שאדם אחר כבר קנה שדה זו, יש לבר המצרא זכות לסלקו,
 כלומר להכריחו למכור לו את השדה שקנה, ודין זה נלמד
 מהפסוק (דברים יח) זְעִשִׁית הַיֶּשֶׁר וְהַטּוֹב.

רוניא, זְכַן אַרְעָא אִמְרָא דְרַבִּינָא - קנה שדה שהיתה במיצר של
 רבינא, על גבול שדהו, סָבַר רְבִינָא לְסַלְקֵיהּ - רצה רבינא לסלקו,
 ולהכריחו למכור לו שדה זו, מִשּׁוּם דִּינָא דְרַבִּי מְצָרָא, שמחמתו
 רבינא קודם לכל אדם בקניית שדה זו. אָמַר לֵיהּ רַב סָפְרָא בְרִיהּ
 דְרַב יִבְבָּא לְרַבִּינָא, אָמַרִי אֵינְשִׁי - פתגם זה שגור בפי האנשים,

המשך ביאור למס' בבא בתרא ליום שני עמ' 1

10 הגמרא עוברת לדון בדיון שותפים בבית שנפל: הָנְהוּ בֵּין תַרְיֵי דְהוּוּ
 11 דִּינִי - מעשה בשנים שגרו בבנין אחד, הָר הָיָה דִינִי עֵילָא - אחד.
 12 גר בדירה העליונה, וְחַד הָיָה דִינִי תַמְתָּא - ואחד בדירה התחתונה.
 13 (איתבר) וְאִיתְבַּס - שקעה הדירה התחתונה באדמה, וכדי
 14 להכנס לתוכה היה בעליה צריך להתכופף. אָמַר לֵיהּ תַמְתָּא
 15 לְעֵילָא, תָּא וְנִבְנִיָּה - בא נסתור את הבנין כולו ונבנה אותו מחדש
 16 כדי שאוכל לגור בדירתו. אָמַר לֵיהּ העליון, אָנָּא, שְׁפִיר קָא דְאִרְנָא
 17 - אני גר בביתי בטוב, שביתי לא ניווק משקיעת הבנין,

1 מְלִמְסָה, וּבִנְיָה עֵמו אֵת הַמְחִיצָה כּוֹלָה, כיון שגם הוא חייב בבניית
 2 מחיצה, וכדי שותקים המחיצה יש לבנותה מלמטה.
 3 תַנִּיא בְּנוּתֵיה דְרַב תַּקְרָא, שְׁתֵּי תַצְרוּת זו לְמַעְלָה מְזוּ, לֹא יֵאמַר
 4 הַעֲלִינִי, יִבְנֵה תחתון לבדו מכנגדו עד גובה קרקע, וְתַרִינִי בּוֹנֵה
 5 רַק מִפְּנֵי עוֹלָה עַד אַרְבַּע אַמּוֹת, אֶלָּא מִפְּנֵי תַתְחוֹן מְלִמְסָה,
 6 וּבּוֹנֵה, והיינו כדברי רב חסדא. מביאה הגמרא את סיוע הברייתא:
 7 וְדִין זֶה הוּא רַק בְּשֵׁנֵי חֲצִירוֹת שׁוֹת, אֲבָל אִם הִתְתָּה חֲצִירוֹ של
 8 האחד לְמַעְלָה מִפְּנֵי שְׁל חֲבִירוֹ, אֵינוֹ זָקוּק לוֹ - אין בעל החצר חייב
 9 במחיצה כלל, שאין היזק ראייה לגן.

1 הגה"ה כתב בספרים: אבל מקוף לא יחייב ליה אלא דמי רביעית - וקשה: דמגל דחידה
2 ליה אפילו דמי רביעית? דילמא לא יחייב ליה כלל וכן משמע בפרק ביצוד
3 הרגל" (בבא קמא כב.) דקאמר: טעמא דניקף, הא מקוף - פטור. שמע מינה: זה נהנה
4 וזה לא חסר פטור. ודחי: שאני התם, דאמר ליה: לדידי סגי לי בניטרא בר וזא. מיהו,
5 יש להחזיק דהכי קאמר: לדידי סגי לי בניטרא בר
6 וזא. לכתוב פטור מלטייע לארבע רוחות. אבל
7 רביעית יסייע, דאין לך אדם שלא יסייע לרביעית
8 שדיה גזר מארבע רוחותיו. וא"ל לא דינינא
9 לך כרב הונא אליבא דרבי יוסי - קצת היה נראה
10 שלא להפחדו היה אומר כן, מאלא קאמר: וזאי
11 לא - מגבינא לאפדנא מיניך, או: מוחינא לך
12 בסילואה ללא מבע זמא, ואף על גב דלולב
13 הגול" (סוכה לד.) אמר שמואל להנהו דמובני
14 אסא: "אשוח וביניכס, ואי לא - דרשין לבו כרבי
15 טרופין", ובעי למינר התם ולהפחידם היה אומר
16 כן, הבא נראה דהכי סבירא ליה, כדפירש רש"י.
17 ועוד, דהקאמר ליה: "זיל מפיסה במאי דאפיס"
18 - משמע דמן הדין היה לו יותר, אם לא בשביל
19 שכבר נתפיים. **ארבעה** לצלל בר - לפרוש
20 הקונטרס מקשה רבינו תם: והאי אין מרחמים
21 בזין ועוד, דקאמר "סבר רבינא לסלוקי" - משמע
22 שטעה רבינא. ועוד: מה שייך בן האי מעשה? אי
23 משום דאירי ברבינא ורונאי - ליתיה נמי מעשה
24 ד"המקבל" (בבא מציעא קטא.) רונאי שתלא
25 דרבינא הוא, והנך תרי עובדי דשמעתין ליתיה נמי
26 התם ועוד: דצלא הוא עור, כדאמרין (מועד קטן
27 כ"א.) מאי דרגש - ערסא דצלא. ואומר רבינו
28 תם: דזבן ארעא אמירא דרבינא - היינו אמיר
29 אותם שדות דאקפיה רבינא מארבע רוחות, ודיה
30 רבינא מצרין משלש רוחות ורונאי מרוח אחת. ואף
31 על גב דאמר ב"המקבל" (בבא מציעא ק"ב.) הי
32 ארבע בני מצרא דקדיס חד חיד מנייהו חבן - מאי
33 דזבן זבן, מכל מקום סבר רבינא לסלוקי משום
34 דדיה מצרין משלש בדרין, ורונאי רק מרוח אחת.
35 אמר ליה רב ספרא: אמרי אינשי ארבעה לצלא -
36 פירוש: לעור גדול, צריך ליתן לעבדן ארבעה זוזי,
37 וארבעה לצלא - עור קטן, כלומר צריך ליתן מן
38 הקטן כהוון הגדול, שיש טורח בקטן כמו בגדול.

39 הכא נמי, מאי טעמא דינא דבר מצרא - משום שחייב כל שדותיו סמוכין, שיוכל לחרושן
40 בבת אחת. ולכן הוא מצרין מרוח אחת כמו אתה משלש רוחות. והרב רבינו אברהם פירש
41 דהך ארעא דזבן רונאי אמירא דרבינא - היינו אמירא דאותן שדות שהיה רונאי אריס
42 בהן, כדאמרין: רונאי שתלא דרבינא הוא. והכי קאמר ליה רב ספרא לרבינא: אף על פי
43 שאין לרונאי בנותן הקרקע כלום, מכל מקום הואיל שהוא עובדן הרי הוא מצרין, כמו דאמרי
44 אינשי: ארבעה לצלא - נתנןן ארבעה זוזי על הנוה, וכמו כן צריך ליתן לצלא - לאומן
45 דמעבד את העור.

46 **מארבע** אמות ולמעלה אין מחייבין אותו כו' בחוקת שלא נתן - איירי כגון דידעינן
47 דקדם חד וארציה לחבירה, והיה מסרבה, כדמשמע לישנא "אין מחייבין אותך". לכך הוי
48 בחוקת שלא נתן, ואין צריך להעמיד בשעשה חזית. **אף על פי** שלא נתן תקרה
49 מגלגלין עליו את הכל - אף על גב דזה נהנה וזה לא חסר פטור, מכל מקום כיון
50 דגלי דעתיה נדיחא ליה בהגבהה - חייב. וכן משמע נמי ביציד הרגל" (בבא קמא כב.)
51 דקאמר: טעמא - דניקף, הא מקוף - פטור. שמע מינה: זה נהנה וזה לא חסר פטור.
52 ואפילו הכי, כשמעך ניקף חייב. כן נראה ליה. אי נמי: הכא זה חסר הוא, שגורם לו
53 שהגביה החותל למעלה מארבע אמות, כדי שלא יהיה לו חזק ראייה בשום ענין ממנו.
54 **הקובע** זמן לחבירו - אומר רבינו יצחק: דוקא קובע זמן, אבל בסתם הלואה - לא
55 חשיב ליה תוך שלשים תוך זמנו. **ובא** בזמנו ואמר פרעתין תוך זמני אינו נאמן -
56 ונראה לי שיש עדים שחייב לו, וקבע לו זמן. דאי לאו הכי ניהימניה שפרעו תוך זמן. במיגו דאי בעי אמר לא הלית לי כלום, או "לא קבעת לי שום זמן". ולקמן מביע ליה
57 א

1 | ודבור זה שייך לעמוד הקודם והבי יוסי סבר - דוקא גזרה ניקף, דגלי דעתיה. אבל
2 | גזרה מקוף - לא. רונאי אקפיה רבינא - ארבעה שדות היו לרבינא סביבות ארבעה
3 | מצדיו של רונאי, וגדרן. הב לי כמה הגירי - כרב הונא אליבא דרבי יוסי, דאמר: הכל
4 | לפי מה שגדר. דהכי קיימא לן, כדמובא לקמן. יומא חד היה גזר - רונאי היה גזר
5 | תמרים מדקל שבשדהו. קיבורא דאהני -

6 | אשכול של תמרים משל רונאי, ובפניו. רמא
7 | ביה קלא - גער בו רונאי בארסיה דרבינא.
8 | אמר ליה - רבינא: גלית אדעתך שחביבין
9 | הדקלין עליך, וניחא לך בשמירתן. ליה הא אלא
10 | עזי בעלמא מי לא בעית כו' - כלומר, אפילו
11 | אינך ירא מן הגבים - צריך אתה לשמור מן
12 | העינים. ולאו נגברא בעית לאכלוי - להזעיק
13 | ולגזער בהן. "וירעם" מתרגמין: אכלי (תהלים
14 | יח.) וכן כל לשון הכרזה בהרעום ויונתן. פייסיה
15 | במה דאפיס - טוב לך להתפייס באגר נטירא,
16 | הואילו ותתרחש לך. הגה"ה: ואי לא דינינא
17 | לך כרבי יוסי - מכלל דהכי הלבנתא. וכן פסק
18 | רבינו הגנאל. תוספת מורנו שמואל. ארבעה
19 | לצלא וארבעה לצלא - אני שמעתי: צלא -
20 | רצען עני, וצלא - רצען עשיר. וכך אמר לו:
21 | ארבע ככרות צריך לרצען עני למאכלות ביתו
22 | ליום, כמו שצריך ליעשר. וזה עני הוא, וצריך
23 | לו השדה לפרנסה. וכשם שאתה אומר לו:
24 | הסתלק מעלי דינא דבר מצרא, משום "ועשית
25 | הישר והטוב", כך אני אומר לך: עשה ישר וטוב
26 | לעני זה, ואל תסתלק. ויש לגמגם, הדער קרוי
27 | צלא ולא הרצען, כדאמרין בעלמא (גדרים נו,
28 | ב) מאי דרגש - ערסא דצלא. ואומר אני: רונאי
29 | רצען היה, ונתן ערות לעבדנין לעשות מהן
30 | מנעלין למוכרן בשוק, וכך אמר לו רב ספרא
31 | לרבינא: העני זה שכרו מועט, שהוא צריך ליתן
32 | שכר הרבה לעבדנין, דאמרי אינשי: ארבעה זוזי
33 | לצורך מקח העור, וארבעה זוזי לשכר העבדנין,
34 | והיינו צלא. לפיכך עשה ישר וטוב, ותהי לו
35 | שדה זו לפרנסת ביתו. ולי נראה: ארבעה לצלא
36 | - ארבעה ככרות צריך לעבדן עני, וארבעה
37 | לצלא - כמו כן ארבעה לצורך עבדן עשיר.
38 | ומשל הוא כנגד רונאי שהיה לו שדה אחת
39 | בתוך שדות של רבינא, כדאמר לעיל דרבינא אקפיה מארבע רוחותיו, ועכשיו קנה לו
40 | שדה אצל מצר רבינא, ומפסיק שדה רבינא בין שדותיו. ואמר ליה רב ספרא לרבינא
41 | שיעשה הישר והטוב, להניח לרונאי אותה, דעכשיו יהיה לו שנים, שכמו שצריך שמירה
42 | לשני שדות (צריך) גם כן לאחד, ומכאן דברים יציאת האחד מרובה כיציאת שנים,
43 | ונמצא רונאי משתכר. **משנה** מחייבין אותו לבנות עדי ארבע אמות - דבבאי סגי להזיק
44 | ראייה. בחוקת שנתן - אם אמר האחד לאחר שבנאה "אני עשיתיו משלי, שלא רצה לו
45 | לסייעני", ותובע חצי היציאה, וזה אומר: "נתתי חלקי" - נאמן. עדי שביאי היתובע -
46 | עדים שתבע ולא נתן לו. דכיון דחובה עליו לסייע, ומשפט זה לכל גלוי - לא היה בונה
47 | משלו, אלא היה צועק עליו בבית דין. ספך לו בותל אחר - לאחר שבנאו האחד למעלה
48 | מארבע אמות הרבה, ולא רצה האחר לסייעו בהגבתו - ספך השני בותל אחר כנגד
49 | בותל זה כדי לספק ולתת עליו תקרה מכותל לבותל, אף על פי שלא נתן עליו עדין
50 | התקרה. מגלגלין עליו את הכל - דגלי דעתיה נדיחא ליה בהגבהה דהיאך. בחוקת שלא
51 | נתן - אם בא הדאשן ותבע לדין לאחר שסמך את בותלו לבותל ראשון, ואומר לו: "תן
52 | לי חלקך במה שהגבתה", וזה אומר: "נתתי חלקי" - אינו נאמן אלא בעדים. שאין משפט
53 | זה גלוי לכל, ועד שחייבוהו בית דין - אינו עושה ליתן. **גמרא** הקובע זמן לחבירו -
54 | במלוא שהלואה.

51 | ודבור זה שייך לעמוד הקודם והבי יוסי סבר - דוקא גזרה ניקף, דגלי דעתיה. אבל
52 | גזרה מקוף - לא. רונאי אקפיה רבינא - ארבעה שדות היו לרבינא סביבות ארבעה
53 | מצדיו של רונאי, וגדרן. הב לי כמה הגירי - כרב הונא אליבא דרבי יוסי, דאמר: הכל
54 | לפי מה שגדר. דהכי קיימא לן, כדמובא לקמן. יומא חד היה גזר - רונאי היה גזר
55 | תמרים מדקל שבשדהו. קיבורא דאהני -

55 | אשכול של תמרים משל רונאי, ובפניו. רמא
56 | ביה קלא - גער בו רונאי בארסיה דרבינא.
57 | אמר ליה - רבינא: גלית אדעתך שחביבין
58 | הדקלין עליך, וניחא לך בשמירתן. ליה הא אלא
59 | עזי בעלמא מי לא בעית כו' - כלומר, אפילו
60 | אינך ירא מן הגבים - צריך אתה לשמור מן
61 | העינים. ולאו נגברא בעית לאכלוי - להזעיק
62 | ולגזער בהן. "וירעם" מתרגמין: אכלי (תהלים
63 | יח.) וכן כל לשון הכרזה בהרעום ויונתן. פייסיה
64 | במה דאפיס - טוב לך להתפייס באגר נטירא,
65 | הואילו ותתרחש לך. הגה"ה: ואי לא דינינא
66 | לך כרבי יוסי - מכלל דהכי הלבנתא. וכן פסק
67 | רבינו הגנאל. תוספת מורנו שמואל. ארבעה
68 | לצלא וארבעה לצלא - אני שמעתי: צלא -
69 | רצען עני, וצלא - רצען עשיר. וכך אמר לו:
70 | ארבע ככרות צריך לרצען עני למאכלות ביתו
71 | ליום, כמו שצריך ליעשר. וזה עני הוא, וצריך
72 | לו השדה לפרנסה. וכשם שאתה אומר לו:
73 | הסתלק מעלי דינא דבר מצרא, משום "ועשית
74 | הישר והטוב", כך אני אומר לך: עשה ישר וטוב
75 | לעני זה, ואל תסתלק. ויש לגמגם, הדער קרוי
76 | צלא ולא הרצען, כדאמרין בעלמא (גדרים נו,
77 | ב) מאי דרגש - ערסא דצלא. ואומר אני: רונאי
78 | רצען היה, ונתן ערות לעבדנין לעשות מהן
79 | מנעלין למוכרן בשוק, וכך אמר לו רב ספרא
80 | לרבינא: העני זה שכרו מועט, שהוא צריך ליתן
81 | שכר הרבה לעבדנין, דאמרי אינשי: ארבעה זוזי
82 | לצורך מקח העור, וארבעה זוזי לשכר העבדנין,
83 | והיינו צלא. לפיכך עשה ישר וטוב, ותהי לו
84 | שדה זו לפרנסת ביתו. ולי נראה: ארבעה לצלא
85 | - ארבעה ככרות צריך לעבדן עני, וארבעה
86 | לצלא - כמו כן ארבעה לצורך עבדן עשיר.
87 | ומשל הוא כנגד רונאי שהיה לו שדה אחת
88 | בתוך שדות של רבינא, כדאמר לעיל דרבינא אקפיה מארבע רוחותיו, ועכשיו קנה לו
89 | שדה אצל מצר רבינא, ומפסיק שדה רבינא בין שדותיו. ואמר ליה רב ספרא לרבינא
90 | שיעשה הישר והטוב, להניח לרונאי אותה, דעכשיו יהיה לו שנים, שכמו שצריך שמירה
91 | לשני שדות (צריך) גם כן לאחד, ומכאן דברים יציאת האחד מרובה כיציאת שנים,
92 | ונמצא רונאי משתכר. **משנה** מחייבין אותו לבנות עדי ארבע אמות - דבבאי סגי להזיק
93 | ראייה. בחוקת שנתן - אם אמר האחד לאחר שבנאה "אני עשיתיו משלי, שלא רצה לו
94 | לסייעני", ותובע חצי היציאה, וזה אומר: "נתתי חלקי" - נאמן. עדי שביאי היתובע -
95 | עדים שתבע ולא נתן לו. דכיון דחובה עליו לסייע, ומשפט זה לכל גלוי - לא היה בונה
96 | משלו, אלא היה צועק עליו בבית דין. ספך לו בותל אחר - לאחר שבנאו האחד למעלה
97 | מארבע אמות הרבה, ולא רצה האחר לסייעו בהגבתו - ספך השני בותל אחר כנגד
98 | בותל זה כדי לספק ולתת עליו תקרה מכותל לבותל, אף על פי שלא נתן עליו עדין
99 | התקרה. מגלגלין עליו את הכל - דגלי דעתיה נדיחא ליה בהגבהה דהיאך. בחוקת שלא
100 | נתן - אם בא הדאשן ותבע לדין לאחר שסמך את בותלו לבותל ראשון, ואומר לו: "תן
101 | לי חלקך במה שהגבתה", וזה אומר: "נתתי חלקי" - אינו נאמן אלא בעדים. שאין משפט
102 | זה גלוי לכל, ועד שחייבוהו בית דין - אינו עושה ליתן. **גמרא** הקובע זמן לחבירו -
103 | במלוא שהלואה.

נראה לי שיש עדים שחייב לו, וקבע לו זמן. דאי לאו הכי ניהימניה שפרעו תוך זמן. במיגו דאי בעי אמר לא הלית לי כלום, או "לא קבעת לי שום זמן". ולקמן מביע ליה

א

אלימא

כבא בתרא. פרק ראשון - השותפין - דף ה עמוד ב - מתוך מהדורת "אבן ישראל - (שטיינזלץ)"

רש"י

1 אילימא דאמר ליה פרתיתך בומני - כשהשלמת את גובה ארבע אמות. פשיטא - דנאמן,
 2 שהרי זו טענת "מנה לי בידך", והלה אומר "אין לך בידו כלום". אלא לאו דאמר ליה
 3 פרתיתך בתוך זמני - קודם שהשלמת לארבע אמות. תא שמע - מסיפא: בחוקה שלא
 4 נתן בו, אילימא דאמר ליה פרתיתך בומני - כשגמרתי את כותלי, וידעתי כמה נתיחבתי
 5 לסייע בהגבהתך. מי יימר דמחיבוי ליה רבנן -
 6 הילכך, אפילו אמר "פרתיתך בומני" - לא
 7 מהדימן. ואפילו מיתמי - אף מת הלוה בתוך
 8 זמנו - גובה חובו מן היתומים בלא שבועה, ולא
 9 חיישין דילמא פרעיה. מה לי לשקר - אי בעי
 10 אמר ליה "פרתיתך בומני", הילכך, מי אמר ליה
 11 נמי "פרתיתך בתוך זמני" - נאמן בשבועה.
 12 א

13 **בי היכי דלא ליפרדן. תנן: בחוקת שנתן, עד שביאי**
 14 **ראיה שלא נתן; היכי דמי? אילימא דאמר ליה:**
 15 **"פרתיתך בומני" - פשיטא בחוקת שנתן אלא לאו**
 16 **דאמר ליה: "פרתיתך בתוך זמני"; אלא עבד איניש**
 17 **דפרעיה בתוך זמניה - שאני הכא, דכל שפא ושפא**
 18 **זמניה הוא. תא שמע: בחוקת שלא נתן, עד שביאי**
 19 **ראיה שנתן; היכי דמי? אילימא דאמר ליה: "פרתיתך**
 20 **בומני", אמאי לא? אלא לאו דאמר ליה: "פרתיתך בתוך זמני";**
 21 **אלא לאו דאמר: מי יימר דמחיבוי לי רבנן. רב פפא ורב הונא**
 22 **בריה דרב יהושע עבדו פאפוי ורבא. מר בר רב אשי עבד פריש לקיש. והלכתא פריש**
 23 **לקיש, ואפילו מיתמי, ואף על גב דאמר מר: הכא ליפרע מנכסי יתומים לא יפרע אלא**
 24 **בשבועה, חזקה לא עבדו איניש דפרע בגו זמניה. איבעיא להו: הנקעו לאחר זמן, ואמר**
 25 **לו "פרתיתך בתוך זמני", מהו? מי אמרינן: במקום חזקה אמרינן גו "מה לי לשקר",**
 26 א

27 דבכור נמי איכא טירדא מצוה, שצריך מיד לתן, ורויזן מקדימין. ומפרש רבינו יצחק טעם אחר: הדבא, כיון דחייב לו ואיתרמי ליה וזו - פורע לו תוך הזמן, דלא ליתרדן. אבל גבי בכור,
 28 דאכתי לא אחייבו כלל עד לאחר שלשים יום - ושמא ימות בתוך שלשים יופטר. וכן שוכר - שמא יפול ביתו של משכיר, ויצטרך שוכר לצאת, דלא עדיף מיניה. ומיהו, קשיא: הא דפרך
 29 לרש לקיש מכותל חצר שנפל, ודייק מיניה דעבד איניש דפרע בגו זמניה - לאביי ורבא נמי חיסק, דמדורו והתם ללא עבד דפרע, דשמא לא יבנה או את הוכתול ומיהו, בכמה מקומות יכול
 30 לומר "וליתעמיך", ולא קאמר. אילימא דאמר ליה פרתיתך בומני פשיטא - ואם תאמר: ואמאי פשיטא? הא כיון דאין אדם פורע תוך זמנו, ואנן סהדי שיה עשה כותל - איצטרך לאשמעינן
 31 דאין צריך לפורעו בעדים ויש לומר: דאפילו נאמן דאמר גבי מלוה חבירו בעדים צריך לפורעו בעדים - התם משום דלא הימניה מעיקרא, אבל הכא ליכא שום הוכחה דלא הימניה. הילכך,
 32 פשיטא דאין צריך לפורעו בעדים. **ואלאילו** מיתמא ואף על גב דאמור רבנן הבא ליפרע בו - נראה דביתומים גדולים מיירי, אבל בקטנים - לא גבי אפילו תוך זמנו, לרב פפא דמפרש טעמא
 33 דאין נוקטין משום פריעת בעל חוב מצוה, ויתמי לאו בני מיעבד מצוה ניהו. ואפילו לרב הונא בריה דרב יהושע דמפרש טעמא משום צריי - לא גבי מיתמי קטנים אפילו תוך זמנו, דאין
 34 מקבלים עדים שלא בפני בעל דין, קטנים חשוב שלא בפניו, כדמוכח בריש פרק "הגזול בתרא" (בבא קמא קיבא). ואפילו נתקבלה עדות בחיי האב - מצית למימר דחיישין לצריי אפילו
 35 תוך הזמן בקטנים, כדאשכחן גבי אלמנה בפרק "השולח" (גיטין לד, ב). דתנן: אין האלמנה נפרעת מנכסי יתומים אלא בשבועה, וטעמא - משום שמא התפיסה הבעל צריי, אף על פי שהוא
 36 תוך הזמן. ומיהו, מאלמנה אין ראיה, דהתם חיישין לצריי אפילו בגדולים, משום דאית לה בתנאי בית דין, כדאמרינן ב"הנושא" (כתובות קכב), דחיישין טפי לצריי בבנותיו מבנת אשתו,
 37 משום כיון דאיתגוהו בתנאי בית דין, אימור צריי אתפסינהו. ואין להביא ראיה מדלא קאמר הכא: אף על גב דאמור רבנן אין נוקטין לכבסי יתומים קטנים אלא אם כן רבית אכילה בתוך כו'
 38 - ולא מיירי בקטנים אלא דוקא בגדולים. דשמא משום רב פפא נקט מילתיה בגדולים. אי נמי, נקט הווא ד"הבא ליפרע" לאשמעינן דגבי אפילו בלא שבועה. ואין להביא ראיה משלחי
 39 דמכילתין (קעד, ב) דקאמר: מאי בנייהו דרב פפא ורב הונא בריה דרב יהושע, ולא קאמר: איכא בנייהו כגון דמית לוח תוך הזמן, דלרב הונא גבי, דהא רב הונא ורב פפא אמר בשמעתין
 40 דלית להו חזקה דריש לקיש. ועוד, דבכמה מקומות יכול למצוא איכא בנייהו טובא, ואינו חושש לומר אלא דבר אחד או שנים, כדאמרינן ב"הנחני" (בבא קמא לג, א) גבי פלוגתא ד"רישם
 41 השור". מיהו, יש להביא ראיה דאפילו רב הונא דמפרש טעמא משום צריי - לא גבי מיתומים קטנים אפילו תוך הזמן. דפרך עליה דרב אסי בפרק "שום היתומים" (ערכין כב, א). ודייק עלה
 42 לשוניי בעל חוב שקיבל עליו לזו או לזו, ולא משני: הכא במאי עסקינן - בשלא הגיע הזמן בחיי האב. ואין לומר דהדיא סוגיא סברה כטעמא דרב פפא - דהא במסקנא משני: כשהיב
 43 מודה, האי שנייא ליתא אליבא דטעמא דרב פפא. וכן לוהיכח דטעמיה דמילתיה דרב פפא. וכן נקט הווא ד"הבא ליפרע" לאשמעינן דגבי אפילו בלא שבועה. ואין להביא ראיה משום חובני
 44 מ-משמע: בעל חוב לא משתבח בשום ענין דנפרעין. ומסתמא רב אסי ורבי יוחנן אית להו חזקה דריש לקיש, דהכי הלכתא, דבפסיק בשמעתין. ועוד: אית ליהו חזקה דריש לקיש - אם כן
 45 קיימא לן כריש לקיש בארבעה דברים, ובריש "החולין" (יבמות לו, א) לא פסיק רבא כותיהי אלא בתלת. אף על גב דרבא ודאי פליג אריש לקיש בשמעתין, מכל מקום גם לדין מוכח דלא
 46 קיימא לן כריש לקיש אלא בתלת. ובפרק "ארבעה חומשי" (בבא קמא טז, א) דפרך לרבי יוחנן דאמר מעליית יתומים: האמר רבי יוחנן אין נוקטין לכבסי יתומים אלא לתבותא אשה, אף
 47 על גב דקיימא לן דטעמא הוי משום צריי, והתם בשור שנחג לשיך צריי - מכל מקום פריך שפיר, דרבי יוחנן אית ליה אין נוקטין בכל ענין, אפילו במלוה הבא מחמת עצמו דלא שייך
 48 צריי, משעם דאין מקבלין עדות שלא בפני בעל דין. **אף** על גב דאמור רבנן הבא ליפרע מנכסי יתומים כו' - ותניא נמי בפרק "הכותב" (כתובות פז, א): "אלב מה אעשה, שהרי אמרו הכמנים
 49 הבא ליפרע" בו, משמע שהיא משום מקום. והיא חזקה איליבא דטעמא דרב פפא. וכן לוהיכח דטעמיה דמילתיה דרב פפא. דשאני אלמנה דאית לה בתנאי בית דין, ורבי יוחנן אינו מתייב כן אם כתובת אשה משום חובני
 50 בפרק "הכותב" (שם פז, א) גבי מי שמת והניא אשה ובעל חוב, והיה לו מלוה ופקדון ביד אחרים כו' - יתנו ליורשים, שכולם צריכים שבועה ואין חיוורין צריכין שבועה. ועוד תנן בשבועות
 51 (מז, א): וכן היתומים מן היתומים - לא יפרעו אלא בשבועה וכו' שלא מציעו בין שטרותיה של אבא ששטר זה פרוע. אלמא, גם האב היה נשבע שאינו פרוע. מכאן משמע שאם הוציא שטר
 52 חוב על חבירו, ואמר לו "אשבתע לי דלא פרתיתך בגו זמניה" - אין צריך לעשות שבועה. **מי** אמרינן במקום חזקה מה לי לשקר או לא - להקשה הרב רבינו יצחק בר מרדכי: והא תוך חזקה
 53 עדיפא משטר, דשטר אינו גובה אלא בשבועה, ובדך חזקה גובה בלא שבועה, ואם כן מאי קא מיעביע ליה? דא פשיטא דמיגו במקום עדים לא אמרינן, כל שכן במקום חזקה, דעדיפא טפי
 54 ואומר רבינו יצחק: דלא קשה כלל, ודאי עדים עדיפי מחזקה, דאי אמרי שפרע אפילו בתוך הזמן - פטור, ואי אמרי אפילו אחר זמן "יעננו שלא פרת" - היה גובה מן היתומים בלא שבועה.
 55 ומזה שמעין שבועה ביש לו שטר - והו' לפי שאינו מוכיח מחזקה השטר אם פרע ואם לא, דיומנין דוירי ליה אפשיט דספירא, כדאמרינן בפרק קמא דבבא מציעא (קז, א). אך קשה: ומכל מקום
 56 תפשוט דלא אמרינן מיגו במקום חזקה מדרמי בר חמא, דאמר בפרק "כל הנשבעין" (שבתות מוהב) המפקדי אצל חבירו בשטר - צריך להחזיר לו (בשטר) וצריך להיותו בעדים, ולא מהדימן
 57 לומר "החזירתי לך" במיגו דאי בעי אמר דנאנסו, משום דמצי אמור ליה "שטרך בידו מאי בעי". וכל שכן דלא אמר מיגו במקום חזקה, דחזקה עדיפא. דאין צריך שבועה, וטעמא ד"שטרך ביד
 58 מאי בעי" לא מהני לפוטרו משבועה ושמא סוגיא דהבא אל סברה כרמי בר חמא. ולא דמי כלל להווא דפרק "האומר" (קדושין סד, ב) דאמר: היבא דמוחזק לן דאית ליה אחים, ואמר "יש
 59 לי בנים" - דנאמן במיגו, דאי בעי פטר לה גביטא. וכן הדיא ד"האשה שלום" (בבמות קטא, ב): דבעי: החזקה היא מלחמה בעולם, מי אמר מיגו דאי בעי אמר "שום בעולם", או דלמא כון
 60 דהחזיקה היא ואמרה בדרמי - לא אתי "מה לי לשקר" פטור לחזקה, ומייתיה התם מעין החזקה בעיא - לא דמי כלל לתוך דהבא. ומיהו, קשה: מרתנן ביבמות בפרק "שילוש שאני" (קיא, ב): במה
 61 שאמרה תוך שלשים יום "לא נבעלת" - כופין אותה, אחר שלשים - מבקשים הימנו. ומפרש התם דעד שלשים יום מוקי איניש אנפשיה, טפי לא מוקי. ולכך, לאחר שלשים יום אין כופין,
 62 דלא מהדימנא, אף על גב דאית לה מיגו, דאי בעיא אמרה "אינו יכול לבא עלי" דנאמנת, כדמוכח בסוף נדרים (צא, א).

1 אי אמרינן מיגו במקום חזקה. ומכל מקום, אין להוכיח מכאן דקסבר ריש לקיש הגמלה את
 2 חבירו בעדים אין צריך לפורעו בעדים. דאפשר דמיירי הכא שהלוהו שלא בעדים, אלא
 3 הודה לו בפני עדים. דאפילו למאן דאמר צריך לפורעו בעדים - הני מילי היבא הלוהו בפני
 4 עדים מעיקרא, דלא הימניה אלא בפני עדים. ואם תאמר: מכל מקום נפשטו מהבא דלא
 5 אמרינן מיגו דאי בעי אמר "פרתיתך עתה" ואומר
 6 רבינו יצחק: דהא לא חשיב מיגו, כיון דמיירי
 7 דקיימי ביום אחרון של זמן. ואף על גב דמסקינן
 8 בשילהי ד"השואל" (בבא מציעא קכב, ב) דעביד
 9 איניש דפרע ביומא דמשלם זימניה - מכל מקום
 10 אין זה מיגו, דלא חזיק איניש למימר "פרתיתך
 11 היום", אבל רגיל הוא לומר "פרתיתך אנתול" ו
 12 ושבתה.
 13 **בי** היכי דלא ליתרדן - אף על גב דבפרק "יש
 14 בכור" (בכורות מטא, תנן: בכור בתוך
 15 שלשים יום - בחוקה שלא נפרה. ואומר רבינו
 16 יצחק: דהתם לא שייך האי טעמא דלא ליתרדן,
 17 דהוי נמון שאין לו תובעין. מיהו קשיא לרבי
 18 מרש"י (השואל" (בבא מציעא קכב, ב) דאמר: בעו
 19 מיניה מרבי ינאי: שוכר אומר "נתתי ומשכיר
 20 אומר "לא נטלתי", על מי להביא ראיה אימת. אי
 21 בתוך זמנו - תנינא: מת בתוך שלשים יום - בחוקת
 22 שלא נפרה. והשתא היכי מדמי לה לבכור? דהתם
 23 לא שייך למימר לא ליתרדן ולכך צריך לומר
 24 דבכור נמי איכא טירדא מצוה, שצריך מיד לתן, ורויזן מקדימין. ומפרש רבינו יצחק טעם אחר: הדבא, כיון דחייב לו ואיתרמי ליה וזו - פורע לו תוך הזמן, דלא ליתרדן. אבל גבי בכור,
 25 דאכתי לא אחייבו כלל עד לאחר שלשים יום - ושמא ימות בתוך שלשים יופטר. וכן שוכר - שמא יפול ביתו של משכיר, ויצטרך שוכר לצאת, דלא עדיף מיניה. ומיהו, קשיא: הא דפרך
 26 לרש לקיש מכותל חצר שנפל, ודייק מיניה דעבד איניש דפרע בגו זמניה - לאביי ורבא נמי חיסק, דמדורו והתם ללא עבד דפרע, דשמא לא יבנה או את הוכתול ומיהו, בכמה מקומות יכול
 27 לומר "וליתעמיך", ולא קאמר. אילימא דאמר ליה פרתיתך בומני פשיטא - ואם תאמר: ואמאי פשיטא? הא כיון דאין אדם פורע תוך זמנו, ואנן סהדי שיה עשה כותל - איצטרך לאשמעינן
 28 דאין צריך לפורעו בעדים ויש לומר: דאפילו נאמן דאמר גבי מלוה חבירו בעדים צריך לפורעו בעדים - התם משום דלא הימניה מעיקרא, אבל הכא ליכא שום הוכחה דלא הימניה. הילכך,
 29 פשיטא דאין צריך לפורעו בעדים. **ואלאילו** מיתמא ואף על גב דאמור רבנן הבא ליפרע בו - נראה דביתומים גדולים מיירי, אבל בקטנים - לא גבי אפילו תוך זמנו, לרב פפא דמפרש טעמא
 30 דאין נוקטין משום פריעת בעל חוב מצוה, ויתמי לאו בני מיעבד מצוה ניהו. ואפילו לרב הונא בריה דרב יהושע דמפרש טעמא משום צריי - לא גבי מיתמי קטנים אפילו תוך זמנו, דאין
 31 מקבלים עדים שלא בפני בעל דין, קטנים חשוב שלא בפניו, כדמוכח בריש פרק "הגזול בתרא" (בבא קמא קיבא). ואפילו נתקבלה עדות בחיי האב - מצית למימר דחיישין לצריי אפילו
 32 תוך הזמן בקטנים, כדאשכחן גבי אלמנה בפרק "השולח" (גיטין לד, ב). דתנן: אין האלמנה נפרעת מנכסי יתומים אלא בשבועה, וטעמא - משום שמא התפיסה הבעל צריי, אף על פי שהוא
 33 תוך הזמן. ומיהו, מאלמנה אין ראיה, דהתם חיישין לצריי אפילו בגדולים, משום דאית לה בתנאי בית דין, כדאמרינן ב"הנושא" (כתובות קכב), דחיישין טפי לצריי בבנותיו מבנת אשתו,
 34 משום כיון דאיתגוהו בתנאי בית דין, אימור צריי אתפסינהו. ואין להביא ראיה מדלא קאמר הכא: אף על גב דאמור רבנן אין נוקטין לכבסי יתומים קטנים אלא אם כן רבית אכילה בתוך כו'
 35 - ולא מיירי בקטנים אלא דוקא בגדולים. דשמא משום רב פפא נקט מילתיה בגדולים. אי נמי, נקט הווא ד"הבא ליפרע" לאשמעינן דגבי אפילו בלא שבועה. ואין להביא ראיה משלחי
 36 דמכילתין (קעד, ב) דקאמר: מאי בנייהו דרב פפא ורב הונא בריה דרב יהושע, ולא קאמר: איכא בנייהו כגון דמית לוח תוך הזמן, דלרב הונא גבי, דהא רב הונא ורב פפא אמר בשמעתין
 37 דלית להו חזקה דריש לקיש. ועוד, דבכמה מקומות יכול למצוא איכא בנייהו טובא, ואינו חושש לומר אלא דבר אחד או שנים, כדאמרינן ב"הנחני" (בבא קמא לג, א) גבי פלוגתא ד"רישם
 38 השור". מיהו, יש להביא ראיה דאפילו רב הונא דמפרש טעמא משום צריי - לא גבי מיתומים קטנים אפילו תוך הזמן. דפרך עליה דרב אסי בפרק "שום היתומים" (ערכין כב, א). ודייק עלה
 39 לשוניי בעל חוב שקיבל עליו לזו או לזו, ולא משני: הכא במאי עסקינן - בשלא הגיע הזמן בחיי האב. ואין לומר דהדיא סוגיא סברה כטעמא דרב פפא - דהא במסקנא משני: כשהיב
 40 מודה, האי שנייא ליתא אליבא דטעמא דרב פפא. וכן לוהיכח דטעמיה דמילתיה דרב פפא. דשאני אלמנה דאית לה בתנאי בית דין, ורבי יוחנן אינו מתייב כן אם כתובת אשה משום חובני
 41 מ-משמע: בעל חוב לא משתבח בשום ענין דנפרעין. ומסתמא רב אסי ורבי יוחנן אית להו חזקה דריש לקיש, דהכי הלכתא, דבפסיק בשמעתין. ועוד: אית ליהו חזקה דריש לקיש - אם כן
 42 קיימא לן כריש לקיש בארבעה דברים, ובריש "החולין" (יבמות לו, א) לא פסיק רבא כותיהי אלא בתלת. אף על גב דרבא ודאי פליג אריש לקיש בשמעתין, מכל מקום גם לדין מוכח דלא
 43 קיימא לן כריש לקיש אלא בתלת. ובפרק "ארבעה חומשי" (בבא קמא טז, א) דפרך לרבי יוחנן דאמר מעליית יתומים: האמר רבי יוחנן אין נוקטין לכבסי יתומים אלא לתבותא אשה, אף
 44 על גב דקיימא לן דטעמא הוי משום צריי, והתם בשור שנחג לשיך צריי - מכל מקום פריך שפיר, דרבי יוחנן אית ליה אין נוקטין בכל ענין, אפילו במלוה הבא מחמת עצמו דלא שייך
 45 צריי, משעם דאין מקבלין עדות שלא בפני בעל דין. **אף** על גב דאמור רבנן הבא ליפרע מנכסי יתומים כו' - ותניא נמי בפרק "הכותב" (כתובות פז, א): "אלב מה אעשה, שהרי אמרו הכמנים
 46 הבא ליפרע" בו, משמע שהיא משום מקום. והיא חזקה איליבא דטעמא דרב פפא. וכן לוהיכח דטעמיה דמילתיה דרב פפא. דשאני אלמנה דאית לה בתנאי בית דין, ורבי יוחנן אינו מתייב כן אם כתובת אשה משום חובני
 47 בפרק "הכותב" (שם פז, א) גבי מי שמת והניא אשה ובעל חוב, והיה לו מלוה ופקדון ביד אחרים כו' - יתנו ליורשים, שכולם צריכים שבועה ואין חיוורין צריכין שבועה. ועוד תנן בשבועות
 48 (מז, א): וכן היתומים מן היתומים - לא יפרעו אלא בשבועה וכו' שלא מציעו בין שטרותיה של אבא ששטר זה פרוע. אלמא, גם האב היה נשבע שאינו פרוע. מכאן משמע שאם הוציא שטר
 49 חוב על חבירו, ואמר לו "אשבתע לי דלא פרתיתך בגו זמניה" - אין צריך לעשות שבועה. **מי** אמרינן במקום חזקה מה לי לשקר או לא - להקשה הרב רבינו יצחק בר מרדכי: והא תוך חזקה
 50 עדיפא משטר, דשטר אינו גובה אלא בשבועה, ובדך חזקה גובה בלא שבועה, ואם כן מאי קא מיעביע ליה? דא פשיטא דמיגו במקום עדים לא אמרינן, כל שכן במקום חזקה, דעדיפא טפי
 51 ואומר רבינו יצחק: דלא קשה כלל, ודאי עדים עדיפי מחזקה, דאי אמרי שפרע אפילו בתוך הזמן - פטור, ואי אמרי אפילו אחר זמן "יעננו שלא פרת" - היה גובה מן היתומים בלא שבועה.
 52 ומזה שמעין שבועה ביש לו שטר - והו' לפי שאינו מוכיח מחזקה השטר אם פרע ואם לא, דיומנין דוירי ליה אפשיט דספירא, כדאמרינן בפרק קמא דבבא מציעא (קז, א). אך קשה: ומכל מקום
 53 תפשוט דלא אמרינן מיגו במקום חזקה מדרמי בר חמא, דאמר בפרק "כל הנשבעין" (שבתות מוהב) המפקדי אצל חבירו בשטר - צריך להחזיר לו (בשטר) וצריך להיותו בעדים, ולא מהדימן
 54 לומר "החזירתי לך" במיגו דאי בעי אמר דנאנסו, משום דמצי אמור ליה "שטרך בידו מאי בעי". וכל שכן דלא אמר מיגו במקום חזקה, דחזקה עדיפא. דאין צריך שבועה, וטעמא ד"שטרך ביד
 55 מאי בעי" לא מהני לפוטרו משבועה ושמא סוגיא דהבא אל סברה כרמי בר חמא. ולא דמי כלל להווא דפרק "האומר" (קדושין סד, ב) דאמר: היבא דמוחזק לן דאית ליה אחים, ואמר "יש
 56 לי בנים" - דנאמן במיגו, דאי בעי פטר לה גביטא. וכן הדיא ד"האשה שלום" (בבמות קטא, ב): דבעי: החזקה היא מלחמה בעולם, מי אמר מיגו דאי בעי אמר "שום בעולם", או דלמא כון
 57 דהחזיקה היא ואמרה בדרמי - לא אתי "מה לי לשקר" פטור לחזקה, ומייתיה התם מעין החזקה בעיא - לא דמי כלל לתוך דהבא. ומיהו, קשה: מרתנן ביבמות בפרק "שילוש שאני" (קיא, ב): במה
 58 שאמרה תוך שלשים יום "לא נבעלת" - כופין אותה, אחר שלשים - מבקשים הימנו. ומפרש התם דעד שלשים יום מוקי איניש אנפשיה, טפי לא מוקי. ולכך, לאחר שלשים יום אין כופין,
 59 דלא מהדימנא, אף על גב דאית לה מיגו, דאי בעיא אמרה "אינו יכול לבא עלי" דנאמנת, כדמוכח בסוף נדרים (צא, א).

ואמר

38 בניית הכותל, משום דחייב זה אינו ידוע לכל, ואמר אותו שותף
 39 בליבו, אף שסמכתי כותל כנגד הכותל שבנה שותפי, הרי עדיין
 40 לא השתמשתי בכותל שלו, ופי יומר דמתחייבו לי דפני - מנין
 41 שאתחייב בדין לשלם לו עבור החלק היתר על ארבע אמות, ולכן
 42 אינו עשוי לפרוע חלק זה עד שיחייבוהו בית דין, וממילא גם אינו
 43 נאמן לטעון שפרע.
 44 הגמרא מבררת את ההלכה במחלוקת זו. אומרת הגמרא: רב פפא,
 45 ורב הונא בריה דרב יהושע, עבדי - פסקו למעשה פאבוי ורבא,
 46 שאדם עשוי לפרוע בתוך זמנו, אך מר בר רב אשי עבד - פסק
 47 למעשה כשיטת ריש לקיש, שאין אדם עשוי לפרוע בתוך זמנו,
 48 ואינו נאמן לטעון כן.
 49 פוסקת הגמרא: והלכתא בריש לקיש, שאין אדם נאמן לטעון
 50 שפרע תוך זמנו. ומוסיפה הגמרא: ואפילו מיתמי - ואפילו באופן
 51 שמת הלוה, שבסתם חוב בעל פה ושמט אביהם אחר שעבר זמנו
 52 אין היתומים חייבים לשלם, כיון שאנו טוענים להם כל טענה
 53 שהיה אביהם יכול לטעון, ואביהם היה נאמן לטעון שפרע, מכל
 54 מקום אם מת הלוה בתוך הזמן גובה המלוה את החוב מירושיו,
 55 ואין חוששים כלל שמא פרע הלוה בתוך זמנו. מוסיפה הגמרא:
 56 ואף על גב דאמר מר - שאמר חכמים, שהבא לפרע מנכסי
 57 וְתוּמִים, מחמת חוב שהיה אביהם חייב לו, וכגון שיש לו שטר, שאז
 58 הוא יכול לגבות את חובו מהיתומים, לא יפרע אלא בשבועה שלא
 59 פרע לו המת, מכל מקום אם מת הנתבע קודם זמן הפרעון, גובה
 60 המלוה מירושיו ללא שבועה, שכן חזקה לא עבדי איניש דפרע בגו
 61 וְיָמֵיהּ - חזקה שאין אדם עשוי לפרוע תוך זמנו, ובדאי לא פרע
 62 לו הלוה.
 63 הגמרא מבררת האם באופן שיש ללוה 'מיגו' המוכיח שטענתו
 64 אמיתית, הוא נאמן לומר שפרע בתוך הזמן: איבעיא להו, תבעו
 65 המלוה ללוה לאחר זמן הפרעון, ואמר לו הלוה, 'פרעתיה בתוך
 66 זמני', מהו, האם אף בזה תהיה ההלכה שאינו נאמן, כיון שיש
 67 חזקה שאין אדם פורע בתוך הזמן, או שיש להאמינו בטענתו, כיון
 68 שיש לו 'מיגו' המוכיח שדבריו אמיתיים, שהרי אם הוא אכן
 69 משקר, היה יכול לומר שקר עדיף ולטעון שפרע לאחר זמנו, ובוזה
 70 בודאי היה נאמן, ואם כן יש לו הוכחה שהאמת כדבריו, שפרע
 71 בתוך הזמן.
 72 מבארת הגמרא את צדדי הספק: מי אמרינן - האם אנו אומרים
 73 שגם במקום חזקה - נגד חזקה ושאין אדם פורע בתוך זמנו, אמרינן
 74 'מה לי לשקר' - 'מיגו', המוכיח שטענתו אמיתית,

1 כי היכי דלא לימדין - כדי שלא יטרידני המלוה ויתבעני כשיגיע
 2 זמן הפרעון, ולכן הוא נאמן לומר שפרע בתוך הזמן.
 3 מקשה הגמרא על ריש לקיש: תנן במשנתינו, שאם אחד השותפים
 4 בנה את הכותל, והוא טובע עתה מחבירו שישלם לו את חלקו,
 5 והלה טוען שפרעו, עד גובה ארבע אמות הרי הוא בתורת שנתן,
 6 ופטור מלשלם, עד שיביא התובע ראיה שלא נתן. ויש לברר היכי
 7 דמי, אילימא באופן דאמר ליה הנתבע 'פרעתיה בזמני' - כשסיימת
 8 לבנות את הכותל בגובה ארבע אמות, אם כן פשימא שהנתבע
 9 בתורת שנתן, וכמו כל אדם התובע את חבירו ממון שמבואר
 10 במשנה בשבועות (לה) שנאמן הנתבע לומר שאינו חייב, ומה
 11 חידשה משנתינו. אלא לאו - האם לא מדובר במשנה באופן דאמר
 12 ליה הנתבע 'פרעתיה בתוך זמני' - קודם שנסתיימה בניית הכותל
 13 בגובה ארבע אמות, וחידשה המשנה שאף בזה נאמן הנתבע
 14 שפרע, אלא - מוכח מהמשנה דעבדי איניש דפרעיה בתוך זמניה,
 15 וקשה על ריש לקיש האומר שאין אדם נאמן לומר שפרע בתוך
 16 הזמן.
 17 מתרצת הגמרא: שאני הכא - שונה הדין כאן, לגבי כותל, דכל
 18 פפא וישפא וימניה הוא - כל שורת אבנים שהשותף מסיים לבנות,
 19 זהו זמן פרעונו, ואינו צריך להמתין לסיום כל הכותל כדי לתבוע
 20 את דמיו, ולכן נאמן השותף לטעון שפרעו אף קודם שהסתיימה
 21 בניית הכותל, אך במקום שעדיין לא הגיע זמן הפרעון, וכגון
 22 בהלואה, יתכן שאין הלוה נאמן לומר שפרעו, וכדברי ריש לקיש.
 23 הגמרא מקשה ממשנתינו על אביו ורבא: תא שמע, שנינו
 24 במשנתינו ששותף שהגביה את הכותל יותר מארבע אמות, אין
 25 חבירו חייב להשתתף בחלק זה, אך אם סמך הלה כותל אחר
 26 כנגדו, חייב לשלם, ואם הנתבע טוען שפרע והתובע מכחישו, הרי
 27 הנתבע בתורת שאלא נתן, וחייב לשלם, עד שיביא ראיה שנתן. ויש
 28 לברר, היכי דמי, אילימא באופן דאמר ליה הנתבע 'פרעתיה בזמני'
 29 - כשסיימתי לבנות את כותלי שכנגד כותלך, שאז התברר לי כמה
 30 עלי לשלם לך, אם כן קשה אמאי לא - מדוע אינו נאמן שפרע,
 31 והרי סתם אדם נאמן לומר שאינו חייב לחבירו כלום. אלא לאו -
 32 האם לא מדובר במשנה באופן דאמר ליה הנתבע 'פרעתיה בתוך
 33 זמני', קודם שסיימתי לבנות את כותלי, שאינו נאמן, אלא -
 34 מוכח מכאן דלא עבדי איניש דפרע בגו זמניה, ושלא כדברי אביו
 35 ורבא.
 36 מתרצת הגמרא: שאני הכא - שונה דין הגבוה האומר שפרע
 37 אמות, שבו אין אדם נאמן לטעון שפרע אפילו בזמנו, כשהסתיימה

נקוט האי כללא בידך וזכור אותו תמיד, כי כל דבר המועיל או מביא לעבודה בפועל, הנה כל מניעה שתהיה לדבר זה - אפילו אם המניעה היא מדבר היותר נעלה - הוא רק מתחבולותיה של נפש הבהמית

היום יום כג סיון

הברכה ב"וירדו חיים שאולה" . . . מקום נתבצר להם ועשו תשובה, כי תשובה מועלת רק כל עוד שהוא חי, וזוהי הברכה, שגם בשאול יהיו חיים ויוכלו לעשות תשובה

היום יום כו סיון

56 מכאן את הספק האם מיגו מועיל נגד חזקה שאין אדם פורע בתוך
57 זמנו.
58 שנינו במשנה (ה): 'כותל חצר שנפל וכו', מארבע אמות ולמעלן
59 אין מחייבים אותו, כסף לו בותל אחר אף על פי שלא נתן עליו את
60 התקרה מן הלין עליו את הכל' כו'. הגמרא מבררת באיזה אופן הוא
61 חייב לשלם הכל: אמר רב הונא, אף אם כסף רק לפלגא - מול חצי
62 מגובה הכותל היתר מארבע אמות, או מול מחצית אורכו, הרי זה
63 כאילו כסף לכולה - לכל הכותל, וחייב להשתתף בכל הוצאות
64 בניית הכותל הראשון, שכיון שהתחיל לבנות ודאי סופו לסיים
65 ולבנות כנגד כל הכותל, ויתן תקרה מעל שני הכתלים. ורב נחמן
66 אמר, למאי דכסף, כסף - כנגד החלק שסמך אליו את כותלו חייב
67 לשלם, אבל למאי דלא כסף, לא כסף, ואינו חייב לשלם עליו.
68 הגמרא מבארת שיש אופנים שאין נחלקו בהם: ומוקד רב הונא,
69 שאם צורת הבניה מוכיחה שלא כוונתו להמשיך בבניה, כגון
70 בקרנא ולופתא - חיבור שבקרון זוית, שהכותל שבנה מחובר לקרן
71 זוית שבסוף ביתו, שהיה ביתו של ראובן צמוד מצד אחד לכותל
72 שבין החצירות, והוסיף ראובן בקצה ביתו שבצד השני כותל קצר
73 מול הכותל שהוסיף שמעון שמשלם רק על אותו חלק שהשתמש
74 בו, לפי שאין בנין כזה עשוי להימשך, ולא מסתבר שימשיך לבנות
75 כנגד כל הכותל. ומוקד רב נחמן שחייב הבונה להשתתף בתשלום
76 כל הכותל, באופן שמוכח שסופו לסיים כנגד כל כותל חבירו,
77 כגון ב'אפריזא' - שבנה כותל שהוא צמוד מן מכותל חבירו, אך
78 הניח על כל אורכו 'אפריזא', קורת עץ עבה שעליה מניחים את
79 קורות הרצפה לעליית גג, ומוכח שכוונתו להגביה את הכותל עד
80 גובה עליית הגג שהוא עתיד לבנות, וישתמש בכל גובה הכותל
81 של שותפו. וכן בקבועא דפשוירי - שחצב ראובן כותל שבנה
82 חלונות קטנים, כדי לתחוב בתוכם את הקורות המשמשים כרצפה
83 לעליית גג, ומוכח שכוונתו להגביה עוד את הכותל עד גובה
84 עליית הגג.
85 שנינו במשנה (ה) שאם בנה שמעון כותל גבוה מארבע אמות, אין
86 ראובן צריך לשלם לו על החלק הגבוה יותר מארבע אמות, ולכן
87 אם טוען ראובן ששילם ויש לו זכות להשתמש בו, עליו להביא
88 ראיה לדבריו. מביאה בזה הגמרא דין נוסף: אמר רב הונא, אף אם
89 כשבנה שמעון את הכותל עשה בראשו 'בי פני' - חלונות קטנים
90 לכיוון חצר ראובן, כדי שיוכל ראובן לתחוב בהם קורות תקרה,
91 וטוען ראובן שזו ראיה שכבר שילם את חלקו, שלולי זאת לא
92 היה שמעון עושה זאת עבורו, לא הוי תקנה - אין זה בחזקת
93 שנתן, אלא חייב לשלם. ואף על גב דטרח שמעון ועבד ליה
94 היקלטי - הניח נסרים עבים בצידי החלונות כדי להגן על ראשי
95 הקורות מלחלוחית הכותל, עדיין אין זו ראיה ששילם לו ראובן
96 את חלקו, משום דאמר ליה שמעון, אף שבאמת לא שילמת לי,
97 אמרנא - אמרתי בליבי, שמא בעתיד תרצה לסמוך כותל אחר
98 מול כותלי ולהניח עליהם תקרה, והקדמתי לעשות 'בי כוי', דלכי
99 פייסת לי - כדי שבשעה שתפייסני בממון ואסכים לך, לא ליתרע
100 אשיתאי - לא יתקלקלו יסודות הכותל בחציבת החלונות, אלא
101 יהיו החלונות מוכנים עבורך.
102 הסוגיא הבאה עוסקת בענין 'חזקת תשמישין', כלומר חזקה שיש
103 לאדם בזכות השתמשות בנכסי חבירו. שאם ראובן משתמש
104 בנכסי שמעון, ושמעון שתק, אין שמעון יכול לסלקו.
105 אמר רב נחמן, ראובן שסמך את קורות תקרתו על כותל שמעון,
106 ושתק שמעון, הרי זו חזקה, ואין שמעון יכול לסלקו, אמנם אם
107 אחזיק רק לסמיכת הוודאי - קורות קלות, לא אחזיק לסמיכת פשוירי
108 - קורות כבדות, שאפשר שהסכים בעל הכותל לקורות הדקות,
109 ולא לכבדות, אך אם החזיק מתחילה לפשוירי, אחזיק להוודאי,
110 ויכול להחליף את הכבדות בקלות. ורב יוסף חלק ואמר, אף אם

1 או דילמא, במקום תקנה לא אמרין מה לי לשקר, כיון שהחזקה
2 מבררת לנו שהנתבע משקר בטענתו.
3 הגמרא מנסה לפשוט את הספק: תא שמע, שנינו במשנה (ה)
4 שהתובע את חבירו לשלם את חלקו בבניית הכותל שעד גובה
5 ארבע אמות, והלה טוען שפרע, הרי הנתבע פתוקת שנתן, עד
6 שביא התובע ראיה שלא נתן. ויש לברר היכי דמי, אילמא באופן
7 שתבעו לאחר זמן הפרעון, והיינו לאחר סיום בניית הכותל בגובה
8 ארבע אמות, ואמר לו הנתבע 'פרעתיך בזמני' - כשהסתיימה
9 הבניה, אם כן פשימא שנאמן הנתבע, כמבואר במשנה (שבעות לה)
10 שכל נתבע נאמן לומר שאינו חייב כלום. אלא לאו - האם לא
11 מדובר באופן דאמנם תבעו לאחר זמן הפרעון, ואמר ליה הנתבע
12 'פרעתיך בתוך זמני', וחידשה המשנה שהוא נאמן בטענה זו הם
13 שהיא נגד חזקה שאין אדם פורע בתוך זמנו, במיגו שהיה טוען
14 שפרעו בזמנו, אלא, אפילו במקום חזקה אמרין מה לי
15 לשקר.
16 דוחה הגמרא: לעולם אין אומרים מיגו במקום חזקה, ושאיני הא, לגבי
17 כותל, משום דכל שפא ושפא זמניה הוא - כל שורת אבנים
18 שנבנית בכותל, זמן פרעונה הוא בסיום בנייתה, וכשטען הנתבע
19 שפרע לפני סיום בניית הכותל, זוהי טענת 'פרעתי בזמני', ולכן
20 הוא נאמן.
21 הגמרא מנסה להביא ראיה אחרת ממשנתנו: תא שמע, שנינו
22 במשנה (ש), מארבע אמות ולמעלה, אין מחייבין אותו, ואם בנאו
23 האחד לבדו, וחבירו כסף לו בותל אחר כו', חייב לשלם את חלקו
24 בהוצאה של החלק הגבוה מארבע אמות, ואינו נאמן שפרע עד
25 שביא ראיה שנתן, ויש לברר היכי דמי, אילמא באופן שתבעו לאחר
26 זמן, כלומר לאחר שסיים הנתבע את כותלו החדש, ואמר לו
27 הנתבע 'פרעתיך בזמני' - כשסיימתי את כותלי, אמאי לא - מדוע
28 אינו נאמן, הרי אדם נאמן שפרע בזמנו. אלא לאו מדובר באופן
29 דתבעו לאחר זמן הפרעון, ואמר הנתבע 'פרעתיך בתוך זמני' - לפני
30 סיום בניית כותלי, וחידשה המשנה שאף שיש לו מיגו שהיה טוען
31 שפרעו בזמנו, אינו נאמן, אלא, במקום חזקה לא אמרין מה לי
32 לשקר.
33 דוחה הגמרא: באמת יתכן שמיגו מועיל נגד חזקה, ושאיני הא, שאינו
34 נאמן לטעון שפרעו בתוך זמנו אפילו במיגו, כיון דאין הכל
35 בקיאים בדין זה, שאם סמך לו כותל אחר חייב לשלם, ואמר
36 הנתבע בליבו, מי יזמר דמחייבי לי רגנן, ואינו עשוי לשלם קודם
37 שחיבובו, אך בסתם חוב יתכן שנאמן במיגו נגד חזקה.
38 הגמרא מנסה להוכיח נידון זה ממשנה אחרת: אמר ליה רב אהא
39 גריה דרבא לרב אשי, תא שמע, שנינו בשבועות (לה) האומר
40 לחבירו מנה לי בידך, ואמר לו הנתבע בפני עדים 'היין' - אכן חייב
41 אני לך מנה, למחר או לאחר זמן אמר לו התובע 'הנהו לי' - תן לי
42 את אותו מנה שהודית שאתה חייב לי, אם אמר לו הנתבע 'נתתיו
43 לי', נאמן ומפטר מלשלם, אך אם אמר הנתבע 'אין לך בידך', אינו
44 נאמן ותייב לשלם. ויש לברר מה החילוק בין הטענות, מאי לאו,
45 שטענת 'נתתיו לך' היינו דאמר ליה 'פרעתיך בזמני', ולכן הוא נאמן
46 ופטור, וטענת 'אין לך בידך' היינו דאמר ליה 'פרעתיך בתוך זמני'
47 ובאופן זה קתני במשנה שתייב הנתבע, ואף שיש לו מיגו שהיה
48 אומר שפרעו בזמנו, והיה נאמן, אלא, במקום חזקה שאין אדם
49 פורע בתוך זמנו לא אמרין מה לי לשקר.
50 דוחה הגמרא: לא - אין להוכיח כן, ואין זה פירוש המשנה, אלא
51 מאי אין לך בידך, היינו שאומר הנתבע 'לא היו דברים מעולם'
52 ומעולם לא לויתי ממך, וחייב הנתבע משום דאמר מר, כל האומר
53 לא לויתי ממך חוב זה, פאומר לא פרעתי לך חוב זה דמי, שהרי אין
54 אדם פורע חוב שלא לזה, וכיון שיש עדים שהודה שלוה,
55 והודאתו שלא לזה נחשבת כהודאה שלא פרע, חייב. ואין לפשוט

1 ואמר לו פרעתיה בזמני אמאי לא בר - הוה מצי לשנויי: הא דקתני "בחוקת שלא נתן" -
2 היינו בתוך זמנו או בזמנו, ואמר "פרעתיה בתוך הזמן", דליכא מינו, כדפרישית
3 לעיל. אבל לאחר זמנו - הוי בחוקת שנתן, דבמקום חוקה אמרינן "מה לי לשקר", אך נחא
4 ליה לשנויי: התם מימר אמר "מי ימר דמחייבי לי רבנן", דלא תיקשי נמי לאבי ורחבא.

5 כל האומר לא ליתיה כאומר בו - הקשה הרב
6 רבינו יצחק: מה צריך כאן לטעם "כל
7 האומר" בו? הא ודאי, כיון שכבר הודה - תו לא
8 מהימן לומר שלא ליה דבשלמא בשבועות (מא.ב.)
9 צריך להאי טעמא, שאמר לו "מנה לי בידך"
10 הלה אומר "לא הוי דברים מעולם", ואתו עדים
11 ואמרי "ראינו שלוח ופרע", השתא הא דקאמרי
12 סדרי שלוח - מהימני, והא דקאמרי פרע - לא
13 מהימני, דהא איהו קמכחשי ליה, דאמר "לא
14 ליתיה", והאומר "לא ליתיה" - כאומר "לא פרעתיה"
15 דמי. אבל הכא לא צריך כלל ואומר רבינו יצחק:
16 דאיצטריך לאשמעוניה דלא מצי למימר: האומר
17 "לא ליתיה" - לא שלא ליה כלל, אלא כאילו לא
18 ליתיה לפי שפרעתיה, קא משמע לן דכאילו אומר
19 "לא פרעתיה" כדאי. סמך לפלגא סמך כלולה -
20 האי "פלגא" איירי בין לאורך בין לגובה.
21 ומודה רב הונא בקרנא ולפתא - מפרש רבינו
22 תם: קרנא - להיכר שלא יאריך החומה יותר,
23 שבסוף אותו כותל שסמך כייפיה לקרנא כלפי
24 כותל של חבירו. ולפתא - הוי היכר שלא יגביה
25 הכותל יותר, כגון שעשה היכר בראש החומה.
26 לפי שרולין לעשות החומה צדה למעלה, שפילו
27 הגשמים מחוץ לחומה וכל ישוה שם. ומודה רב
28 נתן באפרוזא - היא היכר שאריך עדיין כותל
29 שבסוף אורך החומה אינו שוה, אלא אבן אחת
30 בולטת ואחת שוקעת, דודאי עדיין יאריכנו.
31 ואקבעתא דכשורי - היינו שששה מקום הנחת
32 ראשי קורות, דמכח ססופו להגביה עד שיעור
33 גובה עלייה.

האי

1 דלא סמך - לא סמך. ומודה רב הונא בקרנא ולפתא. ומודה רב נתן באפרוזא ובקבעתא
2 דכשורי. אמר רב הונא: בי פוי לא הוי חוקה, ואף על גב דעבד ליה הימלטי, דאמר ליה:
3 אמינא, לבי פייסת לי לא ליתרע אשיתאי. אמר רב נתן: אחזיק להורדי לא אחזיק לכשורי,
4 לכשורי - אחזיק להורדי, רב יוסף אמר: אחזיק להורדי אחזיק לכשורי. איכא דאמרי אמר
5 רב נתן: אחזיק להורדי אחזיק לכשורי, לכשורי - אחזיק להורדי. אמר רב נתן: אחזיק
6 לנטפי אחזיק לשפכי, אחזיק לשפכי לא אחזיק לנטפי; ורב יוסף אמר: אפילו אחזיק לשפכי
7 אחזיק לנטפי. איכא דאמרי, אמר רב נתן: אחזיק לשפכי אחזיק לנטפי, לנטפי - אחזיק
8 לשפכי, אבל לצריפא דארבני לא; רב יוסף אמר: אפילו צריפא דארבני, עבד רב יוסף עובדא
9 בצריפא דארבני. אמר רב נתן: אמר רב רבה בר אבוא: המשפיר בית לחבירו

בבירה

10 בחך - לא טרחית כל האי טריחא. דאמר ליה שמעון דבי פפיסת לי לא תרע אשיתאי - אמרתי בלבי: שמא תמלך לסמוך לי כותל אחר ולתת תקרה, ותפייסני בממון במה
11 שהגבתי - לא אצטרך לקלקל כותלי לנקוב בו חורים לנחת ראשי קורותיך. תוספת: אחזיק להורדי - כל חוקת הללו דשמעתין אינן חוקת שלש שנים, דלא שייך שלש שנים
12 הויא חוקה, כדמוכח לקמן, דאמרינן: ואי חבריה בטינא - לאלתר הויא חוקה. וטעמא - משום דאמרינן: לא שביק איניש לאישתמושי בתוך שלו תשמיש של קביעות בלא רשות.
13 וכיון דמשתמש זה לפני שותק - יש לומר דנטל רשות ממנו, או נתן לו ממון ומכר לו תשמיש זה. והני מילי דהויא חוקה - כגון שטוען: "הוא מכר לי", או "נתן לי במונתה".
14 אבל אם טען: "שנתמשתי בפניו ושתק" - אינה חוקה. כדתנן לקמן ב"חוקת הבתים" (מא.א.) כל חוקה שאין עמה טענה - אינה חוקה. כיצד אמר לו: "מה אתה עושה בתוך שלי?"
15 והוא אמר לו: "שלא אמר לי אדם דבר מעולם" - אינה חוקה בו. ובכל חוקות מיירי, לא שנת חוקת יום אחד כי הני. עד כאן. אחזיק להורדי - היינו
16 ראשי רדישת דקים על כותל חבירו. לא אחזיק לכשורי - להניח עלי קורות כבודת תחת אלו. הכי גרסינן: אחזיק לנטפי אחזיק לשפכי אחזיק לשפכי לא אחזיק לנטפי - והתה
17 לו חוקה בחצר חבירו ששטפסו גגו מי גשמים לתוכו על פני כל אורך גגו, בלא מרוב. אחזיק לשפכי - אם רצה עושה מרוב ויקלח כל מי הגג במקום אחד, דהא עריפא ליה
18 לבעל החצר. איכא דאמרי אמר רב נתן בו. אבל לצריפא דארבני לא - גג של צריף, שרד"ל בלעז, שמכסיק אותו בענפי ערבה, והיינו אורבני. ומתוך שהשטיפין סמוכין מאד
19 - אין בעל החצר יכול להשתמש תחתיהם.

בירה

1 או דילמא - כיון דמוחזק לן דאין אדם פורע בתוך זמנו, לא אמרינן במקום דאיכא
2 חוקה דמרעיה לדבריה "מה לי לשקר", ולהימננהו. אמר לו הון - ובפני עדים. אין
3 לך בירי - מפרש ואזיל מאי היא. לא הוי דברים מעולם - הלכך חייב לשלם, שהרי
4 יש עדים שהודה לו בפניהם. וכיון דאמר "לא ליתיה" - מודה הוא שלא פורע, שכל
5 מי שאינו לוח - אינו פורע, הלכך כאומר "לא
6 פרעתיה דמי, דאילו אמר "פרעתיה" - נאמן,
7 אפילו לוח בפני עדים, דקיימא לן בשבועות
8 (מא.ב.) המלוה את חבירו בעדים - אין צריך
9 לפרוע בעדים. סמך לפלגא - שלא היה כותל
10 חדש אורך ככותל הראשון אלא בחציו, או
11 בגובהו לא הגיע לגובהו של ראשון. סמך
12 לכולה - חייב ליתן לו חלקו בכותל הראשון,
13 כאילו סמך כותל שני כנגד כל הראשון. דכיון
14 ההתחיל - סופו לגמור, והן תקרה, ותנן: אם
15 על פי שלא נתן עליו את התקרה - נתון מיד.
16 תוספת: יעשה עליות על גבי תקרה, ויצטרך
17 לו כותל שהגביה חבירו. עד כאן. ומודה רב
18 הונא בקרנא ולפתא - בחיבור שבקרב חזית.
19 לפתא - חיבור. הרי שהיה סוף ביתו של
20 ראובן דבוק לכותל זה שבין שתי חצרות,
21 ולאחר זמן נמלך ראובן זה וחיבר בין מועט
22 בקרן חזית של סוף ביתו, ובולטת הבגין משוכה
23 כנגד מקצת אורך הכותל המבדיל בין החצרות
24 - מודה רב הונא דלמאי דלא סמך לא סמך,
25 שאין בגין כזה עשיר למשך. ומודה רב נתן
26 באפרוזא ובאקבעי כשורי - לענין גובה,
27 דאמר רב נתן דלמאי דלא סמך לא סמך,
28 מודה הוא שאם עשה ככותל סמך מקום
29 הנחת ראשי קורות עלייה על פני כולה - סופו
30 להגביהו עוד כשיעור גובה עלייה, ונחא ליה
31 בגובה הכותל ראשון, ונתן חלק בכל גובה.
32 אפרוזא - עץ ארוך ועב שנותן על פני כל אורך
33 הכותל להניח עליו ראשי קורות, ומגין עליהם
34 שלא ייקבחו ממתת ליתוח הכותל. ובלשון
35 משנה קרוי מלטיסין, ומי שאין לו עץ עושה
36 חורים בכותל ונתון נסרים קטנים למעלה
37 ולמטה ולצדיק, ומניח בתוכו ראשי קורות,
38 והיינו אקבעתא דכשורי. בי בוי לא הוי חוקה
39 - שמעון שהגביה וכותל החולק בחצו ראונו
40 מארבע אמות, ועתה בו חלונות לצד ראונו
41 להנחת ראשי קורות, כמו שפירשתי - לא היא
42 חוקה לגבי ראובן, לאמרי: אני שיעתך
43 להגביהו, אאלולי שסיעתך לא היית עושה לי
44 הנחת קורות, שאם אבא לסמוך לו כותל אחר
45 לאור זמן שאנת עליה תקרה. ואף על גב
46 דמתנח ביה הימלטי - הם נסרים עבים
47 שנותנים בצדי החורים להגין על ראשי
48 הקורות. ולא מצי למימר ראובן: אי לאו דסייעי

האי כשורא דמטלתא - אומר רבינו תם: דאמתניתין קאי, דער שלשים יום לא היו חזקה, והיו בחוקת שלא נתן. מכאן ואילך - היו בחוקת שנתן. ואתי שפיר דנקטיה הכא, ולא ב"חוקת הבתים". **עד** שבעה יומי - לאו דוקא שבעה, שבשמיני עצרת לא יוכל לסתור. **ואי** חבירה בטנא לאתרה היו חזקה - ואומר רבינו שמואל: חזוקת דלעיל לאו דשלש שנים, אלא לאתרה, כדאמרין הכא.

בירה גדולה - בית ארוך מאד, וחלוק מתוכו להרבה חדרים קטנות, והשכיר לזה אחד מזה. הרי זה משתמש בכתליה - בחוריו הכתלים על פני ארכה מבחוץ עד ארבע אמות, אף שלא בנגד ביתו, ובזוים היוצאים מכתלים. ובעיני חבולת - בראשו, כגון אם השכיר לו בה עליה. אבל בתריבין אפני לא - דרך בניי בירה חשובה להניח לה כנגד פתח

בבירה גדולה, משתמש בזויה ובכתליה עד ארבע אמות, ובעיני חבולת במקום שנהגו, אבל בתריבין אפני לא; ורב נחמן דידיה אמר: אפילו בתריבין אפני, אבל רחבה שאחורי הבתים לא; ורבא אמר: אפילו רחבה שאחורי הבתים. אמר רבינא: האי כשורא דמטלתא - עד תלתין יומין לא היו חזקה, בתר תלתין יומין היו חזקה; ואי סופה דמצוה היא - עד שבעה יומין לא היו חזקה, בתר שבעה יומין היו חזקה; ואי חבירה פטויה - לא לתר היו חזקה. אמר אפיו: שני בתים בשני צדי רשות הרבים - זה עושה מעקה לחצי גגו וזה עושה מעקה לחצי גגו, זה שלא כנגד זה, ומעדיף. - מאי איריא ברשות הרבים? אפילו רשות החדר נמי ברשות הרבים איצטריכא ליה; מהו דתימא ניקא ליה: סוף סוף הא בעית לאצטמועי מכני רשות הרבים, קא משמע לן דאמר ליה: רבים - חזו לי, בליליא לא חזו לי, את - בין בימקא בין בליליא חזית לי; אי נמו, רבים - פי קאמינא חזו לי, פי ותיבנא לא חזו לי, את חזית לי בין פי קאמינא בין פי ותיבנא; רבים - פי מעיינו חזו לי, פי לא מעיינו לא חזו לי, את ממילא נמו חזית לי.

הטרקלין החשוב שבה כעין גינה קטנה לאור וועלך בה דשאים, ויפה המראה לעינים, ושם אין רשות לזה לתלות בכתלים כלום, שאינו עשוי ליכנס לתוכו. אבל רחבה שאחורי הבתים - כל היקף שאחורי הבתים קרוי רחבה, ושלאפי הבתים קרוי חצר. אין הרחבה מושכרת לו להשתמש. לא היא חזקה - אם סמכה על כותל חבירו ולא מיחה בתוך שלשים יום - לא היא חזקה לטעון ולומר "פייתך במעות עד עולם". דכל תלתין יומין לא קפיד איניש ולא מהי, סבורה חבירו זה צריך לצל, ולמיסע מועטים יטלנו משם. ואי סוכה דמצוה היא לבתר שבעה היא חזקה ודין דבשבת עליה יותר מן אחרך - הוה ליה לנחמי. תוספת ומדלא מיחה חבירו כלימור דוה פייסו במעות עד עולם, שכן היה דרכם לקבוע סוכתן לצורך כל השנים, והלכך, מיד לאחר שבעה היא חזקה. דלא דמי לסוכה דמטלתא דלא היו חזקה עד תלתין יומין, והדיא לצל בעלמא הוא דעבדה, אבל סוכה זו - לצורך כל ימות החג ששכל שנה עשאה, עד כאן, זה שלא כנגד זה - זה סותם גגו לצד צפון, וזה לצד דרום. ומעדיף - מושך המעקה יותר מחצי הגג, כדי שיהיה במקצת כנגד סתימתו של זה, ומתוך כך לא יראה בהדיא לגגו של חבירו. **פשיטא** - דהאי פלגא והאי פלגא. לא צריכא דקדים חד ועביד דריה - מעקה לחצי גגו קודם שבא לבית דין, ואחר כך תבע את חבירו לעשות בשלו. מהו דתימא: הואיל והתחיל לעשות - יגמור המעקה בגגו, וזה יתן לו חצי הוצאה. אונקיא - יציאה. תוספת: דלא לא קדים, אלא בא לבית דין על עסק המעקה, ולא זה רוצה לעשות בגגו - פשיטא דבית דין עושה פשרה ביניהם לעשות כל אחד חצי מעקה, או האחד יעשה כולו וחבירו יחזור לו שבר הורעת אשיותא. אבל השתא דקדים, יכול לטעון אידך. אילו לא קדמת אותי - הייתו עושה כולו בגג, אבל לחצאין לא עבידנא, דטריחא לי לחזור אחר פועלך בשביל דבר מועט. עד כאן, לא תתע אשיותא - מכובד הבנין שמכבידן על חומה. טיט ממחרת לקלקל למעלה. גובה ארבע אמות - משום דיוק ראייה. אבל בין גג לגג - לא צריך, כדאמרין בשמעתין קמימא: חצר קביעא תשמישיה וגג לא קביעא תשמישיה, ולא ידענא בהי ענדא דסלקת דאיצטנע ממך. אין זקוק לו - בג גג לגג לארבע אמות גובה. אם נתפס כנגב - שאם יכנס לפנים מן המחיצה לשש גיבה וכנס. מצי משתמיט ליה - ולומר: חפץ נפל ממדי על גגך, ותכנסתי אצלך לטול. חיתה חצירו למעלה מגגו של חבירו -

אמר מר: זה עושה מעקה לחצי גגו וזה עושה מעקה לחצי גגו, זה שלא כנגד זה ומעדיף. פשיטא - לא צריכא, דקדים חד מנייהו ועבד; מהו דתימא, ניקא ליה אידך: שקול אונינקא ועבדיה את פוליה, קא משמע לן דאמר ליה: את מאי מעמא לא עבדיה? משום דמיתרע חבירו - עושה לו מעקה גבוה ארבע אמות, אבל בין גג לגג לא; ורב נחמן דידיה אמר: אינו זקוק לארבע אמות, אבל זקוק למחיצת עשרה. - למאי? אי להיזק ראייה - ארבע אמות פעינו, אי לתתם עליו כנגב - במסיפם בעלמא סניא, אי לגדיים ומלאים - בכדי שלא יודקו בבת ראש סני - לעולם לתתם עליו כנגב; במסיפם מצי משתמיט ליה, אמר: ממצורי קממציניא, במחיצת עשרה לא מצי משתמיט ליה. מיתבי: אם היה חצרו למעלה מנגו של חבירו - אין נזקקין לו; מאי לאו אין נזקקין לו כלל? - לא, אין נזקקין לארבע אמות, אבל נזקקין למחיצת עשרה. איתמר: שתי חצרות זו למעלה מזה - אמר רב הונא: תחתן בונה מפנגדו ועולה, ועליון בונה מפנגדו ועולה; ורב חסדא אמר: עליון מסייע מלמטה ובונה. תניא פותיה דרב חסדא: שתי חצרות זו למעלה מזה, לא יאמר העליון: "הריני בונה מפנגדו ועולה", אלא מסייע מלמטה ובונה. ואם היתה חצרו למעלה מנגו של חבירו - אינו זקוק לו. הנהו בי תרי דהוו דייירי, חד הוה דיייר עילאי וחד הוה דיייר תתאי. איתבר תתאי, אמר ליה תתאי לעילאי: תא ונבנייה, אמר ליה: אנא שפיר קא דאירנא.

שהיה קרקע החצר גבוה מקרקע הבית. אין זקוק לו - בעל החצר לעשות לו מחיצה בין חצר לגג, דכיון דגג לא קביע תשמישיה - נוח ליחוד משכיניו שלא יראוהו. זו למעלה מו - קרקעית האחד גבוה מחבירתה. זה בונה מפנגדו ועולה - התחתון בונה משלו מלמטה עד שמגיע לגובה קרקעיתו של חבירו, ואחר כך מתחיל זה לסייעו ונתן חלקו מכנגדו ומעלה, ולא יאז עליון נפסד בשפלות קרקעיתו של תחתון. דהו דיייר חד עילאי וחד תתאי - בשחלקו האותן נטל זה בית זה עליה. איתבר תתאי - נטבעו הכתלים התחתונים בארץ עד ששפלה תחת העליה. ואין התחתון יכול ליכנס בתוכו אלא אם כן שוחה. תא ונבנייה - בוא ונסתר כל ביתי תחתך. ובאנן שייך לך ד, או איבנייה

אמר - משלי. אמר ליה - עליון: לית לי דוכתא דדיירנא ביה. לא קא מתדר לי - איני יכול לדור בביתי, מפני עליתך.

שתי חצרות זו למעלה מזה - ואם תאמר: ותחתן למה יסייע לעליון? דמכי מטי לארבע אמות ולא יוכל התחתון לראות בחצר העליון - יבנה העליון ואומר רבינו תם: כגון שחצר התחתון אינו נמוך אלא אצל חצרו של עליון (אלא מצד אחד), ומצד אחד הוא גבוה בחצר העליון, שיוכל לראות שם. ורבינו יצחק מפרש: התחתון מוסיף לעליון כי קאי עליון, כדאמרין לעיל: כי קאימנא חזו לי, ולכך צריך לסייע עד ארבע אמות בחצר העליון. שוף

אמר מר: זה עושה מעקה לחצי גגו וזה עושה מעקה לחצי גגו, זה שלא כנגד זה ומעדיף. פשיטא - לא צריכא, דקדים חד מנייהו ועבד; מהו דתימא, ניקא ליה אידך: שקול אונינקא ועבדיה את פוליה, קא משמע לן דאמר ליה: את מאי מעמא לא עבדיה? משום דמיתרע חבירו - עושה לו מעקה גבוה ארבע אמות, אבל בין גג לגג לא; ורב נחמן דידיה אמר: אינו זקוק לארבע אמות, אבל זקוק למחיצת עשרה. - למאי? אי להיזק ראייה - ארבע אמות פעינו, אי לתתם עליו כנגב - במסיפם בעלמא סניא, אי לגדיים ומלאים - בכדי שלא יודקו בבת ראש סני - לעולם לתתם עליו כנגב; במסיפם מצי משתמיט ליה, אמר: ממצורי קממציניא, במחיצת עשרה לא מצי משתמיט ליה. מיתבי: אם היה חצרו למעלה מנגו של חבירו - אין נזקקין לו; מאי לאו אין נזקקין לו כלל? - לא, אין נזקקין לארבע אמות, אבל נזקקין למחיצת עשרה. איתמר: שתי חצרות זו למעלה מזה - אמר רב הונא: תחתן בונה מפנגדו ועולה, ועליון בונה מפנגדו ועולה; ורב חסדא אמר: עליון מסייע מלמטה ובונה. תניא פותיה דרב חסדא: שתי חצרות זו למעלה מזה, לא יאמר העליון: "הריני בונה מפנגדו ועולה", אלא מסייע מלמטה ובונה. ואם היתה חצרו למעלה מנגו של חבירו - אינו זקוק לו. הנהו בי תרי דהוו דייירי, חד הוה דיייר עילאי וחד הוה דיייר תתאי. איתבר תתאי, אמר ליה תתאי לעילאי: תא ונבנייה, אמר ליה: אנא שפיר קא דאירנא.

שהיה קרקע החצר גבוה מקרקע הבית. אין זקוק לו - בעל החצר לעשות לו מחיצה בין חצר לגג, דכיון דגג לא קביע תשמישיה - נוח ליחוד משכיניו שלא יראוהו. זו למעלה מו - קרקעית האחד גבוה מחבירתה. זה בונה מפנגדו ועולה - התחתון בונה משלו מלמטה עד שמגיע לגובה קרקעיתו של חבירו, ואחר כך מתחיל זה לסייעו ונתן חלקו מכנגדו ומעלה, ולא יאז עליון נפסד בשפלות קרקעיתו של תחתון. דהו דיייר חד עילאי וחד תתאי - בשחלקו האותן נטל זה בית זה עליה. איתבר תתאי - נטבעו הכתלים התחתונים בארץ עד ששפלה תחת העליה. ואין התחתון יכול ליכנס בתוכו אלא אם כן שוחה. תא ונבנייה - בוא ונסתר כל ביתי תחתך. ובאנן שייך לך ד, או איבנייה

56 לא הוּוּ לִי, ואילו אַתְּ הוֹיֵת לִי בִּין כִּי קְאָמְנָא בִּין כִּי תִּיבְנָא. ועוד
 57 יכול לטעון, רַבִּים, כִּי מְעִינֵנוּ - רק כאשר הם מעינים ומביטים
 58 בכוונה אל תוך הגג הוּוּ לִי, אך כִּי לֹא מְעִינֵנוּ אלא עוברים כדרכם
 59 לֹא הוּוּ לִי, ואילו אַתְּ, אפילו מְפִילָא - בלא עיון נְמִי הוֹיֵת לִי,
 60 ומחמת סברות אלו עליך לעשות מחיצה.
 61 הגמרא דנה בעיקר דינו של אביו: אָמַר מַר, זֶה עוֹשֶׂה מַעֲקָה לְחַצֵּי
 62 גַּגְנָא וְזֶה עוֹשֶׂה מַעֲקָה לְחַצֵּי גַּגְנָא, זֶה שְׂלֵא כְּנַגְדָּא זֶה, וּמְעַדְרֵי. מקשה
 63 הגמרא: מְפִילָא שְׂכַל אַחַד עוֹשֶׂה רַק חַצֵּי מַחֲצִיזָה, ואין אחד מהם
 64 חייב לבנות את כולה. מתרצת הגמרא: לֹא צְרִיכָא, דְּקָרְדִים הָד
 65 מְנַיְהוּ, וְעָבַד - שקדם אחד מהם ועשה חצי מחיצה בחלקו, מהו
 66 דְּתִיבָא, נִימָא לִיה אִידָּךְ - היינו סבורים שיכול חבירו לטעון לו,
 67 שְׂקוּל אוּוִינָא - טול ממני חצי מהוצאותיך, וְעַבְדִּיה אַתְּ בּוֹלִיָּה -
 68 ועשה את כל המחיצה בחלקך, שאינו רוצה לטרוח אחר פועלים
 69 למלאכה מועטת של חצי מחיצה. קָא מְשַׁמְעֵ לָן שאין טענתו
 70 מתקבלת: דְּאָמַר לִיה חֲבִירוֹ, אַתְּ מַאי מְעַמָּא לֹא עָבַדְתָּ - מדוע לא
 71 קדמת ובנית את הכל בחלקך, בודאי מְשׁוּם שאתה חושש דְּמִיתְרַע
 72 אֲשֵׁיתָךְ - שיתקלקלו יסודות ביתך מכובד המחיצה, אָנָּא נְמִי - אף
 73 אני חושש דְּמִיתְרַע לִיה אֲשֵׁיתָא - שיתקלקלו יסודות ביתי ואיני
 74 רוצה לבנות את כולה. ולכן כל אחד בונה בחלקו חצי מחיצה.
 75 דִּין נוסף בהלכות מחיצה שבין שתי רשויות: אָמַר רַב נְחֶמְךָן אָמַר
 76 שְׂמֵוָאל, שתי בתים הנמצאים במעלה ההר, ויש גַּג של אחד הַסְמוּךְ
 77 בגובהו לְחַצֵּי חֲבִירוֹ, עוֹשֶׂה לוֹ בעל הגג לבדו מַעֲקָה גְבוּהָ אַרְבַּע
 78 אַמּוֹת, כּדִּי שְׂלֵא זִיק בְּרֵאקִיתוֹ לבעל החצר. אָכֵל בִּין גַּג לְגַג, לֹא -
 79 אין חיוב לעשות מחיצה, כיון שאין רגילים להשתמש בו תמיד,
 80 וכשמשתמש בו יכול להזהר משכניו, ואין בגג משום היזק ראייה.
 81 וְרַב נְחֶמְךָן דִּידִּיהָ - (עצמו) אָמַר, אמנם בין גג לגג אינו זָקִיק לְמַחֲצִיזָה
 82 של אַרְבַּע אַמּוֹת, שאין היזק ראייה בגג, אָכֵל זָקִיק הוּא לְמַחֲצִיזָת
 83 עֲשֵׂרָה טפחים.
 84 מבררת הגמרא: לְמַאי נצרכת מחיצת עשרה, אִי לְהוֹיָךְ רְאִיָּה,
 85 וסובר רב נחמן שגם בגג יש היזק ראייה, אם כן אַרְבַּע אַמּוֹת בְּעִינָי,
 86 ולא די בעשרה טפחים. ואי מחיצת עשרה עשויה לענין נְתִיבָא עֲלֵיו
 87 כְּנַגְבֵּי - שאם יעבור אחד לרשות השני יהיה ניכר שלשם גניבה
 88 נכנס, ולא יוכל לומר שנכנס בטעות, אם כן בְּמִסְפָּס בְּעֵלְמָא סְנִיָּא
 89 - די לתקוע שם יתדות נמוכים, שאם יעבור אותם יזאז ניכר
 90 שכוונתו לגנוב. ואי מטרת המחיצה לְגָדִים וּמְלָאִים שלא יעברו,
 91 בהנחת מחיצה 'בְּכַדִּי שְׂלֵא יוֹדְקָךְ בְּבֵת רֵאשׁ' סִינֵי - די להעמיד קנים
 92 במרחק פחות משלשה טפחים בין זו לזו, ששוב אין הגדי יכול
 93 לעבור בריח. מתרצת הגמרא: לְעוֹלָם, מטרת המחיצה לְנִתְפָּס
 94 עֲלֵיו כְּנַגְבֵּי, ולא די בְּמִסְפָּס, כיון דְּמַצִּי מְשַׁתְּמִים לִיה - יכול
 95 להשתמש ולומר שלא נכנס לשם גניבה אלא [אָמַר, מְסַצְוִרִי
 96 קְמַצְוִרָא - רצינית למדוד את שטח הגג ולכן פשטתי ידי לחלקך],
 97 ואילו בְּמַחֲצִיזָת עֲשֵׂרָה לֹא מַצִּי מְשַׁתְּמִים לִיה.
 98 מִיתְיָב, שנינו בברייתא, אִם הָיָה חֲצִירוֹ לְמַעְלָה מִגַּגְנָא שְׁל חֲבִירוֹ, אִין
 99 נִזְקָקִין לוֹ - אין בעל החצר חייב במחיצה, שאין היזק ראייה לגג.
 100 מַאי לֹא, אִין נִזְקָקִין לוֹ בְּלָל, ואף לא למחיצת עשרה. דוחה
 101 הגמרא: לֹא, אִין נִזְקָקִין' היינו למחיצת אַרְבַּע אַמּוֹת, אָכֵל נִזְקָקִין
 102 לְמַחֲצִיזָת עֲשֵׂרָה.
 103 הגמרא דנה במחיצה שבין שתי חצירות שאין גובהן שווה, ומחמת
 104 כן גובה המחיצה הוא יותר מארבע אמות: אִתְמַר - נאמר בבית
 105 המדרש, שְׁתֵּי חֲצִירוֹת הַבְּנוּיֹת זו לְמַעְלָה מִזוֹ, וחצר אחת גבוהה
 106 מעט מהחצר השניה, וצריכים שניהם לבנות מחיצה למנוע היזק
 107 ראייה, אָמַר רַב הוּנָא, תְּתַחֵן בּוֹנֵה לְבַדוּ מִכְּנַגְדֵּי - מגובה חצירו
 108 ועוֹלָה בבנייתה עד קרקעית העליון, ובכשמוע לקרקע העליון,
 109 העליון בּוֹנֵה עִמּוֹ מִכְּנַגְדֵּי - מגובה חצירו, ועוֹלָה עד ארבע אמות
 110 מעל קרקעו. וְרַב חֲסֵדָא חֲלַק וְאָמַר, עֲלִיזִין מְסִיעֵ לְתַחַתָּן אִף

1 בְּכַדִּיהָ גְדוּלָּה - בתוך בית גדול המחולק להרבה חדרים, מְשַׁתְּמֵשׁ
 2 השוכר בְּיוֹתָבָה - בוים היוצאים מהצד החיצוני של הכותל, לתלות
 3 הפצים, וּבְכַתְלָיָה - להניח חפציו בחורים שבעובי הכותל בצירו
 4 החיצוני. ובכל אלו רשאי להשתמש עַד מרחק של אַרְבַּע אַמּוֹת
 5 מהחדר שהושכר לו, אף שחלק זה של הכותל שייך לחדר אחר
 6 שבבית. וכן רשאי השוכר להשתמש בְּעוֹבֵי הַכּוֹתֵל של החדר,
 7 מלמעלה, להניח עליו חפצים, אך השימוש בעובי הכותל מותר
 8 רק בְּמָקוֹם שְׁנֵהֲנוּ שהשוכר משתמש בו. אָכֵל בְּתַרְבִּין אֲפָדְנִי - בגינה
 9 שמול הטרקלין שבבית, לֹא - אינו רשאי להשתמש בכתלי אותה
 10 גינה, לפי שמקום זה נעשה לנוי, ולא להכנס לתוכו ולהשתמש בו.
 11 הגמרא מביאה את דעת רב נחמן עצמו: וְרַב נְחֶמְךָן דִּידִּיהָ - עצמו,
 12 חולק על הדין שהביא בשם רבה בר אבוב, וְאָמַר שרשאי
 13 להשתמש אֲפִילוּ בְּתַרְבִּין אֲפָדְנִי. אָכֵל מודה רב נחמן שְׁבִרְבָּה
 14 שְׂאֲחָרֵי הַתְּבִים - השטח המוקף מאחורי הבית, לֹא - אינו רשאי
 15 להשתמש. וְרַבָּא חֲלַק וְאָמַר שרשאי להשתמש אֲפִילוּ בְּרִבְבָּה
 16 שְׂאֲחָרֵי הַתְּבִים.
 17 הגמרא חוזרת לדון בענין 'חוקת תשמישין': אָמַר רַבִּינָא, הָאִי
 18 בְּשׂוּרָא דְּמִלְלִתָּא - קורה שנועצים ככותל כדי לסכך על גבה,
 19 וסמכה על כותל חבירו, ושתק הלה בתחילה אך לאחר זמן תבעו
 20 יסיירה, והמחזיק טוען שפייסו בממון והתיר לו לסומכה לעולם,
 21 ומוכיח כן ממה שלא מחה בו עד עתה, עַד תְּלָתִין יוֹמִין - אם עדיין
 22 לא עברו שלושים יום מהנחת הקורה, הֵאֱתִי הוֹיָךְ, לפי שדרך
 23 האדם למחול על שימוש ארעי, שהוא סבור שלאחר זמן מעט
 24 יטלנו הלה משם, אך בְּתַר תְּלָתִין יוֹמִין - לאחר שעברו שלושים יום
 25 ללא מחאה, הָיָה הוֹיָךְ, ואין בעל הכותל יכול לתבעו להסירה,
 26 שמכך שלא מחה בו מוכח שאכן הרשה לו לסומכה. דִּין נוסף: וְאִי
 27 קורה זו, סוֹבָה דְּמַצְנָה הִיא של חג הסוכות, עַד שְׁבַעֵה יוֹמִין של חג
 28 הסוכות לֹא הָיָה הוֹיָךְ, לפי שאדם מוחל על שימוש לצורך סוכה,
 29 ואינו מוחה, אבל בְּתַר שְׁבַעֵה יוֹמִין, הָיָה הוֹיָךְ, שמכך שלא מחה בו
 30 להסיר קורתו, מוכח ששילם לו עבור זכות הנחת קורה לעולם. דִּין
 31 נוסף: וְאִי חֲפְרִיָּה מְבִינָא - אם חיבר קורה זו בטיט, שבה גילה דעתו
 32 שהוא מתכוין להשאירה לעולם, וראה זאת בעל הכותל ולא מחה
 33 בו, לְאֵלְתֵּר הָיָה הוֹיָךְ.
 34 הגמרא דנה בבניית מחיצה בין שני גגות: אָמַר אַבְיִי, שְׁנֵי תְּבִים בְּשֵׁנֵי
 35 צְדֵי רְשׁוֹת הַרְבִּים, חייבים בעלי הבתים לעשות מחיצה בין
 36 גגותיהם, למנוע היזק ראייה, אמנם אין צורך ששניהם יעשו
 37 מחיצה שלימה, וגם אין להטיל את עשיית המחיצה רק על אחד
 38 אלא זֶה עוֹשֶׂה מַעֲקָה לְחַצֵּי גַּגְנָא, וְזֶה עוֹשֶׂה מַעֲקָה לְחַצֵּי גַּגְנָא, ובונים
 39 אותם זֶה שְׂלֵא כְּנַגְדָּא זֶה, אלא זה בצפון וזה בדרום, ובצירוף שניהם
 40 נמצאת מחיצה שלמה, וּמְעַדְרֵי - ומוסיף כל אחד קצת יותר מחצי
 41 מחיצה, שאם לא כן יוכל כל אחד מהם לראות לגג חבירו
 42 כשיעמוד בקצה מחיצתו.
 43 מקשה הגמרא: מַאי אִידָּא - למה אמר אביו את דינו דווקא בשני
 44 בתים בְּצִדֵי רְשׁוֹת הַרְבִּים, הרי אֲפִילוּ אם היו הבתים בצדֵי רְשׁוֹת
 45 הַחֲדָי, נְמִי - גם כן צריכים לעשות מחיצה. מתרצת הגמרא: רְשׁוֹת
 46 הַרְבִּים אִצְמַרְיָא לִיה - הוצרך אביו לחדש את דינו, מהו דְּתִיבָא
 47 שבגג בית העומד ברשות הרבים אין טענת היזק ראייה, דִּנְיָמָא לִיה
 48 - שיכול כל אחד לומר לחבירו, סוּף סוּף, אף אם אבנה מחיצה
 49 אינך יכול לעשות בגגך תשמיש צנוע, דְּהָא בְּעֵית לְאֲצַטְנוּעֵי -
 50 שהרי צריך אתה להצטנע מִבְּנֵי רְשׁוֹת הַרְבִּים. קָא מְשַׁמְעֵ לָן אַבְיִי,
 51 שאף על פי כן יכול לתובעו לעשות מחיצה, משום דְּאָמַר לִיה,
 52 דְּרַבִּים, רק בְּמִסְפָּא הוּוּ לִי - רק ביום הם רואים אותי, אך בְּלֵילִיא
 53 לֹא הוּוּ לִי - בלילה אינם רואים אל גובה הגג מפני החשיכה, ואילו
 54 אַתְּ, בִּין בְּמִסְפָּא בִּין בְּלֵילִיא הוֹיֵת לִי. אִי נְמִי - עוד יכול לטעון, רַבִּים,
 55 כִּי קְאָמְנָא - רק כשאני עומד הוּוּ לִי, כִּי תִּיבְנָא - אך כשאני יושב,

55 בעל הכותל, סתתנא לה לכותלך עד לארעא - עד הקרקע, וננינא
 56 לה מחדש, ועבדינא לך פנוי פנוה - ואעשה לך בו חלונות חדשים,
 57 גבוהים מכותלי. אמר ליה, תדא אשיתא תרתא כבוליה ביתא
 58 עתיקא, לא קיימא - כותל אחד חדש בבית שכולו ישן, אינו
 59 מתקיים. אמר ליה בעל הכותל, סתתנא לה לבוליה ביתא - אסתור
 60 את כל ביתך ואבנהו מחדש, וננינא לך פנוי כננינא, למעלה
 61 מכותלי. אמר ליה, לית לי דובקתא למידר בה - אין לי מקום לגור
 62 בו בינתיים. אמר ליה בעל הכותל, אננינא לך דובקתא - אשכור
 63 לך מקום. אמר ליה, לא סתתנא - איני חפץ לטרוד לפנות את
 64 ביתי. אמר רב חמא, פדין קא מעבב - הדין עם בעל הבית, ואינו
 65 חייב לטרוד ולפנות את ביתו.
 66 הגמרא מבררת מדוע הובא מעשה זה. מקשה הגמרא: היינו תה
 67 - הרי דין זה דומה לדין שהובא לעיל בשם רב חמא, שבאופן
 68 ששקעה העילה לתוך הבית אם אין העליון חייב לפנות את ביתו,
 69 אין התחתון יכול לכפותו לכהן על ידי שישכור לו מקום, והא תו
 70 למה לי - מדוע כפלו בני הישיבה והביאו דין זה בשני מעשים
 71 שונים. מתרצת הגמרא: במעשה השני הא קא משמע לן, דאף על
 72 נב דלא משתמש במקום זה אלא לתיבנא ובי ציבי פלגמא - כאוצר
 73 לתבן ועצים בלבד, ואינו דר בו בעצמו, יכול לטרב לטרוד בפניו
 74 אוצרו עד שיבנה הלה בית חדש.
 75 הגמרא מביאה דין נוסף בהלכות שכנים בשם רב חמא: הנהו בי
 76 תרי אחי דפלגי פתרי תרדי - מעשה בשני אחים שחלקו בירושת
 77 אביהם, תר מטייה תרביצא - גינה שבצד הטרקלין. אול תהוא דמטייה
 78 תרביצא - הלך האח שקיבל את הגינה, וקא בני אשיתא אפומא
 79 דאספלידא - ובנה בה כותל על פתח הטרקלין. אמר ליה בעל
 80 הטרקלין, קא מאפלת עלי - כותלך מחשיך את טרקליני. אמר ליה,
 81 פדידי קא פנינא - אני בונה ברשותי, ואינך יכול לעכבני. אמר רב
 82 חמא, פדין קאמר ליה - הדין עם בעל הגינה, ומה שאסור לאדם
 83 לבנות כותל מול חלון חבירו (כג) היינו כשהחזיק הלה בחלון שלש
 84 שנים, ואילו כאן רק עתה חלקו בירושה.
 85 מקשה הגמרא: אמר ליה רבינא לרב אשי, מאי שנא מעשה זה מהא
 86 דתנינא, שני אחין שחלקו בירושת אביהם, אחד מהן נטל שדה פרם,
 87 ואחד מהן נטל שדה לבן (תבואה), יש לי לבעל הפרם ארבע אמות
 88 המשועבדות לו בתוך שדה הלבן להכניס את מחרשותיו לצורך
 89 עבודת הכרם, שעל מנת פן חלקו את הירושה, כיון שאין בעל
 90 הכרם יכול לסובב את המחרשה בכרם מחמת העופנים, וצריך
 91 להכניסה ארבע אמות בשדה התבואה. ואף כאן על מנת פן חלקו,
 92 שבעל הטרקלין ישתמש באור ובאור הגינה כדרכו, ולא יוכל
 93 בעל הגינה לבנות כנגדו.
 94 מתרצת הגמרא: אמר ליה רב אשי, לעולם משעה שחלקו אין
 95 לאחד מהם זכות ברשות חבירו, ולכן יכול בעל הגינה לבנות
 96 כותל, והתם - באחים שחלקו שדה וכרם, מדובר דעלו לתרדי -
 97 ששילם בעל הכרם לבעל השדה את הפרש השווי ששדה הכרם
 98 יותר מהשדה, ובתשלום זה קנה גם זכות ארבע אמות בשדה
 99 לעבודת הכרם.
 100 הקשה רבינא: אכל תבא - בגינה וטרקלין, מאי, דלא עלו לתרדי
 101 - שלא שילם בעל הטרקלין לבעל הגינה עבור ההפרש ששדה
 102 הטרקלין יותר מהגינה, וכי בשופטני (בשטים) עסקינן, דתא
 103 שקיל אספלידא והאי שקיל תרביצא, ואף שהגינה אינה בנויה
 104 ושוה פחות מהטרקלין לא עלו לתרדי, בתמיה, הרי ודאי מדובר
 105 בשילם, ומדוע אין לבעל הטרקלין זכות באור ובאור, ויכול
 106 חבירו להחשיכו בכותלו. אמר ליה רב אשי, נהי דעלו לתרדי, אך
 107 לא שמו אלא את דמי לבינן, פשוירי והתדי - שווי הלבנים

1 אמר ליה התחתון, איסתריה אנא ואננייה - אסתור את הבנין
 2 ואבנהו משלי. אמר העליון, לית לי דובקתא למידר בה - אין לי
 3 מקום לגור בו עד שתשוב ותבנהו. אמר ליה התחתון, אנא אוני
 4 לך דובקתא - אני אשכור לך מקום. אמר ליה העליון, לא סתתנא
 5 - איני חפץ לטרוד ולעבור לדירה אחרת. אמר לו התחתון, והרי
 6 לא קא מחדר לי - איני יכול לדור כך בדירתך. השיב לו העליון,
 7 שוף אפריסך ועול - כפוף קומתך עד כורסך ותכנס, ושוף אפריסך
 8 ופוך - אמר רב חמא, פדינא קא מעבב - הדין עם
 9 העליון, כיון שהדירה התחתונה משועבדת להעמדת העליונה.
 10 רב חמא מבאר מתי אין הדין עם העליון: והני מילי - שהדין עם
 11 העליון, באופן דלא קמו פשוירי - שלא ידרו קורות העליון למטה
 12 מעשרה טפחים סמוך לרצפת התחתון, אבל קמו פשוירי למטה
 13 מעשרה, ולא נשאר בדירה התחתונה חלל עשרה טפחים, מצי אמר
 14 ליה - יכול התחתון לטעון, למטה מעשרה, ושוףא דידי הוא - זו
 15 רשותי, ועלך לסלק משם את קורותיך, ואף שדירתי משועבדת
 16 להעמדת דירתך, היינו כשיש לי דירה, אך פחות מעשרה אין זו
 17 דירה כלל, ולא משעבד לך, ורשאי התחתון לסתור ולבנות מחדש.
 18 מוסיפה הגמרא אופן נוסף: והני מילי - שהדין עם העליון, באופן
 19 דבשעת חלוקת הבנין, שזה נטל את העליונה וזה את התחתונה,
 20 לא אתנו נפי תרדי - לא התנו בפירוש מה יעשו אם ישקע הבנין,
 21 אבל אם אתנו נפי תרדי שאם ישקע יבנהו מחדש, אף אם נשאר
 22 עשרה טפחים בדירת התחתון, סתרי וננו.
 23 מבררת הגמרא: וכי אתנו פתרי תרדי שאם ישקע יבנהו מחדש,
 24 עד פמה - מהו שיעור השקיעה המחייבם בזה. אמרו רבנן קמיה
 25 דרבה, משמיה דמר זוטרא פריה דרב נחמן, דאמר משמיה דרב
 26 נחמן, השיעור הוא פשיעור המוזכר באותה משנה ששנינו (גמ)
 27 לגבי המקבל לבנות בית לחבירו, ולא פירש את מידת גובהו,
 28 שעליו לבנות את ריפוז - גובהו פהצי ארבו ופהצי רהבו יחד, כגון
 29 בית שארכו עשרים ורוחבו עשר, יהא גובהה חמש עשרה אמות,
 30 כן כאן, גם זמן שגובה דירת התחתון שיהא לחצי אורך וחצי
 31 הרוחב, אין סותרים ובונים, עד שיהיה פחות מכך.
 32 אמר לחו רבה, לאו אמניא לבו - וכי לא אמרתי לכם דלא תתלו
 33 ביה פוקי סריקי פרב נחמן - שלא תאמרו בשם רב נחמן דברים
 34 ריקים וחסרי טעם, וברדאי לא אמר כן רב נחמן, אלא הכי אמר
 35 רב נחמן, כל זמן שהתחתון יכול לדור בביתו כי תרדי אינשי -
 36 כדרך דירת בני אדם, אין סותרים ובונים. מבררת הגמרא: וכמה
 37 הוא שיעור זה, אמר רב הונא פריה דרב יהושע, כי היכי דעילי -
 38 שיוכל להכנס לביתו, ועל ראשו איפרידא דמחוזא - חבילת קנים
 39 ארוכים העשויה בעיר מחוזא, ותרדי - ויכול להסתובב כך בבית
 40 לכל צד, אך אם קורות התקרה של העליון מונעות אותו
 41 מלעשות כן, סותרים ובונים.
 42 הגמרא מביאה מעשה דומה שבא לפני רב חמא: והוא נכרא,
 43 תנהו בני אשיתא אחורי פנוי דתקריה - שהיה בונה כותל מאחורי
 44 חלונות בית חבירו. אמר ליה בעל הבית, קא מאפלת עלי - אתה
 45 מחשיך את ביתי בכותלך, ועלך להרחיק ארבע אמות (כג). אמר
 46 ליה, סתתנא לך תבא, ועבדינא לך פנוי פנוה לעיל מאשיתא - אסתום
 47 את חלונותיך, ואבנה לך אחרים למעלה מגובה כותלי. אמר ליה,
 48 אם תחצוב חלונות חדשים קא מרעת ליה לאשיתא - תרעיד את
 49 כותלי ותקלקלנו. אמר ליה בעל הכותל, סתתנא לך לאשיתך עד
 50 דובקתא פנוי - אסתור את כותלך מלמעלה ועד מקום החלונות,
 51 ומשם ולמעלה פנינא לה קיר חדש ועבדינא לך פנוי כננינא, לעיל
 52 מאשיתא. אמר ליה בעל הבית, אשיתא דמתתתא עתיקא ומקעיל
 53 תרתא, לא קיימא - כותל שהוא ישן מלמטה וחדש מלמעלה אינו
 54 מתקיים, שאין טיט חדש נדבק יפה בטיט ישן, שהתייבש. אמר ליה

1 שוף אברייך - שחה קומתך עד כריסך. כשוירי - קורות העלייה. אבל אתנו אהדי -
 2 כשחלקו, אם תשפל עלייה יסתרורה הבית ויבנהו. עד כמה - תשפיל העלייה ויכוף את
 3 העלין לסתר ולבנות. באותה ששנינו - ב"המבור פירות": המקבל עליו מחבירו לבנות
 4 לו בית - ועשה רומו כחצי ארכו וחצי רחבו. כבנין היחבל, שהיה ארכו ארבעים ורחבו
 5 עשרים וגובהו שלשים. אפיריתא - חבילות
 6 קנים ארוכין. וחרר - מחורר עצמו כדודין. 1
 7 סברנא לך הבא - אסתום לך חלונותיך באבנים 2
 8 וטיט, ואפתח לך למעלה מכותלי בגובה כותלך 3
 9 חלונות אחרים שיאירו בביתך. קמרעת 4
 10 לאשיתאי - כשתפתח בה חלונות תגוע חלונות 5
 11 מחמת המכה. סריתנא לך - הכותל מרוש 6
 12 וגבוה עד שגייע למקום החלונות שאעשה לך. 7
 13 לא קיימא - שאין טיט החדש נדבק יפה בטיט 8
 14 הישן שיבש כבר. דאף על נב דקא משתמש בה 9
 15 כצבי ותיבני - ואין הוא עצמו דר בחובו, מצי 10
 16 אמר ליה: לא מצינא דאטרח להוציא העצם 11
 17 והתבן. אספלידא - טרקלין יפה. תריבצא - 12
 18 גינה שבצד הטרקלין, שהיתה מאירה לתוכו. 13
 19 בדפשיא אנא בנינא - בשלי אני בונה, ואתה 14
 20 אין לך עלי חזקת אורה של שלש שנים, 15
 21 והשתא הוא דפלגינהו. ארבע אמות לעבודת 16
 22 הכרם - שהיו חורשין אותה בשוורים. דעלו 17
 23 אהדי - שנתן בעל הכרם לבעל השדה לבן 18
 24 דמים של עילוי הכרם, הילכך כרם בעי למשקל 19
 25 עם עבודתו. כשופטני עסקינן - וכי שותף היה 20
 26 שנטל גינה חלקה כנגד בית בני ולא נטל עילוי 21
 27 דמים? והשתא אידרונא - חדר אפל, ואני על 22
 28 מנת אספלידא נתתי עילוי דמים. שפא בעלמא 23
 29 - אם אספלידא שפא, ואף על פי שאינו כשאר 24
 30 אספלידא - לא בטיל שמו. בית כור - לפי 25
 31 חשבון סאתים כחצר המשכן. 26
 27 נהרדעי

23 אמר ליה: סתננא לה עד לארעא, ובנינא לה ועבידנא לך פנוי בגוה. אמר ליה: חדא אשיתא
 24 חדתא פכוליה ביתא עתיקא לא קיימא, אמר ליה: סתננא לה לכוליה ביתא, ובנינא לך
 25 פנוי בבנינא. אמר ליה: לית לי דוקתא למינד ביה. אמר ליה: אגידנא לך דוקתא, אמר
 26 ליה: לא טרחנא. אמר רב חמא: בדין קא מעכב. היינו תד, והא תו למח לי? - הא קא
 27 משמע לך, דאף על גב דלא משתמש אלא תיבנא וכי ציבי בעלמא. הנהו בי תרי אחי
 28 דפלגי בהדי הדר, חד מטייה אספלידא וחד מטייה תריבצא, אול ההוא דמטייה תריבצא
 29 וקא בני אשיתא אפוקא דאספלידא. אמר ליה: קא מאפלת עלי, אמר ליה: בדידי קא בנינא.
 30 אמר רב חמא: בדין קאמר ליה. אמר ליה רבינא לרב אשי, מאי שנא מהא דתנינא: שני
 31 אחין שחלקו, אחד מהן נטל שדה כרם ואחד מהן נטל שדה לבן - יש לו לבעל הפרם
 32 ארבע אמות בשדה לבן, ששעל מנת פן חלקו? אמר ליה: התם דעלו להרדי. - אבל הכא
 33 מאי, דלא עלו להרדי? וכי בשופטני עסקינו, דהא שקיל אספלידא והא שקיל תריבצא
 34 ולא עלו להרדי? אמר ליה: נהי דעלו להרדי דמי לביני פשוירי והודרי, דמי אוריא לא עלו
 35 להרדי. ולקמא ליה: מעיקרא אספלידא פלגת לי, השתא משוית לי אידרונא אמר רב שמי
 36 בר אשי: שפא בעלמא פלג ליה, מי לא תניא: האומר: "בית פוד עפר אני מוכר לך",
 37 אף על פי שאינו אלא לתך - הגיעו, שלא מכר לו אלא שפא, והוא דמיתקרי בית פוד;
 38 "פרדס אני מוכר לך", אף על פי שאין בו רמוגים - הגיעו, שלא מכר לו אלא שפא, והוא
 39 דמיתקרי פרדס, "פרם אני מוכר לך", אף על פי שאין בו גפנים - הגיעו, שלא מכר לו
 40 אלא שפא, והוא דמיתקרי פרמא - מי דמי? התם מצי אמר ליה מוכר ללוקח: שפא וביני
 41 לך, הכא מצי אמר ליה: אדעתא דרבי פלגי, דדאירנא ביה פי היכי דדרו אבהתן. אמרו ליה
 מר

לחת לי בית כור שלם, ולעמוד במקרך - עמוד, ואם לאו - תחזור לי משותי. אבל אי קרו ליה בית כור - הגיעו, אף על פי שאין בו אלא לתך.

1 נהרדעי לטעמייהו - רב חמא דמן נהרדעא הוא, דלא סבירא ליה הא דאידור בה כדרדו
 2 אבהתי, ולשם כך חילקנו - אויל לטעמייהו ונהרדעי, דאמר שמואל דהוא מנהרדעא.
 3 האחין שחלקו - ונטל זה שדה לצפון וזה לדרום, והיה אביו גריל להיות לו ליכנס דרך
 4 זו וזה תוך - אין יכול לומר "דרך לי עלך", ולא חלונות - לערער על סתימת אורו, ולא
 5 כולמות - אם נטל זה בית וחצר, והוה נטל עליה
 6 אין לו לקבוע סולמ בחצירו של זה עלעות
 7 לעלייתו, ולא אמת המים - להביאה שם הנהר
 8 דרך שדהו של זה לתוך שלו. תבא - שובר
 9 שהוא פרוע לאביהם, ומרעי ליה - לשובר, שהן
 10 עדי שקר. משנה בופין אויבו - את בן החצר
 11 שאינו רוצה לסייע את בני החצר, בכנות ליה
 12 בעל של שער להיות שומר הפתח וישב שם בצל
 13 ומרחיק את בני רשות הרבים מלהציץ בחצר.
 14 ודלת - לשער החצר לנעולו, לא כל החצרות
 15 ראויות לבית שער - בגמרא מפרש איזו היא
 16 הראייה, ויהא כנאשי העיר - לשאת עמדם
 17 בעול. גמרא - ולא אישתעי בהיהו - לפי
 18 שמפסיק בענינים הצועקין, ואין קולם שמשע
 19 מנואי - לחצר - גריעותא הוא, לפי שדלת
 20 החצר נעול, והעני צועק, ובית שער שבפנים
 21 מפסיק הקול. גמרא - אינו מפסיק בפניו, שהרי
 22 נכנס לתוכו, וכשאין לו דלת עסקין, פותחת
 23 דריה מאבראי - העני פותחת ונכנס, והמת -
 24 שירודר בלעו, והוא של עץ, ותמיד מפתחת
 25 לתוכו. שאינה סמוכה - שמשוכה להלן מרשות
 26 הרבים. כשהם נזיבים - לחומת העיר. קבע בה
 27 מסמרות - וזהו לדון כן, ולא תוזו ממנה.
 28 קירוב בתים - בית הקרוב לחומה צריך לחומת
 29 העיר יותר מן הרחוק, רמא דשוראי אורבגן -
 30 הטיל יציאת חומת העיר על החכמים, כמו על
 31 שאר בני אדם. חול - שהוא מונע ממעשיהם
 32 של צדיקים. מנין על הים - והוא לו לחומה,
 33 כדכתיב "אשר שמתי חול גבול לים" (ירמיהו
 34 ח).

אלו

1 והא והוא חסידא דהוה רגיל אליהו דהוה משתעי בהדיה, עבד בית שער ותו
 2 לא משתעי בהדיה - לא קשיא: הא מגואי, הא מבראי. ואי בעית אימא: הא והא
 3 מבראי, ולא קשיא: הא דאית ליה דלת, הא דלית ליה דלת. אי בעית אימא: הא והא
 4 דאית ליה דלת, ולא קשיא: הא דאית ליה פותחת, הא דלית ליה פותחת. אי בעית
 5 אימא: הא והא דאית ליה פותחת, ולא קשיא: הא דפותחת דיריה מגואי, הא דפותחת
 6 דיריה מבראי. "בופין אותו לבנות בית שער ודלת לחצר". תניא, רבן שמעון בן
 7 גמליאל: לא כל חצרות ראיות לבית שער, אלא, חצר הסמוכה לרשות הרבים - ראיה
 8 לבית שער, ושאניה סמוכה לרשות הרבים - אינה ראיה לבית שער. ורבנן? וימנין
 9 דדחקו בגי רשות הרבים ועיילו ואתו. "בופין אותו לבנות לעיר" כו'. תנו רבנן: בופין
 10 אותו לעשות לעיר דלתים ובריה. ורבן שמעון בן גמליאל אומר: לא כל העיירות
 11 ראיות לחומה, אלא, עיר הסמוכה לספר - ראיה לחומה, ושאניה סמוכה לספר -
 12 אינה ראיה לחומה. ורבנן? וימנין דמקרו ואתי גייסא. בעא מיניה רבי אלעזר מרבי
 13 יוחנן: פשהו גובין, לפי נפשות גובין, או דילמא לפי שבת ממון גובין? אמר ליה: לפי
 14 ממון גובין, ואלעזר בני, קבע בה מסמרות. איפא דאמרי, בעא מיניה רבי אלעזר מרבי
 15 יוחנן: פשהו גובין, לפי קירוב בתים הן גובין, או דילמא לפי ממון גובין? אמר ליה: לפי
 16 קירוב בתים הן גובין, ואלעזר בני, קבע בה מסמרות. רבי יהודה נשיאה רמא דשוראי
 17 אדרבנן, אמר ריש לקיש: רבנן לא צריכי נטירותא, דכתיב: "אספרם מחול ירבון",
 18 אספרם למאן? אילימא לצדיקים דנפישו מחלא, השתא פולחו ישראל פתיב בהו: "פחול

1 מר - ינוקא - הוא הגדול, ועל שם שנולד בינקותו של רב חסדא קרי ליה מר ינוקא. ומר
 2 קשישא הוא הצעיר, ונולד בקשישותו של רב חסדא. נהרדעי לטעמייהו - רב חמא
 3 נהרדעי הוא. כדאמרין בפרק קמא דסנהדרין (ז,ב): "אמוראיז נהרדעי" - רב חמא.
 4 ושמואל נמי נהרדעי הוא. כדאמר שמואל (ברכות נחג,ב) נהרין לי שבילי דרקיע כשבילי
 5 נהרדעי. און להם דרך זה על זה - טעמא,
 6 משום דרטיק שמואל בפרק "המוכר את הבית" 1
 7 (בבא בתרא סדא, ב) רבי עקיבא, דאמר: מוכר
 8 בעין יפה מוכר, ולפיכך אין להם דרך זה על זה,
 9 שלא שיר לעצמו כלום כל אחד חלק בחלק
 10 חבירו, והוה לו כמוכר. ואף על גב דאמרין: 4
 11 המוכר בית ושייר חצר - מוכר לו עם הדרך, למאן
 12 דאמר מוכר בית - כיון מוכר - לא זמי, הדבא
 13 כולם מוכרין, וכל אחד מוכר ולא שיר לעצמו
 14 כלום בחלק חבירו, והוה ליה כמוכר חצר ושייר
 15 בית, דצריך ליקח לו דרך מבעל החצר.
 16 ולא סולמות זה על זה - פירש בקונטרס: אם
 17 נטל זה בית וחצר זה נטל עליה - אין
 18 לקבוע סולמ בחצירו של זה עלעות לעליתו.
 19 וקשה לרבינו יצחק: היינו "ולא דרך זה על זה"
 20 ונראה לרבינו יצחק, כגון שלקח זה בית וזה עליה
 21 חצר - אין לו לסמוך הסולמ בבית של זה
 22 ולעלות בעלייתו.
 23 ואי בעית אימא אתא הוא מבראי - ולא גרסינן "הא
 24 הוא מגואי". ומגואי אין שייך לחלק בין אית
 25 ליה דלת ללית ליה, ובין אית ליה פותחת ללית
 26 ליה, דבכל ענין הוא רע, כיון שאין יכול לאבא אלא
 27 ער פתח החצר. ואין לפירש "הא דאית ליה דלת"
 28 כו' - אחצר קאי, דהא במתניתין בהדיא קתני:
 29 בופין אותו לבנות דלת לחצר. ולמאי דגרסינן
 30 "מבראי" קצת קשה: דלא הוי כשאר שינוי, דנקט
 31 צד דלא מעלי - הא הוא דאית ליה דלת, הוא
 32 והא דאית ליה פותחת, והבא נקט שהוא דמעלי.
 33 לפי שבת ממון הן גובין - כיון דאין סכנת
 34 נפשות - גבול לא אולין אלא בתר ממון. והכי
 35 נמי אמר ר' יהונתן ב"ר אבא (בבא קמא קט"ב):
 36 שירא ההולכת במדבר ועמד עליה גייס -
 37 מחשבין לפי ממון, דליכא סכנת נפשות, כיון דאין
 38 הגייס בא רק בשביל ממון. ואף על גב דאמר בפרק
 39 "בן סורר" (סנהדרין ע"ב), דהבא במחלת נידון
 40 על שם סורפו, ומפרש רבא טעמא מבראי משום
 41 חזקה דאין אדם מעמיד עצמו על ממונו כו' -
 42 ואפילו הכי אין מחשבין אלא לפי ממון, כיון
 43 דהגייס ברצונו אינו בא על הנפשות, דאם לא
 44 יעמדו נגדם לא זיק לגופם - הילכך לא חשיב
 45 סכנת נפשות. לפיכך, אם יעמדו עליהם לטטים
 46 ותפשו עמדם - גובל לפי ממון. אבל הוהי דטעו
 47 במדבר, אמר הים דמחשבין אף לפי הנפשות,
 48 משום כיון דטעו איכא סכנת נפשות.
 49 לפי קירוב בתים הן גובין - פירש רבינו תם:
 50 ונותנין עניי קרובים יותר מרחוקים, וכן
 51 עשירים קרובים יותר מעשירים רחוקים. אבל
 52 עשירים רחוקים נותנין יותר מעניים קרובים, דלפי
 53 שבת ממון נמי הן גובין. אילימא לצדיקים כו'
 54 - דבהכי מיירי קרא, ודלעיל מיניה כתיב: "ולו מה
 55 יקרו רעך אל מה עצמו ראשיהם", ובתיב בתריה:
 56 "אספרם מחול ירבון".
 57 לא

43 אשר על שפת הים", צדיקים עצמם מחול ירבון? אלא הכי קאמר: אספרם למעשיהם של צדיקים - מחול ירבון, וקל וחומר:
 44 ומה חול שמועט - מגין על הים, מעשיהם של צדיקים שהם מרובים - לא כל שפן שמגניים עליהם. פי אתא לקמיה דרבי
 45 יוחנן, אמר ליה, מאי טעמא לא תימא ליה מהא: "אני חומה וישדי פמגדלות"; "אני חומה" - זו תורה, "ישדי פמגדלות"

אלו

53 בפתח החצר 'בית שער' ואחד מבני החצר מסרב להשתתף
 54 בהוצאות, בני החצר פושין אותו לבנות - להשתתף בהוצאות
 55 בניית בית שער, וכן בבניית דלת לחצר, לנעול אותה לבילה מפני
 56 הגנבים. רבן שמעון בן גמליאל אומר, לא כל התצרות ראיות
 57 ו-צריכות לבית שער, ובאותם חצירות אין כופין אותו לבנות בית
 58 שער.
 59 וכן בני העיר שרצו לבנות חומה לעיר ובה דלתות ובריחים, ואחד
 60 מבני העיר מסרב, בני העיר פושין אותו לבנות לעיר חומה ודלתים
 61 ובריית. רבן שמעון בן גמליאל אומר, לא כל העצרות ראיות
 62 לחומה, ובאותם שאין צריכות, אין כופין אותו לבנות חומה.
 63 מבררת המשנה: כמה יהא בעיר ויהא פאנשי העיר - כמה זמן
 64 לאחר שבא אדם לגור בעיר, נחשב כבר כאחד מאנשי העיר,
 65 לשאת עמם בהוצאות. משיבה המשנה: שנים עשר חדש. אמנם
 66 אם קנה פה ו-בעיר בית דירה, הרי הוא פאנשי העיר מיד, מפני
 67 שבקניית הדירה הוכיח שכונתו להשתקע בעיר.

נמרא

68 שנינו במשנה שבני החצר כופין זה את זה לבנות בית שער לחצר.
 69 מבררת הגמרא: למימרא - האם בא הדבר ללמד דבית שער
 70 מעליותא היא - דבר טוב הוא, ולכן כופים אותו לבנותו, והא -
 71 דהרי מעשה היה בההוא שסירא - באותו חסיד, דהנה גייל אליהו
 72 דהנה משתעי בהדיה - שהיה רגיל אליהו הנביא לבוא אליו,
 73 ולדבר עמו. לאחר זמן קצר - עשה אותו חסיד 'בית שער' בחצירו,
 74 ותו לא משתעי בהדיה - ושוב לא דיבר עמו אליהו הנביא, לפי
 75 שבית השער מפסיק בפני קולם של העניים הצועקים אל בעל
 76 הבית, ואין קולם נשמע. הרי שאין ראוי לעשות בית שער, ואם
 77 כן מדוע כופים בני החצר לעשות בית שער.
 78 מתרצת הגמרא: לא קשיא, הא - אותו חסיד בנה את בית השער
 79 מנאי - בתוך החצר, ואין ראוי לעשות כן, משום שהעניים אינם
 80 יכולים להכנס לחצר, וכשהם עומדים בחוץ וצועקים אל הבעל
 81 הבית, אין קולם נשמע מפני הבית שער המפסיק בפני קולם. ואילו
 82 הא - בית השער שבו עוסקת משנתנו, נבנה מנאי - מחוץ
 83 לחצר, ואין בו דלת, ויכול העני להכנס אל תוך בית השער
 84 ולצעוק אל בעל הבית.
 85 ואי בעית אימא, לעולם הא והא - גם במשנה וגם במעשה
 86 ד'ההוא חסידא' מדובר בבית שער שבנה מנאי - מבחוץ, ואף
 87 על פי כן לא קשיא, שכן הא - בית השער שבנה אותו חסיד דאית
 88 ליה דלת - היה בו דלת, ואין העני יכול להכנס לתוכו, ולכן אין
 89 ראוי לעשותו, ואילו הא - במשנתנו מדובר דלית ליה ו-שאין לו
 90 דלת, ויכולים העניים להכנס לתוכו ולצעוק אל בעל הבית.
 91 ואי בעית אימא, לעולם הא והא - גם במשנתנו וגם במעשה
 92 ד'ההוא חסידא' מדובר בבית שער מבחוץ ודאית ליה ו-שיש לו
 93 דלת. ואף על פי כן לא קשיא, שכן הא - בית השער שבנה אותו
 94 חסיד מדובר דאית ליה פותחת - שהיתה הדלת נעולה במנעול
 95 ואין העניים יכולים להכנס לתוכו, ואילו הא - במשנתנו מדובר
 96 דלית ליה פותחת - שאין לבית שער מנעול, ויכולים העניים
 97 להכנס לתוכו ולצעוק אל בעל הבית.
 98 ואי בעית אימא, לעולם הא והא - גם במשנתנו וגם במעשה
 99 ד'ההוא חסידא' מדובר בבית שער דאית ליה פותחת - שיש בו
 100 מנעול. ואף על פי כן לא קשיא, הא - בבית השער שבנה אותו
 101 חסיד מדובר דפותחת דדייה מנאי - שהיה המנעול בפנים, בצד
 102 הפנימי של בית השער ואין העני יכול לפתוח את הדלת, והא -
 103 במשנתנו מדובר דפותחת דדייה מנאי -
 104 שהמנעול שלו מבחוץ, והמפתח נתון בתוך המנעול, והעני יכול

1 מר ינקא ומר קשישא בריה ו-בניו דרב תמא לרב אשי, נהדעני
 2 למעמייהו - רב חמא, שהיה מבני העיר נהרדעא, סובר כשיטת
 3 שמואל שהיה מנהרדעא, שחלוקת האחים אינה מותנית בכך
 4 שכל אחד שתמש בחלקו כדרך שהשתמש אביהם, דאמר רב
 5 נתנן אמר שמואל, האחין שקלקו את ירושת אביהם, ונטל אחד
 6 את השדה הפנימית והשני את החיצונית, אין לון לא דרדך זה על
 7 זה - אין לבעל השדה הפנימית זכות לעבור לשדהו דרך השדה
 8 החיצונית, אף שהאב היה עובר בה. ולא זכות חלונות זה על זה -
 9 שאם נטל אחד את הבית ואחד את החצר, רשאי בעל החצר
 10 לבנות בה כותל, הגם שהוא מחשיך בכך את בית אחיו. ולא זכות
 11 סולמות זה על זה - אם אחד נטל בירושתו בית וחצר, והשני
 12 עליית גג, אינו רשאי לקבוע סולם בחצר כדי לעלות בו לעליותיו.
 13 ולא זכות אמת תמים זה על זה - אם חלקו ביניהם שתי שדות,
 14 אין אחד מהם רשאי לחפור תעלת מים בשדה אחיו, כדי להעביר
 15 מים מהנהר לשדהו. וסיים שמואל ואמר, והתירו בהן - בהלכות
 16 אלו, שקלכות קבועות הן - שכן נקבעה ההלכה. ואף שאביהם
 17 היה רגיל בשימושים הללו, אין אומרים שעל דעת כן חלקו, וכן
 18 סובר רב חמא, ולכן פסק שהאב שירש את הבית אינו יכול למנוע
 19 מאחיו מלבנות כותל בחצר, אף שבכך נמצא שאינו משתמש
 20 בבית כדרך שהשתמש בו אביו.
 21 מביאה הגמרא את דעת החולק על שמואל: ורב אמר, האחים
 22 שחלקו, יש לון דרך, חלונות, סולמות, ואמת המים זה על זה.
 23 הגמרא מביאה דין נוסף שאמר רב חמא: ההוא שפרא דיתמי -
 24 מעשה בשטר חוב שביד יתומי המלוה, דנפיק עליה מנאי -
 25 שהלוה הוציא 'שובר' המוכיח שכבר פרע לאביהם. אמר רב חמא,
 26 אנבין לא מנבין ליה - אין גובים את החוב מהלוה, ומכל מקום
 27 מיקרע לא קרעין ליה - גם אין קורעים את שטר החוב שביד
 28 היתומים. ומבאר הגמרא: אנבין לא מנבין ליה, משום דנפיק
 29 תפרא עליה, וגם מיקרע לא קרעין ליה - לשטר החוב, דכי דלדי
 30 יתמי - כדי שכשיגדלו היתומים, דילמא מיתו רביה ומיעי ליה -
 31 שמא יביאו ראייה שהעדים החתומים על השובר עדי שקר הם.
 32 אמר ליה ו-שאל אותו רב אהא בריה דרבא לרבינא, הלכתא מאי
 33 - האם דברי רב חמא נפסקים להלכה. אמר ליה רבינא, כבוליהו -
 34 בכל ההלכות שהובאו לעיל (ע"א) בשם רב חמא, הלכתא כרב
 35 חמא, לבר ו-חוץ מתקרא - מ'שובר', מהלכה זו שאמר רב חמא
 36 לגבי שובר היוצא על חוב של יתומים, שאין קורעים את שטר
 37 החוב, שאין הלכה כמותו, אלא קורעים את שטר החוב, לפי
 38 דפריה שפרי לא מחזקין - אין אנו מחזקים עדים כשקרנים וכיון
 39 שהשובר מוכיח שהחוב נפרע, קורעים את שטר החוב. אך מר
 40 זוטרא בריה דרב מרי אמר, בהא נמי ו-גם בדין זה הלכתא כרב
 41 חמא, ואף שאין חוששים שהעדים משקרים, עדיין יש לחשוש
 42 שמא מעולם לא חתמו עדים על שובר זה, אלא הלוח זייף את
 43 חתימותיהם על השובר. והטעם שחוששים לזיוף, כיון דאם איתא
 44 דתקרא מעליה היא - שאם אכן זהו שובר טוב, איבעי ליה לאפוקי
 45 בתוי אהותן - היה לו ללוח להוציא בחיי האב, ומדלא אפקיה -
 46 ומכך שלא הוציאו בחיי האב, שמע מינה - יש מכך קצת ראייה
 47 דזיופי זייפיה - שהלוח זייף את השובר, ולכן נמנע מלהוציא
 48 בחיי האב, המכיר בשקרו, והוציאו בפני היתומים שאינם יודעים
 49 שהוא מזויף, ולכן אין קורעים את שטר החוב, אלא ממתנים
 50 שיגדלו היתומים.

משנה

51 המשנה שלפנינו עוסקת בחיובים משותפים המוטלים על בני
 52 החצר או בני העיר: חצר שלפני הבתים, ורצו בעלי הבתים לבנות

56 רב יהודה מונה כללים נוספים בענין הוצאות בני העיר: **אמר רב**
57 **יהודה, הכל חייבים להשתתף בהוצאות שמוציאים לאנלי נפא** -
58 להעמיד דלתות בחומת העיר, ואפילו מיתמי, שאף להם יש צורך
59 בכך. **אבל רבנן לא צריכי נטרותא** - אינם צריכים שמירה, ואין
60 גובים מהם לצורך זה.
61 ועוד אמר רב יהודה: **הכל חייבים להשתתף בהוצאות שמוציאים**
62 **לכריא פתיא** - לכריית בורות לשנות מהם מים, ואפילו מרבנן,
63 שאף הם צריכים למים. **ולא אמרן** - אמנם לא נאמר דין זה, **אלא**
64 **באופן דלא נפקי באכלוזא** - שבני העיר אינם יוצאים בעצמם
65 לכריית הבור, אלא שוכרים אחרים שיחפרו עבורם, **אבל אם בני**
66 **העיר נפקי באכלוזא**, אין תלמידי חכמים חייבים לצאת עמהם,
67 שכן רבנן לאו בני מיפק באכלוזא נינהו - אין דרך תלמידי חכמים
68 לצאת בעצמם לחפירת בורות, שגנאי הוא להם.
69 מספרת הגמרא: **רבי פתח אוצרותי בטובה בשני פצורת, להלק**
70 **עבור הנצרכים, ואמר, ויבטו רב בעלי מקרא, בעלי משנה, בעלי**
71 **מקרא, בעלי הלכה, בעלי הגדה, כלומר כל שיש בידו אחד מדברים**
72 **אלו, אבל עמי הארץ אל יבטו. חק רבי יונתן בן עמרם ורבנן,**
73 **ורבי לא הכירו. אמר לו רבי יונתן לרבי, רבי, פתכני. אמר לו רבי**
74 **לרבי יונתן, בני, האם קרית בתורה, אמר לו, לאו. הוסיף רבי**
75 **ושאלו, האם שנית במשנה, אמר לו, לאו. אמר לו רבי, אם כן,**
76 **שלא קרית ולא שנית, בפה ו-באיוז וכותן אפרנסקי. (אמר לו רבי**
77 **יונתן לרבי), פתכני בפלג ובקערב - כשם שהקדוש ברוך הוא**
78 **מרחם על הכלב והעורב ומפרנסם. קיבל רבי את דבריו, ותרסה.**
79 **בת דנפק - לאחר שיצא רבי יונתן, יתיב רבי וקא מצטער - ישב**
80 **רבי והצטער, ואמר 'אוי לי שנתתי פתי לעם הארץ.'**
81 **אמר לפניו ו-לפני רבין רבי שמעון בר רבי, שפא יונתן בן עמרם**
82 **תלמידך הוא, שאינו רוצה ליהנות מקבוד תורה מימיו, ולכן העמיד**
83 **את עצמו כעם הארץ. פקוק, ואשפה - ומצאו שאכן היה זה יונתן**
84 **בן עמרם. אמר רבי, אם כן, יבטו הכל, ואף עמי ארצות. שמה**
85 **יודמנו עוד תלמידי חכמים שאינם רוצים ליהנות מכל התורה.**
86 הגמרא מבארת את טעמו של רבי שנהג שלא לתת מפיתו לעם
87 הארץ: **רבי למעמיה, דאמר רבי, אין פורענות בא לעולם אלא**
88 **בשכיל עמי הארץ, ומשום כן אין זה מן הסברא לפרנסם. ובההוא**
89 **דמי פליא דשרי אמבריא - וכפי שלמדים אנו מן המעשה שהיה**
90 **אצל רבי, שהטיל המלך על בני העיר טבריה להשיג עבורו מעות**
91 **לקניית כתר מלכות, אתו לקמיה דרבי - באו עמי הארצות**
92 **שבטבריה לפני רבי, ואמרו ליה, ליתבו רבנן פתון - רוצים אנו**
93 **שאת תלמידי חכמים שבעיר ישתתפו עמנו בהוצאות דמי הכתר,**
94 **אמר להו רבי, לא ישתתפו עמכם התלמידי חכמים. אמרו ליה בני**
95 **העיר לרבי, אם כך, ערוקינן - נברח מהעיר. (אמר להו) רבי לבני**
96 **העיר, ערוקי - יכולים אתם לברוח. ערוקי פליחון - ברחו חצי**
97 **מעמי הארצות שבעיר, ולאחר שברחו דליות פלגא - מחל המלך**
98 **חצי מדמי הכתר. אתו תהו פלגא קמי דרבי - באו אותם החצי**
99 **הנותר מעמי הארצות, שלא ברחו מהעיר, ואמרו ליה לרבי, ליתבו**
100 **רבנן פתון. אמר להו רבי, לא. אמרו לו, אם כך, ערוקינן - אף אנו**
101 **נברח מהעיר. אמר להם רבי, ערוקי, ערוקי פולחו - ברחו כל עמי**
102 **הארצות מהעיר, ופש - נשאר רק ההוא פובם שהיה עם הארץ,**
103 **ועמו כל התלמידי חכמים שבעיר. שריות אבובם - הטילו גזרי**
104 **המלך את הוצאות**
105 **הכתר על הכובס לבדו. ערק גם הפובם, פקע פליא - ומחל המלך**
106 **על כל דמי הכתר. אמר רבי, ראיתם שאין פורענות בא לעולם אלא**
107 **בשכיל עמי הארץ, שחרי כפי מה שברחו עמי הארצות מן העיר,**
108 **כך התבטלה הגזירה.**
109 **שנינו במשנה: ובהא פער ויהא פאנשי העיר וכו', שנים עשר**
110 **חודש: הגמרא מקשה שבכרייתא דלהלן מבואר שלאחר שלושים**

1 **אלו תלמידי חכמים שנמשלו לשדים, שאחרים יונקים מתורתם,**
2 **ומגינים על דורם כמגדלי שמירה, ומכאן שתלמידי חכמים אינם**
3 **צריכים שמירה.**
4 **שואלת הגמרא: וריש לקיש מדוע לא דרש מפסוק זה. מתרצת**
5 **הגמרא: קבר לה - ריש לקיש סובר שדורשים פסוק זה בדרוש**
6 **רבא, 'אני חומה זו פנת ישראל, שגורדים עצמם כחומה שלא**
7 **להתערב בין האומות, וישדי במגדלות' אלו פתי בנטיית ובתי**
8 **מדרשות, המניקים את ישראל בדברי תורה.**
9 **הגמרא מביאה שהתלמידי חכמים פטורים אף ממישי המלך: רב**
10 **נחמן בר רב חסדא, רמא ברנא ארנן - הטיל תשלום מס, שהיה**
11 **מוטל עליו מאת המלכות לגבות מן היהודים, גם על התלמידי**
12 **החכמים. אמר ליה רב נחמן בר יצחק, עברת בכך אדאורייתא**
13 **ואדנבייא ואדנבתי - על מה שנאמר בתורה בנביאים ובכתובים.**
14 **מבארת הגמרא: היך עובר אדאורייתא - על הכתוב בתורה, שאין**
15 **לגבות מס מתלמידי חכמים, דכתיב (דברים 17: 17) 'אף חבב עמים כל**
16 **קדושי ה' ויהם תבו לרגלך ישא מדברתיך. ומפרשת הגמרא**
17 **פסוק זה, אמר משה לפני הקדוש ברוך הוא, רבנו של עולם, אפילו**
18 **בשעה שאתה מחבב עמים - שאתה מאיר להם פנים להשליטם על**
19 **בניך, אף על פי כן כל קדושי - תלמידי חכמים שבישראל, יהיו**
20 **בניך לשומרם, ומכאן שתלמידי חכמים פטורים ממש שמטילים**
21 **הגוים.**
22 **ומוסיפה הגמרא לבאר את המשך הפסוק: ויהם תבו לרגלך, תני**
23 **רב יוסה, אלו תלמידי חכמים שמכתתים רגליהם מעיר לעיר**
24 **וממדינה למדינה ללמוד תורה, וכמו שמסטים הפסוק 'ישא**
25 **מדברתיך, שמכתתים רגליהם כדי לישא וליתן בדרבותיו של**
26 **מקום - בתורה.**
27 **וכן אתה עובר אינבייא, דכתיב (הושע 12: 1) 'עם כי יתנו בגוים עתה**
28 **אקבצם ויחלו מעט ממשא מלך ושרים'. ומפרשת הגמרא פסוק זה,**
29 **אמר עולא, תיבת 'יתנו' שבפסוק זה פלשון ארמית נאמר, והיא**
30 **מלשון 'שינון ולימוד'. וכך שבתרש הפסוק, אי תנו פולחו - אם**
31 **כל ישראל ילמדו תורה, הרי עתה אקבצם - בקרוב יגאלו. ואם**
32 **רק מעט מהם יעסקו בתורה, אותם המעט יחלו - יהיו בטלים**
33 **מלשאת בעול משא - המס של מלך ושרים. כלומר, שלא יהיו**
34 **חייבים לשלם מיסים.**
35 **וכן אתה עובר אדנבתי, דכתיב שצויה המלך דרוש על הגיזבר**
36 **הממונה לגביית מיסים מבני ארץ ישראל (עזרא 7: 26), כל הכהנים**
37 **והלוויים ושאר עובדי בית המקדש 'תנהו בלו ויהלך ו-מיני מיסים)**
38 **לא שלים למרמא עליהם' - אין שליטה ורשות להטיל עליהם. רב**
39 **יהודה מבאר את מיני המיסים המוזכרים בפסוק, ואמר רב יהודה,**
40 **'מנחה, זו מנת המלך - מיסים קבועים שמטיל המלך על בני**
41 **המדינה. בלו, זו פקה גולגלתא, כלומר, שצריך כל אחד ליתן**
42 **דמי גולגלתא, ויהלך, זו ארנוגא - מס שנותן כל אחד עשירית**
43 **מהתבואות שצמחו ומהבהמות שנולדו בכל שנה ושנה. ואם כן**
44 **כשם שעובדי בית המקדש העוסקים במלאכת שמים פטורים מן**
45 **המיסים, כך תלמידי חכמים ההוגים בתורה שאף היא מלאכת**
46 **שמים, פטורים מן המיסים.**
47 **הלכה נוספת בענין הוצאות של בני העיר: רב פפא, רמא ברנא**
48 **הרתא - הטיל הוצאות כריית באר חדשה של מי שתייה, איחמי -**
49 **גם על יתומים קטנים שבעיר. אמר ליה רב שישא בריה דרב אדי**
50 **לרב פפא, איך אתה גובה מיתומים, ודילמא לא מידויל - והרי**
51 **שמה לא ימצאו שם מים ונמצא שלא תהיה כל תועלת ליתומים**
52 **מגביה זו, ויתומים אינם בני מחילה. אמר ליה רב פפא, מישקל**
53 **שקילנא מניהו - ליטול, אכן אני נוטל מן היתומים, ואי מידויל,**
54 **מידויל, ונמצא שלקחתי מהם כדון. ואי לא ימצאו מים, מהדרנא**
55 **לה ניהליהו - אני משיב להם את כספם.**

תוספת

לא שליט למרמא עליהם - לפי שהיו עסקים במלאכת שמים בבנין בית המקדש, הכי נמי
אין להחיל סמ על למודי תורה.
והלך זו ארנוגא - פירש בקונטרס: עישר בחמות ותבואה כו'. ורבינו חננאל פירש: ארחת
דרון לשלשון העובר ממקום למקום, שנתן לו כל עיר ועיר ארחה, ופירשו מלשון
"ויבא הלך לאיש העשיר" (שמואל ב. ו).

בריא פתיא - פירש רבינו חננאל: להסיך
בגששית מרובח העיר. אפירא
הורמיז - פירש רבינו חננאל דמשמעות הלשון: חן
מאת המזקם. אפירא - כמו: אפרון נמושה לרבי
שמעון (בבא מציעא קט.א). הורמיז - שם שכינה,
כי היא דסוף פרק "אחד דיני ממונות" (סנהדרין
ט.א). מפלגא דידך ולעיל דהורמיז בוויך, מפלגא
ולתחת דהורמיז בנרן, כמו הורמיז בר לילתא
לקמן (עג.א).

ככלב וכעורב - כמו שפירש הקונטרס. הייט
דכתיב: "ותן לבחמה לחמה לבני עורב" וגו',
"בחמה" בנימטריא כלב.

יחיב רב יוסף וקא מעיין בה - ואם תמיר, וכי לית
ליה "ביבוי קצירה תשברנה" וגו' (שעיהו כז)
כדארמינן בפידיקין (יב.ו) ויש לומר: דקבלה משום
שלום מלכות, כדעבר רבא לקמן (שם). וכי היכי
דפליגיהו רבא לעיני גויים - דכתיב פיה ביה רב
יוסף שבויו גויים, ומיהו, לא צריכי לחכי, אלא
כדפירש הקונטרס, דרבא דקבלה משום שלום
מלכות. וכיון שאמר לו ליתן למצוה רבה - לא
היה אפשר לחלקם לעיני גויים, דאסור לנגוב
דעת הבריות, ואפילו דעתו של גוי (תולין דצ.א).

אבל מעות המחולקים לעניים - אין כאן גביית
דעת, דאינוו נמי דידיע שישיראל רגילין לפרנסם,
כדאמר ב"המוקד" (גיטין סא.א). מפרנסין עמי
גויים עם עיני ישראל מפני דרכי שלום. והא
דקבל מהדואו טייעא דנרב שרואג לבי בנישאתא
בפרק קמא דערבין (ו.ב) אף על גב דהתם לא היה
שלום מלכות - הדרם טעמא משום דהוה כמו
קרבי, וארמינן (ניד סב.א): "איש איש" - לרבות
גברים, שנדרים נדרים ונרבות כישראל.

פדיון
אלו תלמידי חכמים - אלמא אין צריכין חומה. [וז] כנסת ישראל - כולם שוין לענין
חומה, וגודרים עצמן מלטעמא בגוים. שאמה מחבב עמים - שאמה מצדיב להם פנין
להשליט על בנין. כל קרדשו - של ישראל, בידך והם לשומרין. כלשון ארמי נאמר -
"יתנו תרומם של יטל, כמו "ושונתם" ונתננן (דברים א). אתנו כולם - וכן רובן יהיו
שוין ועסקים בתורה כשיגלו בעיניהם. ענתה

אקבעם - בקרוב אקבעם. ויחלו מעט וגו' - ואף
[ואם] מוטעין חן השתין בעינכם - יחלו ממשא
מלך ושרים, יהיו בטלים מלשאת משא מלך
ושרים. "חלה" - כמו "לא יחל דבריו" (במדבר ל).
מניה בלו וחלך - דריש צוה את פת עבר
הנהר על אנשי כנסת הגדולה. מנת המלך -
מוגבת מסים שחן מטיילן תמיד על בני המדינה.
ארנוגא - עישרוי תבואות ובהמות מדי שנה
כשנה. בריא חרתא - ציצאת כריתת באר מים
חיים לשותות. לא מידויל - לא ימצאו בו מים,
והפסדתם חנם, ויתמי לאו בני מחילה גינהו
דלחילו. לאילי נפא - לשערי חומות העיר
להציב בהן דלתות. אגלי - דלתות, כמו: טרוק
גלי, ברבות (כת, א). וגאפ סתימה, מנה: מצא
אחר הגפה, "באלו מצואות" (בבא מציעא כה.
ב). לכריא פתיא - חפירת בור לשותות מים. ועל
שם הכלי המונח שם עבור תמיד לשתות בו
עוברי דרכים, קורוהו פתיא. אפילו מרבנן -
שהלך צריכין למי. ולא נפקי באכילוחי - שאין
חן עצמם יוצאין בהכרח לחפור, אלא שוכרים
פועלים. ככלב וכעורב - שחם הקדוש ברוך הוא
עליהם (שבת קנה. ב), שנאמר "ודע צדיק דין
דלים" (משלי טז). לפי שהכלב מוותרו מועטין
- לפיכך צריכה אכילתו במעוטי שלשת ימים. וגבי
עורב כתיב "לכני עורב אשר יקרא" (תהלים
קמז). לפי שהעורב אכורו על בניו, והקדוש ברוך
הוא מומין לחן וישתין מתוך צואתם, ואוכלין.
דפי כלילא - עטרה למלך קיסר. אתו - עמי
הארץ לקמיה דרבי. דליות לפלגא - מלח המלך
דמי החצי, וסילקה מעליהן. שדיוה אכובם -
הטילה פחתי המלך על הכובס. החמרת
ותפלת - שיריא של חמרים ושל גמלים. הרי
אלו בסקילה - כדון שאר יחידים. יתובי מתא -
בשלשים יום. ובגי עיר הנדחת כתיב "ושובי
העיר" (דברים יג). ולכל מילי - ומקמי הכי לא
יהיב מיד עם בני העיר. שלשים יום לתמחוי -
כיון ששהה שם שלשים יום - גובין הימנו [ובאין]
מתחוי מאכל לעניים. לקופה - לצדקה. לכסות
- עני העיר. לקבורה - לקבור עני העיר. שהיא
יציאה יתרא. לשורא - לתיוקן החומה. לפרשא
- פרש שהולך סביבות העיר לשומרה, ולדע
מה היא צריכה. לפריוגא - שומר כלי זין של
בני העיר, ויושב בבית אצל השער.

אלו תלמידי חכמים? וריש לקיש סבר לה פדררש
רבא: "אני חומה" - זו כנסת ישראל, "ושדרי פמנדילות"
- אלו פתי כנסיות ובתי מדרשות. רב נחמן בר רב
חסדא רמא פרגא ארנגון, אמר ליה רב נחמן בר יצחק:
עברת אדאורייתא ואדנביאי ואדכתובי. אדאורייתא,
דכתיבי: "אף חבב עמים כל קרשיו בידך", אמר משה
לפני הקדוש ברוך הוא: רבוננו של עולם, אפילו בשעה
שאמה מחבב עמים - כל קרשיו יהיו בידך. "והם
תבו לרגלך" - תני רב יוסף: אלו תלמידי חכמים,
שמכרתיהם רגליהם מעיר לעיר וממדינה למדינה ללמוד
תורה, "ישא מדברותיך" - לישא וליתן כדברותיו
של מקום. אדנביאי, דכתיבי: "גם פי יתנו בגוים עתה
אקבעם ויחלו מעט ממשא מלך ושרים", אמר עולא:
פסקו זה בלשון ארמית נאמר, אי תנו פולגו - עתה
אקבעם, ואם מעט מהם - יחלו ממשא מלך ושרים.
אדכתובי, דכתיבי: "מגדה בלו ותלך לא שליט למרמא
עליהם", ואמר רב יהודה: "מגדה" - זו מנת המלך,
"בלו" - זו כסף גולגולתא, "ותלך" - זו ארנוגא. רב פפא
רמא פריא חרתא איתמי, אמר ליה רב שישא בריה
דרב אידי לרב פפא: ודילמא לא מידויל - אמר ליה:
מישקל שקולא מניחה, אי מידויל - מידויל, ואי לא
מהדרנא לה גיחליהו. אמר רב יהודה: הכל לאגלי
נפא, אפילו מיתמי, אבל רבנן לא צריכי נטוירוחא;
הכל לכריא פתיא, אפילו מרבנן. ולא אמרן אלא דלא
נפקי באכילוחא, אבל נפקי באכילוחא, רבנן לאו בני מיפק
באכילוחא גינהו. רבי פתח אוצרות בשני בצורת, אמר:
יבנסו בעלי מקרא, בעלי משנה, בעלי תלמוד, בעלי הלכה, בעלי הגדה, אבל עמי הארץ אל
יבנסו. דחק רבי יוחנן בן עמרם ונכנס, אמר לו: רבי, פרגסני אמר לו: בני, קרית? אמר לו:
לאו. שנית? אמר לו: לאו. אם כן, במה אפרנסך? [ואמר לו:] פרגסני ככלב וכעורב. פרגסיה.
בתר דנפק, יתיב רבי וקא מצטער ואמר: אוי לי שנתתי פתי לעם הארץ אמר לפניו רבי שמעון
בר רבי: שפא יוחנן בן עמרם תלמודך הוא, שאינו רוצה ליתנות מכבוד תורה מיקומו? ברוך
ואשבת, אמר רבי: יבנסו הכל. רבי למעמיה, דאמר רבי: אין פורענות בא לעולם אלא בשביל
עמי הארץ. כההוא דמי כליא דשרו אטפריא, אתו לקמיה דרבי ואמרו ליה: ליתבו רבנן
בהדן אמר להו: לא. אמרו ליה: ערוקינן, [ואמר להו:] ערוקו. ערוקו פלגיהו, דליות פלגא. אתו
הנהו פלגא קמי דרבי, אמרו ליה: ליתבו רבנן בהדן, אמר להו: לא. - ערוקינן, - ערוקו. ערוקו
פולגו, פש ההוא פובם, שדיוה אכובם. ערק פובם, פקע כלילא. אמר רבי: ראיחס, שאין פורענות בא לעולם אלא בשביל עמי
הארץ. "וכמה יהא פעיר ויהא פאנשי העיר" וכו'. ורמיניה: החמרת והגמלת העוברת ממקום למקום, ולנה בתוכה והידיחה עמהן
- הן בסקילה וממונן פלג, ואם נשתחו שם שלשים יום - הן בספין וממונן אבד אמר רבא, לא משאי: הא לבני מתא, הא ליתובי
מתא; דרתניא: המודר הנאה מאנשי העיר, כל שנשתתהא שם שנים עשר חדש - אסור ליהנות ממנו, פחות מכן - מותר; מיישבי
העיר, כל שנשתתהא שם שלשים יום - אסור ליהנות ממנו. פחות מכן - מותר ליהנות ממנו. ולכל מילי מו בעיני שנים עשר
חדש? והתניא: שלשים יום - לתמחוי, שלשה חדשים - לקופה, ששה - לכסות, תשעה - לקבורה, שנים עשר - לפסי העיר אמר
רבי אסי אמר רבי יוחנן: כי תנן נמי מתניתין שנים עשר חדש - לפסי העיר תנן. ואמר רבי אסי אמר רבי יוחנן: הכל לפסי העיר
ואפילו מיתמי, אבל רבנן לא, דרבנן לא צריכי נטוירוחא. אמר רב פפא: לשורא ולפרשאה ולמרויגא - אפילו מיתמי, אבל רבנן לא
צריכי נטוירוחא. כללא דמילתא: כל מילתא דאית להו הנאה מניה - אפילו מיתמי. רבה רמא צדקה איתמי דבי בר מריון, אמר ליה
אפי, ותתני רב שמואל בר יהודה: אין פוסקין צדקה על היתומים אפילו לפדיון שבויים אמר ליה: אנא לאחשויבניהו קא עבדנא.
איפרא הורמיז, אימיה דשבור מלפא, שדרה ארנגא דדינרי לקמיה דרב יוסף, אמרה: ליתו למצוה רבה. יתיב רב יוסף וקא מעיין
בה: מאי מצוה רבה? אמר ליה אפי, מיתני רב שמואל בר יהודה: אין פוסקין צדקה על היתומים אפילו לפדיון שבויים, שמי מעינה:
פדיון

1 פדיון שבויים מצוה רבה - והא דאמר ברפ"ק בני העיר" (מגילה כ"א); אין מוכרין ספר
 2 תורה אלא ללמוד תורה ולישא אשה, ולא קתני פדיון שבויים - שמא מילתא
 3 דפשיטא היא, ולא איצטרך למינות.
 4 **ומתחלקת** בשלשה מפני שהיא כדניי ממונות - ואם תאמר: מהאי טעמא נמי תהא
 5 נגיבת בשלשה ופירש רבינו
 6 (תם) וחננאל: לפי שהיה ידוע כסוּם של כל אחד
 7 ואחד כמה יתן.
 8 **ולשנותה** לכל מה שירצו - נראה לרבינו תם
 9 דיוכלים לשנותה אף לדבר הרשות.
 10 אף על גב דאמרין בערבין בפרק קמא (ג"ב) האי
 11 מנא דנב שרוא לבי בנשתא - אסור לשנותה
 12 לדבר הרשות. ואמר נמי תתם: האומר "פרטת זו
 13 לצדקה", עד שלא באה ליד הגבאי - מותר
 14 לשנותה. משבאה ליד הגבאי - אסור לשנותה
 15 לדבר הרשות. כאן, שבני העיר משנים אותה -
 16 שאני. לפיכך מותר לשנותה אפילו לדבר הרשות,
 17 ואפילו באה ליד הגבאי. וכן היה רבינו תם נוהג
 18 לתת מעות הקופה לשומרי העיר, לפי שעל דעת
 19 בני העיר נותנים אותם. **כי** הא דרבא אפיה -
 20 אתי היה עמו. דאין עושין שררה על הצבור
 21 פחות משנים, ולא חשיב ליה מפני כבודו של
 22 רבא.
 23 **אכפיה** לרב נתן - ואם תאמר: הא ברפ"ק "כל
 24 הברש" (חולק ק"ג) אמר: כל מצות
 25 עשה שמתן סברה (וכתובה) בצדה - אין בית דין
 26 של מטה מוחזרים עליה. וגבי צדקה כתיב "כי
 27 פתוח תפתח את ידך לר' וכתוב "כי בגלל הדבר"
 28 הזה יכרכך" (דברים טו) ואומר רבינו תם: הדאי
 29 כפיה - בדברים, כמו: כפיה ועל, בפרק "ערה"
 30 שנתפתחה" (כתובות נ"ג). ועד תירץ: הדא
 31 קתל בעדים שיכופו אותן הגבאי. ולרבינו יצחק
 32 נראה: דבדיקה כופין, משום דאית בה לאו,
 33 דכתיב בה לא תאמץ את לבבך ולא תקפחין וגו'.
 34 ולרבינו יצחק בן אברהם נראה: דהא דאין בית דין
 35 מוחזרין על מצות עשה שמתן סכרן בצדה -
 36 היינו דאין נענשין. וכן משמע בירושלמי ד"המוכר
 37 את הסיפיה". והיהא ד"ל הברש" (שם) דלא היה
 38 מוקיר אבדה וכפתוהו, ואמר להו שבקוהו - הכי
 39 פירושו: איכסם מוחזרין להכריחו עד שיעשה
 40 ככאר מצות עשה, דאם אמר ליה עשה סוכה
 41 ולולב ואינו עושה - מכין אותו עד שתצא נפשו.
 42 כדאמר ב"כתובות" (כתובות פ"ב). **ד"ן** אמת
 43 לאמתו - "אמת" - לאפוקי דין מרומה, אף על גב
 44 שהעדים מעידין אותו ואין מוחזרים אותו, כיון
 45 שידעיים שמשקרים. כדדרשין (בסנהדרין ז"א)
 46 וצריך לומר: בשבותות לבו, "לאמתו" - שלא יטו
 47 את הדין.
 48 **ומצדיקין** הרבים וגו' אלו מלמדי תינוקות -
 49 אומר רבינו יצחק: דצריך לומר
 50 דרקיע מוזהר טפי מכוכבים. דהא בסוף פרק "אלו
 51 עוברין" (פסחים מט"ב) משמע דגבאי צדקה עדיפי
 52 ממלמדי תינוקות. דאמר: לא מצא בת תלמיד
 53 חכם - ישא בת גבאי צדקה, לא מצא בת גבאי
 54 צדקה - ישא בת מלמדי תינוקות. ואמר רבינו
 55 יצחק בן אברהם כי מצא בפרקי דרבי אליעזר
 56 דרקיע הדאי קייא ד"המשכילים וזיהו כוחד
 57 הרקיע" - היינו רקיע שעל ראשי ההיות,
 58 שמוזהרין מכוכבים, שאורו כאור החמה. היא
 59 דקאמר: ורבנן מאן, אמר רבינא: "ואתדבי כצאת
 60 השמש" - היינו שמש של עתיד לבא. והוא
 61 שבעתים כאור שבעת הימים, ואור שבעת ימי
 62 בראשית היה שבעתים מאור חמה על כפשו,
 63 כדמפרש תרגום של ר' ישמעאל" (ברכה ב.)
 ואף

1 שבי בלוחו איתנהו ביה - שהוא ביד הגויים לעשות בו כל פפצו, אם למות ואם לחרוב
 2 אם לרעב. מפני שהוא כדניי ממונות - לעיין ולתת לכל אחד כפי טפלים התלויין בו.
 3 שגבויה וחלוקה שוה - בכל יום מדי יום ביום, כדקתני לקמיה. לפיכך אין גבוי בשנים,
 4 שלא יצטרכו לטרוד ולבקש את השלישי לחלק. לעשות קופה תמחוי - לחלות לעני
 5 עולם, אם ירבו עליהן. להתנות על המרות
 6 להתגדל סאת העיר או להקטן. ועל השערים -
 7 שער חסין והיין, שלא ימכרנה שנה זו יותר מכך
 8 וכך דמים. להסיע על קיצתם - לקטט את
 9 העובר על קיצת דבריהם. להסיעם מרת דין
 10 תורה. הא הימוני מוחימן - יחיד, להיות גובר.
 11 שני אחים - לגבי הנמונות. כחד דמו. כדמו
 12 שררותיה - דקופה, דקאמרת עלה: לפי שאין
 13 עושין שררה על הצבור כ"ז אפילו בערב שבת
 14 - שיש פתוחין פה לבעל הבית לומר טרוד אני.
 15 ופקדתי וגו' - אלמא אסור למשכן. אמדי -
 16 עשירי. נבאי צדקה - המשכילים אל דל מהו
 17 צריך. מלמדי תינוקות - מצדיקי רבים הן,
 18 שמלמדין ומחנכין אותן בדרך טובה. שבקתיה
 19 והמתוך - שהיית רגיל ללמדם באמונה,
 20 וללמד ולשבע על גבם תמיד. דעתאי לחתם -
 21 לתנוקות. ויבנן מאן - תלמידי חכמים
 22 העוסקים בתורה תמיד, מאי כתיב בהו? לפיכך
 23 זה מזה - מפני החשד, שלא יאמרו: זה הגובה
 24 יחיד - ידעוהו לגנוב. אבל זה פורש לתנות זה
 25 לשער - זה לגבות מיישיב השער, וזה לגבות
 26 מיישיב התנות. ובכלב שרוא שנידח כאחד. לא
 27 יתנם לתוך כיסו - שלא יאמרו: מעות של צדקה
 28 הוא גונב. פורשיין - פרוטות שגבו לקחין דינרי
 29 כסף, לפי שהפרוטות של נחשת מחלידות. ואין
 30 פורשיין לעצמם - פן יחדשו שפורטין בוול. אין
 31 מונין אותם שנים - שנים - אפי' שנים הוא
 32 נוטל ואינו מונה אלא אחד. צדיקי רבי בנישוא
 33 - מחצלות של בית הכנסת, משום דמוכני להו
 34 ממתת הקופה.

1 **פדיון שבויים מצוה רבה** היא. **אמר ליה רבא לרבא**
 2 **בר מרי: מנא הא מילתא דאמור רבנן דפדיון שבויים**
 3 **מצוה רבה היא? אמר ליה, דכתיב: "והיה פי יאמרו**
 4 **אלוהי אנה נצא ואמרת אליהם בה אמר ה' אשר**
 5 **למות למות ואשר לחרב לחרב ואשר לרעב לרעב**
 6 **ואשר לשבי לשבי", ואמר רבי יוחנן: כל המאוחר**
 7 **בפסוק זה קשה מחבירו. חרב קשה ממות - אי בעית**
 8 **אימא קרא, ואי בעית אימא סברא; אי בעית אימא**
 9 **סברא: האי קא מינוול והאי לא קא מינוול; ואי בעית**
 10 **אימא קרא: "קור בעיני ה' המותה לחסדי". רעב**
 11 **קשה מחרב - אי בעית אימא סברא: האי קא מצטער**
 12 **והאי לא קא מצטער; אי בעית אימא קרא: "מוכים**
 13 **היו חללי חרב מחללי רעב". שבי קשה מפולס],**
 14 **דכולהו איתנהו ביה. תנו רבנן: קופה של צדקה**
 15 **נגיבת בשנים ומתחלקת בשלשה, נגיבת בשנים -**
 16 **שאין עושים שררות על הצבור פחות משנים,**
 17 **ומתחלקת בשלשה - פדיון ממונות; תמחוי נגיבת**
 18 **בשלשה ומתחלקת בשלשה, שגבויה וחלוקה שוים;**
 19 **תמחוי - בכל יום, קופה - מערב שבת לערב**
 20 **שבת, תמחוי - לעני עולם, קופה - לעני העיר;**
 21 **ורשאים בני העיר לעשות קופה תמחוי ותמחוי קופה,**
 22 **ולשנותה לכל מה שירצו; ורשאים בני העיר להתנות**
 23 **על המדות ועל השערים, ועל שכר פועלים, ולהסיע**
 24 **על קצתן. אמר רב: אין עושין שררות על הצבור**
 25 **פחות משנים. מנא הני מילי? אמר רב נחמן, אמר**
 26 **קרא: "והם יקחו את ההקב" וגו'. שררות הוא דלא עבדי,**
 27 **לרבי חנינא, דאמר רבי חנינא: מעשה וימיה רבי שני אחין על הקופה. מאי שררותא? דאמר**
 28 **רב נחמן אמר רבה בר אבהו: לפי שמשמשנין על הצדקה ואפילו בערב שבת. - איני? והא**
 29 **כתיב: "ופקדתי על כל הציו", ואמר רבי יצחק בר שמואל בר מרתא משמיה דרב: ואפילו**
 30 **על גבאי צדקה - לא קשא: הא דאמר, הא דלא אמיר. פי הא דרבא אכפיה לרב נתן בר**
 31 **אמי, ושקיל מיניה ארבע מאה וזו לצדקה. והמשפלים וזהו פוהר הרקיע" וגו'. "המשפלים**
 32 **וזהו פוהר הרקיע" - זה דין שדן דין אמת לאמתו, "ומצדיקי הרבים פכוכבים לעולם ועד"**
 33 **- אלו גבאי צדקה. במתניתא תנא: "המשפלים וזהו פוהר הרקיע" - זה דין שדן דין אמת**
 34 **לאמתו וגבאי צדקה, "ומצדיקי הרבים פכוכבים לעולם ועד" - אלו מלמדי תינוקות. גגון**
 35 **מאן? אמר רב: גגון רב שמואל בר שילת. דרב אשפחיה לרב שמואל בר שילת דהוה**
 36 **קאי בנישוא, אמר ליה: שבקתיה להימנות? אמר ליה: הא תליסר שנין דלא הווי לי,**
 37 **ורשאתא נמי דעתאי עלוהו. ורבנן מאי? אמר רבינא: "ואהבוי פצאת השמש בגברתו". תנו**
 38 **רבנן: גבאי צדקה אינן רשאין לפרוש זה מזה, אבל פורש זה לשער זה לחנות; מצא מעות**
 39 **בשוק - לא יתנם בתוך כיסו, אלא נותנין לתוך ארנקי של צדקה, ולכשיבא לביתו יפלו;**
 40 **פיוצא בו, היה נושא בחבירו מנה ופרעו בשוק - לא יתנו לתוך כיסו, אלא נותנין לתוך**
 41 **ארנקי של צדקה, ולכשיבא לביתו יפלו. תנו רבנן: גבאי צדקה שאין להם עניים לחלק -**
 42 **פורטין לאחריהם, ואין פורטין לעצמן; גבאי תמחוי שאין להם עניים לחלק - מוכרין לאחריהם,**
 43 **ואין מוכרין לעצמן; מעות של צדקה אין מונין אותן שנים, אלא אחת אחת. אמר אביי:**
 44 **מריש לא הוה יתיב מר אציפי דבי בנישוא, פיון דשמעיה להא דתניא: ולשנותה לכל מה**
 45 **שירצו, הוה יתיב. אמר אביי: מריש הוה עביד מר תרי פיסו, חד לעני דעלמא וחד לעני**
 46 **דמתא, פיון דשמעיה להא דאמר ליה שמואל לרב תחליפא בר אבדימי: עביד חד פיסא**

ואתני

56 להקטינם. וכגון שהתנו ביניהם, שמדת 'סאה' בעירם תהיה גדולה
 57 או קטנה יותר, מ'סאה' הנהוגה בשאר המקומות, וממילא הקונה
 58 'סאה' חטים, יקבל יותר או פחות ממה שמקובל בשאר מקומות,
 59 ועל השערים, שלא יהיה אדם רשאי למכור ביותר ממהחיר
 60 שקבעו, ועל שְׂכָר פְּעֻלִים שלא ישלם להם אדם יותר ממה
 61 שקבעו. ויכולים אף לְחַסֵּיעַ עַל קוֹצָנָן - לקנוס את העובר על
 62 תקנתם, ולהסיעו ולעקרו מדין התורה. כלומר, שרשאים אף
 63 לתקן תקנה שאינה על פי דיני הממונות, ולקנוס את העוברים על
 64 קיצבת דבריהם.
 65 הגמרא מבררת כמה פרטים בדברי הברייתא: אָמַר מֶר, שנינו
 66 בברייתא לעיל, ש'אין עושיין שְׂרָרוֹת על הצבור פחות משנים'. מָנָא
 67 הני מילי - מהיכן למדנו דין זה. אָמַר רב נְהֶמְךָ, אָמַר קְרָא (שמות כח
 68 ה) לגבי הממונים על נדבת המשכן, 'וְהָם יִקְחוּ אֶת הַזָּהָב וְגו' וְאֵת
 69 הַתְּכֵלֶת וְאֵת הָאֲרָגָן וְאֵת תּוֹלַעַת הַשָּׁנִי וְאֵת הַשֵּׁשׁ, ומתוך
 70 שנאמר 'הם', לשון רבים, משמע שהיו שנים ממונים על כך,
 71 ומשום שאין עושים שררה על הציבור בפחות משנים.
 72 מוסיפה הגמרא ומדייקת: מלשון הברייתא משמע כי 'שְׂרָרוֹת' הוא
 73 דְּלֵא עֲבָדֵי - דווקא משום שהגבייה נחשבת 'שררה' לפיכך אין
 74 גובים בפחות משנים, הָא הַיּוֹנֵי מְהִירָא - ומשמע, שלענין נאמנות
 75 שלא ישלח ידו בכספי הצדקה, אף האחד נאמן, ולפיכך רשאים
 76 למנות גזבר אחד על קופה של צדקה. והרי זה מְסִיעַ לֵיהּ לְרַבֵּי
 77 חֲנִינָא, וְאָמַר רַבֵּי חֲנִינָא, מְעֻשָׂה וּמִיָּהּ רַבֵּי שְׁנֵי אַחֵין עַל הַקּוֹפָה, ואף
 78 ששני אחים נחשבים כאחד לענין נאמנות, מכל מקום רשאים הם
 79 לשמש גזברי צדקה, מפני שלענין זה אף אדם אחד נאמן.
 80 שואלת הגמרא: מָאֵי שְׂרָרוֹתָא - מה היא ה'שררה' על הציבור?
 81 בגביית הצדקה. משיבה הגמרא: דְּאָמַר רַב נְהֶמְךָ אָמַר רַבָּה בַר
 82 אֲבוּהֵי, לְפִי שְׂמִי שְׂמִינֵי עַל הַצְדָקָה - שיכולים גבאי הצדקה לטול
 83 משכון מנכסי בעל הבית כדי לכופו לתת לקופה של צדקה, וְאִפִּילוּ
 84 בְּעֵרֵב שְׂבֵת, ואין בעל הבית יכול לטעון שטרוד הוא בהכנות
 85 לשבת, ולפיכך נחשבת גבייה זו כשררה.
 86 מקשה הגמרא: אִינֵי - האם כך הוא הדין, שממשכנים על הצדקה,
 87 וְהָא פְּתִיב בְּנַבִּיא (ירמיה טו ב) 'וְאִפְקַדְתִּי עַל כָּל הַחַצְיוֹ' - הקב"ה מבטיח
 88 שישלם גמול לכל מי שדוחק ולוחץ לעם ישראל, וְאָמַר רַב יִצְחָק
 89 בַר שְׁמַיָא בַר מֵרְתָא מְשֻׁמֵּיהּ דְּרַבֵּי, וְאִפִּילוּ עַל גְּבַאי צְדָקָה הַלּוֹחֲצִים
 90 את העם לקיים מצות צדקה. ואיך אמרו כאן שרשאים הגבאים
 91 למשכן על הצדקה. מתרצת הגמרא: לֵאמֹר קְשִׁיָא, הָא שְׁשִׁינוּ
 92 שִׁמְשֻׁמֵּינֵי, דִּינֵי דְּאָמְרֵי - בעשיר, ואילו
 93 הָא שְׂאֵמֵר רַב שְׁאִפִּילוּ גַבְאֵי צְדָקָה אֲסוּר לְהֵם לַחוּץ, היינו באדם
 94 דְּלֵא אָמֵד - שאינו עשיר, שאין ראוי ללוחצו. וְכִי הָא - וכפי
 95 המעשה שהיה, דְּרַבָּא אֲבָפִיָה (-כפה) לְרַב נְתָן בַר אֲמִי שהיה
 96 עשיר גדול, וְשָׂקִיל מִיָּנִיה - ונטל ממנו בעל כרחו אַרְבַּע מָאָה זוּזֵי
 97 לְצְדָקָה.
 98 הגמרא עוברת לעסוק בשכר גבאי הצדקה לעתיד לבוא: נאמר
 99 (ירמיה יב א) 'וְהַמְשַׁבְּלִים וְיִהְיוּ בְּיָהּ הַרְקִיעַ וְגו' וּמְצִדִּיקֵי הָרָבִים
 100 כְּבֹבְקִים לְעוֹלָם וְעַד'. דורשת הגמרא, ('הַמְשַׁבְּלִים וְיִהְיוּ בְּיָהּ הַרְקִיעַ')
 101 הַרְקִיעַ? וְהַ דִּין שְׁדָן דִּין אֲמַת לְאֲמַתוּ שִׁיּוּכָה לְהַזְהִיר כּוּוּהַר הַרְקִיעַ.
 102 'וּמְצִדִּיקֵי הָרָבִים כְּבֹבְקִים לְעוֹלָם וְעַד', אֵלּוּ גְּבַאי צְדָקָה שִׁיאִירוּ
 103 כּוּכְבָבִים.
 104 בְּמַתְנֵיהּ תָּנָא - בברייתא דרשו פסוק זה באופן אחר, 'וְהַמְשַׁבְּלִים
 105 וְיִהְיוּ בְּיָהּ הַרְקִיעַ' וְהַ דִּין שְׁדָן דִּין אֲמַת לְאֲמַתוּ וְגַבְאֵי צְדָקָה שִׁיאֵר
 106 הם יזכו להזהיר כוזהר הרקיע. 'וּמְצִדִּיקֵי הָרָבִים כְּבֹבְקִים לְעוֹלָם
 107 וְעַד' אֵלּוּ מְלַמְּדֵי תִינוּקוֹת, שהם 'מצדיקי הרבים' בכך שמלמדים
 108 ומחנכים את התינוקות בדרך טובה, ובשכר זה יזכו להזהיר
 109 כּוּכְבָבִים.
 110 בְּגוֹן מָאָן - מה היא הדוגמא למלמד תינוקות במסירות ונאמנות,

1 שְׂפָרְיוֹן שְׁבוּיִם מְצֻה רַבָּה הִיא, ומכל מקום אף עבור מצוה זו אין
 2 גובים מן היתומים.
 3 אָמַר לֵיהּ רַבָּא לְרַבָּה בַר מְרִי, מָנָא הָא מִלִּיתָא דְּאָמַר רַבָּנָן מַדִּיכֵן
 4 המקור לדבר זה שאמרו חכמים, דְּפָרְיוֹן שְׁבוּיִם מְצֻה רַבָּה הִיא.
 5 אָמַר לֵיהּ, דְּרַבִּינֵי בַעֲנִין נְבוֹאֵת יִרְמִיָה הִנְבִיא לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל,
 6 שְׁעִתִּידִים הֵם לְגַלּוֹת מֵאַרְצָם (ירמיה טו ב) 'וְהָיָה כִּי יֹאמְרוּ אֵלֶיךָ אָנָּה
 7 נִצָּא, וְאָמַרְתָּ אֲלֵיהֶם כֹּה אָמַר ה', אֲשֶׁר לְמֹנֵת לְמֹנֵת, וְאֲשֶׁר לְחֶרֶב
 8 לְחֶרֶב, וְאֲשֶׁר לְרַעֵב לְרַעֵב, וְאֲשֶׁר לְשָׂכֵי לְשָׂכֵי'. וְאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, כָּל
 9 מִין מוֹתֵת הַמוֹחֵר מְאֻחֵר בְּפִסּוּק זֶה, קָשָׁה יוֹתֵר מְהִבִּירוּ - מן המוות
 10 הקודם לו בפסוק. חֶרֶב קָשָׁה מְמוֹת טַבְעֵי הַמוֹחֵר תַּחֲלִילָה בַּפְּסוּק.
 11 אִי בְּעִית אִימָא קְרָא ו-למד מפסוקו, וְאִי בְּעִית אִימָא כְּכָרָא.
 12 מִבְּאֵרֵת הַגְּמֵרָא, אִי בְּעִית אִימָא כְּכָרָא, הִיא - הנהרג בחרב קָא
 13 מִיְנוּל - מתלכך הוא בדמו, ואילו הִיא הַמֵּת בְּמוֹת טַבְעֵי, לֵאמֹר קָא
 14 מִיְנוּל. וְאִיבְעִית אִימָא קְרָא, שְׁנֵאמַר (תהלים קטו טו) 'יִקְרַע פְּעִינֵי ה'
 15 הַמּוֹרְתָה לְחַסְדֵיךָ', כלומר, כבוד הוא לחסידים בעיני ה', שימותו
 16 בְּמוֹת טַבְעֵי. הִרִי שְׁמִיתָהּ עַל עוֹדִיפָה עַל שֶׁאֵר הַמִּיתוֹת.
 17 רַעֵב קָשָׁה מְהִירָה הַמוֹחֵר לְפָנָיו בַּפְּסוּק, אִיבְעִית אִימָא כְּכָרָא, הִיא -
 18 הַמֵּת בְּרַעֵב קָא מְצֻמְעֵר קוֹדֵם שְׁמַת, וְאִילוּ הִיא - הַמֵּת בַּחֲרָב לֵא
 19 קָא מְצֻמְעֵר, אֵלֵא מֵת מִיַּד. וְאִיבְעִית אִימָא קְרָא, שְׁנֵאמַר (איכה ד ט)
 20 'מִוְכִיבִים הָיוּ חֲלָלֵי הַרְבֵּי מְחַלְלֵי רַעֵב'.
 21 שְׂבִי הַמוֹחֵר אַחֲרוֹן בַּפְּסוּק [קָשָׁה מְבֹרָח], לְפִי דְּכֹוֹלְהוּ אִיתְּגַהּוּ בֵּיהּ
 22 - שכל המיתות האחרות כלולות בו, משום שהוא ביד הגויים,
 23 ויכולים להמיתו בכל ימיהם מיתה שירצו. ואם כן שהשבי הוא הקשה
 24 מכל המיתות, ממילא מצוה רבה היא לפדותו מן השבי.
 25 הגמרא עוברת לדון בענייני צדקה: תָּנוּ רַבָּנָן, קוֹפָה שֶׁל צְדָקָה,
 26 שבני העיר תורמים לה בקביעות, וממעוטיה מתפרנסים עניי
 27 העיר, נְגִיבֵת בְּשָׁנִים, כלומר, על ידי שני גבאי צדקה, וְהַתְּחַלְקַת
 28 לְעַנְיִים בְּשָׁלְשָׁה גַבְאִים. וְטַעַם הַדְּבַר שְׁנִיבֵית בְּשָׁנִים, לְפִי שְׂאִין
 29 עוֹשִׂים שְׂרָרוֹת עַל הַצְּבוּר פְּחוֹת מְשֻׁמֵּינֵי, כלומר, כל דבר הנחשב
 30 'שררה על הציבור', אינו נעשה בפחות משני אנשים. וְהַתְּחַלְקַת
 31 בְּשָׁלְשָׁה, מְפָנֵי שֶׁחֲלוּקָה נִחְשַׁבְתָּ בְּדִינֵי מְמוֹנוֹת, מאחר שהם
 32 מכריעים כמה יקבל כל עני לפי צרכיו ולפי בני ביתו התלויים בו,
 33 ואין מכריעים דיני ממונות אלא בבית דין של שלשה.
 34 מה שאין כן תְּמַחֵי - גביית מזון מוכן לעניים, נְגִיבֵית בְּשָׁלְשָׁה - אף
 35 גביית המזון נעשית בשלשה, וְהַתְּחַלְקַת בְּשָׁלְשָׁה. והטעם שבגביית
 36 התמחוי אין די בשנים, מפני שְׁבִיבֵיהּ וְחֲלוּקָה שְׁוִים - התמחוי
 37 מחולק לעניים מיד עם גבייתו ושאים יהיו אנתו ביד הגבאים
 38 אפשר שיתקלקלו התבשילים, ולפיכך הוא נגבה בשלשה, כדי
 39 שיהיו מזומנים אותם השלשה לחלק מיד את התמחוי, ולא
 40 יצטרכו לטרוח לחפש שלישי כדי לחלק.
 41 הברייתא מונה חילוקים נוספים בין תמחוי לקופה: תְּמַחֵי נִגְבָה
 42 מבני העיר בְּכָל יוֹם. מה שאין כן קוֹפָה - מעות של צדקה, נִגְבִים
 43 מְעֵרֵב שְׂבֵת לְעֵרֵב שְׂבֵת. שהתמחוי אי אפשר לגבותו פעם אחת
 44 בשבוע, לפי שבמשך השבוע יתקלקלו התבשילים. תְּמַחֵי מתחלק
 45 אף לְעַנְיֵי עוֹלָם שאינם דרים בעיר, אבל קוֹפָה מתחלקת רק לְעַנְיֵי
 46 הָעִיר.
 47 וְרִשָׁאִים בְּנֵי הָעִיר לְעֻשׂוֹת קוֹפָה תְּמַחֵי, כלומר, לחלק לעניי העולם
 48 ממעות הקופה, אם נתרבו בעיר עניים ממקומות אחרים, ואין די
 49 להם מן התמחוי. וכן רשאים לעשות תְּמַחֵי קוֹפָה ולחלקו לעניי
 50 העיר בלבד. וכן רשאים לְשַׁנוּתָהּ ו-את הקופה או התמחוי לְכָל
 51 מָה שְׂרָצוּ מִצְרָכֵי הָעִיר, ואף לצרכי הרשות, כגון לשלם לשומרי
 52 העיר. לְפִי, שכל הנותן לקופת העיר, על דעת בני העיר הוא נותן,
 53 שאם יחליטו בני העיר לשנות את הייעוד שלשמו נגבו המעות,
 54 יהיו רשאים לעשות כן.
 55 וְרִשָׁאִין בְּנֵי הָעִיר לְהַתְּנוֹת בִּינֵיהֶם עַל הַמְּדוּת, להגדילם או

מפסוק. וְאִי בְּעֵית אִימָא - ואם תרצה תאמר שלומדים דין זה
מפסוק. ומפרשת הגמרא: אִי בְּעֵית אִימָא סְבָרָא, הָאֵי הָבַּא לַפְּנִינֵי
ערום, קָא מַפְּזֵי - הוא מתבוזה, ואין להעמידו בבזיון עד שיבדוק
אם אינו רמאי. וְאִילוּ הָאֵי הָבַּא לַפְּנִינֵי כְּשׂוּרָא רַעֲבָ, לֹא קָא מַפְּזֵי
- אינו עומד בבזיון, ואפשר לבדוק תחילה אם אינו רמאי. וְאִי
בְּעֵית אִימָא קְרָא, שְׁנֹאמֵר (ישעיהו נח ז) 'הָלוֹא פְּרוּשׁ לְרַעֲב לְחֻמְדָּא'
וגו', ולא נאמר 'פרוס' אלא 'פרוש' פְּשׁוּ"ן בְּתִיב, ללמדך 'פרוש' -
דרוש וחקור תחילה עד שיתברר לך בפירושו שאכן צריך הוא,
וְרַק אַחַר כֵּךְ הִדְרַב תֵּב לִיָּהּ - תשוב ותן לו, וְאִילוּ הָתֵּם בְּאוֹתוֹ
הַפְּסוּק, לַגְּבִי נְתִינַת כְּסוּת לַעֲנִי, כְּתִיב 'כִּי תִרְאֶה עָרֹם וְכַפְּיָתוֹ' וגו',
מִשְׁמַע 'כִּי תִרְאֶה' לְאַלְתֵּר תִּתֵּן לוֹ, וְאֵל תַּבְדּוֹק תַּחֲלִילָה שְׁמֵא רִמְאֵי
הוא.
וְרַב יְהוּדָה חִלַּק וְאִמְרַי לְהִיפֵךְ, בּוֹדְקִין לְכֹסֶת, וְאִין בּוֹדְקִין לְמוֹנּוֹת.
אִי בְּעֵית אִימָא - אם תרצה תאמר שלומדים דין זה מפסוק, וְאִי
בְּעֵית אִימָא - ואם תרצה תאמר שלומדים דין זה מפסוק.
ומפרשת הגמרא: אִי בְּעֵית אִימָא סְבָרָא, הָאֵי הָבַּא לַפְּנִינֵי לְבַקֵּשׁ
מִזּוֹן קְמַצְעָרָא לִיָּהּ - יש לו צער הגוף, וְאִילוּ הָאֵי עֲנִי הָבַּא לַפְּנִינֵי
ערום, לֹא קְמַצְעָרָא לִיָּהּ - אין לו צער הגוף, וְצַעַר הַגּוּף קִשָּׁה יוֹתֵר
מִבּוֹיֹן. וְאִי בְּעֵית אִימָא קְרָא, הֵקָא לַגְּבִי נְתִינַת מִזּוֹן לַעֲנִי כְּתִיב
'הָלוֹא פְּרוּשׁ לְרַעֲב לְחֻמְדָּא' וגו', מִשְׁמַע פְּרוּשׁ לְאַלְתֵּר, וְכַפְּיָתוֹ
- וכפי שתיבה זו נקראת 'פרוס' שמשמע פרוס לאלתר. וְאִילוּ
הָתֵּם בְּאוֹתוֹ פְּסוּק לַגְּבִי נְתִינַת כְּסוּת לַעֲנִי, כְּתִיב 'כִּי תִרְאֶה עָרֹם
וְכַפְּיָתוֹ' וגו', ויש לדרוש, 'כי תראה' כְּפִשְׁרָא לָךְ שְׁמֵא רִמְאֵי.
תִּנְיָא בְּנִיתִיָּה - שנינו בברייתא כשיטתו דְּרַב יְהוּדָה, 'אִמְרַי כְּפִסּוּנֵי
בּוֹדְקִין אֲחֵרֵינּוּ אִם אִינוּ רִמְאֵי, אֶךְ אִם אִמְרַי פְּרִינְסוּנֵי שְׁאֵנֵי רַעֲבָ, אִין
בּוֹדְקִין'.
הגמרא מביאה משנה העוסקת בהלכות נתינת מזון ו'תמחיו'
לעניים: תִּנְןָ הָתֵּם (פאה פ"ח מ"ז) אִין שׁוֹתִין לַעֲנִי הַעֹזֵב מִמְּקוֹם
לְמִקּוֹם - עני העובר מעיר לעיר, אין נותנים לו פחות מִמְּבָרַח לָחֵם,
הַנִּקְנִית בְּשׁוֹק כְּפִנְדִּינּוֹ - שם מטבעו. שיעור זה נאמר כאשר
מֵאַרְבַּע סָאִין כְּפִלְעָא - מחזר ארבע סאין חייטים בשוק הוא 'סלע'.
שכאשר זהו שער מחזר החייטים, אויז ב'פונדיון' אפשר לקנות ככר
העשוי מרבע קב חייטים, שהוא שיעור שתי סעודות, כדי שיהיה
לו סעודה ליום וסעודה ללילה.
ואם העני לו בלילה בעיר, נִתְּנִין לוֹ גַם 'פְּרִינְסַת לִיָּהּ'. מבררת
הגמרא: מֵאֵי פְּרִינְסַת לִיָּהּ. אִמְרַי רַב פְּסָא, פְּוִיָּא - מיטת מוצעת
לישן עליה,
וְכִי סְרִיא כֵר לְשִׁים מִתַּחַת לְרֵאשׁוֹ. ואם העני שָׁכַת בעיר בשבת,
נִתְּנִין לוֹ מִזּוֹן שְׁלֹשׁ סְעוּדוֹת, תּוֹסַפַּת סְעוּדָה לְצוֹרֵךְ סְעוּדָה שְׁלִישִׁית
של שבת.
הלכות נוספות בעניני צדקה: תִּנְא, אִם הָיָה הָעֲנִי מְחֻזֵּר עַל
הַפְּתִיחַ, אִין נִזְקָקִין לוֹ לַתַּת לוֹ מַעוֹת מְקוּפָה שֶׁל צַדָּקָה, שְׁמֵאֲחֵר
שֶׁלֵּמַד לְחוֹר עַל הַפְּתִיחַ, יִכּוֹל הוּא לְקַבֵּץ מִזּוֹנוֹ לְבַדּוֹ.
מעשה בההוא עֲנִיא דְּהוּוּ מְחֻזֵּר עַל הַפְּתִיחַ, דְּאֵתָא לְקַמְיָה - שבא
לפניו דְּרַב פְּסָא לְבַקֵּשׁ מַעוֹת מְקוּפָה שֶׁל צַדָּקָה. לֹא מוֹדְקִין לִיָּהּ -
ורב פפא לא נתן לו כלום, על פי מה ששנינו בברייתא, שֶׁעֲנִי
הַמְּחֻזֵּר עַל הַפְּתִיחַ אִין נִזְקָקִים לַתַּת לוֹ מְקוּפָה שֶׁל צַדָּקָה. אִמְרַי
לִיָּהּ רַב פְּסָא בְּרִיָּה דְּרַב יִבְיָא לְרַב פְּסָא, אִי מַר לֹא מוֹדְקִין לִיָּהּ, אִינְשֵׁי
אֲחֵרִינָא לֹא מוֹדְקִין לִיָּהּ - אם אתה לא תיתן לו כלום, אֶךְ אַנְשִׁים
אַחֵרִים לֹא יִתְּנוּ לוֹ, שִׁיאֲמֵרוּ, אִם רַב פְּפֵא לֹא נָתַן לוֹ מִן הַסְּתָם
רִמְאֵי הוּא. וְכִי לִימּוֹת לִיָּהּ - האם יש להניח לו למות. אלא היה
עֹלֵךְ לַתַּת לוֹ מְקוּפָה שֶׁל צַדָּקָה. וְהָאֵי הִקְשָׁה לוֹ רַב פְּפֵא, וְהָאֵי תִנְיָא
בְּבִרְיָתָא, 'אִם הָיָה עֲנִי מְחֻזֵּר עַל הַפְּתִיחַ אִין נִזְקָקִין לוֹ'. אִמְרַי לִיָּהּ
רַב סַמָּא, מַה שְׁשִׁנֵּינוּ 'אִין נִזְקָקִין לוֹ' הַכוּונָה שֶׁאִין נִזְקָקִים לוֹ לְמַתְּנָה
מְרֻבָּה אֲבָל נִזְקָקִין לוֹ לְמַתְּנָה מוֹעֵתָא.

וְאֵתְנֵי עֲלָהּ - ועשה תנאי עם הציבור, שיתנו לך את המעות על
מנת שתחלקן לכל מי שתרצה. כִּיּוֹן שְׁמַעַם כֵּן רַבָּה, אִיְהוּ נְמִי -
הוא עצמו גם עָבַד הָרַב בִּיפְסָא וְאֵתְנֵי עֲלָהּ - עשה כִּס אֶחָד לְצַדָּקָה,
והתנה עם הציבור, שיוכל לחלק המעות לכל מי שירצה.
רַב אֲשֵׁי אִמְרַי, אִנָּא אֲתִנּוּי נְמִי לֹא צְרִיכָנָא - אני איני צריך להתנות
עם הציבור, לִפִּי דְּרַב דְּקָא אֲתֵי - כל האבא לתת מעות לקופה, מִן
הַסְּתָם, אֲדַעְתָּא דִּידֵי אֲתֵי - על דעתי הוא נותן, שאתן המעות למי
שארצה, וְיִמָּאן דְּבַעְיָנָא יְהִיבָנָא לִיָּהּ - ולכן, למי שאני רוצה אני
נותן את המעות.
הגמרא חוזרת לדרך ברין ששנינו לעיל (מ), שרשאים בני העיר
'להסיע על קיצתן': מַעֲשָׂה שִׁהִיָּה בַּתְּהוּ בִּי תֵרִי מְבַחֵי - באותם שני
שוחטים שבעיר, דְּעָבְרֵי עֲנִינָא בְּהַרֵי הַרְדֵי - שעשו תנאי ביניהם,
שכל אחד מהם ישחוט וימכור ביום אחר, והוסיפו, דְּכָל מָאן בּוֹעֵבֵי
בְּיוֹמָא דְּתַבְרִיָּה - שמי מהם שיעבור על התנאי וישחוט ביום זה
חבירו, וְקָרְעִיה לְמִשְׁבִּיָּה - יקרע את עור הבהמה ששחט. אִילוּ הָד
מְנִיחוּ הַלֵּךְ אֶחָד מֵהֶם וְעָבַד - שחט בהמה בְּיוֹמָא דְּתַבְרִיָּה - ביום
של חבירו. קָרְעוּ לְמִשְׁבִּיָּה - וקרע חבירו את עור הבהמה ששחט,
עַל פִּי הַתְּנָאֵי שֶׁהִסְכִּימוּ בֵּינֵיהֶם. אֲתוּ לְקַמְיָה דְּרַבָּא, חִיבִינְהוּ רַבָּא
לְשִׁלּוּפֵי - באו לדין לפני רבא, וחייבו רבא לשלם תמורת עור
הבהמה שקרע, מִפְּנֵי שֶׁסָּבַר רַבָּא שֶׁאִין הַתְּנָאֵי שֶׁהִתְנוּ בֵּינֵיהֶם
מועיל, מֵהִטְעַם שִׁיתַּבָּרַר לַהֲלֹךְ.
אֲתִיבֵיהּ, - שאל רב יימר בִּרְ שְׁלֵמִיא לְרַבָּא, הָרִי שְׁנִינּוּ בְּבִרְיָתָא
(לעיל ג) וְלִהְיֵי עַל קִיצָתָהּ - שרשאים בני העיר לקבוע דיני
ממונות ביניהם, ולקנסו את העובר על תנאם, ומה טעם אין מועיל
תנאי זה שהתנו השוחטים ביניהם. לֹא אֲהַדְרֵי לִיָּהּ רַבָּא - ולא
השיב לו רבא. אִמְרַי רַב פְּסָא, שְׁפִיר עָבַד דְּלֹא אֲהַדְרֵי לִיָּהּ מִיּוֹד -
טוב עשה שלא השיב לו, מִפְּנֵי שֶׁאִין בָּאן קוּשִׁיא, כִּי מַה שְׁשִׁנֵּינוּ
שְׂרִשָׁאִים בְּנֵי הָעִיר 'להסיע על קיצתם' הִנּוּ מִיּוֹד - דברים אלו
אמורים דווקא יִבְיָא דְּלִיבָא - במקום שאין שם אֲדָם חָשׁוּב, אֲבָל
יִבְיָא דְּאִיבָא - אבל בעיר שיש בה אֲדָם חָשׁוּב, לֹא כָּל כְּמִנְיָהוּ
דְּתִנְנוּ - אין בכחם להתנות אלא בהסכמתו.
בריייתא העוסקת בנאמנותם של גבאי הצדקה: תִּנּוּ דְּרַבָּנָא, אִין
מְחֻשְׁבִּין בְּצַדָּקָה עִם נְפְּאֵי צַדָּקָה - אין דורשים חשבון מגבאי
הצדקה, אִין וְלִמֵּי חִילְקוּ אֶת הַמַּעוֹת שֶׁגִּבּוּ, אֲלֵא נֹאמְנִים הֵם בְּלֹא
חֶשְׁבוֹן, וְכֵן, לֹא בְּהַקְשָׁה עִם הַנְּזַקְקִין - אין דורשים מגוברי הקדש
חשבון למה הוציאו את מעות הקדש. וְאֵף עַל פִּי שְׁאֵין רֵאִיָּה
גְּמוּרָה לְדָבָר, אֶךְ יֵשׁ וְכֵן לְדָבָר, שְׁנֵאמְרַי (מלכים ב' י"ט) לַגְּבִי עֲבוֹדַת
בֶּרֶךְ הַבַּיִת, 'וְלֹא תִשְׁבּוּ אֶת הָאֲנָשִׁים אֲשֶׁר יִתְּנוּ אֶת הַכֶּסֶף עַל יָדֶם
לְתַת לְעֵשִׂי הַמְּלָאכָה, כִּי כְּאִמְנָה הֵם עֹשִׂים'. אולם, אין זו ראייה
גְּמוּרָה, שֶׁכֵּן פְּסוּק זֶה עוֹסֵק בְּגוֹבְרֵי בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, שִׁהִיתָה שֶׁם
מִלֵּאכָה מְרֻבָּה בְּפוּעֵלִים הִרְבָּה, וְלֹא יִכּוֹל הַגּוֹבְרִים לְעַמּוּד עַל
הַחֶשְׁבוֹן הַמְּדוּיָק כְּמָה נִתְּנוּ לְכָל אֶחָד, וְאִין מִכָּאן רֵאִיָּה גְּמוּרָה
לְגַבְּאֵי צַדָּקָה שֶׁאֲפֹשֵׁר לָהֶם לְעַמּוּד עַל הַחֶשְׁבוֹן.
אִמְרַי רַבִּי אֶלְעָזָר, אֵף עַל פִּי שִׁישׁ לוֹ לְאֵדָם נִזְבָּר נִמְנָן בְּתוֹךְ בֵּיתוֹ,
מִכָּל מְקוֹם יִצִּיר בְּצוֹרֵךְ קְשׁוֹר אֶת הַמַּעוֹת שֶׁנִּתְּנוּ לוֹ וְיִמְנָה אֶת
הַמַּעוֹת קוֹדֵם שֶׁנִּתְּנוּ לוֹ, שְׁנֵאמְרַי (מלכים ב' י"א), 'וְיִצְרוּ וְיִמְנוּ אֶת
הַכֶּסֶף הַנִּמְצָא בֵּית ה'", וְאֲחֵר כֵּךְ נֹאמֵר (שם שם י"ב) 'וְנִתְּנוּ אֶת הַכֶּסֶף
וְגו' עַל יְדֵי עֹשֵׂי הַמְּלָאכָה, הָרִי שְׁקוֹדֵם שֶׁנִּתְּנוּ הַכֶּסֶף, צְרוּ וּמְנוּ
אוֹתוֹ'.
הגמרא עוברת לדרך בנאמנותם של העניים נוטלי הצדקה: אִמְרַי
רַב הוֹנָא, בּוֹדְקִין לְמוֹנּוֹת - עניי הבא לפנינו לבקש מזון, בודקים
אוֹתוֹ תַּחֲלִילָה אִם אִינוּ רִמְאֵי, וְרַק אַחַר כֵּךְ נּוֹתְנִים לוֹ, וְאִין בּוֹדְקִין
לְכֹסֶת - אולם אם בא לפנינו ערום בטענה שאין לו מעות לקנות
בגדים, נותנים לו מיד ואין בודקים אותו תחילה אם אינו רמאי.
אִי בְּעֵית אִימָא - אם תרצה תאמר שלומדים דין זה מפסוק -

1 ואף על פי שאין ראיה לדבר וזכר לדבר - ראיה גמורה אינה, דשאני התם, שהיו צדיקים
 2 גמורים. אין פוחתין לעני העובר ממקום למקום מכבד בפנותיו כו' - הכבר עולה
 3 ששה ביצים, דצא מן מחצה לחנוני, הוא מן שתי סעודות, כדנתיבא בפרק "ביבד
 4 משתתפין" (עירובין פב.ב). וקשה לרבינו שיהא דברק "כל כתבי" (שבת קיח.א) משמע
 5 שחוקי רבנן דאביא דאביא כדנתיבא בהדיה, דקאמר
 6 התם: דכי אול - מלווינו ליה סעודה בהדיה, דכי
 7 אול לאו בריקן אול. ואם כן, למה נותנין לו שתי
 8 סעודות? די לו בסעודה אחת, והיא סעודה
 9 דאיכא בהדיה יאכל מיד, וסעודה שנותנין לו
 10 עכשיו יזכיבו עמו ונראה לרבינו יצחק: דאין
 11 מחלקין תמחוי בלילה, לפי שאינן יכולין להבחין
 12 למי נתנו ולמי לא נתנו. וכן משמע מדקאמר. לן,
 13 נותנים לו פרנסת לינה, ומפרש דהיינו פוריא ובי
 14 סדיא, אבל כבר אין נותנין לו. ולכן נותנין לו שתי
 15 סעודות, שיאכל אחת בלילה ואחת למחר. דכי
 16 אול - לאו בריקן אול. וטעמא דבעינן שלא לך
 17 ריקס - דאינו דומה מי שיש לו פת בסלו למי שאין
 18 לו, ולא הוא רעב כל כך. אבל אף לפרש הדטעם
 19 שמא לא יגיע בין היהודים ויהא לו מה לאכול,
 20 דאי חיישינן להכי - היה ליתן לו שלש סעודות,
 21 כי גם בלילה לא יתנו ואף כשיגיע בין היהודים,
 22 שאין מחלקין תמחוי בלילה. ואין לומר דלעולם
 23 מחלקין, ולכן נותנין שתיים. דחיישינן שמא לא
 24 יגיע בין היהודים שתי פעמים. אי נמי לא חיישינן
 25 אלא לפעם אחת, והשניה נותנין לו כדי שיהא לו
 26 פת בסלו - דאם כן היכי קאמר התם דמלווינין ליה
 27 סעודה אחת בהדיה? ואם יש לחוש שמא לא יגיע
 28 בין היהודים - היה לו ליתן שתיים. לכך נראה
 29 כדפרישית. **שבת** נותנין לו מן שלש סעודות
 30 - פירושו: בשבת בצהרים. אותן שתי סעודות שנתן
 31 בהם: והיא אחת בסעודת שבת - אבל ליל שבת ושבת
 32 שחרית, ושלש סעודות שנותנים לו בשבת - יאכל
 33 אחת בשבת בסעודה שלישית, ואחת למחצאי
 34 שבת, ושלישית ישאר לו למחר בדרך, שלא לך
 35 ריקס, ואין להאריך. וקשה לרבינו שמשוך
 36 אברהם: הוא דתנן במסכת פאה (פרק שמיני משנה
 37 ז) ומיית ליה בפרק "כל כתבי" (שבת קיח.א) מי
 38 שיש לו מן שתי סעודות בביתו לא יטול מן
 39 התמחוי. ואמאי? הא אחד יאכל מיד ואחד
 40 בלילה. ואם כן כי אול - ריקס אול גרידן לפרשי:
 41 סעודה אחת סעודות דקאמר - היינו בלא אחת
 42 שיש לו לאכול מיד. ואם תאמר: שבת אמאי
 43 נותנין לו שלש סעודות? הא דקא מתניתין רבי
 44 עקיבא היא. דקתני רישא: כל מי דרשיש לו מן
 45 ארבע עשרה סעודות לא יטול מן הקופה, ופרקי
 46 בפרק "כל כתבי הקדש" (שם): מניי אי רבי -
 47 חמיסר הויין, אי רבי חזקא - שיתסר הויין ומשני
 48 הא מני - רבי עקיבא היא. דאמר. עשה שבתך
 49 חול ונראה לרבינו שמשוך מן אברהם. דבשביל
 50 סעודה שבת אין לו להתחיל ולטול, אבל כבר
 51 צריך לטול - נוטל גם כן בסעודת שבת. **לכא**
 52 אודוקי ליה - רב פפא גבאי היה. ולא נתן לו מן
 53 הקופה, כדנתיבא: אין נותנין לו מן הקופה, כיון
 54 שמשוך על הפתחים. ואמר ליה רב סאנא: אי מר
 55 לא אודוקי ליה לתת מן הקופה, היינו כדי סעודה
 56 - כל שכן שום אחרים לא יתנו לו. ומסקי. ואין
 57 דנתיבא: אין נוקקין לו מן הקופה - והיינו כדי
 58 סעודה, אבל דבר מועט יתנו לו. **שנאמר**
 59 דהעמדנו עלינו מנות - ואף על גב דהאי קרא גבי
 60 'בית אלהינו' כתיב. דהיינו ברוך הבית - כל שכן
 61 צדקה.

1 ואני - מתנה עם הצבור לחלקם לכל הבא. דכל דאני - לתת מעות לקופה. ענייני -
 2 תנאי למשכיש - עור הבמה. לאו כל כמיניו רמתו - אלא בפניו. אין מחשבין -
 3 לומר: היכן נתתם מעות שגביתם. שאין ראיה לדבר - דלא גבאי צדקה כתיב, אלא
 4 בגיבורי הקדש הנותנים לבם לעושי המלאכה, שהפועלים מרובין למלאכות הרבה.
 5 לגורדין, ולחובבי האבן, לבתפיים, ולחמרים,
 6 ולקנות עצים, ואבני מחצב, ואי אפשר לעמוד
 7 על החשבון, כדאמרין בעלמא (שבתות מה,א),
 8 בעל הבית טרוד בפועלו הוא. ואישי. יצור
 9 וימנה - הכסף שהוא מוסר בידו. ואף על פי
 10 שאינו בא עמו לחשבון לאחד מבאן - יצור
 11 וימנה, שנאמר "ויצור וימנה וגו' והדר ונתנו"
 12 את הכסף המתוכן - המנוי, "על ידי עושי
 13 המלאכה" וגו'. בודקין לפינות - אם בא עני
 14 ואמר "פרנסוני" - בודקין שלא יהיה רמאי. ואין
 15 בודקין לבפס - בא ערום ואמר "סבונ" -
 16 לוקחין כסות מיד. פרוש - דרוש וחקור תחלה.
 17 לכשיראה לך - שאינו רמאי. מכבד בפנותיו -
 18 כבר הלקוח בפנותיו כשלוקחין ארבע סאין חסין
 19 בסלע. ומגיע לפנותיו חצי קב, שהסלע שארבעים
 20 ושמנה פנותיו, וארבע סאין ארבעים ושמנה
 21 חצאי קבין. והחבני שהיא סתו ואופה ומזכר
 22 בשוק משתכר מחצה, הרי שנותן כבר של רובע
 23 הקב בפנותיו. לן - בלילה. פרנסת לינה - ערבי
 24 לינה. בי סדיא - כר לתת מראשותיו. אין נוקקין
 25 לו - לתת מעות מן הקופה, אחרי שלמה לחוד
 26 על הפתחים - דיו בכך. ולא אודוקי ליה -
 27 אפילו לפרנסה. מעשה הצדקה - טורח המעשים
 28 את חבריהם. מדלא כתיב "והיתה הצדקה
 29 שלום". וזה - למול טוב. עניים מרודים - זו
 30 משלת רומי, שצועקת תמיד. הבו הבו, שאנו
 31 צריכין. מרודים - קונפלינטי' בלעז. כמו "אריד
 32 בשיחי" (תהלים נה). עולא משנש ארחתיה
 33 דאימיה - לרב ששת קרו ליה הכי, עולל
 34 המשגש דרבי אמו, שגרם להטותה מדרך שאר
 35 נשים, כדלקמן.

1 **ואתני עליה, איהו נמי עבד חד כפיסא ואתני עליה.**
 2 **רב אשי אמר: אנא אתנוני נמי לא צריכנא, דכל**
 3 **דקא אתי אדעתא דידי אתי, ולמאן דבעינא היכנא**
 4 **ליה. הנהו בי תרי מפחי דעבדי עניינא בהרי דרדי,**
 5 **דכל מאן דעביד ביומא דחבריה נקרויה למשכיה.**
 6 **אזל חד מנייהו עבד ביומא דחבריה, קרעו למשכיה;**
 7 **אתו לקמיה דרבא, חיביניהו רבא לשלומי. איתיביה**
 8 **רב יבמר בר שלמיא לרבא: ולהסיע על קצתם לא**
 9 **אחד ליה רבא. אמר רב פפא: שפיר עבד דלא**
 10 **אחד ליה מדי; הני מילי היכא דליכא אדם חשוב,**
 11 **אבל היכא דאיכא אדם חשוב - לאו כל כמיניהו**
 12 **דמתנו. תנו רבנן: אין מחשבין בצדקה עם גבאי**
 13 **צדקה, ולא בהקדש עם הגזברין, ואף על פי שאין**
 14 **ראיה לדבר - וזכר לדבר, שנאמר: "ולא יחשבו**
 15 **את האנשים אשר יתנו את הכסף על ידם לתת**
 16 **לעשי המלאכה כי כאמנה הם עושים". אמר רבי**
 17 **אלעזר: אף על פי שיש לו לאדם גזבר נאמן בתוך**
 18 **ביתו - יצור וימנה, שנאמר: "ויצרו וימנו". אמר**
 19 **רב הונא: בודקין למזונות ואין בודקין לכסות; אי**
 20 **בעית אימא קרא, ואי בעית אימא סברא; אי בעית**
 21 **אימא סברא: האי קא מבזי והאי לא קא מבזי;**
 22 **אי בעית אימא קרא: "הלא פרש לרעב לחמך"**
 23 **בש"ן פתיב - פרש והדר הב ליה, והתם פתיב:**
 24 **"פי תראה ערם וכסיתו", "פי תראה" - לאלתר. ורב**
 25 **הודה אמר: בודקין לכסות ואין בודקין למזונות; אי**

26 **בעית אימא סברא, ואי בעית אימא קרא; אי בעית אימא סברא: האי קא מצערא ליה**
 27 **והאי לא קא מצערא ליה; אי בעית אימא קרא: האי קא מצערא ליה**
 28 **- פרום לאלתר, וכדקתני, והתם פתיב: "פי תראה ערם וכסיתו" - בשיראה לך. תניא**
 29 **בנותיה דרב יהודה: אמר "פסוני" - בודקין אחריו, "פרנסוני" - אין בודקין. הנין התם:**
 30 **אין פוחתין לעני העובר ממקום למקום בפנותיו, מארבע סאין בסלע; לן - נותנין לו**
 31 **לו פרנסת לינה. מאי פרנסת לינה? אמר רב פפא: פרויא ובי סדיא. שבת - נותנין לו**
 32 **מזון שלש סעודות. תנא: אם היה מחזיר על הפתחים - אין נוקקין לו. והוא עניא דהיה**
 33 **מחזיר על הפתחים דאתא לקמיה דרב פפא, לא מודקין ליה. אמר רב סמא ברבי**
 34 **דרב יבא לרב פפא: אי מר לא מודקין ליה, אינש אחרנא לא מודקין ליה, לימות**
 35 **ליה? - והא תנא: אם היה עני המחזיר על הפתחים - אין נוקקין לו - אמר ליה:**
 36 **אין נוקקין לו למתנה מרובה, אבל נוקקין לו למתנה מועטת. אמר רב אסי: לעולם אל**
 37 **ימנע אדם עצמו [מלתת] שלישית השקל בשנה, שנאמר: "והעמדנו עלינו מצות לתת**
 38 **עלינו שלישית השקל בשנה לעבדת בית אלהינו". ואמר רב אסי: שקולה צדקה פגנר**
 39 **כל המצות, שנאמר: "והעמדנו עלינו מצות וגו', "מצוה" אין פתיב פאן, אלא "מצות".**
 40 **(סמן): גדול מקדש משה) אמר רבי אלעזר: גדול המעשה ויתר מן העושה, שנאמר: "היה**
 41 **מעשה הצדקה שלום ועבדת הצדקה השקט וכבט עד עולם", וזה - "הלא פרש לרעב**
 42 **לחמך", לא וזה - "ועניים מרודים תביא בית". אמר רבא לרבי חזקיה: במוטותא**
 43 **מנייכו, עושו בהרי דרדי, כי הויכ דליתו לכו שלמא במלכותא. ואמר רבי אלעזר: בזמן**
 44 **שבית המקדש קנים, אדם שוקל שקלו ומתכפר לו, עכשיו שאין בית המקדש קנים, אם**
 45 **עושיין צדקה - מוטב, ואם לאו - באין אומות העולם ונמלין ברוזע. ואף על פי כן**
 46 **נחשב להן לצדקה, שנאמר: "ונגשיף צדקה". אמר רבא: האי מילתא אישתעי לי עולא**

1 **מנין** למצוה בימי ספורו שמתמא אדם - פשיטא לן דמתמא. כדתנן בריש מסכת כלים
2 (פרק ראשון משנה א): אבות הטומאות: השרץ, ושבת ורע, ובלה, ותמא מת.
3 ומצוה בימי ספורו בו - הרי אלו מטמאין אדם וכלים במגע, וכלי חרס באויר. ולכך בעי
4 מנלן דמתמא. דהא כתיב "ורחץ בגימט וטהר" - משמע דבאותה טבילה נטהר. **דלמא** הוסי'
5 נבלה מתמא בגדים ואינו מתמא אדם - לאו משום
6 דטומאה בחבורין שאני? פירש הקונטרס: דמינו
7 מתמא אלא בגדים שהוא לבוש. וקשה לרבינו
8 יצחק בן מרדכי: דבתורת כהנים פרשת "ויחי ביום
9 השמיני" מרבה שמתמא אפילו כלים (בחבורים)
10 אף עב גב דלא שייך בהו לבישה, ואינו ממעט
11 מברגיו. אלא אדם וכלי חרס שנוגע בהן. אלא
12 דהאי מתמא בגדים בשעת שמיטתו, אפילו אן
13 לבוש בהן. וכן משמע. מדקאמר: אלא מעתה
14 שרץ דמתמא אדם מנלו, לאו משום דמתמא
15 בגדים מתמא אדם נמי כו' ואי קרי חבורים בגדים
16 שהוא לבוש - מאי פריך משרץ דלא שייך ביה
17 לבישה? הנהו דלא ילפינן אדם מנגדים בגדים
18 לרבינו יצחק בן מרדכי: דלא גרס "בחבורים", אלא
19 הכי גרס: היילמא טומאת בגדים שאני, תדע דהא
20 מסיט נבלה דמתמא בגדים ואינו מתמא אדם. ולא
21 גרסין "מאי טעמא לאו משום דטומאה בחבורים"
22 שאני, דלא מהדר אלא שיש חילוק בין טומאת
23 בגדים לטומאת אדם. וכן משמע. דאיהו גופיה לא
24 קא מביעה ליה אם מתמא בגדים וכלים במגע,
25 אלא אאדם בעי.
26 **אתיא** אימיה וקא כביא קמיה - פירש רבינו
27 הנגאל: דהיינו אימיה דרב אחדבוי.
28 ולדידיה קרי "העלוב משונש אורחא דאימיה",
29 שגריב לאמנו דלחבות לפני רב ששת. והיא היתה
30 מניקשת לו רב ששת, לכך אמר "חיו הני חרדי'
31 דמצית מנייהו". **מה** כיבוס בגדים האמור בימי
32 חלוטו בו - בכמה דברים חמור ימי חלוטו מימי
33 ספורו, ולא גמר מהיקשא. והיינו טעמא, משום
34 דלמגרי לא מצי למגמר - דהא כתב "וטהר",
35 דמשמע דנטהר מכמו שזיה מתחלה. אלא דוקא
36 לזך מילתא גמרי, לפי שחן שוין דאין אדם וכלים
37 מקבלין טומאה אלא מאב הטומאה.
38 **גדול** העושה צדקה בסתר יותר ממשא רבינו -
39 פירוש: יותר משכך כמה ממשא רבינו
40 בתפלתו. ואף על גב דמשע נמי עשה צדקה בסתר
41 - שמא אותה שעה כבר פסק אותו זכות.
42 **חמה** אינו כופה - תימה: דבפרק "ארבעה
43 נדרים" (נדרים לבא), אמרין דחמה
44 משה רהגו.
45 **והמפייסו** בדברים מתברך באחת עשרה -
46 יש מניחין: הנותן פירושה לעני
47 המפייסו, משום דמשמע לזו דקראי איירי בנותן
48 צדקה, דכתיב "ותפק לרעב נפשך ונפש נענה
49 תשיבע". ולא מילתא היא. ד"נפש נענה תשיבע"
50 - היינו תשיבעו בדברים. שתפייסו בדברים. ועל
51 ברוך לזא רסנין ליה, דלהויא גויסא הוה ליה
52 למימר מתברך בשבע עשרה, הנך שש לדליל חני
53 אחת עשרה.
54 **מוסדי דור ודור תקומם** וגו'. ואמר רבי יצחק, מאי דכתיב: "וידר צדקה וחסד ומצא חיים צדקה וכבוד"? משום דדורף צדקה
55 ומצא צדקה? אלא לומר לך: כל הדרוף אחר צדקה - הקדוש ברוך הוא ממציא לו מעות ועושה בהן צדקה. רב נחמן בר יצחק
56 אמר: הקדוש ברוך הוא ממציא לו בני אדם המהווננים לעשות להן צדקה, כדי לקבל עליהם שכר. לאפוקי מדרדרש
57 רבה; דדרש רבה, מאי דכתיב: "ויהיו מבשלים לפניך בעת אפך עושה בהם"? אמר ורמיה לפני הקדוש ברוך הוא: רבונו של עולם,
58 [אפילו] בשעה שפופין את יצרן ומבקשין לעשות צדקה לפניך, הכשלים בכני אדם שאינן מהווננין, כדי שלא יקבלו עליהם שכר. רבי
59 יהושע בן לוי אמר: כל התגיל לעשות צדקה - זוכה, הוויין לו פנים פעלי חכמה, פעלי עושר, פעלי אגדה. פעלי חכמה - דכתיב:
60 **ימצא**

54 חלוטו, מַטְמָא אָדָם שכן הוקש למת, אַף בְּאֵן בימי ספורו, מַטְמָא
55 אָדָם.
56 עוד במעלת הצדקה: אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר, גְּדוֹל כַּח תְּפִילַת הַעוֹשֶׂה
57 צְדָקָה בְּסֵתֶר, יוֹתֵר מִכַּח תְּפִילַת מִשָּׁה רַבִּינִי, דְּאִילוּ בְּמִשָּׁה רַבִּינִי
58 כְּתִיב (דברים ט ז) 'כִּי יִגְרִיתִי מִפְּנֵי הָאֵף וְהַחֲמָה, וְאִילוּ בְּעוֹשֶׂה צְדָקָה
59 כְּתִיב (משלי כא יד) 'מֵתָן בְּסֵתֶר יִכְפֶּה אָף'. וכן נאמר שם 'וְשָׁחַד בְּחֶק
60 – צדקה בסתר, שנותן לחיך העני בצנעה, יש בכוחה לכפות חֲמָה
61 עֵינָי'.
62 וּפְלִגְיָא רַבִּי אֶלְעָזָר עַל דְּרַבִּי יִצְחָק, דְּאָמַר רַבִּי יִצְחָק, מֵתָן בְּסֵתֶר 'אָף'
63 בּוֹשֶׁה, אֶךְ 'חֲמָה' אֵינוֹ בּוֹשֶׁה. ומה שֶׁנֶּאֱמָר 'וְשָׁחַד בְּחֶק חֲמָה עֵינָי'
64 פִּירוּשׁוֹ, אָף עַל פִּי שְׁשׁוּחַד בְּחֶק, שְׁעוֹשֶׂה צדקה בסתר, עֵדִיךְ חֲמָה
65 עֵינָי.
66 אִיכָא דְאָמְרִי, אָמַר רַבִּי יִצְחָק, כֹּל דְּיִין שְׁנוּמֵל שְׁחַד, מִכֵּיָא חֲמָה עֵינָי
67 לְעוֹלָם (שֶׁנֶּאֱמָר וְשָׁחַד בְּחֶק) וְגו'. שאדם נותן לדיין בסתר, מביא
68 'חֲמָה עֵינָי'.
69 וְעוֹד אָמַר רַבִּי יִצְחָק, כֹּל הַנּוֹתֵן פְּרוּטָה לְעֵנִי מִתְּבַרְךְ בְּשֵׁשׁ בְּרָבוֹת,
70 וְהַמְפְּיִיסוֹ בְּדַבְרִים שֶׁל נְחוּמִים, מִתְּבַרְךְ בְּאַחַת עֶשְׂרֵה בְּרָבוֹת.
71 מִבִּאֲרַת הַגְּמָרָא: הַנּוֹתֵן פְּרוּטָה לְעֵנִי מִתְּבַרְךְ בְּשֵׁשׁ בְּרָבוֹת, דְּכִתִּיב
72 (ישעיה נח ז) 'הֲלוֹא פְרוּשׁ וְגו' לְרַעֲב לְחֶמֶק, וְעֲנִיִּים מְרוֹדִים תְּבִיא בֵּית
73 וְגו', כִּי תִרְאֶה עֲרוֹם וְכִסִּיתוֹ. וְעַל כֵּךְ נִאֲמָרוּ (שם נח ח ט) הַבְּרֻכּוֹת
74 הַבָּאוֹת: א. 'אֲזוּ יִבְקַע בְּשֵׁתֶר אֲוָרָךְ'. ב. 'וְאַרְבָּרְתְּךָ מִהֲרָה תִצְמַח'. ג.
75 'וְהִלַּךְ לְפָנֶיךָ צְדָקָךְ'. ד. 'כְּבוֹד ד' יִאֲסָפֶךָ'. ה. 'אֲזוּ תִקְרָא וְה' יַעֲנֶה'.
76 ו. 'תִּשְׁעוּ וְיִאֲמַר הַנְּי'. הרי ש ברבות.
77 וְהַמְפְּיִיסוֹ בְּדַבְרִים, מִתְּבַרְךְ בְּאַחַת עֶשְׂרֵה בְּרָבוֹת, שֶׁנֶּאֱמָר (שם נח י יב)
78 'וְתִפְסַךְ לְרַעֲב נִפְשֶׁךָ – אִם תִּדְבַר עִם הָעֵנִי הָרַעֲב דְּבַרֵי נְחוּמִים, וְנִפְשׁ
79 נַעֲנֶה תִשְׁבְּעַךְ בְּדַבְרִים, אִם תִּתְּבַרְךְ: א. 'וְזָרַח בְּחֶשֶׁךְ אֲרָךְ'. ב. 'וְאִפְלָתְךָ
80 בְּצַחְרֵימִים'. ג. 'וְנִחַךְ ה' תְּמִיד'. ד. 'וְהִשְׁבִּיעַ בְּצַחְצַחוֹת נִפְשֶׁךָ' וְגו'.
81 ה. 'וְעֲצַמְתֶּיךָ יִחְלִיץ'. ו. 'וְהִיִּית בְּגַן רֵוַח'. ז. 'וְכִמְוָצֵא מִים אֲשֶׁר לֹא
82 יִבְזְבוּ מִמֶּנּוּ'. ח. 'וְכִנְנוּ מִמֶּךָ חֲרֻבוֹת עוֹלָם'. ט. 'מִוִּסְרֵי דוֹר וְדוֹר
83 תִּקְוִים' וְגו'. י. 'וְיִקְרָא לְךָ נִזְר שְׁרִיץ'. יא. 'מִשְׁכַּב בְּתִיבוֹת לְשִׁבְתִּי'. הרי
84 אַחַת עֶשְׂרֵה בְּרֻכּוֹת.
85 וְעוֹד אָמַר רַבִּי יִצְחָק, מֵאִי דְכִתִּיב (משלי כא כא) 'דִּרְךָ צְדָקָה וְחֶסֶד,
86 יִמְצָא חַיִּים צְדָקָה וְכְבוֹד'. 'יִמְצָא צדקה, מְשֻׁמֵּע, שִׁיבוֹא לִידֵי עֵנִית
87 וְיִמְצָא מִי שִׁיעֶשֶׂה עִמּוֹ צדקה, וְקִשָּׁה, וְכִי מְשׁוּם דִּירוּךְ צְדָקָה,
88 סוֹפוֹ שִׁימְצָא צְדָקָה. אֵלֵא, לֹאמַר לָךְ, כֹּל הַדִּירוּךְ אַחֲרֵי צְדָקָה, תִּקְדוּשׁ
89 בְּרוּךְ הוּא מְמַצֵּא לוֹ מְעוֹת וְעוֹשֶׂה בְהֵן צְדָקָה. וְהוּו 'יִמְצָא צדקה',
90 שִׁימְצָא מְעוֹת לְעִשׂוֹת בְּהֵן עוֹד צדקה.
91 רַב נַחְמָן בַּר יִצְחָק אָמַר לְדַרְוֹשׁ הַפְּסוֹק 'יִמְצָא צדקה' בְּאוֹפֵן אַחֲרֵי,
92 שֶׁהַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא מְמַצֵּא לוֹ כִּנֵּי אָדָם מְהוֹנְנִים לְעִשׂוֹת לְהֵן
93 צְדָקָה, כְּדִי לְקַבֵּל עֲלֵיהֶם שְׁכָרוֹ. וְהוּו 'יִמְצָא צדקה', שִׁימְצָא בְּנֵי
94 אָדָם מְהוֹנְנִים לְעִשׂוֹת לָהֶם צדקה.
95 מִבִּרְרַת הַגְּמָרָא: לְאִפּוֹקֵי מֵאִי – לְהוֹרִיצָא מִמָּה, כְּלוּמַר, מִהֵי הִיפּוּכָה
96 שֶׁל בְּרַכָּה זו. מִבִּאֲרַת הַגְּמָרָא: לְאִפּוֹקֵי מִדְּרִישׁ רַבָּה, דְּדִרְשׁ רַבָּה
97 מֵאִי דְכִתִּיב (ירמיה יח כג) אֶצֶל יִרְמִיָּהוּ שֶׁהִתְפַּלֵּל עַל אֲנָשֵׁי עֲנֹתוֹת
98 שֶׁהָיוּ מִבְּקָשִׁים אֲתָן נִפְשׁוֹ, וְיָהִיוּ מְבַשְּׁלִים לְפָנָיו, בְּעַת אִפְשָׁה עֲשֶׂה
99 בְּהֵם. אָמַר יְרֵמְיָה לְפָנָיו הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, רְבוּנוּ שֶׁל עוֹלָם, [וְאִפְּלוּ]
100 בְּשִׁעָה שְׂבוּפִין אֲתָן יִצְרֵן וְיִמְכָּשׁוּן לְעִשׂוֹת צְדָקָה לְפָנָיו, הַכְּשִׁילִים
101 בְּנִתְיַת הַצְּדָקָה לְכִנֵּי אָדָם שְׂאִינֵן מְהוֹנְנִין, כְּדִי שְׁלֹא יִקְבְּלוּ עֲלֵיהֵן
102 שְׁכָר.
103 דְרִשָּׁה נּוֹסֶפֶת בַּפְּסוֹק (שם) 'יִמְצָא חַיִּים צדקה וְכְבוֹד: רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן
104 לְוִי אָמַר, כֹּל הַרְגִיל לְעִשׂוֹת צְדָקָה, וְזָכָה הוֹיִן לוֹ בְּנִים בְּעַלֵי חֲכָמָה
105 – עוֹסְקִים בְּתוֹרָה, בְּעַלֵי עוֹשֶׂר, בְּעַלֵי אַגְרָה – הַדּוֹרְשִׁים לְפָנָיו
106 הַצִּיּוֹר בְּדַבְרֵי אַגְרָה. מִפְּרִשְׁתָּה הַגְּמָרָא: בְּעַלֵי חֲכָמָה, דְּכִתִּיב

1 מְשַׁנֵּשׁ אֶרְתְּחִיהָ דְאִמְיָה' – מִשְׁבֵּשׁ דְרַכֵּי אִמּוֹ וְשִׁגְרָם לָהּ לְהַטּוֹת
2 דְרַכָּה, וְלִהְתַּנַּחֵג בְּבִיזוּי, כְּדִלְהֵלֶן. וְרַב שֶׁשֶׁת סִיפֵר כֵּן מְשַׁמְיָה דְרַכֵּי
3 אֶלְעָזָר, וְכַךְ אָמַר, מֵאִי דְכִתִּיב (ישעיה נט ז) 'וְיִלְבֹּשׁ צְדָקָה בְּשָׂרְוִן, לֹאמַר
4 לָךְ, מַה שְׂרִיזוֹן זֶה הָעִשׂוּי מְקַלְפּוֹת קְלִיפּוֹת שֶׁל בְּרוֹל לְהַגֵּן מִמַּכַּת
5 חֵץ בְּמִלְחָמָה, כֹּל קְלִיפָה וְקְלִיפָה מְצַמְרַפֵּת לְשָׂרְוִין גְּדוֹל, אָף צְדָקָה,
6 כֹּל פְּרוּטָה וְפְרוּטָה שֶׁאֲדָם נּוֹתֵן, מְצַמְרַפֵּת לְחֶשְׁבוֹן גְּדוֹל.
7 רַבִּי חִינָנָא אָמַר, עֵינֵן זֶה נְלַמֵּד מִתְּבַרְכָּא, נִאֲמַר (שם סד ה) 'וְיִכְבְּדֵךְ עֵדִים
8 כֹּל צְדִיקְתֵּינוּ, וְנִמְשַׁלְהָ צדקה לְבַגְד, מַה בְּגַד זֶה, כֹּל נִימָא וְנִימָא –
9 חוּט וְחוּט מְצַמְרַפֵּת לְכְבֵּד גְּדוֹל, אָף צְדָקָה כֹּל פְּרוּטָה וְפְרוּטָה
10 מְצַמְרַפֵּת לְחֶשְׁבוֹן גְּדוֹל.
11 מִבִּרְרַת הַגְּמָרָא: אִמְרֵי קְרוּ לִיָּה לְרַב שֶׁשֶׁת עוֹלָא מְשַׁנֵּשׁ אֶרְתְּחִיהָ
12 דְאִמְיָה'. עַל שׁוּם מַעֲשֶׂה שְׁהִיָּה, כְּדִלְהֵלֶן.
13 דְּבַעָא מִיָּנִיָּה – שָׁאל רַב אַחְדְּבוּי כִּי אָמַי מְרַב שֶׁשֶׁת, מִנֵּן לְמַצּוֹרֵעַ
14 בְּיָמֵי סְפוּרָה – בְּיָמִים שֶׁהוּא סוֹפֵר לְאַחַר שֶׁנִּרְפָּא מִנְּגַעוֹ שֶׁמְטַמָּא אֹת
15 הָאָדָם הַנוֹגֵעַ בּוֹ. אָמַר לוֹ רַב שֶׁשֶׁת, הַוְהִיל וְבִאוּתֶם הַיָּמִים הוּא
16 מְטַמָּא בְּגָדִים, כְּמִשְׁוֹשׁ בְּתוֹרָה (וּקְרָא יד ט) שְׁעִלְוֵי לְהַטְבִּיל אֹת
17 בְּגָדָיו, מִכֵּךְ יֵשׁ לְלַמּוֹד שֶׁאֵף מְטַמָּא אָדָם, שְׁאִין הַבְּגָדִים נִטְמָאִים
18 אֲלֵא מִמֵּי שֶׁהוּא 'אֵב הַטּוּמְאָה', וְדִינוֹ שֶׁל 'אֵב הַטּוּמְאָה' שֶׁהוּא
19 מִטְּמֵא אָדָם.
20 אָמַר לִיָּה רַב אַחְדְּבוּי, אִין לְהוֹכִיחַ מִכֵּךְ שֶׁמְטַמָּא בְּגָדִים, שְׁכֵן דִּילְמָא
21 טוּמְאָה בְּהַבְּרִים שְׂאֵנִי – אִולֵי דְּוּקָא הַבְּגָדִים שְׁלוּבֵשׁ הַמְּצוֹרֵעַ
22 שֶׁמְחוּבְרִים הֵם בּוֹ וְהֵם כְּמוֹהוּ נִטְמָאִים, אֶךְ אִם יֵגַע בְּבַגְד אַחֵר אֲחֵר
23 בְּאוֹתוֹ לֹא יִטְמָא. וְרַבִּיהָ לְסַבְרָא זו: דִּיקָא אָדָם שֶׁהֵיטֵי – (הוֹיזוּן)
24 גְּבִילָה, הַנְּטַמָּא וְמְטַמָּא בְּגָדִים שְׁעִלְוֵי, וְאֵינוֹ מְטַמָּא אָדָם אַחֵר שִׁיגַע
25 בּוֹ, הָרִי שֶׁאֵינוֹ נִחְשָׁב אֵב הַטּוּמְאָה, וּמְכַל מְקוּם בְּגָדִים שְׁעִלְוֵי הוּא
26 מִטְּמֵא, מִפְּנֵי שֶׁהוּא לְבוּשׁ בְּהֵם שְׁנַעֲשִׂים כְּמוֹהוּ.
27 אָמַר לִיָּה רַב שֶׁשֶׁת, וְאֵלֵא לְדַבְרִיךְ, שְׂרִיךְ דְּמְטַמָּא אֹת הָאָדָם הַנוֹגֵעַ
28 בּוֹ, מִנְּלָן, לֹא – הָאֵם אִין הַמְּקוּר לֹזֵחַ מְשׁוּם דְּמְטַמָּא הַשְּׂרִיךְ בְּגָדִים
29 הַנוֹגֵעִים בּוֹ. וְכִמּוֹ כֵּן מְצוֹרֵעַ שֶׁמְטַמָּא בְּגָדִים, מִטְּמֵא אֵף אָדָם.
30 אָמַר לִיָּה רַב אַחְדְּבוּי, שְׂרִיךְ שֶׁמְטַמָּא אָדָם, כְּהֲרִיא – (בְּמִפּוֹרְשׁוֹ) כְּתִיב
31 בִּיהָ (שם כב ה) 'אִו אִישׁ אֲשֶׁר יִרְעַ בְּכָל שְׂרִיץ'.
32 שֶׁב רַב שֶׁשֶׁת וְהַקְּשָׁה: אֵלֵא שְׁכַבְתָּ וְרַע דְּמְטַמָּא אָדָם מִנְּלָן, לֹא
33 מְשׁוּם דְּהוּאִיל וְמְטַמָּא הַשְּׁכַבְתָּ זֶרַע לְבְּנֵיךְ הַנוֹגֵעִים בּוֹ, כֵּךְ גַּם
34 מְטַמָּא אָדָם.
35 אָמַר לִיָּה רַב אַחְדְּבוּי, שְׁכַבְתָּ וְרַע נִמֵי כְּהֲרִיא כְּתִיב בִּיהָ (שם כב ד), 'אִו
36 אִישׁ אֲשֶׁר תִּצָּא מִמֶּנּוּ שְׁכַבְתָּ וְרַע'. וְדַרְשׁוּ חַכְמִים, 'אִו אִישׁ' לְרָבוֹת
37 אֲתָן הַזּוֹנֵעַ שְׁכַבְתָּ זֶרַע שֶׁהוּא נִטְמָא.
38 אַחֲרֵי לִיָּה – רַב אַחְדְּבוּי הַשִּׁיב אֶת תְּשׁוּבוֹתָיו
39 בְּכִדְהוּתָא, לְפִי שְׁהִיָּה רַב שֶׁשֶׁת נִכְשַׁל בְּתְשׁוּבוֹתָיו. חֲלַשׁ דְּעִתִּיהָ
40 דְרַב שֶׁשֶׁת, וּמַחֲמַת קְפִידַתוֹ אִישְׁתִּיק רַב אַחְדְּבוּי כִּי אָמַי – נַעֲשֶׂה
41 אֲלֵם, וְאַתְּיִקֵּר תְּלַמּוּדִיהָ – וְשַׁכַּח אֹת תְּלַמּוּדוֹ.
42 אֲתִיָּא אִמְיָה – בָּאָה אִמּוֹ שֶׁל רַב שֶׁשֶׁת, וְקָא בְּכִיָּא קָמִיהָ – וּבַכַּתָּה
43 לְפָנָיו בְּנָה שִׁיתְפַּלֵּל עַל רַב אַחְדְּבוּי שִׁיתְרַפָּא. צְוֹנְהָ צְוֹנְהָ וְלֹא
44 אֲשַׁנְחָה בָּהּ – לֹא קִיבַל אֹת דְּבַרִּיהָ. אָמְרָה לִיָּה, הוּי לְהֵנִי חֲרִיף הַמְּצִיַת
45 מִיָּנִיָּהוּ – רָאָה אֹת הַדְּרִים הֵלְלוּ שִׁנְקַת מִנֶּם, וְהִכְר טוֹבָה וְקַבַּל
46 אֹת בְּקִשְׁתִּי. בְּעָא רְחִמֵי עֲלֵיהָ, וְאִיתְּפִי – וְנִרְפָּא. וְכִיּוֹן שֶׁגִּרָם רַב
47 שֶׁשֶׁת לֵאמּוֹ לְהַתְנַהֵג בְּשִׁגְעוֹן, בְּכַךְ שִׁגְלַתָּה אֹת דְּדִיהָ, לְפִיכֵךְ נִקְרָא
48 'עוֹלָא מְשַׁגֵּשׁ אֶרְחִתִּיהָ דְאִמְיָה'.
49 מִבִּרְרַת הַגְּמָרָא: וְדָאֲתָאן עֲלָהּ – וְאַחֲרֵי שֶׁבָּא לִידֵינוּ שָׁאלָה זו
50 לְקוֹבְעָה בַּגְּמָרָא, מִנָּא לָן שְׁמַצּוֹרֵעַ בְּיָמֵי סְפוּרָה מִטְּמֵא אָדָם. מְשִׁיבָה
51 הַגְּמָרָא: כְּדִתְנִיָּא, רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן יוֹחָי אָמַר, נִאֲמַר (שם יד ט) כְּפּוּם –
52 טְבִילַת בְּגָדִים בְּיָמֵי סְפוּרָה – בְּסוּף יָמֵי סְפִירַת טְהוֹרָתוֹ, וְנִאֲמַר גַּם (שם
53 יד ח) כְּפּוּם בְּגָדִים בְּיָמֵי חֲלוּטוֹ – לְאַחֲרֵי שֶׁנִּרְפָּא מִנְּגַעוֹ, מַה לְחֵלֶן בְּיָמֵי

56 הגוים את אותם מעות, ומתקיים בו סוף הפסוק וְעֵינַיִם מְרוּדִים
 57 תִּבְיָא בֵּיתָ, זו מלכות רומי הצועקת תמיד ואומרת 'הבו לנו את
 58 ממונכם'.
 59 מעשה ממנו מוכח ענין זה: כִּי הָא דִּבְנֵי אֶתְתִּיה - כמעשה שהיה
 60 בבני אחותו דְּרִבְנָן יוֹתְנָן בְּנֵי זְבַאי. הָוָא לְהוּ פְּתִילָמָא - שראה רבי
 61 יוחנן בחלום עליהם, דְּבָעוּ - שעתידים הם לְמִיחָסְרָא - להפסיד
 62 בשנה זו שְׂבַע מֵאָה דִּינָרֵי. כִּיּוֹן שְׁחֵלֵם בֵּן, עֲשִׂינְהוּ וְשָׁקֵל מִיַּיְחִיהוּ -
 63 כפה אותם בדברים ונטל מהם במשך כל השנה מעות לְצַדְקָה.
 64 מפני שרצה לזכותם שאותם מעות שגנור עליהם להפסיד, יתנו
 65 לעניים. עד דְּפִּוּשׁ גְּבִיּוּהוּ - נשאררו ברשותם שְׂבַע מֵאָה דִּינָרֵי - שבעה
 66 עשר דינרים, מתוך אותם שבע מאות שגנור עליהם להפסיד. כִּי
 67 מָטָא מַעְלֵי יוֹמָא דְּכִיפּוּרֵי - כשהגיע ערב יום כיפור, שְׂדוּרֵי דְּבֵי קִיּוּר
 68 - נשלחו חיילים מבית הקיסר ונִמְנְיָנְהוּ - ונטלו מהם בכח שבעה
 69 עשר דינרים. אָמַר לְהוּ רִבְנָן יוֹתְנָן בְּנֵי זְבַאי לבני אחותו, לֹא תִדְחִלוּן
 70 - אל תפחדו שיטלו מכם עוד דינרים, שכן רק שְׂבַע מֵאָה דִּינָרֵי גְּבִיּוּכוּ
 71 - שבעה עשר דינרים בלבד נדרשו מאצלכם, וכבר שְׂקִילְיָנְהוּ
 72 מִיַּיְחִיבוּ - נטלו אותם מכם חיילי המלך. אָמַרְי לִיה בְּנֵי אַחֲוֹתוּ, מָנָא
 73 דִּיעָת - מהיכן אתה יודע שלא יטלו יותר, אָמַר לְהוּ, חֲלָמָא הָוָא
 74 לָבוּ - חלום חלמתי עליכם שתפסידו שבע מאות דינרים, וכיון
 75 שנתתם לצדקה, שוב לא יטלו מכם, שלא יטלו אלא לאותם
 76 שבעה עשר דינרים שלא נתתם לצדקה. אָמַרו לִיה, וְאִמָּא לֹא
 77 אָמַרְתְּ לֵן [דְּנִתְבִּיחְוּ] - למה אם כן לא אמרת לנו מתחילה שכך
 78 חלמת והייתו נותנים את כל המעות לצדקה. אָמַר לְהוּ, אָמַינָא, כִּי
 79 הִכִּי דְּתַעֲבָדוּ מַצְוָה לְשָׁמְיָא - אמרתי לעצמי, שטוב הדבר שלא
 80 תדעו מִכָּר, שכאשר תתנו את המעות, תעשו מצוה לשמה.
 81 גודל עון המעלים עיניו מהצדקה: רַב פְּפָא הוּוּ סִילִיק בְּרַנְיָא - עלה
 82 במדרגת הסולם, אִישְׁתַּמֵּיט פְּרַעִיָּא - נשמטה רגלו של הסולם, כְּעִי
 83 לְמִיפֵל - וכמעט שנפל רב פפא. אָמַר, הִשְׁתָּא בְּן - אילו נפלת, ⁸⁴
 84 אִיתִיב מָאן דְּסִנֵּי לֵן - היה מתחייב שונאי עונש ולעצמו התכוין,
 85 וכאדם היכולה קללתו בחבירו] בְּמַחְלֵי שְׁבָתוֹת וְכַעֲבָדֵי עֲבוֹדָת
 86 בּוֹכְבִים שְׂדִינָם בסקילה, וכפי שאמרו במסכת כתובות (ל, שמי
 87 שנתחייב סקילה בזמן הזה, נופל מהגג ומת.
 88 אָמַר לִיה חִיָּיא בְּר רַב מְדַפְתִּי לְרַב פְּפָא, שְׁמָא עֵינִי בָּא לְיָדְךָ וְלֹא
 89 פְּרַנְקַתָּ וּלְפִיכָךְ כִּמְעַט נְתַחֲיִיבַת סְקִילָה, דְּתִנְיָא, רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן
 90 קְרִיָה אָמַר, כָּל הַמַּעֲלִים עֵינָיו מִן הַתְּנָדָה, כְּאִילוּ עוֹבֵד עֲבוֹדָת
 91 בּוֹכְבִים. ומפרשת הגמרא, כְּתִיב הָבָא (דברים טו ט) לגבי המעלים
 92 עיניו מהצדקה, הִשְׁמַר לָךְ פֶּן יִהְיֶה דָבָר עִם לְבָבְךָ בְּלִיעֵל, וְכֵתִיב
 93 הָתָם (שם יג יד) לגבי עבודה זרה, יִצְאוּ אַנְשִׁים בְּנֵי בְּלִיעֵל, ומכך
 94 שבשני המקומות נאמר לשון
 95 'בליעל' יש ללמוד, מִה לְהִלְךְן הַפְּסוֹק יִצְאוּ אַנְשִׁים בְּנֵי בְּלִיעֵל, עוֹסֵק
 96 בְּעֲבוֹדָת בּוֹכְבִים, אִף כָּאֵן הַפְּסוֹק הַעוֹסֵק בְּמַעֲלִים עֵינָיו מִהַצְדָּקָה,
 97 הֵרִי זֶה תַּמּוּר כְּעֲבוֹדָת בּוֹכְבִים. וכיון שהעלים עיניו מהעני, לפיכך
 98 כמעט שנענש רב פפא בסקילה.
 99 הגמרא מביאה שתי ברייתות העוסקות בגודל מעלת הצדקה:
 100 תִּנְיָא, אָמַר רַבִּי אֱלֵעָזָר בְּרַבִּי יוֹסֵי, כָּל צְדָקָה וְחֶסֶד שִׁישְׂרָאֵל עוֹשִׂין
 101 כְּעוֹלָם הָיָה, אוֹתָם צְדָקָה וְחֶסֶד עוֹשִׂים שְׁלוֹם גְּדוֹל וּפְרַקְלִימִין -
 102 מלאכים מליצי יושר גדולים, בֵּין יִשְׂרָאֵל לְאֲבִיהֶן שְׂבַשְׂמִים. שְׁנָאמַר
 103 (ירמיה טו ה) 'כֹּה אָמַר ה' אֵל תְּבוּאָה בֵּית מְרוֹחַ, וְאֵל תִּלְךְ לְסַפּוֹד, וְאֵל
 104 תִּגַּד לָהֶם, כִּי אֶסְפְּתֵם אֶת שְׁלוֹמֵי מֵאֵת הָעָם הַזֶּה [וְגו'] אֶת] הַחֶסֶד
 105 וְאֶת הַרְחִמִים'. ומפרשת הגמרא, 'חֶסֶד' זו גְּמִילוּת חֶסְדִים, 'רְחִמִים'
 106 זו צְדָקָה, וכך מתפרש הפסוק, הקדוש ברוך הוא אסף את שלומו
 107 מעם ישראל, ומהו אותו שלום, הצדקה והחסד שהיו רגילים
 108 לעשות, ומכאן שהצדקה והחסד עושים שלום בין ישראל
 109 לאביהם שבשמים.
 110 תִּנְיָא, רַבִּי יְהוּדָה אָמַר, גְּדוֹלָה צְדָקָה שְׂמַקְרַבֵּת אֶת הַנְּאוּלָה, שְׁנָאמַר

1 'מִצְאָא תִּיָּים', ועל החכמה נאמר (משלח לה) 'כִּי מִצְאֵי מִצְאָא תִּיָּים'.
 2 והמקור לכך שזיכה לבנים כְּעֵלֵי עוֹשֵׂה, דְּכֵתִיב שִׁימְצֵא 'צְדָקָה',
 3 ומכאן שיהיו בניו בעלי עושר היכולים לתת צדקה. והמקור לכך
 4 שזיכה לבנים כְּעֵלֵי אֶנְדָה, דְּכֵתִיב בַּפְּסוֹק וְיָבֹוד'. ומפרשת הגמרא,
 5 כְּתִיב הָבָא 'וְיָבֹוד', וְכֵתִיב הָתָם (משלח ג לה) 'כְּבֹוד חֲקָמִים יִנְחַלוּ' הֵרִי
 6 ש'כבוד' הוא כבוד החכמים. ומבין החכמים גדול כבודם של בעלי
 7 אגדה שהם דרשנים ומושיבים את הלב, והכל מכבדים אותם.
 8 הגמרא מביאה ברייתא העוסקת בתשובה לרשעים המקניטים
 9 נותני צדקה: תִּנְיָא, הֵיךְ רַבִּי מֵאִיר אָמַר, יֵשׁ לֹו לְכַעַל תְּרִין - רשע
 10 או גוי הִשְׁיָבֵד וְלַהֲטוּתָךְ וְלִמְרָךְ לָךְ, אִם אֲלֵהִיבְךָ אוֹהֵב עֵינַיִם הוּא,
 11 מִפְּנֵי מָה אֵינִי מְפָרְנִסְךָ. אָמַר לֹו, אֵלֵהִינוּ אוֹהֵב עֵינַיִם הוּא, אֵלֵא
 12 שאֵינוּ מְפָרְנִסְךָ כְּדִי שְׁנִיתָן לָהֶם צְדָקָה, ועל ידי כן יִצְוֵל אֲנִי בְּהֵן -
 13 על ידי מְדִינָה שְׁלַ גְּיָהֶנֶם, וכמו שדרשו בגמרא להלן, שהצדקה
 14 מצלת מדינה של גיהנם.
 15 וְזוּ שְׂאֵלָה, שְׂאֵל טוֹרְנוֹסְרוּפוֹס הִרְשַׁע אֶת רַבִּי עֲקִיבָא, אִם אֲלֵהִיבְךָ
 16 אוֹהֵב עֵינַיִם הוּא, מִפְּנֵי מָה אֵינִי מְפָרְנִסְךָ. אָמַר לִיה רַבִּי עֲקִיבָא, אִכֵּן
 17 הקדוש ברוך אוהב עניים הוא, ומה שאֵינוּ מְפָרְנִסְךָ הוּא כְּדִי
 18 שְׁנִיצוֹל אֲנִי בְּהֵן מְדִינָה שְׁלַ גְּיָהֶנֶם.
 19 אָמַר לִיה טוֹרְנוֹסְרוּפוֹס הִרְשַׁע. [אֲדַרְבָּה], צְדָקָה זו שְׁנוֹתַיִם לְעֵנַיִם,
 20 הִיא עֲצֻמָּה שְׂמַחֲבִיבְתָן לְנוֹתַיִם הַצְדָּקָה לְגִיָהֶנֶם. אָמַשׁוּל לָךְ מִשָּׁל,
 21 לְמָה הִדְבַר דוֹמָה, לְמַלְךְ בְּשֵׁר דְּרַם שְׂבַעַם עַל עֲבָדוֹ, וְחִבְשׁוּ בְּבֵית
 22 הָאֶסְרוּיָן, וְצוּהָ אֶת עֲבָדָיו, וְשָׁלַא הָאֲבִילוּ וְשָׁלַא לְהַשְׁקוּתוֹ,
 23 וְהִלְךְ אָדָם אַחֲרֵי וְהִאֲבִילוּ וְהַשְׁקוּהוּ, כְּשִׁשְׂמַע הַמֶּלֶךְ שְׂאוֹתוֹ אִדָם
 24 הֵאֲבִילוּ וְהַשְׁקוּ הָאֵם לֹא בּוֹעַס עֲלוּיָו. וְאִתָּם - עם ישראל קְרוּיָן
 25 עֲבָדִים, שְׁנָאמַר (ויקרא כה נה) 'כִּי לִי בְנֵי יִשְׂרָאֵל עֲבָדִים' וְגו',
 26 ובתניתכם צדקה לעניים אתם עוברים את רצון המלך שאֵינוּ חַפְץ
 27 להאכיל ולהשקות את העניים.
 28 אָמַר לֹו רַבִּי עֲקִיבָא, אָמַשׁוּל לָךְ מִשָּׁל, לְמָה הִדְבַר דוֹמָה, לְמַלְךְ בְּשֵׁר
 29 וְדָם שְׂבַעַם עַל בְּנֵי, וְחִבְשׁוּ בְּבֵית הָאֶסְרוּיָן, וְצוּהָ אֶת עֲבָדָיו עֲלוּיָו,
 30 שָׁלַא לְהֵאֲבִילוּ וְשָׁלַא לְהַשְׁקוּתוֹ, וְהִלְךְ אָדָם אַחֲרֵי וְהִאֲבִילוּ וְהַשְׁקוּהוּ,
 31 כְּשִׁשְׂמַע הַמֶּלֶךְ, הָאֵם לֹא דוֹרוֹן מְשַׁגֵּר לֹו לְאוֹתוֹ אִדָם. מפני שלב
 32 האב חפץ בטובת בנו. וְאִנָּן עם ישראל, קְרוּיָן בְּנֵים דְּכֵתִיב (דברים יד
 33 א) 'בְּנִים אַתֶּם לַה' אֲלֵהִיבְךָ', ואף אם הקדוש ברוך הוא כועס על
 34 בניו, רוצה הוא שיפרינסו אותם.
 35 אָמַר לֹו טוֹרְנוֹסְרוּפוֹס הִרְשַׁע, אִמְנַם אַתָּם פְּעַמִּים קְרוּיָם בְּנִים, אִךְ
 36 לֹא כֹל הַזְּמַיִנִים שׁוֹיִם, וּפְעַמִּים אַתָּם קְרוּיָן עֲבָדִים, כְּמוֹ שְׁנָאמַר (ויקרא
 37 כה נה) 'כִּי לִי בְנֵי יִשְׂרָאֵל עֲבָדִים'. בְּזִמְנֵן שְׂאִתָּם עוֹשִׂין רְצוֹנֵנוּ שְׁלַ מְקוּם,
 38 אַתָּם קְרוּיָן בְּנִים, וְכַזִּמְנֵן שְׂאִין אַתָּם עוֹשִׂין רְצוֹנֵנוּ שְׁלַ מְקוּם, אַתָּם קְרוּיָן
 39 עֲבָדִים. וְעֲבָשׁוּ אִין אַתָּם עוֹשִׂין רְצוֹנֵנוּ שְׁלַ מְקוּם, שְׂאוֹתָם בְּגִלּוֹת
 40 וְאִינְכֶם יְכוּלִים לְקִיִּים אֶת כֹּל מִצְוּוֹת הַתּוֹרָה. והרי אתם כעבד
 41 שְׂצִיּוּהָ רַבּוּ שְׂלַא לְהֵאֲבִילוּ וְלַהֲשַׁקוּתוֹ.
 42 אָמַר לֹו רַבִּי עֲקִיבָא, הֵרִי הוּא אָמַר (ישעיה נח ט) 'הֲלוֹא פְּרַם לְרַעֲב
 43 לְחֶמְדָּה, וְעֵינַיִם מְרוּדִים תִּבְיָא בֵּית' ו- 'עֵינַיִם מְרוּדִים' זו מלכות רומי,
 44 הצועקת תמיד ואומרת, 'הבו לנו את ממונכם'. ומפסוק זה מוכח
 45 שאף שאנו בגלות יש לנו לתת צדקה, שכן אָמַרְי - מתי מתקיים
 46 בנו סוף הפסוק 'עֵינַיִם מְרוּדִים תִּבְיָא בֵּית', הָאִידִנָּא - בזמן הזה
 47 שהגוים שולטים בנו ורודים בנו ליטול את ממונינו, וְאִף עַל פִּי כֵן
 48 קָאמַר 'הֲלוֹא פְּרוּם לְרַעֲב לְחֶמְדָּה', הֵרִי שְׂאִף בּוֹזֵן הַגְּלוּת יֵשׁ לָנוּ לְתַת
 49 צְדָקָה.
 50 הגמרא מרחיבה בענין הנדרש על הפסוק לעיל: דְּרַשׁ רַבִּי יְהוּדָה
 51 בְּרַבִּי שְׁלוֹם, כְּשֶׁם שְׂמוֹנוֹתָיו שְׁלַ אָדָם קְצוּבִין לֹו מֵרֵאֵשׁ הַשֶּׁנָּה, כְּמָה
 52 יִשְׁתַּכַּר בְּאוֹתָהּ שְׁנֵה לְצוֹרוֹךְ מְזוֹנוֹתָיו, כְּדִי הַסְּרוּנוֹתָיו - הפסידו שְׁלַ
 53 אָדָם שְׁעֵתִיד לַחֲפְסִיד בְּשָׁנָה זו, וְקְצוּבִין לֹו מֵרֵאֵשׁ הַשֶּׁנָּה. אִם זָכָה
 54 האדם נותן את מה שעתיד להפסיד לעניים, ומתקיים בו הפסוק
 55 (שם) 'הֲלוֹא פְּרוּם לְרַעֲב לְחֶמְדָּה'. ואם לא זָכָה לְתַת לְעֵנַיִם, נוֹטְלִים

1 ימצא חיים - וכתוב גבי חכמה "כי מוצאי מצא חיים". בעלי אגדה - מתוך שהן דרשנין ומושכין את הלב - הכל מכבדין אותם. לבעל חדין - רשע או גוי. להציל אנו
2 בהן בו - שהצדקה מצלת מגידם, כדאמרין לקמן בשמעתין. שמונותיו של אדם - שכר שיתפרנס ממנו. חסרונותיו - הפסד שתידר להפסיד. וזה - למול טוב - יתן
3 אותו חסרון לעניים. הוא [להן] בחלמא - במוצאי יום הכפורים. דבעו מחסר שבע מאה דינרין - באותה שנה. שקיל צדקה מנייהו - כל השנה היה כופין בדברים, וגובה
4 מהן צדקה. פש בנייהו - ערב ראש השנה שיבסר דינרי שלא נתנו לצדקה. משבע מאה דינרי. לא תדחלו - למיפסד יותר. אמאי לא אמרת לן - מתחלה, שכך חלמתי,
5 ודיינו נותנין כולן. השתא כן - אם נפלתו.

6 **"ימצא חיים"; בעלי עושר - דכתבי "צדקה"; בעלי**
7 **אגדה - דכתבי "וכבוד", פתיבי הכא "וכבוד",**
8 **וכתיבי התם: "פבוד חכמים ויחלו". תניא: היה רבי**
9 **מאיר אומר: יש לו לבעל הדיון להשיקף ולומר**
10 **לך: אם אלהיכם אוהב עניים הוא, מפני מה אינו**
11 **מפרנס? אמור לו: כדי שניצול אנו בהן מדינה של**
12 **גיהנם. וזו שאלה שאל טורנוסרופוס הרשע את רבי**
13 **עקיבא: אם אלהיכם אוהב עניים הוא, מפני מה**
14 **אינו מפרנס? אמר לו: כדי שניצול אנו בהן מדינה**
15 **של גיהנם. אמר לו: [אדרבה], זו שמחתיבתן לגיהנם**
16 **אמשול לך משל, למה הדבר דומה? למלך בשר ודם שקעם על עבדו וחקשו בביית**
17 **האסורין, וצוה עליו שלא להאכילו ושלל להשקותו, והלך אדם אחד והאכילו והשקהו,**
18 **בששמע המלך לא פועם עליו? ואתם קרוין עבדים, שנאמר: "פי לי בני ישראל עבדים"**
19 **אמר לו רבי עקיבא: אמשול לך משל, למה הדבר דומה? למלך בשר ודם שקעם על בנו**
20 **והקשו בבית האסורין, וצוה עליו שלא להאכילו ושלל להשקותו, והלך אדם אחד והאכילו**
21 **והשקהו, בששמע המלך לא דורון משגרו לו? ואנן קרוין בנים, דכתבי: "בנים אתם לה'**
22 **אלהיכם" אמר לו: אתם קרוין בנים וקרוין עבדים, בזמן שאתם עושין רצונו של מקום**
23 **לו, הרי הוא אומר: "הלא פרם לרעב לחמך ועניים מרודים תביא בית", אימתי "עניים מרודים תביא בית" - האידנא, וקאמר:**
24 **"הלא פרם לרעב לחמך". דרש רבי יהודה ברבי שלום: פשם שמונותיו של אדם קצובין לו מראש השנה, כך חסרונותיו של**
25 **אדם קצובין לו מראש השנה, וזה - "הלא פרם לרעב לחמך", לא וזה - "ועניים מרודים תביא בית". פי הא דבני אהתיה**
26 **דרבן יוחנן בן זבאי הוא להו בחילמא דבעו למיחסר שבע מאה דינרי, עשיניהו, שקל מינייהו לצדקה, פוש גבייהו שיבסר דינרי.**
27 **פי קמא מעלי יומא דכיפורי, שדור דבי קיסר נקמיניהו. אמר להו רבן יוחנן בן זבאי: לא תדחלו, שיבסר דינרי גבייהו שקליניהו**
28 **מינייהו. אמרי ליה: מנא ידעת? אמר להו: חלמא חזאי לבו. אמרו ליה: ואמאי לא אמרת לן [דנתיבניהו]? אמר להו: אמאינא,**
29 **פי היכי דתעבדו מצוה לשמה. רב פפא הוה סליק בדרנא, אישתמיט פרעיה בעי למיפל, אמר: השתא פן איתייב פן מאן דבני לן**
30 **כמתולי שבתות וכעובדי עבודה זרה? אמר ליה חייא בר רב מודפתי לרב פפא: שפא עני בא לידך ולא פרינסתו. דתניא, רבי**
31 **יהושע בן קרחה אומר: כל הפעולים עיני מן הצדקה - פאילו עובד עבודה זרה; פתיבי הכא: "השומר לך פן יהיה דבר עם**
32 **לכבד בלעל", וכתבי התם: "יצאו אנשים בני בלעל", מה לחלו עבודה זרה, אף פאן עבודה זרה. תניא, אמר רבי אלעזר ברבי**
33 **וסי: כל צדקה וחסד שישאל עושים בעולם הזה, שלום גדול ופרקליטין גדולין בין ישראל לאביהן שבשמים, שנאמר: "כה אמר**
34 **ה' אל תבא בית מרוח ואל תלך לספור ואל תגד להם פי אספתי את שלומי מאת העם הזה וגו' [את] החסד ואת הרחמים",**
35 **"חסד" - זו גמילות חסדים, "רחמים" - זו צדקה. תניא, רבי יהודה אומר: גדולה צדקה שמקרבת את הגאולה, שנאמר: "פה**
36 **אמר ה' שמרו משפט ועשו צדקה פי קרובה ישועתי לבא וצדקתי להגלות". הוא היה אומר, עשרה דברים קשים נכראו בעולם:**
37 **הר קשה - ברזל מחתכו, ברזל קשה - אור מפעפועו, אור קשה - מים מכבין אותו, מים קשים - עבים סובלים אותך, עבים**
38 **קשים - רוח מפזרתך, רוח קשה - גוף סובלך, גוף קשה - פחד שוברך, פחד קשה - זון מפיגו, זון קשה - שינה מפפחתו, ומיתה**
39 **קשה מפוילם, [וצדקה - מצלת מן המיתה], דכתבי: "וצדקה תציל ממות". דרש רבי דוסתאי ברבי יצאי: בוא וראה, שלא**
40 **כמותת הקדוש ברוך הוא מדת בשר ודם; מדת בשר ודם, אדם מביא דורון גדול למלך - ספק מקבלין אותו הימנו, ספק אין**
41 **מקבלין אותו הימנו; [ואם תמצא לומר מקבלים אותו ממנו] ספק רואה פני המלך, ספק אינו רואה פני המלך, והקדוש ברוך**
42 **הוא אינו כן, אדם נותן פרוטה לעני - זוכה ומקבל פני שכינה, שנאמר: "אני בצדק אחזה פניך אשבעה בהקין תמונתך". רבי**
43 **אלעזר יהיב פרוטה לעני והדר מצלי, אמר, דכתבי: "אני בצדק אחזה פניך". מאי "אשבעה בהקין תמונתך"? אמר רב נחמן בר**
44 **יצחק: אלו תלמידי חכמים שמגדירין שינה מעיניהם בעולם הזה, והקדוש ברוך הוא משביען מזיו השכינה לעולם הבא. אמר**
45 **רבי יוחנן, מאי דכתבי: "מלוה ה' חונן דל"? אלמלא מקרא כתוב אי אפשר לאומרו, כביכול "עבד לזה לאיש מלוה". אמר רבי**
46 **חייא בר אבא, רבי יוחנן רמי, פתיבי: "לא יועיל הון ביום עברה וצדקה תציל ממות", וכתבי: "לא יועילו אוצרות רשע וצדקה**
47 **תציל ממות", שתי צדקות הללו למה? אחת שמצילתו ממותה משונה, ואחת שמצילתו מדינה של גיהנם; ואי זו היא שמצילתו**
48 **מדינה של גיהנם - ההוא דכתיב ביה "עברה", דכתבי: "יום עברה היום ההוא"; ואי זו היא שמצילתו ממותה משונה**
49 **נותנה**

18 **אתם קרוין בנים, ובזמן שאין אתם עושין רצונו של מקום אתם קרוין עבדים, ועכשיו אין אתם עושים רצונו של מקום אמר**
19 **לו, הרי הוא אומר: "הלא פרם לרעב לחמך ועניים מרודים תביא בית", אימתי "עניים מרודים תביא בית" - האידנא, וקאמר:**
20 **"הלא פרם לרעב לחמך". דרש רבי יהודה ברבי שלום: פשם שמונותיו של אדם קצובין לו מראש השנה, כך חסרונותיו של**
21 **אדם קצובין לו מראש השנה, וזה - "הלא פרם לרעב לחמך", לא וזה - "ועניים מרודים תביא בית". פי הא דבני אהתיה**
22 **דרבן יוחנן בן זבאי הוא להו בחילמא דבעו למיחסר שבע מאה דינרי, עשיניהו, שקל מינייהו לצדקה, פוש גבייהו שיבסר דינרי.**
23 **פי קמא מעלי יומא דכיפורי, שדור דבי קיסר נקמיניהו. אמר להו רבן יוחנן בן זבאי: לא תדחלו, שיבסר דינרי גבייהו שקליניהו**
24 **מינייהו. אמרי ליה: מנא ידעת? אמר להו: חלמא חזאי לבו. אמרו ליה: ואמאי לא אמרת לן [דנתיבניהו]? אמר להו: אמאינא,**
25 **פי היכי דתעבדו מצוה לשמה. רב פפא הוה סליק בדרנא, אישתמיט פרעיה בעי למיפל, אמר: השתא פן איתייב פן מאן דבני לן**
26 **כמתולי שבתות וכעובדי עבודה זרה? אמר ליה חייא בר רב מודפתי לרב פפא: שפא עני בא לידך ולא פרינסתו. דתניא, רבי**
27 **יהושע בן קרחה אומר: כל הפעולים עיני מן הצדקה - פאילו עובד עבודה זרה; פתיבי הכא: "השומר לך פן יהיה דבר עם**
28 **לכבד בלעל", וכתבי התם: "יצאו אנשים בני בלעל", מה לחלו עבודה זרה, אף פאן עבודה זרה. תניא, אמר רבי אלעזר ברבי**
29 **וסי: כל צדקה וחסד שישאל עושים בעולם הזה, שלום גדול ופרקליטין גדולין בין ישראל לאביהן שבשמים, שנאמר: "כה אמר**
30 **ה' אל תבא בית מרוח ואל תלך לספור ואל תגד להם פי אספתי את שלומי מאת העם הזה וגו' [את] החסד ואת הרחמים",**
31 **"חסד" - זו גמילות חסדים, "רחמים" - זו צדקה. תניא, רבי יהודה אומר: גדולה צדקה שמקרבת את הגאולה, שנאמר: "פה**
32 **אמר ה' שמרו משפט ועשו צדקה פי קרובה ישועתי לבא וצדקתי להגלות". הוא היה אומר, עשרה דברים קשים נכראו בעולם:**
33 **הר קשה - ברזל מחתכו, ברזל קשה - אור מפעפועו, אור קשה - מים מכבין אותו, מים קשים - עבים סובלים אותך, עבים**
34 **קשים - רוח מפזרתך, רוח קשה - גוף סובלך, גוף קשה - פחד שוברך, פחד קשה - זון מפיגו, זון קשה - שינה מפפחתו, ומיתה**
35 **קשה מפוילם, [וצדקה - מצלת מן המיתה], דכתבי: "וצדקה תציל ממות". דרש רבי דוסתאי ברבי יצאי: בוא וראה, שלא**
36 **כמותת הקדוש ברוך הוא מדת בשר ודם; מדת בשר ודם, אדם מביא דורון גדול למלך - ספק מקבלין אותו הימנו, ספק אין**
37 **מקבלין אותו הימנו; [ואם תמצא לומר מקבלים אותו ממנו] ספק רואה פני המלך, ספק אינו רואה פני המלך, והקדוש ברוך**
38 **הוא אינו כן, אדם נותן פרוטה לעני - זוכה ומקבל פני שכינה, שנאמר: "אני בצדק אחזה פניך אשבעה בהקין תמונתך". רבי**
39 **אלעזר יהיב פרוטה לעני והדר מצלי, אמר, דכתבי: "אני בצדק אחזה פניך". מאי "אשבעה בהקין תמונתך"? אמר רב נחמן בר**
40 **יצחק: אלו תלמידי חכמים שמגדירין שינה מעיניהם בעולם הזה, והקדוש ברוך הוא משביען מזיו השכינה לעולם הבא. אמר**
41 **רבי יוחנן, מאי דכתבי: "מלוה ה' חונן דל"? אלמלא מקרא כתוב אי אפשר לאומרו, כביכול "עבד לזה לאיש מלוה". אמר רבי**
42 **חייא בר אבא, רבי יוחנן רמי, פתיבי: "לא יועיל הון ביום עברה וצדקה תציל ממות", וכתבי: "לא יועילו אוצרות רשע וצדקה**
43 **תציל ממות", שתי צדקות הללו למה? אחת שמצילתו ממותה משונה, ואחת שמצילתו מדינה של גיהנם; ואי זו היא שמצילתו**
44 **מדינה של גיהנם - ההוא דכתיב ביה "עברה", דכתבי: "יום עברה היום ההוא"; ואי זו היא שמצילתו ממותה משונה**
45 **נותנה**

אלא 1
 2 אא כן ממונה עליה כרבי חנניא בן תרדיון - פירוש: נאמן כמותו. אבל צדיק כמותו
 3 לא, דהא גבאים דימיני אמוראים לא היו צדיקים כמותו. ולהכי נקט רבי חנניא בן
 4 תרדיון - משום מעשה שבא לידו, דאמר פרק קמא דמסכת עבודה זרה (ז.ב.) מעות פורים
 5 נתחלו לי לביעות של צדקה, וחלקתים לעניים. וכן בפרק "במה שמונך" (שבת מט.א) דאמר:
 6 תפלין צריכין גוף נקי כאלישע - לא צדיק
 7 כאלישע קאמר, אלא גוף נקי, שידע לזוהר שלא
 8 ישן בהם ושלא יפיה בהם קאמר. ולא נקט אלישע
 9 אלא משום דאיתרדחש ביה ניסא.
עליזנים 10
 11 רבינו תנאל, דאמר דהאנונים
 12 שקבלה בידם רב מפי רב, דעלם חפך - היינו
 13 שראה שמואל דהוה יתיב קמיה דרב יהודה
 14 תלמידיה, משום המיחה בשמואל בפרק "במה
 15 בתמיה" (שם נה.א) גבי הדיא איתתא דאתא
 16 וצואה קמיה דשמואל ולא אשבת ביה, אמר ליה
 17 רב יהודה: לית ליה למר "אוטם אונו מעזקת דל"
 18 ויבא ויעש ה' כאשר דבר כי חטאתם וגו' - ואתה
 19 שעשה עשה צדקה, שהיה מקנא להקדוש
 20 ברוך הוא. אי נמי: שהיה מתיר את ירמיה מן
 21 חזיקים, כדכתיב התם.

1 נותנה ואינו יודע לפי נותנה - כדמיסיס בספיה: יתגבה בכיס של גבאי צדקה. דרב
 2 עוקבא ורבי אבא - במסכת כותובת (סו. ב.) מר עוקבא הוה שדי לענייא דשבבותיה
 3 כל זימנא ארבעה זוזי בצניורא דרשא, הוי שהזנה אינו יודע ממי נטלה, הוא יודע
 4 למי נותנה. ורבי אבא הוה צייר בסודריה ושדי לאחוריה ומצנייא נפשיה לבניו עניי,
 5 והעני נטלה ויודע ממי נטלה, ואינו יודע למי
 6 נותנה. לדברי פנזה - לפני המשמש. אמר לו
 7 בכי תשא - אם באת לשאת ראשם בהגבהה
 8 - קח מהם כופר לצדקה. כנגד זקניו כבוד -
 9 אותם שחולקין להם כבוד בעולם הזה מנחמת
 10 חכמת זקנתם. עליזנים למפנה - אותם שהם
 11 עליזנים כאן מנחמת עושרן - ראיתי שם שהם
 12 למטה, ותחתונים למעלה - ראיתי עניים
 13 שהם בינינו שפלים, שם ראיתים חשובים. ואנן
 14 - בעלי תורה, היאך אתינן, היאך יש
 15 חשיבותינן? בי היכי - דאיתנין הכא, חשובים
 16 ונכבדים, הכי איתנין התם. הוינו מלכות ותו
 17 לאו, כלומר, על מלאת לחודא הוה דרבי
 18 בהו, שנהרגו עק קידוש השם, ותו לא הוה
 19 בהו? הרוגי לוד - לולייתוס ופפוס, אחים
 20 שהרגם (שטרטרופוס) וצריך להזיח: טרטרופוס
 21 הרשע בלודקיא, כדאמרין במסכת תענית
 22 (יח. ב.) על ידי גזירה שנגזרה על ישראל
 23 להשמיה, על שנמצאת בל מלך הרוגה וחסדו
 24 את ישראל עליה, ועמדו האחים הללו ואמרה:
 25 מה לכם על ישראל, אנו הרגנוה. הרי זה
 26 צדיק גמור - על דבר זה ומחשבה זו. כאן
 27 בישראל וכאן בניו - ישראל דעתן לשמים,
 28 בין יחיה בין לא יחיה אינו מהרדא אחר מדת
 29 הדין, אבל גוי אינו נותן אלא על מנת כן, ואם
 30 לאו - מתחרט. יום עברה היום החוה - ביום
 31 הדין משתעי, כנבואת צפניה. הפורעי - מדר
 32 המודעי היה. ויבא ויעש ה' כאשר דבר כי
 33 חטאתם לה' וגו' - בנבחראן קאמר ליה
 34 לירמיה, כשהיה מגלה את ישראל לבלב, ביבש
 35 קצירה תשברנה - כשתכלה זכות שבידן,
 36 ויבש לחלוותי מעשה צדקה שלחן - או
 37 ישרור.

15 דוד: עד היכן בחה של צדקה? אמר להן, צאו וראו מה פירש דוד אבא: "פזר
 16 נתן לאביונים צדקתו עומרת לעד קרנו תרום בכבוד". רבי אבא אמר, מהכא: "הוא
 17 מרומים ישבן מצדות סלעים משגבו לחמו נתן מימיו נאמנים", מה טעם "מרומים
 18 ישבן מצדות סלעים משגבו"? משום ד"לחמו נתן" ו"מימיו נאמנים". ואמר רבי אבהו,
 19 שאלו את שלמיה: איזהו בן העולם הבא? אמר להם: כל ש"כנגד זקניו פבדו". כי הא
 20 דיוסף בריה דרבי יהושע חלש, אינגיד. אמר ליה אבהו: מאי חיות? אמר ליה: עולם
 21 הפוך ראיתי, עליזנים למטה ותחתונים למעלה. אמר ליה: עולם ברור ראיתי. ואנן היכי
 22 חיותינן? [אמר ליה:] כי היכי דחשיבין הכא חשיבין התם, ושמעתי שהיו אמרים:
 23 אשרי מי שבא לבאן ותלמודו בידו. ושמעתי שהיו אמרים: הרוגי מלכות - אין כל
 24 בריה יכולה לעמוד במחיצתן. מאן ניהו? אילימא רבי עקיבא ותבירו - משום הרוגי
 25 מלכות ותו לא? פשיטא, בלאו הכי נמי אלא הרוגי לוד. תניא, אמר להן רבן יוחנן
 26 בן זבאי לתלמידיו: בני, מהו שאמר הכתוב "צדקה תרוםם גוי וחסד לאמים תפארת"?
 27 נענה רבי אליעזר ואמר: "צדקה תרוםם גוי" - אלו ישראל, דכתיב: "וימי פעמך ישראל גוי
 28 אחר בארץ", "וחסד לאמים תפארת" - כל צדקה וחסד שאומות העולם עושין, חטא הוא להן, שאינם עושין אלא להתגדל בו,
 29 כמו שצאמר: "די להון מהקרבין ניהוחין לאלה שמניא ומצלון לחיי מלכא ובגוהי". ודעביד הכי לאו צדקה גמורה היא? והתניא:
 30 האומר "סלע זה לצדקה בשביל שיהיו בני, ובשביל שאופה לעולם הבא" - הרי זה צדיק גמור - לא קשאי: פאן בישראל, פאן
 31 בגוי. נענה רבי יהושע ואמר: "צדקה תרוםם גוי" - אלו ישראל, דכתיב: "וימי פעמך ישראל גוי אחר", "וחסד לאמים תפארת" -
 32 כל צדקה וחסד שאומות העולם עושין, חטא הוא להן, שאין עושין אלא כדי שהמשד מלכותן, שצאמר: "להן מלכא מלכי ישפר
 33 עלך וחסדך בצדקה פרק געויתך במחן געוין הו תהו ארבא לשלוחך" וגו'. נענה רבן גמליאל ואמר: "צדקה תרוםם גוי" - אלו
 34 ישראל, דכתיב: "וימי פעמך ישראל" [וגו'], "וחסד לאמים תפארת" - כל צדקה וחסד שגויים עושין, חטא הוא להן, שאין עושין
 35 אלא להתהיר בו, וכל המתהיר נופל בגיהנם, שצאמר: "וד יהיר לץ שמו עושה בעברת ידון", ואין עברה אלא גיהנם, שצאמר: "יום
 36 עברה היום החוה". אמר רבן גמליאל: געוין אנו צריכין למודעי. רבי אליעזר המודעי אמר: "צדקה תרוםם גוי" - אלו ישראל,
 37 דכתיב: "וימי פעמך ישראל גוי אחר", "וחסד לאמים תפארת" - כל צדקה וחסד שאומות העולם עושין, חטא הוא להן, שאין עושין
 38 אלא לחרף אותנו בו, שצאמר: "ויבא ויעש ה' פאשר דבר פי חטאתם לה' ולא שמעתם בקולו והוה לכם תדבר הוה". נענה רבי
 39 נחוניא בן הקנה ואמר: "צדקה תרוםם גוי וחסד" - לישראל, ו"לאמים" - חטאת. אמר להם רבן יוחנן בן זבאי לתלמידיו: גראין
 40 דברי רבי נחוניא בן הקנה מדברי ומדבריכם, לפי שהוא נותן צדקה וחסד לישראל, ולאומים חטאת. - מפלל דהוא נמי אמר,
 41 מאי היא? חתניא, אמר להם רבן יוחנן בן זבאי: פשם שהחטאת מכפרת על ישראל, פד צדקה מכפרת על אומות העולם. אפרא
 42 הורמי, אימיה דשבור מלכא, שדרה ארבע מאה דינרי לקמיה דרבי אמי ולא קבליהו; שדרינהו קמיה דרבא, וקבלינהו משום שלום
 43 מלכות. שמע רבי אמי איקפד, אמר: לית ליה "ביבש קצירה תשברנה נשים פאות מאירות אותה"? ורבא, משום שלום מלכות.
 44 ורבי אמי נמי, משום שלום מלכות - דאיבעי ליה למפליגיהו לעני גויים. - ורבא נמי, לעני גויים והביניהו. ורבי אמי דאיקפד הוא
 רלא

ועוד הוסיף רב יוסף: וְשִׁמְעָתִי בִישִׁיבָהּ שֶׁל מַעֲלָה, שֶׁהֵיוּ אוֹמְרִים
 56 אֲשֶׁר מִי שֶׁבָּא לְבָאן, וְתִלְמוּדוֹ בְּיָדוֹ.
 57 ועוד שִׁמְעָתִי שֶׁהֵיוּ אוֹמְרִים, הַרוּגֵי מַלְכוּת, אֵין כָּל בְּרִיָּה יִכְוֵלָה
 58 לְעִמּוּד בְּמַחֲצֵתָן לְגוּדֵל מַעֲלָתָם. מִבְּרַת הַגְּמָרָא: מֵאֵן נִינְהוּ - מִי
 59 הֵם אוֹתָם הַרוּגֵי מַלְכוּת. אֵילִימָא - אִם תֹּאמַר שֶׁהַכּוֹנֵה לְרֵבִי
 60 עֲקִיבָא וְהַבְּרִיּוֹ עֶשְׂרֵת הַרוּגֵי מַלְכוּת. יִקְשֶׁה, הֲאִם רַק מִשּׁוּם שֶׁהֵם
 61 הַרוּגֵי מַלְכוּת זָכוּ לְמַעֲלָה שֶׁנִּגְבַּה זֶה, וְתוֹ לֹא - וְתוֹ לֹא - הִיא הַיְהוּת לְזָכוּת
 62 מַעֲלָה אַחֲרֵת מִלְבַּד זֵאת, אֲשֶׁר מִחֲמַתָּה הֵיוּ רֵאוּיִם לְחַבֵּת
 63 לְמַדְרָגָה זֶה. הֲרֵי פְּשִׁיטָא בְּלֵאָה הֵבִי נְמִי - פְּשוּט שֶׁאֵף אִילוֹ לֹא הִיוּ
 64 נִהְרָגִים עַל יְדֵי הַמַּלְכוּת, הִיוּ זֹכִים לְמַעֲלָה זֶה מִחֲמַת גּוֹדֵל צַדִּיקָתָם.
 65 אֵלָּא, הַכּוֹנֵה לְהַרוּגֵי לּוֹד - הַאֲחִים לְוִלְיִינוּס וּפְפוּס, שֶׁהִרְגָם
 66 טוֹרִיִּינוּס הִרְשַׁע בְּלוֹד.
 67 הַגְּמָרָא חוֹזֶרֶת לְעִנִּין מַעֲלַת הַצַּדִּיק, וְהַהֲבֵדֵל שֶׁבֵּין הַצַּדִּיק שֶׁל
 68 יִשְׂרָאֵל לְבֵין הַצַּדִּיק שֶׁל אֻמוֹת הָעוֹלָם: תֵּנִיא, אִמַר לְהֵן רֵבִי יוֹחָנָן
 69 בְּן זְבוּדָא לְתַלְמִידֵיו, בְּנִי, מְהוּ שֶׁאִמַר הַבְּתוּב (מִשְׁוֹל ב' ד' לז) 'צַדִּיקָה
 70 תְּרוֹמֵם גּוֹי וְחֶסֶד לְאֻמִּים חֲסֵאת, נִעְנֶה רֵבִי אֵילִיעֵזֶר וְאִמַר, 'צַדִּיקָה
 71 תְּרוֹמֵם גּוֹי' אֵלּוֹ יִשְׂרָאֵל הַנִּקְרָאִים 'גּוֹי', דְּבַתְּבִיב (שְׁמוּאֵל ב' ז' כב) 'מִי
 72 כְּעֶמְדָּה יִשְׂרָאֵל גּוֹי אֶחָד בְּאָרְצוֹ'. שֶׁבִשְׁעָה שִׁישְׂרָאֵל נוֹתֵנִים צַדִּיקָה
 73 קָרָנָם מִתְרוֹמַמַת, וְאִילוֹ עַל הַגּוֹיִים נֹאמַר 'וְחֶסֶד לְאֻמִּים חֲסֵאת',
 74 לְלַמְדָּךְ, שֶׁכָּל צַדִּיק וְחֶסֶד שְׂאוּמוֹת עוֹבְדֵי בּוֹכְבִים עוֹשִׂין, חֲסֵאת הוּא
 75 לְהֵן, לְפִי שְׂאוּנִים עוֹשִׂין לְשֵׁם שְׁמַיִם, אֵלָּא לְהַתְּגַדֵּל בּוֹ - לְהַגְדִּיל הוּא
 76 וְלִהְיֵה אֵת שְׁנוֹת זֵהִים בּוֹכוֹת הַצַּדִּיק. כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (עוֹרֵא ו' ט)
 77 שְׁכֹרֵשׁ נָדַב צֶאֱן וּבִקֵר לְבֵית הַמִּקְדָּשׁ, כִּדִּי לְהֵן מְהַקְדֵּם
 78 נִיחֻחִין לְאַלֶּה שְׁמַיָא וּמְצַלָן לְחַיִי מְלָכָא וּבְנֵיהוּ' ו-כִּדִּי שִׁיחֵיו
 79 מְקַרְיָבִים קָרְבָנוֹת לְנַחַת רוּחַ לְאַלֶּהֵי הַשְּׁמַיִם, וְיִתְפַלְלוּ לְחַיֵי הַמֶּלֶךְ
 80 וּבְנֵיו, הֲרֵי שֶׁאֵין הַגּוֹיִים נוֹתֵנִים לְשֵׁם שְׁמַיִם, אֵלָּא כִּדִּי לְהַאֲרִיךְ אֵת
 81 יְמֵיהֶם בּוֹכוֹת הַצַּדִּיקָה.
 82 שׂוֹאֵל הַגְּמָרָא: וְדַעְבִּיד הֵבִי - וְכִי אָדָם שְׁעוּשָׁה כֵךְ, שְׁנוֹתָן צַדִּיקָה
 83 כִּדִּי שִׁיאֲרִיכוּ יְמֵיו וְיָמֵי בְנֵיו, לֹא צַדִּיקָה גְּמוּרָה הִיא - הֲאִם אֵין זֶה
 84 צַדִּיקָה גְּמוּרָה. וְהַתְּנִיא בְּרִייתָא, 'הָאִמַר סַלְעָ וְהַ צַּדִּיקָה, בְּשִׁבִיל
 85 שִׁיחֵיו בְּנֵי, וּבְשִׁבִיל שְׂאוּבָה לְעוֹלָם חֲסֵאת, הֲרֵי זֶה צִדִּיק גְּמוּרָה. מִתְרַצָּת
 86 הַגְּמָרָא: לֹא קָשִׁיא, כָּאֵן - מִה שֶׁשְׁנֵינוּ בְּרִייתָא, הוּא בְּיִשְׂרָאֵל
 87 שְׁנוֹתָן צַדִּיקָה בְּשִׁבִיל שִׁיחֵיה בְּנוֹ. וְאִילוֹ כָּאֵן - מִה שֶׁאִמַר רֵבִי
 88 אֵילִיעֵזֶר שֶׁהַצַּדִּיק נַחֲשֶׁבֶת כַּחֲסֵאת, הֲרֵי מְדוּבָר בְּעוֹבְדֵי בּוֹכְבִים
 89 שְׁנוֹתָן צַדִּיקָה כִּדִּי שִׁיחֵיה בְּנוֹ. וְטַעַם הַחִילּוּק בֵּין יִשְׂרָאֵל לְגוֹי,
 90 יִשְׂרָאֵל לְעוֹלָם אֵינוֹ מִתְחַרֵּט עַל הַצַּדִּיקָה שְׁתָּן, אֵף אִם לְבִסּוּף
 91 יְמֵוֹת בְּנוֹ. אֵךְ הַגּוֹי, אִם יְמֵוֹת בְּנוֹ הֲרֵי הוּא מִתְחַרֵּט עַל הַצַּדִּיקָה
 92 שְׁעוּשָׁה.
 93 הַגְּמָרָא מְמַשִּׁיכָה לְהַבִּיא אֵת דְּרִשּׁוֹת שֶׁאֵר תַּלְמִידֵי רֵבִי יוֹחָנָן בֶּן
 94 זְכַאי בְּפִסּוּק זֶה: נִעְנֶה רֵבִי יְהוֹשֻׁעַ וְאִמַר כֵךְ יֵשׁ לְדַרוֹשׁ אֵת הַפְּסוּק,
 95 'צַדִּיקָה תְּרוֹמֵם גּוֹי' אֵלּוֹ יִשְׂרָאֵל, דְּבַתְּבִיב (שְׁמוּאֵל ב' ז' כב) 'מִי כְּעֶמְדָּה
 96 יִשְׂרָאֵל גּוֹי אֶחָד בְּאָרְצוֹ, וְאִילוֹ עַל הַגּוֹיִים נֹאמַר 'וְחֶסֶד לְאֻמִּים
 97 חֲסֵאת, לְלַמְדָּךְ, שֶׁכָּל צַדִּיק וְחֶסֶד שְׂאוּמוֹת עוֹבְדֵי בּוֹכְבִים עוֹשִׂין,
 98 חֲסֵאת הוּא לְהֵן, לְפִי שְׂאוּנִים עוֹשִׂין לְשֵׁם שְׁמַיִם, אֵלָּא כִּדִּי שֶׁתְּמַשְׁךְ
 99 מְלָכוּתָן - שֶׁתְּעִמּוּד לְהַם כִּדִּי שְׁנוֹת הַצַּדִּיקָה שֶׁלֹּא תְּפִסֵּק מַלְכוּתָם.
 100 שְׁנֵאֱמַר (דְּנִיָּאל ד' כד) לְאַחַר שֶׁפְּתַר דְּנִיָּאל אֵת חֲלוֹם נְבוּכַדְנֶצַּר,
 101 שְׁעֵתִיד הוּא לְהִטְרַד מִמַּלְכוּתוֹ, הַשִּׂיא דְּנִיָּאל עֵצָה לְנְבוּכַדְנֶצַּר, וְכֵךְ
 102 אִמַר לוֹ, לְהֵן מְלָכָא מְלָכִי יִשְׁפַר עֲלֶיךָ ו-אתָה הַמֶּלֶךְ, עֵצָתִי תִישַׁב
 103 בְּעִנְיָךְ, וְחֲסֵאתָ בְּצַדִּיקָה פְּרָךְ ו-ואֵת חֲסֵאתָךְ בְּצַדִּיקָה תְּפַדְהוּ,
 104 וְעוֹתִידָךְ בְּמִחַן עֲצוֹן ו-ואֵת עוֹנוֹתֶיךָ תְּכַפֵּר בְּכֵךְ שֶׁתְּחַן אֵת הָעֵנִיִים,
 105 הֵן ו-אִם תִּשְׁמַע לְדַבְּרֵי, אִולִין תְּהוּא אַרְבָּא לְשִׁלְתִיךָ' וְגו' ו-תִּהְיֶה
 106 אֲרִיכוֹת זְמַן לְשְׁלוֹמָךְ, שֶׁלֹּא תִמְחַךְ הַרְעָה לְבָבָא, וּמִכָּאֵן שֶׁאֵין
 107 הַגּוֹיִים עוֹשִׂים צַדִּיקָה אֵלָּא כִּדִּי שְׁנוֹת מַלְכוּתָם.
 108 נִעְנֶה רֵבִי גְּמַלְיָאל וְאִמַר, 'צַדִּיקָה תְּרוֹמֵם גּוֹי' אֵלּוֹ יִשְׂרָאֵל, דְּבַתְּבִיב
 109 (שְׁמוּאֵל ב' ז' כב) 'מִי כְּעֶמְדָּה יִשְׂרָאֵל [וְגו'] גּוֹי אֶחָד בְּאָרְצוֹ' וְאִילוֹ עַל

1 זו היא צדקה, שהנותן נותנה ואינו יודע למי נותנה. והעני נותנה
 2 ואינו יודע ממי נותנה. ומפרשת הגמרא: 'נותנה ואינו יודע למי
 3 נותנה, לאפוקי - להוציא ממנהגו דמר עוקבא, שידע למי נתן.
 4 שהיה מנהגו להניח מעות בלילה על מפתן הפתח של העני. ואילו
 5 'נותנה ואינו יודע ממי נותנה, לאפוקי - להוציא ממנהגו דרבי
 6 אבא שידעו העניים הנוטלים ממנו, שהיה מנהגו להניח המעות
 7 בסודר הצרור מאחורי גבו, והעניים נוטלים משם.
 8 ואלא היכי לעביד - איך יעשה האדם באופן שלא ידע למי הוא
 9 נותן, והעני לא ידע ממי הוא נוטל. ליתבי - יתן המעות לאתנין
 10 של צדקה שבידי הגבאי.
 11 מיתבי, קושיא על מה שאמרו שהצדקה המעולה היא נתינת
 12 מעות לקופה של צדקה: שנינו בברייתא, מה יעשה אדם ויתן לו
 13 גנים ופרים, רבי אליעזר אומר יפזר מעותיו לעניים, רבי יהושע
 14 אומר ישמה אשתו לרב מוצה - קודם שיפקדנה. ומוסיפה
 15 הברייתא, רבי אליעזר בן יעקב אומר, לא יתן אדם פרוסה לאתנין
 16 של צדקה, אלא אם בן ממונה עליה אדם נאמן כרבי חנניא בן
 17 תרדיון. ואם כן, איך אמרו שהנהגה הנכונה שיתן אדם מעותיו
 18 לקופה של צדקה, והרי לא על כל הקופות ממונה אדם נאמן
 19 כרבי חנניא.
 20 מתרצת הגמרא: כי קא אתנין - אכן מה שאמרנו שיתן אדם
 21 מעותיו לקופה של צדקה, הדברים אמורים בקופה דממני עליה -
 22 שממונה עליה אדם נאמן כרבי חנניא בן תרדיון.
 23 הגמרא מוסיפה לבאר גודל מעלת מצות צדקה: אמר רבי אבהו,
 24 כתוב בתורה (שמות ל"א י"ב), 'ודבר ה' אל משה לאמר. כי תשא את
 25 ראש בני ישראל לפקדיהם, ונתנו איש כפר נפשו לה'. ומפרש
 26 רבי אבהו פסוק זה, אמר משה לפני הקדוש ברוך הוא, 'רבונו של
 27 עולם, כמה תרים קרן ישראל'. אמר לו הקדוש ברוך הוא כ'כי
 28 תשא' - אם חפץ אתה לרומם קרנם, קח מהם כופר לצדקה.
 29 דרשה נוספת בענין זה: ואמר רבי אבהו, שאלו את שלמה בן דוד,
 30 עדי היכן כמה של צדקה. אמר להן, צאו וראו מה פירש דוד אבא
 31 (תהלים קי"ט ט), 'פזר נתן לאביונים צדקתו עמדתו לעד, קרנו תרים
 32 בכבוד', הרי לכם גודל כח הצדקה, שיש בכוחה לרומם קרן
 33 הנותנה.
 34 רבי אבא אמר, כוחה של צדקה נלמד מהקא - מהפסוק הבא,
 35 שנאמר (ישעיה ל"ט ט), 'הוא מרומים ישבון ו-כמי גגר במקום גבוה
 36 שלא תשיג אותו יד האויב, מצדות סלעים משגבו ו-כאילו מבצרי
 37 סלעים יהיו לו למשגב, להצילו מיד אויבו'. להמו נתן, מימי
 38 נאמנים. וכך מתפרש הפסוק, מה מעם זוכה האדם לברכה זו
 39 ש'מרומים ישבון, מצדות סלעים משגבו, משום ד'להמו נתן לעניים,
 40 מימי נאמנים'.
 41 ואמר רבי אבהו, שאלו את שלמה, איזהו בן העולם הבא. אמר להם,
 42 'כל שבנגד וקניו כבוד' - אותם אנשים שחולקים להם כבוד בעולם
 43 הזה מחמת חכמת זקנתם, ולא מחמת עושרם. כי הא - כמעשה
 44 שהיה, רבי יוסף בריה דרבי יהושע הלש - חלה, ואיניד - גוע
 45 ופרחה רוחו. וכשנתעורר, אמר ליה אבוח - אביו רבי יהושע, מאי
 46 הוית - מה ראית בעולם העליון. אמר ליה רבי יוסף, עולם הפוך
 47 ראיתי, עליונים - העשירים החשובים בעולם הזה, שם בעולם
 48 העליון הם למטה, ואילו תחתונים - העניים שהם שפלים בעולם
 49 הזה, שם בעולם העליון הם למעלה. אמר ליה רבי יהושע, לא
 50 עולם הפוך ראית, אלא עולם פרוך ראית.
 51 הוסיף רבי יהושע לשאול את בנו, ואנן - אנו תלמידי החכמים
 52 בעלי תורה, היכי חויתנין - איך ראית אותנו, מהי חשיבותנו שם.
 53 [אמר ליה רבי יוסף], כי היכי דחשיבנין קא - כשם שמחשיבים שם.
 54 אותנו כאן כחשובים ונכבדים, כך תחשיבנו תהם - מחשיבים אותנו
 55 שם.

משנה

משנתינו דנה באיזה אופן יכול שותף לכפות על חברו לחלוק: אין
השותפים חולקין את החצר, בעל כרחו של אחד מהם, עד שיהא
בה ארבע אמות על ארבע אמות מרובעות לזה וארבע אמות לזה,
כיון שבפחות מכך היא אינה ראויה לתשמישה. ולא - ואינם
חולקים את החצר, עד שיהא בה שטח הראוי לזריעת תשעה קבין
לזה ותשעה קבין לזה. רבי יהודה אומר, עד שיהא בה תשעת חצי
קבין לזה ותשעת חצי קבין לזה, אבל אם יש בה כשעור הזה
חולקים. ולא - אין השותפים חולקים את הגינה - גינת ירק, עד
שיהא בה שטח לזריעת חצי קב לזה וחצי קב לזה. רבי עקיבא אומר,
אפילו אין בה אלא בית רובע - כדי זריעת רבע קב לכל אחד,
חולקים. ולא חולקים את המרקלין ולא את המזון - מיני ארמונות,
ולא את השוקף של יונים, ולא את הפולית - בגד, ולא את בית
המרחץ, ולא את בית הכד - מקום צבירת הזיתים וסחיתתם, ולא
את בית השלחין - קרקע יבשה שאינה מסתפקת במי גשמים, עד
שיהא בהן שיעור חשוב כדי לזה וכדי לזה. זה הכלל בענין חלוקת
דברים אלו, כל שלאחר שיתלק ושמו עליו - עדן יקרא כפי
שנקרא בשלמותו, חולקין, ואם לאו, אין חולקין. אומתי - באיזה
אופן אמרנו שאם אין בהם שיעור חשוב אינם חולקים, בזמן שאין
שניהם רוצים לחלוק, אלא רק אחד מהם. אבל בזמן ששניהם רוצים,
אפילו בפחות מכאן וחלוקין. ובתבי הפך - תורה נביאים וכתובים,
אף על פי ששניהם רוצים לחלוק לא יחלוקו, לפי שגנאי לחותכם.

גמרא

אמר רבי אסי אמר רבי יוחנן, ארבע אמות שאמרו שאין חולקים את
החצר עד שיהא בה כך לכל אחד, הן חוץ משל פתחים - מלבד
ארבע אמות שנטול כל אחד בפתח ביתו לשם פריקת משאות.
ואם אין בה כדי ליתן לכל אחד כך, אין חולקים. תניא נמי הכי -
שנינו בברייתא כמו שאמר רבי יוחנן, אין חולקים את החצר עד
שיהא בה שמונה אמות לזה ושמונה אמות לזה. ויש להקשות, והא
אנן תנן - הרי במשנתינו שנינו שאף אם יש בה רק ארבע אמות לזה
וארבע אמות לזה חולקים. אלא שמע מינה כדדבי אסי, שמלבד
ארבע אמות שבחצר נטול עוד ארבע אמות לפתחים. מסיקה
הגמרא, שמע מינה - אכן יש להוכיח כך. ואיכא דרמי להו מירמא
- יש שהקשו סתירה בין המשנה לברייתא. שהרי תנן במשנתינו
אין חולקין את החצר עד שיהא בה ארבע אמות לזה וארבע אמות
לזה, והתניא - ואילו בברייתא שנינו שאין חולקים את החצר עד
שיהא בה שמונה אמות לזה ושמונה אמות לזה. וכדי ליישב את
הסתירה אמר רבי אסי אמר רבי יוחנן, ארבע אמות שאמרו במשנה
הן חוץ משל פתחים, אבל הברייתא מונה אף את ארבע אמות
שבפתחים.

הגמרא דנה כיצד נקבעים זכויותיו של כל שותף בחצר: אמר רב
הונא, חצר מתחלקת לשותפים לפי פתחיה - פתחי הבתים
הפתוחים לה, וכל אחד נוטל בה חלק לפי מספר הפתחים שיש לו
כלפיה. ורב חסדא אמר, נותנין לכל אחד ארבע אמות לכל פתח
ופתח שיש לו כלפיה. והשאר - יתר החצר חולקין בשווה. תניא
בביתיה - שנינו בברייתא כדבריו דרב חסדא, פתחים שבחצר יש
להן ארבע אמות. היה לבית זה פתח אחד
ולזה שני פתחים, זה שיש לו פתח אחד נוטל ארבע אמות, וזה שיש
לו שני פתחים נוטל שמונה אמות, והשאר חולקין בשווה. היה לזה
- לאחד מהם, פתח רחב שמונה אמות, נוטל שמונה אמות בנגד
רוחב הפתח, ועוד ארבע אמות בחצר. הגמרא תמחה על הדין
האחרון שבברייתא: ארבע אמות בחצר מאי עבדתיהו - למה
נצרכים. כלומר, מדוע על זה שיש לו פתח רחב שמונה אמות נוטל

דלא פרימיה קמיה - לא סיימו לספר לפניו שרוב חילק המעות
לעניי הגויים, וסבר רבי אמי שחילקם לעניי ישראל.
עוד במעלת הצדקה: תניא, אמרו עליו על בנימין הצדיק, שהיה
ממונה על קופה של צדקה. פעם אחת באתה אשה לפניו בשני
בצורת, אמרה לו, רבי, פרנסני. אמר לה, העבודה ו-לשון שבועה)
שאין בקופה של צדקה כלום. אמרה לו, רבי, אם אין אתה מפרנסני,
הרי אשה ושבעה בניה מתים. מיד עמד בנימין ופרנסה ממעות שלו.
למים - לאחר זמן, חלה בנימין ונסה למות. אמרו מלאכי השרת
לפני הקדוש ברוך הוא, רבוננו של עולם, אתה אמרת - מתורתך
למדנו ש'כל המקיים נפש אחת מישראל כאילו קיים עולם מלא',
ובנימין הצדיק שהחיה אשה ושבעה בניה, וכי ימות בשנים מועטות
חלו. מיד קרעו לו גזר דינו. תנא, הוסיפו לו עשרים ושנים שנה על
שנותיו.
מעשה נוסף העוסק במעלותיה של הצדקה: תנו רבנן, מעשה
במונב הפולך שבונו אוצרותיו ואוצרות אבותיו - שחלקם לעניים
בשני בצורת. והכרו עליו אחיו ובית אביו ואמרו לו, אבותיך גזו
והוסיפו עוד ממון על של אבותם, ואתה מנזבם. אמר להם, אבותי
גזו למטה ואני גנתי למעלה שגאמר (תהלים פה יב) 'אמת מארץ
תצמח וצדק משמים נשקף'. בשעה שאדם עושה בארץ 'אמת',
כלומר צדקה, באותה שעה מביטה בו מהשמים זכות הצדקה
שעשה, השלם לו גמול.
ועוד הוסיף מונב: אבותי גזו בארץ במקום שהיה שולט בו, ואני
גנתי את זכות הצדקה במקום שאין היה שולט בו, שגאמר (שם טז
טו) 'צדק ומשפט מכון כסאך' - הצדקה שאדם עושה גנוזה תחת
כסא הכבוד, שהוא מקום שאין כל יד שולטת בו.
ועוד הוסיף מונב: אבותי גזו דבר שאין עושה פירות, ואני גנתי
דבר שעושה פירות, שהצדקה היא מהדברים שאדם אוכל
פרותיהם בעולם הזה, והקין קיימת לו לעולם הבא. שגאמר (ישעיה
ג) 'אמרו צדיק כי טוב, כי פרי מעלליהם יאכלו', הרי שהצדיקים
אוכלים פירות צדקתם בעולם הזה.
ועוד הוסיף מונב: אבותי גזו [אוצרות] מון, ואני גנתי אוצרות
נפשות שהחיתי כמה נפשות מישראל. שגאמר (משלי יא ז) 'פרי
צדיק עץ חיים, ולקח נפשות חכם'. פירות הצדקה הם כעץ חיים
בעולם הזה, ועושה הצדקה נחשב 'לקח נפשות', שכן בצדקתו
הוא מחיה נפשות, והעושה כן הוא 'חכם'.
ועוד הוסיף מונב: אבותי גזו לאחרים, ואני גנתי לעצמי שגאמר
(דברים כד יג) 'הלך תהיה צדקה', כל צדקה שאדם עושה, לעצמו הוא
עושה, שיקבל עליה שבר.
ועוד הוסיף מונב: אבותי גזו לעולם הית, ואני גנתי לעולם תנא,
שגאמר (ישעיה נח ח) 'הלך לפניך צדקך כבוד ה' יאסף', אם תלך
לפניך זכות הצדקה, אזי בשעת מיתתך כבוד ה' יאספך מדין
גינהם.
שנינו במשנה: ואם קנה בה ו-בעיר) בית ידדה, הרי הוא כאנשי
העיר מיד, וחיוב להשתתף עמם בהוצאות העיר.
מדייקת הגמרא: מיתנין שנינו קנה בה בית דירה, משמע
שדווקא 'בית דירה', אך אם קנה פיסת קרקע כל שהוא אינו נחשב
כאנשי העיר, וזה דלא ברבן שמעון בן גמליאל, תניא, רבן שמעון
בן גמליאל אומר 'אם קנה בה ו-בעיר) קרקע כל שהוא, הרי הוא
כאנשי העיר'.
שואלת הגמרא: והא תניא בברייתא אחרת, רבן שמעון בן גמליאל
אומר, אם קנה שם קרקע הראויה לבית ידדה הרי הוא כאנשי העיר,
הרי שלדעתו אינו נחשב כאנשי העיר רק בקרקע הראויה לבית
ידדה, ולא בקרקע כל שהוא. מתרצת הגמרא: תרי תנאי, ואלו
רבן שמעון בן גמליאל - שתי הברייתות נשנו על ידי שני תנאים,
שנחלקו בדעתו של רבן שמעון בן גמליאל בענין זה.

1 דלא סיפיה קמיה - דרבי אמי, דלעניי גימין חלקן רבא. והך דאמרן לעיל (חא), דשררה נמי אפרא הורמיז למעוזה רבה - משום שלום מלכות נמי קבליננה, ולא אפשר
2 ליה לחלקן לעניי גימין - דאסור לגנוב דעת הבריות, ואפילו דעתו של גוי. אבל במעות המתחלקות לעניים - אין גניבת דעה, דאינוהו נמי ידעי שישאר רגילים לפרנס
3 עניי גויים, כדאמרין במסכת גיטין (סא,א): מפנין עניי גויים עם עניי ישראל, מפני דרכי שלום. אתה אמרת בו' - מתורתך למדנו, לפיכך נברא אדם יחיד - לומר לך
4 כל המקיים נפש אחת ומישראל) כאלו קיים העולם מלא, ובתיב (בראשית ד) "קול דמי אחיך" - דמו דם ורעותיו. אף כשאתה מקיים דמי אחיך עמך - מעלה עליך חייו
5 והיי רעותיו, שמדה טובה מרובה ממדת
6 פורענות. מינוב המלך - בנה של הילני
7 המלכה, מורע החשמונאים. כשאמת מארץ
8 הצמח - אף משמים נשקף הצדק, לשלם
9 גמול. נשקף - מבטי, כמו "נשקפה ותיבב"
10 (שופטים ה). כלומר, זכות הצדקה מבטי
11 ומסתכל למטה. מינוב כמאך - גניזת התת
12 מינוב הכסא. (במקום) [דבר] שעושה פירות -

1 **ולא** את השדה עד שיהיה בה תשעה קבין וכו'
2 - אף על גב דבבל דהו מקרי שדה,
3 כדאמרין בפרק "האומר" בקידושין (סא,א): אין
4 לי אלא בית כור ורע חומר שעורים, מנין לרבות
5 סאה חצי סאה תרקב חצי תרקב - תלמוד לומר
6 "שדה", מכל מקום אינו חשוב לטרח לחרש
7 ולרוע בפחות מתשעה קבין. והא דאמר בסוף
8 בתבובת (ק"בא), אמר ההוא מינא לרבי זעבינא:
9 יאות משבחתו בארעיכו, בית סאה גיזי לו
10 אבא. ממנה משת, [ממנה חמרו], ממנה עיבור,
11 ממנה קטנינו כו' - התם היה במקום שמתברך
12 ביותר.
הכא

13 עשרים ושתים שנה על שנותיו. תנו רבנן: מעשה במונוב המלך שבוזו אוצרותיו
14 ואוצרות אבותיו בשני בצורת, והכרו עליו אחיו ובית אביו ואמרו לו: אבותיך גנוו
15 והוסיפו על של אבותם, ואתה מכובדם אמר להם: אבותי גנוו למטה, ואני גנותי
16 למעלה, שגאמר: "אמת מארץ הצמח וצדק משמים נשקף"; אבותי גנוו במקום שחיד
17 שולטת בו, ואני גנותי במקום שאין היד שולטת בו, שגאמר: "צדק ומשפט מכון
18 כסאך"; אבותי גנוו דבר שאין עושה פירות, ואני גנותי דבר שעושה פירות, שגאמר:
19 "אמרו צדיק כי טוב כי פרי מעלליהם יאכלו"; אבותי גנוו [אוצרות] כמון ואני
20 גנותי אוצרות נפשות, שגאמר: "פרי צדיק עץ חיים ולקח נפשות חכם"; אבותי גנוו
21 לאחרים, ואני גנותי לעצמי, שגאמר: "ולך תהיה צדקה"; אבותי גנוו לעולם הזה,
22 ואני גנותי לעולם הבא, שגאמר: "יהלך לפניך צדקך כבוד ה' יאספק". "ואם קנה
23 בה בית דירה - הרי הוא כאנשי העיר". מתניתין דלא ברבן שמעון בן גמליאל;
24 דתנאי, רבן שמעון בן גמליאל אומר: אם קנה בה קרקע כל שהוא - הרי הוא
25 כאנשי העיר. והא תנאי, רבן שמעון בן גמליאל אומר: אם קנה שם קרקע הראייה
26 לבית דירה - הרי הוא כאנשי העיר - תרי תנאי ואלויבא דרבן שמעון בן גמליאל.
27 **משנה** אין חולקין את החצר - עד שיהא ארבע אמות לזה וארבע אמות לזה.
28 ולא את השדה - עד שיהא בה תשעה קבין לזה ותשעה קבין לזה; רבי יהודה
29 אומר: עד שיהא בה תשעת חצי קבין לזה ותשעת חצי קבין לזה. ולא את הגינה
30 - עד שיהא בה חצי קב לזה וחצי קב לזה; רבי עקיבא אומר: בית רובע. ולא את
31 המרקלין, ולא את המורן, ולא את השוקד, ולא את הפלית, ולא את המרחץ, ולא את בית
32 הבר, ולא את בית השלחין - עד שיהא בהן פדי לזה וכדי לזה. זה הפלל: כל שיהלך
33 ושמו עליו - חולקין, ואם לאו - אין חולקין. אימתי? בזמן שאין שניהם רוצים, אבל בזמן
34 ששניהם רוצים - אפילו פחות מפאן ויחלוקו. וכתבי הקדש, אף על פי ששניהם רוצים -
35 לא יחלוקו. **גמרא** אמר רבי אסי אמר רבי יוחנן: ארבע אמות שאמרו, חוץ משל פתחים.
36 תנאי נמי הכי: אין חולקים את החצר - עד שיהא בה שמונה אמות לזה ושמונה אמות

37 לזה; והא אגן תנן: ארבע אמות לזה וארבע אמות לזה אלא שמע מינה כדרכי אסי, שמע מינה. ואיפא דרמי להו מירמא;
38 תנן: אין חולקין את החצר - עד שיהא בה ארבע אמות לזה וארבע אמות לזה; והתנאי: שמונה אמות לזה ושמונה אמות לזה
39 אמר רבי אסי אמר רבי יוחנן: ארבע אמות שאמרו, חוץ משל פתחים. אמר רב הונא: חצר מתחלקת לפי פתחיה; ורב הסדא
40 אמר: נותנין ארבע אמות לכל פתח ופתח, והשאר חולקין בשוה. תנאי כותיה דרב הסדא: פתחים שבחצר יש להן ארבע
41 אמות; היה לזה פתח אחד ולזה שני פתחים - זה שיש לו פתח אחד נוטל ארבע אמות, וזה שיש לו שני פתחים נוטל
42 שמונה אמות, והשאר חולקין בשוה; היה לזה פתח רחב ושמונה אמות - נוטל שמונה אמות פתח פתח וארבע אמות
43 פתח. ארבע אמות בחצר מאי עבדיתייהו? אמר אביי, הכי קאמר: נוטל שמונה אמות באורך החצר וארבע אמות ברוחב
44 החצר. אמר אמימר: האי פירא דסופלי - יש לו ארבע אמות לכל רוח ורוח. ולא אמרן אלא דלא מיחד ליה פתחא,
45 אבל

הבא אפשר דמעיל לוגיא ומפרק - פירש רש"י: דסתם אבסדרה אין לה דפנות כלל. וגרס נמי בסוף פרק "כל גנות" (עירובין צד.ב.) כי לית לה לשמואל פי תקרה - בארבע, אבל בשלש - אית ליה. פירושו: באבסדרה שאין לה דפנות כלל לית לה לשמואל פי תקרה יורד וסותם בכל ארבע מחיצות, ולכך קאמר שמואל באבסדרה בבקעה דאין מטלטלין בה אלא בארבע, אבל בשלש אית ליה, דהיינו אם יש בו דופן אחד אמרינן בשלש פי תקרה. ולרבינו יצחק נראה דסתם אבסדרה יש לה שלש מחיצות, כדאמר ב"לא יחפור" (בבא בתרא כה.ב) דעולם הזה לאבסדרה הוא דומה, דרוח צפונית אינה מסובבת, ובסוף פרק "כל גנות" (עירובין צד.ב) גרסינן: כי לית ליה בשלש אבל בארבע אית ליה. פירושו: כשאין כי אם שלש מחיצות - לא אמרינן פי תקרה ברביעית. אבל בארבע, כשיש קצת גם ממחיצה רביעית - אמר פי תקרה. ואבסדרה דבי רב יש לה גמי שלש מחיצות גמורות, והרביעית גבוהה ארבע אמות. ואבסדרה רומיתא - והרביעית אינה גבוהה רק עשרה טפחים. א ינו, דבי רב גבוהה רביעית עשרה, ורומיתא פחות מעשרה טפחים. **בעא** רב הונא מרב אמר - הוא דאמר בפרק "הניזקין" (גיטין טז. ב ושם) גבי רב הונא קרי בכתיבה: שאני רב הונא דאפילו רב אמר ורבי אסי כהני חשיבי דארעא דישאל מיכף כשיין לרב הונא, והבא היכי בעא מניה? ויש לומר: דרבי אמר לחוד ורב אמר לחוד.

אבסגיא לפי פתחים כו' - פירש רבינו חננאל: דמביעיא ליה שייא שחנתה במקום אחד, והבל אין חולקין. **אחד** מבני מבוי שבקש לסתום כנגד פתחו - פירש הקונטרס: להקנין מחיצות סביבות הארבע אמות שיש לו במבוי כנגד פתחו. וקשה לרבינו יצחק: דלא מצינו שיהא לו ארבע אמות במבוי, אלא בחצר ונראה לרבינו יצחק כפירוש רבינו חננאל: כגון שיושב בסוף המבוי אצל צד הסתום, ורוצה לסתום כנגד פתחו כל רוח המבוי, והשאר קאמר רב הונא שנועבבין עליו בני המבוי, אף על פי שהם חיצונים, לפי שמרבה עליהם את הדרך - פירושו: רגל בני אדם. שיוכלו לומר בני המבוי: [אין] כשיש רבים במבוי יכולים ליכנס עד סוף המבוי, ועל ידי הסתימה תרבה עליו את הדרך על ידי בני אדם הדרוכים עליו במבוי, ואף לחצרות יערכו לכנס מרוב דרוק. ומצינו לשון "מרבה עליהם את הדרך" בענין זה, דתנן לקמן ב"חוקת הבתים" (ט.נב.) לקח בית בחצר אחרת - לא יפתחו לחצר השותפים. ומפרש טעמא בגמרא (ס.א.) מפני שמרבה עליהם את הדרך, דהיינו רגל בני אדם. ובתוספתא דפרק קמא דמכילתין גניא: שיש לו חנות בראות הרבים ומבקש לפותחו לחצר השותפים - יכולים לעכב על ידו, מפני שמרבה עליהם את הדרך.

והפנימית משתמשת עם כולן ומשתמשת לעצמה - פירושו "לעצמה" - שאין אחרונה משתמשת עמה. "והחיצונה" משתמשת לעצמה" דלעיל - אין פירושו כמו זה, אלא "לעצמה" - שאינה משתמשת עם אחרות. פ"ץ

אבל פייהד ליה פיתהא - שהיה לו פתח לסוף ביתו אצל החפירה, ודרך אותו פתח היה רגיל להשליך הגרעינין ולשליטן - אין לו בחצר שבביל החפירה אלא ארבע אמות שלפני אותו פתח. אבסדרה - שיש לו מן הפתח לחצר. אין לו ארבע אמות - בחלוקת החצר. מעמא מאי - אמור רבנן שיש לפתח בית ארבע אמות בחצר. משום פירוק משאו - שירפק שם משאו מעל חמורו. לפי שסתם בית אינו פנוי מכלים, ואי אפשר להכניס חמור עם משאו בבית לפרק לשם. הבא - באבסדרה, כיון (דאית) וצריך להיות: דאין לה דפנות - אפשר דמעיל לגאו ומפרק. אבסדרה דבי רב - דפנות סביב לה, אלא שמקופת חלונות. אבסדרה רומיתא - ומקופת דפנות נמוכות, שאין מגיעות לתקרה. בית שער - בית קטן שלפני פתח טרקלין, וקורין לו פורקיא בלעז. מרפסת - אלווייר, והרבה פתחי עלייה פתוחין לו, וכולן עולים דרך סולם אחד, שקורין דגרייד. אין להן אלא ארבע אמות - בין כולן, אצל רגלי הסולם. לול של תרנגולין - בית קטן שמגדלין בו תרנגולין, ויש לו פתח לחצר. יש לו ארבע אמות - בחצר או לא. מטפס ועולה - התרנגול מטפס וטוחה ועולה דרך ראש הבתול לחוף הלול. בית חצוי מקורה בו' - ופתחו לחצר, יש לו ארבע אמות בחצר או לא? לא מבטיא קרויו מלניו - והחצוי שאינו מקורה לצד החצר, דאין לו ארבע אמות בחצר. דהא אפשר דמעיל חמור במשאו ומפרק שם, שאין דרך לתת כלים בחצר שאינו מקורה. אלא אפילו קרויו לצד החוף - וגילוייו לצד פנים, נמי אין לו ארבע אמות דהא אפשר דמעיל חמור עד הגילוי ומפרק. לבני אחר - כגון בית שבין שני מבואות. בני מבוי מעבבין - אבני מבוי אחר, שאינו רגיל אצלם. אבסגיא - חיל של מלך המטלטל על בני העיר לתת להן אבסגיא בבתיהם. לפי בני אדם - הדרים בבית. מתחלקת לפי פתחים - לובל שדות. לפי שדרך הפתחים השליכו שם, עד שנעשית אשפת שבקש לסתום כנגד פתחו - להקנין מחיצה סביבות ארבע אמות שיש לו במבוי כנגד פתחו. שמרבה עליהם הדרך - שהחולק מראשו עד צד סופו צריך להקנין סביב המחיצה. חמש חצרות הפתוחות לבניו - זו אצל זו לארכו, וסתם מבוואות סתומין זו בסופן, ואחד מקפותיו פתוח לרשות הרבים. כולם משתמשות במבוי עם החיצונה - כנגדה, שהיה לכולם יש דרך במבוי לצאת דרך ראשו לרשות הרבים, וכל שיש לו דרך - יש לו תשמיש שאינו מעכב דרך המבוי. והחיצונה משתמשת לעצמה - כנגדה ברוכב המבוי, אבל לא כנגד חברותיה, שאין לה עליהן דרך. משתמשת לעצמה - לבדה. וקשיא לרב הונא, דאמר כולן מעבבין, ואפילו החצונים מעבבין על הפנימיים. היה סתום - שהיה לו מקודם פתח פתוח לו, וסתמו, ולאחר זמן נמלך לפותחו. כולם משתמשין במבוי - בכל המבוי, ואפילו חיצון על הפנימי. שלא פריץ פציביו - כשנסתם פתחו לא סלק מוחותו ומשקוף ומפתן, דגלי דעתיה דלא סילק בפשיה, וסופו לפותחו לאחד זמן.

אָבַל מִיַּתֵּד לִיה פִּיתְהָא - אִין לֹא אֵלָא אַרְבַּע אַמּוֹת לְפָנֵי פִתְחוֹ. אִמֵּר רַב הוֹנָא: אַבְסְדְרָה אִין לָה אַרְבַּע אַמּוֹת; מַעְמָא מַאי? מְשׁוּם פִּירוּק מִשְׁאוֹ, הֵבָא אֶפְשֵׁר דְעֵייל לְגֵוְיָא וּמְפָרַק. מְתִיב רַב שֵׁשֶׁת: אֶחָד שְׁעָרֵי בָתִּים וְאֶחָד שְׁעָרֵי אַבְסְדְרָאוֹת - יֵשׁ לְהֵן אַרְבַּע אַמּוֹת - כִּי תֵנְיָא הֵיאָה - בְּאַבְסְדְרָה דְבֵי רַב. אַבְסְדְרָה דְבֵי רַב, פְּשִׁיטָא, אִידְרוּנָא מְעֵלְיָא הוּא אֵלָא, בְּאַבְסְדְרָה רֹמִייתָא. תֵּנוּ רַבְנָן: בֵּית שְׁעָר, אַבְסְדְרָה וּמְרַפֶּסֶת - יֵשׁ לְהֵן אַרְבַּע אַמּוֹת; הֵיז חֲמִישָׁה בָתִּים פְּתוּחִין לְמְרַפֶּסֶת - אִין לְהֵן אֵלָא אַרְבַּע אַמּוֹת בְּלִבְדָּה. בְּעָא מִינְיָה רַבִּי יוֹחָנָן מְרַבִּי יַצְחָאי: לֹא שָׁל תְּרַנְגוּלֵיךָ, יֵשׁ לוֹ אַרְבַּע אַמּוֹת אוֹ אִין לוֹ אַרְבַּע אַמּוֹת? אִמֵּר לִיה: מַעְמָא מַאי? מְשׁוּם פִּירוּק מִשְׁאוֹ, הֵבָא מְטַפֵּס וְעוֹלָה, מְטַפֵּס וְיוֹרֵד. בְּעָא מִינְיָה רַבָּא מְרַב תַּמְנָן: בֵּית חֲצוּי מְקוּרָה וְחֲצוּי אֵינוֹ מְקוּרָה, יֵשׁ לוֹ אַרְבַּע אַמּוֹת אוֹ אִין לוֹ אַרְבַּע אַמּוֹת? אִמֵּר לִיה: אִין לוֹ אַרְבַּע אַמּוֹת, לֹא מְבַעֵיא קְרוּיוֹ מְלִנְיוֹ, דְאֶפְשֵׁר דְעֵייל לְגֵוְיָא וּמְפָרַק, אֵלָא אֶפְּלוֹ קְרוּיוֹ פְּלַפְּי חוּץ, אֶפְשֵׁר דְעֵייל לְגֵוְיָא וּמְפָרַק. בְּעָא מִינְיָה רַב הוֹנָא מְרַבִּי אַמִּי: אֶחָד מְבַנֵּי מְבוי שְׁבַקֵּשׁ לְהַחְזוּר פִּתְחוֹ לְמְבוי אַחֵר, בְּנֵי מְבוי מְעַבְבִין עָלָיו אוֹ אִין מְעַבְבִין עָלָיו? אִמֵּר לִיה: בְּנֵי מְבוי מְעַבְבִין עָלָיו. אַבְסְגִיָא, לְפִי בְנֵי אָדָם מִתְחַלְקֵת אוֹ לְפִי פִתְחִים מִתְחַלְקֵת? אִמֵּר לִיה: לְפִי בְנֵי אָדָם מִתְחַלְקֵת לְפִי פִתְחִים, אַבְסְגִיָא - לְפִי בְנֵי אָדָם. אִמֵּר רַב הוֹנָא: אֶחָד מְבַנֵּי מְבוי שְׁבַקֵּשׁ לְסַתּוֹם כְּנַגַּד פִּתְחוֹ - בְּנֵי מְבוי מְעַבְבִין עָלָיו, שְׁמַרְבָּה עֲלֵיהֶן אֵת הַדֶּרֶךְ. מִיַּתֵּיב: הֲמֵשׁ חֲצוֹת פִּתְחוֹת לְמְבוי - כּוֹלֵן מִשְׁתַּמְשׁוֹת עִם הַחֲצוּנָה, וְהַחֲצוּנָה מִשְׁתַּמְשֵׁת לְעַצְמָהּ. וְהַשְּׂאֵר מִשְׁתַּמְשׁוֹת עִם הַשְּׂנִיָּה, וְהַשְּׂנִיָּה מִשְׁתַּמְשֵׁת לְעַצְמָהּ וּמִשְׁתַּמְשֵׁת עִם הַחֲצוּנָה. נִמְצְאוּת גְּנוּמִית מִשְׁתַּמְשֵׁת לְעַצְמָהּ וּמִשְׁתַּמְשֵׁת עִם כָּל אַחַת וְאַחַת - תֵּנְיָא הִיא; דְתֵנְיָא: אֶחָד מְבַנֵּי מְבוי שְׁבַקֵּשׁ לְהַחְזוּר פִּתְחוֹ לְמְבוי אַחֵר - בְּנֵי מְבוי מְעַבְבִין עָלָיו. הֵיז סְתוּם וּבְקֵשׁ לְפִתְחוֹ - אִין בְּנֵי מְבוי מְעַבְבִין עָלָיו, דְבָרֵי רַבִּי רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן אֱלֵעָזָר אוֹמְרִי: הֲמֵשׁ חֲצוֹת הַפִּתְחוֹת לְמְבוי זוֹ עִם זוֹ. חֲצוֹת מֵאֵן דְכָר שְׂמִינְיָהוּ? - חֲסוּרֵי מַחְפְּרָא וְהִכֵּי קִתְנֵי; וְכֵן הֲמֵשׁ חֲצוֹת הַפִּתְחוֹת לְמְבוי - כּוֹלֵן מִשְׁתַּמְשׁוֹת עִם הַחֲצוּנָה, וְהַחֲצוּנָה מִשְׁתַּמְשֵׁת לְעַצְמָהּ וְכוּ', דְבָרֵי רַבִּי רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן אֱלֵעָזָר אוֹמְרִי:

הֲמֵשׁ חֲצוֹת הַפִּתְחוֹת לְמְבוי - כּוֹלֵן מִשְׁתַּמְשׁוֹת בְּמְבוי. אִמֵּר מַר: הֵיז סְתוּם וּבְקֵשׁ לְפִתְחוֹ - אִין בְּנֵי מְבוי מְעַבְבִין עָלָיו. אִמֵּר רַבָּא: לֹא שָׁנוּ אֵלָא שְׂלֵא פְרִיץ אֵת פְּצִימּוֹ, אֲבָל פְּרִיץ אֵת פְּצִימּוֹ - בְּנֵי מְבוי מְעַבְבִין עָלָיו. אִמֵּר לִיה אַבְנֵי לְרַבָּא, תֵּנְיָא דְמִסְיַע לְךָ: בֵּית

49 היא מתחלקת, ואפילו דרים בו כמה בני אדם אינם חייבים אלא
 50 כאיש אחד. אמר ליה, לפי בני אדם מתחלקת.
 51 תניא נמי הכי - כך גם שנינו בברייתא, וכל שפחצר שהשליכוהו
 52 דיירי החצר, מתחלקת ביניהם לזיבול השדות לפי מספר הפתחים
 53 שיש לכל אחד. אולם האבסדרה, מתחלקת לפי בני אדם.
 54 דין נוסף בענין זכותו של אדם במבוי: אמר רב הונא, אחד מבני מבוי
 55 שפכש - (שרצהו) לפתום כנגד פתחו - להקיף מחיצה סביבות
 56 הארבע אמות שיש לו במבוי מול פתחו, בני מבוי מעבדין עליו, כיון
 57 שפרכה עליהן את הדרך - מאריך את דרכם, שהרועה ללכת
 58 מראש המבוי לסופו צריך להקיף מסביב למחיצה.
 59 הגמרא מקשה על רב הונא: מיתבי, שנינו בברייתא, המש חצרות
 60 הפתוחות למבוי שאינו מפולש (הסתום בצידו השני) לאורכו זו
 61 לצד זו, בולן - כל בעלי החצרות משתמשות במבוי עם (מולן)
 62 החצר החיצונה הסמוכה לרשות הרבים, באופן שאינו מעכב את
 63 הדרך. שכיון שיש להם שם זכות מעבר לרשות הרבים, יש להם
 64 גם זכות שימוש. ואולם החצר החיצונה, משתמשת רק לעצמה -
 65 מול חצירה, אך לא בשאר המבוי כיון שגם זכות מעבר אין לה
 66 שם. והשאר - שאר החצרות, מלבד שימושן במבוי מול חצירן
 67 משתמשות גם עם השניה. והחצר השניה, משתמשת לעצמה
 68 ומשתמשת עם החיצונה, אך אינה משתמשת מול שאר החצרות
 69 הפנימיות. נמצאת החצר הפנימית, משתמשת לעצמה ומשתמשת
 70 עם כל אחת ואחת. כלומר, מלבד זכותה להשתמש מול חצרות
 71 כולן, עוד היא מותרת לבריה להשתמש מול חצירה. וקשה על רב
 72 הונא, שלדעתו יש לכולם זכות שימוש בכל המבוי, ואפילו
 73 החיצוניים מעכבים את הפנימיים שלא לסתום במבוי כנגדם.
 74 מתרצת הגמרא: תניא היא - תנאים נחלקו בדין זה, ורב הונא סובר
 75 כתנא אחר. דתניא, אחד מבני מבוי שפכש להחזיר פתחו למבוי
 76 אחר, בני מבוי מעבדין עליו, כדי שלא יגרום להם צפיפות. אך אם
 77 היה לו פתח אלא שהוא סתום, וכפש לשוב לפתחו, אין בני מבוי
 78 מעבדין עליו, דברי רבי. רבי שמעון בן אלעזר אומר, המש חצרות
 79 הפתוחות למבוי בולן משתמשות בכל המבוי זו עם זו. מבררת
 80 הגמרא, חצרות מאן דבר שמייהו - היכן הוזכר בדברי רבי דין חמש
 81 חצרות, שנחלק רבי שמעון בן אלעזר עליו. משיבה הגמרא, חסורי
 82 מחסרא והכי קתני - חסרה היא הברייתא וכך יש להוסיף בה
 83 בדברי רבי, וכן המש חצרות הפתוחות למבוי, בולן משתמשות עם
 84 (מולן) החיצונה, והחיצונה משתמשת רק לעצמה וכו', דברי רבי.
 85 רבי שמעון בן אלעזר חולק ואומר, המש חצרות הפתוחות למבוי,
 86 בולן - אפילו החיצונה, משתמשות בכל המבוי. ומכיון שיש לכולן
 87 זכות שימוש בכולן, יכולות הן אף למנוע את הפנימית מלסתום
 88 כנגדה, וכדברי רב הונא.
 89 אמר רב - הובא לעיל בברייתא, היה סתום וכפש לפתחו, אין בני
 90 מבוי מעבדין עליו. אמר רבא, לא שנו אלא שכשנסתם פתחו לא
 91 פריך את פצמיו - לא סתר את המזווחות המשקוף ומפתח הדלת,
 92 ובכך גילה שאינו מותר אלא כוונתו לפתחו לאחר זמן. אבל אם
 93 כשנסתם הפתח הוא פריך את פצמיו, נחשב כוויתור וכו' מבוי
 94 מעבדין עליו.
 95 אמר ליה אביי לרבא, תניא דמסייע לך - שנינו בברייתא ראייה
 96 לדברייך,

1 אבל מיהו ליה פיתחא מביתו, ומשם משליך ונטול את הגרעינים,
 2 אין לו אלא ארבע אמות שלפני פתחו - פתח ביתו.
 3 דין אבסדרה לענין נטילת ארבע אמות: אמר רב הונא, אבסדרה -
 4 רחבה מקורה ללא מחיצות, אין לה ארבע אמות בחצר לפתחה.
 5 שהרי מעמא שכל פתח נטול ארבע אמות מאי, משום פירוק משאו
 6 שאינו יכול לפרקו בתוך הבית שמא ישרבו הכלים שבו. אבל הכא
 7 - באבסדרה, שאין בה כלים וכי אינם נשמרים שם, אפשר דעיל
 8 לגויא ומפרק - יכול להיכנס לתוכה ולפרק, לפיכך אינו נטול
 9 בחצר.
 10 מתיב רב ששת, שנינו בברייתא, אחד שערי פתים ואחד שערי
 11 אבסדראות, יש להן ארבע אמות. מתרצת הגמרא, כי תניא היא -
 12 הברייתא היא עוסקת באבסדרה דבי רב - של התלמידים, שבה
 13 ארבע דפנות (הבנויות מחלונות לצורך אורו), ומכיון שכך מניחים
 14 בה כלים ואי אפשר לפרוק בתוכה משא. אך הגמרא תמהה, וכי
 15 צריך לומר שיש לאבסדרה דבי רב ארבע אמות. הן פשיטא הוא,
 16 שהרי אירינא מעליא הוא - חדר גמור הוא. אלא, מתרצת
 17 הגמרא, מדובר בברייתא באבסדרה רומייתא, שאין דופןותיה
 18 מגיעות לתקרה, והרי היא כבית שנטול ארבע אמות.
 19 אופנים נוספים שנטול ארבע אמות בחצר: תנו רבנן בית שער -
 20 בית קטן לפני פתח הבית, או אבסדרה, ומרפסת - פרודור לפני
 21 הבתים שבעליה ועולים אליו בסולם, יש להן ארבע אמות. אך אם
 22 היו המשא פתים פתוחין למרפסת, אין להן - לכולם יחד, אלא
 23 ארבע אמות בלבד למרגלות הסולם, ששם הוא פתחם בחצר.
 24 הגמרא מבררת אופנים מסוימים אם נטול ארבע אמות: בעא מיניה
 25 רבי יוחנן מרבי ינאי, לול של תרנגולין, האם יש לו ארבע אמות
 26 לפתחו, או אין לו ארבע אמות. אמר ליה, מעמא מאי - הרי מה
 27 הטעם שכל פתח נטול ארבע אמות, משום פירוק משאו. אם כן,
 28 הכא בלול של תרנגולים שאין פורקים בו משא, ממשם התרנגול
 29 על כתליו ועולה לתוך הלול, ומשם יורד, ואינו נטול ארבע
 30 אמות.
 31 בעא מיניה רבא מרב נחמן, בית שהציו מקורה וציו אינו מקורה,
 32 האם יש לו ארבע אמות כשאר בתים, או אין לו ארבע אמות כיון
 33 שיכול לפרוק משאו בצד שאינו מקורה. אמר ליה, אין לו ארבע
 34 אמות. ולא מפעיא קיריו מלגיו - אין צריך לומר שאם החצי
 35 המקורה כלפי פנים, שבודאי אין לו ארבע אמות, כיון דאפשר
 36 דעיל לגויא ומפרק - הוא יכול להכנס עם חמורו לפנים ולפרק
 37 משא בחלק הגלוי. אלא אפילו קיריו כלפי חוץ - לצד החצר, גם
 38 אינו נטול ארבע אמות, כיון שאף בה אפשר דעיל לגויא - עד
 39 למקום שאינו מקורה ומפרק משאו שם.
 40 הגמרא עוברת לדון בזכויותיו וחובותיו של אדם בחצר ובמבוי:
 41 בעא מיניה רב הונא מרבי אמי, אחד מבני מבוי שביתו בנוי בין שני
 42 מבואות, שפכש להחזיר פתחו - לסתמו מכאן ולפתחו למבוי אחר
 43 הסמוך, האם בני מבוי (הסמוך) מעבדין עליו - יכולים למנוע, או
 44 אין מעבדין עליו. אמר ליה, בני מבוי מעבדין עליו, מפני שהוא גורם
 45 להם צפיפות במבוי.
 46 עוד שאל רב הונא את רבי אמי: אבסדרה - חיל המלך, שמוטל על
 47 בני העיר לפרנסם כשהם עוברים בתוכה, האם לפי מספר בני אדם
 48 הדרים בכל בית מתחלקת חובה זו, או לפי פתחים - פתחי הבתים

עניין המסירת נפש על אלוקות, שיהודי אינו רוצה ואינו יכול להיפרד
 חס ושלוה מאלוקות, זהו מעצמות אין סוף ברוך הוא שלמעלה מעניין
 הספירות דראשיתם היא ספירת החכמה
 היום יום כס סיון

מתורת רבותינו נשיאי חב"ד

א.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שניאור זלמן
אדמו"ר הזקן - בעל התניא והשו"ע

~ שולחן ערוך עם הערות וצינונים - הלכות שבת ~

ד פיצד יהא קשור? אם יש בראשו גלסטרא, דהינו שראשו עב כדו וראוי לבוכנא כח לכתוש ולשחוק בו פלפלין, הואיל והוא דומה לכלי כו - אינו נראה פלפד פבונה, שאין דרך לשקע פלי בבנין לבטלו שם. ולפיכך אין צריך שיהא הקשר אמיץ, אלא אפלו אם קשור בחבל דק, שאינו ראוי להיות נפל בחבל זה, שאם היה רוצה לטלו משם ולטלטלו על ידי חבל זה, מייד היה נפסק - די בכד, אפלו אם אינו קשור בדלת עצמה אלא בכריח הדלת כזו (או במזוזה כזו), שאף שאין הדבר נפר פלפד שקשור שם מבעוד יום בשביל געילת הדלת, הואיל ואינו קשור בדלת עצמה, וגם הואיל ואין הקשר אמיץ, אף על פירבן אינו נראה פבונה בשבת, הואיל והוא דומה לכלי).

ביאורי הלכה

כד] שראשו עב - יש בראשו כמין כדור או ריבוע או כיוצא בזה שמורה עליו שהוא כלי ואינו קורה בעלמא.²⁷
כה] וראוי לבוכנא - ראוי לשמש כבוכנא שהוא מוט שכותשים בו במדוכה.
כז] דומה לכלי - דומה לכלי גמור²⁸, אבל אינו כלי ממש²⁹.
כח] בכריח הדלת - מוט שניתן על כל רוחב הדלת³⁰ לנעילה³¹.
כח] או במזוזה - כשהנגר קשור בדלת לא נראה כבונה בתחיבתו באסקופה הן מצד שכבר מחובר לבניין, והן מצד שניכר שעומד לנעילה, וכשקשור לבריה שאינו מחובר לבניין לא נראה כבונה רק מצד שניכר שעומד לנעילה (ולא מועיל להתירו כשאין בראשו גלוסטרא), וכשקשור למזוזה לא נראה כבונה רק מצד שכבר מחובר לבניין³².

צינונים והוספות

27) פיה"מ לרמב"ם עירובין פ"י משנה י.
28) תחיבת דבר הדומה לכלי גמור אינה נראית כל כך כבונה, אבל תחיבת קורת עץ שאינה דומה לכלי גמור נראית כבנייה ואסורה אף אם יש לה תורת כלי (כגון שהתקינה לנעילה על ידי מעשה שהוא דבר המועיל בקנה כדלעיל סעיף ב).
29) כי הגלוסטרא הייתה ממילא ולא עשאה בעצמו, אבל אם נעשתה הגלוסטרא (בשביל תורת כלי כגון לצורך כתישת פלפלין (ראה להלן הערה לח)) נעשה כלי ממש ומותר לטלטלה ולנעול בה כדין בית יד דלהלן סעיף ז.
30) ומוחזק בשני ראשו בטבעות וכיו"ב ואין צריך לתחבו בכותל.
31) כשהנגר כבר קשור לדלת אין תחיבתו נראית כבונה, שהרי כבר מחובר לדלת ונראה כהכנסת לשונית נוספת של הדלת לסגירה חזקה, אבל כשקשור לבריה שהוא עצמו אינו מחובר אל הדלת הרי תחיבתו בקרקע היא חיבור מחודש, ואעפ"כ די בקשירה לבריה כדי שלא יהיה נראה כבונה.
32) בהוספת המוסגר משמע שתכלית הקשירה להוכיח שהוא עומד לנעילה וממילא הוא כלי ממש (כי ייחוד בלבד ואפילו בתוספת הגלוסטרא לא מספיקים להוכיח זאת, והוא בהמשך למוסגר הקודם שדין תורת כלי ודין נראה כבונה באים כאחד (ראה לעיל הערה כד)), וכיון שלא ניכר על נגר הקשור למזוזה שהוא עומד לנעילה יותר מאשר נגר הקשור לבריה (ששניהם אינם הדלת עצמה), הוסיף שדין המזוזה כדין הברית. אך לולא המוסגר הקשירה לא באה להוכיח שעומד לנעילה ולא שיש לו שם כלי, אלא שכיון שהנגר כבר מחובר לבניין, אין תחיבתו באסקופה נראית כבנייה, ופשוט שדין המזוזה כדין הדלת ואין צריך לפרש זאת, משא"כ הבריה שאינו מחובר לבניין. ועד"ז יש לבאר המוסגר דלהלן סעיף ה.

וְאִפְלוּ אִם הַחֶבֶל הוּא אֶרֶץ וְאִין הַנֶּגֶר תְּלוּי כָּלֵל בְּאֹוִיר כְּשֶׁשׁוּמְטוּ מֵהַחֹזֵר שְׁבִמְפִתָּן, אֶלָּא כִּלּוּ מִנַּח בְּאֶרֶץ כְּסוּ
- אִין בְּכַךְ כְּלוּם, הוֹאִיל וְהוּא מְחַבֵּר שָׁם מִבְּעוֹד יוֹם עַל יְדֵי הַחֶבֶל:

חלק ב סימן שיג, טקטול דלת וחלון והמנעול בשבת, סעיף ד:

ביאורי הלכה

[כט] כולו מונח בארץ – כשכולו מונח בארץ, החבל לא משמש כלום להחזקת הנגר, ומכל-מקום מועיל שלא יהיה נראה כבונה בתחיבת הנגר³³.

ציונים והוספות

(33) הקשירה מועילה משום שהנגר כבר מחובר או משום שמוכח שהוא כלי, כדלעיל. אמנם, אם הנגר תלוי באויר לגמרי הרי זה 'קשר אמיץ' דלהלן סעיף ה.



~ שולחן ערוך רבנו הזקן לפי לוח "רב יומי" - הלכות ריבית והלכות עיסקא ~

~ יום שני ~

ז יש רבית מוקדמת ויש רבית מאוחרת ושתיהן אסורות מדברי סופרים לכתחלה לזה ליתן ולזה לקבל אבל אם עבר ונטל אינו צריך להחזיר אפילו לצאת ידי שמים.

כיצד נתן עניו ללות ממנו ומשגר לו דורון בשביל שילוהו זו היא רבית מוקדמת לזה ממנו והחזיר לו מעותיו ומשגר לו דורון בשביל מעותיו שהיו במלות אצלו זו היא רבית מאוחרת.

ואם היה רגיל לשלוח לו דורון קודם לכן מותר ובלבד שלא יתכוין עכשיו לשלוח בשביל ההלוואה. ויש מתירין ליתן דבר מועט בסתם שאינו מפרש לו בשביל ההלוואה אף על פי שהוא מתכוין לכך ואפילו לא היה רגיל ליתן לו קודם לכן לפי שמתנה מועטת רגילין הרבה בני אדם לשלוח איש לרעהו ואין ניכר שהוא רבית. ולא אסרו רבית מוקדמת ומאוחרת אלא במפרש לו בשביל ההלוואה על ידי שלוחו או בעצמו או במתנה מרובה שניכר שאינה מתנת חנם אלא בשביל ההלוואה כי אין העולם רגילין ליתן מתנה מרובה על חנם. ואפילו אם זה היה רגיל ליתן מתנה מרובה קודם לכן אין לו ליתנה לפני ההלוואה ואחר הפרעון בסמוך לו קצת אפילו בסתם מפני שיש לה קול ופרסום ואסור משום מראית העין שנראית כרבית. אבל מופלג הרבה אחר הפירעון אינה נראית כרבית אפילו היא מתנה מרובה ואפילו לא היה רגיל ליתן לו שום מתנה מעולם ואף על פי שהוא מתכוין בשביל רבית רק שנותנה לו בסתם ואינו מפרש לו בשביל ההלוואה מותר לפי סברא זו. ויש להחמיר לעצמו כסברא הראשונה.

ואף לסברא האחרונה אין להתיר אלא מתנה מועטת שאינה ידועה לכל ואף היודעת אינו יודע שלא היה נותן לו בלא ההלוואה אבל לילך בשליחותו או לעשות לו איזה דבר כל מה שדויע לכל שלא היה עושה כלל בלא ההלוואה הרי זה

~ יום ראשון ~

הלכות ריבית והלכות עיסקא

ה וכל רבית אפילו של דבריהם אין מתנה ומחילה מועלת בה להתירה שאפילו אומר הלוה אני נותנה במתנה אסור לזה ליתן ולזה לקבל שכל רבית שבעולם מחילה ומתנה היא שהסוחרים ועובדי האדמה שצריכים תדיר ללות נותנים הרבית במתנה גמורה בלב שלם כדי שימצאו תמיד ללות אבל התורה לא מחלה ואסרה מחילה ומתנה זו וכן חכמים אסרוהו ברבית של דבריהם.

ואפילו נותן הרבית במתנה על מנת להחזיר אסור.

ומכל מקום אם כבר נטל רבית מועלת מחילה אפילו ברבית של תורה שאין צריך להחזירה אפילו לצאת ידי שמים:

ו יש רבית במלאכה כגון לומר לחבירו עשה עמי מלאכה קלה ואני אעשה עמך מלאכה כבדה מזו או עשה עמי יום קצר ואני אעשה עמך יום ארוך ממנו.

וכן אסור לומר הלוני מנה על חדש ואני אלוך מנה על יותר מחדש או יותר ממנה על חדש. ויש אומרים שאפילו לומר הלוני מנה על חדש ואלוך מנה על חדש אחר הרי זו רבית גמורה של תורה שהלוואה אינה דומה למלאכה שנוטלים עליה שכר ומה לי פורע במעות ומה לי פורע במלאכה כל שהיא שוה לראשונה מה שאין כן הלוואה כל שנוטל שכר עליה אפילו בהלוואה שוה לה הרי זו רבית של תורה אם פסק עמו כן בשעת הלוואה או בשעה שהרויח לו זמן (ואם עושה כן מעצמו לחזור ולהלוותו ואינו עושה כן אלא בשביל שהלוהו מתחילה הרי זה אסור מדברי סופרים משום רבית מאוחרת שיתבאר). ולענין הלכה בשל תורה הלך אחר המחמיר (ובשל סופרים הלך אחר המיקל והמחמיר תבא עליו ברכה):

יא וכל זה במה שלא היה רגיל לפני ההלואה אבל כל מה שהיה רגיל בו מתחלה מותר ובלבד שלא יתכוין עכשיו בשביל ההלואה. ואפילו ללמד את המלוה עצמו בחנם מותר אם היה רגיל ללמדו קודם לכן. ואפילו בזה נהנה וזה חסר מותר להנהותו בכל מה שהיה רגיל להנהותו אף על פי ששאר בני אדם אין רגילין כן כגון להשאילו סוס אף על פי שמתקלקל בדרך ואין צריך לומר שאר כלים שאין מתקלקלין שמותר להשאילו אם היה רגיל להשאילו קודם לכן.

אבל אסור להשאילו בית לדור בו אפילו הוא בענין שזה לא חסר וזה לא נהנה כגון שהבית אינו עומד להשכירו והמלוה יש לו בית אחר שיוכל לדור בו בחנם ולא יצטרך לשכרו ואפילו הם אוהבים זה לזה מעולם בענין שהיה משאילו בית אם היה צריך לו לפני ההלואה אסורים אחר ההלואה מפני שהוא דבר של פרהסיא ונראה לכל ואין הכל יודעים שהיו אוהבים כן זה לזה מקודם ונראה להם כרכית. וכן להשתמש בעבדו הוא דבר פרהסיא כדירה בבית. וכן לכבדו במצוה בבית הכנסת כגון לקרותו לספר תורה או ליתן לו מצות גלילה וכל כיוצא באלו אף על פי שהיה מכבדו באלו בלא ההלואה אסור מפני שהוא דבר של פרהסיא. אלא אם כן ידוע לכל שאינו עושה כן בשביל שהלוהו כגון שהיה רגיל לכבדו קודם לכן וכן בבית אם דר בו לפני ההלואה בחנם מדעת בעל הבית מותר גם אחר ההלואה:

~ יום חמישי ~

יב וכל זה כשהלוה מהנהו למלוה מדעתו אבל אסור למלוה להנות מהלוה שלא מדעתו אפילו הנאה קלה שהיה מהנהו בלא ההלואה ואפילו היה רגיל בה לפני ההלואה מדעתו שכיון שעכשיו עושה בלי רשות נראה כעושה בשביל ההלואה שהלוהו שסומך עליה שבשבילה יסבלו הבעלים (ואם אוהבים זה לזה בענין שהיו רגילים להנות זה מזה בלא רשות הנאה זו לפני ההלואה יש להתיר גם אחר ההלואה כי אינו נראה כלל שסומך על הלוואתו כיון שהיה רגיל לעשות כן קודם לכן):

יג ואפילו ליהנות מהלוה מדעתו כל מה שהוא בענין שאסור ללוה לעשות לו אסור למלוה לקבל ממנו. ואם קבל ממנו שום טובת הנאה שעשה לו מדעתו אף על פי שהוא בענין שמן הדין פטור מלשלם לו בעד טרחו אם לא היה מלוהו עכשיו שהלוהו ישלם לו שכר עמלו אם בא לצאת ידי שמים להוציא אבק רבית מתחת ידו.

ומאוד יזהר בענין רבית שלא לבקש שום צד היתר כי הוא דבר המושך לאדם ואם היום יפתח לו כחודה של מחט יוסיף מידי יום ביום עד שיפתח לו כפתחו של אולם:

יד ואפילו טובת הנאה שאינה ממון אסור להנות ממנו כגון אם המלוה בעל מלאכה והלוה אינו בעל מלאכה אלא

כמתנה מרובה ואסור בין לפני ההלואה בין לאחר הפירעון בסמוך לו קצת.

ובשעת הפירעון לדברי הכל אסור לזה ליתן ולזה לקבל אפילו דבר מועט יותר מחובו בין מעות בין דבר אחר אפילו בסתם ואפילו אינו מתכוין כלל בשביל ההלואה ואפילו רגיל ליתן לו מתנות קודם לכן שכל מה שנותן בשעת הפירעון יותר מחובו נראה כרבית:

~ יום שלישי ~

ח וכל זה בהלואה אבל במקח וממכר מותר לדברי הכל אם נותן לו סחורה מעט יותר ממה שהיית לו ואפילו מתכוין בשביל שהמתין לו רק שאינו מפרש לו כן אלא נותנה לו בסתם מפני שאין הדבר ניכר שהוא בשביל שהמתין לו אלא נראה כאלו מוזיל לו הסחורה מעט וכל שאינו ניכר שהוא רבית לא גזרו במקח וממכר לדברי הכל. אבל אם מוסיף לו הרבה שניכר שהוא בשביל שהמתין לו הרי זה כמפרש לו ואסור לקבלו הימנו:

ט וכל זה ברבית מוקדמת ומאוחרת אבל כל זמן שהלוה חייב למלוה לדברי הכל אסור ליתן לו או לעשות לו שום טובה בשביל ההלואה אפילו בסתם ואפילו דבר מועט.

ואפילו הוא דבר מצוה כגון ללמוד עם בן המלוה תורה שבכתב או אפילו תורה שבעל פה כל זמן שהאב היה פורע שכר ללמדו אחר ואף על פי שאינו חייב מן הדין לשכור לו מלמד לתורה שבעל פה מכל מקום כיון שנהגו הכל לשכור וגם המלוה היה שוכר הרי זה מהנהו במה שמלמד בנו חנם.

ואפילו לדבר דבור טוב בשביל ההלואה או בשביל הרחבת זמן אסור כגון להקדים לו שלום אם לא היה רגיל מתחלה להקדים לו ואין צריך לומר לקלסו בפניו או להודות ולהחזיק לו טובה או לברכו בפניו על שהלוהו או על שהרחיב לו זמן שנאמר נשך כל דבר אשר ישך אפילו דבור אסור. ואם צריך לבקש ממנו שילוהו או שירחיב לו זמן יבקש בדברי תחנונים בלבד ולא בדברי שבח וקילום או חניפות דברים אחרים:

~ יום רביעי ~

י וכן המלוה מזהיר על ריבית דברים כגון שלא יאמר לו הודיעני אם יבא פלוני ממקום פלוני אף על פי שאינו מטריחו אלא באמירה לבדה אם לא היה רגיל עמו בזה קודם לכן ועתה סומך על הלוואתו לצוות עליו מפני שהוא נכנע לו הרי זו רבית. ולא נאמר עבד לזה לאיש מלוה אלא לענין שאם המלוה אומר נלך לבית דין הגדול לדון שם והלוה אומר לדון כאן כופין את הלוה לילך אחר המלוה לילך לבית דין הגדול והלוה אינו יכול לבקש את המלוה לילך אחריו לבית דין הגדול משום שנאמר עבד לזה לאיש מלוה:

אתה פורע לי השכירות עכשיו הרי לך בעשרה סלעים ואם לבסוף או לאחר זמן מה הרי לך ב"ב סלעים שכיון ששכירות אינה משתלמת אלא לבסוף הרי הסכום שיפרע לו לבסוף זהו שיוויה של שכירות וכשיפרע לו עכשיו מוזיל הוא לו בשביל הקדמתה.

והוא שיאמר לו כן קודם שיקנה השכירות באחד מדרכי ההקנאה אבל אם כבר קנה באחד מדרכי ההקנאה על מנת שיפרע לו עכשיו עשרה סלעים אסור להרבות בשכרו ולומר אם תתן לי לבסוף או לאחר זמן מה או מידי חדש בחדשו הרי לך ב"ב סלע סלע לחודש שכיון שכבר קנה בענין שמן הדין אין אחד מהם יכול לחזור בו שלא לפרוע מעכשיו נעשה פירעון זה חוב עליו וכשמוסיף לו בשביל שימתין לו הרי זו רבית גמורה ואפשר שאסור מן התורה אף שהיא בדרך שכירות שמוסיף לו שכירות יותר:

~ שבת קודש ~

יז וכן אסור להרבות בנדונית חתנים אחר שנעשה חוב על אבי הכלה דהיינו אחר כתיבת התנאים שנתחייב בקנס אם לא ישלם הנדן אסור לו ליתן ריוח אם לא ישלם לזמן פירעון הכתוב בתנאים ורבית גמורה של תורה היא אף על פי שאינה בשביל חוב של הלואה אלא צריך לעשות בדרך היתר כמו שיתבאר:

יח וכן במכר אחר שנגמר וקנאו הלוקח באחד מדרכי ההקנאה על מנת לשלם לו כך וכך לאלתר אסור להרבות על המקח ולומר אם תוסיף על המקח ארויח לך הזמן ורבית גמורה של תורה היא.

ואפילו קודם שנגמר המקח אסור להרבות במכר מדברי סופרים לומר ללוקח אם תתן לי מיד הרי לך בעשרה דינרין ואם לזמן פלוני ב"ב. ואפילו המקח שוה עכשיו י"ב אלא שמוזיל לו אם יתן לו עכשיו אסור משום אבק רבית. לפי שזמן תשלומי המקח אינה כזמן השכירות אלא הוא מיד שקנה הלוקח אם היה לוקח ממנו בסתם בין שהיה לוקח ביוקר בין בזול וזה שמפרש לו שיוסיף לו בעד שימתין לו לזמן פלוני נראה כנוטל שכר בעד המתנת חוב שנתחייב לו כשקנה ממנו.

ואפילו אם אינו מפרש לו כן אלא מוכר לו בסתם ב"ב לזמן פלוני רק שעכשיו אין המקח שוה י"ב ולא היה הלוקח נותן י"ב אלא בשביל שממתין לו לזמן פלוני הרי זה אבק רבית. ואפילו אם המוכר עשיר ואינו צריך למעות והמקח היא סחורה שאינה נפסדת אם היה משהה לזמן פלוני ולאותו זמן תתיקר בוודאי ותשוה י"ב ונמצא שאין ריוח כלל למוכר במכירה זו שמוכר בחקפה אין הולכין אחר המוכר להקל אלא אחר הלוקח להחמיר שהלוקח אם היה נותן דמים עכשיו היה לוקח בפחות מ"ב כמו שהוא שוה עכשיו נמצא שהוא מוסיף בעד המתנת המעות:

נותן מלאכתו לעשות לבעלי מלאכות אחרים ולא היה רגיל ליתנה למלוה קודם שהלוהו אסור ליתן לו אחר שהלוהו ואם נתן לא יקבל ממנו.

ואין צריך לומר שאסור למשרת או מלמד להלוות מעות לבעל הבית כדי שישכרהו ואפילו מערים לומר שמולוהו הלוות חן אם בעל הבית שוכרו בשביל כך הרי זו רבית גמורה ואפילו אם כבר הלוהו שלא על דעת לשוכרו אסור לשוכרו אחר כך אם לא היה שוכרו קודם שהלוהו.

(והוא הדין אם המלוה הוא עני ונותן לו הלוה צדקה שלא היה רגיל ליתנה לו קודם שהלוהו) וכן שאר כל טובת הנאה וגמילות חסדים שאין חסרון כים כלל להלוה אסור להנהותו אלא אם כן כל אחד מחזיק טובה לחבירו פעמים הלוה למלוה ופעמים המלוה ללוה.

ואם הלוה בעל מלאכה ועושה מלאכה למלוה בזול יותר מלשאר כל אדם כדי שירויה לו הזמן הרי זו רבית של תורה ואם כבר הרויח לו הזמן ואינו תובעו כלל הרי זה אבק רבית.

~ יום שישי ~

[מן] וכן אסור לכל אדם להקדים שכר המלאכה לאומן כדי שיעשה לו בזול מפני שנראה כמלוה לו היום כדי שיוזיל לו בשכר ושכיון שהאומן יכול לחזור בו מן הדין שלא לעשות כלל המלאכה לבעל הבית והמעות שקבל ממנו הן חוב עליו הרי זה כהלואה בין שעושה בקבלנות בין שהוא שכיר יום ומקדים לו השכר לפני היום שעושה בו.

אבל ביום שעושה בו מותר להקדים לו כדי שיעשה בזול אם מתחיל במלאכה מיד אף על פי שגמורה בסוף היום או לסוף כמה ימים ואפילו הוא שכיר שנה ושכירות אינה משתלמת אלא לבסוף וזה הקדים לו כדי שיוזיל לו בשכרו אין בזה משום רבית כלל שהרי רבית אינה אלא שכר המתנת חוב אבל שכר הקדמת פריעות החוב מותר להשתכר אלא שאם אינו עושה מיד שקיבל המעות נעשה חוב עליו ונראה כאלו הלוהו ומה שמוזיל לו בשכר המלאכה נראה כאלו הוא בשכר המתנת חוב ההלוואה מה שאין כן כשמתחיל במלאכה מיד ניכר הדבר שהיא הקדמת השכירות ולא נראית כהלואה בין שהוא שכור לזמן בין שהוא קבלן:

מן כמה דברים אמורים בשכירות אדם אבל בשכירות בית (או בהמה או כלים) אם מקנה לו לזמן שכירותו מיד שקבל ממנו המעות באחד מדרכי ההקנאה שהשכירות נקנית בהם שלא יוכל אחד מהם לחזור בו מן הדין (כגון בית בחזקה ובהמה וכלים במשיכה) אף על פי שאינו מתחיל להשתמש בה עד לאחר זמן אין הקדמת המעות נראית כהלואה אלא הקדמת פריעת שכירות הוא ואין בה משום רבית כלל מה שמוזיל לו השכירות בשביל הקדמתה קודם זמן חיובה שהיא לבסוף.

ולא עוד אלא שמותר להרבות בשכירות דהיינו לומר לו אם



~ 'לקוטי תורה' פרשת קרח - הפרשה החסידית ~

והנה פרח מטה אהרן:

שיומשך ויתגלה למטה, כי אם יהיה עובר ונמשך דרך הם במהירות, מבלי עכבה בהם, ועל כן תרמו לזה הוא "שקדים" כנ"ל.

וביאור הענין:

הנה ידוע הקושיא: מהו שמבקשים בכל יום ומתפללים: "רפאנו ה'", "ברך עלינו" - הרי עיקר דינו של האדם הוא בראשונה יוסי-הנפירים! וכמו שכתוב קושיא זו בתוספות⁸.

אך הענין, כי מה שזכתב ונחתם בראשיהשנה ויום הנפירים - היינו שנמשך לו חסד על נפשו. והחסד ההוא הנמשך מאין-סוף ברוך-הוא, הוא למעלה עדיין במלכות-דאצילות, שהיא מקור דב"ע. והיינו מה שכתוב: "בטובו - ברחן ובחסד" שלו, שהוא "חסד עליון" ברוך-הוא, אשר הוא למעלה מעלה ממהות השפעות גשמיים.

וכנודע מענין "ואנכי עפר ואפר" (נרא יח, כו) - שאמר אברהם על חסד ואהבה-רבה שלו, שאין לו דמיון לחסד-דאצילות רק כמו "עפר ואפר" כו.

ולכן, כדי שיומשך מחסד שבאצילות השפעות הגשמיות בעשייה, בצרכי הנפש בגוף - הוא צריך להשתלשל ולירד בהשתלשלות מדרגות רבות בהיכלות דאבי"ע מהיכל להיכל, עד שיתעבה להיות "חסדו" בענינים גשמיים, לרפאות החולה ולכרך השנים¹⁰.

"והנה פרח מטה אהרן כו, ויגמול שקדים" (פרשתנו יח, כו): להבין למה שקדים?²

הנה שקדים הם ממהרים להגמר יותר מפל הפירות ותבואות כמו זית, גפן, תאנה כו, שפולם משתהים זמן רב יותר מהשקדים. וכמו שכתוב בפרות סוף קהלת (קט"ו, ב'): "מה סימנו של שקד זה? משעה שהוא מציץ עד שעה שהוא גומר - כ"א יום". ועל כן נקרא "שקד" - שהוא ענין מהירות. כמו שכתוב (בירמיה סימן א, ויא"ב): "מקל שקד כו - כי שקד אני על דברי לעשותו"⁴.

וזהו רמזו על הנהגה: כי הנה "אהרן" אותיות "נראה"⁵, שעל ידו היו כל ההתגלות והמשכות האורות מלמעלה-למטה⁶. והנה, ההמשכות הנמשכים על ידו, הם נמשכים מרום הפעלות עד למטה - במהירות גדולה בלי שום עיכובים.

כי הנה כתוב בברכת המזון: "הן את העולם כולו בטובו. ברחן בחסד"; להיות מתנהג מטובו וחסדו העליונים השפעות גשמיים, צריך להיות ירדת החסד בהשתלשלות מדרגות רבות מאד, עד שיתעבה ההשפעה ממנו על חסד גשמי. ועל ידי אהרן שהוא בחינת "נראה אור" (תהלים לו, א), היינו שיהיה נמשך השפעת החסד במהירות, שלא יתעכב בהעלמות וריבוי ההשתלשלות שמוכרח להיות נמשך בהם עד

1. (פנראה נאמר בשנת תקע"א).
 2. (ענין ברבות סוף פרה קרח. ויש: ויגמול שקדים - גמל לכל מי שהיה שוקד על שבטו של לוי ויפירוש מתנות בהנהגה: "ויגמול" דרש לשון גמול, ו"שקדים" - לשון שקדה ומהירות. ובפירוש הר"ו: מלשון אורב ועושה מריבה, וכמו שאמר רמיה (ה, ו) "גמר שקד על עריהם" וכן "וישקד ה' על הרעה" וכן "כי שקד אני על דברי" (וימיה א, יב) שנמשלו ישראל בהם, ולמה שקדים ולא רמונים ולא אגוזים? לפי שנמשלו ישראל בהם [כמו שכתוב "שלתוך פרדם רמונים" שיר השירים ה, ג] וכן "אל גנת אגוז" (שיר השירים ו, יא) כמו שאמרו שמות רבה ריש פרישה ל"ו - הר"ו).
 3. (ברבות שם בדרוסים הנפוצים: "משעת שנינין". אמנם באיכה רבה בפתחתא כד וקילקוט שמעוני קהלת רמז התקפמ - כפנים).
 4. (ראה בפרשים על הפסוק).
 5. (ענין מה שכתבאר מנהג דבור המתחיל "בהעלותך" (לעיל ל, א)).

6. (ענין מה שכתבאר סוף דבור המתחיל "כי עמד מקור חיים" - (בפירוש*) "בארך נראה אור". * תקון כבוד קדושת אדמו"ר).
 7. (ענין כהאי גוונא מענין "מהירות" - ב"רמז"ו אמור, ריש דף צ"ט. כו).
 8. (פרק קמא דשבת, דף י"ב, עמוד ב', ובפרק קמא דראש השנה, דף ט"ו, עמוד א').
 9. (ראה ביצה טו, א).
 10. (ויכן זה ממה שכתבאר בקומקום אחר: דבור המתחיל "פתח אליהו", גבי "אין לך עשב כו". [תורה אור יג, ד ואילך. ויש: שאמרו ר"ל: "אין לך כל עשב [מלמטה, שאין לו מנל מלמעלה המפה בו ואמר לו: גדל]... וברי התפית הנשמי יש בו מתיקות, והוד אוכל ימעם" (איוב יב, יא) - האם נאמר שיש בכח הצומח אשר בארץ טעם ומתיקות גם כן? ופשיטא במנל שאינו מערך ומותו זה כלל! אלא הענין הוא, שהמתיקות נמשך מחסד ומרירו מגבורה - והרי הם ענינים

יכמו כן, גם לרבנן דפליגי ארבי יוסי ורב נתן, הרי גם לדידהו על פרחי צריך לומר דשייך בחינת דין בכל יום. שהרי מבקשים כל הפקשות בשמונה עשרה – אף גם לרבנן. כמבואר בגמרא פרק קמא דשבת (דף י"ב, עמוד א' ועמוד ב'). והיינו גם כן על דרך שנתבאר.

וענין המחלוקת שביניהם אין כאן מקומה¹¹.

והנה השפעת חסד זה, הוא מתעבב ושוהה עד שנמשך ונא למטה. שהרי בכל השתלשלות מהיכל להיכל – הוא על ידי משפט, אם ראוי הוא שיומשך ההשפעה למטה, ומעיינים בדינו, ויש מי שמקטרג לומר – שחטא, ואינו ראוי לזה.

(והו מאמר רז"ל ברבות וישלח, פירש"י ע"ו, על פסוק¹² "ויאמר בניהו כו' אמן בן יאמר": והלא כבר נאמר (דברי הימים א' כב, ט): "הנה בן נולד לך הוא יהיה איש מנוחה"? אלא אמר: "הרבה קטגורין ועמדי מפאן ועד גיחון". עיין שם).

אבל כשנמשך האור והשפע על ידי אהרן, ומגועו תחתיו – כהנים הנושאים את ידיהם¹³ ומברכים את העם ב"ברכת כהנים", אזי השפע היא נמשכת במהירות דרך כל העולמות באין מגוע ומעכב, ואין מעיינים בדין כלל.

(ועל דרך שנתבאר לקמן תמצא לט, א ואילך) על פסוק (תמצא כו, ו): "ולא אבה ה' אלהיך לשמוע אל בלעם כו'" – שלא שמע שום קמרו, והיינו על ידי "כי אהבך כו'" (שם). וזהו שמברכים כהנים: "אשר קדשנו במצותיו לךךך את עמו ישראל באהבה".

ועל דרך זה יש לומר פירוש הפסוק (תהלים קמו, טו): "השולח אמרתו ארץ, עד מהרה ירוץ דברו", דפירוש

ועל זה אמרו רז"ל (ראש השנה טו, א): "אדם נדון בכל יום" – שהוא נדון לפי מעשיו הימים:

האם ראוי וכראי הוא שירד ויומשך החסד עליו, הנמשך כבר על גופו למעלה בראש השנה ויום הכפורים – שיהיה יורד ונמשך ממדרגה למדרגה, מהיכל להיכל בכדי שיומשך מרוחניות לגשמיות;

או שמא אין ראוי האדם לזה, ואזי יתעבב ולא ירד למטה, רק ישאר למעלה ברוחניות, ושם יגיע לו שיוסיפו לו תענוג בגן עדן, מאחר שנמשך לו החסד, אבל עם כל זה לא יומשך ממנו למטה כלל.

(והנם שמה שאמרו "אדם נדון בכל יום" זהו דברי רבי יוסי ורבי נתן, מה שאין כן לרבנן. מפל מקום, הא על פרחי גם לרבי יוסי ורב נתן, עיקר הדין – בראש השנה. דאם לא כן, אודי ופרשו הפסוק (תהלים פא, ה) ד"כי חק לישראל הוא, משפט לאלקי יעקב" – דקאי אראש השנה?

וגם, מה שכתוב (עקב יא, יב): "עיני ה' אלקיך בה מראשית השנה", שמהו למדו בפרק קמא דראש השנה (דף ח') – דראש השנה הוא "ראש השנה לדין" כו'.

ועוד, דאם לא כן, מה ענין "מלכיות, זכרונות ושפורות" שאומרים בראש השנה, ו"המלך המשפט" – ב"עשרת ימי תשובה" – ומה יום מיומיום?! אלא ודאי גם רבי יוסי ורב נתן מודים דראש השנה הוא "יום הדין".

וכן מאמר רז"ל (פרק ב' דביצה, דף י"ז, עמוד א'): "מזונותיו של אדם קצובין לו מראש השנה ועד יום הכפורים" – משמע דאתי ודאי לכולי עלמא, ואין בזה שום מחלוקת. ואף על פי כן סבירא ליה ד"אדם נדון" גם כן בכל יום. והיינו על דרך שנתבאר.

רוחניים! רק שבהשתלשלות וסדר ירדת המדרגות מדרגה אחר מדרגה נמשכו, עד שנמשך מבחינת חסד – מתיקות כו', עם היות שאין ערוף אלו, מפל מקום הוא ממנוג ותיכונתו].

וסוף דבור המתחיל "מזונה מןמין", בענין "שלישת אלפים משל" [תורה אור מב, ב ואילך. ושם: דהיינו שאמר על כל דבר מדברי תורה – רוחניות הענין. כמו מצות קרבנות (ויקרא א, ב): "מן התקבחה", ומקריבים חלב ודם על גבי המזבח בכתן וכבדי כהונה, וזהו אומר ענין התקבחות ברוחניות, ומהו נקרא חלב ודם ברוחניות, ומהו כתן וכבדי כהונה.

והנה, גבוה מעל גבוה" – פנה מדרגות רוחניות זו למעלה מזו. והשיג שלמה בתקבחה שלישת אלפים משל, דהיינו שלישת אלפים מדרגות זו למעלה מזו, וכולם אינן רק בחינת משל לגבי בחינת אלקות ממש השורה ומתלבש בתורה].

ובדבור המתחיל "מראיהם ומעשיהם" כו', בענין "עושה חסד לאלפים" [תורה אור סג, ג ושם: "נוצר חסד" . . היא . . בבחינת העלם קודם שבא לידי

גלוי . . מה שאין כן "עושה חסד" – שעולמים הנה . . ועל ב' בחינת חסד ה"ל נאמר "לאלפים כו'" – פירוש: אלפים מדרגות. וענין המדרגות – שהם מדרגה אחר מדרגה . . עילוי אחר עילוי. וכן בהמשכה מלמעלה למטה, הן הם פנה צמזומים, צמזום אחר צמזום . . וזהו "לאלפים" – בין ב"עושה חסד" – בבחינת אברהם חסד דאצילות, ובין ב"נוצר חסד" – בחינת משה. והנה, בחינת אברהם ב"עושה חסד" נמשך רק באצילות . . אבל בחינת "נוצר חסד", בחינת משה . . המשיך גם בב"ע.

ובדבור המתחיל "קחו מאתכם תרומה" [תורה אור פח, ג ואילך]).

11. וכבר האריך בזה גם כן ב"עשרה מאמרות", מאמר חקור דין, חלק ב', פרק א' ופרק ב'.

12. (מלכים א' א, לו. ושם: "וענין בניהו").

13. (סוכה לת, א. טור שלחן ערוך אורח חיים קכה, יב)

הפנים. מה שאין פן בנהרות שאין גדולים כל כך – מעפבים הליכת והמשכת מימיו על ידי עצים ועפר וכיוצא, עד שמעמידין על ידי זה עליהם בית הפחינה או גשרים. אבל בנהר גדול מאד לא יעופב על ידי מונעים ומעפבים הנ"ל, כי אם הלוך ולך כמנהגו, וישטוף העצים והעפר המעפבים.

כך הנמשל בענין ההמשכה מבחינת "ורב חסד" – הוא הולך ונמשך במרוצה. וכל הדינין מתעברין ומתבטלן מחמתו כו'.

(ועיין מה שנתבאר במקום אחר, על פסוק (תהלים יב, ג) "יום ליום יביע אומר" (סידור עם דא"ח ק, ב ואילך), דפירש בזהר תרומה קל"ו, ב': "יביע, כמה דאת אמר: 'מבע', אתעבד אחוה לאתנהרא דא מן דא"19. לשון מהירות. כדמתרגם (אונקלוס האוינו לב, לה) "והש עתידות למו" – "ומבע דעתיד להון"20. דהיינו שבשבת נמשך האור והשפע גם פן במהירות, משום ד"כל דינין מתעברין מינה כו'". עיין שם21.

ויוכן על פי מה שכתוב (בירמיה סימן ל"א, כ"ו)22, שיש שקידה למוטב ולטוב. ועל דרך זה נאמר (מסין מא, לב): "פי נכון הדבר מעם האלקים, וממהר האלקים לעשותו" – והיו שני שבע וגם ההפך23.

ו"שקדים" דגבי מטה אהרן, ו"יגמול שקדים", היינו כמאמר24: "אל עליון גומל חסדים טובים" דפירוש "טובים" – על דרך "האור פי טוב" (בראשית א, ד), "אהרן אותיות נראה", שיומשך האור למטה להיות "נראה אור"25):

"השולח" הוא – כשיורד השפע לאט לאט, ובתורתו ובמתנו. אבל "עד מהרה ירוץ דברו" היינו כשהשפע הולך במהירות, על דרך הנ"ל24.

ועיין ברבות פרשת ואתחנן: "יש תפלה שנענית לארבעים יום כו', ויש תפלה שנענית לעשרים יום כו', ויש תפלה שנענית ליום אחד כו', ויש תפלה כו'". עיין שם15).

וזהו ענין "ברכת כהנים":

"יְבָרְכֶה ה' וְיִשְׁמְרֶה" (נשא ג, כד). ואמרו רז"ל: "יברכה" – במקומו כו', "יברכה" – בבניו כו'. ו"ישמרך" – מן המזיקים, כמו שכתוב ברבות, נשא, פרשה י"א. היינו, שנמשך החסד העליון מיד בגשמי, להיות הברכה בבני ומזוני.

"יָאֵר ה' פָּנָיו" (נשא שם, כה) – היינו הארת פנים.

"וְיִחַוְוְךָ" (שם) – שנמשך למטה מטה.

ואמנם שרש הפעם לזה, על היות המשכת החסד שעל ידי אהרן נמשך במהירות באין מעכב ומונע המשכה, הוא לפי כי "אית חסד ואית חסד"16 – "חסד עולם", "ורב חסד". והנה המשכה על ידי אהרן הוא מבחינת "ורב חסד"17, והוא חסד שבלי גבול, שיוורד ונמשך "על פי מודותיו", ואין שום בחינת דין שיעכבו כלל. מה שאין פן ב"חסד עולם", יש פנגדו בחינת דין המעכבו18.

ותמשל לזה: על דרך משל נהר גדול במאד, שהליכת הפנים הוא בתגבורת גדולה – לא יוכלו לעכב הליכת



14. ועיין מה שנתבאר על פסוק זה במקום אחר (ראה לקוטי תורה שיר השירים יא, ג).
15. ועיין מה שנתבאר במקום אחר, בפירוש "מהר קח את הלבוש כו'" – בדבור המתחיל "עד דלא ידעו בין כו'" (תורה אור מגלת אסתר צה, ד).
16. (זהר חלק א ויחי ריט, א. זהר חלק ג נשא קלג, ב).
17. כנפוך על פסוק "בהעלותך" (לעיל בהעלתך ל, א). ועל פסוק "ועשית בגדי קדש" (תורה אור פב, א ואילך).
18. ועיין מה שנתבאר במקום אחר על פסוק "חסדי ה' כי לא תמנו" (תניא, אגרת הקדש סימן ז).
19. (תרגום: כמו שנאמר 'מבע' – געשה במהירות להאיר זה מזה).
20. (ומחיש העתיד להם).
21. ועיין עוד מענין שקדים – (בזהר) בפרשת שמות (כו, ב). [ושם: "הא

- מז, שקדים – מנהון מריון מנהון מתיקין כו').
22. (לא, ז): "כאשר שקדתי עליהם לנתוש ולנתוץ ולהרס ולהאבד ולהרע, פן אשקד עליהם לבנות ולבצע".
23. ועיין בספר "מגן דוד" פאות גימל מזה.
24. (תפלת העמידה).
25. ועיין מה שנתבאר עוד מענין ברפת כהנים, בדבור המתחיל "ענין משפח חתן". (לעיל צו מ, א).
- (ועיין בהרמ"ו פרשת שלח, דף קנ"ח: "ועוד נודע ששני מיני שפע הם כו'". עיין שם [ושם]: "האחד הנמשך מלמעלה ומתפשט והולך לזון את כל העולמות, וכל עולם ועולם נוטל חלק, וזה הולך ומתעבה מפרדגה למדרגה. והמין השני הוא האור העובר דרך מעבר ואינו מתפשט (גסח אחר: מתמעט) אלא מתעבה מראש עד סופו").

ב.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא דובער - אדמו"ר האמצעי

~ תורת חיים ~

ויהי כל הארץ שפה אחת

שהרי משם יצאו להתחלק כו' דהנה באמ' מה שיוצאי' בהתחלקו' כאו"א הוא בבחי' הפירוד בעצם כמו כח עצם החסד עם כח עצם הדין שלא יסבלו זא"ז כלל הרי הוא היפוך גמור מבחי' ההתכללות ד' כחות בעצם הנפש ואיך יבא דבר מהפוכו אלא צ"ל שזה נעשה ע"י צמצום גדול מעצם הנפש להיות בא בשינוי המהות כמו מרוחניות לגשמיות כנ"ל שנק' ממוצע ואדם אמצעי לחבר ולקשר כחות הנפש בנוף מחיי רוחני לחיי בשר שבא בדילוג גדול מאד בלתי ערך ויחוס בנייהן כלל (ורא' מהתפעלות הנפש ממקרי הגוף שמצד כחות הכלולים בעצם הנפש לא תתפעל כלל כי אין לה שתוף וערך עם תוארים הגופניים וכמו בענין הגלגולים כו' ומצד בחי' הממוצע שבאי' כחות הנפש להאיר בכלי הגוף תתקשר בנוף ותתפעל ממקרי הגוף כו' כנ"ל). וא"כ מזה יובן שאין ערך כלל לכחות הגלויים בנוף לגבי כחות הכלולים בנפש והרי מטעם זה עצמו יובן מה שבא ענין ההתחלקות בעצם בי' כחות שיוצאי' להאיר בנוף לפי שנעשי' בבחי' מציאות מורגש ע"י דילוג הערך כמו מרוחניות לגשמיות כנ"ל (היפוך גמור מבחי' התכללות דכחות בעצמות הנפש שאינן ניכרים במציאות כלל וע"כ הן בתכלית ההתכללות) ע"כ נק' בחי' נקודי' פירוד בעצם מתחלת ההויה כו' וד"ל:

(לה) אך הנה לכאורה יש לתרץ כל הנ"ל דבחי' ההתכללות דתיקון שאחר ההתחלקות נקודי' שהן כמו י' כחות הבאים מעצם הנפש בהתחלקות בכלים שבנוף שרשו בהתחלקות די"ם דעקודים שהן כמו הי' כחות הכלולים בעצמות הנפש (שנק' אדם פנימי) ששם אין כל א' מובדל כלל מזולתו כמו כח הרצון וכח השכל והמדות הכל כוליים כא' בתכלית וע"כ יש כח ההתכללו' כזאת גם בי' כחות הללו גם לאחר שכבר נחלקו מי' לי' ובכלי' רבי' באיברי האדם בבחי' התיקון שיוכלו כ' הפכים דחו"ג בכל פרטיה' והוא מצד עצם שרשן הראשון דחו"ג כמו שהן כוליים בעצם הנפש הרי הן שם בתכלית ההתכללות וע"ז וכן השכל עם הרצון מתכללים יחד מטעם זה ונמצא בחי' התכללות של או"כ הנפרדים זה מזה בנוף תלוי בהתכללות של הי' כחות שבנפש המתאחד' בעצם שזוהו ענין התחלקות הב' הנ"ל שעושה רכוי ההתכללות לפי שכאו"א הי' כלול מזולתו בתכלית גם בעודם קשורי' בהעלם עצם הנפש משא"כ התחלקות ד' כחות בבחי' נקודי' שבאי' להאיר בכלי הגוף כאו"א בפ"ע הוא שנק' התחלקות מתחלת ההויה שלהם שלא היה כאו"א כלול מזולתו מעולם ע"כ הוא העושה הפירוד היפוך ההתכללו' ואעפ"י שלכאורה הן קרובי' יותר לבחי' התכללו' דכחות בעצמות הנפש כנ"ל

ג.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא מנחם מענדל - אדמו"ר ה'צמח צדק'

~ דרך מצותיך ~

מאמרי אדמו"ר הצמח צדק - ענין ההלל

כנ"ל ממתיק' התפוח לגבי מתיקת שבמול כו' מ"מ לק"מ כי כוונתו במ"ש שיהי' הנולד נפרד לעצמו, אין ר"ל אלא על החיות הנמשך מהעילה שיכול להתקיים בלעדו לפי שהוא מהות ממהות אבל למה שנשתנה ונתגשם באמת צריך לקבל חיות תמיד. אלא שקבלה זו אינו מעצם העילה. כי כח הגשמי' זו הוא ע"י א"ס הסוכב כ"ע דוקא כמ"ש במ"א

(והנה הגם שהמשל דמעשה אנוש אינו דומה כ"כ גם לענין השתלשלות עילה ועלול כי במעשה אנוש אין שום שינוי כלל בחומר הכסף מקודם שעשו כלי לאחר שנעשה כלי ולפיכך יתקיים כלי האומן משא"כ למעלה בהשתלשלות עילה ועלול יש שינוי עכ"פ ממהות העלול כשהי' כלול בעילה לאחר יציאתו להיות בפ"ע מדקות לגסות

ושבחה להודות לשם הוי' שבחה ממשיכי' גילוי הא"ם ב"ה במדותיו כנ"ל:

הללויה. מה שהקדים תחלה שם י"ה. הוא משום כי עיקר תכלית השבחה' הוא להוציא המדות דאצי' בגילוי אור בהשפעה ממש כנ"ל והרי ידוע שיש ניקה גם לחיצוני' במדות דאצי' כשמתפשטי' בבי"ע כענין המאמר ריש' דעשו בעיוטפ' דיצחק כי מותרי הגבו' דעשו יוצאי' מגבו' דקדושה וכן מותרי החסדי' דישמעאל מאברהם איש החסד וכמ"ש במ"א ולהיות שצריך שלא יקבלו גם החיצוני' ניקת אור מן הקדושה האלקי הנה לזאת עיקר הכוונה בהילול ושבחה הג"ל הוא דווקא בבחי' חו"ב שבמדות הנק' י"ה כי השבירה בו' מלכי' הי' רק בבחי' המדות אבל לא בג"ר כידוע וכמ"ש ימותו ולא בחכמה וגם מטעם שבחי' חו"ב הם קרובי' יותר לבחי' הארת הא"ם כי אין התלבשות אא"ם אלא בחכמה מצד שבחי' הביטול הוא בחכמה בו' והכל ענין ומעם א' הוא שמחמת זה א"א לחיצוני' לקבל ניקה מן המדות כי לא יגורך רע כתי' וזהו פי' הללויה שהקדים תחלה להמשיך מוחי' דאו"א שמלוכבש' במדות דאצי' וד"ל:

ואחר שהקדים הילול והמשכת מוחי' דאו"א הנק' י"ה שבחה ועל ידם מגיע השפע לקדושה לבד ולא לחיצוני' אמר אח"כ הללו עבדי ה' כלומר כל סמ' דקדושה המה יהללו את כללות שם הוי' בשלימות כי כבר חזק בריחי שעריהם שלא יהי' לזרים חלק ונחלה אתם ע"י המשכת שם י"ה תחלה כנ"ל:

בארוכה שיש ב' מיני חיות לכל נברא א' בבחי' עו"ע המתלבש בו וא' בבחי' סוכ"ע המקיף עליו שהוא הוא הפועל כל הגשמה ושינוי מהות ובאמת שממנו צריך לקבל תמיד כנ"ל שבכל השפעה יש מאין צ"ל המשכת כח הפועל תמיד בו' ולכן לא אמר אלא שיהי' נפרד מהעילה, אבל פשיטא שצריך לקבל תמיד חיות מא"ם כמו שהעילה עצמה צריכה לקבל תמיד מא"ם לצורך הגשמתה, וגם לצורך עצם מהותם כי בשרשם הרי כולם מחודשים מאין ע"י אותיות שמו ית' כנ"ל, אלא כוונתו לומר רק שהוא נפרד מהעילה ואע"פ שהמשכת חיות זו התמדי' מא"ם להעלול נמשך ע"י העילה כי הסוכב מאיר ע"י הממלא כמש"ש, מ"מ אין העלול צריך לשפע העילה עצמו וממנו הוא נפרד אלא שצריך לשפע הא"ם כמו שהעילה עצמה צריכה לזה וד"ל. ואין העילה לגבי העלול אלא כמו מעביר שבאמצעותו נמשך לו היניקה. משא"כ לגבי עצמותו ית' שכולם צריכי' לו לקבל חיות תמיד להחיותם מאין וממך הכל כתי' לפי שהוא מחדשם מאין ממש ולא מהות ממהות ודוק. ע"כ הג"ח): והנה בזה מובן ענין ההלל כמה שצריכי' לשבח לפניו כדי לעורר את המדות הנ"ל כי צ"ל התחדשות החיות תמיד. ולהיות כי התחדשות החיות הוא ע"י רו"ש הסתלקות והתפשטות לכן האתעדל"ת צ"ל ג"כ בזה האופן בחי' רו"ש והרצוא הוא התלהבות רשפי אש התשוקה לצאת מחשכת גופו להכלל ולהבטל במקור החיים. והשוב הוא העבודה בעשי' המצות ובקריאת התורה והברכות וכעד"ז ענין הלל

ד.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שמואל - אדמו"ר מוהר"ש

~ תורת שמואל תרל"ג ~

כמה מעלות טובות למקום עלינו

הנשמות הן מעולם הבריאה שהוא יש מאין בו' כ"א דוקא ע"י אף עשיתיו נמשך בחינה זו כמ"ש בד"ה מי מנה אף הוא ריבוי המשכה וגילוי מלמעלה משלשה בחי' בי"ע בו' ע"ש. והטעם י"ל כי חיבור הב' דיעות זהו סוד היחוד עליון ע"ד והאדם ידע וזהו ומלאה הארץ דעה את ה', את דייקא, ויחוד זה נמשך דוקא ע"י ירידת הנשמה בגוף כמ"ש בלק"ת בשח"ש בד"ה שחורה אני ונאווה דרוש השני.

קיצור. השאלה למה ירדה הנשמה בגוף, והתשובה שהתכלית לבוא ליראה את ע"ד כי אל דיעות והוא סוד היחוד.

(1) אך דבריו צריכים פירוש איך משמע מלשון מה העדות

(ה) אדמו"ר נ"ע בד"ה בשעה שהקדימו פי' ענין שאלת הבן חכם והוא זה כי הנה כלל כל המצות לא שייך אל הנשמה רק בהיותה מלוכשת תוך הגוף הגשמי בו' משא"כ הנשמה בעצמה בטרם ירדתה בו', וא"כ למה זה ירדה הנשמה בו' ומה יתרון לה בכל עמלה, וע"ז תירץ לנו הכתוב כי תכלית כל המצות כדי ליראה את ה', היינו כידוע ממו"ש כי אל דעות שיש ב' דעות מלמעלה למטה ומלמטה למעלה בו' והירידה צורך עלייה שיהי' מלמטה למעלה שיהי' כמו מלמעלה למטה וזהו כדי ליראה את ה' כמ"ש ובאו במערות צורים בו' עכ"ל. וע"כ צ"ל שגילוי בחינה זו לא היתה הנשמה משגת אף קודם ירידתה שהי'

לתת לנו את הארץ שאזי יהיו בבחי' ארץ חפץ שיוכלו להצמיח האור זרוע לצדיק שע"י קיום התומ"צ בו, וזהו ענין יתרון האור הנמשך מהחשך דוקא מ"ט עוי מסגן ברישא בו' ברישא חשוכא ואזי דוקא והדר נהורא.

קיצור. ענין ואמרת אליו עבדים היינו לפרעה כי הגם שהנשמות עלו במחשבה עכ"ל היו מבחי' לבושים, ושיתעלו לאשתאבא בגופא המלכא שז"ס היחוד הנ"ל ס"ה זהו ע"י בירור הגוף ונה"ב בחי' תשובה והיינו ע"י עבדים היינו לפרעה ופרעה הקריב, וזהו האותות והמופתים לשבר ג' קליפות האגוז להוציא הפרי, וזהו ואותנו הוציא משם, והיינו לתת לנו את הארץ ע"ד כי תהיו אתם ארץ חפץ, והארץ לעולם עומדת כי לי כל הארץ וכ"מ שנאמר לי.

[1] ולבאר הדברים, י"ל דבאמת צ"ל ענין הגלות מצרים, הגם שבסידור בד"ה עבדים היינו כ' דפרעה אותיות הערף שמקבל מעורף דא"א ע"ד כמה ארך אפים לפניו (בד"ה בשלח פרעה בו'), עדיין אינו מתורץ דעכ"פ כחשיכה כאורה שיון, א"כ וכי גרע האור מן החשך ומדוע ישראל היו בגלות עצום תחת עובדי גלולים שהם חושך בו'. אך הענין י"ל ע"ד מארו"ל מ"ט עיוי מסגן ברישא והדר אימרי אמר לי' כבריינו של עולם ברישא חשוכא והדר נהורא כמ"ש מזה בפ' בראשית ע"פ וירא אלקים את האור כי טוב, והיינו כמו בנידול הפרי גדל הקליפה תחלה, כמו בהאגוז מתחלה הוא רק קליפה עד שנגמר אז מתגלה הפרי וכן בחטים מתחלה הם תבן וקש בו' (ע' מדרש ס"פ וישלח) וכן באדם תחלה הוא התהוות השליא בו' כמ"ש באגה"ק בד"ה איהו וחיוהי, כי מה שהוא עיקר המכוון בא באחרונה כמו בהשפעת שכל מתחלה צ"ל משלים והצעות עד שאח"כ יבאר הנמשל והמכוון בו', וכן בכריאת העולם תחלה נברא דומם צומח חי ואח"כ נברא האדם, ועד"ו ב' אלפים תהו עד שאח"כ נתגלה התורה בו'.

בו' שהשאלה על ירדת הנשמה בתוך הגוף, ויש לפרש כי הנה בן חכם הנ"ל אומר ה' אלקינו שמקבל עליו עול מלכות שמים, אך שאלתו בענין המצות שהם אשר צוה אתכם דוקא כמאמר אשר קדשנו במצותיו משא"כ העוכמ"ז אינו מצווה ולא ימשיך כלום וכמ"ש בד"ה הבאים ירש שזהו מפני שכנ"י נק' ארץ חפץ והמצות הם זריעה אור זרוע לצדיק ולא יצמח רק כשזורעים בארץ, וא"כ ע"ז שאלתו כיון שע"כ זהו מצד שרש הנשמות הם גבוהים ישראל עלו במחשבה, וכמ"ש בפ' בעבר הנהר ישבו אבותיכם דהיינו למעלה מבחי' הנהר שהוא בינה כי נמשכו מחכמה וגם ג' אבות הם חג"ת דא"א, וכיון שכן שפיר השאלה דא"כ למה צריכה לירד בגוף השפל ואפל וזהו מה העדות בו' אשר צוה אתכם. וע"ז התירוץ עבדים היינו לפרעה בו' כי הנה הגם שעלו במחשבה ואפילו בעבר הנהר מ"מ נמשכו מבחי' שמו בורא קדושים ישתבח שמך שהם בחי' אותיות וכלים, ונקרא בריאה ע"ד והחכ' מאין תמצא, אבל ע"י תומ"צ ביטול היש ע"ז נמשך גילוי אור א"ס ממש כמ"ש בד"ה את שבתותי תשמרו וגו' בקצרה סד"ה אם בחוקתי תלכו, וזהו כדי ליראה את ע"ד ייראו את ה' קדושו בו' למעלה מבחי' בריאה בו' ולכן אם אין חכמה אין יראה הנ"ל, שהתורה דמחכ' נפקת היא תרעא לדרתא ליראה זו שהיא בחי' מו"ס בו', אך להגיע לבחי' זו זהו דוקא ע"י הירידה בגוף, וכמ"ש בד"ה זכור ושמור בדבור אחד בענין העליו' מבחי' אדם לבחי' כי לא אדם הוא זהו ע"י התשובה דוגמת והחיות נושאות בו'. וזהו עבדים היינו לפרעה וע"ז דוקא וכו' למ"ת כי ופרעה הקריב והמעם מבואר באריכות בד"ה בשלח פרעה שקליפה קדמה לפרי ע"כ א"א להיות גידול הפרי כמו האגוז מבלתי שמתחלה יהי' הקליפה ואח"כ כשנגמר בו גידול הפרי שוברין אותה וזהו ויתן בו' ומופתים גדולים ורעים בו' ואזי הוציא הפרי וזהו ואותנו הוציא ועמ"ש בת"א פ' וארא בענין המטה שנהפך לתנין ומתנין למטה, והיינו משם דוקא והיינו בכדי

ה.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שלום דובער - אדמו"ר מוהרש"ב

~ המשך תער"ב ~

העושה סוכותו תחת האילן, ליל ב' דחה"ס תרד"ע

למקבלים לעולם, והב' כאשר הוא סתום מן המקבלים, ולפעמים נגלה אליהם בו', וזה תלוי בעיקר ענין הסתימות שיש בו ב' מדר'י, הא' כאשר הסתימות שלו אינו רק אל

רה) אך הענין הוא, דבח"ס גופא יש ב' מדר'י וכו"כ הוא בחי' פנימי ח"ס ובחי' חיצוני שבו בו', דהנה יש ב' מדר'י בענין הסתימות, הא' שהוא סתום לגמרי ואינו נגלה

ובחי' עצם האור, ובחי' התפשטות האור (שזהו אצי' דכללות) הוא שם הוי' וכמ"ש במ"א בענין אתה הוא הוי' לבדיך, אך בדרך כלל כללות האור שלפני הצמצום הוא ש' הוי' ובחי' עצם האור והתפשטות האור הוא בחי' י"ה ו"ה, דעצם האור שלמעלה מבחי' שייכות אל העולמות הוא בחי' י"ה, והתפשטות האור בחי' ו"ה, ובכללות הוא בחי' שמו הכלול בעצמותו כו' (ועמשת"ל פכ"ד). וכ"ז הוא בהאור כמו שהוא בבחי' המשכה מן העצמו' יש בזה בחי' עצם האור שאינו בבחי' גילוי והתפשטות עדיין, ובחי' התפשטות האור שזו"ע שהי' אוא"ם ממלא מקום החלל כו' (והן ב' המדר' דממכ"ע וסוכ"ע בשרשן הראשון באוא"ם שלפה"צ כו', דממכ"ע הוא בחי' התפשטות האור דבזה הוא עליות הרצון שעלה ברצונו להאציל ולברוא כו', ובחי' עצם האור שזהו קודם עליות הרצון ה"ז בחי' שרש בחי' סוכ"ע כו') וכמ"ש במ"א, וכ"ז הוא בבחי' המשכה וגילוי מן העצמו' כו'. אמנם האור הכלול בעצמותו ממש הוא שאינו בבחי' המשכה מן העצמו' כלל, רק כלול בעצמותו בבחי' יכולת לבד מה שביכלתו ית' להאיר כו', ועו"א דשמו קדמון כקדמותו ית' היינו בחי' השם הכלול בעצמותו בבחי' יכולת לבד כו', דעל האור אינו שייך לומר קדמון ח"ו שהרי הוא גילוי רצוני וכל גילוי רצוני הרי כאלו קדמו ההעדר כו', רק האור כמו שהוא בבחי' יכולת לבד בזה בהכרח לומר שזהו קדמון כקדמותו ית' כו', וכמ"ש באורך בדרוש יו"ט של ר"ה רס"ו, ומבו"א במ"א דבזה יצדק מ"ש הגנת אגוז הובא בשל"ה בהתחלתו דש' הוי' כמו שהוא בעצמו' אינו בבחי' אותי' כו', דדוקא האור כמו שהוא בבחי' המשכה יש בו אותי' שהו"ע הגילוי ואופן הגילוי בד' אותי' צמצום והתפשטות כו' (ועמ"ש בד"ה ועשית חג שבועות רנ"ו, אך ששייך כ"ז גם באוא"ם שלפה"צ כו'). אבל בשמו העצמי שהוא האור הכלול בעצמותו ממש שאינו בבחי' המשכה כלל, אין שם אותי' והוא הוי' בלא ד' אותי' הוי', וזהו בחי' העלם העצמי דא"ם שלמע' לגמרי מבחי' המשכה וגילוי כו' וכמ"ש במ"א. ולפ"ז י"ל דגם באוא"ם שלפה"צ שייך בחי' מ"ם סתומה דהיינו בחי' אוא"ם השייך אל העולמות כו', והעיקר הוא בבחי' התפשטות האור כו', וכד"כ זהו בבחי' האור שבבחי' המשכה מהעצמות כו', וסמ"ך הוא בחי' העלם העצמי שמובדל בערך לגמרי מהעולמות וההשתל' כו'.

קיצור. אך הענין הוא דבח"ם יש ב' מדר' בחי' סתום רק מהמקבלים, וע"כ לפעמים מתגלה, ובחי' סתום בעצם למעלה מגדר גילוי, והו"ע מ"ם וסמ"ך, ובהקדמת זוהר עיגולא וריבועא, עיגולא עה"ג שלפני הקו בחי' טה"ע, וריבועא טה"ת בחי' אור המלביש, ובעה"מ שהו"ע ד' אותיות הוי', וא"כ צ"ל דעיגולא למעלה מש' הוי', ולפ"ז י"ל

המקבלים לבד שמפני מיעוט ערכם לא יוכלו להשיגו, הלא בזה יש חילוקי מדר' לפ"ע המקבלים מאחר שהסתימות הוא רק מצד שהמקבלים אינם יכולים להשיגו הרי א"ז ככל המקבלים בשוה כו', ויוכל להיות לפרקים בחי' התגלו' הסתימות שהרי האור בעצם הוא בערך המקבלים רק שמפני מיעוט ערכם אינם יכולים לקבל, ומ"מ הרי אפס קצחו נגלה להם ויכול לבא לידי גילוי לגמרי בהגדלת כלי המקבלים כו', והב' כאשר בחי' הסתימות היא מצד עצמו דוקא ולא למקבלים לבד אלא מצ"ע שהוא בבחי' ההעלם והסתימות שזהו הנק' העלם העצמו' כו', והיינו שהאור בעצם הוא למע' מגדר גילוי כו', דבזה לא יש חילוקי מדר' וזה א"א שיבא לידי גילוי לעולם אפי' אפס קצחו כו'.

וביאור הענין הוא דהנה ידוע מ"ש בזה תרומה דקב"ז בענין סמ"ך ומ"ם דאפרסמון, דעם היות ששניהם סתומים יש הפרש ביניהם, דמ"ם הסתימה שלו היא בריבוע והיינו שמ"מ יש לו אחיזה והתיישבות בהפנימי כו', וסמ"ך הוא בעיגול היינו שאין לו אחיזה והתיישבו' כלל כו', ובוהר ח"א ד"ה ע"א אי' עיגולא וריבועא דלגאו וכ' המק"מ שזו"ע עגולים ויושר כו', וי"ל דענין עיגולא וריבועא הוא בחי' האו"מ דאוא"ם שלפה"צ והוא בחי' העיגול הגדול שלפני הקו כו', ובחי' אור המלביש שאחה"צ שג"ז הוא בבחי' מקיף כו', וכד"כ הו"ע בחי' טה"ע וטה"ת דטה"ע הוא בחי' העיגול הגדול שלפה"צ כו', ובחי' טה"ת הוא בחי' אור המלביש כו', וכד"כ בחי' טה"ת זהו בחי' א"ק כו', אך גם בחי' המלביש ג"כ בכלל בחי' טה"ת כו'. ואי' בעה"מ ש"ב פ"ב דהמלביש הוא מרובע, ובע"ה אי' דצמצום הראשון שהוא בנקודה האמצעית דאוא"ם ב"ה שנעשה חלל ומקו"פ והאוא"ם מקיפו מכל צד הוא בעיגול דוקא, וכ"ה באוצ"ח, וכמבו"ש מבו' הטעם ע"ז, וי"ל שזו"ע מ"ם וסמ"ך דאור המלביש הוא בחי' מ' סתומה להיות שזהו אחה"צ ה"ז בבחי' שייכות אל העולמו' וההשתל' כו', ועיגול הגדול שלפה"צ ה"ז בחי' סמ"ך והיינו שמובדל בערך מבחי' השתל' כו'. והנה מה שהמלביש הוא מרובע אי' בעמה"מ הטעם ע"ז שזו"ע ד' אותי' הוי' שנעשה מהם הדי' שמות ע"כ ס"ג מ"ה ב"ן, וא"כ צ"ל דבחי' עיגול ה"ז למע' מש' הוי', ולפ"ז י"ל ב' הבחי' דמ"ם וסמ"ך בחי' עיגולא וריבועא גם באוא"ם שלפה"צ. דהנה מבו' במ"א בענין עד שלא נבה"ע הי' הוא ושמו בלבד דשם זה הוא ש' הוי', וא"כ הרי יש ש' הוי' גם באוא"ם שלפה"צ רק שזהו בבחי' התפשטו' האור, דהנה ידוע דבאוא"ם שלפה"צ ע"ה דבכללו' הוא בחי' אור הכלול בעצמותו (דענין הצמצום הוא שיהי' התגלו' כבי' חין לעצמותו כו', וקוה"צ הכל הוא כלול בעצמותו כו' וכמ"ש במ"א), מ"מ בד"פ יש בזה מדר' והוא בחי' התפשטו' האור

ב' המדרי' גם לפני הצמצום, דשמו הגדול הוא ש' הוי' והוא האור הכלול בעצמותו שבבחי' המשכה מן העצמות, אמנם שמו קדמון כקדמותו הוא הכלול בעצמות ממש, והוא הוי' בלא אותיות, והוא בחי' העלם העצמי י"ל שזהו בחי' סמ"ך.



א.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא יוסף יצחק - אדמו"ר מוהרי"צ

~ ספר המאמרים תרפ"ט ~

ועשו לי מקדש - ש"פ תשא תרפ"ט

ובר"כ העבודה זמן הבית דאז הי' הגילוי של כל הכחות דראי' שמיעה וכו' והיינו דכל מה שאפשר להיות מושג כאוא"ס ב"ה השיגו הכל בהשגה גמורה, ועבודתם היתה עבודה אמיתית.

קיצור. יבאר דכבדי לבוא לידי התגלות עצם הנשמה, אופן הא' הוא בעבודה דסדר והדרגה דמהשגה באים לידי למעלה מהשגה, דמתוך דבר ממכ"ע באים לדבר בחי' סוכ"ע, הן בהשגת החיוב והן בהשגת השלילה, וכ"ז הוא בנשמות הגבוהות וע"ד העבודה דבוה"ב.

אמנם בזמנא"ג ובנשמות הנמוכות דעבודתם באהוי"ר אינה עבודה אמיתית וכ"כ שהשגתם באלקות אינו השגה גמורה הרי אינם בערך כלל שיהי' בהם הענין ידיעת השלילה והכרת ההפלאה דאוא"ס ושיהי' בהם התגלות עצם הנשמה ברצוא לאוא"ס ב"ה בסדר והדרגה, ולזאת הנה עבודתם הוא באופן הב' שהוא בדרך או"ה וכמ"ש ויצעקו אל הוי' בצר להם מתוך ההעלמות וההסתרים כשמתכוונן כשמתעורר באהוי"ר הרי אינה אמיתית כלל, ובפרט בהעדר העבודה לגמרי, מכאן מודעה רבא ותוכחת מגולה לאלו שראויים להתעסק בעבודה ומסכות שונות אינם עוסקים אשר מצד העדר העבודה נופלים בחומריות ונמשכים ר"ל אחרי התאוות ותענוגים גשמיים כו' וכשמתמרמר בנפשו ע"ז אז הנה בהצעקה שצועק מעומקא דליבא מתגלה עצם הנשמה ברצוא, דרצוא זה הוא לעצמות אוא"ס ב"ה, והגם שמצד עצם מהותו אינו בערך זה כלל, ואין לו כלל הרגש בענין דא"ס הנה באמת זהו למעלה מטו"ד שיהי' רצוא לאלקות אף גם שאין לו שום הרגש בענין דא"ס, וזה גופא מה שמצד עצם מהותו אינו שייך לזה הנה זהו אמיתית ההמשכה שלא בסדר והדרגה, דע"י מס"ג ממשיכים בחי' העצמות. וזהו העבודה שהיא לצורך גבוה היינו חו"ב שממשיכים מבחי' עצמות אוא"ס ב"ה. וזהו ואתה קדוש יושב תהלות ישראל דע"י תהלות ישראל שהו"ע העבודה

והנה בכדי לבוא לידי התגלות עצם הנשמה הוא בב' אופנים, הא' הוא בסדר והדרגה דהקדמת העבודה שע"פ טו"ד, דכבדי לבוא לידי מעלה ומדרי' שלמעלה מטו"ד צ"ל תחלה העבודה שע"פ טו"ד, דא"א לבוא תחלה למעלה מטו"ד אם לא יהי' תחלה העבודה דטו"ד דכך הוא סדר העבודה דע"י השגה באים למדרי' דלמעלה מן ההשגה, וזהו דכתיב נשמת שדי תבינם דנשמה הוא השגה ואלקות הוא למעלה מן השגה ונק' הנשמה נשמת שדי לפי שע"י הקדמת השגה באים להבחינה ומדרי' שלמעלה מן השגה. וזהו"ע הבקשה שאנו מבקשים ותן בלבנו בינה להבין, וידוע דענין להבין הוא להבין דבר מתוך דבר, תוך דבר הוא ממכ"ע ודבר הוא סוכ"ע וענין ההשגה הוא להבין דבר מתוך דבר דוקא, דזה מה שמהשגה באים למעלה מהשגה הרי מוכן בב' אופנים הן בהשגת החיוב והן בהשגת השלילה, דבהשגת החיוב הרי יודעים ומשיגים דמה שבא בהשגה הוא רק הארה לכד אבל עצם המושכל הוא למעלה מן השגה, ובהשגת השלילה הרי ידוע שהוא באוא"ס הבלתי מושג בהשגת החיוב כ"א בהשגת השלילה בלבד, וע"י השלילה הנה באים לידי הכרה במקצת עכ"פ בהאוא"ס המופלא, דזה עצמו הוא בא ע"י השגת החיוב דלאחר שידוע ומשיג מה שביכולתו להשיג ה"ה משיג שבאוא"ס ב"ה אי אפשר להשיגו בהשגת חיובית כאלו אלא בדרכי השלילה אשר עי"ז הרי יש לו הכרה במקצת עכ"פ בהאוא"ס המופלא והיינו דע"י הקדמת ההשגה באים ללמעלה מן השגה, ועוד דידוע דהתגלות עצם הנשמה הנה זה נותנים מלמעלה וכמ"ש ואתנם לו מורא וייראני דע"י וייראני תחלה הנה עי"ז הוא ואתנם לו מורא, וכן גילוי האהבה העליונה הוא ע"י גילוי האהבה שלמטה, והיינו דע"י אמיתת העבודה בטו"ד נותנים מלמעלה העבודה שלמעלה מטו"ד, דכ"ז הוא בנשמות הגבוהות דעבודתם באהוי"ר שע"פ טו"ד היא אמיתית והשגתם באלקות היא השגה גמורה, הנה יש להם גם ידיעת השלילה וההכרה וההפלאה דאוא"ס המופלא,

מכמו שהוא עפ"י ההרגש דהנהגה שע"פ התורה הנה זהו ועשו לי מקדש, דכל העשיות שהארם עושה גם בעניני העולם שהם עניני הרשות יהי' הנהגתם רק באופן שהוא מוסכם עפ"י דרכי התורה דדרכי' דרכי נועם ולא כמו שהוא עפ"י הקרירות דהנהגת העולם ואז הנה ושכנתי בתוכם דכאו"א מישראל הוא מכוון לשבתו ית'.

ק"צור. יבאר אופן הב' בדרך או"ה בהעבודה דתשובה בצעקה דמרירות על הריחוק שע"ז הוא ההמשכה בדרך דילוג. וזהו ואתה קדוש יושב כו' דע"י תהלות ישראל במס"נ ממשכיכם קדושת העצמות וזהו ועשו לי מקדש, שהמקדש ויקר למעלה הוא ועשו דוקא, בעשי' בפועל כחוקי התורה דוקא דאז ושכנתי בתוכם דכאו"א הוא מכוון לשבתו ית' בכל עת ובכל מקום.

דתפלה ממשכיכם בחי' קדושת העצמות דאתה קדוש וזהו ושכנתי בתוכם בתוך כאו"א בעבודתו בתפלה שפועלת בעבודה בכל היום, וזהו התנאי ועשו לי מקדש, מקדש פירושו היילוג, לי מקדש מה שהוא מקדוש לי, כלומר בא מיר היילוג. וזהו ועשו לי מקדש, כביכול הקב"ה אומר דלי מקדש הוא ועשו, דעבודה ועשי' בפועל הוא העיקר, דכל ענין העבודה בדיעה והשגה הוא בכדי שיהי' התעוררות הלב באהוי"ר, והתתעוררות דאהוי"ר הוא שיהי' העבודה בתו"מ במדות טובות ובקיום המצות כחיות פנימי, ועשי' הוא המקדש אצלי. ועוד ועשו לי מקדש דכל העשיות יהיו רק בזה שהם לי מקדש, כלומר מה שהוא עפ"י התורה דוקא, דיש במטע בני"א כמה ענינים בדרכי והנהגת בני"א שהם דברי הרשות ואינם לא מצוה ולא ח"ו עבירה אבל הם ענינים כאלו שעפ"י הרגש הנהגת העולם הוא באופן אחר

~ לקוטי דיבורים – בלה"ק ~

כ"ה שבט, תרצ"ו

משקלוב – ר' יוסף כל בו – שהיה מפורסם בין הגאונים, וכולם ידעו גדלות צדקתו וחכמתו.

עשר שנים עברו מאז ביקר הגאון ר' יוסף כל בו בשווינציאן, ובמשך זמן זה נמשכו אברכים רבים ללימוד החסידות ולדרכי ומנהגי החסידים, ביניהם גם נכדיו של ר' שלמה רפאליס.

שנים מנכדיו של ר' שלמה רפאליס, ר' משה גדליה משווינציאן ור' פנחס אליהו מאילוקסט, היו מתלמידיו של הרבי בחדר א' והגאון ר' יוסף כל בו הוא שעשאם לחסידים. נב. כשהחסיד ר' משה גדליה חזר לביתו מליאזנא לשווינציאן, אמר לו הרבי שיאמר לסבו, שעבור שבע עשרה השנים שקיים הבטחתו – תהיה לו אריכות ימים והצלחה בלימוד התורה. ור' שלמה רפאליס שמח מאד על מלים אלו שנכדו מסר לו.

כשהרבי בא לשווינציאן, ביקר ר' שלמה רפאליס אצלו ושאל אותו שאלות שונות בלימוד, והיה בהתפעלות גדולה מתשובותיו של הרבי.

בשבת פרשת וירא, כשהרבי סיים אמירת התורה – היה זה בבית המדרש הקר, לפני מנחה – ציווה הזקן הישישי ר' שלמה רפאליס להכריז שהוא רוצה לומר כמה מלים, והיות והוא איש זקן וקולו חלוש – הוא מבקש שישירו שקט בבית המדרש.

רבותי, – התחיל ר' שלמה רפאליס את דבריו בעמדו על הבימה – את חטאי אני מזכיר היום:

נא. בוילנה, בסלוצק, במינסק ובשקלוב, קם רעש גדול עקב ידיעה זו, נקראו אסיפות ואחרי ישובי הדעת וחליפות מכתבים בין כל המקומות ההם, הוחלט שמכל המקומות יבואו לאסיפה כללית בוילנה. אחדים מהנוכחים באסיפה זו סברו שצריכים לבחור באחד בתור ממלא מקום לר' שלמה רפאליס, אך הקשישים סברו שבראש ובראשונה צריכים לברר אצל הגאון הצדיק ר' שלמה רפאליס טעמו ונימוקו.

בתחילה סברו רוב בעלי האסיפה כדעה הראשונה, ורק בשמעם טעמם של הגאונים הקשישים – שיכול להיות שנודע לגאון וצדיק ר' שלמה רפאליס שבני ה"כת" הם שומרי תורה ומצוות, ולכן איננו רוצה להשתתף במעשי המתנגדים – הסכימו כולם לשלוח שלוחים לשווינציאן אל ר' שלמה רפאליס.

שלשה ימים שהו השלוחים אצל ר' שלמה רפאליס, אך לא יכלו לברר את טעמו ונימוקו על אי רצונו להשתתף יותר בפעולותיהם לבטל את ה"כת".

על השאלה, בשם גאוני וילנה, סלוצק, בריסק, מינסק ושקלוב, שאולי נודע לו שבני ה"כת" הם יהודים כשרים שומרי תורה ומצוה, ולכן אין הוא רוצה להשתתף בהתנגדות להם – ענה ר' שלמה רפאליס שבזה אין עתה שום ספק.

הראשון שבא לשווינציאן בשנת תקל"ז, לדבר ברבים במעלת החסידות ובשבת החסידים, היה הגאון ר' יוסף

בשלש השבתות – פרשת חיי שרה ופרשת תולדות שלפני הבר-מצוה ופרשת ויצא שאחרי הבר-מצוה – אמר הרבי פעמיים תורה בכל שבת.

ביום החמישי בבוקר הודלקו נרות רבים בבית הכנסת הגדול, ועם השכמת הבוקר התחילו להתפלל. ברחבת החצר שליד בית המדרש הקימו שלשה קירות וגג לשם הארכת האורחים החסידים.

לקריאת התורה עלה הרבי על הבימה וקרא בעצמו בתורה. אחרי העליות של כהן ולוי, לקח לעצמו את העליה השלישית, וברוך ברכת שפטרני בשם ומלכות. אחרי סיום התפלה, אמר הרבי:

"כי לקח טוב נתתי לכם תורת אל תעזובו"³. המושגים "לקח" ו"טוב" מכוונים, לפי חז"ל, לתורה. לכאורה, מה הוא כפל הלשון "תורת אל תעזובו"? "לקח" – גליא שבתורה, כלומר דיני התורה, חכמתו יתברך. רש"י מפרש "לקח" – לימוד. לימוד – מלשון "מלמד הבקר"⁴. דיני התורה מן ההכרח לקיימם בקבלת עול וזהו חכמתו יתברך. זה מה שהתרגום מפרש "לקח" – מדעא.

"טוב" – פנימיות התורה, הסוד הכמוס שבכל הלכה. "כי לקח טוב נתתי לכם" – תורה ניתנה במתנה, מתן תורה.

"תורת אל תעזובו" – התורה היא מעצמות אין-סוף ברוך-הוא, וזהו "אותי אתם לוקחים"⁵ שבתורה.

כשסיים הרבי תורתו על הכתוב "כי לקח טוב נתתי לכם", הורה לבנו חתן הבר-מצוה, הרבי, לומר התורה שהוא ציווה עליו להכין.

נד. חתן הבר-מצוה אמר:

"מגיד דבריו ליעקב, חוקי ומשפטיו לישראל"⁶. במדרש מצינו: חמשה שמות יש לנשמה: נפש, רוח, נשמה, חי' ויחידה, והן נחלקות לשתיים – נר"ן וחי' יחידה. נר"ן – פנימיות אורות בכלים, חי' יחידה – אורות מקיפים.

"יעקב" ו"ישראל" הם שני אופנים בעבודת ה'. יעקב – יו"ד עקב, היו"ד רומז ליו"ד שבשם הוי' שבנפש. האיתן של הנשמות, התוקף העצמי של הנשמה ועצמות האין-סוף מאירים בעקב, באנשים הפשוטים. והכוונה היא שגם באנשים הפשוטים מאיר היו"ד של שם הוי' שבנפש על ידי אמירת אותיות התורה והתפלה באמונה פשוטה, אף שאין הם יודעים פירוש המלות. על ידי הכוונה לשם שמים הכללית שלהם, מאיר בהם היו"ד של שם הוי' שבנפש. ישראל – ישר-אל, בעלי מוחין

לפני שלשים שנה בערך, השתתפתי באסיפת הגאונים שיצאו בהכרזה נגד הצדיק רבי ישראל בעל שם טוב, ובעמדי בהיכל ה' ברוך-הוא, אומר אני שכוונתנו היתה לשם שמים.

שבע שנים עמדתי בקשרי המלחמה, מלחמת המצוה. רבותי, אותו יום שזיכני הקב"ה ונהייתי בן שבעים שנה, למדתי מסכת מנחות, ובאמצע הלימוד נרדמתי ונתגלה אלי איש אחד שאמר לי:

– "אני הוא הבעש"ט שאתה ועוד גאונים הכרזתם לפני שבע שנים – בשנת תקי"ז – הכרזה של חרם עלי ועל תלמידי, שלא על פי תורה, בלי חקירה ודרישה, חזור בך!".

כשהתעוררתי מתרדמתי נהיה לי חושך בעינים, כי הרי זו טענה צודקת, היכן היה אצלנו ה"חקרת ודרשת היטב"? והתחלתי לחקור ולדרוש, והגעתי למסקנה שהחסידים הם יהודים שומרי תורה ומהדרים במצוה, ומשכתי את ידי מכל הענין.

מאז ועד היום עברו יותר מעשרים שנה, וכל הזמן חקרתי ודרשתי אחרי הלימוד ואחרי דרכי החסידות וביחוד מאותו זמן שהגאון הצדיק ר' יאסעלע משקלוב – ר' יוסף כל בו – היה כאן.

בן תשעים ושלש שנים אנכי היום, רבותי, ובעמדי בהיכל ה' אומר אני בפה מלא "ברוך אתה ה' אלקינו מלך העולם שהחיינו וקיימנו והגיענו לזמן הזה", לראות פנים בפנים את גדול ישראל הגאון הצדיק שקירב אלפי בני ישראל לראת שמים אמיתית ויגדיל תורה ויאדיר ובזכות זה ובא לציון גואל.

מלים ספורות אלו שאמר ר' שלמה רפאל'ס – נשמעו בכל בית הכנסת, ומיד נתפרסם הדבר בכל העיר.

כל ליל מוצאי שבת קודש, קיבל הרבי ב"יחידות" את כל האנשים שבאו אליו. וביום ראשון אחרי התפלה, נסע הרבי. וביום שלישי בזמן המנחה הגיע הרבי לויטבסק, וביום הרביעי כ"ד מרחשון חזר לליאזנא.

נג. כשהגענו עם הרבי לליאזנא, מצאנו קהל גדול של חסידים שהגיעו לשבת מברכים כסלו – שבשנה זו, לכבוד שמחת הבר-מצוה של בן הרבי, הרבי, התיר הרבי לחסידים לבוא לשבת מברכים כסלו, דבר שבהתאם ל"תקנות ליאזנא" אין לבוא לליאזנא לשבת מברכים כסלו.

האברכים שנסעו יחד עם הרבי באותה נסיעה, חזרו בפני החסידים האורחים, על התורות שאמר הרבי, וכן סיפרו כל פרטי הענינים שאירעו בדרך.

(5) ראה שמו"ר לג, ו.

(6) תהלים קמז, יט.

(3) משלי ד, ב.

(4) שופטים ג, לא.

בשעה שהרבי ניגן היו כל המחשבות, הכוחות והחושים של הקהל הרב שהתאסף בבית המדרש ומסביב לו, מקושרים בניגונו של הרבי, כל תנועה שהרבי שר, עוררה חלק מיוחד של הנפש ואת כל אחד לפי ערכו רומם הניגון ממעמדו ומצבו.

ר' יוסף כל בו ור' איסר קיסעס סיפרו לי שבשעה שהרבי ניגן אז את הניגון, נזכרו על כל מה שעבר עליהם מיום עמדם על דעתם.

כשסיים הרבי את הניגון, אמר:

— בהיותי במזריטש שמעתי מהרבי בשם הסבא —
הבעש"ט — שחלת דבש מקמח דגן — קארענע לעקאח —
מעוררת המשכת הלב לתורה, כי דגן ודבש בשרשם הם כלים לתורה.

הרבי בירך ואכל חלת דבש ושתה כוסית משקה ואמר 'לחיים' ולאחר מכן חילקו לכל הנאספים מזונות ויי"ש והשמחה רבתה.

אחרי תפלת ערבית, נערכה סעודה והרבי אמר תורה. החסידים התוועדו כל הלילה. היתה זו שמחת הבר-מצוה הראשונה בבית רבי.

בשבת פרשת ויצא, אמר הרבי תורה שלש פעמים: לפני קבלת שבת, בשעת הקידוש ואחרי מנחה וסעודת שבת. הקידוש וסעודת שבת נערכו בבית המדרש הגדול.

שעבודתם במוח ובלב בעבודת ההתבוננות בהשגה שמשפטיו יתברך המושגים בשכל אנושי יש לקיימם בקבלת עול מלכות שמים, מפני שהוא יתברך מצוה המצוה, באותה מדה שמקיימים מצוות החוקים.

"מגיד" מלשון המשכה והילוך, "נהרא דנגיד ונפיק"⁷. מגיד דבריו ליעקב חוקיו ומשפטיו לישראל — חוקיו ומשפטיו העצמיים, מעצמות אין-סוף, נמשכים על ידי עבודת המוח והלב, קיום המשפטים צריך להיות מתוך קבלת עול מלכות שמים, כקיום החוקים, ודבריו העצמיים של עצמות אין-סוף ברוך-הוא נמשכים בעבודה של אמירת אותיות התורה ואותיות התפילה באמונה פשוטה.

נה. כשסיים הבר-מצוה, בנו של הרבי, הרבי, אמירת תורה זו, היה הרבי בשמחה רבה, שהכניסה אותו לדביקות עצומה שנמשכה זמן רב. בבית המדרש הגדול ובכל הסביבה הושלך הס, כל העינים היו מוסבות לעבר הבימה הגבוהה עליה ישבו הרבי, הבר-מצוה ואחיו של הרבי.

עברה שעה ארוכה, והרבי אמר מאמר רז"ל⁸: "כל האומר שמועה בשם אומר — יראה כאילו בעל השמועה עומד לפניו", והתחיל לנגן הניגון שלו המכוון לארבעת האותיות של שם הוי' וכנגד ארבעת העולמות אצילות-בריאה-יצירה-עשיה. כל תנועה מהניגון שר פעמיים ואת הבכא הרביעית — כמה פעמים.

(8) ירושלמי שקלים פ"ב ה"ה.

(7) ראה דניאל ז, י.

~ רשימת הרבנית רבקה ~

מחלתה האחרונה

ביום ב' פרשת בשלח, ו' לחודש שבט, בבקר — או יותר מדויק בצעהרים — אחרי תפלת שחרית שהתפללה בפעם האחרון לחייה בצבור, בהליכתה מבית הכנסת לבית, נכנסה לביתנו לבקרנו.

האור היה לא טוב ביותר, והרפש גדול במאד, פי כבר ירד שלג רב ובמקומות נגד השמש נמס והיה למים ומתחתיו רפש וטיט, ובכל-זאת לא מנעה את-עצמה מלילך לבית הכנסת. ואחר התפלה נכנסה אלינו, והביאה לי מכתב אשר כתבה לאחד הרבנים בשביל טובת אחת מבני משפחתה. ראיתי את המכתב על פי נושא הענין, על פי בקשתה תקנתי מה ולקחה עמה. ישבה אצלנו יותר על שעה, והוא הפעם האחרון לביקורה בביתנו, ואנחנו הלכנו ללוותה עד פתח הראשון, כנהוג.

בו ביום בשעה החמישית לעת ערב, הובא לי מכתב הנזכר, מתוקן ומשוכלל, ושלחתיו למטרתו.

בְּעָרֵב בְּשַׁעַה הַשְּׁמִינִית הַלְכָתִי לְבֵיתָהּ לְבַקְרָהּ, כְּדַרְכֵי וּכְרִגְלֵי בְּכָל יוֹם לְבַקְרָהּ בְּכָל יוֹם וְיוֹם בְּזִמְנָן הֵהוּא בְּעָרְךָ, פֶּעַם בְּחֻצֵי שַׁעַה קוֹדֵם, פֶּעַם בְּחֻצֵי שַׁעַה מְאוּחָר מִהַנְּזָפֵר. וּבְכוּאֵי מְצֻאֵתֶיהָ יוֹשְׁבֵת אֶצֶל הַשּׁוֹלְחָן וְכוּתְבַת מְכַתְבִּים. הִיא הַפְּסִיקָה מְכַתְּבָתָהּ וְיֹשְׁבֵתֶיהָ לְמוֹלָהּ, וְדַבְּרָנוּ דְּבָרֵינוּ כְּחֻצֵי שַׁעַה אוּ יוֹתֵר מְעַט.

בְּהַמְשָׁךְ הַדְּבָרִים הַגִּדְתִּי לָהּ אֲשֶׁר בְּדַעְתִּי לְנִסּוּעַ בְּיוֹם הַמְּחֻרָת עַל יוֹמִיִּים לְפַעֲטַעַרְבוּרָהּ, וְאֶפְשָׁר אֲשָׁבוֹת שְׁמָה. הוֹשִׁיבָה לִּי: אֵלַע מְאֹל בִּיסּוּוּ דַאָּךְ מְעָרְעֵר שְׁבַת אֵין דְּעָר הֵיִים [=בְּכָל פֶּעַם הַנֶּהַךְ בְּבֵית בְּשַׁבָּת]. הַשְּׁבַתִּי לָהּ: בְּאֵם שְׂאוּכַל לְכוּא עַל שְׁבַת-קוֹדֵשׁ חֲזָרָה בְּוֹדָאֵי אֲשַׁתְּדַל בְּזָה, וּבְאֵם-לֹא אָהִיָּה מוּכְרָח לְשָׁבוֹת בְּפַעֲטַעַרְבוּרָהּ. וְכִלְיָתִי לְדַבֵּר עִמָּה וְהַלְכָתִי לְבֵיתִי. הִיא לְיוֹתָהּ אוֹתִי עַד פְּתַח הַבַּיִת, כְּדַרְכָּהּ בְּכָל יוֹם.

בְּיוֹם ג' בְּבִקְרָה¹⁹⁸, בְּשַׁעַה הַשְּׁמִינִית בְּעָרְךָ, הַגִּידוּ לִי אֲשֶׁר כְּבוֹד אִמִּי זְקֻנָתִי הִרְבַּנְתִּי בְּלִילָהּ, בְּשַׁעַה הַשְּׁלִישִׁית בְּעָרְךָ, הַרְגִּישָׁה כְּאֵב בְּצַדָּהּ הַשְּׁמָאֲלִי. וּבְשַׁעַה שִׁישִׁית הָיָה הַרְוּפָא שְׁחוּרָה¹⁹⁹ וּמְצֻאָה כִּי הַצְּטַנְנָה מְעַט, וְעַתָּה, בְּשַׁעַה הַהִיא, הוֹטֵב לָהּ.

תִּיכְף-וּמִיד הַלְכָתִי שְׁמָה, וּמְצֻאֵתֶיהָ שׁוֹכְבַת בְּמִטָּתָהּ וְשַׁתָּתָה חֲמִין. סִיפְרָה לִי אֶת הַעֵבֶר עָלֶיהָ, כִּי הַרְגִּישָׁה כְּאֵב גְּדוֹל בְּצַד הַשְּׁמָאֲלִית, וְגַם חוּם, כְּמָה לֹא יִדְעָה, וְגַם כְּאֵב בְּבִטְנָהּ, וְהַנִּיחָה חֲמִין וְהוֹטֵב לָהּ.

כְּמַעַט בְּשַׁעַה הַעֲשִׂירִית קְרָאתִי אֶת הַרְוּפָא עוֹד הַפֶּעַם, וְהוּא הַרְגִּיעַ רוּחָנוּ בְּאֶמְרוֹ כִּי הוּא דְּבָר קַל בְּמָאֵד, וְנָתַן לָהּ סֵם מְרַפָּא לְהַשְׁקִיט הַשּׁוּוִינְדֻעַל²⁰⁰.

בְּשַׁעַה הַשְּׁתִּי-עֶשְׂרֵה בָּא בַּפֶּעַם הַרְבִּיעִית, וּמְצָא כִּי מְצָבָהּ בְּאוּפָן אַחֵר, מְצַב הַלֵּב מְצָא בְּטוֹב כְּרִגְלֵהּ.

אֶךְ הַתְּבוּנָתִי כִּי בְּהַכְרַח לְהִיטִיב הַהֲנַהֲגָה עִמָּה לְשַׁרְתָּהּ (כִּי אֵין אִישׁ בְּבֵית לְשַׁרְתָּהּ בְּדַעַת כְּנִדְרָשׁ), כְּמַתְּבִי לְבַת דּוּדֵי מֵרַת שְׁרָה תַּחְיָה²⁰¹ כִּי תְּכוּא לְפָהּ, וְשַׁלְּחָתִי הַמְּכַתֵּב עַל יְדֵי פְּאָסֵט [=בְּאֶמְצָעוֹת הַדּוּאָר].



לפי ערך הרופאים.

(200) = הסתורחות.

(201) ואולפסאָהן, בתו של הר' שניאור זלמן אהרן (הרז"א בן אדמו"ר מהר"ש) ואשתו (בזוו"ר) מרת שטערנא בת דודו אדמו"ר ר' ישראל נח מניעזין (ספר התולדות אדמו"ר מהר"ש הנ"ל ע' 22). דרה בוויטעבסק (כדלקמן בפנים).

198 ז' שבת. ב"הקריאה והקדושה" שבערה 2: "בחורף תרע"ד תחלת חודש שבט, נתקררה, וביום הראשון בחמישיי לחדש הרגישה חלישות והובאו רופאים גדולים מוויטעבסק".
199 ד"ר שחור הי' רופא בליובאוויטש וטיפל גם בכ"ק אדמו"ר מהורש"ב – ראה "שמועות וסיפורים" ח"א ע' 100.
"לקוטי סיפורים" לרח"מ פרלוב (ירושלים, תשס"ב ע' רצה).
ושם, שהוא הי' יליד דובראוונא, בר אוריין, והי' מתנהג בכשרות

~ אגרות קודש - אדמו"ר הרי"צ ~

בי"ה, ב' אלול, תרצ"ז

פערקטאלדסדארף

ידידי הנכבד והנעלה, הרה"ג ווי"ח

אי"א מוה"ר ישראל שי, מנהל אגודת

חסידים חבי"ד בארה"ב וקאנאדא יע"א

שלום וברכה!

בזה הנני לתת לו תודתי וברכתי בעד עבודתו בשקידה בהנהלת אגודת חסידי חבי"ד בארה"ב וקאנאדא יע"א, ותודה וברכה כפולה על אשר הרציא לפני בפרטיות משלום אני"ש ובי"ב, ה' עליהם יחיו, ומהנעשה בחוגי אני"ש שי בעיני קביעות זמנים ללימוד, התועדות ותמיכות לכל

העניינים המוטלים על אני"ש שי, יברכם השי"ת, בגו"ר. והנני ממלא את ידו בתור מנהל אגודת חסידי חבי"ד בארה"ב וקאנאדא למסור פ"ש וברכתי לכל ידידיו אני"ש שי, ולהביא, בעזרתו ית', מהכח אל הפועל ככל האמור בספר התקנון ובהוראות וככל אשר דברנו בעי"פ, ובגלל זאת יברכהו השי"ת אותו ואת ביתו ואת נבותיהם יחיו וימלא משאלות לבבם לטובה ולברכה ויגדלו לתורה חופה ומעשי"ט מתוך פרנסה בריוח ומתוך קביעות עתים לתורה.

ידידו הדו"ש ומברכו

יוסף יצחק



המשך ביאור למס' ובא בתרא ליום שישי עמ' א

24 ואחר כך 'אחזה פניך' בתפילה.
25 מבררת הגמרא: מאי - איך נדרש סוף הפסוק 'אֲשַׁעֲבָה בְּהִקְיָן
26 תְּמוֹנָתְךָ'. אָמַר רַב נַחֲמָן בַּר יִצְחָק, אֵלּוּ תְּלִמְיָדֵי חֲכָמִים, שְׂמֻנְדְּרִין
27 שֵׁינָה מְעִינֵיהֶם בְּעוֹלָם הַיּוֹם כְּדִי לְהַגִּיחַ בְּתוֹרָה, וְהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא
28 מְשַׁבְּעֵנּוּ מִיּוֹם הַשְּׂכִינָה לְעוֹלָם הַבָּא. וְכך מִתְפָּרֵשׁ הַפְּסוּק, בְּשֹׁכֵר
29 'בְּהִקְיָן' שֶׁהֵם נִשְׁאָרִים עֲרִים, זֹכִים ל'אֲשַׁבְעָה תְּמוֹנָתְךָ'.
30 עוֹד בְּגוּדֵל מַעֲלַת הַצְּדָקָה: אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, מֵאִי דְכָתִיב (משלי יט ז)
31 'מִלְּוָה ה' חוֹנֵן דָּל'. מִבְּאֵרֶת הַגְּמֵרָא, אֶלְמָלָא מְקַרָּא כְּתוּב - אֵילּוּלֵי
32 שִׁכְרָךְ נִאֲמַר בְּפִירוּשׁ, שְׁנוֹתַי הַצְּדָקָה נִחְשָׁב כְּאֵילוּלֵי הוּא מְלוּהָ אֵת
33 כִּסְפוֹ לְהַקְבִּי"ה, אִי אֲפָשֵׁר הִיָּה לָנוּ לְאוּמְרוֹ. בְּכִיבּוּל נַעֲשֶׂה לוֹ
34 הַקְבִּי"ה כְּעֶבֶד לֹת לְאִישׁ מְלוּהָ' (משלי כב ז) - כְּמוֹ לוֹהֵ שְׁנַעֲשֶׂה
35 כְּעֶבֶד לְמִלּוּהָ.
36 אָמַר רַבִּי תַּיִיא בַּר אַבָּא רַבִּי יוֹחָנָן (רַמִּי - הַקְשָׁה), כְּתִיב (משלי יא
37 ד) 'לֹא יוֹעִיל הוֹן בְּיוֹם עֲבָרָה, וְצְדָקָה תְּצִיל מָמוֹת'. וְכָתִיב (שם י ב)
38 'לֹא יוֹעִילוּ אוֹצְרוֹת רִשְׁעִי, וְצְדָקָה תְּצִיל מָמוֹת'. שְׁתֵּי צְדָקוֹת הִלְלוּ
39 לָמָּה - מֵה טַעַם כִּפְל הַכְּתוּב שְׁנֵי פַעַמִּים 'וְצְדָקָה תְּצִיל מָמוֹת'.
40 מִבְּאֵרֶת הַגְּמֵרָא: אַחַת, שְׂמֻצִילְתוֹ מִמִּיתָה מְשׁוּנָה, וְאַחַת שְׂמֻצִילְתוֹ
41 מִדִּינָה שֶׁל גִּיהֵנָם. מִבְּרַרְתַּי הַגְּמֵרָא: וְאִי זֶה הֵיא - אִיזוּהָ מִן הַמְקַרְאוֹת
42 עוֹסֵק בְּצְדָקָה שְׂמֻצִילְתוֹ מִדִּינָה שֶׁל גִּיהֵנָם. הַהוּא - הַפְּסוּק דְכָתִיב
43 בִּיה' 'עֲבָרָה', כִּיּוֹן ש'עֲבָרָה' הוּא גִּיהֵנָם, דְכָתִיב (צַפְנִיָּה א טו) 'זֶם עֲבָרָה
44 הַיּוֹם הַהוּא'. וְאֵילוּ הַפְּסוּק 'לֹא יוֹעִילוּ אוֹצְרוֹת רִשְׁעִי וְצְדָקָה תְּצִיל
45 מָמוֹת', עוֹסֵק בְּהַצְלָה מִמִּיתָה מְשׁוּנָה בְּעוֹלָם הַזֶּה. וְאִי זֶה הֵיא
46 הַצְּדָקָה שְׂמֻצִילְתוֹ מִמִּיתָה מְשׁוּנָה,

1 (ישעיה נ"א) 'כֹּה אָמַר ה', שְׂמֻרֵי מִשְׁפָּט וְעֲשׂוּ צְדָקָה, כִּי קְרוּבָה יִשְׁוֹעֲתֵי
2 לְבוֹא וְצְדָקָתִי לְהַגְלוֹת', וּמִכֹּאֵן שֶׁהַצְּדָקָה מְקַרְבַּת אֶת הַיְשׁוּעָה
3 וְהַגְּאוּלָּה.
4 הוּא הִיָּה אִמְרָה, עֲשֶׂה דְבָרִים קָשִׁים - חֲזֻקִים נִבְרָאוּ בְּעוֹלָם. הֵר
5 קָשָׁה, בְּרוּךְ מִחֲתוּבוֹ. בְּרוּךְ קָשָׁה, אוֹר - אֲשֶׁר מְפַעֲפְעוּ - מִרְכָּבוֹ. אוֹר
6 קָשָׁה, מִיָּם מְכִבִּין אוֹתוֹ. מִיָּם קָשִׁים, עֲבִים - עֲנָנִים סוֹבְלִים אוֹתָן
7 בְּמִשְׁאֵם. עֲבִים קָשִׁים, רוּחַ מְפֹרֶתֶן. רוּחַ קָשָׁה, גּוֹף סוֹבְלוֹ - שֶׁהַגּוֹף
8 כּוֹלוֹ מְלֵא רוּחַ. גּוֹף קָשָׁה, פֶּחַד שׁוֹבְרוֹ. פֶּחַד קָשָׁה, וַיֵּן מְפִינֵי. וַיֵּן
9 קָשָׁה, שֵׁינָה מְפַחֲתוֹ מִסִּירָה אֶת שְׂכֻרוֹתוֹ. וּמִיתָה קָשָׁה מְכּוּלָּם.
10 [וְצְדָקָה מְצִילָת מִן הַמִּיתָה] דְכָתִיב (משלי יב ב) 'וְצְדָקָה תְּצִיל מָמוֹת'.
11 עוֹד בְּגוּדֵל מַעֲלַת הַצְּדָקָה: דָּרַשׁ רַבִּי דוֹסְתָאי בְּרַבִּי יַנָּאי, בּוֹא וְרֵא, וְ
12 שְׂלֵא כְּמִדַּת הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא מִדַּת בְּשָׂר וְדָם. וּמִבְּאֵרֶת הַגְּמֵרָא,
13 מִדַּת בְּשָׂר וְדָם, אָדָם מְכִיבָה וְרוּחַ יְדוּל לְמִלָּה, סָפֵק מְקַבְּלִין אוֹתוֹ -
14 אֵת הַדּוֹרוּן הַיְמִנִי, סָפֵק אֵין מְקַבְּלִין אוֹתוֹ הַיְמִנִי, [וְאִם תְּמַצֵּא לוֹמַר
15 מְקַבְּלִים אוֹתוֹ מְמַנּוּ], סָפֵק אִם יִנְיחוּ לוֹ לְנוֹתֵן הַדּוֹרוּן שִׁיחִיהָ רוּחָה
16 שְׁנֵי הַמְּלָךְ, סָפֵק אִינוּ רוּחָה שְׁנֵי הַמְּלָךְ. וְהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא אֵינוּ כּוֹן
17 אָדָם נוֹתֵן פְּרוּסָה לְעַנִּי, וּזְכָה וּמְקַבֵּל שְׁנֵי שְׂכִינָה, שְׁנַאֲמַר (תהלים ז'
18 טו) 'אֲנִי בְּצַדֵּק - כִּשְׂאֵנִי עוֹשֶׂה צְדָקָה, אֲחֻזָּה פְּנִיד - אוֹכֵה לְרֵאוֹת
19 פְּנִיךָ, אֲשַׁעֲבָה בְּהִקְיָן תְּמוֹנָתְךָ'.
20 הַנְּהַגַּת רַבִּי אֲלַעֲזָר כַּעֲשֵׂן הַדְּרָשָׁה לַעֲוִל: רַבִּי אֲלַעֲזָר יְהִיב - הִיָּה נְהַג
21 לְתַת פְּרוּסָה לְעַנִּי קוֹדֵם הַתְּפִילָה, וְהִדַּר מְצִיל - וְאַחַר כֵּךְ הִיָּה
22 מִתְּפַלֵּל. אָמַר, נְהַג אֵין כֵּן מִשּׁוֹם דְכָתִיב (שם) 'אֲנִי בְּצַדֵּק אֲחֻזָּה פְּנִיד'
23 וְכֵךְ יֵשׁ לְדַרוּשׁ אֶת הַפְּסוּק, תְּחִילָה אֲנִי בְּצַדֵּק, כְּלוֹמַר אֲתוֹן צְדָקָה,

מעשים טובים ומאירים

מדוע קרח נזכר לבוא רק אחרי חטא המרגלים? הרי את הכהנה הגדולה, אותה הוא חמד לעצמו, קבל אהרן הכהן כבר קודם לכן, גם מניין של אליצפן בן עזיאל לנשיא הקהתי, שעורר את זעמו של קרח, כבר היה קודם לכן, ומדוע פתח קרח במחלוקתו על משה ואהרן רק אחר חטא המרגלים? חטאים של המרגלים נגרים מכה שהם העדיפו את חיי הרוחניות במדבר - למוד התורה בלי צרה לדאג למזון, למים וללבוש - על פני החיים בארץ ישראל, שם יהיה עליהם לטרוח עבור הפרנסה ולהתעסק בחמריית העולם.

אך הם טעו כמובן, משום שרצונו של ה' שנעשה לו 'דירה בתחתונים', דוקא באמצעות הכניסה לארץ והעסוק בחמריית פראוי ליהודי, וכה לחבר בין הרוחניות לגשמיות ולזכה אותה.

כעת בא קרח וטוען "כי כל העדה כלם קדשים ובתוכם ה' ומדוע תתנשאו על קהל ה'?! - כיון שלא הכוונה היא העקר, לא רק העסוק ברוחניות ולמוד התורה, אלא דוקא "המעשה הוא העקר", קיום המצוות בפעל והפיכת עולם הזה לקדשה, אם כן, מהו תפקידם של משה ואהרן?

מילא בלמוד התורה, או בכוננת המצוות, יש הבדלים בין יהודי אחד לשני, ויש רמות שונות ביכלת הבנת הלמוד, ולכן משה ואהרן יכולים להיות במדרגה גבוהה יותר מכלם.

אך במעשה המצוות הרי כלם שווים. עצם הנחת התפלין של היהודי הפשוט היא בדיוק כמו הנחת התפלין של משה רבנו. וכיון שזה העקר, מהי חשיבותם של משה ואהרן ביחס לשאר העם? על כן משיב משה רבנו: "בקר ידע ה' את אשר לו ואת הקדוש והקריב אליו".

הוא לא רק אומר להם שהתשובה תגיע מחקר בבקר, אלא גם נותן להם רמז במלה 'בקר'. הוא רומז להם שכמו ההבדל בין בקר לערב ובין אור לחשך, כך גם יש הבדל עצום אם אנו מקימים את המצוה עם כוונה או בלי כוונה. כשאנו מקימים מצוה מתוך כוונה והתלהבות אז יש במצוה שלנו 'אור' ו'חיות'.

כך אנו לא רק עושים לה' 'דירה בתחתונים' (על ידי עצם קיום המצוה) אלא גם דואגים שהדירה תהיה מוארת (על ידי כוונת המצוה).

סדר העבודה צריך להיות - לא כמו שיטת המרגלים שיכולים לצאת ידי חובה עם רוחניות בלבד, ולא כשיטת קרח ועדתו, שיכולים לצאת ידי חובה במעשה בלבד, אלא שני הדברים צריכים להיות ביחד.

(מעובד ע"פ לקו"ש ח"ד, עמ' 1052 ואילך. מתוך 'נשמתא דאורייתא')

יִשְׂרָאֵל לְמַעַן אֲשֶׁר לֹא יִקְרַב אִישׁ זֶר אֲשֶׁר לֹא מִזְרַע אֱהָרֹן הוּא לְהַקְטִיר קִטְרֵת לִפְנֵי יְהוָה וְלֹא־יִהְיֶה כְּקִרַח וְכַעֲדָתוֹ כֹּאֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה בְּיַד־מֹשֶׁה לוֹ: פ וַיִּלְנוּ כָּל־עַדַת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל מִמַּחֲרַת עַל־מֹשֶׁה וְעַל־אֱהָרֹן לֵאמֹר אַתֶּם הַמִּתְמָם אֶת־עַם יְהוָה: וַיְהִי בַּהֲקָהֵל הָעֵדָה עַל־מֹשֶׁה וְעַל־אֱהָרֹן וַיִּפְּנוּ אֶל־אַהֲל מוֹעֵד וַהֲנִיחָה כִּסְהוּ הָעֵנָן וַיֵּרָא כְבוֹד יְהוָה: ה וַיָּבֵא מֹשֶׁה וְאֱהָרֹן אֶל־פְּנֵי אֱהֵל מוֹעֵד: ס

~ נקודות משיחות קודש ~

מֶלֶךְ בְּשֵׁר־וָדָם שְׁפָרְהָה עֲלָיו מִקְצַת מְדִינָה (רש"י טו, כב)
הִינֵנו שֶׁהִנְהַגְתָּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הִיטָה סְרוּיָהּ וּמֵאוּסָה בְּעֵינֵי ה', אָבֵל לֹא הִתְפַּנְנוּ לְמַרְדּ בּוֹ, שֶׁהָרִי קִרַח וּפְתָה אוֹתָם עַד שֶׁהִכְנִיסָם לְמַחֲלַקֵּת זֶה. וְאֵלּוּ קִרַח, שֶׁהִבִּיא אוֹתָם לְסַרְחוֹן זֶה, הוּא חוֹטָא מַמְשׁ, מוֹרְד בַּמְּלָכוּת. מֶלֶךְ בְּשֵׁר־וָדָם, שְׂאִינוּ יוֹדֵעַ מִי הַחוֹטָא, נִפְרַע מִכָּלֵם, גַּם מֵאֵלּוּ שְׁפָרְחוּ; אָבֵל הַקָּב"ה, הַיּוֹדֵעַ מַחֲשָׁבוֹת, הָרִי יוֹדֵעַ מִיְהוּ הָאִישׁ הָאֶחָד הַחוֹטָא, וּמְדוּעַ יִקְצַף עַל כָּל הָעֵדָה.

(לקוטי שיחות, כרך יג, עמ' 53)

רַבִּי ט וַיִּדְבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר: הֲרִמּוּ מִתּוֹךְ הָעֵדָה הַזֹּאת וְאִכְלָה אֶתֶם כִּרְנַע וַיִּפְּלוּ עַל־פְּנֵיהֶם: ז וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־אֱהָרֹן קַח אֶת־הַמַּחֲתָה וְתִן־עֲלֶיהָ אֵשׁ מֵעַל הַמִּזְבֵּחַ וְשִׂים קִטְרֵת וְהוֹלֵךְ מִהֲרָה אֶל־הָעֵדָה וּכְפַר עֲלֵיהֶם כִּי־יֵצֵא הַקִּצְף מִלִּפְנֵי יְהוָה הַחֵל הַגִּנְגָּה: ח וַיִּקַּח אֱהָרֹן כֹּאֲשֶׁר | דִּבֶּר מֹשֶׁה וַיֵּרָץ אֶל־תּוֹךְ הַקְּהָל וַהֲנִיחָה הַחֵל הַגִּנְגָּה בְּעַם וַיִּתֵּן אֶת־הַקִּטְרֵת וַיְכַפֵּר עַל־הָעַם: ט וַיַּעֲמֵד בֵּין־הַמִּתִּים וּבֵין הַחַיִּים וַתַּעֲצֵר הַמִּגְפָּה: י וַיְהִיו הַמִּתִּים בַּמִּגְפָּה אַרְבַּעַה עָשָׂר אֶלֶף וּשְׁבַע מֵאוֹת מִלִּבְדַּי הַמִּתִּים עַל־דְּבַר־קִרַח: יא וַיָּשָׁב אֱהָרֹן אֶל־מֹשֶׁה אֶל־פֶּתַח אֱהֵל מוֹעֵד וְהַמִּגְפָּה נִעְצְרָה: פ

~ נקודות משיחות קודש ~

שָׂאֵם הַקָּדִים לֹוי אֵת הַפֶּהָן . . . צְרִיד לְהַפְרִישׁ . . . לְתַרוּמָה גְּדוּלָה (רש"י יח, כט)

לֵאמֹר: כד דִּבֶּר אֶל־הָעֵדָה לֵאמֹר הֲעָלוּ מִסְכִּיב לְמִשְׁכַּן־קִרַח דָּתָן וְאֲבִירָם: כה וַיִּקָּם מֹשֶׁה וַיֵּלֶךְ אֶל־דָּתָן וְאֲבִירָם וַיִּלְכוּ אַחֲרָיו זָקְנֵי יִשְׂרָאֵל: כו וַיִּדְבֵּר אֶל־הָעֵדָה לֵאמֹר סוּרוּ נָא מֵעַל אֹהֲלֵי הָאֲנָשִׁים הַרְשָׁעִים הָאֵלֶּה וְאֶל־תִּגְעוּ בְּכָל־אֲשֶׁר לָהֶם פֶּן־תִּסְפּוּ בְּכָל־חַטָּאתֶם: לו וַיַּעֲלוּ מֵעַל מִשְׁכַּן־קִרַח דָּתָן וְאֲבִירָם מִסְכִּיב וּדָתָן וְאֲבִירָם יֵצְאוּ נֹצְצִים פֶּתַח אֹהֲלֵיהֶם וּנְשֵׂיהֶם וּבְנֵיהֶם וְטַפָּם: לה וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה בְּזֹאת תִּדְרְעוּן כִּי־יִהְיֶה שְׁלַחְנִי לַעֲשׂוֹת אֶת כָּל־הַמַּעֲשִׂים הָאֵלֶּה כִּי־לֹא מִלִּפְנֵי: לו אִם־כִּמּוֹת כָּל־הָאָדָם יִמְתּוּן אֵלֶּה וּפְקַדְתָּ כָּל־הָאָדָם וּפְקַד עֲלֵיהֶם לֹא יִהְיֶה שְׁלַחְנִי: לז וְאִם־בְּרִיאָה יִכְרָא יְהוָה וּפְצַתָּה הָאָדָמָה אֶת־פִּיהָ וּבִלְעָה אֶתֶם וְאֶת־כָּל־אֲשֶׁר לָהֶם וַיִּרְדּוּ חַיִּים שְׂאֵלָה וַיִּדְעַתֶּם כִּי נִאֲצוּ הָאֲנָשִׁים הָאֵלֶּה אֶת־יְהוָה: לח וַיְהִי כְּכַלְתּוֹ לְדַבֵּר אֶת כָּל־הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה וַתִּפְקַע הָאָדָמָה אֲשֶׁר תַּחֲתֵיהֶם: לט וַתִּפְתַּח הָאָרֶץ אֶת־פִּיהָ וַתִּבְלַע אֶתֶם וְאֶת־בְּתֵיהֶם וְאֶת כָּל־הָאָדָם אֲשֶׁר לְקִרַח וְאֶת כָּל־הַרְכֹּזִשׁ: מ וַיִּרְדּוּ הֵם וְכָל־אֲשֶׁר לָהֶם חַיִּים שְׂאֵלָה וַתִּכַּם עֲלֵיהֶם הָאָרֶץ וַיִּאֲבְדוּ מִתּוֹךְ הַקְּהָל: מא וְכָל־יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר סְבִיבֹתֵיהֶם גָּסוּ לְקַלְמֵם כִּי אָמְרוּ פֶּן־תִּבְלַעֵנוּ הָאָרֶץ: מב וְאִשׁ יֵצְאָה מֵאֵת יְהוָה וְתֹאכַל אֶת הַחַמְשִׁים וּמֵאֵתִים אִישׁ מִקְרִיבֵי הַקִּטְרֵת: ס יז וַיִּדְבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר: נ אֶל־אֲלֵעָזָר בֶּן־אֱהָרֹן הִפְתָּן וַיִּרָם אֶת־הַמַּחֲתָל מִבֵּין הַשְּׂרָפָה וְאֶת־הָאֵשׁ זָרְהַלְלָה כִּי קָדְשׁוֹ: נא אֶת מַחֲתוֹת הַחַטָּאִים הָאֵלֶּה בְּנַפְשֹׁתָם וַעֲשׂוּ אֹתָם רַקְעֵי פָחִים צַפּוּי לְמוֹזַבַּח כִּי־הִקְרִיבֶם לִפְנֵי־יְהוָה וַיִּקְדְּשׁוּ וַיְהִיו לְאוֹת לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל: נב וַיִּקַּח אֲלֵעָזָר הִפְתָּן אֶת מַחֲתוֹת הַנְּחֹשֶׁת אֲשֶׁר הִקְרִיבוּ הַשְּׂרָפִים וַיִּרְקְעוּם צַפּוּי לְמוֹזַבַּח: נג זָכָרוֹן לְבְנֵי

בלמוד על דרך הפשט, לא מסתבר לומר שמצד עצם החיוב להפריש תרומה, כבר ישנו בפעל בטבל חלק התרומה (שצתיד להפריש). ולפי־זה מוכן מדוע צריכים פסוק מיוחד שאם הקדים הלוי את הפהן בפרי, חייב להפריש תרומה גדולה.

(לקוטי שיחות, כרך לח, עמ' 69)

חמישי ^{טו} וידבר יהוה אל־משה לאמר: ^ז וידבר אל־בני ישראל וקח מאתם מטה מטה לבית אב מאת כל־נשיאיהם לבית אבתם שנים עשר מטות איש את־שמו תכתב על־מטהו: ^ח ואת שם אהרן תכתב על־מטה לוי כי מטה אחד לראש בית אבותם: ^ט והנחתם באהל מועד לפני העדות אשר אועד לכם שמה: ^כ והיה האיש אשר אבחר־בו מטהו יפרח והשפתי מעלי את־תלונות בני ישראל אשר הם מלינים עליכם: ^{כא} וידבר משה אל־בני ישראל ויתנו אליו ^א כל־נשיאיהם מטה לנשיא אחד מטה לנשיא אחד לבית אבתם שנים עשר מטות ומטה אהרן בתוך מטותם: ^{כב} ויגח משה את־המטות לפני יהוה באהל העדות: ^{כג} ויהי ממחרת ויבא משה אל־אהל העדות והנה פרח מטה־אהרן לבית לוי ויצא פרח ויצא ציץ ויגמל שקדים: ^{כד} ויצא משה את־כל־המטות מלפני יהוה אל־כל־בני ישראל ויראו ויקחו איש מטהו: **פ**

מטהו: **פ**

~ נקודות משיחות קודש ~

ולמה שקדים, הוא הפרי הממהר להפריח מכל הפירות

(רש"י יז, כג)

מבאר בחסידות, שיש שפע של חסד המתעכב עד שנמשך למטה, פי בכל היכל דנים את האדם אם הוא ראוי לשפע זה. אף בכרפת כהנים עובר השפע במהירות דרך כל העולמות, וכמו נהר גדול מאד, ש"הלוך ילך כמנהגו וישטף העצים והעפר המעכבים". ובה נרמז גם ענין האתהפכא: כאשר המים בוקעים את הסתימה, היא נסחפת בזרם ויממהרת ללכת, עד שהמים נגזרים אחריה."

(לקוטי שיחות, כרך לג, עמ' 196)

ששי ^{כה} ויאמר יהוה אל־משה השב את־מטה אהרן לפני העדות למשמרת לאות לבני־מרי ותכל תלונתם מעלי ולא ימותו: ^{כו} ויעש משה כאשר צוה יהוה אתו כן עשה: **פ** ^{כז} ויאמרו בני ישראל אל־משה לאמר הן גוענו אבדנו כלנו אבדנו: ^{כח} כל הקרב ^א הקרב אל־משפך יהוה ימות האם תמנו לגוע: ^{כט} יח ^א ויאמר יהוה אל־אהרן אתה ובניך ובית־אביך אתך תשאו את־עון המקדש ואתה ובניך אתך תשאו את־עון פהנתכם: ^ל וגם את־אחיך מטה לוי שבט אביך הקרב אתך וילוו עליך וישרתוך ואתה ובניך אתך לפני אהל העדות: ^{לא} ושמו משרתך ומשמרת כל־האהל אך אל־כלי הקדש ואל־המזבח לא יקרבו ולא ימותו גם־הם גם־אתם: ^{לב} ונלוו עליך ושמו את־משמרת אהל מועד לכל עבדת האהל וזר לא־יקרב אליכם: ^{לד} ושמרתם את משמרת הקדש ואת משמרת המזבח ולא־יהיה עוד קצף על־בני ישראל: ^{לה} ואני הנה לקחתי את־אחיכם הלויים מתוך בני ישראל לכם מתנה נתנים ליהוה לעבד את־עבדת אהל מועד: ^{לו} ואתה ובניך אתך תשמרו את־פנהנתכם לכל־דבר המזבח ולמבית לפרכת ועבדתם עבדת מתנה אתן את־פנהנתכם והזר הקרב יומת: **פ** ^{לז} וידבר יהוה אל־אהרן ואני הנה נתתי לך את־משמרת תרומתי לכל־קדשי בני־ישראל לך נתתים למשחה ולבניך לחקעולם: ^{לח} זה יהיה לך מקדש הקדשים מן־האש כל־קרבנם לכל־מנחתם ולכל־חטאתם ולכל־אשמים אשר ישיבו לי קדש קדשים לך הוא ולבניך: ^{לט} בקדש הקדשים תאכלנו כל־זכר יאכל אתו קדש יהיה־לך: ^מ וזה־לך תרומת מתנם לכל־תנופת בני ישראל לך נתתים ולבניך ולבנותיך אתך

יִשְׂרָאֵל אֶל־אֱהֹל מוֹעֵד לִשְׁאֵת חֹטֵא לְמוֹת: ^ב וְעִבַד הַלְוִי הוּא אֶת־עֲבַדְתָּ אֱהֹל מוֹעֵד וְהֵם יִשְׂאוּ עֲוֹנֵם חֶקֶת עוֹלָם לְדֹרֹתֵיכֶם וּבַתּוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֹא יִנְחִלוּ נַחֲלָה: ^ג כִּי אֶת־מַעֲשֵׂר בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר יָרִימוּ לַיהוָה תְּרוּמָה נָתַתִּי לְלוֹיִם לְנַחֲלָה עַל־כֵּן אִמְרַתִּי לָהֶם בַּתּוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֹא יִנְחִלוּ נַחֲלָה: ^ד וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר: ^ה וְאֶל־הַלְוִיִּם תְּדַבֵּר וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם כִּי־תִקְחוּ מֵאֵת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל אֶת־הַמַּעֲשֵׂר אֲשֶׁר נָתַתִּי לָכֶם מֵאֵתֶם בְּנַחֲלַתְכֶם וְהִרְמַתֶם מִמֶּנּוּ תְּרוּמַת יְהוָה מַעֲשֵׂר מִן־הַמַּעֲשֵׂר: ^ו וְנִחְשַׁב לָכֶם תְּרוּמַתְכֶם בַּדָּגָן מִן־הַגֶּרֶן וּכְבִּלְאֵה מִן־הַיֶּקֶב: ^ז כֵּן תָּרִימוּ גַם־אֵתֶם תְּרוּמַת יְהוָה מִכֹּל מַעֲשֵׂרְתֵיכֶם אֲשֶׁר תִּקְחוּ מֵאֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וּנְתַתֶּם מִמֶּנּוּ אֶת־תְּרוּמַת יְהוָה לְאַהֲרֹן הַכֹּהֵן: ^ח מִכֹּל מִתְּנִיתֵיכֶם תָּרִימוּ אֵת כָּל־תְּרוּמַת יְהוָה מִכֹּל־חֲלָבֹו אֶת־מִקְדָּשׁוֹ מִמֶּנּוּ: ^ט וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם בְּהִרְיַמְכֶם אֶת־חֲלָבֹו מִמֶּנּוּ וְנִחְשַׁב לְלוֹיִם כְּתוּבֹאת גֶּרֶן וּכְתוּבֹאת יֶקֶב: ^י וְאִכְלַתֶם אֹתוֹ בְּכָל־מְקוֹם אֵתֶם וּבֵיתְכֶם כִּי־שָׂכַר הוּא לָכֶם חֶלֶף עֲבַדְתֶּם בְּאֱהֹל מוֹעֵד: ^{יא} וְלֹא־תִשְׂאוּ עָלָיו חֹטֵא בְּהִרְיַמְכֶם אֶת־חֲלָבֹו מִמֶּנּוּ וְאֶת־קִדְשֵׁי בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל לֹא תַחֲלִלוּ וְלֹא

תְּמוֹתָיו: פפפ

צ"ה פסוקים, דניאל סימן



חצי קריש

וְתַגְדֵּל וְיִתְקַדֵּשׁ שְׁמוֹה רַבָּא. אִמֵּן בְּעִלְמָא דִּי בְּרָא כְרַעוּתָהּ וְיִמְלִיךְ מַלְכוּתָהּ, וְיַצְמַח פּוֹרְקָנָהּ וְיִקְרַב מְשִׁיחָהּ. אִמֵּן בְּחַיִּיכוֹן וּבְיוֹמֵיכוֹן וּבְחַיֵּי דְכָל בֵּית יִשְׂרָאֵל, בְּעִנְיָא וּבְזִמְן קְרִיב וְאִמְרוּ אִמֵּן: אִמֵּן יְהִי שְׁמַה רַבָּא מְכַד לְעַלְמָא וּלְעַלְמֵי עֵלְמַיָּא. יתברך: יְהִי שְׁמוֹה רַבָּא מְבָרַךְ לְעַלְמָא

לְחַק־עוֹלָם כָּל־טְהוֹר בְּבֵיתְךָ יִאֲכַל אֹתוֹ: ^ב כָּל חֲלָב יִצְהָר וְכָל־חֲלָב תִּירוֹשׁ וְדָגָן רְאִשִׁיתֶם אֲשֶׁר־יִתְּנוּ לַיהוָה לֶךְ נְתִיבִים: ^ג בְּפוֹרֵי כָּל־אֲשֶׁר בְּאַרְצֶם אֲשֶׁר־יָבִיאוּ לַיהוָה לֶךְ יִהְיֶה כָּל־טְהוֹר בְּבֵיתְךָ יִאֲכַלְנוּ: ^ד כָּל־חֶרֶם בְּיִשְׂרָאֵל לֶךְ יִהְיֶה: ^ה כָּל־פֶּטֶר רָחֵם לְכָל־בָּשָׂר אֲשֶׁר־יִקְרִיבוּ לַיהוָה בְּאֲדָם וּבְבַהֲמָה יִהְיֶה־לָּךְ אֵךְ | פָּדָה תִּפְדֶּה אֵת בְּכוֹר הָאָדָם וְאֵת בְּכוֹר־הַבְּהֵמָה הַטְּמֵאָה תִּפְדֶּה: ^ו וּפְדוּיוֹ מִבֶּן־חֹדֶשׁ תִּפְדֶּה בְּעֶרְכָּךְ כֶּסֶף חֲמִשָּׁת שֶׁקֶלִים בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ עֶשְׂרִים גֶּרָה הוּא: ^ז אֵךְ בְּכוֹר־שׁוֹר אוֹ־בְכוֹר פֶּשֶׁב אוֹ־בְכוֹר עֹז לֹא תִפְדֶּה קֹדֶשׁ הֵם אֶת־דַּמָּם תִּזְרַק עַל־הַמִּזְבֵּחַ וְאֶת־חֲלָבָם תִּקְטִיר אֲשֶׁה לְרִיחַ נִיחֹחַ לַיהוָה: ^ח וּבְשָׂרָם יִהְיֶה־לָּךְ כַּחַזֵּה הַתְּנוּפָה וּכְשׂוֹק הַיָּמִין לֶךְ יִהְיֶה: ^ט כָּל | תְּרוּמַת הַקֹּדֶשִׁים אֲשֶׁר יָרִימוּ בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל לַיהוָה נָתַתִּי לָּךְ וּלְבִנְיָךְ וּלְבִנְיֹתֶיךָ אֵתְךָ לְחַק־עוֹלָם בְּרִית מְלַח עוֹלָם הוּא לָפָנַי יְהוָה לֶךְ וּלְזֶרְעֶךָ אֵתְךָ: ^י וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־אַהֲרֹן בְּאַרְצֶם לֹא תִנְחַל וְחֶלֶק לֹא־יִהְיֶה לָּךְ בְּתוֹכָם אֲנִי חֶלְקֶךָ וְנִחֲלַתְךָ בַּתּוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: **ס**

~ נקודות משיחות קודש ~

כָּל פֶּטֶר רָחֵם . . . יִהְיֶה לָּךְ . . . וְאֵת בְּכוֹר הַבְּהֵמָה הַטְּמֵאָה תִּפְדֶּה (יח, טו)

מִפְּשֻׁטוֹת הַקְּתוּבִים מוֹכַח שֶׁגֵּדֵר הַפְּדוּיִן הוּא פְּדִית הַחֲמוֹר מִזֵּד הַכֹּהֵן, כִּי חֶכֶף מִשְׁנוֹלֵד הוּא שֶׁל הַכֹּהֵן ("לָךְ יִהְיֶה"), אֲלֵא שֶׁהַתּוֹרָה צִוְּתָה לְיִשְׂרָאֵל לְפָדוּתוֹ מִן הַכֹּהֵן, וְגַם הִקְלָה עָלָיו שֶׁיִּכּוֹל לְפָדוּתוֹ בְּשֵׁה. וְהֵנָּה, יֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁאִם נִתֵּן לַכֹּהֵן אֵת הַחֲמוֹר לֹא קִיַּם אֵת הַמְצֻוָּה. אֲבָל יֵשׁ לוֹמֵר, שֶׁגַּם לְשִׁטָּה זֹאת הַפְּדִיָּה הִיא מִן הַכֹּהֵן, אֲלֵא שֶׁבְּפִתּוּב נִתְפָּרְשׁוּ רַק שְׁתֵּי בְּרִירוֹת, פְּדִיָּה וְצִרְיָפָה, לֹא נִתְיַנֵּת הַחֲמוֹר.

(לקוטי שיחות, כרך לו, עמ' 63)

שְׁבִיעֵי כֹא וּלְבִנְי לְוִי הִנֵּה נָתַתִּי כָּל־מַעֲשֵׂר בְּיִשְׂרָאֵל לְנַחֲלָה חֶלֶף עֲבַדְתֶּם אֲשֶׁר־הֵם עֲבָדִים אֶת־ עֲבַדְתָּ אֱהֹל מוֹעֵד: ^ב וְלֹא־יִקְרְבוּ עוֹד בְּנֵי

כְּבָשִׁים בְּנֵי־שָׁנָה שְׂבַעַת תְּמִימִים: י וְשִׁלְשָׁה עֶשְׂרִים סֵלֶת מִנְחָה בְּלוּלָה בְּשֶׁמֶן לֶפָר הָאֶחָד וְשְׁנֵי עֶשְׂרִים סֵלֶת מִנְחָה בְּלוּלָה בְּשֶׁמֶן לְאֵיל הָאֶחָד: י ועֶשְׂרֵן עֶשְׂרוֹן סֵלֶת מִנְחָה בְּלוּלָה בְּשֶׁמֶן לִפְּבֶשׂ הָאֶחָד עֲלֵה רֵיחַ נִיחַח אִשָּׁה לַיהוָה: י וְגִסְפִּיָּהֶם חֲצִי הַחֵין יְהִיָה לֶפָר וְשִׁלְשֵׁת הַחֵין לְאֵיל וּרְבִיעֵת הַחֵין לִפְּבֶשׂ יִין זֹאת עֲלֵת חֹדֶשׁ בְּחֹדֶשׁוֹ לְחֹדְשֵׁי הַשָּׁנָה: י ושְׁעִיר עֲזִים אֶחָד לַחֲטָאת לַיהוָה עַל־עֲלֵת הַתְּמִיד יַעֲשֶׂה וְגִסְפּוֹ: ס

וּלְעֹלְמֵי עֲלְמֵיָא. יתְבַרַךְ, וְיִשְׁתַּבַּח, וְיִתְפָּאֵר, וְיִתְרוֹמַם, וְיִתְנַשָּׂא, וְיִתְהַדָּר, וְיִתְעַלֶּה, וְיִתְהַלָּל, שְׁמֵה דְקֻדְשָׁא בְּרִידָה הוּא. אִמֵּן לְעֵלָא מִן כָּל בְּרַכְתָּא וְשִׁירְתָּא, תְּשַׁבְּחָתָא וְנַחֲמָתָא, דְאִמְרִין בְּעֲלְמָא, וְאִמְרוּ אִמֵּן: אִמֵּן



מפטיר כח ט וּבַיּוֹם הַשְּׁבִעִת שְׁנֵי־כְבָשִׁים בְּנֵי־שָׁנָה תְּמִימִים וְשְׁנֵי עֶשְׂרִים סֵלֶת מִנְחָה בְּלוּלָה בְּשֶׁמֶן וְגִסְפּוֹ: עֲלֵת שֶׁבֶת בְּשֶׁבֶתוֹ עַל־עֲלֵת הַתְּמִיד וְגִסְפָּה: פ י וּבְרָאשֵׁי חֳדָשֵׁיכֶם תִּקְרִיבוּ עֲלֵה לַיהוָה פְּרִים בְּנֵי־בָקָר שְׁנַיִם וְאֵיל אֶחָד

בעת הגבהת הספר תורה ואמירת וזאת התורה - אין מנהגנו להראות באצבע. * מנהגנו: מגביה הספר תורה ולאחרי שמראה אותה לקהל חוזר ומניחה על הבימה וגוללה בעצמו. ואז יושב על הספסל ואחר כורך המפה (= חוגר באבנט ועוטף במעיל). * כשמגביהין הספר תורה להראות הכתב לעם, כל אדם ישתדל לקרב עצמו לבימה כדי שיוכל לקרא מה שכתוב בספר תורה בעת הגבהת הספר תורה, ויאמר:

וְזֹאת הַתּוֹרָה, אֲשֶׁר־שָׂם מֹשֶׁה לְפָנָי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:

עֲזִי־חַיִּים הֵיא לְמַחְזִיקִים בָּהּ, וְתִמְכִּיָּה מֵאֲשֶׁר. דְּרַכִּיָּה דְרַכִּי־נַעַם, וְכָל־נְתִיבְתִיָּה שְׁלוֹם. אַרְךְ יָמִים בַּיְמוֹנָה, בְּשִׂמְחָה עֵשֶׂר וְכָבוֹד. יי חֲפֵץ לְמַעַן צְדָקוֹ, וְגִדִּיל תּוֹרָה וְאִדְרִי:

מדייקים לגלול הספר תורה נגד התפר, שמקום התפר יהיה באמצע הספר תורה מבחוץ. * האבנט חוגרים בתחילת שליש התחנות של הספר תורה.

לא יתחיל המפטיר להפטיר עד שיגמור הגולל לגלול הספר תורה, כדי שגם הגולל יוכל להבין ולשמוע ממנו, שחובה היא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה.

ברכת ההפטרה לפני

בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר בָּחַר בְּנְבִיאִים טוֹבִים וְרָצָה בְּדַבְרֵיהֶם הַנְּאֻמִּים בְּאֵמַת בְּרוּךְ אַתָּה יי הַבּוֹחֵר בַּתּוֹרָה וּבְמֹשֶׁה עַבְדּוֹ וּבִישְׂרָאֵל עַמּוֹ וּבְנְבִיאֵי הָאֵמַת וְצִדְקָ:

חובה הוא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה. לפיכך, לא יקראו שנים ההפטרה כאחד בקול רם ששני קולות אין נשמעים, ויש נוהגים מטעם הידוע להם, שלא לסמוך על שמיעה בלבדה, אלא הם בעצמם קורין ההפטרה ושומעין הברכות מפי המפטיר. ומכל מקום, צריכים לזוהר שלא יקראו בקול רם אלא בנחת (מלה במלה עם המפטיר).

שולחן ערוך אדמו"ר חוקן, חלק ב סימן רפד סעיף יא

שי למורא

(א) הַשְּׁמַיִם כְּסָאֵי, כְּלוּמַר, מִן הַשְּׁמַיִם תְּבַאנָה הַתְּנוּרוֹת עַל כָּל הָעוֹלָם כְּלוּ, כְּמוֹ שֶׁהַמֶּלֶךְ בְּשִׁבְתּוֹ עַל כְּסָאוֹ תְּבַאנָה הַתְּנוּרוֹת מִלְּפָנָיו.

הפטרת שבת ראש־חודש לקריאה בציבור

ולשמו"ת בישעיהו פרק סו

סו א כֹּה אָמַר יְהוָה הַשְּׁמַיִם כְּסָאֵי

עטרת מרים
א כֹּה אָמַר יְהוָה הַשְּׁמַיִם כְּסָאֵי
אֵינִי צָרִיד לְבֵית הַמִּקְדָּשׁ שְׁלֶכֶם
וְהָאֲרָץ הָרַם עֵינֵי שְׂרָפָה רִגְלֵי
אִיִּיָּה בֵּית אֲשֶׁר תִּבְנוּ־לִי וְאִיִּיָּה

שי למורא

והארץ הרים רגלי, כלומר, כל העולם הוא שלי וברשותי. אי זה בית אשר תבנו לי, אם פן מה שניך לבנות לי בית ומקום מנוחה. (ב) ואל זה אביט, ארעלפי שהשמים כסאי וכו', אביט ואשים עיני אל עני ונכה רוח. וחרד על דברי, מודרו לעשות את מצותי. (ג) שוחט השור מכה איש,

כלומר, קרבנות הרשעים אינם מקבלים לפני, והשוחט את השור לקרבן אין קרבנו מרצה לפני, ועוד נחשב פאלו מכה איש. זוכה השעה עורף פלב, אם הביא שה לקרבן, הרי הוא נחשב לפני פאלו עורף פלב. מעלה מנחה דם חזיר, אם הוא מעלה קרבן מנחה, הרי הוא נחשב פאלו העלה דם חזיר. מזכיר לבונה מברך און, אם הוא מקטיר לבונה, הרי הוא פאלו מביא דבר און. "מברך" מביא מנחה, כמו "קח נא את ברקתי" (בראשית לגיא). (ג) גם המכה בקרו בדרביהם, כלומר, הואיל וגם הם בקרו בדרביהם הרעים מתוך רצון, ולא שפך הודפון להם. (ד) אבחר בתעלוליהם, אבחר לתעלול בהם. ומגורתם, מה שהם מקפדים פן יבוא. יען קראתי, משום שקראתי להם על ידי הנביאים. ואין עונה, כלומר, אין מקבל דברי. (ה) תחרים אל דברו, הצדיקים המודרנים לעשות את דבר ה'. אמרו אחיכם, אמרו פושעי ישראל שהם אחיכם וכו'. שונאים מנדיכם, השונאים אתכם (ומנדים) ומרחיקים אתכם. למען שמי יכבד ה', כל אהר מהם אמר, בגלל פרסום שמי בא כבוד לה', כי אני קרוב אליו והוא מתפבד בי. ונראה בשמחתכם

והארץ הרים רגלי איזה בית אשר תבנו לי ואיזה מקום מנוחתי: ב ואת כל-אלה ידי עשתה ויהיו כל-אלה נאם-יהוה ואל-זה אפיט אל-עני ונכה רוח וחרד על-דברי: ג שוחט השור מכה-איש זוכה השעה עורף פלב מעלה מנחה דם-חזיר מזכיר לבונה מברך און גם-המה בקרו בדרביהם ובשקוציהם נפשם חפצה: ד גם-אני אבחר בתעלוליהם ומגורתם אביא להם יען קראתי ואין עונה דברתי ולא שמעו ויעשו הרע בעיני ובאשר לא-חפצתי בחרו: ה שמעו דברי-הוה תחרים אל-דברו אמרו אחיכם שנאיכם מנדיכם למען שמי יכבד יהוה ונראה בשמחתכם והם יבשו: ו קול שאון מעיר קול מהיכל קול יהוה משלם גמול לאיביו: ז בטרם תחיל ילדה בטרם יבוא חבל לה והמליטה זכר:

מקום תרצו לחר בעת מנוחתי להשרות שכונתי, אינו פדאי לי: ב ואת כל-אלה שמום והארץ ידי עשתה ורק אחרי כן ויהיו כל-אלה שמום והארץ, ואינם קדומים כמוני נאם-יהוה ועם שאני רם על רמים, עם כל זה ואל-זה אפיט אל-עני ונכה-רוח שרוחו נשברת בעבור הצער והתנז, ובכל זאת וחרד על-דברי נהר לשמוע בקולי: ג אבל עתה אין לי חפץ בקב, שהרי שוחט השור הוא מכה-איש את בעליו של השור וגלו ממנו, לפיכך זוכה השעה דומה לפני פערף פלב והמעלה מנחה הרי הוא לפני פדם-חזיר מזכיר והמקטיר לבונה מברך אותי און בקשורת אונם, גם-המה ששוחטים השור וזוכים השעה, גם המכה כמו עורף פלב ומעלה דם חזיר הואיל כי בקרו בדרביהם ובשקוציהם נפשם חפצה: ד לכן גם-אני אבחר בתעלוליהם לתעלול בהם בהקאת הרעות ומגורתם ודבר אשר הם יראים אביא להם יען בעבור קראתי אליהם על ידי הנביאים להחזירם לשר דרכם ואין עונה לשר דרכי דברתי ולא שמעו ויעשו הרע בעיני ובאשר לא-חפצתי בחרו: ה שמעו דברי-יהוה אתם הצדיקים תחרים אל-דברו באמת, אמרו פושעי ישראל הנכונים שמתדמים שהם אחיכם והם באמת שנאיכם השונאים אתכם מנדיכם ומנדים אתכם, אלה אומרים לכם לאמר רק למען בעבור פרסום שמי יכבד יהוה על ידי הקרבנות, משיב להם הנביא, לא כן הוא בדרביהם כי בעיני ונראה בשמחתכם והם הרשעים יבשו ויראי כי לא ירצה ה' בחוגך רק בעבודת הלב באמת, וכך בא כבוד לה': ו או לימות המשיח יצא קול שאון מעיר ירושלים על גוג ומגוג קול מהיכל יצא קול יהוה היוצא לאם על עכו"ם וכו משלם ה' גמול לאיביו ונלחם בגוים: ז על ציון יאמר במרם תחיל מתחילים כאבי ילדה כבר ילדה ותקבצו גנייה לחובה בטרם יבוא חבל לה שהיא מלקמות גוג ומגוג והמליטה ילדה זכר ואי תחיל הקיבוץ על ירושלים. כמו שכתוב "ויצא ה' ונלחם בגוים ההם" (זכריה ידג).

והם יבשו, והנביא אומר לתחרים אל דבר ה', לא כן הוא פדברי פושעי ישראל, ונראה בעיניו בשמחתכם שלכם תחרים אל דבר ה', והרשעים ההם יבשו, כי הלכו אחרי תהבל. (ו) קול שאון מעיר, קול רעש יצא או מעיר ציון. קול מהיכל, קול מתהיכל העומד בציון. משלם גמול לאויביו, הם גוג ומגוג שילחמו בטרם תחיל ילדה, בטרם תחיל ציון תכלי הילדה תלה, כלומר ותקבצו

הגדול הקליל: ח מִי־שָׁמַע פִּלֵּא פִּזֵּאת מִי רָאָה פִּלֵּא הַיּוֹחֵל הָאֵם מַעֲלֵם כִּאֵל יוֹלְדָה לְכָל נֶשֶׁ אֶרֶץ בְּיוֹם אַחַד הָאֵם מַעֲלֵם אִם־יּוֹלֵד גּוֹי פֶּעַם אַחַת פִּי־חִלָּה גַּם־יִלְדָה צִיּוֹן אֶת־בְּנֵיהָ פּוֹלֵם כַּאֲחֵד וְיָבִיא מִמִּקּוֹם גְּלוּתָם וְכִבְּאוֹ לְצִיּוֹן: ט הָאֲנִי אֲשַׁבֵּיר אָבִיא אֶת אִשָּׁה עַל הַמְּשַׁבֵּר - מִקּוֹם מוֹשֶׁב הַיִּלְדָּת - וְלֹא אוֹלֵד וְלֹא אֶפְתַּח רַחֲמַי שְׂמַלְדִּי, רֹצֵחַ לוֹמֵר: שְׂמֵא אֲתַחֵל בְּדָבָר וְלֹא אוֹכַל לְגַמּוֹר יֹאמֵר יְהוָה אִם־אֲנִי הַמוֹלֵד וְעֲצָרְתִּי בְּחַמְסָה אָמַר אֱלֹהֶיךָ: י אִתָּם הַבָּאִים מִן הַגּוֹלָה שִׁמְחוּ אֶת־ירוּשָׁלַם בְּבוֹאֲכֶם אֵלֶיהָ וְגִילוּ בָּהּ פֶּל־אֶהְבִּיהָ כֹּל מִי שֶׁתָּבֵא לְרֹאחָהּ בְּבִנְיָה שִׁישׁוּ אֶתְהָ מוֹשֵׁשׁ פֶּל־הַמַּתְאֲבָלִים עֲלֶיהָ

בַּעַת חוֹרְבָנָהּ: יא הַתְּאֲבָלָתָם עֲלֶיהָ לְמַעַן שִׁתְּרָאוּ בְּשִׂמְחַתָּהּ וְתִיַּנְקוּ מִלִּישׁוֹן וְיִקַּח וְשִׁבְעֵתָם כּוֹשֵׁד מִשְׁדֵּי תִנְחַמְיָה לְמַעַן תִּמְצְאוּ תְהִיוּ מוֹצִיעִים וְהַתְּעַנְּגֵתֶם וּמַתְעַנְּגִים מוֹצִי מִשְׁעַן כְּבוֹדָהּ שִׁתְּרָה אַחַר הַנְּאוּלָה: יב פִּי כֶּה | אָמַר יְהוָה הִנְנִי נֹטֵה־אֵלֶיהָ אֶמֶת אֵל יְרוּשָׁלַם שְׁלֹם תְּרַבֵּה כְּנֶהְדָּר כִּמּוֹ נֶהַר שְׁלֹם אֶמֶת לָהּ לְבוֹא בְּמִרְצָה וְכִנְחַל שׁוֹמֵר אֶת כְּבוֹד גּוֹיִם עֲשֵׂרָם וְיִנְקָתָם תְּהִיוּ וְיִקְוִם אֶת הַעוֹשֵׂר תְּהִי עַל־צַד תִּנְשְׂאוּ תִתְנוּק תִּזְנַק שְׁנוּשָׂאִים אוֹתוֹ עַל הַזְּרוּע בְּצַד הַנּוֹף וְעַל־בְּרָכִים תִּשְׁעֲשְׂעוּ מִשְׁעֲשְׂעִים אוֹתוֹ: יג כְּאִישׁ אֲשֶׁר אָמַר תִּנְחַמְנוּ כִּן אֲנֹכִי וּבִירוּשָׁלַם תִּנְחַמְנוּ עַל הַחַרְוֹת שְׁעָבְרוּ עֲלֵיכֶם כִּי שָׁמָּה יִרְאָה כְּבוֹד עֲלֵיכֶם: יד בְּעֲשׂוֹתוֹ נִקְמָתוֹ וְנִרְאָתוֹ וְרִאִיתָם וְתִרְאוּ יְרוּשָׁלַם בְּבִנְיָה וְשֵׁשׁ וְשֵׁשׁ לְבַבְכֶם וְעֲצֻמוֹתֵיכֶם כִּדְשָׂא תִפְרַחְנָה וְתִחְזַקוּ בְּכִרְאוֹת אִו וְנִדְרְעָה כַּח גְּבוּרַת יְדֵי־יְהוָה אֶת עַם עֲבָדָיו לְטוֹבָה גַּם יִדְעוּ אֲשֶׁר וְעַם אֶת־אֵיבָיו בְּמִלְחָמָה גּוֹג וּמְגוֹג: טו כִּי־יִרְחַב יְהוָה בְּאֵשׁ יְבוֹא

בְּנִיָּה לְתוֹכָהּ כִּאֵל יוֹלְדָה אוֹתָם זֶה עֵתָהּ, מִבְּלִי פֶחַד וְחִבְלֵי לְדָת, כִּי כָּל הַאֲמוֹת יִבְיֹאֵם לְתוֹכָהּ. ח) מִי שָׁמַע כּוֹזֵאת, מִי שָׁמַע דְּבַר פִּלֵּא כְּשִׁמְעָה הַזֹּאת. הַיּוֹחֵל אֶרֶץ בְּיוֹם אַחַד, הָאֵם מַעֲלֵם כִּאֵל יוֹלְדָה לְכָל נֶשֶׁ אֶרֶץ בְּיוֹם אַחַד. אִם מַעֲלֵם נוֹלְדָה אֶמֶת שְׂמַלְדָה בְּפֶעַם אַחַת. כִּי חִלָּה גַּם יִלְדָה, כִּי זֶה הַפִּלֵּא נִעְשָׂה בְּצִיּוֹן, שֶׁתִּכְבֹּד לְדָה וְגַם הַלְדָה הִיוּ בְּיַחַד בְּבַת אַחַת וְיִלְדָה אֶת בְּנֵיהָ. כְּלוּמַר, פִּלֵּם כַּאֲחֵד כִּאֵל מִנְלוּתָם לְצִיּוֹן. ט) הָאֲנִי אֲשַׁבֵּיר וְלֹא אוֹלֵד, הָאֵם אֲנִי אָבִיא אֶת אִשָּׁה עַל הַמְּשַׁבֵּר וְלֹא אֶפְתַּח רַחֲמַי שְׂמַלְדִּי. כְּלוּמַר, וְכִי אֲנִי אֲתַחֵל בְּדָבָר וְלֹא אוֹכַל לְגַמּוֹר. אִם אֲנִי הַמוֹלֵד וְעֲצָרְתִּי, אֲנִי הוּא הַמוֹלֵד אֲרֻצוֹת הַגּוֹיִם עַד הַזְּמַן הַהוּא, וְאִו אֶעֱצֵר אוֹתָם מִלְדָת, כִּי הַגְּדֻלָּה וְהַכְּבוֹד תְּהִיוּ לְיִשְׂרָאֵל לְכָדָם. י) שִׁמְחוּ אֶת יְרוּשָׁלַם, אִתָּם הַבָּאִים מִן הַגּוֹלָה, שִׁמְחוּ עִם יְרוּשָׁלַם בְּבוֹאֲכֶם אֵלֶיהָ. כֹּל הַמַּתְאֲבָלִים עֲלֶיהָ, כֹּל אֵלֹ שֶׁהִתְאֲבָלוּ עֲלֶיהָ בַּעַת חוֹרְבָנָהּ. יא) לְמַעַן תִּיַּנְקוּ וְשִׁבְעֵתָם מִשְׁדֵּי תִנְחַמְיָה, מַה שֶׁהִתְאֲבָלָתָם עֲלֶיהָ כִּבְּאוֹ לְכֶם שִׁתְּרָאוּ בְּשִׂמְחַתָּה וְתִיַּנְקוּ וְתִשְׁבְּעוּ מִשְׁדֵּי תִנְחַמְיָה. תִּמְצְאוּ וְהַתְּעַנְּגֵתֶם, וְתִהְיוּ מוֹצִיעִים וּמַתְעַנְּגִים. מוֹצִי כְּבוֹדָהּ, מִתְּכַבֵּד הַגְּדוֹל הִזּוּ וּמִשְׁמַשׁ לְבוֹא לָהּ. יב) עַל צַד תִּנְשְׂאוּ וְעַל בְּרָכִים תִּשְׁעֲשְׂעוּ, וּכְבִּדְכֶם הַגּוֹיִם מְאֹד. וְהַמְּשִׁיל הַכְּבוֹד שִׁעֲשֵׂו לָהֶם כִּמּוֹ שְׁנוּשָׂאִים תִּתְנוּק עַל הַזְּרוּע בְּצַד הַנּוֹף, וּמִשְׁעֲשְׂעִים אוֹתוֹ עַל הַבְּרָכִים לְשִׁמְחוֹ. יג) אֲשֶׁר אָמַר תִּנְחַמְנוּ, הִרְדָּה הָאֵם לְחַמֵּם אֶת בְּנֵיהָ וְיִתֵּר מִן הָאֵב. וּבִירוּשָׁלַם תִּנְחַמְנוּ, כֹּל הַתְּנַחֲמוּיִם שֶׁלְכֶם תְּהִיוּ בִירוּשָׁלַם, כִּי שֵׁם תִּקְבְּלוּ תְרַבֵּה מוֹכָה וְזֶה יִחְשַׁב לְחַוְיָם עַל הַחַרְוֹת שְׁעָבְרוּ. יד) וְרִאִיתָם וְשֵׁשׁ לְבַבְכֶם, כִּאֲשֶׁר תִּרְאוּ אֶת יְרוּשָׁלַם בְּבִנְיָה וְשֵׁשׁ לְבַבְכֶם. וְעֲצֻמוֹתֵיכֶם כִּדְשָׂא תִפְרַחְנָה, כְּלוּמַר וְתִחְזַקוּ בְּכִרְאוֹת.

ח מִי־שָׁמַע כּוֹזֵאת מִי רָאָה פִּלֵּא הַיּוֹחֵל אֶרֶץ בְּיוֹם אַחַד אִם־יּוֹלֵד גּוֹי פֶּעַם אַחַת פִּי־חִלָּה גַּם־יִלְדָה צִיּוֹן אֶת־בְּנֵיהָ: ט הָאֲנִי אֲשַׁבֵּיר וְלֹא אוֹלֵד יֹאמֵר יְהוָה אִם־אֲנִי הַמוֹלֵד וְעֲצָרְתִּי אָמַר אֱלֹהֶיךָ: י שִׁמְחוּ אֶת־ירוּשָׁלַם וְגִילוּ בָּהּ פֶּל־הַמַּתְאֲבָלִים עֲלֶיהָ: יא לְמַעַן תִּיַּנְקוּ וְשִׁבְעֵתָם מִשְׁדֵּי תִנְחַמְיָה לְמַעַן תִּמְצְאוּ וְהַתְּעַנְּגֵתֶם מוֹצִי כְּבוֹדָהּ: יב פִּי כֶּה | אָמַר יְהוָה הִנְנִי נֹטֵה־אֵלֶיהָ כְּנֶהְדָּר שְׁלֹם וְכִנְחַל שׁוֹמֵר כְּבוֹד גּוֹיִם וְיִנְקָתָם עַל־צַד תִּנְשְׂאוּ וְעַל־בְּרָכִים תִּשְׁעֲשְׂעוּ: יג כְּאִישׁ אֲשֶׁר אָמַר תִּנְחַמְנוּ כִּן אֲנֹכִי אֲנַחְמְכֶם וּבִירוּשָׁלַם תִּנְחַמְנוּ: יד וְרִאִיתָם וְשֵׁשׁ לְבַבְכֶם וְעֲצֻמוֹתֵיכֶם כִּדְשָׂא תִפְרַחְנָה וְנִדְרְעָה יְדֵי־יְהוָה אֶת עֲבָדָיו וְעַם אֶת־אֵיבָיו: טו כִּי־יִרְחַב יְהוָה בְּאֵשׁ יְבוֹא לְהַשִּׁיב בְּחִמָּה אֶפְסוּ וְגַעַרְתוּ בְּלַהֲבֵי־אֵשׁ: טז כִּי כְּאֵשׁ יְהוָה נִשְׁפָּט וּבְחַרְבּוֹ

לֵאבֵד כּוֹ אֶת חֵיל גּוֹג וּמְגוֹג וְכִסְפוֹהָ פִּסְעָהּ וְיֹאבֵד מִרְפַּבְתָּיו וְזוֹחֵתוֹ לְהַשִּׁיב לְצִוּוֹ גְּמוּל בְּחִמָּה אֶפְסוּ רַבָּה וְגַעַרְתוּ תִהְיֶה בְּלַהֲבֵי־אֵשׁ: טז כִּי כְּאֵשׁ

וְנִדְרְעָה יְדֵי ה' אֶת עֲבָדָיו, אִו יִדְעוּ עֲבָדָיו אֶת כַּח גְּבוּרַת ה'. טז) כְּאֵשׁ יְבוֹא, לֵאבֵד אֶת חֵיל גּוֹג וּמְגוֹג. וְכִסְפוֹהָ מִרְפַּבְתָּיו, כְּלוּמַר וְזוֹחֵתוֹ הַיִּרְדוֹת מִן הַשָּׁמַיִם, יִרְדוּ עֲלֵיהֶם פְּרִיחַ סוּפָה. לְהַשִּׁיב בְּחִמָּה אֶפְסוּ, לְהַשִּׁיב לְצִוּוֹ גְּמוּל בְּאֵף וּבְחִמָּה רַבָּה. טז) נִשְׁפָּט, מִתּוֹכָהּ. וְרַבּוּ

שי למורא

חללי ה', החללים שיפלו במלחמת גוג ומגוג. יז) המתקדשים והמטהרים אל הגזרות, המזמינים עצמם ומטהרים עצמם כמי מטהרה ללכת אל הפסלים העומדים בגזרות. אחר אחת, קבוצה אחת קבוצה, אחרי שגמרה הראשונה את עבודתה נכנסת השניה. בתוך, באמצע הגנה

מקום מעמד הפסל. והשקץ, כל סוגי השרצים. יספו, יכלו. יח) ואנכי, ואנכי מה עלי לעשות. מעשיהם ומהשבותיהם באה, כל מעשה וכל מחשבה באה אלי, והיא תזקקני לקבץ את כל הגוים וגו'. וראו את כבודי, בהלחמי בהם במפת "המק בשרו וגו'" פכתוב בנבואת זכריה (זכריה יד.יב). יט) ושמתי בהם אות ושלחתי מהם פליטים, פליטים יצאלו מן המלחמה בשביל ללכת לבשר לאיים הרחוקים את כבודי אשר ראו במלחמה. וגם באותם פליטים אשים אחר מן האותות שגדונו חכריהם בהם, כדי להודיע לרחוקים שבמגפה זו נגפו הצובאים על ירושלים. מושכי קשת, המלפודים לירות חצים בקשת. יט) והביאו את כל אחיכם, כשישמעו הגוים את הפלאים הגדולים שיעשה הקב"ה במגנה גוג ומגוג, יביאו את אותם מישראל שלא עלו לארץ ישראל. ובצבים, בעגלות מקפות. ובכרפרות, סוג של גמלים שהם קלים מאד בהליכתם וצורת הליכתם דעון וקידה. פרוש אחר, "בכרפרות", ברקודים של שמחה, כמו "וידר מקרבך ככל עו" (שמואל ב. יד). כ) וגם מהם אקח לפתנים ללויים, גם מן העמים המביאים אותם, וגם מן בני ישראל המובאים, אקח מהם פתנים ולויים שהיו מערבים בין הגוים באגם, ולפני

ללויים הפתנים והלויים שבהם, ואברר אותם מהם ויהיו משמשים לפני אמר ה', ותימן אמר, "המקרות לה" אליהנו" (דברים כט.כח). כב) השמים החדשים, קראם חדשים, כי הם עומדים תמיד בחדושים כמו שנבראו ולא יכלו. והארץ החדשה, שהארץ עומדת בחדושה תמיד כמו שנבראה ולא תכלה, אלא שתולדותיה בליו. וכן אמר שלמה "דור

יהיה נשפט יהיה מתופח עמיהם ובחרבו איש באחיו והפם את כל בשר ורבו ויתרבו חללי יהוה (ע' יחזקאל ג יא): יז המתקדשים המזדמנים יחד והמטהרים עצמם ללכת אל העכו"ם העומדות אל הגזרות אחר אחת קבוצה אחת קבוצה בתוך באמצע הגנה מקום מעמד העכו"ם, בני ישראל

אכלי בשר החזיר והשקץ והעכבר יחדו בולם יחד יספו נאם יהוה: יח ואנכי מעשיהם של פעלי ואת האמונה ומחשבותיהם ואמונתם הנפסדת באה כדי לקבץ את כל הגוים והלשונות אל ירושלים (זכריה יד). להודיע להם שפעשיהם הכל, ואו ובאו וראו את כבודי אהדות ה' כי נשגב שמו להו: יט ושמתי בהם אות בכל הכאים אשים אות, והו מה שאמר ועניו המקנה בחוריקו וכו' (זכריה יד) ושלחתי מהם פליטים כי רבם ימותו סביב ירושלים, ללכת אל הגוים היושבים בתרשיש פול ולוד משכי המלפודים לירות חצים בקשת תכל ויגון ואל היושבים האיים הרחוקים אשר לא שמעו מעולם את שמעי ולא ראו את כבודי והגידו אלה הפליטים אשר בהם את כבודי בגוים כי ראו את האותות ששמתי בהם: כ כשישמעו הפלא הגדול שיעשה המקום במגנה גוג ומגוג והביאו את כל אחיכם ו בני ישראל הרחוקים שלא עלו על אהיהם מפל הגוים ו יביאו אותם העכו"ם למגנה ו ליהוה בסוטים ורכב בכרפבות ובצבים עגלות מכוסות וכן עגלות צב (במדבר ז) ובכרפדים הם הולכים מן הסוס והחמור ובכרפרות ברקודים של שמחה על הר קדשי ירושלים אמר יהוה כאשר יביאו בני ישראל את המגנה בכלי טהור כן יביאו העכו"ם את ישראל בכנדים

טהורים ונאים עד בית יהוה: כא וגם מהם מהמובאים מכל הגוים, אף אם מהם נשתפח יחוסם אקח להיות לפתנים ללויים אמר יהוה כי לפני גלו מי היה ממשפחת כהונה ולויה: כב כי כאשר השמים החדשים והארץ החדשה אשר אני עשה עמרים לפני כי אני סבת קיומם ועמידתם בחדושים נאם יהוה כן יעמד זרעכם ושמכם כימי

את כל בשר ורבו חללי יהוה: יז המתקדשים והמטהרים אל הגזרות אחר אחת בתוך אכלי בשר החזיר והשקץ והעכבר יחדו יספו נאם יהוה: יח ואנכי מעשיהם ומחשבותיהם באה לקבץ את כל הגוים והלשונות ובאו וראו את כבודי: יט ושמתי בהם אות ושלחתי מהם פליטים אל הגוים תרשיש פול ולוד משכי קשת תכל ויגון האיים הרחוקים אשר לא שמעו את שמעי ולא ראו את כבודי והגידו את כבודי בגוים: כ והביאו את כל אחיכם מכל הגוים ו מנחה ליהוה בסוטים ורכב ובצבים ובכרפדים ובכרפרות על הר קדשי ירושלים אמר יהוה כאשר יביאו בני ישראל את המגנה בכלי טהור בית יהוה: כא וגם מהם אקח לפתנים ללויים אמר יהוה: כב כי כאשר השמים החדשים והארץ החדשה אשר אני עשה עמדים לפני נאם יהוה כן יעמד זרעכם ושמכם:

השמים על הארץ כי לעולם לא יאבד שם ישראל ולא יגלו עוד מארצם: כג והיה מדי-ה' ה' בחדשו בראש חדש ומדי שבת בשבתו יבוא כל-בשר כל בני אדם אפילו שאר העמים להשתחות לפני בבית המקדש אמר יהוה: כד ויצאו מירושלים לעמק יהושפט וראו העכו"ם הבאים להשתחות לפני ה' בפגרי האנשים הפשעים כי פגרי מחנה גוג ומגוג כי תולעתם הרמה האוכלת בשר ההרוגים ההם לא תמות הגם ואשם והאש הבער בהם לא תכבה והיו פגרי מחנה גוג ומגוג הראו לחרפה ולכזיון לכל-בשר: כג והיה מדי-ה' ה' בחדשו בראש חדש ומדי שבת בשבתו יבוא כל-בשר כל בני אדם אפילו שאר העמים להשתחות לפני בבית המקדש אמר יהוה:

הולך ורור בא והארץ לעולם עומדת" (קהלת א.ד.) אשר אני עושה, אשר אני מעמידם בחדושים. עומדים לפני, שאני סבת קיומם ועמידתם. כן יעמד ורעכם ושמכם, באותה הטובה שתהיו אתם שתהיה הנאולה בימכם, כן ועמדו גם ורעכם אתרעכם כל בני עולם, ולא תגלו עוד מארצכם כפי שחשבו אלו הגוים שבאו עם גוג להלחם על ירושלים, שחשבו להגלות את ישראל ולאבד את שמם, אלא לעולם יעמד ורעכם ושמכם. כג) מדי חדש בחדשו, בכל חדש ביום ראש החדש ומדי שבת בשבתו, בכל שבוע ביום השבת. כל בשר, כל בני אדם, ואפילו שאר העמים. לפני, בבית המקדש. כד) ויצאו וראו בפגרי האנשים הפושעים כי, אותם הגוים שיבאו להשתחות לה', יצאו מירושלים לעמק יהושפט, וראו את פגרי מחנה גוג ומגוג שפשעו בה' וחשבו לעשות כנגדו להגלות את ישראל מארצם. (זה יהיה בתוך שבועה חדשים בשעור לא יספיקו לקבר את החללים). תולעתם, הרמה האוכלת את בשרם. ואשם לא תכבה, האש הבערת בהם לא תכבה. והיו הראו לכל בשר, פגרי מחנה גוג ומגוג יהיו לחרפה ולכזיון בעיני כל בשר הבאים להשתחות לפני ה'.

כג והיה מדי-ה' ה' בחדשו ומדי שבת בשבתו יבוא כל-בשר להשתחות לפני אמר יהוה: כד ויצאו וראו בפגרי האנשים הפשעים כי פי תולעתם לא תמות ואשם לא תכבה והיו הראו לכל-בשר: כג והיה מדי-ה' ה' בחדשו ומדי שבת בשבתו יבוא כל-בשר להשתחות לפני אמר יהוה:

יה ויאמר-לו יהונתן מחר החדש ונפקדת פי יפקד מושבך: מנ ויאמר יהונתן לדוד לך לשלום אשר נשבענו שנינו אנחנו בשם יהוה לאמר יהוה יהיה | ביני ובינך וביני זרעי וביני זרעך עד-עולם:

להשתחות לפני ה'.

לאחר שמסיים ההפטרה יאמר המפטיר ברכות אלו

ברוך אתה יי, אלהינו מלך העולם, צור כל העולמים, צדיק בכל הדורות, האל הנאמן האומר ועושה, המדבר ומקיים, שכל דבריו אמת וצדק: נאמן, אתה הוא יי אלהינו ונאמנים דבריו, ודבר אחד מדבריו אחר לא ישוב ריקם, כי אל מלך נאמן ורחמן אתה. ברוך אתה יי, האל הנאמן בכל דבריו:

רחם, על ציון כי היא בית חיינו, ולעלוכת נפש תושיע ותשמח במהרה בימינו. ברוך אתה יי, משמח ציון בבניה:

שִׁמְחָנוּ, יי אֱלֹהֵינוּ, בְּאַלְיָהוּ הַנְּבִיאַ עֲבָדְךָ, וּבְמַלְכוּת בֵּית דָּוִד מְשִׁיחֶךָ,
 בְּמַהֲרָה יָבוֹא וַיַּגֵּל לִפְנֵינוּ, עַל כְּסֹאוֹ לֹא יֵשֵׁב זֶר, וְלֹא יִנְחָלוּ עוֹד
 אֲחֵרִים אֶת כְּבוֹדוֹ. כִּי בִשְׁם קִדְשְׁךָ נִשְׁפָּעֵת לּוֹ, שְׁלֹא יִכְבֶּה נֵרוֹ לְעוֹלָם וָעֶד:
 בְּרוּךְ אַתָּה יי, מִגֵּן דָּוִד:

עַל הַתּוֹרָה, וְעַל הָעֲבוּדָה וְעַל הַנְּבִיאִים וְעַל יוֹם הַשְּׁפָת הַזֶּה, שֶׁנִּתְּתָ לָנוּ יי
 אֱלֹהֵינוּ לְקִדְשָׁה וְלִמְנוּחָה, לְכָבוֹד וְלִתְפָאֶרֶת. עַל הַכֹּל, יי אֱלֹהֵינוּ אֲנַחְנוּ
 מוֹדִים לְךָ, וּמְבָרְכִים אוֹתְךָ, יִתְבָּרֵךְ שְׁמֶךָ בְּפִי כָל חַי תָּמִיד לְעוֹלָם וָעֶד: בְּרוּךְ
 אַתָּה יי, מְקַדֵּשׁ הַשְּׁפָת:

שי למורא

(יד) וְנִלְכַּה הַגִּלְגָּל, שְׁבָקִיב לְאוֹתוֹ מִקּוֹם עֵשָׂה ה' תְּשׁוּעָה לְיִשְׂרָאֵל
 כְּמִלְחָמֹת שְׂאוּל נֶגַד נַחֵשׁ הַעֲמוּנִי. וְנִחְדָּשׁ שֵׁם הַמְּלוּכָה, לְפִי שְׁבָרֵאשׁוּנָה
 הָיוּ עוֹרְרִים עַל תְּדַרְךָ. (טו) וַיִּמְלְכוּ שָׁם, הַמְּלוּכָהוּ שְׁנֵת בְּהַסְכַּמַּת כָּלָם
 וּבְרִצּוֹן טוֹב. (ז) וְאֲנִי זְקֵנְתִי וְשִׁבְתִּי, מֵרַב עֲבוּדָה וְעַל הַצְּבוּר, קִפְצָה
 עָלָיו זְקֵנָה וְשִׁיבָה קִרְם הַיּוֹמָן, (שְׁהִיָּה
 אִי בֵּן חַמְשִׁים שָׁנָה). וְכֵנִי הַנֶּגֶם
 אֶתְכֶם, וְכֵנִי לֹא יִירָשׁוּ אֶת גְּדֻלְתִּי,
 כִּי הַנֶּגֶם אֶתְכֶם כְּאֶהֱרֵךְ מִכֶּם. (ג) עָנּוּ
 כֹּל, הַעֲרִיד בִּי. כְּמוֹ "לֹא תַעֲנֶה בְּרַעְדֶּךָ"
 (שְׁמוֹת כ"ג). וְנִגְדַּד מִשִּׁיחוֹ, וְלִפְנֵי
 הַמֶּלֶךְ שֶׁנִּמְשָׁח לְמַלְכוּתוֹ. אֶת שׁוֹר
 כִּי לְקַחְתִּי, הָאֵם לְקַחְתִּי אֶת שׁוֹר
 שֶׁל מִישָׁחוֹ לְעַבְדְּתִי. וְחִמּוֹר כִּי
 לְקַחְתִּי, כִּשְׁהִיִּתִי הוֹלֵךְ מֵעִיר לְעִיר
 לִשְׁפֹט אֶתְכֶם עַל עֲסָקִי צְרִיכְכֶם, הִיִּיתִי
 הוֹלֵךְ עַל חִמּוֹר שְׁלִי, וְלֹא לְקַחְתִּי
 מִשָּׁל הַצְּבוּר. אֶת כִּי רְצוֹנְתִי,
 מִלְשׁוֹן רִצּוֹן וְשִׁבְרָה. לְקַחְתִּי כִּפְרָה,
 שֶׁיְהִי פְדִיּוֹן לוֹ עַל פְּשָׁעוֹ. וְאַעֲלִים
 עֵינָי בּוֹ, וּבְחִמּוֹרֵת הַכִּפְרָה הַעֲלֵמְתִי
 עֵינֵי מִפְּשָׁעוֹ וְאַשִּׁיב לְכֶם, וְאַשִּׁיב
 לְשֹׁלֵם כָּל מַה שֶׁחֲתָאֲמְרוּ. פְּרוּשׁ אַחֲרַי,
 וְאַשִּׁיב לְכֶם תְּשׁוּבָה עַל כָּל מַה
 שֶׁנִּעֲשָׂה, מֵאַזְחָה טַעַם נַעֲשָׂה.

עטרת מרים

יְד וַיֹּאמֶר שְׂמוּאֵל אֶל־הָעָם לְכוּ וְנִלְכַּה הַגִּלְגָּל וְנִחְדָּשׁ שֵׁם
 הַמְּלוּכָה עַל כִּי בְּרֵאשׁוֹנָה לֹא קָבְלוּהוּ כָּלָם בְּרִצּוֹן: טו וַיִּלְכוּ כָּל־הָעָם
 הַגִּלְגָּל וַיִּמְלְכוּ שְׁנֵת שֵׁם אֶת־שְׂאוּל בְּהַסְכַּמַּת כָּלָם וּבְרִצּוֹן טוֹב. לִפְנֵי
 יְהוָה בְּגִלְגָּל וַיִּזְבְּחוּ־שָׁם זִבְחִים שְׁלָמִים לִפְנֵי יְהוָה וַיִּשְׁלַח שָׁם
 שְׂאוּל וְכָל־אֲנָשֵׁי יִשְׂרָאֵל עַד־
 מָאֵד: א וַיֹּאמֶר שְׂמוּאֵל אֶל־כָּל־
 יִשְׂרָאֵל הִנֵּה שָׁמַעְתִּי בְּקִלְכֶם
 לְכָל אֲשֶׁר־אָמַרְתֶּם לִי מִן תַּחֲשֹׁבו
 שְׁתַּכְּלִית דְּבָרֵי הַמָּה לִמְנוַע הַמְּלִכֹת
 מֶלֶךְ וְאַמְלִיךְ עֲלֵיכֶם מֶלֶךְ:
 ב וְעַתָּה הִנֵּה־הַמֶּלֶךְ | מִתְהַלֵּךְ
 לִפְנֵיכֶם וְאֲנִי זְקֵנְתִי וְשִׁבְתִּי וְכֵנִי
 הַנֶּגֶם אֶתְכֶם וְכוּנִים לְעַבְדֹת הַמֶּלֶךְ
 וְחַפְצֵיכֶם כּוּנִים מִתּוֹכֶם וְאֲנִי הִתְהַלְכְּתִי
 לִפְנֵיכֶם מֵעִיר לְעִיר לְשַׁפֹּט אֶתְכֶם,
 וְלֹא יוֹם וְלֹא יוֹמִים, אֶלָּא מִנְעַרֵי עַד־
 תֵּיּוֹם הַזֶּה: ג הִנְנִי בְּעוֹד שְׂאֲנִי פֹה
 עָנּוּ כִּי נִגְדַּד יְהוָה וְנִגְדַּד מִשִּׁיחוֹ
 הַמֶּלֶךְ הַנִּמְשָׁח מִה' אֶת־שׁוֹר | שֶׁל
 כִּי לְקַחְתִּי לְעַבְדְּתִי וְחִמּוֹר כִּי
 לְקַחְתִּי וְאַתִּי־מִי עֲשִׂקְתִּי גְדֻלְתִּי
 בְּמִמּוֹן אֶת־מִי רְצוֹנְתִי עֲשִׂקְתִּי בְּגוֹפוֹ
 וּמִנֶּגְמִי לְקַחְתִּי כִּפְרָה לְהַטוֹת תְּדִין
 וְאַעֲלִים עֵינָי בּוֹ מִכֹּל־יִלְעוּשׁ עוֹשֵׂשׁ

הַפְטָרָה לְפִרְשַׁת קִרְחָ לְשָׁנִים מִקְרָא וְאַחַד
 תְּרַגּוּם בְּשִׂמוּאֵל א פֶּרֶק יֵאֵיִב

יֵא יְד וַיֹּאמֶר שְׂמוּאֵל אֶל־הָעָם לְכוּ וְנִלְכַּה
 הַגִּלְגָּל וְנִחְדָּשׁ שֵׁם הַמְּלוּכָה: טו וַיִּלְכוּ
 כָּל־הָעָם הַגִּלְגָּל וַיִּמְלְכוּ שֵׁם אֶת־שְׂאוּל
 לִפְנֵי יְהוָה בְּגִלְגָּל וַיִּזְבְּחוּ־שָׁם זִבְחִים
 שְׁלָמִים לִפְנֵי יְהוָה וַיִּשְׁלַח שָׁם שְׂאוּל
 וְכָל־אֲנָשֵׁי יִשְׂרָאֵל עַד־מָאֵד: יב א וַיֹּאמֶר
 שְׂמוּאֵל אֶל־כָּל־יִשְׂרָאֵל הִנֵּה שָׁמַעְתִּי
 בְּקִלְכֶם לְכָל אֲשֶׁר־אָמַרְתֶּם לִי וְאַמְלִיךְ
 עֲלֵיכֶם מֶלֶךְ: ב וְעַתָּה הִנֵּה־הַמֶּלֶךְ |
 מִתְהַלֵּךְ לִפְנֵיכֶם וְאֲנִי זְקֵנְתִי וְשִׁבְתִּי וְכֵנִי

הַנֶּגֶם אֶתְכֶם וְאֲנִי הִתְהַלְכְּתִי לִפְנֵיכֶם מִנְעַרֵי עַד־תֵּיּוֹם הַזֶּה: ג הִנְנִי עָנּוּ כִּי נִגְדַּד יְהוָה וְנִגְדַּד
 מִשִּׁיחוֹ אֶת־שׁוֹר | מִי לְקַחְתִּי וְחִמּוֹר כִּי לְקַחְתִּי וְאַתִּי־מִי עֲשִׂקְתִּי אֶת־מִי רְצוֹנְתִי וּמִנֶּגְמִי

הראוי ואשיב לכם על דבריכם: ד ויאמרו לא עשקתנו ולא רצותנו ולא לקחת מיד איש מאומה שום דבר: ה ויאמר אליהם עד יהיה יהוה בכם ועד משיחו המלך שאלו היום הוה כי לא מצאתם בירי מאומה ויאמר כל ישראל פאחד אמרו עד: ו אחר שאמרו שלא מצאו בירי

מאומה ויאמר שמואל אליהם הלא כלכם ידעתם מי עשה יהוה אשר עשה את על ידי משה ואת אהרן הנפלאות שעשה עליהם ועמם ואשר העלה על ידי הנפלאות ההם את אבותיכם מארץ מצרים: ז ועתה הואיל וידעתם התייצבו עמדי ואשפטה ואתנפח אתכם לפני יהוה את על כל צדקות יהוה אשר עשה אתכם ואת אבותיכם:

ח פאשר פא יעקב מצרים ויזעקו אבותיכם אליהוה מקושי השעבוד וישלח יהוה את משה ואת אהרן ויצאו את אבותיכם ממצרים וישבו במקום הזה: ט ובואם לארץ וישפחו את יהוה אליהם וימכרו אתם מסרם ביד היום, ביד סיסרא שר צבא חצור וביד פלשתים וביד מלך מואב וילחמו בם: י ויזעקו אליהוה התפללו לה ויאמרו חטאנו פי עזבנו את יהוה ונעבד את הבעלים ואת העשתרות ועתה הצילנו מיד איבינו ונעבדך אבל לא שאלו לך מלך לחום מלחמתם: יא וישלח יהוה את ירבעל גרעון ואת בן שמשון ואת יפתח ואת שמואל עם פי לא היו מלכים בישראל ויצל ה' אתכם על ידיהם מיד איביכם היושבים מסביב ותשבו בטה: יב אבל אתם פאשר ותראו פי נחש מלך בגרעון פא עליכם למלחמה ותאמרו לי לא נחה פאבותינו אשר חיה השופט יצא לפנינו במלחמה פי אם מלך

ה ויאמר עד, כל העם אמר "עד". ור"ל אמרו, שצאנה בת קול ואמרה "עד", אמר להם הקב"ה, אתם מעידים עליו על מה שבגלו, ואני מעיד עליו על מה שבפטר. והוה אחר מושלה מקומות שהופיע ריח הקדש בביתו של שמואל (ו) אשר עשה את משה ואת אהרן, כלומר, הלא כלכם

ידעתם את מעשי ה' ונפלאותיו אשר עשה עם משה ועם אהרן. ויאמר העלה וגו', ועל ידי הנפלאות ההם העלם מצרים. (ז) צדקות ה', הצדקות שעשה ה' (יא) את ירבעל, הוא גרעון השופט. ואת בן, הוא שמשון, שבא משבט דן. "בן" כמו "בן דן". (יב) ור' אליהם מלפנים, לא די לכם שפשתם בו, כי אם בהקב"ה שהוא מלפנים מאתם בו ממלך עליכם. (יג) ועתה הנה המלך, כלומר, מה שעבר און, שהרי המלך הנה הוא מלך בפעל והנה נתן ה', שהקב"ה חסדים שתמליכו מלך. (יד) אחר ה' אליהם, כי הוא

לקחתי כפר ואעלים עיני בו ואשיב לכם: ד ויאמרו לא עשקתנו ולא רצותנו ולא לקחת מיד איש מאומה: ה ויאמר אליהם עד יהוה בכם ועד משיחו היום הוה כי לא מצאתם בירי מאומה ויאמר עד: ויאמר שמואל אליהם עשה את משה ואת אהרן ואשר העלה את אבותיכם מארץ מצרים: ז ועתה התייצבו ואשפטה אתכם לפני יהוה את כל צדקות יהוה אשר עשה אתכם ואת אבותיכם: ח פאשר פא יעקב מצרים ויזעקו אבותיכם אליהוה מקושי השעבוד וישלח יהוה את משה ואת אהרן ויצאו את אבותיכם ממצרים וישבו במקום הזה: ט ובואם לארץ וישפחו את יהוה אליהם וימכרו אתם מסרם ביד היום, ביד סיסרא שר צבא חצור וביד פלשתים וביד מלך מואב וילחמו בם: י ויזעקו אליהוה ויאמרו חטאנו פי עזבנו את יהוה ונעבדך: יא וישלח יהוה את ירבעל ואת בן שמשון ואת יפתח ואת שמואל ויצל אתכם מיד איביכם מסביב בטה: יב ותראו פי נחש מלך בגרעון פא עליכם למלחמה ותאמרו לי לא נחה פאבותינו אשר חיה השופט יצא לפנינו במלחמה פי אם מלך

ימלך עלינו והוא ילחם מלחמתנו, הנם שדוע לך כי ויהוה אליהם מלפנים: יג ועתה הנה המלך אשר בחרתם בעבור התשועה שעשה, מאחר אשר שאלתם על מלך והנה נתן יהוה עליכם מלך פי חסדים על ידכם והמליכו: יד אך אם תיראו את יהוה ועבדתם אתו ותשמרו מצותיו ושמעתם בקולו כמצות עשה ולא תמרו את פי יהוה כמצות לא תעשה והיותם גם אתם וגם המלך אשר מלך עליכם אחר יהוה אליהם

שי למורא

וְלֹד לַפְּנִיכֶם לְמִלְחָמָה. (טו) יָד ה', מִפֶּת יַד ה'. בָּכֶם וּבְאֲבוֹתֵיכֶם, כְּלוּמֵר, וְהִתְחַה בָּכֶם אַחֵר שֶׁהִתְחַה בְּאֲבוֹתֵיכֶם. וְרו"ל אָמַר, "וּבְאֲבוֹתֵיכֶם", שֶׁחֲסָמוֹ הַלּוֹצֵי אֶתְּחִילָה מִקִּבְרֵיהֶם, שֶׁבְּעֵינֵי חַיִּים, מֵתִים נִחְסָמִים. (טז) הַתִּיַצְבוּ וְרִאוּ אִנִּי, וְכִשֶּׁם שֶׁעַל יְדֵי תַּפְלִי אֲנִי יָכוֹל לְשַׁנּוֹת אֶת הָעֲתִידִים, כִּד אִם פְּנִיעָה בָּכֶם מִלְחָמָה יִהְיֶה כֹּחַ תַּפְלִי לְעֹמֵד עַל הָאוֹיֵב, וְלֹא הֵייתֶם צָרִיכִים לְבַקֵּשׁ מִלֶּדֶד כָּל זְמַן שְׂאֵנִי חַי. (יז) קְצִיר חֲפָטִים הַיּוֹם, הַרְשׂוּ סִיּוֹן. (יח) הַתְּהַוּ, כִּנּוּי לְעִבְדֵי הַזֵּרָה. (כא) בְּעֵבֹר שְׁמוֹ הַגְּדוֹל, בְּעֵבֹר שִׁצְאָ שְׁמוֹ עֲלֵיכֶם שֶׁהוּא מוֹשִׁיעֲכֶם. כִּי הוֹאִיל ה', כִּי נִשְׁבַּע ה'. לָעַם, לָעַם סְגֻלָּה מִכָּל הָעַמִּים.

וְגַם־הַמֶּלֶךְ אֲשֶׁר מֶלֶךְ עֲלֵיכֶם אַחֵר יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם: טו וְאִם־לֹא תִשְׁמְעוּ בְּקוֹל יְהוָה וּמְרִיתֶם אֶת־פִּי יְהוָה וְהִיתָה יַד־יְהוָה בָּכֶם וּבְאֲבוֹתֵיכֶם: טז גַּם־עַתָּה הַתִּיַצְבוּ וּרְאוּ אֶת־הַדָּבָר הַגָּדוֹל הַזֶּה אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה לְעֵינֵיכֶם: יז הֲלוֹא קְצִיר־חֲפָטִים הַיּוֹם אֶקְרָא אֶל־יְהוָה וַיִּתֵּן קִלְוֹת וּמָטָר וַדַּעוּ וּרְאוּ כִּי־רַעַתְכֶם רַבָּה אֲשֶׁר עֲשִׂיתֶם בְּעֵינֵי יְהוָה לְשֹׂאֵל לָכֶם מִלֶּדֶד: יח וַיִּקְרָא שְׁמוֹאֵל אֶל־יְהוָה וַיִּתֵּן יְהוָה קִלְת וּמָטָר בַּיּוֹם הַהוּא וַיִּירָא כָּל־הָעָם מְאֹד אֶת־יְהוָה וְאֶת־שְׁמוֹאֵל: יט וַיֹּאמְרוּ כָּל־הָעָם אֶל־שְׁמוֹאֵל הַתְּפַלֵּל בְּעַד־עַבְדֶּיךָ אֶל־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וְאֵל־נַמּוֹת כִּי־יִסְפְּנוּ עַל־כָּל־חַטָּאתֵינוּ רָעָה לְשֹׂאֵל לָנוּ מִלֶּדֶד: כ וַיֹּאמֶר שְׁמוֹאֵל אֶל־הָעָם אֶל־תִּירְאוּ אֹתָם עֲשִׂיתֶם אֶת כָּל־הָרָעָה הַזֹּאת אַךְ אֶל־תִּסְּרוּ מֵאַחֲרֵי יְהוָה וְעַבַדְתֶּם אֶת־יְהוָה בְּכָל־לִבְבְּכֶם: כא וְלֹא תִסְּרוּ כִּי | אַחֲרָי הַתְּהוּ אֲשֶׁר לֹא־יִעִילוּ וְלֹא יִצְּלוּ כִּי־תִהְיוּ הַמָּה: כב כִּי לֹא־יִפְּשׂ יְהוָה אֶת־עַמּוֹ בְּעֵבֹר שְׁמוֹ הַגָּדוֹל כִּי הוֹאִיל יְהוָה לַעֲשׂוֹת אֹתְכֶם לֹ לָעַם:

אֲשֶׁר יִלְד לַפְּנִיכֶם לְמִלְחָמָה לְהוֹשִׁיעַ אֹתְכֶם: טו וְאִם־לֹא תִשְׁמְעוּ בְּקוֹל יְהוָה וּמְרִיתֶם אֶת־פִּי יְהוָה אִז לֹא יִסֵּר הַשִּׁנְהַתּוּ מִמֶּכֶם, רַק וְהִיתָה יַד־יְהוָה בָּכֶם כְּמוֹ שֶׁהִתְחַה וּבְאֲבוֹתֵיכֶם: טז גַּם־עַתָּה אַחֵר שֶׁהִסְבִּים לְהַמְלִיךְ עֲלֵיכֶם מֶלֶךְ הַתִּיַצְבוּ וּרְאוּ אֶת־הַדָּבָר הַגָּדוֹל הַזֶּה אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה לְעֵינֵיכֶם אֲשֶׁר יִמְלֹא אֲשֶׁר יִמְלֹא אֶת הַיּוֹם וְהַמָּטָר לְקַלְלָה יִשְׁבַּע, וְעַם כָּל זֹאת אֶקְרָא אֶל־יְהוָה עַל הַמָּטָר וַיִּתֵּן קִלְוֹת וּמָטָר כִּי כִּי יִמְלֹא שֶׁאֵלֶּת הַמִּבְקֵשׁ, הַמְּבַכֶּה הִיא אִם רָעָה וְדַעוּ וּרְאוּ כִּי־רַעַתְכֶם רַבָּה כְּאֲשֶׁר אִמְרַתִּי אֲשֶׁר עֲשִׂיתֶם לְעַצְמְכֶם וּבְעֵינֵי יְהוָה לְשֹׂאֵל לָכֶם מִלֶּדֶד: יח וַיִּקְרָא שְׁמוֹאֵל אֶל־יְהוָה עַל הַמָּטָר וַיִּתֵּן יְהוָה קִלְת וּמָטָר בַּיּוֹם הַהוּא וַיִּירָא כָּל־הָעָם מְאֹד אֶת־יְהוָה וְהָיָה בְּעֵבֹר חַטָּא שֶׁאֵלֶּת הַמֶּלֶךְ וְאֶת־שְׁמוֹאֵל עַל שֶׁהִמְלִיכוּ מֶלֶךְ בְּתֵיבָה, וְכֹאֵל מֵאִסּוּ בו: יט וַיֹּאמְרוּ כָּל־הָעָם אֶל־שְׁמוֹאֵל הַתְּפַלֵּל בְּעַד־עַבְדֶּיךָ אֶל־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וְאֵל־נַמּוֹת כִּי־יִסְפְּנוּ עוֹד עַל־כָּל־חַטָּאתֵינוּ אֲשֶׁר עֲשִׂינוּ מְאֹד לַעֲשׂוֹת רָעָה לְשֹׂאֵל לָנוּ מִלֶּדֶד: כ וַיֹּאמֶר שְׁמוֹאֵל אֶל־הָעָם אֶל־תִּירְאוּ הֲלֹא אֹתְכֶם כִּד עֲשִׂיתֶם אֶת כָּל־הָרָעָה הַזֹּאת וְאִן לְהִשִּׁיב אַךְ אֶל־תִּסְּרוּ מֵאַחֲרֵי יְהוָה וְעַבַדְתֶּם אֶת־יְהוָה בְּכָל־לִבְבְּכֶם וַיִּכְפַּר הָעוֹן: וְחִזַּן מִהָ...: כא וְלֹא תִסְּרוּ מֵאַחֲרֵי ה' כִּי | הַתְּלִיכָה הִיא

הַפְּטַר 'מִחֵר חוֹדֶשׁ' לְשָׁנִים מִקְרָא וְאַחַד תְּרַגּוּם שְׁמוֹאֵל א פֶּרֶק כ

יח וַיֹּאמְרוּ לֹ יְהוֹנָתָן מִחֵר חוֹדֶשׁ וְנִפְקַדְתָּ כִּי יִפְקַד יִחְסַר מוֹשֶׁבֶד מֵאִין יוֹשֵׁב בו: יט וְשִׁלְשֶׁת כְּשֶׁנִּיעַ הַיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי אַחֵר רֹאשׁ חֹדֶשׁ, וּבִשְׁבִילֶךָ הַסְּכָנָה גְדוּלָּה מְאֹד, אִז תִּרְדּוּ מְאֹד בְּמִקּוֹם סִתְּר וְתִתְחַבֵּא תְּרַבָּה, כִּי אִז יִבְקֹשׂוּ וּבְאֵת אֶל־הַמִּקּוֹם אֲשֶׁר־נִסְתַּרְתָּ

היא הליכה אחרי הלהו האלים אשר לא יעילו ולא יצילו פירתהו המה ואין בהם ממש: כב כי אף על פי שאתם חוטאים לפני לא יפוש לא יעזוב יהוה את עמו ומשגיח עליהם באופן נפלא שזכר בעבור שלא יתעטט שמו הגדול בגוים שה' מושיעכם כי הואיל נשבע יהוה לעשות אתכם לז' לעם סגולה:

עטרת מרים

יח וַיֹּאמְרוּ לוֹ יְהוֹנָתָן מִחֵר חוֹדֶשׁ וְנִפְקַדְתָּ יִזְכַּר כִּד הַמֶּלֶךְ כִּי יִפְקַד יִחְסַר מוֹשֶׁבֶד מֵאִין יוֹשֵׁב בו: יט וְשִׁלְשֶׁת כְּשֶׁנִּיעַ הַיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי אַחֵר רֹאשׁ חֹדֶשׁ, וּבִשְׁבִילֶךָ הַסְּכָנָה גְדוּלָּה מְאֹד, אִז תִּרְדּוּ מְאֹד בְּמִקּוֹם סִתְּר וְתִתְחַבֵּא תְּרַבָּה, כִּי אִז יִבְקֹשׂוּ וּבְאֵת אֶל־הַמִּקּוֹם אֲשֶׁר־נִסְתַּרְתָּ

שי למורא

יח) וַיֹּאמֶר לוֹ יְהוֹנָתָן, יְהוֹנָתָן כִּן שְׂאוֹל הַמֶּלֶךְ אִמֵּר לְדָוִד. מִחֵר חוֹדֶשׁ, מִחֵר רֹאשׁ חוֹדֶשׁ. וְנִפְקַדְתָּ כִּי יִפְקַד מוֹשֶׁבֶד, וְיִזְכְּרוּ אוֹתְךָ כִּשְׁחָסֵר מִמוֹשֶׁבֶד יוֹשֵׁב. יט) וְשִׁלְשֶׁת תְּרַד מְאֹד, שְׁלִשָּׁה יָמִים תִּסְתַּמֵּר וְתִרְדּוּ מְאֹד בְּעַמֵּק לְהִסְתַּמֵּר שָׁם. בַּיּוֹם הַמַּעֲשֶׂה,

ביום הל לנגמרי, כלומר לפני ראש חודש. פרוש אחר, ביום מעשה השבועה שנשבע שאל ליהנותן שלא ימות את דוד, שגם אז הסתמר דוד שם. האבן האזל, האבן שהיתה אות להולכי דרכים. "האזל", הולכי הדרך, כמו "אזל" שפרושו הלך. (כ) צדה אורה, לצד האבן אהיה מורה

שם ביום המעשה ביום אשר נשבע שאל ליהנותן לכל המית את דוד וישבת אצל האבן האזל כי שם אמצאד: (כ) ואני שלשת החצים צדה לצד האבן שהוא אורה פאלו אני מורה לשלחלי למפורה לחין: (כא) והנה לאחר זה אשלה את הנער ואני לו לך מצא את החצים

המעשה וישבת אצל האבן האזל: כ ואני שלשת החצים צדה אורה לשלחלי למפורה: כא והנה אשלה את הנער לך מצא את החצים אם אמר אמר לצער הנה החצים | ממך והנה קחני | וכאה כישלום לך ואין דבר חיי יהודה: כב ואם פה אמר לעלם הנה החצים ממך והלאה לך לך פי שלחך יהודה: כג והדבר אשר דברנו אני ואתה הנה יהנה ביני ובינך עד עולם: כד ויפטר דוד בשדה ויהי חודש וישב המלך אל הלחם לאכול: כה וישב המלך על מושבו מקום המיוחד לו לשבת בו כפעם | בפעם אל מושב שאצל הקיר ויקם והנותן וישב והשיב אבגר מצד אביו כי לא רצה להיות סמוך לאביו, שאם יצוה עליו על דבר דוד, שאול ויפקד מקום דוד: כו ולא דבר לא שאול מאומה ביום שהוא מדוע לא פא דוד כי אמר מקרה הוא שראה קרי בלתי טהור הוא כירלא טהור כי עדן לא טבל לקרו: כז ויהי ממחרת ראש החודש ביום השני לחדש ויפקד מקום דוד ויאמר שאול אל יהונתן בנו מדוע לא בא בן ישי גס תמול גס היום אל הלחם אם היה מקרה, היה לו לבוא היום חלופי: כח ויען והנותן את שאול נשאל נשאל דוד מעמדי רשות ללכת עד בית לחם: כט ויאמר שלחני נא מן לי רשות ללכת. זבח משפחה חן בעיניך אמלטה נא וראאה את אחי על פן לא בא אל-

החצים. לשלח לי למפורה, שתהיה האבן לי למפורה. (כא) קחני וכאה, צא אתה בעצמך ממקום מחבואך וקחני ובוא אלי. (כב) לך פי שלחך ה', לך לדרך וברח, שהקב"ה אומר לך לברח ולהמלט. (כג) והדבר אשר דברנו, הברית שפרתנו יחד. הנה ה', ה' יהיה עדי. (כה) אל מושב הקיר, בראש המסבים סמוך לקיר ויקם והנותן וישב אבגר מצד שאול, סדר הישיבה היה, שדוד היה יושב סמוך למלך, ואחריו והנותן, ואחריו אבגר. וביום שהוא כשהמלך ישב במקומו ויהנותן במקומו, ודוד לא בא, אם פן נשאר והנותן יושב סמוך לאביו מבלי שהפסיק אדם אחר ביניהם, ואין מדרך הבן לישיב בהסבה אצל אביו, לכן קם והנותן ממקומו לשבת במקומו של אבגר, ואבגר ישב במקום של והנותן כדי להפסיק בין שאול ליהונתן בנו. ומקומו של דוד נשאר פנוי, שיוכל לבוא אחר כך ויפקד מקום דוד, נחסר היה המקום מן היישוב. (כו) כי לא טהור, והם היו נשמרים מלאכל יחד הטמא והטהור. או שהיו אוכלים זבחי שלמים, ואסור לטמאים. וגם יתכן שאין מדרך המוסר לבוא טמא לשלחן המלך. (כז) ממחרת החדש השני, ביום השני של ראש חודש, דהינו לפחית. (כח) מעמדי, ממני לקח רשות בלכתו לבית לחם, ולא הלך בלי רשות. (כט) שלחני, מן לי רשות ללכת. זבח משפחה, אותו היום היו בני משפחתו וזבחים זבחי שלמים. והוא צוה לי אחי, ואחי הגדול צוה עלי להיות שם.

שי למורא

ל) בן נעות המרדות, בנה של מענות המוסר, בלומר שאמו לא הוכיחהו בקטנותו ולא קבל מוסר כראוי. (ואמרו ר"ל, שכשחטפו בני בנימין מבנות שילה שיצאו לחול בכפרמים, היה שאול בושן ולא רצה לחטף, עד שבאה היא עצמה ותעזה פניה ורדה אחריו). כי בוחר אתה לבן ישי ולבשת ערות אפך כי יאמרו השומעים

לכונן לבן ישי ולבשת ערות אפך כי יאמרו השומעים שאמה אוהב אדם שאני שונא, אם בן איך בני ואפך ונתה: לא) כי כל-הימים אשר פני-ישי תי על-הארמיה לא תפון לא תתקם אתה ומלכותך ועתה שלח וקח אתו אלי הוואל ואתה נתת לו רשות ללכת כי בן-מנות הוא: לב) ויען יהונתן את-שאול אביו ויאמר אליו למה יומת מה עשה אם ה' המלבי: לג) ויטל שאול את-החנית עליו להכתו וידע יהונתן כי בלה תיא גמר דעתו מעם אביו להמית את-דוד: לד) ויקם יהונתן מעם השלחן בהר-אף ולא-אכל ביום השני להדש לחם כי נעצל אל-דוד בראותו כי בלחה אליו הרעה ועוד כי הכלמו אביו שקראו בן נעות המרדות: לה) ויהי כבקר ביום השלישי להדש ויצא יהונתן השדה למועד אשר קבע לו דוד ונער קמן עמו: לו) ויאמר לנערו רץ מצא נא את-החצים אשר אנכי מורה הנער רץ והוא ירה החצי להעברו: לו) ויבא הנער עד-מקום החצי אשר ירה יהונתן ויקרא יהונתן אחרי הנער ויאמר הלא אתה: לח) ויקרא יהונתן אחרי הנער מהרה חושה אל-תעמד וילקט נער יהונתן את-החצים ויבא אל-אדניו: למ) והנער לא-ידע מאומה אך יהונתן ודוד ידעו את-הדבר: מ) ויתן יהונתן את-כליו אל-הנער ואשר-לו ויאמר לו לך הביא העיר: מא) הנער בא ודוד קם מאצל הנגב ויפל לאפיו ארצה וישתחו שלש פעמים וישקו | איש

מצאתי חן בעיניך אמלטה נא ואראה את-אחי עליך לא-בא אל-שלחן המלך כי נתתי לו רשות ללכת, והלך לו: ל) ויחר-אף שאול ביהונתן ויאמר לו בן-נעות המרדות אתה פאךד שהיא מורדת בראוני, בן אתה מורד כי לאהוב מה שאני שונא הלוא ידעתי כ-יבחר אתה

לבן בן ישי ולבשת ערות אפך כי יאמרו השומעים שאמה אוהב אדם שאני שונא, אם בן איך בני ואפך ונתה: לא) כי כל-הימים אשר פני-ישי תי על-הארמיה לא תפון לא תתקם אתה ומלכותך ועתה שלח וקח אתו אלי הוואל ואתה נתת לו רשות ללכת כי בן-מנות הוא: לב) ויען יהונתן את-שאול אביו ויאמר אליו למה יומת מה עשה אם ה' המלבי: לג) ויטל שאול את-החנית עליו להכתו וידע יהונתן כי בלה תיא גמר דעתו מעם אביו להמית את-דוד: לד) ויקם יהונתן מעם השלחן בהר-אף ולא-אכל ביום השני להדש השני לךם כי נעצל אל-דוד בראותו כי בלחה אליו הרעה ועוד כי הכלמו אביו שקראו בן נעות המרדות: לה) ויהי כבקר ביום השלישי להדש ויצא יהונתן השדה למועד אשר קבע לו דוד ונער קמן עמו: לו) ויאמר לנערו רץ מצא נא את-החצים אשר אנכי מורה הנער רץ אמר החזן הראשון שירה ובעודו רץ, והוא ירה החצי השני להעברו להלאה לפניה והוא האבן האול: לו) ויבא הנער עד-מקום החצי אשר ירה יהונתן ויקרא יהונתן אחרי הנער ויאמר הלא אתה: לח) ויקרא יהונתן אחרי הנער מהרה חושה רץ מחר אתה הנער לא-ידע מאומה הגעשה בידת אלו החצים אך יהונתן ודוד ידעו את-הדבר: מ) ויתן יהונתן את-כליו ותחיים אל-הנער ואשר-לו ויאמר לו לך הביא העיר: מא) הנער בא לכוז העירה ודוד קם מאצל הנגב מצד הדרומי של אבן האול ויפל לאפיו על פניו ארצה וישתחו שלש פעמים וישקו | איש את רעהו ויכפו איש עם את כי תהיה קשה להם הפרדה רעהו עד-דוד הגדיל הרבה

ביום-החדש השני לחם כי נעצל אל-דוד כי הכלמו אביו: לה) ויהי כבקר ויצא יהונתן השדה למועד דוד ונער קמן עמו: לו) ויאמר לנערו רץ מצא נא את-החצים אשר אנכי מורה הנער רץ והוא ירה החצי להעברו: לו) ויבא הנער עד-מקום החצי אשר ירה יהונתן ויקרא יהונתן אחרי הנער ויאמר הלא אתה: לח) ויקרא יהונתן אחרי הנער מהרה חושה אל-תעמד וילקט נער יהונתן את-החצים ויבא אל-אדניו: למ) והנער לא-ידע מאומה אך יהונתן ודוד ידעו את-הדבר: מ) ויתן יהונתן את-כליו אל-הנער ואשר-לו ויאמר לו לך הביא העיר: מא) הנער בא ודוד קם מאצל הנגב ויפל לאפיו ארצה וישתחו שלש פעמים וישקו | איש

מהרה חושה רץ מחר אתה הנער לא-ידע מאומה הגעשה בידת אלו החצים אך יהונתן ודוד ידעו את-הדבר: מ) ויתן יהונתן את-כליו ותחיים אל-הנער ואשר-לו ויאמר לו לך הביא העיר: מא) הנער בא לכוז העירה ודוד קם מאצל הנגב מצד הדרומי של אבן האול ויפל לאפיו על פניו ארצה וישתחו שלש פעמים וישקו | איש את רעהו ויכפו איש עם את כי תהיה קשה להם הפרדה רעהו עד-דוד הגדיל הרבה

שי למורא
 יותר מיהונתן: מב) אשר
 נשבענו, ותזכר שנשבענו וכו'. ה'
 יהיה, ה' יהיה עד על השבועה.

עטרת מרים

לכבוד יותר מיהונתן: מב) ויאמר
 יהונתן לדוד לך לשלום
 והשבועה אשר נשבענו שנינו
 אנחנו בשם יהוה לאמר ואמרנו
 יהוה יהיה | ביני ובינך וביני
 ורעי וביני ורעיך עד-עולם:

אֶת־רֵעֵהוּ וַיִּכְפּוּ אִישׁ אֶת־רֵעֵהוּ עַד־דָּוֹד
 הַגִּדְיָל: מִבַּיָּאמֹר יְהוֹנָתָן לְדָוִד לְךָ לְשָׁלוֹם
 אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְנוּ שְׁנֵינוּ אֲנַחְנוּ בְּשֵׁם יְהוָה
 לֵאמֹר יְהוָה יְהִי | בֵּינִי וּבֵינְךָ וּבֵינִי וְרַעִי עַד־עוֹלָם:

קריאת התורה למנחת שבת קודש

(ישראל) וְכַכֵּם הָאִסְף אֶת־אֶפְרַיִם אֶת־בְּנֵי־דָוִד
 וְטָמְא עַד־הָעֶרֶב וְהִיתָה לְבָנֵי יִשְׂרָאֵל וְלַגֵּר הַגֵּר
 בְּתוֹכְכֶם לְחֻקַּת עוֹלָם: « הַנִּגְזַע בְּמַת לְכָל־נַפְשׁ
 אָדָם וְטָמְא שְׁבַעַת יָמִים: » הוּא יִתְחַטָּא־בּוֹ
 בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי יִטְהַר וְאִם־לֹא
 יִתְחַטָּא בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי לֹא
 יִטְהַר: « כִּלְהַנִּגְזַע בְּמַת בְּנַפְשׁ הָאָדָם אֲשֶׁר־
 יָמוּת וְלֹא יִתְחַטָּא אֶת־מִשְׁכַּן יְהוָה טָמֵא
 וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ הַהוּא מִיִּשְׂרָאֵל כִּי מִי נִדְּהָ
 לֹא־זָרֵק עָלָיו טָמֵא יְהִי עוֹד טָמְאָתוּ בּוֹ: »
 הַזֹּאת הַתּוֹרָה אָדָם פְּרִי־יָמוּת בְּאֵהָל כִּלְהַנְּפֹא
 אֶל־הָאֵהָל וְכִלְאֲשֶׁר בְּאֵהָל יִטָּמֵא שְׁבַעַת
 יָמִים: » וְכִלְ כָּלִי פְתוּחַ אֲשֶׁר אֵין־צְמִיד פְּתוּל
 עָלָיו טָמֵא הוּא: » וְכִלְ אֲשֶׁר־יִזַּע עַל־פְּנֵי
 הַשֹּׁדֶה בְּחִלְל־הָרֵב אוֹ בְּמַת אוֹ־בְעַצֵּם אָדָם אוֹ
 בְּקִבְר יִטָּמֵא שְׁבַעַת יָמִים: » וְלִקְחוּ לְטָמֵא
 מִעֵפֶר שְׂרַפַּת הַחַטָּאת וְנָתַן עָלָיו מֵיִם חַיִּים
 אֶל־כָּלִי:

יט « וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה וְאֶל־אַהֲרֹן לֵאמֹר:
 זֹאת חֻקַּת הַתּוֹרָה אֲשֶׁר־צִוָּה יְהוָה לֵאמֹר
 דַּבֵּר | אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וּיקְחוּ אֵלֶיךָ פָּרָה אֲדָמָה
 תְּמִימָה אֲשֶׁר אֵין־בָּהּ מוֹם אֲשֶׁר לֹא־עָלָה עָלֶיהָ
 עַל: » וְנָתַתֶּם אֹתָהּ אֶל־אֱלֹעֶזֶר הַכֹּהֵן וְהוֹצִיא
 אֹתָהּ אֶל־מַחֻזֵּן לְמַחְנֶה וְשַׁחַט אֹתָהּ לְפָנָיו:
 וְלָקַח אֱלֹעֶזֶר הַכֹּהֵן מִדְּמָהּ בְּאֶצְבָּעוֹ וְהִזָּה
 אֶל־זִכַּח פְּנֵי אֹהֶל־מוֹעֵד מִדְּמָה שֶׁבַע פַּעַמִּים:
 וְשָׂרַף אֶת־הַפָּרָה לְעֵינָיו אֶת־עֶרְוָה וְאֶת־בִּשְׂרָה
 וְאֶת־דְּמָה עַל־פְּרִשָׁה יִשְׂרָף: » וְלָקַח הַכֹּהֵן עֵץ
 אֵירוֹ וְאֵזוּב וְשֵׁנִי תוֹלַעַת וְהִשְׁלִיךְ אֶל־תּוֹךְ
 שְׂרַפַּת הַפָּרָה: (ל) וְכַכֵּם בְּגִדְוֵי הַכֹּהֵן וְרַחֵץ
 בְּשָׂרוֹ בַּמַּיִם וְאַחַר יָבֵא אֶל־הַמַּחְנֶה וְטָמֵא
 הַכֹּהֵן עַד־הָעֶרֶב: » וְהִשְׂרַף אֹתָהּ יְכַכֵּם בְּגִדְוֵי
 בַּמַּיִם וְרַחֵץ בְּשָׂרוֹ בַּמַּיִם וְטָמְא עַד־הָעֶרֶב:
 » וְאִסְף | אִישׁ טְהוֹר אֶת אֶפְרַיִם הַפָּרָה וְהַגִּיחַ
 מַחֻזֵּן לְמַחְנֶה בְּמָקוֹם טְהוֹר וְהִיתָה לְעֵדוּת
 בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל לְמִשְׁמֶרֶת לְמִי נִדְּהָ חַטָּאת הוּא:

בכל אחד ואחד הנפש הבהמית שלו היא לפי מהותו הפרטי
 היום יום כג סיון

ביאורים לפרקי אבות

פרק ד משנה א

בן זומא אומר, איזהו חכם, הלומד מכל אדם, שנאמר: מכל מלמדי השכלתי כי עדותיך שיחה לי. איזהו גבור, הכובש את יצרו, שנאמר: טוב ארך אפים מנפור ומשל ברוחו מלכד עיר. איזהו עשיר השמח בחלקו, שנאמר: יגיע פסיד כי תאכל אשריך ומזב לה. אשריך, בעולם הזה. ומזב לה, לעולם הבא. איזהו מכבד, המכבד את הבריות, שנאמר: כי מכבדי אכבד ובני יקלו:

נקודות משיחות קודש ~

כתב במדרש-שמואל: "לפיכך נקט אלו, לפי שהשמייענו בהם שמות מחדשים היפך ממה שיגזור השכל". כלומר, בכל האמירות שבמשנתנו יש דבר-חידוש:

"איזהו חכם" – חכם הוא מי שרואה כל דבר לאמיתותו, לעומקו ולפרטיו. ממילא בהכרח שמלבד המעלות שרואה בכל דבר, רואה הוא גם את החסרונות. לפי זה, איך יתכן שהחכם לומד "מכל אדם"? מחדש התנא במשנתנו כי החכם האמיתי אכן לומד מכל אדם, מכיון שלכל אחד ואחד יש מעלה כלשהי ועל כן אפשר ללמוד "מכל אדם".

"איזהו גבור" – על דרך הרגיל מייחסים את מידת הגבורה לאחד שכוחו רב ("לכד עיר"). מחדש התנא ואומר, אדרבה גיבור הוא מי שבכוחו לכלוא את גבורתו; "כובש את יצרו".

"איזהו עשיר" – במדרש² נאמר: "מי שיש לו מנה רוצה מאתיים". לפי זה היה אפשר לחשוב כי עשיר אמיתי הוא, מי שנכסיו מרובים והוא משתוקק להרבותם עוד ועוד (שכן "מי שיש לו מאתיים רוצה ארבע מאות"!); מחדשת משנתנו ואומרת כי עשיר אמיתי הוא דוקא זה שאינו "נבהל להון" אלא שמח במה שיש לו ומנצל זאת מתוך מנוחה-הנפש.

"איזהו מכובד" – ההנחה הרווחת היא שאדם מכובד אין זה מכבודו להשפיל את עצמו ולכבד כל אדם ואדם; (להיפך, מצד כבודו עליו להיבדל מכל שאר הציבור). מחדש התנא ואומר כי מכובד אמיתי הוא המכבד את הבריות – אף את אלו הפחותים, שאין בהם כל מעלה, והם בבחינת "בריות" בעלמא³.

(שיחות קודש תש"מ – פרשת קורח)

יש לדייק: מדוע נזקק התנא גם לסיום הפסוק – "כי עדותיך שיחה לי" – בשעה שהראיה לכך שחכם הוא מי שלומד מכל אדם היא רק מתחילת הפסוק – "מכל מלמדי השכלתי"?!

ביאור הדברים:

"חכם" הוא מי שמבין כל דבר על בוריו; הוא אמנם מכיר במעלותיו של כל אחד ואחד, כדי ללמוד מהן, אך באותה מידה הוא גם ער לחסרונותיו של הזולת, על-מנת להימנע מהם. לאור זאת תישאל השאלה – כיצד החכם "לומד מכל אדם", הלא מן-הסתם יש גם מי שהם מלאי חסרונות ואין מה ללמוד מהם?!

זו הסיבה שהתנא נזקק גם לחציו השני של הפסוק – "כי עדותיך שיחה לי" – פה טמון ההסבר לכך שיש מה ללמוד "מכל אדם".

כאשר מתבוננים היטב במעשה הבריאה רואים (לא רק שהקב"ה מנהיג את העולם ובורא אותו בכל רגע יש מאין, אלא גם) כיצד כל בריאה ובריאה מעידה על מציאות הבורא והנהגתו. זוהי אס-כן משמעות הפסוק "כי עדותיך שיחה לי" – בכל אדם ואדם אפשר לראות "עדות" למציאות הקב"ה. גם אדם שהוא נטול כל מעלה (גלויה) הוא בבחינת "עדותיך" (עדות למציאות הבורא). וכמו שמצינו בסיפור הגמרא¹, על "אדם אחד שהיה מכוער ביותר", שנזדמן לרבי אליעזר לפגשו אמר לו רבי אליעזר, "ריקה, כמה מכוער אותו האיש" (כוונתו היתה לכיעור במובן הרוחני); על כך השיב לו האיש, "לך ואמור לאומן שעשאי – כמה מכוער כלי זה שעשיתי". כוונת תשובתו היתה שגם באדם ירוד כמותו אפשר לראות את צלם ה"אומן" שעשה אותו.

על-פי זה מובן אפוא מדוע נזקק התנא במשנתנו לכל הפסוק כולו.

(שיחות קודש תש"מ – פרשת קורח ובלק)

(1) תענית כ, א. (2) קהלת רבה א, לד. (3) ראה תניא פרק לב.

לוח זמנים לשבוע פרשת קרח - בערים שונות בעולם

זמני יום ראשון ויום שבת
(ה) = שעון חורף (ק) = שעון קיץ

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				מנחה גדולה		שקיעה		צאת הכוכבים		ניצאת שבת	כניסת שבת
			מג"א		אדמו"ר									
	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א		
באר שבע (ק)	05:40	05:43	08:29	08:32	09:10	09:12	10:23	10:25	13:20	13:21	19:49	19:49	19:29	20:30
חיפה (ק)	05:35	05:38	08:25	08:28	09:08	09:09	10:21	10:23	13:20	13:20	19:55	19:56	19:22	20:34
ירושלים (ק)	05:37	05:40	08:27	08:29	09:08	09:10	10:21	10:22	13:18	13:19	19:54	19:54	19:14	20:30
תל אביב (ק)	05:38	05:41	08:28	08:30	09:09	09:11	10:22	10:24	13:20	13:21	19:51	19:51	19:29	20:33
אוסטריה, וינה (ק)	04:58	05:02	07:42	07:47	08:56	08:59	10:18	10:20	13:38	13:39	20:57	20:59	20:39	21:59
אוסטריה, מלבורן (ח)	07:37	07:36	09:18	09:19	09:58	09:58	10:48	10:49	12:54	12:55	17:13	17:16	16:56	17:57
אוקראינה, אודסה (ק)	05:08	05:12	07:56	08:00	09:02	09:05	10:23	10:25	13:40	13:41	20:54	20:52	20:34	21:50
אוקראינה, דוניצ'ק (ק)	04:33	04:37	07:18	07:22	08:31	08:33	09:53	09:55	13:13	13:13	20:32	20:30	20:12	21:32
אוקראינה, דנייפרופטרובסק (ק)	04:42	04:46	07:25	07:30	08:41	08:43	10:03	10:05	13:24	13:25	20:45	20:43	20:25	21:46
אוקראינה, ז'יטומיר (ק)	04:59	05:03	07:30	07:38	09:02	09:05	10:26	10:28	13:50	13:51	21:19	21:17	20:59	22:25
אוקראינה, קייב (ק)	04:50	04:55	07:18	07:28	08:54	08:57	10:18	10:20	13:43	13:43	21:13	21:10	20:53	22:19
ארה"ב אמריקות, אבו דאבי (ח)	05:37	05:39	08:23	08:25	09:00	09:01	10:10	10:11	13:00	13:01	19:15	19:15	18:55	19:53
איטליה, מילאנו (ק)	05:38	05:42	08:28	08:32	09:31	09:33	10:51	10:53	14:06	14:07	21:18	21:17	20:56	22:11
אקוודור, קיטו (ח)	06:15	06:16	08:43	08:44	09:14	09:15	10:17	10:18	12:48	12:49	18:21	18:22	18:04	18:55
ארגנטינה, בואנוס איירס (ח)	08:01	08:01	09:49	09:50	10:27	10:28	11:19	11:19	13:28	13:29	17:55	17:58	17:38	18:38
ארגנטינה, בריליינ'ה (ח)	09:11	09:10	10:46	10:46	11:28	11:28	12:17	12:17	14:19	14:20	18:27	18:30	18:12	19:16
ארה"ב, בולטימור (ק)	05:43	05:47	08:35	08:38	09:25	09:27	10:41	10:43	13:48	13:48	20:37	20:36	20:18	21:24
ארה"ב, ברוקלין (ק)	05:28	05:32	08:20	08:23	09:12	09:14	10:29	10:31	13:37	13:38	20:31	20:29	20:12	21:19
ארה"ב, גריס סיטי (ק)	05:29	05:32	08:21	08:23	09:12	09:15	10:30	10:31	13:38	13:39	20:31	20:30	20:12	21:20
ארה"ב, דטרויט (ק)	05:59	06:03	08:51	08:54	09:45	09:48	11:04	11:05	14:14	14:15	21:13	21:11	20:54	22:03
ארה"ב, הוואסטון (ק)	06:24	06:27	09:13	09:15	09:53	09:54	11:05	11:06	14:00	14:01	20:27	20:27	20:08	21:06
ארה"ב, לוס אנג'לס (ק)	05:45	05:47	08:35	08:37	09:18	09:20	10:32	10:34	13:32	13:33	20:07	20:06	19:48	20:49
ארה"ב, מיאמי (ק)	06:33	06:35	09:19	09:21	09:57	09:58	11:07	11:09	13:59	14:00	20:17	20:16	19:58	20:55
ארה"ב, ניו הייבן (ק)	05:22	05:25	08:14	08:17	09:07	09:09	10:24	10:26	13:33	13:34	20:29	20:27	20:10	21:18
ארה"ב, פיטסבורג (ק)	05:53	05:57	08:45	08:48	09:36	09:39	10:54	10:55	14:01	14:01	20:54	20:53	20:35	21:42
ארה"ב, שיקגו (ק)	05:19	05:22	08:11	08:14	09:05	09:07	10:22	10:24	13:32	13:33	20:30	20:28	20:10	21:19
בוליביה, לה-פס (ח)	07:02	07:02	09:15	09:16	09:47	09:48	10:45	10:46	13:06	13:07	18:11	18:13	17:55	18:48
בלגיה, אנטוורפן (ק)	05:31	05:35	-	07:56	09:36	09:39	11:01	11:03	14:27	14:28	22:01	21:59	21:41	23:10
בלגיה, בריסל (ק)	05:33	05:37	15:53	08:06	09:37	09:40	11:02	11:04	14:27	14:28	22:00	21:57	21:40	23:07
ברזיל, סאן פאולו (ח)	06:49	06:49	08:54	08:55	09:28	09:29	10:23	10:24	12:40	12:42	17:36	17:38	17:15	18:10
ברזיל, ריו דה-ז'נירו (ח)	06:36	06:36	08:42	08:42	09:15	09:16	10:11	10:12	12:29	12:30	17:21	17:23	17:05	17:59
בריטניה, לונדון (ק)	04:47	04:52	-	-	08:54	08:56	10:18	10:21	13:46	13:46	21:23	21:20	21:04	22:30
בריטניה, מנצ'סטר (ק)	04:44	04:49	-	-	08:56	08:59	10:23	10:25	13:55	13:56	21:41	21:38	21:24	22:58
גרמניה, ברלין (ק)	04:48	04:52	-	-	08:57	09:00	10:23	10:25	13:52	13:53	21:35	21:32	21:12	22:46
גרמניה, פרנקפורט (ק)	05:19	05:24	07:52	08:00	09:22	09:25	10:46	10:48	14:10	14:11	21:39	21:36	21:19	22:44
דרום אפריקה, יוהנסבורג (ח)	06:56	06:56	08:57	08:57	09:31	09:32	10:26	10:27	12:41	12:42	17:34	17:36	17:10	18:06
הודו, מומבאי (ח)	06:04	06:06	08:47	08:48	09:21	09:23	10:30	10:31	13:15	13:16	19:20	19:20	19:02	19:56
הודו, פונה (ח)	06:01	06:03	08:44	08:45	09:18	09:19	10:26	10:27	13:11	13:12	19:15	19:15	18:57	19:51
הונגריה, בודפשט (ק)	04:50	04:54	07:36	07:41	08:47	08:49	10:08	10:10	13:27	13:28	20:45	20:43	20:25	21:43

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				מנחה גדולה		סוף זמן תפילה		שקיעה		צאת הכוכבים		ניצת שבת	יציאת שבת
			מג"א		אדמו"ר											
			ש	א	ש	א										
טורקיה, איסטנבול (ח)	04:35	04:32	08:18	08:16	07:26	07:23	12:43	12:42	09:35	09:33	19:35	19:37	20:11	20:12	19:18	20:25
יוון, אתונה (ק)	06:09	06:06	09:47	09:45	09:00	08:58	14:07	14:06	11:03	11:01	20:51	20:52	21:24	21:25	20:33	21:37
מולדובה, קישינב (ק)	05:17	05:13	09:11	09:09	08:05	08:00	13:49	13:48	10:32	10:30	21:02	21:04	21:43	21:46	20:44	22:01
מקסיקו, מקסיקו סיטי (ח)	06:03	06:01	09:20	09:18	08:45	08:44	13:14	13:13	10:28	10:27	19:18	19:18	19:44	19:44	19:00	19:55
ניו-זילנד, קרייסטצ'רץ (ח)	08:09	08:09	10:19	10:20	09:33	09:34	13:05	13:04	11:06	11:06	17:00	17:00	17:41	17:36	16:46	17:54
נפאל, קטמנדו (ח)	05:14	05:11	08:39	08:37	08:01	07:59	12:43	12:42	09:50	09:49	19:04	19:03	19:31	19:32	18:45	19:43
סין, בייג'ין (ח)	04:52	04:49	08:33	08:31	07:44	07:41	12:56	12:55	09:50	09:48	19:46	19:47	20:20	20:22	19:26	20:35
סינגפור, סינגפור (ח)	07:04	07:02	10:05	10:03	09:33	09:32	13:40	13:39	11:07	11:06	19:14	19:15	19:39	19:38	18:57	19:48
פולין, ורשא (ק)	04:23	04:18	-	-	-	-	13:22	13:22	09:55	09:53	21:01	20:58	21:49	21:53	20:40	22:13
פרו, לימה (ח)	06:30	06:29	09:19	09:19	08:48	08:47	12:43	12:42	10:19	10:18	17:57	17:55	18:21	18:19	17:38	18:30
צרפת, ליון (ק)	05:58	05:54	09:50	09:47	08:48	08:44	14:24	14:24	11:10	11:08	21:34	21:32	22:13	22:15	21:15	22:30
צרפת, פריז (ק)	05:55	05:51	09:53	09:51	08:38	08:32	14:35	14:35	11:15	11:13	22:00	21:57	22:40	22:43	21:38	23:00
קולומביה, בוגוטה (ח)	05:50	05:48	08:53	08:52	08:22	08:21	12:31	12:31	09:57	09:56	18:12	18:12	18:37	18:36	17:55	18:46
קנדה, טורונטו (ק)	05:43	05:40	09:31	09:28	08:34	08:31	14:00	14:00	10:49	10:47	21:06	21:04	21:39	21:41	20:44	21:55
קנדה, מונטריאול (ק)	05:13	05:09	09:04	09:02	08:02	07:59	13:38	13:37	10:24	10:22	20:48	20:46	21:25	21:27	20:27	21:42
קפריסין, לינקא (ק)	05:38	05:35	09:10	09:10	08:28	08:26	13:25	13:25	10:26	10:24	20:03	20:03	20:34	20:35	19:45	20:47
רוסיה, ליובאוויטש (ח)	04:28	04:22	-	-	-	-	13:44	13:43	10:10	10:07	21:37	21:34	22:33	22:38	21:16	23:02
רוסיה, מוסקבה (ח)	03:55	03:49	-	-	-	-	13:18	13:17	09:41	09:38	21:22	21:18	22:16	22:22	20:56	22:49
רוסיה, רוסובט על-הדון (ח)	04:29	04:29	08:27	08:25	07:20	07:15	13:05	13:05	09:48	09:46	20:21	20:19	21:01	21:04	20:01	21:19
שווייץ, ציריך (ק)	05:37	05:33	09:29	09:29	08:24	08:19	14:10	14:09	10:53	10:51	21:32	21:29	22:06	22:09	21:07	22:25
תאילנד, בנגקוק (ח)	05:56	05:54	09:06	09:06	08:35	08:33	12:55	12:54	10:14	10:13	18:50	18:50	19:15	19:15	18:32	19:25

* הזמנים נערכו על-פי תוכנת 'חזון שמים'.

סדר מצות הדלקת נרות לערב שבת קודש

מצוה זו שייכת גם לבנות ישראל, ועד לילדה קטנה ... אפילו אם היא בת שנה וכבר מתחילה לדבר ויכולה להדליק ולברך ... ביחד עם אחיותי, ועל אחת כמה וכמה אמה שמדליקה לאחריהן, כדי שתוכל לעזור להן בהדלקת הנר.

תורת מנחם תשמ"ט חלק ד' עמ' 378

ויש להשפיע גם על בנות קטנות שהגיעו לחינוך, שגם הן תדלקנה נרות שבת וחג, כמדובר כמה פעמים. ואפילו אם הדבר מוטל בספק, אם היא כבר הגיעה לחינוך או לא - גם אז כדאי שיאיר מזלה שבוע קודם או כמה ימים קודם!

משיחת י"ג תשרי תשד"מ סכ"ח - התועודויות תשד"מ ח"א עמ' 162

זמן הדלקת הנרות הוא כפי המתפרסם בכל מקום ומקום על ידי הגורמים המוסמכים - אסור בשום אופן להדליק לאחר זמן זה. מנהגו הטוב של בנות ישראל ... להפריש לצדקה לפני הדלקת הנרות - כמובן כאשר הדלקת הנרות היא ביום חול. אסור לטלטל ח"ו את קופת הצדקה לאחר ההדלקה ולכן צריכים להניחה לכתחילה [=לפני כניסת השבת ולפני ההדלקה] במקום שתישאר שם עד לאחר הבדלה.

מדליקים את הנרות ואחרי כן מברכים:

בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהַדְלִיק נֵר שַׁבַּת קֹדֶשׁ:

תפילת הדרך

צריך לאומרה כשהחזיק בדרך חוץ לעיר ביום ראשון כשנוסע מביתו, וטוב לומר מעומד אם אפשר בקל. ובשאר הימים שמתעכב בדרך עד שובו לביתו יאמר אותה בכל בוקר אפילו במלון ויחתום ברוך אתה שומע תפלה בלי הזכרת שם:

יהי רצון מלפניך יי אלהינו ואלהי אבותינו, שתוליכנו לשלום ותצעדנו לשלום ותדריךנו לשלום ותסמכנו לשלום, ותגיענו למחוז חפצנו לחיים ולשמחה ולשלום, (ואם דעתו לחזור מיד אומר ותחזירנו לשלום), ותצילנו מכף כל־אויב ואורב ולסטים וחיזת רעות בדרך ומכל־פורענות המתרגשות וקאות לעולם. ותשלח ברכה בכל־מעשה ידינו, ותתנני לחן ולחסד ולרחמים בעיניך ובעיני כל־רואינו, ותגמלנו חסדים טובים ותשמע קול תפלתנו כי אתה שומע תפלת כל־פה: ברוך אתה יי, שומע תפלה:

לזכות

לוי שי' הלוי בן חנה וזוגתו אולגה שרח בת תמר

ויוצאי חלציהם

צבי' ובעלה דוד הלוי אליעזרוב

שלום יצחק הלוי ומשפחתו

רות ובעלה אפרים הלוי יליזרוב

זבולון הלוי וזוגתו רות

חגית ובעלה גבריאל סופייב

שמעי' הלוי וזוגתו מוריאל

אילת ובעלה גדעון יעקובסון

יהושע הלוי וזוגתו מעיין חנה

אור אבנר הלוי שיחיו

לבייב

לעילוי נשמת הרה"ח ר' טובי' ב"ר יעקב ע"ה

לבקשות ושינויים: Israel@DvarMalchus.org

בארה"ב וקנדה: USA@DvarMalchus.org

הערות ותיקונים ניתן לשלוח ל: Office@Chazak.co.il

ללימוד שיחות קודש ומאמרים:

Biurim.co.il Otzar770.com Chasidut.tv Lahak.org

הרשמה כנויים
לדבר מלכות

03-9601001

DvarMalchus.org

חפשו 'דבר מלכות' בעמדות נדרים פלוס



P.P.
שולם
1949
תל אביב